ת

פירושים

י

1 n. 65.

et hoc quod fecit apls dephend[...]
Jussit aplm simul cum abane [...]
ro uictos: in carcerem trudi. [...]
frat regis in extremitate langue
bat uite: distulit interfectonem
eorum. Cumque cogitaret uiuentes eos
excoriare: et ita flammis eos trade-
mort. germanus ei nomine gat. [...]
factus est [...]
tu enim illu[...]
dedisset mo[...]
etiam gem[...]
ei conasset[...]
lapidib: me[...]
ipsum inla[...]
gitur cum [...]
ras sepultu[...]
tuus fuer[...]
hora pma. [...]
po: et siler[...]
ac femine. [...]
exhibebat. [...]
conuersi [...]
ueret. Te g[...]
fano Regi. [...]
que tu disp[...]
dere: Amic[...]
dei famula[...]
a ducta est[...]
tensum est[...]
thomas fa[...]
q tibi apos[...]
ta fabrica[...]
et iacietur[...]
istructa e int9 foris. Cu consid-
are uniuersam pulcritudine. Angli
sci dixerunt ei. Ecce palatiu qd fr
tuo apls thomas fabricauit. [...]
trina meretur ostiari in isto loco [...]
et. Et respondentes dixerunt. Fr tuus i[...]

dignu se fec illo: Si uis tu in illo mane
re: Rogamus pre dnm iehm xpm filiu
di uiui: ut iubeat te resuscitari. Et ua
de uende omnia q habes. et roga ut
uendat illud tibi. ut fr tuus recipiat
pecunias suas: quas se extimat pdi
disse. Hec dicens. cepit festinanter ire
ad carcere. Ingressus misit se ad pe
[...] indulge
[...] apls
[...]otitiaq:
[...]gare-
[...]ui apls
[...]chil ter
[...]unt. q
[...]tate. Ing
[...]q: colo
[...] et hec
[...]bitur
[...]ea. fact
[...]de carce-
[...]r. q. i.
[...] postula
[...]s pstitit
[...] nobis
[...]uimus
[...] esto
[...]a fontis
[...]ncipes
[...]ciu quod
[...]obtinuit
[...] illud e-
[...] hoc in
[...] dicit ei
gundofor Rex. Iam qd in edificatu
est. credo qd meu erit. Tibi g fabrica
alter apls. Quod si no potuerit ali
ud fabricare. Istud unu ambob suf
ficiat. Dicit ei apls. Hoc nosse uos
uolo: quia innumerabilia in celo

Schlomo Ben Isaac Rashi
Vol. I Commentarii in Pentateuchum & Prophetas priores.
Cod. hebr. 5.

cadē die qua lecta fuerit. aut pla
cantur barbari aut fugantur. Emi
nati tam saluatoris scriptis quā
orationib; sc̄i thome ap̄li. siue
didimi. q̄ lat̄ dn̄i cōtingens dix̄.
Tu es dn̄s meus ⁊ ds̄ meus. Cui ad
gamus omnes gr̄as: credentes
nos p hāc gr̄at̄ actionem. tam ī
dulgentiam consequi peccatoꝝ:
quā ad aplꝫ gaudia puenire.
Peundem dn̄m nr̄m ih̄m xp̄m:
filium tuum: q̄ c̄ dō patre uiuit
⁊ regnat. in. u. s. s. deus. p omnia
s. s. a m e n :

passio bti gregorij martiris.

Temporib; diocletiani ⁊
maximiani Imperatoꝝ ta
lis furor a sacrilegis ex
ardescebat. p cunctam Ita
liam. ut una eēt apud omnes ẏ
doloꝝ cultura. Et siquis nō psta
t ẏdolis immolabat. penis diuer
sis cruciabatur. Erat q̄dam uir
impiissim̄ flacc̄ nomine. quem
maximianus Imperator direxerat
ut omnia ẏdola erigeret. Cum
q; introisset inciuitate spolitina
iussit sibi tribunal in medio fo
ro parari. Et preones p omnes
plateas ciuitatis mitti. ut oēs
simul ciues ante uestigia ei in
medio foro consisteret. Cumq;
congregatus fuisset omnis pl̄s
in medio foro. flacc̄ dix̄ tirano.
Isti omnes diis uris deseruiūt.
Cui tyrannus dix̄. Istos omnē
quos conspicit pietas tua deoꝝ
culturā sequunt̄. Iouem. Miner
uam. ⁊ Asclepiū. dōs inmorta
les. qui pptiantur omni mundo.
Hec audiens gauisus est gaudio
magno. Continuo iussit omnes
turbas dimitti. Beat̄ u̍ gregori̍
erat constitut̄ inciuitate spoliti
na. ieiuniis ⁊ orationib; die ac
nocte uacans. Multos em̄ orati
onib; suis sanos reddebat. ⁊ sp̄s
inmundos eiciebat. lectos infir
mantes sanabat. leprosos munda
bat. Cecos illuminabat. Et corda
multoꝝ paganoꝝ ad dn̄m ih̄m
xp̄m conuertebat. Audiens hec
tyrann̄ qd̄ beat̄ Gregori̍ multa
templa ẏdoloꝝ exterminasset: Et pa
ganoꝝ corda ī xp̄i amore conuer
tisset ab ẏdoloꝝ cultura. Irat̄ ni
mis. nunciauit hec flacco dicens.
Est quidā seductor multoꝝ ī ciui
tate spolitina. Gregori̍ nomine
rebellis deoꝝ. q̄ unā iussa ut michi
lum existimauit. Hec ē audiens
flacc̄ exarsit adiabolo. Et iussit mi
lites triginta mitti inciuitatē spo
litinā. ut beatū Gregoriū uinctū
perduceret. Exierūt milites ad ī
pleuerunt iussa. Et beatum Grego
riū psentauerūt. Sedens aut̄ flac
cus cum tyranno. Respiciens in
faciem beati Gregorii. sic erupit
in uoce dicens. Tu es gregorius
spolitin̄? Cui sc̄s Gregori̍ dixit.
Ego sum. Respondens flaccus dix̄
illi. Tu es rebellis deoꝝ. et principum
conteptor? Sc̄s Gregori̍ respondit.
Si uerū uultis uos scire. ab infantia me
a nunquā a dō meo recessi. q̄ ex
limo terre formauit. Cui flaccus
dix̄. Et quis est iste ds̄ tuus? Sc̄s

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

Gregorī respondit-Qui fecit ho
minem ad ymaginem ꝙ similitudi
nem suam. Ipse est ds fortis. tis
mortalis qui tedet unicuiq
sedm opa sua. Flaccus dix. Par
ce uerbositati tue. ꝙ quod tibi
pcipio hoc ad imple. Sēs Grego
rius respondit. Quod pcipis iaꝯ
scio. Quod me oportet facere hoc
ago. Flaccus dix. Ego p salute tu
a ingredere magis templū mira
bile. & sacrifica diis magnis. Jou.
Minerue. ꝙ Aselepio. Sacrificia ho
norabilia. ut multa bona intimis
simaꝝ pcipium consequaris. ꝙ
noster amicus eris. Cui Sēs. Gre
gorius respondit. Ego amicitiā
uram nō concupisco. Hec sacrifico
demoniis. nisi dño meo ihu xpō.
Flaccus dix. Que est insania ista.
que te possidet miser. Scias te pe
nis durissimis cumulandum. Sēs
Gregorius respondit. Insanus mi
qua fui. Si; tu potius q̄ creatorē
tuum nō agnoscis. cum ihm
xpm. Nam jouē. Minervam. ꝙ Ase
clepium quos dicis. demones ee
manifestum e. Flaccus dix. Cola
phis contundite maxillas eius di
centes ei. Holi dōs blasphemare
nec contumax ee. Sēs Gregorius
respondit. Contumax nō fui. uos
uero ministri estis sathane faci
entes uoluntatē ei. Tyrannus di
xit. Ammoneo te Gregori imma
la diis. antequam corpus tuum
exterminetur. Sēs gregorius res
pondit. Quod e m ut corpus
exterminet meū. qua ut faciam
quod uos uultis. Flaccus cum ty
rano diuertit. Accede ꝙ sacri
fica diis antequā penis exter
minetur. Sēs Gregorius respondit.
Iam tibi dixi. ꝙ dico. quia non
sacrifico diis uris. nisi dño meo
ihu xpō qui fecit celum ꝙ terrā
mare ꝙ omnia que in eis sunt.
Flaccus dix. fustes nodosos affer
te ꝙ dorsum ei rupite uerberib;
dicentes. Hec patiatur rebellis
dōi ꝙ pceptum contēptor. Sēs
Gregorius respondit. Hoc scire te
uolo Flacce. quia quanta mala
corpori meo exercetes. duplicia
m bona prestantur in celo. Fla
ccus dix. Regirate illum ꝙ uen
trem ei fustib; dissipate. Sēs Gre
gorius intuens in celū orabat
dicens. Miserere seruo tuo dōs sēs
isrl. A timore inimici eripe a
nimam meam. Tyrannus cum
Flacco diuertit. Ppitiare tibi
antequā moriaris. consulemus
tibi ut amico. Sēs Gregorius
respondit. Recedite a me mi
nistri sathane. uacant oblecta
tiones ure. Adest dns meus ihs
xps ad confortandum me inuul
neribus meis. Flaccus dix. Hec
est insania tua miser. que
te uiuere non permittit. Sēs. G.
respondit. Si totum corpus me
um mortificetis. dns animā
meā uiuificat ꝙ fouet eam.
Flaccus dix. Ligate illi manꝰ
ꝙ pedes. ꝙ incentiua supponi
te. ꝙ ligna sub ipso ministrate.
Qui fecerūt ministri sicut pcepe

פֵּרוּשִׁים שֶׁל רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה וְקִצָּת תַּלְמִיד קַיָּם
עַל חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה וְעַל הַהַפְטָרוֹת
מִיכָּל הַשָּׁנָה ׃ חֵלֶק רִאשׁוֹן

In quinq; libros Mosis cõmentarij
Rabbi Salomonis item; in Prophetas
priores id Iosuam, Iudices, Samuelē, &
libros Regum. Insuper Sabbathariū lectionū,
hic.

בראשית

בראשית ברא אלהים
ולא נאמר יי׳ לפי שבתחי׳
שבתחילה עלה במחשבתו
לבראותו במידת הדין ׳
ראה שאין העולם מתקיים
בדין הקדים מידת רחמים
ושתפה למידת הדין היינו
דכתיב ביום עשות יי׳ ׳
אלהים ארץ ושמים בראשי׳
תרגום ירושלמי בחכמתא
על שם יי׳ בחכמה יסד
ארץ כונן שמים בתבונה
שהיה לו להק׳ חכמה וגילה
שיברא העולם כמוי שלא
יבואו הדורות ויאמרו לא
יפה ברא הק׳ דבר זה. כך
וכך היה לו לבראותו לכך
ותורגם בחכמתא ׳עד כאן
תוספת על פתרון רבינו
שלמה בר יצחק״

בראשית ברא

אמר ר׳ יצחק לא היה צריך
להתחיל התורה אלא מ
מהחודש הזה לכם שהיא
היתה מצוה ראשונה ש
שנצטוו ישראל ומה טעם
פתח בבראשית משום כח
הגיד לעמו לתת להם נחלת
גוים שאם יאמרו אומות
העולם לישראל ליסטים
אתם שכבשתם ארצות
שבעה גוים והם אומרים
כל הארץ של הק׳ היא הוא
בראה ונתנה לאשר יישר
בעיניו וברצונו נטלה מהם
ונתנה לנו. בראשית ברא
המקרא הזה אומר אלא
דרשוני כמו שדרשוהו
רבותינו בשביל התורה
שנקראת ראשית דרכו
ובשביל ישראל שנקראו
ראשית תבואתו ואם
באתה לפרשו כפשוטו
כך פרשהו בראשית
שברא אלהים שמים
וארץ והארץ היתה תהו ובהו
וחשך. תהו לשון תמיה
ושממון שאדם שהוא תוהא
ומשתומם על מה שראה
תהו אשתורדישון בלע״ז
בהו לשון ריקות וצדו ׳
ורוח אלהים מרחפת כסא
הכבוד עומד באויר ומרחף
על המים ברוח פיו של
הק׳ וכמאמרו כיונה המרחפת
על הקן אקובטיר בלע״ז
ויאמר אלהים יהי אור
ולא בא המקרא להורות
סדר הבריאה לומר שאילו
קדמו שאם בא להורות כן
היה לו לכתוב בראשונה
ברא את השמים שאין לך
בראשית במקרא שאינו
דבוק לתיבה שלאחריו כמו
בראשית ממלכות פלוני
ראשית ממלכתו ראשית
דגנך אף כאן אתה אומר
בראשית ברא הק׳ את
השמים. ודומה לו תחילת
דבר יי׳ בהושע. ויאמר
יי׳ אל הושע. ואם תאמר
להורות בא שאילו תחילה.
נבראו ופירושו בראשית
הכל ברא אילו ויש לך
מקראות שמקצרים לשונם
וממעטים תיבה אחת כמו
לא סגר דלתי בטני ולא פירש
מי הסוגר. וכמו ישא חיל
דמשק ולא פי׳ מי ישאנו
וכמו אם יחרוש בבקרים
וכמו מגיד מראשית אחרית
ולא פי׳ מגיד מראשית דבר
אחרית דבר. אם כן תמה
על עצמך שהרי המים
קדמו שהרי כת׳ ורוח אלהים
מרחפת על פני המים ועדיי׳
לא גילה בריית המים מתי
נבראת שקדמו לארץ. ועוד
שהשמים מאש ומים
נבראו על כרחך לא לימד
המקרא בסדר המוקדמים
והמאוחרים כלום. וירא
אלהים את האור כי טוב
רבותי׳ דרשו אורה שנבראת
ביום ראשון היו מסתכלין
בה מסוף העולם ועד סופו
צפה הק׳ דורות שעתידין ׳
להבראות שיקלקלו מעשיה׳
ואמרו לא לקח אותה אורה
וגנזה לשילום שכר של
צדיקים בעולם הבא וזהו
שיסד השמעוני ממגנצא
בפיוט שלו וראה אורן כי
טוב. והצפינו לנוחלי לקח
טוב ומאור צדיקים ישמרו
בטוב. אמר הק׳ אין האורה
הזאת כדי היא לרשעים
אלא אצפון אותה לאותם
שהיו ראויה. לכך וירא ׳
אלהים את האור כי טוב
ויבדל. ראהו כי טוב ואין
נאה לו ולחשך שיהו משו
משמשין בערבוביא שיהו
וקבע לזה תחומין ביום ולזה
תחומו בלילה. יום אחד. לפי
סדר לשון פרשה היה לו ׳
לכתוב יום ראשון כמו שכתו׳
בשאר הימים יום שני יום ג׳
יום ד׳ למה כתב אחד על
שם שהיה הקב״ה יחיד

החיה׳ נפש שיש בו חיות׳ ויברך
אותם׳ לפי שמחסרין אותן וצדין
מהם ואוכלין אותם לכך הוצרכו
לברכה׳ ואדם ומפני הנחש שהיה
עתיד לקללה לכך לא בירכן שלא
שלא יהא הוא בכלל׳ פרו׳ לשון
פירות׳ כמו עושה פרי׳ תוצא
הארץ׳ הוא שפירשתי שהכל
נבראו ביום ראשון ולא הוצרכו
אלא להוציאן׳ נפש החיה׳ נפש
שיש בה חיות׳ ורמש הם שרצים
שהם נמוכים ורומשים על פני
הארץ׳ נראין כאלו הן נגררין ש״
ואין הילוכן ניכר׳ כל לשון רמש
בלשוננו קוומובירש׳ ויעש את
תיקן לעבונם בקומתם׳ נעשה
אדם׳ כל מקום שפקרו המינים
עיינו תשובתם בצידם׳ שאל כ׳
כותי אחד את ר׳ ישמעאל בר׳ יו׳
יוסי ואמ׳ דכת׳ ויאמר אלהים
נעשה אדם׳ הרי הכתוב ואעיד
שאמ׳ בראשית הן אנו ליה תיפ׳
תיפח [illegible]
ויבראו אלהים אין כתוב כאן א׳
אלא ויאמר אלהים׳ כך נדרש ב׳
באגדה׳ נעשה אדם׳ ענותנותו
של הק׳ למדנו כאן לפי שאדם
בדמות המלאכים נתקנאו בו ל׳
לפיכך נמלך בהם וכשהוא דן
את המלכים הוא נמלך בפמ׳
בפמליא שלו שמצינו באחאב
ויפתח שאמ׳ לו מיכה ראיתי א׳
את יי׳ יושב על כסאו וכל צבא
השמים עומדים עליו מימינו
ומשמאלו׳ וכי יש ימין ושמאל
לפניו׳ אלא אלו מיימינים לז׳
לזכות ואלו משמאילים לחוב׳
לחובה׳ וכן בגזירת עירין פתגמ׳
פתגמא ובמאמר קדישין שאל׳
שאלתא׳ אף כאן נטל רשות
בפמליא שלו אמ׳ להם יש לי
בעליונים כדמותי אם אין כמו׳
בתחתונים כדמותי הרי קנאה
במעשה בראשית׳ נעשה אדם׳

אע״ג על פי שלא סייעוהו ביציר׳
ביצירתו׳ ויש מקום למינים לר׳
לרדות ולא נמנע הכת׳ ללמד
דרך ארץ ומדת ענוה שיהא
הגדול נמלך ונוטל רשות מן ה׳
הקטן׳ ואם כתוב אעשה אדם
לא למדנו שיהא מדבר עם ה׳
בית דינו אלא לעצמו׳ ותשובת
המינים כתוב בצדו ויברא את
אלהים ולא כתיב ויבראו׳ בצל׳
בצלמנו׳ בדפוסינו׳ להבין ולה׳
ולהשכיל׳ וירדו בדגת הים׳ יש
בלשון זה לשון רידוי ולשון ה׳
ירידה׳ זכה רודה בחיה ובב׳
ובבהמה לא זכה נעשה ירוד
לפניהם והחיה מושלת בו׳ ויב׳
ויברא בצלמו׳ בדפוס
העשוי לו שהכל נבראו במאמר
והוא בידים כדכת׳ ותשת עלי
כפך׳ ונעשה בחותם כמטבע
זו העשויה על ידי רושם ש׳
שקורין קוין׳ וכן הוא אומ׳
תתהפך כחומר חותם׳ בצלם
אלהים ברא אותו׳ פירש לך
שאותו צלם המתוקן לו דיוקן
יוצרו הוא׳ זכר ונקבה ברא
אותם׳ ולהלן הוא אומ׳ ויקח
אחת מצלעותיו וג׳ מדרש א׳
אגדה שנבראו שני פרצופין ב׳
בבריאה ראשונה חלקו ופשוטו
של מקרא כאן הודיעך שנבר׳
שנבראו שניהם בששי ולא
פירש לך כיצד בריאתן ופירש׳
לך במקום אחר׳ וכבשה חסר
וי״ו ללמדך שהזכר כובש את
הנקיבה שלא תהא יצאנית
ועוד ללמדך שהאיש דרכו
לכבש ומצווה על פריה ורביה
ולא האשה׳ לכם יהיה לאכלה
ולכל חית הארץ׳ השווה להם
הבהמות והחיות למאכל ולא
הרשה לאדם ולאשתו להמית
בריה ולאכול בשר אך כל ירק
עשב יאכלו כולם יחד׳ וכשבאו

בני נח התיר להם בשר שנ׳
כל רמש אשר הוא חי כירק
עשב שהתרתי לאדם הראשו׳
הראשון נתתי לכם את כל׳ יום
הששי׳ הוסיף ה״א בששי בגמ׳
בגמר מעשה בראשית לומר
שהתנה עמהם על מנת שיק׳
שיקבלו ישראל חמשה חומ׳
חומשי תורה׳ ד״א יום הששי׳
כולם תלויים ועומדים עד יו׳
יום הששי הוא בששה בסיון
המוכן למתן תורה׳ ויכל אלהים
ביום השביעי׳ ר׳ שמעון אומ׳
בשר ודם שאינו יודע עתיו
ורגעיו צריך להוסיף מחול ע׳
על הקודש הק׳ שיודע רגעיו ו׳
ועיתותיו נכנס בו כחוט השע׳
השערה ונראה כאלו כלה בו
ביום׳ ד״א מה העולם היה חסר
מנוחה׳ כלתה ונגמרה המלאכה׳
ויברך ויקדש׳ ברכו במן שכל
ימות השנה יורד להם עומר ל׳
לגלגלת ובששי לחם משנה
וקידשו במן שלא ירד כלל׳ ו׳
ומקרא כתוב על העתיד׳ אשר
אשר ברא אלהים לעשות׳ את
המלאכה שהיתה ראויה לעש׳
לעשות בשבת כפלה ועשאה ב׳
בששי כמו שמפורש בבראש׳
בבראשית רבה׳ אלה תולדות ה׳
השמים והארץ׳ כמאמר אלה
האמורים למעלה תולדות הש׳
השמים והארץ בהבראם ביום
עשות׳ ללמדך שכולם נבראו
ביום ראשון ד״א בהבראם׳ בה׳
בראם׳ כמה דאת אמר כי ביה
יי׳ צור עולמים בשתי אותיות
הללו צר שני עולמים׳ ולמדך
כאן שהעולם הזה נברא בה״א
רמז שירדו למטה לראות׳ כה״א
זה שסתומה מכל צדדיו ופתוחה
ולמטה לרדת דרך שם׳ ד״א
בהבראם׳ בגימטריא׳ באברהם׳
כלומר בזכות אברהם נבראו הכל׳

ולא על האשה והוא שאמר
שני פרצופין נברא ויסגר ויקח
ויקם התחתיו ויקח ויישן שלא
יראה חתיכת בשר שממנה
נבראת ותתגנה עליו ויבן כב"א
בבנין רחבה מלמטה וקצרה
מלמעלה לקבל את הולד כמ"ש
כאוצר זה של חטין שהוא
רחב מלמטה וקצר מלמעלה
שלא יכביד משאו על קירותיו
ויבן את הצלע לאשה להיות
אשה כמו ויעש אותו גרזן
לאפוד להיות אפוד ויאמר הא'
הפעם ומדרש אגדה אמ' אדם
הראשון לפני הק' רבונו של
עולם האשה הזאת נהיות ונ"ע
ומעקת עלי כפעמון פעמון
קלווייטו בלע' וזה הפעמון הז
הזה נהם ומעיר את האישה
נהיות בכל עת על בעלה וכמ"ש
ומכאן אמרו חסידים שלשה אמ'
ומדות רעות יש בנשים ואמרו
[illegible]
ויש אומרים זאת קנאה יש בהן
שנ' ותקנא רחל באחותה וכו'
זאת הפעם ואחר שבא אדם
על כל בהמה וחיה ולא נתקרר
נתקררה דעתו בהם עד שבא
על חוה יקרא לה אשה ומאיש
לוקחה לשון נופל על הלשון
ומכאן שנברא העולם בלשון הק'
הקודש על כן יעזוב איש את
אביו ואת אמו יש שאומרין
ופותרין על כן יעזוב איש את
אביו וכו' בו ובמשכב וכו'
ואת אמו וכו' בה שיפרוש
עצמו מן העריות ודבק באשתו
באשתו ולא באחותו ודבק
באשתו ולא באשת חבירו ודבק
ודבק באשתו ולא בבהמה ודבק
ודבק באשתו אפילו אם היא
שפחה כנענית ומצאתי על
כן יעזוב איש רוח הקודש אמ'
אומר כן לאסור על בני נח ע"ז

עריות לבשר אחד הולד נוצר
על ידי שניהם ונמצא שנעש'
שנעשה בשרם אחד ולא יתב'
יתבוששו שלא היו יודעין דרך
צניעות להבין בין טוב לרע אע"פ
שנתנה בו דעה לקרות
שם לא נתן בו יצר הרע עד
כשאכל מן העץ נכנס בו יצר
הרע וידע בין טוב לרע והנחש
היה ערום זה ענין זה לפי
היה לו לסמוך ויעש ה' אלהים
לאדם ולאשתו כתנות עור
וילבישם אלא לומר לך מאיזה
עצה קפץ הנחש עליהם ראה
ראה אותם ערומים ועוסקים
בתשמיש המטה לעין כל
ונתאוה להם וזו היתה טעמ'
כוונתו של נחש שהשיאם
לאכול עץ הדעת ומדרש אגדה
נדרשת על כוונתו של הנחש
על מה נתן להם אותה עצה
לאכול מעץ הדעת אמר הנחש
אלך ואתן עצה לאדם שיאכ'
שיאכל מעץ הדעת ואמות הוא
ואחר כך אנשא לחוה הלך אצ'
אצל אדם לפתותו בדבריו ולא
הועיל לו מכלום וכשראה כך
הלך לו אצל חוה ופיתה אותה
בדבריו כמו שמפרש בפרשה
ומכאן אמרו שהנשים קלים
בדעתן שהם רכים לפתותם
בכל מיני דברים מן האנשים
ומצאתי ערום מכל לפי ערמו
ערמתו וגדולתו היתה מפלתו
ערום מכל ארור מכל אף כי
אמר שמא אמר לכם לא תא'
תאכלו מכל אע"פ שראה אות'
אותם אוכלים משאר הפירו'
הפירות הרבה עליה שאר דב'
דברים כדי שתביאנו ויבא
לדבר במותו עץ ולא תגעו בו
הוסיפה על הצווי לפיכך באת
באתה לידי גרעון הוא שנ' אל
אל תוסף על דבריו לא ואות הב'

תמותון דחפה עד שנגעה בו
אמ' לה כשם שלא מתה בנג'
בנגיעה כך לא מתה באכילה
כי יודע אלהים וכל אומן שונ'
שונא בני אומנותו מן העץ
הזה אכל וברא את העולם וא"ת
והייתם כאלהים יוצרי עולמות
ותרא האשה כי טוב העץ למ'
למאכל ראתה דבריו של נחש
ונראו לה והאמינתו כי טוב וא"ת
העץ לאכול להיות כאלהים
וכי תאוה הוא לעינים ונפקחו
עיניכם ונחמד להשכיל יודעי
טוב ורע ותתן לאישה שלא
תמות היא לבדה ויחיה הוא
וישא אחרת. גם לבהמה כל בה'
בהמה וחיה ותפקחנה עיני ש'
שניהם ומדרש אגדה דורשו
שראו מלאך המות עומד כנ'
כנגדם וחרבו שלופה בידו היה
לו לכתוב עיניהם עיני שניהם
ואת לי אלא לומר שתשש
כח שניהם שנעשה כחו של
אדם הראשון כנקיסה ומצאתי
ותפקחנה עיני שניהם לעניין
החכמה דיבר הכתוב ולא לענ'
לעניין ראייה ממש וסופו וכו'
מוכיח וידעו כי ערומים הם
אף הם לא ידעו כשהיו ער'
ערום ראו כי ערומים הם ומצוה
אחת היתה בידם ונתערטלו
היוצא עלי תאנה הוא העץ
שאכלו ממנו בדבר שנתקלקלו
בו נתקנו אכל שאר העצים
ומנעו מלטלטל עליהם ומפני
מה לא נתפרסם העץ שאין ה'
הק' חפץ לגנות בריותיו שלא
יכלימוהו ויאמרו זה שלקה
העולם על ידו ומדרש רבותינו
ושמענו ומדרשי אגדה רבים
וכבר סדרום רבותינו על מכונם
בבראשית רבה ושאר ומדרשו'
ומדרשים ואני לא באתי אלא
לפשוטו של מקרא ולאגדה הב'

הוויי שבת דבר הזקריו ושוו׳
ושמוע דבור על יופנין וישא׳
וישמעון יות קול יי׳ אלהים וג׳
שמעון יות קול הק׳ שהיה מת׳
ומתהלך לרוח היום שהשמש ק
לשם וזו היין ומערבית שלפנות
ערב חווה במערב והם סדרו
בעשיריית ויכה יזרעאל היה הק׳
היכן הויו יולין ליכנס עמו ב״ז
ברברים שליו יהיו נבחל להשיב
יום יעבשהו פתיום וכן בקין
קויו יוזו יוי הבל יוחיך וכן לק׳
לבלעם ומי היונשים הילה עזך
וכן בחזקיהו בשלוחי יואל מק׳
מדוך והכל ליכנס עזהם ברק׳
ברברים ומי הגיר לך כי עיום
יותה היון העץ ומיין יש לך
לדעת מה בושת יש בעזר ק׳
ערום היון העץ בתוויה יושר
נתת עזדי כפוי טובה היה ק׳
השייון הטעינו כמו יול יש׳
ישייו יותכם חזקיהו כי עש׳
עשית ויות מכיון שיוון וה׳
מחפכין בוכותו של מסית ש׳
שיוילו שיולו לוה עשית היה
לו להשיב דברי הרב ודברי הת׳
התלויד דברי מי שוועין מק׳
ומכל הבהוה ומכל חיית השדה
יום מכהוה נתקלל ומחיה לא
כל שכן העויידו רבותיט ודרק׳
מדרש וה מוספת בפורות לל׳
ללוד שיוי עיבדו של נחש
שבע שנים על גחנך תלך רגש
רגלים היו לו ועתק ינעו ויוכה
יושית יותה ליו נתכוונתה יק׳
יולו שיוות היורם שיוכל
הויו תחילה ותשיו יות חורד
וליו לדם יות חוה ביו תחילה
יולו שהנשים קלות להתפתו
להתפתות ויורשות לפתות יק׳
יות בעליהן לפיכך ויוכה יוש׳
יושית ישופר יכתתך כמו וק׳
ויוכות ושפית יתיה ויותה ק׳
תשופנו עקב ליו לך קווה ש׳

ותגשכנו בעקיבו ויוג ומשך
תוייתהו ולשון תשופנו כמו מ׳
נשוג בהם שכשהנחש ביו לנ׳
לעשור הויו נשוג כוין שריקה
ולפי שהלשון טפל על הלשון ק
כתב לשון נשיפה בשפתם ור
עיר גידול בעס והדוך ורך
עיר העיבור בעיב תלרי בע׳
בעיר הלידה ויול יושך תשי׳
תשוקתך לתשוויש ויועפכן
יוין לך ויעף לתובעו בפה יק׳
יוליו הויו יושעול בך הכל חוט
ולוו ומוך תשוקתך תיווותך ק
כמו ונפשו שוקקה ביו וריוה
מירתו של הק׳ שיוינה כמירת
בשר ורם ומירת בשר ודם יום
יש לו שוניו יום היה כח בידו
לעקרו ומן העולם לגמרי הידך
עשה יוכל מירת הק׳ יוינה כך
קילל יות חוה שהייו מליולד
רם כלומ׳ קילל יות היושה שהי
שהייו נידה בכל עת יועפכן
הכל רעים יוחריה לתשוויש ק
ועוד קילל יות הנחש ועפר תק׳
תיוכל יועפבעתן לו רפיוה יום
הויו עולה לגג ומוותיו ויעיה
שם ויום יורד ליורין ומוותיו
ויעיה שם הרי מירתו של הק׳
יוינה כמירת בשר ורם ועיני
יורורה היורוה בעטירך ועי׳
מעלה לך הברים יורורים כגון
זבובים ופרעושים ועולים יק׳
ושל ליועיו לתרבות רעה והק׳
והכריות מקללות שרים שייק
ומהם ליו יורורה היורוה וחו
שפירשתו למעלה שלשה נכק׳
נכנסו לרין ויציאו ורבעה ומחק׳
ומחוייבים שהיורע גם הייו ק׳
נפקדה על עוונה עם יורם וחו
וחוה ונחש כך נרדש ביוגדה
וקוץ ודר דר תעמיח לך היק׳
היורוה ויופילו כשיתורעינה
ועין זרעים קוין ודר דר קוצים
ועכביות והם נוכלים על ידי

תיקון בועת יוסף ליוחר שתע׳
שתטרח בו הרבה ויקרין היורם
חור לעיניו הריושון ויקרא
היורם שוות ליו הפסיק יולא
ללוד שעל ידי קריות שוות נע׳
עדוונה לו חוה כמו שכתוב ולק׳
ולורם לין ויעין עיר כנגדו לפ׳
לפיכך ויפל תרדוה ועל ידי שטת
סוך לו פרשת הנחש להוריעך
שוותך שריוה עדוותה וליוה
יוותם עסוקים בתשוויש נתיוה
לה וביו עליהם ביוחשכה חוד
נופל על לשון חיה שוחייה יות
וולדותיה כיושר תלוור וה ת׳
הוה ליורם וה היה כתבות עור
יש דברי יוגדה יוול חלקים ב״ק
ב׳נפורן ומרובקים על עזם ויש
יוול דבר הביו מן העור עזר
יורעביים שהויו דך וחם עשיר
להם כתבת ומוע היה כיוחר ק׳
מוע הרי הויו יחיד בתחתונ׳
כמו שיונ יחיד בעליונם וה
היו יחידתי לדעת טוב ורע ק
שיוין כך בבהוה ובחיה וע׳
ועתה פן ישלח ידו ומשיחיד
לעולם הרי היו קרוב להטעות
יות הבריות יוחריו לוור שהויו
יולוה יש ומדרשי יוגדה יובל
יוין ויושבין על פשוטו ומק׳
מקדם לגן ערן במזרחו של גן
חוין לגן יות הכרובים ולוכי
חכלה וחרב המתהפכת ולד
להט לוויים עליו וליכנס בגן ק
ערן תרגום להט שנן והויו פו
כמו שלג שנניו ובלען לוויו וק
ויונ יוינביו יולו לפשוטו וק׳
והיורם ירע בכר קורם עיניו ק
שלוועלה קורם שחטאו ושנגק׳
ושנטרד ומן עדונן הריון וק
והלידה שום כתבו ירע יורם
נשוע שיוחר שנטרד היו לך
בניס קין על שם קניתי יוש ק
יות יין כשברו יוותי ויות יוק
יושי בלברו בריוע יובל בזה ק

אמ שותפים עמו את קין ואת
אחיו את הבל שלשה אתין ה״ר
ריבויין הן תאומה נולדה עם
קין ועם הבל נולדו שתים לכך נ׳
אמ׳ ותוסף. רועה צאן לפי שנ׳
שנתקללה האדמה פירש לו מ״
מעבודתה מפרי האדמה מגר׳
מגרוע יש אגדה אומ׳ זרע פשת׳
פשתן היה. וישע. ויפן. לא שעה.
לא פנה. וכן אל ישעו אל יפנו.
וכן שעה מעליו פנה מעליו ויר״
וישע. ירדה אש ולחכה מנח׳
מנחתו. הלא אם תטיב כתרגו׳
פירושו. לפתח קברך חט׳
חטאתך שמור. ואליך תשוקתו
של חטאת הוא יצר הרע. תמי׳
תמיד שוקק ומתאוה להכשי״
להכשילך ואתה תמשול בו אם
תרצה תתגבר עליו. ויאמר קין.
אל הבל. מדרש אגדה שהזכיר
עליו שם המפורש ומתו את
שקיללו במקות הקדושים. ד״א
ויאמר קין אל הבל נכנס עמו
בדברי ריב להתגולל עליו ולהר״
ולהורגו. ויש כמה מדרשי אגד׳
יישובו של מקרא זה הבל לא״
ליכנס עמו בדברי נחת אול׳
ישוב ויאמר אני הרגתיו וחט״
וחטאתי לך. לא ידעתי. נעשה
כגונב דעת העליונה. השומר
אחי. מדרש אגדה נדרשת כמ״
במדרש ר׳ תנחומא זה אחד מ
משלשה שבדקן הק׳ ומצאן
עביט של מימי רגלים קין וחז״
וחזקיהו ובלעם. קין אמ׳ לא
ידעתי השומר אחי אנכי היה
לו לומר רבון העולמים כל הנס׳
הנסתרות גלויות לך גלוי לפניך
שהרגתיו וחטאתי לפניך חט׳
חטאתי גדולה ומחול לי ברחמ׳
הרבים ואשוב בתשובה של׳
שלימה לפני אלא נתגאה ו״
ואמ׳ השומר אחי אנכי. בלע׳
בלעם שאמ׳ לו הק׳ מי האנשי׳

האלה עוד היה לו לומר אתה
ידעת כמו שהשיב יחזקאל
כשאמ׳ לו הק׳ בן אדם התחיינה
העצמות האלה ויאמר יי׳ א׳
אלהים אתה ידעת אלא נתגא׳
נתגאה ואמ׳ בלק בן צפור מלך
מואב שלח אלי הרבה ובקנ׳
מבקשים יש לי. חזקיהו היה
לו להשיב לישעיהו אתה נבי״
נביאו של מקום ולי אתה שוא׳
שואל התחיל ומתגאה ואמ׳ מא׳
מארץ רחוקה באו אלי לכך נא׳
נעשה בו חרונו של הק׳ ומנש׳
עד כאן מדרש רבי תנחומא א׳
השומר אחי אנכי. לשון תימה
הוא וכן כל הה׳ הנקודה בחטף
פתח. דמי אחיך. דמו ודם זרע׳
זרעיותיו ד״א שעשה בו פצע׳
פצעים הרבה לא היה יודע מ׳
מהיכן נפשו יוצאה. מן האדמ׳
האדמה יותר ממה שהיא נתק׳
נתקללה היא כבר בעונה וגם
בזאת הוסיפה לחטוא אשר
פצתה את פיה לקחת את דמי
וג׳ הנני מוסיף לה קללה אחרת
אוצל׳ לא תוסף תת כחה. נע
ונד תהיה. אין לך רשות לדור
במקום אחד. ומכאן שהגון הו״
הורג נפש אחד בזמן הזה ע״
שמטלטלין ממקום למקום לא״
לקיים מה שנ׳ נע ונד תהיה
בארץ. מנשוא. גדול עוני מ״
ומנשוא בתמיה. לכן כל הורג
קין זה אחד מן המקראות ש״
שקצרו דבריהם ורמזו ולא
פרשו. שבעתים יוקם. איני רו״
רוצה להנקם מקין עכשיו א׳
לסוף שבעה דורות אוקח אני
נקמתי ממנו. שיעמוד למך מ׳
מבני בניו ויהרגנו. וסוף המק׳
המקרא שאמ׳ שבעתים יוקם
היא נקמת הבל מקין. הוא לא׳
לאמרו שתחילת המקרא לנ״
לשון גערה הוא שלא תהא

ברייה מזיקתו. כמו כל מ״
מכה יבוסי ויגע בצנור. לא פי׳
פירש מה יעשה לו אבל דיבר
הכתוב בריוח כל מכה יבוסי וי״
ויגע בצנור ויקרב בשער ויכ״
ויכבשינו והעורים והפסחים.
גם הסיתה על אשר אמרו ה״
העור והפסח לא יבוא דוד אל
תוך הבית. המכה את אילו אני
אעשינו ראש ושר. כאן קיצר
את דבריו ובדברי הימים פירש
יהיה לראש ולשר. וישם יי׳ ל
לקין אות. חקק לו אות משמו
במצחו. ויצא קין. יצא בהכנ׳
בהכנעה כגונב דעת העליונה.
בארץ נד. בארץ שכל הגולים
נדים שם. קדמת עדן. שם גלה
אביו כשגורש מגן עדן. שנא׳
וישכן מקדם לגן עדן את הכר׳
הכרובים ואת להט החרב המ״
המתהפכת את שמירת דרך
מבוא הגן. יש לך לומר שהיה
אורם שם. מזרח רוח מזרחית
שקולטת בכל מקום את הרוצ׳
הרוצחים. אז יבדיל משה ג׳
מזרחה שמש. ד״א בארץ נד.
כל מקום שהולך הארץ מזדע׳
מזדעזעת מתחתיו והבריות
אומרות סורו מעליו שהרג א׳
את אחיו. ויהי קין בונה עיר ו׳
ויקרא שם העיר לזכר בנו. וש״
ועירד ילד. יש מקום שהוא
אומר הוליד ויש מקום שהוא
אומר ילד שהלידה משמשת
שתי לשונות לידת האשה דר׳
נישטריר בלע׳ כשהוא אומ׳
הוליד לשון הפעיל ומדבר בלי׳
בלידת האיש. פלוני הוליד את
פלוני בן או בת. כשהוא אומר
ילד מדבר בלידת האיש א׳
אינגידריר בלע׳. ויקח לו למך נ׳
לא היה צריך לפרש כל כך א׳
אלא ללמדנו מסוף הענין ה׳
שקיים הבטחתו שאמ׳ שבע׳

שבעתים יקם עוד לאך לאחר
שהוליד בנים ונעשה דור ש״ה
שביעי והרג את קין זה שאמ׳ כ׳
כי איש הרגתי לפצעי וג׳ שתי
נשים כך היה דרכן של דור מ״ה
האחת לפרייה ורבייה ו
ואחת לתשמיש אותה של׳
תשמיש היה משקה כס של
עיקרין כדי שתיעקר ומקשט׳
ומקשטה ככלה ומאכילה כל
מעדנים וחבירתה נזופה כא׳
כאלמנה וכמוכלה הוא שפי׳
שפירש איוב במליצת משלו
רעה עקרה לא תלד ואלמנה
לא ייטיב כמו שפירש במ׳
באגדת חלק עדה היא של פ׳
פרייה ורבייה על שם שנוג׳
שנוגנה עליו ומוסרת מאצלו׳
צלה תרגומו של סורה צל ה׳
היא של תשמיש על שיושבת
תדיר אצלו דברי אגדה בבר׳
בבראשית רבה אבי יושב אה׳
אהל ומקנה הוא היה ראשון
לרועה במדברות ויושב באה׳
באהלים חדש כאן והדש כאן
כשכלה המרעה לצאנו במקום
זה הולך ותוקע במקום אחר
ומדרש אגדת בראשית רבה
בונה בתים לעבודה זרה תו׳
תובל קין תובל אומנתו של
קין תובל לשון תבלין התחיל
לעשות אומנותו של קין כלי
זיין לרוצחים לוטש כל חור׳
חורש נחשת מחדד כל אומ׳
אומנות נחשת וברזל נעמה
היא אשתו של נח בבראשית
רבה שמשמיע קולה שהיו פר׳
פורשות ממנו מתשמיש לא״
לפי שהרג את קין ואת תובל
קין בנו שהיה למך סומא ות״
ותובל קין משכו ורואה את
קין למרחוק ונראה לו כחיה
ואמר לאביו למשוך בקשת כ׳
ומשך בקשת וירה לו והרג ו׳

וכיון שהכיר תובל קין שהוא
שנהרג קין דקינו זקנו למך כ׳
אביו הכה למך כאגרול כף אל כף
וספק את בנו בינהם והרג ו׳
והיו עדה וצלה נשיו פורשו׳
פורשות הימנו והוא מפייסן
שמען קולי להשמיע קולי כ׳
וכי איש אשר הרגתי לפצעי
הוא נהרג וכי אני פצעתיו מ״
מזיד שיהא הפצע קרוי על
שמי וילד אשר הרגתי לחבו׳
לחבורתי הוא נהרג כלומר על
ידי חבורתי בתמיה והלא מ״
שוגג אני לא פצעי הוא ולא
חבורתי הוא פצע מכת חרב׳
נבררו אלא בלעז כי שבעתים
יקם קין קין שהרג במזיד נת׳
נתלה לו עד שבעה דורות אני
שהרגתי שוגג כל שכן שית׳
שיתלו לי שביעיות הרבה ש״
שבעים ושבעה לשון רבוי מ״
שביעיות הרבה תפס לו כך ד״
דרש ר׳ תנחומא בר אבא ומ״
ומדרש בראשית רבה לא כ׳
הרג למך כלום ונשיו פורשות
הימנו משקיימו פריה ורב׳
ורבייה לפי שנגזרה גזירה
לכלות זרעו של קין לשבעה
דורות אמרו מה אנו יולדות
לבהלה למחר המבול בא ושו׳
ושוטף את הכל והוא אומר
וכי איש הרגתי לפצעי וכי כ׳
אני הרגתי להבל שהיה איש
בקומה וילד בשנים שיהא
זרעי כלה באותו עון ומה קין
שהרג נתלו לו שבעה דורות
אני שלא הרגתי לא כל שכן
שיתלו לי שביעיות הרבה כ׳
וזהו קל וחומר של שטות אם
אם כן אין הק׳ גבה את חובו
ומקיים את דברו וידע אדם
בא לו למך אצל אדם הראש׳
הראשון וקבל על נשיו אמ׳ ל׳
להם וכי עליכם לדקדק על

גזירתו של מקום אתם עשו
מצוותכם והוא יעשה את ע״
שלו אמרו לו קשט עצמך ת״
תחילה והלא פירשת מאשתך
זה מאה ושלשים שנה מאז
שנקנסה מיתה על ידך מיד
וידע אדם וג׳ ומהו עוד מלמד
שנתוספה לו תאוה על תאותו
כך נדרש בבראשית רבה אמ׳
אמרו רבותינו במדרש האגדה
כל אותן מאה ושלשים שנה
שלא בא אדם הראשון אצל
חוה באו אצלו רוחות ומתקן
ונולדו ממנו וכשחזר לו אצל
חוה פירשו הימנו ומצאתי אני
הוחל לקרוא שמות האדם ומ״
ושמות העצבים כשמות של
הק׳ לעשותם ע״ ולקרותם אל״
אלהות זה ספר תולדות זו היא
ספירת תולדות אדם ומדרשו
אגדה רבים ביום בראו ואגד ע״
שביום שנבראו הוליד שלשים
ומאות שנה עד כאן פירשו אנ״
האשה ויתהלך חנוך צדיק ה״
היה וקל בדעתו לשוב להרשיע
לפיכך מיהר הק׳ וסילקו והמיתו
קודם זמנו וזהו ששינה הכתו׳
במיתתו לכתוב ואיננו בעולם
למלאות שנותיו כי לקח אותו
אלהים לפני זמנו כי הנני לוקח
את מחמד עיניך ויש שפותרי׳
ומפי מדרש האגדה חנוך זה כ׳
מיטטרון שר הפנים ולכך ש׳
שינה הכתוב לכתוב ואיננו כי
לקח אותו אלהים למען קרנ״
קרשו שלא היו דורו ראויין כ׳
שדור צדיק מה ביניהם ואנ׳
ומולד בן שממנו נבראו העולם
זה ינחמנו ינח ממנו את עצבון
ידינו עד שלא בא נח לא היה
להם כלי מחרישה והוא הכין
להם והיתה הארץ מוציאה
קוצים ודרדרים כשזורעין ח״
חטין מקללתו של אדם הראש׳

הרישון וביומן נחה זה יעחומע
יַנַּח וגו׳ ויום ליון כן תפרשנו ס׳
יוין טעם השם נופל על השם
ויותה ערך לקוות שוון ומעם
בן חומש ומיות שעה יומ׳ יורן
ומה טעם כל הדורות הולידו לס׳
למיוה שעה ווה לחומש ומיומ׳ך
שעה יומ׳ הק׳ יום רשעים הם ה׳ס
הריני מיוכרן בוים ורע ליעריק
זה ויום ערידים הם יוטריח עס׳
עליו לעשות תיבות הרבה כבש
יות ומעיינו וליו הוליד עך חומש
ומיות שעה כרי שליון יהיו יפת
הגדול שנכנעו ריווי לעונשין ס׳
לפני המבול רמת הנער בן ומיוה
שנה יוות ריווי לעונש לעתיד
וכן לפני ומיתו תורה יות שם ו׳ך
ויות חם ויות יפת והליו יפ׳ת
הגדול הויו יוליו כתחילה יותה
רומש יות שהויו עריק ועל׳ה
כשהויו ומהול ושיוטרהם יע׳א
ומיתו טלן כבריושית רביו ויך
וירויו בני היולהים ומרש יומ׳
יוגיה טרשת שנו מליוכים ך
היו ועזה ועריוזל שוום יוורו
לו לחך ומה יועש כי תזכרנו וכן
יורם כי תפקדנו לוה בריות כ׳ך
כעולוך יולוד יושה שחוטיוין ׳
לך ומכעיסים יוותך בכל עת ך
ועת כמעשיהם הרעים ומחד
יות שום וזכרם ומתחת ה שו׳ך
השויים יומ׳ להם הק׳ יוא יותם
יום הייתם חולבים עויהם ביו׳ך
ביוד׳ך הייתם חוטיוים יותר׳ה
ומם יוורו לו תן לנו רשות כ׳ך
שלך עויהם ביורין ונקרש כ׳ך
שוך הגדול בעולם יומ׳ להם ך׳
הרי הרשות ניתן לכם ויד ירדו
ליורין וגמם בהם יער הרעולך
ולקחו להם נשים והולידו בנים
שהיו הנשים יפות וטובות ער
כלי דיי והיו שם יוים רבים ך
ער שחלומו בניהם חלוומת הל׳ך
הלכו והגידו ליובויהם ויד הת׳ך

התחילו לבכות וחכו כג יול׳ך
כג ותלשו בש ערות שלהם יו׳ך
יוורו לבניהם בנינו ומה תהיו
עליכם יוור לנו הגיע הומן ש׳ך
שיביו המבול ויחריב כל העל׳
ויד הלך עזיזל ותלה עצמו ך
בין השוים ובין היורין וערין
הויו תלוי שם ער שיביו ולך
הושיח ועזה חבירו הקשר׳ה
עוריפו וליו נתן בלבו לשוב בתש׳ך
בתשובה על ומה שחטיו ער׳ה
כיון שליעת היוגיה נחזר ל׳ך
לפתרון הוופרש כי טוב הוא׳
וירויו בני היולהים בני השרי׳
השרים והשופטים כל יולהים
שבמקריו לשון מרות וזה מ׳ך
מוכיח ולומה תהיה לו ליולהים
ריוה נתתיך יולהים ריו בני ה׳ך
היולהים הם השרים החולכים
בשליחותו של מקום יוא׳ה׳ס
היו מתערבין בהם כי טובות
הנה יומ׳ר יודן טפת פת׳ מי ך
שהיו מיטיבין יומה ומקושטת
ליכנס לחופה היה גדול נגנם ו׳ך
ובועל תחילה ומכל יושר בחרו
יוא בעולת בעל יוא הוסטר וה׳ך
והבהומה ליו ידון רוחי ביורם
ליו יתרעם וריב רוחי עלי בע׳ך
בשביל היורם לעולם ליוורך ך
יומים הנה רוחי נרון בקרבי יום
להשחית יום לרחם וליו יהא
מדון זה לרוחי לעולם כלוור׳ה
ליוורך יומים בשגם טמו בשגם
כלומ׳ בשביל שגם ויות כו ש׳ך
שהויו בשר ומועפלי יוינו נכ׳ך
נכנע לפני ומה יהיה יוש יוו ך
דבר קשה כיועיו בו ער שקי׳ך
שקומתי דבורה כמו שקומתי ך
וכן שיותה מרבי עמי יומ כ׳ך
כיון בשגם כמו בשגם והיו י׳ך
יומיו ומ׳ ער ומיוה ועשרים שנה
ליוורין יופי להם ויום ליו יע׳ך
ישובו יוביו עליהם המבול
ויום תיומר משעולר יפת ער

שביו המבול ליוע יולו ומיוה
יוין מוקדם ומיומר בתורה ך
כבר היתה הגזירה גזורה עש׳ך
עשרים שנה קודם שהולי־
נח תולדות וכן מיעינו בסדר ש׳ך
עולם יש מדרשי יוגדה רבים
יובלוה עיהעוח פשוטו הנפ׳
הנפילים על שם שנפלו והפילו
יות העולם ובלשון עברי כגון
ענקים הויו ביומים ההם ביומי ך
דור יועש וכני קין ומם ומחריבן
יוע׳ם שריוו ביומבון של דור ך
יועש שעלה יוק יעם והעיג
שליש העולם ליו נכנעו דור ה׳ך
המבול וחם יושר יבויו וילדו
היו יולדות ענקים כמותם הג׳ך
הגיבורים למרוד בה׳ך יונשי ך
השם יומ׳ם שנקנו בשומר׳ה
עירד ומחויול ומתושיל שנ׳ך
שנקריוו על שם יומבים שנ׳ך
שנמוחו והותשו ריו שמוון
ששיומו יות העולם ויעחם כי
עשה נחומה היתה לפניו ש׳ך
שבריון בתחתונים שוולו ה׳ך
היה מן העליונים היה ומרידו
כך נרש במדרש יוגרת בריו׳ך
בריושית רבה ויתעצב היורם
יול לבו של מקום עלה בומח׳ך
במחשבתו של מקום להעניבו
והו תרגומו ריו ויעחם נהפכה
ומחשבתו של מקום ממירת ך׳
רחמים למירת הדין עלתה מ׳ך
ומחשבתו לפניו מה לעשו׳ת
ביורם שבריו ביורין וכן כל ל׳ם
לשון ניחום שבמקריו נמלך מ׳ך
מה לעשות וכן יורם ויתעחם
ויעחם על הרעה ניחומתי כי ך
המלכתי יות שיומל כולם לשון
ומחשבה ליחרת הם ויתעצב
יול לבו עתיוכל על יוובדו מע׳ך
ומעשה ידיו כמו נעצב המלך
על בנו וזו כתבתי לתשובת ך
המינים גוי יוחד שיול יות ר׳
יהושע בן קרחה יוי יותם מ׳ך

חסלת

בראשית ברא"

ומפטירין בישעיה כה יומר היום וגו'

אנוש

שניים ושלישים שלש עליות
זו על גבי זו עליונים לאדם תח'
תחתונים לזבל אמצעיים לאדם
לאוצר' ואני הנני מביא הנ' י'
ואתן להסכים עם אותם שאמ'
שאמרו כבר ומה שאמ' כי הנ'
תזכירני ומבול שכלה הכל' ע"ש
שהוביל הכל מן הגבוה לנמוך
וכן תרגם אונקלוס טופנא ע"ש
שהציף את הכל והביאן לבבל
עמוקה ולכך נקראת שנער ע"ש
שכל מתי מבול ננערו לשם ומ"מ
והקימותי את בריתי' ברית הי'
היה צריך על הפירות שלא
ירקיבו ושלא יעפשו ולא יהר"ג
ויהרגוהו רשעים שבדור' אתה
ובניך ואשתך האנשים לבד ו'
והנשים לבד' מכאן שנאסרו
בתשמיש המיטה' ואמרו רבו'
רבותינו אסור לו לאדם לשמש
מטתו בעת צרה ובשנים של
רעב' ומנין שאסור לו לאדם
לשמש מיטתו בעת צרה ילפי'
ילפינן מנח שנכנסו אל התי'
התיבה אתה ובניך ואשתך ונ'
ונשי בניך אתך' הזכרים לבד והנ'
והנשים לבד' ומנין שאף בשני'
בשנים של רעב אסור לשמש
מיטתו ילפינן מיוסף שנ' וליוס'
וליוסף יולד שני בנים בטרם
תבוא שנת הרעב בשבחו ס"פ
סיפר הכתוב ולמדנו שבעוד
שהיה הרעב לא קרב אל עליה
אפילו שהוא היה מלך ויכולת
בידו לפרנס יום נולדו לו בנים
לא שימש בשביל ענוותו כ"ש
כדי שילמדו ממנו דורות הב'
הבאים אחריו ודורש קל וחומ'
בעניים' ואנחנו' ומכל החי' י'
אפילו שדים' שנים ומכל' וגו' י'
הפחות שבהם לא פחות משנ'
ושנים אחד זכר ואחד נקבה'
תבוא אל התיבה' אלו לפניו י'
רצונו של עולם וכי יש כח לה'

כדי לרוץ בכל העולם ולתפ'
ולתפוש שנים שנים ולהביא
בתיבה הרי כמה רוכבים ואריו'
ואריות שהיו הורגים אות' י'
ואמר אמ' לו הק' יפה אמרת
הרי אני עושה לך שיבואו
כולם בעצמם ויכנסו לתיבה'
וזהו שכתוב בסמוך שנים ש"מ
שנים באו אל נח' באו מעצמן'
ומה עשו לאיתנו' אותם שרבצ'
שרבצו בפניהם' ולא השחית
השחית את דרכם באו מאליהן'
וכל שהתיבה קולטתו הכניס
בה' ויעש נח זה בנין התיבה'
ראיתי צדיק' ולא נאמר תמים'
מכאן שאומרים מקצת שבח'
שבחו של אדם בפניו' הטה'
הטהורה' העתידה להיות
טהורה לישר' למדנו שלמד
נח תורה' שבעה שבעה כדי
שיקריב מהם קרבן בצאתו'
גם מעוף השמים' בטהורים
דיבר הכתוב' ולמד סתום מן
המפורש' כי לימים עוד ש"ז
שבעה' אלו שבעת ימי אבל
אבלו של מתושלח הצדיק'
ותלינו כשהם כלים בשנת
שש מאות לנח' כי לימים ע'
עוד' זמן אחר ומן זה עשרה
על ארבעה ועשרים' וארבעים
יום' כנגד יצירת הולד שק'
שקלקלו להטריח ליוצרם
לצור צורת ממזרים' ויעש ו'
נח וגו' בביאתו לתיבה' נח ובנ'
ובניו וגו' האנשים לבד והנש'
והנשים לבד כמו שמפורש
למעלה' לפי שנאסרו בתש'
בתשמיש ומפני שהעולם
שרוי בצער' ומפני מי המבול'
אף נח מקטני אמנה היה ה'
מאמין ולא מאמין שיבוא ה'
מבול ולא נכנס לתיבה עד ש'
שדחקוהו המים' שנים שנ'
באו אל נח' מאליהן' שנים

שנים כולם השוו במניין זה
מן הפחות היו שנים' ד"א ש"ש
שנים שנים באו אל נח' ומד'
ומדרש אגדה נדרשת בשוח'
בשוחר טוב על פסוק זה וזה'
והמדרש כתוב בתרגום ירוש'
ירושלמי אבל אני כתבתי ___ו
בלשון הקודש כדי שיוכל לה'
להבין הרב עם התלמיד וזהו
מדרש האגדה כשבאו שנים
שנים אל התיבה ליכנס בתו'
בתוכה בא גם השקר לתיבה
ליכנס בה אמ' לו נח אינך נכנ'
נכנס אתה ליכנס עד שתביא
זוגך שכן אני הק' אמ' לו ילך
אביא זוג תכניסני בתוכה י'
אמ' לו הן מיד הלך לו השקר
לבקש לו זוג ופגע בהפסד ש'
שקורין דמ___ בלעז אמ' לו
ההפסד לשקר מאין באתה
אמ' לו מנח באתי וביקשתי
ליכנס בתיבה והוא אומר לי
לא תיכנס לשם עד שתביא
עמך בן זוגך אמ' לו ההפסד
מה תתן לי שאהיה בן זוגך י'
אמ' לו כל מה שאני מכניס
בשקר יהיה שלך אמ' לו יהי
כדבריך מיד הלכו שניהם ונ'
ונכנסו בתיבה כשיצאו מן ה'
התיבה היה השקר מכניס י'
ממון לרוב בא לו ההפסד ובי'
וביקש ליקח לו מה שנדר לו
השקר אמ' לו אינני רוצה ליתן לו
באו לדין לפני נח וחייבו ליתן
לו מה שנדר לו וכן מנהג בע'
בעולם כל מה שאדם מכניס
שקרו אותו פחתיו ונכבי'
פתרונו כל מה שמכנס אדם
בשקר הכל הוא מפסיד לבס'
לבסוף' עד כאן מדרש שוחר
טוב' בחדש השני' ר' אליע'
אליעזר אומ' זה מרחשון ר'
יהושע אומ' זה אייר' נבקעו
להוציא מימיהם תהום רבה'

מידה כנגד מידה הם חטאו ב׳
ברבת רעת האדם ולקו בתהום
רבה׳ ויהי הגשם וג׳ ולהלן הוא
אומ׳ ויהי המבול אלו כשהת״
כשהורידן הורידן ברחמים ש״
שאם יחזרו יהו גשמי ברכה׳
כשלא חזרו היו למבול׳ ארב״
ארבעים יום וג׳ אין יום הראש׳
הראשון מן המנין לפי שה״
שאין לילו עמו שהרי כת׳ ב״
ביום הזה נבקעו כל מעינות
תהום רבה׳ מנינו ארבעים י׳
יום כלים בעשרים ושמונה ד׳
בכסליו׳ לר׳ אליעזר שהחדש׳
שהחדשים מונים כסדר אח׳
אחד מלא ואחד חסר הרי ב׳
במרחשון וכ״ח בכסליו׳ בע״
בעצם היום הזה׳ למדך הכת׳
הכתוב שהיו בני אדם שבד״
שבדורו אומרין אילו היינו
רואין אותו נכנס לתיבה היינו
שוברין אותה והורגין אותו א״
אני הק׳ אני מכניסו לעיני כ״
כולם ונראה דבר מי יקום׳ צפו׳
צפור כל כנף דבוק הוא׳ צפור
כל מין כנף לרבות חגבים ויסג׳
ויסגר ייי בעדו׳ הגין עליו ש״
שלא שברוה׳ הקיפא את התי״
התיבה דובים ואריות והיו ה׳
הורגין׳ זהו מדרש אגדה ופש״
ופשוטו של מקרא סגר כנגדו
מן המים׳ וכן כל בעד שבמקרא
לשון כנגד הוא׳ בעד כל רחם ו׳
בעדך ובעד בנך׳ עור בעד עור׳
מגן בעדי׳ ותרם מעל הארץ׳ ש׳
ששוקעת במים אחת עשרה
אמה כספינה טעונה ששוק׳
ששוקעת מקצתה במים ומה״
ומקראות שלפנינו יוכיחו וג׳
ויגברו מאליהן׳ חמש עשרה
אמה מלמעלה למעלה של
גבה ההרים לאחר שהושוו ה״
המים לראשי ההרים נשמת
רוח חיים׳ נשמה של רוח חיים׳

אלא אינו דומה דומיו אשר
בחרבה מתו׳ ולא דגים שבים׳
וימח לשון וי׳ פעל׳ וימח לשון
ויפעל׳ והלא מגזרת ויפן ויבן
וכן כל תיבה שסופה ה״א כמו ״
פנה בנה מחה קנה׳ כשהוא
נותן וי״ו יו״ד בראשו נקוד חי״
חירק תחת יו״ד׳ יוד נח׳ לבד נח׳
זהו פשוטו ומדרש אגדה ג״
גונח וכורח דם מטורח החיות
והבהמות׳ ויש אומ׳ שאיחר
לארי מזונותיו והכישו ועליו
נאמר הן צדיק בארץ ישלם׳
ויזכר אלהים׳ זה השם מידת
הדין הוא ונהפכה לרחמים ו״
על ידי תפילת הצדיקים׳ ורש״
ורשעתן של רשעים הופכת
מידת רחמים למידת הדין ש׳
שנא׳ וירא ייי כי רבה׳ ויאמר ייי א״
אמחה׳ והוא מידת רחמים׳
וישכו׳ כמו כשך חמת׳ לשון
הנחת חימה׳ ויזכר את נח׳ ו״
וג׳ מה זכר להם׳ זכ׳
זכות שלא השחיתו דרכם
קודם לכן ושלא שימשו בת׳
בתיבה׳ ויעבר אלהים רוח ו״
רוח תנחומין והנחה עבירה
לפניו׳ על הארץ׳ שלחה תנח׳
תנחומין על שמחה את הא״
האדם שיצא מן הארץ׳ כך
נדרש במדרש אגדה׳ אבל
סוג דבר אין לך מקרא שיוצ׳
שיוצא מידי פשוטו׳ ויסכ״
ויסכרו מעינות תהום׳ כשנ״
כשנפתחו כל מעינות תהום
וכיון אין כל שנשתיירו מהם
צורך לעולם׳ וכמו חמי טבריי׳
טבריא וכיוצא בהן׳ ויכלא
וימנע׳ כמו כי לא כלו רחמיו
לא יכלה ממך׳ מקצה חמשי׳
ומאות יום׳ התחילו לחסור וה׳
והוא אחד בסיון׳ כיצד בע״
בעשרים ושבעה בכסליו פ״
פסקו הגשמים הרי שלשה

מכסליו ועשרים וששה מט״
מטבת שלשים ושנים׳ ושבט
אדר וניסן ואייר מאה ושמונה
עשר הרי אילו מאה וחמש״
וחמשים׳ בחדש השביעי סיון
והוא שביעי לכסליו שבו פס׳
פסקו גשמים׳ בשבעה עשר
יום׳ מכאן אתה למד שהיתה
התיבה משוקעת במים אחת
עשרה אמה שהרי בעשירי
באחד לחודש נראו ראשי ה״
ההרים׳ והוא אב שהוא עש״
עשירי לירידת גשמים והם׳
היו גבוהים על ההרים חמש׳
עשרה אמה נחסרו מיום אחד
בסיון עד א׳ באב ט״ו אמה לששי׳
לששים יום הרי אמה לארבע׳
לארבעה ימים נמצאו שבששה
שבששה עשר של סיון לא
חסרו אלא ארבע אמות ונחה
התיבה ליום המחרת למדתה
שהיתה שוקעת אחת עשרה
אמה במים שעל ראשי ההרים
בעשירי נראו ראשי ההרים׳ ז״
זה אב שהוא עשירי למרחשון
שהתחיל הגשם׳ ויום הקץ׳ ה״
הוא אלול העשירי לכסליו ש״
שפסק׳ כשם שאתה אומר א״
בחדש השביעי סיון והוא ש״
שביעי להפסקה אי אפשר
על כרחך שביעי אי אתה מ״
מונה אלא להפסקה שהרי ה׳
לא כלו ארבעים יום של גשמ׳
גשמים ומאה וחמשים של
תגבורת המים עד אחד בסיון
ואם אתה אומר שביעי לירד׳
לירידה אין זה סיון והעשירי
אי אפשר להיות לירידה׳
שאם אתה אומר להפסקה ו״
והוא אלול אי אתה מוצא בו׳
בראשון באחד לחדש חרבו
המים מעל הארץ׳ שהרי מק׳
מקץ ארבעים יום משגר את
ראשי ההרים שלח את העו״

העירב ועשרים ואחר יום הוא
מתחיל כשליחות היונה הרי ג'
ששים יום משנראו ראשי ה'
ההרים עד שחרבו פני האדמ'
האדמה ויום תמוז בגלגל מ'
נראו נראה שחרבו בחודש
והוא קורא אותו ראשון ואין
זה אלא תשרי שהוא ראשון
לבריאת עולם ולר' יהושע הו'
הוא ניסן ויקץ ארבעים יום'
משנראו ראשי ההרים פתח
את חלון התיבה אשר עשה
לצהר ולא פתח של התיבה זה
העשוי ליציאה וביאה ויצא
ושוב הולך ומקיף סביבות הת'
התיבה ולא הלך נ' בשליחותו
שהיה חושדו לנח על בת זוגו
כמו שמצינו בחלק וקיללו נח
שהתשמיש קשה לו וכל הע'
העופות שכן אמרו רבותינו
בעת תשמישו של עורב ענש
שהוא קשה לו בכל גופו ואע'
על פי כן אינו יכול להמנע ממנה
עצמו מן התשמיש שכך נגז'
נגזרה עליו גזירה ומצאתי ש'
עד יבשת המים כמשמעו ו'
ופשוטו יוכל ומדרש אגדה מו'
מוכן היה העורב לשליחות אח'
אחרת ובכמה ימים כשיבשו'
המים בעצירת גשמים בימי א'
אליהו והעורבים מביאים לו
לחם ובשר וג' זה ומצאתי במ'
במדרש אגדה יוכל זהו סוג'
דבר אין לך מקרא שיוצא מי'
מידי פשוטו וישלח את היו'
היונה לסוף שבעה ימים ע'
שהרי כת' וייחל עוד שבעת
ימים אחרים ומכלל זה אתה
למד שאף בראשונה הוחיל
שבעה ימים וישלח אין זה
שליחות אלא לשון שילוח מ'
שלחה ללכת לדרכה ובזו ירא'
יראה אם קלו המים שאם
תמצא מנוח לא תשוב אליו'

ויחל' לשון המתנה וכן לי ש'
שמעו ויחלו' והרבה יש במק'
במקרא' טרף בפיה' אומר אנ'
אני שזכר היה' לכך קראו ש'
בשרים לשון זכר ופעמים ק'
לשון נקיבה כמו כיונים על
אפיקי מים' ואחיות בחלב'
וכמו כיונה פותה' טרף בפיה'
חטף' זהו פשוטו ורבותינו
דרשו לשון מזון ודרשו כפ'
בפיה לשון מאמר' אמרה יה'
יהו מזונותי מרורין כזית זו
ובידו של הק' ולא מתוקין כד'
וביד בשר ודם' ויחל' וייחל'
הוא לשון ויחל אלא שזה לש'
לשון ויפעל וזה לשון ויתפעל
ויחל' וימתן' וייחל' ויתמתן ב'
בראשון' לר' אליעזר הוא תש'
תשרי ולר' יהושע הוא ניסן'
חרבו המים' נעשית טיט
שקרמו פניה מלמעלה' יבשה
הארץ' נעשית גריד כהלכתה
בשבעה ועשרים יום' וירידתן
בחדש השני בשבעה עשר
בשבעה עשר אלו אחד על'
עשר שימות החמה יתירין
על ימות הלבנה שמשפט דו'
דור המבול שנה תמימה היה'
אתה ואשתך' איש ואשתו'
כאן התיר להם תשמיש וה'
ומעתה' הוצא כת' היצא קרי
הוצא' אומר להם שיצאו יצ'
ואם אינם רוצים לצאת הוציאם
אתה' ומדרש אגדה דורשת
אותו בעניין אחר וכך היא
ומילתה וכי סבור אתה שיום
ירעבו או יצמאו שלא יצאו
בעמים הרי כבר יצאו לו נח
מן התיבה ומאן מי שיפרנס
להן אלא כך הוא פתרונו הוצ'
הוציא אתך הרוה להם שם
המפרש שמתהלך לששת
אלפים טעוים ויצאו ומד'
ולכך כתב הוצא' ומצאתי וכ'

ושרצו בארץ ולא בתיבה' מלמ'
מלמד שאף הבהמה והעוף נ'
נאסרו בתשמיש' למשפחותי'
למשפחותיהם' קיבלו עליה'
עליהם על מנת לידבק במינן'
ומכל הבהמה הטהורה' אמר '
נח לא ציוה לי הק' להכניס מ'
מאלו שבעה אלא כדי להק'
להקריב מהם קרבן' מנעריו מ'
מנעריו כת' משעה שננער ל'
לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר
הרע' לא אוסיף' לא אוסיף' כ'
כפל הדבר לשבועה' הוא ש'
שכתב ישעיהו בנבואתו וכ'
ומפי הק' אשר נשבעתי מעב'
מעבור מי נח' ולא מצינו בה
שבועה אלא זו שכפל דבריו
והוא שבועתו של הק' וכן ד'
דרשו רבותינו במסכת שבו'
שבועות' עוד כל ימי הארץ'
זרע וקציר וקור וחום קי'ץ
וחורף וג' לא ישבתו' ששה '
עתים האלו שני חדשים לכל
אחד כמו ששנינו חצי תשרי
ומרחשון וחצי כסליו זרע' ח'
חצי כסליו טבת וחצי שבט
קור וכו' כמו ששנינו בבבא
מציעא' קור קשה מחורף
חורף' עת זרע שעורים וקט'
וקיטנית החריפים להתבשל
מהר' והוא חצי שבט אדר
וחצי ניסן קיץ הוא זמן לקי'
תאנים וזמן שמייבשין אותן
בשדות ושמו קיץ כמו הלחם
והקיץ לאכול הנערים' חום'
הוא סוף החמה' חצי אב ואלול
וחצי תשרי שהעולם חם יות'
יותר כמו ששנינו במסכת יו'
שלהי קייטא קשי מקייטא
ויום ולילה לא ישבתו' מכלל'
ששבתו כל שנת המבול' שה'
שלא שימשו המזלות ולא
ניכר בין יום ובין לילה' לא יש'
ישבתו' לא יפסקו כל אלה וה'

ולהתנהג כסידרן וחיתכם ק׳
וזיוותכם כמו תריזו התת וק׳
ומדרש יוגדה דורשו לשון חי׳
חיות שכל ומן שתיניק בן יומ׳
יומו חי ומן יותה עריך לשוק׳
לשוורו ומן העכברים שנא׳
ומוריזכם וחיתכם ליומותי וק׳
ומוריזכם על החיות כל ומן ק׳
שיותם חיים לכם יהיה ליוכלה
שלין הרשיתי ליורם הריושק׳
הריושון ליוכול בשר ומין ירק
עשב ולכם כירק עשב שה ק׳
שהפקרתי ליורם הריושון נק׳
נתתי לכם יות כל בנפשו דמו
יופר להם יובר ומן חחי ויוך
יות דיוכם יועפ שהתרתי ל
לכם נטילת נשוה בבהמות
יות דיוכם יודרוש לנפשות
לנפשותיכם יוג החונק יות
עינוו ויד כל חיה לפי שח׳
שחטיהו דור המבול והפקרו
לוויכל חיות רעות לשלוכ
בהם שנ׳ נושל כבהמות נד׳
נדוה לפיכך הוערך להוהיר
עליהם יות החיות ויד חי׳
היורם ההורג בוויד ויון ק׳
עדים יוני דורש ויד ויש
יוחיו שהויו יוהב לו כיורם
והורג שוגג יוני יודרוש ק׳
יום ליו יגלה ויבקש על שוע
שיוג השוגג יעריך כפרה וק׳
ויום יוין עדים להייבו גלות
והויו יוע ומגלה הקבה דורש
ומוע כמו שדר שו רבותינו
והיולהים יוה לידו מוסכת
מכות ומוע לפונריוק יוחד
כול ביורם דמו ישפך יום ק׳
יש עדים הוויהוה יותם ק׳
לוה כי בעלם יולהים עשה
יות היורם ומקריו זו יוחת
ומוקריות שומקיעריו תיבה
יוחת שהיה לו לכתוב עשה
העושה יות היורם ויותם
פרו ורבו כך פשוטו הריושו

הריושועה לכרכה וכיון לינ
ליעוור ולפי ומדרש רבותינ
שדרשו ביוגדת מריושית רב
רבה להקיש ומי שיוינ עופק
בפרייה ורבייה לשופך דומים
ויוני הנני ומסכים יוני עומד
שהייה נח דויוג לעסוק בפרייה
ורבייה עד שהבטיחו הקבה
שליו לשחת העולם עוד וכו
עשה ביוחרועה יוי לו הנב
ומסכים לעשות החוק והקיום
לבריית הבטיחתו ויותן לך יוק
יוות ומכל יוניוי התיבה להב
להכייו שקיעים ורומים חק
חיית היורץ יותכם הם חוק
ההולכים עם הבריות לכל ק
חיית היורץ להכייו המוקין
שיוינן בכלל חיה יושר יותכם
שהרי יונן הילוכן עם הבריות
והקיומותי יועשה קיום לק
לבריית ומהו קייומו יוות הק
הקשת כמו שומסיים והולך
לדרת עולם נמתב חסר שיש
דורות שליו הוערכו ליומק
לפי שיעריקים גמוריים היו ק
דורו של חזקיהו ולך יהורה
ודורו שלל שושענן יורח׳
בין יולהים ובין כל נפש חיה
בין ומידת הדין של ומעלן ובק
ובינכם שהיה לו לכתוב ביכ
ובין כל נפש חיה יולין ומה וק
מדרשו כשתבויו ומידת הדין
לקטרג יוני רויוה יות היות
ועכר בענני ענן כשתעלה
במחשבה לפני להבייו חשך
ויוסרון לעולם יוני רויוה יות
היות ועכר זיות יות הכר
הבריית הריוהו הקשת ויוב
לן זיות יות הבריית שיומרת
שיומרתי כך דרשו רבותינו
ביוגדה וחס הויו יובי כעש
לוה הוערך לומר כיון לפי ק
שהפרשה עסוקה וביוה בק
נשכרותן של נח שקילקל

בה חם ועל ידו נתקלל כנעז
ועדיין ליו כתביות תולדות
חם ולו ידעו שכנען בנו לפק
לפיכך הויערך לומר כיון וחם
הויו יובי כנען שלשה יולה
בני נח ומיולה נפעה כל היורץ
וכי ליו הייעו יודעים שהיו לו
שלשה בנים לנח והליו כתר מ
כת ויולד נח שלשה בנים יות
שם ויות חם ויות יפת יולא
ללומדך ביו הכתוב לפי שיוק
שיוותם שלשה עלדו כתר ק
לפני הומבול הייתי פכור השק
שיוג כן ליוחר הומבול הוליד
בנים וביו הכתוב וליומדך שיק
ומיוותן שלשה נפעה כל היות
היורץ ולכך כתב בתריה פק
פרשת היין ויחל נח יוש ק
היודוה ויטע כרם שליו תק
תמוה מה עיכבו טליו הוליד
עוד שלפי שנטע הכרם ושק
ושתה ומתו ונשתכר יורע
בו תקלה שנסתרם ומהו עק
עיטבו שליו הוליד עוד ולק
ולכך נסמכו הומקריות ודד
לוה׳ ויחל נח יוש היודוה
ויטע כרם יוומרו רבותינו כק
בכר יושית רבה לעולם יול
יחי יורם להוט יוחר היין ק
לפי שכל פרשת היין כתיב בה
וד שנ ויחל נח ויטע וישת
וישכר ויתגל ויריו ויגר וק
ויקח ויפת וישיוו וילכו וק
ויכסו ויקץ וידע ויומר ק
שכך יומרו רבותינו כל ומי ש
שלהוט יוחר היין סופו שהכ
יועיקין עליו וד וד עד כאן
ודרש רבותינו עחזור לפשו
לפשוטו של ומקריו שיוין וק
ומקריו יועיו ומידי פשוטו וק
וה ויחל נח עשה עניוו חולין
שהיה לו לעסוק תחילה בנטי
בנטיעה יוחרת יוש היודוה
יורוע היורץ טוו יוש נעוי

חסלת

אלה תולדות נח

מאתיים בכולן וגו' והיה ברכה
בך מאתיים ולא בהם ויעבור אבר'
במאורעותך. והלא יצאו משם
עם אביו וכלו עד חרן אלא כך
אמ' לו התרחק משם וצא מבו'
ומבית אביך אל הארץ אשר א'
אראך. לא גלה לו [illegible] מיד
כדי לחבבה בעינו ולתת לו
שכר על כל דיבור ודיבור כמו ש'
במעמד כדבר אתה אומר את ב'
בנך את יחידך אשר אהבת'
במעמד על אחד ההרים אומ'
אשר אומר אליך. ונברכו בך ה'
וג'. יש מדרשי אגדה הרבה א'
לפי פשוטו כך הוא אדם אומר
לבנו תהי כאברהם וכן כל ונבר'
ונברכו בך שבמקרא. וזה מוכ'
מוכיח. בך יברך ישראל לאמר
ישימך אלהים כאפרים וכמ'
וכמנשה. הנפש אשר עשו א'
כאחד שהכניסן תחת כנפי הש'
השכינה אברהם מגייר את ה'
האנשים ושרה מגיירת את
הנשים ומעלה עליהם כאילו
עשאום. זהו מדרשו שדרש
בבראשית רבה. ופשוטו של
מקרא עבדים ושפחות שקנו
להם כמו וישר' עושה חיל. עש'
עשה את החיל הכבוד הזה. לשון
קונה וכונס. ויעבר אברם בארץ
נכנס לתוכה עד מקום שכם
להתפלל על בני יעקב כשיבאו
לשכם שיצאו להלחם את
דינה ואנשי שכם. ד"א נתפלל
על השבטים שיהיו להם כפר'
כפרה על מכירתו של יוסף. ש'
שנמכר בשכם. וזהו שכתב וז'
ויעבר אברם שהיה לו לכתוב
וילך או ויבא אלון למורה א'
מה הכתוב שנתפלל על עבירה
שעברו השבטים על מה ש'
שכתוב בתורה וגנב איש ומ'
ומכרו ונמצא בידו מות יומת.
עד אלון מורה. הוא שכם. הר'

הר' זהו הר גריזים והוא ע"ש
על שקיבלו עליהם ישרא'
שם שבועת התורה. והכנעני
אז בארץ. היה הולך ותופס
את ארץ ישר' מזרעו של שם
שבחלקו של שם נפלה כשח'
כשחלק נח את הארץ לבניו.
שנ' ומלכי צדק מלך שלם. לפ'
לפיכך ויאמר לאברם לזרעך
אתן את הארץ וג'. עתיד אני
להחזירה לבניך שהם מזר'
מזרעו של שם. ויבן שם מז'
מזבח. על שבישרו ליתן לו ז'
זרע וליתן את הארץ לזרעו.
ויעתק. את אהלה מקדם לבי"א
לבית אל. במזרחה של בית אל
נמצא בית אל במערבו שנא'
בית אל מים. ויט אהלו. אהלה
כת' כתחילה נטה אהל אשתו.
ואחר כך שלו. כך נדרש בבר"
בבראשית רבה. ויבן מזבח וג'.
נתנבא שעתידים בניו להיכשל
שם על עון עכן והתפלל על'
עליהם. ומדרש אגדה אחרת
דורשו בפנים אחרים. שנת'
שנתפלל על עכן עצמו שיהיו
נוחל עולם הבא. ואמרו רבות'
על שהודה עכן בפשעו יש
לו חלק לעולם הבא. הלוך ונסוע.
לפרקים יושב כאן חדש או ח'
יותר ונוסע משם ונוטה אהלו
אהלו במקום אחר. וכל מסעיו
הנגבה ללכת לדרומה של א'
ארץ ישר' והוא לצד ירושלים
שהוא בחלקו של יהודה שנט'
שנטלו בדרומו של ארץ ישר'
הר המוריה. כך נדרש בבר"
בבראשית רבה. ויהי רעב ב'
בארץ. באותה הארץ לבדה לנ'
לנסותו אם יהרהר אחר דב'
דבריו של הק' שאמ' לו ללכת
אל ארץ כנען ועכשיו משיא'
ומשיאו לצאת ממנה. הנה נא
ידעתי. מדרש אגדה אומר

עד עכשיו לא הכיר בה מתוך
צניעותה ועכשיו הכיר בה על
ידי מעשה. ד"א שעל ידי טור'
טורח הדרך אדם מתבזה וזו ע'
עומדת ביופיה. זו היא מדרש
אגדה ולפי פשוטו הנה נא הג'
הגיעה השעה שיש לדאוג על
יופיך. ידעתי שלכעבור שיורת
אשה יפת מראה. והיה כי יראו
אותך המצרים. והרגו אותי. ד"א
ידעתי זה טוה שנים כי אשה י'
יפת מראה את ועכשיו אנו ב'
באים בין אנשים שחורים ומכו'
ומכוערים אחיהם של כושיים
לא הרגלו באשה יפה. ודומה לו
הנה נא אדני סורו נא. למען יי'
ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות.
ויהי כבוא אברם מצרימה. היה
לו לומר ויהי כבואם מצרימה.
אלא שהטמינה בתיבה לאחר
הטעם. ובאו לו המוכסין ליקח
מכס מכל תיבה ותיבה וכשעמ'
לו מכס מכל תיבה ותיבה נש'
נשאר עדיין תיבה אחת ע"ש
שהיתה שרה טמונה בתוכה
אמ' לו המוכסין פתח לי התיבה
הזאת ותן לי מכס ממנה. אמ' לו
אברהם איני יכול לפותחה מכל
מה שאתה אומר שיש בתוכה אני
אתן לך מכס ממנה. אמ' לו הרא'
המוכסין תן לי מפלפל. אמ' לו הן
אמ' לו תן לי מבגדי צבעונין אמ'
לו הן אמ' לו תן לי מכסף. אמ' לו
הן אמ' לו תן לי מזהב ומאבנים טו'
טובות ומרגליות אמ' לו הן וכיון
שראה שהיה רוצה כל כך עליה
אמ' לו איני רוצה ליקח עד שת'
שתפתח לי התיבה ואראה מה
שבתוכה. והיה לו לפותחה על
כרחו וכשפתחה ומצאה ראה א'
את שרה יושבת בתוכה הלך וה'
והגיד למלך מיד ותוקח האש'
האשה בית פרעה. ויהללו אות'
אותה אל פרעה. כל רואיה הא'

הללוה בניהם לומר הגונה זו ל
למלך ולפי שהללוה כל כך נלק'
ולקחה ומאברהם והוביאה לפר'
לפרעה ולאברם היטיב בעבו'
בעבורה הרי זה מקרא קצר
ולא הגיד מי הטיב אלא סרס
את המקרא ודרשהו ולאברם
היטיב פרעה בעבורה על דבר
שרי על פי דיבורה של שרה ד'
אומרת למלאך הך והוא מכה
וינגע יי' את פרעה מאן רז"ל
מאתן לקה שהתשמיש קשה
לו כך נדרש בבראשית רבה
ויש אומ' על אומרתו לשלחו
ולשמרו וישלחו כתרגומו ומ"מ
ומלוייו כבר אמור טעון ומ"מ
ומצויות שנידבקו בו הברתות
שבירכו הק' מה שכתוב לומ'
למעלה ויעל אברם ממצרים
הוא ואשתו בו ודאיה מה
חס הק' על כבודן של צדיקים
שהיה לו לכתוב ויעל אברם
ממצרים הוא ושרי ולא
אמר הכתוב שבשביל כ"מ
כבודו של אברהם ושרה נ"מ
נכתב הוא ואשתו שלא ת"מ
היתה אשתו של פרעה ע"מ
שלא נגע בה לעניין תשמ"
תשמיש אלא מה לכתחילה
היתה אשתו קודם שלקחה
פרעה שלא ידע אותה איש
אחר אף כן לאחר שביאתה
ובית פרעה היתה אשתו נ"מ
של אברהם שלא נגע בה פר'
פרעה ויס' הנגבה לבוא
לדרומה של ארץ ישר' כמו
שאומר למעלה הלוך ונסוע
הנגבה להר המוריה ומכל
מקום כשהיה הולך ממצרים
לארץ כנען מדרום לצפון הי'
היה הולך שארץ מצרים ב"מ
בדרומה של ארץ ישר' כמו
שמוכיח במסעות ובגבולי
הארץ וילך למסעיו כשחזר

ממצרים לארץ כנען היה
לן במסעות ומקום שלן בהן
בהליכתו למצרים לומר דרך
ארץ שלא ישנה אדם ממ"א
מאכסניא שלו ר"א בחזירתו
פרע הקפותיו לכך חזר למס"
למסעיו ומנגב ארץ מצרים
בדרומה של ארץ כנען אל
אשר עשה שם בראשונה
ואשר קרא שם אברם בשם
יי' וגם יש לומר ויקרא שם
עכשיו בשם יי' ההולך את
אברם מה גרם לו זאת שהיה
לו כל כך עושר ומקנה הילוכו
עם אברם ולא נשא עם הוא'
הארץ להכניס אברם עם לוט
ביניהם כיחד ומפני כי היה ר'
רכושם רב ר"ל ולא נשאה לא
היתה יכולה להספיק מרעה
למקניהם ויהי ריב לפי שהיו
רועיו של לוט רשעים ומרע"
ומרעין צאנן בשדות אחרים
ורועי אברם מוכיחים אותם
על הגזל והיו משיבים רועי ל'
לוט לרועי אברם הארץ נת"
נתונה לאברהם ולו אין יורש
ולוט יורשו ואין זה גזל אפילו
כל מה שיש לו לאברהם יקח
לוט מן הדין והו המריבה ע"
שהיתה ביניהם והכנעני והפ'
והפריזי אז יושב בארץ אם
השמאיל ואימינה אם אין את
עמדי ואם תאמר היה לו ל"
ליכתב ואימינה כך ואיננו כ"מ
במקום אחר אם יש להי ודו'
ולהשמאיל ואין נקוד להיימ"
להיימין כי כולה משקה ארץ
נחלי מים ולוט כהמות הרבה
לפני שחת יי' את סדום ואת
עמורה היה אותו מישור טוב
יי' לאילנות כארץ מצרים לז"
לזרעים עד צוער כבר מישור
כתב ויקדם נסע מארץ אב"
אברהם והלך לו למערבו של

אברהם שאינו נסע ממזרח
למערב ויאהל עד סדום נט"
נטה אוהלים לרועו ולמקנהו
עד סדום ואנשי סדום רעים
ומצ"מ שהיה לוט יודע שכולם
היו רשעים מנער ועד זקן לא
נמנע עמהן ולשכון עמהם
ורבותינו אמרו מכאן שם רז"ל
רשעים ירקב רעים בגופם ל'
וחטאים בממונם רעים בגוף
שהיו להוטים אחר הזנות ש"מ
ומתחלפים משכב נשותיהם
זה לזה וחטאים בממונם מ"מ
כשהיה בא להם עני אחר ע"מ
שהיה נכרי ומבקש מהם מע"מ
ומעט להם היה כל אחד ואחד
מהם נותן לו פרוטה וכותב ל'
שמו עליו והיה אותו עני הולך
לקנות לו לחם ולא היו רוצים
למכור לו ומעט לחם בשביל
סלם שכן גזרו השופטים כל
מי שאומר לאורח שום ויתן
מזון יחתכו את ראשו וכל
נכסיו יהיו לדיינים והיה או"
אותו עני ויגע ונפשו יוצאה
מתוך הרעב ונפל ומת ומיד
בא כל אחד ואחד ונוטל הפ"
הפרוטה שנתן לו ששמו כת"
כתוב עליו לה' ומאד יודעים
את רבונם ומתכוונים למרוד
בו אחרי הפרד לוט מעמו ל'
וכל זמן שהרשע עמו הדיבור
פורש ממנו ומראו' שלו כ"מ
של אדם אחד הוא אשר אם
יוכל איש כשם שאי איפשר
לעפר לומנות כך זרעך לא י"מ
ימנה ומדרש אגדה ומפני ל'
מה נאמרה לו לאברהם הב"מ
הבטחה זו מעל פרשת ריבם
של רועי אברם ורועי לוט לפי
שהיו אומ' הארץ נתונה לאב"
לאברהם ואין לו יורש ולוט י"
יורשו בא הק' ובישרו שאין לוט
יורשו שיתן לו זרע שיורש י"

אמה לכך נאמר לו כאן הבטח
הבטחה זאת. ויהי בימי אמרפל
אמרפל אמ' ר' לוי ואיתימא ר'
יונתן כל מקום שנ' ויהי אינו אלא
אלא לשון צער. ויהי בימי אחש'
אחשורוש היה המן. ויהי בימי
שפט השפטים היה רעב. ויהי
כי החל האדם ויראו בני האלהי'
את בנות האדם ויהי בימי אמר'
אמרפל מלך שנער עשו מלח'
מלחמה. ויהי בהיות יהושע ב'
ביריחו וישא עיניו וירא והנה
איש עומד לנגדו וג' ויאמר לו
הלנו אתה אם לצרינו. ויהי יי'
את יהושע וימעלו בני ישראל
מעל בחרם. ויהי איש אחד מן
הרמתים. כי את חנה אהב ויי'
סגר רחמה. ויהי כי זקן שמואל
ולא הלכו בניו בדרכיו. ויהי דוד
בכל דרכיו משכיל ויהי שאול
עוין את דוד. ויהי כי ישב המ'
המלך בביתו רק אתה לא תבנ'
הבית. ומקשינן וכי אמר ר'
יונתן כל מקום שנ' ויהי יש
אחריו צער והכת' ויהי ביום כד'
השמיני קרא משה ותניא אות'
אותו היום שמחה גדולה הית'
היתה כיום שנבראו בו שמים
וארץ כת' הכא ויהי ביום השמ'
השמיני וכת' התם ויהי ערב ו'
ויהי בקר יום אחד ומתרץ הכ
שמתו נדב ואביהוא. והכתיב
ויהי בשמונים שנה וארבע
מאות שנה לצאת בני ישראל
והכת' ויהי כאשר ראה יעקב
את רחל והכת' ויהי ערב ויהי ב'
בקר יום אחד וכן שני שלישי
רביעי חמשי ששי ומשני יש ה'
הרבה ויהי שהן לטובה אלא
כל מקום שנאמר ויהי בימי וה'
והוי לשון צער וחמשה יש
והם ויהי בימי אחשורוש וה'
ויהי בימי שפט השפטים וה'
ויהי בימי אחז ויהי בימי יה'

יהויקים מלך יהודה ויהי בי'
בימי אמרפל כך דרש במסכת
מגלה. אמרפל הוא נמרוד. ו'
מלך גוים. אקום הוא ששמו ו'
גוים על שם שנקבצו שם אומ'
אומה ואומות והמליכו איש א'
עליהם ושמו תדעל. שנאמ' עמ'
שונאי את אביו שבשמים. שמ'
שמאבר. שם אבר לשנו ולקטוץ
ומרור כהק'. בלע שם העיר. ו'
ארבעה מלכים את החמשה. ו'
ואעפ"כ נצחו המועטין להר'
להודיעך שגבורים היו ואעפ"כ
לא נצחו אבותם ומרדו. אחרי'
אחריהם שידע בנבואה שנא'
שנטעה אותם. עמק השדים.
כך שמו על שהיו בו שדות הה'
הרבה המים האלה. ומדרש
אגדה אמר שנתבקעו היער'
היערות שסביבותיו ונעשו
אגמים לתוכו. שתים עשרה
שנה עבדו חמשה מלכים ה'
הללו את כדר לעמר ובארבע
עשרה לאחרן בא כדר לעמר
לפי שהיה הוא בעל מעשה
נכנס בעבי הקורה. והמלכים
אשר אתו אלה שלשה מלכי'
זרים הם ומאורים בהררם. ו'
בהר שלהם. איל פארן כתרג'
מישר פארן ומאמר אני שאין
איל לשון מישור אלא מישור
של פארן איל שמו ושל ממר'
ממרא אלונים שמו ושל ירדן
ככר שמו ושל שטים אבל
שמו אבל השטים וכן בעל
גד בעל גד שמו וכלן מתרגמ'
מישרים וכל אחד שמו עליו ו'
על המדבר איצל המדבר כמו
ועליו מטה מנשה. עין משפט
הוא קדש על שם העתיד. חה"
חצצן תמר הוא עין גדי והק'
וקראו אלו בדברי הימים ב'
ביהושפט. בארות בארות היו
שם שמטילין שם אדמה לטיט

לטיט של בנין. ומשם אגדה
שהיה הטיט רכה ונס נעשה
למלך סדום שיצא ומשם לפי'
שהיו בארות מקיעין שלא
היו מאמינים באומרין להו כ"ה
שנפל אברהם ומאור כשדים
ומכשן היה וכיון שיצא זה
מן החמר האמינו באברהם.
למפרע. ההרה נסו. להר נסו כל
תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה
הטיל לה הכתוב ה"א בסופה ויש
חילוק בין הרה ובין ההרה ש"ה
שה' שבסוף התיבה עומדת
במקום למד שבראשה אב'
אבל אותה עומדת במקום ה"א
למד ונקודה פתח תחתיה ו"ה
והרי הרה כמו להר או כמו אל
הר ואינו מפרש לאיזה הר.
וכשהוא נותן ה' בראשה לכ'
לכתוב ההרה או המדברה פי'
פתרונו כמו אל ההר או כמו ו'
להר. ומשמע לאותו הר הידו'
הידוע ומפורש בפרשה. והוא
יושב בסדום. ויגרם לו ואומ'
ישיבתו בסדום. ויבא הפליט ר'
ומדרש אגדה זה עוג שפלט מ'
מן המלחמה ונתכוון שיהרג
אברהם וישא הוא את שרה
ואעפ"כ שכוונתו היתה לרעה
שילם לו הק' פסיעותיו שנתן
לו חיים עד שהרגו משה. מ"ה
ממרא שאלו נתן הק' לכוח
צדיקים שהיו מאוהביו. עד ר'
שקם יהושע כל כך ואריכות
אמים טמו שטעו לאותו רשע
עוג. ומדרש בראשית רבה זה
עוג. מלך הבשן שפלט ומדור
האוכל וזהו מיתר הרפאים. ה'
העברי שבא מעבר הנהר. ב"ה
בעלי ברית. כרתו אתו ברית. ו"ה
וירק. כתרגו' וזריז וכן והריקתי
אחריכם חרב. וכן אריק חרבי.
וכן והרק חנית וסגור. חניכיו ה'
שחינך לאומנות. והוא לשון ה"ה

התחלת כניסת האורח אל הכלי
לאומנות שהוא עתיד לעמוד
בה. וכן חנך לנער. חנכת הב'
הבית חנכת המזבח. והלומ'
והלומדים קורין לו אפיצייר'. ר'
ויחלק עליהם לילה. לפי פשוט'
פשוטו פרש האחריו ויחלק
הוא ועבדיו עליהם לילה כד'
כדרך הרודפים שמתפלגין. וי'
אחר הנרדפים כשבורחין זה
לכאן וזה לכאן. כמו לאחר
שחשכה לילה לא נמנע מלר'
מלרדפם ומדרש אגדה ש'
שנחלק הלילה וכה וכחצות
ראשון שלו נעשה לו נס וחצ'
וחצי השיני נשמר ובא לחצ'
לחצות לילה של מצריים. עד
חובה. ומקום ששמו חובה וא'
ובאו קוריו אותה חובה על ש'
שם ע"ז שעתידה להיות שם.
כך דרשו רבותינו במדרש א'
אגדת בראשית רבה ובשאר
מדרשים. עמק שוה. כך שמו
כתרגומו למישר ומפנה פנוי
מאילנות ומכל מכשול. עמק
המלך. כתרגומו בית ריסא דמ'
דמלכא. בית רס אחר שלשים
קנים שהיה. ומאחר למלך למ'
לשחק שם. ומדרש אגדה ע'
עמק שהושוו שם כל האומות
והמליכו את אברהם עליהם כי
נשיא אלהים ולקינו מלכי
צדק. ומדרש אגדה הוא שם
בן נח. הוציא לחם ויין. כך ע'
עושין לגבורי המלחמה והראה
לו שאין בלבו עליו על שהרג
את בניו. ומדרש אגדה רמז לו
המנחות והנסכים כדי שיקרי'
שיקריבו בניו. קונה שמים וא'
וארץ כמו עשה שמים וארץ
על ידי עשייתן קנאן להיות
שלו. אשר מגן. אשר הסגיר.
וכן אמגנך ישר'. ויתן לו אברה'
מעשר מכל אשר לו לפי שהיה

[illegible]

כהן. תן לי הנפש ואת הרכש קח
שלי. אשר הצלת החזר לי הג'
הגופים לבדם. הרימותי ידי. לב'
לשון שבועה. אם מחוט ועד
שרוך נעל. אעכב לעצמי ואם ה'
השני ואם אקח מכל אשר לך
אם תאמר התלי שבר ובית
גנזיד ולא תאמר אני העשרתי
את אברם שהק' הבטיחני לה'
להעשירני שנ' ואברכך ואגדלה
שמך. הנערים אשר הלכו אתי
ואנר ענר אשכול וממרא שעבדו
שעבדיי נכנסו למלחמה שנ' ו'
וירדוף עד דן וענר וחבריו יק'
ישבו על הכלים לשמור ואף ע'
וממנו למד דוד שנ' כחלק הי'
היורד במלחמה וכחלק היוש'
היושב על הכלים לכך נאמר וי'
ויהי מהיום ההוא ומעלה ויש'
וישימה לחק ולמשפט ולא
נאמר והלאה. לפי שכבר ניתן
החוק מימי אברהם. אחר הד'
הדברים האלה. שנעשה לו נס
שהרג את המלכים והיה דו'
דואג ואומר שמא נתקבלתי
שכר כל צדקותי לכך אמר לו
הק' אל תירא בשביל שעשיתי
לך נסים שקיבלת כל שכרך.
לא תעלה מיחשבתך אלא ג'
כך אלא אנכי מגן לך ואני הע'
העונש שלא תענש על כל את'
אותן נפשות שהרגת ומדר'
שאתה דואג על קיבול שכרך
שכרך הרבה מאד. בן משק בי'
ביתי. כתרגומו של ביתי על
פיו ישק. סוו ועל פיך ישק ב'
אפטרופוס שלי. ומאז
היה לי בן היה בנו ממונה על
שלי. דמשק אליעזר. לפי הת'
התרגום מדמשק היה. ולפי ה'
אגדה שרדף המלכים עד ד'
דמשק ובתלמוד דרשו נוטרי'
נוטריקון דולה ומשקה מתו'
מתורת רבו לאחרים. הן לי לא

נתת זרע. וזה תועלה בכל אשר
אשר לי הולך ערירי. ומנחם ב'
בן סרוק פירשו לשון יורש וא'
וחיבר לו ער ועונה. כי ערירי ה'
בלא יורש כאשר תאמר וככל
תבואתי תשרש. תעקור שרש'
שרשיה. כן לשון ערירי חסר בנ'
בנים ובלע"ז דישאפנטיר ומוצא
מאת החויה. לפי פשוטו הוצ'
הוציאו מאהלו אל החוץ לראו'
לראות הכוכבים והם פשוטו. ו'
ורבותינו דרשו בענין אחר
בבראשית רבה. אמר לו הק' לא'
לאברהם צא מאיצטגנינות ש'
שלך שראית במזלות שאינך
עתיד להעמיד בן. אברם אינו ה'
לו בן אבל אברהם יהיה לו בן.
שרי לא ילדה שרה תלד. אני
קורא לך שם אחר ומשתנה ה'
המזל. ד"א הוציאו מחללו של
עולם והגביהו למעלה מן הכו'
הכוכבים וזהו לשון הבטה
מלמעלה למטה. והאמין בה'
ב"ה. לא שאל לו אות על זאת.
אבל על ירושת הארץ אמ' לו
במה אדע. ויחשבה לו צדק'
צדקה. הק' חשבה לו למצוה ה'
על אמנה שהאמין בו. ד"א במ'
במה אדע. לא שאל לו אות
אלא אמר לו באיזה זכות יתקיי'
יתקיימו בה ואמר לו הק' בזכות ה'
הקרבנות. עגלה משולשת. ה'
רמז לו לשלשה פרים. פר יום
הכפורים ופר העלם דבר וע'
ועגלה ערופה. עז משולש. ה'
רמז לשעיר הנעשה בפנים
ושעירי מוספי מועד וכו'
ושעירי חטאות יחיד. ואיל וא'
ומשולש אשם ודאי ואשם כב'
תלוי וכשבה של חטאות יחי'
יחיד ותר וגוזל. תורים ובני
יונה. ויבתר אותם בתוך. חלק
כל אחד ואחד לשני חלקים.
ואין ומקרין יוצאו [illegible] פשוטו

לפי שהיה כורת עמו לשמור
הבטחתו להוריש לבניו את הא׳
הארץ כדכת׳ ביום ההוא כרת
יי׳ את אברם ברית לאמר וג׳
ודרך כורתי ברית להלך בחוזה
ולעבור בין בתריה כמה שנא׳
ואלו העוברים בין בתרי העגל
ואף כאן תנור עשן ולפיד אש
עבר בין הגזרים שלוחו של הק׳
שכינה שהוא אש. ואת הצפ׳
הציפור לא בתר לפי שאומות
העולם נמשלו כפרים ואילים וג׳
ושעירים שנ׳ סבבוני פרים רבי׳
רבים. ואומ׳ האיל אשר ראית
בעל הקרנים מלך פרס. ואומר
הצפיר והשעיר מלך יון. ויש׳
וישר׳ נמשלו לבני יונה שנא׳
יונתי בחגוי הסלע וג׳. לפיכך בת׳
בתר את הבהמות רמז שיהו ה׳
האומות כלים והולכים. ואת ה׳
הצפור לא בתר שיהו קיימים
לעולם. עיט הוא עוף. ועל שם
שהוא עט ושואג את הנבלות
לטוס עלי׳ לאכול כמו ותעט אל
השלל. על הפגרים. על הבתרים.
על הפגרים תרגומו פלגייא. יוא׳
אלא ואתה שהורגלו לתרגם
ויתן איש בתרו ויהב פלגא
נתחלפה להם לבריות הפגרים
שתרגומו פלגייא לשון פגול
פלגייא. וכן כל פגול שמתרגי׳
לשון פגר כמו פגול הוא שק׳
שקורין שרקוייש׳ כך

שמע רבינו משו׳
מאיר בר שמואל׳

וישב לשון נשיפה כמו ישב
רוחו. רמז שיבוא דוד בן ישי׳ ל
לכלותם ואין מניחין אותו אן
השמים עד שיבוא מלך המש׳
המשיח. והנה אימה חשיכה
גדולה נופלת עליו. רמז לצרות
וחשך של גליות. גר יהיה זרע׳
זרעך. משנולד יצחק ארבע
מאות שנה עד שיצאו ישר׳

ממצרים. כיצד יצחק בן ששי׳
ששים שנה כשנולד יעקב ויע׳
ויעקב כשירד למצרים אמ׳ ימי
שני מגורי שלשים ומאות שנ׳
שנה הרי מאה ותשעים וכו׳
ובמצרים היו מאתים ועשר
כמנין רדו שנה. ואם תאמר
מצרים היו ארבע מאות הרי
קהת מיורדי מצרים היה צא
וחשוב שנותיו של קהת ושל
עמרם ושמונים שנה של מש׳
משה שהיה כשיצאו ישראל
ממצרים בן שמונים אי אתה
מוצא אלא שלש וחמשים וש׳ (מאות)
ואתה צריך להוציא מהם כל
השנים שחי קהת אחר לידת
עמרם ושני עמרם אחר לידת
משה. בארץ לא להם. לא נאמ׳
בארץ מצרים אלא לא להם וא׳
ומשנולד יצחק והיה אברהם וג׳
ויצחק גר בארץ גרר׳ ויעקב
גר בארץ חם. לגור בארץ באנו׳
וגם לרבות ארבע מלכות שי׳
שיאבדו כולם על ידי ששעב׳
ששיעבדו מישר׳. דן אנכי. ב׳
בעשר מכות. ברכוש גדול. בנ׳
בממון גדול. וינצלו את מצרים
ואתה רבותינו עשו אותם טעמ׳
כמצולה שאין בה דגים. שאם
כל אותו ממון שהיה תחילה
במצרים ואותו שהוציאו לשם
בימי הרעב הכל לקחו ישראל
וזהו שאמ׳ הק׳ אני הבטחתי
לאברהם שיצאו כמו ואחרי כן
יצאו ברכוש גדול וישראל
יוצאין ממצרים כשש מאות
אלף הגברים לבד מטף. וכי אי׳
יכולה מצרים לבדה להספיק
ממון לבני עד שאמרו די׳ ו׳
אלא אוספו הרעב על כל הארץ
ואעמ׳ ממון במצרים כדי ש׳
שיבואו כל עמי הארץ לקנות
ממצרים ויביאו עמם כל כספם
והכסף והזהב טובות ומרג׳

ומרגליות וכל מחמדיהם וכנ׳
וכשיוציאו את בני ישראל יק׳
יקחו הכל ולכך הבטיחו ברכוש
גדול שאין לך כל אחד ואחד
מישר׳ כשהלכו ממצרים ומשה אומר
סוף שהיה לו שמגוללים אלו
שלשה טענים כסף וזהב וא׳
ואבנים טובות יקרות. ואתה ת׳
תבוא אל אבותיך בשלום. אבותיו
עובד ע״ז והוא מבשרו שיבא
אליו אלא לומר שעשה תרח
תשובה. תקבר בשיבה טובה׳
בישרו שיעשה ישמעאל תש׳
תשובה בימיו ולא יצא עשו ל׳
בימיו להרבות רעה לפיכך את
חמש שנים קודם זמנו והוא
שיסד הקליר בפיוט שלו וכ׳
זקן איש יושר הנחיל לאיו
עתו וכו׳ גרע חמש שנים מאה
מאחייתו ובאותו היום עבר
חמש עבירות וכולן מפורשין
במקומם בפרשת תולדות יצ׳
יצחק. ודור רביעי ישובו הנה.
לאחר שיגלו למצרים יהיו ש׳
שם שלשה דורות והרביעי י׳
ישוב לארץ הזאת שבארץ כ׳
כנען היה מדבר וכרת ברית זו
כדכת׳ לתת לך את הארץ הזא׳
הזאת לרשתה. וכן היה יעקב
גלה למצרים עמו וחשוב דור׳
דורותיו יהודה פרץ חצרון וכ׳
וכלב בן חצרון מבאי הארץ ה׳
היה. כי לא שלם עון האמורי ע׳
להיות משתלח מארצו עד
אותו זמן שאין הק׳ נפרע מן
האומה עד שתמלא סאתה
שנ׳ בסאסאה בשלחה תריבנה
ויהי השמש באה כמו ויהי ה׳
הם מריקים שקיהם ויהי הם
קוברים איש ויהי דבר זה. הא׳
השמש באה. שקעה ועלטה
היה. חשך היום. והנה תנור
עשן וגו׳ רמז לו שיפלו האומ׳
האומות בגיהנם השמש ה׳

ביוה טעמו למעלה לכך הוא
ומביאור שביוה כבר ויום היה
טעמו למטה ביו היה ומביאור
כשהיא שוקעת ואי אפשר
כן שהרי כבר כתב ויהי השמ׳
השמש לבוא ותרדמה נפלה
וג׳ ועברת תנור העשן לומר
ויכן היתה עיניו שכבר שק׳
שקעה והחילוק בכל תיבה
נקודה שיסודה שתי אותיות
כשהטעם למעלה לשון שעב׳
שעבר הוא כגון זה וכגון רחל
באה כגון קומה אלהי וכגון
הנה שבה יבמתך וכשהטעם
וכשהטעם למטה הוא לשון ה׳
הווה דבר שנעשה והולך כמ׳
כגון באה עם הצאן קומה בא׳
באמה ובבקר היא שבה אל
לזרעך נתתי אמרתי של הק׳
כאלו היא עשויה הנהר הג׳
הגדול לפי שדבק לארץ ישר׳
קוראהו גדול ואעפ׳ שהוא אח׳
ומאחר שבארבעה ראשים
של נהר היוצא מעדן שנאמ׳
והנהר הרביעי הוא פרת אח׳
ומשל ההדיוט אומר עבד מל׳
מלך והדבק לשמור וישתח׳
וישתחוו לך את הקיני וגו׳ י׳
עשר אומות יש כאן ולא נת׳
נתנו להם אלא שבעה גוים
והשלשה אדום ומואב ועמון
הם קיני וקנזי וקדמוני ועת׳
ועתידין להיות ירושה לעת׳
לעתיד שנ׳ אדום ומואב ומנ׳
ומשלוח ידם ובני עמון משמ׳
משמעתם ואת הרפאים את
ארץ עוג שנ׳ ההוא יקרא אר׳
ארץ רפאים שפחה מצרית
בת פרעה היתה כשראה ה׳
נסים שנעשו לשרה אמ׳ מוט׳
מוטב שתהא בתי שפחה
במקום זה ואל תהי גברת במ׳
במקום אחר אולי אבנה לש׳
לומר על מי שאין לו בנים נב׳

שאינו בנוי אלא בהרוס אבנה
ומוטה בזכות שאכניס צרתי
לתוך ביתי לקול שרי לרוח הק׳
הקודש שבה ותקח שרי לק׳
לקחתה בדברים אשריך שז׳
שזכית לידבק בגוף הקדוש הה׳
והקדוש הזה מקץ עשר שנ׳
שנים מועד הקבוע לאשה
ששהתה עשר שנים ולא יל׳
ילדה לבעלה חייב לישא אח׳
אחרת לשבת אברם וגו׳ מגיד
שאין ישיבת חוצה לארץ עו׳
עולה לו מן המניין לפי שנא׳
לו ואעשך לגוי גדול עד שיבוא
לארץ ישראל ויבא אל הגר
ותהר לומר שנתעברה מבי׳
מביאה ראשונה ותענה נ׳
שרי כפשוטו שהיתה משע׳
משעברת בה בקושי ומדר׳
ומדרשו שמנע ממנה תשמ׳
תשמיש המיטה ותקל גבי׳
גבירתה בעיניה אומרת שרי
זו אין סתרה כגלויה ומראה
את עצמה כאלו היא צדקת
ואינה צדקת שלא זכתה לה׳
להריון כל השנים הללו ואני
נתעברתי מביאה ראשונה
חמסי עליך חמס העשוי לי ע׳
אני מטילה עליך העונש כמ׳
כשאמרת אלהים מה תתן לי ו׳
ואנכי הולך ערירי לא התפלל׳
התפללת אלא עליך והיה לך
להתפלל על שנינו והייתי אני
נפקדת עמך ועוד דבריך אח׳
אותה חמס ומנע שאותה נ׳
שומע בזיוני ושותק ועוד
אנכי נתתי שפחתי וגו׳ ביני וב׳
וביניך שמוקריו חסירין וזה
אלא קרי ביה וביניך הכניסה
עין הרע בעיבורה שלהגר ו׳
והפילה עוברה הוא שהמל׳
שהמלאך אומר להגר הנך
הרה הרי כבר הרתה והוא א׳
ומבשר לה שתהרה אלא ש׳

ואומר שהפילה הריון הרא׳
הראשון ותענה שרי היתה
משעברת בה בקושי אחר מזה
באות ואין באות אדע היה ה׳
אלא ליתן לה פתח ליכנס ע׳
עמה בדברים ולשון אי מזה
אתה ויקום שתאמר עליו וה׳
מזה אני באה ויאמר לה מל׳
מלאך וגו׳ על כל אמירה היה
שלוח לה מלאך אחר ומלאך
בכל אמירה ואמירה הנך הרה
כשתשובי תהרי כמו כי הנך
הרה ויולדת בן כמו ה׳
וילדת בן ורואה לו יושבת
בלמנו ומקוננת באורים וקר׳
וקראת שמו עוד הוא כמו נ׳
שאומר לזכר וקראת את ש׳
שמו יצחק פרא אדם אוהב
מדברות לצוד חיות כמו שכת׳
וישב במדבר ויהי רבה קשת
ידו בכל לסטים הכל שונאים
ומתגרים בו על פני כל אחיו ש׳
ישכן שיהיו זרעו גדול אתה
אל רואי נקוד חטף קמץ ומפנ׳
שהוא שם דבר אלוה הראייה
שרואה בעלבון עלובים כי את
אמרה הגם הלום לשון תמיה
וכי סבורה הייתי שאף הלום בא׳
במדברות ראיתי שלוחו של מק׳
מקום אחרי ראי אותם בביתו
של אברהם ששם הייתי רגילה
לראות מלאכים ותדע שהיא
שהיתה רגילה לראותם שהרי
מנוח ראה המלאך פעם אחת
ואמר מות נמות וזו ראתה אר׳
ארבעה זה אחר זה ולא חרדה
באר לחי ראי כתרגומו דמלאך
קיימא אתחזי עלה ויקרא
אברם שם וגו׳ אעפ׳ שלא שמ׳
שמע אברהם דברי המלאך
שאמר וקראת שמו ישמעאל
שרתה עליו רוח הקודש וקרא׳
וקראו ישמעאל ואברהם בן ש׳
שמונים שנה וגו׳ לשבחו של יש׳

ישמעאל נכתב להודיע שהי'
שהיה בן שלש עשרה כשהיה
מהול ולא עכב והוא שהיה
ישמעאל מוכיח ליצחק אנ'
גדול ממך שמלתי את עצמי
בן שלש עשרה שנה ומילה
בידי לעכב ולא עכבתי וכו' כ
מפורש להלן בפרשת העקידה
והאלהים נסה את אברהם. אנ'
אני אל שדי. אני הוא שיש די
באלהותי לכל בריה לפיכך את
התהלך לפני ואהיה לך לאלוה
ולפטרון וכן כל מקום שבמקר'
שבמקרא פירוש די' לפי הש'
העניין התהלך לפני כתרגומו
פלח קדמיי. הידבק בעבודתי.
והיה תמים. אף זה צווי אחר
צוי היה שלם בכל נסיונותיי.
זהו פשוטו ומדרשו התהלך
במצות מילה ובדבר זה תהיה
תמים שכל זמן שהערלה בך
בעל מום אתה לפני. ד"א ש'
שאוסיף לך אות על שמך ויה'
ויהיו מניין אותיותיו מאתים
ומאתים וארבעים ושמונה
כמניין אברים שיש באדם.
ללמדך שבכל רמח איבריכם
שהיו באברהם אבינו ומתיי'
ומתיירין בהן יראות הקב"ה. י'
ואתנה בריתי. ברית האהבה
וברית הארץ לך על ידי מצוה
זו. ויפל על פניו. ומוראו הש'
השכינה שעד שלא מל לא
היה בו כח לעמוד לפני השכי'
ורוח הקודש נצבת עליו וזה.
הוא שנ' בבלעם נופל וגלוי עי'
עינים. בברייתא דר'
אליעזר מצאנו רבי' בנ'
כי אב המון גוים לשון נוטרי'
נוטריקון וריש שהיתה בו
בתחילתה שלא כן היה אב לא'
אלא לארם שהיה במקומו וה'
ועכשיו לא זזה ממקומה. ע"מ
שאמר של שרה עד רעותה

על השכינה עד שהוסיפה
ליהושע שנ' ויקרא משה ל
להושע בן נון יהושע ויום י'
תשיבני והלא לא מצינו ש'
שהוסיפה הה' אלא משה. כן
הרי לך תשובה כל מה שעשה
משה ומפי הגבורה עשאו כן
ונתתיך לגוים ישר' ואדום ע"מ
שהרי ישמעאל כבר היה לו
ולא היה מבשרו עליו והקמ'
והקימותי את בריתי ומה היא
הברית להיות לך לאלהים אבל
הדר בחוצה לארץ כמי שאין
שאין לו אלוה. לאחוזת עולם. שם ין.
והייתי להם לאלהים אבל הדר
בחוצה לארץ כמי שאין לו אר'
אלוהו. ואתה. ואתה ומוסב על
עניין ראשון אני הנה בריתי
אתך ואתה הוי זהיר לשומ'
לשומרו. ומה היא שמירתי
זאת בריתי אשר תשמרו. ד"א
המול לכם כל זכר בינו ובינכם
אותם שעכשיו ובין זרעך י'
אחריך העתידין להיולד. ה"ה
המול כמו להמול כמו שאתה
אומר במקום עשות לעשות
ובמקום לעשות עשות. ונמ'
ונמלתם. ומדרש אגדה דורש
ונמלתם הנון אינה עיקרית
כתיבה זו רמז לדורות הבא'
הבאים שיום יבא לך גוי ע"מ
שיהיה בן חמשים שנה ויא'
ויאמר לך להמול אותו אל
תמנע ממנו שלא תאמר כה
כבר הזקין זה ומתייראין אנו
שמא ימות. ועוד רמז לנו הא'
הזקן זו ונמלתם שיום יבא
לך גוי אחר ויאמר לך גיירני
על מנת שאוכל בע"ז ואוכל
חזיר ואל תאמר שאמול ומ'
ומנת שיהא שומרים אל
תמול אותו כי אם לאותו ע"מ
שיהיו תם בכל מעשה הק'.
וזהו ונמלתם המולו לתם. י'

ונמלתם. כמו ומלתם. והנון כמ'
יתירה ליסוד נופל הלשון לפי'
לפרקים כמו נון של נושך ונון
של נשיאי. ונמלתם. כמו ונשא'
ונשאתם. אם אמול לשון יתפ'
יתפעל כמו יעשה. יאמר יליד י'
בית. שילידתו בביתך. ומקנת כס'
כסף. שקנאו משנולד המול ימ'
ימול יליד ביתך. כמו כפל עליו
ולא אמר לשמועת אחים ללמ'
ללמדך שיש יליד בית נמול
לאחר וכמו שמפורש במסכת
שבת. וערל זכר. כיון ללמדך.
שהמילה במותו ומקום שהוא
מכריע בין זכר לנקבה. אשר י'
לא ימול ומשיגיע לכלל עונשין
ונכרתה. אבל אביו אין ענוש
עליו כרת. אלא על עשה עבר.
והולך ערירי ואת קורם ומה'
לא תקרא שמה שרי. דמשמ'
דמשמע שרה לי ולא לאחרים.
כי שרה סתם שתהא
שרה על כל. וברכתי אותה. ומ'
ומה היא הברכה שחזרה לה
לנערותה שנ' היתה לי עדנה.
וברכתיה בהנקת שדים. שא'
שאמרו הכל לא ילדה שרה
כלום אלא הביאו אחר מן הש'
השוק ומה אני עושה אני ש'
עושר כל דורות שלא יהא יוכ'
יוכיחם כלל ויבואו טלים עם בנ'
בניהם אצל שרה והיו מספ'
מספקת חלב לכלם וזה הוא
שאמר הק' וברכתיה. היא שנא'
הניקה בנים שרה. בניהם של
אותן שהיו מרננים אחריה
שהביאה אסופי מן השוק.
שלא לפרש בעניין אחר הכ'
הניקה בנים שרה שהרי לא
היה לה בן אחר כי אם יצחק
לבדו. ויפל אברהם על פניו י'
וירב שמחה יתירה שהיתה
בלבו על הבשורה עד שנע כל
גופו ונפל לפני השכינה להש'

להשתחוות על פניו ויצחק פי׳
לודות שאברהם האמין ושמ״ח
ושמחה שרה לא האמינה ולעג׳
ולעגה והוא שהקפיד הק׳ על
שרה ולא הקפיד על אברהם׳
ויצחק זה תרגם אונקלוס וח״ד
ושמ״ח וחדי׳ לשון חדוה ושמח׳
ושמחה וצחוק של שרה שכ׳
שכתוב בה ותצחק שרה תר״ג
תירגם וחייכת שהוא לשון פי׳
לגלוג והרבה ויצנו בלמוד׳
הלכו ואמר שנה יש תמיהות
שהן והתקיימות כמו הנגלה נג׳
נגליתי הראה אתה לאבי די״ה
קיימות כמו הנגלה נגליתי הה״
הראה אני וכן אמו בלם הנע׳
הנעשה חסר לאחר וזה שהק׳
עשה לו ויום שרה הבת תכ״ה
תשעים שנה היתה כראי לאחר
ואעפ׳ שדורות הראשונים כב׳
היו מולידים בני חמש ומאות
בימי אברהם נתמעטו השנים
ובין תשעות כח לעולם ונא
ולאחר ומעשרה דורות שמנח
ועד אברהם שאיהרו תולד״
תולדותיהן בני שבעים אין יה״
ישמעאל יהיה לפניך הלואי
שיחיה ישמעאל אני כדאי
ליתן שכר כזה׳ לפניך לרבות
אף לעולם הבא׳ אבל לשון אה׳
אמירת דברים וכן אבל אמשי׳
אנחנו אבל בן לה׳ וקריאות שמ׳
שמו יצחק׳ אמרו רבותינו ח׳
חמשה שקראן שמם לפני
תולדותיהם אילו הן ישמעאל
יצחק יאשיהו חזקיהו ע״ה
שלמה ומלו עחלי
שני עולמות
העולם הזה והעולם הבא וי״מ
ויש אומ׳ אף שמו של משיח
שנ׳ לפני שמש ינון שמו ויש׳
וקריאות אות שמו יצחק על ש׳
הצחוק ועל שם עשר נסיונות
ותשעים שנה של שרה ושמ׳

ושמונה ימי המילה ומאה שנ״ה
שנה של אברהם כך דרשו רז״ל
רבותינו בבראשית רבה׳ אות
בריתי׳ ברית המילה׳ תהיה מות׳
ומסורה לזרעו׳ בעצם היום פי׳
הזה׳ בו ביום שנצטוה וביום
ולא בלילה׳ ולא משש אין הלינ״ה
הלינים ושלא יהיו אומרים וכל
דורו אומרים אילו ראינוהו לא
לא הנחנוהו שהיינו רואים׳
עליו שאינו רוצה ואומ׳ לשון פי׳
ויפעל׳ לשון כאומר כהפעל׳
כמו בהיבראם׳ כאומר׳ בשר
ערלתו׳ באברהם לא נאמר אות
לפי שלא היה חסר אלא חית׳
חיתוך הבשר שכבר נתמעך׳
על ידי תשמיש אבל ישמעאל
שהיה ילד הוצרך לפרוע המי״ה
המילה ולחתוך הערלה׳ לכך נ״א
נאמר אות׳ כך דרשו רבותינו ז׳
בבראשית רבה׳ ועוד דרשו פי׳
לומר נכתב באברהם נמול ע״ה
שהיה לו לכתוב ומל אברהם פי׳
אלא ונשוע על ידי אחר שכן
אמרו רבותינו אברהם אחז פי׳
בערלה ונרתע לחתוך ומה
לו הק׳ בידו של אברהם וחתך
וכת׳ וזהו שכתוב וכרות עמו׳
הברית׳ בעצם היום הזה ש״ה
שמלאו לאברהם תשעים ות״
ותשע ולישמעאל שלש עש״ה
עשרה נמול אברהם׳ נמולו ים
אתו׳ אמרו רבותינו במדרש
שיר השירים שעשאן מהן
גבעה גדולה של ג׳ ערלות וי״ת
והיו מסריחים אמר להם הק׳
למלאכי השרת ריח וזה הן
חביב לפני מכל מיני קטורת׳
עד אני ואתם ובכך אות הה״
המילה ונראה וזה עשה הק״
הצדיק הזה וזהו שכתוב כב״ה
כסיוך ונראה אליו יי׳ אותו׳
הסכים אותו לקיים ומצוותו
של הק׳ אמרו ולאחר שאותה

זקן ומקבל עליך דבר זה אינו
על אותה כונה וכוונה״

חסלת

לך לך״

ומפטירין בישעיה פ׳
למה תאמר יעקב״

אליו יי׳ רבותינו דרשו במד״ת
במדת יי׳ שהיא ומדת רחמ׳
רחמים שנשבע הק׳ לרחם כל
שעה על ישר׳ בשביל זכות המ׳
המילה שיזכו לאו זכות המילה
לא נתקיימו שמים וארץ שנא׳
אם לא בריתי יומם ולילה חק״ת
חקות שמים וארץ לא שמ״ה
שמתי׳ ומנין שיי׳ בכל מקום
שהוא מדת רחמים׳ שנא׳
יי׳ יי׳ אל רחום וחנון׳ ומנ׳ פ׳
וירא אליו לבקר את
החולה׳ באלוני ממרא׳ הוא ע״ה
שנתן לו עצה על המילה לפ׳
לפיכך זכה שנגלה עליו בחלקו׳
פתח האהל׳ לראות אם יש ע״ה
עובר ושב ויכניסם בביתו׳ כחום
היום׳ הוציא הק׳ חמה מנרתק
מנרתיקה שלא להטריחו ב״ה
באורחים׳ ולפי שראהו מצט״
מצטער באורחים שלא היו פ׳
באים׳ בא עליו בדמות אנשים׳
והנה שלשה אנשים מיכאל
וגבריאל ורפאל׳ רפאל לרפאות
את אברהם׳ ומיכאל לבשר את
שרה גבריאל להפוך את סדום׳
שאין מלאך אחד עושה שתי
שליחות תדע לך שכן הוא

שכל הפרשה היא וזכירו כלה
בלשון רבים ויאכלו ויאמרו אי'
אליו ובבשורה נאמר ויאמר
שוב אשוב אליך ובהפיכת סדו'
סדום הוא אמ' כי לא אוכל לעש'
לעשות דבר ובלתי הפכי ורפ'
ורפאל שריפא את אברהם הל'
הלך משם להציל את לוט הוא
שנ' ויהי בהוציאם אותם החו'
החוצה ויאמר המלט על נפשך
נפשך לומר שהאחד היה מצ'
מציל נצבים עליו לפניו אבל ל'
לשון נקייה הוא כלפי מלאכים
ורבותינו דרשו וישא עיניו וי'
וירא כשראה שלא זזו עליו
עמדים ושכבים נשא עיניו לא'
לארוב בתפילה וראה כבוד ה'
השכינה ובעוד שעיניו עשו'
עשויות לשמים התפלל על
עוברים ושבים והנה שלשה
אנשים נצבים עליו זהו וירא
וידרש רבותינו אבל אין לך א'
וקראו שאינו ויראי פשוטו
וישא עיניו להסתכל בכל צד
שמא יבואו אורחים שיכנ'
שיכנסם לביתו ומתוך שהיה
יושב ומסתכל והנה שלשה א'
אנשים נצבים עליו היו עומ'
עומדים לפניו והיו עושים כמ'
כנכריים שאינן יודעים אי'
אי לדור אמ' אברהם טרוחה
אני שאלך ואבקשן אלך
אליהם ואכניסם לביתי ונ'
וירא וירץ לקראתם ומהו וירא
וירא שתי פעמים הראשון
כמשמעו השני לשון הבנה
נסתכל שהיו נצבים במקום
אחד והבין שלא היו רוצים
להטריחו וקדם הוא ויצא
לקראתם ויאמר אדני רבו'
רבותיי אם נא לגדול שבהם
אמר וקראם כולם אדונים ולג'
ולגדול אמר אל נא תעבור ויש
ויש אל וכיון שלא יעבור הוא

יעמדו חבריו עמו ובלשון זה
הוא אומ' ד"א קודש הוא והיה
אומר להק' להמתין לו עד שי'
שירוץ ויכניס את האורחים ג'
ויאמר שכתו' אחר וירץ לקראת'
לקראתם היא אמירה קודם לכן ו'
היתה ודרך המקראות לדבר
כן כמו שפירשנו אצל לא ידון
רוחי שנכתב שנכתב אחר וי'
ויולד נח ואף אפשר שאלו יום
כן קודם גזירה עשרים שנה
ושתיהן הלשונות בבראשית
רבה יקח נא על ידי שליח וא'
וא' הק' שלם לבניו על ידי שליח
וירם משה את ידו ויך את הס'
הסלע ורחצו רגליכם כסבור
שערביים הוא הם שמשתחו'
שמשתחוים לאבק רגליהם וא'
והיה מקפיד להכניס ע"ז בביתו
אבל לוט שלא הקפיד הקדים
לינה לרחיצה שנאמ' לינו ורחצו
רגליכם אחר תעבורו אחריכן
תלכו כי על כן עברתם על עבדכ'
כי הדבר הזה אני מבקש מכם
מאחר שעברתם עלי לכבודי
על כן על אשר וכן כל כי על כן
שבמקרא כמו על כן באו בצל קו'
קורתי כי על כן ראיתי פניך ג'
כי על כן לא נתתיה כי על כן יד'
ידעת חנותינו קמח סלת סלת
לעוגות וקמח לעמילן של טבח'
טבחים לכסות את הקדירה ג'
לשאוב את הזוהמא ואל הב'
הבקר רץ אברהם אמרו רבו'
רבותינו למה רץ ומי היה לו כל
כך רחוק שהיה לו לרוץ אחריו
אלא כשלקח לו בן בקר אחר כך
המובחר שבהם רץ לפניו עד
שהגיע במערת המכפלה וראה
אברהם אדם הראשון וחוה
ואשתו שהיו שוכבים שם ואי'
חמד בלבו ליקבר בתוכה ואנ'
ובן הבקר אשר עשה קמא
קמא שתיקן ואייתי ויהיב קמ'

קמייהו ויאכלו נראו כמו שא'
שאוכלו ומכאן שלא ישנה אדם
ממנהג המדינה ויאמרו אליו
נקוד על איו זו אחת מחמש
עשרה נקודות שנקד עזרא
הסופר בתורה ותניא אמ' ר'
שמעון בן אלעזר כל מקום שה'
שהכתב רבה על הנקודה אתה
דורש את הכתב כאן נקודה
רבה על הכתב אתה דורש את
הנקודה שאף לשרה שאלו אי'
איה אברהם ל' ודע שישאל
אדם באכסניא שלו לאיש ע'
על האשה ולאשה על האיש
הנה באהל צנועה היא ויאמר
שוב אשוב אליך ומכאן שאין
מלאך עושה שתי שליחויות
שהוא לבדו לא נשלח כי אם
לבשר את שרה שלא נכתב וא'
ויאמרו שוב נשוב כעת חיה
לשנה הבאה ופסח היה ולפסח
הבא נולד יצחק ומדלא קרינן
כעת חיה כעת הזאת שתהא
חיה לכם שתהיו כלכם שלמי'
שלמים וקיימים שוב אשוב ג'
אליך כעת לא בישרו המלאך
שישוב אליו בשם הק' אלא כד'
כמו ויאמר לה מלאך ה' הרבה
ארבה את זרעך והוא אין בו'
בידו להרבות אלא בשליחותו ג'
של הק' אף לא כן אף כאן בש'
בשליחותו של מקום אמ' לו והמ'
והוא אחריו הפתח היה אחר
המלאך חדל להיות לשרה אורח
אורח כנשים פסק ממנה דרך
נדות שהיא דרך נשים להיות
נדות אחר ואקדם ויאמר בק'
בתורה שהרי כשאמ' אברהם
אברהם לשרה לושי ועשי עוג'
עוגות חלה ולקחה כדרכה ג'
ובעוד שהיתה לשה בעיסה ג'
פירסה נדה ונטמאת העיסה
ולא הביאו אברהם לפניהם וא'
והכתוב מוכיח כן ויקח אברהם

בן הבקר אשר עשה ויתן לפני'
לפניהם וג'. ולא הביאו השעות כו'
שיאמר לשרה לעשותם לכך אמ'
התורה שנכתב לאמר הסעודה
שעירכה שרה שהיה לו לכתוב
קודם הסעודה אלא שהרבה
פרשיות ומקראות יש בתורה
שאינן כתובים במקומם. בקרבה
לאמר ואסתכלת הייתה מגעת
ואיפשר הקרבנה הללו שענין
ולד השדים הללו שיניקו ואמ'
ואשכן חלב. כך נדרש במדרש
רבי תנחומא. ערנה. עיאער
בשר. ולשון משנה הוא כמו כי
שטעינו ומכיר את השער ומה
ומערן את הבשר. דאו ערנה.
לשון ערן ומוצאת דם נידה.
היא. ואומ' הגם אמת אלד. כו'
ואני זקנתי. שינה הכתוב כמה
בשביל השלום. למדנו וכאן
שמותר לו לאדם לשנות את כו'
דבריו בשביל השלום. ומכאן לה
אמר אהרן הכהן שהיה משנה
את דבריו בשביל השלום כמה
כשבו עם אדם עם אשתו והיה
מכה אותה והיא הולכת ומגנו
לבית אביה או לקרוביה היה כו'
אהרן הולך אצל האשה ואומ'
לה בעליך שלחני אליך שתמ'
שתמחול לו מה שעשה ליך כו'
בכעסו והוא נדר לי על אמת כו'
שתחזרי לביתך לא יוסיף עוד
להכותך והיא אומרת אם כדב'
כדבריך אשוב כרצון אליו ו..'
והוא אומר לה המתיני עד כו'
שאלך אחריו ואוליך לך בכתב
והיה הולך לאיש ואומר לו כו'
למה הכיתה את אשתך הלא
היא אומרת אוהך כל טובות
ולא היתה לאמרה ואוהך להכות
אותה כי אם בפעם הזאת ואם
ואיד ניחם אותו האיש על כך
שהיכה את אשתו והיה אומר
לאהרן אמור אומר תפייסי כו'

להחזירה לו ואני אשבע לה
שלא יוסיף עוד להכותה וכו'
והיה אהרן אומר לו בא עמי כו'
וקח את אשתך. וכששומע כו'
משה כך היה אומר לאהרן כו'
מאין לך שאתה משנה את
דבריך. והיה אהרן משיב לא'
למשה הכת' שינה את דבריו
בשביל השלום שכתוב היאף כו'
אומנם אלד ואני זקנתי. והיה
לו לכתוב היאף אומנם אלד ו..'
ואדוני זקן אלא ששינה הכת'
בשביל השלום ואני אין לי למ'
לשנות את דבריי בשביל השל'
השלום שיהיו כל ישראל בנח'
בשלום עם נשותיהם. ואיד הו'
היה משה מודה לו. ואדני ואני
זקנתי. והייא אומרה ואדני זקן
היפלא מייי'. כתרגומו פת'
פתרגם היתכסה מן קדם ייי'.
וכי שום דבר מופלא ונפרד ו..'
ומכוסה ממני מלעשות כר'..
ברצוני. למועד. לאותו מועד כו'
הוא אומר שקבעתי לך אתמול.
למועד הזה. בשנה אחרת. כי
יראה כי צחקת. הראשון ו..'
משמש לשון דהוא שהוא כו'
נותן טעם לדבר. והמחש שרה
לפי שיראה. והשיב משמש
לשון אלא ואומר לא כדבריך
הוא אלא צחקת. שאמרו כו'
רבותינו כי משמש בד' לשונות
אי דילמא אלא דהא. ויקומו מ..'
משם. בקשו לילך בשליחותם.
וישקיפו על פני סדום. כל הכ'
השקפה שבמקרא לרעה חוץ
חוץ מהשקיפה ממעון קדשך
קדשך. שגדול כח מתנות ע..'
עניים שהופך מידת רוגז לרח'
לרחמים. הולך עמם לשלחם.
לעשות להם לויה. כסבור אי'
אורחים הם. וייי' אמר המכ'
המכסה אני. בתמיה וכי יש
לי לכסות ממנו אשר אני עו'

עושה בסדום. לא יפה לי לעש'
לעשות דבר שלא מדעתו. אני
נתתי לו את כל הארץ הזאת כו'
וחמשה כרכים הללו ושלו הם
שנ' גבול הכנעני מצידון. בואכ'
בואכה סדומה ועמורה. קראתי
אותו אב המון גוים
ואשמיד את הבנים ולא אודיע
לאב שהוא אוהבי. ואברהם
היו יהיה. מדרש אגדה זכר צ'
צדיק לברכה. הואיל והזכירו כו'
ברכו ופשוטו של מקרא וכי ז..'
ממנו אני מעלים והלא הוא
חביב לפני להיות לגוי גדול.
כי ידעתיו לשון חיבה כמו ומ'
ומודע לאישה. הלא בועז מו'
מודעתנו. ואדעך בשם. ואומ'
ואומנם עיקר לשון כולם אינו
אלא לשון ידיעה שהמחבב כו'
את האדם מקרב אצלו ומודע
ומכירו. ולמה ידעתיו למען כו'
אשר יצוה לפי שהוא מצוה
את בניו עלי לשמור דרכי. למע'
יצוה לשון הווה כמו יעשה כו'
איוב. על פי ייי' יחנו. למען כו'
הביא ייי' על אברהם כך הוא
מצוה לבניו שמרו דרך ייי' כדי
שיביא על אברהם וג'. על בית אב'
אברהם לא נאמר אלא על אב'
אברהם למדנו שהמעמיד בן כו'
צדיק כאילו אינו מת. ויאמר
ייי'. כדם המקרא ודרשהו ויא'
ויאמר ייי' אל אברהם. זעקת כו'
סדום ועמורה. זעקת אורחים
ושבים שבאים לשם ומצעקים
על מה שעשים להם ומה היו
עושים להם כך התקינו להם
שתי מעשות אחד ארוך ואחד
קצר כשהיה בא לשם אכסנאי
אחד שהיה ארוך משכיבים
ומשכיבים אותו על מטה קצר
והיו חותכין רגליו מה שהיו כו'
ארוכים מן המטה ואם היה כו'
בא לשם אכסנאי שהיה קצר

ומשכיבים אותו על מטה אחד
והיו שנים משכיבים אותו אחד
בראש ואחד מרגלים עד ששופטו
כל עצמותיו ומעשה בשוה לוט
למטע מרכה׳ על עסקי רבה׳
ומעשה בשתי חבירות שהיו ׳
ממלאות זו לזו יום אחד פגעו ׳
זאת לזאת אמרה לה מפני מה
פניך חולניות אמרה לה לפי ש׳
שכלו לי מזונותי ומיד הושיטה
לה כד אחד מלא קמח הרגישו
בה ושרפוה אמרו לה מה עשת
לפלונית חבירתך אמרה להם
הושטתי לה מעט מים בכד ש׳
שלה אמרו לה וכי מעלים אות
ממנו וכי נתנת את כל מזונינו
לעניים הוציאוה וסקלוה׳ ומע׳
ומעשה בנערה קטנה שנתנה
לעני אחד מעט מלח הרגישו
בה ומשחוה והלכו ומלאו כל ג׳
גופה בולה עד שמתה׳ זהו ׳
הק׳ אם הייתי רוצה לשתוק ׳
אותה ריבה אינה מנחת אותי
לשתוק׳ ריבה פותרו נערה
קטנה׳ מרבה׳ כלומר שמין
שמוקריו הטעם למטה נב׳ ׳
לפי שהם מתורגמין גדולה אנ׳
גדולה והולכת יוכל זה טעמו ׳
למעלה בריש לפי שמתרגם
גדלה׳ כמו שפירשתי למעלה
ויהי השמש באה׳ טעמו למט
למעלה לכך הוא ומטייר שבאה
ככר׳ הנה שבה יבמתך׳ ארדה
נא׳ לומר לדיינין שלא יעסקו
דיני נפשות אלא בראייה׳ הכל
כמה שפירשתי בפרשת הפלגה
ד״א ארדה נא׳ לסוף מעשיהם׳
הכצעקתה של מדינה הבאה
אלי עשו וכך אומרים מדרש
כלה אני עושה ומה׳ ועד יש
הפסק נקודות פסק בין עשו ׳
לכלה כדי להפרידם תיבה זו
מחבירתה׳ ורבותינו דרשוהו
על מעשה ריבה כמו שפירש׳

שפירשתי למעלה בעמוד הד״
השני׳ ואם לא יעמדו במרדם
אדעה מה אעשה להם ליפר׳
ליפרע מהם ביסורים ולא
אכלה אותם וכמוהו כי הורד
עדיך מעליך ואדעה מה אעש׳
אעשה לך׳ ויפנו משם האנש׳
האנשים׳ ממקום שליוום אבר׳
לצד סד׳ עודנו עומד והלא
לא עמד לפניו אלא הק׳ בא אצ׳
אצלו ואמ׳ לו זעקת סדום ועמ׳
ועמורה והיה לו לכת׳ וה׳ עוד׳
עומד על אברהם אלא תיקון ׳
סופרים הוא זה שהפכוהו רב׳
רבותינו לכתוב כן׳ ויגש אבר׳
אברהם ויאמר׳ מצינו הגשה
למלחמה שנ׳ ויגש יואב׳ והגש׳
והגשה לפייס ויגש אליו יהו׳
יהודה ויאמר בי אדוני׳ והגש׳
לתפילה שנ׳ ויגש אברהם ויא׳
ויאמר׳ האף תספה׳ הגם תכ׳
תספה צדיק עם רשע׳ ולפי ת׳
תרגום של אונקלוס שתירגמו
לשון רוגז כך פירושו האף יש׳
ישיאך שתכלה צדיק עם רשע׳
חמשים צדיקים כנגד חמשה
מקומות׳ עשרה צדיקים לכל
כרך׳ ואם תאמר לא יצילו הצ׳
הצדיקים על הרשעים למה ת׳
תמית את הצדיקים׳ חלילה
לך מעשות כדבר הזה להמית
צדיק עם רשע׳ חלילה לך׳ לא
לשון חולין הוא לך׳ יאמרו כך
היא אומנותו שוטף הכל צד׳
צדיקים ורשעים כך עשית
לדור של אנוש ולדור המבול
ולדור הפלגה׳ חלילה לך׳ לעו׳
לעולם הבא׳ השופט כל הארץ
נקוד בחטף פתח השופט׳ לא
לשון תימה׳ וכי מי שהוא
השופט לא יעשה משפט אמ׳
אמת׳ התשחית בחמשה ולא
תשעה הן לכל כרך ואתה צד׳
צדיקו של עולם הצטרף. כדבר

עם כולם׳ אולי יחסרון שכ׳ ית׳
ימלטו ארבעה הכרכים וכן ש׳
שלשים ימלטו שלשה והם אח׳
עשרים ימלטו שנים והם׳ אח׳ ׳
עשרה ימלטו אחד והם׳ הואל׳
הואלתי׳ לשון רצית כמו ויואל
משה׳ אולי ימצאון שם עשרה׳
פחות מעשרה לא ביקש אמ׳ ׳
אברהם דור המבול שמונה היו׳
נח ובניו ונשותיהם ולא הצילו
על דורם׳ אין לי לבקש מעשרה׳
וילך ה׳׳ כיון שנשתתק הסניג׳
הסניגור הלך לו הדיין ואברהם
שב למקומו׳ נסתלק הדיין נסתל׳
נסתלק הסניגור׳ והקטיגור אמ׳
והקטרג׳ לפיכך ויבואו שני המל׳
המלאכים סדומה להשחית׳ ויב׳
ויבואו שני המלאכים׳ והשלי׳
והשלישי לא נשתלח אלא לב׳
לבשר את שרה עשה שליח׳
שליחותו והלך לו׳ שני המלאכ׳
המלאכים׳ ולהלן קראן אנשים׳
כשהיתה שכינה עמהם קראן׳
אנשים שכחו גדול וכשזזה ׳
השכינה עמהם קראן מלאכים׳
ד״א אצל אברהם שהיו מלאכים
תדירים אצלו כאנשים קראן
אנשים׳ ואצל לוט קראן מלא׳
מלאכים׳ בערב׳ וכי כל כך שהו
מלאכים ממחרים לסדום אלא
מלאכי רחמים היו וממתינים ׳
שמא יוכל אברהם ללמד סניג׳
סניגוריא עליהם׳ ולוט יושב
בשער סדום׳ ישב כת׳ אותו הי׳
היום מינוהו שופט על השו׳
השופטים׳ וירא לוט ויקם לקר׳
לקראתם׳ מבית אברהם למד
לחזר על האורחים׳ הנה נא
אדוני׳ הנה נא אתם אדונים לי׳
אחר שעברתם עלי׳ ד״א הנה
נא אתם צריכים לתת לב על
הרשעים הללו שלא יכירו בכם
וזו היא עצה נכונה סורו נא
וגו׳ עקמו את הדרך אל ביתי ׳

דרך עקלתון שלא יכירו שהם
נכנסים שם לכך נאמר סורו׳ בב״
בראשית רבה׳ ויאמרו לא׳ לא׳
לאברהם אמרו כן תעשה׳ ולב״
מכאן שמסרבין לקטן ואין מס׳
מסרבין לגדול כי ברחוב נלין׳ כי׳
משמש בלשון אלא׳ שאומרי׳
לא נסור אל ביתך אלא ברחוב
נלין׳ ברחובה של עיר נלין׳ ויפצר
אליו׳ עיקמו את הדרך לעד ב״
ביתו׳ ומצות אפה׳ פסח היה׳ נ״
טרם ישכבו ואנשי סדום נסבו׳
כך נדרש בבראשית רבה׳ טרם
ישכבו ואנשי העיר היו בפיהן
של מלאכים שהיו שואלים את
לוט מה טיבם ומעשיהם של
אנשי העיר והוא משיב רובן
רובן רשעים׳ עודם מדברים
בהם׳ ואנשי סדום נסבו׳ ופש״
ופשוטו של מקרא אנשי הע״
העיר אנשי רשע נסבו על הב׳
הבית על שהיו רשעים נקראו
אנשי סדום כמו שאומר הכת׳
ואנשי סדום רעים וחטאים׳
כל העם׳ מקצה העיר עד קצ׳
קצה העיר אין אחד מוחה
בידם שאפילו צדיק אחד אין
בהם׳ ונדעה אותם׳ במשכב ז׳
זכור׳ כמו אשר לא ידעו איש
האל׳ כמו האלה׳ כי על כן וגו׳
כי הטובה הזאת תעשו לכב״
לכבודי על אשר באו בצל קו״
קורתי׳ בצלו שירותי׳ תרגם
של קורה שירותי׳ ויאמרו גש
הלאה כשאמר להם על הבנות
אמרו לו גש הלאה לשון נחית׳
ועל שאתה מליץ על האורחי׳
האורחים איך מלאך לבד׳ ו״מ

ורבי יוסף קרא ז״ל
מפרש בעניין אחר
גש הלאה׳ אין גש הלאה אלא
לשון דחיפה ודחייה כמו קרב
אליך אל תגע בי וכמו ואת הנ״
האיש זרה הלאה׳ וכמו והלאתי

אותכם והלאה להושק׳ ש״א
שאלו כיון לוט היה מתחכם
לפניהם על האוכסנים והם א״
אומרים לו קרב אליך אל תגע
בנו׳ שלום אתה אומר קרב א״
אלינו ושמע דברינו וזה ערך
לדבר הזה והלא לוט קרוב אל״
אליהם עומד כמו שמשמע ו״
ויצא אליהם לוט הפתחה כ״
אליו על כרחך לשון הרחקה
הוא והוראה המורה לדבריו׳ ה״
האחד בא לגור אומ׳ נכרי אח׳
יחידי אתה במנו שבאת לגור׳
וישפט שפוט׳ נעשית מוכיח
אותנו׳ דלת היא הסובבת לנ״
לנעול ולפתוח פתח הוא חלל
שבו נכנסין ויוצאין׳ בסנורים
מכת עורון׳ מקטן ועד גדול׳
הקטנים התחילו בעבירה ת״
תחילה שנ׳ מנער ועד זקן׳ לפ״
לפיכך התחילה הפורענות מ״
מהם׳ עוד מי לך פה׳ פשוטו
של מקרא מי שלך עוד בעיר
הזאת חוץ מאשתך ובנותיך׳
אם יש לך חתן או בנים או בנ״
בנות הוציא מן המקום הזה׳
ומדרש בראשית רבה עד מ״
מאחר שעשו נבלה זו מה לך
פה ללמד עליהם סנגוריא׳
חתניו׳ שתי בנות היו לו נשוא״
נשואות בעיר׳ לוקחי בנותיו׳
שאותן שבבית ארוסות להם
ויאיצו׳ ודחיקו׳ ויתמהמהו׳ מ״
הטעמות המתמהמת לך כב״
בבית להצילם׳ ויתמהמה׳ כדי
להציל את ממונו׳ ויחזיקו ה״
האנשים בידו וביד אשתו׳ א״
אחד מהם היה שליח להצילו
וחבירו להפוך את סדום׳ לכך
נאמר ויאמר המלט על נפשך
ולא נאמר ויאמרו׳ המלט על
נפשך׳ דיי לך להציל נפשותי׳
אל תחוס על הממון׳ אל תבט
אחריך׳ אתה הרשעת עמהם

ובזכות אחרים אתה ניצל׳ ה״
הביטך כדי לראות בפורענותן
ואתה ניצל בכל הככר׳ ככר
הירדן׳ ההרה המלט אצל אב״
אברהם ברח שהיה יושב בהר
שנ׳ ויעתק משם ההרה׳ ויאמ׳ ה״
עכשיו היה יושב שם שנ׳ עד
המקום אשר שם אהלו׳ ואע״פ
שכת׳ ויאהל אברהם וג׳ אהל״
אהלים הרבה היו ונמשכו עד
חברון׳ המלט׳ לשון השמטה
וכן כל מליטה שבמקרא לשו״
לשון משמר בלע׳ והמליטה זכר׳
שנשמט העובר מן הרחם׳ כ״
בעיסר מליטה ולא יכלו מלט
משא׳ הרעה שבנקביהם׳ אל
נא אדני׳ רבותינו אומרים שנ״
ששם זה קודש שנ׳ בו להחיא״
להחיות את נפשי׳ מי שיש ב״
בידו להמית ולהחיות׳ ותרגום
בבעו כען ייי׳ אל נא׳ אל תאמ׳
תאמר אלי להמלט ההרה כ״
כי לשון בקשה הוא בכל מקום
ואב לכולם אל נא רפא נא לה׳
פן תדבקני׳ כשהייתי אצל אנש״
אנשי סדום היה הק״ רואה מע״
מעשיי ומעשה עמי והייתי נר״
נראה צדיק וכדיי להינצל ובב״
וכשאבוא אצל צדיק אני כרשע
וכן אמרה צרפית לאליהו כי בא״
באתה אלי להזכיר את עוני׳ עד
שלא באת אצלי היה הק״ רואה
מעשיי ומעשה עמי והייתי נר״
נראית צדקת בינהם ומשבאת
אצלי לפי מעשיך אני רשעה׳ הנ״
העיר הזאת קרובה לנוס שמה
והיא מצער׳ מושבותיה מעט׳
דא והיא מצער קטנה היא׳
דורה ומעונה ואיני מבקש
דבר גדול מאוד להציל עיר ק״
קטנה בשבילי׳ קרובה נתיישב׳
נתיישבה ומקרוב לפיכך אין
סאתה מלאה עדיין וזה היא
קרובתה׳ מדור הפלגה נתפלג׳

חמשים והתחילו להתיישב
איש במקומו והיא היתה נ"ב
בשנת אחת פלג וחמש ועד כאן
חמשים ושתים שנה פלג את
שנת ארבעים ושמונה לאברה'
כיצד פלג חי אחרי הולידו את
רעו תשע שנים ומאתים והם
כלו שתים ושלשים כשנולד
שרוג ומשנולד שרוג עד שנו'
שנולד נחור שלשים הרי שס"ב
ששים ושתים וחמש ועד תרח
תשע ועשרים הרי תשעים וא'
ואחת וחמש ועד שנולד אב"
אברהם שבעים הרי מאה וש"
וששים ואחת תן עליהם ארב"
ארבעים ושמונה הרי תשע'
ומאתים מאתה שנה שנת הפ'
הפלגה וכשחרבה סדום היה
אברהם בן תשעים ותשע הרי
מדור הפלגה ועד כאן חמשים
ושתים ועוד אחריה ישיבתה
שנה אחר ישיבת סדום וחברו'
וחברותיה הוא שנ' ומלטה נא
שמה נא במצעריא חמשים
ואחת הלא ומצער היא הלא
עונותיה מועטין ויכול אתה
להניח ותחי נפשי בה גם לי'
לדבר הזה לא דייך שאמלט נ"
נשא אלא כל העיר אציל בגללך
הפכי הופך אני מהר עד בואי
אחרי ואחרי ודברי בו כי לא
אוכל זה ענשו של מלאכים ש"
על שאמרו כי משחיתים אנ"
אנחנו ותלו הדבר בעצמם לא
זזו משם עד שהוזקקו לומר
שאין הדבר ברשותם כי לא
אוכל לשון יחיד ומכאן את אומ'
שהאחד הופך והאחד מציל
את לוט שאין שני מלאכים נ"
נשלחים לדבר אחד על כן קרא
שם העיר צוער על שם שהיא
מצער ויי' המטיר כל מקום
שנ' ויי' הוא ובית דינו המטיר
על סדום מעלות השחר כמו ז

שנ' וכמו השחר עלה שעה נ"
שלבנה עומדת ברקיע עם החמ'
החמה לפי שהיו עובדין מהם
לחמה ומהם עובדין ללבנה אמ'
הק' אם אפרע מהם ביום יהיו
עובדי לבנה אומרים אילו מוש'
מושלת לבנה הייתה ומתקיים
עלינו ואם בלילה יאמרו עובדי
החמה אילו היה ביום שהחמ'
שהחמה מושלת היתה ומתק'
ומתקיימות עלינו המטיר גפרי'
גפרית ואש בתחילה מטר ונ"
ונעשית גפרית ואש ומאת י"
יי' דרך המקראות לדבר כן נ"
נשי למך האזינה ולא אמ' נשיי
וכן דוד אמ' קחו עמכם עבדי
אדוניכם ולא אמ' עבדיי וכן א"
באחשורוש הוא אמ' ואתם
כתבו על היהודים כטוב בעינ'
בעיניכם בשם המלך וחתמו ב"
בטבעת המלך ולא אמ' ואתם
כתבו על היהודים כטוב בעי"
בעיניכם בשמי וחתמו בטבע'
בטבעתי אג' כמו ומאת יי' מ"
ולא אמ' מאתו מן השמים הו'
הוא שאמ' הכתוב כי בם ידין ע"
עמים וג' כשבאו לייסר את הב'
הבריות מביא עליהם מן הש"
השמים כמו שעשה לסדום
כשבאו להוריד את המן המטיר
לכם לחם מן השמים ויהפך
את הערים ארבעתן יושבות
בסלע אחד הפכו ומלמעלה למ"
למטה שנ' בחלמיש שלח ידו
לא בא הכתוב אלא להודיעך
כחו של גבריאל המלאך שה"
שהפך בידו אחת כל אלו וה"
ותבט אשתו מאחריו של לוט
ומדרשו מאחריו של המלאך
ותהי נציב מלח במלח חטאה
וגו' לה תן מעט מלח לאורח'
לאורחים הללו אמרה לו את
המנהג הרע אתה בא לה"
להנהיג במקום הזה ליתן מלח

לאורחים לא די להם להכניסם
לבית אלא אף ליתן להם מלח
סוף שיאכלו וישתו שיש על כ"
כרחינו כלה דבריך לא יותן להם
ל' כלום ואם לא תאמר להם ויר
שילכו לדרכם אני קורא לכל בני
העיר שיאספו עליך ויהרגוך י'
נשתטח לוט לפני רגליה ונתפ"
ונתפייסה ואמרה לו על מנת י'
שתחלוק עמי הבית ותקבלם ש"
אותה כחלק שלך אני ומניחם
בכאן עד הבקר ומיד חילק לוט
עמה הבית וקיבלם בחלקו ות'
קיטור תימור עשן טורקא
בלעז חפירה ששורפין בה את
האבנים לסיד וכן כל כבשן ש"
שבתורה ויזכר את אברהם ו'
ומה היא זכירתו של אברהם י'
על לוט נזכר שהיה לו יודע ש"
ששרה אשתו של אברהם וכ"
ושומע שאמר במצרים אחותי י'
היא ולא גלה הדבר שהיה חס
עליו לפיכך חס הק' עליו כי ירא
לשבת בצוער לפי שהיתה קר"
קרובה לסדום ותאמר הבכירה
אל הצעירה אבינו זקן ואם לא
עכשיו אימתי שמא ימות או
יפסוק מלידה ואיש אין בארץ
לבוא עלינו כסבורות היו שכל"
שנתכלה העולם כדור המבול
ותשכב את אביה ובצעירה נ"
נאמר ותשכב עמו צעירה לפי
שלא פתחה בזנות אלא אחות'
אחותה לימדתה חיסך עליה
הכתוב ולא פירש גנותה בבכירה
שפתחה בזנות פירסמה הכתוב
במפורש ובקומה של בכירה נ"
נקוד לומר הרי היא כאילו לא
נכתב שבקומה ידע ואעפ"כ לא
נשמר ליל שיני מלשתות יין ש"
ותהרין שתי בנות לוט מאביהן
אעפ' שאין האשה מתעברת
בביאה ראשונה שלטו בעצמן
והוציאו ערותן ועיברו מביאה

16

כמביאה שנייה ומאחר זו שלא
היתה צנועה פירשה שמואב
הוא אבל הצעירה קראתו בלשון
נקייה וקיבלו שכר בימי משה
שנ׳ בבני עמון אל תתגר כלו׳ וא׳
ובמואב לא הזהירו אלא שלא
ילחם בם. אבל לצערם התיר לו׳
ויסע משם אברהם. כשראה
שחרבו הכרכים ופסקו העוברי׳
העוברים ושבים נסעו משם.
ד״א להתרחק מלוט שיצא שם
רע עליו שבא על בנותיו. אל
שרה אשתו. על שרה אשתו׳
כמו בו אל הלקח הארון ואל
מות חמיה שהם בלשון על׳ וא׳
ויאמר אברהם. כאן לא נטל רש׳
רשות אלא על כרחה שלא בט׳
בטובתה. לפי שכבר לוקחה לב׳
לבית פרעה על ידי כן. לא קרב
אליה. המלאך מנעו שנא׳
לא נתתיך לנגוע. הגוי גם צדיק
תהרוג. הגוי צדיק תהרוג. ש׳
שמא כך דרכך לאבד האומות
חנם. וכן עשית לדור המבול
וג׳ הם אומרים אנו שהרגתם
על לא דבר חנם כשם שאתה
אומר להרגני. וכן לשון המקר׳
המקרא הגוי אם יש הוא אתה
הורגו. גם היא לרבות עבדים
וחמרים וגמלים שלה את כלם
שאלתי ואמרו אחיה הוא. בת׳
בתם לבבי. שלא דמיתי לחטא
לחטוא. ובנקיון כפי. נקי אנ׳
מן החטא שלא נגעתי בה. גם א׳
ידעתי כי בתם לבבך וג׳. אמת
שלא דמית מתחילה לחטוא. א׳
אבל נקיון כפים אין כאן שלא
מיד הוא שלא נגעת בה. אבל
אני חשכתיך מחטוא. לא
נתתיך. לא נתתי לך כח. וכן לא
נתנו להרע. וכן לא נתנו אבא
לבוא. לא נתן לו מקום. השב
אשת האיש. ולא תהי סבור
שתתגנה בעיניו ולא יקבלנה

או שישנאך ולא יתפלל עליך
נביא הוא ויודע שלא נגעת
בה. ויתפלל בעדך. ומעשים
אשר לא יעשו. מכה שלא
הורגלה לבא על בריה באת׳
לנו על ידך עצירת כל נקבים
של זרע ושל קטנים ושל ר״ע
רעי ושל אזנים. רק אין יר״א
יראות וג׳. אכסנאי שבא לעיר
על עסקי אכילה ושתייה שוא׳
שואלין לו על עסקו ועל עסקי
אשתו. שואלין אותו אשתך
היא או אחותך היא. אחותי
בת אבי היא. ובת אביו מות׳
מותרת לבני נח שאין אב לגוי
וכדי לאמת את דבריו השיבם
כן. ואם תאמר בת אחיו היתה
בני בנים הרי הם כבנים. והרי
היא בתו של תרח וכן הוא או׳
אומר ללוט כי אנשים אחים
אנחנו. אך לא בת אמי. הרן ה׳
מאם אחרת היה. ויהי כאשר
התעו אותי אלהים מבית אבי
כשהוציאני הק׳ מבית אבי וה׳
משוטט ממקום למקום וידע׳
וידעתי שאעבור במקום ר׳
רשעים. ואומר לה זה חסדך
וג׳. כאשר התעו לשון רבים
אל תתמה כי כהרבה מקומו׳
לשון אלהות וכן לשון מרות
קרוי בלשון רבים. אשר הלכו
אלהים. אלהים חיים. אלהים
קדושים הוא. וכן שם אלהים
לשון רבים הוא. וכן ויקח אד׳
אדוני יוסף אותו. אדוני הא׳
הארץ. אדני הארץ. וכן אם
בעליו עמו. והועד בבעליו וא׳
ואם תאמר מהו לשון התעה׳
כל הגולה ממקומו ואינו וא׳
מיושב קרוי תעה. ותועה כמו
ותלך ותתע. תעיתי כשה אוב׳
אובד. יתעו לבלי אוכל. יצאו
ויתעו לבלי אוכלם. אמרי לי. כל׳
עלי. וכן וישאלו אנשי המקום

לאשתו. על אשתו. ויאמר פר׳
פרעה לבני ישר׳. על בני יש׳
ישר׳. פן יאמרו לי אשה הרג׳
הרגתהו. פן יאמרו עלי אשה
הרגתהו. ויתן לאברהם. כדי ש׳
שיתפייס ויתפלל עליו. ולשרה
אמר הנה נתתי אלף וג׳. הנה
ארצי לפניך. פרעה אמר לו קח
ולך שנתיירא שהמצריים ש׳
שטופי זמה שלא יקחו או׳
בעל כרחה ויענש הוא שעליו
הדבר לאחות. ולשרה אמר
הנה נתתי אלף כסף לאחיך.
ולשרה אמר אבימלך לכבודה
לפייסה הנה עשיתי לך כבוד
הכבוד הזה נתתי ממון לאחי׳
לאחיך שאמרת עליו אחי הו׳
הוא הנה הממון והכבוד הזה
לך כסות עינים לכל אשר אתך
ואת כל ונוכחת. יכסה עיניהם
של כל אשר אתך שלא יקלוך
מעיניהם שאלו השיבותיך ר׳
ריקנית יש להם לומר שנתעלל
בה והחזירה. עכשיו שהוצר׳
שהוצרכתי ליתן ממון ולפייס
יודעים הם שעל כרחי השיב׳
השיבותיך ועל ידי נס. ואת כל
ועם כל באי עולם. ונכחת. יהי
לך פתחון פה להתוכח ולה׳
ולראות דברים נכרים האלו. ת׳
ולשון הוכחה בכל מקום דבר׳
דברים. ואפירש בלע׳. ואונ׳
ואונקלוס תירגם בפנים אחרי׳
ולשון המקרא נופל על תרגומו
של אונקלוס הנה הוא כסות
של כבוד על העינים שלטו ה׳
בך ואת כל אשר אתך על כן
תירגם וחזית יתיך ויתכל ד׳
דעמיך. וילדו. כתרגומו ואת׳
ואיתרווחו נפתחו נקביהם כדי
מה שצריך לצאת והיא לידה
שלהם. על דבר שרה. על פי ד׳
דיבורה של שרה. וה׳ פקד
את שרה. סמך פרשה זו בכא׳

בכיון לאמר שכל המבקש ר'
רחמים על חבירו והוא צריך
לאותו דבר הוא נענה תחילה
שנ' ויתפלל וג' וי"י פקד את ש'
שרה כאשר אמר ויעש יי' לשרה
כאשר דבר בלידה ומה היא
אמירה והיכן הוא דיבור אמ'
אמירה ויאמר אלהים אבל נ"ה
שרה אשתך דיבור היה דבר
יי' אל אברם בברית בין הבתרי'
שם נאמר לא יירשך זה וג' וכ"ה
והביא היורש מן שרה ויעש
לשרה כאשר דבר לאברהם ר'
למועד אשר דבר אתו דורש ר'
אתיה את המועד דיבר וקבע
כשיאמ' לו למועד אשוב אליך
שרט לו שריטה בכותל ואמ' לו
כשתגיע חמה לשריטה זו בשנ'
בשנה האחרת תלד יצחק ל'
ישועה עלי' ומדרש אגדה נ"ה
הרבה עקרות נפקדו עמה הר'
הרבה חולין נתרפאו בו ביום
הרבה תפילות נענו עמה לכך
רב שחוק בעולם ומי מלל וכ"ה
אברהם לשון שבח וחשיבות
ריבוי מי הוא ומי גדול ושומר
מבטיח ומביא ועושה ואלו
שינה הכתו' ולא אמר דיבר גו"ה
גימטריא שלו מאה לסוף מאה
לאברהם הניקה בנים שרה ויו"ה
ויגמל לסוף עשרים וארבעה
חדש ורבותינו פירשו מוסף
הגמול ביום הג' והוא שאמר
יום הגמלה ויצחק לשון ע"ה ר'
ויקראו ליצחק לשון גלוי עריות
כמותו לשחק בי לשון רציחה
יקומו הנערים וישחקו לפנינו
ומריב עם יצחק על הירושה ד'
ואומר אני בכור ונוטל פי שנים
ויוציאו לשדה נוטל קשתו ר'
ויורה בו חצים מה ראות אומר
מיתהלה היורה זיקים ואומר
הלא ויצחק אמר ירש ראה
אינו בר והיה המלך הופך הר'

החצים לצד אחר ותראו שרה
בנבואה ראתה שהרי היא נ'
שניהם בשרה ולא יכלה לר'
לראות לכך יש לפרש שכנבו'
שכנבואה ראתה עם בני עם
יצחק ומכיון שהוא בני אמ'
אינו הגון כיצחק זה והגון כ"ה
כיצחק אפילו אינו בני אינו זה
כר' לירש עמו קל וחומר עם
בני עם יצחק ששתיהן בו' ג"ה
גרש את בן האמה הזאת וכ"ה
ומשמע שהיתה הגר עומדת
לפניה ושרה מדברת עם א"ה
אברהם בלשון הקודש כדי נ"ה
שלא תבין ומכיון הגר זה נ"ה
שהיא מדברת שאין מה לומ'
בפני מתאלך כמו שהיתה הי'
הגר לקראתה אומה שהרי הי'
היא היתה בת פרעה ויל"ד וכ"ה
ומצרים כמו שמפורש למעלה
ומאחר קיבה של הזאת הכ"ה
הבנה לידי ספרון זה כי א"ה
אפילו היה יכול לכתוב בן הא'
האמה הזאת אם לא שהיתה
עומדת לפניה או יושבת אצ'
אצלה שאם לא כן היה לו ל'
למכתוב גרש את בן האמה וכ"ה
ואת בנה ויג' ואת הילד ואג'
הילד שם על שטות שהכני'
שהכניסה בו שרה עין הרע ו'
ואחזתו חמה ולא יכל להלך ר'
ברגליו ויכלו המים לפי שדרך
חולים לשתות הרבה ומנגד וכ"ה
מרחוק כמטחוי קשת כשתי
טיחות והוא לשון יריית חץ
בלשון משנה שהטיח מושט
תחת התאינה על שם שהורע
יורה כחץ ויום תאמר היה לו
לכתוב כמטחי קשת ושפט
הו' לימנם לכון כמו כחוגי הי'
הסלע ומגרת והיתה אומרת
והורה למצרים לחגי ומגרת
יחגו וינועו וכמו קצי ארץ וכ"ה
ומגרת קצה הארץ ותשב ונכה

ומנגד כיון שקירב למות הוסי'
הוסיפה להתרחק ומדרש מ"ה
אגדה ותשב מנגד ראתה וכ"ה
מלאך אחר והשיבה דברים
כנגדו ואמרה לו אותה הוא נ"ה
שבישרתני על ילד זה הנך הרה
וילדת בן וג' הרבה ארבה את
זרעך וג' היכן הוא אותה הכ"ה
הבטחה הרי הוא נוטה למות
וכששמע ישמעאל כך אמ' כל
זה שחק ומבטיח הוא עושה
אלא אינו מבקש לקחת את
נפשי אלא שיתפלל אליו ומיד
התחיל להתפלל וישמע אלהים
את קול הנער ומכיון שיפה הי'
תפילת החולה מתפילת אחרים
עליו והיא קודמת להתפלל כ"ה
באשר הוא שם לפי מעשים
שהוא עכשיו הוא נדון ולא ר'
לפי מה שהוא עתיד לעשות
לפי שהיו מלאכי השרת מקט'
מקטרגין ואומרים רבונו של
עולם מי שהוא עתיד להמית ר'
את בניך בצמא אתה מעלה לו
את הבאר והוא משיבן עכ"ה
עכשיו מה הוא צדיק או רשע
אמרו לו צדיק אמ' להם לפי מ"ה
מעשיו של עכשיו אני דנו וזהו
באשר הוא שם והיכן המית
את ישר' בצמא כשהגלם נבוכ'
נבוכדנצר רבת' ומשיו בערב ר'
כמו שפירשתי בישעיה רבה
קשת יורה חצים בקשת ק"ה
קשת על שם האומנות כמו כ"ה
חמר גמל צייד לפיכך הש"ו נ"ה
ודגשות היה יושב במדבר וכ"ה
ומלסטם את הבריות הוא שנ'
ידו בכל וג' מארץ מצרים מארץ
מטיקוס מדוליה שנ' לה שפחה
מצרית ושמה הגר ויהי אחרי
הדברים האלה ויאמר אבימלך
לאחר שראה אבימלך שנתקיי'
שנתקיימה הבטחתו של הק'
שנ' ואת בריתי אקים את יצח'

יצחק אשר תלד לך שרה למוע׳
למועד הזה בשנה האחרת׳ ומה
ומהו הברית׳ זה ברית הארץ׳
דכת׳ ביום ההוא כרת יי׳ את
אברם ברית לאמר לזרעך נתתי
וג׳ אלהים עמך בכל אשר אתה
עושה׳ שכן ומאה שנה אולד
ושרה בת תשעים שנה וילדה׳
ועתה השבעה לי׳ כחסד אשר
עשיתי בהיותי יושב בארץ וא״ם
ואתה גר בארץ שאמרתי לך א״ם
הנה ארצי לפניך תעשה גם אתה
עמדי כשתהיה יורש הארץ׳
ואני גר שאבטח אני כשם ע״ם
שתקיי׳ זאת אבטחתו שאמ׳ ש״ם
למועד אשוב אליך כמו כן יתק׳
יתקיימו דבריו שאמ׳ לזרעך את׳
אתן את הארץ הזאת׳ ויאמר
אברהם אנכי אשבע׳ והוכיח
אברהם את אבימלך׳ אמ׳ לך
אברהם אנכי אשבע׳ זה אוכל
זה שאמרת כחסד אשר עמ׳
עשיתי עמך תעשה עמדי לא
אין כאן שהרי כשהייתי גר
ואלך בארץ גזלו עבדיך את
באר המים אשר חפרתי׳ וגו׳

ור׳ יוסף קרא פירש
בענין אחר׳ אלהים
עמך׳ לפי שראו שיצאו משכ״ם
ושמעת סדום לשלום ועם ה׳ מ׳
המלכים נלחם ונפלו בידו ונפ׳
ונפקדה שרה לזקוניו ולמנ׳
ולנכרי עד כאן דחויי האוב על
הבן׳ כחסד אשר עשיתי עמך
שאמרתי לך הנה ארצי לפניך
והוכח אברהם׳ נתוכח עמו
על כך׳ תהיה לי לעדה׳ לשון
עדות של נקבה כמו ועדה המ׳
המצבה׳ כי חפרתי את הבאר׳
ועבדין היו רועי אבימלך עם
רועי אברהם ואמרו אנחנו חפ׳
חפרנה׳ ואמרו ביניהם כל מי
שיתראו על הבאר ויעלו המ׳
המים לקראתו שלו היא ועלו

לקראת אברהם׳ ויטע אשל׳
נוטריקון אכילה שתיה לו״ה
לויה׳ ראשי אותיות אשל׳
ר״ו ויטע אשל׳ רב ושמואל
חד אמר פרדס להביא ממנו
פירות לאורחים בסעודה׳ וא״ח
ואחר אמ׳ פונדק לאכסניא וא״ם
ובו כל מיני מאכל לאורחים׳ ה
ומינו לשון נטיעה באהלים
שנ׳ ויטע אהלי אפדנו׳ ויקרא
שם וגו׳ על ידי אותו אשל
הקריא שם את שמו של הק׳
אלוה על כל העולם׳ לאחר ש״א
שאוכלים ושותים אמ׳ להם
ברכו למי שאכלתם משלו אמ׳
ואמרו לו היאך נברכך אמ׳ ה
להם אל תאמרו כן וכי סבור״ם
סבורים אתם שאכלתם משלי
משל מי שאמר והיה העולם
אכלתם והם אומ׳ לו לך אנחנו
מברכים ולא לאחר והוא אומ׳
להם אם כן תפרעו לי כל מה
שאכלתם׳ ואין בידם לפרוע ה
ואמר הם ענים טלים ברוך הוא
אלהינו שאכלנו משלו והוא
ענה ואחריהם אמן׳ ימים ר״ם
רבים׳ מרובים על של חברון׳
בחברון עשה עשרים וחמש
שנים וכאן עשרים ושש׳ כך
נדרש בסדר עולם׳ כיצד בן ע״ה
שבעים וחמש שנה היה בצא׳
בצאתו מחרן שנ׳ ואברם בן ח״מ
חמש שנה ושבעים שנה בצא׳
בצאתו מחרן׳ ואותה שנה וא״מ
ויבא וישב באלוני ממרא וא״מ
שלא ויצא שנתיישב קודם
לכן שנ׳ ויסע אברם הלוך ונס״ע
ונסוע הנגבה׳ ובמצרים לא
עשה אלא שלשה חדשים
שהרי שלחו פרעה ויאמר וילך
למסעיו עד׳ וישב באלוני ממר׳
ממרא אשר בחברון שם ישב
עד שנהפכה סדום ויאמר ויסע
משם אברהם ומפני בושה של

לוט שאירע שם רע עליו שבא
על בנותיו ולכך נסע וישב וגר
בארץ פלשתים׳ וכן תשעים
ותשע שנה היה שהרי בשל״ש
בשלישי למילה בא אצלו המ׳
המלאכים הרי כ״ה שנה׳ וכאן
כת׳ ימים רבים׳ מרובים על
הראשונים ולא בא הכתוב ל״ה
לסתום אלא לפרש ומה היו
מרובים עליהם שתי שנים או
יותר היה ומפרשם על כרחך
אין יתירין יותר משנה׳ הרי מ״ו
שנים ויאמר ויסע משם וחזר ל
לחברון ואותה שנה קודמת
לפני עקידתו של יצחק שתים
עשרה שנה״ אחר הדברים
האלה׳ יש מרבותינו אומרים
אחר שקטרגה מדת הדין
לפני הק׳ ואמ׳ מכל סעודה ש״ע
שעשה אברהם לא הקריב ל
לפניך אפילו פר אחד או איל
אמר אמ׳ לו כלום עשה אלא
בשביל בנו אם אומר העלהו ל
לפני אינו מעכב׳ ויש מרבות׳
אומרים אחר דבריו של ישמ׳
ישמעאל שהיה מתפאר על
יצחק שמל בן שלש עשרה
שנה ולא מיחה אמ׳ לו יצחק
ובאבר אחד אתה מיראני
אילו אומר לי הק׳ קרב עצמך
לפני אני זובח עצמי לפני׳
ויאמר והאלהים נסה את אבר׳
אברהם להראות לישמעאל
שיצחק גדול ממנו׳ ויאמר לו
הנני׳ כך היו ענייתן של חס׳
חסידים לשון ענוה הוא ולש׳
ולשון זימון וכן יעקב הוא אומ׳
ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני׳
וכן במשה׳ וכן במשה׳ קח נא׳
אין נא אלא לשון בקשה אמ׳ ל
לו בבקשה ממך עמוד לי בזו
שלא יאמרו הראשונות אין ב
בהם ממש את בנך׳ אמ׳ לו ש
שני בנים יש לי׳ אמ׳ לו את יח׳

יחידך אשר לו זה יחיד לאמו ׳
וזה יחיד לאמו אשר לו אשר אה׳
אהבת אשר לו שניהם אני אוהב׳
אשר לו את יצחק׳ ולמה לא גלה
לו מיד אמר זה שלא לערבבו
פתאום ותהא דעתו מעליו מה
ותטרף. וכדי לחבב המצוה עליו
עליו וליתן לו שכר על כל דיבור
ודיבור׳ ארץ המוריה ירושלם
וכן קורא אותה בדברי הימים
לבנות בית ה׳ בהר המוריה׳
ורבותינו פירשוהו על שם שמ׳
שמשם הוראה יוצאה לישר׳
ואונקלוס תירג׳ על שם עבודת
הקטרת שיש בה מור ושאר
סמים׳ והעלהו שם לא פירש
שוחטהו לפי שלא היה בדע׳
בדעתו לשוחטו אלא יעלהו ׳
להר על מנת לעשותו עולה ׳
ומשהעלהו אמר לו הורידהו׳ מה
על אחד ההרים׳ כך הקב״ה מה
ומתהא את הצדיקים ואחר ׳
כך הוא מגלה להם טעמו של
שכר דבר לקבל שכר על כל
דיבור ודיבור וכן אל הארץ אש׳
אשר אראך׳ וכן מנה הוא אש׳
אמר וקרא עליה את הקריאה
אשר אני דובר אליך׳ וישכם
נזדרז למצוה׳ ויחבוש הוא
בעצמו ולא צוה לאחד מעב׳
מעבדיו׳ שאהבה מקלקלת הש׳
השורה׳ את שני נעריו׳ ישמע׳
ישמעאל ואליעזר׳ שאין אד׳
אדם חשוב רשאי לצאת בלא
לדרך בלא שני נעריו עמו מה
שאם יצטרך האחד לנקביו ׳
יהיה השני עמו׳ ביום השלי׳
השלישי׳ למה איחר ולהר׳
ולהראותו מיד שלא יאמרו
הממו וערבבו פתאום וטרף ׳
דעתו ואילו היה לו שהות לה׳
להמלך אל לבו לא היה עושה׳
וירא את המקום ראה ענן ׳
קשור על ההר׳ עד כה כלומר

דבר מועט למקום אשר לפנ׳
לפניו׳ והמאכלת׳ סכין׳ על שם
שאוכלת בשר כמה דאת׳ א׳
אומר וחרבי תאכל בשר ושנ׳
ושמכשרת בשר לאכילה׳ דא׳
זו נקראות על שם שישראל
אוכלין ומתן שכרה׳ וילכו ש׳
שניהם יחדיו׳ אברהם שהיה
יודע שהוא הולך לשחוט ׳
היה הולך ברצון ובשמחה כמ׳
כיצחק שלא היה מרגיש בד׳
בדבר׳ יראה לו השה׳ יבחר לו
השה׳ ואם אין שה בני לעלה׳
ואעפ״י שהבין יצחק שהוא
הולך לישחט וילכו שניהם יח׳
יחדיו בלב שלם׳ ויעקוד ידיו
ורגליו׳ הידים עם הרגלים יח׳
הוא עקידה והוא לשון עק׳
עקודים׳ שהיו קרסוליהם ל׳
לבנים׳ מקום שעוקדים אותן
בו היה נכר אברהם אברהם׳
לשון חיבה הוא שכפל את
שמו׳ אל תשלח ידך לשחוט׳
אמר לו אם כן לחינם באתי בכ׳
בכאן אעשה לו חבלה ואוציא
ואוציא דם אמר לו אל תעש ואו׳
מאומה׳ ורבותינו דרשו ש׳
ששחטו אברהם ליצחק ולא׳
ולאחר ששחטו באו מלאכים
ולקחו אותו ונשאוהו בגן עדן
והוריד עליו הק׳ טל של תחיי׳
תחיית המתים׳ ויחי פתח יצ׳
יצחק עיניו ואמר ברוך אתה
ה׳ מחייה המתים׳ ואחר כך
באו אותם מלאכים והביאו
למקומו אצל אברהם ביקש
לשוחטו פעם שנייה מיד ׳
אמר לו המלאך אל תשלח ידך
וג׳ שאי אפשר שתי שחיט׳
שחיטות בקרבן׳ כי עתה יד׳
ידעתי׳ ועתה יש לי להשיב
למדת הדין ולאומות העול׳
העולם מה היא חיבתי אצ׳
אצלך ידעתי לי פתחון פה

עכשיו שרואים כי ירא אלהים
אתה׳ וירא והנה איל׳ ומכן היה
לכך מששת ימי בראשית׳ אחר׳

רבי יוסף קרא פירש

אחר נאחז בסבך׳ וישא אברהם
את עיניו וירא והנה איל ולא
נאמר אחר שנאחז בסבך שכל
לקחתו ראהו שאם נאמר וירא
והנה איל ולא נאמר אחר נאחז
בסבך הייתי אומר ומה טיבו ׳
אם ראהו והוא לא השיגו ל׳
לכך נאמ׳ וירא והנה איל אחר
נאחז בסבך שכן נהגו הכת׳
הכתובים כלן על כל מילה ש׳
שצריכין הבריות לחלוק והוא
ומייתר בלשון ומיישר לפניהם
דרך׳ אחר׳ לאחר שאמ׳ לו הק׳
אל תשלח ידך ראהו כשהוא
נאחז וזהו שמתרגמינן וזקף
על אברהם ית עינוהי בתר אל׳
אילן׳ בסבך׳ אילן בקרנוי׳ מה
שהיה רץ אצל אברהם והש׳
והשטן סובכו ומערבבו באיל׳
באילנות כדי לעכבו׳ תחת בנו׳
מאחר שכת׳ ויעלהו לעולה ׳
לא חיסר הכתוב כלום׳ ומהו ת׳
תחת בנו׳ על כל עבודה שהיה
עושה ממנו היה מתפלל ואומ׳
יהי רצון שתהא עשויה כבנו
כאילו הוא שחוט כאילו הוא
זרוק כאילו בנו מופשט כאילו
הוא נקטר ונעשה דשן׳ כי ברך
אברכך׳ אחת לאב ואחת לבן׳
והרבה ארבה׳ אחד לאב ואח׳
ואחד לבן׳ ויקרא אברהם את
שם המקום ההוא ה׳ יראה׳
פשוטו ותרגומו ה׳ יבחר ויר׳
ויראה לו המקום הזה להשר׳
להשרות שכינתו ולהקריב ׳
כאן קרבנות׳ אשר יאמר הי׳
היום׳ שיאמרו לאחר הדורות
עליו בהר ה׳ זה יראה הקב״ה
לעמו היום ואיום העתידים׳
כמו עד היום הזה שבכל הוא׳

המקריין שרורות הבאים הה״
הקוראים את המקריין אומרים
על יום שעומדים בו היום הזה׳
ומדרש אגדה יי׳ עקידה זו יי׳
יראה לסלוח לישר׳ בכל שנה וי׳
ולהגן עליהם מן הפורענ׳ ד׳
כדי שיאמר היום הזה בכל ד״ו
דורות הבאים בהר יי׳ נראה
אפרו של יצחק צבור ועומד
לכפרה׳ אחרי הדברים וגו׳
בהר המוריה בשובו היה אבר״
אברהם מהרהר ואומ׳ אילו וי
היה שחוט כבר היה הולך בל״
בלא בנים היה לו להשיאו מבנ׳
מבנות ענר אשכל וממרא
בישרו הק׳ שנולדה לו רבקה
בת זוגו׳ וזהו אחרי הדברים וי
האילה הירהורי דברים שהיו׳
על ידי העקידה׳ גם היא השו״
השוות ומשפחותיה למשפ״
למשפחות אברהם׳ מה אבר״
אברהם שבטים שיצאו ממנו
ומיעקב שמונה בני גבירות
וארבעה בני שפחות אף אלו
שמונה בני גבירה וארבעה
בני פילגש ומטיל ילד אר״ב
רבקה׳ כל היחסין הללו לא
נכתבו כלן אלא בשביל פסוק
זה״

חסלת

וירא אליו

ומפטירין במלכים וי
ואשה אחת מנשי״

חיי שרה מאה שנה ועשרים

שנה ושבע שנים שני חיי וי
שרה׳ לכך נכתב שנה בכל
כלל וכלל לומר לך שכל אחד
ואחד נדרש לעצמו׳ בת מאה
מאה כבת עשרים לחטא
ובת עשרים כבת שבע ליופי׳
שני חיי שרה׳ כולן שוין לט״
לטובה׳ בקריית ארבע על
שם ארבע זוגות ענקים אח״
אחיימן ששי ותלמי ואבי״
ד״א על שם ארבעה זוגות
שנקברו בה איש ואשתו אד״
אדם וחוה׳ אברהם ושרה׳
יצחק ורבקה׳ יעקב ולאה׳ וי
ויבא אברהם ומאיר שבע וי
לספוד לשרה ולבכותה׳ ונס״
ונסמכה מיתת שרה לעקי״
לעקידת יצחק לפי שעל ידי
בשורת העקידה פרחה נש״
נשמתה ומתה׳ שכן דרשו וי
רבותינו בשעה ששחט אב״
אברהם אבינו את יצחק בנו
בא השטן אצל שרה ואמ׳ לה
בעליך היכן הוא אמרה לו
היום שלשה ימים שהלך הו״
הוא ויצחק בנו כדי להכנס
במצות אמ׳ לה לא כדבריך
הוא כמו שאת אומר׳ אלא
הוליכו לשוחטו ולשרוף אח״
אותו ולהעלהו עולה מיד נז״
נזדעזעה לומר ומאז ברח
השטן והגביה אותה כל כך
למעלה עד שראתה אותו וי
שהיה נשחט מיד פרחה
רוחה ומתה׳ ויקם אברהם
מעל פני מתו׳ ומכאן שחייב
אדם להניח כל צרכיו ולהת״
ולהתעסק בעסקי המת׳ וי
וידבר אל בני חת׳ לאוחסין
שבהם׳ גר ותושב אנכי עמ״
עמכם׳ אמ׳ להם אברהם אם
תרצו אני גר ביניכם ותתנו
לי אחוזת קבר ואם לאו תה״
תושב אני עמכם שאוטלנה

מן הדין שאמרו הק׳ לך כל
הארץ הזאת׳ לא יכלה לא אר״
אומ׳ כמו לא תכלה רחמיך וי
וכמו ויכלאו הגשם׳ את נפש״
נפשכם את רצונכם׳ ופגעו
לי לשון בקשה כמו אל תפגע
בי׳ מערת המכפלה׳ בית ועלי״
ועלייה על גביו׳ ד״א שכפולה
בזוגות׳ ועוד מדרש אגדה ש״
שלכך נקראת מערת המכפלה
שיש מן המערות שנים זו לפ״
לפנים מזו ואדם הראשון חפ״
חפר אותה וכפל מערה שני״
שנייה בתוכה והיו אומרים
ומיד אומר מן הראשונה וכמו
נקברו האבות אמרו רבותינו
ומה ראה אדם הראשון ש״
שחפר את המערה לפי שהיה
יפה כל כך שכן שנינו עקיבו
של אדם הראשון מכהה גלגל
חמה אמ׳ אם לא אעשה לי וי
מקום שיקבר שם הם יקב״
יקברו אותי בשדה ואבטר״
אני שאין ריוח שולטת בי
ויבואו דורות אחרונים ויאמ״
ומכירים בי ויבעו טפיהם כאן
באותה השדה שאני קבור״
בתוכה ודואגני כל כך יפה נה״
שאין דמות פני נשתנה וי״
ומטעו כלם אחרי שהטועה
נח לטעות ויעשו ממני אלוה
לכך חפר את המערה כפולה
מערה בתוך מערה והפתח ו
שנכנסין בה במערה החיצ״
החיצונה בצד מערה הפני״
הפנימית שאין אדם יכול לה״
להרגיש הנכנס במערה הפנ״
הפנימית אם יש עוד מערה
אחרת ואם לאו׳ ולמעלה פי״
בתוספי בפרשת וירא אליו כו׳
בפסוק ואל הבקר רץ אברהם
היאך נודע לאברהם שיש
שהיה אדם הראשון וחוה
אשתו קבורים בתוכה׳ ומצ׳

בכסף מלא שלם בכל שויה פי'
שיהו הכל מודים שנתתי כל
בעשירה יותר ושהיא שוה
ועפרון ישב בת' חסר יו"ד הי'
היום מינוהו עליהם שוטר פי'
ומפני חשיבותו של אברהם
שהיה צריך ומנו עולה לגד'
לגדולה. לכל באי שער עירו
שכולן בטלו ממלאכתם ובאו
לגמול חסד לשרה. לא אדני
לא תקנה אותה בדמים נתתי
לך הרי היא כמו שנתתיה לך
לו שמעני. הלואי ותשמעני.
נתתי. דונש בלעז. מוכן הייתי
ואני והלואי נתתיו כבר. ביני
ובינך. בין שני הגונים מה פי'
היא חשובה לכלום. אלא הנח
הנח המכר ואת מתך קבור.
אך אם אתה לו שמעני. אמ'
אתה אומר לי לשומעך וא'
ולקח חנם אני אי אפשי פי'
בכך אך אתה. וישמע אבר'
אברהם אל עפרון. זהו ש"ה
שאמרו רבותינו חכם מבין
דבר מתוך דבר מתוך שאמ'
עפרון לאברהם ארבע מאות
שקל כסף ביני ובינך מה היא.
אדם חשוב כמו אני ואתה דר
מה יש לו לחוש על ארבע
מאות שקל כסף. אמ' אברה'
בלבו אין הרשע הזה אומ' כך
אלא על מה אני יכול לדבר
כנגדו אלא שאתן לו ארבע
מאות שקל כסף שלא אמור
לו קח ב' מאות או ג' מאות דר'
מוטב שאתן לו כמו שרוצה פי'
לי מתוך דבריו שלא' ואל אתן
אעיז פני כנגדו לומר לו קח
ב' מאות או ג' מאות שיאמר
יתן לי בפחות מעיזותי ומש
מעז פני וזהו שכתב וישמ'
וישמע אברהם אל עפרון ש'
שומע מתוך דבריו מה היה
בלבו וישקל אברהם לעפרון

חסר כת' ומפני שמלא הרבה
ומפלו ממעט לא עשה. ע"א
שנטל ממנו שקלים גדולים
שהם קנטרים. את הכסף.
את ריבוי הוא שהיה יכול
לכתוב הכסף. אשר דבר ב"ח
באזני בני חת. אלא לומר
מן ריבוי דאת שהיה צריך
ליתן סחר לכולם שיהיו נ"א
ערים בדבר שיהיו רגי' בפי'
בפיהם לומר לבניהם שיז"ה
שיזכרו המקח והמכר שלא
יבואו בניו של עפרון אחריו
ויאמרו שלנו היא. עובר לס'
לסוחר. שמתקבלים כשקל
בכל מקום ויש מקום שקו'
ששקליהם גדולים קינטרים
צינטניר"ש. ויקם השדה
והמערה. רבותינו אמרו ר"ת
בתחילה היו השדה והמער'
והמערה וכל העץ נמוכים.
שאם היו העצים גבוהים כמ'
בקומה וגדולים והשדה יפה
והמערה גבוהה לא היה נ"א
נותן לו כי אם בדמים מרובים
ומיד כשקנה אותם אברהם
ומיד הקימה המערה את ש'
עצמה וגם העצים התחילו
לגדל וגם השדה התחילה
לצמוח כל מיני עשבים. ר"א
ויקם השדה תקומה היתה
לו שיצאו מיד הדיוט ליד מ'
מלך זהו מדרש אגדה. ופש'
ופשוטו של מקרא ויקם
השדה והמערה וכל העץ פי'
לאברהם למקנה לכל באי נ"א
שער עירו. בקרב כולם פי'
מעיד כולם הקנהו לו. ואח'
ואברהם זקן בא בימים וה'
ברך את אברהם בכל. רבותי'
דרשו לומר נסמכה מקרא זו
לקבורתה של שרה לומר
שברכו ברכת אבלים. וכן פי'
מצינו ביצחק לאחר שמת

אברהם ברכו שנ' ויהי אחרי
מות אברהם ויברך אלהים
את יצחק בנו. ואמרו רבותי'
שברכו ברכת אבלים. וכן מ'
מצינו ביעקב לאחר שמתה
דבורה ונתבשר במותה היום
שמתה רבקה אמו מיד וירא
אלהים אל יעקב עוד וג' ויב'
ויברך אותו. ואמרינן שב"ה
שברכו ברכת אבלים. ואמרו
רבותינו וה' ברך אברהם בכל.
בת אחת היתה לו לאברהם
שילדה שרה אחר יצחק וש"מ
ושמה בכל. ולמה נקראת ש"ב
שמה בכל שהיתה עושה פי'
וחסידה בכל מעשה שרה.
וזהו שאמרה שרה בנבואה
הניקה בנים שרה שנתבשר'
שבישרה לאברהם שעתידה
שרה לילד. זקן ביתו. לפי ש"ה
שהוא דבוק נקור זקן. תחת פ'
ירכי. שהנשבע צריך ליטול
בידו חפץ של מצוה כגון ספר
תורה או תפילין והמילה הי"ה
היתה מצוה ראשונה לו וב"א
ובאתה לו על ידי צער והיתה
חביבה עליו. וה' אלהי השמי'
אשר לקחני. ולא אמ' ואלהי פי'
הארץ שהגלתו כפי הבריות
אבל כשלקחני מבית אבי הוא
אלהי השמים ולא אלהי הא"ר
הארץ. שלא היו באי העולם
מכירים בו. ומבית אבי והוא
אלהי השמים ולא מחרן וא"ר
מארץ מולדתי מאור כשדים.
ואשר דיבר לי לערכי. מאו'
אשר דיבר עלי. וכל לי ולו וא'
ולהם הסמוכים אצל דיבור
מפורש בלשון על ותרגום נ"א
שלהם עלי עלוהי עליהון. ש"א
שאין נופל אצל דיבור לשון ל'
לו ולהם. ואשר נשבע לי. בין
הבתרים. ישלח מלאכו לפני.
אינו תחינה. אך נבואה שנה

שנתגלו ומה במראי אלך ה״א
המלאך אותך והמן שכתוב
בסוף הענין ותהי אשה לבן׳
אדוניך כאשר דבר יי׳ הגיד׳
ונקיית משבועתי זאת׳ וקח
לי ושבעת עבד ומשמע מאמ״ח
ומאמריו רק את בני וג׳ ומשמע
המן בני אינו חוזר אבל יעקב
בן בני סופו לחזור׳ ועגלי ?
אדוני׳ נכרים היו משאר
גמלים שהיו עולים ומומים
ומפני הגזל שלא ירעו בשד״א
בשדות אחרים׳ וכל טוב אד׳
אדוני בידו׳ לפי פשוטו ע״ה
שלקח עמו כסף וזהב ואבנים
טובות ומרגליות שהמזון ?
הטוב שיש לו לאדם שהוא
עשיר׳ ומדרשו שטר מתנה
כתב ליצחק על כל אשר לו כ״ה
כדי שיקפצו לשלוח בתם׳ אל
ארם נהרים׳ בין שני נהרות
יושבת׳ ויברך הגמלים׳ הרב״ה
הרכינם׳ ומתה הוכחת ראיה
ראויה היא לו שתהיה גומלת
חסדים וכדי היא ליכנס כ״ה
בביתו של אברהם׳ לעבדך ?
ליצחק׳ אם הוא עבדך ומאי
יצחק כדי הוא אם היא גומ״ח
גומלת חסדים לנשאה לו כל
שכן לעבדך שהוא יצחק
וצדיק בן צדיק שהוא ראוי
לאשה טובה שגומלת חס״ד
חסדים וגם היא ראויה לו׳
ובה אדע׳ לשון תחינה הוא
הודיעני בה כי עשית חסד׳
אם תהיה ממשפחתו והוגנת
לו בתולה׳ ומקום בתולים׳
ואיש לא ידעה׳ שלא כדרכה
לפי שבנות הגוים משמרות
את עצמן ומקום בתוליהן ?
ומפקירות עצמן ממקום אח״ר
אחר׳ הנער עלה שנקי״ה
ומל׳ וירץ העבד לקראתה׳ ?
לפי שראה שעלו המים לקר״ה

לקראתה נבהל ונתיירא ע״ה
שמא אינה ממשפחתו של
אברהם והיא זוכה לקביעות׳
שיעלו המים לקראתה׳ ר״ל
וירץ העבד לקראתה׳ כיון ?
שראה שעלו המים לקראת׳
אמ׳ בלבו צדקת היא זו ובכ״ה
ובברור היא ממשפחתו ?
של אדוני אברהם שזוג הא׳
המים עולים כנגדו כמו ע״ה
שפירשתי למעלה בדיבור
ועד גר בפרשת ויהי אחרי
הדברים האלה ויאמר אב׳
אבימלך וג׳ ודיבין היו רועי
אבימלך עם רועי אברהם ?
ואומרים אנחנו חפרנוה ל״ה
אמרו ביניהם כל מי שיתר״ה
שיתראה על הבאר ויעלו
המים לקראתו שלו הוא ו״ה
ועלו לקראת אברהם׳ לכך ?
וירץ העבד לקראתה׳ אמ׳ ?
בברור מזרעו היא זאת׳ ר״ל
וירץ העבד לקראתה׳ אמ׳ ?
אפילו אם אינה ממשפחת
אדוני והואיל שהיא צדקת
כל כך שעלו המים לקראתה
ראויה היא ליצחק שאי ?
אפשר שאין לה זכות אבות׳
הגמיאיני׳ לשון גמיעה והוא
ותורד כדה מעל שכמה׳ ב״ה
בזריזות שלא אמרה אינ_
יכולה לשהות כלכך׳ עד אם
כלו׳ הרי אם משמש במקום
אשר אם כלו׳ דיספיקו שזו
היא גיור שתיהם׳ כששתו
דיספקם׳ ותער כדה׳ לשון ?
נפיעה והרבה יש בלשון וה״ה
ושנה המערה ומכי אל כלי
ובמקריו יש לו דומה אל תער
נפשי׳ אשר הערה למות נפ״ש
נפשו אל השקת׳ אבן חלולה׳
שמותים שם הגמלים והוא ה״ה
והמים משתיה׳ לשון שאי
שאיה׳ שאו ערים תשאו

שואה׳ משתאה׳ ומשתומם׳
ומתבהל על שראה דבריו ק״ה
קרוב להצליח אבל אינו יודע
אם ממשפחת אברהם היא׳
ואל תתמה בלו של משת״ה
משתאה שאין לך שתחלת
יסודה שין ומדברת בלשון ?
מתפעל שאין ת״ו מפרידם
בין שתי אותיות של עיקר ?
היסוד׳ משתאה משתולל
ומגרת שולל משתומם חקות
עמרי׳ ומגרת משתמר אא ?
כיון משתאה כמו על אחד נ״ה
נשמו אחרונים׳ שמו שמים
ישמו ישרים׳ משתומם כ״ה
בשעה חדא׳ כן תפרש לשון
שאייה כמו נבהל ובעל
ומחשבות׳ משתאה לה׳ ומ״ה
משתומם עליה׳ כמו אומרי ה׳
אחי היא ופתרונו אומרי על
אחי היא וכמו וישאלו אנשי
המקום לאשתו׳ ופתרונו על
אשתו׳ וכמו ויאמר פרעה ל״ה
לבני ישר׳ ופתרונו ויאמר פ״ה
על בני ישר׳ וכן יי׳ ילחם לכם׳
ופתרונו יי׳ ילחם עליכם׳ נ״ה
משתאה בלשון לעז אבמו״ה
אבמוטיבת׳ בקע משקלו ע״ה
רמז לשקלי ישר׳ בקע לגולג״ה
לגולגלת׳ ושני צמידים׳ רמז׳
לשני לוחות שהן מצומדות׳
עשרה זהב משקלם׳ רמז ל״ה
לעשרת הדברות שבהן׳ ויא״ה
ויאמר בת מי את׳ לאחר שנ״ה
שנתן לה שאלה לפי שבטוח
היה בזכותו של אברהם שה״ה
שהצליח הק׳ דרכו בכל אשר
יפנה׳ הגידה נא לי׳ בבקשה
ממך שתגידי לי הלוא׳ מקום
ללין׳ לינה אחת׳ ללין שם דבר׳
והיא אומרת גם מקום ללון׳ ?
כמה לינות יכול אתה ללון א״ה
אצלינו׳ ותאמר אליו בת בת״ה
בתואל אנכי׳ השיבתו על ר״ה

מגרת שולם משתמר קהל

ראשון ראשון ועל אחרון אח'
אחרון. ויספר לו כל אלו הגמ'
הגמלים. כגון ענה שעורים ה'
בדרך. הנחני דרך. דרך הי'
הישר. מאחר דרך שהייתי צ'
צריך לעבור בדרך. וכל בית
אמר והי' המשמשים בראש
התיבה ונקודים בפתח ודבר'
אחרים בדבר הפשוט שע'
שעבר. מקום אחר לא שה'
שהיו מעורר ונזכר בראו הנ'
היו מדבר. לבית אחיו. דרך
נשים היתה להיות להם בית
אישבו לאלוהים ואין הבית
ומגדת אלא לאומה. ואין לבן
אחה ואין לבן ועל אחר רץ ויהי
כראות את הנזם. אחר עשיר
היה זה ונתן עיניו בממון על
הגמלים. ביקש להרגו פתאום
והרגיש אליעזר בדבר והזכיר
שם המפורש והיה עומד כו'
במאיר על הגמלים להעלה את'
הגמלים. וכשראה לבן כך אמ'
צריך היה זה אינו יכול לעש'
לעשות לו כלום אלא אליכנו
לבית ושם יאכל אותו סם ה'
המות ויקח כל הממון. והוא
שאמ' לו בוא ברוך יי' שכיון ה'
שלא היה יכול לו התחיל לד'
לדבר אליו דברים נאים ו'
ודברי ריצוי כדי שלא יהיו ה'
בלבו עליו שרצה להורגו. ואמ'
על הגמלים. לשומרן. כמו ו'
והוא עומד עליהם. לשומרן.
אמה תעמוד בחוץ. ואין הגמ'
הגמלים רצו ליכנס בבית ה'
ומשום ע"ז שהיתה בה. הרגיש
לבן בדבר ופינה אותם והוציא
לבית. והו שאמ' לו ואנכי פנ'
פניתי את הבית מע"ז. ורבותי'
אומ' אין זה היה שבחו של
לבן שהיה אומ' לו אתה תעמ'
תעמוד בחוץ ואנכי פניתי כו'
את הבית כשראיתי שלא רצו

הגמלים ליכנס בבית זה היה
גנאי לע"ז שלו ומינו היה אומ'
כך להקל ע"ז שלו בעיניו אמר
בשביל שע"ז בבית אינם רוצי'
רוצים ליכנס אלא כך הוא
פתרונו אומר לגמליך כבר ה'
פיניתי את הבית מע"ז ומכוח
שנים שהייתי ומתחרט על
שונו ומינו ומשתחווה עד
להם וכל כך אמר כדי שיהיו
ערוה כחסיד שלא יהיו כו'
בלבו עליו על שביקש להורגו
ושלא יהיו מרגיש בדבר כו'
שיש ברעתו לשום לפניו ה'
סם המות. כמו שמשמע כו'
כפשוטו העניין מושם לפניו
לאכול. ויפתח הגמלים. הת'
התיר זמם שלהם לפי ש'
שכת לרעה שהיו אוכלים
ומאוים ומפני הגזל שלא
ירעו בשדות אחרים הוצרך
עתה להתירם לפי שבאו כו'
במלון. ויושם לפניו. ויישם
כת' אלא ידעתי בשביל זה ו'
והרבה טעמים שמעתי ומה
ואינם מתיישבים על הלב ה'
ואינם נכנסין לאוזן לכך לא
כתבתי אותם. ויאמר ה'
לא אוכל. לפי שהרגיש בדבר
שהיו לוחשים זה עם זה ו'
ואומרים אני אקח הגמלים
וזה אומ' אני אקח בגדיו הת'
התחיל לעכב שעה אחרת
אמ' אני יודע בברור שנתנו
סם המות לפני ובטוח אני
באלהי אדוני שיצילני מהם
אלא מוטב לי שאעכב מעט
אולי יעשה לי הק' נס ויחלה
האוכל. שאינו גזירה היא
ולפני הק' אם אוכל כשעה
המות שאמות ומיד התחיל
לספר בדברים כדי שתעבור
השעה. והוא שינה ומנהג ה'
כל המודיעות שהרי אכסנאי

שבאו אין הדרך אין שואלין לו
כלום עד שיאכל וישתה ואו'
ואחר כך שואלים אותו ואיני
באותה ואיזה עד אותה לכ'
אבל היו עדיין שואלין ויאכ'
ויאכילוהו סם המות והתחיל
אמר עבד אברהם אנכי. קוד'
קודם שיאכל וישתה שמא
ירחמו עליו וישמעו שהוא
עבדו של אברהם רודם ויסירו
הקערה מהם מהם: עד אם
דברתי דברי. הרי אם ושתה
ומשמש כלשון אשר ובלשון
כי כמו עד כי יבא שילה. והוא
שאמרו רבותינו כי משמש ה'
בארבע לשונות אי דילמא אל'
אלא דהא. אי הוא לשון אם.
ויאמר עבד אברהם אנכי. ה'
כיון ששמעו שאמ' עבד אב'
אברהם אנכי נזדעזעו כולם
ואמרו זה לזה וכי עבדו של
אברהם הוא זה סבורים היינו
שהוא אפרכוס אוחוטס. ו'
ולפי שהקטין את עצמו ואמ'
כבודו קיבל מהם שכר הרבה.
וי"י ברך את אדני. באותו לש'
לשון שבירכו הק' לאברהם הת'
שכת' וי"י ברך את אברהם
בכל. באותו לשון סיפר כמו ה'
אמר שבחו שלא שינה ו'
ומכל דבריו כלום. ואגדל. שנ' ו'
ואגדלה שורר. שקראו לו כולם
נשיאי שנ' נשיא אלהים אתה
בתוכינו. ותלד שרה. התחיל
לקצר דבריו ואשא ואעש עד ה'
שהגיע ללידת יצחק בשביל
שכל דבריו לא היו אלא כשא'
בשביל יצחק. לזקנו. לא היה
צריך וכל הדברים האלו אלא
לחבב את יצחק בעיניו כדי ה'
שיאמרו ואחר שאין להם
בן אחר אשרי מי שיזכה לה'
ליתן לו בתו ואחר שעשיר
לו הק' כל כך טובה ויתן לו כו'

את כל אשר. ושטר המתנה
בידי כדי שתראו שאיני מפ"ה
ומשקר לכם וכל זה שאמרתי
כלום. לא תקח אשה מבנות
הכנעני. שהם ארורים. אם לא
אל בית אבי. ואלא תאבה
האשה ללכת אחריך. אולי לא
תאבה האשה. אולי כתיב כאן
שהיתה לו בת והיה מחזר למ'
למצוא עילה שיאמר לו אבר'
אברהם לפנות אליו להשיאו
את בתו. אמר לו אברהם בני
ברוך ואתה ארור ואין ארור
מדבק בברוך. כך נדרש בבר'
בבראשית רבה. ואבוא היום
אל העין. היום יצאתי והיום
באתי. מכאן שנקפצה לו הא'
הארץ. אמר ר' אחא יפה שיחת
עבדי בתי אבות מתורתן של
בנים. שהרי פרשתו של אליעזר
כפולה בתורה והרבה גופי תו'
תורה שלא נתנו אלא ברמיזה.
גם אתה שתה. גם לגמליך אש'
אנשים שעמו. ומדרש אגדה
שראתה רבקה את המלאך
ואמרה לו גם אתה שתה אם
דרכך לשתות. וגדול שבחה
של רבקה ושבחו של העבד
שהרי העבד נשלח עמו המ'
המלאך שקפץ לו הארץ והו'
והוא לא ראה אותו. ורבקה
ראתה אותו ודיברה עמו. וה'
והוכיח בידך. והודיע. וכן כל
הוכחה שבמקרא ובירור דבר.
טרם אכלה. טרם שאוכל וא'
ואכלה. וכן כל הווה פעמים ש'
שהווה מדבר בלשון עבר ופע'
ופעמים שמדבר בלשון עתיד.
כמו כי אמר איוב אולי חטאו
בני. הרי לשון עבר. ככה יע'
יעשה איוב כל הימים. ואומ'
ואשאל אותה. ואשים הנזם.
שינה את הסדר שהרי הוא
תחילה נתן לה ואחר כך שאל

אותה ולזה שינה את הס'
הסדר כדי שלא יתפס מדבר
בדבריו ויאמרו לו היאך נתת
לה ועדיין לא היית יודע מי
היא. על ימין ומבעית ישמע'
ישמעאל. על שמאל ומבעית
לוט שהיה יושב לשמאלו
של אברהם. לא נוכל לדבר
אליך בדבר הזה לא על ידי
תשובת דבר רע. ולא על ידי
דבר הגון ונעכר לפי שאיי'
יצא הדבר לפי דבריך שא'
שאמרת לך. וישתחו ארצ'
ארצה. מיכאן שמודין על
בשורה טובה. ומגדנת. לש'
לשון מגדים. שהביא עמו
מיני פירות מארץ ישראל.
ולינו. כל לינה שבמקרא
לינת לילה היא. ויאמר אח'
אחיה ואמה. ובתואל היכן
היה רוצה לעכב ונגף בלילה.
ומדרש אגדה יש שאוכל
סם המות שנתנו לפני אל'
אליעזר ומתוך שסיפר הא'
הדברים ירד מלאך והחליף
את הקערות ונתן קערה ש'
שלפני בתואל לפני אליעזר
וקערה שלפני אליעזר לפני
בתואל ויאכל ומת בתואל
ומת. ועוד מדרש אגדה וא'
ומפני זה את בתואל באות'
באותה הלילה לפי שאינו
אותו כל עם הארץ לאלך י'
וגזר גזירה אחת בכל ארץ
ומשלתו כל מי שנשאו א'
אשה יביאו אותה אצלו
והיה בועל אותה תחילה וא'
ואחר כך מוליכין אותה א'
אצל בעלה. וכששמעו כל
השרים שרצה להשיאו את
רבקה נתכנסו כולם בחדר
ואמרו אם יעשה זה לבתו
כמו שהוא עושה לבנותינו
מוטב ואם לאו נהרוג אותו

ולכך מת. באותה הלילה כדי
שלא תעכב את רבקה. תש'
תשב הנערה אתנו. שעדיין
קטנה היא ואחר כך נשלח
אותה. ימים. שנה. כמו ימים
תהיה גאולתו. שכן נותנין
לבתולה זמן לפרנס עצמה
בתכשיטין. או עשור. עשרה
חדשים. ואם תאמר ימים
ממש. אין דרך המבקשים
דבר לדבר כן. ואם לא תרצה
תן לנו ארבעה ומה. ונשאלה
את פיה. שאין משיאין את
האשה שלא מדעתה. ותאמ'
ותאמר אלך. מעצמי ואם יא'
אינכם רוצים. את הי' לאלפי
רבבה. ידוע לנו שנאמר לא'
לאברם שנתברך בהר המוריה
ברכות האלה של אברהם יא'
אברכה את זרעך ככוכבי הש'
השמים וזהו לאלפי רבבה. וי'
ויירש זרעך את שער אויביו.
וזהו שנ' ויירש זרעך את שער
שנאיו. יהי רצון שמנו לזרע.
אם מזה לא ומאשה אחרת
ויהי רצון אלהי השמים כא'
שאת הי' לאותו הברכות וכן
נתקיימו ולא באשה אחרת.

מפי ר' יוסף קרא
קבלתי פתרון זה:

ויצחק בא ובא. רבותינו א'
אמרו שבא ומגן עדן. ר"א י'
בא ומביא מבאר לחי ראי. ע"מ
שהלך להביא את הגר לאב'
לאברהם אבינו שישאנה. וה'
והוא היה יושב בארץ הנגב.
קרוב לאותו הבאר של ארצ'
הנגב. וישב בין קדש ובין ש'
שור. ושם היה הגר הביאו של'
והיה בין קדש ובין ברד. לש'
לשוח לשון תפלה. כמו יש'
ישפוך שיחו. ותשא רבקה
את עיניה ראתה אותו הדור
ותמהה מפניו ותפל השמימ'

השוויתה עמוה לאורן׳ סכ״ה
סתמוו איתקמתנ׳ הטרד״
עמוה לאורן׳ כמו הטיינו כ״ה
כדך ארכנ׳ ויש שוריס׳ וא״ח
ואוכן׳ לשון אוטה לאור״ך
ודומה לו כי יפול׳ אורי אוטל׳
אם יטה לאורן׳ לאוגיע עד ה״
הקרקע׳ לשון ותפעל׳ כמו ות״
ותקבר ותילכד׳ ותשבר׳ ות״
ומדרש אגדה ותפל ומעל הג״
הגמל׳ שראתה בנבואה שה״
שהיה עשו עתיד לצאת ממ״
ומתה ונזדעזעה ונפלה ונש״
ונעמוה׳ ומי האיש הלזה״ד׳
הטלד לו בן יצחק בין שני הה״ה
שתרם שנולד היה שמו אמ״
אברם ולאחר שנולד נקרא
אברהם ובן שרי ולאחר שנ״
שנולד נקראת שרה ואחז בה״ה
דאלה׳ ולא שנשייר בין ה״ה ש
אלא שלשים ושבע שנים ש״
לאחר שחיה שרה אחר של״
שנולד יצחק׳ ואנ׳ ויספר ה״
העבד׳ גילה לו נסים שנעשו
לו שקפצה לו הארץ ושנז״
ושנ׳ דמנה לו רבקה בתפילתו׳
האהלה שרה אמו׳ ויביאה
האהלה ונעשית דוגמת כ״ה
שרה אמו׳ כלומר כל זמן ש״
שהיתה שרה קיימת היה נר
דולק באהל ומעבר שבת לערב
שבת וברכה מצויה בעיסה׳
וענן קשור על האהל וכשמ״
וכשמתה פסקו וכשבאתה ד׳
רבקה חזרו׳ כך נדרש בבר״
בבראשית רבה׳ אחרי אמו׳
דרך ארץ הוא כל זמן שאמו
של אדם קיימת הוא כרוך
אצלה ומשמתה הוא מתנחם
באשתו׳ ויוסף אברהם ויקח
אשה׳ לאחר שכיון דרך א״
ארץ מי שהיתה לו אשה ומ״
ומתה ועדיין הוא רוצה לנ״
ליקח אשה אחרת ואם יש

לו בן שיאמר ליקח אשה ד״
ישיא את בנו תחילה ואחר
כך ישיא לעצמו׳ שכן למדנו
מאברהם שלא נשא עד ש״
שהשיא ליצחק בנו׳ ויוסף
אברהם׳ לכך כת׳ ויוסף ש״
שנשא אותה אשה שהוסי׳
שהוסיפה לו שרה בחייה׳
ושמה קטורה׳ זו הגר ונק״
ונקראת קטורה על שם ש״
שמעשיה נאים כקטורת׳
וקשרה פתחה שלא נזדוג׳
לה אדם מיום שפירשה מא״
מאברהם׳ אשורים ולטושים׳
שם ראשי אומות ותרגומו׳
של אונקלוס אינן לי לישבו
עם לשון המקרא׳ אלו׳ ויתן
אברהם׳ אמ׳ רב נחמן ברכה
ודייתיקי׳ שאמ׳ לו הק׳ והיה
ברכה׳ הברכות מסורות לך
לברך את מי שתרצה לברך׳
ואברהם מסרן ליצחק׳ ולבני
הפילגשים׳ חסר כת׳ שלא ה״
היתה לו אלא פלגש אחת ש
היא הגר היא קטורה׳ ואלה
שנה ושבעים שנה וחמש״
שנה׳ בן מאה כבן שבעים׳
ובן שבעים כבן חמש לחטא׳
בלא חטא׳ יצחק וישמעאל׳
מכאן שעשה ישמעאל ת״
תשובה והוליך יצחק לפניו׳
והיא שיבה טובה שנאמרה
באברהם׳ ויהי אחרי מות
אברהם ויברך אלהים את
יצחק בנו׳ ברכו ברכת אב״
אבלים׳ ד״א נחמו תנחומי
אבלים׳ ד״א אע״פ שמסר הק׳
לאברהם את הברכות נתי״
נתיירא לברך את יצחק לך
לפי שצפה ברוח הקודש
שעשו יוצא ממנו אמ׳ יבא
בעל העולם ויברך את אשר
ייטב בעיניו׳ ובא הקב״ה׳
וברכו׳ בנו׳ לא היה צריך ש

לכתוב בנו׳ ואת בא ללמדך׳
ללמדך שהעידו כל העולם כו
על יצחק שהיה בנו של אב״
אברהם שהיה צריך מאתו
ועמו מאתו ונאה מאתו וכו׳
ונזכר מאתו וקלסתר פניו ד״
דומים לו׳ ד״א ויברך אלהים
את יצחק׳ למדט ואן רבנ׳ ש
ראות שהיתה לו ליצחק א״
אחות קטנה ושמה בכל וא״
ולדה אותה אחר לידת יצ״
יצחק כמו שכתבתי למעלה
בפרשת ואברהם זקן׳ ואות
ואותה שיתה הק׳ עם יצחק
כשבירכו ולכך כת׳ את יצחק׳
כך מצאתי במדרש אגדה׳
כשאותם לתולדותם׳ סדר
לידתן זה אחר זה׳ בחצרי״
בחצריהם׳ כרכים שאין לה״
להם חומה׳ כמו שתירגם
אונקלוס בפצחיהון׳ שה״ן
ומפוצחין לשון פתיחה׳ פצחו
ורננו׳ ואלה ימי שני חיי יש״
ישמעאל׳ אמ׳ ר׳ חייא בר אב״
אבא למה נמנו שנותיו של
ישמעאל כדי לייחס בהם
שנותיו של יעקב וישנותיו
של ישמעאל למדנו ששנים
ששנה יעקב בבית עבר
ארבע עשרה שנה ומ״פ מל״
משפירש מאביו קודם ש״
שבא אצל לבן שהרי כשפי״
כשפירש מאביו מת ישמע״
ישמעאל שנ׳ וילך עשו אל
ישמעאל ויקח את מחלת׳
וגו׳ הכל תמצאו ומפורש בסוף
מגילה נקראות׳ וגם כתבתי
אותו בקיצור בסוף פרשת
ואלה תולדות יצחק לפי ע״
שכתוב ויקום צריך לכתוב
טלו אל מה אינו צריך כל
כך לפרש׳ ויגוע׳ לא נאמרה
גויעה אלא בצדיקים׳ ולכך
נכתבה גויעת ישמעאל

לאיתה אברהם ללמדך שז״ה
שזכותו של אברהם גרם לו
לישמעאל שעשה תשובה
ועוד וזה אברהם נחל שנ׳
עולמות העולם הזה והעולם
הבא אף ישמעאל נחל שני
עולמות העולם הזה והעולם
הבא׳ לכך נסמכה ואילו לכ״ה
לכתוב זו ויגוע׳ נפל שכן כמו
ומדין ועמלק נפלים בעמק׳
פתרונו שוכנים בעמק׳ כאן
הוא אומר לשון נפילה ולהלן
הוא אומר ישכן עד שלא מ״ת
מת אברהם ישכון׳ משמת
אברהם נפל׳

חסלת

ויהיו חיי שרה׳

ומפטירין ברש״פ
כפר׳ ומלכים והמלך
דוד זקן בא בימים׳

תולדות יצחק בן אברהם׳
יעקב ועשו האמורים בסו״ף
הפרשה ועל ידי שכתב הכת״
הכתוב יצחק בן אברהם נז״
נזקק לומר ואברהם הוליד א״ת
את יצחק לפי שהיו ליצני
הדור אומ׳ מאבימלך נתעבר״
נתעברה שרה שהרי כמה
שנים שהתה עם אברהם
ולא נתעברה הימנו ומה ע״ה
עשה הק׳ צר את קלסתר פניו
של יצחק דומה לאברהם וא״מ
והעידו הכל אברהם הוליד א״

את יצחק׳ וזהו שכתב כיון
יצחק בן אברהם היה שהרי
עדות יש שאברהם הוליד א״
את יצחק׳ ויהי יצחק בן א״
ארבעים שנה׳ שהרי כשה׳
כשהיה אברהם בא מהר
המוריה נתבשר שנולדה ר״ב
רבקה ויצחק היה בן שלשים
ושבע שנה׳ שהרי בו בפרק
ומתה ומשנעקד יצחק שר״ש
שמתה שרה שלשים ושבע
שנים היו בת תשעים היתה
כשנולד ובת מאה ועשרים
ושבע כשמתה שנ׳ ויהיו חיי
שרה מאה שנה ועשרים ש״נ
שנה ושבע שנים שני חיי׳
שרה הרי ליצחק שבע וש״
ושלשים ובו בפרק נולדה ר״ב
רבקה הוזמן לה שתהיה ר״א
ראויה לביאה בת שלש ש״נ
שנים ונשואה׳ בקחתו את
רבקה׳ כמו בקחתו בקח אותו
והרבה תיבות יש כמו תיבה
זו שנכתבו כתיבה אחת ועל
ושאומ׳ שהם שתי תיבות׳
כמו ויתן אל משה בכלותו׳
בת בתואל הארמי מפדן א״
ארם אחות לבן הארמי׳ וכי
עדיין לא כתב שהיא ב״ת
בתואל ואחות לבן ומפדן ארם
אלא להגיד שבחה של רבק״
רבקה שהיתה בת רשע וא״ח
ואחיה רשע ואנשי מקומה
רשעים ולא למדה ממעש״
ממעשיהם׳ פדן ארם׳ על
שם ששני ארם היו ארם נ״ה
נהרים וארם צובה׳ קוראו א״
אותם פדן׳ צמד בקר תרגו׳
פדן תורין׳ ויעתר יצחק׳ ה״ה
הרבה והפציר בתפלה׳ וי״ע
ויעתר לו׳ ונתפצר לו ונפתה
לו׳ ואומ׳ אני כל לשון עתר
הפצרה וריבוי הוא׳ וכן עתר
הקטרת עולה׳ ורבית הע״

העשן וכן והעתרתם עלי
דבריכם׳ וכן נעתרות נשיקות
שונא׳ דומות למרובות והנם
למשא׳ אנקדיישט בלע״ז׳
ויעתר יצחק ליי׳ ולא כתב
לאלהים לפי שבכל מקום ש״
שכתוב יי׳ בלשון רחמים ש״ה
הוא׳ ויעבר לפניו יי׳ יי׳ אל
רחום וחנון׳ אף יצחק בבקש״
לפני הק׳ רבונו של עולם בבק״
בבקשה ממך שתרחם עלי׳ ב״
במדת רחמים שהיא מדת
יי׳ ותן לי בנים׳ ואם תשיבני
והכת׳ ושמי יי׳ לא נודעתי ל״
להם הרי לך תשובה שגלה
להם הק׳ ששמו יי׳ שנ׳ אני
יי׳ אשר הוצאתיך מאור
כשדים׳ אלא וזהו שכת׳ ושמי
יי׳ לא נודעתי להם וכו׳ כמפ״
כמפורש בפרשת וארא׳ לנ״
לנכח אשתו׳ זה עומד בזוית
אחד וזאת מתפללת וזו עומדת בז״
בזוית אחר ומתפללת׳ ויעתר
לו יי׳ באותה מדה שנתפ״
שנתפלל בה נענה׳ הוא בקש
במדת רחמים שנ׳ ויעתר יי׳
יצחק ליי׳ שהיא מדת רח״
רחמים׳ ואף הק׳ נעתר לו ב״מ
באותה מדה עצמה שהיא
מדת רחמים שנ׳ ויעתר לו
יי׳ כי עקרה היא׳ שהקב״ה
מתאוה לתפלתן של צדיקים
שלא היתה רבקה עקרה אלא
שיתפלל יצחק להק׳ ד״א כי
עקרה היא׳ אע״פ שהיתה
עקרה לא בקש לישכב את
את פילגש לפי שהיה עולה
תמימה אבל אברהם לא חש״
חשש לכך׳ ויעתר לו׳ שאין
דומה תפלת צדיק בן צדיק
רשע לתפלת צדיק בן צד״
צדיק׳ לפיכך ויעתר לו ולא
לה׳ ויתרוצצו הבנים בקרבה׳
ר׳ יוסף קרא פירש

ויתרוצצו כתרגומו ודחקין ה'
כמו טומאה רצוצה שאינם
ומקבלים ממקום אחד ברחם
אחד כשיור תאומים שנקב'
שנקבלים ברחם אחד ויש
לפרש ויתרוצצו לשון שבירה
כמו ותרץ את גלגלתו שבר'
להם הק' ושוברים זה את זה
ותאמר אם כן למה זה אנכי ה'
הרה וסופי לשכלם ותלך לה'
לדרוש את ה' ומהו שכן ומה
מתרוצצים ויאמר ה' לה' על
יד שליח שני גוים בבטנך וגו'
ושני לאומים ממעיך יפרדו ה'
ולאום מלאום יאמץ לא שסו'
שסופך להפיל הם מתרוצצי'
אלא זהו אות שכשם שאין
מקום אחד סובלתן מעיך ה'
והם נפרדים זה מזה כך מאו'
מאחר שיצאו ממעיך יפר'
יפרדו ולאום מלאום יאמץ וג'
אלא שיהו סובלין זה את זה'
ורב יעבוד צעיר' ועתה הוא
הולך ומספר הייך נתקיים
דברות עד שיותה ומגיע להו'
להוי גביר'' ר' יוסף
קרא בר שמעון
המעתיק האלה'
אר' הרב הגדול
בישורון צלל בב'
במים אדירים וגו'
וגלה בפנים את
אחרים'' ויתרוצצו ה'
על כרחך המקרא הזה אומ'
לך דורשני' שסתם מה היה
ריצוצה וכתב אם כן למה זה
אנכי רבותינו דרשוהו לשון
ריצה שכרת על בתי מדרש'
ומדרשות של שם ועבר ומע'
ויעקב רץ ומפרכס לצאת ה'
עוברת על פתחי ע"ז ועשו רץ
ומפרכס לצאת' דא"ו ותרוצ'
מתרוצצים זה עם זה ומריבי'
ומריבים בנחלת שני עולמות

בשביל העולם הזה ובשביל
העולם הבא' ותאמר אם כן
גדול צער העיבור למה זה
אנכי מתאוה ומתפללת על
ההריון' ותלך לדרוש את ה'
הלכה לבית מדרשו של שם
לדרוש ושם דבר ה' להגיד
לה מה תהיה בסופה' ויאמר
ה' לה' על ידי שם לשם אומ'
ברוח הקודש והוא אמ' לה'
אמרנו שצערן של נשים גד'
גדול לפני הק' כשרתן של כמ'
כמה שעוסקין בה אומם ולי'
ולילה' שאינן ששרתה עמ'
שכינה על שם בשביל רבקה
כמו ששרתה על משה רבינו
משעה שיצא עמדו ומשה
ולא שאינה זה יצוה ה' לכס'
שלא שרתה רוח הקודש על
הנביאים כי אם בשביל ישר'
אמ' כיון לא שרתה רוח הקו'
הקודש על שם אלא בשביל
רבקה כדי שיגיד לה מה שה'
שהיא שואלת ממנו שני
גויים בבטנך' גיים כתיב אלו
אלו אנטונינוס ור' שלא פס'
פסקו משלחנם לא צנון ולא
חזרת לא בימות החמה ולא
בימות הגשמים' ושני לאומי'
לאומים' אין לאום אלא מ'
מלכות' ומע' ממעיך יפרדו' מ'
מן המעיים הם נפרדים זה
מזה זה לעריו וזה לרשעו'
ולאום מלאום יאמץ לא ישוו
בגדולה' כשזה קם זה נופל
וכן הוא אומ' אמלאה החרב'
החריבה' לא נתמלאה צור
אלא מחורבנה של ירושלם'
והנה תומים' ובתמר הוא אומ'
והנה תאומים' לפי ששניהם
צדיקים אבל כאן אחד צדיק ו'
ואחד רשע' ויצא הראשון'
רבותינו דרשו בבראשית ר'
רבה למה יצא עשו תחילה

ויצא סרחונו עמו ואחר כך יצא
יצא יעקב בטהרה' אדמוני'
סימן שהוא שופך דמים' כלו
כאדרת שער' מלא שער כטל'
כטלית של צמר המלאה צמ'
שער ומעשה כשעירו כבן שנ'
שנים הרבה' וידו אוחזת בע'
בעקב עשו' סימן אין זה ומפ'
ומספיק לגמור מלכותו עד שזה
עומד ונוטלה הימנו' ויקרא
שמו יעקב' אמר הק' אתן קר'
קריאתן לחבירתכון שם אף
אני אקרא לבני בכורי שם הה'
הה"ד ויקרא שמו יעקב' ד"א
אביו קראו לו יעקב ע"ש על שם
אחזת העקב' בן ששים שנה'
עשר שנה משנשאה עד ש'
שנעשית בת שלש עשרה
שנה ראויה להריון ועשר
שנים צפה והמתין לה כמו ש'
שעשה אברהם לשרה כיון ש'
שלא נתעברה ידע שהיא ע'
עקרה ונתפלל עליה' ושפחה
לא רצה לישא לפי שנתקדש
בהר המוריה להיות עולה
תמימה' ויגדלו הנערים ויהי
עשו איש יודע ציד' איש ש'
שדה וג' כל זמן שהיו קטנים
לא היו ניכרים במעשיהם וכ'
ואין אדם מדקדק בהן מה ה'
טיבן כיון שנעשו בני שלש'
עשרה זה פירש לבתי מדרש'
ומדרשות וזה פירש לע"ז' יודע
ציד' לצוד ולרמות את אביו ה'
בפיו ששואלו אביו הייך מע'
מעשרין את המלח הייך מ'
התבן ומעשרין את המלח כסבור אב'
אביו שהוא מדקדק במצות'
איש שדה' כמשמעו אדם
בטל וצודה בקשתו חיות וע'
ועופות' ויעקב איש תם' אינו
בקי בכל אלה' כלבו כן פיו ומי ש'
שאינו חריף לרמות קרוי תם'
יושב אוהלים' אהלו של שם'

ואהלו של עבר· כי ציד בפיו ·
כתרגו׳ בפיו של יצחק· ומדר׳
ומדרשו בפיו של עשו שהיה
צד ומרמהו בדבריו· ויזד יעקב
נזיד· כתרגומו לשון בישול·
מן האדום האדום הזה· עדש׳
עדשים אדומות· שאותו הי׳
היום מת אברהם שלא יראה
עשו יוצא לתרבות רעה ואין
זו שיבה טובה שהבטיחו הק׳
לפיכך קיצר חמש שנים משנ׳
משנותיו שהרי יצחק מאבן
ומשל אבינו חמש שנים זה מ׳
מת בן מאה ושבעים וחמש
שנים וזה מת בן מאה ושמ׳
ושמונים· ועשה לו יעקב תב׳
תבשיל של עדשים להברות
את האבל ולמה עדשים שמ׳
שדומים לגלגל שהאבלות ה׳
גלגל היא שחוזר בעולם· ומ׳
ויבא עשו מן השדה· ואותו ה׳
היום עבר חמשה עבירות· ה׳
ואלו הן בא על נערה המאו׳
המאורסה· והרג את הנפש·
ובזה בבכורה· וכפר בעיקר
וכפר בתחיית המתים· ומנין
שבא על נערה המאורסה
כת׳ הכא ויבא עשו מן השד׳
השדה וכת׳ להלן ואם בשדה
ימצא הנערה המאורסה
והרג את הנפש ומנין כתיב
הכא והוא עיף וכת׳ להלן כי
עיפה נפשי להורגים· ומה׳
הרג· מאחר בגדיו של נמרוד ה׳
הרשע וקם עליו והרגו· ומהו
שכת׳ בסוף העניין ותקח ה׳
רבקה את בגדי עשו בנה
הגדול החמודות· חמודות ה׳
היו בעיני כל האיום· ומנין ש׳
שכפר בתחיית המתים שנ׳
הנ׳ הנה אנכי הולך למות· ומ׳
ואיני מחייה עוד· ומנין כ׳
שבזה בבכורה שנ׳ למה זה
לי בכורה· ומה עשה לי הק׳ בזה·

[illegible]

ומנין שכפר בעיקר שנא׳
ויקם וילך· ומאחר שאכל
ושתה אמ׳ אין חפץ עוד ה׳
בהק׳ וזהו שכת׳ ויקם וילך· הה׳
הלך לו ריקם מכל מצות נח
שמרן ומעליו עולו של הק׳
בך נדרש באגדה· מכרה כה׳
כיום· מדרש אגדה אמ׳ לו יעק׳
יעקב לעשו מכר לי את בכו׳
בכורתך כיום היום שהוא
מודע לך שמת אברהם
זקיננו שלא תוכל לחזור בך
מהיום הזה ולהלאה· ד״א וזה
מכרה כיום· וזה היום הזה
כשהוא מושך להיות ערב ה׳
ואינו יכול לחזור ולהיות בקר
אם לא שהק׳ עשה אות אותה
כך אם תמכור לי בכורתך הי׳
היום לא תוכל לחזור ולאחר
אני רוצה לחזור בי· ד״א וה׳
מכרה כיום· כתרגומו כיום
דילהן כיום שהוא ברור כך
מכור לי מכירה ברורה· לפי ה׳
שהעבודה בבכורות אמ׳ יעק׳
יעקב אין הרשע הזה כדאי
להקריב להק׳ הנה אנכי הו׳
הולך למות· אמ׳ מה טיבה של
עבודה זו אמ׳ לו כמה אזהר׳
אזהרות ועונשין ומיתות ה׳
תלויות בו כאותה ששנינו
אלו שמיתתן שתויי יין ופ׳
ופרועי ראש· אמ׳ אני הולך
למות עליה אם כן מה חפץ ה׳
יש לי בה· ועל כרחך לא תוכל
לפרש ויקרא זו בעניין אחר
לפי שכתב למעלה ויבא עש׳
עשו מן השדה והוא עיף· ה׳
וכת׳ בתריה ויאמר עשו אל
יעקב הלעיטני נא וג׳ וכי פי׳
סבור אתה שלא היה לו לאכ׳
לעשו מה לאכול עד שמכר
בכורתו ליעקב בשביל אכי׳
אכילה אחת· אלא כך הוא
פירושו כשבא עשו מן השד׳

היה עיף ועייף על שנלחם ה׳
עם נמרוד בשביל הבגדים·
ונצחו והרגו· אמ׳ לו ליעקב ה׳
תן לי לאכול שאני עיף· ויאמ׳
אמ׳ לו יעקב איני רשאי לת׳
לאכול עד שתעמוד עבודה
שמוטלת עליך כל היום הזה
ומיד התחיל לשאול ליעקב מה
טיבה של עבודה זו וכו׳· אמ׳
לו עשו איני יכול להמתין כל
כך מאכילתי עד שאעמוד
העבודה אמ׳ לו אם כן מכרה
כיום את בכורתך לי ואני אנ׳
אקבל עלי כל עונשה ואזהרו׳
ותשב אתה ותאכל ואני אנ׳
אעבוד העבודה אמ׳ לו עשו
הנה אנכי הולך למות· כבר כמ׳
נעשיתי חלש וקרוב אני למות
ומוטב לי שאמכרנה קודם שמ׳
שאמות ומאחר שאני הולך
למה זה לי בכורה· וכששמע ה׳
יעקב כך מיד הביא לו כפרה
ועשה עמו בעדים ואמ׳
לו טול את מאלו בשביל הבכ׳
הבכורה ומיד כתב לו גט שטר
מכירה· ואחר כך נתן לו לחם
ונזיד עדשים והביא לו יין וכו׳
ומאחר שנ׳ ויאכל וישת· כדי
שיהיה שמח ולא ידאג על
מכירת הבכורה שהיין משמ׳
משמח לבו של אדם שנ׳ ויין ה׳
ישמח לבב אנוש· העתקתי·
ויבז עשו את הבכורה· העיד
עליו הכתוב על רשעו שביזה
עבודתו של מקום· ומה שכת׳
שכתב ויבז עשו את הבכורה·
מן ריבוי דאת למדנו שלא
ביזה הבכורה בלבד אלא את
הק׳ שציוה את הבכורה· אל
תרד מצרימה שהיה דעתו
לרדת למצרים כמו שעשה
אביו בימי הרעב· אל תרד מ׳
מצרימה שאתה עולה תמי׳
תמימה ואין חוצה לארץ כד׳

כריי לך היול פתו היולה נפ״ק
ריו יול תרד ויעריוה יותה ק
יוין לך לירת שם יוכל יעקב ק
כנך שתיר לירת שם שנ׳ יול
תיריו וירדה ויעריוה לפי ע״ק
שיורין ישר׳ גמוהה וכל היורע
היורעות טפל לשון ירידה לוחר
מ כיודם היורד ומקום גבוה
למקום נמוך והיין נקריות יריד
ירידה והתברכו כורעך יורם
יוחר לנו יהי דרשך כורעך ק
של יעקב וכן בכל המקריווה
יוב לטולם כך יברך ישריול
ליוחר ישיוך אלהים כיופריס
וכוונשה ויוג לעכין קללה וק״ל
ויעין כן והיתה היושה לאלה
שהוילל שופטו ויוחר לו תהיו
כיושה פלוניה וכן והנחתם
שוכם לשבועה לכחידי שה״ק
שהנשבע ליוחר יהיו כפלוני
יום עשיתי עקב ישר שוע
וג׳ ומעין עקב שוע יוברהם
בקולו של הק ויכן יות לוחר
שכן שלש שניס הכיר יוברהם
יוברהם יות כוריוו לפי שהוא
לוו חי יולו ויוה ושבעים
ויוברים וחוש ועשה ריעון
הק ויוה ושבעים ושתים כי
טיינין עקב ישר שוע ק
יוברהם בקולי כשנפיתי וק
יוותו בעשר נפיונות ועוינא
שלם בטלם שלוו עיכב יות ק
רבריי כיוחר ואתם וישוחר
ושוחרתי גזירות להרחיקך
עליוהרות שבתורה כגון ע
שניות לעריות ושבות לשבת
ועוותי הן ועוות שבתורה
שיוולו לוו נכתבו ריוויין הן
להעטוות כגון גזל ושפיכות
דמים חקתי דברים שיעי
הרע וישיב עליהם כגון יוכ
יוכלת חויר ולבישת שעטנז
ולוו תחרוש בשור ובחמור
יחדיו וכגון ייטם וחליצה

שיוין טעם ברבר יולוו גזר ק
היולך חקו על עבריו לריוות
יום ילכו בניו ברכיו וישוחרו
וה שיוגור ויעה עליהם
ויויין לוחר יוברהם יוכיכו
יות התורה והליו עריין לא
ניתנה התורה יוחרו רבותינו
שתי כליותיו של יוברהם
היו טובעות לו תורה כויס ק
ותירותיי להביין תורה שבכ
שכתוב ותורה שבעל פה כ
וישיולו יונשי הוקום ליוק
ליושתו טוו וישיולו יוחרו
יונשי הוקום על יונשיו כ
כוו יוחרי לי יוחותי יות ק
ופתרונו יוחרי עלי יוחותי כ
יות וכוו ויוחר פרעה לכני
ישר׳ ופתרונו ויוחר פרעה
על בני ישר׳ וכוו והיויש ק
ושתיוה לה ופתרונו והיויש
והיויש ושתיוה עליה ו
וכוו ייל ילחם לכם ופתרונו
ייל ילחם עליכם וכוו יוש״ק
יושירה נו לידידי שירת ד״ק
דודי לכרמו ופתרונו ישיריה
נו לידידי שירת דודי על
כרמו ויהי כי יורכו לו שם
היוים יוה ושתה יין לי ק
לריוג ויוחר שלוו יונפודה
עד עכשיו ולוו עהר להיות
נשוחר וישקא יובוילך ריוק
ריוהו ושוש ויטתו שיוק
שיוותו היום עלתה ובית
הטבילה ושיוש ויטתו ויק
ובעור יום יוחר העם הוק
חויוחר בעם וה הולך נק
והביות עליון ויום שכב ק
כבר הכיות עליט ביורין ה״ק
ההייו יועפ שיוינה חשוכה
כיורין ישר׳ עשוה כיור״ן
שבעה גויס בשנה ההיא
ויועפ שיוינה כתידה שה״ק
שהיתה שנת רעבון ויצא
ויוה שערי שיוחרוה טוה

ריוויה לעשות ועשת על יוק
יוחר שיוחרוה ויוה ורבותיי
ורבותיט יוחרו יוחר זה לוק
לויעשרות היה כיגרול ויוחר
שיוול זכל פרוותיו של יעקב
טוב ומכסה והזב של יובילך
ועבורה רבה פעולה רבה ק
בלעו יוברידיו עטרה ויט
ושוע יוחת עבורה ושוע
פעולה רבה ויהי לו ויקנה עיון
ויקנה כקר ועבורה רבה ויק״ל
ויקניוו יוחו פלשתים וכל
הביורות יושר חפרו עברי ק
יובין ביוי יוברהם יובו סתמ
סתוום פלשתים הקורין סכ
סבור שכיוותו ויקום שהיוד
גר עם יובילך ולך פלשתים
היו הביורות ושטתקיוו בו
סתוום ולוו נכתב כיון יולא
לשבריות היוון שהרי הביוק
הביוהות היו כטהל גרר ולפי
שרועה לוחר וילך ושם יע״ק
יעקב ויחן בנחל גרר וישב
שם וישב יעקב ויחפר יות
ביורות חויים יושר חפרו כ״ק
ביוי יוברהם יובו ויסתוום
פלשתים ליחרי מות יוברהם
כיועיו בו ולוו הכירו כי היוק
ידיו כידי עשו יוחיו שעירות
ויברכהו כלוו דבר זה גרם לו
שיתברך לפני הגרול שלא
הכירו יוא וה ניוחר לשבר
יות היוזן זהר לשון
ר יוסה קרא ברכי
שכישון ולשון ק
המיאור הגרול ר״ק
רביני שלמה ברבי
י״צחק סתוום פלשת
פלשתים שיוחו תקלה הס
לנו ומפני גייפות הביום עק
עליט טוחון פלשתיוי לשק
לשון סתיוה בלשון ושעה
ותוותם יות הלב בנחל גק
גרר ריחוק ון העיר וישב ק

יצחק ויחפור את בארות המ׳
המים אשר חפרו בימי אברה׳
אברהם ופלשתים סתמום ס״ד
קודם שנסע יצחק ומגרר חזר
וחפרו׳ ויקראו שם הבאר עש׳
עשק׳ ער״ע׳ כי התעשקו׳ פ׳
נתעסקו עמו עליה מריבה
ומגרר׳ אחוזת מרעהו׳ פי״א
סיעת מרחמוהי׳ סיעה מאוה׳
מאוהבו׳ אחוה לשון קבוצה׳
ואגודה שנאחזים יחד׳ ראה
ראינו׳ ראינו בך ראינו בא׳
תהי נא אלה בינותינו אתה׳ מ״ה
האלה אשר בינותינו ומימי א׳
אביך׳ תהי גם עתה ביני
ובינך׳ לא נגענך כשאמרנו
לך ומענו אותה גם עתה ע״ה
עשה לנו כן שבועה על שם
הברית׳ ויהי עשו בן ארבעים
שנה׳ עשו נמשל בחזיר שנא׳
יכרסמנה חזיר מיער׳ החזיר
הזה כשהוא שוכב פושט י׳
את טלפיו לומר ראו שאני נ״ה
טהור כך אלו גוזלים וחומס׳
וחומסים ומראים עצמם
כשרים׳ כל ארבעים שנה היה
צד נשים מתחת בעליהן ומע׳
ומענה אותם עד שהיה בן א׳
ארבעים אמ׳ כשהיה אבא
בן ארבעים אמ׳ נשא אשה
שנ׳ ויהי יצחק בן ארבעים
שנה בקחתו את רבקה׳ אף
אני כן׳ ותהיינה מרת רוח׳
המראות רוח׳ כל מעשיהם כ״ד
היו לעצבון ליצחק ולרבקה
שהיו עובדות ע״ז׳ ומרת רוח
לשון ממרים הייתם׳ ויהי כי
זקן יצחק׳ אמרו רבותינו כ״ש
בשעה שעקד אברהם אבינו
את יצחק בנו בכו מלאכי י׳
השרת ונפלו עליו וירדו הדמ׳
הדמעות בתוך עיניו של יצח׳
יצחק ומהם כהו עיניו
כשהזקין׳ ד״א ותכהין עיניו

מעשן של אלו׳ ד״א ותכהין
עיניו כדי שיטול יעקב את
הברכות׳ ויקרא אל עשו בנו
הגדול׳ רבותינו אמרו אמ״ל כל
אל פסח היה אמ׳ יצחק לעש׳
לעשו הלילה הזה אל גאולה
היו עליונים ותחתונים אומ׳
אומרים שירה עשה לי מט״
מטעמים טובים לכבוד המ׳
הפסח לאשן תברכך נפ׳ שי
בטרם אמות׳ לא ידעתי יום
מותי׳ אמ׳ ר׳ יהושע בן קרח
אם מגיע אדם לפרק אבותיו
ידאג חמש שנים לפניו וי׳
וחמש שנים לאחר כן׳ ויצח׳
ויצחק היה בו כפרק בן מא״ה
מאה ועשרים ושלש אמ׳ י׳
שהוא לפרק אמו אינו מגיע
והיא מתה בת מאה ועשרי׳
ושבע והריני בחמש שנים
סמוך לפרק ולפיכך לא ידע׳
ידעתי יום מותי׳ שהוא לפרק
אבי׳ תליך׳ חרבך׳ שחד חד׳
לפלוט׳ שא כמו לשון השח״
השחזה טול שכינך ושחוט
מוסכת בי״ה אין משחיזין
את הסכין אבל משיאין אות׳
אותה על גבי חבירתה׳ חדד
סכינך ושחוט לי יפה ולא
תאכילני נבלות׳ וצודה לי צ״ד
ולא מן הגזל׳ וצודה לי ציד׳
היה יכול לומר וצוד לי ולא
ודיבורו של ה׳ לאמרו שהז׳
שהזהירו על חמשה הילכ׳
הילכות שחיטה ואלו הן י׳
שהייה דרסה חלדה הגרמה
ועיקור׳ הטעמתי׳ וילך עש׳
עשו לצוד ציד להביא ומהו
להביא אם לא ימצא ציד
להביא מן הגזל׳ ורבקה ע״ה
שומעת׳ בנבואה׳ בדבר י׳
יצחק אל עשו בנה׳ לעשות
לו מטעמים על מנת שיב״ה
שיברכו׳ ועתה בני שמע י׳

ה״א ומי היה מבקש של יצחק לאכול שני גדיי עזים בסעודה אחת אלא ויקח אחד לחגיגה ואחד לפסח [illegible]

בקולי׳ בקול נבואה שיש בי׳
שבשבילך שרתה עלי רוח
הקודש שתקבל הברכות וגם
נאמר לי בנבואה שהקב״ה
פורענות האדם מליחתו מ״ה
מידה שאדם מודד בה מוד׳
מודדין אותו בשביל שעשו
אחיך מרמה את אביך כל כך
שאומר לו אבא היאך תורמ׳
תורמין את המלח היאך מ״ה
מעשרין את התבן במדה
מידה הק׳ פורע ממנו שאות׳
שאותה יש לך להמות ממנו
הברכות שלא יהיו לו׳ לך נא
אל הצאן׳ אין נא אלא לשון
בקשה שנ׳ אל נא רפא נא לה׳
אמרה רבקה ליעקב בבקשה
ממך שתעשה זה שאני מ״ה
מצוה אותך כדי שתקיים
מצות כבוד אם עם הבר׳
הברכות׳ הרי שני מצות שנ׳
ששקולים זו כזו׳ אל הצאן י׳
ולא מן הגזל׳ וקח לי משם׳ מ׳
משלי הם ואינם גזל שכך כ״ת
כתב לה יצחק ליטול בכתוב׳
בכתובתה בכל יום שני גדיי׳
עזים׳ כך דרש בבראשית ר׳
רבה׳ ד״א וקח לי משם וקח
על משם שלא יפגעך שום
רעה בדבר הזה׳ וקח לי׳ כמו ו׳
אמרי לי אחותי את׳ ופתרונו
אמרי עלי אחותי את׳ טובים׳
טובים הם לך ולזרעך׳ איש
שער׳ בעל שער׳ אולי ימשנ׳
ימשני׳ כמו והייתי ממשש
בצהרים כאשר ימשש הע׳
העור באפילה׳ והייתי בעיני׳
כמתעתע׳ כמו עשו אומר ש׳
שהוא שוכר ע״ז שהיא הבל
ותעתועים׳ והברות עלי קללה
שיקללני אבי הרי לי כמו שם
שנים את מקלליני לפי שאות
גרות שנטלת לי עינה בדבר
הזה׳ קללה ולא ברכה׳ שאינו

שאמר שאמושש כבכר ש״ה
שאיני עשו יתן לי הקללה וא״ה
ולעשו יאחר הברכה׳ ויר׳ ותא״ה
ותאמר רבקה אל יעקב עלי ק׳
קללתך בני אם יקלל אותך ש״ה
עלי אני ומקבלת אותם אך ש״ה
שמע בקולי׳ לא היית צריך ל׳
לדקדק כל כך אך שמע בקול
נבואה שבי ולך קח לי׳ ויבא״
ויביאם גדיי עזים שכתב לי
יוכיח בכתובתי׳ כמו שפירש
למעלה׳ ותקח רבקה את בגדי
עשו בנה הגדול גדול באורך
וגדול בקומה׳ ולא סבב בנה ק׳
הבכור לפי שבכור ומכר בכור״
בכורתו ליעקב׳ החמודות׳ נ״ה
נקיות רכייתיו׳ ר״ל שחמד
אותם מנמרוד והרגו ביום ש״ה
שמת בו אברהם אבינו כמו ש׳
שפירשתי למעלה בפרשה
הראשונה׳ אשר אתה בבית׳
והלא כמה נשים היו לו והוא
מפקיד אצל אמו אלא שהיה
בקי במעשיהן וחושדן׳ ר״א
החמודות׳ חמודות היו בעיני
כל האדם׳ שאותן בגדים היו של
של אדם הראשון והיו מש״ה
ומשוכנים בהם דמות כל חיות
ועופות וכל מי שהיה לובש ה׳
אותם היו באים אליו כל חיות
ועופות שבעולם וכשהלך ה׳
נמרוד הרשע עשה עצמו ה׳
אלוה והיה הולך בכל יום כש״ה
בשדה ולובש אותן בגדים
ומיד נתכנסו כל העופות והח״ה
והחיות שבעולם והיו מש״ה
ומשתחוים לו והיו כל העולם
אומרים אלוה הוא זה והיה
ומתעה הבריות אחריו וכש״ה
וכשגדל עשו חמד הבגדים
אותו והרגו ואותו היום ש״מ
שהלך לצוד ציד שכח הבגדי׳
בבית וכל זאת עשה הקב״ה
כדי לעכבו בשדה שיקבל יע״ה

יעקב בהם הברכות׳ אנכי
עשו בכורך׳ אנכי המביא
לך ועשו בכורך הוא׳ עשיתי
כמה דברים אשר דברת אל״ה
אלי׳ שבה׳ לשון ויושב על
השלחן׳ לכך הוא ותרגם
ואסתחר׳ גשה נא ואמשך ה׳
כי אמר אין דרך עשו להיות
שם שמים שגור בפיו ומד׳
אמר כי הקרה ה׳ אלהיך וג׳
הקול קול יעקב׳ אין עשו מד״ה
מדבר בלשון נקייה ורכה׳ ומ״ה
ומדרש אג׳ הקול קול יעקב ב׳
כשעה בזה על ישר׳ אומנ׳
יודעים כי אם להתפלל בקו״ה
בקולם להק׳ להושיעם׳ אבל
עשו והידים ידי עשו שאין
מאמינין אלא בחרב ובגזל׳
ר״ל והידים ידי עשו׳ שאין ל׳
לו אמונת אחר כי אם ידיו
ומאמינים להריגה והוא ש״ה
שברכו בסמוך על חרבך תח׳
תחיה׳ ר״ל הקול קול יעקב׳
כמון שבית המקדש קיים
הקול קול יעקב׳ שיהו מדרש
לויים וכהנים ומשוררים בו ה׳
ובאותו הזמן הידים ידי עש״ה
עשו׳ שישים ידיו כי תחרב
כפות רגלי יעקב לעבוד לו ה׳
שאין לך שיכול לעמוד לא״ה
לאומות כי אם בימים שאם
אין לו ידים באיזה יוכל לעבור
וזהו הידים ידי עשו לעב״ה
לעבירות שכן אמרו רבותינו
ביום שנבנה בית המקדש
לא היתה להם תקומה לאו״ה
לאומות העולם׳ ר״ל הקול
קול יעקב והידים ידי עשו ה׳
כשאין קולו של יעקב נש״ה
נשמע בבתי כנסיות ובבתי
ומדרשות אז הידים ידי עש״ה
עשו ומשלות עליהם׳ קום נא
שבה׳ לשון תחנונים כי ה׳
הקרה ה׳ לפני תדע כשבא

עשו דיבר בלשון נקיי׳ קנטרני
יקום אבי ויאמר אני׳ לא יאמ׳
אני עשו אלא אני׳ שלא רצה
להוציא דבר שקר מפיו׳ וירח
את ריח בגדיו׳ והלא אין לך
ריח רע משטף העזים אלא
מלמד שנכנסה עמו גן עדן׳ ר״ה
כריח שדה אשר ברכו׳ שנתן
בו ריח טוב וזהו שדה תפוחים
כך דרשו רבותינו׳ ועוד דרשו
רבותינו ראה ריח בני כריח ש״ה
שדה אשר ברכו ה׳ זהו שאמ׳
שלמה המלך כריח
נבואה כתפו׳
כתפוח בעצי היער׳ וזה התפ״ה
התפוח הזה ריחו נוד׳ מכל
עצי היער שאין פריים נותן ה׳
כל כך ריח טוב כמו עצי פרי ה׳
התפוח׳ כן רעייתי בין הבנות
כן היה יעקב אבינו ריחו נודף
בשעה שנכנס לקבל הברכות
ואף מעשיו של עשו הרשע ה׳
שהרי מיד כשנכנס אצל יצח׳
יצחק היה תוהא ואמ׳ בברור
זה יעקב שאין דרכו של עשו
ליכנס עמו ריח טוב כזה׳ ר״ה
ויתן לך יתן ויחזור ויתן׳ כך
נדרש בבראשית רבה׳ ולפי ה׳
פשוטו מוסב לענין ראשון
ריח השדה אשר נתן לך הק׳
כריח שדה ועוד יתן לך מטל
השמים׳ כמשמעו׳ ורוב דגן
ותירוש׳ אתה ודורך׳ יעבדוך
עמים׳ בכל מיני עבדות כמו ש״ה
עבד שעובד לרבו׳ וישתחוו
לך לאומים׳ מלכים כמו שפי״ה
שפירשנו למעלה׳ ולאום מלא׳
ולאום יאמץ׳ שאין לאומים
אלא מלכות׳ הוי גביר לאחיך׳
כל הענין הזה אף אותו פסוק
הנכתב בראש הפרשה ולאום
ולאום יאמץ ורב יעבד צעיר
ואותו פסוק עד כאן לא הוא
הוצרך לכתוב אלא בשביל פה

ד״א כן הבנים

[illegible]

פסוק זה היאך נתקיים דבר
זה עד שהגיע להיות גביר לאח׳
לאחיך נתקיים שכשר לה הק׳
לרבקה ורב יעבוד צעיר. בני
אמך׳ ויעקב אמ׳ בני אביך לאה׳
ליהודה לפי שהיו כולה בני אמ׳
אחת. וכאן שלא נשא אלא
אחת אמ׳ בני אמך. אורריך אר׳
ארור ומברכך ברוך׳ ובבלעם
הוא אומ׳ מברכך ברוך ואורר׳
ואורריך ארור׳ הצדיקים תח׳
תחילתן ייסורין וסופן שלוה
ואורריהם קודמין למברכיהן
לפיכך יצחק מקדים קללת א׳
אורריו לברכת מברכים והרש׳
והרשעים תחילתן שלוה וסו׳
וסופן ייסורין לפיכך בלעם מ׳
ומקדים ברכה לקללה. אך יצא
יצא זה יוצא וזה בא ויחרד
יצחק חרדה. כמשמעו לשון ז׳
תמיהה. אפוא. לשון לעצמו א׳
הוא משמש עם כמה דברים.
איפוא. איה פה. מי הוא ואיפ׳
ואיפוא הוא הצד ציד. ואוכל
מכל. כל טעמים שבקשתי לט׳
לטעום טעמתי בו. גם ברוך
יהיה. שלא תאמר אילולי ע׳
שרימה יעקב לאביו לא נטל
את הברכות לכך הסכים וב׳
וברכו מדעתו. ד"א גם ברוך
יהיה. כשרימה יעקב יצחק
שרימה אותו יעקב ביקש לק׳
לקללו יצתה בת קול ואמרה
גם ברוך יהיה. שאם אותה א׳
מקללו הרי אתה מקלל את עצ׳
עצמך שכבר בירכתו ואמרת א׳
אורריך ארור ומברכך ברוך׳ כמ׳
כשמוע יצחק כך שכבר הסכ׳
הסכים הקב"ה מן הברכות אמ׳
אם יברך אותו הרי גם אני א׳
אברך פתח גם הוא ואמ׳ גם
ברוך יהיה. כדי שיקיים ומב׳
ומברכך ברוך. ד"א מי אפוא מי
אופיו רואה גהינם פתוח כמ׳

כשנכנס עשו אצלו ותמיה
ואמ׳ מי אפוא. בכאן באתה א׳
לו ראות אליך וענה לו הוא
הצד ציד. עשו שאתה רואה
לברכו אמ׳ ואיחר שטוב לפנ׳
המקום לברך את יעקב גם
שאני יקבל הברכות פתח ואמ׳
ואמ׳ גם ברוך יהיה. במרמה
בחכמה. הכי קרא שמו יעק׳
יעקב. לשון תמיהה הוא א׳
כמו הכי אחי אתה. שמא לא
לכך נקרא יעקב על שם סופו
שהיה עתיד לעקבני. ויעק׳
ויעקבני. כתרגומו. כמני. אמ׳
ארבני. ואורבא לו. ויכמון ליה.
אצלת. הפרשת. כמו ויאצל
מן הרוח. הן גביר שמתיו לך.
ברכה זו שביעית היא והוא
עשה אותה ראשונה אלא
אמ׳ לו מה תעלה לך בברכה
אם תקנה נכסים שלו הם שכ׳
שהרי גביר שמתיו לך. ולך
אפוא מה אעשה. איה פה
אבקש מה לעשות. ומדרש
אגדה ולך אפוא ולך היאפי
בגיהנם מה אעשה לך שאין
עלרת כאותו ואל שאין לך א׳
טובה לא בעולם הזה ולא בע׳
בעולם הבא שהרי זכיתיך
להיות עלך תחילה והיה לך
הבכורה ומן הדין ומכרתה לו
אותה לאחיך ואם עתה לא
זכית לברכות. ואעפ"כ שלא הב׳
היה לך ואל כל אלה אעפ"כ
אותה בני וזהו שאמ׳ ומה אעש׳
אעשה בני. לשנו אחרינא.
ולך אפוא מה אעשה בני. א׳
אעפ"כ שסופך להיות אפוי א׳
בגיהנם אתה קרוי בני ומה
אעשה לך שאיני יכול להעל׳
להעלך מאוררת גיהנם. רואה
לו שהוא אינו יכול להעלו א׳
אבל תשובה ומעשים טובי׳
יעלוהו. הברכה אחת היא זו

ומשמשת לשון תמיהה. כמו
הבאחכם. השמינה היא הב׳
המזות נבל. ומשמני הארץ זו
איטליא. והיה כאשר תריד.
לשון צער. כמו אריד בשיחי.
כלו׳ כשיעברו ישר׳ על התורה
ויהיה לך פתחון פה להצטער
על הברכות שנטל. ופרקת ש
עלו. יקרבו ימי אבל אבי. כמ׳
כמשמעו. שלא אצער אבי
אבי. מתנחם לך. ניחם על
האחוה לחשוב מחשבה אח׳
אחרת להתנכר לך להרגך. ומ׳
ומדרש אגדה הרי אתה כמת
בעיניו ושתה עליך כוס תנחו׳
תנחומים. מתנחם הוא על
הברכות בהריגתך. ד"א ויאמר
עשו בלבו. אוררים הם הרש׳
הרשעים כל מחשבות רעות
שחושבים חושבים בלבם. א׳
שנ׳ ויאמר עשו בלבו. ויאמר
המן בלבו ושר הבית הרבה
מן המקראו במדרש מגילת א׳
אסתר. יקרבו ימי אבל אבי.
אוררים הם הרשעים שכל
אחד ואחד מהם חושב על
ישר׳ מחשבה רעה מן חבירו.
עשו אמ׳ יקרבו ימי אבל אבי
ואהרגה את יעקב אחי. שלא
רצה לצער את אביו להורג׳
בחייו. פרעה אמ׳ שוטה היה
עשו שאמ׳ יקרבו ימי אבל א׳
אבי. ולא היה יודע בעוד ש׳
שאביו חי שיולדו ליעקב ב׳
בנים. אלא מה אני עשה כל
הבן הילוד וגו׳. המן אמ׳ שוטה
היה פרעה שאמ׳ כל הבן הי׳
הילוד היאורה תשליכהו וכל
הבת תחיון ולא היה יודע ש׳
שהנשים אולדו בנים אלא
מה אני עושה להשמיד ולהר׳
ולהרוג ולאבד את כל היהודים
מנער ועד זקן טף ונשים וג׳ א׳
גוג ומגוג עתיד לומר ליהוד׳

המשיח שוטה היה המן שח׳
שאמ׳ להשמיד ולהרוג ולאבד
את כל היהודים וג׳ ולא היה י׳
יודע שאלהיהם קיים שהוא
הגן עליהם אמ׳ אני לא אעש׳
מעשה בן כתחילה אלחם עם
אלהיהם ואנצח אותו ואחר
כך על ישר׳ שנ׳ נתקה את״
מוסרותימו ואחר כך נשל׳
נשליכה ממנו עבותימו׳ העת׳
ר״א יקרבו ימי אבל אבי׳ אמ׳ כה׳
עשו אלך לי אל ישמעאל ואמ׳
ואמן לו עיצה שיהרוג את׳
אביו ויבוא עליו יעקב בתורת
גואל הדם ויהרוג אותו ואחר
כך יקום על יעקב ויהרגנו
ויורש את שניהם׳ אחרים׳
אומרים׳ לאה אמרה׳ אהיה
שכולה משניכם׳ הקובר את
בנו נקרא שכול׳ וכן יעקב כש׳
אמ׳ ואני כאשר שכלתי שכ׳
שכלתי׳ גם שניכם׳ אם יקום
עליך ואתה תהרגהו יעמדו
בניו ויהרגוך׳ ורוח הקודש
נזרקה בה ונתנבאות שביום
אחד ימותו׳ שכן ודרש אמ׳
אגדה כשמת יצחק נשאו
אותו עשו ויעקב לקבור אות׳
אותו במערת המכפלה והמ׳
והשבטים נכנסו גם הם במ׳
מערה אמרו זה לזה נצא
לחוץ שאין אבינו אינו רוצה
לבכות לפנינו ולהתאבל על
זקינינו מה שהיו רוצין לספ׳
לספוד ולבכות׳ יצאו כולם
לחוץ ונשארו רק יעקב ועשו
במערה אמ׳ יהודה ותיירא
אני לפי שהרשע הזה שונא
את אביו שאין יהרוג אותו
ואין מי שיוציא בידו נכנס
בסתר במערה וראה שהיה
אותו רשע עשו ומבקש להר׳
להרוג את יעקב ומיד עמד
יהודה לאחוריו והרגו לעשו

והוא שיעקב בירכו ליהודה
ידך בעורף אויבך׳ אבל וא״ת
ומדרש אגדה אחרת מדרשו
לענין אחר בשעה שמת י׳
יעקב והוליכוהו למערת המ׳
המכפלה והיה עשו מערער
על המערה ולא היה מניח לה׳
לקבור אותו שהיה אומר
שאינו יש לו חלק במערה והמ׳
והיה יוסף אומר לנפתלי לרוץ
למצרים להביא משם שטר
מכירה שמכר עשו ליעקב א׳
חלקו במערה ורץ נפתלי למ׳
למצרים להביא משם שטר
מכירת המערה והיה שם ח׳
חושים בן דן שהיה חרש ומ׳
ושאל מהם ומפני מה אתם
שוהים שאינכם קוברים את
זקינינו ענוהו לו מאותו שה״
שהיה עשו מערער על המע׳
המערה אמ׳ וכי בשביל הרש׳
הרשע הזה אין אתם מקברי׳
את זקינינו תפש לו עץ אחד
שחופרין בו העפר והכהו א׳
פתאום ופקע מוחו של אות׳
אותו רשע מאת׳ ואעפ״י כן
לא קברו אותו עד שבאו נפ׳
נפתלי׳ וזהו שאמרה רבקה
בנבואתה למה אשכל גם
שניכם יום אחד׳ קצתי בחיי
ואוסתי בחיי פרעה׳ למדו י׳
אם׳ ביתה בתואל לבית בת׳
בתואל מה שפירשתי כל הת׳
תיבה הערוכה אחר הטיל לה
ה׳ בסופה׳ ואל שדי יתן׳ ואי׳
שיש שאמ׳ די בברכותיו לה׳
להתברכים בפיו יברך אותך
את ברכת אברהם שאמ׳ ואמ׳
ואעשך לגוי גדול׳ והתברכו
בזרעך יהו אותן הברכות יה״
ומורות בשבילך׳ ואחך יצא
אותו הגוי ואותו זרע המבו׳
המבורך׳ וישמע יעקב׳ ומה
ומחבר היא לענין שלמעלה׳

וירא עשו כי ברך יצחק את
יעקב׳ ראוה בענין הרע אמ׳ לא
די לו שבירכו כתחילה בשביל
המטעמים וחזר ובירכו גם כן
ברוך יהיה׳ ולא די לו בכל זה
ולא עוד חזר ובירכו פעם שלי׳
שלישית׳ ר״ל וירא עשו כי ב׳
ברך יצחק וג׳ וכי שלח אותו
פדנה ארם׳ וכי שמע יעקב
אל אביו והלך פדנה ארם׳ וכי
רעות בנות כנען׳ והלך גם הוא
אל ישמעאל׳ ויקח את מחלת׳
היא בשמת׳ ומצינו במגלת
מדרש ספר שמואל שלשה
מוחלין להם על כל עונותיהם
גר שנתגייר והעולה לגדולה
והנושא אשה׳ ונלמד הטעם
מכאן לפיכך נקראת מחלת
שנמחלו עונותיו׳ בת ישמע׳
ישמעאל בן אברהם אחות נ׳
נביות׳ ומשמע שנ׳ בת ישמ׳
ישמעאל שמעינו שהיא
אחות נביות אלא שמע מ״
שמת ישמעאל ומשייעדה
לעשו קודם משאה והשיאה
נביות אחיה׳ ולמדנו שהיה
יעקב במותו הפרק בן ששים
ושלש שנה שהרי ישמעאל
בן שבעים וארבע היה כשנ׳
כשנולד יעקב ושנותיו של
ישמעאל מאה ושלשים ושב׳
ושבע׳ שנ׳ ואלה ימי שני חיי
ישמעאל וג׳ נמצא יעקב כש׳
כשמת ישמעאל בן ששים וש׳
ושלש׳ ולמדנו מכאן שנטמן
בבית עבר ארבע עשרה שנה
ואחרכך הלך לחרן שהרי לא
שהה בבית לבן לפני לידתו
של יוסף אלא ארבע עשרה
שנה שנ׳ עבדתיך ארבע עש׳
עשרה שנה בשתי בנותיך וג׳
ושש שנים בצאנך ושכר הש׳
הצאן ומשנולד יוסף היה שנ׳
ויהי כאשר ילדה רחל את יו׳

יוסף וג׳ וכת׳ ויוסף בן שלשים
שנה בעמדו לפני פרעה מלך
מצרים ומשם עד שירד יעקב
למצרים תשע שנים שבע שנ׳
שני השבע ושתים של רעב
ויעקב אמ׳ לו לפרעה ימי שני
מגורי שלשים ומאת שנה צא
וחשוב ארבע עשרה שלפנ׳
לידת יוסף ותשע ומשולד עד
שבא יעקב הרי חמשים וש׳
ושלש וכשפירש מאביו היה
בן ששים ושלש הרי מאה ות׳
ושש עשרה והרי אומר ש׳
שלשים ומאת הוו אמרת צא
שלאחר שקיבל הברכות נט׳
נטמן בבית עבר ארבע עש׳
עשרה שנה׳ על כ׳ נשאר׳
הוסיף רשעה על רשעה ולא
גירש את הראשונות׳

חסלת

ואלה תולדת יצחק׳

ואפט׳ ארץ כתרי עשר
בריש ספר ואלוהי
ואשא דבר אל׳ אל
ישר כיר ואלוהי׳

יעקב מבאר שבע׳ על ידי ש׳
בשביל שרעות בנות כנען בע׳
בעיני יצחק הלך עשו אל יש׳
ישמעאל הפסיק הענין בפ׳
בפרשתו של יעקב וכת׳ וירא
עשו כי ברך יצחק וג׳ ומשגמ׳
ומשגמר חוזר לענין ראשון

ויצא יעקב מבאר שבע׳ לא
היה צריך הכתוב לומר אלא
וילך יעקב חרנה׳ למה הזכיר
יציאתו מן המקום׳ אלא מג׳
מגיד שיציאת צדיק מן המ׳
המקום עושה רושם׳ שבזמן
שהצדיק בעיר הוא הודה
הוא זיוה הוא הדרה׳ יצא
משם פנה הודה פנה זיוה
פנה הדרה׳ וכן את צאתו מן המ׳
המקום אשר היתה שמה
האמור בנעמי ורות׳ וילך חרנ׳
ללכת לחרן׳ ויפגע במקום לא
הזכיר איזה מקום׳ אלא במ׳
במקום הנזכר במקום אחר׳
הוא הר המוריה שנ׳ בו וירא׳
וירא את המקום מרחוק׳ וא׳
ויפגע׳ כמו ופגע ביריחו׳ ד״א
ויפגע׳ ביקש להתפלל באותו
מקום שנענה בו אברהם בש׳
בשעת העקידה שנ׳ ויקרא
מלאך יי׳ מן השמים ויאמר
אברהם אברהם׳ הרבה שמו׳
שמות נקראו לתפלה׳ תפלה
רינה שועה פגיעה שאילה
וכולן מפורשין מן המקרא
במדרש האגדה׳ וילן שם לא
הוציאו כל המקרא שיאנה
לשון לינת לילה׳ ואוב לכתוב
וילן שם בלילה ההוא׳ כי בא
השמש׳ שקיצר הק׳ שתי ש׳
שעות מאותו היום כדי ש׳
שילין יעקב אותה הלילה במ׳
באותו מקום אמ׳ הק׳ כל הארץ
הזאת נתתי לצדיק הזה וכ׳
ועכשיו הוא יוצא ממנה כ׳
שלא ישכב עליה לילה אחת
קיצר מאותו היום שתי ש׳
שעות עד אותו היום שכתוב
בו ויזרח לו השמש׳ אותן כ׳
שתי שעות כפל על אותו ה׳
היום כדי שיהא אותו יום
ארוך שיזרח לו השמש ש׳
שהשמש צריכה היא לעד׳

ומרפא לצדיקים שנ׳ וזרחה
לכם יראי שמי וג׳ ויקח מאב׳
מאבני המקום׳ מאבנים של
המזבח שעשה אברהם בש׳
בשעת העקידה׳ וישם מרא׳
מראשותיו׳ רמזתיו אומרו
אל תשעה כלום היה אמ׳ עמ׳
יעקב בלילה הזה עתיד לגזור
על בני שלא יכנסו לארץ וא׳
ועתיד ליחרב בזה המקום המ׳
מקדש ראשון ומקדש שני
אני נותן תחת מראשותיו׳
אחר ומכריז כל יום אבן אחת
בשביל צער׳ והוא שכתוב במ׳
במזמור ויקח את האבן אשר
שם מראשותיו ואותו אבן
לא יכלה שום בריה לזוז מא׳
מאותה ומקומה עד שבנה
שלמה את בית ה׳
המקדש׳
עמדו הבנאים והושיבוה במ׳
בקיר של קדשי הקדשים׳
בבקר כשבאו למלאכתם מצ׳
ומצאוה נפלת לארץ חזרו
ובנוה למקומה ובבקר השני
ומצאוה גם נפולה לארץ וחז׳
וחזרו פעם שלישית לבנותה
במקומה ונפלה גם כן וכן ש׳
עשו פעמים הרבה עד שנת׳
שנתיגעו מלבנותה יום אחד
באו שלמה לראות את הבנין
וראה את האבן יפה כל כך
ומיפה בזהר אמ׳ לבנאים׳
למה לא בניתם את האבן הז׳
הזאת בקיר הלא היא יפה
מכל האבנים אמרו לו הרבה
פעמים בנינו אותה בקיר
ומצאנוה בבקר נפולה ומצ׳
ומצאנוה׳ אמ׳ לה שלמה ומה
יום ומפני שבית המקדש ש׳
שעתיד ליחרב את טעמת כך
אין הקיר הרי אינו נשכב לך
בשם הקודש אמ׳ שבית ה׳
המקדש יה׳ יחרב לא יוכלו

השנויים לוז אותר ומקו"ה
ומקאדך וכששמעה כך הלכה
ועמדה ונתיישבה בקרית"ה
והיה כל הכנין ומנהק כזהר
ואומר אכן ועליה נביו דוד
בנביאות שיר שלו אכן ומוסו
הכונה היתה לראש פינה·
וכשבאו נבוכד נצר והחריב
את בית המקדש והוליך את
אבנים של בית המקדש לבבל
ראה אותו אכן ומנהק כזהר
ועמה בריו ביקש ליקח אותו
ולא יכלו אותה לוז ומקואה·
ואז טיטוס הרשע כשהח"ה
כשהחריב בית שני והוליך
אבנים של בית המקדש לרומי
ביקש ליקח אותו אכן ולא
יכלו לוז אותה ומקואודך·
כך מצאתי במדרש אגדה "ק
עולים ויורדים בו· עולים תחי'
תחילה ואחר כך יורדים ולא
מלאכים שלאותו בארץ ארץ
ועמידן להועה לארץ ועלו לה'
לרקיע· וירדו מלאכי הוערך
לארץ ללוותו· ורבותינו אומרו
אותן מלאכים שהפטו יורד
סדום היו עולין לרקיע לפי ם
שנתגלו ואמרו כי משחיתים
אנחנו ולא אמרו כי משחית
ייי את המקום הזה· נדחו מן
ממקומם כל אותן קל"ח שנה
עד שעלתה מיונה לפני הק'
וחזרו למקומם· וכבראשית
רבה דורשו לענין ארבע מ"
מלכות שמשעבדין לישראל
והראה לו הק' ליעקב הייוך ה'
עלו לגדולתם והייוך ירדו מן
מונה· נצב עליו לשמרו ומ"
ואלהי יצחק· אעפ' שלא ...
ויעת מוקדיו שייחד הקב"ה
שמו על הצדיקים בחייהם
לכתוב אלהי פלוני משום שנ'
הן בקדושיו לא יאמין· כלו "
ייחד שמו על יצחק שימו ו"ה

ואלהי יצחק לפי שכהו ע"ה
עיניו וכלוא כבית והרי הוא
כמת· ויצר הרע נפסק ממנו·
כך דרש ר' תנחומא בר אבוה·
ורבותינו אמרו שלשה בנ"
אדם הן שחשובים בחייהם
כאילו הם מתים· ואילו הן· כה"
עיור ומצורע ועני· עיור זה"
מנין· מיצחק כמו שפירשנו·
מצורע מנין שנ' ויהי כאיש
הרכב הכה ויאת ... וינצ'
לא ואת אליו ומצורע היה· עני
מנין שנ' כי מתו כל האנשים
המבקשים את נפשך· דתן
ואבירם היו ולא מתו אלא
שירדו מנכסיהם· שכב עליה
עליה· קיפל הק' כל ארץ ישר'
תחתיו שתהא נוחה ליכבש
לבניו ונברכו בך· שאין הע"
העולם מתקיים אלא בשביל כם
וטללים יורדים אלא בזכות
ישר'· ופרצת· וחזקת כמו ה"
וכן יפרוץ· ופרצת ימה וקד"
וקדמה תחזירן כלא ומצרים
נתן לו· אנכי עמך לפי שהיה
ירא מעשו ומלבן הוצרך
להבטחה הללו· עד אם ענ"
עשיתי· אם משמש בלשון
כי· את אשר דברתי לך דב"
דברתי לאברהם ועליך אמרד
שהבטחתי לאברהם על ז"
זרעו לך הבטחתי ולא לעש"
לעשו שלא אמרתי לו כי יצ"
יצחק יקרא לך זרע אלא בך
ביצחק ולא כל יצחק· וכן כל
אלהם לך ולהם הסמוכים לה"
לדיבור משמשין לשון על·
וזה יוכיח שהרי עם יעקב
לא דיבר קודם לכן· ואנכי לא
ידעתי· שאילו ידעתי לא
ישנתי במקום קדושה זה· כי
אם בית אלהים· אמר אלעזר
בשם ר' יוסי קצרה הסולם
הזה עומד בבאר שבע וראש"

וראשו מגיע עד בית המ"
המקדש שאמר שבאר שבע עומד
בדרומו של יהודה וירושלם
בצפונו· בגבול שבין יהודה ו"
ובנימין ובית אל היה בצפונו של
נחלת בנימין בגבול שבין בנימין
ובין בני יוסף· נמצא סולם שר"
שרגליו בבאר שבע וראשו כנ"
כנגד בית אל ואמצע שיפועו עד נגד
ירושלם· ואני אומ' לפי שאמרו
רבותינו אמר הק' צדיק זה בא
לבית מלוני· ועד שאמרו יעקב "יפטר בלא לינה"
קראו בית אל וזה לוז היא ולא ירו"
ירושלם ושם הכין למדו לומר כן
לפי שאומר שנעקד בהר המורי'
המוריה וכיון למזן· זה היא קפ"
קפיצת הארץ האמורה בשח"
בשחיטת חולין שבא בית ה"
המקדש לקראתו עד בית אל
וזהו ויפגע במקום· ור'
יוסף קרא פירש
אין זה כי אם בית אלהים· אין
זה מקום כי אם בית אלהים·
וזה שער השמים· וזה שרא"
שראיתי סולם מוצב ארצה
ארצה וראשו מגיע השמים·
והנה מלאכי אלהים עולים ו"
ויורדים בו· הוא שעולים ובית
אלהים לשמים ומלמעלה וי"
ויורדים לבית אלהים·
והמאור הגדול ר'
ישראל מורה לר'·
וזה נורא המקום הזה· וזה ר"
דחילו אותיו הדין דחילו· כמו דבר
כמו סוכתנו וכסו לאלכש· ו"
וזה שער השמים· מקום ת"
תפילה לעלות תפילתם השמ"
השמימה· ומדרשו שבית ה"
המקדש למעלה ומכוון בית ה"
המקדש של מטה· אם יהיה
אלהים עמדי· אם ישמור לי
אלהים הבטחות הללו שה"
שהבטיחני להיות עמדי כמו
שאמר והנה אנכי עמך ושמר"

26

ושאירתך כל אשר הלך ואתן
לי לחם כמו שאמ׳ כי לא אעזב׳
אעזבך והמבקש לחם הוא
נעזב שנ׳ ולא ראיתי צדיק נעזב
וזרעו מבקש לחם. ושבתי כמ׳
בשלום. והשבותיך אל האדמ׳
האדמה הזאת. בשלום שלם
מן החטא שלא אלמוד מדרכי
לבן. והיה יי׳ לי לאלהים שא׳
שיחול שמו עלי מתחלה ועד
ועד סוף. שלא ימצא פסול
בזרעי. כמו שאמ׳ את אשר
דברתי לך. והבטחה זו הבטח׳
הבטיח לאברהם. להיות לך
לאלהים ולזרעך אחריך. והאב׳
והאבן הזאת. וג׳ כך תפרש
וו של והאבן הזאת אם יעשה
לי את אלה ואז אני אעשה
ואת האבן הזאת אשר שמ׳
שמתי מצבה וגו׳ כתרגומו אם
יהיה פלח עלה קדם יי׳. וכן
כשובו מפדן אמר לו קום ש׳
עלה ביתאל. ואז אמר שכבר
ויצב יעקב מצבה ויסך עליה
נסך. עשר אעשרנו לך. אחד
מעשרה. וישא יעקב רגליו.
שנתבשר בשורה טובה
שהובטח בשמירה נשאו לב׳
את רגליו ונעשה קל ללכת כ׳
בראשית רבה. ישקו העדרי׳
העדרים. משקים הרועים את
את עדריהם. והמקרא דיבר
לשון קצרה. ומוספו שאמר.
רגלים היו להשקות. לפי שה׳
שהיתה האבן גדולה. וגללו את
וגללו תרגום ומגנדרין כ״ל
לשון הוה ומשתנה לדבר כל׳
בלשון עתיד ובלשון עבר. לפי
של דבר ההוה תמיד היה
כבר ועתיד להיות. והשיבו את
ומתיבין. כמוה עם העינו. ע״כ
טעמו כמוה. ותרגומו עמהון
ורחל באה. טעמו לשעבר
כב׳ ותרגומו אתת הראשון

לשון עשה והשיבי לשון
עשיתה. הן עוד היום גדול.
לפי שראה אותן רובצים כס׳
כסבור שרוצים לאסוף הצ׳
המקנה הביתה ולא ירצ׳
עוד לרעות. ואמ׳ הן עוד הי׳
היום גדול. אם שכירים אתם
לא השלמתם פעולת היום. ואם
ואם הבהמות שלכם לא עת׳
לא עת האסף המקנה הבי׳
הבית. כך נדרש בבראשית׳.
ועוד נדרש כל המקראות
האלו על עת הגאולה ועל לה׳
לעתיד לבא. הידעתם את
לבן בן נחור. יודעים אתם את
את מי שעתיד ללבן אתכם
מעונותיכם וכו׳. כדאית׳
בבראשית רבה. ועוד ומדרש
אגדה דורשת מקרא זו כענ׳
בעניין אחר הידעתם את
לבן בן נחור. אמ׳ להם יעקב
יודעים אתם אם לבן תופש
מעשיו של אב נחור אביו את
שהיה עובד ע״ז ואהלך בדר׳
בדרכיו. ויאמרו ידענו כמ׳
כטוב אנו יודעים את מעש׳
מעשיו שהרי אין אחר כמ׳
בעיר שלא עשה עמו רעה
רעות. לכך אנו יודעים את
יודעים מעשיו כהספר ש׳
שלנו. וגללו את האבן זהו
ותרגם ומגנדרין לפי שהוא
לשון עתיד. ויגש יעקב
ויגל את האבן. כמו שמעב׳
שמעביר את הפקק מעל
פי הצלוחית. להודיעך כמה
גדול כחו. וישא את קולו ויב׳
ויבך. לפי שצפה ברוח הק׳
הקודש שאינה נכנסת עמ׳
עמו לקבורה. ד״א לפי שבא
בידים ריקנות. אמ׳ אליעזר
עבד זקני היו בידיו נזמים
וצמידים ומגדנות ואני אין
בידי כלום. לפי שרדפו אליפז

אליפז בן עשו במצות אביו
אחריו להורגו והשיגו ולפי
שגדל אליפז בחיקו של יצח׳
יצחק משך את ידו. אמ׳ לו
מה אעשה לציווי של אביו
אמ׳ לו יעקב טול מה שבידי
ותפטר והעני חשוב כמת.
כי אחי אביה הוא קרוב לו
לאביה. כי אנשים אחים אנח׳
אנחנו. ומדרשו אם לרמאות
הוא בא אחיו אני. ואם אד׳
אדם כשר הוא גם אני בן ה׳
רבקה אחותו שהיא כשירה.
ותגד לאביה ומתה אמה ולא
היה להגיד אלא לו. וירץ לק׳
לקראתו. כסבור ממון הוא
טוען שהרי עבד הבית בא
בעשרה גמלים טעונים. וח׳
ויחבק לו. כשלא ראה עמו כ׳
כלום אמ׳ שמא זהובים הביא
והנם בחיקו. ויספר ללבן. כ״מ
שלא בא אלא מתוך שנאת
אחיו. ושנטלו ממנו ממונו. א׳
אך עצמי ובשרי אתה. אין לי
לאוספך הביתה הואיל ואין לך
בידך כלום אלא מפני קורבה
אני מטפל בך חדש ימים. וכן
עשה. ואח״כ לא חנם שהיה
רועה את צאנו. הכי אחי לי׳
אתה לשון תמיה. וכי בשב׳
בשביל שאתה אחי תעבד׳
תעבדני חנם. ועבדתני כמו
ותעבדני. וכן כל תיבה שהיא
לשעבר הוסיף לו בראשונה
והיא הופכת התיבה להבא.
ועיני לאה רכות. רבי
יוסף קרא פירש
ועיני לאה רכות מאירות את
בשמחה וביופי שמאחזין
כמו בראשונה כתרגומו ...
והוא לשון נוי. ורבי
ישראל פירש
ועיני לאה רכות לפי שהיתה
בוכה שהיתה סבורה לעלות

גורלו של עשו שהיו הכל א׳
אומרים שני בנים יש לה לא׳
לרבקה ושתי בנות יש לו ללא׳
לבן הגדולה לגדול והקטנה
לקטן׳ אעבדך שבע שנים׳
הן ימים אחדים׳ ברחל בתך
הקטנה׳ כל הסימנים הללו א׳
לומ׳ לפי שידע בו שהוא
רמאי אמ׳ לו אעבדך ברחל
ושמא תאמר ברחל בתך אחר׳
מן השוק הק׳ בתך׳ ושמא תא׳
תאמר אחליף לאה שמה
ויקרא לה רחל הק׳ הקטנה׳ א׳
ויאהב לא הועיל כי מלאה א׳
אומ׳ שיאהב לה אומ׳ ולא
אומ׳ הריני בן שמונים וארב׳
וארבע ואיני יוליד שני
שנים עשר שבטים והוא א׳
שאני ואביה יולד׳ והלא
קל שבקלים אינו אומר כן
אלא להוליד תולדות אומר׳
ויאסוף לבן את כל אנשי וגו׳
תרגום ירושלמי ופרש שא׳
שלא אספם כל כך בשביל הא׳
המשתה אלא לישאל ולהסד׳
עצה אמ׳ להם לבן תנו לי ש׳
עצה היאך אעשה שתא׳
שיתעכב אותו הצדיק יעק׳
יעקב אצלי ויהיה כל העיר
מתברכת בשבילו שיום אח׳
שאתן לו רחל בתי ויצא הוא
ילך לו לארצו אמרו לו בערב
קח את לאה בתך ותשכבה
אצלו במקום רחל ויעכב על
ברחו עוד שבע שנים אחר׳
אחרות לעבוד לך ברחל ש׳
שהוא אוהב אותה כל כך נ׳
שאינו מניח אותה ויחזור
לארצו׳ העתקתי׳ ויעש מ׳
משתה׳ ומצאתי במדרש א׳
אגדה שכיוון העת כאוי
הקור היה והיה לו ללבן חא׳
חורה גדולה לפי שהקיל
אבי היה מלך כמו שכת׳

שכתבתי ומעלה בפרשת
ויהיו חיי שרה והיו לו פלט׳
פלטין גדולים ש׳ שכן דרך ש׳
של מלכים לבנות להם פלט׳
גדולים ויפים׳ ועשה לבן לש׳
לחוים הרבה את בית החור׳
החורה ובערב שלח אחר ק׳
טלם והכניסם בבית החורה
ולא יכלו לסבול החמימות
הפשיטו טלם את בגדיהם
מעליהם אמ׳ להם לבן תנו
לי הבגדים שלכם לשמור
אותם הושיטו טלם ונתנו
לו לאחר שיכלו ושתו אמ׳
אמרו לו ללבן הביא לנו הבג׳
הבגדים שלנו אמ׳ להם לבן
לא אתן לכם כלום עד שתל׳
שתפרעו לי וזה שיכלתם
ומסטרים אותם שאתן לכם
בחינם וזה שיכלתם׳ ועל כן
כרחם שלא בטובתם פרעו׳
כל זה שיכלו ואחרכך החז׳
החזיר להם הבגדים׳ ויתן׳
ויתן לבן לו את זלפה שפח׳
שפחתו׳ זלפה קטנה היית׳
היתה ודומיה לרחל ונתנה
לבן ללאה לרמותו ולהראו׳
ולהראותו שזו שפחת רחל
שלא ירגיש יעקב ברמאי׳ כ׳
שאתחלף לו רחל בלאה׳ ויהי
בבקר והנה היא לאה׳ אבל
בלילה לא היתה לאה׳ לפי כן
שמסר יעקב סימנים לרחל
ובשראתה שהיו מכניסין לו
לאה ע׳ אמרה רחל עכשיו
תכלם אחותי עמדה ומסרה
לה הסימנים׳ ואלו שכתו׳
מאת רמק היו שהרי נקוד
כתוב׳ שמע של מאת הס׳
שבעת ימי המשתה׳ א׳
כך הוא בתלמוד
ירושלמי בתוספ׳
של מורי קלונ׳
ונתנה לך׳ לשון רבים׳ מזו א׳

עדיה ונבלה שם שפתם׳ נל׳
עבנה לבנים ונשרפה לשרי׳
לשריפה׳ אגדה לשון רבים׳
דאו ונתנה לך אני אותן לך א׳
ואם אינך מאמין לי הרי כל
בני עירי יהיו ערבים בדבר
אם איני נותן לך שהם יהיו
נותנים על כרחי׳ לכך כתב
ונתנה׳ אני ובני עירי נותנים
לך׳ גם את זאת׳ שהיא אינ׳
ישרה בעיניך׳ בעבודה אשר
תעבוד עמדי עוד שבע ש׳
שנים אחרות׳ על מנת כן אני
נותנה לך שתעבור לי עוד א׳
שבע שנים אחרים שלאו הם׳
תאמר ומשאתנה לך אינך רו׳
רוצה לעבוד לך אותר ותחזור
לי את רחל ללאה והן ודרשו׳
אבל פשוטו ונתנה לך גם זו
ואיד ותעבוד לאחר נשואיה
ויעבוד עמו עוד שבע שנים
אחרות׳ אחרות הקישן לרא׳
לראשונות מה לראשונות
באמונה אף אחרונות באמו׳
באמונה׳ ויאהב שבראותות
באו עליו׳ ראובן׳ אמרה לא׳
לאה ראו בן שנתן לי הק׳ בה
להיות בכור לשבטים ולא׳
ולירדן ויאהב ראיה אני כ׳
בנבואה שיטול אחיו את
בכורתו ומתנו ויתן אותה לא׳
לאחיו הקטן ומתנו׳ שמעון
משמעו פתרונו׳ הפעם א׳
ילוה אישי אלי׳ לפי שהיא׳
שהאמהות נביאות היו וא׳
ויודעים ששנים עשר שב׳
שבטים יוצאים מיעקב וא׳
וארבע נשים ישא אמרה
מעתה אין לו פתחון פה על׳
שהרי נטלתי כל חלקי בבנים
על כן קרא שמו לוי׳ תוהו׳
שבכולן כתיב קראה ותקרא
וזה כתוב בו קרא׳ ויש ודרש
ודרש אגדה באלה הדברים

רבה כשנולד לו׳ שלח הק׳
גבריאל והכיוו לפניו וקרא
לו שם וה ונתן לו עשרים וק׳
ויובעה ותנות כהונה ועל
שם שליוהו בותנות קריו
לו׳ כל שנ׳ בו עלץ ורוכה ב׳
ביוכלופין חוץ ולו שהיורון
היה ומלה נהס הפעם יורה
יות יי׳ שנטלתי יותר וחלקי
ע ועתה יש עלי להודות י׳
ור׳ יוסה קרא פירש
בעיניין אחר׳ וה ריה׳
ליותה ליוה שנתנה בו הור׳
הוריוה להק׳ יותר ויישוע׳
שהרי היתה לה ליתן הוריוה
בריוובן שזכתה לבנים יולא
לפי שריותה כרוח הקורש
שעתידים לעיות ומוע ולכ
ולכים ושרים יותר וכל הע׳
השבטים נתנה בו הוריוד
להק׳ שויכה יותה ליותו י
בו הריוו ליותה הגרולה
דו׳ לפי שריותה כרוח הק׳
הקורש שהיה שתיד לעיות
ומוע דור הולך שנתן רוב
הוריוות להקהל ותקנעו רח
רחל כיוחותה קעוה כועם
כועשה ויחותה הטוביס
יוורה ויולולי שהיין ערק
ערקת ומוע ליו היתה זוכה
לבנים והו פשוטו ומדרשו
יורבע ומידות רעות יש בנש
כשים יועיוות דברניות
עעקנות קנויות יועיוות
ומין שנ׳ ותעיו דיעה ברת
ליוה דברניות ומין שנ׳ וק׳
ותדבר ומרים בעקנות וק׳
ומין שנ׳ ויושה יוחת ומשי
כני הנביוים עעקה קנויות
ומין שנ׳ותקניו רחל ביוחק׳
ניוחותה הבה לי בנים וכי
כך יוביך עשה ליומך והליו
התפלל עליה ואתה יונבי וק׳
ומכיון מי שיוון לו בנים חשק׳

שחשוב כמת התחת יולק׳
יולהים יונבי ומי פוקוומוק׳
יוני שיש יכולת בידי לעשות
כל ווה שיורעה יושר ומצע
ומך ומוך ומצע ולו ומוכ׳
שהרי כבר עלרן ומוע בעם
פרי בטן בנים קרויים פרי ק׳
הבטן שנ׳ברוך פרי בטנך ק׳
על בכי תתרגומו ומוכ׳
יורבי ויובנה גם יובי ומוק׳
ומוה ומהו גם יומרה לו וק׳
וקיעך יוברהם היו לו בנים
והגר וחגר ומתנו כנגר ק׳
טרה יוו׳ לה וקיעתי הכניסה
ערתה לביתה יומרה לו יום
הדבר הוה ומעכב הנה יומוק׳
בלהה בלו יוליה ויובה גם ק׳
יונבי כשרה וקיעתך בלהה׳

פירש ר׳ יוסה קרא
בלהה כעין בלהה שהיתה
ומהולת כשעה שילדה ולא
ידעה ליעך רעני וזכני ד׳א
דעני יומרה רחל דעני הקבה
כמותן דין שרן בו לשרה ש׳
שהרי היו הכנסה ערתך
לביתה ויוחרכך ילדה כריוע
בטוחה שיוולד יוגיונבי ע׳
נפתולי יולהים נפתלתי ומכ׳

מנחם בן סריק ק׳
פירשו במחברת
עויד פתיל חיטרים ומות ק׳
הוקום נתחברתי עם יוחוק׳
יוחותי לוטת לבנס מון היין

ור׳ ישראל מפרש
בעיניין אחר׳
נפתולי לשון עיקש ופתלתול
נתעקשתי והפניתי פעירות
ונפתולים לוקום להיות ש׳ק׳
שיוד ליוה ותגם יכולתי וק׳
ומונקלוס תירגמו לשון תפי׳ק׳
תפילה כמו נפתולי יולהים נ׳ק׳
נפתלתי בקשות החביבות ל׳ק׳
לפניו נעתרתי עתקבלתי כיוק׳
כיוחותי נפתולי עתקבלה

תפילתי ומדרשי יוגרה יש
כלשון עטרייקון ותלר ולפה
כמלן ניוור הריון חוץ ומל׳ק׳
ומולפה לפי שהיתה כחורד
ומטלן ותיעקת בשנים ויוץ ק׳
הריון ניכר בה וכרי לרוייות
יות יעקב נתעה לבן ללוד
שליו יבן שומכעסין לו יות ל׳ק׳
ליוה שכן ומגליתן שפחה
גרולה לכת גרולה ושפחה ק׳ק׳
קטנה לכת קטנה ביוגר בא
ומל טוב לי כמו גר גרי וסיעק
ליו ומדרש יוגרה שעל
ומהל כי יושרוע בעת כמו ק׳
ריוה בעת ויושרוה ומלכות
ופילגשים ויהללוה ושמחם
לשון הילול וכפל ומלה היא
יומרה ליוה כל מי שומודד
יומתי יולשרע שהרי יונ ומ׳ק׳
ושפחתי ילדע חיי השבטי׳ק׳
השבטים ווה יומרו לי ר׳ק׳
יושריך שוכית להולד יות
ושפחתך חיים של השבט׳ק׳
השבטים שהרי ויערקתך ק׳
הויו ולך ליומבן ביומי קיער
חטים להגיד שכחו של ערק
שעת הקיעיר היה ולו פשט
ידו בגזל להכיוו חטים או
שעורים יולו רבי הפקד ע׳ק׳
שיומן יורם ויקפידבו דוריו
דוריום פומלי ועשב הוא
ובלשון ישומעואל יסמין ומ׳ק׳
ומויניו דודיום מיניו יומתם
ולו היה יורעוה הם והלך ק׳
וקשר חמורו ברודיום והלך
לו ווה עשה החומר רעה ל׳ק׳
לרוח ושברו הדודיום ק׳ק׳
ומוקום גידלם ויד עקבו ק׳ק׳
ומת החומר וכשבו ריומבן
ומעל חמורו ריוהו ומת הכן ק׳
שהן הודיום לקחן והכיוו ק׳
ליוה ומו השתקתי ולקחת
גם יות רודיו בני בעוויה
ולעשות עור ויות ליקח גם

את דודאי בני. ותרגום ולחיכב
ולכן ישכב עמך הלילה ולפי כך
שזילזלה במשכב צדיק לא זכת׳
זכתה ליקבר עמו. שכר שנתתי
נתתי לרחל שכבה בלילה הוא.
הק׳ סייעו שיצא יששכר וגו׳
ושכ׳ וישמע אלהים אל לאה
שהיתה מתאוה ומחזרת להרב׳
שבטים זבד טוב. כתרגומו יח׳
יזבלני. לשון בית זבול הרמ״יי
הדבריייה בלע׳ בית דירה
ועתה לא תהיה עיקר דירתו כי
אלא עמי. שיש לי בנים כנגד
כל נשיו. דינה. פרשוהו רבותינו
שדנה בעצמה אם זכר זה לא
תהיה רחל אחותי כאחת השפ׳
השפחות ונתפללה עליו ונהפך
לנקיבה. ויזכר אלהים את רחל
זכר לה שמסרה סימנים לאחות׳
לאחותה ושהיתה מצירה של׳
שמא תעלה בגורלו של עשו וכ׳
ושמא יגרשנה יעקב לפי שא׳
שאין לה בנים ויגנה עשו הרשע
כי עלתה בלבו כשטוען שאין
לה בנים. ההוא שיכר
הקליר׳ עזרו עזרן
כפירט שלו של יום
הכסא האדמון כ״ח
כבש שלא חלה עז
צנה לקחתה לו וכ״ח
ונתבהלה לה וכו׳. יוסף הכ׳
(שלא) הכניסה לאוקם שהריוה וכן
יוסף את חרפתינו. לשון לא יח׳
יאסף הכיתה. יוספו עוגה כד
וירחק לא יאסף. לא ישוין יוה׳
יוסף אלהים את חרפתי שה׳
שהייתי חרפה על שהייתי ע׳
עקרה והיו אומרים עלי שא׳
שעלה אני לחלקו של רשע כ׳
ומדרש אגדה כל זמן שאין לא׳
לאשה בן אין לה במי לתלות
סירחונה מי שיש לה בן תולה
בו מי שיבר כלי זה בנך מי אכ׳
אכל התאנים אלו בנך בן אחר.

יודעת היתה בנבואה שאין
יעקב עתיד להעמיד אלא עד
שנים עשר שבטים אמרה ש׳
יהי רצון שאותו שהוא עתיד
להעמיד יהיה ממני לכך לא
נתפללה אלא על בן אחר ויהי
כאשר ילדה רחל את יוסף כי
משנולד שטנו של עשו שנא׳
והיה בית יעקב אש ובית יוס׳
יוסף להבה אש בלא להבה כי
אינו שולט למרחוק משנולד
יוסף בטח יעקב ורצה לשוב
שנתנה את נשיי אותו רועה
לצאת אלו בשות׳. ור׳
יוכה קרא פירש
בעניין אחר ויהי כא׳
כאשר ילדה רחל את יוסף כי
לפי שעדיין לא עלו השבט׳
השבטים עלם לא ביקש לצ׳
לצאת שהיה מתיירא לפי כי
שעדיין לא ילדה רחל היה כי
מתיירא ועשו שאלו יקח
אותה בעל כרחו והיה יעקב
מעכב כל לידת השבטים בש׳
בשביל רחל ואחר כשילדה
רחל אז נתנה את נשיו שאינו
מתיירא יותר ועשו שיקח
לו את רחל שהרי כבר ילדה כי
וירא אותו רשע שיאתנה כי
עקרה ואינו אלקחתה. ומ׳
נחשתי. ונחשתיה מכירתי כי
מנחש טלי שעל יד מותה
לי ברכה כשבאתי לכאן לא היו
לו בנים שנ׳ והנה רחל באה
ויפטר יש לו בנים והלא שו׳
שולח את בתו אצל רועים וא׳
ועכשיו היו לו בנים שנ׳ וישמ׳
וישמע את דברי בני לבן לאמ׳
לאמר וג׳ בגלל בעבודך. כמו
בגלל הדבעות האלה. נקבה
כתרגומו פרש אגרך ואת כי
אשר היה ויקנך אותי. את כי
חשבון ויעט ויקנך שבא
לידי ומתחלה מזה היו לרגלי.

בשביל ביאת רגלי ימלך עם
רגלי ביאת ברכה כמו העם אש׳
אשר ברגליך לעם אשר ברגלי
הבאים עמי. ועתה מתי אעש׳
אעשה גם אנכי לביתי. לצורך
ביתי. עכשיו אין עושין לצרכי
לצרכי אלא בניי וצריך אני לי׳
להיות עושה גם אני וסומכין כי
והוא גם נקוד וחובר בחבורות
רקות כמו נקודה פונטורא
טלוא לשון טלאי המנברות רח׳
רחבות חום שחום דומה לאד׳
לאודם רוש בלע׳ כמו שאומרים
ונראות לבנה לעיניך התכונ׳
התכוויה והיה שכרי אותן שמ׳
שיולדו מכאן והבאו נקודים
וטלואים בעזים ושחומים בכש׳
בכבשים יהו שלי ואותן שיש׳
שישנן עכשיו הפרש והן והמ׳
והפקידם ביד בניו. שלא תאמר
על ידי הזכרים שהם נקודים
וטלואים תלדנה הנקבות רא׳
ראויות מכאן ואילך. ועתה בי
צדקתי יום מחר שתבוא
נטל ושלך כלום תענה בי צד׳
צדקתי כי תבוא צדקתי על ש׳
שכרי לפניך שלא תמצא בעדרי
כי אם נקודים וטלואים וכל
שתמצאו בהם שאינו נקוד וט׳
וטלוא או חום בידוע שגנבתיו
לך וכגנבה תהא שהוא בשלי הן
לשון הן קבלת דברים לו יהי כי
כדבריך הלואי ותחפוץ בכך כי
ויסר ביום ההוא וג׳ התישים
עזים ודברים כל אשר לבן לו כל
שהיתה בו חברבורית לבנה.
ויתן לבן ביד בניו העקודות רא׳
ראויות שכבר החולות והעקוד׳
והעקודות שאין אלו שהיים
אותן ויסר לו. מקל לבנה עוז וש׳
ושמו לבנה. כתרגומו חוור ותחת לוז
ולבנה ואומר אני שזהו שקו׳
שקורין טרמבליין שהוא לבן לה
כשהוא רטוב לוז ועוד לקח רח׳

ומקלות לוז יש שנקראין כן ינוק׳
יאגוזים קטנים קולדריו בלע׳ ה
וערמון קשטניי. פצלות קילופ׳
קילופים קילופים שהיה עוש׳
עשהו ומנומר. ומחשוף הלבן ג״מ
גילוי לבן של מקל כשהיה קולפו
היה נראה ונגלה לובן של מקל
במקום הקילוף. ויצג. ורעצין ה
לשון תחיבה ומניעה הוא כלומ׳
בלשון ירושלמי והרבה יש בתלמוד
ריעה שלפה רגן ביה ואידי ריעה
רעינה יוליה טוקיער לשונו ה
ברהטים במרוצת המים כבר מ׳
בבריכות המים העשויות להש׳
להשקות שם הצאן בארץ יומ׳
אשר תבואנה וג׳ ברהטים יוצ׳
אשר תבואנה הצאן לשתות ה
שם הצאן המקלות לנכח הצ׳
הצאן ויחמנה כמיון לשתות׳
הבהמה רואה את המקלות ומ׳
ונרתעת הולד לאחוריה והזכר
רובעה והיתה יולדת כמותו כו׳
ה׳ ומשעיו אותו הימים נעקין ורע
טועיהו ולא היו עקיבות לומר
וזהו ויחומנה כמיון לשתות אל
המקלות אל מראית המקלות׳
עקודים ונשואים במקום עקור׳
עקודתו הן קרעולי ידיהן ורג׳
ורגליהן׳ והכשבים הפריד יעק׳
יעקב העולים עקודים נקודים
הבדילם לעצמו ועשה אותם
עדר לבדו והוליך אותו עדר ה׳
לפני הצאן ופני הצאן ההולכות
אחריהם עפות אליהם והיו
שאותו ויתן פני הצאן אל עקוד׳
שהיו פני הצאן אל העקודים׳
ואל כל חום שיצעו בצאן לבן׳
וישת לו עדרים לבדו כמו שפ׳
שפירשתי׳ המקושרות׳ טל׳
כתרגומו הבכירות׳ ואולי ה׳
על מוקדיו להוכיח עליו׳

ומנחם בן סרוק
חיברו במחברת
עם יוחיותל בקושרים ויהי ה׳

הקשר יוציץ יוחון המתקד׳
המתקשרות יחד לומר עיב׳
עיבורן׳ ובהעטיף הצאן׳ לש׳
לשון ייחור כתרגומו פירוש׳

ומנחם בן סרוק
חיברו במחברת

עם המחליעות והמעטפות׳ ה
לשון עטיפת כסות׳ כלומר וה׳
והתעטפות בעורן ובצמרן וה׳
ומרן והתאוות להתייחם על ידי
זכרים׳ צאן רבות׳ פרות ורבות
ואשר צאן ושפחות ועבדים
ומכר צאנו ברחים יקרים ולוק׳
ולוקח בהון כל זאת׳ עשה כינס׳
כמו ויעש חיל ויד את עמלק׳ ה
שוב אל ארץ אבותך׳ ושם
ואהיה עמך אל בעירך ואהו׳
ואחזור לשאת ידי ואפשר לומ׳
להשרות שכינתי עליך׳ ויקר׳
ויקרא לרחל וללאה׳ לרחל ה׳
תחילה ואחר כך ללאה׳ שהיא
היתה עיקר הבית שבשבילה
נזדווג יעקב עם לבן׳ ואע״ג
בניה של לאה אחרים ברבר ה
שהרי טען ובית דינו וישבט
יהודה והיו אומר כרחל וכלאה
אשר בנו שתיהן את בית ישר׳
ישר׳ הקדימו רחל ללאה׳ עד׳
עשרת מונים ארץ מונים פחות
ועשרה׳ מונים לשון סכום כמ׳
כלל וחשבון והן עשירית ד׳
לומר שהחליף תנאו ואומר
מעריים׳ והנה העתודים אות
מצפ׳ שהבדילם לבן כולם שלא
יתעברו הצאן ראיתן היה חל׳
ולאבי השרית וכיון אותן ית׳
ועדר המוסר ביד בני לבן לעדר
שכר יעקב׳ ברודים כתרגומו
ופציחין פיישרטלש׳ ואת של
לבן ויקח את גופן סבב הברי׳
הברכות טלו פתוחה ומפול׳
ומפולשות ואין אלא ואין לו לה׳
להביא על זה המקרא׳ הצ׳
ביתואל׳ כמו אל ביתואל הי׳ זה ה

ויהיה ודרך המקראות לדבר
כן כי אותם כלים אל המרון כמ׳
כנען׳ אשר נשחת שם׳ לשון
גדולה כשמשחה לאלכות כד ה׳
ויצק שמן על ראשה׳ להורד׳
ומשכה למזבח׳ אשר נדרת לי׳
עדך אותה לשלמו שאמרת ה
יהיה בית אלהים׳ שתקריב ה
שם קורבנות׳ העוד לנו חלק
ונחלה בבית אבינו׳ לאה מנכב
על ידך ואשוב בלום אל בית אבי׳
ואיהלות לירש בנכסי אבינו כמ׳
כלום בן הזכרים׳ הלא נכריות
נחשבנו אפילו בשדרך בנ׳
אדם לתת נדוניא לבנותיו כמ׳
כשעת נישואין נהג עמנו כמ׳
נכריות׳ כי מכרנו שעבדת ה
אותו יד׳ שנה ולא נתננו לך כמ׳
אלא כשכר פעולה׳ את כספנו׳
שעיכב הדמים ושכר פעולה
כי כל העושר כי ושמוש כלו׳
בלשון אלא׳ כלומר ושל אבינו
אין לנו כלום אלא זה שהציל
הק׳ ומאבינו שלנו הוא׳ הציל׳
לשון הפרשה׳ וכן כל הצלה כמ׳
שבמקרא לשון הפרשה שה׳
שהופרישו מן הרעה׳ וזהו ש׳
היאוב את בנו ואת נשיו׳ כמ׳
הקדים זכרים לנקבות׳ ועשו
הקדים נקבות לזכרים׳ הה׳ד ה
ויקח את נשיו ואת בניו׳ ויקנה
קנינו׳ זה שקנה עבדים ושפ׳
ושפחות וגמלים וחמורים׳
מקנה את צאנו׳ שנתן ביד בני׳
בנו דרך שלשת ימים בינו
ובין יעקב׳ ותגנב רחל את הת׳
התרפים׳ להפריש את אביה
מע״ז נתכוונה׳ ביום השלישי׳
שהרי דרך שלשה ימים היה
בינהם את אחיו את קרובו
דרך שבעת ימים׳ כשאותן כמ׳
שלשה ימים שהלך המגיד
להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו ה
עיניו רחוק וללבן ששה ימ׳

אמרים ובשביעי השיגו ואמרנו
כל מה שהלך יעקב לשבעה
ימים הלך לבן ביום אחד ואמ'
מטוב ועד רע כל טובתם של
רשעים רעה היא אצל צדיקי'
ורבותינו דרשו מעניין אחר ה'
השמר לך מדבר עם יעקב מט'
מטוב ועד רע השמר לך שמ'
שלא יהרגו בו האנשים שעמ'
שעימך אלא לו דברי טובות
אע"פ שהם מעכבים אלא לו כן ה'
מטוב ועד רע אל תדבר עמו
דברים טובים שיטיאו לידי ד'
רעה דא"א מטוב ועד רע אל
תתחיל לדבר דברי טובה ות"ל
ותסיים ברעה כשבא אלא אחר
שכל מי שטורח ומכניס ואינו
ויוצא ריקם רואה לו מי שבורח
ומוליכות חרב ותגנב אותי ה'
גנבת את רעתי יש לאל ידי
יש לחיל ולכח ידי לעשות ה'
עימכם רע כל שם שהוא
קודש על שם עוזו ורב אוני
הוא נכסה נכספת חורת ה'
והרבה יש במקרא נכספה ה'
וגם כלתה נפשי וכן ומעשה
ידיך תכסוף כי יראותי השט'
השיבו על ראשון ראשון ועל
אחרון אחרון שיאמ' ותנהג
את בנותי לא יחיה ומאומה
קללה מתה רחל בדרך מה ש'
עמדי וקח לך מה עמדי מה
משלך וקח לך כדיני אומות
שתשבע שלא שהוא שלך
באהל יעקב הוא אהל רחל
שהיה תדיר אצלה וכן הוא
אומ' בני רחל אשת יעקב וא'
ויבא באהל רחל כשיצא
מאהל לאה חזר לאהל יעקב
שהוא אהל רחל קודם שח'
שחיפש באהל האמהות וכ'
כך לאה שהיה מכיר בה ש'
שהיא משמשנית ורחל ל'
לקחה את התרפים פסוק זה

היה צריך לכתוב ומעלה אין
שאין מוקדם ומאוחר בתור'
ותשימם בכר הגמל כתרגומו
בעביטין דגמליא והיינו מרד'
ומרדעת שעשויים כמין כרי
ומעורבין שפט והקיפורד
בעביטין והוא עביט הגמ'
הגמלים כשטל בלע' כי דלק
דלקת אחרי כי רדפת אחרי
כמו על ההרים דלקוט אדלק
אחרי פלשתים ויוכיחו בין ש'
שנינו יבררו בין שנינו עם
מי הדין ובלשון לע' אשפ'
אשפרואר לא שכלו לא הפ'
הפילו עבריך כמו רחם מכ'
משכיל תפלט פרתו ולא תש'
תשכל ואילי צאנך לא אכ'
אכלתי מכאן אמרו איל בן ש'
אמו קרוי איל בן שנה לא
כן מה שבחו אילים לא אכל
אכל כבשים אכל אם כן גזלן
הוא טריפה לא הבאתי אליך
שיהא לך פתחון פה עכשיו
לומר לכך דלקתי אחריך לכל'
לבקש טריפות צאני שנטרפו
על ידך וגנובות ושטורח'

יוסף קרא ברבי שמעון

לא טריפה על ידי אני אחו'
ויוב' אמרו רבות' כל אותן כ'
הימים שהיה יעקב בארם נה'
נהרים לא באתה חיה רעה
בארץ בזכותו של יעקב ומ'
ומדרש אגדה חולקת על ד'
דברי רבותינו וכך שנויה ה'
האגדה כל אותן הימים שה'
שהיה יעקב בארם נהרים לא
פסקו חיות רעות מלטרוף ה'
בכל יום בהמות וצאנם של
אנשי ארם נהרים וכשהיו רו'
רואים את צאנו של יעקב היו
בורחים ובלכך מה כדי שיר'

שיראו הכל שיצאנו של יעקב
ניצולת בזכותו והוא שאמ' יע'
יעקב ללבן טריפה לא הבאתי
אליך כדרך שאר הרועים ש'
שהיו מביאים טריפות לבעל'
לבעליהן אנכי אחטנה כמו ה'
אל השערה לא יחטיא אנכי
ובני שלמה חטאים חסרים
אני אחטנה אחסרינה אם
חסרה לי שאירי תבקשנה ה'
גנבתי יום וגנבתי לילה גנובת
יום וגנובת לילה הכל שילמתי
לך גנבתי כמו רבתי עם ושר'
ושריתי במדינות מליאתי ות'
משפט אכלני חורב לשון אכ'
אכלה קרח בער בלילה משליך
קרחו כפתים אכלני חורב והקר
שנתי מעיני שנתי לשון ש'
שינה היא ורבותינו דרשו ה'
והקר שנתי מעיני אפשר ש'
שהיה מרעה את צאנו ביום
ובלילה אלא כך אמ' יעקב ללבן
בשביל שהייתי מרעה את
צאנך ביום לא יכלתי ללמוד
תורה נדדה שנתי מעיני שה'
שהייתי עוסק בתורה בלילה
בשביל טורח ועבדות שביום
ותחליף את משכרתי הייתה
משנה תנאי שבינינו נקוד לה'
לטלואים ועקודים לברודים ש'
עשרת מונים לא עשרת מ'
מונים ממש אלא כך וכ' דרך ה'
של אדם לומר לחבירו הלא עש'
עשית לי דבר זה יותר מעשרה
פעמים וכן אמ' הקב"ה למשה
וינסו אותי זה עשר פעמים ות'
ולא שמעו בקולי לולי אלהי אב'
אבי וג' כל מקום שנ' לולי זכות
אבות היא ומקשינן והיא כת'
כי לולי התמהמהנו ומתרצינן
אע"ג זכות אבות גרמה להם כת'
שיצאו בשלום שאם לא זכות
אבות היה הק' מגלגל עליהם מ'
ממרתו של יוסף במותה שעה

חסלת

ויצא יעקב

ותפתיחין בתרי עשר
ויברח יעקב שדי ורמ"ם

לקריות עשו ויהי להם יום ה׳
היו ביותי לקריותי לשלום הרי
טוב ויום ליום טה תיוחון לך
שיש לי שור וה יופגבני שנך
שעקריו שור שנבטר שורו ך
הדרלו ויהי ובני עלחוים יהיו
כרכת והיה בית יעקב יוש ובי
ובית יוסג להבה ויות עשו לך
לקש וגג חמור וה ישטר שנ
ישטר חמור גרם ויש לי עך
עיון יהיו ישר שנ ויותם עיוני
עיון מרעיתי יודם יותם שפ
שפחה ישר שנכעיני שפחה
יול יד גבירתה ולכך יהיי ירא
ומעו יובל יוני יריו ומחט ל
שנ ויריו יעקב ויוד שוא
יגרוש החטין שך טון מדרש
רטתע טחור לפשוטו של
ויקריו ויקי לי שור וחמור יה
יוביך יוה לי ומטל השוים ומש
ומשוני היורין ומוב רגן ותי
זו יוביה ליו ומן השוים והיו מן
היורין שור וחמור דרך יורין
לומר על שוריב הרבה שור
יורם יומר לחכירו מילה קריו
תרנגול יהיו יומר קריון התרי
התרנגולים ויושלחה להגיד
ליודוע להודיע שיוני ביו יולך
יולך ולחייהו חן בעיניך שיה
שיוני שלם עוך ומבקש יוהך
יוהכתך דיין ויש יותם ליומר
כה תיומרו וג טה הפסוק יש
יה תיבות כנך יה בשומו שנך
שנשתברו הלוחות כשכיל ש
שיומר יעקב כה תיומרו ליומני
לעשו נגיר על הלוחות להש
להשתבר וכן יומרו רטתע
כל המחנה לרשע ומקטין ש
עיניו לפניו קשה לפני הקנה
כיום ששטרו הלוחות וכן י
במקרין שליומרין בו ישובו
המליונים יול יעקב ליומר יש
גו יה תיבות יומרו לו יומה ך
שלחתנו בין תיבות יוג יונן ך

נשיב לך דבר כיי תיבות ביונן
יול יומיך יול עשו הייתה יומר
יומי יובל היום ונהגעיך כש
כעשו עירם בשניותו ויריו
יעקב מיוד ויש לו גם בורך
הפסוק יש יי תיבות יומר יעקב
ומיריו יומרו החטין שחך
שחינפתי לרשע שיומרו לו
המליונים שעתידין שישתך
שישתברו הלוחות בשכיל
דבר זה דיין ויריו יעקב ומי
ויש לו ויריו שומו יהרג ך
ויש לו שומו יהרוגיות ליומר
יומרים ויומר יום יבין עשו
יול המחנה היומת והנהו וג
בפסוק זה יש יב תיבות כנגד
יי שבטים שעלדו וכנגד ש
עשרו הרי יב שהרי בניהן ש
עריין לין עלר יומר יעקב בך
בזכות ובזכות יי בני יום בט
בומה שיומינעל ומיד עשו חך
חזר ועך יומר יומך עדיי ליפעל
בשבי שליו עשיתי כיכוד יום
ויום והלך והילך כל מה שהיה
לו לשני ומחנות לכך הויעך
לומר והיה המחנה הנשיור
לפליטה שיום יבין יותן רשע
וישומיד ומחנה יומת בשכיל
חטיני יהיה המחנה היומרת
ניעלת בזכותם דיין המחנה
היומת והכהו ומחנה ומשוש
לשון זכר ולשון נקבה השוש
יעיו על היורין ויקיעה השוש
ומיעיו הרי זכר והשוש ורה
זרחה על הויב הרי נקבה יך
וכן והנה רוח גדולה כיוצ
ומעבר המדבר הרי נקבה ויג
ויגע ביורבעפיעת הבית הרי
זכר והנה רוח גדולה חזק
ומפרק הריבהרי זכר ונקיבה
והיה המחנה הנשיור לפליטה
על מריחו כי יולחבבן התקין ך
עשיו לשלשה דברים לדורן
ולמלחמה לתפילה לדורון וך

ותעבור המנחה ולמלחמה וך
והיה המחנה הנשיור לפליטה
לתפילה יולהי יובי יוברהם וך
ויולהי יובי יעקב ולהלן הוא
יומר ופחד יעקב ועוד ויהו ם
שחומר והזכיר שם המיוחד
היה לו לומר היומר שובי יולי
יולין כך יומר יעקב לפני הבטחות
שתי הבטחות הבטחת בי יומך
יוחת ביעיותי ומית יובי יומר
לי שוב יול יורין יוטתיך ולומל
ולמולרתיך ויהיה עוך ולשנ
נגלית לי בשם המיוחד לבדו וך
ויומר יים יול יעקב שוב יזל
יורין יוטתיך ובשתי הבטחות
הלזו יוני בו לפניך דיין ויומר
יעקב יולהי יובי יוברהם וגו יך
יי תיבות ישבוה הפסוק וכנך
וכנגדן יש יו שמות של שם
המפורש חקוקים על כל יות
ויות של פסוק זה וטלן ניתנו
ונאמרו בפירוש למשה רביט
על הר סיני יובל לין ניתן לערך
רשות לגלות ליותן קטנתי מ
מכל החסדים עשה יותיורת
ישבוה הפסוק וכנגדן ניתנה
תורה בעשה קולות בזכותן של
יעקב על שהקטין יות עשו
לפני הקבה בחסר ויות ובפך
ובספר היכלות ומעיותי כתוב
שניתנה תורה בעשה קולות וכלן
ומפורשין לשם ומתחילין יוב
יוב יוב ומתחלפין לטוה עיניני
דיין קטנתי מכל החסדים ומכל
היומת שעשתה זכותי על
ידי חסדים והיומת שעשית
עמי לכן יום יריו שוא
מה שהכטחתני נתלכתי יך
בחטיני ויגרום לי לחסור ביד
עשו ומכל היומת יומיתת דיך
דבריך ושומרת כל הבטחות
שהכטחתני כי בוקלי עברתי
ליו היה עמי ליו נפגו וליו והב
וליו ומקנה יוליו ומקלי לבדי וסך

שכן אמרו רבותינו כשיצא
יעקב מבית אביו ללך לחרן
אמ׳ עשו לאליפז בנו קום רד״
רדוף׳ אחרי יעקב אחי והרוג׳
אותו אמרה לו תמנע פילגשו
אמך יודע אתה שגזר על אב״
אברהם זקינך בברית בין הב״
הבתרים כי גר יהיה זרעך׳ ?
ואם תהרוג את יעקב אחד
מיצות ומתעבר במקומו ש״
שאין בנים לאביך כי אם שני׳
שניכם אמ׳ לה ומה אעשה ל״
לצוויית אבי שציווני להרוג׳
אותו אמרה לו קח את כל
ממונו ועני חשוב כמת׳ ל״
מיד רדף׳ אחריו ולקח כל כסף
זהב ואבנים טובות ומרגליות
שנתנה לו רבקה אמו ונשאר
ריקם בלא שום דבר וזהו שא״
שאמ׳ יעקב כי במקלי עברת״
עברתי את הירדן הזה ׳ ועוד
מדרש אגדה נדרשת כי במ״
במקלי עברתי וג׳ נתן מקלו ב״
בירדן ונבקע הירדן מיד אחי
מיד עשו׳ מיד אחי שאין ב״
מנהגו כאח אלא כעשו הר״
הרשע׳ ד״א הצילני נא אנ׳ ?
נא אלא לשון בקשה׳ היטב
איטב עמך׳ היטב בזכותך׳
איטיב בזכות אבותיך׳ ד״א
היטב בזכות אחרים איטיב
אם אינך כדיי בזכותך איטיב
אני בעבורי׳ ושמתי את זרעך
וזה היא ההיטבה שאיטיב
עמך שאשים את זרעך כחול
הים׳ יכול כחול שיש בו
ספירה ת״ל אשר לא ׳׳ יס״
יספר מרוב׳ ד״א ושמתי את
זרעך׳ והיכן אמ׳ לו כן והלא
לא אמ׳ לו אלא והיה זרעך ?
כעפר הארץ אלא שאמ׳ לו
כי לא אעזבך עד אשר אם
עשיתי׳ ולאברהם אמ׳ הרבה
את זרעך׳ וג׳ וילן שם׳ אין ?

לינה בכל מקום אלא לינת ל״
לילה׳ ופירוש לעולם מקרא זו׳
ויקח מן הבא בידו מנחה ל״
לעשו אחיו׳ מן הבא בידו ב״
ברשותו׳ וכן ויקח את כל אר״
ארצו מידו׳ ומדרש רבותינו
מן הבא בידו׳ אבנים טובות
ומרגליות שאדם צר בצרור
ונושאם בידו׳ ועוד לפי פשו״
פשוטו של מקרא יש לומר
מן הבא בידו מזה שעבר
בידו לרעות צאנו של לבן ה״
והם הצאן שנטל בשכירותו
מלבן והיא המנחה שהביא
ומקרא שלאחריו מוכיח ע״
עזים מאתים ותישים עשרי׳
וגו׳ לכך נאמר מן הבא בידו׳ ?
עזים מאתים ותישים עשרים׳
ומאתים עזים צריכות עשרי׳
תישים וכן השארין כולן כ״
כפי צורך הנקבות׳ ומדרש
אגדת בראשית רבה מכאן ?
לעונה האמורה בתורה הט״
הטיילין בכל יום הפועלים פע״
שתים בשבת החמרים אחד
בשבת הגמלים אחד לשלשי׳
יום הספנים אחד לששה
חדשים׳ ולמה שיערו חכמי׳
שיעור זה אלא הכל לפי טר״
טרחו החמור שגמר אחד
חמור להשלים את חמור די
לו אחד לשלשים יום׳ והגמל
משאו ומשאוי רב וטרוד כמ״
במשאו הגמלים יותר מן החמ׳
החמורים די לו אחד לששה
חדשים וכן הספנים שמלא״
שמלאכתן כבידה מאוד די ?
לו בששה חדשים׳ ומנין ע״
עזים מאתים תישים עשרי׳
עשרים׳ ומנין רחלים מאת׳
אילים עשרים׳ גמלים מניקות
ובניהם שלשים פרות ארבע׳
וג׳ את בהמותיו התיישים
והרחלים שאין טרודים

במלאכה נתן לכל אחד ע״
עשרה ומפני שאין טרודים
כל כך במלאכה אבל הפרים ש״
שטרודים במלאכה די להם
בארבעה פרות שנ׳ פרות אר״
ארבעים ופרים עשרה׳ והח״
והעירים שטרודים במלא׳
יותר מן הפרים שהחמור ?
בכל יום טורח במלאכתו ומב״
מבקר ועד ערב אבל הפר מ״
מבעוד יום מניח את מלאכתו
לפיכך נתן לו ארבעה לחלקו
אבל החמור דיי בשנים שא״
שאתונות עשרים ועירים ?
עשרה׳ הגמלים מפני שהוא
טרוד במשאוי גדול יותר מ״
מכולם שוה בשוה אחת באח״
באחת שנ׳ גמלים מניקות ו״
ובניהם שלשים׳ הכל לפי כחו׳
עד כאן מדרש אגדה׳ ומד״
ישר׳ פירש נראה בעיני שה״
שלמדנו מכאן שאין העונה
שוה בכל אדם אלא כל אדם ?
לפי טורח המוטל עליו שהר״
שהרינו כאן שיעור לכל תייש
עשרים׳ עזים וכן לכל איל ש״
שהם פנוים ממלאכה וכן ?
הרבות תשמיש ולעבר ע״
עשר נקבות ובהמה ושט״
ומשנתעברה אינה מקבלת זכר׳
ופרים שעוסקין במלאכתן ?
לא מסר לו כן אלא ארבע נ״
נקבות ולחמור שהולך בדרך
רחוקה שתי נקבות לזכר הג׳
הגמלים שהולכים בדרך רחוקה
יותר נקבה אחת לזכר׳ גמלים
מניקות׳ ובניהם עמהם׳ ומדרש
אגדה ותרגומו את בניהון הז״
הזכרים כנגד הנקבות׳ לפי נ״
שצנועים בתשמיש לא פי״
פירסמן הכת׳ עירים חמורים
זכרים׳ ויתן ביד עבדיו עדר
עדר לבדו כל מין ומין לעצמו׳
עברו לפני דרך יום או פחות׳

ויגע אביו אחריהם: וריאחר״
תשימו בין עדר לפני חבירו כ״ה
כדי להשביע עינו של רשע ו׳
ולתמהו על ריבוי הדורון: למי את׳
אתה: של מי אתה ומי שלחך:
ותרגו׳ דמאן את: ולמי אלה ל׳
לפניך: למי המנחה הזאת שלו׳
שלוחה: לאדני ומשמשת בראש
התיבה במקום של נגיה ולקו׳:
ולקמיות: וכמו וכל אשר אתה
רואה לי הוא כמו שלי הוא:
לאייל הירדן והלאה: ואמרת
לעבדך ליעקב: על ראשון ראש׳
ראשון ועל אחרון אחרון: שה׳
ששאלת למי אתה לעבדך ל׳
ליעקב אני: וששאלת ולמי אלה
מנחה היא שלוחה לאדוני לע׳
לעשו: והאומר דעבדך דיעקב:
והנה גם הוא אחרינו יעקב: כ׳
כי אמר אכפרה פניו: תרגם או׳
אונקלוס אנחינה לרוגזיה: כמ׳
טוו וכפר בריתכם את מות ולא
תוכלי כפרה ונראה בעיני שכ׳
שכל כפרה שאצל עון וחטא
ואצל פנים כלן לשון קינוח ה׳
והעברה הם ולשון ארמי הוא
והרבה יש בתלמוד וכפר ידיה
ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא
וגם בלשון המקרא נקראים כפ׳
המזרקים של קודש כפורי זהב
על שהכהן מקנח ידיו בשפת
המזרק: על פניו: על פניו לא
לפניו וכן על פניכם אם אכזב
ומדרש אגדה על פניו אף הוא
שרוי בכעס ועדה שהיה צריך
לכל זה ואת אחד עשר ילדיו:
ודינה היכן היתה נתנה בתבה
ונעל בפניה שלא יתן בה עשו
עיניו לכך נענש יעקב שמנעה
מאחיו שמא תחזירנו למוטב
סופה שנפלה ביד שכם בן חמ׳
חמור: אמ׳ הק׳ אתה ומנעתיאת
כך שתבע לעשו אחיך כ׳
שהיא מהול בברית קודש ח׳

חייך שתבעל לשכם בן חמור
שהוא ערל ואינו מהול: ויבקע׳
שם הנהר: את אשר לו הבהמ׳
הבהמה והמטלטלין: עשה
עצמו כגשר נטל כאן ומניח
כאן: ויותר יעקב לבדו: שכח
פכים קטנים וחזר עליהם: ע״כ
שלא רצה ליהנות מכלים של
אחרים: לאמרו מכאן שחבה
שחביבין להם לצדיקים כליהם
מעקבים ושטרים שהם של
עצמם מכסף וזהב של אחרים:
ד״א ויותר יעקב לבדו: אין לבדו
אלא בלא אשה ולפינן מגזיר׳
שוה וזה להלן כת׳ לגבי אשה
לא טוב היות האדם לבדו אף
כאן ויותר יעקב לבדו: ויאבק
איש עמו: מנחם פירש בו׳
מחברת ויתעפר איש עמו
לשון אבק שהיו מעלים אבק
ברגליהם על ידי נענועו: ולי
נראה שהוא לשון ויתקשר
ולשון ארמי בתלמוד בתר ד׳
דיאבקו ביה ואביק ליה ויאבק
לשון עניבה שכן דרך שנים
המתעצרים להפיל איש את
רעהו שחובקו ואובקו בזרועו׳
בזרועותיו: ופירשו רבותינו ז׳
שהוא שרו של עשו ובקש׳
להפילו לעזור לעשו: אמר בה
בספר חזון זרובבל בן שאלתיאל
ומעותו כתוב שהוא מיכאל
המלאך: ולכך נאבק עמו כדי
לנסות כח גבורתו ולא להרע לו
וכן מפורש לשם: ותקע: כמ׳
נתקעקעה ויקום מחברתה:
ודומה לו כן תקע נפשי ממך
לשון המשנה הסרה: ובמשנ׳
ליקעקע בית לשרש שרש׳
שרשיהם: כי עלה השחר: צ׳
וצריך אני לומר שירה שהג׳
שהגיעה שעה שלי שאני
צריך להתחיל לומר שירה לה׳
ומלאכים להשתבח לפני הק׳:

אמ׳ לו יעקב לא אשלחך כי אם
ברכתני: אמ׳ לו המלאך עד שיאמ׳
שיאמר והמתוכח עמי לך והת׳
והמתוכח עם הק׳ שנדרת לו בכ׳
בית אל וחרן וכל אשר תתן לי
עשר אעשרנו לך: וזה עשה
יעקב אבינו לקח את כל מקנה
קניינו שהביא מפדן ארם חמ׳
חמשת אלפים וחמש מאות ...
אמ׳ לו המלאך עדיין לא עשרת
עשרתה כל מה שיש לך והרי
יש לך בנים ולא עשרת אותם
מה עשה יעקב הפריש ארבע
בכורות לארבע אמהות ונש׳
ונשתיירו שמונה והתחיל מש׳
משמעון וגמר בבנימן שמונה
אמר ועד התחיל משמעון ועל׳
ועלה לוי מעשר קודש לה׳ שנ׳
העשירי יהיה קודש: ר׳ ישמעא׳
אמ׳ כל הבכורות כשהן בשמונה
בשיירת עין חייבין להתעשר
מעשר ולא עישר יעקב אלא
לאחר שירד מיכאל המלאך ונט׳
ונטל את לוי והעלהו לפני כסא
הכבוד אמ׳ לפניו רבונו של עולם
זה הוא גורלך וחלק מעשרך ...
ופשט יד ימינו וברכו שיהו
בני לוי משרתים לפניו כמו ...
כמלאכי השרת שבשמים: אמ׳
מיכאל לפני הק׳ רבונו של עולם
המשרתים למלך אינו נותן להם
טרף מזונם לפיכך נתן להם לבני
לוי כל קודש אשר יעלה לשמו
שנ׳ אשי ה׳ ונחלתו יאכלון: זו
היא מבריתא דר׳ אליעזר בן
הורקנוס: כי אם ברכתני: הודה
לי על הברכות שברכני אבא
שעשו עליהם עשו: ויאמר ה׳
לא יעקב יאמר עוד שמך: לא
יאמרו עליך שהברכות לך במר׳
בעקבה ורמיה כי אם בשררה
ובגילוי פנים סופך שהקב״ה נג׳
נגלה עליך בבית אל ומחליף את
שמך ושם הוא מברכך ויאמ׳

שמ׳ יוחיה ויורה לך על התבו׳
שנ׳ ויאמר אל מלאך ויוכל בכה
ויתחנן לו׳ וזה נתחנן לו בית אל
ואנשיו שם ידבר עמנו המלאך
לי עד שתדבר עמנו שם ולא
ריעה על׳ יעקב להתחנן ועל כרחו
הודה לו על הברכות ויברך אותו
שם׳ שהיה מתחנן לו להתחנן:
ולא ריעה׳ עם אנשים׳ עם עשו
ועם לבן ותוכל להם׳ לזה זה הס׳
תשאל לשמי אין לנו שם קבוע
שמשתנים שמותינו הכל לפי
מצות עבודתו השליחות שנ׳
שלוח משתלחים׳ ויזרח לו הש׳
השמש לצורכו׳ לרפאו מצלעתו
כדכתיב שמש צדקה ומרפא
בכנפיה׳ ומותן שעות שמיהר׳
שמיהרה לשקוע בשיצא מא״י
ומבאר שבע ויהרה לזרוח בש׳
בשבילו והוא היה צולע בשורה
השמש לזה נקראו שמו גיד ה׳
הנשה שנשה ממקומו ועלה׳
והוא לשון קפיצה וכן נשתה
גבורתם׳ וכן כי נשני אלהים את
כל עמלי׳ ואת לאה וילדיה אחר׳
אחרון אחרון חביב׳ עבר לפניה׳
אמ׳ אם בא אותו רשע להלחם
ילחם בי תחילה׳ ויחבקהו׳ כתב׳
נתגלגלו רחמיו כשראהו וישק׳
וישתחוו לו כל השתחוויות
הללו׳ וישקהו׳ נקוד עליו בכל׳
לב נשקו׳ אמ׳ר׳ שמעון בן יוחי
והלכה היא בברייתא שבכור
עשו שנאו ליעקב אלא נהפכו
רחמיו באותה שעה ונשקו בכל
לב׳ ועוד מדרש אגדה נדרשת:
וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ו׳
אמ׳ עשו הרשע איני הורג את
יעקב אחי — לא בקשת ובחצים
אלא בפי ובשיני אני הורגו ומ׳
ומוצץ את דמו שנ׳ וירץ עשו
לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו
וישקהו ויבכו אל תהי קוריו ו׳
וישקהו אלא וישכהו ונעשה

צוארו של יעקב כשיש השן
ושלו הכת׳ אומ׳ שצוארך כמגדל
השן וקהו שיניו של עשו הר׳
הרשע ונעשו כשעוה וכיון ש׳
שראה שלא עלתה בידו תאוות
לבו והתחיל טוען וחורק בשינ׳
בשיניו שנ׳ רשע יראה וכעס׳
וג׳ וישא את עיניו׳ בקש הק׳
להכניס בהם עין הרע ולא הוע׳
הועיל לו כלום וירא את הילדי׳
ראה אותם ומודים בשריון ו׳
ובחיצים׳ ויאמר מי אלה לך מ׳
מי לך כל המחנה הזה שהס׳
שהשגרת חיילות הללו ד״א
וירא את הילדים ומשרתיו ו׳
ונעריו׳ כמו ילידי ביתו׳ ומר ה׳
אשר פירש אותה לך מי להיותך
שלך׳ נגש יוסף ורחל׳ בכל׳
האמהות כת׳ שהיו נגשות ול׳
לפני הבנים׳ אבל רחל נגש יוסף
לפניה׳ אמ׳ אמי יפה ומראה
היא שמא יתלה בה רשע זה
את עינו אעמוד כנגדו ואעכבהו
מלהסתכל בה׳ והוא שבירכו
אביו בן פרת יוסף בן פרת עלי
עין׳ ויאמר מי לך כל המחנה
הזה אשר פגשתי שהיה כת׳
שלך מאמר לזה הוא לך׳ פשוטו
של מקרא על המנחה׳ ומדרש
אגדת — בראשית רבה׳
כיתות כיתות של מלאכים פגע
שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו
ואומרים להם של מי אתם והן
אומרים משל עשו והם אומ׳
הכו הכו ואילו אומרים כך ש׳
של יצחק הוא ה׳ לא היו משג׳
משגיחין׳ בן בנו של אברהם
הוא ולא היו משגיחין׳ אחיו ?
של יעקב הוא ואילו אומרים
אם כן משלנו אתם הניחו כל׳
בשביל כבודו של יעקב׳ יהי לך
אשר לך׳ כיון הודה לו על הב׳
הברכות זהו מדרשו ופשוטו
של מקרא על המנחה׳ אל נא׳

בבקשה מאחר אל תאמר לי כן א׳
אם נא מצאתי חן בעיניך ולקח׳
מנחתי מידי כי על כן ראיתי פ׳
פניך׳ כי ראוי והגון לך שתקבל
מנחתי על אשר ראיתי פניך ה׳
והן חשובות כראיית פני האל׳
המלאך שראיתי שר שלך׳ וגם
ועל שנתרציתה לי למחול על סר׳
סרחוני׳ ולמה הזכיר את ראיית
המלאך כדי שיתיירא ממנו —
ויאמר ראה המלאכים ונוצל
אני יכול לו ועתה ותרצני כמ׳
נתפייסת לי׳ וכן כל רצון שבמ׳
שבמקרא לשון פיוס׳ כי לא לר׳
לרצון יהיה לכם׳ הקרבנות ר׳
מרצים לפייס ולרצות שפתי צ׳
צדיק ידעון רצון׳ יודעים לרצו׳
ולפייס׳ קח נא את ברכתי׳ קרב׳
כי זאת ומנחתי הבאה על ידי ק׳
ראיית פנים׳ לפרקים אינה באה
אלא לשאילת שלום וכל ברכה
שהיא לראיית פנים כגון ויברך
יעקב את פרעה׳ עשו אותו ברכ׳
ברכה דפטריב לשאול לו שלום
ולברכו והמע׳ אלך חזות כלון לש׳
לשון נכסת שלום והן שקוראין
בלשון לעז שלואי״ר אשר הוכיח
לך׳ לא טרחת בה ולא יגעת ע׳
להגיעה עד שבאת לידך׳ כי חנ׳
חנני אלהים׳ כאן ראשונה ודגש
ודגשות שהיא משמשות מלש׳
בלשון שם כמו שהיה לו לכתב
חנני כג׳ כאן שאין חן בלא
שני נונין והשלישית לשמש
כגון זכרני עשיוני ולא שמשני
פסק ועשו בלשון גאוה דיבר׳
יש לי רב יותר מכדי צרכי׳ נס׳
נסעה כמו שמעה תפילתי׳ כמ׳
שלחה המער שהיא כמו שלח
אם נסעה מיו נסע ואין יסוד
בלשה כמו [illegible] ותרגומו [illegible] של
והך׳ אמ׳ יעקב נסעה מכאן ונלך
ואלכה לנגדך׳ טובה זו אעשה
לך שאלויך אני והלכתי ללכת

לאט כאשר אתה עייף והוא
לעגל כשוה לך והצאן והבקר
עלות עלי והצאן והבקר שהן
מעלות עלי לנהל לאט עלות
ומגדלות עולליהן עלות עלי פי׳
לשון עול ויונק על ידיים וכן
שתי פרות עלות רפי׳ שתים
ודפקום יום אחד יום ודפקום פי׳
יום אחד ליגעם בדרך במרוצה
ומתו ודפקום כמו קול דודי דופ׳
דופק כמקש דלת יעבור נא
אדוני לפני עבדו אל תאריך מ׳
אלי והולך עבור כפי דרכך
ואני אם תתרחק ואתנהלה כמו
ואתנהל והי׳ יתירה כמו ירדה
וישועה׳ לאטי׳ לעבר לאט
שלי׳ לאט לשון נחת ההולכים
לאט לאטי׳ לאחר וכן היסוד וכ׳
ואיתה ומשאות ואתנהל לאט
שלי׳ לרגל המלאכה לפי עור
הליכת רגלי המלאכה המוטלת
לפני המוליך ולרגל המלאכה
לפי רגליהם שהם יכולות לילך וכ׳
עד אשר אבוא אל אדוני שעירה
שעירה הרחיב לו את הדרך
שלא היה בדעתו לילך אלא
עד הסוכות ואמ׳ לו עד שילך
אל שעיר אם יש בדעתו לה׳
לעשות לו רעה יאמתן אומר
עד בוא ישעו והוא לא הלך
ואימתי ילך עד שבוא מלך פי׳
המשיח שנ׳ ועלו מושיעים פי׳
בהר ציון לשפוט את הר עשו

ומדרש אגדה יש
לפרשה זו רבים׳ פי׳

וישב ביום ההוא עשו ואמ׳
וארבע מאות איש נער אשר
רכבו על הגמלים׳ לדרכו שעיר
לדרכו הרעה כשם שבא ברוח
רעה להרע ליעקב כך חזר לו
ברוח רעה להרע ליעקב כנ״ל
כשיבוא להר שעיר׳ ויאמר לו
אוה זה תעשה לי טובה זו כמ׳
שאינני צריך לה׳ ואמצא חן

בעיניך ולא תשלם לי עתה כמ׳
שום גמול׳ ויעקב נסע סוכותה׳
כל תיבה הצריכה למ״ד בתחילת
הטיל להה״י בסופה סוכותה׳ פי׳
כמו לסוכות׳ ויבן לו בית שהיה
שם שמונה עשר חדש קיץ
וחורף וקיץ וחורף בית סוכ׳
סכות וכן תרגמו שם שלש
מעיים סוכות כנגד שלש חג׳
חגים סוכות ששהא שם׳ וכ׳
ויבא יעקב שלם׳ שלם בגופו
שנתרפא מצלעתו׳ שלם בממ׳
בממונו לא חסר כלום ומכל אותו
דורון שהביא לעשו׳ שכן ש׳
שנינו במדרש אגדה כשנתן
יעקב אותו דורון לעשו בא
המלאך והביא ליעקב ממון פי׳
הרבה כדי שלא ידאג לבו על
הדורון שנתן׳ שלם בתורתו׳ לא
שכח ותלמודו בבית לבן׳ עיר
שכם׳ מקום מוכן לפורענות
שם ענו את דינה׳ שם נמכר
יוסף, שם נחלקה מלכות בית
דוד׳ עיר שכם׳ כמו עד בואך
בית לחם׳ בבואו מפדן ארם פי׳
כאדם האומר לחבירו יצא פ׳
פלוני מבין שני אריות ובא
שלם׳ אף כאן ויבא יעקב שלם׳
מפדן ארם מעשו ומלבן שנ׳
שנזדווגו לו בדרך׳ במאה קשי׳
קשיטה מעות׳ אמ׳ ר׳ עקיבא
כשהלכתי בכרכי הים שמעתי
שהיו קורין למעה קשיטה פי׳
ויקרא לו אל אלהי ישראל׳
לא שהמזבח קרוי אלהי ישר׳
אלא על שם שהיה הק׳ עמו וכ׳
והצילו שם קרא שם המזבח׳
על שם הנס׳ להיות שבחו של
מקום נזכר בקריאת השם
כלו׳ מי שהיה אמ׳ הקב״ה פי׳
הוא אלהים לי ששמי ישראל
וכן במשה ויבן ויקרא שמו
יי׳ נסי׳ לא שהמזבח קרוי יי׳
אלא על שם הנס קרא שם

המזבח לדבר שמו יי׳ הוא
נסי׳ ורבותינו אמרו
שהקב״ה קראו ליעקב אל׳ דברי
תורה כפטיש יפוצץ סלע וכ׳
ומתחלקים לכמה טעמים׳ ויצא
ליישב משמעו ושמועו של
מקרא כאותי׳ ותצא דינה בת
לאה׳ רבותינו אמרו שהיתה פ׳
דינה של יעקב יושבת באהלים׳
ושמע הדבר לשכם בן חמור פ׳
שהיה לו ליעקב בת יפת מראה
שאינה נשואה וזה עשה שכם
בן חמור קיבץ כל הנשים שבע׳
שסביב העיר ואת הנשים כנ״ל
שבעירו וצוה לעשות מחול
גדול לפני ביתו של יעקב כדי כ׳
שתצא דינה ותחוץ לאהל לרקד
לרקד עמהם ועדיין לא יצאה׳
וזה עשה הביא בתולות מאורג׳
ומשחקות בכל מיני זמר והיו
מתופפות בתופים ובמחולות
של מעשה כמות המחול ההוא
ואיזים קראומם ויצאה דינה
לראות המחול ובנות הארץ וכ׳
כשר׳ אה אותה שכם בן חמור
שתישרה בעיניו וחמד אותה
בלבו ושכב עמה והרת וילדה
את אסנת ואמרו בני יעקב להה׳
להורגה שיאמרו עכשיו יאמרו
בכל הארץ שיש בתי זנות באהלי
יעקב וזה עשה יעקב כתב על
ציץ של זהב שם הקודש ותלה
על צוארה ושלחה והכל עבורי פ׳
לפני הקב״ה וירד מיכאל המלאך
ונטלה והורידה למצרים לביתו
של פוטיפרע שהיתה אסנת
ראויה ליוסף לאשה והיתה כמ׳
אשתו של פוטיפרע עקרה וכ׳
וגדלה אותה כבת וכשירד יוס׳
יוסף למצרים לקחה לו לאשה׳
עד כאן מדרש אגדה׳ ועד ישר׳
פירש ותצא דינה בת לאה׳ ולא
בת יעקב אלא על שם שיצאה
נקראת בת לאה׳ שאף היא

· יוצאות כאלה כמה שאומר
ותצאנה לקראתו · וישכב אתה
אותה · ויענה שלא כדרכה · ויאמ׳
וידבר על לב הנערה · דברים המ׳
המתישבים על הלב · יוכיח בח׳
בחלקת השדה קטנה ויפה כזה
ואמן עקן ויאמר קטינה יונ׳
אשר · והקני כל העיר וכל עד
שדותיה · ובני יעקב באו מן ה׳
השדה כשמעם · ואגיד שאם ה׳
היו בבית כשלקח שכם בן חמ׳
חמור את דינה אחותם לא היו
מניחים אותו ליקח אותה · ויתע׳
ויתעצבו האנשים על החרפה ·
ויחר להם מאד · ואת כי נבלה
עשה בישר׳ לשכב את בת יע׳
יעקב · לכך חרה להם · וכן לא יע׳
יעשה לענות הבתולה שהיא
שהאומות גדרו עצמן על ידי
המבול מן העריות · חשקה נפ׳
נפשו · חפצה נפשו · במאמר
ודברו אשר עשה הכת׳ אומר
שלא היתה ראויה שהרי טמא
את דינה אחותם · חרפה היא
לנו · שאין אנו יכולין לתתה לה׳
להרע את חבירו אומר לו ערל
אתה · חרפה בכל מקום גרוע · ה׳
נאות לכם נתרצה לכם · והרבה
יש מפרשה ובאהו ידעו מאתו
להמול · להיות נמול · אין המול
לשון לפעל אלא לשון התפעל
ונתנו את בנותינו עם שניהם
של ונתנו ואדגשות לפי שהיא
משמשת שני נונין · ונתנו של׳
ויכם אותנו לשלום בלב שלם
והארץ הנה רחבת ידים לפניכ׳
ואת בנותיהם נקח לנו · אותה
מוצא בתנאי שאמר חמור לא
ליעקב ובתשובת בני יעקב
לחמור תלו התשובות בבני ה׳
יעקב ליקח בנות שכם את נש׳
שיבחרו להם ובנותיהם יתנו
להם לפי דעתם · ונתנו את בנ׳
בנותינו לפי דעתנו · ואת בנ׳

בנותיכם נקח בכל אשר נמצ׳
נמקהו וכשדיברו חמור ושכם
בנו אל יושבי שער עירם הם
הפכו את הדברים · ואת בנת׳
בנותם נקח לנו ואת בנותינו
נקח לנו כדי לרצותם שיאותו
לימול והארץ הנה רחבת ידי׳
כאדם שידו רחבה וותרנית׳
כלומר אל תפסידו כלום בדבר
שהארץ רחבת ידים פרקמט׳
פרקמטיא בה הרבה לכן ול׳
ואין לה קונים · בהמול בהיות
נמול · אך חוקות להב דבר
זה ועל ידי כן ישבו אתנו · כמ׳
ויהי ביום השלישי בהיותם
כואבים · לעולם אין הקב״ה מ׳
מניח את הצדיק בצרה יותר
משלשה ימים · לפי שכל אומ׳
אומן שלשה ימים היה יעקב
ומצטער שעשית לו החרפה
בבתו ואינו יכול להנקם ואז
הקב״ה בצרתו של יעקב והל׳
והלביש רוח גבורה לשמעון
ולוי ועשו זה שעשו כמו כמ׳
שמפורש בפרשה · בהיותם
כואבים · לעולם המכה נכאבת
ביום שלישי להכאתה יותר
מכל שאר הימים · שני בני יע׳
יעקב · כשהיו אומ׳ בן יג ו׳
בעצמן כשמעון ולוי כשיעור
אנשים שאינן כמו שלא נה
נטלו עצה האמנם · אחי דינה
לפי שאמרו עצמן עליה נק׳
נקראו אחיה · ויבאו על העיר
בטח שהיו כואבים · ומדרש
אגדה שהיו בטוחים על כחו
של זקן · על החללים · לפשט
את החללים · כל חילם · ממונם
וכן עשה לי את החיל הזה ·
וישר׳ עושה חיל · עשו לאה׳
לאחרים חילם · שבו · לשון ש׳
שביה · עכרתם אותי · לשון ?
מים עכורים אין דעתי צלולה
עכשיו · ומדרש אגדה צלולה

היתה כמכית ועכרתם אותה
מסורת היו ביד כנענים שיפ׳
שיפלו ביד בניו אלא שהיו אומ׳
עד אשר תפרה ונחלת · לפיכך
היו שותקים · להבאישני באוש׳
ביושב הארץ · שיהו מואסים
אותנו בפיהם לומ׳ אלו הם הם
הרוצחים שהרגו עיר גדולה
ואני מתי מספר אנשים מועט׳
מועטים · ונאספו עלי והכוני
לאחר הכת חיבתו של יעקב
שלא רצה להעלות הדבר בבניו
אלא בעצמו דאלו כך ונאספו
עלינו והכונו ונשמדנו אנו ו׳
וביתנו הכזונה יעשה את
אחותנו · כמותו הנפקר ה׳
בריו יעבר את אחותנו · קום על׳
עליהם בית אל · לפי שאמרת
בדרך עשית ובאת לך ואמרת
מביתך · את אלהי הנכר שיש
בידכם מן השלל של שכם · וה׳
והטהרו ממע׳ · והחליפו שמלו׳
שמלותיכם שאין יש בידכם
כסות של ע״ז · תחת האלה אשר
אילן סרק היה עם שכם · אשר
שכם · ויסעו · כשאחת · ויהי
חתת אלהים · פחד אלהים אלו
רדפו אחרי בני יעקב · אומר
אם שני בני יעקב עשו הדבר
הגדול הזה אם יתכנסו כולם ה׳
על אחת כמה וכמה שיוכלו ל׳
להחריב כל העולם כלו לכך לא
רדפו אחרי בני יעקב · ויקרא
המקום אל הקב״ה בבית אל
גלוי שכינה בבית אל · יש תיבה
חסירה בית · משמשת במקום
הנה בית · מקום בית · עד בית אל
היה לו לכתוב הנה בבית מקום
בן שלא · וכן הרבה שבי אמ׳
אלונה בכות · כמו בכית
אבך · כי שם נגלו אליו · במק׳
במקומות הרבה שם אלהות
ואדנות · לשון רבים · אבל כגון
אדוני אבי · אם בעליו עמו לא

את בנתינו נקח להם

כי אמר

נאמר בגלו אליו אלוהות שהוא
לשון שופט ומרות מטר בלשון
רבים אבל אחד ומכל שיור היוצ'
השוויות לא תמצא בלשון רבים
ותמת דבורה ומה עניין דבורה
בבית יעקב אלא לפי שאמרה
רבקה ושלחתי ולקחתיך משם
יע. שלחה את דבורה אצלו לפ'
לפדן ארם לצאות משם

מדברי ר' משה הדרשן למדתיה

מתחת לבית אל העיר יושבת
בהר ודבורה נקברה ברגלי ההר
תחת האלון בשיפולי מישרא
שהיה המישור מלמעלה בשפ'
בשיפוע ההר וקבורה מלמטה
ומישור של בית אל הן קורין לו
אלון ומדרש אגדה שם נתבשר
באבל שני שהוגד לו
על אמו שמתה ואלון בלשון יו'
יוני אחר ולפי שהעלימו הם את
יום המיתה שלא יקללו הבריות
כרס שיצא ממנו עשו אף הכת'
לא פירסם עוד מעט שיני בוקו'
מקום הזה אחר בלכתו ויאמר
בשובו ויברך אותו ברכת אבל'
אבלים. אני אל שדי שאני כדאי
לברך שהברכות שלי. פרה ורבה
על שם שעדיין לא נולד בנימין
ויעף שכבר נתעברה היינו
גוי בנימין וקהל גוים מנשה ואפ'
ואפרים שעתידין לצאת מיוסף
והם כמנין השבטים. לא יקר'
יקרא שמך עוד יעקב לשון
הבא בארוב ועקבה. כי אם
ישר' לשון שר ונגיד. ומלכים מח'
מחלציך יצאו. יצאו שאול ואיש
ואיש בשת שהיו משבט בנ'
בנימין שעדיין לא נולד. כברת
ארץ. מנחם פתר לשון כביר
ריבוי מהלך רב. ומדרש אגדה
בזמן שהארץ חלולה ככברה

שהניר מצוי והסתיו עבר כב'
עדיין השרב לא בא ואין זה
פשוטו של מקרא שהרי בנע'
בנעמן מצינו וילך מאתו כברת
ארץ ואומר אני שהוא שם
מדת קרקע כגון מהלך פרסה
או יותר כמו שאתה אומר צ'
צמד כרם חלקת השדה כמה'
כמהלך יורם קרוי שם מדת כב'
ארץ. כי גם זה. טפלך לך על יוסף.
ורבותינו דרשו עם כל שבט
ושבט נולדה תאומה ועם בנימין
נולדה תאומה יתירה. בן אוני
בן צער. בנימין בריה בנגב לפי
שהוא לבדו נולד בארץ
כנען שהיא בנגב שאדם בא
מארם נהרים כמו שנ' בנגב אר'
ארץ כנען. הלוך ונסוע הנגבה.
בנימין. בן ימין לשון תימן ימין
אותה בכיות ולפיכך ואלו הוא'
ויהי בשכון ישר' בארץ ההיא
עד שלא בא לחברון אצל יצחק
אירעוהו כל אלה. וישכב את בל'
בלהה. מתוך שבלבל משכבו
מעלה עליו הכתוב כאילו שכבה
ולמה בלבל וחילל יצועו שכשמ'
שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו
שהיתה נתונה תדיר בא'
באהל רחל ולא בשאר אוהלים
ונתנה באהל בלהה בא ראובן
ותבע עלבון אמו אמר אם אחות
אמי היתה צרתה שפחת אחות
אחות אמי תהא צרתה לאמי.
ויהיו בני יעקב שנים עשר.
יש הפסק בין ויהיו בני יעקב
בין וישמע ישר' לפי שהוא מדבר
בעניין אחר הוצרך להניח ה'
הפסק כנגד תיבה אחת. וכן ב'
בפנחס כמו כן יש הפסק בין ו'
ויהי אחרי המגפה לויאמר יי'
אל משה. לפי שהוא מדבר ב'
בעניין אחר הוצרך להניח ח'
חלק כנגד תיבה אחת. וכן בכ'
בכולה הדברים כמו כן יש הפס'

הפסק בין ונסע ונסע מהר ההר
דרך ים סוף. כאשר דבר יי' אלי
וכן ונסב את הר שעיר ימים
רבים. לפי שמדבר בעניין אחר
הוצרך להניח הפסק כנגד תיבה
אחת. ויהיו בני יעקב שנים ע'
עשר. ומתחיל לעניין הראשון
משנולד בנימין הא' נשלמה המ'
המטה ועתה ראויה להימנות
ומלמד. ורבותינו דרשו ללמדנו
ללמדנו בא שכולם צדיקים ול'
ולא חטא ראובן
בכור יעקב אפילו בשעת הק'
הקילקול קראו בכור. בכור לעב'
בכור לעבודה בכור להנחלה
לנחלה ולא נתנה בכורה ליוסף
אלא לעניין השבטים שנעשה
לשני שבטים. ממרא קרית ארב'
ארבע. ממרא שם המישור. קר'
קרית ארבע שם העיר וממרא
קרית הארבע בדרך המקרא
כל מקום ששמו כפול כגון זה
וכגון בית לחם בית אל ובאר
ים הוצרך להטיל בית בתח'
בראש התיבה השנייה. בית ה'
הלחמי. בעפרת אבי העזרי. בנה
חיאל אל בית האלי. ויגוע יצח'
יצחק וימת וג'. אין מוקדם ומ'
ומאוחר בתורה ומכירתו של
יוסף קדמה למיתתו של יצחק
שתים עשרה שנה שהרי יע'
יצחק מת בשנת מאה ועשרים
ליעקב שנ' ויצחק בן ששים שנ'
שנה בלדת אותם. צא ששים
ומאה ושלשים נשארו מאה
ועשרים. ויוסף נמכר בן שבע
עשרה שנה ואותה שנה שנת
מאה ושמונה ליעקב. כיצד בן
ששים ושלש נתברך בו ארבע
עשרה עבד באשה ובסוף ארב'
ארבע עשרה נולד יוסף שנא'
ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף
וג' הרי תשעים ואחת ושבע ע'
עשרה עד שלא נמכר הרי מאה

יד' שנה נטמן בבית עבר

ושמונה עד הואו ומפרש מן
המקרא ומשמר יוסף. בשעה
שבע עשרה עד שבאו יעקב לא'
למצרים עשרים ושתים שנה ש'
שנ' ויוסף. בן שלשים שנה בעמ'
בעמדו לפני פרעה מלך מצרים
וג' ושבע שנים שנת השובע ש'
ושתים רעב הרי עשרים ושנ'
וכת' מזה שני וגו' תניא
יעקב במכירתו של יוסף. ומודד
ושמונה. ערה בת מילון היא בנ'
בשמת בת מילון ונקראת בשמת
על שהיתה מקטרת בשמים
לע"ז מה"ל אביה היא יהודית. מ"ה
אותו רשע שינה שמה יהודית
לומר שהיא כופרת בע"ז כדי ש'
להטעות את אביו. בשמת בת
ישמעאל. להלן קורא לה מחלת

מצינו באגרת מ'
מדרש ספר שמו'
שמואל הנביא'

שלשה מוחלין על כל עונותיהן
גר שנתגייר ושם שמים והעו'
והעולה לגדולה ומיטו ומתגודד
מעשרו ובגדולתו ומקטין יותר
עצמו בפני הבריות. והנושא
אשה. לומר שעם מכאן לפיכך
נקראת מחלת שנמחלו עונות'
בת ענה בת צבעון אם בת ענה
לא בת צבעון אלא ענה בנו של
צבעון ובא צבעון על כלתו א"ה
אשת ענה ויצתה אהליבמה
מבין שניהם והודיע הכתוב
שכלן ממזרות היו. מחלת נב"ה
נביות. על שם שהוא השיאה
לו משמות ישמעאל. ואהליבמה
ילדה את יעוש ואת יעלם ואת
קרח זה קרח ממזר היה ובן אל'
אליפז היה שבא על אשת אביו
שהרי תמנע פלגש אליפז כמו
העניין מלך אל ארץ לגור ב..
באושר ימיו ולא יכלה ארץ מ'
מגוריהם להספיק מרעה לבהמ'
לבהמות שלהם. ומדרש אגדה

ומפני יעקב אחיו ומפני שטר
חוב של גרות כי גר יהיה זרעך
המוטל על זרעו של יצחק אמ'
אין לי חלק לא במתנה שנתנה
לו הארץ הזאת ולא במתנה של
עפרון ומפני בושה שמכר כ'
בכורתו. ואלה תולדות שהולידו
בניו משהלך לשעיר ותמנע
היתה פילגש. אמרו רבותינו ז"ל
מנשה בן חזקיהו מלך יהודה
היה יושב ודורש באגדות ופסו'
ופסוקים של דופי והיה אומר
לא היה לו למשה לכתוב בתורה
דבר אחר בתורה כי אם ותמנע
היתה פלגש לאליפז בן עשו ו'
כלום לא היה יודע זה לכתוב
במאמה שעה כשכתב אותו פ'
פסוק. אמרו לו דורשי המלך ?
לא על חנם כתבן משה אלא ?
להודיעך גדולתו של אברהם כ'
כמה היו תאבים לידבק בזרעו ?
שתמנע זו בת אלופים היתה של
ואחות לוטן תמנע. ולוטן מאל'
מאלופי יושבי שעיר היה וכן ?
החורים שישבו בה לפנים אמ'
אמרה איני זוכה להינשא למ-
למלכי מאהיה פלגש ובדברי
הימים ומנם אותה בבניו של
אליפז מלמד שבא על אשתו
של שעיר ויצתה תמנע מבי'
מבניהם וכשגדלה נעשית פ'
פילגש והוא אחות לוטן תמנע
ולא ממנה עם בני שעיר ש'
שהיתה אחותו מן האם ולא
מן האב. אלה אלופי בני עשו
ראשי משפחות יושבי הארץ
שהיו יושבים קודם שבא
עשו לשם. ורבותינו
דרשו שהיו בקיאין ביישובה
של ארץ מלא קנה זה ליכם ש'
מלא קנה זה לגפנים שהיו טו'
טועמין העפר ויודעין איזה
ראויה לו. ואיה וענה. וא"ו זו י'
יתירה והוא כמו איה וענה וכ'

והרבה יש במקרא המקר'
ובניו ומרום ערב ורכב וסוס ?
הוא ענה האמור למעלה שהוא
אחיו של צבעון וכאן הוא קור'
קוראהו בנו ולמד שבא צבעון ע'
על אמו והוליד פסולין לעולם.
אשר מצא את הימים. לאה כ"ה
נקרא שמם ימים שאימתן מ'
מוטלת על הבריות. דא"ר חנ"א
חנינא מימי לא שאלני אדם
על מכת פרדה לבנה וחיה. ואלה
המלכים אשר מלכו בארץ אדו'
וג' לא מקק לו לכתוב ומלכו'
החורי אלא ומפני תמנע להוד'
אלא להודיעך גדולתו של אבר'
אברהם כמו שפירשתי למעלה.
ואלה המלכים וג'. שמונה היו ?
בלע בן בעור יובב בן זרח חשם
הדד בן בדד שמלה ומשרקה.
שאול מרחובות הנהר. בעל חנן
בן עכבור. הדד. וכנגדן העמיד
יעקב שמונה מלכים ובטל מ'
מלכותו של עשו בימיהם. ואל'
ואלו הן שאול איש בושת דוד
שלמה רחבעם אבי'
אביה אסא
יהושפט ובימיו פשע אדום
מתחת יד יהודה וימליכו על'
עליהם מלך. ובימי שאול
כתיב אין מלך באדום נצב מלך
יובב בן זרח מבצרה מערי מ'
מואב היתה בצרה שנ' על קר'
קרית ועל בצרה. ולפי שהעמ'
שהעמיד מלך יובב עתידה
ללקות עמהם שנ' כי זבח ליי' ב'
בבצרה. המכה את מדין בש'
בשדה מואב שבא מואב על
מדין למלחמה והלך מלך אדום
לעזור את מואב ומכאן אנו למ'
למדים שהיו מדין ומואב מר'
מריבין זה עם זה ובימי בלעם
עשו שלום והתקשרו על ישר'
בת מי זהב עשיר היה ואין ז'
זהב חשוב בעיניו. ואלה שמות

אלופי עשו למשפחותם שנק'
שנקראו על שם מדינותיהם
לאחר שמת הדד ופסקה מהם
מלכות והעמידו אלופים והם כל'
שמות תולדותיהם וכן מפורש
בדברי הימים וימת הדד ויהיו
אלופי אדום למשפחותם אלוף
תימן אלוף עלוה וג' מגדיאל
היא רומי׃

חסלת

וישלח יעקב

ומפטירין ספר עבד'
חזון עבדיה וג'

יעקב ביקש לישב בשלוה וכו'
ובאת לידו צרת יוסף. בארץ מ'
מגורי אביו בארץ כנען זה אח'
אחר מן המקראות שנסתבכו ב'
בדבר ולאחר כך חוזרים ומפרש'
ומפרשין את דבריהם וזה אחר
מהם שלא היה צריך לכתוב כי
אלא וישב יעקב בארץ מגורי
אביו והייתי יודע שהיא ארץ
כנען אלא שחזר הכת' ופירש
לדבר וכתב בארץ כנען. ד"א
וישב יעקב אחר שכתב לך
יישובי עשו ותולדותיו בדרך
קצרה שלא היו חשובין לפרש
היאך נתיישבו וסדר מלחמו'
מלחמותם איך הורישו את
החורים פירש לך יישובי יעקב
ותולדותיו בדרך ארוכה כל
גלגולי סיבותם לפי שהיו חש'
חשובים לפני המקום להאריך

להם וכן אתה מוצא בעשרה
דורות שמאדם ועד נח פלוני ה'
הוליד את פלוני בקיצור ומשה'
ומשהגיע לנח האריך בו וכן אתה
מוצא בעשרה דורות שמנח
ועד אברהם קיצר להם ומשה'
ומשהגיע אצל אברהם האריך
בו משל למרגלית שנפלה בין ה'
החול אדם ממשמש בחול ומכ'
ונותנו בכברה עד שמוצא את
את המרגלית ומשמצאה הוא
משליך את הצרור מידו ונוטל
המרגלית. אלה תולדות יעקב
אלה יישוביהם וגלגוליהם עד
שבאו לכלל ישוב פשוטו של
מקרא להיות דבר על אופניו
ומדרש אגדה דורש הסמוך
אלה תולדות יעקב יוסף ומפני
כמה דברים אחת שכל עיקר
לא עבד אצל לבן אלא ברחל
ושהיה זיו איקונין של יוסף ד'
דומה לו וכל מה שאירע ליעק'
אירע ליוסף זה נשטם ואחיו
מאחיו וזה נשטם מאחיו זה
אחיו מבקש להורגו וזה אחיו
מבקשין להורגו וכן הרבה בב'
בבראשית רבה. יוסף בן שבע
עשרה שנה לא הוצרך לכתו'
מניין שנותיו כאן המקום אל'
אלא לפי שרוצה לומר ויבא
יוסף את דבתם רעה אל אביה'
הייתי סובר שהיה חייב מיתה
לפי שהלשין את אחיו וכ'
הכתוב לא דרך שלא היה בר
עונשין שלא הגיעו שנותיו
לכלל עשרים שנה שאין מח'
מחייבין מיתה על העונש בדין
שמים אלא מבן עשרים שנה
ומעלה לכך הוצרך לכתוב מנ'
שנותיו יוסף בן שבע עשרה
שנה וג'. והוא נער שהיה ע'
עושה מעשה נערות מתקן
בשערו ממשמש בעיניו כדי
שיהיו נראה נאה. את בני בלה'

בלהה ואת בני זלפה כלומר
רגיל היה אצל בני בלהה לפי כ'
שהיו אחיו מבזים אותם והוא
מקרבן. דבתם רעה כל לשון ד'
דיבה פרלדיז בלעז כל מה ש'
שהיה יכול לדבר בהם רעה כל'
רעה שהיה רואה באחיו בני לאה
היה מגיד לאביו שהיו אוכלים
אבר מן החי ומזלזלים בבני הש'
השפחות לקרותם עבדים ואח'
וחשודין על העריות ושלשתן
לקה וישחטו שעיר עזים במה
במכירתו ולא אכלוהו חי ועל
דיבה שסיפר עליהם שקורין
לאחיהם עבדים לעבד נמכר
יוסף ועל העריות שסיפר עליה'
ותשא אשת אדוניו. וישראל
אהב את יוסף מכל בניו לפי כי
בן זקונים הוא לו גם זה אחד
מן המקראות שנסתבכו בדבר י'
וחוזרין ומפרשין את דבריהם
כי בן זקונים הוא לו כל בן זקן ל'
חביב לאביו ד"א בן זקונים שנ'
שנולד לו לעת זקנתו ואונקלוס
תפש לו שיטה אחרת ותירגם
אחר ומדרש אגדה יורי בר חכים
הוא ליה כל מה שלמד משם
ועבר מסר לו. ד"א כי בן זקו'
שהיה זיו איקונין שלו דומה לו
ועשה לו כתנת פסים לפי שהיה
לו בן זקונים עשה לו כתנת פסים
פסים לשון כלי מילת כמו כרפס
ותכלת וכמו וכתנת הפסים דת'
דתמר ואמנון ומדרש אגדה
על שם צרותיו שנמכר לפוטי'
לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאל'
ולמדיינים. ולא יכלו דברו לשל'
לשלום מתוך גנותן למדנו ש'
שבחן שלא דברו אחד בפה וא'
ואחד בלב. דברו לדבר עמו. מא'
מאלמים אלומים כתרגומו מא'
מאסרים איסרים עומרים וכן
נשא אלומותיו וכן כמוהו בל'
בלשון המשנה ואלומות טטל

טעלו ומכרו · והנה קמה אלומ'
אלומתי · נזקפה וגם נצבה
לעמוד על עומדה בזקיפה · וא'
ויספר אל אביו ואל אחיו לא
לאחר שסיפר אותו לאחיו חז'
חזר וסיפר לאביו בפניהם · ויגע'
ויגער בו אביו · לפי שהיה מטיל
שנאה עליו · הבא נבוא אני ואמ'
ואחיך · והלא אמך כבר מתה ד'
והוא לא היה יודע שהדברים
מגיעין לבלהה שגדלתו כאמ'
כאמו · מכאן אמרו חכמים שא'
שאין חלום בלא דברים בטלים
ויעקב נתכוון להוציא הדבר
מלב בניו שלא יקנאוהו לכך אמ'
בו הבא נבוא כשם שאי אפש'
אי אפשר באמך כך השאר בטל'
שומר את הדבר · היה ממתין ו'
ומצפה מתי יבא · וכן שומר
אמונים · וכן לא תשמור אורח'
חטאתי · לא תמתין · וילכו אחי'
אחיו · כולם הלכו בעצה אחת
לחשוב מחשבה על יוסף · לרעו'
לרעות את · צאן נקוד על את'
לא הלכו לרעות את הצאן אלא
לרעות עצמן · הנני · לשון ענוה
וזריזות נזדרז למצות אביו ·
ומעמק' שהיה יודע באחיו נ'
ששונאין אותו · מעמק חברון
והלא חברון בהר שנ' ויעלו בנ'
בנגב · אלא מעצה עמוקה ש'
של צדיק הקבור בחברון לקיים
מה שנ' לאברהם בין הבתרים ·
כי גר יהיה זרעך · ויבא שכמה
וכן היה שכם בכל מקום לפו'
לפורענות שם קלקלו השבט'
השבטים שם ענו את דינה
שם נחלקה מלכות בית דוד
שנ' וילך רחבעם שכמה וגו' ·
וימצאהו איש זה גבריאל כמ'
שנ' והאיש גבריאל
אשר וג' והנה תועה בשדה
שלא היה יודע היכן הם רועים
והיה הולך לכאן ולכאן · וישאל

וישאלהו האיש לאמר מה
תבקש · לכך שאלו כך כדי ש'
שיכנס עמו בדברים אולי י'
ישיבנו לביתו · ויאמר את א'
אחי אנכי מבקש · מהו שענה
אביו · הגידה נא לי · אין נא א'
אלא לשון בקשה · אמ' לו יוסף
בבקשה ממך הגידה נא לי איפ'
איפה הם רועים · כדי שאקיים
מצות אביו · נסעו מזה · הסיעו
עצמן מן האחוה · לכה דותי'
דותינה · לבקש לך נכלי דתות
שימיתוך בהם · ולפי פשוטו ש'
של מקרא שם מקום הוא
שאין מקרא יוצא מידי פשוטו ·
ויראו אותו מרחוק · לפי ש'
שהיו כולם בעצה אחת מה
יעשו ליוסף · שינקמו ממנו
היו מסתכלין לכאן ולכאן כדי
שלא יבא אדם ויאמר עליהם
בפתאום וישמע מה שהם
מדברים ולכך ויראו אותו מ'
מרחוק · בטרם יקרב אליהם ·
הכירוהו שראו את כתנת הפ'
הפסים · ויתנכלו · נתמלאו נכ'
נכלים וערמומיות · אותו · כמו
עמו · ויאמרו איש אל אחיו ·
שמעון ולוי היו · על כרחינו ·
יש לומר ששמעון ולוי היו ·
שהרי בני השפחות לא היתה
שנאתם שלימה על יוסף שנ'
והוא נער את בני בלהה ואת
בני זלפה וג' יששכר וזבולון ·
לא דיברו בפני אחיהם הגדו'
הגדולים · ראובן לא היה לבו
עליו להורגו שנ' ויאמר אלה'
ראובן אל תשפכו דם וג' יהו'
יהודה לא היה לו וג' נראה
שמעון ולוי שדיברו והוא
שאמ' יעקב שמעון ולוי אחי'
כלי חמס מכירותיהם · ונראה
מה יהיו חלומותיו · אמ' רבי י'
יצחק מקרא זה אומרת דרש'
דרשיני · רוח הקודש אומר'

כן הם אומרו ונהרגהו והכתוב
אומרים ונראה מה יהיו חלומו'
חלומותיו · ונראה דבר מי יקום
אם שלכם אם שלי · ואי אפשר
שיאמרו הם ונראה מה יהיו
חלומותיו · מכיון שיהרגוהו בט'
בטלו חלומותיו · לא נכנו נפש ·
מכת נפש · והיא מיתה · למען
הציל אותו · רוח הקודש מעיד'
על ראובן שלא אמ' זאת אלא
להציל אותו מידם שיבוא הוא
ויעלהו ויושב אותו בבור גדול
אני שבכלן לא יעלה הכרחון
אליו כי · את כתנתו · זה חלוק
ואת כתנת הפסים · הוא שה'
שהוסיף לו אביו יותר על אחיו
ויקחוהו וישליכו · ויקחהו כת'
שמעון לבדו השליכו לבור · הב'
הבורה · מה לבור כל תיבה הצ'
הצריכה למ"ד בתחילתה הטיל
לה ה"א בסופה · והבור רק אין בו
מים · ממשמע שנ' והבור רק
יודע אני שאין בו מים · מה ת"ל
אין בו מים · מים אין בו אבל
נחשים ועקרבים יש בו · וישבו
לאכל לחם · עיקר האוכלין קר'
קרויה לחם שנ' ובירך את לחמ'
לחמך ואת מימיך · והנה אר'
אורחת · כתרגו' שיירא של שם
הולכי אורח · באה מגלעד · לפי
שנ' אורחת בלשון נקיבה הוצ'
לכתוב אחרין באה בלשון נק'
נקבה · שאם לא כן היה לו לכת'
באים מגלעד · וגמליהם טעני'
למה פירש הכת' את משאם
להודיע מתן שכרן של צדיקי'
שאין דרכן של ערבים לשאת
אלא נפט ועטרן ולזה סדר ה'
סדרן בשמים מפני יוסף ·
שלא יריח ריח רע · בשמים
הרבה קרוי נכאת וכן וי' ראם
בית נכאתה · מרקחות בשמים
ואונקלוס תירגם לשון שעוה
צרי שרף הנטף מעצי הקטף

והוא נ׳ הטיפה עם סממני
הקטורת. ולוט. לוטם שמו בל׳
בלשון משנה. ורבותינו
פירשו לוט שורש עשב אחר
ושמו אשטרדיו בלע׳ נירה׳
מה בצע. מה ממון כתרגומו.
וכסינו את דמו. ונעלים את ד׳
ויתכסו דמו. מה בצע כי נהרוג
אחינו בעולם הזה. וכסינו את
דמו בעולם הבא הכל גלוי לפני
הקב״ה שאם נהרוג את אחינו
אינו מקלל עד את הירושה ה׳
בעבור היום שלא יהיו מוכיח לנו
לקלל עד את הירושה וג׳. ולא
הוא יתבע את דמו מעינינו.
אמרו לו מה נעשה לו כבר השל׳
השלכנוהו לבור ואם נשלחינו
לאביו יאמר לו מה שעשינו
לו ויקניט עלינו ויגרש אותנו
ומפני זה להם יהודה אם את
אותם מתייראים מדבר זה לכו
ונמכרנו לישמעאלים וג׳. ד״א
מה בצע כי נהרוג את אחינו.
וכסינו את דמו כלו׳ מה בצע
יהיה לנו שנהרגנו אותו מה יש
יש לנו לעשות נכסה את דמו וכו׳
בכים שלנו לך ונמכרנו לישמ׳
לישמעאלים וידינו אל תהי בו
וג׳. וכסינו את דמו לפי פתרון ה׳
זה יש לעז מפורש ואיש שמ׳
ששם נדרש. וידינו אל תהי בו.
כל לשון שולח יד שנקרא
לרעה. וישמעו אחיו. וקבלו מ׳
מינה. וכן כל שמיעה שהיא ל׳
קבלת דברים כגון זה וכגון וישמ׳
וישמעו את קול ה׳ אלהים ה׳
מתהלך כגן. ורבקה שומעת.
וישמע ישר׳ שמעתי את תל׳
תלונות בני ישר׳ כולם מתורגמין
ושמע. שמיעה קדמה. ויעברו
אנשים מדינים סוחרים. זו ה׳
היא שיירא אחרת והודיע ה׳
הקב״ה ככתוב שנמכר פעמים
הרבה. וימשכו בני יעקב את

יוסף. לישמעאלים וישמעאלים
למדינים והמדינים מכרו אותו
אל מצרים. בעשרים כסף. וכי
אדם יפה כיוסף נמכר בעשרים
כסף. אלא כשהשליכוהו לבור
וראה את נפשו בין הנחשים וה׳
ועקרבים ניכר תוארו ומראו. ה׳
וישב ראובן אל הבור. ובמכירתו
לא היה שם שהגיע אחר לאחר
ולשמש את אביו. ד״א עסוק
היה בשקו ובתעניתו על בלבל׳
יצועי אביו. ואני אנה אני בא.
אנה אברח מצערו של אביו ש
שעיר עזים. דמו דומה לשל אדם
אדם. ויטבלו. כמו וטובל בשמן.
הכתנת זה שמה. וכשהיא רבו׳
ובוקה לתיבה אחת כגון כתנת
יוסף. כתנת פסים. כתנת בד נקוד
כתנת. וישלחו את כתנת הפס׳
הפסים. אי אפשר לפרש וישל׳
וישלחו לשון שילוח שאין הא׳
הלשון נופל על הלשון לומר וי׳
וישלחו את כתנת הפסים ויבי׳
ויביאו. היאך נופל וישלחו על
לשון ויביאו. אלא על כרחי יש
לפרש וישלחו לשון ויעבר בו
בשלח. כמו נקב. כלו׳ נקבוהו
וחתכוהו לכתונת חתיכות חתי׳
חתיכות ואחר כך ויביאו אל
אביהם. זהו פשוטו של מקרא
ויכירה ויאמר כתנת בני חיה
רעה אכלתהו. נצנצה בו רוח
הקודש סופה שתתגרה בו אש׳
אשת פוטיפר ולמה לא גלה
לו הק׳ לפי שהחרימו וקיללו מ׳
את כל מי שיגלה ושתפו אף
להקב״ה עמהם אבל יצחק היה
יודע שהוא חי אמ׳ היאך אג׳
אגלה והקב״ה אינו מגלה. ורב׳
ורבותינו דרשו חיה רעה אכל׳
אכלתהו שתיה בלבו של יעקב
על יהודה שנקרא חיה שנ׳ ה׳
גור אריה יהודה. ויתאבל על
בנו ימים רבים. עשרים ושתים

שנה משפירש הימנו עד שנ׳
שירד יעקב למצרים שנ׳ יוסף
בן שבע עשרה וג׳. ובן שלשים
בעמדו לפני פרעה ושבע שני
השבע ושני זה שנתים הרעב
כשבא יעקב למצרים הרי עשרי׳
ושתים שלא קיים יעקב כבוד
אב ואם עשרים שנה שהיה
בבית לבן ושתי שנים דרך בשובו
מבית לבן שנה וחצי בסוכות וג׳
וששה חדשים בבית אל. ואמ׳
שאמ׳ ללבן זה לי עשרים שנה
בביתך וג׳. עליהם סומך לקוות
כנגדן. וכל בנותיו. ר׳ יהודה או׳
אחיות תאומות נולדו עם כל
שבט ושבט ונשאום. ר׳ נחמיה
אומר כנעניות היו אלא מהו כ׳
כל בנותיו כלותיו שאין אדם נמ׳
נמנע מלקרות לחתנו בנו ולכל׳
ולכלתו בתו. וימאן להתנחם.
אין אדם יכול לקבל תנחומין על
החי. ארד אל בני אבל על בני ק׳
הרבה אם משמשים בלשון על
אל שאול ואל בית הרואה אל
הלקח ארון האלהים ואל חמ׳
חמיה ואישה. אבל שאולה כמ׳
כפשוטו לשון קבר קבורה כלומר
אקבר לא אתנחם לכל ימיי. ורבו׳
ורבותינו דרשו גיהנם סימן זה היה מ׳
מסור בידי מפי הגבורה אם לא
ימות אחד מבניי בחיי מובטח
אני שאיני רואה פני גיהנם ורב׳
ויבך אותו אביו. יצחק היה בוכה
מפני צערו של יעקב אבל
לא היה מתאבל שהיה יודע ש
שהוא חי. הטבחים. שוחטי בה׳
בהמות המלך. ויהי בעת ההיא
וירד יהודה מאת אחיו למה
נסמכה פרשה זו בכאן והפסיק
את הענין בפרשתו של יוסף.
שהיה לו לכתוב ויוסף הורד מ׳
מצרימה אלא ללמדך שהורידו
שהורידוהו אחיו מגדולתו כש׳
כשראו צרת אביהם אמרו לו

אתה אמרת למוכרו אילו אומ׳
אומרת להשיבו היינו שומעים
לך. ויט מאת אחיו עד איש ש׳
עדולמי נשתתף עמו. כנעני. ש׳
תגרא. והיה בכזיב. שם המקום.
ואומר אני על שם שפסקה מ׳
מלדת. נקרא כזיב. לשון היה ת׳
תהיה כמו אכזב. אשר לא יכז׳
ימיו ואמר ואם לא כן מה בא
להשמיענו. ובראשית רבא
ראיתי ותקרא שמו שלה. פ׳
פסקת. רע בעיני ה׳. כרעתו
של אונן. ולמה היה ער משחי׳
זרעו כדי שלא תתעבר ויכחש
יפיה. ותקם זרע. הבן יקרא על
שם האב. והיה אם בא אל אש׳
אשת אחיו ושחת ארצה. דש
מבפנים וזורה מבחוץ. לבלתי
נתן זרע לאחיו. סבור היה אונן
שבניו הויין לו אם יולדו לו בני׳
בנים מאשת אחיו. ויאמר יהו׳
יהודה לתמר כלתו. רבותינו
למה נקראת שמה תמר שהיו ז׳
זו פניה דומין לתמר. שבי אל׳
אלמנה. אמר לה ומאחר שלא ז׳
זכיתה לישב עם שני בני שבי
אלמנה בית אביך. וג׳ בית אביך
כמו בבית אביך. עד יגדל שילה
בני. ראוי היה להוליד אלא ש׳
שהיה דוחה אותה בקש׳ כי א׳
אמר פן ימות גם הוא כאחיו.
מוחזקת היא מיתת שימותו בו
אנשיה. ותלך תמר. הלכה אמר
עצת חמיה. ותשב בבית אביה.
בביתו של שם בן נח. ויעל על
גוזזי צאנו. ויעל תמנתה לעמו׳
לעמוד על גוזזי צאנו. עולה תמ׳
תמנתה. ובשמשון הוא אומר
וירד שמשון תמנתה. בשיפוע
ההר היתה יושבת עולין לה
מכאן ויורדין לה מכאן. ורבותי׳
דרשו עולה תמנתה לפי שע׳
שעלה לגדולה שיצאו ממנה
מלכים נכתבו לשון עלייה. ש׳

אבל בשמשון שכתוב בו וירד
שמשון תמנתה לפי שהיתה
לו ירידה שירד מגדולתו ונכת׳
ונסתמאו עיניו. ותכס בצעיף.
אמרו רבותינו צעיף שנאמר
בתמר צעיפה של רבקה היתה
שנתנה לה כשמעת ומיתתה לפי
שראתה רבקה ברוח הקודש
שעל ידי אותו צעיף עתידין ל׳
לצאת מלכים ושרים. אמרה לה
ראה אני בך שמעשיך לה׳
לשם שמים קחי ליך מידי הצ׳
הצעיף הזה ויהי רצון שיצאו
ממך אותן מלכים ושרים שהר׳
שראיתי ברוח הקודש. ותכס
בצעיף ותתעלף. כסתה פניה
שלא יכיר בה. ותשב בפתח
עינים. בפתיחת העינים בפר׳
בפרשת דרכים שעל דרך תמ׳
תמנתה. ורבותינו
דרשו בפתח עינים בפתחו של
אברהם אבינו שכל עינים מ׳
מצפות לראותו. כי ראתה כי
גדל שילה והוא לא נתנה לו
לאשה. לפיכך הפקירה עצמה
אצל יהודה שהיתה מתאוה
להעמיד ממנו בנים. ויראה ו׳
יהודה. ראה זו פניה אומרים
ומהרים כזו החזה אמ׳ בלבו
כסבור אני שזונה היא זו ש׳
שהודיעה את פניה כשם ש׳
שהזונות עושין. ויחשבה ל׳
לזונה לפי שיושבת בפרשת
דרכים. כי כסתה פניה. כשהיי׳
כשהיתה בביתו היתה צנועה
לפיכך לא חשדה. ויט אליה אל
הדרך שהיה בו אל הדרך ש׳
שהיא בו. ורבותינו
אמרו וכי דרכן של שבטים
שיעשו זנות. אלא כשראה י׳
אותה ביקש לצאת לפניו ומ׳
ושדרו לו מלאך הממונה על
התאוה והחזיר אותו בעל כרחו
ויאמר אליה הבה נא אבוא אליך.

הבה נא. הכיני עצמך ודעתך
לכך. כל לשון הבה לשון הזמנה
היא הן ממקום שיש להז׳
לתרגמו בלשון נתינה ואף יש׳
אותן של קרובים לשון נתינה
הוא. ערבון. ומשכון חותמך ו׳
ופתילך. עזקתך ושושיפך. כנ׳
טבעת שאתה חותם בה חו׳
חותמך ושמלתך שאתה מת׳
מתכסה בה. ורבותינו
דרשו פתילך זו טלית. ויבא
אליה. קדושה בביאה. ותהר לו.
גבורים כמותו צדיקים כמ׳
כמותו בן מינו כמותו. הקד׳
הקדישה. מקודשת ומזומנת
לזנות. תקח לה. מה שבידה פן
נהיה לבוז. אם תבקשנה ע׳
עוד יתפרסם הדבר וגלוי הוא.
כי מה יש לי עוד לעשות לאמת
את דברי. הנה שלחתי הגדי
הזה. לפי שרמה יהודה את
אביו בגדי עזים שרמה גם הוא
בגדי עזים. והכל טורח באותה
אירה שאורב ואורב בה ומודין
לו. ויהי כמשלש חדשים. כמו
משלוח ועתה משלוח ירכו וכן
תרגם אונקלוס תלתות ירחיא.
הוציאוה ותשרף. אמר אפרים
מקשאה משום ר׳ מאיר בתו ש׳
של שם היתה שהוא כהן לפיכ׳
דנוה בשריפה. היא מוצאת.
בשריפה. והיא שלחה אל חמיה.
וג׳ לא רצתה להלבין פניו ולומר
ממך אני מעוברת אלא לאיש
אשר אלה לו. אמרה אם יודה
מעצמו מוטב ואם לאו ישרפ׳
ישרפוה ולא אלבין פני חבירי.
מכאן אמרו נוח לו לאדם שי׳
שיפיל עצמו לכבשן האש ואל
ילבין פני חבירו. הכר נא. הכר
נא לשון בקשה הכר פני בור׳
בוראך ואל תאבד שלש נפשו׳
אני ושני בניי. צדקה ממני. צ׳
צדקה בדבריה ממני היא מע׳

ותעבור׳ ורבותינו
דרשו שיצתה בת קול ואמרה
ממני ומאותי יצאו הדברים לפי
שהיתה צנועה בבית חמיה
גזרתי שיצאו ממנה מלכים ואנ׳
ומשבט יהודה גזרתי להעמיד
מלכים בישר׳ כי על כן לא נתתי
לשילה בני׳ כי בדין עשתה על
אשר לא נתתיה לשילה בני׳ וה׳
ולא יסף עוד יש אומ׳ לא הוסי׳
הוסיף ויש אומ׳ לא פסק׳ בעת
לדתה׳ וברבקה הוא אומ׳ וימ׳
וימלאו ימיה ללדת׳ להלן לחס׳
לחסרים וכאן למלאים׳ והנה ת׳
תאומים מלא׳ ולהלן תומים חס׳
חסר׳ לפי שאחד רשע׳ אבל
אלו שניהם צדיקים׳ ויתן יד׳
הוציא האחד ידו לחוץ׳ ולאחר
שקשרה על ידו השיב׳ פרצת׳
חזקת עליך חוזק׳ אשר על ידו
השני׳ ארבע ידו כתיבות כאן
כנגד ארבע חרמים שמעל עכן
בחרם שיצא ממנו ויש אומ׳
כנגד ארבעה דברים שלקח אח׳
אדרת שנער ושתי חתיכות
כסף של מאתים שקלים ולשון
זהב׳ אחר כך נדרש בבראש׳
רבה׳ ויקרא שמו זרח׳ על שם
זריחת מראית שני׳ ויוסף
הורד מצרימה׳ חוזר לענין
הראשון אלא הפסיק בו כדי
לסמוך ירידתו של יהודה ומכ׳
למכירתו של יוסף לומר שבש׳
שבשבילו הורידוהו מגדולתו
ועוד לסמוך מעשה אשתו ש׳
של פוטיפר למעשה תמר לומ׳
לך מה זו לשם שמים אף זו ל׳
לשם שמים שראתה באיצט׳
באיצטרולוגין שלה שעתידה
להעמיד בנים ממנו ואינה יוד׳
יודעת אם ממנה אם מבתה׳
כי יי׳ אותו׳ שם שמים שגור
בפיו׳ וימצא יוסף חן בעיניו לא׳
למה ויישרת אותו׳ לפי ששרת

אותו שמצא חן בעיניו׳ זהו פי׳
פשוטו של מקרא׳ ורבותינו ז״ל
דרשו מה שדרשו׳ וכל יש לו׳ כ׳
הרי לשון קצר חסר אשר לא
ידע אותו מאומה׳ לא היה צריך
לנו לכלום׳ כי אם הלחם אשר הו׳
הוא אוכל׳ לפי פשוטו של מקר׳
מקרא לחם ממש שהמצרי׳
היו מצרים לאכול את העברים
לחם שנ׳ כי לא יוכלון המצרים
לאכול את העברים לחם וגו׳ ור׳
ורבותינו דרשו כי אם הלחם זו
אשתו אלא שדיבר הכתוב בלש׳
בלשון נקייה ויהי יוסף יפה תא׳
תואר ויפה מראה׳ כיון שראה
עצמו מושל התחיל אוכל ושות׳
ושותה ומסלסל בשערו אמ׳ הק׳
אביך מתאבל עליך ואתה מס׳
מסלסל בשערך אני מגרה בך
את הדוב ותשא אשת אדוניו
וגו׳ ר״א ויהי יוסף יפה תואר ומ׳
ויפה מראה אומרו עליו על יו׳
יוסף הצדיק שהיה אחד מע׳
משבעה יפים שנבראו בעולם
אלו הן אדם הראשון ויעק׳
ויעקב אבינו ויוסף ושאול
ואבשלום ור׳ אבהו ור׳ יוחנן ור׳
ישמעאל כהן גדול׳ ותשא א׳
אשת אדוניו׳ כיון שראתה ש׳
זיו פניו כזיו החמה נתאוה
לשכב אצלו אומרו עליו על יו׳
יוסף הצדיק שבכל יום ויום הי׳
מזרזתו אשת פוטיפרע בב׳
בגדים שלבשה בשחרית לא
לבשה בערבית׳ בערבית לא לב׳
לבשה בשחרית׳ בגדים שאת׳
שאתקשטה בערבית לא נתק׳
נתקשטה בשחרית׳ ושנתק׳
ושנתקשטה בשחרית לא נת׳
נתקשטה בערבית ועדיין לא
שמע לה׳ ויהי אחר הדברים׳
כל מקום שנ׳ אחר סמוך׳ הן אד׳
אדוני לא ידע אתי מה בבית׳
היא אמרה לו שכבה עמי׳ והוא

אל הן אדוני׳ אמרה לו לא ידע
אל לה אותי כלום׳ הרי הוא אומ׳
אצלינו׳ אמרה לה מה בבית׳ כ׳
אל לה איך אעשה הרעה
הגדולה הזאת וחטאתי לאל׳
לאלהים׳ אל לו אלוה שאתה
מתירא ממנו אינו יודע מה
עשתה כיסתה ע״פ שלה שהיה
לפני מטתה כנגד שלה׳ אל
לה מתיירא אני מהקב״ה שאו׳
שאינו יראה׳ כששמעה כך ה׳
הוליכה אותו מחדר לחדר ומ׳
ומכיתון לכיתון׳ אמרה לו הרי
אלהיך אינו יכול לראות׳ אל לה
הנה עיני יי׳ משוטטות בכל׳
וגו׳ אבל באלהיך כת׳ עינים להם׳
אמרה לו אם אינך שומע לי כ׳
הריני מעביר את עיניך אל לה
יי׳ פוקח עורים׳ אמרה לו הר׳
הריני מחבשך בבית האסורי׳
אל לה יי׳ מתיר אסורים׳ אמ׳
אמרה לו הריני מכפף את צ׳
צוארך בעול׳ אל לה יי׳ זוקף
כפופים׳ כך נדרש במדרש ונר׳
ישר׳ פירש וחטאתי לאלהים׳
בני נח נצטוו על העריות ולא
שמע אליה׳ הוא שמע כתוב
אבל עשה כאילו אינו שומע
וכאילו טרוד בדבר אחר׳ ולא
שמע אליה לשכב אצלה בלא
תשמיש׳ ולהיות עמה לעולם
הבא׳ ויהי כהיום הזה׳ כלומר
ויהי כאשר הגיע יום מאחר
יום צחוק יום איד שלהם ע׳
שהלכו כולם לע״ז אמרה אין לי
יום הגון לזקק עם יוסף כהיום
הזה׳ אמרה להם חולה אנכי
ואיני יכול לילך׳ לעשות מלאכ׳
מלאכתו׳ רב ושמואל׳ חד אמ׳
מלאכתו ממש׳ וחד אמ׳ לעשות
צרכו עמה אלא שנראית לו ד׳
דמות דיוקנו של אביו׳ כדאית׳
במסכת סוטה׳ ראו הביא לנו׳
הרי לשון קצרה ראו הביא לנו׳

ולא פירש מי הביאו ועל בעל
בעלה אומרת כן. עברי מעברי
הנהר ומבני עבר. עד בוא אדונו
אדוניו אל ביתו. כי אלי לצחק
כי העבד העברי אשר הבאת
לנו. ויהי כשמוע אדוניו. בשעת
בשעת תשמיש אמרה לו ורז״ל
וזהו שאמר כדברים האלה עש׳
עשה לי עבדך. ענין תשמיש
מלה. ויחר אפו. ביקש להורגו
ועכבוהו כתעירו של פוטיפר
כל גדולי המלכות לדון על ידם
דיני מות. וכשראתה כך שלחה
שלחה אחר פוטיפר ושמעה
לו שהוא נקי בדבר הזה. ויחר
חרון לכל רעיו ואוהביו ואומ׳
להם אם אהרוג את יוסף. עברי
אומרו כל העולם מיתה שכב
עם אשתו מעיות ומכה את
עבדי אומרו לו אם כן כשהדין
בבית האסורים וידעו הכל
שהוא נקי בדבר ויאמרו אילו
היה דבר אמת היה הורגו ועכ״ש
ועכשיו שהוא נקי אינו הורגו.
ויקח אדוני יוסף. אותו ול׳
ויתנהו אל בית הסוהר. דא״א ויחר
אפו. לפי שלקחה אותה ארורה
לובן ביצה ונתנה על הסדין גו״ה
והראיה לכולם ואמרה להם זה
הוא שכבת זרע שהניח על
הסדין. כששמע כך ביקש להו׳
להורגו באו הכומרים לפני פוטי׳
פוטיפר ואמרו לו כך היא מסו׳
מסורת בידינו שאין אש של׳
שולטת בשכבת זרע. תקח זה
הסדין ושים הודע על האש
אם ישלוט בו האש הדע שהוא
שאינו חייב בדבר והוא לובן של
ביצה. אבל אם לא ישלוט בו ה
האש דע לך שהוא חייב בדבר
ושכבת זרע הוא. עשה כדב׳
כדבריהם ומצאו לובן ביצה. ו
וכשמלך יוסף וביאו שני הרעב
שילם להם שכרם שהצילוהו

שנ׳ רק אדמת הכהנים לא קנה׳
ויט אליו חסד שיהא מקובל
לכל רואיו. לשון נאה וחמודה
שבמשנה. הוא היה עושה. כת״
כתרגו׳ דמיתעבידא הוה מתעביד
באשר ייי אתו. בשביל שיי׳,
אתו. אחר הדברים האלה לפי ז
שהרגילה אותה ארורה את יו׳
יוסף. הצדיק להדבר הביא להם
הקב״ה את סרחונם של אילו
שיפנו אליהם ולא אליו. ועוד
שתבוא הרווחה לצדיק על ידם.
חטאו זה נמצא זבוב בגלוסקין
שלו וזה צרור בפיילי פושרין
שלו. ויוסף את פת המלך. אין
לשון אופיה אלא בפת. ובלשון
לעז פשטר. ויפקד שר הטבח
הטבחים את יוסף. להיות אתם
ויהיו ימים במשמר. שנים עש׳
עשר חדש. ויחלמו חלום שנ׳
שניהם. זהו פשוטו. ומדרשו ז
כל אחד חלם חלום שניהם שח׳
שחלם חלום חבירו ואת פתרון
חבירו וזהו שנ׳ וירא שר האופ׳
האופים וג׳. איש כפתרון חלו׳
חלומו. זועפים. זועפים. כמו ז
סר וזעף. זעף ייי אשא וכגפן
שלשה שריגים. זמורות אר׳
ארוכין דאוין. והיא כפרחת
דומה לפורחת. ואשחט כתרג׳
כתרגומו ועצרית. והרבה יש
לשון אשנה ואשחט בלשון
לעז אשקוטי. שלשת ימים
זה סימן הם לשלשה ימים. זו
היא מציעה פשוטו של מקר׳
ומקראות האלו. אבל
יש מדרשי אגדה ה׳
הרבה לפרשה זו. יש
דורשו על אברהם
יצחק ויעקב. ויש דו׳
דורשו על משה ו׳
ואהרן ומרים. ישא
פרעה את ראשך. כשיפקוד את
שאר עבדיו לשרת לפניו בסעו׳

בסעודה שלו יפקוד אותך עמ׳
עמהם. כנך. שלך ומושבך. כי
אם זכרתני. אותך הרי אתה עש׳
עשה עמי חסד. סלי חורי. סלים של
נצרים קלופים. עשויים חורים ח׳
חורים. ובמקומנו יש הרבה
סלו כן דרך מוכרי פת כיסנין
שקורין אובלידש. להתם בזה
בזה סלים. יום הולדת. יום ה״ת
פרעה. יום לידתו. וקורין לו יום
גינוסיא. ולשון הולדת לפי שה׳
שהולד נולד. לשון אחרים של
ידי אחרים שהחיה מילדת את
היושבת. ועל כן היא נקראת מייל׳
מיילדת. וכן ומולדתך ביום הולדת
אותך. וכן אחרי הוכבס את הנ׳
הנגע שכיבסו על ידי אחרים. ש׳
וישא את ראש ומנה עם שא׳
שאר עבדיו שהיה מונה אותן
המשרת שישרתו לו בסעודתו
וזכר את אילו בתוכם כמו שאו
את ראש. לשון מנין. ולא זכר
שר המשקים את יוסף. ואחר
לא זכר לו לפי שוישכחהו. וזהו
פשוטו של מקרא. ורז״ל
פירש. ולא זכר שר המשקים
את יוסף. בו ביום. וישכחהו
לאחר כן. ומפני שתלה בו יוסף
לזכרו הוזקק להיות אסור עד
שתי שנים. שנ׳ אשרי הגבר א׳
אשר שם ייי מבטחו ולא פנה
אל רהבים ושטי כזב. על מצרים
הקרויים רהב.

חסלת

וישב יעקב

ומפטירין
בתרי עשר כה אמר
יהוה על שלשה פ׳
פשעי ישראל ועל
ארבעה לא אשיבנו.

ויקץ כתרגומו מסוף. וכל לשון
קץ סוף הוא: על היאור׳ כל ש׳
שאר נהרות אינן קרויין יאורים
חוץ מנילוס מפני שכל הארץ
עשויה יאורים בידי אדם ונילוס
עולה בתוכם ומשקה אותם לפ׳
שאין יורדין גשמים במצרים כש״
תדיר׳ ורבותינו אמרו ופרעה
חולם׳ בראש השנה הותר יוסף
מבית האסורים ובלילה שלפניו
חלם החלומות׳ והוא שיסד ה׳
הקליר׳ עבר כהותפש ומעינוי
כבל׳ יפות מראה׳ סימן הוא
סימן הוא לימות השובע שהב״
שהבריות נראות יפות זה עם
זה׳ שאין עין בריה צרה בחב׳
בחבירתה׳ באחו׳ ביוגה פרי בל״
מרישגואזו׳ ודקות בשר לש׳
דק׳ ותאכלנה הוא סימן שתהא
כל שמחת השובע נשכחת
בימי רעב׳ בקנה אחד שודלול
בריאות שיינש׳ שדופות שקי׳
שקיפן קידום׳ חבטות לשון׳
ומשקוף החבט תמיד על ידי
הדלת המכה עליו קידום חבוט
רוח מזרחית דרומית שקורין
בישיו הבריות׳ שיינש בלשון
לע׳ והנה חלום׳ החלום שלם
לפניו והוצרך לפותרים׳ ותפעם
רוחו׳ בנבוכד נצר כת׳ ותתפעם
רוחו לפי שהיו שם שתי פעמ׳
פעימות שכחת החלום ושכ״
ושכחת הפתרון׳ חרטומי מצ״
מצרים הנחרים בטימי מתים
ששואלים בעצמות טימיהם
עצמות בלשון ארמי ובמשנה
בית שהוא מלא טמיין ומלא

עצמות׳ ואין פותר אותם לפ״
לפרעה׳ פותרים היו אותם אב״
חרטומי מצרים׳ אבל לא לפרעה
שלא היו דבריהם נכנסין באזנ״
באזנו לא היה לו קורת רוח בפ״
בפתרון שהיו אומרים שבע בנו׳
בנות אתה מוליד׳ שבע בנות ק׳
אתה קובר׳ על כן אין נכנסין בא״
באזנו׳ וידבר שר המשקים׳ כש״
כשראה שר המשקים שאין פ׳
פותרים לחלומו הזכיר לו מיוסף
אמ׳ כשם שפתר לנו חלומותינ׳
שלנו כך יפתור לו לפרעה חלו׳
חלומות שלו׳ ויאמר התחיל לומר
את חטאי אני מזכיר היום׳ לא׳
ללמדך דרך ארץ שידבר אדם
לפני מלכים בארינות לשון ובנ׳
ובנחת לשון׳ שאם לא כן מה
בא ללמדנו שהיה יכול לכתוב
בקיצור לשון יודע אני נער פ׳
עבד עברי שיודע לפתור חלו׳
חלומות אלא ללמדך דרך ארץ
איש כפתרון חלומו חלמנו׳ חל׳
חלום הראוי לפתרון שנפתר
לנו ודומה לו׳ ושם אתנו׳ בבית
הסוהר׳ נער עברי עבד לשר
הטבחים׳ ארורים הם הרשעים
שאין טובתן שלימה שהזכ׳
מזכירו בלשון בזוי נער שוטה
ואין ראוי לגדולה עברי אפילו
לשוננו אינו מכיר׳ עבד׳ וכתוב
היה בנמוסי מצרים שאין ע׳
עבד מולך ולא לובש בגדים של
מלכים ושרים׳ איש כחלומו׳ ל׳
לפי החלום וקרוב לענינו׳ השי׳
השיב על כנו׳ הרי מקרא קצר׳
ולא פירש מי השיב׳ לפי שאין
צריך את השיב׳ מי שיכולת
בידו להשיב׳ מי הוא זה זה פרע׳
וכן כל דרך מקראות קצרים על
מי שעליו לעשות הם סותמים
הדבר׳ מן הבור׳ מן הסוהר שע׳
שהוא עשוי גומא וכן כל בור
שבמקרא לשון גומא הוא ואם

אין בו מים קרוי בור׳ ויגלח׳ מפני
בלע׳ ויגלח מפני כבוד מלכות׳ ב׳
אין החכמה משלי אלא אלהים
יענה את שלום פרעה׳ אתן עניה
בפי לשלום פרעה׳ תשמע חלום
לפתור אותו׳ תשמע לשון הבנה
והאזנה כמו שומע יוסף׳ וכמ׳
וכמו אשר לא תשמע לשונו׳ ב׳
ורקות בשר לשון כל רקין שבמק׳
שבמקרא חסירין בשר׳ צנומות
ענינו בלשון ארמי הוא הסלע׳
הרי הוא כעין בלא לחה וחידוד׳
קשות כסלע׳ ותהנה נען לקיין׳ ב׳
נען אין בהם אלא כן שעתה מע׳
מן הזרע׳ שבע שנים ושבע נג׳
שנה כלה׳ ויינק אלא שבע לא׳
לאשר נשנה החלום פעמים׳ ב׳
שהדבר מזומן כמו שפתר יו׳
יוסף׳ בסוף׳ ועל השנות החלום׳
ונשכח כל השבע׳ אין לשון הב׳
הבלעה׳ ולא יודע השבע פתו׳
ולא יודע כי באו אל קרבנה׳ ב׳
נכון ומזומן׳ וחמש כתרגומו ומ׳
ומזומן׳ וכן וחמושים עלו בני
ישר׳ וחימש בלשון לע׳ גרמיש
גרמשת׳ את כל אוכל׳ שנ׳ דבר
הוא לפיכך טעמו מלע׳ בר ונק׳
ונקוד בקמץ׳ תחת יד פרעה׳ ב׳
ברשותו ובאוצרותיו׳ והיה הא׳
העבר כשאר פקדון בגנו לקיום׳
הארץ׳ הטיבו כמה אישי הגש
הנשכח כדין אנב עלד ונקטנן
הטיבו לשון תמיה וכן כל ה״ א׳
שמשמשת בראש התיבה ונ״
ונקודה בחטף פתח׳ אין נבון
וחכם׳ אין לבקש נבון וחכם שמ׳
שאמרת אין כמוך׳ ישק׳
יתפרנס ענייהו על ידך נעשים׳
כמו בן משק ביתי׳ וכמו נשקו ב׳
בר׳ רק הכסא׳ שיהו קורין לו מ׳
מלך׳ כסא לשון שם המלוכה׳ ב׳
כמו יגדל כסאו מכסאך׳ ראה׳
נתתיך׳ אותך מנוי אתך ואמ׳
כן לשון נתינה הוא נתתי אות׳

נכוים ושפלים. ויסר פרעה את
טבעתו. נתינת המלך היא אות
לאדם שנתנה לו להיות שיני למל'
למלך בגדולה. בגדי שש. דבר
חשיבות הוא במצרים. רביד הז'
ענק. ועל שם שהוא רצוף בטבע'
בטבעות קרוי רביד וכן רבדתי
ערשי רצפתי ערשי מרצפות הנ'
ובלשון משנה מרוקם. וירכבתו
המהלכת אשר לו. אברך. כתר'
כתרגומו דין אבא למלכא רך
בלשון רומי מלך בהשותפין לא
ריכיו ולא גרוכיו. ובדברי אג'
אגדה דרש ר' יהודה אברך זה
יוסף שהיה אב בחכמה ורך בשנ'
בשנים. א"ל ר' יוסי בן דורמ'
דורמסקית עד מתי אתה מעו'
מעוות עלינו את הכתובים. אי'
אין אברך אלא לברכים שהכל
יהו נכנסין ויוצאין תחת ידו
כענין שנותן אותו אני פר'
פרעה. שיטולת בידי לגזור גז'
גזירות על מלכותי אני גוזר על'
שלא ירים איש את ידו ואת רגל'
בלעדיך שלא ברשותך את ידו
את רגלו כתרגומו. צפנת פענח
מפרש הצפונות. ואין לפענח
דמיון במקרא. פוטיפרע הוא
פוטיפר. ונקרא שמו פוטיפרע
על שם שנסתרס מאליו לפי ש
שלקח את יוסף למשכב זכור.
ותעש הארץ. כתרגומו. ואין
הלשון נעקר מלשון עשייה.
לקומצים. קומץ על קומץ על
ידו היו אוצרין. אוכל שדה העי'
העיר נתן בתוכה שכל ארץ וא'
וארץ מעמידה פירותיה ונו'
ונותנין העפר ומקום התבואה
ומעמיד התבואה מלירקב. עד
כי חדל לספור. עד אשר חדל
הסופר לספור. והרי זה מקרא
קצר. כי אין מספר לפי שאין
מספר. והרי כי משמש בלשון ד'
דהיי. וליוסף יולד שני בנים בט'

בטרם תבוא שנת הרעב. מכאן
מכאן שאסור לאדם שישמש
מטתו בשני רעבון. ותרעב כל
ארץ מצרים. שהרקיבה תבואתם
שאצרו חוץ משל יוסף. אשר
יאמר לכם תעשו. לפי שהיה
יוסף אומר להם שימולו וכשבא'
וכשבאו אצל פרעה ואומרו לו
כך וכך הוא אומר לנו א"ל להם
ולמה לא צברתם בר והלא הכר'
הכריז לכם ששני רעב באים.
אמרו לו אספנו הרבה והרקיב
א"ל להם ואם הוא גזר על התב'
התבואה והרקיבה מה אם יגזו'
יגזור עלינו ונמות. לכך אני או'
ומייען לכם אם תרצו שתחיו
כל אשר יאמר לכם תעשו. והר'
והרעב על פני כל הארץ. מי הם
פני הארץ. אלו עשירים. את
כל אשר בהם. כתרגומו דבהון
עיבורין. וישבר למצרים. ש"ב
שבר לשון מכר ולשון קניין
משמש. כאן הוא מכר. שברו
לנו משם. אוכל לשון קניין. וא"ת
ואל תאמר אינו כי אם בתבוא'
בתבואה שיון. ביין וחלב. ואמ'
ואמצא שברו בלא כסף. וירא
יעקב כי יש שבר. ומהיכן ראה
והלא לא ראה אלא שמע שנ'
הנה שמעתי כי יש שבר במצ'
במצרים. ומהו וירא. ראה בא'
באספקלריא של קודש שיש
לו עוד שבר במצרים. ולא הית'
היתה נבואה ממש להודיעו
בפירוש שזה היה יוסף. למה
תתראו. למה תראו עצמכם כא'
בפני בני ישמעאל ובני עשו כא'
כאלו אתם שבעים. באותה
שעה היה להם תבואה. ומפי
מחרים שמעתי שהוא לשון
כחישה. למה תהיו כחושים
ברעב. ומרוה הוא ושופט עצמו
עצמותיו. כש' רדו שמה. ולא
א"ל להם לכו רמז למאתים ועש'

ומרוה גם הוא יורא

ועשר שנים שנשתעבדו בהם
במצרים כמניין רד"ו. וירדו אחי
יוסף עשרה. ולא כת' וירדו בני
יעקב עשרה. אלא שהיו מת'
מתחרטים במכירתו ונתנו לבם
להתנהג עמו באחוה ולפדותו
בכל מקום שיפסקו עליהם. עש'
עשרה. מה ת"ל והלא כת' וירדו
במצרים אחי יוסף. לא שלח יעקב
וגו' אלא לענין האחוה היו חלו'
חלוקין לעשרה לא היתה אהבת
כלם ולא שנאת כלם שוה לו.
אבל לענין לשבור בר כלם לב
אחד להם. כך נדרש בבראשית
רבה. פן יקראנו אסון. ובבית לא
יקראנו. א"ר אליעזר בן יעקב
מכאן שהשטן מקטרג בשעת
הסכנה. בתוך הבאים. מטמינים
עצמם שלא יכירום לפי שצום
אביהם שלא יתראו שלא תשל'
תשלוט בהם עין הרע. שכלם
נאים וכלם גבורים. וישתחוו לו
אפים ארצה. נשתטחו על פנ'
פניהם. וכן כל דרך השתחוייה
פישוט ידים ורגלים הוא. ויתנכ'
ויתנכר אליהם. נעשה להם כנ'
כנכרי לדבר קשות. ויכר יוסף
את אחיו. לפי שהניחם חתומי
זקן. והם לא הכירוהו. שיצא
מאצלם בלא חתימת זקן. ועכ'
ועכשיו בא בחתימת זקן. ומ'
ומדרש אגדה כשנמסרו בידו
הכיר שהם אחיו וריחם עלי'
עליהם. והם לא הכירוהו כשנפ'
בידם לנהוג בו אחוה. ויזכר יוס'
יוסף את החלומות אשר חלם
להם. פתר אשר חלם עליהם ו'
וידע שנתקיימו דבריו שהרי
השתחוו לו. ערות הארץ. גלוי
הארץ. מהיכן היא נוחה ליכבש
כמו ואת מקורה הערה. וכמו
ערום ועריה. וכן כל ערות שבמ'
שבמקרא לשון גלוי. לא יאמר
לא תאמר כן והרי ערבך באר

לשבור אוכל ערות הארץ באתם
ותוגבדקדוק דבורעו כמו בדק
הבית׳ ראשעה הבית׳ אוכל לא
דיקדק לפרשו אחר לשון הה״ק
האקריו כולנו בני איש אחד ד׳
נצנצה בהם רוח הקודש וכללו
וכללוהו עמהם שאף הוא בן א׳
אביהם כנים אנחנו כמו כן א׳
רבות קן כנות עלפחד דוברות
עבדיו לאכן כדין כי ערות הא׳
אמרו רבותינו יוסף היה יודע
שיבאו אחיו למצרים והם עש׳
עשה גזר כל מי שיבוא לעיר
יכתוב שמו ושם אביו וכל ע׳
עבורה הוא מביאין כל הפי׳
הפיתקין לפני יוסף וכשבאו אח׳
אחיו נכנסו בעשר שערי הע׳
העיר וכתבו שמותן ראובן בן
יעקב שמעון בן יעקב לוי בן י׳
יעקב וכן כולן לערב הביאו הכ׳
הפיתקין לפני יוסף וקראן ורא׳
וראה שכתוב בהם שמותיהן
של אחיו קרא למנשה בנו ואמ׳
לו לך ובקש אותן עשרה אנשי׳
והביאם לפני הלך מנשה ומצ׳
ומצאם בשוק של זונות לפי ש׳
שאמרו זה לזה יוסף יפה תואר
היה שמא נמצאנו בשוק של
זונות אמר להם מנשה אדוני ה׳
שלח אחריכם שתבואו לפניו
הלכו אחריו ובאו לפני יוסף והו׳
והשתחוו לו אמר להם מאין ב׳
באתם אמרו לו מארץ כנען לש׳
לשבור אוכל אמר להם מרגלים א׳
אתם אמרו לו כנים אנחנו לא
היינו מרגלים אמר להם אם א׳
אתם מרגלים למה נכנסתם כל
בעשר שערי העיר ולא נכנסת׳
בשער אחד אמרו לו שנים ע׳
עשר עבדיך וג׳ ובשביל אותו
אחד שאבד אנו הולכים ומת׳
ומתפזרים לבקשו בעיר אמר ל׳
להם הוא אשר דברתי אליכם
מרגלים אתם האיך אותו הנכון

וזהו לפי פשוטו ומדרשו אמר ל׳
להם אם יאמרו לכם כ״ב שלא להח׳
להחזיר לכם בשום ממון מה ד׳
תעשו אמרו לו לכך באנו אם לה׳
להרוג או ליהרג אמר להם הוא ש׳
אשר דברתי אליכם מרגלים אתם
להרוג בני העיר באתם ומנחש
אני בגביעי ששנים מכם
החריבו כרך גדול של שכם חיי
פרעה אם יחיה פרעה כשהיה
נשבע לשקר היה נשבע בחיי ה׳
פרעה אם תצאו מזה אין הה״ם
המקום הזה האמת אתכם אם
אמת אתכם לפיכך הי׳ נקודה ד׳
בחטף פתח לפי שהוא כמו כמ׳
בלשון תמיהה ואם לאו תביאו
חי פרעה מרגלים אתם ומשמר
בית האסורים בבית משמר א׳
ויאמר להם יוסף ביום השלישי
לעולם אין הקב״ה מניח את הצ׳
הצדיקים בצרה יותר משלשה
ימים וכת׳ ויהי ביום השלישי א׳
בהיותם מיובים וכן לעתיד לבוא
ביום השלישי יקימנו ונחיה וג׳
בבית משמרכם שאתם אסורי׳
בו עכשיו ואתם לכו הביאו לא׳
לבית אביכם שבר רעבון בתיכם
מה שקניתם לרעבון אנשי בתי׳
בתיכם וראיתי בבראשית רבה
לישנא דרומאה היא אוכל ברם
ויאמנו דבריכם יתקיימו כמו
אמן אמן וכמו יאמן נא למלך
מזה אלינו עשינו בבית לפי ש
שהוא לשון עבר שכבר בזה
והרגנוהו את לאותו וגו׳ ר״ה
דמו אותן וגו׳ רבו אין הם כמו
וגם דמו של זקן והם לא ידעו א׳
כי המליץ בינותם ומבין אות׳
לשונם וכשבאו היו מדברים כן
כי המליץ בינותם כי כשהיו וכ׳
מדברים עמו היה מליץ ביניהם
היודע לשון עברי ולשון מצרי
מצרית והיה מליץ דבריהם לא׳
ליוסף ודבר יוסף להם לכך היו

מבורים שאין יוסף מכיר בלשו׳
עברית המליץ זה מנשה ויסב
מעליהם ערוק מעליהם שלא
יראוהו בוכה ויבך לפי ששמע
שהיו מתחרטים את שר עון:
הוא שהשליכו לבור הוא שאמ׳
הנה בעל החלומות הלזה בא
נתנו יוסף להפרידו מלוי ש׳
שמא יתייעצו בין שניהם לה׳
להורגו ויאסור אותו לעיניהם
לא יאסרו אלא לעיניהם וכיון
שיצאו היה מוציאו ומשקהו
ויפתח האחד הוא לוי שנשאר
שנשאר יחידי משמעון בן זו׳
זוגו במקום שלן בלילה אמת׳
אמתחתו הוא שק וגם הנה לא
באמתחתו גם כסף בו על התי׳
התמיה מה עשה לנו להביאנו
לידי עלילה זו שלא חושב אלא
להתעלל עלינו ואת הארץ
תסחרו תסובבו וכל לשון סחור
על שם שחוזרים ומסבבים אח׳
אחר הפרגמטיא צרור כספו
קשר כספו אותי שכלתם מלמד
שחשדן שמא יהרגוהו או ימ׳
ימכרוהו כיוסף שכלתם כל מי
שבניו אבודים קרוי שכול לא
ירד בני עמכם לא קיבל דבריו
של ראובן אמר בכור שוטה הוא
זה הוא אומר להמית בניו וכי בניו
הם ולא בני כאשר כלו לאכול
כתרגו׳ כד שיציאו והמתרגמו
כד ספיקו טועה הוא כאשר
כלו הגמלים לשתות כד ספיקו
כד ספקם הוא גמר שתייתם
אוכל זה כאשר כלו לאכול כאשר
תם לאכול כאשר תם האוכל
הוא המתרגם כד שיציאו העיד
לשון התראה והעדה בו בפני
עדים וכן מה העד העדותי בכם
באמתיכם דרך העד בעג׳ לא
תראו פני בלתי אחיכם אתכם
לא תראוני בלתי אחיכם אתכם
ומנקלוס שתרגם אלהין כד

ואחוכן שוטן יישוב באוור
הדבר על אופנו בלא דקדוק
להרגם אחר לשון האוקריא לנו
ולמולדתינו למשפחותינו ואת׳
ודרשו אפילו על עריסות׳
עריסתינו גלה לנו ונגר לו טיש
לנו אבותינו על פי הדברים האלה
על פי שאלותיו אשר שאלנו
וקקט להגיד כי אמר אוסר
אמר כי משוש בלשון אונ׳ ו׳
ואם משושי בלשון אשר הדי ׳
זה שאושי אחת מארבע לשו׳
לשונות שהדי כי זה טוו אבי׳
עד אם דברתי דברי ותחיה נ׳
נגנזה בו רוח הקודש על ידי
הליכה זו תחי רוחך שנ׳ ותחי
רוח יעקב אביהם לא טוור׳
בראב׳ במיון ספק יתפס ספק
לא יתפס ואנו טלנו ואתינ׳ ב׳
ברעב אם לא נלך ואוטב שתנ׳
שתניח את הספק ותתפוש
את הודאי והיצגתיו לפניך נ׳
שלא אבאיאנו אליך ואת אליו חי׳
וחטאתי לך כל הימים לעולם
הזה ולעולם הבא כי לולי התמ׳
התמהמהנו על ירך כמו היינו
שבים אליך עם שמעון ולא
נעטרת כל הימים האלו ואסבן
אפיך לשון יתר הוא לתיקון
המילה בלשון עברי אם כן אי׳
אזיק לעשות שאשלחית
עימכם וצריך אני לחזור ולבקש
אופיו תקנה ועיצה להשיאכם
ואומ׳ אני זאת עשו קחו ואמר
מזמרת הארץ כתרגומו ומשבח
הארץ שהכל מזמרין עליו כשה׳
כשהוא בא לעולם נכות שעה
נכאות רבה בטניב לא ידע׳
ידעתי מה הוא ובפירושי ה׳
אלה בית שלו׳ חמר ראיתי פי׳
פישתיין ודומה לי שהן אומ׳
אפרסקין וכסף משנה פי ש׳
שנים כבראשונה קחו בידכם
לשבור אוכל שאין הוקר השנ׳

השער אולי משגה הוא שהא
המחונה על הבית שנה ובטונ׳
ואל שדי וג׳ ועתה אנכם חכרי׳
כלום אלא תפילה הריני מתפלל
עליכם אל שדי דיי בנתינת רחמ׳
רחמים זהו פשוטו ומדרשו ז׳
מי שאמר לעולם די יאמר לצרות
די כי לא שקטתי ומצרות צרת
לבן וצרת עשו צרת רחל וצרת
דינה צרת יוסף וצרת שמעון וי׳
וצרת בנימין ושלח לכם ופטר
לכון כתרג׳ ויפטרנה ויאסורין לא
לחפשי ישלחנו אין טעם לתרג׳
לשון וישלח שהרי לשם הולכים
ואלו לשון וישלח את אחיכם
זה שמעון ורוח הקודש נזרקה
בו לרבות את יוסף ואני עד ש׳
שובכם אהיה שכול ומספק כי א׳
כאשר שכלתי מיוסף ומשמעון
שכלתי מבנימין ואת בנימין וה׳
ותרגמו ודברו ית בנימין למי׳ ק׳
את כסף ולקיחת היום שאמר ל׳
בלשון אחר כדבר הנקח כמו את׳
כרוחת ג׳ עב׳ וכדבר הנקח כמנ׳
כהנהגת דברים ואחר ג׳ ודבר אנ׳
וטבוח טבח והכן כמו לטבוח כמ׳
טבח להכן אין טבוח לשון צוי
שהיה לו׳ וטבח כעקרים והד׳
ותרגם משירותיו ויש הבדל
כתאמר שריו לכלבו שאמר׳
בעצ׳ אבלה שירותיה שהוא
סעודה ראשונה בלשון ארמי ׳
ובלשון לעז דיסנר וייראו האנ׳
האנשים כתוב בשני יורין ותרג׳
ודחילו וכל שתירגם של עקרים
שהוא כי הובאו בית יוסף ואין
דרך שאור ארמ׳ לשמוע ראה דבר
לא בית יוסף כי אם בפתחון ית׳
אומר שכפיר ויראו שאין זה
אלא לאוספם את ומשוך ואתנו
מובאים אל תוך הבית הזה לה׳
להתגולל עלינו להיות מתגוללת
עלינו הכסף ולהיות טפלת עלינו
ואונקלוס שתירגם ולא יתרגל

יתרכנא עלנא הוא לשון גולת
הזהב והוצב׳ גלה העליונה ש׳
שהוא לשון וגלות כי ירוד׳ וי׳
לשון בעיה ותחינה הוא ובלש׳
ארמי באין ירד ירדנו ירידה
הוא לנו יגלין הייתי לפרנס את
אחרים עכשיו אנו צריכין לך׳
אלהיכם בזכותכם ואם אין בזכ׳
בזכותכם כדי אלהי אביכם בזכ׳
בזכות אבותיכם נתן לכם ואמ׳
ומטמון ויבאו האיש הביתה
אחר הבאה לפי שהיו הן רוחפי׳
אותו וידברו אליו פתח הבית נ׳
ומשמע לכם שלום לכם ומשם
ובאו אחרין ובותינו אומרין על׳
עיטרוה בכליים הבית ואפ׳
ומפרוזדור לטרקלין אלהים יח׳
יחנך בני כשאר השבטים שמ׳
שמעת חנינה של הילדים אשר
חנן אלהים את עבדך ובנימין נ׳
עדיין לא נולד לכך ברכו יוסף
בחנינה כי נכמרו רחמיו שאל
לו אח היה לך ואמר יודע היכן
הוא אמר לו יש לך בנים אמר לו
יש לי עשרה אמר לו ומה שמות
קריאת להם בלע ובכר וג׳ אמר לו
ומה טיבן של שמות הללו אמר לו
כלם על שם אחי והצרות שמ׳
שמצאוהו כדאמרין במסכת
סוטה ויחר נכמרו רחמיו נכמ׳
נכמרו נתחממו ובלשון משנה
על יד הכומר של זיתים ובלשון
ערבי משום מכמר בישרא
ובמקרא עורינו כתנור נכמרו
נתחממו ונקמטו קמטין קמ׳
קמטין מפני זלעפות רעב כן ד׳
דרך כל עור כשמתחממין אותו
אצל נקמט ומקמץ ויתאפק נ׳
נתאמץ והוא לשון אפיקי מגנ׳
מגינים חוזק וכן ומזיח אפיקים
רפה כי תועבה היא דבר שנא׳
הוא להם עבירה לאכול את העברי׳
לאכול עם העברים ואונקלוס
נתן טעם לדבר וישב לפניו הב׳

הבכור כבכורתו והצעיר כצעירתו
וקורא ראובן ושמעון ולוי וכו'
ויהודה כבן יששכר וזבולן כבני
אב ואחת הן. כן מבורר הדבר שכ'
שהיו תולדות ומכן טלב כיון
שהגיע לבנימין אמר זה אם לו ואב
ואני אין לי אם וישב לו אצלי. אמ'
משאות ומנת חמש ידות חלק'
חלקו עם אחיו ומשאות יוסף
ואסנת ומנשה ואפרים וישתו
וישכרו עמו ואמר שמכרוהו
לא שתו יין והוא לא שתה ואז
ואותו היום שתו כלם. גביע כ'
כס ארוך וקורין לו מדרינא
הן כסף אשר מצאנו וג' זה אחד
מעשרה קל וחומר האמורין ב
בתורה וכלן מפורשין בבראשית
רבה. גם אתה כדבריכם אמר וג'
אמת גם אתה כדבריכם כן הוא
שכלכם חייבין כדבר עשרה
שטעונה גנבה ביד אחד והן כ'
כלן נתפסין אבל אני אעשה ש'
עמכם לפנים מן השורה אשר
ימצא אתו יהיה לי עבד. חלילה
לעבדיך. חולין הוא לך לשון כ'
גנאי ומתגנה הם לעבדיך. חס
ומאת הק' יהיה להם כש' מעשות
זאת והרבה חס ושלום יש כ'
בתלמוד. ולא היו ערים לפיים
זה את זה לטעון ולשוב העיר
מטרופולין היתה מטרופולין
עיר גדולה דאגדלו בה אלפים וג'
והוא אומ' העירה עיר כל שהו
אלא שלא היתה חשובה בע'
בעיניהם אלא כעיר בינונית
של עשרה בני אדם לעניין ש'
המלחמה. עודנו שם שהיה
ממתין להם. האלהים מצא את
עון עבדיך וג' יודעים אנחנו
שלא סרחנו אבל ממאת הקב"ה
נהיתה להביא עלינו זאת וש
ויצא בעל חוב ויקוב פוטר
לגבות שטר חובו. ומה נצטדק
לשון צדק. וכן כלהו שבתחיל'

שבתחילתה צדי והיא בורר
לדבר לשון התפעל. אלו יתפעל
אל' נתפעל טהר טעם. טיקום
הלו ויוצא עתנה לפני אות ריאה
ראשונה של יסוד התיבה אלא
כשהוא מן היוצאות. ומשקר כגון
מצטרק. ונטמא ומגורות ערבה
לדרך והבא שתחילתה כמו
כשהוא והתפעלת מפריד הלו
את היוצאות עיקר כמו ויסתב
ויסתבל החגב. הוית בקרנא
וישתמר חקות עמרי. וכר
מרע מסתולל מגורה ואוליך
אומנים שלו וג'. עודך מסתולל
בעמי לבלתי שלחם. מגורה ר'
דרך לא סולה.

חסלת

ויהי מקץ

ומפטירין בזולכם
ויקץ שלמה והנה וג'.
ואם יש שבת של חנוכה מפטירין בו
במי' עשר רבו ושמחי בת ציון וג' ש

אליו יהודה. הגש עצמו לה
למלחמה ולדברי ריצוי ולתפלה
למלחמה מנין שנ' ויגש יואב
יואב ויגש אליו לשון מלחמה
שנ' ויגש יואב וג'. לדברי ריצוי
מנין שנ' ידבר נא עבדך דבר
וג'. ידבר נא עבדך דבר באזני
אדוני. יכנסו דברי באזנך אל
יחר אפך בעבדך. מכאן אתה
למד שדבר אליו קשות כי כמוך
כמוך כפרעה. חשוב אתה בעי'

בעיני כמלך. ומדרשו סופך ללק'
ללקות עליו כצרעת כמו שלקה
פרעה על ידי זקינתי שרה של
שעכבה לילה אחת. ר"א ואת כ'
פרעה גוזר ואינו מקיים מבטי'
מבטיח ואינו עושה אף אתה
כן וכי זו היא שימה עין שאמ'
שאמרת לשום עיני עליו. ד"א
ד"א כי כמוך כפרעה אם תקניט
תקניטני אהרוג אותך ואת אד'
אדונך. אדוני שאל את עבדיו
לאמר. מתחילה בעלילה באת
עלינו למה היה לך לשאול עליו
אלא בתך היינו מבקשים או ב'
אחותנו אותה מבקש ואעפ"כ
ונאמר אל אדוני. לא כחדנו ממ'
ממך דבר. ויאמר אביו ואת. ומפני הי'
הריגות היה מעיין שיקר ומפיו
אמ' אם אומר לו שהוא חי יאמ'
יאמר לי הביאהו אלי. לבדו
לאמו ומאותו היום אין לו עד
אח'. ועתה אבות יגביו אם יעוב
את אביו ומת. ואמר שאין אנו
מוצת בדרך שהרי אמו מתה
בדרך. וקראהו אסון. שהשטן מ'
מקטרג בשעת הסכנה. והורדת'
והורדתם את שיבתי. עכשיו כ'
כשהוא אצלי אני מתנחם בו מ'
על אמו ועל אחיו. אם אמות זה
דומה לי שלשתן מתו ביום
אחד. והיה כראותו כי אין הנער
הנער ומת. אבינו מצרתו. כי עבד'
עבדך ערב את הנער. ואם תאמ'
מה אני נכנס לתגר יותר משאר
אחיי הם כלם מבחוץ ואני אני
נקשרתי בקשר חזק להיות מ'
מנודה בשני עולמות העולם
הזה והעולם הבא. ועתה ישב
נא עבדך תחת הנער. לכל דבר
אני מעולה ממנו לגבורה ולמ'
ולמלחמה ולשמש. ואמרו רבו'
רבותינו כשראה יהודה שיוסף
מחזיק בבנימין התחיל לצעוק
עד ששמעו חושים בן דן בארץ

מגען באותה שעה כל הנשים
שהיו עוברות ומפילות עובריהן
ונפלו פרעה ומכסיו ושיני גנו׳
גיטריו של פרעה נפלו ונהפכו
פניהם ירוקים ולא שבו עד יום
מותם. באותה שעה רמז יוסף
למנשה ועשה אבן של שייש
פתיתין פתיתין. אמ׳ יהודה בה״ה
בברור אין האיש הזה כי אם ה״ה
וזרעינו. אמ׳ לו יהודה ליוסף
אכנו רתיח להריו ולית והזיוק לי
פתחנו אני כועס ומיד ואין מי
שיאמר לי. אמ׳ לו יוסף. ריתחא
דידך אנא והתגר׳ פת׳ כעס שלך
אני משבר. אמ׳ לו יהודה אם
אפתח פי אני אבלע אותך. אמ׳
לו יוסף. אם תפתח פיך אני סו״ה
סותמו באבן. אמ׳ לו יהודה אם
אמשיך חרבי ואהרגך כך יותחי׳
אותחיל ובפרעה וכך אני ומסי׳
ומסיים. אמ׳ לו יוסף. אם תוציא
ומרגך אני כורכה על צוארך. א״ל
וכששמע יהודה כך אמ׳ לו יהו׳
יהודה לנפתלי לך וספור וראה
כמה שווקים יש במצרים קפץ
וחזר ואמ׳ לו שנים עשר יש ב״מ
בעיר. אמ׳ להם יהודה לאחיו כל
אחד ואחד יהרוג שוק אחד ואני
אהרוג שנים. וכששמע יוסף.
כך שהסכימו כולם בעצה אמ׳
אחת להחריב את מצרים אמ׳ לו
ליהודה ומפני מה הועזת ומפ׳
ומפיך שאחיו של זה את לאמה
סיפרת לי שקר ומי ל׳ ול׳ ומכר׳
ומכרתם אותו יקראו לו ויענני
והיה קורא יוסף בן יעקב והיו
מסתכלין לכאן ולכאן והוא אומ׳
להם מה אתם מסתכלין אני הוא
יוסף אחיכם אשר מכרתם
אותו הנה כששמעו כך בקשו
להורגו שהיו מתיראים אותו
כשראוהו מושל על כל הארץ
ובא המלאך ופיזרם בא״ר
בארבע פינות הבית כך נדרש

בתנחומא ובבראשית רבה
ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנ׳
הנצבים וג׳ לא יכול לסבול שהיו
מצריים נצבים עליו ושומעין
שאחיו מתביישין כשיודע
להם. וישמע בית פרעה ביתו
של פרעה כלומר עבדיו ובני
ביתו של פרעה. אין זה לשון ב׳
בית אלא כמו בית ישר׳ בית
יהודה. נבהלו מפניו. כי נבהלו
מפני הבושת. גשו נא אלי. ר״א
ראה אותן נסוגים לאחוריהם כך
אמ׳ עכשיו אחיי נכלמים קרא
להם בלשון רכה ותחנונים הרא׳
הראה להם שהוא מהול. למחיה
להיות לכם למחיה. כי זה שנתי׳
הרעב. עברו משנות רעב לרוב
ומצרים ועלו אל אבי. ארץ ישר׳
גבוהה מכל הארצות. פן תורש׳
כתרגו׳ דילמא תתמסכן לשון ה״ל
מוריש ומעשיר. והנה עיניכם
רואות וג׳ רואות בכבודי ושאני
אחיכם שהריני מהול ועוד
כי פי המדבר אליכם בלשון ק׳
קודש. ועיני אחי בנימין השוה
את כולם כאחד לומר כשם שאין
שנאה להטיל בבנימין אחי כ״ה
שלא היה במכירתי כך אין ב״ל
בלבי עליכם. ויפול על צוארי ב״מ
בנימן אחיו. על שני מקדשים
שעתידין להיות בחלקו של
בנימן וסופן ליחרב. ואחריו ד״ה
ואחר שראוהו בוכה ולבו שלם
עמהם דברו אחיו אתו שמתח׳
שמתחלה היו בושים ממנו
והקול נשמע בית פרעה כמו
בבית פרעה וזהו לשון בית מ״מ
ממש. טענו את בעירכם תבוא׳
תבואה. את טוב ארץ מצרים
ארץ גשן [illegible]
את [illegible] וסופה לעשותה כה״ל
מיעלה שאין בה רגב חלב
הארץ כל חלב לשון מיטב הוא
ואותה [illegible] ומפ׳ אומר להם׳

ואת עשו אומר להם שבריתו׳
הוא ולאביו שלח כזאת כחש׳
כחשבון הזה. ומה הוא החשבון
עשרה חמורים מטוב מצרים
בתלמוד מצינו שלח לו יין ישן
שדעת זקנים נוחה הימנו׳
ומדרש אגדה גריסין
של פול בר ולחם ומזון כתרגומו
ליפתן. אל תרגזו אל תתעסקו
בדבר הלכה שלא תרגז עליכם
הדרך. ד״א אל תפסיעו פסיעה
גסה והכניסו חמה לעיר. ולפי פ׳
פשוטו של מקרא יש לומר לפי
שהיו נכלמים היה דואג שמא יריב׳
שלא יריבו בדרך על דבר מכירתו
להתווכח זה עם זה ולומר על י״ד
ידך נמכר אתה סיפרת לשון ה״ר
הרע עליו וגרמת עלינו לשנוא׳
לשנואתו. וכי הוא מושל ואשר
הוא מושל ויגדו אל יעקב אבי׳
אביהם. ומדרש רבותי׳
סרח בת אשר הגידה לו ליעקב׳
ולא האמין לה אמ׳ לה כך תחיי
לחיי העולם הבא וברכה זו ז״ה
זכתה לבוא בחייה בגן עדן שכן
אומר רבותינו כל דבר שיוצא
מפי צדיק כאלו יוצא מפי ה״ק
מלאך. ויפג לבו נחלף לבו והלך
לו ולא האמין לא היה פונה לבו
אל הדבר לשון מפוגג טעמו כמו
בלשון משנה וכמו מאין הפוג׳
הפוגות. ריחו לא נמר כמו׳ ות״א
וריחיה לא פג. את כל דברי יוסף
סימן מסר להם במה היה עוסק
כשפירש הימנו בפרשת עגלה
ערופה. זהו שאמ׳ וירא את העג׳
העגלות אשר שלח יוסף ולא
נאמר אשר שלח פרעה ותחי
רוח יעקב אביהם. וכי מתה הי׳
היתה אלא שרתה עליו שכינה
שפירשה הימנו. רב עוד רב
עוד לי שמחה וחדוה הואיל
ועוד יוסף בני חי. באורה שבע׳
כמו לבאר שבע. ה׳ בסוף תיבה

במקום אחר בתחילתה ואלהי יצ׳
אביו יצחק · היה אומ׳ בכמה
אביו יותר מכמה זקינו · לפיכך
גלה מאמו אלא באברהם · יעקב
יעקב · לשון חיבה · וכן אברהם
אברהם · וכן משה משה · וכן ש׳
שמואל שמואל · ורבותינו
דרשו על אותן שנכפל שמם ש׳
נחלו שני עולמות · ויקשו בן
והכת׳ תרח תרח · ומתרץ אומ׳
הואיל בן העולם הבא שעשה ת׳
תשובה בחייו · והיא שיבה ט׳
טובה שבישרו הק׳ לאברהם · ז׳
אל תירא מרדה מצריימה · לפי
שהיה מיצר על שהוזקק לצאת
לחוצה לארץ · אנכי אעלך · הק׳
הבטיחו להיות נקבר בארץ ·
ומדרש רבותינו · אל
תירא מרדה מצריימה · לפי ש׳
שהיה מתיירא לירד לשם ש׳
שהיה יודע שישתעבד שמה
והבטיחו הק׳ שהוא מעליהו ז׳
ושם ש׳ אנכי אעלך גם עלה ·
אשר רכשו בארץ כנען · אבל
מה שרכש בפדן ארם נתן הכל
לעשו ומפני חלקו מערת המכ׳
המכפלה · אמ׳ נכסי חוצה לארץ
אינם כדיי · וזה אשר כריתי לי
העמיד לו צבורין של זהב וכס׳
ושל כסף · ואמ׳ טול אות אילו ·
ובנות בניו · סרח בת אשר · ויוכ׳
ויוכבד בת לוי · הביאם מצרים
על שם וישיבה הכת׳ קורא
להם בנים · ואין להוה על אומ׳
אשר לו בנו · ושאול בן הכנ׳
הכנענית · דינה שנבעלה לכנ׳
לכנעני שהרגו שכם ולא היתה
דינה רוצה לצאת עד שנשבע
לה שמעון שישאנה · כן נד׳
נדרש בבראשית רבה · שלשים
ושלש · ובפרטן אין אתה מוצא
אלא שלשים ושנים אלא זו ?
יוכבד שנולדה בכניסתן לעיר
ש׳ אשר ילדה אותה ללוי במ׳

במצרים · לירידה במצרים ואין ל׳
הורדה במצרים · בני רחל · אשת
יעקב · בשלא בא נאמ׳ בן אלא
שהיתה היא עיקרו של בית · כל
הנפש לבית יעקב · הבאה לבית
יעקב מצרימה · כשיצא מ
מארץ כנען למצרים · ואין
הבאה זו לשון עבר אלא לשון
הווה כמו מערב היא באה · וכמו
הנה רחל בתו באה · לפיכך טעמו
למטה באלף · לפי שכשיצאו לא
לבדו ולא היו אלא ששים ושש׳
וששה · והשיני כל הנפש לבית
יעקב הבאה למצרים שבעים
נפש הוא לשון שעבר שבאת
ליעקב מצרים · לפיכך טעמו בב׳
בבית · לפי משבאו שם היו ש׳
הין שבעים · שנמצאו שם יוסף
ושני בניו · ונתוספה להם יוכבד
בין החומות · ולדברי האומר ת׳
תאומות נולדו עם השבטים
צריכין אנו לומר שמתו לפני ?
ירידתן למצרים · שהרי לא מנינו
כאן · להורות לפניו · כתרגומו ?
לפנות לו מקום ולהורות היאך
נתיישבו שם לפניו קודם שיגיע
שם · ומדרש
אגדה להורות לפניו · לתקן לו בית
תלמוד שמשם תצא הוראה ·
ויאסר יוסף · מרכבתו הוא בעצ׳
בעצמו אסר הסוסים למרכבה
לכבוד אביו · ומדרש
רבותינו לשני בני אדם נעשה
כבוד גדול בעולם הזה אלו הן
יעקב ויתרו · יעקב מי שהיה
רואה את יוסף · יוצאו לקראת
אביו לא היה יוצא · יתרו מי ?
שהיה רואה את משה ואהרן
יוצאים לא היה יוצא · ותחזו׳
וירא יוסף אל אביו ויבך על
צואריו עוד · לשון הרבה בבכי
בכיה · וכן כי לא על איש ישי׳
ישים עוד · לשון ריבוי הוא
אינו שם עליו עלילות נוספות

על חטאיו אלא · כמו הרבה בבכי
אומ׳ על הרגל אבל יעקב לא
נפל על צוארי יוסף ולא נשקו ·
דאמרו רבותינו שהיה
קורא את שמע לכך לא נפל על
צוארי יוסף · אמותה הפעם · פ׳
סבור הייתי למות שתי מיתות
בעולם הזה ולעולם הבא שנסת׳
שנסתלקה שכינה ממני והייתי
אומר שיתבעני הק׳ מיתתך · ש׳
עכשיו שעודך חי לא אמות כ׳
אלא פעם אחת · ד״א אמותה ·
הפעם · הלואי שאמות בפעם
הזאת ולא אראה עוד רעה · ה׳
ואמרה אלי אחי · ועוד אומ׳ לו
והאנשים רועי צאן וג׳ בעבור
תשבו בארץ גשן · והיא צריכה
לכם שהיא ארץ מרעה שתאמ׳
שתאמרו לו שאין אתם בקיאין
במלאכה אחרת ירחיקכם מש׳
מעליו ויושיבכם שם · כי תועבת
מצרים כל רועי צאן · לפי שהם
להם אלוהות · ומקצה אחיו לקח
חמשה אנשים · מן הפחותים ש׳
שבהם לגבורה שאין נראין גב׳
גבורים · שאם יראה אותן גבו׳
גבורים יעשה אותם אנשי מל׳
מלחמתו · ואילו הן ראובן שמע׳
שמעון לוי ויהודה יששכר ובנ׳
ובנימין · אותן שלא כפל משה
שמותם כשבירכם כפל שמות
הגיבורים ש׳ וזאת ליהודה וי׳
ויאמר שמע ייי קול יהודה וג׳
ולגד אמ׳ ברוך מרחיב גד · ולנפ׳
ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון
ולדן אומר דן · ולזבולון אומר ש׳
שמח זבולון · ולאשר אומר ברוך
מבנים אשר · וזהו ⁝
לשון בראשית ר׳
רבה שהיא אגדת
ארץ ישראל · אבל תל׳
תלמוד בבלי שלנו מונה מי אות׳
אותן שכפל משה שמותם הם
החלשים ואותן הביא לפני פרע׳

40

פרעה ויהודה שנכפל שמו לא
משום חלושות אלא יש טעם ל'
דבר כדאית בב"ק קודם ובכדאית
דספרי שנינו בה כדאית הכרכה
כמו תלמוד שלנו על אשר לא על
צאן שלי. ויברך יעקב את פר'
את פרעה היא שאילת שלום
כדרך כל הנראים לפני מלכים
לפרקים. שלושים כלע' שני מגו'
מגוריי שלשים ומאה מגורתיי
כל ימי הייתי גר בארץ אחרים
לא בטובה מעט ורעים בשביל
שיאמ' כך לא הגיעו שנותיו לכל
אבותיו שהרי אברהם חי שב'
מאה ושבעים וחמש. ויצחק
חי מאה ושמונים ויעקב חי
מאה וארבעים ושבעה. ואיני
שלא הגיע שנותיו לא לכלל כמ
שנותיו של אברהם ולא לכלל ש
שנותיו של יצחק. ויברך יעקב
כדרך כל הנפטרים מלפני שרים
מברכים אותם ונוטלים רשות.
רעמסס. מארץ גשן היא. לפי ה'
הטף. לפי הצריך לכל טפים. ולחם
אין בכל הארץ. חוזר לענין ה'
ראשון לתחילה שני רעב. ות'
ותלה. ותלאה לשון עייפות. כמ'
כתרגומו כמתלהלה היורה זי'
זיקים. בשבר אשר הם שוברי'
נותנים לו את הכסף. אפס. כתר'
שלים. וינהלם. כמו וינהגם. וד'
ודומה לו על מי מנוחות ינהלני.
אין מנהלה. בשנה השנית. לש'
לשני הרעב. כי אם תם הכסף. כי
כאשר תם הכסף והמקנה בא
אל אדוני. בלתי אם גויתנו ותן
זרע. לזרוע את האדמה ואע"פ
שאמ' יוסף ועוד חמש שנים
אשר אין חריש וקציר. כיון כ'
שבא יעקב למצרים באתה ב'
ברכה לרגלו והתחילו לזרוע וכ'
וכלה הרעב. כן שנינו בתוספת
דסוטה. ולא תשם. לא תהא
שוממה. לא תבור לשון שדה

כי שאין חריש. ותהי הארץ
לפרעה קנויה לו. וכל העם העבי'
העביר יוסף. מעיר לעיר לזכרון
שאין להם חלק עוד בארץ והוא
והושיב יושבים של עיר בחבי'
זו בחבירתה ולא נצרך הכתוב
לכתוב אלא להודיע שבחו של
יוסף שנתכוון להסיר חרפה
מאחיו שלא יהו קורין אותם
גולים. ויקינה גבול מצרים. הכה'
הכהנים. כמרים. כל לשון כהן
לאלהות הוא חוץ ממאותה לשון
גדולה כגון לא כהן ואדון כהן ה'
און. חוק לכהנים. חוק כך וכך
ליום. ד"א רק אדמת הכהנים. ה'
למעלה בפרשת ויהי ויקץ כתב'
כתבתי הטעם. הא. כמו הנה
הארץ השורה של כל שנה. ולא'
ולאשר בבתיכם. ולאכול העב'
העבדים והשפחות אשר בבת'
בבתיכם. לטפכם. בנים קטנים
טיניו חן. לעשות לנו זאת יע'
אשר אמרת. והיינו עבדים
לפרעה להעלות לו החומש בכ'
בכל שנה והוא שלא יעבור וג'
וישב ישר' בארץ מצרים ובאי'
ובארץ גשן והיינו בארץ גשן
שהיא ארץ מצרים.

חסלת

ויגש אליו.

ומפטי' מיחזקאל ואתה בן
אדם קח לך עץ אחד וגו'

יעקב בארץ מצרים וגו'. למה
פרשה זו סתומה לפי שכיון ש'
שנפטר יעקב אבינו נסתמו ע'
עיניהם ולבם מפני צרת השע'
השעבוד שהתחילו לשעבדם.
ד"א שבקש לגלות את הקץ ל'
ונסתם ממנו. כך דרש בבר"ר
בבראשית רבה. ויקרבו ימי י'
ישר' למות. כל מי שנאמ' בו קריב'
קריבה לא הגיע לימי אבותיו ?
שהרי אברהם חי קע"ה שנים
ויצחק ק"פ. ויעקב קמ"ז. ובנגדן
אמ' דוד ק"ע ומזמורים בספר ה'
תלים. שכן אמרו רבותינו שני
צדיקים נאמרים נבראו בעולם
ולא בלו ימיהם אלא בעון ואנ'
ואנחה אילו הן יעקב אבינו
ודוד המלך. אמ' דוד רואה אני
ליעקב אבינו שלא ראה טובה
שלוה בעולם הזה וראוי הו'
הוא שאומ' שירה ותהילה להק'
על כל שנותיו שלא הקפיד יע'
אחר הקב"ה על מה שבאות לי'
לידו. כך מצאתי בפתרון של
שוחר טוב. ויקרא לבנו ליוסף.
מי שהיה בידו יכולת לעשות.
שים נא ידך תחת ירכי. והש'
והשבעה. חסד ואמת. חסד ש'
שעושין עם המתים הוא חסד
של אמת. שאינו מצפה לתשל'
לתשלום של גמול. אל נא תק'
תקברני במצרים שלא יעשו
יעשוני מצרים ע"ז לפי שכלה
הרעב בשבילי. ד"א אל נא תק'
תקברני במצרים לפי שעתיד
להיות הארץ ואלות כנים.
ד"א אל נא תקברני במצרים.
שאין מתי חוצה לארץ חיין ?
אלא בצער. ד"א אל נא תקברני
במצרים. שאני אתוב לשכב
עם אבותי ומקרא שלאחריו
מוכיח ושכבתי עם אבותי וג'.
ושכבתי עם אבותי זו מחובר
למעלה לתחילת המקרא שים
נא ידך תחת ירכי והשבע לי

ואני סופי לשכב עם אבותי כמ׳
כמעשה שהרי כת׳ אחריו ונשאתני
ונשאתני וקברתני בקבורתם וגו׳
ועד מיתני כבר מקום שנקבר
עם אבות שהיא המערה ולא
הקבורה וישכב דוד עם אבותיו
ויקבר בעיר דוד: וישתחו ישר׳
תפלה בעדנו כנגד לה: על ראש
המטה: על שהיה מטתו של׳
שלמות ואין בה רשע. שהרי
יוסף מלך ועוד שנשבה בין הגוי׳
ועמד בצדקו: ויהי אחר הדברי׳
האלה: אחר דבריו של יוסף. שה׳
שנשבע ליעקב להוליכו למער׳
המכפלה: ויאמר ליוסף. אחד
מן המגידים. והרי את מקרא
קצר ויש אומרים אפרים היה
רגיל לפני יעקב בתלמוד ששל׳
ששלחו יעקב בארץ גשן הלך
אפרים אצל יוסף למצרים והג׳
והגיד לו: ויקח את שני בניו ע׳
עמו כדי שיברכם יעקב לפני׳
מותו: ויגד המגיד ליעקב ולא
פירש מי והרבה מקראות לשון
קצר: ויתחזק ישר׳ אע״פ שהוא
בני מלך הוא ויחלק לו כבוד
מכיון שחולקין כבוד למלכות כ׳
וכן משה חלק כבוד למלכות ע״ש
שאמ׳ וירדו כל עבדיך אלה אלי
וכן אליהו חלק כבוד למלכות
שהלך לקראת אחאב המלך וא׳
אע״פ שהיה רשע שנ׳ וישנס
מתניו וגו׳: ונתתיך לקהל עמים
משרני שעתידין לצאת ממני
עד קהל עמים הרי שלשה
וכבר נולדו בני אחד עשר בנ׳
משרני על בנימין ומזה לי שיהו
שבטי בניך מנין השבטים וע״כ
ועתה אותה ברכה אני נותן לך
שני בניך הנולדים לך עד בואי
אליך לפני בואי אליך שנולדו
היינו עד בואי ידעתי לי הכ׳
בחשבון שאר בניי לנחול חלק
בארץ איש כנגדו: ומולדתך כ׳

אם תוליד עוד לא יהו מונין בני
אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה
יהו נכללין ולא יהו להם שם כשם
משבטים לענין נחלה ואע״פ כ׳
שנחלקה הארץ לפי מנין גלגלו׳
גלגלותם כדכת׳ לרב תרבו נחלתו
וכל איש ואיש נחל׳ שוה חוץ
מן הבכורות ואמ׳ מקום לא
נקראו שבטים אלא אלו: ואני
בבואי מפדן אע״פ שאני מטריח
להוליכני להקבר בארץ כנען לא
עשיתי כן לאמך שהרי מתה
סמוך לבית לחם בכברת ארץ מה
מדת הארץ והן אלפים אמה
מדת תחום׳

מדברי רבי׳ מ׳ משה הדרשן

לא תאמר שעכבו על גשמים
מלהוליכה ולקוברה בחברון עת
שהגריד היה שהארץ היתה
מנוקבת ככברה: ואקברה שם
ולא הולכתיה אפילו בבית לחם
להכניסה לארץ וידעתי שיש
בלבך עלי אבל דע לך שעל פי הד׳
הדיבור קברתיה שם שתהא
לעזרה לבניה כשיגלה נבוזראדן
אותן והיו עוברים דרך שם יצ׳
יצאת רחל על קבורתה ובוכה
ומבקשת עליהם רחמים שנ׳
קול ברמה נשמע נהי בכי תמ׳
תמרורים רחל מבכה על בניה
ואונקלוס תרגם כרוב ארעא
כדי שיעור חרישת ארץ וזה
ואומר אני שהיה להם קצב ש׳
היו קורין אותו כדי מחרישת
אחת קרויה בלע״ז
כליון דמסיק תעלה
מבי כרביו: וירא ישר׳ את בני
יוסף: ביקש לברכם ונסתלקה
ממנו שכינה לפי שעתידין יצ׳
ירבעם ואחאב לצאת מאפרי׳
ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר

מי אלה: מהיכן יצאו אלו שא׳
שאינן ראויין לברכה: בני הם
אשר נתן לי אלהים בזה: הראה לו
שטר כתובה: וביקש יוסף רחמי׳
רחמים על הדבר ונחה עליו רוח
הקודש: ויאמר קחם נא אלי וא׳
ואברכם: ראה ואני תגלתי ליש׳
לאפרים מחיי ביעקב בשבילי את׳
אפרים עד שלקחם על זרועות׳
זרועותיו: ראה פניך. מהו לראו׳
לראות את פניך: לא פללתי: לא
מלאני לבי לחקור ומחשבה עד׳
שאראה פניך עד פללה. לשון
מחשבה כמו ביאי עיצה עשי
פלילה: ויוציא יוסף. אותם לאח׳
לאחר שנשקם הוציאם יוסף
מעם ברכיו כדי לישבם זה לש׳
לאחד וזה לשמאלו לסמוך ידיו
עליהם ולברכם: וישתחו לאפיו
כשחזר לאחריו מלפני אביו: ג׳
את אפרים בימינו משמאל ישר׳
ישר׳ וכיון שיהיו הבכור מימין ל׳
לברכה שיכל את ידיו: כמו ואו
והכוונה לאחיי בהשכל וחכמ׳
וחכמה השכיל ידיו לכן כי היד
ידע כי מנשה הבכור ואע״פ כן
לא שת ימינו עליו: המלאך הגא׳
הגואל אותי: מלאך הרגיל להע׳
להשתלח לי כענין שנ׳ ויאמר
אלי מלאך האלהים בחלום יעקב
אני האל ביתאל: יברך את הנע׳
הנערים: מנשה ואפרים: וידגו
לרב: כדגים הללו שפרים ורבים
ואין העין שולטת בהם: ויתמו׳
ויתמוך יד אביו. הרימה מעל
ראש בנו ומוחה בדו: ידעתי
בני ידעתי. שהוא הבכור: וגם
הוא יהיה לעם. שעתיד גדעון לצ׳
לצאת ממנו שהק׳ עושה נס
על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל
ממנו שעתיד יהושע לצאת ?
ממנו את הארץ
וילמד תורה לישר׳: וזרעו יהיה
מלא הגוים: כל העולם כולו יתמ׳

יתגדלו כדגים שפרים ורבים ש״
כשישאר הויה בגבעון וירד־
בעין ילון: בך יברך ישר׳ הבא
לברך את בניו יברכם בברכתם
ויאמר איש לבנו ישימך אלהי׳
כאפרים וכמנשה: וישם את א־
אפרים בברכתו לפני
להקדימו ובחנוכת הנש׳
האוהל: ואני נתתי לך שכם אחד
לפי שאתה טרח להתעסק בקבורתי
ואני גם אני נותן לך נחלה שתק׳
שתקבר ואיזו זו שכם שנ׳
ואת עצמות יוסף אשר העלו
בני ישר׳ ממצרים קברו בשכם
שכם אחד על אחיך בחרבי וב׳
ובקשתי שכם ממש הוא תה׳
תהיה לך יתירה חלק אחד על
אחיך בחרבי ובקשתי כשה׳
כשהרגו שמעון ולוי את אנשי
העיר נתכנסו כל סביבותם להז׳
להזדווג להם וחגר כלי מלחמה
יעקב כנגדן ד״א שכם אחד על
אחיך שכם אחד היא הבכורה
שיטלו בניו שני חלקים ושכם
לשון חלק הוא והרבה דומין ל
ישלו במקרא יחלקה שכם כי
תשיתמו שכם תשית שנוי לפני
לחלקם לחלקים דרך ירצחו שכ׳
שכמה איש חלקו לעברו שכם
אחד אשר לקחתי מיד האמורי
מיד עשו שעשה מעשה אמ׳
אמורי ד״א שהיתה ער׳ אבינו
בדברי אמורי פיו: בחרבי ובקש׳
ובקשתי היא חכמתו ותפלתו
ואגידה לכם וגו׳ ביקש לגלות
את הקץ ונסתלקה שכינ־
ממנו והתחיל אומ׳ דברים אחר
אחרים: ראובן
בכורי אתה כחי וראשית אוני
היא טיפה ראשונה לו שלא
ראה קרי מימיו: אוני כחי כמו
מצאתי און ומרוב אונים ולאין
אונים: יתר שאת ראוי היתה
להיות לך יתר על אחיך בכהונ׳

לשון נשיאות כפים: ויתר עז
במלכות כמו ויתן עז למלכו
ומי גרם להפסיד פחז כמים הו׳
הפחז והבהלה אשר מיהרת
להראות כעסך כמים הללו המ׳
הממהרים למרוצתם לכן אל
תותר אל תרבה ליטול כל הית׳
היתרות הללו שהיו ראויות
לך ומהו הפחז אשר פחזת כי
עלית פחז שם דבר הוא לפיכ׳
טעמו למטה וכולו נקוד קמץ
ואילו היה לשון עבר היה נקוד
חטף קמץ טעמו למטה: יצועי
לשון משכב על שם שמציעין
אותו על ידי לבדין וסדינין וה׳
והרבה דומין לו אם אעלה על
ערש יצועי אם זכרתיך על
יצועי: שמעון ולוי אחים
בעצה אחת על שכם כלי חמ׳
חמס מכירותיהם אין גבורתם
גבורה אלא כלי חמס: בסודם
אל תבא נפשי: כי באפם הרגו
איש אלו שבטחו על גבורתם
אלו אף שלטה בהם אלא תאו׳
אפס כלם אלו אפילו ברצונם
בשעת רצונם עקרו שור הפ׳
הפרידו יוסף שנקרא בשור שנ׳
שורו היו לאחיו שלא ואין אין
כליהם אלא חמס: אתה יהודה
אתה יודוך אחיך שאתה גבור
ומושל בהם: גור אריה יהודה
יש בך קטן כאריה בחור ואעפ״י
מטרף בני עלית: ויאמר יהודה
אל אחיו מה בצע כי נהרוג וגו׳
על יוסף. ויאמרו איש אל אחיו
ועתה לכו ונהרגהו: אם תאמר
ראובן או יהודה הרי לא הסכי׳
הסכימו בהריגתו אם תאמר
בני השפחות הרי לא היתה
שנאתם שלימה שנא׳ והוא נע׳
נער את בני בלהה: אם תאמר
יששכר וזבולון והלא יששכר
וזבולון לא היו מדברים בפני
אחיהם הגדולים מהם על כר׳

מחך שמעון ולוי הם שקראוהו
אחיהם אחים: כלי חמס: חמס
אומנות זו של רציחה חמס הי׳
היא בידכם מברכת עשו זו היא
אומנות שלו היא ואתם חט׳
חטפתם אותה ממנו: מכרותי׳
מכרותיהם לשון כלי זיין הס״ו
הסכין בלשון יוני מכיר כך
דרש תנחומא: ד״א מכרותי׳
מכרותיהם בארץ מגורתם נה׳
נהגו עצמם בכלי חמס כמו ומ׳
ומכרותיך ומולדותיך והוא ת׳
תרגומו של אונקלוס: בסודם אל
תבא נפשי זה מעשה זמרי
שנתקבצו שבטו של שמעון ו׳
להביא את המדינית לפני מש׳
משה ואמ׳ לו משה זו אם תאמר
אסורה בת יתרו מי התירה לך
אל יזכר שמי בדבר זמרי בן סל׳
סלוא נשיא בית אב לשמעוני
ולא כתב בן יעקב: ובקהלם אל
תחד כבודי: כשיקהיל קרח את
שהוא משבטו של לוי את כל
העדה על משה ועל אהרן אל
תחד כבודי שם אל תתיחד שמ׳
שמי עליהם אל תחד כבודי ש׳
כבוד לשון זכר ועל כן אתה צ׳
צריך לפרשו כמדבר אל הכבוד
ואומר אתה אל תחד כבודי עמ׳
עמהם וכן לא יחד אותם בקב׳
בקבורה קרח בן יצהר בן קהת
בן לוי ולא כתב בן ישר׳ כי באפם
הרגו איש אלו חמור ושכם
בני ואינן חשובים כולם אלא
כאיש אחד וכן הוא אומר וה׳
והכית את מדין כאיש אחד
וכן במצרים סוס ורכבו רמה
בים זהו מדרשו ופשוטו אנ׳
אנשים הרבה קורא איש כל
אחד לעצמו: באפם הרגו כל
איש שכעסו עליו וכן ויאמר
לטרוף טרף אדם וברצונם ע׳
עקרו שור לשון את סוסיהם
תעקר אמור יוסף כי על אפילו

בשעת התוכחה לא קילל אלא
אפם והוא שאמ׳ בלעם מה אקב
לא קבה אל וג׳ אמ׳ זקנים בי יעקב
אפרידם זה מזה שלא יהיו במנ׳
מניין השבטים הרי זה חלוקים
ר״ל אין לך עניים ומלמדי תינו׳
תינוקות אלא משמעון כדי שנ׳
שיהו נפוצין ושבטו של לוי שנ׳
עשאן מחזר על הגרנות לתרו׳
לתרומות ולמעשרות נתן לו תפ׳
תפוצתו דרך כבוד · יהודה
אתה יודוך אחיך ידך וגו׳ לפי
שהוכיח את הראשונים בקינטו׳
בקינטירין התחיל יהודה לסגת
לאחור וקראו אבא בדברי רי׳
ריצוי לא אתה כמותם ידך בע׳
בעורף אויבך · באחרית אויבי
תתהלך עורף · בני אביך על שהי׳
שהיו מנשים הרבה ולא אמ׳ בני
אמך כדרך שאמ׳ יצחק וישת׳
וישתחוו לך בני אמך · גור אריה
יהודה · על דוד נתנבא בתחילה
גור בהיות שאול מלך עליהם
אתה המוציא והמביא את יש׳
ישר׳ לבסוף אריה כשהמליכוה
עליהם · ואונקלוס תרגם שלטון
יהא בשירויא בתחילתו וסופו
ומה שחשדתיך בטרוף טרף
יוסף חיה רעה אכלתהו וזהו
יהודה שנמשל לארי בני עלית
סילקת את עצמך ואמרת מה
בצע כי נהרוג וכן מהריגת תמ׳
תמר שאמ׳ יהודה צדקה ממני
לפיכך כרע שכב בימי שלמה
איש תחת גפנו · לא יסור שבט
מיהודה · מכאן ואילך אילו ר״ג
ראשי גליות שרודין את העם
בשבט שממונים על פי המלכ׳
המלכות · ומחקק מבין רגליו ת׳
תלמידי תלמידין אלו נשיאי א״י
ישר׳ · עד כי יבא שילה · מלך ה׳
המשיח שהמלוכה שלו וכן ת׳
תרגם אונקלוס · ומדרש
אגדה שי לו · יובילו שי למו׳

למורא · ולו יקהת עמים · אסי׳
אסיפת עמים שהיו״ד עיקר
היא ביסוד כמו יפעתך ופעמי׳
שנופלת ממנו וכמה אותיות
משמשות בלשון הזה והם נק׳
נקראים עיקר נופל כגון נו״ן של
נגף ושל נשך שבאחותו באזנ׳
באזניכם ושבאבחת חרב אסף
שהן יג׳ וזה יקהת עמים אסיפ׳
אסיפת עמים שנ׳ אליו גוים
ידרשו ודומה לו עין · תלעג
ליקהת אם לקיבוץ קמטים שבה
שבפניה מפני זקנתה · ובתלמוד
דיתבי ואקהו יקהת כשוך ד״ה
דנהרדעי כיבואות ויטול היה
לומר קהיית עמים · אוסרי לגפ׳
לגפן עירה · נתנבא על ארץ
יהודה שתהא מושכת יין כמ׳
כמעיין · איש יהודה לגפן עיר
ז״ש ענבו ומגפן אחת משורק
אחת · אותן חד שורק ואמרה
ארוכה קורדיו · כבס ביין לב׳
לבושו · כל זה לשון דיבור הוא
סותה · לשון מין בגד ואין לו
דמיון במקרא · אוסרי כמו אוסר
רוגית ודקיוי ומעט דל היוש׳
היושבי בשורים וכן בני אתנו
כעניין הזה · ואונקלוס תרגם
במלך המשיח · גפן הם ישר׳
עירה · עיר זו ירושלם · שורקה
אלו ישר׳ · ואנכי נטעתיך שור׳
שורק · בני אתנו · יבנון היכליה
לשון שער האיתון בספר יחז׳
יחזקאל · ועוד תרגם בפנים
אחרים גפן אלו ישר׳ צדיקים
בני אתנו · עבדי אורייתי בא׳
באולפן · על שם רכבי אתנות
צחורות · ארגון טב · כבס׳ דו׳
דומה ליין ולבשתן היה סותה
שהאשה לובשתה ומסיתה
בהן את הזכר ליתן עינו בה
ואו׳ רבותינו פיר שמו בלשון
המסתת שכרות כאלו כתנות
ועל היין שמיו תאורי ...

תאוה · חכלילי עינים · לשון אודם כמ׳
כתרגומו וכן למי חכלילות עינים
שכן שותי יין מאדימים עיניה׳
ואודויים · ומחלב ומרוב חלב · כמ׳
שיהיו בה מרעה טוב לעדר׳
לעדרי צאן · וכן פירוש המקרא
אדום עינים יהיו מרוב יין ולבן
שינים יהיו מרעה חלב · לפי ת׳
תרגומו תירגם עינים לשון הר׳
מעיינים נגוהי לייקוה היקבים
שלו · ולשון יורוי בוים ענ׳ נמ׳
נעוה ירותו יהון בקעתיה ·
תרגם אונקלוס לשון שיני הסלעים ·
לחוף ימים · כמו על חוף ימים
על חוף ימים תהיה ארצו · חוף
כתרגומו ספר והוא יהיה מצוי
תדיר על חוף האניות במקום
הנמל שאניות מביאות שם
פרקמטייא שהיה זבולון עוסק
בפרקמטייא וממציא מזון ל
לשבט יששכר והן עוסקין ב׳
והוא שאמ׳ משה שמח זבולון
בצאתך ויששכר באהליך · ז׳
זבולון יוצא בפרקמטייא ויש׳
ויששכר עוסק בתורה ויושב
באהלים · וירכתו על צידון · סוף
גבולו יהיה סמוך לצידון · יר׳
ירכתו · סופו · כמו ולירכתי המש׳
המשכן · יששכר חמור גרם ·
בעל עצמות סובל עול תורה
כחמור חזק שמטעינין אותו
משוי · רובץ בין המשפתים ·
כחמור המהלך ביום ובלילה ואין
לו לינה בבית · וכשהוא רוצה לנוח
רובץ הוא בין התחומין בתחו׳
בתחומי עיירות שמוליך שם
הפרקמטייא · וירא מנוחה כי ט׳
טוב · ראה לחלקו ארץ מבורכת
וטובה להוציא פירות · ויט ש׳
שכמו לסבול על תורה · ויהי ל׳
אחיו ישר׳ למס עובד · לפסוק
להם הוראות של תורה וסדרי
עיבורים שנ׳ ומבני יששכר
יודעי בינה לעתים מה יעשה

ישר' ראשיהם סנהד' יאות כל
העמיד על פיהם. ויט שכמו לס'
לסבול' השפיל שכמו ויט שול'
שוליו. ויהי כו'. דן ידין עמו'
ינקום נקמתו ונקמת עמו ול'
ומפלשתים כמו כי ידין ייי עמו
כאחד שבטי ישר'. כל ישרא'
כאחד יהיו עמו ואת כולם ידין
ועל שמשון ניבא נבואה זו'. יה'
שפיפון הוא נחש ואומר אני
שקרוי על שם שהוא נושף. הנ'
ואתה תשופנו עקב. הנושך
עקבי סוס ויפול וגו'. כך שמשון
ילפות את שני עמודים התוך ל'
אשר בני הבית נכון עליהם ועל
הגג כשלשת אלפים איש ואשה
ומתות שהרואים שמשון כבה
נפלו הרוכבים עליהם. לישועתך
קויתי ייי'. ראה שמשון יחל
להושיע עמו ויאמר פלשתים הנ'
הנושך עקבי סוס. כך דרכו של
נחש ודימהו לנחש הנושך
עקבי סוס כאדי חורין. שם
יורם. וכפיתנו יכוין פתן ול'
ויורוב'. לישועתך קויתי ייי'.
נתנבא שי' נקרו עינו פלשתי'
וסופו לומר זכרני נא ופקדני
נא אך הפעם הזה'. גד גדוד
יגודנו'. גדודים יגודו ממנו שי'
שיעברו את הירדן עם אחיה'
אחיהם למלחמה כל חלוץ עד
ונכבשה. והוא יגוד עקב'. כל
גדודיו ישובו על עקיבם לנח'
לנחלתם שלקחו בעבר הירדן
ולא יפקד מהם איש נדרכב'
ובמסילותם שהלכו ישובו. כמו
ועקבותיך לא נודעו. וכן בעקבי
הצאן. בלשון לעז טרציש'.
מאשר שמנה לחמו. מאכל
הבא מחלקו של אשר יהי' שמ'
שמן שיהיו זיתים מרובים בחלקו
והיה מושך שמן כמעיין. וכן
ברכו משה וטובל בשמן רגלו. ל'
טוב ששמנו מעט אחת מעטרו

יומשי' לודקיין שובע'
נפתלי' אילה שלוחה. אילה ול'
משולחת לרוץ. הנותן אמרי שפ'
שפר' כתרגו'. ורבותינו
דרשוהו על יום קבורת יעקב כש'
כשערער עשו על מערת המ'
המכפלה ואמר לו יוסף לנפתלי
לך ורוץ במהירות ולך ואמרית
והביא ושם כתב עולם שבינו'
שבינינו והיה שם חושים בן
דן פגום באזנו אמר להם מה אנו
עומדים ומעכבים לקבור את
זקינינו ורמזו לו על עשו שהוא
ומעכב'. אמר שלף חרבו וחתך
והתיז ראשו של עשו ונפל ב'
בחיקו של יעקב. אמר יעקב א'
ואמיתתו והיה בוכה על עשו
ובקש עליו רחמים. ורוח הקו'
הקודש משיבו חי אני גאות
ייי'. דבר אילה שלוחה הנותן'
ראשי אומות רומז אשר
ומכון רומז לתורה שבאה ול'
משבט נפתלי'. דבר על מלחמת
סיסרא נתנבאו ולקחת עשר ש'
עשרת אלפים איש מבני נפ'
נפתלי וגו' והלכו שם בזריזות
וכן נאמר על לשון שלוחה כמו
שילוח בעמק שולח ברגליו. ל'
הנותן אמרי שפר על ידו ש'
שירו דבורה וברק שירה הנה'
תרגומי' עדביה יפול חבלו והוא'
יודה על חלקו אומרים ניסים ו'
ושבח'. בן פורת יוסף. בן חן
והוא לשון אומרי אפרין טוט'
טטיה לר' שושן לפוג' כבי
אינייעוה. בן פרת עלי עין כג'
נטו על עין הרואה אותו בג'
בנות צעדה עלי שור. בנות מ'
צעדה עלי שור'. אומרו רבות'
כשיולך יוסף והרכיבהו בר'
ברחוב העיר וקראו לפניו אב'
יוסף היו בנות מצריות צוע'
צועדות על החומה להסתכל
ביופיו. בנות הרבה צעדה כל

אחת ואחת במקום שתוכל
לראותו משם בשרואהו כל כך
יפה יש מהן שהוציאה לנקבי
לנקביה ומחמת תאוה לישכב אי'
אותו ויש מהם שפירשה נדה
ויש מהם שהפילה עובריה. כמ'
ויש מהם שנפלה ומיתה. כך
דרש בזוגה. ד"א בנות צעדה
עלי שור. על ראייתו כמו אשורנו
ושורנו מדרש א'.
אגדה יש רבים
למקרא זה ויש מ'
מוסבה ליישב לפ'
לשון המקרא'. פורת
היכו שכו תיקון הלשון כמו ת'
על דברת בני האדם. שור כמו
לשור. עלי שור בשביל לשור
ותרגו' של אונקלוס הדין שמו'
שבטין יפקון מבנוהי ויטלון
בנות. על שם בנות מנשה בנות
צלפחד שנטלו חלק בשני עברי
הירדן. פרי תסגי יוסף. פורת לש'
פוריה ורביה. ויש אומרי' יש ואו'
ומדרשי אגדה האותיי שבים על
הלשון בשעה שבא עשו לקר'
לקראת יעקב בכולן כת' קדמו א'
אמהות לפני בניהן להשתחוות
וברחל כת' ואחר נגש יוסף ורחל
והשתחוו. אמ' יוסף הרשעה זה
שאין עינו רעה שאין יתלה
עינו באמי. יצא לפניה ושירבב
קומתו לכסותה הוא שברכו
אביו בן פרת הגדלת עצמך יוס'
יוסף על עין של עשו לפיכך
זכית לגדולה. בנות צעדה עלי
שור להסתכל בך בצאתך על
ארץ מצרים. ועוד דרשוהו לש'
לענין שלא תשלוט בזרעו עין
הרע. ואף כשבירך מנשה ואפר'
ואפרים ברכם כדגים שאין הנ'
עין הרע שולט בהם. וימררוהו
ורבו. וימררוהו אחיו ורובו'
פוטיפר ואשתו. ליוסף לשון
וימררו את חייהם ורבו מעשו

לו אנשי ריב ואין הלשון הז'
לשון פעלו שאם כן היה לו לינקד ורֻבו
אלא לשון פעלו כמו שותו
שובו· שהוא לשון הווה וכ'
וכן רומו מעט ורימו כמו הורמו
והושמו על ידי אחרים· ולשון ר'
ריב כמו רובי יושבי או כמו ט"ו
נריו הויו תרגומו של אונקלוס
ונקיאותו· בעלי חצים· שלשונם
כחץ תרג' לשון וחזו ואחיבירת
העדה אותן שהיו ראויין לחל'
לחלק עמו נחלה· קשתו חוזקו·
ויפוזו זרועי ידיו· זו היא נתינת
טבעת על ידו לשון זהב מופז
זאת תהיה ומידי אביר יעקב
כלך שהיו אביר יעקב ומשם
עלה להיות אבן ישר' עיקר'
של ישר' לשון אבן ברושה לש'
לשון מלכות ואונקלוס תרגם
אף הוא ותבת כהון נביאותיה
החלומות אשר חלם להם דקי'
דקיים אורייתא בסיתרא ותקוף'
תוקפתהיין וליו ולשון העברי
שבו קרוי ושוי תוקפה לרוחצ'
לרוחיצניה תרגום של ותשב
באיתן קשתו· וכן לשון התרגום
על העברי ותשב בנאותו בשת'
בשביל שאימתו של הק'בה היה
היתה לו לקשת ולמבטח· בכן ה'
יתרוה והב' לכך ויפוזו זרועי
ידיו לשון פז· ואחר· אבן ישרא'
לשון נוטריקון אב ובן· אבן דן
ובנין ויעקב ובניו· ויאל אביך
תהיה ואת לך והוא יעזרך· וא'
ואת שדי עם הק' היה לבך כש'
כשלא שמעת לדברי אדונתך
והוא יברך ברכת שדים ורחם
ברכתיו דאבוך ודאמך יתברכו
המולידים והיולדות שיהו הז'
הזכרים מזריעים טיפה הרא'
הראויה להריון והנקיבות לא
שיפלו רחם שלהם להפיל עוב'
עובריהם· ירה יורה· ומתרגם
ואשתדי ואשתדי יוג· שדי

שדים כאן על שם שהזרע יורה
כחץ· ברכות אביך· ברכות שא'
שבירכני הק' גברו על הברכות
שבירך את הורי· עד תאות
גבעות עולם לפי שהברכות ש'
שלי גברו והלכו עד סוף גבולי
גבעות שנתן ברכות פרוצות בל'
בלא מצרים· וגבעות· עד אר'
ארבעת קצות העולם שנ' ופר'
ופרצת ימה וקדמה וצפונה
ונגבה כי את כל הארץ ולא
הראהו אלא ארץ ישר' הורי·
לשון הירון שהורי· כמו אמ'
כמו הורה גבר· עד תאות· עד
קצות· כמו והתאויתם לכם
תהיין לכל חוית תהיין כולן
לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו
כתרגומו פרישא דאחוהי·
שנבדל מאחיו כמו וינזרו מק'
מקדשי· נזרו אחור· זהו פשוטו

ורבותינו דרשו

ותשב באיתן קשתו· על כב'
כבישת יצרו באשת אדוניו
וקוראו קשת על שם שהזרע
יורה כחץ· ויפוזו זרועי ידיו·
שיצא הזרע ומכן אצבעותיו
ומידי אביר יעקב· שנראית
לו דמות דיוקנו של יעקב או'
אומר כדאיתא במסכת סוטה
ואונקלוס תרגם עד תאות גב'
גבעות עולם לשון תאוה וחמ'
וחמדה וגבעת לשון ומעקי
ארץ שחמדתו אמו ורבקה
ולאה·   בנימין זאב יטרף
פתר הוא אשר יטרף. ניבא על
שהיו עתידין להיות חטפים
וחטפתם לכם פילגשו בגבעה
וניבא על שאול שהיה עתיד
באויביו סביב שנ' ושאול לכד
את המלוכה וילחם באויביו
וגו' בכל אשר יפנה ירשיע· ב'
בבקר יאכל עד לשון בזה וג'
ושאול כדמתרגם ער אל ויש לו
דוגמה בלשון עברית וחולק

עד שלל מרבה ועל שאול הוא
אומר שעיד בקרן ורחתן של
ישר' ולערב יחלק שלל אף. ומן
משתשקע שמשן של ישרא'
על ידי נבוכד נצר שיגלים לבבל
יחלק שלל מרדכי ואסתר שהם
מבנימן חולקו את שלל המן שנ'
הנה בית המן וגו'· ואונקלוס תרג'
על שלל הכהנים בקדשי המקד'
המקדש אשר נברכתו כברכה
העתידה לבוא על כל אחד· וזו'
וזאת אשר דיבר להם אביהם
וגו'· והלא יש מהם שלא בירך
אותם אלא קינתרן אלא כך
פירושו וזאת אשר דבר להם
מה שאמור בענין יכול לא
בירך לראובן ושמעון ולוי תל'
ויברך אותם· כולם במשמע· נ'
נאסף אל עמי על שם שמכניסי'
הנפשות אל מקום גנוזתן שי'
שיש אספות בלשון עברי ש'
שהם לשון הכנסה כגון איש
ואספו הביתה· ואספתו אל
תוך ביתך· כאוספם את תבואת
הארץ· המכנסת לבית מפני הג'
הגשמים· באספך את מעשיך
וכל האסיפות האמורות במית'
במיתה אף הם לשון הכנסה
אל אבותיו· עם אבותיו· ויאסף
רגליו אל המיטה הכניס רגליו
ויגוע ויאסף· ומיתה לא נאמ'
נאמרה בו·   ואמרו
רבותינו יעקב אבינו לא מת·
לחנוט את אביו· ענין מר'
מרקחת בשמים הוא· וימלאו
לו השלימו לו ימי חנוטו עד
עד שמלאו ארבעים יום· וחנ'
חנוטה ושלשים לבכי לפי שבכ'
שבאת להם ברגלו ברכה שכלה
ימי הרעב והיו מי נילוס עולין
ומברכים· אשר כריתי לי· כפ'
כפשוטו כמו כי יכרה איש
ומדרשו   עוד מתיי'
מתיישב על הלשון כמו אשר

חסלת יעקב

ויחי

נשלם ספר בראשית

שמות בני ישראל וגו' יוסף וגו'
שאינן כחייהן כשמותן אחר
ומיתן אחר מיתתן להודיעך
חיבתן שנמשלו לכוכבים שאלו
שמוציאן ומכניסן במספר וכו'
ובשמותן שנ' המוציא במספר
צבאם וגו'. יששכר זבולן ובנימן
לא היה לו לייחס בנימן אלא כמו
לאות אלא בשביל כבודו של מי
בנימן שלא רצה לייחסו עם בני
השפחות. ויוסף היה במצרים
והלא הוא בכלל שבעים אלא
מה בא ללמדנו וכי לא היינו
יודעים שהוא היה במצרים
אלא להודיעך צדקתו של יוסף
הוא היה הרועה יצאן הוא
יוסף כשהיה במצרים ונעשה
מלך עומד בצדקו. ובני ישראל
פרו וישרצו ששה בכרס אחת
ויקם מלך חדש רב ושמואל
חד אמר חדש ממש וחד אמר
שנתחדשו גזירותיו. אשר
לא ידע עשה עצמו כאלו לא
לא ידע. הבה נתחכמה לו. כל
הבה לשון הכנה והזמנה הוא
לדבר. הביאו עצמיכם לכך. נתח'
נתחכמה לו לעם. נתחכם מה
לעשות לו. ורבותינו
דרשו כמו כזה מוכל? עצמו וגו'
ועלה קללתו באחרים הרי הוא
כאלו כת' ועלינו מן הארץ והם
ירשוהו עלינו ועל העם שרי
מסים לשון מס שרים שנוגשים
והוא מס ומהו המס שיבנו

בתי ערי מסכנות. למען ענותו
ענותו בסבלותם. ערי מסכנות
כתרגומו וכן לך ובא אל הסוכן
הסוכן הזה. גזבר הממונה על האוצרות
האוצרות. וכאשר יענו אות
אותו בכל מה שהם נותנים
לב לענות והקב"ה להרבות ולה'
ולהפריץ כן ירבה כן ירבה כן
פורץ וזהו פשוטו של מקרא.
ומדרשו רוח הקודש
אומר כן ירבה ואינו אומר כן יר'
ירבה ויקוצו. קצו חייהם.
ורבותינו דרשו כקו'
כקוצים היו בעיניהם. בפרך
עבודה קשה המפרכת ומנ'
ומשברת את הגוף. מילדות
האלו לשון מולידות אלא שיש
שיש לשון קל לשון כבד כמו
שובר ומשבר דובר ומדבר כן
מוליד ומייל'. בילדכן את
העבריות כמו כהולידכן שפרה
יוכבד על שם שמשפרת את
הולד. פועה מרים שפועה
ומדברת והוגה לולד כדרך נשים
נשים לפייס התינוק שבוכה.
פועה לשון צעקה כיולדה אפעה
אפעה על האבנים. מושב של
אומנות יוצר חרש. אם בן הוא
לא היה מקפיד אלא על הזכרים
שאמרו לו אצטגניניו שעת'
שעתידות לילד בן מושיען. אח'
אותם וחית. ותחיין. ותחיין
את הילדים. מספקות להם מים
ומזון תרגום הראשון וקיימין

והשיני וקיימתן ולשון פעל
פעלתם כגון ותמאן ויאש וכן
ויערי כמו ויאמרו לזכרים
ותדברנה בפיהם וכמו ותדברנה
לזכרים ותהללנה כמו ותהלל כן
אומר לשון הילולה. כי חיות
הנה בקיאות כמיילדות. תרגו'
מילדות חייתא. ורבותינו
דרשו הרי הן משולות כחיות
השדה שאינן צריכות מיילדת
גור אריה יהודה בנימן זאב
יששכר נפתלי אילה שלוחה כו'
בכור שורו ומי שלא נכתב כו'
הרי הכת' כולן זה אומר לכן וג'
וייטב הטיב להם. וזה הילוך
נתיבה שיסודה שתי אותיות
ונתן לו אלף יוד בראשה כשהי'
כשהוא בא לדבר בלשון ויפעל
ויפעל הוא נקוד היוד בחירק
כמו ויגל את שארית. ויבן ויגב
יגל ויגב הפועה הזנבות זו לזו כל
אלה לשון הפעיל את אחרים
וכשהוא מדבר בלשון ויפעל
הוא נקד את היוד בחירק כמ'
כגון וייטב בעיניו לשון הוטב
מרבה העם ויגל יהודה הוג'
הוגלה יהודה. ויפן כה וכה כו'
הופנה לכאן ולכאן ואל תשיבני
מלך וישב ויצא לפי שאינו כו'
מגזרת של אלו שהרי היוד
יסוד בהן אצא ישב ילך היוד
את שלישית בו. וייטב אלהים
למילדות. זה היא הטובה וי"ל
ויעש להם בתים זה אחר מן
המקראות שמדברים את דבר
דבריהם ברמז ואחריך המרן
ומפרשן ורבותינו
דרשו ויעש להם בתים בתי כה'
כהונה ולויה ומלכות שקראים
בתים. ויבן את הבית ואת בית
המלך. כהונה ולויה מיוכבד
ומלכות ממרים כדאמרינן במ'
במסכת סוטה. לכל עמו וג' כל
עליהם גזר יום שנולד משה

שברח משה מפני פרעה והלך
ארבעים שנה בארץ כוש ולאחר
ארבעים שנה לקחו מידו המלוכה
והלך משם ובא לארץ מדין וישב לו
על הבאר· לאחר ויעקב שמצא ג.
לו זוגו מן הבאר· ולכן מדיין שבע
בנות· לפי שפירש לו מעבודה זרה
זרה נדוהו ואיגלו את הרה״ט
את בריכות מעיינות הצאן ע״ח
עשו אותו בארץ· ויבאו הרועים
ויגרשום· ומפני הנדוי· ויקם מ״ה
משה ויושיען· לפי ששלום מ״ה
משה ומפני זה עושים לכם כך
ואמרו לו לפי שאביהן פירש לו מ׳
מעז· וכששמע משה כך הושי״ע
הושיען וירדם מן היום ההוא
והלאה· וישק את הצאן הצאן
על כרחם שלא בטובתם· ותבאון
אל רעואל אביהן· להגיד לו את
כל הקורות אותהן· וגם דלה דלה
נתנבאו ולא ידעו מה שנתנ״ב
שנתנבאו· דלה לנו· דלה לישר׳
שעתיד לדלות אותן מן הגלות·
למה זה עזבתן את האיש· הכ״ר
הכיר בו שהוא מזרעו של
יעקב שהוציא עלות לקראתו
קראן לו ויאכל לחם· שאין ישראל
אוכלות מכם כתורתנו את הלחם
יושר הוא אוכל· זהו לפי מדר״ש
מדרשו· ולפי פשוטו של מקר׳
אמ׳ להם קראן לו ויאכל לחם על
שולחני ויהיה כל הבית את ברכת
בשבילו ולאחר שהגדתם לי אז
יודע אני שהוא צריך לפי שע׳
שעלו הוא לקראתו· ועוד יש
כתוב כדברי הימים של משה
רבינו כשברח משה מפני רעואל
התחיל לשאול מדין באותה אמ׳
לו משה מלכתי על כוש ארבעי׳
שנה ואחר נטלו מידי את
המלוכה· אמ׳ רעואל בלבו בברור
זה עשה שום דבר רע ולכך ברח
ולקח אותו ונתנו בבית הסוהר
והיה שם עשר שנים והיתה

צפורה מרחמת עליו ומפרנס׳
ומפרנסת אותו בכל יום לחם
ומים ולאחר עשר שנים אמ׳
אמרה לו צפורה לאביה אותו
עברי שנתת בבית הסוהר ע״ז
שהיום עשר שנים ומה לא תה׳
תפקדהו לראות מה הוא עו׳
עושה אם חי הוא ואת אמ׳ לה
הנהיה כדבר הזה שיהיה איש
עשר שנים בלא אכילה ושתי׳
אמרה לו הרי שמעת שאלהי
העברים אלוה גדול הוא הוא
הציל את אברהם מאור כשדי׳
והציל את יעקב מלבן ומעשו
כששמע כך מיד הלך בעצמו
לראות וראהו שהיה עומד
על רגליו ומתפלל לאלהי אבות׳
אבותיו· מיד הוציאו מבית הס׳
הסוהר והיה מאכילו ומשקהו
והיה לו גן אחד שמטה האלהים
נטוע בתוכו וכל מי שהיה נוגע
בו מת וכשבא משה בגן רד
וראה את המטה קרא את ה׳
האותיות שהיו חקוקים עליו
ואחזו בידו וכשראה יתרו את
המטה בידו אמ׳ בודאי זה הוא
מושיען של ישר׳ ונתן את צפ׳
צפורה כתן לו לאשה· ויואל ל׳
משה· הוא כמו הואלתי לדבר
ומדרש רבותינו לשון
אלה· נשבע לו שלא יזוז ממדין
שלא ברשותו· ויהי בימים ה׳
הרבים ההם וימת מלך מצרים·
נצטרע· והיה שוחט תינוקות
ישר׳ ורוחץ בדם· ויאנחו בני
אלהים את נאקתם· תרגו׳ ירו׳
ירושלמי וקביל ייי ית קבלתה
קבלתהון מה דעבד להון פרעה
רשיעא ושחט ית קד׳ בנהון
ולאיכסא בדמיהון וג׳ נאקתם
צעקתם· וכן ומעיר מתים ינאקו
את בריתו את אברהם· עם אב׳
אברהם· וידע אלהים נתן עלי׳ לב
עליהם ולא העלים עינו מהם

מלראות· ומשה היה רועה
וג׳ אחר המדבר להתרחק מן ה׳
הגזל שלא ירעו בשדות אחרי׳
אל הר האלהים· על שם העתיד
קראהו הר האלהים הוא הר סיני
שעתיד ליתן התורה עליו· בלבת
אש· בשלהבת אש· לב של אש
כמו לב השמים· לב האלה· ויאל
התאנה על הלב יש לנו כיוצא
בה וזה אחלה לבתך· מתוך ה׳
הסנה ולא אילן אחר משום עמ׳
עמו אנכי בצרה· לפי שהסנה
מלא קוצים ודרדרים והגלו׳ ד׳
דומה לקוצים ודרדרים לכך נגלה
לו בסנה· אוכל· אכל· כמו לא עבר
בה אדם· משם· יסורה· מכאן ל׳
להתקרב לשם· של שלום. והוציא
ארוכות קודש הוא כמו ונשל הב׳
הברזל· כמו כי ישל זיתך· לך ואוצ׳
ואשלחך אל פרעה· ואם תאמר
מה הועיל והוציא את עמי יוצ׳
הדרך· את יציאתם· מי אנכי חשוב
לדבר עם המלכים· וכי אוציא את
בני ישר׳ ואם אם אני חשוב מה
זכו שיעשה להם נס והוציאם
ממצרים· ויאמר כי אהיה עמך
השיבו על ראשון ראשון ועל
אחרון אחרון מה שאמרת מי
אנכי· לא שלך הוא כי משלי הם
כי אהיה עמך· וזה המראה אשר
אשר ראית בסנה לך האות כי אנכ׳
שלחתך וכדאי אני להציל כמו
כאשר ראית בסנה שעושה ה׳
שליחותי ואינו אוכל כך תלך
בשליחותי ואינך ניזוק· וששא׳
וששאלת מה זכות יש בידי ישר׳
שיצאו ממצרים· לא דבר גדול
ישר׳ על הוצאתו שהרי עת׳
עתידין לקבל את התורה על
ההר הזה לסוף שלשה חדשי׳
דא׳ ויאמר כי אהיה עמך ות׳
ותפלה על ידי וזה אשר תפלה יך
ותבין כי אנכי שלחתיך· ויש א׳
דורשין מקראו וזה לך האות

תפלה בשליחותך לך האות על הבטחה של
אחריה. שאני מבטיחך שכשתוציאם ממצרים
תעבדון אותי על ההר הזה שתקבלו תורה עלי
[illegible] הגאולה [illegible]

יכול השנה כפיה. כמו שאומר
כיקומו. אהיה אשר אהיה על
שאכם בצרה זו אשר אהיה ד'
עמכם בשיעבוד שאר מלכיות.
אמ' לפניו רבונו של עולם מה אני
מזכיר להם צרה אחרת דיים בזו
אמ' לו יפה אמרת כה תאמר וג'
אהיה שלחני אליכם. זה שמי ל'
לעולם. לעלם כת' חסר וא' העלימהו
העלימהו שלא יקראו כמו שכתו'.
וזה זכרי לדר דר. לאמרו הא יאמר
נקריו. ושמעו לקולך. מיכן שאמ'
שתאמר להם לשון שישמעו ל'
לקולך. שכבר סימן זה מסור להם
מיעקב ומיוסף. שבלשון זה הן
גואלין יעקב פקוד יפקוד. יוסף
אמ' פקוד יפקוד אלהים אתכם
נקרה עלינו. לשון מקרה. ואף
ויקר אלהים. ואף הקרה נא. וכן
ויקרה כה. אהיה נקרה ומאותו
הלוב לא יתן אלך מצרים וגו' וה
ולא אני מראה לו ידי חזקה.
כל זמן שאין אני מראה
ידי החזקה לא יתן אתכם להלוך
לא יתן לא ישבוק. כמו על כן ל'
לא נתתיך לנגוע אליה. ולא נתנו
אלהים להרע עמדי. וכלן לשון
נתינה הם. ויש מפרשים ולא
ביד חזקה ולא בשביל שידו ח'
חזקה. כי מאז אשלח את ידי
והכתי את מצרים ומתוך כן
אותו ולא מן קדם רחמיה תקיפא.

משמר של ר' יעקב בר מנחם נאמר

ומגרת ביתה ומאותה שהייא ג'
גרה אתה בבית. ונצלתם. כת'
כתרגומו ותרוקנון. כמו וינצלו
את מצרים. וכמו ויתנצלו בני יש'
ישר' את עדים. והטון בו יסור

ומנחם חיברו
מחברת עם ויצל אלהים את
מקנה אביכם. אשר הציל אל'
אלהים מאבינו. ולא אותו ג'
דבריו כי אם לא הייתה הטען
יסוד והיא נקודה בחיריק לא
משמש בלשון ופעלתם כמו ונ'
ונסחתם מעל האדמה. ונגפתם
לפני אויביכם. ונתתם ביד אויב.
ונתתם כתוכה ואמרתם נצלנו
לשון נפעלנו וכל טען כמ'
שהייא ביוד כמו למרקים וכו'
ונפלת ומתה כמו טן של נגה
טשיא נושך נתן כתה יין וה'
ומכרת בלשון ופעלתם כ' תב'
תנקד כשבא החטן. כמו ונמ'
ונשאתם את אביכם. ונתתם
להם את ארץ הגלעד. ומלתם
את בשר ערלתכם. לכך אני או'
שזו נקודה בחיריק ואין היסוד
הייא ויסור שם דבר נ' על ומ'
והוא מן הלשון הכבדים כמו ו'
דיבר כיפר ליאמר שכשריב
שכשר יסור בלשון ופעלתם
ינקוד בחיריק כמו ודברתם אל
הסלע. וכפרתם את הבית. ולמ'
ולמדתם את בניכם. וזה ודר
דרך. לזה נכתב תיבה אחת
לדרוש וזה בידך אותה חייב
ללקות. חשודה בכשרים. ופשו'
ופשוטו כמשמעו שאומר לחבי'
לחבירו מורה אותה שזו לפנך
אכן אמר לו הן אומר לו אומר
הריני עושה עץ חיו לו שיספ'
שיספר לשון הרע על ישרא'
ותפש לו אומנות של נחש.
ויחזק בו. לשון אחיזה הוא
והרבה יש במקרא ויחזיקו
האנשים בידו וגו'. החזיקה בו
טובשיו והחזקת בזקנו ומ'
מצורעת כשלג. דרך צרעת ל'
להיות לבן. אף בהרת לבנה היא
אף בזאת הראה שלשון הרע
באמרו לא יאמינו לי לפיכך ל'

הלקהו בצרעת כמו שלקתה מ'
בצרעת על לשון הרע. אח. יכן
שנה כבשרו. מכאן שמידה טוב
טובה ממהרת לבא ממידת פו'
פורענות שהרי בראשון לא נאמ'
מחיקו. והאמינו לקול האות ה'
האחרון. משתאמר להם בשב'
בשבילכם לקיתי על שסיפרתי
עליכם לשון הרע יאמינו לך ש'
שכבר למדנו בכך שהאותות
להם לוקים בנגעים כפרעה ואבי'
בשביל שרה ומראה זה והיא
שני פעמים נראה בעיני אות
נאמר והיו הדמים אשר תקח מן
היאור לדם מכשות שומע אני
שיהו מתהפכים לדם מיד כשהיו
בארץ היו מהוייתן עכשיו ומ'
ולמדנו שלא יהיו לדם אלא עד
שיגיעו מבשות. גם מתמול גם
משלשום וגו'. למדנו שבשבעת
הימים עשה הק' להראות את
משה במנה לילך בשליחותו ה'
מתמול שלשום. מאז דברך אל
עבדך הרי שלשה הוא אומר
היה עומד ובזה השביעי כשאמ'
בשיאו לו שלח נא ביד תשלח
עד שחרה לו וקיבל עליו וכל זה
שלא היה רוצה ליטול גדולה על
אהרן אחיו שהיה גדול ממנו
ונביא היה שנ' הנגלה נגל'
נגליתי אל בית אביך בהיותם במ'
במצרים. וכן הוא ביחזקאל ואודע
להם בארץ מצרים. ואומר להם אי'
איש גלולי עיניו. אותה נבואה
נאמרה לאהרן. כבד פה. בכבדות.
בכבדות. [illegible] ואני מדבר בלשון
[illegible] מי שם פה לאדם. מי למדך
לדבר כשהיית נדון לפני פרעה
על המצרי [illegible] מי ישום [illegible] מי עשה
פרעה אלם שלא [illegible]
במצות הרגתך ואת משרתיו
חרשים שלא [illegible] שומעו בצ'
בצוותו עליך להפק לטורין ה'
ההרוגים. מי עשאום עורים שלא

ראה כשטרחת אין הבאה ונואל
ונואלתה הלא אנכי ששמי יה
עשיתי כל אות ביד אמי שאתה
רגיל לשלוח והוא אהרן ר"א
ביד אחר שהרעה לשלוח אין כ'
סופי להכניס לארץ ולהיות
גואלם לעתיד ישלח לך שלוחים
הרבה ויחר אף ר' יהושע בן ק'
קרחה אומ' כל חרון אף שבתור'
עשה רושם וזה לא נאמר בו
רושם ואין מצינו שבא עונש
על ידי אותו חרון אמ' לו ר' יוסי
אף זה נאמר בו רושם הלא אח'
אהרן אחיך הלוי שהוא עתיד
להיות לוי ולא כהן הכהונה הייתי
הייתי אומר לצאת ממך ועכש'
ועתה לא יהיה כן אלא הוא
כהן ואתה לוי שנ' ומשה איש האלהים
כמו יקראו על שבט לוי הנה
הוא יוצא לקראתך כשתלך למ'
למצרים וראך ושמח בלבו ולא
כשאתה סבור שיהא הוא מק'
מקפיד עליך שאתה עולה לג'
לגדולה ובשכר זכה אהרן לעדי
החשן הנתון על לב ודבר הוא וזה
לך אל העם והוא יוכיח על אה'
תהיה לו לאלהים ולכל מונים
לדיבור שכולו לשון עליך הם
יהיה לך לפה ולמליץ לפי שאו'
שאתה כבד פה לאלהים לשר'
ויבא אל יתר חתנו ליטול רש' וישב
רשות שהרי נשבע לו ושבעה
שמות היו לו רעואל יתר יתרו
פוטיאל וכו' כי מתו כל האנשי'
אלו הם דתן ואבירם חיים הם
אלא שירדו מנכסיהם והעני
חשוב כמת על החמור החמור
המיוחד הוא החמור שחבש
אברהם לעקידת יצחק והוא
שעתיד מלך המשיח להגלות
עליו שנ' ורוכב על החמור ועי'
וישב ארצה מצרים ויקח
משה את מטה האלהים כמו'
אין מוקדם ומאוחר ודוקדקין

במקרא ואמרת אל פרעה כה
כשתגיע שלבו חזק וימאן מ'
לשלוח אמור לו כה בני בכורי
לשון גדולה כמו אף אני בכור אתנ'
אתנהו וזהו פשוטו
ומדרשו חתם הקב"ה
על מכירת הבכורה שלקח יע'
יעקב מעשו ויאמר אליך בני
כשליחותו של מקום שלח את
בני הנה אנכי הורג את בנך ג'
היא מכה אחרונה ובה התרה
התרהו תחילה מפני שהיא
קשה וזהו שאמר איוב הן
ישגיא בכחו לפיכך מי כמוהו
מורה בשר ודם המבקש מחב'
מחבירו מעלים את דבריו כדי
שלא יבקש הצלה אבל הקב"ה
שגיא בכחו ואין יכול להמלט
מידו כי אם כשובו אליו לפיכ'
הוא מורהו ומתרה בו כדי לה'
לשוב ויפגשהו משה בדרך במלון
ויבקש המיתו לפי שלא מל
את אליעזר בנו ועל שנתרשל
נענש מיתה תניא אמ' ר' יוסי
חס ושלום לא נתרשל אלא אמ'
אמול ואצא לדרך סכנה היא
לתינוק עד שלשה ימים אמול
ואשהא שלשה ימים הקב"ה
צוני לך שוב מצרים ומפני מה
זה נענש לפי שנתעסק במלו'
במלון תחילה במסכת נדרים
והיה המלאך נעשה כמין נחש
ובולעו מראשו ועד יריכו וחוזר
וחוזר ובולעו מרגליו עד אותו
מקום הבינה צפורה שבשביל
המילה הוא ותגע לרגליו הע"מ
השליכתו לפני רגליו של משה
ותאמר כי חתן דמים וגו' אמ'
אתה היית גורם להיות החתן
שלי נרצח עליך הורג אישי אתה
אתה לי וירף ממנו וירף המ'
המלאך ממנו אז הבינה שעל
המילה בא להורגו אז אמרה
חתן דמים למולות חתני היה

נרצח על דבר מילה למולות על
המולות שם דבר הוא והלמ"ד
משמשת לשון על כמו ויאמר פ'
פרעה לבני ישר' ואונקלוס תרגם
דמים על דם המילה וילך וגו'
משה ואהרן אבל הזקנים נשמ'
נשמטו כל אחד ואחד מאחר
משה ואהרן עד שנשמטו כולן
קודם שהגיעו לפלטין לפי שלא
שיראו ללכת ובסיני נפרע להן
ויגש משה לבדו והם לא יגשו
והחזירם לאחוריהם אמרו
רבותינו כשבאו משה ואהרן
לפני פרעה היו שם שבעים כו'
סופרים יודעים שבעים לשון
כל כתב וכתב ועומדין לפני פ'
פרעה כיון שהיו רואין את
משה ואת אהרן שהן דומין לא'
למלאכי השרת ורום קומתן כא'
כארזי לבנון וגלגלי עיניהם דומין
לגלגלי כוכב נוגה וזקנת של'
שלהן כאשכולות תמרה והיו פ'
פניהם כמין החמה ומטה האל'
האלהים בידם שחקוקין עליהם
שם המפורש ודיבורי פיהם כל'
כלפיד שלהבת מיד נפלה עליהם
פחד ורעדה אימות ויראה ורתת
והשליכו קולמוסים מידם ואת
האיגרות מעל שכמם ונפלו על
פניהם לפני משה ואהרן ומש'
ומשתחוים להם שנ' שמח וגו'
מצרים בצאתם כי נפל פחדם
בביאתם לא נפל פחדם
הקיש ביאתם ליציאתם מה
ביאתם נפל פחדם עליהם אף
ביציאתם נפל פחדם עליהם
ואחר כך אמ' להם פרעה מי ה' שא'
שיגרכם אצלי אמרו לו אלהי
העברים שלחנו משיב פרעה
ואומ' להם מה שמו של אלהיכם
כח וגבורה ישלו גדולה ומלכות
ישלו בכמה מדינות בכמה אומ'
אומות בכמה עיירות הוא ומ'
מלך כמה מלחמות עשה וניצח

מה מדינות כבש מה עיירות
לכד מה חיילות ופרשים ורכב
שלישים יש עמו במצותו ולאל'
לאלהותו אמרו לו כח גבורתו וכ'
מלא עולם קולו לפיד ומגיע עננים
חרבו ברק ואין כחו יוצר הרים
וגבעות בורא רוחות ומשאורך
עושה שלום בין אש ומים בורא
שמים מלא כלום בדברו רוקע ה'
הארץ בפיחתו יוצר בראשית
בחכמתו עד את העובר במעי א'
אמו ומכס שמים בעננים ומורי'
מוריד טל ומטר בזמנו ומצמ'
ומצמיח צמחה זן ומפרנס כל
העולם כולו מקרני ראמים ועד
ביצי כנים ממית חיים ומחייה
מתים בכל יום. מיד השיב פרעה הר'
הרשע ואמ' להם אין אני צריך
לו כלום שאני בראתי את עצמי
שנ' דבר ואמרתם הנני אומר (ייי) אל'
אלהים הנני עליך פרעה מלך מ'
מצרים לי יאורי ואני עשית'
עשיתני ומהו שאמ' לי יאורי
אמר שבך אמ' להם אתם אומר'
לי הוא מוריד טל ומטר הא'
כבר יש לי נילוס נהר שהוא
יוצא ומתחת עץ חיים ומוריד ב'
מסכנות הם ועל ראשי ומוריד ב'
מטובותיו יוצאות ופרי גן עדן
שכל פרי ופרי משוי שני כנ'
אתונות וכל היוצא ממנו טוע'
טועם בה כל אחד ואחד שלש
מאות טעמים. שוב אמ' להם
למשה ולאהרן המתינו לי עד
שאבדוק דיסקוסים של כתבים
של אגרות מלכי בראשית ורא'
תבל שאמר שלא נשכח ואתן
אותן לסופרים לקרות את כולן
משבעים לשון שאין יודעין ב'
בהם אגרות אחת בשם אלהיכם
שמעולם לא שלח לי אגרות
בשלום ולא ספר ברכה מה עשה
שיגר ופתח את כל דלתי גנ"ז'
ספרים אורעי שאמרי בראשית

ומביא אותן לפניו מנגד משה
ואהרן וקוראו לשבעים סופרים
יודעי שבעים לשון כל אחד וא'
ואחד לקרות אותן מפניהם כש'
כשעה אותה וכיון שלא שראו
שלא כתבו בהן שמו של הקב"ה
אמ' להם לא ידעתי את אלהיכם
לא הוא ולא שמו ולא כח גבור'
ולא גבורתו שנ' לא ידעתי את
ייי. באותה שעה אמ' לו הקב"ה
רשע רשע אתה אומר לשלוח
איני יודע כח גבורת אלהיכם
הרי אני מעבירך בשביל דבר
שאמרת ומודיעך כח גבורתי
למען תספר כבודי בכל העול'
כולו שנ' ואולם בעבור זאת וזה
עשה פרעה באותה שעה שיגר
וקרא את כל יועצין ומצרים ונתמ'
תבל ואמ' להם כלום שמעתם
שאמע שם אלהי העברים הוא
הלא אמרו לו כך ושמו שמענו
מעולם שבן חכמים הוא בן מ'
מלכי בראשית באותה שעה ה'
אמ' להם הק' משוי מרוב שוט'
שוטים שבעולם אתם קוראים
את עצמכם חכמים ולי קוראתם
בן חכמים הרי אני מאבד הם'
חכמתכם ואת בינתכם שנ'
ואבדה חכמת חכמיו ובינת נ'
שאמ' להם כך שנ' אך אוילים
שרי צען. ער כיון ודרש ר'
רבותינו. פן יפגענו שהיה לו לומר
אלין שחלקו כבוד לאלהות. פ'
פגיעה זו לשון מיתה מות הוא
הוא. תפריעו את העם ממעש'
ממעשיו תבדילו ותרחיקו
אותם מאלהותם ששומעין ל'
לכם ופורקין אותה מן המלאכה
ומן. פרעהו ואל תעבר בו רחק'
רחקהו ותפרעהו. כפרוע הוא
נרחק ותעב' לסבלותיכם לו לא'
לאלוהכם שיש לכם לעשות
בבתיכם. אמ' ולמוכת שיעבוד
לא היה על שבטו של לוים. הה'

הדרך שהרי משה ואהרן יוצ'
יוצאין ובאין הן רבים עתה עם
הארץ שהעבודה מוטלת עליה
עליהם ואתם משביתים אותם
מסבלותם הספר גדול הוא ודר'
הנוגשים המצריים היו והשוט'
והשוטרים ישר' נוגשים. נוג'
ממונה על מה שוטרים ושוטר
ממונה לרדות בעושי המלאכה.
תבן אינכם היו גובלים אותו עם
הטיט לבנים טיבלש בלע' שמ'
שעשוין מטיט ומייבשין אות'
אותן בחמה ויש ששורפין אות'
אותן בכבשן מקום שלשום כמ'
כאשר הייתם עושים עד הנה
וקששו. ולקטו ואת מתכונת
מכום תשימו עליהם גם עתיד'
למען תכבד העבודה עליהם כי
כי נרפים הם מעבודה לכן לא
נוטה ופונה אל הבטלה ויעשו
עלה. ומתמטת והכין לכם לא
תכבד עלילות את הכסף. הוה
המתקן טוב לשון חשבון הכם'
נרפים ממלאכה רפויה בידם ו'
ועזובה מהם והם נרפים ממלא'
ממנה. ואל ישעו בדברי שקר.
אל יהגו וידברו דברי שקר תמיד
דברי רוח ויאמר עלה ונזבחה
ורווח לו ויושעה בחיק תמיד
למשל ולשנינה ולשועין ויס'
ויספרו וישתעי ואיי ואפשר
לומר ואל יפנו שאם כן היה לו
לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר
או לדברי שקר. כי כן גזרת טלם
ישעה האדם אל עושהו. ולא'
שעה קדוש ישר' יעקב. ואל
ישעו אל המזבחות ולא ומעי'
מעיותי שימוש של בית סוכה
אחריהם אבל אחר לשון דיבור
לדבר דבר טפל לשון שימוש
בית כגון כך ותדבר מרים ואהרן
במשה. לדבר בם ואדברה בעד'
בערותיך. אם כיון אל ישעו כמ'
בדברי שקר. אל יהו נכרים בה'

לבם

אל

בדברי שקר והבאי אותם לש'
קחו לכם תבן ואומר הריצו י'
ועריכים אתם ללך בזריזות כי
אין נגרע מעבודתכם דבר כל"ש
סכום לבנים שהייתם עושים ליום
בהיות התבן מזומן ומבית המלך
לקושש קש לתבן לאסוף אסי'
ואסיפה ללקוט לקט לצורך התבן
הטיט קש הוא לשון ליקוט על
שם שהדבר המתפזר הוא וש"
וצריך לקוששו הוא קרוי קש
בשאר מקומות אינם דוחקים
דבר יום ביומו חשבון של כל
יום ביומו כלומר כאשר עשיתם
בהיות התבן מוכן ויכו שוטרי
בני ישר' השוטרים ישראלים
היו וחסים על חבריהם מלדח"
מלדוחקן וכשהיו משלימים
הלבנים לנוגשים שהם מצריים
והיה חסר מן הסכום היו מל"
מלקין אותם על שלא דחקו את
עושי המלאכה לפיכך זכו אות"
אותן שוטרים להיות סנהדרין
ונאצל מן הרוח של משה והנ'
והושם עליהם שנ' אספה לי
שבעים איש מזקני ישראל וג'
מאותם שידעת הטובה שעשו
במצרים כי הם נגשי העם ושט'
ושטריו ויכו שוטרי בני ישר'
אשר שמו נגשי פרעה אותם
לשוטרים על ישר' לאמר לא
כליתם גם תמול גם היום חוקכם
הקצוב עליהם ללבון כתמול של"
שלשום שהוא יום שלפני אתמ'
אתמול והוא היה בהיות התבן
נתון להם לשון יתפעל הוא ה" מוכן
תבן אין נתן אחרים הנוגשים הטם
ולבנים אומרים לנו הנוגשים עש"
עשו כמניין הראשון וחטאות
עמך אילו היה נקוד פתח היי"
הייתי אומר שהוא דבוק לומר
ודבר זה חטאות עמך הוא על"
עכשיו שהוא קמץ שם דבר
הוא וכך פירושו ודבר זה ומביא

ומביא חטאות על עמך כאילו
כתוב חטאת עמך כמו בגואה
בית לחם שהוא בית לחם וכן ס"ה
הרבה הוכן לבנים חשבון הלב'
הלבנים וכן כסף המתוכן המשני
כמו שאומר בעניין וישימו ויח'
ויתנו את הכסף ויראו שוטרי
בני ישר' את חבריהם הנרדים
תחתיהם ברע ראו אותם ברע
ובצרה המוצאת אותם בהכב'
בהכבידה העבודה עליהם לאמ'
לאמר לא תגרעו וג' ויפגעו הא'
האנשים מישר' את משה ואת
אהרן וג' ורבותינו
אמרו כל נצים ונצבים דתן ואב'
ואבירם שנ' נצים נצבים
למה הרעותה וג' ואם תאמר מה
איכפת לך קובל אני על ששלח'
ששלחתני הרע לשון הפעל
הוא הרבה רעה להם ותרגומו
אבאישתא עתה תראה הרהרת
על מדותי לא כאברהם שא"ל
שאמרתי לו כי ביצחק יקרא
לך זרע ואחר כך אמרתי לו לך
והעלהו לעולה ולא הרהר אח"ר
אחרי לפיכך עתה תראה הע"ש
העשוי לפרעה ולא תראה את
העשוי למלכי שבעה אומות
כשאביאם אל הארץ כי ביד ח"ז
חזקה ישלחם מפני שתחזק
עליו שלחם וביד חזקה יגרש"
יגרשם מארצו על כרחם של
ישר' יגרשם ולא יספיקו לעש'
לעשות להם צדה וכן הוא או'
ותחזק מצרים על העם למהר
לשלחם מן הארץ וג'

חסלת

ואלה שמות

ומפטירין בישעיה
הבאים ישרש יעקב

אלהים אל משה דיבר אתו במ'
משפט על שהקשה לדבר ולו'
ולומר למה הרעותה לעם הזה
ויאמר אליו אני ה' נאמן לשל'
לשלם שכר למתהלכים לפני ולא
לחנם שלחתיך כי אם לקיים דב'
דברי הראשונים ובלשון הזה
מצינו שהוא נדרש במקומות
במקומות אני ה' נאמן ליפרע
כשהוא אומר אצל עונש וח"ל
וחללת את שם אלהיך אני ה'
וכשהוא אומר אצל קיום
מצות כגון ושמרתם ועשיתם
אותם אני ה' נאמן ליתן שכ'
שכר וידבר אלהים אל משה ויא'
ויאמר אליו אני ה' במקרא
זה מצינו לשון קושי ולשון רח'
רחמנות לשון קושי וידבר א'
אלהים אין וידבר אלא לשון
קושי כמו וידבר אתם קשות
ואין אלהים אלא לשון מדת
הדין כמו בראשית ברא א'
אלהים והוא מפורש בראש'
ספר בראשית ויאמר אליו
אני ה' אין ה' בכל מקום אלא
לשון מדת רחמים שנ' ויאמר
ה' וג' וכת' ה' ה' אל רחום וחנון
ומה בין למדינו בשתי מדות
הללו במדת הדין ובמדת רחמ'
רחמים למה שהתחיל הקב"ה
לדבר קשות עם משה והוכי'
והוכיחו על מה שאמר והצל
לא הצלת את עמך אמר משה
לפני הקב"ה רבונו של עולם יודע
אני שיש בידך כח וגבורה לעש'
לעשות כל מה שאתה רוצה ול'
ולהציל מי שאתה רוצה להציל

ויאמ' אני חטאתי לפניך אנכי ה'
עמך ויאמר ואמור בידך לעשות
ואני רעבך כששמע הקב"ה
שנחם על זה שדיבר כתלא
עליו רחמים והתחיל לדבר עמו
בלשון רחמנות של ויאמר אליו
אני ה'. וארא אל אברהם וגו'
וארא אל האבות באל שדי. הבט'
הבטחתים הבטחות ובכולן אמ'
אמרתי להם אני אל שדי. ושמי
ה' לא נודעתי. לא הודעתי אין
כתב כאן אלא לא נודעתי לא
נכרתי להם במדת אמיתות של'
שלי שעליה נקרא שמי ה' נא'
נאמן לאמת דבריי שהרי הבט'
הבטחתים ולא קיימתים להם.
וגם הקימותי את בריתי. וגם
כשנראיתי להם באל שדי הקמ'
הקמתי והעמדתי ברית ביני וב'
וביניהם לתת להם את ארץ כנען
לאברהם בפרשת מילה נאמר
אני אל שדי ונתתי לך ולזרעך אח'
אחריך. ליצחק כי לך ולזרעך את'
אתן את כל הארצות האל והקמ'
והקימותי את השבועה ואותה
שבועה לאברהם בא"ש נאמרה
ליעקב פרה ורבה וגו' ואת הארץ
אשר נשבעתי וגו'. הרי שנדרתי
להם ולא קיימתים וגם אני שמ' ו'
שהעמדתי הברית יש עלי לקיים
לפיכך שמעתי את נאקת בנ'
ישר' אשר מצרים מעבידים
אותם ואזכור את בריתי. בברית
בין הבתרים אמרתי לו וגם את
הגוי אשר יעבודו דן אנכי וגו'
לכן על פי אותה הברית אמור
לבני ישר' אני ה' הנאמן בהבט'
בהבטחתי ואחרי כן יצאו בר'
ברכוש גדול. סבלות טורח ומ'
ונשאתי נשיאות את ידי. הרימו'
הרימותי את ידי לשבע בכסאי
ולא שמעו אל משה. לא קיבלו
תנחומין מקוצר רוח. כל מי ש'
שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצ'

קצרה ואינו יכול להאריך בנש'
בנשימתו.

קרוב לעניין הזה מצאתי פרשה זו מרבי ברוך בר' אליעז'

והביאו לי ויקריאו זה בפני זה
אודיעם את ידי ואת גבורתי
וידעו כי שמי ה'. ואמרנו כש'
כשהק' ויאמן את דבריו ואפלו
לפורענות אודיע ששמו ה' כ'
וכל שכן ראשונה לטובה. והו' ה'
פשוטו ומדרשו
דרשוהו לעניין של מעלה שה'
שאמ' משה למה הרעות לעם
הזה וגו'. אמ' לו הק' חבל על דאבדי'
דאבדין ולא משתכחין יש לי
לדאוג על האבות הרבה פעמים
גליתי עליהם באל שדי ולא ה'
אמרו לי מה שמך ואתה אמ'
אמרת מה שמי. וגם הקימותי
ובשביקש אברהם לקבור את
שרה ולא מצא עד שקנה בד'
בדמים מרובים. וכן יצחק ע'
עירערו עליו את הבאר שחפר
וגם יעקב ויקן את חלקת הש'
השדה לנטות אהלו ולא הרהרו
אחר מדותיי ואתה אומר למ'
למה הרעות לעם הזה. ואין
המדרש מתיישב על הלשון ש'
אחר לשון המקרא ומפני כמה
דברים. אחת שלא נאמר ושמי
ה' לא שאלו לי. ואם תאמר
לא הודיע שכר שאם הרי תח'
תחילת שלה על אברהם בין ה'
הבתרים נאמר אני ה' אשר
הוצאתיך מאור כשדים. ועוד
היאך היא אמירה נמשכת בדבר'
בדברים שהוא סומך לכאן ה'

וגם אני שמעתי וגו'. לכן אמור
לבני ישר' לכן אמור אני את'
אתיישב המקרא על פשוטו ד'
דבר דבור על אופנו והדרשה
הדרוש שנ' הלא כה דברי כאש
וגו'. ומתחלק לכמה ניצוצות. ואני
ערל שפתים. אטום שפתים. וכ'
וכן לשון ערלה אזני שהיא אוט'
אוטם ערלה אזנם. אטומה ומכ'
משמוע. ערלי לב. אטומים מהבין
שתה גם אתה והערל גם אתה הע'
הערל והאוטם טס התרעלה כש'
שהגיד אוטם ומטפה בה. וערל'
וערלתם ערלתם עשוין סמ אוט'
אוטם וכיסוי ואיסור שיבדיל
כפני אכילתו שלש שנים יהיה
לכם אטום ומכוסה ומובדל מ' אכ'
מלאכלו. ד"א ואני ערל שפתים
אמרו רבותינו בשעה שאמ' לו
משה לפני הק' ואני ערל שפתים
נדרעו כל הבריות שבעולם ואמ'
ואמרו זה משה שהוא עתיד
לדבר עמו שכינה בסיני ושמע'
ומשה מקולות והוא מבאר
כל אות ואות וכל דבר ודבר וכל
פסוק ופסוק שבתורה בשבעים
לשון הוא אומ' לפני הקב"ה אני
ערל שפתים. אנו על אחת כמה
וכמה. ובשביל שאמ' משה ואני
ערל שפתים זכה לכסא. שנאמר
בי אנכי עומד בין ה' ובין העם.
שאפילו מטטרון שר הפנים
אינו יכול לעמוד בין הקב"ה לב'
לבשר ודם. ובשביל שאמ' משה
כי כבד פה זכה שאמ' לו הקב"ה
פה אל פה אדבר בו. ובשביל ש'
שאמ' לו לא איש דברים אנכי
זכה שאמ' לו הק' לא כן עבדי מ'
משה בכל ביתי נאמן הוא. אמ' לו
הק' למשה משה אתה
אומר לי כי כבד פה וכבד לשון
אנכי חייך הרי אני נותן לך פ'
פתחון פה ומענה לשון יותר
מכל בני העולם שלא יהיה כל

חרדי תורה וכל גנזי חכמה שיש
לי במרום שאינו נפרד על ידיך
לכל באי עולם שנ׳ ואנכי אהיה
עם פיך והוריתיך אם נאמר ו״ה
אהיה עם פיך למה נאמר והורי׳
והוריתיך ואם נאמר והוריתיך
למה נאמר אהיה עם פיך אלא
אמר שזה שאמ׳ אהיה עם פיך
זה פתיחת פה ומענה לשון וזה
שאמ׳ והוריתיך זה גנזי חכמה
שגילה לו הק׳ כדי שיהיו רמוזי׳
מכוונים כל סדרי בראשית כלך
שנ׳ לא כן עבדי משה לא נאמר
כן אלא בכל ביתי נאמן הוא ומ״ה
אמר שהפקידו הק׳ למשה על
כל גנזי תורה ועל כל גנזי חכמה
ועל כל גנזי ערומה ועל כל גנזי
מדע ועל כל גנזי עדן ועל כל גנזי
חיים שיש לו במרום ועמוק וה״ה
והראה לו כל מידות בעולם הז׳
הזה ומה שעתיד להיות לעולם
הבא וכיון שראה משה בפרגוד
של הק׳ כיתות כיתות של סופרי׳
כיתות כיתות של סנהדרין שהן
יושבין בלשכת הגזית ודורשין
תורה נביאים וכתובים בארבעי׳
ותשע פנים שנ׳ אמרות יי׳ א׳
אמרות טהורות כסף ומהו ומ״ה
מזוקק שבעתים אלו ארבעים
ותשע פנים ושטות בטהרת ומ״ה
משה אם אתה תמיה על הד״ה
הדבר צא ומנו שבע פעמים
של שבע הרי אתה מוצא ארב׳
ארבעים ותשע באותה שעה
ראה והלו של ר׳ עקיבא בפרגוד
של מקום שהיה יושב ודורש
אותיות של תורה על כל תג וג׳
ותג ועל כל אות ואות אומר
עליו שלש מאות וששים וחמ׳
וחמשה טעמי׳ ומדרש מיד ה״ה
היה משה מפחד ומזדעזע א׳
ואומר אין לי עסק בשליחות
של מקום ואין לי עסק בדברי
תורה שנ׳ ויאמר בי אדני שלח

נא ביד תשלח גלוי וידוע היה
לפני הק׳ וזה בלבו של משה מה
עשה הק׳ שיגרו לסנגורו שר
של כל החכמה שר על כל התב׳
התבונה מה עשה תפסו למש׳
למשה והוליכו למקום אחר ו״ה
והראהו לו בפרגוד של מקום א׳
ריבי רבבות אולין של חכמה וש׳
ושל נביאים ושל סנהדרין ושל
סופרים שיושבים ודורשים ט״ה
טעמי תורה מקרין ומדרש ומ׳
משנה הלכות ואגדות ושמוע׳
ושמועות ותוספות ואומרים
הלכה למשה מסיני מיד נתק״ה
נתקררה דעתו של משה וכיון
שראה הק׳ שנתקררה דעתו
אמ׳ הרי אחיך יהיה מתורגמן
לפני פרעה והוא יעמוד לפנו
ומדבר אליו שנ׳ ואהרן אחיך א׳
ידבר אל פרעה באותה שעה
נפתח לו למשה דלתי דיבור
ופתחי פיתוח והיה משה מוציא
פתחון פה ומענה לשון יותר
מכל באי עולם שנ׳ שפתים יש״ה
ישק משיב דברי נכוחות. עד
כאן מדרש ר׳ עקיבא. ומיד א׳
ישוע אלי פרעה זה אחד מ״ה
מעשרה קל וחומר שבתורה
וכלן מפורשין בבראשית רבה
בפרשת ויהי מקץ. ויצום אל
בני ישר׳ צוה עליהם להנהיגם
בנחת ולסבול אותם. ואל פרעה
מלך מצרים צוה עליהם לחלוק
לו כבוד בדבריהם. וזהו מדרשו א׳
ופשוטו צום על בני ישראל ועל
שליחותו אל פרעה אלה ראשי
בית אבותם. מתוך שנזקק ליי׳
לייחס שבטו של לוי עד משה
ואהרן בשביל משה ואהרן א׳
התחיל לייחס כדרך תולדותן

ובספיקתא הג׳
הגדולה ראיתי

לפי שקנתרם יעקב אביהם לשל׳
לשלשה שבטים הללו בשעת מ״ה
מיתתו חזר הכת׳ וייחסם כאן ג׳
לבדם לומר שהן שובים הם. ושני
חיי קהת וג׳. ושני חיי עמרם וג׳
ושמונים של משה לא הזכירם
יודע מאות והרבה שנים בלא
נלעים לבנים בשני היותו יוכ׳
יוכבד דודתו אחות אביו בת לוי
אחות קהת ומבנות פוטיאל א׳
ומזרע יתרו שפיטם עגלים לע״ז
ומזרע יוסף שפטפט ביצרו
הוא אהרן ומשה אלו שהזכרו
למעלה שילדה יוכבד לעמרם א׳
הוא משה ואהרן יש מקומות
שמקדים אהרן למשה ויש מ״ה
ומקומות שמקדים משה לאהרן
ששניהם שקולים כאחד על
עבודתם בעבים על עבודתם
לשבטיהם יש על שיותו אלא
במקום אות אחת על חרבך ת״ה
תחיה כמו בחרבך על אותם על
חרבכם כמו בחרבכם. הם המד״ה
המדברים אל פרעה הם שנצטוו
הם שקיימו הוא משה ואהרן
הם בשליחותם ובצדקתם מתח׳
מתחילה ועד סוף. ויהי ביום דבר
יי׳ ומחובר למקרא שלאחריו א׳
וידבר יי׳ אל משה וג׳ הוא ה״ה
הדיבור עצמו האמור למעלה
אלא מתוך שהפסיק בשביל לא׳
לייחסן חזר הענין עליו להת׳
להתחיל בו אני יי׳ כדי אתה לש׳
לשלחך ולקיים דברי שליחותי׳
נתתיך אלהים לפרעה שופט
ורודה לרדותו במכות וייסורין
יהיה נביאך כתרגומו מתורג׳
מתורגמנך וכל לשון נבואה א׳
אדם המכריז ומשמיע לעם ד״ה
דברי תוכחות והוא מגזרת ניב
שפתים ינוב חכמה ויכלו להת׳
להתנבות. דטמואל אתה תש׳
תדבר את כל אשר וג׳ אשר
פעם אחת לכל שליחות ושל״ה

ושליחות

ושליחות לפי ששמעת. וכב׳
אהרן אחיך אליו ויעמידו ו
כיון פרעה. ואני אקשה ואומר
שהרשיע והרבה כנגדי ולפיכך
לפי שאין נחת רוח באומות
את להם לבשלם לשוב טוב לי
שיתקשה לבו ואעשה הרבה בו
אותותי ותמהיו תם גבורותיי
וכך אירתו שלהם ומביא פורענ׳
פורענות כדי שישמעו ישראל.
ויראו שלהם הרבה גוים שאו פנ׳
פעמים אמרתי אך הראיון אותם
ותקחו מוסר ויראו בעונש וכב׳
ומכות ראשונות ויחזק ייי׳ את
לב פרעה אליו ויחזק את ידיו יד
מאוש להכות בהם ומפת אמרת׳
להודיעם שיש עורך טיי שע׳
ששולח אותם לתנין נחש בל׳
בלהטיהם בלחשיהם. כתרגומו
ואין לו דמיון במקרא ויש להו׳
לראות לו להט החרב המתהפכת
דומה שהיא מתהפכת על ידי
לחש ויבלע מטה אהרן ירו׳
מטותם. ואומר שחזר ונעשה
מטה בלע את כולם כבר תרגו׳
יקיר ולא אתייקר ומפני שהיא
שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר׳
הנה יוצא המימה לנקבו שהיה
עומד אולה ואומר שאינו צריך
לנקבו ומשכים לנילוס ועושה
שם צרכו עד כה. עד הנה. זהו
פשוטו ובמדרש׳
עד שתשמע ממני מכת בכורו׳
בכורות שאופתח בה בכה אומר
ייי׳ כחצות הלילה אני יוצא בת׳
בתוך מצרים ונהפכו לדם. לפי
שאין גשמים יורדין למצרים
ונילוס עולה ומשקה את הארץ
ומצרים עובדים לנילוס לפיכך
הלקה את יראתם ואחר כך יוצ׳
אותם. ונלאו מצרים לבקש רפאין
רפואה ואני היאור שהיו רוצים
לשתות אותו לפי שהבאיש היאור נס׳
על משה שנשלך התנין לפיכך

לא לקה על ידו לא בדם ולא בכנ׳
בצפרדעים. ולקה על ידי אהרן
נהרותם. הם נהרות המושכים
כמעין נהרות שלנו. יאוריהם. ה׳
הם יגרים ובריכות העשויים בי׳
בידי אדם. ומשפת היאור לשד׳
לשדות ונילוס עולה דרך היאור׳
היאורים ומשקה השדות. אגמ׳
אגמים. קבוצת מים שאין נובע׳
נ׳ ובעין והיו מושכים אלא עומ׳
עומדין ומקווין בכל אחד. ויש׳
במצרים אף בגירה יצאות ואומ׳
ואומטיות שבבתים ובעצים
ובאבנים. מים שבכלי עץ ובכלי
אבן. בלהטיהם לחש שאומרים
אותו בלחש ובחשאי. ויחזק לב
פרעה. לומר על ידי מכשפות
אתם עושים כן תבן אתם מכני׳
מכניסים לעיר שכולה
תבן אף אתם מביאין מכשפות
למצרים שכולה כשפים. גם לזאת
לאות למופת המטה שנהפך
לתנין ולא לזה של דם. וימלא ש׳
שבעת ימים. שלא שב היאור
לקדמותו שהיתה המכה משמ׳
משמשת רביעית החודש ושל׳
ושלשת חלקים של החדש היה
מעיד ומתרה בהם. והפייט מסי׳
מפייט לפתרון זה מזה שיסד
בפיוט שלו של הפסח אותם ית׳
אחרונים ורביעית החדש שמ׳
שימשה המכה. ואם מאן אתה
אתה. ואם סרבן אתה. ואם מאן
כמו ממאן ומסרב אלא כינוי
היודע על שם הפועל כמו שמ׳
שלו שקט ושלו. נגף את כל
כל גבולך. מכה לשון נגף וכן
לשון ונגפו אשה הרה. ויצא
ומתה. וכן יתנגפו רגליכם. כן ת׳
תרגו׳. כיון הלך. ולאבן וג׳. ופ׳
ועלו מן היאור בביתך ואחר כך
בבית עבדיך הוא התחיל בעצ׳
בעצה תחילה שנא׳ ויאמר אל
עמו וגו׳ ממנו התחילה המכה.

ובכה ובעמך. בתוך מעיהם נכנ׳
נכנסין ומקרקרין. ותעל הצפרד׳
הצפרדע. צפרדע אחת היתה
הצפרדעים. קורין לשון יחידות
וכן ותהי הכנם הרחש שקפיורה
וג׳. ותעל הצפרדע. רחשייא. הת׳
התפאר עלי. השתבח להתחכם
משתבח להתחכם לאמר אני גד׳
גדול ממך. כמו היתפאר הגרזן ע׳
על החוצב בו משתבח לאמר שלא
אוכל לעשות. למתי אעתיר לך.
וג׳. את אשר אעתיר לך היום על
הכרתת הצפרדעים. למתי תרצה
שיכרתו ותראה אם אשלים דב׳
דברי למועד שתקבע לי. ואמר לי
למחר. אם תרצה שיכרתו אמ׳
אעתיר לך העתירו והעתרתם
עתרו ועתרתי מפני שכל לשון
הרבה כל היא וכאשר יאמר
הרבו הרבה והרביתי לשון מפ׳
מפעל כן יאמר העתירו אעתיר
דברים אבל מלה העתרתם עלי
דבריכם הרביתם. ויאמר למחר׳
וייבן וייעש ויד להכריתם ואחר
ויצברו. לשון ויצבור יוסף בר
ובלשון לעז אמשירנט וכן תרגו׳
אונקלוס וכנשו יתהון חמרים
חמרים. ציבורין צבורין זהו פשו׳
פשוטו ובמדרש
חמרים חמרים לשון חמר כלומר
מי הכניסן לצפרדעים. מצריים
שנקראו חמורים שנא׳ אשר בשר
חמורים בשרם. ואונקלוס תרגם
חמרים חמרים דגורין דגורין ג׳
גלים גלים. והכבד לבו. לשון פעו׳
הוא הלך הלוך והכבד את לבו
וכן והכות את מואב ישאל לה׳
כאלהים הכה ומינע כאשר דבר
ייי׳ והיכן דיבר ולא ישמע אלי׳
אליכם פרעה. אמור אל אהרן. ל׳
לא העפר כדיי ללקות על ידך לפי
שהגן עליך כשהרגת את המצרי
המצרי ותטמנהו בחול. לכך כדיי
היה ללקות על ידי אהרן. ותהי

והיו מכין אותה והיא
מתזת נחילים נחילים
זהו מדרשו ופשוטו יש לומר
שירוץ הצפרדעים

הכנה הרחישה להוציא את הכנ׳
הכנים לפרעה וממקום אחר ו׳ה׳
ולא יכלו שאין השד שולט במה
בפחות מכשעורה ידענו ולה׳ ט׳
הרי מכה זו אינה על ידי משפט
ואות הק׳ היא כאשר דבר יי׳ ט׳
והיכן דבר ולא ישמע אליכם וגו׳
ושלחתי בך ומרבה בך וכן עשו ט׳
בהמות אשלח בך לשון שיסוי את
הערוב כל מיני חיות רעות ונחשי׳
ועקרבים בעירבוביא והיו משחי׳
בהם ויש טועים באגדה כל מכה ומכה
ומכה לאיזה זו כנגפים לאלה ואת
ואלכים כיו עליהם בנכסיכי ואלות
כשיעה על העיר בתחילה ואקלק׳
את מעינותיה ואחר כך תוקעי׳
עליהם ומריעים בשופרות ובב׳
ובשופרות לירא ולבהלם וכן ט׳
הצפרדעים ומקרקרין והמאיים וכו׳
כריות כתנחומא והפליתי והי׳
והפרשתי וכן והפלה יי׳ את מ׳
מכסה וכן לא נפליאת היא ממך
למען תדע כי אני יי׳ בקרב הארץ
אעפ׳ ששכינתי בשמים גזירותי
ומתקיימות בתחתונים תשחת ה׳
הארץ נשחתה הארץ ומתחבלת
יערותיו ובחו בארץ במקומכם ט׳
ולא תלכו במדבר תועבת מצרי׳
יראות מצרים הם ולאלהם תוע׳
תועבת בני עמון ואומ׳ ישר׳ אל
קוראין אותם תועבה ועוד יש׳
לומ׳ תועבת מצרים דבר שנוי הם
הוא למצרים זביחה שאינו זול׳
זובחים שהרי את יראתם אנו
זובחים ולא יסקלונו בתמיה הת׳
כמו התל ויסר את הערוב ולא
מתו כדרך שעשו הצפרדעים
שאם מתו היה להם הנאה בעו׳
בעורות ויעתר אל יי׳ טלואין
בתפילה וכן אם כאו לומר ויעתר
היה יכול ומשמע וירב תפילה
וכשהוא אומ׳ בלשון ויפעל
משמע מרבה להתפלל ומחזיק
בם אוחז בם כמו והחזיקה במ׳

במקנשיו הנה יד יי׳ הויה׳
לשון היה כמו יאמר בלשון נ׳
נקיבה על שעבר היתה ועל ה׳
העתיד תהיה ועל העומד הויה
כמו עשה רועה והת׳ כ׳
והפלה והבדיל ולא תפנכם ט׳
לנשטש פיח הכבשן דבר הנ׳
הנפוח מן הגחלים שאוחין וכו׳
ונשרפין בכבשן ומלא אולכש׳
פיח לשון הפחת שהרוח מפ׳
מפיחן ומפריחן וזרקו כמו וז׳
וזרק אותו והרבה תיבות מע׳
משמשין שתי תיבות ונכתבין
בתיבה אחת וזו אחת מהן ד״א
וזרקו משה כל דבר הנזרק בכח
אינו נזרק אלא בידו אחת הרי
נסים הרבה אחת שהחזיק קו׳
קומץ של משה ואין חפניכם
שלו ושל אהרן ואחר שהלך
אבק על כל ארץ מצרים פרח
אבעבועות כתרגו׳ לשחין סג׳
אבעבועות שעל ידי שוחין ?
כמן הבועות שחין לשון חמ׳
חמימות והרבה יש בלשון מ׳
משנה שנה שחונה בירכמי
ובבהמה ואינו מאמר מאין היו
להם בהמות והלא מאמר ואומת
כל מקנה מצרים לא נאמר גזירה
אלא על אותם שבשדות שנ׳
מקנך אשר בשדה והירא
דבר יי׳ הניס את מקנהו אל
הבתים כדי להצילם ומאותר״

כי שעיה היא
במכילתי אל
ויקח שש מא׳
מאות רכב בחור׳

את כל מגפותי לומדנו שמכה זו
שוכנת במותה שקולה כנגד
כל המכות כי עתה שלחתי את
ידי כי אילו רציתי כשהייתה ד׳

ידי במקנך משה כתיב כבר על׳
שלחתיה והכית אותך ואת עמך
עמהם המיתה ונכחדת מן הארץ
אבל בעבור זאת העמדתיך ערך
מסתולל בעמי כבישת בעמי והנ׳
והריני מגריר מסילה דומתא אות׳
אותה כבשיו ובלשון לעז קלקי׳
קלקליר ובכר פירשתי כמו ויחדי׳
ויקץ כל תיבה שתחילת יסודה ד׳
סמך ובאה להרבות בלשון מתפעל
נותן התיו של שימוש באמצע
אותיות של עיקר כגון ויסתכל
החגב ויסתבל עליו ומגורת כל
שר ונגיד כעת מחר שרט לך
שריטה בכותל ולמחר כשתגיע ?
חמה לאותו יורד הברד הוסד רד׳
שעתיים יסודה כל תיבה שתחילת
יסודה יוד כגון יסד ילד ידע כמ׳
כשהיא מתפעלת הביאו אלו במקו׳
במקום היוד כגון הוסדה הולדה
ויודע הדבר ויוגד ליוסף ביבריס
לא יוסר פתי העז ויקנך כתרגו׳
כנוש וכן יושבי הגבים העיזו ?
העיזו בני בנימן ולא ייוסה הב׳
הביתה לשון הכנסה הכנס הב׳
הבריח כמו וינס על השומים
ליער השומים זהו פשוטו

ומדרש אגדה

הגביהו הק׳ ומעל מן השמים ו׳
ומתלקחת בתוך הברד נס בתוך
נס האש והברד מעורבין יחד
ולא לעשות רצון קונם עשו ?
שלום ביניהם ורב׳ דיי לו מורה
שהוריד כבר במגפותי את הע׳
העיר יצא בתוך העיר לא היה
מתפלל לפי שהיתה מליאה ד׳
גלולים טרם תיראון עדיין לא
תיראון וכל טרם שבמקרא עדיין
לא הוא ואינו לשון קודם טרם
ישכבו עדיין שכבו טרם יצ׳
יצמיח עדיין לא צמח ועוד
כן הוא ידעתי כי עדיין אינכם
יראים ומשתהיה רווחה תחז׳
תחזרו לקלקולכם כבראשונה׳

והפשתה והשעורה נכתה
שברה לשון פרעה נכה נכוא
נכאים. וכן לא יתכן לפרשו לשון
הכאה שאין נון בתיקון ה' לפ'
לפרש נכתה מן הוכתה. שכן
כמו הוכן. כאשר יאמר מן ויט
נטתה כן יאמר מן ויך נכתה
אלא הנון שורש בתיבה והרי
היא מגזרת שופן עמותי. כי
השעורה אביב. כבר בישלה ועמ'
עומדת בקשיה ונשתברו ונפלו
וכן הפשתה גדלה והוקשתה כבר
בגבעוליה. השעורה אביב. עו'
עומדה באביה לשון באבי הנ'
הנחל. כי אפילות הנה. מאוחרות
ולאוחרות. ועדיין היו רכות ויכו'
ויכולות לעמוד בפני קשה. ואע'
ואע"פ שכתוב את כל עשב השדה
הכה הברד יש ליישב פשט המ'
המקרא במשמע העומדים
בקלחם הראויים ללקות הברד.

ובמדרש רבי תנחומא יש מרבותינו שנחלקו על זאת ודרשו כי

כי אפילות הנה פלאי פלאות
נעשו בהן שלא לקו. לא נתך.
לא הגיע. ואף אותם שהיו באו'
באויר לא הגיעו לארץ ודומה
לו ותתך עלינו הרעה והשבוע'
דעזרא והגיע עלינו ומנחם
חברו במחברת לשון כהתוך כס'
כסף. לשון יציקת ותכת. ואומר
אני את דבריו כותרגומין ו'
ואומר ליציקת. לאתכו. אוגוה
לא נתך. לא הוגע לארץ. אנ'
ועמי הרשעים. בשביל דבר זה
זכה שטען לקבורה שנ' נסירת

ויאך תלעיאו ארץ ט

חסלת

וארא

ומפטירין ביחזקאל
בשנה העשירית

ויאמר

ויאמר

ה' אל משה בא אל פרעה וגו'
שיתי. שומי. שאשית. אני הת'
התעללתי. שחקתי. כמו התעל'
התעללת בי. ואינו לשון פועל
ועלילה שאם כן היה לו לכתוב
עוללתי. כמו ועולל למו כאשר
עוללת לי. לענות מפני. כתרגו'
לאתכנעא. והוא מגזרת עני. ע'
ואומר להיות עני ושפל מפני
את עין הארץ. את מראה הא'
הארץ. לשון קצרה דבר הוא
הטרם תדע. העוד לא ידעת
ויושב. הושבו על ידי שליח ש'
ששלחו אחריהם והשיבום אל
פרעה. ראו כי רעה נגד פניכם.
כתרגומו ומדרש
אגדה שמעתי כוכב אחד יש ו'
ששמו רעה. אמר להם פרעה אני
רואה באיצטגנינות שלי אותו כוכב
עולה לקראתכם במדבר והוא
סימן דם והריגה. וכשחטאו י'
ישראל בעגל ובקש הק' להרגם אמ'
משה בתפילתו למה יאמרו מצ'
מצרים לאמר ברעה הוציאם זו
היא שאמר להם ראו כי רעה
נגד פניכם. מיד וינחם ה'
על הרעה. אשר דבר לעשות
לעמו שהפך את הדם לדם מילה

מילה שמל את בניהם יהושע וזהו
שנ' היום גלותי את חרפת מצרים
מעליכם שהיו אומרים דם אנו רו'
רואין עליכם במדבר. לא כן. כאש'
כאשר עשיתם. הוליך הטף עמכ'
עמכם. אלא לא כן לכו הגברים
ועבדו. כי אותה אתם מבקשים
עד הנה. טובחה לאלהינו ואין דר'
דרך הטף לזבוח. ויגרש אותם.
הרי זה לשון קצר ולא פירש מי
המגרש. בארבה. בשביל מכת
הארבה. ואחריו לא יהיה כן. ואו'
ואותו שהיה בימי יואל שנא'
בו וכמוהו לא נהיה למדנו שכ'
שהיה כבר. ושל משה על ידי
מינים הרבה שהיו יחד ארבה
חסיל ילק גזם ואבל של משה
אין אחד. וכמוהו לא היה ולא
יהיה. כל ירק. עלה הירק וורדורא
בלעז. לא נשאר ארבה אחד. אף
המלוחים שמלחו בהם כשה'
שלא יהיו להם הלוה מעירו
וימש חשך. ויחשך עליהם חשך
יותר מחשכו של לילה. חשך ש'
של לילה יאמש ויחשיך חשך.
וימש. כמו ויאמש ויש לנו תיבות
הרבה חסרות אלף. לפי שאין הא'
המיתאלף נכרת כל כך. אין הכתו'
מקפיד על חסרונה כגון לא יהל
שם ערבי. לא יאהל. לא יטה אה'
אהלו. וכן ותזריני חיל כמו ותאז'
ותאזריני. ואונקלוס תרגמו לשון
הסרה. כמו לא ימוש. בתר דיעדי
קבל לילייא. כשיגיע סמוך לאור
היום. ואין הדיבור מיושב על
האופן של וימש לפי שהוא כתוב
אחר ויהי חשך. ומדרש
אגדה פותרו לשון וימשש בכ'
בצהרים שהיו כפול וכופל וה'
ועבה שהיו בו ממש. שלשת
ימים. שילוש של ימים. טריינ'
טריינני בלעז. וכן שבעת ימים
בכל מקום. שיטיינו בלעז. ויהי
חשך אפלה שלשת ימים חשך

של אופל שלא ראו איש את
אחיו אותן ג׳ ימים. ועוד ג׳ ימים
אחרים חשך ואופל על זה. שנ׳
שלא קמו איש מתחתיו מושב
אינו יכול לעמוד ועומד אינו יכ׳
יכול לישב. ולמה הביא הקב״ה
חשך עליהם לפי שהיו ישראל
ואותו הדור פושעים שלא היו
רוצים לצאת ומתו בשלשה ימ׳
ימי אפילה כדי שלא יראו ומצ׳
מצריים במפלתן ויאמרו אף הם
לוקים כמותנו. ועוד שחפשו יש׳
ישר׳ וראו כליהם וכשיצאו היו
שואלין והם היו אומרים אין
בידי. אומר לו ראיתיו במקום
פלוני היה. יצא והיה מוצא בו׳
במקומו. גם אתה תתן בידנו. ל׳
לא די לך שתשלחנו ילך עמנו אלא
אף משלך תתן לנו. פרסה. פרסת
רגל. פלנט״א לא נעשה נעבד
בזה תכבד העבודה שאין יש׳
ישראל יודע ואיזה שיש בידינו. ר׳
כן דברת. יפה דברת. דברת יום
אותו שלא אוסיף עוד לראות
פניכם. כלה גרשו. כליל. כלכם י׳
ישלח. דבר נא. אין נא אלא לש׳
לשון בקשה. בבקשה ממכם הזה׳
הזהירם על כך. שלא יאמר אות׳
אותו צדיק ועבדום וענו׳
וענו אותם קיים בהם ואחרי כן
יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.
ויאמר משה כה אמר ה׳ וגו׳
כשאמרו לפני פרעה נאמרה לו׳
שהרי משיצא מלפניו לא
הוסיף ראות פניו. כחצות הליל
הלילה. כהחלק הלילה. כחצות
כמו כעלות. כחרות. וכן כב״ו
וזהו פשוטו ויישבו על אופנו
שאין חצות שם דבר אלא חצי
ורבותינו דרשוהו
כמו בחצי. ויאמ׳ משה כחצות
ראשונה. סמוך לו או לפניו או
לאחריו ולא אמ׳ כחצות שאין
יעשו ויצאו גם פרעה ויאמ׳

ויאמרו משה בדברי הזה עד
בכור השבי. למה לא לקו השב׳
השבויים כדי שלא יאמרו יראת׳
יראתם הביאה עלינו והביאה
פורענות על מצרים. מבכור פר׳
פרעה היושב על כסאו עד בכור
השפחה. כל הפחותים מבכור
פרעה וחשובים מבכור השפחה
היו בכלל. וכל בכור בהמה. לפי ש׳
שהיו עובדין לה שכשהקב״ה
נפרע מן העובדים נפרע מאלהיה׳
ולמה לקו בני השפחות שאף
הם היו משתעבדין בהם ושמח׳
ושמחים בצרתם. לא יחרץ כלב
לשונו. אומר אני שהוא לשון
שינון לא ישנן וכן לא יחרץ לבני
ישר׳ לאיש לשונו. לא שינן אז
תחרץ תשתנן. למורג חרוץ ש׳
שנון ומחשבות חרוץ. אומר חרי׳
חריץ. ושנון ויד חרוצים תעשי׳
תעשיר. חריפים. סוחרים שנו׳
שנונים. אשר יפלה. יבדיל. וירד׳
וירדו כל עבדיך וג׳ חלק כבוד למ׳
למלכות. שהרי סוף שירד פרע׳
פרעה בעצמו אליו בלילה. ויאמ׳
ויאמר קומו צאו מתוך עמי.
ולא יאמ׳ לו משה ותחילה וירד׳
וירדו אלי והשתחוו לי. יוצ׳
אשר ברגליך ההולכים אחרי
עימך והולכך. ואחרי כן אצא
עם כל העם ואז ירדו ויצא מע׳
מעם פרעה כשגמר דבריו יצא
מלפניו בחרי אף. על שאמ׳ לו
אל תוסף ראות פני. למען רבו׳
רבות מופתי. מכת בכורים וג׳
וקריעת ים סוף. בארץ מצרים.
ומשה ואהרן עשו וג׳. כבר כתב
לנו זאת כל המופתים ולא ש׳
שנויה כאן אלא בשביל לסמוך
לפרשה של אחריו. ויאמר
ה׳ אל משה ואל אהרן. לפי ש׳
שאהרן עשה וטרח בכל המו׳
המופתים כמשה חלק לו כבוד
בפעם ראשונה שכללו עם

משה בדיבור בארץ מצרים
חוץ לכרך אמרינו אליו מתוך
הכרך הל׳ כצאתי את העיר ומה
תפילה קלה לא התפלל בתוך ה׳
הכרך מפני שהיתה מלאה גל׳
גלולים. החדש הזה.
הראהו לבנה בחידושה ואמ׳ לו
כשתראה ותתחדש יהי לך ראש
חדש. ואין מקרא יוצא מידי
פשוטו. על ראש חדש ניסן נ׳
אמ׳ לו זה יהי ראש לסדר מניין
החדשים שיהיה אייר קרוי שנ׳
שני סיון שלישי תמוז רביעי. ו׳
הזה. נתקשה משה על שיעור
מולד הלבנה באיזה שיעור תר׳
תראה ותהיה ראויה לקדש והר׳
והראה לו באצבע את הלבנה
ברקיע ואמ׳ לו כזה ראה וקדש
וכיצד הראהו והלא לא דבר
עמו אלא ביום שנ׳ ויהי ביום ד׳
דבר ה׳ ביום עשותו. ומן היום
אשר צוה ה׳. אלא סמוך לשק׳
לשקיעת החמה נאמרה לו פ׳
פרשה זו והראהו סמוך עם חש׳
החשיכה. דברו אל כל עדת. וכי
אהרן מדבר והלא כבר נאמר ה׳
ואתה דבר אל בני ישר׳ אומר
ולא אהרן. אלא חולקין כבוד ז׳
זה לזה ואומ׳ זה לזה למדני ה׳
והדיבור יוצא מבין שניהם כא׳
כאילו שניהם מדברים. דברו אל
כל עדת בני ישר׳ בעשור לחדש
דברו היום בראש חדש שיקח׳
שיקחוהו בעשור לחדש פסח
מצרים ויקחו מבעשור ולא
פסח דורות. שה לבית אבות. א׳
למשפחה אחת הרי שהיו מרו׳
מרובים יכול שה אחד לכולם ת״ל
שה לבית אבות. אמרו
רבותינו למה נצטוו ישראל לה׳
לזביחת שה בפסח יותר מכל
שאר בהמות. אמ׳ הקב״ה ישר׳
נמשלו לשה יביאו שנ׳ שה פזו׳
פזורה ישר׳ יביאו שה ויכפר על

שה׳ ואם ימעט הבית מהיות
משה׳ אם יהיו מועטין מהיות
משה׳ אמר שאין יכולין לאכלו
ויביאו לידי נותר ולקח הוא ושכנו
וג׳ זהו משמעו לפשוטו ועוד
ישנו מדרש לומר שאמר שמ׳
שנמנו עליו יכולין להתמעט וכו׳
ולמשוך ידיהם ממנו ולהתמנות
ולהתמעט על שה אחר אך אם
בא למעט ולמשוך את ידם מ׳
מהיות משה יתמעטו בעוד
שהשה בהווייתו בחיים ולא מ׳
משנשחט׳ במכסת חשבון׳ וכן
במכסת הערך לפי אכלו הראוי
לו לאכילה פרט לחולה וזקן שה׳
שאינן יכולין לאכול כזית תמים
תמימו תמימין תמים בלא מום׳
בן שנה כל שנתו קרוי בן שנה
כלומר שנולד בשנה זו מן הכבש׳
הכבשים ומן העזים אם מזה
או מזה שאף עז קרוי שה שנא׳
ושה עזים׳ והיה לכם למשמרת
זה לשון ביקור שטעון ביקור
ממום ארבעה ימים קודם שח׳
שחיטה׳ ומפני מה הקדים לקח׳
לקיחתו לשחיטתו ד׳ ימים מה
שלא עשה כן בפסח דורות הי׳
היה ר׳ מתיא בן חרש אומ׳ הרי
הוא אומר ואעבור עליך ואראך
והנה עתך עת דודים הגיע ה׳
שבועה שנשבעתי לאברהם
שאגאל את בניו ולא היה בידם
מצוה להתעסק בהם כדי שיגא׳
שיגאלו שנ׳ ואת ערום ועריה
ונתן להם שתי מצות דם פסח
ודם מילה שמלו גם את בניה׳
שלחתי אסיריך מבור אין בו מ׳
מים׳ ושהיו שטופין בע״ז אמ׳
להם משכו ידיכם מע״ז וקחו ל׳
לכם צאן של מצוה׳ ושחטו אות׳
אותו וכי כולם שוחטים אלא
מכאן ששלוחו של אדם כמותו
קהל עדת ישר׳ קהל ועדה וישר׳
מכאן אמרו פסחי צבור נשח׳

משחטין בג׳ כיתות בזו אחר זו
נכנסה כת ראשונה ננעלו דלתי
שערי העזרה כו׳ כדאיתא בפס׳
בפסחים׳ בין הערבים׳ משש ש׳
שעות ולמעלה קרוי בין הערב׳
שהשמש נוטה בבית מבואו
לערוב׳ ולשון בין הערבים נרא׳
בעיני אותן שעות שבין ער׳
הערבים׳ לערבית לילה ערבית
ערבית היום
היום בתחילת שבע שעות נוטו׳
צללי ערב׳ ערבית היום תחילת
הלילה
הלילה׳ ערב לשון נשף וחשך כ׳
כמו ערבה כל שמחה׳ ולקחו מן
הדם זו קבלת הדם׳ יכול ביד ת״ל
בסף׳ המזוזות הם הזקופות אח׳
אחת מכאן ואחת מכאן לפתח
המשקוף הוא העליון שהעל׳
שהעליון שוקף עליו כשסוגרין
אותו ליטול בלע״ז ולשון שקיפה
חבטה כמו קול עלה נדף׳ דכ״ה
רשקיא׳ שרופת קדים שקיפן
קידום׳ חבורה משקוף׳ על הב׳
הבתים׳ אשר יאכלו אותו בהם
ולא על המשקוף והמזוזות
שבבית התבן ובבית הבקר ש׳
שאין דרין בתוכו׳ את הבשר
ולא גידים ועצמות׳ על מרורים
כל עשב מר קרוי מרור׳ ומצוה
לאכול מר זכר לוימררו את חי׳
חייהם׳ אל תאכלו ממנו נא ש׳
שאין צלוי כל צרכו קוראהו נא
בלשון ערבי׳ ובשל מבושל כל
זה באזהרת אל תאכלו במים׳
מניין לשאר משקין ת״ל ובשל
מבושל מכל מקום׳ כי אם צלי א׳
אש ראשו על כרעיו כלו יצל׳
צלהו כאחד עם ראשו עם כר׳
כרעיו עם קרבו׳ בני מעיו נותן
לתוכו לאחר הדחתן׳ ולשון על
כרעיו ועל קרבו׳ כלשון על צבא׳
צבאותם שהוא צבאותם כמ׳
כמות שהם אף זה כמות שהם
כל בשרו משלם׳ והנותר ממנו
עד בקר מה ת״ל עד בקר פעם

שנייה׳ ליתן בקר על בקר׳ שהב׳
שהבקר משמעו הנץ החמה׳ ובא
הכת׳ להקדים שיעור בוקר אחר
מעלות השחר׳ זהו לפי משמעו׳

ועוד מדרש אחר

לומר שאינו נשרף ביום טוב
אלא ביום האחרת׳ וכן תדרשנו
אחר לומר שאינו נשרף ביום
טוב אלא ביום האחרת׳ וכן ת״ל
תדרשנו והנותר ממנו בבקר
ראשון עד בקר שני׳ תעמוד ות׳
ותשרפנו׳ מתניכם חגורים מזו׳
מזומנים לדרך׳ בחפזון׳ לשון ב׳
בהלה ומהירות כמו ויהי דוד נח׳
נחפז ללכת׳ אשר השליכו ארם
בחפזם׳ פסח הוא לה׳ הפסח
קרוי קרבן על שם הדילוג שהק׳
מדלג על בתי ישר׳ שבין בתי מצ׳
מצרים׳ וקופץ ממצרי למצרי
וישר׳ אמצעי נמלט׳ ואתם עשו
כל עבודותיו לשם שמים׳ ועב׳
ועברתי׳ כמלך העובר ממקום
למקום ובהעברה אחת ורגע אח׳
אחת כולם לוקים׳ כל בכור בארץ
מצרים אף בכורות אחרים והם
במצרים׳ ומניין אף בכורות מצרים
שהם במקומות אחרים ת״ל למכ׳
למכה מצרים בבכוריהם׳ מאד׳
מאדם ועד בהמה מי שהתחיל
בעבירה תחילה ממנו מתחלת
הפורענות׳ ובכל אלהי מצרים׳ ש׳
של עץ נרקבת ושל מתכת ניתכת
ונתכת לארץ׳ אעשה שפטים
אני י״י׳ אני בעצמי ולא על ידי
השליח׳ והיה הדם לכם לאות׳
ולא לאחרים לאות מכאן שלא
נתנו מן הדם אלא מבפנים׳ ור׳
וראיתי את הדם׳ והלא הכל גלוי
לפניו׳ אלא נותן אני עיני לראות
שאתם עוסקים במצותי׳ ופס׳
ופסח אני עליכם׳ ופסחתי׳ וח׳
וחמלתי׳ ואני אומ׳ כל פיסח
לשון דילוג וקפיצה׳ ופסחתי׳ מ׳
מדלג היה מבתי ישר׳ לבתי מצ׳

ומצרים שהיו שרויין זה בתוך ז'
זה וכן יוא ידלג כ'ויו פסח' וכן ל'
פוסחים על שתי הסעיפים· כל
פסחים נרדים כקופצין· וכן פסו'
פסוח והמליט· ידלג ומולטו
ובין המומתים· ולא יהיה בהם
נגף· יכול הוא הוא במצרים· הרי
שהיה מצרי בבית ישר' יכול ימ'
ימלט ת"ל ולא יהיה בכם נגף· יכול
הוא הוא במצרים שבבתיכם·
הרי שהיה ישר' שרוי בבירת
של מצרי שומע' ילקה בנגעו
ת"ל ולא יהיה בכם נגף· לזכרון
לדורות· וחגותם אותו· יום שה'
שהוא לך במצרים לזכרון יותה
חוגג ועדיין לא שומענו אי זה
יום הזכרון ת"ל זכור את היום הז'
הזה אשר יצאתם· ולהלן שיום
היציאה הוא יום הזכרון ת"ל
זכור את היום הזה אשר יצא'
יצאתם ממצרים יום יציאה ת"ל
ממחרת הפסח יצאו· הרי זה
טו' בניסן הוא של יום טוב· ש"ה
שהרי ליל ט"ו יוכלו את פסחיה'
ולאחר יצאו לדורותיכם· שומ'
שומעני מיעוט דורות שנים
ת"ל חקת עולם תחגוהו· שבעת
ימים· שיש כאן שבעת ימים·
מצות תאכלו· וטעון אחר אומ'
ששת ימים תאכל מצות ולמדנו
על שביעי שאינו חובה לאכול
מצה וכלבד שלא יאכל חמץ· וה'
ומניין אף ששה רשות· זו מדה
שבתורה דבר שהיה בכלל ויצא
מן הכלל לא ללמד על עצמו יצ'
יצא אלא ללמד על הכלל כולו
יצא מה שביעי רשות אף ש'
ששה רשות· יכול אף לילה הר'
הראשון רשות ת"ל בערב תאכ'
תאכלו מצות הכת' קבעו חובה
אך ביום הראשון תשביתו· וג'
מערב יום טוב· וקורי ראשון נ'
שהוא לפני השבעה· ומניין ו'
ומקדם שהוא קרוי ראשון הה'

הראשון אדם תולד· הלפני ה'
אדם נולדת· או אינו אלא ראשו'
ראשון של שבעה ת"ל לא תזב'
תשחט על חמץ דם זבחי וג'·
לא תשחט הפסח ועדיין חמץ
קיים· הנפש ההיא כשהיא
בנפשה וכדעתה· פרט לאנוס·
מישר' שומעני תכרת מישר'
ותלך לה לעם אחר ת"ל ממקו'
אחר ולפני· כל מקום שהוא
רשותי· מקרא קודש· מקרא
שם דבר הוא· קרא אותו קדש
לאכילה ושתייה וכסות· לא
יעשה בהם· אפילו על ידי ה'
אחרים· הוא לבדו ולא מכשיר'
מכשירין שאפשר לעשותן מ'
מערב יום טוב· לכל נפש אף ל'
לבהמה· יכול אף לגוים ת"ל לכ'
ושמרתם את המצות· שלא
יבואו לידי חימוץ· מכאן אמ'
אמרו תלוש בצונן· ר' יאשיה
אומ' אל תהי קורא את המצות
אלא את המצוות· כדרך שאי'
שאין מחמיצין את המצה
כך אין מחמיצין את המצוה
אלא אם באת לידך עשה אות'
אותה מייד· ושמרתם את היום
הזה· מלאכה· לדורותיכם· ש'
חקת עולם לפי שלא נאמר ד'
דורות וחקת עולם על המלאכ'
אלא על החגיגה לכך חזר ושנ'
ושנאו· כיון שלא נאמר אזהר'
אזהרת כל מלאכה לא תעשו·
לא לדורות נאמר אלא לאותו
הדור· עד יום האחד ועשרים
לא אמרו מבטלין בבתיכם· בג'
בגבולין ומניין ת"ל בכל גבולך· זה
ת"ל כתיב· זה ביתך ברשותך· יצא
גבולך שברשותך יצאו חמצו
של נכרי שהוא אוכל ולא קיבל
עליו אחריות· כי כל אוכל מחמ'
מחמצת לענוש כרת על הש'
השאור והלא כבר ענוש על
החמץ· שלא תאמר חמץ ענ'

שראוי לאכילה ענוש עליו שאו'
שאור שאינו ראוי לאכילה לא
יענש עליו אם על השאור ולא
על החמץ הייתי אומר שאור ענ'
שהוא מחמיץ את אחרים ענ'
ענוש עליו חמץ שאינו מחמיץ
אחרים לא יענש עליו לכך
נאמרו שניהם· בגר ובאזרח הא'
הארץ לפי שהנס נעשה לישר'
הוצרך לרבות הגרים· מחמצת
לא תאכלו· אזהרת על אכילת ש'
שאור· כל מחמצת להביא ערב'
תערובתו· בכל מושבותיכם ת"ל
תאכלו מצות· זה בא ללמד שה'
שהוא ראויה בכל מושבות· פ'
פרט למעשר שני ולחלות תוד'
תודה· משכו· מי שיש לו צאן י'
ימשוך משלו· וקחו· מי שאין
לו יקח מן השוק· למשפחות'
למשפחותיכם· שה לבית אבות·
אזוב· ולא ירק הוא שיש לו גב'
גבעולין· אגודת אזוב· אשר בס'
בסף· בכלים· כמו ספות כסף· ואין
הדם אשר בסף· לזה חזר ושנ'
ושנאו שלא תאמר טבילה אח'
אחת לג' הזאות· לכך נאמר מ'
אשר בסף· שתהא כל נגי'
נגיעה ונגיעה מן הדם אשר בס'
בסף· על כל הגעה טבילה ואתם
לא תצאו· מגיד שאחר שנתנ'
שניתנה רשות למשחית לחבל
אינו מבחין בין צדיק לרשע· וא'
ולילה רשות למחבלים הוא של'
בו תרמוש כל חיתו יער· ופסח
וחומל ויש אומר דילוג· ולא יתן
המשחית· לא יתן לו יכולת לבוא
כמו לא נתנו אלהים להרע עמ'
שדי· והיה כי תבואו· תלה הכת'
עבודה זו וביאתן לארץ ואיל'
ואילך ולא נתחייבו במדבר אלא
פסח אחד שעשו בשנה השני'
ועל פי הדיבר· כאשר דבר· וה'
והיכן דבר והביאותי אתכם אל
הארץ וג'· ויקד העם· על בשורת

הגאולה וביאת הארץ וילכו ויע׳
ויעשו בני ישר׳ וכן כאשר עשו וג׳
והלא מראש חדש אמר להם כ׳
אלא מכיון שקבלו עליהם כאילו
עשו וילכו ויעשו את ההליכה וא׳
מנה הכתוב ללמדך שכר לעשייה
ושכר להליכה׳ כאשר צוה את
משה ואת אהרן׳ להגיד שבחן
של ישר׳ שלא הפילו דבר מכל
מצות משה ואהרן׳ ומהו כן עש׳
עשו אף משה ואהרן כן עשו׳
ויהי בחצי הלילה׳ ממש בחצ׳
הלילה אפילו כמלא נימא לא פ׳
פחות ולא יותר ויי׳ הכה כל
בכור׳ ויי׳ הוא ובית דינו׳ כל מ׳
מקום שנ׳ ויי׳ הוא ובית דינו׳ כי
ולשון תוספת הוא כגון פלוני
ופלוני׳ הכה כל בכור׳ אף מאומה
אחרת והוא מצרים׳ מבכור
פרעה׳ אף פרעה בכור היה ונש׳
ונשתייר מן הבכורות׳ עליו הוא
אומר בעבור הראותך את כחי׳
במסכו׳ עד בכור השבי׳ שהיו
שמחים לאידם של ישראל׳
ועוד שלא יאמרו יראתנו הב׳
הביאה את הפורענות׳ ובכור
השפחה בכלל זה שהיה מכה
מן החשוב שבכולן עד השפח׳
השפחה׳ ובכור השפחה חש׳
חשוב מבכור השבי׳ ויקם פרע׳
פרעה׳ ממטתו לילה ולא כדרך
המלכים בשלש שעות ביום׳ ה׳
הוא תחילה ואחר כך כל עבדיו
מלמד שהיה מחזר על בת׳
בתי עבדיו ומעוררן׳ כי אין ב׳
בית אשר אין שם מת׳ יש שם
בכור מת׳ אין שם בכור גדול
הבית קרוי בכור שנ׳ אף אנ׳
בכור אתנהו׳ ד״א מצריות מזנ׳
מזנות תחת בעליהן ומהן קות
פנויים יולדות׳ והיו להם בכורות
הרבה פעמים הם חמשה לא׳
לאשה אחת כל אחד בכור לאב׳
לאביו׳ ויקרא למשה ולאהרן

לילה׳ ולא כדרך המלכים לשלוח
את עבדיו ולקרוא מי שירצה׳
ד״א ויקרא למשה ולאהרן לילה׳
מגיד שהיה מחזר על פתחי
העיר צועק היכן משה שרוי
היכן אהרן שרוי׳ גם אתם הג׳
הגברים גם בני ישר׳ הטף׳ ולכו
עבדו כדברכם׳ הכל כמו שאמ׳
שאמרתם ולא כמו שאמרתי
אני בטל לא אשלח׳ בטל ומי ו׳
ומי ההולכים׳ בטל צאנכם ובק׳
ובקרכם יצג׳ גם צאנכם ובקר׳
ובקרכם קחו׳ ומהו כאשר דב׳
דברתם׳ גם אתה תתן בידינו
זבחים ועולות׳ קחו כאשר דב׳
דברתם׳ וברכתם גם אותי׳ הת׳
התפללו עלי שלא אמות שאני
בכור׳ כולנו מתים׳ אמרו לא
בגזירת משה הוא אלא ומכת
כל בכור׳ וכיון אף הפשוטים
מתים חמשה או עשרה בבית
אחד׳ טרם יחמץ האומרים
לא הניחום לשהות כדי חימוץ
משארותם׳ שירי מצה ומרור
על שכמם׳ אעפ״י שבהמות הר׳
הרבה הוליכו עמו מחבבין את
את המצוה׳ כדבר משה שא׳
שאמ׳ להם במצרים וישאלו׳
איש מאת רעהו׳ ושמלות׳
אף הם חשובות מן הכסף ומן
הזהב׳ המאוחר בפסוק חש׳
חשוב׳ וישאילום׳ אף מה שלא
היו שואלים מהם היו נותנין
להם׳ אתה אומר אחד טול שנ׳
שנים ולך׳ וינצלו׳ ורוקינו את
מצרים סכותה׳ מאה ועש׳
ועשרים מיל היו ובאו שם לפ׳
לפי שעה היו שנ׳ ואשא אתכם
אתכם על כנפי נשרים׳ הגבר׳
הגברים׳ מבן כ׳ שנה ומעלה
ערב רב׳ תערובת של
אומות של גרים׳ עגות מצות
בצק שלא החמיץ קרוי מצה
כלומ׳ חררה של מצה׳ וגם צדה

לא עשו להם לדרך׳ מגיד שבח
שבחן של ישר׳ שלא אמרו היאך
היאך נצא למדבר בלא צדה׳ אלא
אלא האמינו והלכו׳ הוא שמפ׳
שמפורש בקבלה על ידי הנביא
זכרתי לך חסד נעוריך אהבת
כלולותיך לכתך אחרי במדבר
בארץ לא זרועה׳ מה שכר כת׳
כתוב אחריו קדש ישר׳ לייי׳ רא׳
ראשית תבואתה׳ ומושב בני
ישראל׳ ומכן ואילך אינן נקראי׳
בני יעקב אלא בני ישראל ולומר
שהיו ישרים ומאמינים לה׳ שכן
אמרו רבותינו אין לך דור צדיק
ודור תמים כדור המדבר׳ אשר
ישבו בארץ מצרים׳ אחרי שאר
הישיבות שישבו בגרים
בארץ לא להם׳ שלשים שנה וא׳
וארבע מאות שנה׳ בין הכל וא׳
משנולד יצחק עד עכשיו היו
ד׳ מאות שנה משהיה לך זרע
לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרע׳
זרעך׳ ושלשים שנה היו משנג׳
משנגזרה גזירת בין הבתרים
עד שנולד יצחק ואי אפשר
לומר בארץ מצרים לבדה שהרי
קהת מן הבאים עם יעקב היה
צא וחשוב כל שנותיו ושנות
עמרם בנו ושמונים של משה
לא תמצאם כל כך׳ על כרחך הרבה
שנים היו לקהת עד שלא ירד
למצרים והרבה משנות עמרם
נבלעים בשנות קהת והרבה מ׳
משמונים של משה נבלעים בש׳
בשנות קהת׳ והרי שאין אתה
מוצא ד׳ מאות לביאת מצרים׳ ה׳
והוזקקת לומר שאף שאר היש׳
הישיבות נקראו גרות׳ כענין
שנ׳ ויגר אברהם בארץ פלשתים
וישיבת יצחק נקראת גרות וא׳
ואפילו בחברון שנ׳ אשר גר שם
אברהם ויצחק ומאו׳ אתה אומר צ׳
ומגריהם אשר גרו בה לפיכך את׳
אתה צריך לומר כי גר יהיה זרע׳

ושהיה לו זרע. וכשתמנה ד׳ מ׳
מאות ומשנולד יצחק תמצאו מ״ה
ומביאתן למצרים עד יציאתן ה׳
רד״ו וזה אחד מן הדברים ששינו
לתלמי המלך. ויהי מקץ שלשים
שנה ויהי בעצם היום הזה. מגיד
שכיון שהגיע הקץ לא עיכבן המ׳
המקום כהרף עין. בט״ו בניסן באו
מלאכי השרת לאברהם לבשרו
על יצחק. בט״ו בניסן נגזרה גזירת
הבתרים. ליל שימורים. שהיה
הק׳ שומר ומצפה לו לקיים הבט׳
הבטחתו להוציאם ממצרים. הו׳
הוא הלילה הזה לי״י. הוא הלילה
שאמ׳ לאברהם בלילה הוא הזה
אני גואל את בנך. שימורים לכל
בני ישר׳ לדורותם. משומר ובא
מן המזיקין כעניין שנ׳ ולא
יתן המשחית וג׳. ויאמר י״י אל
משה ואל אהרן זאת חקת הפס׳
הפסח. בארבעה עשר בניסן נא׳
נאמרה לו פרשה זו. כל בן נכר. כ״ה
שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמ׳
שבשמים. ואחד הגוי ואחד יש׳
ישר׳ משומד. ומלתה אותו אז
יאכל בו. ומגיד שמילת עבדיו מ״ה
מעכבתו את רבו מלאכול בפסח
דברי ר׳ יהושע. ר׳ אליעזר אומר
אין מילת עבדיו מעכבתו את רבו
מלאכול בפסח. ומה ת״ל אז יאכל
בו. העבד. תושב זה גר. שכיר זה
הגוי. ומה ת״ל והלא ערלים הם וכ׳
ונאמר כל ערל לא יאכל בו. אלא
כגון ערבי מהול וגבעוני מהול ל׳
הוא תושב או שכיר. בבית א׳
אחד יאכל. בחבורה אחת. שלא
יעשו המנויים עליו שתי חבורות
ויחלקוהו. אותה אוכ׳ בחבורה
אחת או בבית אחד. מושיבן ע״י
ולאחר שיום היו אוכלים בחצר
וירדו גשמים לא יכנסו לבית ד׳
ת״ל על הבתים אשר יאכלו אות׳
אותו בהם. ומכיון שהאוכל
אוכל בשני מקומות לא תוציא

מן הבית מן החבורה. יאכל וכ׳
ועצם לא תשברו בו. הראוי לא׳
לאכילה. כגון שיש בו כזית בשר
יש בו משום שבירת עצם. כל
עדת ישר׳ יעשו אותו. לאחר
לאמ׳ לפי שהוא אומ׳ בפסח מ׳
מצרים שה לבית אבות. שמנו
עליו למשפחותם. יכול אף פסח
דורות כן. ת״ל כל עדת ישרא׳
יעשו אותו. ועשה פסח. יכול
כל המתגייר יעשה פסח מיד.
ת״ל והיה כאזרח הארץ. מה אז׳
אזרח בארבעה עשר אף גר ב׳
בארבעה עשר. וכל ערל לא
יאכל בו. להביא את שמתו אח׳
אחיו מחמת מילה שאינו מש׳
משומד לערלות. אינו אוכל מבן
נכר לא יאכל בו. תורה אחת. לה׳
להשוות גר לאזרח אף לשאר
מצות שבתורה. פטר רחם. שמ׳
שפותח את הרחם תחלה. כמ׳
כמו פוטר מים ראשית מדון וכן
יפטירו בשפה. יפתחו שפתים
לי הוא. לעצמי קניתים על ידי
שהכיתי בכורי מצרים. זכור
את היום הזה. לומר שמזכירין
יציאת מצרים בכל יום. בחדש
האביב. וכי לא היו יודעין באי׳
באיזה חדש. אלא אמ׳ להם ראו
חסד שגמלכם שהוציא אתכם
בחדש שהוא כשר לצאת לא
חמה ולא צנה ולא גשמים וכן
הוא אומ׳ מוציא אסירים בכו׳
בכושרות. חדש שהוא כשר
לצאת. והיה כי יביאך. יש מ׳
מרבותינו שאומ׳ מכיון שלא
קדשו בכורות הנולדים במדבר
והאומר קדשו ופרש ביאה זו
לומר אם תקיימוה במדבר תזכו
ליכנס לארץ ותקיימוה שם. אל
ארץ הכנעני. שאעפ״י שאין מ׳
מנה אלא ה׳ עממים כל שבע׳
עממים במשמע. שכולם משמ׳
בכלל כנענים הם. ואחת ממש׳

ממשפחת כנען היתה שלא
נקרא לה שם אלא כנעני. נשבע
לאבותיך. באברהם הוא אומר
ביום כרת י״י את אברם ברית.
ביצחק הוא אומר גור בארץ הז׳
הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך
ולזרעך אתן את כל הארצות וג׳ ב׳
ביעקב הוא אומ׳ הארץ אשר
אתה שוכב עליה. זבת חלב ודב׳
ודבש. החלב זב מן העזים וה׳
והדבש מן התמרים ומן התאנים
את העבודה הזאת של פסח. כ׳
והלא כבר נאמר למעלה והיה
כי תבאו אל הארץ. ומה חזר
ושנאה בשביל דבר שנתחדש
בה. פרשה ראשונה נאמר בה
והיה כי יאמרו אליכם בניכם
מה העבודה הזאת. כבן רשע.
הכת׳ מדבר שהוציא את עצמו
מן הכלל. וכאן והגדת לבנך. כבן
שאינו יודע לשאול. והכתוב מ׳
מלמדך שתפתח לו. אתה כד׳
כדברי אגדה המושכין את הלב.
בעבור זה. בעבור שאקיים את
מצותיו פסח מצה ומרור ה׳
הללו. עשה י״י לי. רמז תשובה
לבן רשע. לומר לי עשה י״י לי ו׳
ולא לך. אילו היית שם לא הייתה
כדאי ליגאל. והיה לך לאות. יצי׳
יציאת מצרים יהיה לך לאות ש׳
על ידך ובין עיניך. שתכתוב פ׳
פרשיות הללו ותקשרם בראש
ובזרוע. על ידכה. יד של שמאל
לפיכך ידכה. אלא בפרשה שנ׳
שנייה. לדרוש בו יד שהיא כהה.
מימים ימימה. משנה לשנה.
נשבע לך. והביאתי אתכם אל
הארץ אשר נשאתי את ידי ו׳
ונתנה לך. תהי בעיניך כאילו נת׳
נתנה לך בו ביום ואל תהי בעי׳
בעיניך כירושת אבות. והעב׳
והעברת. אין והעברת אלא
לשון הפרשה. וכן הוא אומר
והעברתם את נחלתו לבתו. ד׳

שור בהמה נפל שטרפתו אמו
ושלחתו בלא עתו ולימדך הכת'
הכתוב שהוא קדוש בבכורה
לפטור את הבא אחריו ואע"פ
שאינו נפל קרוי שור כמו שור
אלפיך אבל זה לא בא ללמד
אלא על הנפל שהרי כתב כל פט'
פטר רחם. ואת תאמר אף בכור
בהמה טמאה במשמע. ב"א
ופירש במקום אחר בבקרך ו'
ובצאנך. ענין אחר יש לפרש
והעברת כל פטר רחם בבכור א'
אדם הכת' מדבר. פטר חמור. א'
אלא פטר שגר בהמות טמאות.
ועיקרת הכתוב היה לפי שנמ'
שנמשלו בכורי מצרים בחמור
בחמורים ועוד שיצאו א"י
ישר' ביציאתן ממצרים שאין
לך מישר' שלא נשאו שמו חמ'
חמורים הרבה טעונין מכספם
ומזהב של מצרים. תפדה כמ"ה
בשה. נותן שה לכהן ופטר חמ'
חמור מותר בהנאה. והשה ה'
חולין ביד כהן. וערפתו. עורפו
בקופיץ מאחריו והורגו. הוא
הפסיד ממונו של כהן לכך יא'
יפסד ממונו. וכל בכור אדם תפ'
תפדה ה' סלעים פדיון קצוב. ד'
במקום אחר. כי ישאלך בנך מ"ה
מחר. יש מחר שהוא עכשיו
ויש מחר שהוא לאחר זמן כמ'
כגון זה וכגון כי יאמרו בניכם
לבנינו מחר. דבני גד ובני ראובן
מה זאת. זה תינוק טפש שאי'
שאינו יודע להעמיד שאלתו
וסותם ושואל מה זאת. ובמ'
ובמקום אחר הוא אומר מה
העדות והחקים והמשפטים
הרי זו שאלת בן חכם. דיברה
תורה כנגד ארבעה בנים. רשע
ושאינו מבין לשאול והשואל
דרך פתוחה והשואל דרך ח'
חכמה. ולטוטפות בין עיניך.
תפילין על שם שהם ארבעה

ארבעה ת' טט' בכתפי שת'
שתים. פת' באפריקי שתים ומ"ה
ומנחם חיברו עם טטה. אל דרו'
דרום. אל תטיפו. לשון דיבור
כמו ולזכרון שהדיבור אתכם
קשורין בין העינים. זכר הנס
ונדבר בו.

הפטרת

בא אל פרעה

המפטירין בירמיה
הדבר אשר דבר ה'
אל ירמיהו הנביא

ויהי

בשלח פרעה את העם. רבותי'
אמרו זהו שאמ' הכת' שלחיך
פרדס רמונים. מה הפרדס
הזה מלא מכל מין ומין עושה
פרי לאינו. כך יצאו ישראל
מלאים כל טוב ממין במינו
לכך נאמ' שלחייך פרדס רמו'
רמונים. ד"א ויהי בשלח פרע'
אמ' ר' משל לאחד שהיה
לו קניין שמורי והיה יורש
על ועמד ומכרה לאחד
בדבר מועט והלך הלוקח ומ"ה
ועשאה טבליות. כוסות. וה'
ופפליאות התחיל המוכר
נוחם ואומ' וי מה איבדתי.
כך היו ישר' חונים ודומין כ'
לטכסיסי מלכות והיו המצ'
המצריים נוחמין וי ומה
ששילחנו ואיבדנו. ולא נח'
נחם אלהים שלא נהגן כ"ה

כדרך ארץ. ר' לוי בשם ר' חמא
אמ' בה שמונה דברים שנויין
כיון דרך הארץ הולכים מלמעלן
והלהב מלמטן אבל הכא הלהב
מלמעלן והולכים מלמטן. הלהב
מלמעלן רכת' אז ישיר ישר'
את השירה הזאת עלי באר
ענו לה. דרך ארץ התלמיד טוען
פנס והולך לפני רבו אבל הכא
הרב טוען פנס והולך לפני תל'
התלמיד שנ' לא ימיש עמוד הענ'
יומם ועמוד האש
לילה מפני העם. דרך ארץ תל'
תלמיד הולך לפני רבו תחילה
ורבו הולך אחריו אבל הכא ה'
הרב הולך תחילה ואחריכך התל'
התלמיד שנ' וי"י הולך לפניהם
יומם. דרך ארץ תלמיד מרחיץ
את הרב והכא וארחצך במים.
דרך ארץ תלמיד מלביש את ה'
הרב וכאן ואלבשך שש ומשי
ורקמה. דרך ארץ תלמיד מנעיל
את הרב והכא ואנעלך תחש.
דרך ארץ תלמיד נושא הרב
והכא ואשא אתכם על כנפי
נשרים. דרך ארץ הרב ישן והת'
התלמיד עומד על גבו ומשמרו
והכא הנה לא ינום ולא ישן ש'
שומר ישר'. כי קרוב הוא. קרו'
קרובה היא פורענתו של פר'
פרעה הרשע לבא שיפרע מ'
ממנו. ד"א כי קרוב הוא קרובה
היא פורענתן של מצריים
שיפרע מהן. ד"א כי קרוב
הוא קרוב החסד שעשו כנ'
כנענים עם יעקב אבינו שנ'
וירא יושב הארץ הכנעני את
וג' לא עבר אמ' על ידי שהת'
שהתירו אזוריהם והתחילו
לספר. ריש לקיש אמ' על ידי
שהתירו קשרי כתפיהם ורבנן
אמרי על שזקפו קומתן. ר' יודן
אמ' על ידי שהראוהו באצבע
והרי דברים קל וחומר ומה אם.

הכנענים שלא עשו חסד לא
בידיהם ולא בדגליהם אלא על
שהראו בזרעם נגעו אין הפורע'
הפורענות אחיו ישר' ששעש'
חסד לגדוליהם ולקטניהם על
אחת כמה · עד כאן מדרש ה'
רבותינו · ועד ישר' פירש · ולא נ'
נחם אלהים · נהגם · כמו לך נחה
את העם · בהתהלכך תנחה אות'
אותך · כי קרוב הוא · נח לשוב
באותו דרך למצרים · זהו פשוט'

ואמר רשי אגדה
יש הרבה למקרא

דר' בראותם מלחמה · כגון
מלחמת עמלק וירד העמלקי וג'
זה הלכו דרך ישרה היו חוזרים'
ומה זה כשהקיפו דרך מעקם
אמרו נתנה ראש ונשובה מצ'
מצרימה · זה הולכים בפשוט'
על אחת כמה וכמה · כן נחם
העם · יחשבו מחשבה על שיצ'
שיצאו ויתנו לב לשוב · ויסב · ה'
הסיבן מדרך פשוטה לדרך ע'
עקומה · ים סוף · כמו לים סוף ·
וסוף הוא לשון אגם שגדילין ב'
בו קנים · וכן ותשם בסוף · קנה
וסוף קמלו · וחמושים אין חמ'
חמושים אלא מזויינים וכן הוא
אומ' ואתם תעברו חמושים'
וכן תרגם אונקלוס מזרזין · מזר'
מזרז · ר"ל וחמושים · אחד מחמ'
מחמשים יצאו · ר"ל וחמושים
אחת מחמשה יצאו · וארבעה
חלקים מתו בשלשת ימי אפ'
אפילה · על כי ישר' מכיון לא'
לארצו שארץ מצרים עומדת
מכל הארצות · וארץ ישר' גבו'
גבוהה מכל הארצות · השבע ה'
השביע · השבעם שישבעו ל'
לבניהם · ולמה לא השביע את
בנו שישאוהו בארץ כנען מ'
מיד כמו שהשביע יעקב · אמ'
יוסף · אני שליט הייתי בארץ מ'
מצרים והיה ספק בידי לעשות

אבל בני לא יניחום מצרים
לעשות · לכך השביעם לכשיגא'
לכשיגאלו ויצאו וישם שיש' ה'
שישאוהו · והעליתם את עצ'
עצמותי · וזה אתכם · לאחיו ה'
השביעם · לומר שיוא עצמות
כל השבטים העלו שאהם לארץ
של אתכם · ויסעו מסוכות ·
ביום השיני שהרי ביום הרא'
הראשון באו מרעמסס לסוכות ·
לנחותם הדרך נקוד פתח · שהו'
שהוא כמו להנחותם · כמו לרא'
לראותכם בדרך אשר תלכו בה ·
שהוא כמו להראותכם · אוג' ה'
זה להנחות על ידי שליח · ומי
הוא השליח · עמוד הענן · וה'
והק' בכבודו מוליכו לפניהם ·
ומכל מקום את עמוד הענן ה'
הכין להנחותם על ידו · שהרי
על ידי העמוד הם הולכים ומ'
ועמוד הענן אינו אלא להורה
להורותם הדרך · לא ימיש ע'
עמוד הענן יומם · פתרונו לא
ימיש הק' את עמוד הענן ב'
ביום ועמוד האש בלילה · וינ'
וישובו · לאחוריהם לצד מצ'
מצרים היו ומתקרבין כל יום ע'
שלישי כדי להטעות את פרע'
שיאמרו תועים הם במדבר ·
כמו שנ' ויאמר פרעה לבני ישר'
נבוכים הם בארץ סגר עליהם
המדבר · ויחנו לפני פי החירות
הוא פיתום · ועכשיו נקראת פי
החירות על שם שנעשו שם
בני חורין · והם שני סלעים גבו'
גבוהים וזקופים · והגיא שבינ'
שביניהם קרוי פי החירות · לפני
בעל צפון הוא נשאר מכל אלהי
מצרים כדי להטעותם שיאמ'
שיאמרו קשה יראתם · ועליו נ'
פירש איוב משגיא לגוים ויאב'
ויאבדם · ויאמ' פרעה · כששמע
שהם שבים לאחוריהם לבני
ישר' על בני ישר' וכן ילחם לכם ·

[illegible]

עליכם · אומרי לי · עלי · נבוכים · כל'
כלואים ומשוקעים · אינם יודעי'
בלעז כמו נבכי ים · שוק הבכא ·
נבוכים הם · כלואים במדבר שאי'
שאינם יודעים לצאת הימנו · ג'
ואכבדה בפרעה · כשהקב"ה נ'
נתנקם מן הרשעים שמו נת'
מתגדל ומתכבד וכן הוא אומר
ונשפטתי אותו וג' · ואתכבד
והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי
וג' · ויאמר שמה שבר רשפי קשת ·
ואחר כך נודע ביהודה אלהים ·
ואמר נודע יי' משפט עשה · ו'
בפרעה ובכל חילו · אותו התחיל
הפורענות לפי שהוא התחיל
בעבירה שנ' ויאמר אל עמו וג' ·
ויעשו כן · להגיד שבחן של יש'
ישר' ששמעו לקול משה ולא
אמרו היאך נתקרב אל רודפינו
אנו צריכין לברוח אלא אמרו
אין לנו לסרב על דבריו של משה ·
ויגד למלך מצרים · איקטורין ה'
שלח עמהם וכיון שהגיעו ש'
שלשת ימים שקבעו לילך ולש'
ולשוב וראו שאינן חוזרין לא'
למצרים באו והגידו לפרעה ב'
ביום הרביעי · בחמישי ובששי
רדפו אחריהם ליל שביעי ירד'
ירדו לים · בשחרית אמרו שי'
שירה · והוא יום שביעי של
פסח · ולכך אנו קורין השירה
ביום השביעי · ויהפך נהפך ול'
ומה שהיה אומ' להם קומו צאו
מתוך עמי · ונהפך לב עבדיו כ'
שהרי לשעבר היו אומרים לו
עד מתי יהיה זה לנו למוקש ·
ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם
בשביל ממונם שהשאילום · ו'
ומעבדנו · ויעבד אותו · ויאסר
את רכבו · הוא עצמו ואת לקח
עמו · לקח עמו · לקחם בדברים
לקינו ונטלו את ממוננו · ושלח'
ושלחנום כמו עמי · ואני לא אע'
אעשה כשאר מלכים · דרך ומ'

ולפיכך עבדיו קורין לו ולאלהו'
ואני אקריב לפניכם שנ' ופרעה
הקריב· הקריב עצמו· ומיהר לפני
חיילותיו· דרך מלכים ליטול בראש
בזה שיבחר ואני אשוה עמכם
בחלק שנ' ויקח שש' בחור· נבחרי
בחור לשון יחיד· כל רכב ורכב שב'
שביניהן זה היה בחור וכל רכב
מצרים· ועמהם כל שאר רכב מ'
ומהיכן היו כל הבהמות הללו אם
תאמר משל מצרים הלא כבר
נאמ' וימת כל מקנה מצרים ואם
תאמר משל ישר' הרי כבר כתוב
וגם מקננו ילך עמנו· ומשל מי הי'
היו מהירא את דבר יי'· מכאן היה
ר' שמעון אומ' טוב שבגוים הרוג
טוב שבנחשים רצוץ את מוחו·
ושלישים על כלו· שרי צבאות
כענין· ויחזק יי' את לב פרעה·
שהיה תולה יום לרדוף יום לאו
וחיזק את לבו לרדוף· ביד רמה·
בגבורה גבוה ומפורסמת· ופר'
ופרעה הקריב היה לו לומר ופ'
ופרעה קרב· ומהו הקריב הקריב
עצמו ונתאמץ להקריב לפניה'
כמו שהתנה עמהם· נסע אחר
אחריהם· כלב אחד כאיש אחד·
ד"א נסע אחריהם· ראו שר של
מצרים נסע מן השמים לעזור
את מצרים· תנחומא
ויצעקו תפשו אומנות אבותם·
באברהם הוא אומר אל המקום
אשר עמד שם· ביצחק לשוח
בשדה לפנות ערב· ביעקב וילן
שם· ויפגע במקום· המבלי אין
קברים· וכי מחוסרת חסרון שאין
קברים במצרים ליקבר שם לקח'
לקחתנו משם· אשר דברנו אליך
במצרים· והיכן דברו אליו
יי' עליכם וישפוט· ומאתינו וג'
מאשר מותנו· ואם היה נקוד וכ'
אלא פתח היה מבאר מאיתנ'
מאיתנו· עכשיו שנקוד בשו'
בשורק· עביר מאשר מותנו כמ'

במדבר· וכן מי יתן והיתה· וכן
מי יתן ומתי דייו בשלום· שיודע'
שיודעת כמו ליום קודי לער' עד
יום שובו בשלום שיקום שיודע'
שיושוב· כי אשר ראיתם את
מצרים· מה שראיתם אותם
לא תוסיפו עוד· ילחם לכם· מג'
בשבילכם· וכן כי יי' נלחם להם·
וכן הוא אומ' הדיבור· וכן אומ'
דבר לו· היותם תריבון לבעל· מה
תצעק אלי· לאיזה שהיה משה
עומד ומתפלל· אמ' לו הק' אין
עת עתה להאריך שישר' נתונ'
בצרה· ד"א מה תצעק אלי· עלי
הדבר לעשות ולא עליך כמו
שנ' על בני ועל פועל ידיי תצוו'
תצוני· דבר אל בני ישר' ויסעו
אין להם אלא ליסע שאין הים
מעכב בפניהם· כדי אבותיהם
והאמנה שהאמינו בי ויצאו
לקרוע להם את הים· וילך מאח'
מאחריהם· להבדיל בין מחנה
ישר' למחנה מצרים· לקבל חצ'
חצים ובליסטראות של מצרים·
כל מקום מלאך יי' וכאן מלא'
מלאך האלהים· אין אלהים בכל
מקום אלא דיין· מלמד שהיו י'
ישר' נתונים בדין באותה שעה
אם לינצל אם ליאבד עם מצרים·
ויבא בין מחנה מצרים· משל
למהלך בדרך ובנו מהלך לפניו
באו ליסטין לשבותו נטלו ומלפ'
מלפניו ונתנו לאחריו בא זאב
מאחריו נתנו לפניו באו ליסטי'
ליסטין לפניו וזאבים לאחריו נ'
נתנו על זרועו ונלחם בהם· וזה
ומהו שנ' ואנכי תרגלתי לאפרים
קחם על זרועותיו· ויסע עמוד
הענן כשחשכה והשליכ עמוד
הענן את המחנה לעמוד האו'
האש ולא נסתלקה הענן כמו ש'
שהיה רגיל להסתלק ערבית
לגמרי· אלא נסע והלך לו מאח'
מאחריהם להחשיך למצרים·

ויהי הענן והחשך· למצרים· י'
ויאר עמוד האש את הלילה לא'
לישר' והלך לפניהם כדרכם ללכת
כל הלילה והחשך של ערפל למצ'
מצרים· והלא כל הלילה· ולא קרב
זה אל זה· מחנה אל מחנה· ברוח
קדים עזה· ברוח שהיא עזה שב'
שברוחות· היא הרוח שהקב"ה
נפרע בה מן הרשעים ברוח קד'
קדים יפיצם· יבוא רוח קדים יי'
רוח הקדים שנתן בלב אויב· הגה
ברוחו הקשה· ויבקעו המים· כל
מים שבעולם· כל סוס פרעה· וכי
סוס אחד היה אלא מגיד שאין
כולן חשובין לפני הק' אלא כסוס
אחד· באשמורת הבקר· שלשה
חלקי הלילה קרויין אשמורות
ומתן שלפני היום קרויין אשמו'
אשמורות הבקר· ואומר אני ש'
שהלילה חלוק למשמורות שיר
מלאכי השרת כת אחר כת· לג' ח'
חלקים לכך קרוי אשמורת· ומהו
שישגב אומלום· משמרות· וינ'
וישקף· ויבט· כלומר פנה אליהם
להשחיתם· והתגעמו ומיסתכי
אף הוא לשון הבטה כמו שרד'
עיניים· חקל פכיתיו· בעמוד אש
ענן
וענן· עמוד אש יורד ועושהו
כטיט· ועמוד האש מרתיחו וג'
וטלפי סוסיהם משתלחמורי'
ויהם· לשון מהומה· ובלשון לעז
אשטורדישון· עירבבם· נטל'
סגניות שלהם· רש"י נ"ע

פרק ר' אליעזר בנו
של רבי יוסי הגלילי

כל מקום שנאמר מהומה הרע'
הרעשת קול היא וזה אב לכולם
וירעם יי' בקול גדול על פלשתים
ויהומם· ויסר את אופן מרכבו'
מרכבותיו· מכח האש נשרפו ה'
הגלגלים והמרכבות נגררות והי'
והיושבים בהם נעים ואבריהם
מתפרקים· וינהגהו בכבדות· כמ'
בהנהגה שהיא כבידה וקשה

וקשה להם במידה שמדדו ויכ'
ויכבד לבו הוא ועבדיו אף כאן
וינהגהו בכבדות· נלחם להם במצ'
במצרים· ד"א במצרים בארץ מצ'
מצרים· שכשם שאלו לוקים על
הים כך היו לוקים אותן שנשא'
שנשארו במצרים· וישובו המים
המים· המים שזקופין ועומדין
למעלה כחומה ישובו למקומן
ויכסו על מצרים· לפנות בקר לע'
לעת שהבקר פונה לבוא· לאיתנו
לתקפו הראשון· נסים לקראתו
שהיו מהוממין ומטורפין ורצים
לקראת המים· וינער יי' כאדם
המנער את הקדירה הופך העל'
העליון למטה והתחתון למעלה
כך היו משתברין ועולין למעלה
ויורדין למטה ונתן בהם הקב"ה
חיות לקבל היסורין· ושניק הוא
לשון טירוף בלשון ארמי :
והרבה יש במדרש
אגדה הרבה לו :
ויכסו את הרכב לכל חיל פרעה'
כן דרך המקראות לכתוב למ"ד יתי'
יתירה כגון לכל כליו תעשה
נחשת· וכן לכל כלי המשכן ויה'
ויתדותם ומיתריהם לכל כליהם
ויבא אליו לתיקון לשון· וירא
ישר' את מצרים מת· שפלטן הים
הים אל שפתו כדי שלא יאמרו
ישר' כשם שאנו עולים מצד זה
כך הם עולים מצד אחר ורודפו'
אחרינו· את היד הגדולה את
הגבורה הגדולה שעשתה ידו ש"ל
של מקום· הרבה לשונות נופלים
על לשון יד· וכלן לשון יד ממש
והמפרש יתקן הלשון אחר ענין
הדבור· אז ישיר
משה· אז כשראה הנס עלה
בלבו שישיר שירה· וכן אז ידבר
יהושע· וכן ובית יעשה לבת פר'
פרעה· חשב בלבו שיעשה לה'
אף כאן ישיר אמר בלבו שישיר
וכן עשה· ויאמרו לאמר אשירה·

וכן כי יהושע כשראה הנס אמ'
בלבו שידבר וכן עשה ויאמר
לעיני כל ישר'· וכן שירת הבאר
שפתח בה אז ישיר· פירש אח'
אחריו עלי באר ענו לה· אז יבנ'
שלמה במה· פירשו חכמי ישר'
שביקש לבנות ולא בנה· למדנו
שהיו"ד על שם המחשבה נאמ'
נאמרה· זהו ליישב המקרא· ומ'
ומדרשו ישיר· שר לא נאמר· א'
מכאן רמז לתחיית המתים מן ה'
התורה· וכן בכולהו חוץ משל
שלמה שפירשוהו שביקש
לבנות ולא בנה· ואין לומר ולישב
לשון זה כשאר דברים הנכתבי'
הנכתבים בלשון עתיד והם
מיד· כגון ככה יעשה איוב· על
פי יי' יחנו· ויש אשר יהיה הע'
הענן· שהן דבר ההווה תמיד
ונופל בו לשון עתיד בין לשון
עבר· ובזה שלא היה אלא
לשעה אינו יכול ליישב בלשון
זה· אשירה ליי' כי גאה גאה'
לשון כפול הוא שעשה דבר שא'
שאי אפשר לעשותו לבשר
ודם· בשר ודם כשהוא נלחם על
חבירו ומתגבר עליו והוא ומפ'
ומפילו מן הסוס· וזהו הוא ור'
ורכבו רמה בים· וכל גבורה שאי
אי אפשר לעשותה על ידי בשר
ודם נופל עליו לשון גאות כמו
שנאמר כי גאות עשה· וכן כל השי'
השירה תרגם כפולה· עזי וז'
וזמרת יה· יי' איש מלחמ'
ומרכבות פרעה וחילו· ימינך ה'
יי' נאדרי· מי כמוך באלים יי'
יי'· נחית בחסדך· עד יעבור
עמך יי' עד יעבור עם זו קנית·
ד"א כי גאה גאה על כל השירות
וכל מה שיקלס בו יש עוד לה'
להוסיף· כשמו ולא כמדת
בשר שמקלסין אותו ואין בו· ס'
סוס ורכבו· שניהם קשורין זה
בזה· והמים מעלין אותו למרום

ויורדין לעומק ואינן נפרדין· רמה
השליך· כמו ורמו לגו אתון נורא·
ובמדרש אגדה
כתוב אחד אומ' רמה וכתוב אחד
ירה· מלמד שהיו עולין לרום ויר'
ויורדין לתהום· כמו או מי ירה
אבן פינתה· מלמעלה למטה· עזי
וזמרת יה· אונקלוס תרגם עזי ו'
כמו עזי וזמרת· כמו וזמרתי· ואינו
דומה על לשון המקרא שאין לך
כמוהו בנקודתו במקרא אלא
בשלש מקומות כמו יי' עזי ומ'
ומעזי· עזי אליך אזמרה· וכן כ'
כל תיבת שתי אותיות הנקודה
מלאפום משהיא נמשכת באות
שלישית· אין השנית בחטף ק'
הראשון נקודה בשורק כגון עז
עזי· רוק רקי· חק חקי· על עלי· ו'
כלם· ואילו שלשה עזי וזמרת
יה של כאן ושל תלים ושל ספר
ישעיה נקודים בחטף קמץ ועוד
ועוד אין כתוב באחד מהם וזמ'
וזמרתי אלא וזמרת· וסמוך
להם ויהי לי לישועה· וזמרת ד'
דבוק הוא לתיבת השם כמו לש'
לעזרת יי' בגבורים· ואת עזרת
בעזרת יי' דברת בני היום· ול'
ולשון וזמרת כמו זמיר עריצים·
לשון כסוח וכריתה לשון לא
תזמור· עזו ונקמתו של אלהינו
היה לנו לישועה· ואל תתמה על
לשון ויהי שלא נאמר היה· שיש
שיש לנו מקראות כזה· ורוגע'
ודועיהו ויעזוב את עבדיו ואת
מקנהו וגו' והיה לו לומר ועזב· השכנים
וכן ובני ישר' השבים בערי יהוד'
וימלוך עליהם רחבעם· היה לו
לומר מלך רחבעם· וכן הרבה·
זה אלי· בכבודו נגלה עליהם
והיו מראין אותו באצבע· ראתה
שפחה על הים מה שלא ראו
הנביאים· ואנוהו· אונקלוס תרג'
תרגמו לשון נוה· שאון· ד"א ואנ'
ואנוהו· לשון נוי· אספר נויו ושב'

הזיין ולרחוק ולפרש יוריק חה״
חרבי׳ בלשון וירק את חניכיו אע״
דאין כחרבי׳ ומעט הלשון ומסב
אג. על הזיין׳ שאין תוריק לא
הורק מכלי אל כלי׳ לא הוריק הה״
הכלי׳ אע״ג דכתב כאן אלא לא הוה
הורק היין מכלי אל כלי׳ ואינ—ו
הלשון ומסב על היין וכן הריקו
חרבותם על יפי יפעתך׳ רחיהם
תורישמו לשון רישות ודלות׳
כמו מוריש ומעשיר׳ נשפת׳ לשו
הפחה כמו ואף נשב בהם׳ צללו׳
שקעו׳ עמקו׳ לשון מצולה׳ כמ
כעופרת׳ אמר בלשון לשי פלו׳
באלים׳ בחזקים׳ כמו ואת אילי
הארץ לקח׳ אילותי לעזרתי חו
חושה׳ נורא תהלות׳ יראוי מה״
מלהגיד תהלותך פן יומעט על
כן דומיה לך תהלה׳ נטית ימינ׳
כשהק׳ נוטה ידו הרשעים כלים
ונופלים בהטייתה׳ וכן הוא אומ׳
וי״י יטה ידו וכשל עוזר ונפל
עזור׳ משל לכלי זכוכית הנתון ב
ביד אדם מטה ידו מעט הן נש׳
נופלין ומשתברין׳ תבלעמו ארץ
מכאן שזכו לקבורה בשכר ש׳
שאמרו י״י הצדיק׳ נהלת׳ לשו
ומהל׳ ואונקלוס תרגמו לשון ?
טעין וסובל׳ ולא דקדק לפרש
אחר לשון העברית׳ אל נוה
קדשך׳ לארץ ישר׳ שהיא נוה
קדוש׳ ירגזון׳ מתרגזין׳ יושבי
פלשת׳ מפני שהרגו את בנ״
אפרים שמיהרו את הקץ׳ ויצ
ויצאו בחזקה כמפורש בדברי
הימים׳ ויהרגום אנשי גת הנול׳
הנולדים׳ וכשראו שלוה הא׳
האלף זה שהקרה להם על ש׳
שמיהרו את הקץ היה נרגז
על ישר׳ שלא יעשו גם הם כמ׳
כמותם והתחיל להשביעם בב׳
ברוח הקודש שלא יעשו כן ?
שנ׳ השבעתי אתכם בנות ירו׳
ירושלם בצבאות או באילות ה׳

השירה אם תעירו ואם תעור
את האהבה עד שתחפץ אז
נבהלו אלופי אדום והלא
לא היה להם לירא כלום שהרי
לא עליהם הולכים אלא מפני אנ׳
אנינות שהיו מתאוננין ומתאו
ומתאוננים על כבודן של ישר׳
נמוגו׳ נמסו כמו ברביבים תמ׳
תמוגגנה׳ והטיפו ההרים עס׳
עסיס והגבעות תתמוגגנה׳
יאמרו עליהם הם באים לכלות׳
לכלותנו ולירש את ארצ—ו׳
תפול אימתה על הרחוקים ופח׳
ופחד על הקרובים כענין שנ׳
כי שמענו את אשר הוביש
י״י׳ עד יעבור עמך י״י עד
יעבור כתרגו׳ קנית׳ חיבבת מ׳
משאר אומות כחפץ הקנוי בד׳
בדמים יקרים׳ שחשוב על האד׳
תביאמו׳ נתנבא משה שלא
יכנס לארץ׳ לכך נאמר תביאמו׳
מכון לשבתך׳ מקדש שלמטה
מכוון כנגד כסא של מעלה אש׳
אשר פעלת׳ מקדש הטעם ש׳
על וקו׳ גדול להפרידו מתיבת
השם של אחריו׳ המקדש אד׳
אשר כוננו ידיך׳ חביב המקד׳
המקדש שהעולם נברא ביד
אחת שנ׳ אף ידי יסדה ארץ׳ ו
והמקדש בשתי ידים׳ ואימתי
יבנה בשתי ידים בזמן שי״י
ימלוך לעולם ועד׳ ועד׳ לשון ע׳
עולמית׳ והוא׳ בו יסוד לפיכך
היא פתוחה אבל אוני היודע
ועד שהוא בו שאינו קמוצ׳
קמוצה הוא׳ והוא לעתיד לב׳
לבוא שהמלוכה שלו לעולם כמ׳
לעלם ועד׳ הסרכת׳ אעפ״ שהו׳
מולך על כל העולם מלו הוא
נעלם אבל שאין ידוע היכן כס׳
ישיבתו׳ כי בא סוס
פרעה׳ כמו כאשר בא סוס פר׳
פרעה׳ ותקח מרים הנביאה וג׳
היכן נתנבאה כשהיא אחות א׳

אהרן קודם שנולד משה אמ׳
עתידה אמי שתלד בן שיוש׳
שיושיע את ישר׳ ומדרש׳

כדאית׳ בסוטה׳

ד״א לפי שמסר את נפשו עליה
כשנצטרעה נקראת על שמו׳
את התוף׳ כלי של זמר׳ בתופים
ובמחולות׳ מובטחות היו צדק׳
צדקניות שבאותו הדור שהק׳
עושה להם נסים והוציאו תופי׳
ממצרים׳ ותען להם מרים׳ משה
אמ׳ שירה לאנשים ומרים אומ׳
אומרת שירה לנשים׳ כי גאה גא׳
גאה׳ גאוה במצרים וגאוה על
הים׳ ויסע משה את ישר׳ הס׳
הסיען בעל כרחן׳ שעיטרו מ׳
מצרים סוסיהן בתכשיטי כסף
ואבנים טובות׳ והיו ישר׳ מוצ׳
מוציאין אותם בים׳ וגדולה
היתה ביזת הים מביזת מצרי׳
שנ׳ תורי זהב נעשה לך עם נק׳
נקודות הכסף׳ לפיכך הוצרך
להסיען על כרחן׳ ויבאו מרתה׳
כמו למרה׳ הה׳ בסוף תיבה כמו
למ״ד בתחילתה והת״ו היא
משרשת טירה׳ וכמו ויבאתה
שהיא נקבת לה״י שהוא
ומסיג. במקום הלמ״ד׳ ותהפך הה״
השורש במקום תי״ו וכן כל ה״י
שהיא שורש בנקיבה תהפך
לתי״ו מפני שנסמכה על הוי״ו
הנסמ׳ וכן עבר ואמה הנה אמ׳
אמתי בלהה׳ לנפש מחיה׳ ומה
ומה זה היתה להם בין הרוחה׳
ותשובתו הרווחה׳ וילונו׳ נפעלו
וכן התרגום לשון נפעלו׳ ואית׳
ואיתרעמו׳ וכן דרך לשון תלונה
להסב הדבר אל האדם ותלונו׳
ומתרעמ׳ ולא יאמר לונו רועם
וכן יאמר הלועז דקומפליינט
ש״י׳ ומיסב הדיבור אליו באומ׳
באומר ש״י׳ שם שם לו חקך
ומשפט ושם נסהו׳ במרה נתן

וכן בא הוא
לנפש חיה
וכן חיתו

להם מקצת פרשיות של תורה
שיתעסקו בהן שבת ופרה אדו'
ודינין ושם נסהו לעם
וראה שפיו קשה שלא נמלכו במ'
ומשה בלשון יפה בקש עלינ' ר'
שיהיו לנו מים לשתות אלא נת'
נתלוננו אם שמוע תשמע זו קבלה
שיקבלו עליהם תעשה זו עשיה
והאזנת תטה אזנים לדקדק בה'
בהם כל חקיו דברים שאינן אלא
אלא גזירת מלך בלא שום טעם
ויצר הרע מקנטר עליהם מה
איסור באלו ולמה נאסרו כג'ון
לבישת כלאים ואכילת חזיר ופר'
ופרה אדומה וכיוצא בהן לא
אשים עליך ואם אשים הרי
הוא כאלו לא הושמה כי אני
ייי רופאך שתים עשרה עינ'
עינות מים כנגד יב שבטים נז'
נזדמנו להם שבעים תמרים כנ'
כנגד שבעים זקנים בחמשה
עשר יום נתפרש יום של חנ'
חנייה זו לפי שאותו היום כל'
כלתה החררה שהוציאו ממצ'
ממצרים והוצרכו למן ולמדנו
שאכלו משירי הבצק ששים
ואחת סעודות ויורד להם המן
בששה עשר באייר ואותו
בשבת היה כדאיתא במסכת
שבת וילונו לפי שכלה הלחם
מי יתן מותינו שנמות מיתנו
שם דבר כמו מתנו אלין כמו עש'
עשותנו חנותנו שובנו לש'
לעשות אותנו לחנות אותנו ל'
למות אותנו לדברותינו הלואי
והיינו מתים דבר יום ביומו
אכילת היום ילקטו ביומו ולא
ילקטו היום לצורך מחר למען
אנסנו כי אנסנו הילך בתורתי
אם ישמור מצות התלויות בו
שלא יותירו ממנו ושלא יצאו
ללקוט בשבת והיה משנה
ליום ולמחרת משנה על שהיו
רגילין יום יום על שאר ימות הח'

השבוע ערב כמו לערב וידעת'
וידעתם כי אני ייי לפי שאמר'
שאמרתם כי הוצאתם אותנו
תדעו לא אנחנו הוצאנו אתכם א'
אלא ייי הוציא אתכם שיביא ל'
לכם את השליו ובקר וראיתם
את כבוד ייי לא על הכבוד שנ'
והנה כבוד ייי נראה בענן אלא
כך אמר להם ערב וידעתם מי'
יכולת בידו ליתן לכם תאותכם
ובשר יתן אך לא בפנים מאירות
יתענה לכם כי לא כהוגן שאלתם
אותו וכרס מליאה והלחם
ששאלתם לצורך בירידתו תר'
תראו לבקר כבוד אור פניו שמו'
שמוריד לכם דרך חיבה בבקר
שיש שהות להכינו וטל מלמעל'
וטל מלמטה כמונח בקופסא ו'
את תלונותיכם על ייי כמו אש'
אשר על ייי ונחנו מה מה אנו
חשובים כי תלינו עלינו תרעימו
עלינו את הכל את נשיכם ובנ'
ובניכם ועבדיכם ועל כרחי יקיק
אני לפרש תלינו לשון תפעילו
מפני דגשותו וקרייתו שאלו
היה רפי הייתי מפרש כלשון ת'
תתלוננו עכשיו ומשמע תלינו
אחרים כמו מרגלים וילנו על'
עליהם כל העדה בשר לאכול
ולא לשובע למדה תורה דרך
ארץ שאין אוכלין בשר לשו'
לשובע ומה ראה שלא הוריד
לחם בבקר ובשר בערב לפי ש'
שהלחם שאלו כהוגן שאי א'
אפשר לאדם בלא לחם אבל
בשר שאלו שלא כהוגן אשר
הוא מליכם עליו את אחרים
השומעים אתכם מתלוננים
השלו מין עוף הוא ושמן הרב'
הרבה היתה שכבת הטל שה'
שוכב על המן ובמקום אחר
הוא אומר וברדת הטל וגו' הכא
הטל יורד על הארץ והמן יור'
יורד עליו וחוזר ויורד טל עליו

והרי הוא מונח בקופסא ותעל
שכבת הטל כשהחמה זורחת
עולה הטל שעל המן לקראת הח'
החמה אף אם תמלא שפופרת
של ביצה טל ותסתום את פיה ותנ'
ותניחה בחמה היא עולה מאליה
באויר ורבותינו
דרשו שהטל עולה מהארץ כל'
וכעלות שכבת הטל ונתגלה המ'
המן וראו והנה על פני המדבר ד'
דבר דק מחספס מגולה ואין לו
דומה במקרא ויש לומר מחספס
לשון חפיסה ודלוסקמא של לשון ל'
ומשנה כלומר כשנתגלה משכבת
הטל שהיה עליו ראו דבר דק מ'
מחספס נתון בין שני שכבות
הטל ואונקלוס תרגמו מקלף מ'
מחשף הלבן ככפור גליד כגיר
דעדק כגיר כאבני גיר והוא
אבן צבע שחור כדאמרינן גבי
כיסוי הדם הגיר והקרטון מגליד
על הארץ דק היה כגיר ושוכב
ומגליד כקרח על הארץ וכן פירש'
פירושו דק ככפור שטוח קלוש
ומחובר כגליד דק טניבו בלעז
שהיה מגליד גליד דק מלמעלה
וכגיר שתרגם אונקלוס אין לו
תיבה בפסוק ותוספת היא לשון
ערבית מן הוא הכנת מזון הוא
כמו וימן להם המלך כי לא ידעו
מה הוא שיקראוהו בשמו עומר
שם מידה מספר נפשותיכם
כפי מנין נפשות שיש לאיש
באהלו תקחו עומר לגלגלת
המרבה והממעיט יש שלקטו
שלקטו הרבה ויש שלקטו מע'
מעט וכשבאו לביתם ומדדו בע'
בעומר איש איש מה שליקט
ומצאו שהמרבה ללקוט לא הע'
העדיף על עומר לגלגלת אשר
באהלו והממעיט ללקוט לא
מצאו חסר מעומר לגלגלת וזה
והוא נס גדול שנעשה בו ויותירו
אנשים דתן ואבירם ויבם תולע'

ויבוש· הרי זה מקרא הפוך ש׳
שבתחילה הבאיש ולבסוף התל׳
התליע· כענין שלא הבאיש
ורימה לא היתה בו· וכן דרך הם׳
המתליעים· וחם השמש ונמס·
הנשאר בשדה ונעשה נחלים
ושותים ממנו אילים וכבשים ו׳
וצבאים ואומות העולם צדין א׳
אותן וטועמין בהם טעם מן ו׳
ויודעים מה שבחן של ישראל
ואומרים אשרי העם שככה לו
אשרי העם שה׳ אלהיו· פשר·
לשון פושרין· על ידי השמש מת׳
מתחמם ומפשיר· ונמס· בלשון ל׳
לעז דישטימפריר· ודוגמתו כמוג׳
ל׳ מיתות· לקטו לחם משנה· כש׳
כשמדדו את לקיטתן באהליהם
ומצאו כפלים· שני העומר לאחד

ומדרש אגדה

לחם משנה· משונה· אותו היום
נשתנה לשבח בריחו ובט׳
ובטעמו· שלא בא להגיד ששנ׳
ששנים היו הרי כתב שני העו׳
העומר לאחד· אלא בריח ובטע׳
ויגידו למשה· שאלוהו מה היום
מיומים· ומכאן יש לומר שעדיין
לא הגיד להם פרשת שבת ע׳
שנצטוה לומ׳ להם והיה ביום
הששי והכינו וגו׳· עד ששאלוהו
את זאת· אמר להם הוא אשר
דבר וג׳· שנצטויתי לומר להם
ולכך ענשו הכ׳ שאמר לו עד
אנה מאנתם· ולא מוציאו מן ה׳
הכלל· את אשר תאפו· מה ש׳
שאתם רוצים לאפות בתנור
אפו היום· הכל לשני ימים· וא׳
ומה שאתם צריכים לבשל ממנו
במים בשלו היום· לשון אפייה
נופל בלחם ולשון בישול בתבש׳
בתבשיל· למשמרת· לגניזה· וא״מ
ויאמר משה אכלהו היום ש׳
שחרית שהיו רגילין לצאת וללק׳
וללקוט באו לשאול אם נצא
אם לאו· אמר להם היום לא

תמצאוהו למחר תמצאוהו וג׳
וביום השביעי שבת לא יהיה
בו· ולא בא הכתוב אלא לרבות
יום הכפורים וימים טובים· ש׳
עד אנה מאנתם· משל הדיוט
אומ׳ בהדי הוצא לקי כרבא ע׳
על ידי הרשעים מתגנין הכש׳
הכשרים· ד״א עד אנה מאנתם·
טלו בכלל· והרי בכלל לא יצאו
ללקוט אלא מקצתן דכת׳ יצאו
מן העם ללקוט· אלא כל העם ש׳
אלא לא רצה לגלות החוטאים
והכלימם ברבים· קל וחומר לב״ו
לבשר ודם שלא ילבין פני חבירו·

בפ״ק דסנהדרין·

ראו כי ה׳ נתן לכם את השבת·
ראו בעיניכם כי ה׳ נתן לכם·
כי ה׳ מזהיר אתכם בכבודו על
השבת שהרי נס נעשה לכם בכ׳
בכל ערב שבת לתת לכם לחם
יומים· שבו איש תחתיו מכאן
סמכו חכמים ארבע אמות לי׳
ליוצא חוץ לתחום· אל יצא וג׳
איש ממקומו· אלו אלפים אמ׳
אמה· ולא במפרש שאין תח׳
תחומין אלא מדברי סופרים·
ועיקרו של מקרא על לוקטי ה׳
המן נאמר· והוא כזרע גד· ע׳
עשב ששמו עשב ששמו א׳
אליינדרא· וזרעו עגול ואי׳
ואינו לבן· והמן לבן ואינו משל
לזרע גד· אלא לענין העגול
כזרע גד היה והוא לבן כצפיחית·
בצק שמטגנין אותו בדבש וק׳
וקורין לו אישקריטין בלשון מ׳
משנה· והוא תרגום של אונקלו׳
למשמרת· לגניזה· לדורותיכם·
בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מ׳
מוכיחן למה אין אתם עוסקים
בתורה והם אומרים לא נניח
מלאכתנו ונעסוק בתורה· מ׳
מהיכן נתפרנס· הוציא להם
צנצנת המן אמר להם הדור אתם

ראו את דבר ה׳· שמע לא נאמ׳
אלא ראו· בזה נתפרנסו אבותיכ׳
הרבה שלוחים יש לו למקום לה׳
להכין מזון ליראיו· צנצנת· צלו׳
צלוחית של חרס כתרגו׳ והנח
אותו לפני ה׳· לפני הארון ולא
נאמר מקרא זה עד שנבנה אה׳
אהל מועד אלא שנכתב כאן
בפרשת המן· ובני ישר׳ אכלו את
המן· וגו׳ מקרא זה היתה צריכה
לכתוב לסוף פטירת משה אלא
שקדם לכתוב בפרשת המן· א״ש
ארבעים שנה· והלא חסר ל׳ יום
שהרי בט״ו באייר ירד להם המן
תחילה ובט״ו בניסן פסק· שנא׳
וישבת המן ממחרת· אלא מג׳
מגיד שהעוגות שהוציאו ישר׳
ממצרים טעמו בהם טעם מן·
אל ארץ נושבת לאחר שעברו
את הירדן· אל קצה ארץ כנען ב׳
בתחילת הגבול קודם שעברו
את הירדן והם ערבות מואב· נמ׳
נמצאו הכתובים מכחישין זה
את זה אלא בערבות מואב כש״מ
כשמת משה בשבעה באדר פ״
פסק את המן ונסתפקו ממן ש׳
שליקטו בו ביום עד שהקריבו
עומר בי״ו בניסן· ויאכלו מעבור
הארץ ממחרת הפסח· ד״א אל
ארץ נושבת· חבבה ארץ ישר׳
עד מאד שהכת׳ מכנה לה שמ׳
שמות הרבה· ארץ נושבת· ארץ
קודש· ארץ זבת חלב ודבש· א׳
ארץ צבי· ארץ שמלכו בה הו׳
חורין· אדמת קודש· והעומר
עשירית האיפה היא· האיפה
שלש סאין· סאה ששה קבין· ו׳
קב ארבעה לוגין· ולוג ששה כל
ביצים· נמצא עשירית האיפה
מ״ג ביצים וחומש ביצה והוא
שיעור לחלה ולמנחות· מה תנ׳
תנסון· לומר היוכל לתת להם וגו׳·
בארץ ציה· עוד מעט· אם אמ׳
ממתין עוד מעט וסקלוני· עכ״

עבור לפני העם ותראה אם יסקל
יסקלוך למה הוצאתנו על
בניי. וקח אתך מזקני ישראל
לעדות. שעל ידך המים יוצאים
מן הצור ולא יאמרו מעיינות
היו שם מימי קדם. ומטך אשר
הכית בו את היאר. אלא שהיו י'
ישר' אומרים על המטה אינ_ו
אלא לפורענות בו לקה פרעה
כמה מכות במצרים ועל הים. לכ'
לכך נאמר אשר הכית בו את
היאר. הב' אומרים שאינו לפור'
לפורענות יראו עתה שאף לט'
לטובה הוא מוכן. והכית בצור
והכית על הצור לא נאמר אלא
בצור מכאן שהיה המטה מכ'
מאבן קשה וחזק וסנפירינון ?
שמו והצור נבקע מפניו.

קראית באזנה'

ויבא עמלק. סמך פרשה זו לכ'
לכאן לומר אני תמיד בינכם ומ'
ומזמן לכל צורכיכם ואתם אומ'
היש ייי בקרבנו אם אין. חייכ'
חייכם כי הכלב נושך אתכם
ואתם צועקים לי ותדעו היכן
אני. משל לאדם שהרכיב בנו
על כתפו ויצא לדרך היה אות'
אותו בן רואה חפץ ואומר אבא
טול לי חפץ זה והוא נותן לו ?
וכן שנייה וכן שלישית. פגעו ?
אדם אחד אמר לו הבן ראית את
אבי. אמ' לו אביו אינך יודע ?
היכן אני השליכו מעליו ובא
הכלב ונשכו. בחר לנו אנשים לי
לך השווהו לו. מכאן אמרו יהי
כבוד תלמידך חביב עליך כשלך.
וכבוד חבירך כמורא רבך ומנין
שנ' ויאמר אהרן אל משה בי ?
אדוני. והלא אהרן גדול מאחיו
היה ועשה את משה חביב כ??
כרבו. ומורא רבך כמורא שמים
ומניין שנ' אדוני משה כלאם. כלם
מן העולם חייבים הם כלייה ה??

האומרים כך כאילו פשעו בהק'
ועוד הלחם. עמו והענן והלחם
בו. ומחר. בעת המלחמה אנכי
נצב וג'. בחר לנו אנשים. גבורים
ויראי חטא שתהיה זכותם וע'
ומסייעתם. ד"א בחר לנו אנשים
שיודעים לבטל כשפים. לפי שה'
שבני עמלק מכשפים הם. ומ'
ומשה ואהרן וחור. מכאן לתע'
לתענית שצריכה ג' לעבור לפני
התיבה. שבתענית היו שרויין
וחור בנה של מרים היה והיה
כאשר ירים משה ידיו וגבר
עמלק. וכי ידיו של משה וכו'

קראית בראש השנה

וידי משה כב'
כבדים בשביל
שנתעצלו מן המלחמה ומינה
אחר תחתיו ונתייקרו ידיו ?
ויקחו אהרן וחור אבן וישימו
תחתיו. ולא ישב על כר וכסת.
אמרו ישר' שרויין בצער אף
אני אהיה בצער. ויהי ידיו אמ'
אמונה. ויהי משה ידיו באמו'
באמונה פרושות השמים בכ'
בתפילה נאמנת ונכונה עד
בוא השמש. שהיו עמלקים
מחשבים את השעות באיצ'
באיצטרוגלין באיזו שעה
הם נוצחים. העמיד להם מש'
משה חמה ועירבב את השע'
השעות. ויחלש יהושע. חתך
ראשי גבוריו ולא השאיר
אלא חלשים שבהם ולא הרגם
כולם. מכאן אנו למדין שעשו
על פי הדיבור. כתוב זאת זכרון
שבא עמלק להזדוג להם קודם
לכל האומות. ורבותינו
אמרו לכך נצטווה לכתוב פר'
פרשה זו כדי שידעו הכל סרח
סרחונו של עמלק שלא באו
עליהם למלחמה אומה אחרת
אלא בן דודם. ושים באזני יה'

יהושע המכניס את ישר' לארץ
כי מחה אמחה. לכך אני מזהירך
כי חפץ אני למחותו. ד"א כי מ'
מחה אמחה. שתי מחיות הללו
למה לי. מחיה בעולם הזה ומח'
ומחיה לעולם הבא שלא תהא
מיתתו מכפרת להם. ויקרא שמ'
שמו ייי' נסי. ויקרא שמו של
מזבח ייי' נסי. הקב"ה עשה לנו
כאן נס. לא שהמזבח קרוי ייי'.
אלא המזכיר שם המזבח זוכ'
זוכר את הנס שעשה המקום.
ייי' הוא נס שלנו. ויאמר כי יד
על כס יה. ידו של הק' הורמה ד
לישבע בכסאו להיות לו מלח'
ומלחמה ואיבה בעמלק. מדר'
דר. עולמית. ומהו כס ולא נא'
כסא ואף השם נחלק לחציו. נש'
שנשבע הקב"ה שאין השם שלם
ואין שמו שלם עד שימחה שמ'
שמו של עשו. ומשימחה שמו
יהיה השם שלם והכסא שלם.
שנ' האויב תמו חרבות לנצח
זה עשו שכתוב בו ועברתו שמ'
שמרה נצח. ערים נתשת אבד
זכרם המה. מהו אומר אחריו ?
וייי לעולם ישב כו'. ומשפט
כסאו. הרי השם שלם והכסא
שלם.

חסלת

ויהי בשלח.

ומפטירין בשפטים
ודבורה אשה נביאה.

וישמע

יתרו. קריעת ים סוף ומלחמת

56a

עליך. יתרו ז' שמות נקרא
לו רעואל יתר יתרו חובב חבר
קיני פוטיאל. יתר שייתר פרש'
פרשה אחת בתורה. ואתה ת'
תחזה. יתרו לכשנתגייר ועשה מ'
מעשים הוסיפו לו אות. חובב ש'
שחיבב את התורה. וחובב הוא
יתרו שנ' מבני חובב חתן משה.
ויש אומ' רעואל אביו של יתרו
היה ומה שהיו אומ' ותבואנה
אל רעואל אביהן. שהתינוקות
קורין לאבי אביהן אבא. כד'

נדרש בספרי

חתן משה. כיון היה יתרו מתח'
ומתכבד במשה אני חתן המלך
ולשעבר היה תולה הגדולה בו.
משה שנ' וישב אל יתר חתנו
ומשה לישר'. שקל משה כנגד
כל ישר'. את כל אשר עשה ה'
להם במצור ובעמלק ובירידת
המן כי הוציא ה'. וגדולה על
כולן אחר שלוחיה. כשבא לו ה'
הק' טורדין לך שובה מצרים ויקח
משה את אשתו ואת בניו וג'
ויצא אהרן לקראתו ויפגשהו
בהר האלהים אמ' מי הן הללו.
אמ' לו אשתי שנשאתי במד'
מדין ואלו בני. אמ' לו והיכן
אתה מוליכן אמ' לו במצרים.
אמ' לו על הראשונים אנו מצ'
מצטערים ואתה בא להוסיף
עליהן. אמ' לה לכי לבית אביך. נ'
נטלה שני בניה והלכה לה. ויש'
ויצילני מחרב פרעה כשנגלו ד'
דתן ואבירם על דבר המצרי
ויבקש להרוג את משה נעשה
צוארו כעמוד של שיש ונעש'
ונעשה לו נס ונהפכה החרב
והרגה לקוסטינר. והיינו שאומ'
משה ויצילני מחרב פרעה. מ'
מן הקוסטינר לא הציל.

בראשית רבא

אל המדבר. וכי אנו יודעין שבמ'
שבמדבר היו אלא בשבחו של
יתרו דבר הכת' שהיה יושב בכב'
בשבחו של עולם ונדבו לבו לצאת
לצאת אל המדבר מקום תוהו
לשמוע דברי תורה. ויאמר אל
משה. כתב בכתב וקשר בחץ ו
וזרה בתוכו ומחנה ישר' ומי ש'
שראה את הכתב ומיעין בו כת'
שהיה נשלחת למשה היה מב'
מביאו למשה. וכשראה משה
את הכתב היה שמח עד מאד.

כד' מפרש באגד'

ר' אומ' ויאמר אל משה. על ידי ש'
שליח אני חתנך יתרו וג'. אומ'
אם אין אתה בא בגיני צא בגין א'
אשתך ובגין שני בניה. ויצא
ויציאתי בזגרה אומר לך יציאה
בכל מקום לקראת אורח יוצא.
בשמחת הלב. ר' אומ' ויצא משה
לקראת חותנו. כבוד גדול נתכ'
נתכבד יתרו באותה שעה. כיון
שיצא משה יצא אהרן יצ'
יצאו נדב ואביהוא ומי הוא
שראה את כל אילו יוצאין ולא
יצא. וישתחו וישק לו. איני
יודע מי השתחוה למי. כשהוא
כשהוא אומ' ויש' איש אל רעהו
מי הקרוי איש זה משה. ויס'
ויספר משה לחתנו. [illegible]
למשוך לבו להתקרב בתורה.
ואת כל התלאה של מצרים ו'
ושל עמלק. האלה. ומן הים ו'
של תיבה. והתלאה והאוי והקון וי'
ויסוד העמל לאדם. ומן התלאה
תקווה תרווחה. ויחד יתרו וי'
וישמח. זהו פשוטו.
ומדרש' נעשה חדוד'
חדודין חדודין. ומצר היה על
איבוד מצרים. היינו דאמרי אי'
אינשי גיורא עד עשרין דרי
לא תיבזי ארמאה באפיה. על
כל הטובה. טובת המן והבאר

והתורה. ועל כולם אשר הוציא
את ישר' ממצרים עד עכשיו
לא היה עבד יכול לברוח ממצרי'
שהיתה היורדין מסוגרת ואילו
יצאו ששים רבוא. אשר הציל
אתכם מיד מצרים. ומיד פרעה
מלך קשה. מתחת יד מצרים. ב'
שהיו רודין ומכבידין עליכם
היו עבודתם. עתה ידעתי. מכי'
מכירו הייתי לשעבר ועכשיו
ביותר. מכל האלהים. אומר ש'
שהיה מכיר בע"ז בכל עבודה
זרות שבעולם. שלא הניח ע"ז
שלא עבדה. כי בדבר אשר זדו
עליהם. שנדונו במים כמו שרצו לא'
לאבדם. והם איבדום במים. אש'
אשר זדו. אשר הרשיעו.
ויקח יתרו   פרשוהו לשו'
ויאמר יעקב כד' בקריאה שנ'
שכישלו בה שנכשלו. עולה כמ'
כמשמעה שהיא עולה כליל. ו'
וזבחים. שלמים. ויבא אהרן וכל
זקני ישר'. ומשה היכן היה והלא
הוא שיצא לקראתו וגרם לו את
כל הכבוד. אלא שהיה עומד וה'
ומשמש לפניהם. לפני האלהים.
מכיון שהעונה והסעודה שהא'
שהאוכלין חכמים ומוכן כד'
כאילו אוכלו מזיו שכינה. ויהי
ממחרת. מוצאי יום הכפורים
היה שלא ממש ויהי ממחרת ה'
עד שנה שנייה. וגו' לדברי האומ'
יתרו קודם מתן תורה בא. שילו'
שילחו אלא אותו לא היתה עד
שנה שנייה. כד'

שנינו בספרי

ויהי ממחרת. מוצאי יום הכפ'
הכפורים היה. ומהו ממחרת
למחרת ירידתו מן ההר. ועל כרח'
אי אפשר לומר אלא ממחרת
יום הכפורים. שהרי קודם מתן
תורה אי אפשר לומר אלא מה
והודעתי את חקי האלהים וגו'.

וכשנתנה תורה עד יום הכיפו'
הכיפורים לא ישב משה לשפט
את העם שהרי בז' בסיון ירד
ושיבר את הלוחות ולמחרת עלה
ושהה ושהה יום וירד ביום
הכיפורים ואין פרשה זו כתובה
כסדר שלא נאמרה עד שנה שנ'
שנייה שהרי נאמר כאן וישלח
משה את חתנו וילך לו אל ארצו
ואינו נוסע הדגלים שאמ' לו
משה נוסעים אנחנו אל המקום
אל נא תעזוב אותנו ואם זו
קודם מתן תורה ושלחו והלך
היכן מצינו שחזר ואם תאמר
שלא נאמר יתרו אלא חובב וזה
ובנו של יתרו היה הוא חובב ש'
הוא יתרו שהרי כת' מבני חובב
חתן משה וישב משה ויעמד
העם יושב כמלך וכל העם עומ'
שודדים והוקשה הדבר ליתרו
שהיה מזלזל בכבודן של ישראל
והוכיחו על כך מדוע אתה
יושב לבדך וכל העם נצבים מן
הבקר ועד הערב אי איפשר לומ'
לומר כן אלא כל דיין שדן דין אמ'
אמת לאמיתו אפילו שעה אחת
מעלה עליו הכתוב כאילו עסק
בתורה כל היום כלו וכאילו נעש'
נעשה שותף להקב"ה במעשה
בראשית שנ' ויהי ערב ויהי בק'
בקר יום אחד כי יבא אלי כמו כי ש'
בא לשון הווה לדרוש אלהים
למיתבע אלהים ומכיון לאדם
ההולך לבית מדרשו של תלמיד
חכם כאילו נהנה מזיו שכינה
ואונקלוס תרגם למיתבע אולפן
לשאול תלמוד ומפי הגבורה כי
יהיה להם דבר כמו מי שיהיה לו
הדבר אלי ויאמר חתן משה
דרך כבוד קוראהו חתנו של מלך
על תבל כתרגו לשון משורר
פלייטרייר בלעז כמו העולה
על מגדל עלה וגנן כי כבד ממך
ממך כובדו רב יותר מכחך אי

איעצך ויהי אלהים עמך אמ'
לו צא והמלך בגבורה היה אתה
לעם מול האלהים שליח ומליץ
למקום בינתם ושואל משפטם
והבאת את הדברים דברי ריבו'
ריבותם ואתה תחזה ברוח הק'
הקודש שעליך אנשי חיל עש'
עשירים שאין צריכין להחניף
ולהכיר פנים אנשי אמת בעלי
הבטחה שהן כדי לסמוך על
דבריהם שנאי בצע שונאים
ממונם שלהן בממון ששונאין
ששונאין ממונן אחרים בדין
כי ההיא דאמרינן כל דיינא דמ'
דמפקין מיניה ממונא בדינא
לאו דיינא הוא שרי אלפים הם
היו שרי שש מאות שרים לשש
לשש מאות אלף שרי מאות
ששת אלפים היו ושפטו ודנו
ודנו לשון עבר והקל מעליך
והדבר הזה להקל מעליך והקל
כמו והכבד את לבו והכות את
מואב לשון הווה ואייתי ויכלת עמוד
וציוך אלהים ויכלת עמוד הא'
האלך בגבורה אם ימאן אותך
לעשות כן אי אתה יכול לעמוד ואם
יעכב עליך לא תוכל לעמוד
וגם כל העם הזה אהרן נדב ואבי'
ואביהוא ושבעים זקנים הנלוי'
הנלוים עתה עמך ושפטו וגו'
ודנין כאילו ודייקין וישפטו
הם דיינין אותן ומקראות הע'
העליונים הם לשון עבר לכך ת'
ותרגמין ודנין ידונון ייתון
ומקראות הללו לשון עתיד
וילך לו אל ארצו לגייר את בני
משפחתו ולומר להם כל הגבור'
הגבורות והנפלאות שעשה ה'
הקב"ה עם ישר'
בחדש השלישי
ביום הזה בראש חדש לא היה
צריך לומר אלא ביום ההוא מה ת'
ומהו ביום הזה שיהיו דברי תור'
חדשים עליך כאילו היום נתנה

ודבר סיני המדבר נקרא על
שם ההר ויסעו מרפידים ומה
הל' לחזור ולפרש מהיכן נסעו ש'
והלא כבר כת' שברפידים היו וח'
ובידוע שמשם נסעו אלא להק'
להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן
להר סיני והביאתן לסיני בתש'
בתשובה אף נסיעתן מרפידים
בתשובה ויחן שם ישר' כאיש
אחד בלב אחד אבל כל שאר הח'
החניות בתרעומת ובמחלוקת נ'
נגד ההר למזרחו וכל מקום שא'
שאתה מוצא פנים למזרח ומש'
ומשה עלה ביום שני וכל עליו'
עליותיו היו בהשכמה שנ' וישכם
משה בבקר כה תאמר בלשון ה'
הזה כסדר הזה לבית יעקב אלו
אילו הנשים תאמר להם בלשון
רכה ותגיד לבני ישר' ענשין וד'
ודקדוקין פרש לזכרים דברים
הקשים כגידין אתם ראיתם ולא
מסורת היא בידכם הדברים אש'
אשר עשיתי במצרים על כמה
עבירות נתחייבו לי קודם שנזדו'
שנזדווגו עמכם ולא נפרעתי
מהם אלא על ידכם ואשא אתכם
אותכם זה יום רעמסס שהיו יש'
מפוזרין בכל ארץ גשן ולשעה
קלה שנקבצו כלם לרעמסס כך

מדרש באגדה

ואונקלוס תרגום ואשיא כמו ש'
ואסיע ואטלית יתכון תיכן יות
הדיבור ידרך כנשר למעלה על
כנפי נשרים כנשר הנושא גוזל'
גוזליו על כנפיו שכל שאר עופות
נותנין את בניהם בין רגליהם לפי
שמתייראין ממנו אחר שפורח
על גביהן אבל הנשר הזה אינו
מתיירא אלא מן החץ שאינו יכ'
יזרוק בו האדם חץ לפי שאין ש'
שום פורח על גבו לכך נותנו על
כנפיו אומ' מוטב יכנס בי החץ
ולא בבני אף אני עשיתי כן ויא'

ויסע מלאך האלהים ההלך וגו'
ויבא בין מחנה מצרים וג' והיו
זורקין חצים ובליסטראות והמ'
והענן מקבלם. ואביא אתכם אלי'
כתרגו'. ועתה אם תקבלו עליכם
יערב עליכם מכאן ואילך שכל
התחלות קשות. ושמרתם את
בריתי. שאכרות עמכם על שמי'
שמירת התורה. סגלה. אוצר חביב. כמ'
כמו וסגלת מלכים. כלי יקר ואבני'
ואבנים טובות שהמלכים גונזין
כך אתם לי סגולה משאר אומות.
ואל תאמרו אתם לבדכם שלי ואי'
ואין לי אחרים עמכם. ומה יש לי
עוד שתהיו חיבתכם נכרת. כי לי
כל הארץ. ואין בעיני לכלום. ואת'
ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. ע'
שרים. כמו ובני דוד כהנים היו.
אלה הדברים. לא פחות ולא יותר.
וישב משה את דברי העם וגו'
ביום המחרת שהוא שלישי. ש'
שהרי בהשכמה עלה. וכי צריך
היה משה להשיב. אלא ללמד
דרך ארץ ממשה שלא אמר הואי'
הואיל ויודע מי ששלחני אינו
צריך להשיב. בעב הענן. במע'
במעבה הענן. וזהו ערפל. וגם בך
יאמינו לעול'. גם בנביאים הב'
הבאים אחריך. ויגד משה. ביום
המחרת שהוא רביעי לחדש.
את דברי העם. תשובה על דבר
זה כבר שמעתי שרצונם לשמו'
לשמוע מפי הרב רצוננו לראו'
לראות מלכנו. וקדשתם. והזמ'
והזמנתם. שיכינו עצמם היום
ומחר. והיו נכונים. ליום
השלישי. הוא ש' ישי בחודש
ובחמישי בנה משה המזבח תחת
ההר ושנים עשר מצבה. וכל
הענין האמור בפרשת ואלה
המשפטים. ואין מוקדם ומאוחר
בתורה. לעיני כל העם. מלמד ש'
שלא היה בהם סומא שכולם
נתרפאו. והגבלת את העם. קבע

להם תחומין לסימן שלא יקרב'
יתקרבו מן הגבול והלאה. לאמ'
לאמר. הגבול אומר להם השמ'
השמרו מעלות מכאן ולהלן ו'
ואתה הזהירם על כך. ונגע בק'
בקצהו. אפילו בקצהו. ירה יר'
יירה. מכאן לנסקלים שהיו נד'
נדחים למטה מבית הסקילה.
שהיה גבהו שתי קומות. יירה.
ישלך למטה לארץ כמו ירה
בים. במשוך היובל. כשימשוך
היובל קול ארוך הוא סימן סלו'
סילוק שכינה והפסקת הקול
וכיון שנסתלק הם רשאין לעלות.
היובל. הוא שופר של איל שכן
בערביא קורין לדיכרא יובלא.

כר׳ נמיצא באנה

ושופר של אילו של יצחק היה.
מן ההר אל העם. מלמד שלא
היה משה פונה לעסקיו אלא
מן ההר אל העם. היו נכונים לג'
לשלשת ימים. הוא יום רביעי.
שהוסיף משה יום אחד משלו'
מדעתו. כדברי ר' יוסי. ולדברי
האומר בששה בחדש ניתנה
תורה לא הוסיף משה כלום. ול'
ולשלשת ימים הוא ליום ג'. אל
תגשו אל אשה. כל שלשה ימים
הללו כדי שיהו הנשים טובלו'
טובלות ליום שלישי ויהיו נק'
טהורות לקבל תורה. שאם יש'
ישמשו תוך שלשה שמא ת'
תפלוט האשה שכבת זרע לא'
לאחר טבילה ותחזור ותטמא.
אבל משששהתה שלשה ימים
כבר השכבת זרע מסריח ואי'
ואינו ראוי להזריע. וטהור ול'
מלטמא את הפולטת. בהיות
הבקר. מלמד שהקדים על ידו
וזה שאין דרך בשר ודם לעש'
לעשות כן שיהא הרב ממתין
לתלמיד וכן מצינו ביחזקאל
קום צא אל הבקעה וג' ואקום

ואצא אל הבקעה והנה שם
כבוד יי' עומד. לקראת האלהים
מגיד שהיתה יוצאה לקראתן
כחתן היוצא לקראת כלה. וזהו
של יי' מסיני בא ולא נאמר
יי' לסיני בא. בתחתית ההר. לפ'
לפי פשוטו ברגל ההר.

ומדרש אגדה

שנתלש ההר ממקומו ונכפה
עליהם כגיגית. עשן כלו. אין ש'
עשן שם דבר שהרי נקוד חטף
קמץ ואינו פתח. לשון פעל. כמ'
אמר שמר. לכך תרגומו אונקלוס
תנן כוליה. ולא תרגם תננא כול'
כוליה. וכל עשן שבמקרא נקוד'
פתח מפני שהוא שם דבר.
כבשן. של סיד. יכול ככבשן זה
ולא יותר ת"ל בוער באש עד לב
השמים. ומה ת"ל ככבשן כדי לש'
לשבר את האוזן מה שהיא יכול'
לשמוע נותן לבריות סימן הניכ'
הניכר להם. כיוצא בו כאריה
ישאג וכי מי נתן כח בארי'
אלא הוא והכתוב מושלו כארי'
אלא הרי אנו מכנין לבעל כח שבכל
שבבריות כדי לשבר את האוזן
מה שהיא יכולה לשמוע. כיוצ'
כיוצא בו כקול מים רבים
רבים. ומי נתן קול למים הרי הוא
ואתה מכנה אותו לבריותיו כדי
לשבר את האוזן. הלך וחזק מאד
משה ידבר. מנהג הדיוט כל זמן
שהוא מאריך לתקוע קולו עוה
מחליש וכוהה. אבל כאן הולך
וחזק מאד. משה ידבר. כשהיה
משה מדבר ומשמיע את הד'
הדברות לישר'. שהרי לא שמעו
מפי הגבורה אלא אנכי ולא
יהיה לך. והקב"ה מסייעו לתת
בו כח להיות קולו מגביר ונשמע.
יעננו בקול. יעננו על דבר הקול
כמו אשר יענה באש על דבר
האש להורידו. וירד יי' על הר
סיני. יכול ירד עליו ממש ת"ל כי

הכת' אלא להזהיר את הגדולים
על שביתת הקטנים.

זה הוא ששנו

קטן הבא לכבות אין שומעין לו
מפני ששביתתו עליך. וינח בי'
ביום השביעי. כביכול הכתיב ע'
הק' מנוחה בעצמו ללמד הימנו
ק"ו לאדם שאינו בעמל
וביגיעה שיהא נח ביום השבת.
כן ויקדשהו. ברכו במן וקדשו
בששי לחם משנה וקדשו במן ש'
שלא היה יורד בו. למען יאריכון
ימיך. אם תכבד יאריכון ואם לאו
יקצרון שדברי תורה נוטריקון
הם נדרשים מכלל הן לאו ומכלל
לאו הן. לא תנאף. אין נואף אלא
באשת איש שנ' מות יומת הנואף
והנואפת. ואומר האשה
המנאפת תחת אישה תקח את
זרים. לא תגנב. בגונב נפשו הכ'
הכת' מדבר. לא תגנבו. בגונב ממ'
נפשות הכת' מדבר או אינו אלא
בגונב נפשות אם אינו אלא
בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות
אמרת דבר הלמד מעניינו. לא
תרצח לא תנאף מיתת ב"ד אף
לא תגנב דבר הלמד שחייבין ע'
עליו מיתת ב"ד. וכל העם
רואים. ולמד שלא היה בהם ס'
סומא. ומנין שלא היה בהם אלם
ת"ל ויענו כל העם. ומנין שלא
היה בהם חרש שנ' נעשה ונשמ'
וירא העם. רבי אליעזר אומ'
אומר ראתה שפחה בקריעת
ים ובמתן תורה מה שלא ראו
כל הנביאים. וינעו. אין נוע אלא
לשון זיע. ויעמדו מרחוק. היו מ'
נרתעים לאחוריהם שנים עשר
מיל לאורך מחניהם ומלאכי השרת
השרת באין ומסייעין אותם ל'
להחזירם שנ' מלאכי צבאות
ידדון ידדון

פסקא

ובעבור נסות
אתכם. לגדל אתכם בעולם שיצא
לכם שם באומות שהוא בכבודו
גלה עליכם. נסות לשון הרמה
וגדולה. כמו הרימו נס. ארים נס'
נס על הגבעה שהוא זקוף. וב'
ובעבור תהיה יראתו על פני'
שראיתם אותו יראוי ומאויים
תדע שאין זולתו ותראו מפניו
נגש אל הערפל לפנים משלש מ'
מחיצות. חשך ענן וערפל שנ'
וההר בוער באש עד לב השמים
ערפל. הוא עב הענן שנ' הנה
הנה אנכי בא אליך בעב הענן
כה תאמר בלשון הזה. אתם ראי'
ראיתם. הפרש בין זה שרואה
ראות לזה שאחרים משיחים
לו פעמים שלבו חולק ולהאמין
כי מן השמים דברתי. וכתוב אחד
אומר וירד ה' על הר סיני
בא הכתוב השלישי והכריע ב'
ביניהם. מן השמים השמיעך
את קולו ועל הארץ הראך את
אשו. כשהוא בשמים אשו וגב'
וגבורתו על הארץ. ד"א הרכין
שמים ושמי השמים והציען
על ההר וכן הוא אומר ויט שמים
וירד. לא תעשון אתי. לא תעשו
דמות שמשי המשמשים לפני
במרום. אתי. אלהי כסף. בא להז'
להזהיר על הכרובים שאתה ע'
עושה לעומד אתי שלא יהו
של כסף. הרי הן לפני כאלהות.
ואלהי זהב. בא להזהיר שלא
יוסיף על שנים שאם עשית אר'
ארבעה הרי הן לפני כאלהי זהב.
לא תעשון לכם. שלא תאמר —
הריני עושה כמו שעשו בבתי כנס'
כנסיות ובבתי מדרשות כדרך ש'
שאני עושה בבית עולמים לכך
נאמר לא תעשון לכם. מזבח אד'
אדמה. מחובר באדמה שלא
יבנהו על גבי כפים ועמודים ר'
שהיה ממלא חללו ומזבח הנחש'
אדמה בשעת עשייתו תעשה
לי. שתהא תחילת עשייתו לש'
לשמי. וזבחת עליו. אצלו. כמו
ועליו מטה מנשה. או אינו אלא
עליו ממש ת"ל הבשר והדם על
מזבח ה' אלהיך. אין שחיטה
בראש המזבח. את עולתיך ואת
שלמיך. אשר צאנך ואת בקרך.
את צאנך ואת בקרך פירוש לא'
לאת עולותיך ואת שלמיך. בכל
המקום אשר אזכיר את שמי
אין רשות להזכיר שם המפורש
שלי. שם אבוא אליך ושרה את
שכינתי וברכתיך.

מכאן

אתה למד שאין
לך רשות להזכיר שם המפורש
אלא בנשיאות כפים לברך את
העם. ואם מזבח אבנים.

ר' ישמעאל אומר
כל אם ואם שבתורה רשות חוץ
משלשה. אם מזבח אבנים תעש'
תעשה לי. הרי אם משמש בל'
בלשון כאשר. כאשר תעשה
לי מזבח אבנים לא תבנה אתהן
גזית. שהרי חובה עליך לבנות
מזבח אבנים. כמו אבנים שלמות
תבנה. וכן אם כסף תלוה את
עמי. חובה הוא שנ' העבט
תעביטנו. וכן אם תקריב מנחת
בכורים זו מנחת העומר שהיא
חובה. ועל כרחך אם אינו אלא
תלוי אלא ודאי. ובלשון כאשר
הם משמשין. גזית. לשון גזירה
שפוסלן ומכתתן בברזל. כי חרבך
הנפת עליה. הרי כי משמש בל'
בלשון פן שהוא דילמא. פן תני'
תניף חרבך עליה ותחללה. הא
למדת שאם הנפת ברזל עליה
חללתה. שהמזבח נברא להאריך
ימיו של אדם והברזל נברא לקצר
ימיו של אדם. אין זה בדין שיונ'
שינף המקצר על המאריך. ו"ד
ועוד שהמזבח מטיל שלום בין
ישר' לאביהם שבשמים לפיכך
לא יבא עליו כורת ומחבל

והרי דברים קל וחומר ומה אבני׳
שאינן רואות ושומעות ואינן
מדברות על ידי שלום אמרה תור׳
תורה לא תניף עליהן ברזל המטיל
שלום בין איש לאשתו בין אדם
לחבירו שלא תבואהו פורענות׳
לא תעלה במעלות. כשאתה בונה
כבש למזבח לא תעשהו מעלות
אשקלונש בלשון לעז אלא חלק
ומשופע יהיה אשר לא תגלה ער׳
ערותך עליו שע״י המעלות
אתה צריך להרחיב פסיעותך א׳
אע״פ שאינו גלוי ממש שהרי
כת׳ ועשה להם מכנסי בד אעפ״כ
מקום הרחבת הפסיעות קרוב
לגלוי ערוה ואתה נוהג בהם מנ׳
בזיון והרי דברים קל וחומר ומה
אבנים שאין בהן דעת להקפיד
על בזיונן אמרה תורה הואיל
ויש בהן צורך לא תנהג בהן מ׳
מנהג בזיון חבירך שהוא בדמות
יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת
כמה וכמה״

חסלת

רישבע יתרי״

ואפטירין בשעיה
בשעת אות הולך עד
עזיהו ואריו את״ל

ואלה

המשפטים כל מקום שנ׳ אלה
פסל את הראשונים ואלה מוס׳
מוסי׳ על הראשונים מה ראשונ׳
ראשונים מסיני אף אלו מסיני

ולמה נסמכה פרשת דינין לפ׳
לפרשת מזבח לומר לך שתשים
סנהדרין אצל המקדש׳

ובפסיקת׳ הגדולה

דורש למה נסמכה פרשת דינין
לפרשת מזבח לומר לך כשם מה
שהמזבח מוריד אישין של מרום
כך על ידי שהדיין דן אמת הק״ה
תוריד יורים מעולם הזה ולעו״ה
הבא אשר תשים לפניהם שאם
הדיין דן אמת בעולם הזה הק״ה
זוכה שתשמטה דין לעולם הב׳
הבא לפני הצדיקים דא אשר
תשים לפניהם אמר לו הק״ה למשה
לא תעלה על דעתך לומר אשנה
להם הפרק שנים ושלשה פעמ׳
פעמים עד שתהא סדורה בפיהם
כמשנתה ואיני מטריח עצמי
להבינם טעמי הדבר ופירושו לכ׳
לכך נאמ׳ לפניהם כשלחן הערוך
ומוכן לאכול לפני האדם׳ לפניה׳
לפניהם׳ ולא לפני גוים׳ ואפי׳ לו׳
ידעת בדין אחד שהגוים דנין ד׳
אותו כדיני ישר׳ אל תביאהו בפ׳
בערכאות שלהם׳ שהמביא
דיני ישר׳ בערכאות של גוים מ׳
מחלל את השם ומייקר שם ע״ז
להחשיבה שנ׳ כי לא כצורנו צורם
ואויבינו פלילים׳ כשאויבינו פלי׳
פלילים זהו סימן לעילוי יראתם׳
כי תקנה עבד עברי׳ עבד שהוא
עברי אי אתה אלא עבדו של
עברי׳ עבד כנעני שלקחתו מי׳
מישר׳ ועליו הוא אומ׳ שש שנ׳
שנים יעבוד ומה אני מקיים
והתנחלתם אותם בלוקח מן ה׳
הגוי׳ אבל בלוקח מישר׳ יוצא
בשש ת״ל כי ימכר לך אחיך הע׳
העברי וגו׳ לא אמרתי לך אלא
באחיך׳ כי תקנה מיד בית דין ה׳
שמכרוהו בגנבתו כמו שנ׳ ואם
אין לו ונמכר בגנבתו או אינו ־ו
אלא במוכר עצמו מפני דוחקו׳

אבל מכרוהו ב״ד לא יצא בשש ת״
כשהוא אומ׳ וכי ימוך אחיך ונמכר
לך הרי מוכר עצמו אמור ומה אני
מקיים כי תקנה במוכר בב״ד׳ לחפ׳
לחפשי׳ לחירות׳ אם בגפו יבא
שלא היה נשוי אשה כתרגומו א׳
אם בלחודוהי׳ ולשון בגפו בכנפו
שלא בא אלא כמות שהוא יחידי׳
בתוך לבושו בכנפו׳ בגפו יצא׳
מגיד שאם לא היה נשוי מתחילה
אין רבו מוסר לו שפחה כנענית
להוליד ממנה עבדים׳ אם בעל
אשה הוא ויצאה אשתו עמו ו׳
וכי מי הכניסה שתצא אלא מגיד
שהקונה עבד עברי חייב במזונות
אשתו ובניו׳ אם אדוניו יתן לו
אשה׳ מכאן שהרשות ביד רבו ל׳
למסור לו שפחה כנענית להוליד
ממנה עבדים׳ או אינו אלא ישר׳
ישראלית ת״ל האשה וילדיה תהיה
לאדוניה הא אינו מדבר אלא בכנ׳
בכנענית שהרי אף העבריה יוצא׳
יוצאה בשש ואפילו לפני שש יוצ׳
הב׳ סימנים׳ עבריה שנ׳ אחיך
העברי או העבריה יוצאה בשש׳
את אשתו השפחה אל היא׳
לפי׳ צריך שילך במוכרו שמכ׳
שמכרוהו לו׳ אל הדלת׳ או אל המ׳
המזוזה׳ יכול שתהא המזוזה
כשירה לרצוע עליה ת״ל ובדלת כמ׳
באזנו ובדלת׳ בדלת ולא במזוזה
הא מה ת״ל ומזוזה הקיש דלת למ׳
למזוזה מה המזוזה מעומד אף ׳
דלת מעומד׳ ורצע אדוניו את
אזנו׳ הימנית׳ או אינו אלא של
שמאל ת״ל אזן אזן לגזירה שוה׳
שנ׳ במצורע תנוך אזן הימנית׳
ר׳ ישמעאל בריבי
היה דורש מקרא זה כמין חומר
מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים
שבבית אמר הקב״ה דלת ומזוזה
שהיו עדים במצרים כשפסחתי
על המשקוף ועל שתי המזוזות
ואמרתי כי לי בני ישר׳ עבדים׳

ולא עבדים לעבדים והלך זה וה׳
וקנה אדון לעצמו ירצע במפתח׳
רבן יוחנן בן זכאי
היה דורש אותו כמין חומר׳
מה ראה אזן לירצע מכל שאר
איברים אזן ששמעה בסיני לא
תגנב והלך זה וגנב ירצע׳ ואומ׳
ואומר עליו האזן ששמעה
בסיני כי לי בני ישר׳ עבדים והלך
זה וקנה אדון לעצמו תלקה בה״א
מרימנ׳ אולישנו׳ ועבדו לעולם
עד היובל או אינו אלא לעולם
כמשמעו׳ ת״ל ואיש אל משפחתו
תשובו׳ מגיד שחמשים שנה
קרוי עולם׳ ולא שיהא עובד ח׳
חמשים שנה אלא עד היובל בין
סמוך בין מופלג׳

כי ימכר איש

את בתו
לאמה׳ בקטנה הכתוב מדבר׳ ...
יכול אפילו הביאה סימנים אמ׳
אמרת קל וחומר ומה אם במכרה
יוצאה בסימנין הללו מה שיש
דורשין ומייצאה חנם ...
יוצ׳ נערות שיוצאה ... יוצ׳
אינו דין שלא תמכר לא תמצא
בגלות העברים׳ כיציאת עבד׳
כנענים שיוצאין בשן ועין יכו׳
אבל זו לא תצא בשן ועין אלא
עבדת שש או עד היובל או עד
סימנים וכל הקודם קודם להוציא
לחירותה ונותן לה דמי עינה
או שיצא או יציא אלא לא תצא
כיציאת העברים׳ לא תצא בראש
בראשי איברים כעבדים כנענים
יכול העברי יצא בראשי איברי׳
איברים כעבדים כנענים ת״ל את
העברי או העבריה׳ ומקיש עברי
לעבריה מה היא יוצאה אינה יוצאה
בראשי איברים אף הוא אינו
יוצא בראשי איברים׳ או רעה
בעיני אדוניה׳ שלא נשאה חן
בעיניו לכונסה׳ אשר לא יעדה
לה בינה לו לאשה ובכסף קניתה

הוא בכסף קידושיה ורמז לך
כאן שיוצאת בייעוד ורמז לך
שאין צריכה קידושין אחרים׳
והפדה יתן לה ויקום להפרות
ולצאת שלא היה ומסייע בכ׳
בפדיונה׳ והוא ויקום שנותן
לה שתגרע פדיונה מספר
השנים שעשתה אצלו כיצד ת״ל
היה שכירה אצלו כיצד הרי
שקנאה במנה ועשתה אצלו ש׳
שתי שנים׳ אומרים לו יודע ה׳
הייתה שעתידה ליצאת לסוף
שש שנים׳ נמצא שקניתה
עבודה כל שנה בששית המנה
והרי עשית אצלך שתי שנים
הרי שלישית המנה טול ש׳
שני שלישי׳ המנה ותצא וה׳
ממנו אלך לעם נכרי לא ימשול
למוכרה אינו רשאי למוכרה
לעם אחר לא האדון ולא האב
בבגדו בה׳ אב כיון לבגוד בה
שלא לקיים מצות ייעוד׳ וכן
אביה מאחר שבגד בה ומכ׳
ומכרה לזה׳ ואם לבנו ייעדנה
האדון מלמד שאם בא לקדשה
תחתיו לייעדה אם ירצה אבי׳
ואינו צריך לקדשה קידושין א׳
אחרים אלא אומר לה הרי את
את מיועדת לי בכסף שקיבל
אביך בדמיך׳ כמשפט הבנות
שאר כסות ועונה׳ ואם אחר׳
אחרת יקח לו׳ ואם יקח לו
אחרת עליה׳ שארה כסותה
ועונתה לא יגרע מן האמה
שייעד לה כבר׳ שארה׳ מזונ׳
מזונות׳ כסותה׳ כמשמעו ועונ׳
ועונתה תשמיש ואם שלש
אלה לא יעשה לה׳ אם אחת
משלש אלה לא יעשה לה׳ ומה
הן השלש ייעדה לו או לבנו או
או יגרע פדיונה ותצא וזה לא
יעדה לא לו ולא לבנו והיא לא
היה בידו ומה לפדות את עצ׳
עצמה ויצאה חנם׳ ריבה לה

יציאה לזו יותר מאות שריבה
לעבדים׳ ומה היא היציאה
ליודעך שתצא בסימנים אם
הגיעו שש שנים קודם לסימנים
תצא בהם אם אינן אלא שתצא
בנערות ת״ל אין כסף׳ לרבות יצ׳
יציאות בגרות׳ ואם לא נאמר
שכבר היא יוצאה ויוצאה חנם
זה בגרות לכך נאמרו שניהם ש׳
שלא ליתן פתחון פה לבעל דין
לחלוק׳

מכה איש

ומת מות
כתובים נאמרו בפרשת רוצחים
ומה שבידי לפרש לומר בזו ש׳
כולם יפרש׳ מכה איש ומת׳ ש׳
לומר נאמר לפי שנ׳ ואיש כי יכה
כל נפש אדם מות יומת׳ שומ׳
שומעני בהכאה בלא מיתה
ת״ל ומכה איש ומת אינו יומת
בהכאה של מיתה׳ ואם נאמר
ומכה איש ואיש כי יכה הייתי
אומ׳ אינו חייב אלא שיכה איש
הכה את האשה ואת הקטן מנ׳
ומניין ת״ל כי יכה כל נפש אדם׳
אפילו אשה וקטן ועבד ...
נאמר ומכה איש שומעני אף
אפילו קטן שהכה והרג יהא
חייב ת״ל ואיש כי יכה׳ ולא קטן
קטן שהכה׳ ואשר כי יכה כל
נפש אפילו נפלים משמע ש׳
ת״ל ומכה איש עד שיהיו בן קי׳
קיימא הראוי להיות איש׳ ואם
ואומר לא צדה׳ לא אורב ולא
עמדו צדה׳ לשון אורב וכן
הוא אומר ואתה צודה את נפ׳
נפשי לקחתה׳ ולא יתכן לומר
צדה לשון הצד ציד׳ שצידת
חיות אין עמלה בפעל ש׳ ...
ושם דבר זה בו ציד׳ וזה שם
דבר בו צידייה׳ ופועל שלו יצ׳
צודה׳ וזה פועל שלו צד׳ ואינ׳
אומר פתרון כתרגומו ודלא
כמן ליה׳ ומנחם חברו בחלק
צד ציד ואין אני אומר לו ...

ואם יש להכרו בינות וחלוקות
של ענ' נחמנו שחלק על ענ' הג'
תנשיאו · צדה ארבה · ואין לפר'
עליוה ייאלל · יוג כמון יושר לא
צדה · לא יצוד להרגו לו עד־
ויתה · ומנחם יש להרהר עליו
סוג דבר לשון אורב הוא · ובלשו'
לעז אוורייטייה · והאלהים אנה
לידו · ולזה תצא זאת מלפניו
ומזן לידו לשון לא תאונה אליך
רעה · לא יאונה לצדיק · והתאונה
הוא לי · מזדמן להרגו לי עליו
והאלהים אנה לידו · לא תצא
זאת מלפניו · הוא שאמ' דוד
כאשר יאמר משל הקדמוני וג'
מרשעים יצא רשע · ומשל הקב"ה
הקדמוני היא התורה שהיא
משלו של הק' שהוא קדמונו
של עולם · והיכן אמרה תורה
מרשעים יצא רשע · והאלהים
אנה לידו · במה הכתוב מדבר
בשני בני אדם אחד הרג שוגג
ואחד הרג מזיד ולא היו עדים
בדבר זה לא נהרג וזה לא גלה
והק' מזמנן לפונדק אחד זה
שהרג שוגג עולה בסולם ונופל
על זה שהרג מזיד והורגו ועד'
ועדים מעידים אותו ומחייבי'
אותו לגלות נמצא זה שהרג ש'
שוגג גולה וזה שהרג מזיד נה'
נהרג · ושמתי לך מקום · אף במ'
במדבר שיגלו שמה ואיזה מק'
מקום קולטו זה מחנה לויה ·

וכי יזיד איש

למה נאמ' לפי שנ' ומכה איש
שומע אני אפילו גוי והרופא
שהמית ושליח ב"ד שהמית
במלקות ארבעים והאב והרודה
את בנו והרב והרודה את תלמ'
תלמידו והשוגג ת"ל וכי יזיד וג'
ולא שוגג · על רעהו ולא על גוי
להרגו בערמה · ולא שליח ב"ד
והרופא והרודה בנו ותלמידו
שאעפ' שהן מזידין אין מע'
מערימין · מעם מזבחי · אם ה'
היה כהן ורוצה לעבד עבודה
תקחנו למות ·

ומכה אביו ואמו מות

יומת · לפי שלמדנו על החובל
בחברו שהוא בתשלומין ולא
במיתה הוצרך לומר על החו'
החובל באביו שהוא במיתה
ואינו חייב אלא בהכאה שיש
בה חבורה · אביו ואמו או זה
או זה · מות יומת · בחנק ·

וגנב איש ומכרו ונמצא

למה נא' לפי שנ' כי ימצא איש ג'
גונב נפש · אין לי אלא איש ש'
שגנב נפש · אשה או טומטום
ואנדרוגינוס שגנבו מניין ת"ל
להלן גונב נפש · לכך הוצרכו
שניהם · מה שחסר זה גלה זה
ונמצא בידו · שראוהו עדים
שגנבו ומכרו · ונמצא · כבר הי'
קודם מכירה · מות יומת · בחנק
כל מיתה האמורה סתם היא
חנק ·

[illegible]

ומקלל אביו ואמו

למה נאמ' לפי שנ' איש איש כי יק'
יקלל את אביו ואת אמו · אין לי
אלא איש שקלל את אביו · אש'
אשה שקללה את אביה מניין
ת"ל ומקלל את אביו סתם · בין
איש בין אשה · מות יומת · בס'
בסקילה · וכל מקום שנ' דמיו בו
סקילה הוא · ובנין אב לכולם
באוב ידעוני אותם דמיהם בם ·
ומקלל אביו מאמר דמיו בו ·

וכי יריבון אנשים

למה נא' לפי שנ' עין תחת עין ל'
לא למדנו אלא דמי איבריו
אבל שבת וריפוי לא למדנו לכך
נאמרה פרשה זו · ונפל למשכב
לבוטלן לחולי שמבטלו ממלא'
ממלאכתו · על משענתו · על בורי'
בוריו · ונקה המכה · וכי תעלה על
דעתך שיהרג זה שלא הרג ולא
ללמדך כיון שחובשין אותו עד
שנראה אם יתרפא זה · וכן מש'
משמעו · כשקם זה והולך על
משענתו אז נקה המכה · אבל
עד שלא יקום זה לא נקה המכה · רק
שבתו · ביטול מלאכתו מחמת
החולי · אם קטע ידו ורגלו רואין
את ביטול מלאכתו מחמת החולי
כאילו הוא שומר קישואין ש'
שהרי אף לאחר החולי אינו ר'
ראוי למלאכת יד ורגל והוא כבר
נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו
שנ' יד תחת יד רגל תחת רגל ·
ורפא ירפא · כתרגומו ישלם ש'
שכר הרופא ·

וכי יכה

איש את עבדו
או את אמתו · בעבד כנעני הכת'
מדבר או אינו אלא בעבד עברי
ת"ל כי כספו הוא · מה כספו קנוי
לו עולמית אף עבד הקנוי לו
עולמית · והיה בכלל מכה איש
ומת · ויצא מן הכלל להיות נידון
בדין יום או יומים · שאם לא
מת תחת ידו ושהה מעת לע'
לעת פטור · בשבט · כשיש בו
כדי להמית הכתוב מדבר · או
אפילו אין בו כדי להמית · ת"ל
בישר' ואם באבן יד אשר ימות
בה הכהו · והלא דברים קל וחומ'
ומה ישר' חמור אינו חייב אלא
אלא אם כן הכהו בדבר שיש
בו כדי להמית ועל אבר שהוא
כדי להמית בהכאה זו · עבד
הקל לא כל שכן · נקם ינקם · מ'
מיתת סייף · וכן הוא אומ' חרב
נוקמת נקם ברית · אך אם יום
או יומים ישמור לא יקם · אם
על יום אחד פטור על יומים
לא כל שכן · אלא יום שהוא כי'
כיומים · ואיזה זה מעת לעת · א"ה
לא יקם כי כספו הוא · הא אחר

שהכהו אעפ״י ששהה מעת לעת
קודם שמת חייב׃

וכי ינצו אנשים זה עם
זה ונתכוון וכו׳
להכות את חבירו והכה את הא׳
האשה ויצאו ילדיה ולא
לשון דחיפה והכאה כמו פן ת׳
תגף באבן רגלך בטרם יתנגפו ר׳
רגליכם. ולשון נגף ולא יהיה אס׳
אסון במיתה ענוש יענש ממ׳
לשלם דמי ולדות ובעל שמין ב׳
אותה כמה היתה יפה לימכר
בשוק להעלות דמיה בשביל
הריונה ענוש יענש לשלם דמ׳
דמי ולדות לבעל יגבו ממנו ממ׳
ממון וכן וענשו אותו מאה כ׳
כסף כאשר ישית עליו וגו׳ כש׳
כשיתבע הבעל בב״ד להשית
עליו עונש על כך ונתן המכה
דמי הוולדות בפלילים על פי הד׳
הדיינים. ואם אסון יהיה באשה
ונתת נפש תחת נפש
ורבותינו חולקים בד׳
בדבר יש אומרים נפש ממש
ויש אומרים ממון אבל לא נפש
ממש שהמתכוין להרוג את
זה והרג את זה פטור ממיתה
ומשלם ליורשיו דמיו כמה ש׳
שהיא נמכר בשוק עין תחת
עין סימא עין חבירו נותן לו
דמי עינו כמה שפחתו דמיו ל׳
לימכר בשוק וכן כולם ולא נט׳
נטילת אבר ממש כמו
שפירשו רבותינו
בפרק החובל כויה תח׳
תחת כויה. כויה. מכות אש ו׳
עד עכשיו דבר בחבלה שיש
בה פחת דמים ועכשיו בשאין
בה פחת דמים אלא צער כגון
כוויה בשפוד על צפרנו אומ׳
אומדין כמה אדם כמוהו רו׳
רוצה ליטול להיות מצטער כ׳
כך. פצע הרי זו מכה המוציאה
דם שפצעה את בשרו חבורה

נצרר הדם בלע״ז הכל לפי מה ש׳
שהיא אם יש בה פחת דמים
נותן נזק ואם נפל למשכב נ״ש
נותן שבת ורפוי בשת וצער
ומקראות יתרים הן אלא
ובפרק החובל
דרשוהו רבותינו
לחייב על הצער אפילו במקום
נזק שאעפ״י שנותן לו דמי ידו
אין פוטרין אותו מן הצער
לומר הואיל וקנה ידו יש עליו
לחותכה בסם שאינו מצטער
כל כך וזה חתכה בברזל וציערו
חבורה היא מכה שהדם נצרר
בה ואינו יוצא אלא שמאדים
הבשר כנגדו ולשון חבורה ט׳
טאייה בלע״ז כמו ונמר חברבו׳
חברבורותיו. תרגומו משקופי
לשון חבטה בטדורא בלע״ז וכן
שדופות קדים. שקיפן קידום
חבטות רוח וכן על המשקוף
על שם שהדלת נוקש עליו

וכי יכה איש את
עין עבדו
כנעני אבל עברי אינו יוצא בש׳
בשן ועין כמו שאמרנו לא הז׳
תצא כצאת העבדים יוצא
עבד וכן בעשרים וארבעה ר׳
ראשי איברים שלא ישובו אצבעות
הידים והרגלים ושתי אזנים
והחוטם וראש הגויה שהוא
גיד האמה ולמה נאמר שן ו׳
ועין שאם נאמר עין ולא נאמ׳
שן הייתי אומר מה עין שנברא
עמו אף כל שנברא עמו והרי
שן שלא נברא עמו ואם נאמר
שן ולא נאמר עין הייתי אומר
אפילו שן תינוק שיש לה חלי׳
חליפין לכך נאמר עין.

וכי יגח שור איש ש׳
שור ואחד כל
בהמה וחיה ועוף אלא שדבר
הכתוב בהווה ולא יאכל את
בשרו ממשמע שנאמר סקל יסקל

השור איני יודע שהוא נבילה
ונבילה אסורה באכילה כהלכה
ומנין לרבות ... השור נקי. כמ׳
כאדם האומר לחבירו יצא
פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם
הנאה של כלום זהו מדרשו. ו׳
ופשוטו כמשמעו לפי שנאמר
במועד וגם בעליו יומת הוצרך
לומר בתם ובעל השור נקי. ואם
מתמול שלשום הרי ג׳ נגיחות׳
והועד בבעליו לשון התראה
בעדים כמו העד העיד בנו האי׳
האיש. והמית איש וגו׳ לפי שנ׳
כי יגח אין לי אלא שהמיתו בנג׳
בנגיחה המיתו בנשיכה רביצ׳
רביצה בעיטה מנין ת״ל והמית׳
וגם בעליו יומת בידי שמים. יכ׳
יכול בידי אדם ת״ל מות יומת רו׳
רוצח הוא על רציחתו אתה
הורגו ואי אתה הורגו על רציחת
שורו. אם כופר יושת עליו אם
זה אינו תלוי והרי הוא כמו אם
כסף תלוה את עמי. לשון אשר.
אשר זה משפטו שישיתו עליו
כופר בב״ד ונתן פדיון נפשו דמי
נזק. דברי ר׳ ישמעאל.
ר׳ עקיבא א׳ דמי מזיק.
או בן יגח בן שהוא קטן או בת
קטנה לפי שנ׳ והמית איש או א׳
אשה יכול אינו חייב אלא על
הגדולים ת״ל או בן יגח או בת יגח
לחייב על הקטנים כגדולים. אם
עבד או אמה כנענים. שלשים
שקלים קנס גזירת הכתוב הוא
שהוא שוה אלף זוז או שאינו ש׳
אלא דינר והשקל משקלו ד׳ זהו׳
זהובים שהן חצי אוקיא למשק׳
למשקל היושר של קולוניא׳

וכי יפתח איש בור
שהיה מכוסה
מכוסה וגילהו. אם כי יכרה למה
נאמר אם על הפתיחה חייב על
הכרייה לא כל שכן אלא להביא
כורה אחר כורה שחייב. ולא

יכסנו. הא אם כסהו פטור. וכי
ובחופר ברשות הרבים דיבר הכ׳
הכתו׳. שור או חמור. הוא הדין
לכל הבהמה. שכל מקום שנ׳ שור
או חמור אינו למדין אותו שור
שור משבת שנ׳ למען ינוח
שורך וחמורך. מה להלן כל בהמה
וחיה כשור. שהרי נאמר במקום
אחר וכל בהמתך. אף כאן כל בהמ׳
בהמה וחיה כשור. ולמה נאמר
שור וחמור. שור ולא אדם. חמו׳
חמור ולא כלים. בעל הבור. בעל
התקלה. אעפ״י שאין הבור שלו
שעשאו ברשות הרבים. עשאו
הכת׳ בעליו להתחייב בנזקו. כסף
ישיב לבעליו. ישיב לרבות שוה
כסף. ואפילו סובין. והמת יהיה
לו. לניזק. ושמין את הנבלה ונוט׳
ונוטלה בדמים. ומשלם לו המזיק
עליה תשלומי נזקו.

וכי יגף ידחוף. בין בק׳
בקרניו בין בגו׳
בגופו בין ברגליו בין שנשכו בש׳
בשיניו. כולן בכלל נגיפה הן שאין
נגיפה אלא לשון מכה. שור איש
איש. שור של איש. ומכרו את׳
השור החי וג׳. בשוין הכתוב מד׳
מדבר שור שוה מאתים שנגח
שור שוה מאתים. בין שהנבלה
שוה הרבה בין שאין שוה אלא
מעט כשנוטל זה חצי החי וחצ׳
וחצי המת. וזה חצי החי וחצי
המת. נמצא כל אחד מפסיד חצ׳
חצי הנזק שהזיקו לו המת. ד׳
למדנו שהתם משלם חצי נזק.
שוין השוין אותה לומר לשאינן
שוין שדין התם לשלם חצי נזק
לא פחות ולא יותר. יכול אף
בשאינן שוין בדמיהן כשה״ן
חיין. אמ׳ הכת׳ וחצו את שניהם.
לפי שאמרת כן פעמים שהמזיק
משתכר הרבה כשהנבלה שוה
לימכר לנכרים הרבה יותר ממה׳
שור המזיק. ואי אפשר שיאמר הכ׳
הכתוב שיהא המזיק נשכר.
ויש פעמים שהניזק נוטל יותר
ומדמי נזק שלם. שחצי דמי שור
המזיק שוה יותר מכל דמי שור
הניזק. ואם אמרת כן הרי תם
חמור מן המועד. על כרחך לא
דיבר הכת׳ אלא בשוין. ולימדך
שהתם משלם חצי נזק. ומן ד׳
השוין תלמד לשאינן שוין הכ׳
המשלם חצי נזק ששמין לו
הנבלה ומה שפיחתו דמיו בה׳
בשביל המיתה יטול חצי הפחת
והולך. ולמה אמ׳ הכת׳ בלשון הזה
ולא אמ׳ ישלם חציו. ללמד שאין
התם משלם אלא מגופו. ואם נ׳
נגח ומת. אין ניזק נוטל אלא
הנבלה. ואם אינה מגעת
לחצי נזקו יפסיד. או שור או׳ (שהזיק שוה מנה)
שוה מנה שנגח שור שוה חמש
מאות זוז. אינו נוטל אלא ערך
השור שלו. נתחייב התם לחייב
את בעליו לשלם לו מן העלייה.
או נודע. או לא היה תם אלא נו׳
נודע כי שור נגח הוא היום ומ׳
ומתמול שלשום. הרי שלש נג׳
נגיחות. שלם ישלם שור. נזק
שלם. והמת יהיה לו. לניזק. ונ׳
ועליו ישלים המזיק עד שיש׳
שישלם נזק כל נזקו.

כי יגנב איש שור
וג׳. חמשה
בקר ישלם וג׳. אמ׳ רבן יוחנן בן
זכאי חס הק׳ על כבודן של ברי׳
בריות. שור שהלך ברגליו ולא
הרכיבו הגנב על כתיפו. אין נש׳
נתבזה בו משלם חמשה. שה
שנשאו על כתיפו ישלם ארבעה.
תחת השור. תחת השה. שנ׳
שנה הכת׳ לומר לך שאין מ׳
מידת תשלומי ארבעה וחמ׳
וחמשה נוהגת אלא בשור וב׳
ושה בלבד.

אם במחתרת. כשהי׳
כשהיה חותר הבית. אין לו דמ׳
דמים. אין זו רציחה. הרי הוא
מת מעיקרו. כאן לימדתך תור׳
תורה אם בא להורגך השכם להו׳
להורגו. וזה להורגך בא. שהרי יוד׳
יודע הוא שאין אדם מעמיד
עצמו ורואה שנוטלין ממונו ב׳
בפניו. לפיכך על מנת כן בא שא׳
שאם יעמוד בעל הממון בפניו
יהרגנו. אם זרחה השמש. אם
אין זה אלא כמין משל. אם ברו׳
ברור לך הדבר שיש לו שלום ע׳
עמך. כשמש הזה שהוא שלום
בעולם. כך פשוט לך שאינו בא
להורגך. אפילו יעמוד כנגדו בע׳
בעל הממון. כגון אב החותר לגנ׳
לגנוב ממון הבן. בידוע שרחמי
האב על הבן ואינו בא על עסקי
נפשות. דמים לו. כחי הוא חשוב
ורציחה זו אם יהרגנו בעל הב׳
הבית. שלם ישלם. הגנב ממון
שגנב ואינו חייב מיתה. ואונקל׳
ואונקלוס שתירגם אם עינא
דסהדין נפלת עלוהי. לקח לו ש׳
שיטה אחרת לומר שאם ראוהו
עדים קודם שבא בעל
הבית. וכשבא בעל הבית נגדו ד׳
התרו בו שלא יהרגנו. דמים לו. אי׳
חייב עליו. אם הרגו שו׳ אחר כ׳
שהרגו שיש דמים להם. אף הכ׳
הגנב הזה בא על עסקי נפשות
ולא יהרג את בעל הממון ואם כ׳
הוציאו הטיעו בידו וברשותו ש׳
שלא טבח ולא מכר. משור ועד
חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל
בין יש בו רוח חיים בין אין בו
רוח חיים. שהרי נאמר ויקרא
אחר על שה ועל שלמה ועל כל
אבידה. ישלם לרעהו. חיים שנים
ישלם. ולא ישלם לו מתים אלא
חיים או דמי חיים.

כי יבער את בעירה
ובער בלו׳
לשון בהמה אותו ובעירנא. אמ׳
אבישטייר בלע׳. כי יבער. יולך

שהאוכלין בשדה או בכרם חבירו
ויזיק אותה ביותר ומשתו יולה
או בשלוח בעירה או במבער׳
ופירש׳ רבותינו
שלוח הן נזקי ודרך כ״ה רגל וכו׳
ובער׳ הן נזקי שן היאוכלת וכו׳
ומבערת בשדה אחר׳ בשדה
של איש אחר׳ מיטב שדהו ישל׳
ישלם שאין את הנזק ואם בא
לשלם לו קרקע ראוי׳ עקו ישלם
לו ממיטב שדותיו אם היה
שוה סלע יתן לו שוה סלע ממ׳
מעידית שיש לו׳ ולכך הכתוב
שהמזיקין שמין להם בעידית׳

כי תצא אש׳ ואפילו
ומצאה וכו׳
ומציאה קוצים׳ קדרונש מ״ש׳
ונאכל גדיש׳ שליחכה בקוצים
עד שהגיעה לגדיש או לקמה
המחוברת בקרקע׳ או השדה
שליחכה את נירו וצריך לנר
אותה פעם שנייה׳ ישלם ישלם
המבעיר׳ אע״פ שהדליק בתוך
שלו והאש יצאה ומצאה על
ידי קוצים שאיצאה חייב לשלם
שלא שימר גחלתו ותנאיו ותיק׳

כי יתן איש אל רעהו
וג׳ וגונב מבית
האיש׳ לפי דבריו אם ימצא הגנ׳
הגנב ישלם שנים לבעלים׳ ואם
לא ימצא הגנב׳ ובא השומר
הזה שהוא בעל הבית ונקרב
אל הדיינין לדון עם זה ולישבע
לו שלא שלח ידו בשלו׳ על כל
דבר פשע׳ שימצא שקרן כמ״ש
בשבועתו שיעידו עדים שהוא
עצמו גנבה׳ וירשיעו אלהים׳
על פי העדים ישלם שנים לרעה׳
לרעהו׳ לומר שהטוען בפקדון
לומר נגנב ממני ונמצא שהוא
עצמו גנבו׳ משלם כפל׳ ואם אמ׳
ואבדה אחר שנשבע ואחר כך
באו עדים׳ שכך דרשו
רבותינו׳ ונקרב בעל הבית

קריבה זו שבועה היא אומר
אומר לשבועה או אינו אלא
לדין שכיון שבא לדין עמו וכפר
לומר נגנבה מיד יתחייב כפל׳
אם באו עדים שהיא בידו׳ נא׳
נאמרה כאן שליחות יד׳ ונאמר
להלן שליחות יד׳ שבועת י״י
תהיה בין שניהם אם לא שלח
ידו׳ מה להלן שבועה אף כאן
שבועה׳ אשר יאמר כי הוא
זה׳ לפי פשוטו אשר יאמר
כי הוא זה׳ שנשבעת עליו וכו׳
והרי הוא אצלך׳ עד הדיינין
יבא דבר שניהם ויחקרו הע׳
ויחקרו העדות ואם כשרין ה׳
הם׳ וירשיעוהו לשומר וכו׳
ישלם שנים׳ ואם ירשיעו הע׳
העדים שהעידו ואחרים ישל׳
ישלמו הם שנים לשומר׳
ורבותינו דרשו
כי הוא זה׳ לומר שאינו מתחייב
ומחייבין אותו שבועה אלא
אם כן הודה מקצת׳ לומר כך
וכך אני חייב לך והשאר נגנב
ממני׳

כי יתן איש אל רעהו
חמור או שור׳ פרשה עליונה
נאמרה בשומר חנם׳ לפיכך
פטר בו את הגניבה כמו שכת׳
וגונב מבית האיש אם לא ימ׳
ימצא הגנב ונקרב בעל הבית
לשבועה׳ ואמרת שפטר עצמו
בשבועה זו׳ ופרשה זו התחתו׳
נאמרה בשומר שכר׳ לפיכך
פטר בו את הגניבה כמו שכת׳
וגונב מבית האיש׳ גנב ממנו
ישלם יוכל על האונס כגון מת
ומעצמו או נשבר או נשבה בה׳
בחוזקה על ידי ליסטין ואין רוא׳
ראוה שיעיד בדבר׳ שבועת
י״י תהיה׳ ישבע שכן הוא כדב׳
כדבריו והוא לא שלח יד להשת׳
להשתמש בו לעצמו׳ שאם של׳
שלח בה יד ואחר כך נאנסה הו׳

חייב באונסיה׳ ולקח בעליו הו׳
השבועה׳ ולא ישלם לו השומר
כלום׳ ואם טרף יטרף׳ על ידי חיה
רעה׳ יביאהו עד׳ יביא עדים
שנטרפה באונס ופטור׳ הטרי׳
הטריפה לא ישלם׳ אינו אומר
טריפה לא ישלם׳ אלא הטריפה
יש טריפה שהוא משלם ויש
טריפה שאינו משלם׳ טריפת
חתול ונמייה ושועל משלם׳ טרי׳
טריפת זאב ודוב ונמר ונחש
אינו משלם׳ ודי להשך לדון כן
שהרי כתוב ומת או נשבר או
נשבה׳ מה מיתה שאינו יכול
להציל אף שבר ושביה שאינו
יכול להציל׳

וכי ישאל איש מ׳
ומעם
רעהו׳ בא ולימד על השואל
שחייב באונסין׳ בעליו אין עמו
אם בעליו של שור אינו עמו
השואל במלאכתו׳ ואם בעליו
עמו בין שהיו באותה מלאכה
בין שהיו במלאכה אחרת׳ היה
עמו בשעת שאלה אינו צריך
להיות עמו בשעת שבורה ומת׳
ומתה׳ אם שכיר הוא׳ אם השו׳
השור אינו שואל אלא שכיר
בא בשכרו ליד השוכר הזה
ולא בשאלה ואין כל הנאה שלו
שהרי על ידי שכרו נשתמש
בו ואין לו משפט שואל להת׳
להתחייב באונסין׳ ולא פירש
מה דינו אם כשומר שכר או
כשומר חנם׳ לפיכך נחלקו בו
חכמי ישר׳ שוכר כיצד משלם׳
ר׳ מאיר אומ׳ כשומר חנם׳ ר׳ יה׳
יהודה אומ׳ כשומר שכר׳

וכי יפתה איש בתו׳
בתולה וג׳
ודבר על לבה עד ששומעת
לו וכן יורי ישראל׳ שקורים בלשון
יורונית ... בלשון עברית
והר יוהרנה׳ יפתנה לו לאחר

כמשפט איש לאשתו שכותב
לה כתובה וישאנה. כמהר הב'
הבתולות. שהוא קצוב חמשים
כסף. ואם התפש את הבתולה
ושוכב עמה באונס שנ' ונתן
האיש השוכב עמה לאבי הנע'
הנערה חמשים כסף. ומכשפה
לא תחיה. אלא תומת בב"ד וא'
ואחד הזכרים ואחד הנקבות
אלא שדבר הכת' בהווה. של'
שהנשים מצויות בכשפים. כל
שוכב עם בהמה מות יומת. פי'
בסקילה. והטעם כטעם שכתוב
בו דמיהם בם. זובח לאלהים.
לע"ז. אילו היה נקוד לאלהים כ'
היה צריך לפרש אחרים. שכל
למ"ד ובי"ת המשמשות בר"ה
בראש התיבה. אם נקוד ד'
בחטף. כגון לאלף לאדבר לעיר
צריך לפרש לאיזה אלף לאיזה
לאיזה אדבר לאיזה עיר. וכן
לבקרים לאלכים. צריך לפרש
לאיזה. ואם אינו מפרש כל א'
אלכים במשמע. וכן לאלהים
כל אלהים במשמע. ואפילו קד'
קדש. אבל כשהוא נקודה בפ'
בפתח כגון לאלף לאדבר לעיר
מודע באיזה אלף ואדבר. וכן
לעיר מודע באיזה עיר ואדבר
וכן לאלכים לאלהים. לאותם
שהוזהרתם עליהם במקום
אחר. ונקודת לאל' שהוא וכב'
ואסור. כמו כי אין כמוך
באלהים יי'. לפי שאינו מפרש כ'
הוצרך לינקד פתח. אחרים. אם
אומות. ולוה כאומר והלוו כאומ'
כי ואיתה במקום אחר והוצא
והעידו את האיש ההוא
אלא לפי שאינו מפרש על איזו
עבודה חייבו מיתה. שלא
תאמר כל עבודות במיתה וכן
ופירש כגון זובח לאלהים. וזה
זביחה עבודה הנעשית בפנים
לשמים. זה אינו מזבח ומקטר

והמנסך שהן עבודות פנים
וחייבין עליהן לכל ע"ז כגון ש'
שדרכה לעבדה בכך אבל שאר
עבודות כגון המגפף והמנשק
והמגפף. והמשתחוה אינו במיתה ‹אם אין דרכה בכך›
וגר לא תונה. אונאת דברים
קונטרי"ר בלע"ז. וכן והאונתי
את מוניך את בשרם. ולא תל'
תלחצנו. אונאת ממון. כי גרים
הייתם. אם הוניתו אף הוא
יכול להונותך ולומר לך אף אתה
מגרים באתה. מום שבך אל
תאמר לחברך. כל לשון גר אד'
אדם שלא נולד במדינה אלא
מארץ אחרת לגור שם. כל אל'
אלמנה ויתום לא תענון. הוא
הדין לכל אדם אלא שדבר הכת'
בהווה לפי שהן תשושי כח
ודבר מצוי לענותם. אם ענה
ענה תענה אותו. הרי זה מק'
מקרא קצר. גזם ולא פירש
עונשו. אף כגון אם ענה תענ'
אותו. לשון גזום. כלומר סופך
ליטול את שלך. למה כי אם צ'
צעק יצעק אלי וגו'. והיו נשי'
נשיכם אלמנות וגו'. ממשמע
שנ' והרגתי אתכם איני יודע
שנשיכם אלמנות ובניכם יתו'
יתומים. אלא הרי זו קללה אח'
אחרת שיהו הנשים צרורות
כאלמנות שלא יהו עדים לה'
להעיד על מיתת בעליהן ותהיינה אס'
אסורות להנשא. והבנים יהיו
יתומים שלא יניחום ב"ד לירד
לנכסי אביהן לפי שאין יודעים
אם מתו אם נשבו.

אם כסף תלוה. רבי
ישמעאל
אומר כל אם ואם שבתורה ד'
רשות חוץ משלשה וזה אחד
מהם. את עמי. עמי ונכרי עמי
קודם. עני ועשיר עני קודם.
עניך ועניי עירך עניך קוד'
קודמין. וכן משמעו אם כסף.
‹עניי עירך› ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין

תלוה את עמי את העני עמך
הוי מסתכל בעצמך תלוה ולא
לגוי. ולאיזה מעמי את העני
ולאיזה עני לאותו שעמך. ד"א
את עמי לא תנהגו בו מנהג בזי'
בזיון כשהלויתו שהוא עני את
העני עמך. הוי מסתכל בעצמך
כאילו אתה עני. לא תהיה לו כנ'
כנשה. לא תתבענו בחזקה אם
אתה יודע שאין לו אל תהי' לו
דומה כאילו הלויתו אלא
כאילו לא הלויתו. כלומר לא
תכלימהו. נשך. רבית. שהוא
כנשיכת נחש שנושך חבורה
קטנה ברגלו ואינו מרגיש ופת'
ופתאום הוא מבצבץ ונופח עד
עד קדקדו. כך רבית אינו מרגיש
ואינו ניכר עד שהרבית עולה
ומחסרו ממון הרבה. אם חבל
תחבל. כל לשון חבלה אינו מל'
משכון שבשעת הלואה אלא
שממשכנין את הלוה כשמגי'
כשמגיע הזמן ואינו פורע. אם
חבל תחבל. כפל לך בחבלה עד
כמה פעמים. אמר הקב"ה כמה אתה
חייב לי. והרי נפשך עולה אצלי
בכל לילה ולילה ונותנת דין וח'
וחשבון ומתחייבת לפני ואחז'
ואחזירה לך. אף אתה טול וה'
והשב. עד בא השמש תשי'
תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו
עד בא השמש. וכבוא השמש
תחזור ותטלנו עד שיבא בו'
בקר של מחר. ובכסות יום הכ'
הכת' מדבר שאינו צריך לה
בלילה. כי היא כסותה. זו טלית.
שמלתו. זו חלוק. במה ישכב.
לרבות את העור. במה ישכב.
והיה כי יצעק. בזה יקראו תער
לפני רבון העולמים. אני יודע ?
והוא יודע הוא שוכב על הא'
ומטה ואני מה ישכב. ושמ'
ושמעתי עגות נפשו כי אני
אני חנון. ד"א מה ישכב. ?

‹מאלכן כל הורג
קן ואין פיר עונן›

הרי ענה תענה בו כלילה והיה
כי יצעק אלי ושמעתי אלהים
לא תקלל הדיין יזהיר להזכרת
השם ויזהיר לקלל הדיין ונשי'
ונשיא בעמך לא תאור ואתה הא'
ומט' כי לא לאלהי' קרח ועדתו אלא
על שבזו משה ואהרן ואמ' אנ'
ואנשי ירושלם לא לקו אלא על
שבזו דברי הנביאים שנ' ויהיו
מלעיבים במלאכי אלהים ובוזים
וג' עד עלות חמת יי' בעמו לכ'
לכך הזהיר על כבודן של זקנים
וסמך מלאתך ודמעך לקללת
דיין לומר אם קללתו תבואתך
אותה מקלל שכן אמ' ש"ר
שהדיין מתקלל התבואה ותמ'
ומתמעטת והרעב בא הה"ד וכ'
ויהי בימי שפט השפטים ויהי
רעב בארץ. מלאתך חובה היא
המוטלת עליך כשתמלא תבו'
תבואתך להתבשל והן בכורים.
ודמעך היין והתרומה ואמ' ידע
והוא לשון דמע. לא תאחר לא
תשנה סדר הפרישה לאחר
את המוקדם ולהקדים את המ'
המאוחר שלא יקדים תרומה
לבכורים ומעשר לתרומה. בכ'
בכור בניך תתן לי. לפדותו חמש
סלעים מן הכהן. ואלא כבר צוה
עליו במקום אחר אלא כדי לסמ'
לסמוך לו כן תעשה לשורך וכו'
מה בכור אדם לאחר שלשים
יום פודהו שנ' ופדויו מבן חדש
תפדה. אף בכור בהמה מגדלו
ומיטפלו שלשים יום ואחר כ'
נותנו לכהן. שבעת ימים יהיה
עם אמו זו אזהרה לכהן שאם
בא לומר הקריבהו לא יאמר
קודם שמונה לפי שהוא מח'
מחוסר זמן. וביום השמיני תת'
תתנהו לי. ואין חובה לבו ביום כל'
כלומר כיון שהגיע ונאמר ההלן
ומיום השמיני והלאה ירצה וג'
מה שמיני האמור להלן להכשי'
להכשיר משמיני והלאה אף כאן
שמיני האמור כאן להכשיר מש'
משמיני והלאה וכן משמע וכה'
וביום השמיני אתה רשאי לי'
ליתנו לי. ואנשי קדש תהיון לי.
אם אתם קדושים ופרושים ממש'
משיקוצי נבלות וטרפות הרי
אתם שלי ואם לאו אינכם שלי.
ובשר בשדה טריפה. אף בבית
כן אלא דבר הכת' בהווה. ומקום
שדרך בהמות ליטרף. וכן כי בשד'
בשדה מצאה וכן אשר לא יה'
יהיה טהור מקרה לילה הוא
הדין למקרה יום. אלא דיבר הכ'
הכת' בהווה ומקום שדרך בהמ'
בהמות ליטרף. וכן שטשטש על
ידי טריפה. דאב אדם אף חיה
כשירה אף מן בהמה כשירה
בחייה. לכלב תשליכון אותו. אף
הגוי ככלב. או אינו אלא כשמו'
כשמועו ת"ל בנבלה או מכר
לנכרי קל וחומר בטריפה שמו'
שמותרת בכל הנאות. אם כן מה
ת"ל לכלב לומר שהכלב מכובד
מן הגוי שהנבלה לגוי והטרפה
לכלב. ללמדך שאין הקב"ה מק'
מקפח שכר כל בריה שנ' ולכל ב'
בני ישר' לא יחרץ כלב לשונו. א'
אמר הק' תנו לו שכרו. לא
תשא שמע שוא סתם. לא תק'
תקבל שמע דשקר. אזהרה למ'
למקבלי לשון הרע ולדיין שלא
ישמע דברי בעל דין עד שיבא
בעל דין חבירו. אל תשת ידך
עם רשע. הטוען את חבירו ת'
תביעת שקר שתבטיחהו להי'
להיות לו עד חמס. לא
תהיה אחרי רבים לרעות. יש מ'
מקריו הזה אבל אינן מדרשי
חכמים אבל אין לשון המקרא
מיושב בהן על אופניו.
מיכאן דרשו
שאין מטין לחובה בהכרעת דיין
אחד וסוף המקרא דרשו אחרי
רבים להטות. שאם יש שנים
מחייבין יותר מן המזכין הטה
הטה על פיהם לחובה. ובדיני נפ'
נפשות דיבר הכתוב. ומאמצע המ'
המקרא לא תענה על ריב. שאין
חולקין על מופלא שבבית דין. לפ'
לפיכך מתחילין בדיני נפשות מן
מן הצד לקטנים שבהם. שאילו
תחילה שיאמרו את דעתם.
ולפי דברי רבותינו ז"ל
כך פתרון המקרא.
לא תהיה אחרי רבים לרעות לח'
לחייב. ולמה בשביל דיין שירבו
מחייבין על המזכין. ולא תענה
על הרב לנטות. מדבריו. ולפי שנ'
שהוא חסר יוד דרשו בן כך. ואח'
אחרי רבים להטות. ויש רבים
שאתה נוטה אחריהם. ואימתי
בזמן שהם שנים המכריעים בין
מחייבין יותר מהמזכין. ומה"ל
ומשמע שנ' לא תהיה אחרי
רבים לרעות. שומע אני אבל אם
היה עמהם לטובה. מכאן
אמרו דיני נפשות מטין על פי
אחד לזכות ועל פי שנים לחובה
ואונקלוס תירגם לא תתמנע מ"ל
מלאלפא מה דחזית כעי לך על
דינך. ולשון העברי לפי התרגום
כך דרשו. לא תענה על ריב לנטו'
לנטות. אם ישאלוך דבר משפט
לא תענה לנטות לצד אחר ולס'
ולסלק עצמך מן הריב. אלא הוי
דן אותו לאמתו. ואני אומר לא
נתיישב על אופניו ופשוטו כך
פתרונו לא תהיה אחרי רבים.
אם ראית רשעים מטים משפט
אל תאמר הואיל ורבים הם אנ'
אטה אחריהם. ולא תענה על
ריב לנטות. ואם ישאלך הנדון
על אותו משפט לא תענהו ד"ר
על הריב דבר הנוטה אחרי אותם
רבים להטות המשפט מאמתו
אלא אמור המשפט כאשר הוא
הוא ויהיה קולר תלוי בצואר הם

הרבים. לא תהדר. לא תחלוק לו
כבוד לזכותו בדין ולומר הואיל
ודל הוא אזכנו ואכבדנו. כי
תראה חמור שנאך וג'. הרי כי זה
משמש בלשון דילמא שהוא
מארבע לשונות של שימושי כי
וכה פתרונו שמא תראה חמו'
חמורו של שונאך רובץ תחת
משאו וחדלת מעזוב לו. בתמיה
עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון
עזרה וכן עוזר ועזוב וכן ויעז'
ויעזבו את ירושלם עד החומה.
מלאוה עפר לעזור ולסייע את
חוזק החומה. כיוצא בו וכי תא'
תאמר בלבבך רבים הגוים האלה
ממני. שמא תאמר כן בתמיה.
לא תיראו מהם. ומדרשו
כך דרשו רבותינו. כי
תראה וחדלת. פעמים אתה ח'
חדל פעמים אתה עוזר. הא כיצד
זקן ואינה לפי כבודו וחדלת
או בהמת גוי ומשוי ישר' וחדלת
מעזוב לו. ולמשקליה. ולמטול
משאו. עזוב תעזוב עמו. לפי'
לפרק המשאו. ד"א כי תראה
חמור שונאך. בזו ראיה במדר'
חביב השלום לפני הקב"ה שלא
הזהיר על ישר' מצוה זו אלא
ליתן שלום בין אדם לחבירו אע"פ
איפשר שיראה אדם שונאו
שיהא מסייע לו טעינו שלו
ולא ישלים עמו. כך דרש בה
מוגה. לא תטה
משפט אבינך. אביון לשון
אובה שהוא מדולדל מאוד וכ'
ותאוב לכל טובה. ונקי וצדיק אל
תהרג. מנין ליוצא מב"ד חייב
ואמ' אחד יש לי ללמד עליו זכ'
זכות מנין שמחזירין אותו
ת"ל נקי אל תהרג. וזה אע"פ ש'
שאינו צדיק שלא נצטדק
בדין מכל מקום נקי הוא מדין
מיתה שהרי יש לך לזכותו ומנ'
ומנין ליוצא מבית דין זכאי ואמ'

ואמ' אחד יש לי ללמד עליו חוב'
חובה להחזירו ת"ל וצדיק אל
תהרוג. וזה צדיק הוא שנצט'
שנצטדק בדין. כי לא אצדיק
רשע. אין עליך להחזירו כי לא
אצדיקנו בדיני. אם יצא מידך
זכאי יש לי שלוחים הרבה להמ'
להמיתו במיתה שנתחייב בה.
ושחד לא תקח. אפילו לשפוט
אמת שהרי כדי להטות את
הדין כבר נאמר לא תטה משפ'
משפט. יעור עיני חכמים. אפ'
אפילו חכם בתורה ונטל שוח'
שוחד סוף שתטרף דעתו וישכ'
וישתכח תלמודו ויכהה מאור
עיניו. ויסלף. כתרג' ויקלקל. ד"א
דברי צדיקים. דברים המיושר'
המיוצדקים. משפטי אמת.
וכן תרגם אונקלוס פתגמין תרי'
תריצין. ישרים. וגר לא תלחץ
בהרבה מקומות הזהירה תורה
על הגר מפני שסורו. את נפש
הגר. מה קשה לו כשלוחצין
אותו. ואספת את תבואתה. ל'
לשון הכנסה לבית. כמו ואספת'
ואספתו אל תוך ביתך. תשמט'
תשמטנה. מעבודה. ונטש'
ונטשתה. מלזבל ומלקשקש'
ויתרם תאכל חית השדה. להק'
להקיש מאכל אביון למאכל
החיה. מה חיה אוכלת בלא
מעשר אף אביונים אוכלין בלא
מעשר. מכאן אמרו
אין מעשר בשביעית. וכן תעש'
תעשה לכרמך. תחילת המקר'
המקרא בשדה הלבן כמו ש'
שאמור למעלה הימנו תזרע
את ארצך. וביום השביעי תש'
תשבת. אף בשביעי לא תעקר
שבת בראשית ממקומה.
שלא תאמר הואיל וכל השנה
קרויה שבת לא תנהג בה שב'
שבת בראשית. למען ינוח שו'
שורך וחמורך. תן לו נייח להתיר

שיהא תולש ואוכל עשבים מן
הקרקע או אינו אלא יחבשנו
בתוך הבית. אין זה נח אלא
צער. בן אמתך. בעבד ערל הכת'
מדבר. והגר. גר תושב. ובכל אש'
אשר אמרתי אליכם תשמרו. לע'
לעשות כל מצות עשה באזהר'
באזהרתה. שכל שמירה שבתו'
שבתורה אזהרה היא במקום
לאו. לא תזכירו. שלא יאמר שמ'
שמור לי בצד ע"ז פלונית. תעמוד
עמי ביום ע"ז פלונית. ולא יאמר
לגוי הרי אני מלוה לך מעות עד
ע"ז פלונית. ולא ישמע על פיך.
ולא ישמיע מן הגוי על פיך. של'
שלא תעשה שותפות עם הגוי
וישבע לך בע"ז שלו. נמצאת גו'
גורם שתזכר על ידך. ד"א
ובכל אשר אמרתי אליכם תשמ'
תשמרו ושם אלהים אחרים
לא תזכירו. ללמדך ששקולה ע"ז
כנגד כל העבירות. והנזהר בה
כשומר כולן. רגלים. פעמים. וכן
כי הכיתני זה שלש רגלים. חדש
האביב. שהתבואה מתמלאת
בו באביה. ד"א אביב לשון אבי'
בכיר וראשון לבכר פירות. ולג'
ולגדל פירות. ולא יראו פני ר'
ריקם. כשתבואו לראות פני בר'
ברגלים הביאו לי עולות. וחג הק'
הקציר. הוא חג השבועות. בכ'
בכורי מעשיך. שהוא זמן הב'
הבאת בכורים. ששתי הלחם
הבאים בעצרת מתירין את
החדש למנחות ולהביא בכורים
למקדש שנ' וביום הבכורים וג'
בשבועותיכם. וחג האסיף. ה'
הוא חג הסוכות. באספך את
מעשיך. שכל ימות החמה
מתייבשת בשדה. ובחג אוספ'
אוספין אותה לבית מפני הגש'
הגשמים. שלש פעמים וג'. לפי
שהענין מדבר בשביעית הו'
הוצרך לומר שלא יסתרסו רג'

רגליכם ומיקומן כל זכורך הזכרים
שבך· לא תשחט על חמץ· לא
תשחט הפסח בארבעה עשר
בניסן עד שתבער את החמץ· ו
לא ילין חלב חגי· חוץ למזבח· ש
עד בקר· יכול אף המערכה יפסל
לינה ת"ל על מוקדה על המזבח
כל הלילה· לא ילין· אין לינה אלא
בעמוד השחר של עד בקר· יכול
כל הלילה יכול להעלות מן הרצ׳
הרצפה למזבח· ראשית בכורי
אדמתך· אף השביעית חייבת
בביכורים לכך נאמרה אף כאן·
בכורי אדמתך· אדם נכנס לתוך
שדהו ראה תאנה שבכרה כרך
עליה גמי לסימן ומפרישה· ואין
ביכורים אלא משבעת המינין
האמורין במקרא· ארץ חטה
ושעורה וגפן ותאנה ורמון א׳
זית שמן ודבש· לא תבשל גדי·
אף עגל וכבש בכלל גדי· שאין
גדי אלא לשון ולד רך ומה ע"ל
שאתה מוצא בכמה מקומות
בתורה שכתוב בו גדי והוצרך
לפרש אחריו עזים· כגון ואנכי
אשלח גדי עזים· יש ללמוד שכ"מ
שכל מקום שנ׳ גדי סתם אף עג׳
עגל וכבש במשמע· ובשלשה
מקומות בתורה נכתב לא תבש׳
תבשל· אחד לאיסור אכילה וא"
ואחד לאיסור הנאה ואחד
לאיסור בישול· הנה
אנכי שולח מלאך· כאן נתבשרו
שעתידין לחטוא ושכינה אומ׳
אומרת להם לא אעלה בקרבך·
אשר הכינותי· אשר זימנתי
לתתו לכם· זהו פשוטו·
ומדרשו רבותינו
אל המקום אשר הכינותי· כבר
מקומו כנגדו· זה אחד מן כמה
מקראות שבית המקדש של
מעלה מכוון כנגד בית המקדש
של מטה· אל תמר בו· לשון המ"
המריה כמו אשר ימרה את פיך

פיך· ימרו בי· כי לא ישא לפש׳
לפשעכם· אינו מלומד בכך
שהוא מן הכת שאין חוטאין
ועוד הוא שליח ואינו עושה
אלא שליחותו· כי שמי בקרבו·
מחובר לראש המקרא השמר
מפניו· כי שמי משותף בו·
ורבותינו אמרו
זה מטטרון ששמו כשם רבו·
מטטרון בגימטריא שדי· וכן
מפורש בספר היכלות שבעים
ושתים שמות יש לו להקב"ה
ושבעים ושתים שמות יש לו
למטטרון וכלן מעין שמותיו
של הק׳ שהשם רמוז בתוכם·
ואיבתי· כתרגומו ואעיק· הרס
תהרסם לאותן אלוהות· ומצ׳
מצבותיהם· אבנים שהם מע׳
מעמידין להשתחוות להן· לא
תהיה משכלה· אם תעשה את
רצוני· משכלה· מפלת נפלים
או קוברת בניה קרויה משכלת
והמותי· כמו והמותי· כתרגומו
ואשגש· וכן כל תיבה שפעל׳
שלה בכפל אות אחרונה כש"ה
כשהתפך לדבר בלשון פעלתי
יש מקומות שנוטל את הכפל
הכפילה ומדגש את האחרו׳
ונקרו בא לא פום· כגון והמותי
מגזרת והמם גלגל עגלתו· סבו׳
סבותי מגזרת ביתאל סבב כי׳
ביתאל דלותי מגזרת דללו וחר׳
וחרבו יאורי מצור· על כפים
חקותיך מגזרת חקקי לב· את
מי רעתי· מגזרת קנה רעני׳
והמותגם והמותי ומקטול נ"ם
טועה הוא שאלו מגזרת מ"ת
היתה היה אומר לי שלו כפתח׳
ואין לה שלו מדגשת ואין נק׳
נקודה אלא פום ואלו והמתי
כמו והמתה את העם הזה· וכ׳
והתי"ו מדגשת לפי שתבוא ת"ו
תחת שני תוי"ן· האחת נשרש׳
נשרשת והאחת משמשת

כמו חטאתי· עשיתי· ומררתי
וכן נעתי החי"ת מודגשת שה"א
שאין בה אות שתים לפי שהיה
צריך שלשה תי"ו· שנים ליסו׳
ליסוד כמו כרת ת"ו· ואחת
אלהים· והשלישית לשמוש׳
ערף· שיפנו לפניך ויפנו לך
ערפם· הצרעה· מין שרץ העו׳
העוף והיתה מכה אותם בעי׳
בעיניהם ומטילה בהם ארס והם
מתים· והצרעה לא עברה את
הירדן· שממה· ריקנית מבנ׳
אדם לפי שאתם מעט ואין בכם
די למלאות אותה· ורבה עליך
עד אשר תפרה· תרבה· לשון
פרי· פרו ורבו· ושתי· לשון הע"
השתה והתי"ו מדגשת לפי ש"ה
שבמקום תחות שתים שאין ש"מ
שיתה בלא ת"ו· והאחת לשי׳
לשמוש· עד הנהר· פרת· וגר׳
וגרשתמו· ותגרשם· כי תעבד
את· הרי אילו כי משמשין בלשון
אשר· וכן בכמה מקומות· ומה
לשון אי· שהוא אחד משמשי
משמשי ארבע לשונות ע"מ
שהכי משמש שופט בהרבה
מקומות אם משמש בלשון ש"
אשר· כמו אם תקריב מנחת
ביכורים שהוא חובה·
ואל משה אמר·
פרשה זו קודם עשרת הדברות
נאמרה· בד׳ בסיון נאמר לו ע"ה
עלה· ונגש משה אל הערפל·
ויבא משה ויספר לעם בו ביו׳
ביום· את כל דברי ה'· מצות
פרישה והגבלה· ואת כל המש׳
המשפטים· שבע מצות שנ׳
שנצטוו בני נח· שבת וכיבוד
אב ואם ופרה אדומה ודינין
שניתנו להם במרה· ויכתב משה·
מבראשית עד מתן תורה· ו
וכתב מצות שנצטוו· וישכ"ם
וישכם משה בבקר· בחמשה
בסיון· את נערי· הבכורות· בנ׳

בזוגות· שתי זוגות· ואחד לא
לחייו דם שלה ואחד לחייו דם
שלמים· להיות אותם על העם·
ומכאן למדו רבותי'
שנכנסו אבותינו לברית במילה
וטבילה והרצאת דמים· שאין
הזאה בלא טבילה· ספר
הברית: מבראשית ועד מתן
תורה ומצות שנצטוו במרה·
ויזרק ענין הזאה· ותרגומו
וזרק על עמא ודבחיא לכפרה
על עמא· ויראו את אלהי ישר'
ישר' נסתכלו והציצו ונתחייבו
ונתחייבו מיתה· אלא שלא
רצה הק' לערבב שמחת התו'
התורה· והמתין לנדב ואביהוא
עד חנכת המשכן· ולזקנים עד
ויהי העם כמתאוננים· ותבער
בם אש יי' ותאכל בקצה המח'
המחנה· בקצינים שבהם· כמו
כמעשה לבנת הספיר· היא
היתה לפניו בשעת השעבוד
לזכור צרתן של ישר' שהיו מש'
משועבדים במעשה לבנים·
וכשנגאלו היה אור וחדוה לפ'
לפניו· וכעצם· כתרגומו לשון
מראה· לטוהר· לשון ברור וצלו
וצלול· ואל אציליו· הן נדב ואבי'
ואביהוא והזקנים· לא שלח יד·
ידו· מכלל שהיו ראויין להשל'
להשלחת יד· ויחזו את האלהי'
היו מסתכלין בו בלב גס מתוך
אכילה'   כד'

מדרש תנחומא'

ואל אציליו· היתה כמו אצילי
לשון גדולים· כמו ומאציליה
קראתיך· ויאצל מן הרוח· ו'
ויאמר אל משה לאמר ואתן ל'
תורה· עלה אלי וגו' והיה שם
ארבעים יום· את לחות האבן
והתורה והמצוה אשר כתב'
כתבתי להורותם· כל תרי"ג מצ'

מצות· בכלל עשרת הדברות

הן· ויכס ענן

ויע'
יפרש באזהרות שייסד לכל ד'
דבור ודבור מצות התלויות
בו· ויקם משה ויהושע משר'
משרתו· לא ידעתי מה טיבו
של יהושע לכאן· ואומר אני
שהיה התלמיד מלוה את הרב
עד מקום הגבלת תחומי ההר
שאינו רשאי לילך משם והלא'
והלאה· ומשם ויעל משה לב'
לבדו אל הר האלהים· ויהושע
נטה אהלו שם ונתעכב שם
מ' ארבעים יום· שכן מצינו
משירד משה וישמע יהושע
את קול העם ברעה· למדנו
שלא היה יהושע עמהם· ואל
הזקנים אמר· בצאתו מן המח'
המחנה· שבו לנו בזה· התעכ'
התעכבו כאן עם שאר העם
במחנה· להיות נכונים לשפוט
את העם לכל אשר לו ריב· חו'
חור· בנה של מרים היה ואביו
ואביו כלב בן יפונה שנ' ויקח לו
כלב את אפרת ותלד לו את חור·
ואפרת זו מרים היתה·

בראית בסוטה'

מי בעל דברים· מי שיש לו
דין· ויכסהו הענן· רבותינו
חולקים בדבר· יש מהן אומרי'
אילו ששת ימים שאחר ראש
חדש· ויכסהו הענן להר· ויק'
ויקרא אל משה ביום השביע'
השביעי· לומר עשרת הדב'
הדברות· ומשה וכל ישראל
עומדין אלא שחלק הכתוב
כבוד למשה· ויש מהן אומר
ויכסהו הענן למשה· ששת
ימים· לאחר עשרת הדברות
היו בתחלת ארבעים יום ע'
שעלה לקבל הלוחות· ולמדך
שכל הנכנס למחנה שכינה

טען פרישה ששה· מתוך הע'
הענן· ענן זה כמין עשה הוא
ועשה לו הקב"ה למשה שביל
בתוכו·

מנחה

תשלת

ואלה המשפטים·

ומפטירין בירמיה הד'
הדבר אשר היה אל יר'
ירמיהו מאת יי' אחרי
כרות המלך צדקיהו וג'

לי· לשמי· תרומה הפרשה· יפ'
יפרישו לי ממונם נדבה· ידב'
ידבנו לבו· לשון נדבה· והוא
לשון רצון טוב· תקחו את תרו'
תרומתי· אמרו רבותינו
ג' תרומות אמורות כאן· אחת
תרומת בקע לגלגלת שעשו מ'
מהם האדנים· כמו שמפורש
באלה פקודי· ואחת תרומת
המזבח בקע לגלגלת לקופות
לקנות מהן קרבנות צבור· ואח'
ואחת תרומת המשכן נדבת כל
אחד שהתנדבו דברים האמו'
האמורים בענין· זהב וכסף ונ'
ונחשת ותכלת וגו'· כולם באו ב'
בנדבה איש מה שנדבו לבו
חוץ מן הכסף· שבא בשוה ולא
מחצית השקל ולא אחר ולא
מצינו כסף במלאכת המשכן ש'
שהמערך שם כסף· אשר שב'
וכסף פקודי העדה וגו'· בקע
לגלגלת וגו'· ושאר כסף הבא

שם בנרכה עשויהו לכלי שרת
תכלת׳ שיר צבוע כרבה חזון ור״ה
וצבעו ירוק׳ וארגמן׳ שיר צבוע
אין צבע ששון יוהגון׳ ושש׳
הוא פשתן׳ ועזים׳ נוצה של
עזים׳ לכך תרגם אונקלוס ומעזי
תכוון הנשים ולא עזים עצמן
שהנוצה של עזים׳ עשאו ואילו
מאדמים׳ צבועות היו אדום לא״
לאחר עשייתן ועורות תחשים׳
מין חיה ולא היו אלא לשעה׳ ו״ה
והרבה גוונים היו לה׳ לכך מתר׳
ססגונין ששש ומתפאר בגוונ׳
שלו׳ ועצי שטים׳ ומאין היו לה׳
להם עצי שטים במדבר׳

פירש׳ תנחומא

יעקב אבינו צפה ברוח הקודש
שעתידין ישר׳ לבנות משכן במ״
במדבר והביא ארזים למצרים
ונטען וציוה את בניו ליטלם עמ׳
עמהם כשיצאו ממצרים׳
והוא שיסד הכב׳
הכבלי טם מטע
בזרזים קורות
בתיגי ארזים׳ ושמן למ׳
למאור שמן זית זך להעלות נ״
נר תמיד׳ ובשמים לשמן המש׳
המשחה שנעשה למשוח ב׳
כלי המשכן לקדשו והמערכה
בשמים כמו שמפורש בכי תש׳
תשא ולקטרת הסמים׳ שהיו
מקטירים בכל בקר וערב׳ כמו
שמפורש בואתה תצוה׳ ולשון
קטרת העלאת קיטור ותמרות
עשן׳ ואבני שוהם׳ שתים היו נ״
הזכרנו שם לצורך האפוד בו״
בואתה תצוה׳ ומלואים׳ על שם
שעושין להם בזהב מקום מוש׳
מושב כמין גומא ונותנין האבן
שם ומלאות הגומא קרויין אב״
אבני מלואים׳ ומקום המושב
קרוי משבצות׳ לאפוד ולחשן
השוהם לאפוד ואבני מלואים
לחשן׳ וחשן ואפוד מפורש׳
בואתה תצוה והן מיני תכשיט׳
ועשו לי מקדש׳ ביום הכפורים
עצמו נאמרה פרשה זו של מ״
משכן אעפ׳ שפרשת משכן
קודמת למעשה אומ׳ יהודה
אין מוקדם ומאוחר בתורה׳
כנגד ומעשה העגל היה לאחריו ומטול
ומטולטלות הן פרשיות של הת׳
תורה׳ עשה כששה בסיון׳ ש׳
עשה שם ארבעים וארבעים
וארבעים ושני ימים בין הפ״
הפרקים אותה מועד שביום
הכיפורים נאמר לו סלחתי ומ׳
ועוה להמשכן שידעו כל
האומות שנתכפר להם׳ ועשו
לי מקדש׳ ועשו לשמי בית
קדושה׳ ככל אשר אני מראה
אותך׳ כאן את תבנית המשכן
המקרא הזה מחובר לשל מע״
מעלה הימנו ועשו לי מקדש
ככל אשר אני מראה אותך
וכן תעשו לדורות אם יאבד׳
אחד מן הכלים או כשתעשו לי
בית עולמים כגון שלחנות וכי׳
וכיורות ומנורות ומכונות ש״
שעשה שלמה בתבנית אילו
תעשו אותם׳ ואם לא היה הכ״
המקרא מחובר למעלה הימנו
לא היה לו לכתב וכן תעשו אל׳
אלא כן תעשו׳ והיה מדבר
של עשיית אהל מועד וכליו
ועשו ארון׳ כמין ארונות שא״
שעושין בלא רגלים׳ עשויין כמ״
כמין תבה שקורין ארשא יושב
על שוליו׳ מבית ומחוץ תצפנו
תצפנו׳ ג׳ ארונות עשה בצלאל
שנים של זהב ואחד של עץ
ארבע כתלים ושולים לכל אחד
ואחד ופתוחין מלמעלה נתן
של עץ בתוך של זהב ושל זהב
בתוך של עץ׳ וחיפה שפתו
העליונה בזהב עליהן ונמצא
מבית ומחוץ זר זהב׳ כמין כתר
ומקיף לו סביב לשפתו למעלה
משפתו שעשה ארון החיצון
גבוה מן הפנימי עד שעלה למ׳
למעלה מעובי הכפרת׳ ולמעלה
הימנו משהו׳ וכשהכפרת שוכ׳
שוכב על עובי הכתלים עולה הז׳
הזר למעלה מעובי הכפרת כל שהו
והוא סימן לכתר תורה׳ ויצקת
לשון התכה׳ כתרגומו ותתיך
ארבע פעמותיו׳ כתרגומו זויא׳
זויותיו׳ ובזויות העליונות סמ׳
סמוך לכפרת היו נתונות שנ׳
ונכון ושנים ומכון לרחבו של
ארון׳ והבדים נתונין בהן׳ ואור׳
ואורכן של ארון מפסיק בין הב׳
הבדים׳ אמתים וחצי בין בד לבד׳ שהי׳
שהיו שני כרובים עומדים
הארון ומהלכים ביניהם׳ ושתי
טבעות על צלעו הא׳ הן הן ארבע
טבעות שבתחילת המקרא׳
ופירש לך היכן היו׳ ואלו זו יתר׳
יתירה היו׳ ופתרו כמו שתי כנ׳
טבעות׳ ויש לישבה כן ושתים
ושתים מן הטבעות האלו על
צלעו האחת׳ צלע צד׳ כרי״ מ׳
מאותה׳ לא יסורו ממנו׳ לעולם׳
ונתת אל הארון׳ כמו בארון׳ הע״
העדות התורה׳ שהיא עדות
ביני וביניכם׳ שציויתי אתכם מ״
מצוות הכתובות בה׳ כפרת׳ כ״
כסוי על הארון׳ שהיה פתוח
מלמעלה ומניחו עליו כמין דף׳
אמתים וחצי ארכה כארכו של
ארון וכן רחבה כרחבו של ארון
ומונחת על עובי הכתלים ארבע׳
ארבעתם ואעפ׳ שלא ניתן של׳
שיעור לעביה׳

פרשו רבותינו

שהיה עביה טפח׳ כרובים׳
דמות פרצוף תינוק להם׳ מק׳
מקשה תעשה אותם׳ שלא
תעשם בפני עצמן ותחברם
בראשי הכפרת לאחר עשיית׳

עשייתן מעשה הערפין שנ'
שקורין שולדריין אולין להטיל
זהב הרבה בתחילת עשיית
הכפרת ומכה בפטיש ובקורנס
באמצע וראשין בולטין למעלה
ועשה הכרובים בבליטת קצותיו
מקשה כמו שבודקין כלים כמו
דין ולא נקשו קצות הכפרת'
ראשי הכפרת ועשה כרוב אח'
אחד מקצה' שלא תאמר שנים
כרובים לכל קצה וקצה לכך הוצ'
הוצרך לפרש כרוב אחד מקצ'
וג' מן הכפרת עשה תעשו
את הכרובים זהו פירושו של
מקשה תעשה אותם שלא תע'
תעשם כמין עמוד ותחברם לכ'
לכפרת' פרשי כנפים' שלא תע'
תעשה כנפיהם שוכבים אלא
פרושים וגבוהים למעלה אצל
ראשיהם' שיהיו עשרה טפחי'
בחלל שבין כנפים לכפרת'

כראית בסוכה

ואל הארון תתן את העדות'
לא ידענו למה נכפל שהרי כת'
כבר נאמר ונתת אל הארון את
העדות' ויש לומ' שבא ללמד ש
שבעודו ארון לבדו בלא כפרת'
יתן תחילה את העדות בתוכו
ואחר כך יתן את הכפרת עליו'
וכן מצינו כשהקים את המשכן
נא' ויתן העדות על הארון ואח'
אל מעלה' ונועדתי' כשיוקבע
מועד לך לדבר עמך אותו מקום
אקבע מועד שאבוא שם לד'
לדבר אליך' ודברתי אתך מעל
הכפרת' ובמקום אחר הוא או'
וידבר ייי אליו מאהל מועד לא'
לאמר' זה המשכן מחוץ לפרכת
נמצאו שני כתובים מכחישין
זה את זה בא הכתוב השלישי
והכריע ביניהם' ובבוא משה
אל אהל מועד וישמע את הקו'
מדבר אליו מעל הכפרת' משה

היה מדבר נכנס למשכן וכיון ש
שבא בתוך הפתח קול יורד מן
השמים לבין הכרובים ומשם
יוצא ונשמע למשה באהל
מועד ואת כל אשר אצוה אות'
אותך' הרי זו יתירה ומפולה
וכמוה הרבה במקרא וכן תפ'
תפתר ואשר אדבר עמך שם
את אשר אצוה אותך אל בנ'
ישר' היו' קומתו גבה רגליו מ
עם עצי השלחן' זר זהב סימן
לכתר מלכות שהשלחן שם ע'
עושר וגדולה היו כמו שאומ'
שלחן מלכים' ומסגרת תרגומו
גדנפין' נחלקו חכמי
ישראל בדבר' יש אומ'
למעלה היתה סביב לשלחן כמו
לבזבזין שבשפת שלחן שרים'
ויש אומ' למטה היתה תקועה
מרגל לרגל לארבע רוחות השל'
השלחן' ודף השלחן שוכב על
אותה המסגרת' ועשית זר זה'
זהב למסגרתו היו זר האמור
למעלה' ופירש לך שעל המסג'
המסגרת היה' לעומת המסגר'
תהיין הטבעות' ברגלים תקוע'
תקועות כנגד ראשי המסגרת'
לבתים לבדים' אותן הטבעות
יהיו בתים להכניס בהן הבדים'
לבתים' לצורך בתים לבדים' וכמ'
ועשיו בכ' לשון נפעל יהי נשיו
כב השלחן' ועשית קערותיו'
קערותיו' זה דפוס העשוי כ
כדפוס הלחם והלחם היה עשוי
כמין תיבה פרוצה ושתי רוח'
רוחותיה שוליה לו מלמטה
וקופל ועולין ומכוון כלפי מעלה
כמין כתלים' ולכך קרוי לחם הפ'
הפנים שיש לו פנים רואין לכאן
ולכאן לצדי הבית וזה וזה ונ'
ונותן מוכו להבו של שלחן ה'
וכתלים וקופים כנגד על שפת
השלחן והיה עשוי לו דפוס
של זהב ודפוס של ברזל כשל

והם היו נאפה וכשמוציאין מן
התנור נותנו בשל זהב' עד למחר
בשבת שמסדרו על השלחן' ו'
ואותו דפוס קרוי קערה' וכפו'
וכפותיו' הן בזיכין שנותנין בהן
לבונה' ושנים היו לשני קומצי לב'
לבונה שנותנין על שתי המער'
המערכות' שנ' ונתת על המער'
לבונה זכה' וקשותיו' הן כמין ח'
חצאי קנים חלולים הנסדקין לאו'
לאורכן' דוגמתן עשה של זהב
ומסדר שלשה על ראש כל לחם
שישבו לחם האחד על גבי אותן
קנים ומבדילין בין לחם ללחם כד'
שתיכנס הרוח ביניהם ולא
יתעפשו' ובלשון ערבי כל דבר
חלול קורין קסווה' ומנקיותיו' ל'
תרגומו ומכילתיה' הן סניפין כמ'
כמין יתידות זהב עומדין בארץ
וגבוהים עד למעלה מן השלחן
הרבה' כנגד גובה מערכות הלחם
ומפוצלין ששה פצולין זה למע'
למעלה מזה וראשי הקנים שת'
שבין לחם ללחם סומכים על אות'
אותן פיצולין כדי שלא יכבד מש'
משא הלחם העליונים על התחת'
התחתונים וישברו' ולשון מנק'
ומכילתיה סובלותיו' כמו עליו רש
הכיל' אבל לשון מנקיות אינ'י
יודע איך נופל על סניפין'
ויש חכמי ישראל
אומ' קשותיו אילו סניפין שמ'
שמקשין אותו ומחזיקין אותו
שלא ישבר' ומנקיותו' אילו
הקנים שמנקין אותו שלא יתע'
יתעפש' אבל אונקלוס שתירגם
ומכילתיה הוא שונה כדברי הא'
האומר מנקיות הן סניפין אשר
יסך בהם' אשר יכוסה בהם' ועל
קשותיו הוא אומ' אשר יסך בה'
בהם' שהם עליו כמין סכך וכן
במקום אחר הוא או' את הקש'
קשות הנסך וזה יסך וזה הנ'
והנסך לשון סכך וכיסוי הן לחם

הפנים שהיו לו פנים. כמו שפי'
שפירשתי ומנין הלחם וסדרן
ועריכתו מפורשין במאמר של
הפנים. ועשית מנורת זהב
טהור. מקשה תיעשה המנורה.
שלא יעשנה חוליות ולא יעשה
את קניה ונרותיה איברים איברי'
ואחר כך ידביקם כדרך הצורפין
שקורין שולדיר אלא כולה ביזה
אחת יכה אותה ומקיש בקורנס
וחותך בכלי האומנות ומפריד
הקנים אילך ואילך. תרגום של
מקשה נגיד לשון המשכה שנ'
שמושך האיברים מן העשת
לכאן ולכאן בהקשת הקורנס
ולשון מקשה מכת קורנס כמו
בטריין בלע"ז. תיעשה המנורה
מאליו. לפי שהיה מתקשה משה
בה. אמ' לו הקב"ה השלך הככר לאור
והיא נעשית מאליה לכך לא
נכתב תעשה. ירכה הוא הרגל
הרגל שלמטה העשוי כמין תיבה
תיבה ושלש רגלים יוצאים הימנה
היאנה למטן. וקנה הקנה האמ'
האמצעי שלה העולה באמצע
הירך זקוף כלפי מעלה ועליו נ'
נר האמצעי עשוי כמין בזך
לצוק השמן לתוכו ולתת הפתי'
הפתילים. גביעיה הן כמין כוס
טסות שעושין מזכוכית ארו'
ארוכין וקצרין וקורין להם מאז
מדרינש. ואלו עשוין של זהב
ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה
כמין שתן בהם הכתוב ולא
היו בה אלא לנוי. כפתוריה כמין
תפוחים היו עגולין סביב בולטי'
בולטין וכמה חלק בין כפתור
לכפתור. ופרחיה. ציורין עשוי'
עשויין כמין פרחים. ממנה יהי'
יהיו הכל מקשה יוצא מתוך
חתיכת העשת ולא יעשם לבד
וידביקם. יוצאים מצדיה. לכאן
ולכאן באלכסון משוכין ועולין
עד כנגד גובהה של מנורה.
שהוא קנה האמצעי ויוצאים
הימנו לפי שהיה גובה ראשי'
ראשיהן שוה לגובה של קנה
האמצעי השביעי שהוא נ'
יוצאים הששה. משקדים
כתרגומו בקנה מצויירין היו
כדרך שעושין לכלי כסף וזהב
וקורין לאותו ציור נייליר. בק'
שלשה גביעים בולטין מכל
קנה וקנה וכפתור ופרח היה
לכל קנה וקנה. ובמנורה ארבעה
ארבעה גביעים. בגופה של
מנורה היו ארבעה גביעים. אח'
אחד בולט בה למטה מן הקנים
הקנים והשלשה למטה למעלה
מן יציאות הקנים היוצאים ממ'
ממנה מצדיה. משקדים כפ'
כפתוריה ופרחיה. וכפתור תח'
תחת שני הקנים. מתוך הכפתור
היו הקנים משוכים משני צ'
צדיה אילך ואילך. כך שנינו
במלאכת המשכן. גובהה של
מנורה שמונה עשרה טפחי'
טפחים. הרגלים והפרח שלש
טפחים הוא הפרח האמור
בירך שנ' עד ירכה ועד פרחה
וטפחים חלק. וטפח שבו גבי'
גביע מהארבעה גביעים
וכפתור ופרח שלו. וכפתור ופרח מן
משני כפתורים ושני פרחים
האמורים במנורה עצמה שנ'
משוקדים כפתוריה ופרחיה.
ללמד שהיה בקנה האמצעי
שני כפתורים ושני פרחים. ח'
לבד מן הג' כפתורים שהקנים
נמשכין מתוכן שנ' וכפתור
תחת שני הקנים ממנה. וט'
וטפחים חלק וטפח כפתור
ושני קנים יוצאים ממנו. וט'
וטפח חלק וטפח כפתור. וכ'
ושני קנים יוצאים ממנו. וט'
וטפח חלק וטפח כפתור. וב'
ושני קנים יוצאים ממנו. וט'
וטפחים חלק נשתיירו שם ג'
טפחים שבהם ג' גביעים וכפ'
וכפתור ופרח. נמצאו גביעים
כ"ב. י"א לששה קנים ג' לכל אחד
ואלו כפתורים. ו' בששת הקנים
בגופה של מנורה ג' שהקנים
יוצאים מהם ושנים עוד במנ'
של משוקדים כפתוריה. ומ"ה
ומיעוט כפתורים שנים היו אחד
למטה אצל הירך והאחד בג'
טפחים העליונים עם השלשה
גביעים. וט' פרחים היו לה. כ"ז
ששה לששת הקנים שנא'
בקנה האחד כפתור ופרח. וג'
למנורה שנ' משקדים כפתוריה
ופרחיה. ומיעוט פרחים שנים
ואחד האמור בפרש בה עולה
עד ירכה ועד פרחה. ואם ת"ל
תדקדק במשנה זו האמורה
למעלה תמצאם. ואיש איש כ'
כשמות. את נרותיה. כמין בזך
כמין שנותנין לתוכן השמן
והפתילות. והעלה את נרותי'
והאיר אל עבר פניה. עשה פי
ששת הנרות שבראשי הקנ'
הקנים היוצאים מצדיה. ומ"ה
ומסובין כלפי נר האמצעי כדי
שיהו הנרות כשתדליקם מאי'
מאירים אל עבר פניה. ומסב
אורם אל מול פני הקנה האמצ'
האמצעי שהוא גוף המנורה
ראו והאיר אל עבר פניה. ידל'
ידליק הפתילות אל עבר מול
המנורה שזה היה לצד השל'
השלחן שמנגד כדכת' ואת
המנורה נכח השלחן. וכן כת'
כתוב אל מול פני המנורה יאי'
יאירו שבעת הנרות. שכולן מ'
מאירין לצד השלחן שכנגדו
לפניו. כך פי' רבי שמריה.

נשלם מעשה מנורה ונרותיה

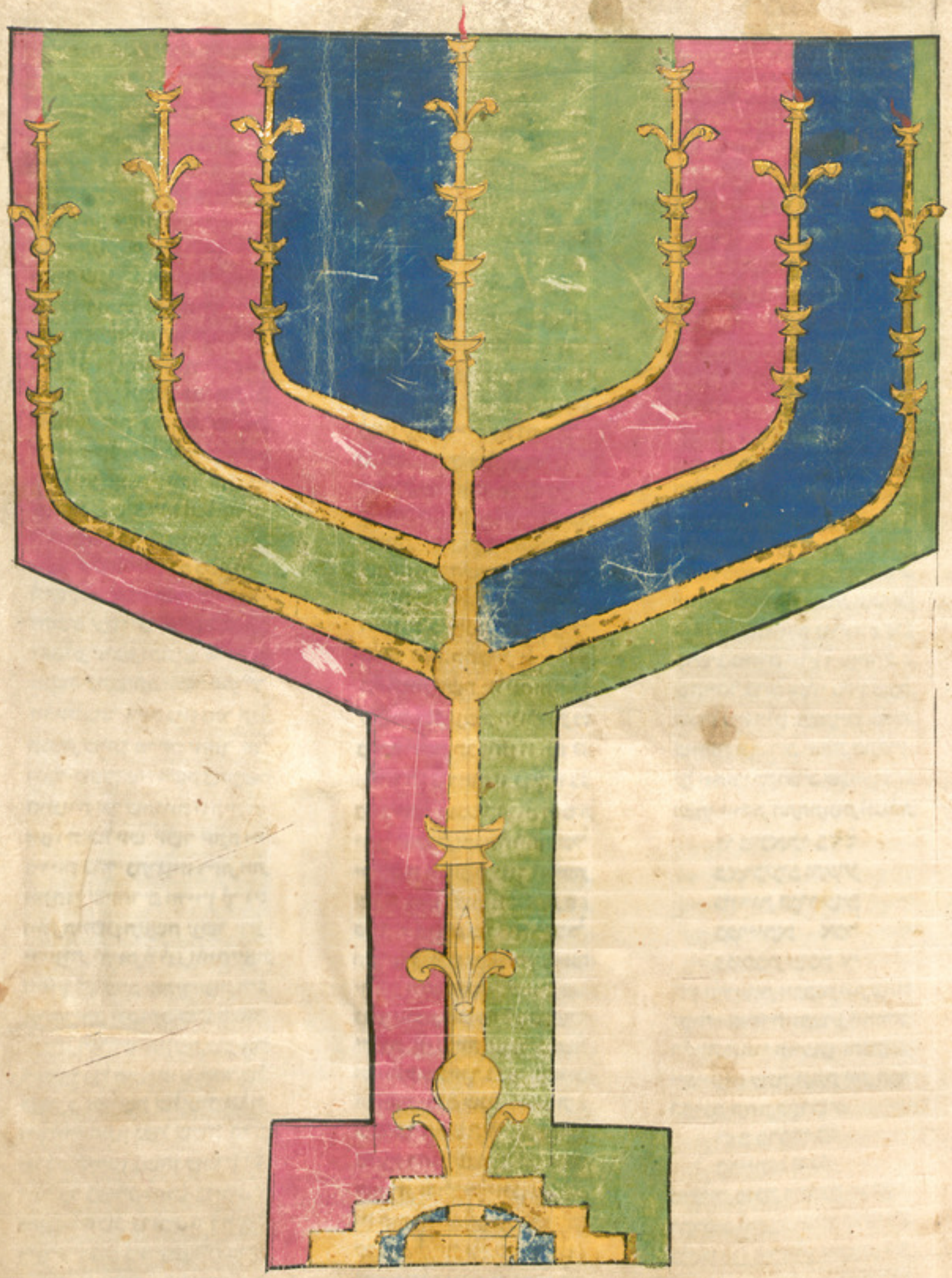

ומלקחיה· הם צבתים העשויין
ליקח בהן הפתילות מתוך השמן
ליישבם ולמושכן בפי הנרות· ועל׳
ועל שם שלוקחין בהן קרויין מל׳
מלקחים· ואונקלוס תירגם צבת׳
צביתהא לשון צבת שבלישו ׃
בלשון לעז· ומחתתיה· הן כמין ׃
כיסוין קטנים· שבהן חותה את
האפר שבנר בבקר בבקר כשהו׳
כשהוא מטיב את הנרות ומוצ׳
ומוצא הפתילות שדלקו הלילה
וכבו· ולשון מחתה פורייר׳
לחתות אש מיקוד· ככר זהב טה׳
טהור יעשה אותה וגו׳· שלא
יהיו משקלה עם כל כליה אלא
ככר לא פחות ולא יותר· והככר
של חול ששים מנה ושל קודש
היה כפול ק״כ מנה· והמנה הוא
ליטרין ששוקלין בה כסף למש׳
למשקל קולוניא· והוא מאות זהו׳
זהובים עשרים וחמשה סלעים
והסלע ארבע זהובים· וראה ועש׳
ועשה בתבניתם אשר אתה מר׳
מראה בהר· ראה כאן בהר תבנ׳
תבנית שאני מראה אותך· ומגי׳
ומגיד שנתקשה משה במעשה
המנורה עד שהראה לו הקב״ה
מנורה של אש· אשר אתה מר׳
מראה בהר· כתרגומו דאת מת׳
מתחזי· שאחרים מראין לך· ואת׳
ואת המשכן תעשה עשר יריע׳
יריעות· להיות לו לגג ולמחיצות
מחוץ לקרשים שהיריעות תלו׳
מאחריהם לכסותם· שש משזר
ותכלת וארגמן ותולעת שני הרי
ד׳ מינין בכל חוט וחוט· אחד של
פשתים ושלשה של צמר וכל אח׳
ואחד ואחד חוטו כפול ששה הרי
ארבע המינין כשהן שזורין יח׳
יחד כ״ד כפולים לחוט· כרובים ׃
מעשה חשב· כרובים היו מצוי׳
מצויירין בהן באריגתן ולא ברק׳
ברקימה שהוא מעשה מחט ׃
אלא באריגה בשני כתליה פרצו׳

אחד מכאן ופרצוף אחד מכ׳
מכאן· ארי מצד זה ונשר מצ׳
מצד זה· כמו שאורגין חגורות
של משי שקורין פרישיש· תה׳
תהיין חוברות· תופרן במחט זו
בצד זו· חמש לבד וחמש לבד ׃
אשה אל אחותה· כן דרך המק׳
המקרא לדבר בדבר שהוא לש׳
לשון נקבה· ובדבר שהוא לשון
זכר אומר איש אל אחיו כמו ׃
שנ׳ בכרובים ופניהם איש אל
אחיו· ללאות· לולצ״ש בלשון ל׳
לעז· וכן תירגם אונקלוס ענובין
לשון עניבה· הקיצונה בחוברת· בא׳
באותה יריעה שבסוף החבור
קיצונה של חמש יריעות קרוי׳
קרוייה חוברת· וכן תעשה בש׳
בשפת האחת מן היריעות שב׳
שבמחברת השנית באותה ירי׳
יריעה שבסוף החיבור שהיא
חיצונה· קיצונה· לשון קצה·
כלומר לסוף החוברת· מקבילות
הלולאות אשה אל אחותה· שמ׳
שמור שתעשה הלולאות במ׳
מדה אחת הבדלתן זו מזו ו׳
וכמדתן ביריעה זו כן יהיו בח׳
בחבירתה· שכשתפרוש חוברת
אצל חוברת יהו הלולאות של
יריעה זו מכוונות כנגד לולאות
של זו· והוא לשון מקבילות זו ׃
כנגד זו· תרגום של נגד· לקבל·
היריעות ארכן עשרים ושמונה
אמות ורחבן ארבע אמות· כנג׳
כנגד ארבע שבועות שבספר
יצירה· ולי נראה עשרים ושמ׳
ושמונה שבאורך כנגד עשרים
ושמונה ימים שבד׳ שבועות ׃
וכשחבר חמש היריעות יחד
נמצא רחבן עשרים· וכן חוברת
השנית· והמשכן ארכו שלשים
מן המזרח למערב שנ׳ עשרים
קרשים לפאת נגבה תימנה· וכן ׃
לצפון וכל קרש אמה וחצי הי׳
היו אמות הרי שלשים אמה ומן ה׳

המזרח למערב· ורחב המשכן ׃
מן הצפון לדרום עשר אמות שנ׳
ולירכתי המשכן ימה תעשה ש׳
ששה קרשים ושני קרשים למק׳
למקצעות· ובמקומם יפרשם למ׳
למקראות הללו· ארך היריעות ל׳
ארכן ורחבן של משכן· עשר א׳
אמות· מן היריעות לגג חלל רחב ׃
המשכן· אמה מכאן ואמה מכאן
לעובי ראשי הקרשים שעביין
אמה· נשתיירו ששה עשר אמ׳
אמה· שמונה לצפון ושמונה ל׳
לדרום· מכסות קומת הקרשים
שגבהן עשר· נשתיירו שתי אמ׳
אמות התחתונות מגולות· רחבן
של יריעות ארבעים אמה כשהן
מחוברות· כ׳ אמות לחוברת· ל׳ מה׳
מהן לגג חלל המשכן לאורכו· ואמ׳
אמה כנגד עובי ראש הקרשים
שבמערב· ואמה לכסות עובי עמ׳
עמודים שבמזרח שלא היו קר׳
קרשים במזרח אלא ד׳ עמודים ׃
שהמסך פרוס ותלוי בהן שבת׳
שבהן כמו וילון· נשתיירו שמונ׳
שמונה עמודים אמות התלויין
על אחורי הקרשים שבמערב ו׳
ושתי אמות התחתונות מגולות·
זו מצאתי בב׳
בארבעים ותשע
מידות הנדרשים
בברייתא· אבל
במסכת שבת א׳
אין היריעות מכסות את עמו׳
עמודי המזרח· ותשע אמות
תלויות אחורי המשכן· והכתוב
מסייעו שכת׳ ונתת את הפר׳
הפרוכת תחת הקרסים·
ואם כדברי בב׳
ברייתא זו נמ׳
נמצאת פרכת משוכה מן הק׳
הקרסים למערב אמה· קרסי זהב
בלשון לעז פירמלץ ומכניס ר׳
ראשן אחד בלולאות שבחוברת
זו וראש השיני בלולאות שבח׳

שבחוברת זו ומחברן בהם יריע׳
יריעות עזים. ומטעה של עזים׳
ליוהל על המשכן לפרוש יומה
על יריעות התחתונות. שלשים
באמה. שכשעתן יורדן לרחב
המשכן כמו שנתנו הראשונות
טיפין יוילו ערפות. אמה מיכן
ואמה מכאן לכסות אחת מהש׳
והשתים אמות שנשיירו מגלו׳
מגלות בקרשים. והאמה התח׳
התחתונה של קרש שאין היר׳
היריעה מכסה אותה. היא הא׳
האמה התחובה בנקב האדן. ש׳
שהאדנים גובהן אמה. וכפולת
היריעה הששית. שערפת בא׳
באילו העליונות יותר מן התח׳
התחתונות. אל מול פני האוהל
חצי רחבה היה תלוי וכפול על ה׳
המסך שבמזרח כנגד הפתח׳
דומה לכלה צנועה המכוסה ד׳
בצעיף על פניה. וסרח העודף
בירעות האוהל על יריעות המ׳
המשכן. יריעות האוהל הן העל׳
העליונות של עזים שקרויות
אוהל. כמו שאומר בהן לאוהל על
המשכן וכל אוהל האמור כאן אי׳
אינו אלא לשון גג. שאינו אוהל
ומסככות על התחתונות. והן הין
עודפות על התחתונות חצי יר׳
יריעה למערב שהחצי של יריע׳
יריעת אלו היתירה היתה כבכל
אל מול פני האוהל. נשייר שתי
אמות רחב. חציה עודף על רחב
התחתונות. תסרח על אחורי הא׳
המשכן. לכסות שתי אמות ש׳
מגלות בקרשים. והאמה מזה
והאמה מזה. לצפון ולדרום. כמו
שפירשתי למעלה. למדה תורה
דרך ארץ שיהא אדם חס על ה׳
היפה. אחורי המשכן הוא עד
ומערב. לפי שהפתח במזרח ש׳
שהן פנים. וצפון ודרום קרויים
צדדין לארץ ולשמאל. ומכסה ד׳
לאוהל לאותן ג״ג של יריעות עזים

עשה עוד ומכסה אחד של ע׳
עורות אילים מאודמים. ועוד לו
למעלה הימנו מכסה עורות ת׳
תחשים. ואותן מכסאות לא היו
מכסין אלא את הגג. אורכן של׳
שלשים אמה ורחבן עשר׳
אילו דברי רבי
נחמיה. ובדברי
רבי יהודה אומ׳
מכסה אחד היה חציו עורות
אילים מאודמים וחציו עורות
תחשים. ועשית את הקרשים׳
היה לו לומר ועשית קרשים.
מה שכתב הכר ודבר מאיזה
הקרשים אותן העומדין ומיוח׳
ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע
ארזים במצרים. ובשעה שמת
צוה את בניו להעלותן ע׳
עמהן כשיצאו ממצרים שאמ׳
שעתיד הק׳ לצוות אותם לעש׳
לעשות משכן במדבר ועצי
שטים ראו שיהו מזומנין בידכם
וזהו שיסד רבי
שלמה הבבלי
פה קדוש דצ״ל
טס מטע מארץ
מצרים קורות
כתוב ארזים
שנזדרזו להיות מוכנים בידכם
ומקודם לכן. עצי שטים עומדים
יונשטינטיבש בלשון לעז׳ שה׳
שיהיו אורך הקרשים זקופין למ׳
למעלה בקירות המשכן ולא ת׳
תעשה הכתלים בקרשים שו׳
שוכבים להיות רוחב הקרשים
לגובה הכתלים קרש על קרש׳

זמירש אגרה

עומדים

שהועמדו וביאו קודם לכן עצי
שטים. עשו ועשה שטות ו׳
והכעיסוני בעגל יביאו עצי ה׳
שטים ויכפרו על שטותם. ר״ו
שטים. שלום. טובה. ישועה. ה׳
מחילה. וכן ומזבח מחילה. זכות.

טרכה. חייב. עשר אמות אורך
הקרש. ולמדנו גובהו של משכן
עשר אמות. ואמה וחצי האמה
רחב. ולמדנו אורכו של משכן לעש׳
לעשרים קרשים שהיו בצפון וב׳
ובדרום מן המזרח למערב שלשי׳
אמה. שתי ידות לקרש האחד.
היה חורץ את הקרש מלמטה ד׳
באמצע בגובה אמה ומניח רביע
רחבו מיכן ורביע רחבו מיכן. והן
הן הידות. והחריץ חצי רחבו ה׳
הקרש באמצעית. ואותן הידות
מכניס באדנים שהיו חלולים. וה׳
והאדנים גובהן אמה. ויושבין
רצופין ארבעים זה אצל זה. וידו׳
וידות הקרש הנכנסות בחלל הא׳
האדנים חרוצים משלש צדיהן
רחב החריץ כעובי שפת האדן
שיכסה הקרש את כל ראש האד׳
האדן. שאם לא כן נמצא רוח בין
קרש לקרש כעובי שפת שני הא׳
האדנים שיפסיקו בינהם. וזהו
שנ׳ ויהיו תואמים מלמטה שיה׳
שיחרוץ את צדי הידות כמו ש׳
שיתחברו הקרשים זה אצל זה.
משולבות. עשויות כמין שליבו׳
שליבות סולם מובדלות זו מזו.
ומשופין ראשיהן כדי ליכנס
בתוך חלל האדן. כשליבה הנכנ׳
הנכנסת בנקב עמודי הסולם.
אשה אל אחותה. מכוונות זו
כנגד זו. שיהו חריצן שוין זה
במדת זו שלא יהו שתי הידות
זו משוכה לצד פנים וזו משוכ׳
לצד חוץ בעובי הקרש שהוא
אמה. תרגום של ידות ציריין. ל׳
לפי שדומות לצירי הדלת הנכ׳
הנכנסין בחורי המפתן. לפאת
נגבה תימנה. אין פאה זו לשון
מקצוע. אלא כל הרוח קרוי פאה
פאות תרגומו לרוח עיבר דרו׳
דרומא. ולירכתי. לשון סוף. כת׳
כתרגומו ולסייפי. ולפי שהפתח
במזרח קרוי המזרח פנים והמ׳

והמערב יהודיים והוא סוף
שהפנה הן הריוש תעשה שש
ששה קרשים הרי תשע יהות
רחב ושני קרשים לזקן יעשה
יהת לזקן עפונית ומערבית
ויהת למערבית דרומית כל
שמונה הקרשים בסדר יהרן
יוליו שיולו השתים יהין בחלל
המשכן יוליו חצי היהה ומזה
וחצי היהה ומזה עריות בחלל
להשלים רחב לעשר והיהה
ומזה ביהת בנגד יהות עובי
קרשי העפון והדרום כדי ש
שיהיו הזקיעע ומחזן שוה
ויהין כל הקרשים תיהים זה לזה
לזה ולחטה שליו יפסיק עובי
שפת שני היהנים ביניהם לה
להרחיק זו מזו והו שפירשתי
שיהו ערי הירות חרוצין ומצ
ומעדיהן שיהו רוחב הקרש בה
בולט לערין חזן ליר הקרש לכ
לכסות יות שפת היהן וכן ת
הקרש שיועלו ומניהו תיהים
זה לזה וקרש הזקיעע שבסוף
המערב חזין לרחבו בעובין
בנגד חרוץ שליער קרש העפו
העפוני והדרומי כדי שליו י
יפרידו היהנים ביניהם ויחדן
יהין תהים כמו תיהים יול
ריושו של קרש יול הטבעת
היהת כל קרש וקרש היה חו
חרוץ לזעלה ברחבו שני חר
חריעים בשני ערין כדי עובי
טבעת ומכניסו בטבעת יהת
נייני ותהים לקרש שיועלו
יובל יהתן טבעת ליון ידעתי כי
יום קבועה הן יום מטולטלת
ובקרש שבזיקיעע היה טבעת
בעובי קרש הדרומי והעפוני
ודיוש קרש הזיקיעע שבסוף
המערב בנגד התוכו נייניו שני
הכתלים וחוברין כן יהיה לש
לשני הקרשים שבזיקיעע לקר
לקרש שבסוף עפון ולקרש ה

המערבי וכן לשני הזקיעין
והיו שמונה קרשים הן היהו
היהורות לזעלה תעשה שני
ששה קרשים ושני קרשים
לזקיעות טויעו שיהיו
קרשים בסדר המערבי כך שהי
שהיה סדר הקרשים בתליות
המשכן היה עשרה יות היהנ
היהרנים חלולין וחורין ה
יות הקרש מלמטה רביע ויכן
ורביע ויכן והחריין היין כיו
ביהיעע ועשה לו שתי ידות
כנין שני חזזין

ולי נראה שהגירסיו
כמו שני חזזין כנין שתי
שליבות סלם המובדלות זו מ
ומשופות ליכנס בחלל היהן
כשליבה הנכנסת בנקב עמוד
הסלם והיו לשון ומשלבות ע
עשויות כנין שליבה ומכניסן
לתוך שני יהנים שב שני יהנ
שני יהנים וג וחורין יות הק
הקרש מלמעלה יהעבע ויכן
ויהעבע ויכן ונותן לתוך טבע
טבעת יוחת של זהב כדי שליו
יהו נפרדין זה מזה שב ויהיו
תיהים ומלמטה

כך היא המשנה
והפירוש שלה
היעשתי למעלה
כסדר המקראות
ריחים כתרגומו עגרין ומלע
יושפריש חושה לקרשי ע
על המשכן יהיו חושה
שלשה הן יהיו שהבריח הע
העליון והתחתון עשוי משני
חציטה זה ומבריח ער חצי ה
הכותל וזה כמו כן זה נגנם
בטבעת ויער זה וזה ויער זה
ער שמגיעין זה לזה נמצאו
העליון והתחתון שעם שהן
יהבעה יובל היהיעע יהכו
נגד כל הכותל ומבריח חיצ
הכותל ער קיעהו כמה שב וחב

והבריח התיכון בתוך הקרשים
מבריח מן הקיעה יול הקיעה העל
העליונים והתחתונים היו להם
טבעות בקרשים ליכנס לתוכן ב
טבעות לכל קרש ושולשין בתוך
עשרה יהות של גמה הקרש
חלק יוחר מן הטבעת העליונה
ולזעלה וחלק יוחר מן התחתונה
ולמטה וכל חלק הויו רביע יותר
הקרש ושני חלקים בין טבעת
לטבעת כדי שיהו כל הטבעת
מכוונין זה נגד זה יובל לבריח
התיכון יון טבעות יולי הקרש
הקרשים נקובין בעובין והוא
נגנם כה דרך הנקבים שהן מכו
מכוונין זה מול זה והוא שנ בתוך
הקרשים הבריחים העליונים
והתחתונים שבעפון ושבדרום
יותר כל יוחר חמש עשרה יהה
והתיכון יותר כו שלשים והוא מן
הקיעה יול הקיעה והמבריח ער
לזעבע וחמשה בריחים שבזיע
שבמערב יותר העליונים והתח
והתחתונים שש שש יהות והב
והתיכון יותר כו שנים עשר כנגד
רוחב שמונה קרשים

כך היא מפה מפורשת במלאכת המשכן

נתנים לבריחים הטבעות שהע
שתעשה בהם יהיו נתנים ליכנס
בהם הבריחים ועפית יות הבר
הבריחים והב לון שהיה הזהב
מדובק על הבריחים יון עליהם
שום עיפוי יולי הקרש היה קב
קבוע טיון שתי פיסות של
והב טיון שני סדקי קנה חלול
וקובען יוע הטבעות לכיון ולש
ולכיון ומולי יות רוחב הקרש

ון הטבעות לכון ומחזה לכאן
והכריח נכנס לתוכן ומחזה לטבעו
לטבעות ומן הטבעות לפה השיט
נאציון הכריחים ומעמין והב כל
כשהן מחוברין בקרשים והכריחים
הללו מכחוץ היו בליטת הטבעות
והפיפיות ליו היתה נדיוית בתוך
המשכן יוליו כל הכותל חלק ומכל
ומכפנים והקיוות יות המשכן
ליוחר שיגיע הקיוותו כישר
הדיוית בחר קורם לכן שיוע עם
עתיד ללחיך ולהדיוותך סדר
הקיוותו פרכת לשון מחיצה הו
הויו וכלשון חכמים פרגוד דבר
המבדיל בין החלך ובין העם תס
תכלת ויורגמן וגו מכל מין ומין
היה כפול בכל חוט וחוט ו חוטי
חוטין מעשה חשב
ככר פירשתי למעלה
והייו יוריגה של שתי קירוסת
והעזרין של שני עבריה יוינן
דומין זה לזה כרובים עזרין של
בריות תעשה בהם יוכבעה ע
עזרים תחוברן בתוך יוכבעה
יורעים ויונקליות קבועין בהן
עקובין למעלה להושיב עליהם
כלונס שריוש הפרכת סוך בה
והיונקליות הן הווין שהרי
כוין ומן הן עשויין והפרכת
יורכה עשרה יוות לרחבו של
משכן ורחבה עשרה טוכחן ש
של קדשים פרוסה בשלישו ש
של משכן שיהיו היונה ולפנים
עשרה יוות והיונה ולחוץ
עשרים יוות נוציו בית קדש
קדשי הקדשים עשר על עשר
שנ ונתנית הפרכת תחת הס
הקדשים החחברים יות שרע
חוברות יריעות המשכן רוחב
החוברת עשרים יוות וכשפ
וכשפירסה על גג המשכן מן ה
הפתח למערב טתה בשני של
שלישי המשכן והחברת הש
השנית כפתה שלישו של מש

ומשכן והמזבח תלוי ליחוד יד
לכפות הקדשים ושמות הש
השלחן וג שלחן בעמון ומשך
מן הכותל העמוד שתי יוחות
ומחצה ומבה הוהב נתון כנגד
יוור שכין שלחן למזרה ומשך
קיומין כלפי המזרח וכלן נתונ
נתונין ומחצי המשכן ולפנים כ
כיצד יוך המשכן מן הפתח
לפרכת עשרים יוה המזבח
והשלחן והמנורה ומשכין בין
הפתח לעך ומערב עשר יוות
ועשית מסך לוין שהויו מיפך
כנגד הפתח כמו סכת בעדו לה
לשון מגן ומעשה רקם העוש
העורות עשויות בו ומעשה מ
ומחט כפרעה של עבר וה כן ש
פרעה של עבר וה רקם שם ש
היוחן ולין שם היוחות והרג
ותרגומו עכר עיר ולין עזר
ומירת המזבח כמידת הפרכת עש
עשר יוות על עשר יוות
ועשית יות המזבח וג שלש
יוות קומתו רבוים ככתבן ש
רבוי ר יהודה ר יוסי
אומ ניוור כיון ומבוע
וניוור בפנימי ומבוע מה להלן
גובהו מ שנים כיוצא יוג כאן
כן וזה יוצ מקיים ושלש יוות
קומתו ומשפת סובב ולמעלה

כך דרשו בבית רבותינו

ומזבח תהינה קרנותיו של
יעשם לברם ויחברם בו ועפ
ועפית יוות נחשת לכפר על
עוות ומעל שגומעך כנחושה
זר מיצאתי בביאור
פרשת משכן של
ר שבועיה השרשני
סירותיו כוין יוות לרשת לד

להסיר דשן לתוכם והוא
שתיירגם אונקלוס
למיספיה קיטמיה
לפנות הדשן לתוכם כי יש מילין
בלשון עבריית מילה יוחת ומתח
מתחלפת בסתרון לשוש ביבין
וסתירה כמו ותשוש שרשיה
יוול ושריש וכל תבטיותי תשו
תשרש וכמוהו בסעיפיה פוריה
וחילופו מסע פוריה ומפשר
סעיפיה וכמוהו וזה היוחרון עע
עעיו שבר עשותיו וכן ויסק
ויפקלהו ביוכנם וחילופו פקלו
מיוכן הסירו יוכניה וכן ועזקהו
ויפקלהו יון כיון לרשע רישיו
דישעיגדיר בלשון לע ועיו
כתרגומו מגריפות שטטל בהם
הדשן והיו מוין כיפוי קדירה
והויו של מתכת רק ולו בית יד
ולשון לע ורול מרקותיו לקמ
בהם דם הזבחים ומלגותיו כוין
יונקליות כפופין ומכה בהן בכף
בכשר ונתחבין בו ומהפכין בהן
על גחלי המערכה שיהיו ומהר
שריפתו ולשון לע קרועיעש
וכלשון חכמים ציל
ציינורייות ומחתותיו בית
קיבול יש בהם ליטול בהם גחלים
מן המזבח לשיותם על מזבח הפנ
הפנימי לקטרת ועל שם חתייש
חתייתן קרויין ומחתות כמו לחס
לחתות יוש לשון שיוכת יוש
מזקוקה וכן היחתה יוש יוש
בחיקו לפ כלין כמו כל כלין מנט
לשון ככרה שקודין קריבל
כוין לכוש עשוי לו למזבח עשוי
חורין חורין כמו רשת ומקרין וה
מפורס וכן סתרוני ועשית לו מ
ומכר נחשת ומעשה רשת מרס
כרכוב המזבח סובב כל רבר המק
המקיף סביב בעוגל קרוי כרכוב
כמו ששנינו בזבחים
שוחטין יולן הן גלוי
כלי עץ כל שעתיר לשוג ולרכב

והוא שעושין חריצים עליו ב׳
בקרש רוחב התיבות וספס׳ ל׳
העץ׳ וזה למזבח עשוי סביבו ח׳
חריץ ברוחבו לגוי והוא לסוף של׳
שבעה אמות גובהו׳ כדברי האו׳
האומר וזה יוני ויקים ושלש אמו׳
אמות קומתו ושפת סובב ולמט׳
ולמעלה׳ יוכל סובב להילוך הכה׳
הכהנים לא היה למזבח הנחשת
אלא על ראשו לפנים וקרנותיו׳
וכן שנינו בזבחים
איזהו כרכב בין קרן
לקרן ולפנים מהן
אמה של הילוך
רגלי הכהנים׳ שתי אמות
הללו קורין כרכב׳ ודקדק שם׳
והכת׳ תחת כרכבו מלמטה׳ לומר
שהכרכוב כתפו היה ולבוש הח׳
המזבח התחתון׳ ותירוץ המאמר׳ ז
הרי הוא חד לגוי וחד לכהנים׳ דלא
נשתרקו זה שברוחב לגוי הירך
ומתחתיו הלבישו המזבח והגיע
רחבו עד חצי המזבח והוא
היה סימן לחצי גבהו להבדיל
בין דמים העליונים לדמים הת׳
התחתונים׳ וכנגדו עשו למזבח
בית שלמים חגורת חוט הסיקר׳
הסיקרא באמצע׳ וכבש שהיה
עולין בו ישע׳ שלא פירשו כעניין
זה כבר שמענו בפרשת ומזבח
אדמה תעשה לי׳ לא תעלה במע׳
במעלות׳ ולא תעלה בו במעלות
לכבש שלא יהא כבש חלק׳ ואומר
שהיה לו כבש׳ | כך
שנינו במכילתא
ובשאר מדרשי
אגדה הנדרשים׳
ומזבח זה הוא מזבח הנחש׳
הנחשת שהיו מעלין הללו יו׳
אומה במקום חנייתו׳ והכבש
היה בדרום המזבח ומבדל מן ה׳
המזבח מעט חוט השערה׳ והגל׳
והגליו מגיעין עד אמה סמוך לה׳
לקלעי החצר שבדרום׳

כדברי האומ׳ עשר
אמות קומתו ולד׳
ולדברי האומר ד׳
דברים ככתבן ושלש
אמות קומתו׳ לא ה
היה אורך הכבש
אלא עשר אמות׳
כך מצאתי במשנת
ארבעים ותשע מדות׳
וזה שהוא מובדל
מן המזבח מלא
החוט׳ במסכת זבחים
למדוהו מן המקרא׳
בטבעות׳ במזרח טבעות שש
ששעשו למזבח׳ נבוב לחות׳ כמ׳
כתרגומו בן פרדס׳ חלול ואחד׳
לוח עצי שטים מכל צד והחלל
באמצע׳ ולא יהיו מלא עץ׳ ש״י
שיהיו שני ה׳ אמות על ה׳ אמות
מין סרן׳ קלעים׳ עשויין מין ז׳
קלע ספינה נקבים נקבים ומעש׳
ומעשה קליעה ולא מעשה יו׳
אורג׳ ותרגומו סרדין׳ סרגוין ז׳
של מכבר המתורגם סרדין לפי
שהן מעשה כבן ככברה׳ לפיכך הם
היוחת׳ כל הרוח קרוי פאה׳ ועמ׳
ועמודין עשרים׳ חמש אמות
בין עמוד לעמוד׳ ואדניהם של
עמודים נחשת׳ הארץ יושבין
על הארץ והעמודים תקועין ב׳
לתוכן והיה עשה מין קונטיס׳
קונטיסין שקורין פלש׳ אורכן ז׳
ששה טפחים ורחבן שלש׳ וב׳
וטבעת נחשת קבועה בו באמ׳
באמצע׳ ואורך שפת הקלע ד׳
סביביו במיתריהם כנגד כל עמ׳
עמוד ועמוד ותולה הקונטסין ד׳
דרך טבעת באונקלי שבעמ׳
שבעמוד העמוד העשוי מין
וו׳ ראשו זקוף למעלה וראשו
אחד תקוע בעמוד כאותן עירן
שעושין להציב דלתות שקורין
גונץ ורחב הקלע תלוי למטה
והוא קומת מחיצת החצר׳ ה״ה

ווי העמודים׳ הן האונקליות
והשוקיהם׳ מוקפין היו העמודי׳
העמודים בחוטי כסף סביב׳ ואי׳
ואיני יודע אם על פני כולו אם ב׳
בראשו אם באמצעו׳ אך יודע אני
יודע שהחישוק לשון חגורה׳
שכן מצינו בפלגש
בגבעה דכתיב ועמו
צמד חמורים חבוש׳
חבושים׳ ותרגם יונת׳
בן עוזיאל חשוקים׳
לפאת קדמה מזרחה׳ פני המזרח
קדם׳ לשון פנים ואחור לשון מז׳
מערב׳ לפיכך המערב קרוי אחו׳
אחור כד״א הים האחרון׳ ותרגו׳
ותרגו׳ ומערבא׳ חמשים אמה׳ רו׳
רוחב חמשים׳ לא היו מכוונין כולן
בקלעים לפי שבה הפתח׳ אלא
חמש עשרה אמה קלעים לכתף׳
הפתח מיכן׳ וכן לכתף השנית כנ׳
נשאר חלל רחב הפתח בנתים עש׳
עשרים אמה׳ ומסך להסך כנגד
הפתח עשרים אמה אורך כמ׳
ברוחב הפתח׳ עמודיהם שלשה׳
חמש אמות בין עמוד לעמוד
מעמוד שבראש הדרום העמוד
במקצוע דרומית מזרחית עד
עמוד שהוא מן השלשה שבו
שבמזרח חמש אמות׳ ומשם לב׳
לשני חמש וכן מן השני לשלישי׳
וכן לכתף השנית׳ וארבעה עמו׳
עמודים למסך הרי עשרה עמ׳
עמודים למזרח כנגד עשרה למע׳
למערב׳ כל עמודי החצר סביב וג׳
לפי שלא פירש ווין וחשוקים וא׳
ואדני נחשת אלא לצפון ודרום
ולא למזרח ומערב לא נאמר ווין
וחשוקין ואדני נחשת׳ לכך בא
ולמד כאן׳ אורך החצר׳ הצפון וה׳
והדרום שבין המזרח למערב ה׳
מאה באמה ורחב חמשים בחמ׳
בחמשים חצר שבמזרח היתה
מרובעת חמשים על חמשים ה׳
שהמשכן אורכו שלשים ורחבו

עשר׳ העמוד ורוחב פתחו בשטת
חמשים החיצונים של אורך ה״ח
החצר. נמצאו כלו בחמשים הפני׳
הפנימיים. וכלה אורך לסוף שלשי׳
שלשים. נמצאו עשרים ריוח לג׳
לאחוריו בין הקלעים שבמערב
ליריעות של אחורי המשכן. וכן
למערב והחמשים על חמשים ח״צ
חצר לפניו. וקומה חמש אמות׳
גובה מחיצות החצר והוא רוחב
הקלעים. ואדניהם נחשת׳ להביא
אדני המסך של אלו יאמר כך עליו
כעיני שלכך חזר ושנאו. לכל כלי
המשכן. שהיו צריכין לו להקמ׳
להקמתו ולהורדתו. כגון מקבות
להקוע יתדות ועמודים. יתדות
כמין נגרי נחשת עשויין ליריע׳
ליריעות האוהל ולקלעי החצר
קשורין במיתריהם סביבסביב
בשיפוליהן כדי שלא יהיו הרוח
מגביהתן. ואיני יודע אם תחובין
בארץ או קשורין ותלויין וכובדן
מכביד שיפולי היריעות שלא
ינועו ברוח. ונראה לי ששמן מוכ׳
מוכיח עליהן שהן תקועין בארץ
שלכך נקראין יתידות. ונקראין ה״א
ומסייעני יתד בל יסע יתדותיו ל״
לנצח. לכל כלי המשכן. לצורך של
לכל יתירה היינו כמו לצורך של ליקול
תתו המין ... והרבה יש ואתם״

נגמרה הפרשה״

נחזור לראש הפרשה לפרש
אותה על פי המדרש שיסדר רבי
שלמיה השורשני מכלל העולם
ידעין שלא כתנם עשה הקב״ה
למלאכת המשכן זהב וכסף ה׳
ועורות אלים מאדמים ועורות
תחשים וגו׳ וכן לכל המינים
אלא כאתי לפרש ולהתסעם על
כל דבר ודבר למה בעטוה מכין
זה ומדבר זה ולא מדבר אחר׃

וזאת התרומה אשר תקחו וג׳

ותכלת וארגמן וג׳ ועורות אי׳
אילים מאדמים וג׳ חמשה עש׳
עשר דברים נאמרו כאן כנגד
חמש עשרה שיר המעלות שא׳
שאמר דוד בספר תילים. ואילו ז׳
הן חמש עשרה דברים האמורי׳
כאן. זהב וכסף. ונחשת ותכלת׳
וארגמן ותולעת שני. ושש ועז׳
ועזים. ועורות אילים מאדמים׳
ועורות תחשים. ועצי שטים׳
ושמן למאור ובשמים לשמן המ׳
המשחה ולקטרת הסמים׳ ואבני
שוהם ואבני מלואים. ר״א
חמש עשרה דברים נאמרו כאן
כנגד חמש עשרה תיבות שנאמ׳
שנאמרו בברכת כהנים. זהב וכסף׳
אילו דברי תורה שמשולים לזהב
ולכסף. שנ׳ טוב לי תורת פיך מאלפי
מאלפי זהב וכסף. אמ׳ הקב״ה ליש
לישראל כל זמן שאתם עסוקים
בתורה הרי אני יושב שכינתי
במשכנכם המצופה בזהב וכסף׃
ומעשיר אתכם בזהב וכסף. שנ׳
כנפי יונה נחפה בכסף. ואם חס
ושלום לא תעשו מצותי שהם
נמשלים לזהב וכסף אף אני אקח
אוקח כספי וזהבי שנתתי לכם
שנ׳ לי הכסף ולי הזהב. אם כספ׳
כספכם אינן מצילות אתכם אי׳
אידי שנ׳ כספם וזהבם לא יוכל
להצילם. ונחשת׳ אילו
פושעי ישר׳ שנ׳ ומצחכם כנחו׳
כנחושה. אמ׳ הקב״ה לישראל כל
זמן שאתם שומעים לתורתי׃
ולא תקשו מצחכם כנחושה אף
אני אעשה רקיעכם כנחשת.
מיה שנ׳ עשה לך נחש וג׳ ואומ׳
ויעש משה נחש נחשת. ואומ׳
ונתתי את שמיכם כברזל וארצ׳
וארצכם כנחושה. יוכל לעתיד
לבוא תחת הנחשת אביא זהב
וג׳. תכלת וארגמן ותול׳
ותולעת שני. אילו צדיקי
ישראל שהם מקיימין מצות

מצות שתהיו תכלת שנ׳ על צי׳
ציצית הכנף פתיל תכלת. ואו׳ הק׳
אם אתם מקיימו מצותי אני
מעלה אתכם למלוכה כגון דניאל
ומרדכי הצדיק. בדניאל כת׳ ואלב׳
והלבישו לדניאל ארגונא׳ וכן כת׳
במרדכי כת׳ ומרדכי יצא מלפנ׳
המלך בלבוש מלכות תכלת וחור׳
ואם חס ושלום שתחטאו לפני
אני אביא עליכם מלכות נכרי ש׳
שנ׳ לובשי תכלת פחות וסגנים ז׳
ואומ׳ אנשי חיל ותולעים׳
ושש׳ הוא חסידות
ונקיות כי שש וגם זה גדולה ומל׳
ומלכות כגון יוסף הצדיק שהיה
נקי מחטאו הקב״ה העלהו לגדולה
שנ׳ וילבש אותו בגדי שש. או׳ ה׳
הקב״ה לישראל אם אתה תצדיק
מעשיך אני אתן יותר מ
מששה ערות שנ׳ בשש צרות יצ׳
יצילך. ואומר אם שנים שנ׳ שש
הנה שנאו יי׳. ואם תתרחק ממשש
אני ארחקך משש. ועזים׳
אילו ראשי ישר׳ שנ׳ ואת עתות
גדי העזים ואומ׳ אני אשלח גדי
עזים זה הוא הקיטון וכן מיכל בת׳
שאול בכביר העזים וג׳ ואו׳ הק׳ אם
חס ושלום שתחטאו לפני אני
שולח צפיר העזים ויכם ויכם ז׳
וכו׳ כמפורש בספר דניאל וכן יסר
השואלנו וצפיר העזים הגדיל
עד מאד. ועורות אילים׳
אילו גבורי ישר׳ וקוראין להם אילים
שנ׳ וקוראין להם אילי הצדק וכן ז׳
הפייט קורין להם לגבורי התורה
אילים שנ׳ אילי הצדק ירוצים׳
ועורות תחשים׳ אומ׳
חכמים תחש מין חיה שהורה
היתה וקרן היה במצחו ולפי הש׳
השעה נדמעה לאשה ולפי השע׳
השעה נגנזה. וגם תחש לשון ז׳
כח שנ׳ ואנעלך תחש
ועצי שטים׳ מין אורים
היו וגם הם על מלכות וישועה

מאורו שנ' אתן במדבר ארז שט'
שיטה והדר ואומר והיה לה'
לאות אדיר׳ ושמן למאור׳
זה שם שנ' טוב שם משמן טוב׳
ואומר לריח שמניך טובים׳
ובשמים לשמן המשחה׳
אילו ישר' שריחם נודף בכל העול'
העולם כולו שנ' על הרי בשמים׳
ולקטורת הסמים׳ זו תפי'
תפילתן של צדיקים שנ' תכון תפ'
תפילתי קטרת לפניך וגו'
אבני שהם ואבני מלואים׳
אלו השבטים שנ' והאבנים ת'
תהיינה על שמות וג' ואומר כאן
כאבני נזר מתנוססות וג' בחמש
בחמשה עשר דברים הללו עסקו
אבותינו במשכן כאשר צוה הק'
אותם שנ' ועשו לי מקדש׳ אמ' ר'
הקב"ה למשה ראה משכן העליון
ועשה כמותו׳ אמ' לפניו רבונו ש'
של עולם השמים ושמי השמים
לא יכלכלוך׳ ואומר השמים בזרת
תכן׳ ואומר השמים כסאי והארץ
הדום רגלי׳ ואיך אנו יכולין לעש'
לעשות לך משכן׳ אמ' לו מרובכם
אזהבתכם אני אומ' שכינתי
ביניכם שנ' ושכנתי בתוכם׳ ומיד
הראה הקב"ה למשה כמין הכבוד
אמ' לו ראה איך הוא עשוי ואיך
הוא מרובע כן תעשה׳ ועוד ר'
ראה יצרת בראשית כל מה של'
שבראתי בששת ימי המעשה ד'
כן אתם תעשו׳ זה בריאתו ביום
ראשון שמים וארץ׳ והם נקראו
יריעות שנ' נוטה שמים כיריעה
והארץ נקראת בגד שנ' והארץ
כבגד תבלה׳ גם אתם תעשו יריע'
יריעות למשכן שמים שנ' ועשי'
ועשית יריעות עזים לאהל וגו'
ומה ואלה הבגדים אשר יעשו ד'
הרי כנגד שמים וארץ׳ ביום שני
הבדלתי בין מים למים׳ גם אתם ע'
פרכת להבדיל בין הקודש שנא'
והבדילה הפרכת וג' ביום השלישי
בראתי אילנות ועשבים׳ גם
אתם עשו עצי שטים ובשמ'
ובשמים שהם מיני אילנות וע'
ועשבים׳ ביום הרביעי בראתי
חמה ולבנה וכוכבים מאירים ל'
את העולם׳ גם אתם עשו מנ'
מנורה ונרותיה להאיר את ה'
המשכן׳ ביום החמשי עשיתי
בהמות חיות ועופות׳ גם אתם
הקריבו לפני קרבנות ממיני בהמ'
בהמות ועופות׳ בששי בראתי א'
אדם׳ גם אתם עשו לי כרובים׳ ד'
בשבת נפשתי׳ גם אתם שבת'
מכם תעשו מלאכה וביום השב'
השביעי תשבתו׳ ר"א
ועשו לי מקדש׳ אמ' לו
משה להק' רבונו של עולם היאך
אעשה אותו׳ אמ' לו הק' כשם ש'
שבראתי את גופך ואת העולם
כן עשה אותו׳ ואמרו כל מה ש'
שנעשה במשכן דומה היה לע'
לגוף אדם׳ במשכן היו קרשים
קבועים בתוך האדנים׳ ובגוף צ'
צלעות קבועות בתוך החוליות׳
ובעולם ההרים קבועים
ביסודי ארץ׳ במשכן היו הק'
הקרשים מצופים זהב׳ ובגוף ה'
צלעות מצופות ומלובשות בב'
בשר׳ ובעולם מצופין ומלובשין
עפר׳ במשכן היו הבריחים ב'
בתוך הקרשים ומעמידין אות'
אותן׳ ובגוף אברים וגידין מות'
מתוחין ומעמידין את האדם׳
ובעולם עיקרי היסוד ואילנות
מתוחין בארץ׳ במשכן היו ה'
היריעות מכסין את מעלה כל'
כלו ומכסין את שני עבריו ו'
ובגוף עור של אדם מכסה אבר'
אבריו ועליונו ושני עבריו׳
ובעולם השמים מכסין את ה'
הארץ ועליונה׳ במשכן ה'
היה אש ורוח ומים׳ תולדות ה'
השמים אש׳ תולדות אויר רוח
תולדות ארץ מים׳ אש למעלה׳
ומים למטה׳ והרוח מכריע בנ'
בנתיים׳ ובגוף ראשו אש׳ לבו ב'
רוח ובטנו מים׳ במשכן היה
בו ארון שניתן בו תורה שיש שש
מאות ושלש עשרה מצות׳ וב'
ובגוף רמ"ח איברים ושס"ה גידים׳
ובעולם שס"ה ימות השנה׳ ב'
במשכן היו כנפי הכרובים פורסין
על הארון׳ ובגוף הריאה כנפיה
פורסות על הלב שהלב בית הב'
הבינה והחכמה׳ ובעולם העופ'
העופות טסין בו ככרובים על
הכפורת׳ במשכן היו בו מנ'
שמאירה את המשכן׳ ובראש
עינים שמאירין לאדם׳ ובעולם
כוכבים שמאירין בו׳ במשכן ה'
היה לחם הפנים נתון על השלחן
ובנפש המזון שלו מראש ומתוכ'
מתוכה המזון׳ ובעולם אין מראש
הארץ טעונת מזון לבריות׳ במ'
במשכן היו עליו יריעות עזים
של שש משזר ותכלת וארגמן ו'
ותולעת שני ומעשה מינן עור'
עורות׳ ובגוף עורו של אדם מ'
מעיד בעינים מינה בגבינו ב'
בזקנו בזונו מחוטיין בשינו ו'
בשפתו בלשונו׳ ובעולם השמ'
השמים מעידין בכוכבים בח'
בחמה ביום ובלבנה בלילה׳ במ'
במשכן היו עליו יריעות עזים
של שש משזר והיו מכסין את
המשכן׳ ובגוף השער מלובש
על השער ומכסיו׳ ובעולם הע'
העשבים והאילנות והדשאים
המצמחות כקשת ובמדברות
והם מינו של עולם׳ במשכן
היו בו מראות הצובאות׳ ובגוף ה'
הנפש נתונה בגוף למראות ולש'
ולשמוע להריח ולהרגיש על כל
הגוף׳ ובעולם זה האור שמאיר
מראש ועד סוף והכל תלוי בו ב'
ואין העולם להיעשות אלא בו
ובו תלוי כל דבר והוא הראש ואין
חיים ומשרתים לפני הקב"ה וה'

עשרונים אילו כהנים ולויים ש״נ
יהיה החלה האחת כי טלים ואינ׳
אחד ואהרן אחד לכל והם גוי אח׳
אחד· וערכי השלחן בנטון נתון·
שנ׳ על ירך המשכן צפונה· כי ש׳
אם ילכו בגלות לארץ צפון בזכות
השלחן שהם מעריכים לתלמידי
חכמים הם נגאלים שנ׳ הנני מב׳
מביא אותם מארץ צפון· אלו ש׳
הק׳ כאשר אותו והם לכל מעריכ׳
בן אותם עשו שלחן ואהרן לכהנ׳
לכהנים ומשרתי׳ חוגי תורתי׳
ולא תמוש התורה מכם שנ׳ כי
שפתי כהן ישמרו דעת וגו׳
אמתים ארכו׳· אילו ש׳
כהנים ולויים· כי לויים היו עוס׳
עוסקים בו והכהנים אוכלים שנ׳
ומן בני הקהתי׳ מן אחיהם על
לחם המערכת· ואמה
רחבו׳· כי אלו ישראל היו
מביאין אותה· אמה וחצי
קומתו· כי הכהנים היו מב׳
מכסין אותו ואת כל כליו· שנ׳ וע׳
ועל שלחן הפנים· ואחבני הקהתי
היו עושין שנ׳ יבואו בני קהת
לשאת· אבל לעתיד לבוא הקב״ה
הוא עורך שלחן לכהנים ולישר׳
שנ׳ ורויתי נפש הכהנים דשן וע׳
ועמי· ועשית מנורה·
כנגד האור הגדול שנברא ביום
ראשון בעולם ונשמרה בגנ׳ ש׳
שנ׳ נר אלהים נשמת אדם· ומנ׳
ומנורה זו ירושלם שהיא טובה
ומשובחת מכל הארצות שנ׳
יפה נוף משוש כל הארץ וגו׳ ש׳
מאיר כיון ירכה וקנה ושם נא׳
הר ציון ירכתי צפון וגו׳
גביעיה· שנ׳ הלא זה אשר
ישראל אומים· כפתריה
אילו ודיעות של מלכות שמאיר
בכפתריה אלוני· ואומר הך בכפת׳
בכפתור· ופרחיה· אילו
כל ישר׳ שנ׳ יפרח כשושנה· וא׳
ואומר ויציצו מעיר וגו׳

וששה קנים· אילו ער׳
מקלט שנ׳ שש ערי מקלט וג׳
ושלשה קני מנורה·
אילו שלש הערים שבעבר ה׳
הירדן· ושלשה קנים אחרים
אילו שלשה שבארץ ישראל
ומניגו קנים גלותם שנ׳ קנה
רוצח· ואומ׳ כאשר יעד הק׳
הקנה וג׳ שלשה גביעים לש׳
לששה הקנים שמונה עשר
גביעים וכן היו במקדש ראש׳
ראשון שמונה עשר מלכי יה׳
יהודה ושמונה עשרה מלכי
ישראל ואלו הן מלכי יהודה
משנחלקה המלכות רחבעם
אביה אסא יהושפט יהורם
אחזיהו יואש אמציה עזיהו
יותם אחז חזקיהו אמון מנשה
יהויקים יהויכין צדקיהו· ואל׳
ואלו הן מלכי ישראל ירבעם
נדב בעשא אלה עמרי אחאב
אחזיהו יהורם יהוא יהואחז
יהואש ירבעם זכריה פקח הו׳
הושע· עתה מלכי יהודה לא
חשבתי מאחז ולא עתליה לפי
שלא היו ראויין למלכות· ובמ׳
ובמלכי ישראל אמרי ותבני· כי
בשעה שהרג זמרי את אלה כל
ישר׳ המליכו את עמרי במחנה
שנ׳ וישמע העם החונים וגו׳ ו׳
ותבני חלק על עמרי ואת שנ׳
ואת תבני ומלך עמרי·
ובמנורה ארבעה
גביעים· אילו ארבעה
מלכים שמלכו קודם המחלוקת
ואלו הן שאול אישבשת דוד
שלמה· ואחרון נחלקה
המלכות· משקדים·
שהיו מלכותם חוץ מכל המל׳
המלכים· כפתריה·
אילו שלשה ערי מלוכה תרצה
ירושלם ושומרון· ופ׳
ופרחיה· אילו ערי הלוים

רבת וקרין ממנה אלו קמ״ב ר׳
היו כי כל אלה מנחות ישראל
נתנו להם· ככר זהב טהור·
זו ירושלם· כי התורה ממנה תצ׳
תצא ואומר שירושלם נקראת
זהב שנ׳ איכה יועם זהב לכן אמ׳
כל״א אותה זהב טהור· ועש׳
ועשית את נרותיה ש׳
שבעה· בעולם שבעה כו׳
כוכבים שהם מאירים והעולם ש׳
מערך אליהם ז׳ ימי בראשית ש׳
ובגוג שבעה משרתים ואלו הן
ענני אומים יומים ופה· אילו לע׳
לעתיד ג׳ עליות· נרותיה·
אילו המצות שנ׳ כי נר מצוה ות׳
ותורה אור· ואומ׳ ומתוק שבע׳
שבעתים· ואומ׳ שבע ביום הל׳
הללתיך· ואומ׳ תן חלק לשבעה
וגם לשמ׳ ואומ׳ חצבה עמודיה
שבעה· והאיר אל עבר
פניה· כי התורה מאירה
לעוסק בה שנ׳ חכמת אדם תאי׳
תאיר פניו· ואומ׳ ותעז והחכמה
תעז לחכם· וכן משה רבינו ש׳
כי קרן עור פני משה· וכן ראה
לזכריה הנביא הנה מנורת זהב
כלה· זו ירושלם וגלה על ראש׳
ראשה· זה זרובבל שהיה נשיא
לעולי גולה ושבעה נרותיה· ז׳
אילו התורה והמצות כמפורש
למעלה· שבעה ושבעה מוצק׳
שבעה ראשונה אילו חברי ז׳
זרובבל כגון חלדי וטוביה וידע׳
ונחמיה ועזריה וחלם וחן· שנ׳
לא בחיל ולא בכח· ושבעה מוצק׳
במשיח שנ׳ שבעה אלה עיני
יי׳ ושנים זיתים עליה· אילו יש׳
יהושע בן יהוצדק והלוים ש׳
שהיו משוררים ומשוררים כי
כהנים ולויים משפחת אחד
היו· שנ׳ אלה בני יצהר· ואומר
והכהנים הלוים בני צדוק· ולע׳
ולעתיד לבוא אין צריכין ישר׳
לא לאור החמה ולא לאור הלבנה

שנ והלכו גוים ליורך ומלכים לנ
לנגה זרחך ואתה המשכן
תעשה עשר יריעות וגו׳
עשר כנגד עשר עשרות ה כנגד
ה וישלו הן ישוטן ומחרון רוח
ותחת ימינה ומערב צפון דרום
טוב ורע יושלו בעולם ובמשכן
עשר יריעות ובגוד עשר יוע
יועצעות יושלו לעמין שלשה ד
עולמות יובל בשיור יריעו ד
מכופין במשכן כן השמים נטו
נטויים בעולם שנ נוטה שמים
כיריעה ויושב העטה כדוק שם
שמים כרובים מעשה
חשב כנגד מלוכים המ
המהלכים בשמים כנגד עשרים
ושמונה יומים של לבנה
ורחב ארבעה כנגד יום
יורבע שכישות בחרש וכן הוא
יושב כל היורח יעיו קום ובקע
תגל מליהם ולשושו שם יהל
כהם וכן ביומי חזקיהו שכתר
השמש ויחורנית עשר מעלות
כעשר יריעות המשכן שניתו
ותשבח השמש ויורבעה מינ
מינן היו עשויין שש והמלת
ויורגמן ותולעת שני הרי יורב
יורבעה כנגד יורבעה עתי הם
השנה קור וחום קיץ וחורף ש
שש לבן היו כנגד ימי ב
השלג תכלת כימי עסן
ומעלה שידבו המים ויהליו ב
נהרות ויוגמים שהם דומין ב
ליס וארגמן כימי הח
החום שהם דומין ליורגמן בע
בעבעוני פרחים ונענע
ותולעת שני כימי הקיץ
שהם דומין למיני מגדים
חמש היריעות כחמש
ברכות שנתחדו ביוסף ברכות
שמים ברכות יובך טרם הורי
נרכת תהום ברכת שדים ורחם
וכנגדם יוד משה חמש מגדים
של ומגד שמים ומגד תבואות

שמש ומגד גרש ירחים ז
ומגד גבעות עולם ומגד יוצ
יורך לוליות וקרסים היו ו
מיה טויקעה חמשים ומיורך
יום ימי המבול שנ ויתפרו המי
וג חמש על לוח יוחר חמש על
לוח יוחר לבר לולאות
וקרסים כנגד תלמידי ה
חכמים שנ ויוחביו ומביאו ה
יט מיה יוש חמשים חמשי
במערה וכן יוה ויומר משרתו
מה יותן זה לפני מיה יוש
וחמשים קרסי זהב
יולו חמשים תלמידים שעמדו
נגד יוליהו מרחוק בהפרידו ז
ומילשע של וחמשים יוש
מבני הנביאים הלכו ויעמדו ה
ומיומרו יולו הנה נא ישיות ע
עבדיו חמשים יונשים בני ה
חיל ועשית יריעות
עזים כנגד העבים שה
שמכסין כוכבי השמים וטהרת
שמים כן יריעות היו מכסים
יות המשכן ויות קרסי הזהב
יום ישר חטיו כפופי השכינ
של סטתה בעון לך וכשטתח ה
וכשטתחברו היריעות נעשו ה
רחבן יורבעים יומת כנגד יום
יורבעים יום שלמד משה יודע
מעשה המשכן של ויהי שם
עם יט וגו ומניין יורבעים ש
שנה שערכי יוכותיו במדבר
יורבעים שנה של יום לשנה
יום לשנה וגו עשירי
עשרה יריעות כנגד
העבים חוץ מלמי של והלויים
לין התפקדו כישר נתחברו
היריעות היולה עם יולה כן לע
לעתיד לכיו ישר יתחברו כיו
כיחד של וקרב יותם יחד יול
יחד ויומר ועשיתי יותם לגוי
יחד ויומר ועתני להם לב יחד
כי כישר נקריו השמים יהל
כן יולו יריעות נקריו יהל

שנ ויומר כיהל לשונו כי יריעות
נקריו יהל שנ ויפרש יות היהל
על המשכן ויכיון ידשו כי יהל
היה על המשכן כי משכן היה יו
יורכו שלשים ורחבו עשר וק
וקומתן עשר והיהל היה רחבו
עשר יורבעים ויורכו כה למה כ
עשר יריעות של יורבע יורבע
יומות נהתחברו יהיו יורבעים
יומות ויורכו של יריעות היו עם
שמונה ועשרים היו למדת שיו
שיורכן נעשו ורחבן יורכן כיו
כישר פירש היהל על המשכן
ברוחב היריעות שהם יורבעים
עשר יומות ליחורי המשכן ושל
ושלשים ליורך המשכן ומניין כי
יורכו של משכן שלשים יומות
היו כי עשריה קרשים של יומר
ומיחיה שלשים הם הרי שלשים
יומות של יורך המשכן ועשר
יומות ליחורי המשכן לכפות ק
קומת הקרשים שהיו עשר יומות
הרי יורבע יומות של עשר יריע
ויורכן של יריעת שמונים ועש
ועשריס לרוחב המשכן עשר
יומות לרחבו של משכן ותשע
יומות ומחה לכפות קומת הקר
הקרשים לבן יריעת עזים היו
יחת עשרה כנגד עשר שהם
יורבעים יומות ליורך המשכן
וליוח המשכן יהה והיוחת כפ
כפולה יול ומול פני היהל בעורף
הפתח ושלשים של יורך היריעה
עשר מחה ועשר רחב המשכן
ועשר מחה לכפות קרשי המש
המשכן ומניין כי רחבו של משכן
היה עשר יומה שנ ולירכתי המ
המשכן יהה תעשה ששה קר
קרשים הרי לששה קרשים תש
תשע יומות ושני קרשים של
מקישעות מבלעים היו בין יורך
לרוחב וישר יומרתי כי יורכן
נעשו רחבן ורחבן יורכן כי יום
היו ששים יורך היריעה שהיא

שמונה ועשרים לאורך המשכן
לא היה יתכן כי אורך המשכן היה
שלשים לא היה מכסה את ירך
מערבית שהיו אחורי המשכן
אלא כשנעשה אורך ורחב כסוי
אל המשכן וקרשיו. עשר אמות
רחבו של משכן כנגד י' אמות וג'
מהלך בין לשכות לרצפה שמונה
ולפני הלשכות מהלך עשר אמות
רחב וג'. שלשים אמות של
אורך כנגד שלשים לשכות אל
הרצפה וכנגד שלשים כסא של'
ויתנו את שרי שלשים כסא. כנ'
כנגד שלשים נשיאים ונסיכים
ורעים. טו' לעבר וטו' לעתיד של'
אלה הפקודים אשר פקד משה
ואהרן וג'. הרי עם משה היו יח'
של' ונשיאו נשיאי הלוי אלעזר
הרי אלו טו' קרשים למשכן כנ'
כנעשת בגוג והרים וגבעות
בעולם. ומנין קרשי המשכן מח'
ארבעים כנגד ארבעים ושמונה
משמרות של כהנים ולוים. כד'
משמרות כהונה וכד' משמרות
לוים אלו לעומת אלו של' ויפ'
ויפלו גורלות אף לעומת אחיהם
בני אהרן לפני דוד המלך ואלו
הן משמרות. ידעיה יהויריב. ז'
חרם. שעורים. מלכיה. מימין. ד'
הקוץ. אביה. ישוע. שכניהו. וג'
אלישיב. יקים. חפה. שובב. בלגה
אמר. חזיר. הפצץ. פתחיה.
יחזקאל. יכין. גמול. דליהו. מעז'
מעזיהו. ואלו הן לוי'
לוים לעומתם.
יוסף. גדליהו. זכור. יצרי. נתנ'
נתניהו. בקיהו. ישראלה. ישע'
ישעיהו. מתניהו. שמעי. עזראל
חשביהו שובאל. מתתיהו. ירמ'
ירמות. חנניהו. ישבקשה. חנני
מלתי. אליאתה. הותיר. מחזיאות
רוממתי. ועוד לאלה ואלקות הש'
לראשי האבות. ומנין אורך
קרשי המשכן שבעים ושנים ד'

כנגד סנהדרין שהיו שבעים וב'
ושנים של' אספה לי שבעים איש
איש מזקני ישר' ומשה ואהרן
על גביהם. ועוד כנגד שבעים
ושנים אמות. ועוד ארבעים
ושמונה קרשים אלו ארבעים
ושמונה נביאים שנתנבאו על
ישר' ויהודה. ואילו הן.
משה. אהרן. ובני קרח אסיר
אלקנה ואביאסף. יהושע. פי'
פנחס. אלקנה. שמואל. דוד.
גד החוזה. נתן הנביא. ואסף.
הימן. וידותון. יחיה. ושלמה
ושמעיה איש האלהים. ועדו.
עזריהו בן עודד. חנני הרואה
יהוא בן חנני. אליהו התשבי.
ומיכהו בן ימלא. ואלישע בן
שפט. יחזיאל בן זכריהו. אליע'
בן דודיהו. זכריהו בן יהוידע. ב'
אמוץ. ישעיהו בנו. זכריהו
האבן בריות. עודד. ירמי'
ירמיהו. אוריה בן שמעיה. ד'
יחזקאל. דניאל. הושע. עמוס.
מיכה המורשתי. עובדיה. יוא'
יונה בן אמתי. יואל. נחום. חבק'
חבקוק. צפניה. חגי. זכריה ומל'
מלאכי. ועוד כנגד ארבעים
ושמונה ערים נחלת הלוים כד'
בתוך אחזת בני ישראל ערים
ארבעים ושמונה ומגר'. אורך
אמות עשר לכל קרש לארבעים
ושמונה קרשים יהיו תכלית ת'
אמות קרשי המשכן תפ"כ כנ' תפ'
שנים של' ויהי בשמונים שנה
וארבע מאות שנה. אורך הח'
המשכן אלו אורך עולם של' על
מה אדניה הטבעו. ובמדת הא'
חליות השדרה. ובמושר בורנ'
כיורנט הקמת המשכן כן בע'
בצדיקים יסוד עולם של' וצדיק
יסוד עולם כן היו אלו משמרות
כהנים ולוים ארבעים ושמונה
ונביאים ארבעים ושמונה כלם
צדיקים שבהם היו ישראל

מולדות ובית המקדש שאריה
ועשית בריחים עצי
שטים. כל בריחי המשכן
היו חמשה עשר ואלה ה'
שלשים. שלשים אמה לכל אחד
וחמשה של ירכתים לכל אחד
שתים עשרה אמות ומנין אמות
של בריח שלש מאות וששים
כנגד אמות החמה וכנגד גרי ה'
הגוג. והבריח התיכן
בתוך הקרשים. הבריח
התיכון היה מבריח מן הקצה
אל הקצה כעבנו ואורך הבריח
היה עב' אמות לאח' קרשים וכ'
ואמרו חכמים
מאותו אשל שנטע אברהם אב'
אבינו עשה משה של' ויטע אש'
אשל בבאר שבע והם כנגד
שרשי אילנות ועשבים בעולם
והבריח התיכון כנגד החלי בע'
בעולם. ובמורם חבל הכסא של'
אשר לא ירתק חבל הכסף
והמשכן היה רביע של בית
עולמים כי משכן היה שלשים
אורך עשרים רחבו בכלל בעל'
מעשרים שלשים יהיו שלש
מאות אמות כל משכן. ובית
עולמים ששים באורך ועשרים
ברחב כלל ששים בעשרים יהיו
אלף ומאתים כל הבית. ה'
הוי אומר שהיה משכן רביעית
של בית עולמים ועשית
פרכת. היו כנגד הערפל
אשר נגש משה של' ומשה
נגש אל הערפל אשר שם הא'
האלהים. והיו מכסה על הא'
הארון מקום התורה והחכמה
וערפל סביבות הקבה מקום
חכמה של' אלהים הבין דרכה
ומשה וערפל תחת רגליו. וכנגד
פרוסה על הלב מקום חכמה
פרכת היתה מרובעת עשר אמ'
אמות אורך ועשר אמות רחב
ועבייה טפח על שבעים ושנ'

ושנים עשר מוזגות על כל אמה
ואמה עשרים וארבעה חוטין׳
ותנו רבנן שמעון בן
גמליאל או׳ משום ר׳
שמעון בן הסגן פרכת
של בית עולמים ארכה ארבעים
אמה ורחבה עשרים אמה וכש׳
ובשמונים ושתים היתה נעשית
ושתים עושין בכל שנה ושלש
מאות כהנים היו מטבילין אותה
ארבעה צבעונים היו בפרכת
תכלת וארגמן ותולעת שני ול
ושש ונתונה על ארבע עמודי
שטים ועל ארבע אדני כסף׳ ד
וארבעה מיני צבעונין כמראות
הקשת שיש בו כמה צבעונין
וכן השכינה הייו יושבת אחרי
הפרכת שהוא דומה במראה
הקשת שנ׳ כמראה הקשת אשר
יהיה בענן וג׳ תכלת ופוך וספיר
דומין זה לזה׳ תכלת׳
כנגד לבנת הספיר׳ וארגמן׳
כנגד פניו רבות ופניו כמראה
ברק׳ ותולעת שני׳
כנגד עיניו רבות ועיניו כלפידי ז
אש׳ ושש משזר׳
כנגד גויתו רבות וגויתו כתרשי׳
כתרשיש׳ עמודי
שטים׳ כנגד ארבע אמ
ואמות ישר׳ לכפר החטא שע
שעשו בשטים רבות וישב יש׳
ישר׳ בשטים ויחל העם לזנות
את בנות מואב׳ אדני
כסף׳ כהנים ולויים ש״ה
שנקראו כסף שנ׳ וישב מצרף
ומטהר כסף׳ כי כאשר הפרכת
מבדלת בין קודש לחול כן כהנ׳
ולויים היו שומרים את המקדש
ולקרב לדר לשם׳ וכן הפרכת
פרוסה על הכפרת ועל הארון ז
ושם היתה שכינה שרויה׳ כן
עתיד אל על המשכן אומ׳ וכן ז
לעתיד לבוא שנ׳ וסוכה תהיה
לצל יומם מחורב וג׳ רב

ושמת את השלחן׳
היו אומרות כי השלחן בצפון ומ׳
ומנורה בדרום׳ כי נגבה ותימנה
גבול יהודה היה שנ׳ ויהי הגבול
למטה בני יהודה לראש׳ ודבר
ענן נגבה ויקעה הימן לכן נמש׳
משלה ומלכות יהודה במנורה
ונר שנ׳ לא תכבו עד יבוא אלו
אלהאה׳ לא תכבה את נר ישר׳
ישראל ואומ׳ קומי אורי כי בא
אורך׳ והשלחן היה נתון לצפ׳
לצפון וצפון היה חלקו של
בנימן שנ׳ ויהי להם הגבול
לפאת צפון מן הירדן׳ לכן נמ׳
משלה ומלכות שאול בלחם ז
שנ׳ ושאלו לך לשלום ונתנו לך
לחם׳ ואכן ראינו שאול כיון
שתי שנים ימלך׳ בן שנה שאו
שאול במלכו ושתי שנים מלך
על ישר׳ המסך היה נתון על
חמשה עמודי שטים וחמשה
אדני נחשת׳ חמשה
עמודי שטים מצפ׳
מצפים זהב׳ כנגד חמ׳
חמשה ע׳ דברות שהיו על
הלוח שני מצות לא תעשה
כאשר עש׳ מה׳ כן בלוח של
מצות עשה נכתב השם׳ ובאו׳
ובאדני נחשת כן לוח השני
לא נזכר שם את השם׳
והמסך כנגד הענן שהיה מ׳
שכן עליו ויש׳ בו מסעים
וחונים שנ׳ ויש אשר יהיה
הענן׳ אלו ובמקום אשר ישכן
שם הענן׳ וכל טבעות האומר
במשכן ובכליו כנגד בריתות
שבתורה׳ ועשית
מזבח עצי שטים׳
שני מזבחות היו של זהב ושל
נחשת׳ של זהב כנגד צדיקי
עולם שנ׳ כזהב אצאו׳ ושל נח׳
נחשת כנגד רשעי עולם שנא׳
ומצחך נחושה׳ ואומר ישנו ז
השפך נחשתך׳ של זהב לא

נראה לעם ושל נחשת נראה
לעם׳ של זהב כנגד הנפש ושל נחש׳
נחשת כנגד הגוף׳ כשם שה׳
שהזהב יקר מן הנחשת כך ה
הנפש יקרה מן הגוף׳ כאשר
על מזבח הנחשת מקריבים ה
בשר בהמה כן בכל יום ויום
מקריבין על הגוף מה שנגזר
עליו מן התורה׳ חמש
אמות ארך׳ כי בחמשה
נבראו חיות ועופות ודגים׳
וחמש אמות רחב׳
כנגד חמשה שמות שנקראות
הנשמה׳ רוח נשמה נפש ה
יחידה חיה׳ רבוע׳
כנגד רביעי של עולם׳ מזרח
ומערב צפון דרום׳ וש״ה
ושלש אמות קומתו׳
כנגד שלש חלקים שבאדם הם
הראש׳ וכנגדו אש בעולם׳ וה׳
והבטן׳ וכנגדו רוח בעולם׳ ור׳
ורגלים׳ וכנגדן מים בעולם׳ חום
וקור ורויה יוצא לעינין שלש
שלשה עולמות׳ מזבח׳
כנגד בית דינו של הקב״ה ואש
המזבח דומה לאש עליונה של
ולעליונה שתי כנות׳ ומאותן
עשר׳ כנגד כל המצות שבכלל
עשרת הדברות׳ וקומתו של
שלש כנגד תורה ונביאים וכ׳
וכתובים׳ שנ׳ הלא כתבתי לך
שלישים׳ רבוע היו העולם
וכל אשר בו שכל דבר ודבר
יש בו ארבע קצות אמרין שה׳
שאול פנים ואחור קרנותיו׳
אלו ארבע מלכיות שהם יש׳
ירשו גהינם׳ שנ׳ ואראה והנה
ארבע קרנות וגו׳ ואומר אלה
הקרנות אשר זרו את יהודה
וג׳ וצפית אתם נחשת׳
שמלכותם היתה חזקה כנחו׳
כנחשת שנ׳ וההרים הרי נחש׳
נחשת׳ סירותיו ויעיו
ומזרקותיו ומזלגותיו

ומחתתיו׳ כל אלה כנגד
פשעי ישראל ועונים ורשעים
כגון שפות הסיר וגם יעיך וג׳
כל אלה ואמר הוי עיר הדמים
גם אני אגדיל המדורה׳ ואומר
הרבה עצים הדלק האש׳ ויעיו
כגון ויעה ברד מחסה כזב׳
ומזרקותיו׳ כנגד השותים במז׳
מזרקי יין׳ ומזלגותיו כגון הם׳
המזלג שלש השינים׳ ומחתו
ומחתתיו כגון ומחתות החט׳
החטאים׳ לכן אמר כל כליו תעש׳
נחשת׳ על נחשתן שנ׳ ויקראו
אותו נחשתן׳ ומכבר שנ׳ אמרו
מאת אמרו שנ׳ ויקי ואחר כך
ויקח המכבר ויטבל בדים׳
מעשה רשת נחשת׳
כי האומות רשתן פרוסה על כל
החיים שנ׳ ושאור רגלך ואלכד׳
ואמר כי שלח ברשת ברגליו׳ וג׳
ואמר פרשו רשת ליר ומעגל׳
תחת כרכב מלמטה׳
כנגד שאול התחתיה שבכור...ת
העולם שנ׳ ואחרין אל המתים׳
ואמר אל תעלני בחצי ימיי׳ וג׳
ואמר למען סור משאול מטה׳
עד חצי המזבח׳
כי כל הרשעים לא יאריכו ימים
שנ׳ בחצי ימיו יעזבנו׳ ואומר
אנשי דמים ומרמה לא יחצו
ימיהם׳ ארבע טבע׳
טבעות נחשת׳ כנגד
רשעי ישראל וישמעאלים
ונוצרים ומגושיים׳
על ארבע קצותיו׳
כי מארבע קצות העולם הקב״ה
יביאם למשפט שנ׳ כי את כל
מעשה אלהים יביא במשפט׳
ואומר אש תמיד לא תכבה
כן אלו רשעים אשם לא תכבה
שנ׳ כי תולעתם לא תמות ואשם
לא תכבה׳ נבוב לחת׳
כל לחת הברית שהם מורין
כשני עדים שנ׳ ונתת אל הארון

את העדות וג׳ כן הלך האיש עד
האיש שופט שנ׳ וקרבתי אליכם
למשפט והייתי עד׳ כל החוטא
שהיה מביא קרבן על המזבח
היה ינצל מדין גהינם ומשאול
תחתית שנ׳ ארך החצר מאה
באמה וג׳ כלו יחד יהיו כל
החצר חמשת אלפים אמה
אחד מחמשים של הר הבית
לאה כי הר הבית היה חמש׳
מאות בחמש מאות׳ כלו יחד
יהיו כל הר הבית מאתים וחמ׳
וחמשים אלף אמה׳ היו לאחת
כי החצר היה אחד מחמשים
של הר הבית׳ חצר׳
כנגד משכנות ישראל אשר
נחלו בארץ שנ׳ והערים האלה
וחצריהם׳ ואומר אהב יי׳ שערי
ציון מכל משכנות ישראל׳ וגם
לעתיד לבוא וישב עמי בנוה
שלום׳ אהב הקב״ה שערים המצ׳
המצויינין בתורה מכל משכנות
בלי תורה׳ ארכו של חצר לצפ׳
לצפון ולדרום׳ וכן היתה ארץ
ישראל נג׳ שנ׳ ושתי את גבולך
לרוח תימנה מאת אמ׳
כנגד אברהם אבינו שזכה מד׳
מדע למאה שנה שנ׳ ואברהם
בן מאת שנה בהולד לו את
יצחק בנו׳ ולצפון מאה
אמה׳ כי לעתיד בן מאה
נקרא נער שנ׳ כי הנער בן מא׳
מאה שנה ימות׳ וזה יהיה ד׳
כנגד אברהם׳ ולרוח
ימה ומזרחה חמשי׳
חמשים׳ כנגד בני לוי שנ׳
שיעבדו העבודה עד חמשים
שנה שנ׳ ועד בן חמשים שנה
כל הבא׳ ומבן חמשים שנה ד׳
ישוב מעבד העבודה וג׳
ועמודי החצר׳ כלם
ששים׳ כנגד ששים גבורים
כתוב בספר שיר השירים׳ ש׳
שנ׳ ששים גבורים סביב לה׳

ואמר ששים עיר כל חבל ארגב׳
לרוח תימנה ולרוח
צפון הלו עשרי עש׳
עמודים׳ כנגד עשרים
עשרים קרשי המשכן שנ׳ עשרי׳
קרש לנ׳ וג׳ וכן לצפון
ארבעים עמודים׳
כנגד ארבעים שנה שעשו ישר׳
אבותינו במדבר שנ׳ ארבעים
שנה׳ ולפאת מזרחה
ימה עשרה עשרה
כנגד מנין עשרה שנ׳ ויקח בו׳
בועז עשרה אנשים׳ וכן אמר יה׳
אברהם אולי ימצאון שם עש׳
עשרה׳ שאם היו עשרה צד׳
צדיקים היו מבטלין את הגזירה
לכן אנו מתפללין בעשרה׳ וכן
בני יעקב שירדו למצרים שתי
פעמים בעשרה ירדו שנ׳ ואמר
וירדו אחי יוסף עשרה׳ ופע׳
פעם שניה בעשרה ירדו עם
בנימין׳ ובעשרה מכרו את יוסף
ובעשרה נתנו את החרם שלא
יגידו לאביהם לכן השכינה ד׳
השכינה עמהם ונסתלקה מ׳
מיעקב שנ׳ ותחי רוח יעקב ד׳
אביהם׳ כי כל אותן השנים לא
היתה שכינה עמו שנ׳ אלהים
נצב בעדת אל׳ וחמש
עשרה של מטה׳
שנ׳ שבעה רועים ושמונה נס׳
נסיכי אדם׳ שהם טו׳ וכן אמר
ואכריה לי בחמשה עשר כסף׳
עמודיהם שלשה
ואדניהם שלשה׳
כנגד משה ואהרן ומרים׳ וכנגד
ישראלים כהנים ולויים׳
ועשרים אמה של
מסך לשער החצר
קדמה׳ כנגד עשרים כ׳
כספים שמכרו את יוסף׳ שנ׳
וימכרו את יוסף לישמעאלים
בעשרים כסף׳ לכן בכורי ישרא׳
יתנו חמשה שקלים שהם עש׳

עשרים גרה שנ' כסף חמשת
שקלים בשקל הקודש וכן בני יש'
ישר' ובני לויים מבן עשרים שנ'
שנה היו מונין שנ' מבן עשרי'
שנה כל יוצא צבא בישראל׃
ועמודיו ואדניו
ארבעה ארבעה׃ כנגד
ישר' שהם יורשים ארץ וקדושה
עצומה וגבוהה שנ' ופרעת יורה
יקראה ועצומה וגבוהה ואומר
ונפוצת יהודה יקבץ מארבע
כנפות הארץ׃ וכן לעתיד לבא
לארבע בקיעות יבקע הר הזית'
שנ' ועמדו רגליו ביום ההוא על
הר הזתים וגו'׃
עד הנה סדרות של' שלשה ה'
השלש' שיסד פירוש' החמור'

הסלת

ויקחו לי תרומה׃

ומפטירין במלכים וי"י
נתן חכמה לשלמה וג'׃

ואתה

תצוה את בני ישראל׃ שאתה
מזכר לדבר ועליך הדבר מוטל׃
ויקחו אליך׃ לא שיוצא עיד
לך אלא אליך׃ בשבילך שאתה
שתהיו רואה להיכן אתה נכנס
ואומר תנחומא׳׳
זך׃ כתית
שורים׃ כמו ששנינו במנחות
מגרגרו בראש הזית׃ כתית
הזתים כותש במכתשת ואינו
טוחן בריחים כדי שלא יהא

בו שמרים׃ ואחר שהוציא ט'
טיפה ראשונה מכניסן לריחים
וטוחנן׃ ושמן השני פסול למנ'
למנורה וכשר למנחות שנ' כתי'
כתית למאור ולא כתית למנחות׃
להעלות נר׃ מדליקין עד שתהא
שלהבת עולה מאליה׃ תמיד׃
כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שא'
שאתה אומר עולת תמיד ואינה
אלא מיום אל יום וכן במנחת
חבתים תמיד מחציתה אליו ומח'
מחציתה בבקר ומחציתה במע'
בערב׃ אבל תמיד האמור בלחם
הפנים משבת לשבת הוא׃ תן ל'
לה מדתה שתהא דולקת מע'
מערב עד בקר׃

ראשי ערי חכמים ה'
חצי לוג ללילי ת'
תקופת טבת ה' א'
הארוכין וכן לכל
הלילות ואם יותר
אין בכך כלום׃ וה'

ואתה הקרב אליך את אהרן את
אחיך וגו'׃ לאחר שתגמור מלאכת
המשכן׃ לכהנו לי׃ לקדשו ז'
להכניסו בכהונה על ידי הבגדים
שיהיו כהן לי׃ ולשון כהונה שי'
שירות היא׃ שירייניה בלע'
חשן׃ תכשיט כנגד הלב׃ אפוד׃
לא שמעתי ולא מצאתי בברי'
בברייתא פירוש תבניתו׃ ולבי ז'
אומר לי שהיא חגורה לו מאח'
מאחריו רחבה כרחב גב איש׃ ז'
כמין סינר שקורין פורציינט׃ ז'
שחוגרות השרות כשרוכבות
על סוסים כך מעשהו מלמטה
שנ' ודוד חגור אפוד בד׃ למדנו
שהאפוד חגורה היא׃ ואי אפ'
אפשר לומר שאין בו אלא
חגורה לבדה שהרי נאמר ויתן
ויתן עליו את האפוד ואחר כך
ויחגר אותו בחשב האפוד׃ וה'
ותירגם אונקלוס
בהמיין אפודיא׃ למדנו שהח'

שהחשב הוא החגור והאפוד
שם תכשיט לבדו׃ ואי אפשר
לומר שעל שם הכתפות הוא ק'
קרוי׃ שהרי נאמר כתפות האפ'
האפוד׃ למדנו שהאפוד שם
לבד והכתפות שם לבד׃ ולכך אנ'
אומ' שעל שם הסינר שלמטה
הוא קרוי אפוד׃ על שאופדו ומק'
ומקשטו בו כמו שנ' ויאפד לו בו׃
והחשב הוא החגור שלמעלה
הימנו׃ והכתפות קבועות בו׃
ועוד אומר לי לבי
שיש ראיה שהוא מין מלבוש
שתירגם יונתן ודוד חגור אפוד
בד׃ כרדוט דבוץ׃ ותרגם כמו כן
ומעילים כרדוטין במעשה תמר
אחות אבשלום׃ ומעיל הוא
מין חלוק׃ וכן הכתנת׃ אלא ש'
שהכתנת סמוך לבשרו׃ והמעיל
קרוי חלוק עליון׃ תשבץ׃ עשוי'
עשויה משבצות משבצות ל'
לנוי׃ והמשבצות הן גומות כמ'
כמין גומות העשויות בתכשי'
בתכשיטי זהב למושב קביעות
אבנים טובות ומרגליות כמו ד'
שנ' באבני האפוד מוסבות מש'
משבצות זהב׃ ובלשון לע' קרו'
קרויין יישטונש׃ ומצנפת׃ מין
כיפת כובע שקורין קופייא ש'
שהרי במקום אחר קורין להם
מגבעות׃ ומתרגמינן כובעין׃ וא'
ואבנט הוא חגורה על הכתנת
והאפוד חגורה על המעיל׃ כמ'
שמצינו בסדר לבישתן ויתן ע'
עליו את האפוד׃ בגדי קודש׃ ז'
מתרומה המוקדשת לשמי יעש'
יעשו אותם׃ והם
יקחו אותם חכ'
חכמי לב שיעשו
הבגדים יקבלו את התרומות
את הזהב ואת התכלת וגו' לעש'
לעשות מהן את הבגדים׃ זהב
תכלת וארגמן שני ושש׃ חמש
מינין הללו שוזרין בכל חוט וחו'

ומרדדין את הזהב כמין טסין
דקין ומקצצין מהן פתילים ושו'
וטווין חוט של זהב עם ששה
חוטין של תכלת. וחוט של ז'
זהב עם שש חוטין של ארגמ'
ארגמן וכן בתולעת שני וכן ב'
בשש. וזהו עיקר הפתרון.

וכן מפורש

במסכת יומא.

ולמד מן המקרא וירקעו את
פחי הזהב וקצץ פתילים לע'
לעשות את פתילי הזהב בתו'
בתוך התכלת ובתוך הארגמן
וג'. למדנו שחוט של זהב של'
שזור עם כל מין ומין. ומעשה
חשב. כבר פירשתי שהיא
אריגת שתי קירות שאין שו'
שוות שני עבריה דומין זה
לזה. שתי כתפות חוברות ל'
יהיה לו וג'. הסינר מלמטה
וחשב האפוד היא החגורה
עומדת לו מלמעלה רוחבת ס'
סינר של נשים. ואגבו של
כהן היא מחוברת בחשב מ'
שתי חתיכות כמין שתי רצו'
רצועות רחבות אחת כנגד
כל כתף וכתף. וזוקפן על שתי
כתפותיו עד שנקפלות לפניו
כנגד החזה. ועל ידי חיבורן
לטבעות החשן נאחזין ול'
ולפניו כנגד לבו שאין נפלות
כמו שמפורש בענין. היו ז'
זקפות ומולטות כנגד כתפיו
ושתי אבני השהם קבועות בה'
בהם אחת בכל אחת
אל שתי קצו'
קצותיו אל שתי קצ'
קצות רחבו של אפוד שלא
היה רחבו אלא כנגד גבו של
כהן ונכון עד כנגד האצילי'
האצילים שקורין קודש שנ'
לא יחגרו ביזע. אין חוגרין ב'

ממקום שהוא אלא למעלה מאצ'
מאצילים ולא למטה ממתני'
ממתניהם אלא כנגד אציליהם.

תנחומא.

וחבר' האפוד עם אותן שתי
כתפות. וחבר זו לזו מתחת.
ולמטה יחבר אותו בחשב. ש'
ולא יארג עמו אלא יארג
לבד. ואחר כך יחברם. וחש'
וחשב אפודתו. חגור שעל
ידו היא מאפדו ומתקנו לכהן
ומקשטו. אשר עליו למעלה
בשפת סינר היא החגורה.
כמעשהו. כאריגת הסינר
מעשה חשב ומחשבת ומ'
ממנו. ממנו יהיה עמו יהיה
ארוג. ולא יארגנו אלא לבד וי'
ויחברנו. כתולדותם כסדר
שנולדו ראובן שמעון לוי וי'
ויהודה דן ונפתלי על האחת
ועל השנית גד אשר יששכר
זבולון יוסף ובנימין. ולא עכ'
שכך היו כתובים במקום תול'
תולדות. עשרים וחמשה אות'
אותיות בכל אחת ואחת.

מיסוד של ר'

משה הדרשן.

מעשה חרש אבן. מעשה ד'
אומן של אבנים. חרש ודר'
דבוק הוא לתיבה שלאחריו
לפיכך הוא נקוד פתח כמוהו.
וכן חרש עצים נטה קו. חרש
של עצים. וכן חרש ברזל ומע'
ומעצד. כל אלה דבוקים ופת'
ופתוחים. פתוחי חותם. כתר'
כתרגומו כתב מפרש כגלוף ש'
בעיזקן. חרוצות האותיות
בתוכן כמו שחורצין חותמי ש'
טבעות שהן לחותם אגרות
כתב מפר ומפורש. על שמות
שיו בשמות. מוסבות. משבצ'

משבצות זהב. מוקפות משב'
משבצות זהב שעושה מו'
מושב האבן כמין גומא
למדת האבן ומשקעה במש'
משבצת. טבעות המשבצת
סובבת האבן סביב. ונתת
את המשבצת באפוד. לא פירש
שאינה הכ' שנתנם מתוכים
לפניו ואחר ערכתם. ועשית
משבצות. ומשה משבצות
שתים. ולא פירש לך עתה כל'
בפרשה זו אלא מקצת ערכן.
ובפרשת החשן גומר לך פירו'
פירושן. שרשרות זהב. שלש'
שלשלאות. מוגבלות לסוף ד'
גבול החשן תעשה אותם. מע'
מעשה עבות. מעשה קליעת
חוטין ולא מעשה נקבים וכל'
וכפלים כאותן שעושין לט'
לטרת. אלא כאותן שעושין ל'
לערדקסיאות שקורין איינג'
איינגנשיירש בלשון לע' ד'
ונתת את שרשרות של עבו'
עבותות העשויות מעשה
עבות. על משבצות הללו. ולא
והן מקום עשויות עשייתן של
שרשרות ולא עשיות קביעתן
ואין תעשה האומר כמו לשון
עשוי. ואין ונתת האומר כמו
לשון עשוי אלא לשון עתיד
כי בפרשת החשן חוזר ומצ'
ומצוה על עשייתן ועל קביע'
קביעתן. ולא נכתב כאן אלא
להודיע מקצת ערך המש'
המשבצות שעה לעשות
עם האפוד וכתב לך זה אות
לומר המשבצות הללו יזקקו
לך לכשתעשה שרשרות מו'
מוגבלות על החשן ותתנם על
שני משבצות הללו. חשן מש'
המשפט שמכפר על קלקול
הדין. ועל עוות הדין.

ומדרש אגדה

חשן המשפט שמברר דבר
דבריו משפט והבטחתו ד״
אמת. ובלשון לעז דריינש״ל
דריינשמנט. שהמשפט הוא
משמש שלש לשונות ואלו הן
הראשון טענת הדיינין ד״
והשני זה גזר הדין וכו׳
והשלישי זה עונש הדין ד״
יום עונש ואתה יום עונש הא
ואין יום עונש ומכות. ומ״ד
משמש לשון דברים שמפרש
ומברר דבריו. כמעשה אפוד
מעשה חשב מחושת המש״
מימן. זרת ארכו וזרת רחבו
כפול. ומשול לפניו כנגד לבו ד״
שנ׳ והיו על לב אהרן. תלוי כו׳
בכתפות האפוד. הבאות מאח׳
מאחוריו עד כתפיו ונקפלות
ויורדות לפניו מעט והחשן ד״
תלוי בהן כמו שמפורש בעני׳
בעניין. ומלואתו. של שם ש״
שהאבנים מלואים גמורים
המשבצות המתוקנות להם
קורא אותם בלשון מלואים ד״
במלואותם. כשיעור מלוי ד״
שכיון של אבנים יהיה עומק
המשבצות לא פחות ולא
יותר. ואיש על שמו. כסדר
תולדותם סדר האבנים אודם
לראובן. פטדה לשמעון וכן
כלם ואלו הן שמות הא׳
האבנים בלשון לעז.

אודם׳	שרדינא׳
פטדה׳	יגרנסייא׳
יהלום׳	כריזל׳
נופך׳	אשקרבונקל׳
ספיר׳	שפירא׳
אחלם׳	אשמירלדי׳
תרשיש׳	קרישטל׳
שוהם׳	אוניקלא׳
ישפה׳	ישפא׳
לשם׳	אלמנדינא׳
שבו׳ ד׳	יאציט׳
ברקת׳	טופזינא׳

ועשית על החשן כשכיל
החשן לקובען בט בעותיו ד״
כמפורש למטה בעניין ע״ז
שרשרות לשון שרשי ע״ז
אילן שהן מאחזין לאילן ד״
לאחוז ולהתקע בארץ ואף
אילו יהו מאחזין לחשן ע״ז
שכהן יהיו תלוי באפוד ודהן
שתי שרשרות האמורות ל״ה
למעלה בעניין המשבצות
ואת שרשרות

פתר מנחם

לשון שרשם ואלו שהריש
יתירה כמו כלום של בשלשם.
ואם שבריקם. ואיני רואה
את דבריו אלו שרשרת כל׳
בלשון עברית. כשלשלת כל׳
משנה. גבלות הוא. ואגבלות
המאור למעלה. שתתקעם
בטבעות שיהו בשבלי החש׳
בגבול החשן. וכל גבול לשון
קצה הוא. ואשולי בלשון ד״
לעז. מעשה עבות. ומעשה
קליעה. על החשן. לצורך הא׳
החשן לקובען בו. ולא יתכן ד״
לומר שתהיה תחילת עשייתו
עליו. שיזכבן וזה הוא שחוזר
שחוזר ואומר ונתת את שתי
הטבעות. הלא כבר נתעסק
בו היה לו לכתוב בתחילה הא׳
בתחילתה ומקראו ועשית על
קצות החשן שתי טבעות
זהב. ואח׳ בשרשרות ערוך
אותה לפתור בו. על שני קצות
החשן לשתי פיאות שכנג׳
שכנגד עיור לאמות ולשמא׳
ולשמאלית הכוים אול כתי׳
כתפות האפוד ונתת את ש׳
שתי עבותות הזהב. הן הן
שרשרות גבלות האמורות
למעלה. ולא פירש מקום קב׳
קיבוען בחשן. עכשיו מפרש
ומפרש לך שיקבעם שני ראשי

ראשיהם בטבעות. ואת שני
קצות שתי העבותות. של ׳
ראשיהם השניים. תתן על ש״
שתי המשבצות. הן הן הכתו׳
הכתובין למעלה כן פירש״
החשן ולפרשת האפוד ולא
פירש את ערכן ואת מקומן
עכשיו ומפרש שיתקע בהן
ראשי העבותות התלויות בט׳
בטבעות החשן לימין ולשמ׳
ולשמאל אצל הצואר. ונתת
המשבצות על כתפות האפוד
אחת בזו ואחת בזו נמצא
ת׳ בכתפות האפוד מחזיקין ד״
החשן שלא יפול וכהן הוא
תלוי. ועדיין שפת החשן ד״
התחתונה הולכת ובאה עקש׳
עקשת על כריסו ואינה דבו׳
דבוקה לו יפה. לכך הוצרך ע״
עוד שתי טבעות לתחתיתו
כמו שמפרש והולך. אל מול
פניו של אפוד שלא יתן האש׳
המשבצות בעבר הכתפות
שכלפי האנפי אלא בעבר הע׳
העליון שכלפי החוץ והוא ק״
קרוי אל מול פניו. כי אותו עבר ע״
שאינו נראה אינו קרוי פנים.
על שני קצות החשן יהו שתי
פיאותיו התחתונות לימין ולש׳
ולשמאל. על שפתו אשר אל
עבר האפוד ביתה. הרי לך שנ׳
סימנים. האחד שיתנם בשני ק״
קצות של תחתיתו שהוא כנגד
האפוד שעליונו אינו כנגד הא׳
האפוד שהרי סמוך לצואר
הוא והאפוד נתון על מתניו ד״
ועוד נתן סימנים שלא יקבעם
בעבר החשן שכלפי החוץ אלא
בעבר שכלפי פנים שנ׳ מתודר׳
ואותו העבר לצד האפוד מוגרו
לכהן ונקפל הפיגר לפני הכהן
על מתניו וקצות כריסו ומכן ד״
ומכן שר כנגד קצות שנ׳
שוכבין עליו על שרוי

כתפות האפוד מלמטה ע"ג
שהמשבצות נתונות בראש'
בראשי כתפות האפוד העל'
העליונים הבולטים על כתפיו ו
כנגד גרונו ונקפלות ויורדות
לפניו והטבעות עם אלו
בראשן השני שהוא מחו"ב
מחובר לאפוד והוא שנאמר
לעומת מחברתו ממול לאפ'
לאקום חיבורו באפוד למעלה
מן החגורה מעט שמתחברת
לעומת החגורה ואילו נותנין
מעט בגובה זקיפת הכתפות
היו שני' ממעל לחשב האפוד
והן כנגד סוף החשן ומתן פ"ג
פתיל תכלת באותן טבעות
ובטבעות החשן ורוכסן באו"ג
באותו הפתיל לאחר לשמאל
שלא יהיו תחתית החשן הולך
לפנים וחוזר לאחור ונקש ז
על כריסו ומאמן ויושב על ז
המעיל יפה' אבל פנו' כנגד
החיצון ויכסו לשון חכמי'
וכן מרוכסי' איש' חטרי הכל'
רשעים' וכן והרכסים לבקעה
הרים המאוכן זה לזה שאי ז
אפשר לירד לגיא שמנהכמ
אלא בקושי גדול שמתוך זק'
זקיפתן הגיא זקופה ומאוקמ'
אהו לבקעת מישור ונח דר'
ליך' להיות החשן דבק על
חשב האפוד ולא יזח' לשון ה
נתוק' ולשון ערבי הוא'

במחברת דונש
בן לברט' את

האורים ואת התומים הוא
כתב שם המפורש שהיה
נותנו בתוך כפלי החשן ע"כ
שעל ידו הוא מאיר את דב'
דבריו ומתמם את דבריו וכן
ובמקדש . שני היה החו'
החשן ש' שני אפו'

אפשר להיות לכהן גדול אל'
מחוסר בגדים אבל אותו הש'
השם לא היה מתוכו'

ושוב מצאתי
במדרש אגדה

כיון שנכנס נבוכד נצר בקד'
בקדשי הקדשים ולקח את
הכלים פרחו אותיות של שם
המפורש מעל החשן ונתר'
ונתרעש כל העולם כלו' ומה
היה אומר ארבע רעשים
שהיו בעולם' ואלו הן הראשו'
הראשון מאדי עוזיה כשנכנס
עם הקטרת לפני ולפנים ז
דכת' בשנת מות המלך עוזיה
וג' ונאמר וינעו אמות
הסיפים וג' והשיני בהריגת
ישמעאל כהן גדול כמפורש
באגדה' והשלישי כדאמרן
כשנכנס נבוכד נצר בקדשי
הקדשים ולקח את הכלים ז
פרחו אותיות של שם המפו'
מעל החשן ונתרעש כל העו'
כלו' והרביעי מאי ר' ינאי ז'
ומית' דאמרי כשנפטר ר' ינאי
שרעש כל העולם כלו'

וי"ש אומרים

את מתן תורה שרעש כל
העולם כלו' ועוד למדנו ז
למה נקרא חשן המשפט
על שם אותו הכתב היו קורי'
משפט שנ' ושאל לו במשפט
האורים' את משפט בני ישר'
דבר שהן שופטין ונבחנין על
ידו אם לעשות דבר אם לא
לעשות' ולפי מדרש
אגדה שהחשן מל'
מכפר על מעוותי
הדין ונקרא משפט
על שם פליאת המשפ'
את מעיל האפוד שהאפוד

נתון עליו לחגורה' כליל תכלת'
כלו תכלת' שאין מין אחר עמ'
ואין עירוב בו' והיה פי ראשו' פי
המעיל שבגובהו היא פתיחת
בית הצואר' בתוכו' כתרגומו ז
כפיל לגויה' כפול לתוכו' להיות
לו שפה כפילתו' והוא מעשה
אורג ולא במחט כפי תחריו' לא'
אמרת שהשריונים שלהן פי'
פיהן כפול' לא יקרע' כדי שלא
יקרע' והקורעו עובר בלאו ו"ה
שזה מונין לאוין שבתורה'
וכן לא יזח החשן ולא יסורו
מונה העובר בבדי ארון ומונ'
שגלגלין ותולין הן טוין ואותן
העשוי' מין ביצת תרנגולת ז
ופעמוני זהב וכן של ענבלין ז
למעיל פעמון זהב ורמון ומעל'
פעמון זהב ורמון ומעלו ולא
אמות' מכלל לאו אתה שומע ז
הן אם יהיו לו לא יתחייב מ"ה
מיתה' הא אם יכנס מחוסר אל'
אחד מן הבגדים הללו יתחייב
מיתה בידי שמים' ציץ' ז
כעין טס זהב היה רחב שתי'
אצבעות ומקיף על המצח מאוז'
מאוזן לאוזן' על פתיל תכלת'
ובמקום אחר הוא אומר ויתנו
עליו פתיל תכלת' ועוד כתיב ו
והיה על המצנפת ולמטן הוא
אומר והיה על מצח אהרן'

ורבותינו אמרו
בשחיטת קדשי'

שערו היה נראה בין ציץ למ"צ
למצנפת ששם מניח תפילין ז
למדנו שהמצנפת למעלה בגו'
בגובה הראש ואינה עוקדה'
ליכנס בה כל הראש עד המצח'
והציץ למטה והפתילים היו ז
נקבים והאיין בו שני ראשיו ז
וכן באמצעיתו שניה משלשה מק'
מקומות הללו פתיל אחר ולמעל'

ולמעלה מבחוץ ויאמר ומב״
ומכפים כנגדן וקושר ראשי כ׳
הפתילים מאחורי השער שלש׳
שלשתן ונמצאו בין אורך הט׳
הטס ופתילי ראשים ודקין כ׳
את הקדקד והפתיל האמצעי
שבראשו קשור עם ראשי הב׳
השנים הולך על פני רוחב הר׳
הראש מלמעלה ונמצאו עשוי
מין כובע ועל פתיל האמצעי
הוא אומר והיה על המצנפת
והיה נותן את הציץ על ראשו
מין כובע על המצנפת והב׳
והפתיל האמצעי מחזיקו שלא
שיפול עמו והטס תלוי כנגד
מצחו ונתקיימו כל המקראות
פתיל על הציץ והציץ על המצ׳
המצנפת הפתיל ופתיל על
המצנפת מלמעלה ונשיאו את
אהרן לשון סליחה ואע״פ כן
אינו זז ממשמעו אהרן נושא
את המשא של עון נמצא
מסולק העון מן הקדשים את
עון הקדשים לרצות על הדם
ועל החלב שקרבו בטומאה

כמו ששנינו

אי זה עון הוא נושא אם עון
פגול הרי כבר נאמר לא ירצה
כו׳ ואין לומר שיכפר על הכהן
שהקריבם בטומאה טמאים
שהרי עון הקדשים נאמר וב׳
ולא עון המקריב הא אינו מכ׳
מרצה אלא להכשיר הקרבן כ׳
והיה על מצחו תמיד אי אפש׳
אפשר לומר שיהא על מצחו
תמיד שהרי אינו עליו אלא
בשעת עבודה אלא תמיד לרצ׳
לרצון להם אפילו אינו על מצ׳
מצחו שאינו היה כהן גדול עו׳
עובד באותה שעה

ולדברי האומר
שרוחב על מצחו מרצה ואם לא
לאו אינו מרצה נדרש על מצ׳
מצחו לומר שהמשמש בו כ׳
בעודו על מצחו שאינו יפה רח׳
רעתו היא והעבעת עשוה
אותו משבצות משבצות טלה
של טס ולבני אהרן תעשה
ארבעה בגדים הללו ולא יותר
כתנת ואבנט ומגבעות היא
מצנפת ומכנסים כתובין לה׳
למטה בפרשה והלבשת אותם
את אהרן אותם האמורים כ״י
באהרן חשן ומעיל ואפוד וב׳
וכתנת תשבץ ומצנפת ואבנט
וציץ ומכנסים כתובין למטה
בגוון ואת בניו אתו אותן הב׳
הכתובים בהן ומשחת אותם
את אהרן ואת בניו בשמן המ׳
המשחה ומלאות את ידם כל
מלוי ידים לשון חינוך כשהוא
נכנס לדבר להיות מוחזק בו מ׳
מאותו יום והלאה ובלשון לע׳
כשמוסרין אותו על פקידת דבר
נותן השליט בידו בית יד של
עור שקורין גנט ועל ידו הו׳
הוא מחזיקו בדבר וקורין לאות׳
לאותה מסירה רואשטיר והוא
מלוי ידים ועשה להם לאהרן
ולבניו מכנסי בד הרי שמונה
לכהן גדול וארבעה להדיוט כ׳
והיו כל הבגדים האלה על או׳
אהרן הראויין לו ועל בניו הב׳
האמורין בהן בבואם אל אהל
מועד להיכל וכן למשכן ומתו׳
שהמשמש מחוסר בגדים כ׳
במיתה חקת עולם לו כל מקום
שנאמר חקה לעכב לקח כמו
קח ושתי גזרות הן אחת של
קיחה ואחת של לקיחה ולהן
פתרון אחד פר אחד לכפר על
מעשה העגל שהוא פר

דבר צריש בה במכילתיה״

ולחם מצות וחלות מצות וכ׳
ורקיקי מצות הרי אלו שלשה
מינין רבוכה וחלות ורקיקין כ׳
לחם מצות היא הקרויה למטה
בענין חלות לחם שמן על שם
שנותן בהן השמן וטלון מש׳
משוחים בשמן אחר אפייתן
מושחן כמין כ׳ יונית שהיא
עשויה כנון שלנו כזה

ב

והקרבת אותם כ׳
אל חצר המשכן
ביום הקמתו ור״ל
ורחיצת טבילת כל
הגוף ואפודה קצ׳
קשט ותקן
החגורה וב׳
והסינר פניגותיו נר הקודש׳
זה הציץ על המצנפת כמו ש׳
שפירשתי למעלה על ידי הפתיל
האמצעי ושני הפתילין שבראש׳
שבראשו הקשורין שלשתן
מאחורי השער הוא נותן על
המצנפת כמין כובע ואת משח׳
ומשחת אותו את משיחה זו כ׳
כמין כ׳ נותן שמן על ראשו כ׳
ובין ריסי עיניו ומחבר באצב׳
באצבעו והיתה להם מלוי יד׳
ידים זה לכהונת עולם ומלאות
על ידי הדברים האלה יד אהרן
ובניו במינוי הכהונה פתח אה׳
אהל מועד בחצר המשכן שה׳
שהוא לפני הפתח על קרנות
למעלה בקרנות ממש ואת כל
הדם שירי הדם אל יסוד המז׳
המזבח המכפת היא הקרום כנ׳
שעל הקרב שקורין טילא ואת
היותרת היא טרפשא דכבדא
שקורין איברש על הכבד את
אף הכבד טול שיוה השוה כמ׳
כמו לא מצינו חטאות נשרפ׳
נשרפות אלא זו ומקת בבלי כ׳
אותו מחרק ומרק כנגד הקרן
כדי שיראוה למזון ולמזון ואין כ׳
קרבן טעון מתנה באצבע אלא
חטאות בלבד אבל שאר זבחים

אין טעונין קרן ולא אצבע ה"
שאותן דמן נתנין מזבח ולמט'
ולמטה ודינן שוה בכבש ואיל
עוזר בארץ ומרק. פכ"ב. בנ"

ורבותינו פירשו בשחיטת קדשים

שאין אילו שתי מתנות שהן
אצבע. האחת בקרן ואחת זו ה'
והאחת כשנגדה באלכסון.
וכן כל מתנה נראית בשני עב'
עדי המשכן הקרן ואילך ואיל'
ואילך. ומיעוט הדם נתון בארץ
באצבע ואחת לכך קרוי סביב.
על נתחיו. עם נתחיו. ומפש ה'
על שיור הנתחים. ריח ניחוח.
נחת רוח לפני שאמרתי ונע'
ונעשה רצוני. אשה. לשון ה'
אש. היין הקטרת איברים כמ'
שעל האש. תנוך. הוא הפחו
הסחוס האמצעי שבתוך הח'
האוזן שקורין טינדרוס. בהן
אגודל. ובפרק האמצעי. החלב
זה חלב הדקין זו הקיבה וכו"
והאליה אין הכליות ולמטה.

כמו שמפורש

בפרשת ויקרא. לעומת הע'
העצה יסירנה. מקום שהכל'
שהכליות יועצות. ובאימורי
פר לא נאמר אליה שאין אל'
אליה קריבה אלא בכבש וכ'
ובכשב ואיל. אבל שור ועז ה'
אין טעונין אליה. ואת שוק
הימין. לא מצינו הקטרה בש'
בשוק הימין עם האימורין ה'
אלא זו בלבד. כי איל מלואים
הוא. שלמים לשון שלימות
שמשלים בכל. ואגיד הכתוב
שהמלואים שלום למזבח וכו"
ולעובד העבודה ולבעלים אף
ואגרים שוק הימין להודי'
לעובד העבודה למשה ורחו

משה ששימש במלואים ה'
והשאר אכלו אהרן ובניו ש'
שהם בעלים.

כמפורש בענין.

וככר לחם. מן החלות. וחל'
וחלת לחם שמן מן הרבוכ'
הרבוכה. ורקיק מן הרקיק'
הרקיקין אחת מעשר שבכל
מין ומין. ולא מצינו תרומ'
לחם הבא עם זבח נקטר'
אלא זו בלבד. שתרומת לחמי
תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים
עם חזה ושוק. ומזה לא היה
למשה אלא חזה בלבד. ש'
על כפי אהרן. והנפת שניהם
עסוקים בתנופה הבעלים והכה'
והכהן. הא כיצד כהן מניח ידו
תחת הבעלים ומניף. ובזה היו
אהרן ובניו בעלים ומשה כהן.
תנופה. מוליך ומביא למי ש'
שארבע רוחות שלו ומעצר
ומעכב פורענות ורוח רעות.
ומעלה ומוריד למי שהשמים
והארץ שלו. ומעכב טללים
רעים. על העולה. על האיל ה'
הראשון שהעלית עולה. לריח
ניחוח. לנחת רוח שאמרתי ונע'
ונעשה רצוני. אשה. לאש
ניתן. לה'. לשמו של מקום נ'
שהוא אדון על כל העולם וק'
וקדשת את חזה התנופה
ואת שוק התרומה אשר הונ'
ואשר הורם. מאיל המלואים
קדשם לדורות להיות נוהג
תרומתם והנפתם בחזה ושו'
ושוק של שלמים אבל לא
להקטרה. אלא והיה לאהרן
ולבניו לחק עולם מאת
בני ישראל. שהשלמים לבעלים
ואת החזה ושוק יתנו לכהן.
תנופה. לשון הולכה והבאה
וינטליר בלשון לעז. הורם. לש'
לשון מעלה ומוריד כי תרומה

היא. החזה והשוק הוה' יהיו
לבניו אחריו. למי שבא
בגדולה אחריו. למשחה. להת'
להתגדל בהן. שיש משיחה ד'
לשון שררה. כמו לך נתתים ל'
למשחה. אל תגעו במשיחיי ו'
ולמלא בם את ידם. על ידי הב'
הבגדים הוא מתלבש בכהונה
גדולה. שבעת ימים ילבשם ה'
ילבשם הכהן אשר יקום תח'
מבניו תחתיו לכהונה גדולה
כשימנוהו להיות כהן גדול.
אשר יבא אל אהל מועד אות'
אותו כהן אשר יהיה מוכן ל'
ליכנס לפני ולפנים ביום הכפ'
הכפורים. וזהו כהן גדול. שאי'
שאין עבודת יום הכפורים
כשירה אלא בו. תחתיו מבניו.
מלמד שאם יש לו לכהן גדול
בן הגון וממלא את מקומו ימנו'
ימנוהו כהן גדול. וכן מלך ש'
שיש לו בן הגון המלכות קר'
קריבה לו ומכל אדם.

מדרש אגדה

במקום קדוש. בחצר אהל
מועד. שהשלמים הללו קדשי
קדשים היו. פתח אהל מועד.
כל החצר קרוי כן. ואכלו אותם
אהרן ובניו לפי שהן בעליהן.
אשר כפר להם כל ודרך
ותיעוב. למלא את ידם באיל
ולחם הללו. ולקדש אותם שע'
ידי המלואים הללו נתקדשו
לכהונה ונתמלאו ידיהם. כי ק'
קדש הם. קדשי קדשים.

מיכן למדנו

אזהרה לזר האוכל
קדשי הקדשים. שה'
שנתן המקרא טעם
לדבר משום דקדש הם.
ועשית לאהרן ולבניו ככה. ש'
שנה הכת' וכפל לעכב. שאם ה'

חיסר דבר מכל האמור בעני'
בעניין לא נתמלאו ידיהם להי'
להיות כהנים ועבודתם פסולה
ומתכה' כמו שאמר' שבעת ימי'
תמלא את ידם· בעניין הורד'
ובקירבנות הללו בכל יום· ופר
החטאת תעשה בכל יום על
הכיפורים· בשביל הכיפורים· לכ'
לכפר על המזבח מכל זרות ות'
ותיעוב· ולפי שנ' שבעת ימי'
ימים תמלא את ידם· אין לו אל'
אלא דבר הבא בשבילם· המילו'
המילואים והלחם· אבל הבא בש'
בשביל המזבח כגון פר שהוא
לחיטוי המזבח לא שמענו ל'
לכך הוצרך מקרא זה·

ומדרש תורת
כהנים אומר

כפרת המזבח המערכה שאין
יתערב אחר אשר דבר גל
במלאכת המשכן והמזבח ו'
וחטאות· כתרגומו
ותדכי· לשון ומתנת דמים הנ'
הניתנים באצבע קרוי חיטוי ו'
ומשחת בשמן המשחה וכל
המשיחות מין כ' והיה
המזבח קדש קדשים· ומה
היא קדושתו כל הנוגע במזב'
מזבח יקדש· שומענו בין ר'
ראוי ובין שאינו ראוי· ת"ל
קרבן פסול שעלה עליו קידשו
המזבח להכשירו שלא ירד·
ומתוך שנ' כל הנוגע במזבח
יקדש· שומענו בין ראוי ובין ש'
שאינו ראוי· כגון דבר שלא היה
פסולו בקודש כגון הרובע והנ'
והנרבע והטריפה וכיוצא
בהן· ת"ל וזה אשר תעשה· מה
הפרשה אחריו זה עולה מה
ראויה שנראית לו כבר ונפסל
משבא לעזרה כגון הלן והיוצ'
והיוצא והטמא ושנשחט

במחשבת חוץ למקומו וחוץ
לזמנו וכיוצא בהם· ועשרון
סלת· עשירית האיפה ארבע'
ארבעים ושלש ביצים וחומש·
בשמן כתית· לא לחובה נאמר
כתית אלא להכשיר· לפי שנ'
כתית למאור· ומשמע למאור
למאור ולא למנחות· יכול לפ'
לפוסלו למנחות· ת"ל כאן כתית
ולא נאמר כתית למאור· אלא
למעט מנחות שאינו צריך
כתית· שאף הטחון בריחים
כשר בהם· רבע ההין· שלשת
לוגין· ונסך לספלים·

כמו ששנינו
במסכת סוכה

שני ספלים של
כסף היו בראש המ'
המזבח ומנוקבין כ'
כמין שני חוטמין ד'
דקין נותן היין לתו'
לתוכו והוא מקלח
ויורד ויוצא דרך
החוטם ונופל על גג
המזבח ומשם יורד
לשיתין במזבח בית
עולמים ובמזבח
הנחשת יורד מן המ'
המזבח לארץ· לר'
לריח ניחח· על המנחה נאמר
שמנחת נסכים כולה כליל ו'
וסדר הקרבתן תחילה· ואחר
כך המנחה· שנ' עולה ומנחה·
תמיד מיום אל יום· לא יפסיק
יום בנתים· אשר אועד לכם·
כשאקבע מועד לדבר אליך
שם אקבענו לבוא·

ויש מרבותינו

למדין מכאן שמעל המזבח
הנחשת היה הקב"ה מדבר עם
משה משהוקם המשכן וכ'

ויש אומרים

מעל הכפרת· כמה שנ' ודברתי
אתך מעל הכפרת· אשר אוע'
אועד לכם האמור כאן אינו א'
אומר על המזבח אלא על אהל
מועד הנזכר במקרא· ונועדתי
שמה· ואתועד עמכם בדיבו'
בדיבור כמלך הקובע מקום לד'
לדבר עם עבדיו· ונקדש המש'
המשכן בכבודי· שתשרה בו
שכינתי· וזהו פשוטו·

ומדרשו אל

תיקרי בכבודי אלא במכובדיי ש'
במכובדים שלי· כאן רמז לו ש'
מיתת בני אהרן ביום הקמתו·
וזהו שאמר משה הוא אשר
דבר יי' בקרובי אקדש· והה'
והיכן דיבר· ונקדש בכבודי· ש'
לשכני בתוכם· על מנת כד'
לשכון אני בתוכם· מקטר קט'
קטורת· להעלות עליו קטור'
עשן סמים· את גגו· זה היה
לו גג· אבל מזבח העולה לא ה'
היה לו גג· אלא ממלאים חלל'
אדמה בכל חניותם· זר· זהב· כס'
כיון לכתר כהונה· טבעותיו ש'
כאן היא לשון נקבה כתרגומו
לפי שנ' עזקן שתי טבעתיו עש'
שבשני צדיו· והיה מעשה ד'
הטבעת מאלה לבתים לבדים·
בית תהיה הטבעת לבד· לפני
הכפרת· שאינו מכוון מכנגד·
ת"ל לפני הפרכת· בהטיבו· לשון
נקוי הבזיכין של מנורה מן ה'
דשן הפתילות שנשרפו בלילה
והיה מטיבן בכל בקר ובקר·
נרות· לשון כלי· וכן כל נרות
המאורות במנורה· חוץ מאלו
ממקום שנאמר שם העליה
שהוא לשון הדלקה ובהעלות
כשידליקם· לעלות להבעיר· יק'
יקטירנה בכל יום ומקטיר פרס

שחרית ופרס בין הערבים ליו
תעלו עליו על מזבח וה קטרת
וזה שום קטרת של נרכה טלן
וזות הן לו חוץ מזו וליו עולה
וליו מנחה עולה של בהמה ועו
ועוד מנחה היום של מילחם
ונסך יחה יהין ויתן ראש על
קרנותיו יחת בשנה ביום הכי
הכיפורים הזיו שנ ביוחדי ויתן
ויניו יל המזבח ישר לפני יי
ונסך עליו חטיות הכיפורים ג
דם פר ושעיר של יום הכיפורים
המכפרים על טומיות וקדש
וקדשיו קדש קדשים המוטה
ומקורש לרבים הלו מבר וליו
לעבודה ויחרת"

חסלת

ואתה תצוה"

ומפטירין ביחוקיל
ויותה בן יורם הגר
יות בית ישריול יות
הביא —— וגו'

בי תשא

יות ריוש לשון קבלה כתרגו
כשתחפון לקבל סכום מניינם
לרשות כמה הם יול תניע לגולגו
לגולגלות יוליו יתנו כל יחד מ
ומחיית השקל ותמה השקלים
והרע ומיניהם ונתנו יוש טפר
נפשו הם חטיו בחצי היום
יבייו ומחיית השקל לכפרי
וכמה הויו עשר מעין לכפר
על עשרת הדברות שעברו ב

בחצי היום וזהו עיקר ומ

ומדרשו

בושש ביו שש יביון ע
ששה גוויסין לכפר על עון
שש תרספת וליו
יהיה בהם נגע שהמינין שו
שולט בו עין רעה והדבר כין
עליהם כמו שמינע ביומי ד
דוד המלך שמטה יות ישריול
והדבר כיו שליהם וה יתנו ה

מדרש אגדה

הרייהו כוין ומטבע יוש ומ
ומשקלה ומחיית השקל ומי
לו כוה יתנו וכן יסד הפייט
יוחר ומדרש היוגרה ביוער
של פרשת שקלים וה לי נפ
ליובי חווה והרייהו כוין מ
ומטבע יוש בחוה ונם
הכל יתנו טוה ולפי פשוטו ג
דרך המקריו לדבר כן בזכר
שפירושו יוחריו כמו וה ה
הזכר יושר עוה יי לקטו ד
ומתנו וכן וה יושר העשה
יוהה שלש מיות יוחה וכן
וה יושר תעשה על המזבח
וחה יעשה כבשים בני שנה
יום כיון וה יתנו וחה יתנ
ומחיית השקל

ומדרשו

וה יתנו וה ישפיל וה יריש
השפלו כוה ומשה היוש ה
והורחו בוה יתנו ר"א וה
יתנו שנים עשר שבטים ג
יתנו שכן וה שלה בגזמטרי
שנים עשר כחודש הוהיר
ומעיותי כן תרספת
העובר של הפקודים דרך הזו
המובא ומעבירים יות הנחצים
וה יוחר וה וכן כל יושר יעבר
תחת השבט וכן תעבורנה
העיון על ידי מוטה ומחיית

השקל בשקל הקודש שקעה
שקיבלתי לך לשקולבו שקל
קודש כגון שקלים היוחדים
בפרשת עוכין ושרה יוחוזה
עשרים גרה השקל שהשקל
יובעה חוים והוו ומתחילתו
חוש ומעות יוליו שביו והוס
והוסיפו עליו שתות והעלוהו
לשש ומעה כסף ומחיית ה
השקל שיוחרתי לך יתנו תו
תרומה ליי ומבן עשרים שנה
ומעלה ליחדך כיון שיוין כ
פחות ומבן עשרים יומיו בנ
בעביו ומחנה בכלי יונשים
לכפר על נפשותיכם שלי
תנגפו על ידי ומיין ר"א
לכפר על נפשותיכם לפי ש
שרוין להם כיון שלש תרומות
שנתנב כיון תרומת יי ש
שלש פעמים יוחת תרומת
יורנע שוניין כשהתחילו
בנדבת המשכן ונתנו כל יוחד
ויוחד ומחיית השקל ועלו
למיות בכר כמה שנוכפו
פקודי הערה ומיות בכר ומ
ומהן היו היודעים שנ וידבי
מיות בכר הכסף ומשמת יום
היין על ידי מיין שומיין ומ
ומשהוקם המשכן הויו המינ
המיין היוחוד בתחילת חוש
חוחש הפיקודים ביום ד
לחודש השנית בשנה השנ
ונתנו כל יוחד ומחיית השקל
והן לקוטת ומהם קרבנות ני
עיבור של כל שנה ושנה
והושוו בה עמים ועשרים
ועל יוחה תרומה ניוחד לכפר
על נפשותיכם שהקרבנות
לכפרה הן ביוין והשלישית
היין תרומת המשכן כמה שנ
כל מרים תרומת ומב וכסף
ונחשת וליו היתה יד כולן נ
שוה בה יולין יוש ומה שנ
שנרבו לבו ונתת יוחתו על ש

עבודת אהל מועד׳ למחרת יה״כ
שנצטוו לנדבתם בתחילת ה
המשכן יותר ממעשה העגל
ומפני שנתנה כהן ומגפה רבה
ועל ידי לוי את העגל׳ משל לאדון
החביבה על בעליה ונפלה בה
דבר ומשנפסק אותו להועד ד
בבקשה ממך מנה את צאני ״
ודע מה עתה בה׳ כדי להודיעו
שהיו חביבה עליו׳ ואי אפשר
לומר לכך שהמניין הזה ד
הוי היאמר בחומש הפקודים
שהרי נאמר בו באחד לחדש
השיני׳ והמשכן הוקם באחד
לחודש ראשון׳ שנ׳ ביום החדש
הראשון באחד לחודש תקים
וגו׳ ואין המניין הזה נעשו ה״
האדנים משקלים שלו כמה שנ׳
ויהי מאת כבר הכסף לצקת
וגו׳ היו למחרת שנה היו יותר
בתחילת נדבתן יותר יום הכפ׳
הכיפורים בשנה ראשונה וגו׳
ויותר בשנה שניה מאייר
משהוקם המשכן׳ ואם תאמ׳
תיאמר וכי אפשר שכשנתם
הן שוים ישראל שש מאות
אלף ושלשת אלפים וחמש מ
מאות וחמשים׳ והלא בשתי
שנים היו ואי אפשר שלא
היו מונין הראשון בני יט״ ״
שנה שלא נמנו׳ ובשניה נע״
נעשו בני עשרים תשובה ד
לדבר׳ אבל שנות האנשים
משנה אחת נמנו׳ אבל למניין
יציאות מצרים היו שתי שנים
לפי שליציאות מצרים מונין
מניסן כמו שש׳
ששנינו במסכת
ראש השנה׳ ונעשה
המשכן בראשונה והוקם בש״
בשניה שנתחדשה שנה
באחד בניסן אבל שנות הא״
האנשים מונין למניין שנות
עולם מתחילין מתשרי כמ״ש

מניינו שניהם המניין משה״
בשנה אחר׳ המניין האחד
היה בתשרי לאחר יום הכ״
הכפורים שנתרצה המקום
לישר׳ לסלוח להם ונצטוו על
המשכן׳ והשיני באחד באי״
באייר׳ על עבודת אהל מועד׳
הם האדנים שנעשו בו׳ כיור
כמין דוד גדולה׳ ולה דדין המ״
המריקים בפיהם מים וכנג׳ ״
כתרגומו בפיפיה׳ ומושב אל״
ותקון לכיור׳ לרחיצה׳ ומסב
על הכיור׳ ובין המזבח׳ ומזבח
העולה׳ שכתוב שהוא לפני
פתח משכן אהל מועד׳ והיה
הכיור משוך קימעו ועומד
כנגד אויר שבין מזבח והמשכ׳
והמשכן ואינו מפסיק כלו ״
ביניהם משום שנ׳ ואת מזבח
העולה שם פתח אהל מועד׳
היו כיור משוך קימעו כלפי
הדרום׳ וכו׳ כדאיתה לשם׳

כר שניה ז׳
במסכ׳ זבחים׳

את ידיהם ואת רגליהם בבת
אחת היאך מקדש ידיו ורגליו׳
וכן שנינו בזבחים׳ כיצד קידוש
קידוש מניח ידו הימנית על
גבי רגלו הימנית וידו השמאל
השמאלית על גבי רגלו השמ״
השמאלית ומקדש׳ בבואם אל
אל אהל מועד׳ להקטיר שחר
שחרית ובין הערבים קטרת׳
או להזות מדם פר כהן משיח
ושעירי ע״ז׳ ולא ימותו׳ הא
אם לא ירחצו ימותו׳ שהתור״
שהתורה מזהרת בלאו ומכלל
לאו אתה שומע הין אל המז״
המזבח החיצון׳ שאין כאן
ביאת אהל מועד אלא בחוץ׳
ולא ימותו׳ לחייב מיתה על
המשמש על המזבח שלא רח״

רחץ ידיו ורגליו׳ שהמיתה הא״
הראשונה לא שמענו אלא על
הנכנס להיכל׳ ואתה קח לך
בשמים ראש׳ חשובים׳ מור ל״
לראש ולקינן וקנמון בשם׳ לפ״
לפי שהקנמון קליפת עץ היא
יש שהוא טוב ויש בו ריח וט״
וטעם׳ ויש שאינו אלא כעץ ״
לכך הוצרך לומר קנמון בשם׳
מן הטוב׳ מחציתו׳ חמשים ומ״
ומאתים׳ מחצית הבאתה תהיה
חמשים ומאתים׳ נמצאו כלו ״
חמש מאות כמין שיעור מר
דרור׳ וכן לזה נאמרו בו ח״
חצאין גזירת הכת׳ היא להביאו
לחצאין להרבות לו שתי הכר״
הכרעות שאין שוקלין עין בעין

וכן שניה ה׳
היא בכריתות׳

וקנה בשם׳ קנה של בשם׳ לפי
שיש קנים שאינם של בשם׳
הוצרך לומר קנה בשם׳ חמש
חמשים כלו׳ סך כלו וקדה׳
שם שרש עשב הוא׳
ובלשון חכמים קצי׳
קציעה׳ הין׳ שנים
עשר לוג׳ ונחלקו בו
חכמי ישראל במדר׳
ר׳ מאיר אומ׳ בו שלקו את הע״
העיקרין׳ אמ׳ לו ר׳ יהודה והלא
לסוך את העיקרין אינו מס״
סופק אלא שרוים במים׳ שצ״
שלא יבלע השמן׳ ואחר כך ״
הציפו עליהם השמן עד שקלט
הריח וקפאו לשמן מעל העצ׳
העיקרין׳ רקח מרקחת׳ רקח
שם דבר הוא׳ והטעם מוכיח
שהוא למעלה והרי הוא כמו ״
רקח׳ ואינו כמו מעשה וכ׳
וכמו רוקע הארץ שהטעם ״
למטה׳ וכל דבר המעורב בחב״
בחבירו עד שזה קיבח מזה

אין רקח אלא טעם קרוי מרקחת׳
רקח העשוי על ידי אומנ׳
אומנות הערוכות׳ מעשה רקח׳
שם האומן בדבר׳ ומשחת קד׳ ד
כל המשיחות מין ב
חוץ משל אלהים שהוא מין ל
נר׳ וקדשתם אותם׳ משיחה
זו מקדשתן להיות קדש קדשי׳
ומה היא קדושתן׳ כל הנוגע׳
כל הראוי לכלי שרת משנכנס
לתוכו קדש קדושת הגוף ליפס׳
ליפסל ביוצא ובלינה ובטבול
יום׳ ואינו נפדה ליצאת לחולין
אבל דבר שאינו ראוי להם אי׳
אין מקדשים׳ וכן כריתות לשנ׳

רשעיההיא

משנה שלימה איל
מזבח׳ ואתך שנכלו הה׳
הנוגע במזבח יקדש׳ שומע
שאני עונה בין ראוי ובין אינו רא׳
ראוי ת״ל כבשים׳ מה כבשים
ראויים אף כל ראוי׳ כל איש׳
משיחות משכן וכהנים ומל׳
ומלכים׳ ומתרגמות ריבוי׳ לפי
שאין עוד משיחתן אלא
לגדולה כי כן יסד המלך שוה
חינוך גדולתו׳ ושיור משיח׳
משיחות כגון יקיקין משוחי׳
משוחין׳ ראשית שמנים יש׳
ימשחו׳ לשון אדונית כהן ס׳
לשון העברית׳ לדורותיכם׳

מכאן למדו
רבותינו לומר

שכולו קיים לעתיד לבוא׳ זה״ה
בגימטריא תריסר לוגין הוו׳
לא ייסך בשני יודי״ן לשון לא
יפעל כמו למען ייטב לך׳ על
בשר אדם לא ייסך׳ מן השמן
הזה עצמו׳ ובמתכנתו לא
תעשו כמוהו׳ בסכום סממנין
לא תעשו אחר כמוהו׳ במשק׳

במשקל סממנים הללו׳ לפי ה׳
מדת ההין שמן׳ אבל אם פיח׳
פיחת או ריבה סממנים לפי
חשבון מדת ההין שמן מותר
ויוצ׳ העשוי במתכונתו של
זה אין הסך ממנו חייב אלא
הרוקחו׳ ובמתכונתו׳ לשון חש׳
חשבון כמו ומתכנת הלבנים׳
וכן במתכונתה של קטרת׳
ואשר יתן ממנו ממנו של
משח׳ על זר׳ שאינו צריך
כהונה ומלכות׳ נטף׳ הוא
צרי׳ ועל שאינו אלא שרף
העצים׳ ומעצי הקטף׳ קרוי
נטף׳ ובלשון לעז גומא׳ והצ׳
והצרי קורין לו טריאקה ש׳
לשון ישכנו ובלשון לשו׳
שחלת׳ שורש בושם חלק
ומאהיר כצפורן׳
ובלשון משנה
הוא קרוי צפורן׳ והוא שת׳
שתירגם אונקלוס וטופרא׳
חלבנה׳ בושם שריחו רע׳ ש׳
וקורין לו גלבנא ומנאה הכת׳
הכתוב בין סממני הקטרת
ללמדנו שלא יקל בעינינו לצ׳
לצרף עמנו באגודת תעניתו׳
תעניתנו ותפלותינו את
פושעי ישראל שיהו נמנין ע׳
עמנו׳ סמים׳ אחרים׳ ולבונה זכ׳

מכאן למדו
רבותינו לומר

אחת עשרה סממנים נאמרו
למשה בסיני בקטרת׳ ומאלו הן
סמים׳ שנים׳ נטף׳ שחלת׳ וש׳
וחלבנה שלש׳ הרי חמש׳ סמ׳
סמים׳ לרבות שש כמו אלו׳ ה׳
הרי עשרה׳ ולבונה הרי י״א׳
ואילו הן׳ הצרי והצפ׳
והצפורן החלבנה׳ והלבונה׳
מור׳ וקציעה׳ שבולת נרד׳ ו׳
וכרכום׳ הרי שמונה שהשב׳

שהשיבולת נרד אחד הוא׳
שהנרד דומה לשבולת׳ הק׳
הקושט הקילופה והקנמון ט׳
הרי י״א׳ בורית כרשינה יין ק׳
נקטר אלא כו שמין את הצפ׳
הצפורן ללבנה שתהא נאה׳ ד׳
בד בבד יהיה׳ אלו הנזכר׳
הנזכרין כאן יהיו שוין משקל
משקל׳ כמשקלו של זה כך ה׳
משקלו של זה׳ הכל בשוה׳

וכן שנינו

הצרי והצפורן החלבנה והל׳
והלבונה משקל שבעים שבע׳
מנה׳ ולשון בד מרוח בעינ׳
שהוא לשון יחידי׳ אחד באחד
באחד יהיה זה כמות זה׳ ממולח
כתרגומו מערב׳ שיערב שחי׳
שחיקתן יפה יפה זה עם זה׳
ואומר אני שדומה לו ויראו
המלחים׳ מלחים וחובלים על
שם שמהפכין המים במשוט
משוטות כשמנהיגין את
הספינה כשהן יושבן מורס
המהפך בכף בצים נקודר׳
לערבן עם המים׳ וכל דבר ש׳
שאדם רוצה לערב יפה יפה מה׳
ומהפכו באצבע או בכף׳ ומו׳
ממולח טהור הוא׳ ממולח ה׳
יהיה וטהור יהיה וקודש׳ ונ׳
ונתת ממנה וג׳ היא קטרת ה׳
של כל יום ויום׳ שעל מזבח ה׳
הפנימי שהוא באהל מועד׳ ה׳
אשר אועד לך שמה׳ כל מוע׳
דבר שאני קובע לך אני קובעו ל׳
למקום ההוא׳ במתכונתה׳ כמ׳
במנין סממניה׳ קודש תהיה ל׳
לך לשם׳ שלא תעשנה אלא
לשמי׳ להריח בה׳ אבל עושה
אותה משלו כדי למוסרה ל׳
לציבור׳ קראתי בשם׳ לעשות
מלאכתי׳ את בצלאל׳ חכמה׳
מה שאדם שומע מאחרים
ולומד׳ תבונה׳ מבין דבר מלבו׳

מתוך דברים שאמר דעת רו
ח הקודש לחשב מחשבת
אורגת מעשה חשב חרשת
לשון אומנות כמו חרש חכם ׃
ואונקלוס פירש רש״י
ושנה בפירושו ש׳
שאומן אומנים קרוי אומן וחר׳
וחרש עצים קרוי נגר למלא׳
למלאות להושיבה במשבצת
שלה במלואה לשון המשבצת
למדת האבן מושב עביה׳

ובמדרש

האגדה אמרו באותה שעה
שבנה בצלאל את המשכן לא
היה כי אם בן עשר שנים ומן
אמרתי כדברים האלה בפתרון
של דברי הימים הכתוב בסוף
הספר׳ תוספת׳
ואני נתתי אתו אמר חנינא
אין לך גדול משבט יהודה
ואין לך קטן משבט דן שהו׳
שהיה מן השפחות אמר הק׳
יבאו ויזדווגו שלא תהי׳ דע׳
דעתו גסה עליו ואף המקדש
כן שלמה מיהודה וחירם מדן
מזדווג לו׳ תוספת׳
ובלב כל חכם לב וג׳ ועוד שאמ׳
חסרי לב יש בכם וכל אשר—
נתתי בו חכמה יעשו את כל
אשר צויתך ואת הארון לע׳
לעדות לשום לוחות העדות
הטהורה על שם זהב טהור׳
ואת בגדי השרד לשרת בקו׳
בקודש אומר אני לפי פשוטו
של מקרא אי אפשר לומר—
שבבגדי כהונה מדבר לפי כ׳
שנאמר ואת בגדי הקודש
לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכ׳
לכהן ואלו הם בגדי התכלת וה׳
והארגמן ותולעת השני האמו׳
האמורין בפרשת המסעות׳
ונתנו אל בגד תכלת ונתנו עליו
בגד ארגמן ונתנו עליהם בגד

תולעת שני ונראין דברי
שנ׳ אין התכלת והארגמן ות׳
ותולעת השני עשו בגדי ש׳
שרד לשרת בקודש ולא הוז׳
הוזכר שש עמהם ואם בבגדי
כהונה לא מצינו בזהב ומן
הארגמן אף תולעת שני בלא שש
בגדי השרד כפשוטו׳

רש׳ מפרשים

לשון עמדה ושירות כתרג׳
לבושי שימושא ואין לו ר׳
ראיה ממקרא ואני אומר כ׳
שהוא לשון ארמי כתרגום ׃
של קלעים ותרגום של מכבר
שהיו ארוגין במחט עשוין
נקבים נקבים ובלשון לעז ׃
ליעריין׳ ואת קטרת הסמים
לקודש׳ לצורך הקטרת להיכ׳
שהוא קודש׳ ואתה דבר—
אל בני ישראל ואתה אע״פ
שהפקדתיך לצוותם על מלא׳
מלאכת המשכן אל יקל בעי׳
בעיניך לדחות את השבת
מפני אותה מלאכה אך את
שבתותי תשמורו אע״פ שא׳
שתהיו רדופין בזריזות המל׳
המלאכה שבת אל תדחה
מפניה׳ כל אכן ורקין מיעוטין
למעט שבת ממלאכת המשכ׳
המשכן׳ ושמרו בני ישראל
את השבת מחלליה כמה מיתות
אומר כל שומר שבת מחללו וג׳
לעשות את השבת כאלו כל
מלאכתך עשויה שלא תהר׳ ׃
תהרהר אחריה לאחר השבת
ומפסידני לעשות מלאכתי׳

ומדרש

ושמרו בני ישר׳ את השבת
בעולם הזה כדי שיזכו לעשו׳
לעשות את שבת לעתיד לבוא׳
שאם ינוחו בעולם הזה יזכו
לנוח אף לעולם הבא׳ ת׳

כי אות היא ביני וביניכם אות
גדולה היא ביני וביניכם שבח׳
שבחרתי בכם בהנחילי לכם א׳
את יום מנוחתי למנוחה לדע׳
לדעת האומות בה כי אני יי׳ מק׳
מקדשם׳ מות יומת׳ אם יש ׃
עדים והתראה ובכרתה בלא
התראה׳ מחלליה׳ הנוהג בה ד׳
חול בקדושתה׳ שבת שבתון
מנוחת מרגוע ולא מנוחת ע׳
עראי׳ קדש ליי׳ שמירת קד׳
קדושתה לשמי ובמצותי ׃
לדרתם׳ חסר כת׳ לומר אם ת׳
תשמרו את השבת תהיו לפני
דור תם׳ ברית עולם׳ שאינו ׃
בטל בעבור שהעולם קיים׳ כי ׃
ששת ימים עשה יי׳ אומר
וג׳ הרי נותן לך טעם לידע כ׳
שאין על חינם היזהרכם כל כך
על השבת לשמרו לאות כי ׃
ששת ימים עשה יי׳ וג׳ שבת
וינפש׳ כל שכן שתשבתו גם
אתם ותהיו על דבר ששבתי
ביום השבת׳ תוספת׳
וינפש׳ כתרגומו׳ כל לשון נפ׳
נפש הוא לשון נפש שמשי׳
שמשיב נפשו ונשימתו כהרג׳
בהרגעו מטורח מלאכה׳ ומי
שכתוב בו לא ייעף ולא ייגע כל
פעלו במאמר הכתיב מנוחה
בעיניו לשבר את האוזן מה ד׳
שהיא יכולה לשמוע׳ ויתן
אל משה וג׳ אין מוקדם ומאוח׳
ומאוחר בתורה׳ שהרי מעשה
העגל קדם לציווי המשכן ימים
ימים רבים׳ שהרי בשבעה ע׳
עשר בתמוז נשתברו הלוחות׳
וביום הכפורים נת׳
נתרצה הקב״ה לישראל ולמח׳
ולמחרת התחילו בנדבת המש׳
המשכן והוקם באחד בניסן׳
ככלתו׳ ככלתו כת׳ שנמסרה לו
תורה במתנה ככלה לחתן שלא
ארבעים יום היה לומד ושכח

לפוג ויתן מתנה׳ ר״א
כלתו׳ כליס כלים ומדה לו כ״
שלא היה יכול ללמוד כלה בה״
בזמן מועט זה׳ ר״א
כלתו׳ זה כלה מתקשטת בכ׳
בקשוטין האמורים בספר יש׳
ישעיה זה תלמיד חכם צריך
להיות בקי בכ״ד ספרים׳

מדרש אגדה׳

לדבר אתו׳ החקים והמשפט
והמשפטים האמורים בפרש׳
בפרשת ואלה המשפטים׳ כ״
לדבר אתו׳ מלמד שהיה משה
שומע מפי הגבורה ומורין כ״
ושונין הלכה שניהם יחד׳ לחת
כל׳ שתיהן שוות׳ ואלה שנ״י
כנגד שרים מדין וחתן וכלה׳
ושני שושבינים ושני עדים
ואלה לוחות׳ שניתן בלחי׳
ואלה אבן שדנו של ענשים
בסקילה׳ כתובים מזה כנגד אל״
אלהים׳ שאלו הגיע לישראל
לוחות הראשונים אין בריה
יכולה לשלוט בהן׳ וירא העם׳
ויראו בני ישר׳ אין כתוב כאן
אלא וירא העם׳

מכאן למדנו

שבני ישראל לא חטאו אלא
ערב רב שעלו ממצרים התח׳
התחילו בדבר׳ תוספתא׳
כי בשש משה׳ כתרגומו לשו׳
איחור ומן בושש רכבו׳ ומן ויח׳
ויחלו עד בוש׳ כשעלה משה
בהר אמ׳ להם לסוף ארבעים כ״
יום אני בא בתוך שש שעות׳
בסכ׳ ׳ ׳ כסבורין הן אותו
יום שעלה מן המנין היה וכ״
והוא אמ׳ ארבעים שלמים יום
ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו
עמו בשבעה בסיון עלה׳ נמצא
יום ארבעים בשבעה עשר
בתמוז ובששה עשר בא על״

שטן וערבב את העולם׳ והרא׳
והראה דמות חשך ואפילה
ועירבוביא לומר ודאי מת
משה לכך באת ערבוביא לעו׳
לעולם׳ אמ׳ להם מת משה שכ״
שהרי בכר בא שש ולא בא
כו׳ כדאית׳ במסכת שבת׳ ואי
אפשר לומר שלא טעו אלא
ביום המעונן בין קודם חצות
בין לאחר חצות׳ שהרי לא
ירד משה עד יום המחרת׳
של משכימו ממחרת ויעלו
עלות׳ ויקהל העם וגו׳

שנינו באגדה

הם ארבעים אלף שעלו עם
ישר׳ ועמהם שני חרטומי כ״
מצרים יוחנו וממרין ונתק׳
ונתקבצו על טלם על ישר׳
תוספתא׳ אשר ילכו כ״
לפנינו׳ אלוהות הרבה אוו כ״
להם׳ כי זה משה האיש׳ מין
דמות משה הראה להם השט׳
השטן שנשאין באויר רקיע
השמים׳ אשר העלנו מארץ
מצרים׳ והיה מורה לנו דרך
אשר נעלה בה׳ עתה צריכים
הם לאלוהות אשר ילכו לפנינו׳
באזני נשיכם׳ אמ׳ אהרן בלבו
הנשים והילדים חסים על תכ״
תכשיטיהם׳ שמא יתעכב
הדבר ובתוך כך יבא משה כ״
והם לא המתינו ופרקו של
עצמם׳ פרקו׳ לשון צווי מל׳
מגזרת פרק ליחיד׳ כמו ברכו
מגזרת ברך׳ ויתפרקו׳ לשון כ״
פריקת משא כשנטלום מאזנ׳
מאזניהם׳ מצאו הם מפורק׳
מעליהם׳ דישקרייר בלשון כ״
לע׳ את עזי׳ כמו מעזי׳ כמו
בצאתי את העיר׳ בצאתי מן
העיר׳ ויצר אותם בחרט׳ לשון
סודר כמו המטפחות והחר׳
והחריטים׳ ויצר כריס בסד

בשני חריטים׳ והשיב ויצר
לשון צורה׳ חרט׳ כלי אומנות׳
הצורפין שחורצין וחורטין בו
צורות בזהב׳ כעט סופר החוק׳
החורט אותיות בלוחות ופנק׳
ופנקסים׳ כמו וחרט עליו בחרט
אנוש׳ וזה תרגום של אונקלוס׳
ויצר יתיה בזיפה׳ לשון צורה׳ ה״
הוא כלי אומנות שחורצין בו
בזהב אותיות ושיקורים שק׳
שקורין ניאל בלעז׳ ומאמינו כ״
על ידי חותמות׳ עגל מסכה׳
כיון שהשליכו לכור בא מא׳
מכשפי ערב רב שעלו ממצ׳
ממצרים ועשאוהו בכשפים׳

ויש אומרים

מיכה היה שם שיצא מתוך
דמוסי בנין שנתמעך בו כ״
במצרים׳ והיה בידו שם שכ׳
שכתב בו משה עלה שור עלה
שור להעלות ארונו של יוסף
מתוך נילוס׳ והשליכו לתוך הכ׳
הכור ויצא העגל׳ מסכה׳ לשו׳
מתכת׳ הוא׳ ר״א מאה
וכה״ קינטרין של זהב היו בו׳ כ״
כגימטריא של מסכה׳ אלה כ״
אלהיך׳ ולא נאמר כאן אלה
אלהינו׳ מיכן שנינו ערב רב כ״
שעלו ממצרים הם שנקהלו כ״
על אהרן׳ והם שעשאוהו ומ״
ומחריא כך הטעו את ישראל
אחריו׳ וירא אהרן שהיה בו
רוח חיים שנ׳ בתבנית שור
אוכל עשב׳ וירא שהצליחו כ״
מעשה שטן ולא היה לו פה ל״
לדחותם לגמרי׳ ויבן מזבח׳ לד׳
לדחות׳ ויקרא חג לה׳ מחר
ולא היום׳ שמא יבוא משה
קודם שיעבדוהו׳ זהו פשוטו׳

ומדרשו

במדרש ויקרא רב׳
דברים הרבה ראה׳

ראה חור בן אחותו שהוכיחן
ועמדו עליו והרגוהו וזהו ויבן
מזבח לפניו. ועוד ראה ואמר
מוטב שיתלה בי הסרחון ולא
בהם. ועוד ראה ואמר אם בונין
הם אותו זה מביא צרור וזה
מביא צרור ונמצאת מלאכתו
כבת אחת. מתוך שאני בונה
אותו אתעצל במלאכתו ובין ב'
כך ובין כך משה בא. חג לה' מ'
בלבו היה לשמים. בטוח שיבא
משה ויעבדו את המקום. וישכ'
וישכימו. השטן זירזן כדי שלא
שיחטאו. לצחק. יש משמע
זה גלוי עריות. כמה שנאמר
לצחק בי. ושפיכות דמים. יק'
יקומו הנערים וישחקו לפנינו
אף כיון נהרג חור. וידבר. לש'
לשון קושי. כמו וידבר אתם
קשות. באותה שעה נטע ד'
משה על שדיבר הקב"ה קש'
קשות כנגדו. מדרש

תנחומא

לך רד מגדולתך. לא נתתי לך
גדולה אלא בשבילם. באותה
שעה נתנדה משה מבית דין
של מעלה. שחת עמך. שחת
העם לא נאמר כיון אלא שלא
שחת עמך. ערב רב שקיבלת
מעצמך וגיירתם ולא נמלכת
בי ואמרת טוב שידבקו גרים
בשכינה הם שחתו והשחיתו.
אמר לו משה והם עמך ונחלתך.
אמר לו הקב"ה המעשה יוכיח
ידע שור קונהו. שיאל לעגל מי
עשייך. אמר לו ואמור ערב רב
שנקראו בשר חמורים. אבוס
בעליו שהיו רגילין בכך. אמר לו
הקב"ה ולא אמרתי לך ישראל
לא ידע עמי לא התבונן.

תוספת. קשה עורף.
מחזירים קשה ערפם לנגד מו'
מוכיחיהם ומאנים לשמוע.

הניחה לי. עדיין לא שמענו
שהתפלל משה עליהם והוא
אומר הניחה לי. אלא כיון פתח
לו פתח והודיעו שהדבר תלוי
בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם.
ויחל משה את פני ה'. הרגיש
משה בדבר שהדבר תלוי בו ב'
ובתפילתו ומיד התחיל להתפ'
להתפלל עליהם. תוספת.
למה ה' יחרה אפך בעמך. ב'
כלום מתקנא גבור אלא בגבור.
בעמך. אתה אומר לי כי שחת
עמך ואומר עלי הם. הלא עמך
הם ונחלתך. למה יאמרו מצרי'
לאמר ברעה הוציאם. הוא
שאמר פרעה ראו כי רעה נגד
פניכם. כוכב אחד יש ושמו ב'
רעה. וראה אותה פרעה ואמ'
מלאות דם אני רואה כי יום
סיון של הריגה. והפך הקב"ה
לאותו דם על דם פסח ועל דם
מילה. והוא שאמר משה בת'
בתפילתו למה יאמרו מצרים
מצרים לאמר ברעה הוציאם
שאם תעשה בהם כלה יאמרו
מצרים זו היא שראינו בכוכב
ופשוטו ברעה הוציאם. במ'
בשביל רעה גדולה שלהם הו'
הוציאם ממצרים כדי להרוג
אותם בהרים שלא יודע להם
שהרגם כי אין בו כח להלחם
כנגד שלשים ואחד מלכים ב'
ולהכניסם לארץ כאשר נש'
נשבע לאבותיהם. לכלותם
ומעל פני האדמה. כך יאמרו
מצרים היו כלה אותם אין ב'
האדמה כדי שלא יראו אותם
העולם משוכבים באדמה וי'
ויאמרו זאת היא האומה ש'
שהרגה אלהיה. אלא בבקשה
ממך שוב מחרון אפך. ויחל
תולה את עצמך כדי שלא יאמ'
יאמרו מצריים כדברים האלה.
תוספת. וינחם. התנ'

התעשית להם מחשבה אח'
אחרת להטיב להם על הרעה
אשר חשבת להם. זכור לאב'
לאברהם. אם עברו על עש'
עשרת הדברות אברהם אב'
אביהם נתנסה בעשר נסיונ'
ועדיין לא קיבל שכרו. תנהו
לו ויצאו עשר בעשר. לאב'
לאברהם ליצחק ולישראל.
אם בשריפה הם זכור לאברה'
שמסר עצמו לעקידה לשרפ'
באור כשדים. ואם להריגה ה'
הם זכור ליצחק שמסר ופשט
צווארו לעקידה. אם בגלות הם
זכור ליעקב שגלה לחרן לכך
הזכיר שלשתן. תוספת.

מדרש אגדה

זכור לאברהם ליצחק ולישראל
עבדיך. ואם אין מעלין בו'
בושתן זה אותך אמר ויעש'
ויעשה אותך לגוי גדול.
אם כסא של שלש רגלים אינו
עומד לפניך קל וחומר לכסא
של רגל אחד. אשר נשבעת ל'
להם בך. ולא נשבעת בדבר ש'
שהוא כלה. לא בשמים ולא בא'
בארץ ולא בהרים וגבעות אלא
בך שאתה קיים. וכן שבועתך
תתקיים. שנ' כי נשבעתי נאם
ה'. וליצחק נאמר והקימותי
את השבועה אשר נשבעתי
לאברהם אביך. וליעקב נאמר
אני אל שדי. נשבע לו באל שדי
ותדבר אליהם ארבה את זרעכ'
זה אתה מעיד על השבועה.
אם בטלו ראש הדיבור לא יהי'
יהיה לך ואתה מבקש לבטל
סופו. ועושה חסד לאלפים. וה'
מיד וינחם ה'. תוספת.
ויפן וירד משה מן ההר.

רבותינו

אמרו ויפן הקב"ה ומשה וי'

פנה ממנו שהיה בשעת כע׳
כעסו ויחרדו וירד משה מן
ההר׳ ומכאן של ז׳
מקרא מוכיח שהז׳
שהרי ויפן יש לו
כגון כפני ע׳ עמו וג׳
שהוא נקר טרכיע׳
משני עבריהם היו נקראים
האותיות׳ ומעשה נסים היו׳
ומעשה אלהים המה׳ כמשמע׳
כמשמעו היו במעשיו וכמ׳
וכבתרו עשוין׳

ומדרש

כמו שאומר לחבירו כל עס׳
עסקיו של פלוני במלוכה ד׳
פלונית׳ כך כל שעשועיו של׳
הקב״ה בתורה׳ תוספת׳
חרות׳ לשון חרט וחרת אחד
הוא׳ שניהם לשון חקק׳ וכ׳
אנטיילר בלשון לעז׳

ומדרש

אל תיקרי חרות אלא חירות׳
שכל שעה שהיו לוחות הרא׳
הראשונים קיימים היו חוב׳
חורין ממלאך המות ממלכ׳
וממלכיות׳ ומשעשו את ה׳
מעשה נטל הכל מהם וחזרו
מות שהיו׳ תוספת׳
רעה׳ כהריעו׳ שהיו מריע׳
ומריעין ושמחים וצועקין ד׳
אין קול ענות גבורה׳ אין הק׳
הקול הזה נראה קול ענות׳
גבורים הצועקים נצחון ולא
קול ענות חלשים הצועקין ווי
ווי ניסה׳ קול ענות קול הר׳
חירופין וגדופין המענין את
נפש האדם שומעין שאומרי׳
לו׳ וישלך מידו את הלחת׳ ד׳
אמ׳ מוה פסח שהוא אחת מן
המצות אמרה תורה כל בן ד׳
נכר לא יאכל בו׳ התורה כולה
כאן וכלה משומדים ואתנה

להם׳ מיד וישלך מידו וגו׳

ורבותינו

דרשו האותיות פרחו מן ה׳
הלוחות והאותיות היו טוע׳
טוענין את הלוחות וכשנ׳
וכשנסתלקו מהם נעשו ד׳
הלוחות כבדין ונפלו מידו ד׳
שלא היה בו כח לנושאן׳
תוספת׳ רע״ר

דורש בפרקים שלר׳ אליעזר

וישלך מידו את הלחת׳ כשנ׳
כשראה העגל תשש כחו ולא
היה בו כח והוליכן רחוק ממ׳
ממנו כדי שלא יזיקו את רגל׳
רגליו כנופלים כדרך כל משליכי
משליכי כשאין בו כח לשאת׳
וזהו עיקר פשוטו של מקרא׳
תוספת׳ תחת ההר׳
לרגלי ההר׳ ויזר׳ לשון נפוץ׳ ד׳
וכן יזורה על נוהו גפרית׳ וכן
כי הנם מזורה הרשת׳ שזורין
בה דגן וקיטנית׳ וישק את ב׳
בני ישר׳ נתכוון לבודקן כסוט׳
כסוטות׳ שלש מיתות נידונו
שם עדים והתראה׳ בסייף׳ ד׳
כמשפט עיר הנדחת שהן ד׳
מרובין׳ עדים ולא התראה ד׳
במגפה׳ ויגף ה׳ את העם׳ ד׳
לא עדים ולא התראה בהדרו׳
בהדרוקן׳ שבדקן המים ונפ׳
בטניהם׳ מה עשה לך העם׳
מה יסורין יסרוך עד שלא
תבוא עליהם חטאה זה׳ כי ברע
הוא׳ בדרך רע הם הולכים ד׳
תמיד ובנסיונות לפני המקום׳
ואומר להם דבר אחד והם מ׳
ממרו והתפרקו ואשליכהו
באש׳ ולא ידעתי שיצא הע׳
העגל הזה ויצא פרוע׳ מגולה
נתגלה שמצו וקלונו׳ כמו וג׳

ופרע את ראש האשה׳ לגנ׳
לשמצה בקמיהם׳ להיות להם
הדבר לגנות בפי הקמים על׳
עליהם׳ מי לה׳ אלי ויאספו אליו כל
בני לוי׳ שבטו של לוי׳

מכאן למדנו

שכל השבט כשר היה ולא נמ׳
חטאו בעגל׳ ואחיו׳ מאחיו ומ׳
ואמו מישר׳ מלאו ידכם׳ את׳
אתם ההורגים אותם׳ כדבר
זה התחנכו להיות כהנים למ׳
למקום׳ כי איש מכם מאליו אנו
בבנו ובאחיו׳ אכפרה בעד ד׳
חטאתכם׳ אשים כופר וסתי׳
וסתימה לנגד חטאתכם׳ לה׳
להבדיל ביניכם ובין החטא ד׳
אלהי זהב׳ אלהי זהב׳ אתה ד׳
הוא שגרמת להם שהשפעת
להם כל חפצם׳ מה יעשו של׳
שלא יחטאו׳ משל למלך של׳
שהיה מאכילו ומשקה כנ׳
ומקשטו ותולה כיס בצוארו
ומעמידו בפתח זונות מה יעש׳
יעשה אם לא יחטא׳ ועתה
אם תשא חטאתם הרי טוב׳
ואם׳ אומר לך מחני נא׳ וג׳
ואם אין מחני נא׳ וזה מקרא
קצר׳ כמו אם יחרש בבקרים׳
ופתרונו אם יחרש אדם בבק׳
בבקרים׳ וכן היעזוב מצור ש׳
שדי שלג לבנון׳ ופתרונו הי׳
היעזוב אדם אלונו מצור שדי
שהוא מקום מובחר ומעולה׳
וכן אל חך שופר כנשר על
בית ה׳׳ ופתרונו ענק כשופ׳
כשופר ויאמר כנשר תבוא על
בית ה׳׳ וחיפר תבואו׳ וכן אל
עונם ישאו נפשו׳ ופתרונו ו׳
אל עונם ישאו איש נפשו ד׳
וכן עוד הרבה׳ מספרך׳ מכל
התורה׳ שלא יאמרו עלי של׳
שלא הייתי כדיי לבקש עליה׳
רחמים׳ אל יושר דברתי לך׳ ד׳

יש כאן לך יוצא דיבור ממקו'
ממקום אליך · וכן לדבר לו על
ירמיהו · הנה מלאכי · ולא אנ'
אני · וביום פקדי וג' עתה שמע'
שמעתי אליך מלכלותם יחד
ותמיד תמיד כשאפקוד עלי'
עליהם עונותיהם ופקדתי על'
עליהם מעט מן העון הזה עם
שאר העונות · ואין פורענות
באה על ישר' שאין בה קצת
מפרעון עון העגל · ויגף יי' /
את העם · מיתה בידי שמים ·
לעדים בלא התראה · לך עלה
מזה · ארץ ישראל גבוהה מכ'
מכל הארצות · לכך נאמר עלה ·

ומדרשו

לפי שאמר לו בשעת הכעס
לך רד אמר לו בשעת הרצון לך
עלה · תוספת · אתה
והעם · כיון לא אמר עמך ?
שנתפייס מעט מדבר אומ' ?
למעלה בשעת כעסו נאמר
לו עמך · לומ' עמך הם ולא
עמי · ולפי שלא נאמר כאן ?
לא עמי ולא עמך אלא העם
לומר שנתפייס מעט בדבר
אבל לא לגמרי · תוספת ·
וגרשתי את הכנעני וג' שש
ששה אומות הן · והגרגשי ?
עמד ופינה מפניהם מאליו ·
אל ארץ זבת חלב ודבש · אני
אומר לך להעלותן · כי לא אע'
אעלה בקרבך · לכך אני אומר לך
ושלחתי מלאך · כי עם קשה
ערף אתה · וכששכנתי בק'
בקרבכם ואתם ממרים בי אני
מרבה עליכם זעם · אכלך · לשו'
כליון · הדבר הרע · שאין שכ'
שכינה מהלכת עמם · איש ?
עדיו · כתרים שנתנו להם כש'
בחורב כשאמרו נעשה ונשמ' ·

כמפורש בא

באגדה

רגע אחד אעלה בקרבך וכי'
וכליתיך · אם אעלה בקרבכם
ואתם ממרים בי בקשיות
ערפכם · אזעם עליכם רגע ?
שהוא שיעור זעמו שנא' חבי
כמעט רגע עד יעבור זעם ·
ואכלה אתכם · לפיכך טוב ל'
לכם שאשלח מלאך · ועתה
פורענות זו תלקו מיד שתו'
שתורידו עדייכם מעליכם · ?
ואדעה מה אעשה לך בפק'
בפקידת שאר העון אני יוד'
יודע מה בלבי לעשות לך ·

ומדרשו

ומפרשו לכאן טעמים · ורוב'
ורובו למקרא זו ואדעה
מה אעשה לך מעשה אחרי ·
שהרי זו · למשה לא גילה
פורענותו · ויש אומרים
ואדעה מה אעשה לך · במע'
בעדת קרח · ויש או'
ואדעה מה אעשה לך · במ'
במתאוננים · ויש או'
ואדעה מה אעשה לך · שלא
תכנסו לארץ בשביל החטא ·
ויתנצלו בני ישר' · על כרחם
שלא בטובתם · תוספת ·
את עדים מהר חורב · ומשה
מאותו עון והלאה יקח את
האהל · לשון הווה הוא · לו'
לוקח אהלו ונוטהו מחוץ ?
למחנה · אמר מנודה לרב מנו'
מנודה לתלמיד · הרחק · כמו'
אלפים אמה · כענין שנ' אך
רחוק יהיה ביניכם וביני כש'
כאלפים אמה במדה · וקרא
לו · והיה קורא לו אהל מועד ·
הוא בית ועד למבקשי תורה ·
כל מבקש יי' · אפילו מלאכי
השרת כשהיו שואלים מקו'
מקום שכינה חבריהם אומר'
אומרים להם הרי הוא באהלו
של משה · והיה לשון הווה ·
כיציאת משה מן המחנה ללכת
אל אהל מועד · יקומו כל העם
עומדים מפניו ואין יושבין ?
עד שנכסה מהם · והביטו ?
אחרי משה · לשבח · אשרי
ילוד אשה שכך מובטח ש'
שהשכינה תכנס אחריו לפתח
אהלו · ודבר עם משה · ומדבר
עם משה · ותרגומו ומתמלל ?
עם משה · שהוא כבוד שכינה
כמו וישמע את הקול מְדַבֵּר
אליו · ואינו אומר מְדַבֵּר · כשה'
כשהוא קורא מְדַבֵּר · פתרונו
הקול נשמע בינו לבין עצמו ?
וההדיוט שומע מאליו · וכשה'
וכשהוא קורא מְדַבֵּר נתחבר
לשכינה · ודבר אל משה פנים
אל פנים · ומתמלל עם משה וד' ·
ושב אל המחנה · לאחר שנ'
שדבר עמו היה משה שב ?
אל המחנה ומלמד לזקנים מה
שלמד · והדבר הזה נהג משה
מיום הכפורים עד שהוקם
המשכן ולא יותר · שהרי בע'
בשבעה עשר בתמוז נשתברו
הלוחות · בשמונה עשר שרף
את העגל ודן את החוטאים ·
בתשעה עשר עלה שנאמר
ויהי ממחרת ויאמר משה אל
העם וג' · עשה שם ארבעים
יום וביקש רחמים שנ' ואתנ'
ואתנפל לפני יי' וג' · בראש ?
חדש אלול נאמר לו ועלית ?
בבקר אל הר סיני · לקבל לוחות
האחרונות · ועשה שם ארבעים
יום שנ' ואנכי עמדתי בהר
כימים הראשונים · מה ראשו'
ראשונים ברצון אף אחרונים
ברצון · אמור מעתה אמצעי'
היו בכעס · בעשרה בתשרי
נתרצה הקב"ה בשמחה ובלב
שלם ואמ' לו סלחתי כדבריך ·

ומסר לו לוחות האחרונות ר'
וירד· והתחיל לצוותו על מלא'
מלאכת המשכן ועשאוהו עד
אחר הפסח ומשהוקם לא נד'
נדבר אליו באהל מועד·

כך נדרש בת"ה
בתנחומא·ויש

ושב אל המחנה· ותייב למש'
למשריתא· לפי שהוא לשון :
הווה וכן כל העניין· וראה כל
העם· וקמו· ונצבו· וקיימין· וכ'
והביטו ומסתכלין· והשתחוו·
וסגדין· ראה אתה אומר אל'
אלי· הן עיניך וכו' על דבריך
אתה אומר אלי· וגו'· ואתה לא
הודעתני וג' שאמרת לי הנה
אנכי שולח מלאך· אין זו הוד'
הודעה שאין אני חפץ בו· ואת'
ואתה אמרת הכרתיך משאר
בני אדם בשם חביבות שהרי
אמרת לי מצאת חן בעיני· הו'
הודיעני דרכיך· מה שכר שנ'
אתה נתן למוצאי חן בעיניך·
ואדעך· למען אמצא חן ואד'
ואדע בזו מדת תגמוליך מה
היא מציאות חן בעיניך· ופת'
ופתרון למען אמצא חן· ואדע
למען אכיר מדת מציאות החן
וראה כי עמך הגוי הזה שלא
תאמר ואעשה אותך לגוי ג'
גדול ואת אלה תעזוב· ראה כי
עמך הם מקדם· ואם כהם תמ'
תמאס איני סומך על היוצא
מחלציי שיתקיימו· ואת ת'
תשלום השכר שלי בעם הזה
תודיעני· זהו עיקר פשוטו·

ורבותינו דרשו
במסכת ברכות

זה שדרשו· ואיני מיישב :
דבר המקראות על אופניהם

ועל פרס מו'· תוספת·

ולשון אגדה·

ודבר אל משה פנים אל פנים·
אין ידוע אם השפל הגביה
עצמו או הגבוה השפיל את
עצמו· אמ' ר' יהושע
בן לוי כביכול גבהותו של עו'
עולם הרכין את עצמו שנא'
וירד י"י באהל וג'· ושב אל
המחנה· אמ' לו לא אמרתי :
לך אם אני בכעס עליהם א'
אתה הוי מרצה· וכשאתה בכ'
בכעס אני מרצה עכשיו שאני
מראה פנים עליהם בכעס :
לכך נאמר ודבר אל משה· פנ'
פנים אל פנים ושב אל המחנה·
ואם לאו ומשרתו· הרי יהוש'
יהושע משרת תחתיך· אמ'
לפניו רבונו של עולם ראה :
שאפילו בכעסך אתה מפיי'
מפייסני עליהם שנ' ויאמר
משה אל י"י ראה אתה אומ'
ראה שאין אתה יכול להזיח :
מהכתך מהם· ועתה אם נא
מצאתי וג' ובמה יודע אפ'
אפוא וג' אם לו אומות הע'
העולם משתמשין בשרים :
אנו כך ומה הפרש בינינו
ובינם·· תוספת·
ויאמר פני ילכו· כתרגומו לא
אשלח עוד מלאך· אני אלך
בעצמי· מה ופניך הולכים בג'
בקרב· ויאמר לו בזה אני חפץ
כי על ידי מלאך אל תעלנו
מזה· ובמה יודע אפוא כי
יודע מציאות החן· הלא בל'
בלכתך עמנו· ועוד דבר אחר
אני שואל ממך שלא תשרה
שכינתך עוד על אומות הע'
העולם· ונפלינו אני ועמך· ד'
ונהיה בדבר זה מובדלים מכל
העם וג'· מה והפלה י"י בין :
מקנה ישר'· גם את הדבר ה'
הזה· שלא תשרה עוד שכינ'
שכינתי על אומות העולם יה'
יעשה· ואין דבריו של בלעם
על ידי שריית שכינתי אלא
נפל וגלוי עינים· וכגון ואלי'
דבר יגנב· שומעין על ידי של'
שליח· ויאמר הראני נא את
כבודך· ראה משה שהיית ר'
עת רצון ודבריו מקובלים והוס'
והוסיף לשאול להראותו מרא'
מראית כבודו· ויאמר אני אע'
אעביר כל טובי על פניך· הגיעה
שעה שתראה בכבודי מה שא'
שאראה אותך לראות· לפי ש'
שאני צריך ללמדך סדר תפיל'
תפילה· כשנצרכת לבקש רח'
רחמים על ישר' הזכרת לי ס'
זכות אבות· כסבור אתה שאם
תמה זכות אבות אין עוד תקוה·
אני אעביר כל מדת טובי לפנ'
לפניך· על הצור· ואתה עמוד
במערה· וקראתי בשם י"י לפ'
לפניך· וקראתי י"י בשם לפנ'
לפניך ללמדך סדר בקשת רח'
רחמים אם תמה זכות אבות·
וכסדר שאתה רואה אותי מת'
מעוטף וקורא שלש עשרה
מדות הוי מלמד את ישר'
לעשות· ועל ידי שיזכירו לפני
רחום וחנון כי רחמיי לא כלים
וחנותי את אשר אחון אותן
פעמים שארצה לחון· ורחמ'
ורחמתי עת שארצה לרחם·
עד כאן לא הבטיחן אלא ע'
עתים אענה ועתים לא אענה·
אבל בשעת מעשה אמ' לו :
הנה אנכי כורת ברית· הבטיחו
שאינן חוזרות ריקם··
תוספת·

ולשון אגדה

וחנותי· הראה לו כל אוצרות
הטוב והיה שואל אוצר זה
למי· והוא משיבו לעושי

ערקות. ועוד שאילו זה לזה
אמרו משיבין לבעלי תורה ועוד
שאילו זה לזה למכבריה. הרב
הראה לו אוצר הגדול ואמר לו
שאילו ויאמר רבונו של עולם
אוצר זה למי. והמה משיבין למי
שאין לו שכר חנם אני עושה
לו. הרי הוא רבה וחנותיו את
אשר אחון ואמר חנם אתן
לו וריחמתי. תוספת.
ויאמר לא תוכל לראות את פ
פני. אמ' כשאעביר כל טובי ע
על פניך אני נותן לך רשות ל
לראות פני. כי לא יראני האד
האדם וחי. מכאן למדנו
שאין אדם נפטר מן העולם
עד שיראה מזיו שכינה ואח
ואחר כך אין לו חיים עוד.
תוספת.

ומדרש אגדה

ביקש משה
לאמר על שכרן של מצות
ועל שלותן של רשעים ואמ
לו לא תוכל לראות את פני. ד
אל אין לשון זה אלא של רש
רשעים ומשל לשמואל אל
פניו. כי לא יראני האדם. אין
אדם רשאי בכך. תוס'.
הנה מקום אתי. כהר. אשר
אני מדבר עמך תדיר יש מקו
מקום מוכן לי לצרכך להטמ
להטמינך שם שלא תוזק. ד
ומשם תראה זה שתראה
זהו עיקר פשוטו של מקרא

ומדרשו

על מקום שהשכינה שם מד
מדבר ואומר המקום אשר
אתי. ואינו אומר אני במקום
שהקב"ה מקומו של עולם וה
ואין עולמו מקומו. בעטר
כצורי. כשאעבור לפניך. בנקר
בנקרת הצור. כמו העיני האנ
האנשים ההם תנקר. וכמו יק
יקרוה עורבי נחל. אני קרתי
ושתיתי מים. ונקרה אחת הן.
נקרית. כרית הצור. ושכותי
כפי. ומכאן שניתנה רשות
למחבלים לחבל. ולא גם כמי
כמאמרי. כנוי הוא לדרך כבוד
של מעלה שאין צריך לסכך
עליו ביד ממש. ומעבירי את ד
דברת יקרי. כשנסתלק הנהגת
כבודי ומכנגד פניך ללכת משם
ולהלן. וראית את אחורי. הר
הראהו קשר של תפילין.

ויאמר יי' אל משה

פסל לך. בתחילה בשעת הכע
הכעס נאמר וידבר יי' אל מ
משה לשון קושי. כמו דבר ד
האיש אדוני הארץ אתנו
קשות. וכאן בשעת הרצון נ
נאמר בלשון ריצוי ובלשון פיו
פיוס. בלשון אמירה. כמו אמרי
נא אחותי את. בלשון פיוס.

מיסוד הדרשן

פסל לך שני לוחות אבנים כר
כראשונים. הראהו מחצב
של סנפירינון מתוך אהלו
ואמר לו הפסולת שלך ומשם
נתעשר משה הרבה. לפי ע
שלכתחילה לא היה לו ממון ה
הרבה אלא מעט. שהרי כל יש
ישר' נתעסקו בבזת מצרים
וטרחו לקחת. ומשה לא פנה
לבו לזאת אלא לקיים המצוה
ולהקים הדבר המוטל עליו ד
כמה דאת אמר וישבע יוסף
את בני ישר' לאמר פקד יפקד
אלהים אתכם והעליתם אות
עצמותי מזה אתכם. והיה הד
הדבר מוטל על משה שהרי
הוא מקום כמה דאת אמר פ
פקד פקדתי אתכם. ולכך היה
טרוד בארונו של יוסף ובזת
מצרים שנ' ויקח משה את
את עצמות יוסף עמו. ולפי ד
שנתעסק במצוה ומאס בבז
בביזה שילם לו הקב"ה שכרו
מזו. שנתעשר הרבה מאוד.

לשון האגדה

פסל לך. אתה שברת הראש
הראשונות אתה פסל לך אח
אחרות. משל למלך שהלך למ
למדינת הים והניח ארוסתו ה
עם השפחות ומתוך קלקול
השפחות יצא עליה שם רע ע
עמד שושבינה וקרע כתובתה
אמר אם יאמר המלך להורגה
אומר לו עדיין אינה אשתך. ב
בדק המלך ומצא שלא היה
הקלקול אלא מן השפחות. נ
ונתרצה לה אמרו שושבינה
כתוב לה כתובה אחרת שנק
שנקרעה הראשונה. אמ' לו
אתה קרעת אותה אתה קנה
לה נייר אחר. ואני כותב לה
בכתב ידי. כך המלך זה הקב"ה
השפחות אילו ערב רב. השו
השושבין זה משה. הארוסה
זו כנסת ישר'. לכך נאמ' פסל
לך. כראשונים. כיראתן וכמו
וכמותן. וכתבתי על הלוחות
שאין לך כח לחוצבן ועוד כת
כתיבה שלי ומעשה נס היא
כמה דאת אמר והמכתב מכתב
אלהים הוא. שאין כח באדם
אשה לעשות מכתב ההוא
את הדברים אשר היו על הל
הלוחות הראשונים אשר ש
שברת. מכאן תש תשובה
תשובה למינין האומ
האומרים כששברו לוחות
הראשונים הוסיפו ומעטו
מצות אחרים. תוספ'.
נכון. מזומן. לבקר. ורדין ב
בקדמיים למצות. אל הר ס
סיני. בלשון עתה נאמר לו אל
הר סיני שהוא שפל שבהרים
ולא רעה בהרים גבוהים. ת'

ואיש לא יעלה עמך. הראש'
הראשונות על ידי שנתנו
בפומבי בתשואות וקולות
וקהילות שלטה בהן עין רעה
אין לך יפה מן הצניעות.

ומדרשו

ואיש לא יעלה עמך. ואפי'
אהרן. שבתחילה נאמר לו
ועלית אתה ואהרן עמך. אבל
מן כמשל שהיה לבו עליו
על מעשה העגל. לכך נאמר
ואיש לא יעלה עמך.

תוספת. ויפסל שני
לחות אבנים כראשונים. מה
שנעשה מידתן ומראיהן.
מה שנ' פסל לך שני לחות
אבנים כראשונים. וישכם מש'
משה בבקר. מה שנעשה
מה שנ' ועלית בבקר וג'. ללמ'
להודיעך שכחו סיפר הכתוב
שלא שינה כלום. תרג'.

ומדרשו

ויפסל וגו' שפסל. ולא הגיד וגו'.
ומכאן למדנו שהקב"ה בכבו'
בכבודו סייע למשה שהם
היו מעשה חוק ואין כח בגו'
בילוד אשה לחוצבן. ת'.
ויקח בידו שני לוחות אבנ'
אבנים. בין וראה כחו של ...
החטא. בשעת הכעס לא היה
יכול לסובלן אחת בימין ואח'
ואחת בשמאל שתשש כחו
בעון ... העגל. ובשעת
הרצון ויקח בידו שני
לוחות אבנים שתיהן ביד
אחת. תוספת. ויקרא
בשם יי'. תרגומו וקרא בשמ'
בשמא דיי'. יי' יי'. הוא
מדת הרחמים. אחת קודם
שיחטא ואחת לאחר שיחט'
שיחטא וישוב. אל. אף הוא
מדת הרחמים. וכן הוא

אומר אלי אלי למה עזבתני. אין
לומר לאל מדת הדין למה עזבתני.
כך מצאתי במכילתא. ארך אפים

מאריך אפו ואינו ממהר לפ'
ליפרע שמא יעשה תשובה.
ורב חסד לצריכי חסד. ואמת.
לשלם שכר טוב לעושי רצונו.
נוצר חסד. שהאדם עושה
לפניו. לאלפים. לשני אלפים
דורות. עון. אלו הזדונות.
פשעים. אלו המרדים שאד'
שאדם עושה להכעיס. וג'.
ונקה לא ינקה. לפי פשוטו
משמע שאינו מוותר על ה'
העון לגמרי. אלא נפרע ממ'
ממנו מעט מעט.

ורבותינו

דרשוהו מנקה ה'
הוא לשבים ואי'
ואינו מנקה לש'
לשאינן שבים.

פקד עון אבות על בנים. כשא'
כשאוחזין מעשה אבותיהם
בידיהם. שכבר פירש במ'
במקרא אחר לשונאי. על ש'
רבעים דור רביעי. נמצאת
מידה טובה מרובה ממידת
פורענות. אחד לחמש מאות.
שבמידה טובה הוא אומר
נוצר חסד לאלפים. וימהר
משה. כשראה שכינה עוב'
עוברת ושמע קול הקריאה
וישתחו. ילך נא יי' בקרבנו.
כמו שהבטחת. ואם עם
קשה עורף. הוא ואמרו כך
ואמרת על זאת פן אכלך בד'
בדרך. אתה תסלח לעונינו.
וג'. יש כי במקום אם. ונחל'
ונחלתנו. ותתנו לך לנחלה
מיוחדת. זו היא בקשת. וג'.
ונפלינו אני ועמך. שלא תש'
תשרה על אומות העולם. ה'
כורת ברית. על זאת. אעשה
נפלאות. לשון ונפלינו. שת'
שתהו מובדלים בזו מכל ה'
האומות. שלא תשרה שכנ'

שכינתי עליהם. את האמרי
וג'. שש אומות. כי הגרגשי
עמד ופינה מפניהם. ואשריו
הוא אילן שעובדין אותו. ה'
קנא שמו. מקנא ליפרע ואי'
ואינו מוותר. וזהו כל לשון ה'
קנאה אנפרינט. אוחז בנצ'
בנצחונו ופורע מעוזביו. וג'.
ואכלת מזבחו. כסבור אתה
שאין עונש באכילתו ואני
מעלה עליך מודה בעבוד'
בעבודתם. ומתוך כך אתה
בא ולוקח מבנותיו לבניך. ה'
חדש האביב. חדש הבכיר
שהתבואה מבכרת בביש'
בבישוליה. כל פטר רחם לי.
באדם. וכל מקנך תזכר. וכל
מקנך אשר תזכר בפטר שו'
שור ושה. אשר יפטור זכר
את רחמה. פטר. לשון פתי'
פתיחה. וכן פוטר מים ראש'
ראשית מדון. תלו של תזכר
לשון נקיבה הוא. מוסב על
הילדות. ופטר חמור ולא
פטר שאר בהמות טמאות. ת'
תפדה בשה. נותן שה לכהן
והוא חולין ביד כהן. ופטר
חמור אסור בעבודה לבעלי'.
וערפתו. עורפו בקופיץ הוא
הפסיד ממונו של כהן לפיכך
יפסיד ממונו. וכל בכור בניך
תפדה. חמש סלעים פדיונו
קצוב במקום אחר שנאמר
ופדויו מבן חדש. ולא יראו
פני ריקם. לפי פשוטו של
מקרא דבר בפני עצמו הוא
ואינו מוסב על הבכור שאי'
שאין במצות בכור ראיית
פנים. אלא אזהרה אחרת
היא. וכשתעלו לרגל לראות
לא תראו פני ריקם. ואשר
עליכם להביא עולת ראיה.

ולפי מדרש

בריתיו ומקרין יתר הויו ומו
ומופעה לגש לומר על הענקו
של עבד עברי שהויו חמש
סלעים ומל אין ואין כפריון
בכור· כן הויו נדרש

במס׳ קידושין

בחדש ובקציר השבת׳ לזה
טעם חדש וקציר׳

יש מרבותינו

אומרים על חדש של שביע׳
שביעית הנכנס לשביעית׳
וקציר של שביעית היוצא
למוצאי שביעית׳ ולומר כך
שמוסיפין מחול על הקדש׳
וכן מצינו ששת ימים
תעבד וביום השביעי תשב׳
תשבת׳ ועטרת ששת ימים
שהתרתי לך׳ יש שנה שש׳
שהחדש והקציר אסור׳
ואין צריך לומר חדש וקצ׳
וקציר של שמיעית שהרי
כבר נאמר שדך לא תזרע׳

ויש מהן אומרי׳

אינו מדבר אלא בשבת ומה
וחדש וקציר שהוא מבו׳ מ׳
לומר לך זה חדש ראשון
זה קציר ראשות׳ ואיזו קציר
העומר שהוא מצוה ודוחה
את השבת׳ בכורי קציר חט
חטים׳ שאותה מביאו בו שב׳
שתי הלחם מן החטים בכב׳
בכורים׳ שהרי מנחה ראשו׳
ראשונה הבאה בפסח מן
השעורים היא׳ וחג האסיף׳
כמין שאתה אוסף תבואתך
מן השדה לבית׳ אסיפה וו
לשון הכנסה לבית כמו ואס׳
ואספתו אל תוך ביתך׳ תקו׳
תקופת השנה׳ שהיא בחזר׳
בחזרת השנה׳ בתחילת
השנה הבאה׳ תקופה׳ לשון
מסיבה והקפה׳ כל וסדר כל

הזכרים שבך׳ הרבה מצות
בתורה נאמרו והוכפלו׳ יש
מהן שלש פעמים וארבעה
לחייב ולענש על מצות עש׳
שבהן ועל מניין עשה שב׳
שבהן׳ אוריש׳ תרגומו או
לשון גרושין׳ והרחבתי את
גבולך׳ ואתה רחוק מבית
הבחירה ואינך יכול לראות
פני תמיד לכך אני קובע לך
שלש רגלים הללו׳ לא תשחט
על חמץ׳ לא תשחט הפסח
ועדיין חמץ קיים׳ לשוחט
או לזורק או לאחד מבני חב׳
חבורה׳ לא ילין׳ כתרגומו׳
אין לינה מועלת בראש המז׳
המזבח ואין לינה אלא בעמ׳
בעמוד השחר׳ זבח חג הפס׳
הפסח׳ ומכאן אתה למד לכל
הקטר ואיברים׳ ראשית בכ׳
בכורי אדמתך׳ משבעת המי׳
המינים האמורים בשבח אר׳
אדמתך׳ ארץ חטה ושעור׳
גפן ותאינה ורימון ארץ שמן
ודבש׳ דבש הן תמרים׳

והדרשן פיר׳

פירש ביסור שלא כל מאכן בג׳
שבעת המינין לזה נענשו
בביכורים יותר ומניין אחר׳
לא תבשל גדי׳ אזהרה לבשר
בחלב׳ ושלש פעמים כתוב
בתורה אחד לאכילה ואחד
להנאה ואחד לאיסור בישול׳
גדי׳ כל ולד רך במשמע׳ ואפ׳
ואפ׳ עגל וכבש במשמע׳ ומה
ומה שהוצרך לפרש בכמה
מקומות גדי עזים׳ לאורה נב׳
שגדי סתם כל יונקין במשמ׳
במשמע׳ חלב אמו׳ פרט לע׳
לעוף שאין לו חלב אם׳ שאין
איסורו מן התורה אלא מד׳
מדברי סופרים׳ כתב לך׳ כיון
שהתורה משה על הקב״ה

רבעי החוור להם את התורה
הריאל ופלחת׳ אמ׳ לו מה אתה
מטריח עלי כתב לך אמר כבר
נתנה׳ הרין הייו רבת׳ יהיו לך
לברך ואין לוריש אותך׳ לעבדי
ורות׳ ומתר עין טובה שהיה
במשה נתנה לישראל׳ לכך נא׳
נאמר להם וכרו תורת משה ד׳
עבדי׳ וכיון שראה לו כתב לך
בקש לכתוב את המשנה אמ׳
לו מה אתה מבקש לכתב לו
רובי תורתי׳ אם כן כמו זר נחש׳
נחשבו׳ מה בין ישר׳ לאומות
ועתה שצפה שעתידין הא׳
האומות לתרגם התורה אומ׳
יונית׳ ואמ׳ אנו ישר׳ ועד׳
עכשיו האומניים מעריצות
אמ׳ הק׳ זה בטלה מחלוקה
מי שמסטירין שלי בידו הן בני׳

אמר יהודה

בר׳ שלום׳ כרתי אותך ברית על
ידי מה׳ על ידי כתב לך או על
ידי על פי׳ אם לאו לא כרתי
אותך ברית וגו׳· תום׳
את הדברים האלה׳ ואין אתה
רשאי לכתוב תורה שבעל פה
ויהי ברדת משה׳ כשהביא
לוחות האחרונות ביום הכיפ׳
הכיפורים׳ כי קרן׳ לשון קרנים
שהאור מבהיק ובולט כמו
קרן׳ ומהיכן זכה משה לקרני
ההוד׳

רבותינו

אומרו מן
המערה שנתן הקב״ה ידו על
פיו פניו׳ שנ׳ ושכתי כפי׳ ויש
ואומ׳ מקנות אלין בין ודיות
טוה גדול כחה של עבירה׳ שנ׳
עד שלא פשטו ידיהם אומר
ואומר ומראה כבוד ה׳ כאש
אוכלת בראש ההר לעיני כל
ישר׳ ולא ירואים ולא מזדעז׳
מזדעזעים׳ משעשו העגל
אף מקרני ההוד של משה

היו מחזירים. הנשיאים בעֿ
בעדה. כמו נשיאי העדה. וידֿ
וידבר משה אליהם. שליחותו
של מקום. ולשון הוה כל העניֿ
הענין. ואחרי כן נגשו. אחרי
שלמד לזקנים חוזר ומלמד
ההלכה או הפרשה לכל ישר'

תנו רבנן

כיצד סדר משנה משה היה
למד מפי הגבורה נכנס אהרן
שנה לו משה פירקו ונסתלק
אהרן וישב לו לשמאל משה
נכנסו נדב ואביהוא ואלעזר
ואיתמר שנה להם משה פירֿ
פירקן. נסתלקו בני אהרן ישבו
לשמאל אהרן. נכנסו זקנים
שנה להם משה פירקן. נסתלֿ
נסתלקו זקנים ישבו לצדדין.
נכנסו כל העם שנה להם משה
פירקן. נמצאו ביד כל העם אֿ
אחד וביד זקנים שנים וביד
בני אהרן שלשה. וביד אהרן
ארבעה וכול'.

כדאית' בעירו'

ויתן על פניו מסוה. כתרגומו
בית אפי. לשון ארמי הוא
בתלמוד סרי ליבו'.

ועוד בכתובו'

הוה קאסר לאופיו. לשון המט
הכסה. היה מסתכל בה. וגו'
כיון מסוה. כנגד הפנים כנגד
הפרצוף ובית העינים. ולכבוד
קרני ההוד שלא יזונו הכל מהֿ
מהם. היה נותן המסוה כנגדן
ונוטלו כשעה מדבר עם ישר'
ובשעת שהמקום מדבר עמו.
עד צאתו ובצאתו ויצא בלא
מסוה ודבר אל בני ישר' וראו
קרני ההוד כפניו וכשהוא
מסתלק מהן והשיב את המס'
המסוה על פניו עד בואו לדבר
אתו. וכשבא לדבר אתו נוטֿ
נוטלו מעל פניו.

חסלת

כי תשא.

ומפטירין במלכים א'
ויהי ימים רבים ב' ג'
ודבר יי' היה אל
אליהו וגו'

ויקהל

משה. למחרת יום הכפורים
כשירד מן ההר. ויקהל. לשון
הפעיל הוא. שאינו אוסף
אנשים בידים אלא הם נאספֿ
נאספים על פי דבורו. ותרגומו
ואכנש. ששת ימים תעשה
מלאכה. הקדים אזהרת שֿ
שבת לציווי מלאכת המשֿ
המשכן לומר לך שאינה דֿ
דוחה את השבת. לא תבעֿ
תבערו אש בכל מושבותיכם.

יש מרבותינו

אומרים הבערה ללאו יצאת.
ויש מהן אומרים הבערה
לחלק יצאת. זה הדבר אשר
צוה יי' לאמר. כל נדיב לב'
על שם שלבו נדבו קרוי נדיב
לב'. וכבר פירשתי
נדבת המשכן ומֿ
ומלאכתו במקום
צואתו. את המשכן.
את הנראות בתוכו קרוי משֿ
משכן. ואת אהלו. אהל
יריעות עזים העשוי לגג.
ואת מכסהו. מכסה העורות
האילים והתחשים. פרכת
המסך. פרכת המחיצה. כל
דבר המגן בין מלמעלה בין מֿ
מכנגד קרוי מסך וסכך. וכן
שכת בעדו. הענן סך את דרכך
לחם הפנים. כבר פירשתי על
שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן
שהיה עשוי כמין תיבה פרוֿ
פרוצה. ואת כליה. מלקחיה
ומחתותיה. נרותיה. לוצנש
בלעז. בויכין שהשמן והפתֿ
והפתילות נתונין בהן. ואת
שמן המאור. אף הוא צריך
חכמי לב שהוא משונה
ומשיור שמנים. מפורש

במס' מנחות'

ומגרדו כריוש הרית והוא
כתית וזך. מסך הפתח. וילון
שלפני המזרח שלא היו שם
שם לא קרשים ולא יריעות.
את עמודיו ואת אדניה. הרי
חצר קרוי כמו לשון זכר ולש'
ולשון נקבה. וכן דברים הרבה.
ואת מסך שער החצר. וילון
פרוס לשער המזרח עשרים
אמה. מאמצעית של רחב החֿ
החצר שהיה חמשים רחב
ומתוכן היה לצפון חמש
עשרה אמה. וכן לדרום ש'
חמש עשרה אמה קלעים לכ'
לכתף. יתדות. לתקוע ולקשור
בם סופי היריעות בארץ שלא
ינועו בארץ ברוח. מיתריהם.
חבלים לקשור. בגדי השרד.
לכסות הארון והשלחן והמנֿ
והמנורה והמזבחות בשעת
סילוק המסעות. חח. הוא
תכשיט זהב עגול נתון על זרֿ
זרוע. והוא עגיל. כומז כלי ז'
זהב הוא נתון כאותו מקום

לעדות האשה והן כמאו׳ וג׳

ורבותינו פירשו

כמאו׳ כיון שמקום מראה ועל׳
איש אשר נדבו אותן את ת׳
תבלית את אותן כי׳ את עדות
אלים את החשים כלם הביאו׳
טוו את העזים היו היתר׳
אומנות יתירה שטוו על גבי הע׳
העזים טוואין אותן׳ והנשיא׳
והנשיאים הביאו את אבני וג׳

אמ׳ ר׳ נתן מה

ראו נשיאים להתנדב בחנו׳
בחנוכת המזבח בתחילה ובמ׳
ובמלאכת המשכן לא התנד׳
התנדבו בתחילה אלא כך אמ׳
אמרו נשיאים יתנדבו צבור
מה שמתנדבין ומה שהם׳
שמחסרין אנו משלימין כיון
ששלימו צבור את הכל שנ׳
והמלאכה היתה דים אמרו ?
נשיאים מה עלינו לעשות ?
הביאו את השהם וג׳ לכך הק׳
התנדבו בחנוכה תחילה ולפי
שנתעצלו מתחילה נחסרה
אות משמם והנשאם כת׳ ?
חור בנה של מרים אהליאב
משבט דן מן הירודים שבש׳
שבשבטים ומבני דן השפחות
והשווהו הק׳ לבצלאל למלא׳
למלאכת מיכן והוא מגדול
השבטים לקיים מה שנ׳ ולא
נכר שוע לפני דל אחרי העב׳
העבודה אותר מכרי ערך ?
העבודה ויכלו לשון מעשה
והמלאכה היתה דים לכל המ׳
המלאכה ומלאכת הכבוד
היתה דים של עשי המשכן
לכל המלאכה של משכן לעש׳
לעשות אותה ולהוסיף ולה׳
ולהותיר דים לשון רבים וה׳
והותר כמו והכבד את לבו וג׳
ויעש בצלאל לפי שנתן נפשו

על המלאכה יותר משיעור ?
החכמים נקראות על שמו ?
נבוב לוחות נבוב הוא חלול
ועוביו שלש אצבעות נבוב
לוחות הלוחין של עץ שט׳
שטים לכל רוח והחלל באמצ׳
באמצע במראות הצובאות׳

בדברי הימים

בסופו מפורש ומפי דוסא בן
רו״ס אלעזר על מה הועדו ?
המראות הצובאות ומניין ?
לשם ומנין מפורש כתוב׳
במראות הצובאות׳ נערך
ישר׳ היו בידן מראות כשהן
מתקשטות ואף אותן לא
עיכבו מלהביא לנדבת המש׳
המשכן׳ והיה משה מואס
בהם מפני שעשויין ליצר
הרע׳ אמ׳ לו הק׳ קבל אילו חב׳
חביבין עלי מן הכל שעל ידי׳
ידיהם הביאו הנשים האלו ?
צובאות רבות במצרים כשה׳
כשהיו בעליהן יגעין בעבו׳
בעבודת פרך בשדה היו הו׳
הולכות ומוליכות להם מאכל
ומשתה ומאכלין אותן ונוט׳
ונוטלות המראות וכל אחת
רואה עצמה עם בעלה ואו׳
ומשדלתו בדברים אני נאה
ממך ומתוך כך מביאות או׳
אותם לידי תאוה ונזקקות
להם ומתעברות ויולדות שם
שנ׳ תחת התפוח עוררתיך
שמה חבלתך אמך ושמה
חבלה ילדתך׳ וזהו שנאמר
במראות הצובאות׳ ועשה
הכיור שהוא לשום שלום ?
בין איש לאשה׳ להשקות ?
מאיש שכתבו את שקינא
לה בעלה׳ ותדע לך שהן מראו׳
מראות ממש שהרי נאמר
ונחשת התנופה שבעים ?
ככר וג׳ ויעש בה וג׳ וכיור וג׳

וכנו לא הוזכרו שם׳ ואמרת נ׳
שלא היה נחשת הכיור משאר
משאר נחשת התנופה׳

כך דרש רבי ?
תנחום בר אבא׳

אשר צבאו פתח אהל מועד׳
להביא נדבתם׳ לעשות קלעי ?
החצר׳ לאירת קלעי החצר׳׳

חסלת

ויקהל משה׳׳

ומפטירין במלכים ו׳
ויעש חירם את הכ׳
הכירות ואת וג׳

אלה

פקודי המשכן׳ בפרשה זו נמנו
כל משקל נדבת המשכן לכסף
ולזהב ולנחשת ונמנו כל כליו ?
לכל עבודתו׳ המשכן משכן ?
שני פעמים׳ רמז למקדש שנ׳
שנתמשכן בשני חורבנין על
עונותיהם של ישראל׳ משכן
העדות׳ עדות היא לישראל על׳
שויתר להם הקב״ה על מעשה
העגל׳ שהרי השרה שכינתו
בינהם׳ עבודת הלוים׳ פקודי
המשכן וכליו היא עבודה המ׳
המסורה ללוים במדבר לשאת
ולהוריד ולהקים איש איש לפי
למשאו המופקד עליו׳ כמו שנ׳
שאמור בפרשת נשא׳ ביד אית׳

איתמר׳ הוא הי״
היה פקיד עליהם למסור לכל
בית אב עבודה שעליו׳ ובצלאל בן או״
אורי וג׳ עשה את כל אשר צוה משה׳ אין כ״
כתוב כאן אלא את כל אשר צוה יי׳ את משה
אפילו דברים שלא אמ׳ לו רבו הסכימה דעתו למ״
למשה בסיני׳ הככר ששים מנה׳ ומנה של קדש
ככר ק״כ מנה׳ והמנה כ״ה סלעים׳ הרי ככר קדש
לפיכך הוא מונה בפרוטרוט כל השקלים ש״
ושלשת אלפים שלא הגיעו לככר׳ בקע׳ ה״
ומחצית השקל׳ שש מאות אלף וג׳ ש״
לאחר שהוקם המשכן בפרשת
כך היו׳ ומנין העולי׳ השקלי׳
ככר כל אחד שלשת אלפ״
העודף הרי הן שלש
אלפים וה׳ מאות
וחמשה וש״
הקודש׳
ולהן
ד׳
שוין
פתילים ל״
ומין׳ חוט אח״
מין ומין עם ששה
חוטין כפול ששה׳ וה״
המגבעות׳ תפורות המג״
על המצנפת ולמעלה׳ ובשח״
היה נראה בין ציץ למצנפת ששם
נתון על המצח׳ הרי המצנפת למעלה
המצנפת ולמעלה׳ ועוד הוקשיתי מה
עליו פתיל תכלת׳ ובעניין העשויה ה״
ויתנו על פתיל תכלת׳ ואומר יו״י
תכלת זה של הוא לקושרו
במצנפת לפי ש״

ג׳
יוצ׳
שנה׳
היה כ״ג
שקלים ג״
מאות וע״ה
ושקל וחצ״
וכך עלה מנינן
בברכת המשכן ג״
אלף עלה למאות ג״
שש מאות אלף חמ״
הרי מאות ככר׳ והג׳ אל״
עלין אלף ושבע מאות
כתרגומו לאוחריו׳ אודני ה״
ארבעים ושמונה קרשים׳ ול״
הפרכת ארבעה הרי מאה׳ וכל
נעצה ראשיהם׳ של עמודים ואחז
וחשוקיהם כסף׳ ואין התכלת והארג׳
ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד
שש׳ אלא הם בגדים שמכסין בהם
שלא נאמר בהן שש׳ וירקעו׳ כמו
היו מרדדין את הזהב׳ ואשש״
רקין׳ כמין הוא ואורך הייך
הטסין רקין וקוצצין מהן ה״
פתילים תערובת עם כל מין
חוטי תכלת׳ וכן עם כל
מין ומין׳ שכל המינין
כל אחד ואחד׳ פארי
המפארות להדר
שנינו שער״ו
והציץ היה
ומונח על ה״
ויתנו עלי׳
ונתת
תכ״
מו׳
ד׳

ג׳
יוצ׳
לאות
כפול ג׳
ג׳ אלפים
שמחוזין
הוא שם ומש
כך היו ישראל
וידבר׳ מאה עמה
של שש מאות א״
אלפים שקלים׳ כיצד
מאות אלף׳ שלמאה ג״
וחמשים העולי׳ שקלים
ושבעים שקל׳ לעקה׳ כה״
של קרשי המשכן שהן אר״
תשעים ושש אדנים׳ ואדני ה״
שאר האדנים נחשת כת׳ כהן׳ ועמ״
שבכולן כת׳ ועמה ראשיהם וחשוק
והארגמן וג׳ שש לא נאמר כאן מכ״
הללו בגדי כהונה׳ שבבגדי כהונה היה
כלי הקודש בשעת סילוק המסעות
לרוקע הזהב׳ כתרגומו ורדידו׳ טסין
ואשש׳ ורדידו בלשון לעז׳ טסין ד״
את הזהב עם החוטין מרדדין
לאורך הטס ולעשות מהן
אחד של זהב עם ששה ח״
חוטי ארגמן׳ וכן עם כל מ״
והזהב חוט שביעי עם
המגבעות׳ המגבעות
ובשחיטת קדשים
היה מניח תפילין׳
והציץ למטה׳
כמין הוא מונח
הוא אומר
פתיל ת״
בהן ד׳
שה״
כ״

שה ענין אינו
אלא מאותן לאותן ובמה יש'
יקשרנו במעשה והן קטנים בו חוטי
ג   תכלת לשני ראשין ומאמצעיתו שברהן   ג
קוש'   קושרו והולכו במגנפת כשהיא בראשו אין   רש'
דרך   קשירה בפחות משני חוטין לכך נאמר על פתי'   פתיל
תכלת'   ועליו פתיל תכלת' ואל תתמה שלא נאמר פתילי   תכלת'
הואיל ומ'   ומרובין הן' שהרי מצינו בחשן ואפוד   וירכסו ג
את החשן   מטבעותיו אל טבעות האפוד בפתיל תכלת   ועל כרחך
פחות משנים   לא היו' שהרי בשני קצות החשן היו ג   שתי טבעות
החשן ובשתי   כתפות האפוד היו טבעות האפוד   שכנגדן ולפי
דרך קשירה את   ארבעה חוטין היו' ואמ' ויקום   פחות משנים
אי אפשר' ויעשו   בני ישראל את המלאכה ככל   אשר צוה וגו' ויש'
ויביאו את המשכן ג   וגו' שלא היו יכולין לה'   להקימו' לפי שלא
עשה משה מלאכה במ'   במשכן הניח לו הק'   הקימו' שלא היה
יכול להקימו שום אדם   מחמת כובד הק'   הקרשים' ואין כח באדם
לזוקפן' ומשה העמידן' ג   אמ' משה ג   לפני הק' איך אפשר הקמ'
הקמתו על ידי אדם' אמ' לו ש'   עסוק ג   אתה בידך' נראה כמקימו ג
והוא נזקף ועולה' וזהו שנאמ'   הוק'   הוקם המשכן' הוקם מאליו ג
ת'' ויברך אותם משה' אמ' להם   ג   יהי רצון שתשרה שכינה במע'
במעשה ידיכם' ויהי נועם יי' וג'   ואלהינו עלינו ומעשה ידינו וכו' ג
והוא ואחד עשרה מזמורים שבתפ'   שבתפלה למשה' וסכת על הארון'
לשון הגנה' שהרי מחיצה היא' וע"ש   וערכת את ערכו' שתים מערכות
של לחם הפנים' ויפרש את האהל'   הן יריעות עזים' את העדות הל'
הלחות שהן עדות על ישראל ש'   שקיבלו את התורה שלא יוכלו ג
לומר היום או למחר לא קיבלנו   ג   את התורה אמ' הקב"ה הרי
הלוחות עדים עליכם שקבלתם   את ה'   התורה' על ירך המשכן צפ'
צפונה' בחצי הצפוני של   רחבו ה'   הבית' ירך' כתרגומו צד'
כירך הזה שהוא בירכו של   אדם' ויקטר   עליו קטרת' שחרית
וערבית כמה שנאמר   בבקר בבקר בהטי'   בהטיבו וג' ובהעלות
אהרן וג' את העולה'   עולת תמיד' ואת המ'   המנחה' מנחת נסכ'
נסכיו של תמיד מה   שנ' ועשרון סלת בלול בש'   בשמן וג' ובקרבת'
ובקרבתם כמו וכ'   ובקרבתם' כשיקריבו' ולא יכו   יכול משה לבוא
אל אהל מועד ג' (וכתיב ובבא משה אל אהל מועד)   הכריע ביניהם כי שכן עליו הענן'   אמור מעתה
כל זמן שהיה   הענן לא יכול לבוא' נסתלק הענן נכ'   נכנס ומד'
ומדבר עמו'   לעיני כל בית ישר' למדך שלא היה   שהוא במ'
במדבר לא   היה בהם סומא' של אותם שהיו   סומין ג
בתחילה   נתפתחו עיניהם בשעת מתן   תורה
שנ' וכל   העם רואים את הקולות' ג   הקו'
בכל   ומסעיהם' ככל וג'   וג'
וג'   ג

מפע שהיו טפעין
היה העין שוכן מיקום יושר
יחוי שם מיקום חניתן יוג הוי
קרוי מפע וכן וילך ומפעיו וכן יולד
מפעי לפי שמיקום החניה חוזו ונפ
ונפעו לכך נקריוו טלם ומפעות

חסלת אלה פקודי

ומפטירין מלכים ותשלם כל המלאכה וגו׳

לפי שפירשתי	למעלה מעשה	האפוד והחשן
פרקים פרקים על פרר	המקוות ויש	לשנות בעיפופן יוני ט
טותב טל ומעשיהן יחד	היופר טוין	סיע רחבו כרוחב גבו של
יורט ויותר וגובהו מכנגר	היועלים	וער היורן והחשב והחובר
פרישו על פי רחבו ולין במחט	יולין	ומעשה יוורג ומיוריך לכאן
ולכיון כדי להקיף ולחגור טו׳ ס	ז	והכתפות ומחוברות בסיגר יוחת
ליתין ויוחת לשמיול מרוחקות		וו ווו שיעור הטלת בין כתפים
שכשווקפן יהו כנגר הכתפים ש		של טהן והן לשני קישת רחט של
סיר והן כוין ריעות עשויות וז		ווזין היופור כדי שיעור לווקפן לז
למעלה יועל יעיורו ויכן ויכן וז		ונקפלות לפני כתפיו ועט והוסף
והמשבעות טתונות בריושיהן		לפני כתפי הכהן וריושי שתי נ
עטות הוהב טתונות כמשבעו	ח	וריושיהן השיני בשיני טבעות
שבריוש העליון של חשן ט	טית	ניציני החשן תלוי ביופור
לפניו על לבו ושתי טבעו	טבעותיה	נתונים בכתפות היופר מל
מלמטה בריוש המחובר	בחשב וכנגר	וכנגרן שתי טבעות נתוני
בחשן כתחתונו יחד	ליתין ויוחר לש	לשוויל ופתיל תכלת
וכל היופור והחשן	מטבעותיו של ורך	לטבעותיו של ורך
שלינו יהיו תחת	תחתונו של חשן טר יח	מיועל לבו להיורך
עבדל ממנו ולל	ולהלן וחוור הרי לך כל מע	מעשיהם כפתרון

נשלם ספר שמות שבח ליוצר נשמות

הנתן עוז ותעצומות לחבין מהומות ורשומות

יי לי לא אירא אבקש עזרה
אנכי עתה יי להגבירה בתותי ויקרא

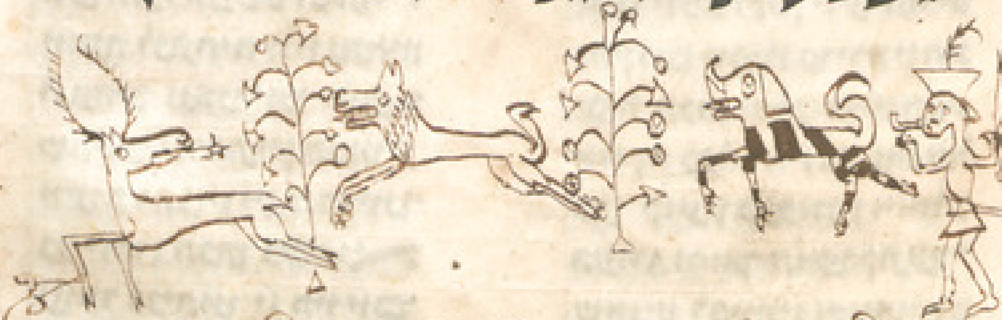

ויקרא

אל משה. לכל דברות ולכל ה
אמירות ולכל ציווים קדמה
קריאה. לשון חיבה. לשון ש
שמלאכי השרת משמשין ב
בו כמו וקרא זה אל זה ואמר.
אבל לנביאי אומות העולם
נגלה עליהם בלשון עראי ו
וטומאה. ויקר אלהים אל בל
בלעם. ויקרא אל משה. הקול
הולך ומגיע אליו ומגיע לאז
לאזנו. וכל ישר' אינו שומעין
יכול אף לפסקות היתה קר'
קריאה. תל' וידבר. לדיבור הי'
היתה קריאה ולא לפסקות.
ומה היו הפסקות משמש
משמשות. ליתן ריוח להת'
להתבונן למשה בין פרשה
לפרשה ובין עניין לעניין.
ק"ו והומר להדיוט הלמד מן
ההדיוט. ואין למעט אהר'
אהרן. ר' יהודה בן בתירה
אומ' שלש עשרה דיברות
נאמרו בתורה למשה ולאה'
ולאהרן וכנגדן שלש עשרה
מיעטין ללמדך שלא לאהרן

נאמרו אלא למשה שיאמר
לאהרן. ואלו הן שלש עש'
עשרה מיעטין. לדבר אתו.
מדבר אליו. וידבר אליו. וכו'.

בתורת כהנים

יכול ישמעו קול הקריאה. תל'
לומ' קול אליו. משה שומע
וישר' לא שמעו. מאהל מ'
שהיה הקול נפסק ולא היה
יוצא חוץ לאהל. יכול מפני
שהקול נמוך. תל' את הקול.
הוא הקול המתפרש בכתו'
בכתובים. קול יי' בכח. קול
יי' בהדר. קול יי' שובר אר'
ארזים. אם כן למה נאמר מ'
מאהל מועד מלמד שהיה
הקול נפסק. כיוצא בו וקול
כנפי הכרובים עד חצר החי'
החיצונה. כיון שהיה מגיע
שם היה נפסק. מאהל מוע'
לאמר. יכול מכל הבית. תל'
מעל הכפרת. יכול מעל הכ'
הכפרת כולה. תל' מבין שני
הכרובים. לאמר. צא ואמור

להם דיבורים כיבושים. כשה'
כשבילכם הייו נדבר עמי. ש'
שכן מצינו כל שלשים ושמו'
ושמונה שנה שהיו ישראל
מנודים מן המרגלים ואילך
לא נתייחד הדיבור עם משה.
שנ' ויהי כאשר תמו כל אנשי
המלחמה למות. וידבר יי' א'
אלי. ר"א לאמר. צא וא'
ואמור להם דבר והשיבני ד'
אם יקבלום. מה שנ' וישב
משה את דברי העם אל יי'.

זה הוא מדרשו

ופשוטו ויקרא אל משה. ד'
כדי לאמר לו פרשת קרבנות.
אדם כי יקריב מכם. כשיקרי'
כשיקריב. בקרבנות נדבה ד'
דבר העניין אדם. למה נא'
מה אדם הראשון לא הקריב
מן הגזל אף. אתם לא תקריבו
גזל. מן הבהמה. יכול חיה
בכלל זה תל' בקר וצאן. מן הב'
הבהמה ולא כל הבהמה. להוצ'
להוציא את הרובע ואת הנ'
הנרבע. מן הבקר להוציא את
הנעבד. מן הצאן להוציא את
המוקצה. ומן הצאן להוציא
את הנוגח שהמית. כשהוא
אומר למטה מן הבקר שאין
להוציא הטריפה. תקריבו. ד'
מלמד שהיין באה בנדבה
עיסור. היין עולה קרן המזבח
הבאה מן המותרות. זכר ולא
נקבה. כשהוא אומר זכר למ'
למטה שאין תל' ולא טומט'
טומטום ואנדרוגינוס. תמי'
תמים. בלא מום. אל פתח אה'
אהל מועד מטפל בה מביאה
עד העזרה. מהו אומר יקר'
יקריב יקריב. אפילו נתערבה
עולת ראובן בעולת שמעון ש'
יקריב כל אחת לשם שהיא
וכן עולה בחולין ימכרו החול'

העולה לרצו' עולה'
והרי כמה עולות והקרב כל
אחד לשם מי שהוא· יכול אפי'
אפילו נתערבה בפסולין או
בשאינן מינן ת"ל יקריבנו· יכ'
יקריב אותו· יכול על כרחו· ת'
ת"ל לרצונו· כופין אותו עד ש'
שיאמר רוצה אני· לפני יי' ת'
וסמך· אין סמיכה בבמה· על
ראש העולה· להביא עולת ה'
חובה לסמיכה· ולהביא עולת
העוף· העולה· פרט לעולת
העו'· ונרצה לו· על מה הוא
מרצה לו· אם תאמר על כריתו'
ומיתות ב"ד או מיתה בידי שמ'
שמים או מלקות הרי ענשן
אמור· הא אינו מרצה אלא
על עשה ועל לאו שניתק לע'
לעשה· ושחט· והקריבו הכ'
הכהנים· מקבלה ואילך מצות
כהונה· לימד על השחיטה
שכשירה בזר· לפני יי' בעז'
בעזרה· והקריבו זו קבלה
שהיא הראשונה· ומשמעה
לשון הולכה· לומר שתיהן
בני אהרן· יכול חולין· ת"ל הכ'
הכהנים· את הדם· וזרקו את
הדם· מה ת"ל דם דם· להביא
דם שנתערב בין במינו בין ב'
שאינו במינו· יכול אף בכס'
בפסולין או בחטאות הפנ'
הפנימיות או בחטאות החי'
החיצונות· שאלו למעלה
ואלו למטה· ת"ל מקום אחד
אחד· וזרקו· עומד למטה וז'
וזורק אין הכלי לכותל המזבח
למטה· ומחוט הסיקרא כנגד
הזוית· לכך נאמר סביב שיהא
הדם ניתן בארבע רוחות· או
יכול יקיפנו בחוט ת"ל וזרקו·
ואי אפשר להקיף בזריקה
אי וזרקו יכול בזריקה אחת
ת"ל סביב· הא כיצד נותן שתי
מתנות שהן ארבע· ישר

פתח אהל מועד· ולא בזמן ש'
שאין מפורק· והפשיט· מה
מה ת"ל העולה לרבות כל הע'
העולות להפשט ונתוח·
אותה לנתחיה ולא נתחיה
לנתחים· ונתנו אש· אע"פ ש'
שהאש יורדת מן השמים
מצוה להביא מן ההדיוט·
בני אהרן הכהן כשהוא
עומד בכיהונו· הא אם עבד
עבד בבגדי כהן הדיוט עבו'
עבודתו פסולה· את הנתחי'
ואת הראש· לפי שאין ה'
הראש בכלל הפשט שכבר
הותז בשחיטה לכך הוצרך
למנותו לעצמו· ואת הפדר
למה נאמר· לומר שמעל'
שמעלהו עם הראש ומכס'
ומכסה בו את בית השח'
השחיטה· והוא דרך כבוד
של מעלה· אשר על המזבח
שלא יהו הגזרים יוצאים
חוץ למערכה· עולה· לשם
עולה יקטירנו· אשה· כש'
כשישחטנו יהיו שוחטו
לשם האש· וכן אשה לשון
אש· פואירי בלע'· ואם
מן הצאן ואו מוסף על עני'
עניין ראשון· ולמה הופס'
הופסק ליתן ריוח למשה
להתבונן בין פרשה לפרשה
מן הצאן מן הכשבים· ומן ה'
העזים· הרי אלו מיעוטין·
פרט לחולה ולזקן ולמזוהם·
על ירך על צד המזבח· צפו'
צפונה לפני יי' ואין צפון
בבמה· מן העוף· ולא כל הע'
העוף· לפי שנ' תמים וזכר
בבקר בכשבים· תמות וזכו'
וזכרות בבהמה ואין תמות
וזכרות בעופות· יכול אף ב'
מחוסר אבר· ת"ל מן העוף·
תורים גדולים ולא קטנים·
בני יונה קטנים ולא גדולים·

מן התורים ומן בני היונה· פר'
פרט לתחילת הצהוב שבזה
ושבזה שפסול· שנאמר הוא
אומ' יונים וקטן אומ' תורים
והקריבו אפילו פרידה אחת
יביא· הכהן ומלק· שלא תהא
מליקה בכלי אלא בעצמו של
כהן· קוצץ בצפורניו ממול ה'
העורף· וחותך המפרקת עד
שמגיע לסימנין וקוצצן· ומל'
ומליקה דבר לשון מיתה אפי'
כי אופס המיתה· כובש בית הש'
השחיטה על קיר המזבח· וה'
והדם והמליקה ואורד· ומלק ה'
והקטיר ומליקה· אפשר לומ'
כן מאחר מאחר שהוא מקט'
מקטיר הוא מולק אלא מה
הקטרת הראש בעצמו והגו'
והגוף בעצמו ט'· ופשוטו וה'
ומקרא מסורס הוא· ומלק וה'
והקטיר· וקודם הקטרה ומל'
ומליקה דאו כבר· והסיר את
מוראתו· מקום הראי זה הז'
הזפק בטיפה עם בני מעיה
ונוצה לשון דבר המאוס· ת'
כמו נצו גם נעו· וזהו שתר'
שתרגם אונקלוס בזבליה·

וזהו מדרשו

של אבא יוסה בן
חנן שאמר נוטל
את הקורקבן עמה·

ורבותינו אמרו

קורר סביב הזפק כמין ארו'
ארובה ונוטלו עם הנוצה ע'
שעל העור· והשליך בעולת
בהמה שאינה מוכת אלא
אבוס בעליה נאמר והקרב
והכרעים ירחץ· והקטיר· וה'
ובעוף שאינו אין הגזל נאמר
והשליך את הקרבים שאוכל
את הגזל· אצל המזבח קדמה
במזרחו של כבש· אל מקום

הדשן מקום שנותנין שם
תרומת הדשן בכל בקר ודישו׳
ודישון מזבח הפנימי והמנ׳
והמנורה׳ וכולם נבלעים שם
במקומן׳ ושסע׳ אין שיסוע
אלא ביד וכן הוא אומר בשמ׳
בשמשון וישסעהו כשסע
הגדי׳ בכנפיו עם כנפיו אינ׳
צריך למרוט כנפי נוצתו׳ וה״ל
והלא אין לך הדיוט שמריח
ריח כנפים נשרפין ואין נפש׳
נפשו קצה עליו ולמה אמ׳ ה׳
הכתוב יקריב כדי שיהא עויות
המזבח שבע ומהודר בקרבנו
של עני׳ לא יבדיל אינו מפ״ק
מפרקו לגמרי לשתי חתיכות
אלא קורעו מגבו׳ ריח ניחח׳
נאמר בעוף ריח ניחח ונאמר
בבהמה ריח ניחח לומר לך ש׳
אחד המרבה ואחד הממעיט
ובלבד שיכוון לבו לשמים׳ ש׳
נפש כי תקריב לא נאמ׳ נפש
בכל קרבנות נדבה אלא במנ׳
במנחה׳ מי דרכו להתנדב מנ׳
מנחה עני׳ אמ׳ הקב״ה מעלה
אני עליו כאילו הקריב את
נפשו׳ לכך נאמר נפש כי תק׳
תקריב׳ סלת יהיה קרבנו׳ הא׳
האומר הרי עלי סתם מביא
מנחת סלת שהיא ראשונה
שבמנחות ונקמצת כשהיא
סלת כמו שמפורש בענין ש׳
לפי שנאמרו כאן חמש מינ׳
מנחות וכולן באות אפויות
קודם קמיצה חוץ מזו לכך
קרויה מנחת הסלת׳ אין סלת
אלא מן החטין שנ׳ סלת חטין
ואין מנחה פחותה מעשרון
שנ׳ ועשרון סלת למנחה׳ ע׳
עשרון לכל מנחה׳ ויצק על׳
עליה שמן על כולה ונתן על׳
עליה לבונה על מקצתה מניח
קומץ לבונה עליה לצד אחד
ומה ראית לומר שאין רי׳

ריבוי יוצק ריבוי אלא למעט׳
ר״א שמן על כולה ומפ׳
ומפני שנטל עמה
ונקמץ עמה טוחה שנ׳ מסלת׳
מסלתה ומשמנה׳ ולבונה ד
על מקצתה שאינה נבללת
עמה ונקמצת עמה שנ׳ על
כל לבונתה׳ שלאחר שקמץ
מלקט את הלבונה כולה ומק׳
ומעלה ומקטירה׳ ויצק׳ ונ׳
ונתן והביאה׳ מלמד שיציק׳
שיציקה ובלילה כשירה בזר׳
הכהנים וקמץ׳ מקמיצה ד
ואילך מצות כהונה׳ וקמץ מ׳
משם׳ ממקום שרגלי הזר
עומדות׳ ללמדך שהקמיצה
כשירה בכל מקום בעזרה׳
אף בתוך עשרה אמה של
מקום דריסת רגלי ישר׳ מלא
קמצו׳ יכול מבורץ ומבצבץ
ויוצא לכל צד ת״ל בקמצו יכ׳
יותר׳ והיה מחזו בקומצו׳
אין לך כשר אלא כמה שנתן
הקומץ׳ אי בקמצו יכול הכ׳
חסר ת״ל מלא׳ הכיצד חופה
שלש אצבעותיו על פס ידו
והו קומץ במשמע לשון הע׳
העברית׳ על כל לבונתה והק׳
והקטיר׳ אף הלבונה בהקטר׳
בהקטרה׳ מלא קומצו ומכ׳
מסלתה ומשמנה הא אם קמ׳
קמץ ועלה בידו גרגר מלח
או קורט לבונה פסול׳ אזכרת׳
אזכרתה׳ הקומץ העולה לגבו׳
לגבוה הוא זכרון המנחה׳ ע״ש
שבו נזכר בעליה לטובה ולנח׳
ולנחת רוח׳ לאהרן ולבניו׳ כה״ג
כהן גדול נוטל חלק בראש ש׳
שלא במחלוקת והדיוטות
במחלוקת׳ קדש קדשים היא
לכם מאישי ייי׳ אין להם חלק
בה אלא לאחר מתנות האיש׳
האישים׳ וכי תקריב וג׳ ע״ש
שאמ׳ הרי עלי מנחה מאפה

תנור׳ ולימד הכתוב שיביא או
חלות או רקיקין׳ החלות בלול׳
בלולות׳ והרקיקין משוחין׳

וחלקו רבותי׳

משיחתן׳ יש אומרים מוש׳
מושחן וחוזר ומושחן עד
שיכלה כל השמן שבלוג׳ שכל
המנחות טעונות לוג׳ ויש או׳
אומרים מושחן כמין כי׳ ושא׳
ושאר השמן נאכל בפני עצמו
לכהנים׳ ומה ת״ל בשמן ש׳
שני פעמים׳ להכשיר שני וש׳
ושלישי היוצא מן הזתים׳ ואי׳
ואינו צריך שמן ראשון אלא
למנורה׳ שנאמר בו זך׳

ושנינו במנחות

כל המנחות היו אפויות לפני׳
קמיצתן ונקמצות על ידי פת׳
פתיתה כלן כזית עשר עשר
חלות והאומר בה רקיקין בה
עשר רקיקין׳ ואם מנחת
על מחבת שאמ׳ הרי עלי מנח׳
מנחת מחבת׳ וכלי הוא שהיה
במקדש שאופין בו מנחות
על האור בשמן והכלי אינו
עמוק אלא צף׳ ומעשה המנח׳
שבתוכו קשין׳ לפי שמתוך
שהוא צף האור שורף את
השמן׳ וכולן טעונות יציקה
ובלילה׳ ומתן שמן בכלי קו׳
קודם לעשייתן׳ סלת בלולה ש׳
בשמן׳ מלמד שבוללן כשהן סל׳
סלת׳ פתות אותה פתים לרבות
כל המנחות הנאפות קודם
קמיצה לפתיתה׳ מרחשת׳ כלי
הוא שהיה במקדש ועמוק׳ ש׳
ומתוך שהוא עמוקה שמנה
צבור ואין האור שורפו לפיכך
מעשה מנחה העשויין לתוכה
רוחשין׳ כל דבר רך על ידי מש׳
משקה נראה כרוחש ומנענע׳
ויצקת שמן מנחה לרבות כל

המנחות לייציקה יכול אף מ"ח
מנחת מאפה ת"ל עליה. ממעט
החלות ולא ממעט את הרקיק
הרקיקין ת"ל היא. אשר יעשה
מאלה. מאחר ממין הללו. ?
והקריבה בעליה אל הכהן וה'
והגישה הכהן אל המזבח מגי'
ומגישה לקרן דרומית מערבית
של מזבח. את אזכרתה הוא
הקומץ. וכל דבש לא תקטירו.
כל מתיקת פרי קרוי דבש. ק'
קרבן ראשית תקריבו אתם. ?
אלא מה יש לך להביא מן הש'
השאור ומן הדבש קרבן ראש'
ראשית שתי הלחם של עצרת
מן השאור שנ' חמץ תאפינה.
ובכורים מן הדבש כגון בכורי
תמרים ותאנים. מלח ברית.
שהברית כרותה למלח מששת
ימי בראשית. שהובטחו מים
התחתונים ליקרב למזבח. ומ'
ונסוך המים בחג. על כל קר'
קרבנך. על עולת בהמה ועוף
אף אמורי כל הקדשים כולן.

ומדרשו

על כל קרבנך תקריב מלח. מ"ש
מכאן ואדע שצריך לכסות
כל הקרבן במלח. וכך ואומר ?
בשר ואומ' חולין שכן צריך
לכסותו במלח. ואם תקריב
הרי אם משמש בלשון כי. ?
כמו ואם יהיה היובל שהרי
אין זה רשות שהרי במנחת
העומר הכתוב מדבר שהיא
חובה. שהיא באה אביב בש'
בשעת בישול התבואה. ומן
השעורים היא באה. גומר
כאן אביב וגומר להלן אביב ?
כי השעורה אביב. קלוי באש
שמייבשין אותה על המור
כוכב של קליות שאומר ?
כן אותה נטחנת בריחים מ"ש
מפני שהיא לחה. גרש לשון

שבירה וטחינה גסה מפני
שהיא לחה. בריחים של גרו'
גרוסות כמו ויגרס בחצץ ש'
שיני. וכן גרסה נפשי לתאו'
לתאוה. כרמל. במלא הכר מ"ש
אלא שתהא לחה ומלאה
בקשין שלה. ועל כן נקראין ?
מלילות כרמל. וכן כרמל בצקלו'
שלמים. שמטילין שלום בעול'
בעולם. שלמים. שיש בהם
שלום למזבח ולבעלים. ואת
כל החלב וג'. להביא חלב שע'
שעל הקיבה. דברי ר' ישמעא'

ר' עקיבא אומ'

להביא חלב שעל הדקין כפל'
כפלים. פלנקש. בלשון לע' ?
שחלב של כליות כשהבהמה
חיה הוא בגובה הכסלים והכ'
ולמטה. וזהו החלב שתחת
המתנים שקורין לונבלש ?
לכן הגדיה למעלה בגובה
הכסלים ובתחתיתו הכשר
חופהו. היותרת. הוא דופן ?
המסך שקורין יומברש.

ובלשון ארמי

נקרא חיצרא. על הכבד ש"מ
שיטול מן הכבד מעט עמו.
ובמקום אחר הוא אומ' ואת
היותרת מן הכבד. על הכבד
על הכליות לבד מן הכבד ולבד
מן הכליות. יסירנה לא. על
העולה. מלבד העולה. למדנו
שתקדים עולת תמיד לכל
קרבן על המערכה. אם כבש
הוא מקריב. לפי שיש באימו'
באימורי הכבש מה שאין ?
באימורי העז. שהכבש אל'
אליתו קריבה. לכך נחלקו ?
בשתי פרשיות. וזרקו שתי
מתנות שהן ארבע ועל ידי
הכלי הוא זורק ואינו נותן ?
באצבע אלא חטאות. חלבו.

המובחר שבו. ומהו זה האל'
האליה תמימה. לעומת העצה.
למעלה מן הכליות היועצות
להם. יושבת. לחוט של אוש ?
לשם גבה. לחם לשון מאכל
וכן נשחיתה עץ בלחמו. עבד
לחם רב. מכל מצות ה'.

פרשו רבותינו

אין חטאות באה אלא בדבר
שזדונו לאו וכרת. מאחת מ"ה
מהנה. ממקצת אחת מהם.
כגון הכותב שם משמעון נח
מנחור. אם הכהן המשיח יח'
יחטא לאשמת העם.

מדרשו אינו חייב אל'
אלא על העלם דבר עם שגגת
מעשה כמו שנ' באשמת הע'
העם. ונעלם דבר מעיני הק'
הקהל ועשו. ופשוטו לפי ?
האגדה כשכהן גדול חוטא
אשמת העם היא. שזה תלוי
תלויין בו לכפר עליהם ולהתפ'
ולהתפלל בעדם נעשה מקול'
מקולקל. פר יכול זקן ת"ל ?
כן יכול קטן ת"ל פר. המיצר זה
בן ג' שנים. אל אהל מועד. לא'
למשכן ובבית עולמים להיכל.
אל פני פרוכת. כנגד מקום ק'
קדושתה. מכוון כנגד בין הב'
הבדים. לא יהיו נוגעין דמים
בפרוכת. ואם נגעו נגעו. ואת
כל הדם. שירי הדם. כאשר יו'
ירים. כאותם שמרימין המפר'
המפרישין בשור זבח השלמ'
השלמים. ומי זה פירש זבח
השלמים. שלא פירש כאן לה"ה
אלא להקישן לשלמים. מה
שלמים שלום בעולם אף זה
שלום לעולם.

ובשחיטת ז'

קדשים מצריכו לאמר היא
היותו שאין לאדרין אמר ?

הלוקח בקדשים׳ בפרק ז׳
איזהו מקומן׳
על הכבד על הכליות על ראשו
ועל כרעיו׳ כלן לשון תוספת
הן׳ כמו אומר׳ אל מקום טהור
לפי שיש מחוץ לעיר מקום
מקום לטומאה להשליך אבנ״
מנוגעות ולבית הקברות
וצריך לומר שמחוץ למחנה
זה שהוא חוץ לעיר׳ שיהא
המקום טהור מחוץ למחנה׳
חוץ לשלש מחנות׳ וכמו ר״ת
שאמרו חוץ לעיר׳

כמו שמפורש ביומא ובסנהדר׳

אל שפך הדשן אל מקום ש״
ששופכין בו דשן המסולק מן
המזבח׳ כמו שנ׳ והוציא את
הדשן אל מחוץ למחנה׳ על
שפך הדשן ישרף׳ שאין ת״ל
לומר שיהא שם דשן שם׳
עדת ישר׳ אלו סנהדרי׳ ונע״
ונעלם דבר׳ טעו בהוראה׳ כמ״ש
באחת מכל כריתות שבתורה
ואמרו שהיא מותר׳ הקהל
ועשו׳ שעשו הצבור על
פיהם׳ את פני הפרכת׳ ולמעל׳
ולמעלה הוא אומר את פני פ״ה
פרכת הקדש׳ משל למלך ש״ה
שסרחה עליו מדינה את יום
מיעוטה סרחה׳ פמליא שלה
מתקיימת׳ ואם כולה סרחה׳
אין פמליא שלה מתקיימת׳
אף כיון כשחטא כהן משיח
עדיין שם קדושת המקום על
המקדש׳ וכשחטאו כולם חס
ושלום נסתלקה הקדושה׳
יסוד המזבח אשר פתח אהל
מועד׳ זה יסוד מערבי אשר
כנגד הפתח׳ ואת כל חלבו יר״
ירים ממנו׳ שלא פירש כאן ש״
יותרת ושתי כליות ואחר כן
מעשה לפר כאשר עשה וג׳
ומפני זה לא נתפרש שאר׳

תנא דבי ר׳

ישמעאל משל למלך שזע״
שזעם על אוהבו ומיעט כ״ב
בסרחונו מפני אהבתו׳ וע״
ועשה לפר זה כאשר עשה
לפר החטאת׳ כמו שמפורש
בפר כהן משיח׳ יותר ר״ת
ושתי הכליות׳ ופירש שם
שלא פירש כאן׳ ולכפול במ״ש
מיעוט העבירות׳ לומר שאם
היפר אחת מן המתנות פסול׳
לפי שאינם נתנים על מזבח
החיצון שנתנם במתנה אח׳
אחת כפר׳ הוצרך לומר כאן
שמתנה אחת מהן מעכבת׳
אשר נשיא יחטא׳ לשון ש״
אשרי הדור שהנשיא שלו
נותן לב להביא כפרה על ש״
שגגתו׳ קל וחומר שמתחרט
על זדונותיו׳ או הודע׳ כמו א״
אם הודע׳ הרבה יש או משמ״
משמשין במקום אם׳ ואם כ״
במקום או׳ וכן או נודע כי שו׳
שור נגח הוא מתמול שלשם
הודע אליו׳ כשחטא סבור
שהוא היתר׳ ולאחר מכאן
נודע לו שאיסור היה׳ במקו׳
במקום אשר ישחט את הע׳
העולה׳ בצפון׳ שהוא מפו״
מפורש בעולה׳ חטאות היא׳
לשון כשר׳ שלא לשמה פסו׳
פסול׳ ואת כל שירי הדם׳ ש״
כחלב ובה השלמים׳ כאמורי
על המזבח בשלמים׳ ושחט
אותה׳ לחטאת׳ שתהא על
שחיטה לשם חטאת׳ כאשר
כאשר הוסר חלב הכבש׳ ע״
שנתרבו אימוריו באליה׳ ויג״
חטאות׳ כשהיא באה כבשה
טעונה אליה עם האימורין
ואשי יי׳ על מדורות אש ש״
העשויה לשם יי׳ ושמעה ש״
קול אלה׳ כדבר שהוא עד בו׳
שהשביעוהו שטעה שיעיד
בו׳ או נפש כי תגע׳ ואחר ש״
הטומאה זו אוכל קדשים או
יכנס למקדש שהוא דבר ש״
שזדונו כרת ואשם מעילה
קדש או בביאת מקדש׳ כמ״ש
בשפתים׳ או כל להרע או ל״ ולא
להטיב׳ או להרע לעצמו או ל״
להטיב לעצמו כגון אוכל ולא
אוכל׳ אישן ולא אישן׳ לכל
אשר יבטא׳ לרבות לשעבר׳
ונעלם ממנו ועבר על שבוע׳
שבועתו׳ כל אלה בעולה ויורד
מפורש כאן׳ אשם שטעה ע״
שיש בה כפירת ממון ואינו
בקרבן זה׳ אלא באשם׳ ולא
יבדיל לעד העוף׳ ואינו מ״
מולק אלא סימן אחד׳ ערף׳ ש״
הוא גובה הראש המשופע
לצד העורף׳ מול ערף׳ הוא
מראה כל אחורי העורף׳ והק״
והקריב את אשר לחטאת ש״
ראשון׳ חטאות קודמות לעולה
ומה הדבר דומה לפרקליט ש״
שנכנס לרצות׳ ריצה פרקליט
הוא מביא דורון אחריו׳ והזה
מדם החטאת׳ העולה לא
זולת הטעון מיצוי׳ ובחטאות הע״
העוף ומיצוי׳ ומצה בע״ש
ואות יז הדם כמה והולך למז״
למזבח למרחוק׳ חטאות לשמה
כשירה׳ שלא לשמה פסולה׳
וכפר עליו הכהן מחטאתו׳ ש״
כמשפט׳ כדת האמורה בעוף
בראש הפרשה׳ נקמיצה ונק״
ונקטרה לשמה כשירה׳ ע״ש
שלא לשמה פסולה׳ וכפר
עליו הכהן אחת מאלה׳ מ״ש
מחטאתו׳ כיון שינה הכתוב
שהרי בעשירות ובדלות ש״
כאמר טומאה ומחטאתו׳ דקדקו
רבותינו שאם חטא כשהוא

חטאתה׳ ואין
בין לוחסן קרבן
ואחר חטאתה׳

על חטאתו

וכאן בדלי דלות
נאמר על חטאתו

עשיר והפריש מעות לכשבה
ושעירה והעני ומקצת
ומקצתן עשירית האיפה הר'
הפריש מעות לעשירית האי'
האיפה והעשיר יוסיף עליהן
לכך נאמר מכן על חטאתו ת"ל
מאחת משלש כפרות האמו'
האמורות בענין אין בעשירי'
אין בלי רלות ומה ת"ל יכול הח'
החמורין שבהן יהיו כשבה
ושעירה והקלים יהיו בעוף
והקלים שבקלים יהיו בעשי'
בעשירית האיפה ת"ל מאחת
מאלה להשוות קלין לחמורין
לכשבה וחמורין לקלים לעש'
לעשירית האיפה והיתה לכ'
לכהן כמנחה לומר על מנחת
חוטא שהיא שיריה נאכלין

ורבותינו דרשו

והיתה לכהן מה חוטא כה'
כהן תהיה כשיור מנחות נד'
נדבה כהן שהיא כליל כי ת'
תמעל מעל אין מעילה בכ'
בכל מקום אלא שינוי וכן הו'
הוא אומר בסוטה ומעלה מ'
מעל וכן הוא אומר וימעלו מ'
מעל בית ויזנו אחרי אלהים
עם הארץ וחטאה בשגגה
מקדשי ה' שנהנה מן ההק'
הקדש והיכן הוזהר כיון ש'
וחטאה ונאמר בתרומה לא
ישאו עליו חטא מה להלן ה'
הזהיר אף כאן הזהיר ותאמר
מה להלן לא הזהיר אלא על
האוכל אף כאן תאמר לא
הזהיר אלא על האוכל ת"ל
ומעל מעל ריבה מקדשי ה'
מקדשים יצאו קדשים קלים בע'
בערכך כסף שקלים שיהא
שוה בסלעים ואת אשר חט'
חטא מן הקדש ישלם קרן
וחומש להקדש ולא ידע ו'
ואשם והביא העניין הזה

מדבר במי שבא לידו ספק
כרת ולא ידע אם עבר עליו
אם לאו כגון חלב ושומן לפ'
לפניו כסבור שהיתה היתר
ואכל את האחת ואמרו לו ש'
אחת מהן חלב ולא ידע אם
אם של חלב אכל הרי זה מביא
אשם תלוי ומגן עליו כל זמן
שלא נודע לו אם נודע לו
מביא חטאת ולא ידע ואש'
ואשם ונשא עונו ר' יוסי ה'
הגלילי אומר הרי ענש הכת'
את מי שידע שלא ידע על
אחת כמה וכמה שיענש
את מי שידע לש' אומ'

ר' יוסי או' אם

נפשך לידע מתן שכרן של
צדיקים צא ולמד מאדם
הקדמוני שהוא לא נצטווה
אלא מצות לא תעשה ועב'
ועבר עליה ראה כמה מית'
מיתות נקנסו לו ולדורותיו
וכי איזו מדה מרובה מדת
טובה או מדת פורענות הוי
אומר מדת טובה מרובה
תשב מן הפגולין ומן הנות'
הנותרות והמתענה ביום הכ'
הכפורים על אחת כמה וכמ'

ר' עקיבא אומ'

על פי שנים עדים או על פי
שלשה עדים מתקיימת ה'
העדות למה פרט לך הכתוב
שלשה אלא להביא שלישי
להחמיר עליו כיוצא הטיל
עליו ולעשות דינו כיוצא בע'
יענש ואם כן ענש הכתוב
לנטפל לעוברי עבירה על
אחת כמה וכמה שישלם ש'
שכר לנטפל לעושי מצוה
כעושי מצוה

ר' אלעזר בן ע'

עבירה אומר כי תקצור קציר'
קצירך בשדך וגו' למען יברכ'
יברכך קבע הכתוב ברכה
למי שבאת ברכה על ידו ולא
ידע אמור מעתה היתה סלע
צרורה בכנפיו ונפלה הימנו ו'
ומצאה העני ונתפרנס הימ'
הימנה הכתוב קובע לו ברכה

תורת כהנים

בערכך לאשם כערך האמו'
האמור למעלה אשר שגג ו'
ולא ידע הוא אם ידע לאחר
זמן אינו מתכפר לו משוב
זה עד שיביא חטאתו הא
למה זה דומה לעגלה ערופה
שנתערפה ואחר כך נמצא
ההורג הרי זה נהרג אשם ה'
הוא אשם האשם הראשון ת"ל
טלו קורין שהוא שם דבר הת'
השני חייבו קורין וחייבו פט'
שהוא לשון מפעיל אם כ'
האומר מקריא שהוא לעיר'
כבר דורש בתורת כהנים אשם
אשם להביא שפחה חרופה
שיביא איל בן שתי שנים
יכול שיהא מרבה אשם נזיר
ואשם מצורע ת"ל הוא נפ'
נפש כי תחטא וגו'

אמ' ר' עקיבא

ומעל בה' שהמלוה והלוה
והנושא והנותן אינו עושה אלא
בעדים ובשטר לפיכך כשהו'
כשהוא מכחיש מכחיש בעד'
בעדים ובשטר אבל המפקיד
אצל חבירו אינו רוצה שידע
בו שום אלא השליש שביניה'
שביניהם בתשומת יד׳ שש'
ששם ידו בממון להתעסק
במלוה או בגזל שגזל ממש
או עשק הוא שכר שכיר
וכחש בה שכפר על אחת
מכל אלה אשר יעשה האד'

האדם לחטוא כהנה ולישבע
על שקר לכפירת ממון כי יש
יחטא ואשם כשיכיר בעצמו
לחזור בתשובה ולדעת ולהודו
ולהודות כי יחטא ואשם כו'
בראשונה הוא הקרן והוא ראש ה'
הממון לאשר הוא לו לאמר כו'
שהממון שלו.

חסלת

ויקרא אל משה.

ומפטירין בישעיה
עם זו יצרתי לי וגו'.

את אהרן ואת בניו וג' אין צו
אלא לשון זירוז ולדורות. וכו'

אמ' ר' שמעון

ביותר צריך הזהרה במקום
שיש חסרון כיס. זאת תורת
העולה. הרי זה בא להקטיר
חלבים ואיברים שיהיו נשר'
כל הלילה. ולאמר על הפסולין
אם עלה ירד וזה אם עלו לא
ירדו. וזהו עיקר פתרונו.

ובתורת כהנים

דורשו בפנים אחרות. צו
את אהרן ואת בניו וג' ואל תק'
לאשה קיימא וזה שכתוב לא
לאעלה מן העניין ואחרים וכו'
זאת תורת העולה. למה כי וכו'
אני יי' אוהב משפט שונא

גזל בעולה. ואפילו בעולה
ואמרתי את העולה עולה ואינ'
מקבלה משתנקה כפיך וכו'
הגזל. לכך אמר דוד ברוח הק'
הקודש מי יעלה בהר יי' ומי
יקום במקום קדשו נקי כפים
ובר לבב. לכך נאמר זאת תו'
תורת העולה. מי יעלה בהר
יי' מי שהוא נקי מן הגזל
נקי כפים ובר לבב. ומתחילת
הקרבנות אמר דבר אל
בני ישר' ואמרת אליהם אדם
כי יקריב מכם קרבן ליי' אמ'
איש כי יקריב מכם אינו או'
אומר כן אלא אדם כי יקריב
מכם קרבן. כשתהיו מקריב
לפני תהיו כאדם הראשון וכו'
כדרך שלא היה אדם הראשון
הראשון גוזל מפני שהיה
הכל שלו. אף אתה לא תהא
גוזל ומקריב לפני. לפי שאני
שונא את הגזל שנ' כי אני
יי' שונא גזל בעולה. ד"א
זאת תורת העולה. למה נקר'
נקראת עולה שהיא עליונה
מכל הקרבנות. העולה היא
העולה. רצונך לידע מי עד'
שהוא מביא חטאות הכהן
נוטלה אין המנחה. וזבח השל'
השלמים לבעליהן והאשם
לכהן. אבל העולה אין בריה
טועם הימנה אלא כולה עולה
להקב"ה שהוא עליון.

ומדרש אחר

דורשו בפנים אחרות. זאת
תורת העולה. וזהו הדרכה
היא העולה על מוקדה. הב'
היא העולה ומוקדה של
גהינם שאין לך כל הקרבנ'
הקורבנות גדול כעולה. וכו'

וזהו מדרשו.

ופשוטו כמשמעו. היא הע'
העולה. ואפי' הרובע והנרבע
ומוקצה כהן שלא היה פסולין
בקודש שנפסלו קודם שבאו
בעזרה. ודבר בד' היא הכתונת
וזה הו' ודבר שיהיו מדותיו וה'
ועל בשרו. שלא יהא דבר חו'
חוצץ בינתים והרים את הד'
הדשן. היה חותה מלא המ'
המחתה מן המאוכלות הפנ'
הפנימיות ונותנן במזרחו של
כבש. הדשן אשר תאכל האש
האש את העולה ועשאו את
דשן. אמרתו דשן ירים תרומ'
תרומה. ופשט אמר המזבח'
ופשט בגדיו אין זו חובה אל'
אלא דרך ארץ שלא ילכלך בג'
בהוצאת הדשן בגדים שמש'
שמש בהם תמיד. בגדים
שבישל בהן קדירה אל ימזוג
ימזוג בהן כוס לרבו לכך
נאמר ולבש בגדים אחרים. ו'
פחותין מהן. והוציא את ה'
הדשן הנזכר. כשהוא נכנ'
ואם אין מקום למערכה מוצ'
מוציאו משם. ואין זה חובה
לכל יום. אלא התרומה היא
חובה כל יום. והאש על המז'
המזבח תוקד בו. אש תמיד
תוקד בו. כולו נדרש

במסכת יומא

שנחלקו בו רבותי'
רבותינו כמניין וכו'
מערכות שהיו שם.
וערך עליה העולה. עולת הת'
תמיד תקדים. חלבי השלמים.
אם יהיו שם שלמים. ורבו'

ורבותינו

אמרו מכאן עליה של עולת
הבקר השלם כל הקרבנות.
מכאן שלא יהא דבר מאוחר
לתמיד של בין הערבים. אש
תמיד. אש שנאמר בו תמיד.

הוא שמדליקין בה את הנרות
שנ' בה להעלות נר תמיד את
היא מעל' מזבח החיצון ועקר'
לאתכנה. המזבח אמה של מעל
המזבח עומד בשני לאוין ראית
תורת המנחה תורה אחת לכל
לכהן להטען שמן ולבונה הכ'
האמור בענין אין לי אלא
מנחת עומר שהיא נקמצת
מנחת כהנים שהיא כליל ומנין
ת"ל תורת. תורת הקרב אותה.
היא הגשה בקרן דרומית מער'
מערבית. לפני ייי. הוא מער'
מערב שהוא לצד אהל מועד.
אל פני המזבח. הוא דרום שהו'
שהוא פנים של מזבח. שהכבש
נתון לאותו רוח בקומתו. שלא
יעשה אדם לקומץ ומסולת
המנחה ומשמנה. ממקום שנ'
שקומץ ממקום שנתערב סו'
שמנה. ואת כל הלבונה על המ'
המנחה והקטיר. שמלקט את
את לבונתה לאחר קמיצה
ומקטיר. ולפי שלא פירש כ'
כאן אלא במנחת המערך לשנ'
לשנות פרשה לכלול כל המנח'
המנחות כמשפטן. מקום ב'
קדוש בחצר אהל מועד. לא
תאפה חמץ. חלקם. זה השי'
השירים נאכלים בחיוון. כ'
כחטאת וכאשם. ומנחת חוט'
חוטא הרי כאשם. לפיכך קו'
קמוצה שלא לשמה כשירה.
כל זכר אפילו בעל מום. לאת
נאמר זה לאכילה הרי כבר
נאמר להם אוכלין מקדשי הק'
הקדשים. אלא לרבות בעלי מ'
מומין ומחלוקת. כל אשר יגע
וג' קדשים אם חולין שיגעו כל'
בהן יקדשו להיות כמוה. שא'
שאם היא פסולה יפסלו ואם
כשירה יאכלו כחומר המנחה.
והקריבו אהרן ובניו. זו הרא'
הראשונות מקריבין עשירית

קלים

האיפה מיום שהוא נחנך ש'
את העבודה אבל כהן גדול
מקריב בכל יום מיום שנאמר
מנחת תמיד. והכהן המשיח
תחתיו וג'. מרבכת תביאנה.
חלוטה ברותחין כל צרכה.
תופיני. אפויה הרבה. מלמד
שטעונה טיגון. המשיח
תחתיו מבניו. כליל תקטר. אי'
אינן נקמצת להיות שיריה
נאכלין אלא כולה כליל. וכן כל
מנחת כהן של נדבה כולה כל'
כליל שוה לנגדה. החטא
אותה הוא מאכלנה. הראוי ל'
בעבודה. אבל טמא בשעת
זריקת דמים שאינו חולק
בבשר אבל אפשר לומר ש'
שאוכל שיור כהנים בעבוד'
בעבודתה חוץ מן הזורק ע'
שהרי נאמר ומטה כל זכר
בכהנים יאכל אותה. כל אשר
יגע בבשרה יקדש. להיות
כמוה אם פסולה יפסל ואם
כשירה תאכל כחומר שבה.
ואשר יזה מדמה על הבגד.
ואם יזה מדמה על הבגד. אי
אותו בגד מקום הדם. ואשר
יזה עליה תכבס בתוך העז'
העזרה. ישבר. לפי שנבלע בו
עתר. והוא הדין לכל טהר'
בקדשים. ומורק. לשון המרו
תמרוקי הנשים. ושטף במ'
ושטף במים מלע'. ובי' ולפ'
ולפנים מלעיל. וכל כלי חרש.
לאמר כיון הכתוב שאינו ו
יוצא מידי דופיו לעולם. כל
זכר בכהנים יאכל אותה. היא
לדורות שהחטאת האמור'
למעלה לא לאסור שיור הכ'
הכהנים אלא להוציא מדת
שאינה ראויה לחיטוי. וכל חט'
חטאות. שאם הכניס מדם
חטאות החיצונה לפנים פסו'
פסולה. קדש קדשים היא.

הוא קרבו אין תמורתו קר'
קריבה. ואת כל חלבו. לא
שנפרשו עד כאן ואימורין ש'
באשם לכך שנפרש כאן אלא
חטאות כבר שנפרש באימוריו
את האליה. לפי שאשם אינו
אינו אלא איל או כבש. ואיל
וכבש שניהם מאליה. ואשם הנ'
הנזיר עד שינתק שמו ממנו.
לומר על אשם שאינו בעלי'
ושנתכפרו בעליו כאמור את ה'
ואינו בא לומר על האשם ש'
שיהא פסול. לפי שהאשם
לא נאמר בו אשם הוא אלא
לאחר הקטרת אימורים.

בתורת כהנים

נדרש. תורה אחת להם כמ'
כדבר זה. לכהן אשר יכפר
בו הראוי לכפרה חולק בו. פ'
פרט לטבול יום ומחוסר כפ'
כפרה ואונן. המקריב לכהן
לו יהיה. פרט לטבול יום ומ'
ומחוסר כפורים ואונן ש'
שאינן חולקין בעורות. לכהן
המקריב אותו. יכול לו לבדו
ת"ל לכל בני אהרן יהיה. יכול
לכלם. ת"ל לכהן המקריב. הא
הכיצד לבית אב של יום הוא
המקריבים אותה. בלולה בש'
בשמן. זו מנחת נדבה. וחר'
וחרבה זו מנחת חוטא ומנ'
ומנחת קנאות שאין בהן נ'
שמן. אם על תודה יקריבנו
אם על דבר הודאה יקריבנו
אם על נס שנעשה לו כגון יו'
יורדי הים והולכי מדברות וה'
וחבושי בית האסורין וחולה
שנתרפא שהן צריכין הודאה
וכתוב בהן יודו לה' חסדו. ז'
ויזבחו זבחי תודה. אם על זו
אחת מאילו נדר שלמים הללו
שלמי תודה שאין טעונות
לחם האמור בענין ואינן

נאכלות אלא ליום ולילה כמו ש
שנתפרש בעניין והקריב על
זבח התודה׳ ודרכו מיני לחם
חלות ורקיקין ורבוכה שלשת
מיני מצה׳ וכנגד חלות לחם
חמץ׳ וכל מין ומין עשר חלות׳

כמפורש במנחו׳

שיעור חמש סאין ירושלמי׳
ירושלמיות שהן חמ׳ ששה
מדבריות׳ ורבכת לחם חלות
כל שרצה ברותחין׳ יקריב ק׳
קרבנו על זבח׳ מגיד שאין הל׳
הלחם קדוש קדושת הגוף׳ לפ׳
ליפסל ביוצא ובטבול יום׳ ולא
ולעשות לחולין בפדיון עד ש׳
שישחט הזבח׳ אחד מכל ק׳
קרבן׳ לחם אחד מכל מין ומין
יטול תרומה לכהן העובד ע׳
עבודתו׳ והשאר נאכל לבעלי׳
ובשירה לבעלים׳ חוץ מחזה
ושוק שבה׳ כמו שנתפרש
למטה׳ התנופה חזה ושוק בל׳
בשלמים׳ והתודה נקראת
שלמים כמו קרבנו יאמר׳ ובל׳
ובזמן כשירה מן לחזה׳ ובש׳
ובשר תודה וכה שלמים׳ יש׳
כיון דאמרינן הרבה לרבות חט׳
ואשמות ואיל נזיר והחגיגה
יד׳ שיהו נאכלין ליום ולילה׳
לא יניח ממנו עד בקר יוכל
יאכל היום כל הלילה׳ ואם כן למ׳
למה אמרו עד חצות כדי להר׳
להרחיק אדם מן העבירה׳ וכ׳
ואם עבר אין עבירה שאין הב׳
הבאיה של נפ׳׳ ואינה טעונה
לחם ונאכלת לב׳ ימים כמו ש׳
שנתפרש בעניין׳ וממחרת
והנותר ממנו׳ ולא זו יתירה׳
ויש כאלה הרבה במקרא׳ ומ׳
ומזה ועוד התקדש ועבא
מדרש ואם האוכל יאכל׳ מזה
במחשב בשעת שחיטה לה׳
לא נרצה בשלישי הכתוב

מדבר׳ יום יוצא עתר בג׳ יפסל
למפרע הא׳ המקריב לא יחשב
יחשב׳ בשעת הקרבה הוא
נפסל׳ ואינו נפסל בג׳ וכן פירו׳
פירושו בשעת הקרבה לא
תעלה זאת במחשבה שלישי׳
ואם חישב פיגול הוא׳ והנפש
האוכלת ממנו אפילו בתוך
הזמן עונה תשא והבשר ש
אשר יגע בכל טמא׳ לפי פשו׳
פשוטו לפי שפירשו למעלה
בעניין תורת חטאות ואשם
שנאכלין לפנים מן הקלעים
לזכרי כהונה׳ הוצרך לפרש
בשלמים שמותר לאוכלן בכ׳
בעיר׳ יכול יהא מותר שיגע
יגע בכל טמא לא יאכל׳ והב׳
והבשר כל טהור יאכל בשר׳
כלו׳ זה שאמרתי לך בחטא׳
בחטאות ואשם שלא יצאו
חוץ לקלעים מפורש׳ מזה
שנ׳ בחצר אהל מועד יאכלו
יאכלוה׳ כל טהור יאכל בשר
אפילו בכל העיר׳ והבשר של
קדשי קדשים אשר יגע בכ׳
בכל טמא׳ והבשר לרבות ד׳
יותר שאינו מקיעתו שהפנימי
מותר׳ כל טהור יאכל בשר׳
זה הל׳ לפי שנ׳ ודם זבחיך
ישפך והבשר תאכל׳ יכול לא
יאכלו שלמים אלא הבעלים
הל׳ כל טהור יאכל בשר׳ וטמ׳
וטמאתו עליו׳ בטומאת
הגוף הכתוב מדבר׳ יכול טהו׳
טהור שאכל הטמא יהא ענ׳
ענש כרת אלא אזהרה׳ והב׳
והבשר אשר יגע בכל טמא׳
אזהרת טמא שאכל את
הטהור אינו מפורש מן הת׳
התורה׳ אלא למדוה חכמים
מגזירה שוה שלש ע[illegible]
כריתות נאמרו באוכלי קד׳
קדשים בטומאת הגוף ור׳
ודרשו רבותינו

אחד לכלל ואחד לפרט ואחד
ואחד על קרבן עולה ואחד שאין
נאמר אלא על טומאות [illegible]
וקדשיו יעשה לכל מלאכה׳ ש
בא ולימד על החלב שאין מטמא
טומאות נבלות׳ ואכל לא תאכ׳
תאכלוהו׳ ואמרה תורה יבא איס׳
איסור נבלות וטריפות ויחול
על איסור חלב׳ שאם יאכלוהו יה׳
יתחייב ב׳ על איסור של נבלה׳
שלא תאמר אין איסור חל על
איסור׳ לעוף ולבהמה׳ פרט לח׳
דגים וחגבים׳ בכל מושבותיכם׳
לפי שהיא חובת הגוף ואינה
חובת קרקע׳ נוהגת בכל מוש׳
מושבות׳ ידיו תביאנה׳ שיהא
יד בעלים מלמעלה׳ והחלב וכ׳
והחזה נותנין יד כהן מלמט׳
מלמטה ומניפן׳ את אשי יי׳
אלו הן האישים את החלב
על החזה יביאנו׳ כשיביאו
מבית המטבחים נותן חלב על
החזה׳ וכשנותנו ליד המניף ש׳
נמצא החזה למעלה והחלב
למטה׳ וזהו האמור במקום
אחר שוק התרומה וחזה התנ׳
התנופה על אשי החלבים׳ וחז׳
וחזה התנופה נותנו לכהן המ׳
המקטיר ונמצא החזה למטה׳
וזהו וישימו החלבים על החזות
ויקטר החלב המזבחה׳ למדנו
שלש כהנים זקוקין לה׳ כד׳

מפורש במנחות׳

את החלב על החזה יביאנו ו׳
ואת החזה׳ לא יהא מביאו להנו׳
אותו ולא שיהיו מן האישים
לפי שנאמר אשי יי׳ על החל׳
ועל החזה׳ יכול אף שיהיו החל׳
החלב לאישים לכך נאמר ואת החזה
החזה להניף וג׳ והקטיר הכהן׳
ואחריך והיה החזה לאהרן ש
למדנו שאין הבשר נאכל בעוד
שהאימורין למטה מן המזבח׳

שוק אלא האמורה אצל הפרק
של אותה השוקה עם הראש
עם הפרק האמצעי שהוא
סומך של ירך המקריב את הדם
השלמים וגו' מי שהוא ראוי ל
זריקה ולהקטיר חלבו יצא
טמא בשעת זריקת דמים או
הקטר חלבים שאינו חולק בבש'
בבשר· תנופה והרמה מוליך וכו'
ומביא מעלה ומוריד· למלואים
ליום חינוך הכהונה· קח את אה'
אהרן· קחהו בדברים·

פרשה זאת

נאמרה שבעת ימים
קודם הקמת המשכן
שאין מוקדם ומאוחר
בתורה·

ואת פר החטאות· אלו האמו'
האמורים בעניין עולות הב'
המילואים באותה הפרש' ועכ'
ועכשיו ביום ראשון למילואי'
חזר וזרזו בשעת מעשה· ד'
הקהל אל פתח אהל מועד· זה
אחד משלשה מקומות ש
שהחזיק מועט את המרובה·
זה הדבר· דברים שתראו ש'
שאני עושה לפניכם· אינו ... ו
הקב"ה לעשות· ואל תאמרו
לכבודי ולכבוד אחי אני עושה·
כל העניין הזה פירשתי באותה
תעה· את האורים· של כתב שם
המפורש· וישם את המצנפת
פתיל תכלת הקבוע בציץ נתה'
נתכן על המצנפת· שאינו ציץ
תלוי על המצנפת· אי אתה על
המזבח· לא מצינו היכן נמשח
בהויות הללו· ויצק· וימשח·
בתחילה יוצק על ראשו ואח"כ
ואחר כך נותן בין ריסי עיניו ב
ומושך אצבעו מזה לזה· ויח'
ויחבש· לשון קשירה· ויחטא
את המזבח· חטאו וטיהרו מן
הזרות ליכנס בקדושה· ויקד'

ויקדשהו בעטרה זו· לכפר
עליו בעטרה זו ומעתה· על
הכבד לבד הכבד· שהיה טפל
אין הכבד עולה עמה· אלא ל
המילואים· אבל השלמים עם
שהמילואים לשון שלמים·
שמשלימין וממלאין את
הכהנים בכהונתם· חלת לחם
שמן· היא רבוכה שהיה מת'
מרבכה בה שמן כנגד החלות
והרקיקין· כך בכהונה גדולה
כל שבעת ימי המילואים· על
העולה· אחר העולה· ולא מצ'
מצינו של שלמים קרב בכל
מקום אלא זה· צוה ה' לעש'
לעשות· כל ז' הימים·

ורבותינו

דרשו· לעשות זה מעשה
פרה· לכפר זה מעשה יום
הכיפורים· ללמד שהכהן
טעון פרישה שבעת ימים
קודם יום הכיפורים· וכן כהן
השורף את הפרה· ולא תמו
המותר· היא יום לא תעשו כן
הרי אתם חייבים מיתה· ויע'
ויעש אהרן ובניו להגיד ש'
שבחן שלא הטו לא ימין ושמ'
ושמאל·

הסלת

עד את אהרן·

ומפטירין בירמיה·
כה אמר ה' צבאות
אלהי ישראל עולותיכם
ספו על זבחיכם· וגו'·

הפטורות של פסח ביום ראשון
ומפטירין ביהושע· ויאמר יהושע
אל העם התקדשו עד ויריחו סגרת·

ביום שני· מפטירין במלכים· וישלח
המלך ויאספו אליו· ויום טוב ש
שבת בחולו המועד מפטירין ביח'
ביחזקאל· היתה עלי יד ה'· וביום
שביעי מפטירין בשמואל וידבר
דוד· וביום אחרון מפטירין ביש'
בישעיה עוד היום בנוב לעמוד·

ביום השמיני· בתחילה נכתב
ונדרש ואחר כך פשוטו· ר'
תנחום ור' חייא א' רבה ור' בנ'
ברכיה משום ר' אליעזר אמרו
כל מקום שנ' ויהי אינו אלא
לשון צער· ר' שמואל בר נח'
נחמני אמר בשם ר' נתן המד'
המדרש הזה עלה בידינו מן ה'
הגולה כל מקום שנ' ויהי בימי
לשון צער הוא וחמשה הם·
ויהי בימי אמרפל מלך שנער
מה צרה היתה שם עשו מל'
מלחמה· משל לאוהבו של
מלך שנכנס למדינה ובשבילו
היה המלך נזקק למדינה כיון
בדברים ונזדווגו עליו אמרו
הבל ווי שאין נזקק המלך ל
למדינה כמה שהיה· כן אב'
אברהם אבינו אוהבו של הק'
היה שכן כתב בו זרע אברהם
אוהבי וכת' והברכו בו כל
משפחות האדמה· וכשבאו
כשדים ונזדווגו לו ואמרו לו
ווי שאין הקב"ה נזקק לעולם
כמה שהיה· שבשבילו היה
נזקק לעולם והוא שאמ' הכת'
וישבו ויבאו אל עין משפט·

אמר רבי אחא

ין בקשו להורוג יוליו לגל׳
לגלגל עיט של יוכרהם יום
יוחרו עין שנעשית מירת
הדין בעולם בקשו לפוחתה
הויו קדש היו כת שקידש
שוון של הק וירד לכנסן ה
היוש כשריון הנכריום כן
עוחו ווי ויהי ביומי יוחנן
ויהי ביומי יוחנן בן יוחנן בן ע
עוזיהו מלך יהודה וזה ערד
היתה שם יוום ויקרא ופלש
ופלשתים ויוחור ויוכלו י
יות ישר׳ בכל פה וחשל למלך
שיסר יותנבו לפרנוג והיה
הפרנוג שומע יוחן יום
יום הורגו יותחיב הריגה
למלך יוליו הדיב ומשך יות
חייתו והויו את מיולין כך
יום יוחנן יום יון גרייב יון
תיישים יום יון תיישים יון
עיון יום יון עיון יון רושה
יון השלם כך יום יון קטנ
קטנים יון גדולים יום יון ג
גדולים יון קטנים יום יון ג
גדולים יון תלמידים יום יון
תלמידים יון חכמים ויום
יון חכמים יון תורה יום יו
יון תורה יון נתי מדרשות
יום יון נתי מדרשות יון ב
נתי נפיות הויו שיום ער
תעורה חתום תורה כליוורי
כיון ששמעו כך התחילו
הכל עוחין וי ויהי ביומי ב
יוחנן בן יותבן עוזיהו מלך
יהודה וזה ערה היתה שם
ויוציי יות היורין והעה תהו
ובוהו ויול השמיים ויון יום
יורם וחשל לנתביב של מלך
שהוביו למדינה בכל מדינה
ומדינה שהוביו לשם היו ב
הכל עומדים על רגליהם ופ
ופורעין יות ריושיהם וקורין
יוחנן כיוויה וברוחת ובוייע ב
וכשהוביו למדינתו של מלך

קריוו יוחנן ושרפו יורם
וזהו שיום הכתוב ויהי כקר
כקריוו יהודית שלש ולחות
ויורכעה קריוו עך יורכערד
פסוקין ובפסוק החמישי היו
עריה לריוש ויקרעה כתער
הפופר והשלך על היוש יום
ישור על היוה ער הום כל
המגילה יול היוש יושר על
היוה כשריוו כן עוחו הכל
וי ויהי ביומי יוחשורוש ב
מה ערה היתה שם להשמיד
להרוג וליוסר יות כל היהודים
מלך למלך שהיהלו כרם
והיו לו שלשה שופיום הם
היוחד התחיל ומקטג כשלל
בשללות והשיני מונבזוש
כיושכלות והשלישי מעקר
בגפנים פרעה הרשע קיטג
בשללות שנטל הכן הילוד
הייוורה השליטהו ולא הנה
התיון ונטכר נער הרשע ל
וינב כיושכלות שנהחרש
והמסגר יולג התן הרשע ג
עיקר בגפנים שנ להשמיד
להרוג וליוסר יות כל היהודים
מנער ועד זקן טף ונשים וג
כיון שריוו כן התחילו הכל
עוחין ויהי ביומי יוחשורוש
ויהי ביומי שפט השפטים
ויהי רעב כיודין וזו היתה
ערתה שיוין לך גדול מערת
הרעב ומשל למדינה שהים
שהיתה חייבת למלך מס ים
שלח המלך גביין לגבותה ע
עמדו בני המדינה והיכו יות
הגביים ותליוום מה שדין
הגביין לעשות להם ועשו ב
בהם כך כשהיה יוחד ומישר
מתחייב כדין היו מכייין או
יוהו לשופט ומה שהשופ
שהשופט היה מבקש היה
שופט היה הנשפט עשה
נשופט וכן שריוו כן התחי

התחילו הכל עוחין וי ויהי
ביומי שפט השפטים ויהי
ביום השמיני מה ערה הים
היתה שם שיוחו היום מתו
נדב ויופיהויו בני יוחנן

שמעיה בר׳

אביה בשם רבי

יוחנן יוא ט מיקום שנויהי ד
משוחן ערה ומשמש שמ
שמחה יום ערה יון ערד
כיועיו בה יום שמחה יון ב
שמחה כיועיו בה יוכל מיקום
שניומר והיה שמחה השב
השיכוהו חכמיים ויוומר
יולהים יהי יום ויהי יום הרי
שמחה יוא להם יום היין יום
יוינה של שמחה לפי שלא
וכה העולם להשתמש כיום
ניוהו יום שכך יוא ל יהודה
בי פיומן יום שטריו הקלדד
ביום הריושן היה יום עפה
ומכיט בה מסום העולם ער
פופו כיון שריוה מעשר
דור יועש ומעשה דור המט
המטל ומעשה דור המגדה
ומעשה פרום ועמורה עמד
וגבוה והם שנ וימנע מרד
מרשעים יורם והיין גטום
כגן עדן לעריקים שנ יום
דום לעריק ולישרי לב שמח
השיבוהו עד והטלויהי עם
ערב ויהי בקר יום יוחד יום ג
להם יום היין יוינה של שמ
שמחה שכל מעשה יום ריום
ריושון עתידין לכלות שנ כי
השמיים כעשן נמלחו והיורין
ככגד תבלה השיבוהו והרי
יום שיני יום שלישי יום רם
רביעי יום חמשי יום הששי
יום להם יום הם יומנם של שב
שמחה שכל מעשה ששרד
יומי מריושית עריכין עשייה

חיטין שעיכין לטחן חורל
עריך להתותק התרומה עד
שעיכה להיתותק השיטה ו
ויהי ייש יותן יוסף ויהי יוש
ויעליה יוה להם יום תהיין יומם
של שמחה שמתוך כן עתידה
לן יותן הריבה השיטה ויהי
ייש יותן יהושע ויהי שמען
יוה להם יום תהיין יומה של
שמחה שכיוותן הפרק נפל
יויר בן ומשה ששקול כנגר
רוכן של סנהדרין שנ ויט מ
מהם יונשי העי כשלשים ושם
ושמה יויש ויוה מר וה יויר
בן ומשה ששקול כנגר ויט
של סנהדרין השיטה והנה
ויהי דוד כבל דרכיו משכיל
יוה להם יום תהיין יומה של
שמחה שמתוך כך ויהי שיוו
עיין יותן דור השיטה והנה
ויהי כי ישב המלך בביתו ויי
הניח לו מכל יוביבו מסביב
יוה להם יום תהיו יומה של
שמחה שכיוותן היום ניו
נתן הנביא ויוה לן רק יותך
ליו תבנה הבית לשמי יומרו
לן הרי יומרו יות שלש יומר
יותה יות שלך יוה להם והיה
ביום ההוא יטפו ההרים עסי
עסיס והיה ביום ההוא יחיה
יויש עגלת בקר והיה ביום
ההוא יניעו מים חיים מיחש
מיושלם והיה כעין שתול
על פלגי מים והיה שיורית
יעקב בקרב עמים רבים והיה
שיורית יעקב יומרו לן והרי
בת והיה ביום יושר עלכרך
ירושלם יוה להם יום תהיין יומ
יומה ערה שכיוותן היום נגד
נשלו ישר יפרכיה על עשתי
עשתיהן שכך בת תם שנך
בת עין ליו יוסיג להגלותך פקד
עונך בת יורום גלה על חטיו
חטיותיך" קריו משה ליהרן

ולבניו כשם שעומר לן בקר
בקרייוה כך יומרה להם בקר
בקרייוה והיכן נעומר לן בקר
בקרייוה שנ קריו משה ויקר
ויקריו יול משה יום כיון קר
קריו משה ליהרן ולבניו בו
בלשון שעומר לו יומרה להם
ולוקני ישריול

אמ׳ ר׳עקיבא

נמשלו ישר בעוג מה עוג
יויע יטל לפרוח מין כנפים
יום ישריול יומן יטלין לעש
לעשות דכר בליו וקנע יומר
יוסי בן חלפתיו גדולה וקנד
שיום וקנע הם חכמים הם
ויום נערים הם הקנה ויקפין
להם יות הוקנה יוה ר שמעון
בן יוחי ליו במקום יוחר ולא
בשנע ושלשה מקומות ומע
מיעט שחלק המקום כנור
לוקנע כמיעים ושמען
לקולך ומיות יותה וקנע ישר
כפנה לך ויוספת יות וקנ
ישר יום כיוהל ומוך ולוקנ
ישריול ויום לעתיד לכויו הק
חולק כנר לוקנע של וחפ
וחפרה הלבנה ובושה החמה
כי מלך יי עבדות כהר עינן
ובירושלם ונגר זקניו כנור"

זהו מדרשו"

נחזור לפשוטו

ויהי ביום השמיני פי
שמיני למילויים הויו ריש
חדש ניסן שבו הוקם המשכן
בו ביום נטל עשר עטרות
השעיות כסדר עולם ולוקני
ישריול להשתייע שעל פי
הדיבר נכנס יהרן ושימש
בכהונה גדולה וליו ייומרו
עליו מעשיו היו נכנס לרד
קח לך עגל להודיע שאכפר
לך הקבה מעשה העגל על

ידי עגל וה כי היום יי נר
נריוה יוליכם להשרות שכ
שכינתו במעשה ידיכם לכך
קרבנות הללו ביוין חובר
ליום הזה קרביול המובר
שהיה יהרן בוש וריו מגש
מוגשת יוה לו משה ליה יוכ
יותה בשם לכך נבחרתה יות
חטיותך עגל בקר ויורק
עולתך היול קרבן העם שע
שעיר עיים וכבש וכל מקום
שנ עגל בן שנה היו ומכין
יותה לוד יות הכשר ויודק
העור ליו מעיט חטיות חיי
חיישה נשופת יוליו זו ושל
מילויים וטן על פי הריבר
ויעייוו לשון ה ושטה וכ
והויה ויחטיוהו עשרה
כמשפט חטיות כריושון כ
כעגל שלו ועשה כמשפט
המפורש בעולת נרכה טי
טיקריו ויוליו כפו הי
קוייה מלכר עולת הבקר
כל יולה יוחר עולת הבקר
ועולת התמיד והמכסה זה
חלב המכסה יות הקרב וישכ
וישיוו יות החלבים על החזו
החזות ליוחר התנופה עתנו
הכהן והכא החזה לכהן יוכ
יוחר להקטיר טיעיוו העלן
העליונים למטה ויברכם כ
ברכת כהנים יברכך יוד כ
ישיו וירד מעל המזבח ויע
ויעליוו ויברכו יות העם ויכו
משה ויהרן לוה נכנסו שכ
שנהם כו בפרשת מילויים
בבריתיו הטפסת בתורת
כהנים שלנו לוה נכנס משה
עם יהרן ללוקו על מעשה
הקטרת יוו ליו נכנס יולא
לדבר יוחר הריבן ירידת
וכיוה טעונה ברכה מה ירכ
ירידה מיעין עבודה יום כיכ
ביוה מיעין עבודה היו לוה

לזה נכנס משה עם אהרן
כדי ללמדו על מעשה הקטרת׃

דבר אחר

כיון שראה אהרן שקרבו כל
הקרבנות ונעשו כל המעשי׳
ולא ירדה שכינה לישראל
אמ׳ לו למשה אחי כך עשית
שאמרתי שנכנסתי ונתבזיתי
ונתביישתי מיד נכנס משה
אתו ועשה תפלה ויצאו וכ׳
ויברכו את העם אמרו ויהי
נועם יי׳ אלהינו עלינו יהי
רצון שתשרה שכינה במע׳
במעשה ידיכם לפי שכל
שבעת ימי המלואים שהי׳
שהעמיד משה למשכן ע׳
שמשמשו ופירקו לא שרתה
שכינה בו והיו ישר׳ נכלמים
ואומרים למשה רבינו כל הטו׳
הטורח שטרחנו בשביל
שתשרה שכינה עלינו ונדע
שנתכפר לנו מעשה הע׳
העגל לפיכך אמ׳ להם זה ה׳
הדבר אשר צוה יי׳ תעשו׳
וירא אליכם כבוד יי׳ אהרן
אחי כדי וחשוב הוא ממני
שעל ידי קרבנו ועבודתו ה׳
תשרה שכינה היום ותדעו
שהקב״ה בחר בו וירונו כה׳
כתנאו ותנאו יוש׳

ר׳ אליעזר אומ׳

לא מתו בני אהרן אלא שה׳
שהורו הלכה בפני משה ר׳
רבן׳ ר׳ ישמעא׳
אומ׳
שתויי יין נכנסו למקדש תד׳
תדע שלאחר מיתתן הזהיר
את הנותרים שלא יכנסו ׃
שתויי יין וכו׳ כראויתיו כה׳
בעקריו רבה׳ הוא אשר דבר
יי׳ היכן דיבר ונועדתי לך
שם ונקדש בכבודי׳ אל תיקרי

בכבודי אלא במכובדיי אמ׳
משה לאהרן אחי יודע ה׳
הבית הייתי שיתקדש הב׳
הבית במיודעיו של מקום
וסבור הייתי או בי או בך ע׳
עכשיו רואה אני שהם גד׳
גדולים ממני וממך וידום
אהרן והוא קיבל שכר על
שתיקתו ומה שכר קיבל
שנתייחד עמו הדבר שנ׳
שנאמרה לו לבדו פרשת
שתויי יין בקרובי בבחירי
ועל פני כל העם אכבד שהק׳
עושה דין בצדיקים ומתע׳
ומתעלה ומתקלס אף כך
במילו כל שכן ברשעים וכן
הוא אומר נורא אלהים מ׳
ממקדשיך ממקודשיך׃
דר אהרן׳ עוזיאל אחי ׃
עמרם שנ׳ ובני עמרם קהת
עמרם וג׳ שאו את אחיכם
וג׳ כאדם האומר לחבירו
העבר את זה מלפני הכלה
שלא לערבב את השמחה
בכתנתם של מתים שלא
נשרפו בגדיהם אלא נשמ׳
נשמתם כמין שני חוטין ׃
נכנסו בחוטמן אל תפרעו
אל תגדלו שער מכיון שה׳
שהיות אסור בתספורת
אף אתם אל תפרעו שמח׳
שמחתו של מקום ולא
תמותו אף יום תעשו ה׳
תמותו מכיון שערכו של
תלמידי חכמים מוטלת על
הכל להתאבל בה׳ יין ושכ׳
יין דרך שכרותו בבואכם
אל אהל מועד אין לי אלא
בבואכם נגשתם מנין מומ׳
כיון ביאת אהל מועד ונג׳
בקידוש ידים ורגלים ביאת
אהל מועד אף כיון עשיה
גישת המזבח כביאת אהל
מועד ולהבדיל כדי שתבד׳

שתבדלו בין עבודת קודש לע׳
לעבודת חול היו אומרי׳ שיום ע׳
עבר פסול והוראות לימד שש׳
ששכור אסור בהוראה יכול
יהא חייב מיתה ת״ל אתה וב׳
ובניך אתך ולא תמותו כהנים
בעבודתן במיתה ואין חכמים
בהוראתן במיתה הנותרים ׃
מן המיתה מלמד שאף עליהן
נקנסה מיתה על עון העגל
הוא שנ׳ ובאהרן התאנף יי׳ ׃
להשמידו אין השמד אלא
כילוי בנים שנ׳ ואשמיד פריו מ׳
ממעל ובתפלתו בטלה מחצ׳
מחציה שנ׳ ואתפלל גם בעד
אהרן קחו את המנחה יוסף
שהן אומנין ויוסף שהן שהק׳
יוסרין לאומן את המנחה זו
מנחת שמינית ומנחת נחשון
ואכלוה מצות מה ת״ל לפי ש׳
שהיא מנחת צבור ומנהג
שעה היה ואין מנהג כך ד׳
לדורות הוצרך לפרש בה דין
שיור ומצות ואכלוה ואכלו׳
אין לבנות אף בקדשים כיון ׃
עיבי מוצעת ואכלוה ואות
וחזה התנופה וג׳ שלהי׳ ע׳
עיקר תאכלו במקום קדוש
יכול אין צריכין מקום טהור
אלא הראשונים שהיו קדשי
קדשים הוקקה לאכלן במק׳
מקום טהור יכול אלו אין ׃
צריכין תוך הקלעים יכול צרי׳
צריכין לאוכל תוך מחנה ישר׳
שהוא טהור ולא יכנס שב׳
מצורעים מכיון שהקדשים
קלים נאכלין בכל העיר אתה
ובניך אתה ובניך בחלק יכול
לא בעליך בחלק אף לא אכלם
תתן להם מיתה רשויות הן
ליטול בחזה ושוק אין לי א׳
אלא את הבנות בחלק ת״ל כי ׃
חקך וחק בניך נתנו חק לבנים
ואין חק לבנות על אשי החל׳

החלבים. ומכיון שחלבים למט
למטה בשעת תנופה. ויישוב
המקראות שלא יכחישו זה
את זה כבר פירשתי כמו את
אהרן. שעיר החטאת. שעיר
מוספי ראש חדש. ושלשה
שעירי חטאות היו בו ביום.
קחו שעיר עזים. ושעיר נח'
נחשון ושעיר ראש חדש.
ומכולן לא נשרף אלא זה.

ונחלקו חכמי ישר' בדבר זה.

יש אומרים מפני טומאה
שנגעה בו נשרף. ויש אומרים
מפני אנינות נשרף. לפי שהיו
קדשי דורות אבל בקדשי שע'
שעה סמכו על דברי משה
שאמ' להן במנחה ואכלוה מ'
מצות. דרש דרש. שתי דריש'
דרישות. מפני מה נשרף זה
ומפני מה נאכלו אלו.
כך נדרש
בתורת כהנים.
על אלעזר ועל איתמר מפני
כבודו של אהרן הפך פניו כנ'
כנגד הבנים וכעס. אמ' להם
השיבוני על דברי. מדוע לא
אכלתם את החטאת במקום
הקדש. אמ' להם שמא חוץ
לקלעים יצאת ונפסלת. כי קד'
קדש קדשים היא ונפסלת
ביוצא. והם אומרים לו לאו. אמ'
להם הואיל ובמקום קדש הי'
היתה מדוע לא אכלתם אותה
ואותה נתן לכם לשאת וג'. כמ'
שהכהנים אוכלים ובעלים
מתכפרים. לשאת את עון הע'
העדה. ומכאן למדנו ששעיר
ראש חדש היה שמכפר על
עון טומאת מקדש וקדשיו.
שהחטאת שמיני וכן חטאת
נחשון לא לכפרה באו. הן

לא הובא את דמה. היה לו
להם לשורפה כמו שנ' וכל
חטאת אשר יובא מדמה.
וג'. אכל תאכלו אותה. היה ל'
לכם לאכול אותה אע"פ שאו'
שאתם אוננים. כאשר צויתי
לכם במנחה. וידבר אהרן. אי'
אפשר קצ'. על אלעזר ועל
איתמר ואהרן מדבר. הא
למדת שלא היה זה אלא
דרך כבוד. אמרו אינו דין
שיהא אבינו יושב ואנו מד'
מדברים לפניו. אינו דין שיה'
שיהא תלמיד משיב את רבו.
יכול מפני שלא היה בלא
להשיב. ת"ל ויאמר אלעזר
הכהן אל אנשי הצבא. כשם
כשדבר לפני משה ולפ'
ולפני הנשיאים. כך

היא בסיפרי.

וידבר אהרן. אין דיבור אלא
לשון עז וקשה. שנ' וידבר
העם באלהים ובמשה. וכן ה'
דבר האיש אדוני הארץ את'
אתנו קשות. הן היום הקרי'
הקריבו. מהו אומר. אלא
אמ' לו משה שמא זרקתם
דמה אוננים שאונן שעבד
חילל. אמ' לו אהרן וכי הן היום
הקריבו שהן הדיוטות. והד'
והלא אני הקרבתי שאני כה'
כהן גדול ומקריב אונן. וקר'
ותקראנה אותי כאלה. אפילו
לא היו מתים כמו אלו שאור'
קרובים שאני חייב להיות
אונן להם כגון כל אלו האמו'
האמורים בתורת כהנים שכ'
שכהן מיטמא להם. ואכלתי
חטאת היום. אבל אנינות
לילה מותר שאין אונן אלא
יום קבורה. הייטב בעיני ה'.
אם שמעת בקדשי שעה
אין לך להקל בקדשי דורות.

וייטב בעיניו. הודה ולא בוש
לומר לא שמעתי. אל משה
ואל אהרן. למשה אמ' שיאמ'
שיאמר לאהרן. לאהרן אמר
שיאמר לאלעזר ולאיתמר. ד"א
או אינו אלא לכל ישראל הא
מה אני מקיים לאמר אליהם.
לבנים. לאלעזר ולאיתמר. דברו
אל בני ישראל. כלם השוה ל'
להם להיות שלוחים בדיבור
זה שקיבלו עליהם גזירת המקום
בשתיקה. זאת החיה. לשון חיים.
לפי שהן ישר' דבקים במקום
וראויין להיות חיים. לפיכך
הבדילן מן הטומאות. וגזר על'
עליהם מצות. ולאומות לא
גזר. משל לרופא שנכנס לבק'
לבקר את החולה כו'. כדאית'

בתנחומא.

זאת החיה. מלמד שאחז הק'
משה בחיה ומראה אותו ל'
לישר' זו תאכלו וזו לא תאכלו.
אכל בשרצי המים אחז כל
מין ומין ומראה להם. וכן בעוף.
את אלה תשקצו מן העוף. וכן
בשרצים. וזה לכם הטמא. ד"א
זאת החיה. ואכל הבהמה מלמד
שהבהמה בכלל. מפרסת. כת'
כתרגומו סדיקת. פרסתיו. ושס'
ושוסעת שסע. שתי פרסות
שמובדלות מלמעלה ולמטה
בשתי ציפורניה. כתרגומו ומ'
ומטלפן טילפין שהפרסות
סדוקות מלמעלה. מעלת גרה.
מקיאה האוכל ממעיה ומחזרת
אותה להכך פיה לכותשו ולטחנו
הדק. ותרגום של גרה פשרא.
שעל ידי שמפשר האוכל לפיה.
גרה. כך שמו. ויתכן להיותו
מגררת מים הנגרים. שהוא
נגרר אחר הפה. בבהמה. תיבה
יתירה לדרשה. להתיר השליל
הנמצא במעי אמו. אותה תא'

דרשו רבותי

כמו שמפורש במכות גיטין

לעולם ויטפילו נעוב והיין
והשמן וכל הנקריו משקה
מכשיר ורעיב לטוויו כמיב
שכן יש לדרוש המקריו יוכ
ישוב יביו עליו מיב יוכל ומ
ומשקה ישוב ישתה נגל
כלי יטוויו היוכל

רעזר למדרו

רבותינו מיבאן
שיוין ולר הטוויה מטוא
כליב שכן שניטו יכול יהוכל
הכליב ומטוויין מיוויר כלי
חרס הל כל ישוב בתוכו יטו
מכל היוכל ישוב ויוכל יוכל
ומשקיין ומטוויין מיוויר כלי
חרס לפי שהשרין מיב הטוו
הטוויה והכלי שנטוויו מ
מיטו ולר הטוויה לפיכך
יויע חוור ומטוויכלי שמטנו

רעזר למדרע

שהשרין שנפל ליוויר הד
התער והפת בתוכו ולין נ
נגע השרין כפת התער הד
ראשון והפת שעיה ולא
ניוור רויין יות התער כיו
כיולו מלין טוויה ותהא
הפת תחילה שיום יותה יו
יוויר כן ליו נתועטו כל הכלי
הכליב ומלטוויו מיוויר כלי
חרס שהרי טוויה עשוה
נוגעת נהן מגבן

רעזר למדרע

כל כייות מיב יויה מכשרת
ורעיב יוליו יום כן נפלו עליה
עליהם משנשתלשו שיום
יותה יוויר שמקבלין הכשר
ביחוכר יוין לך דבר שלא
ניוו עליו מיב ומהו יוויר
יושר יכיו עליו מיב

רעזר למדרע

יוחת שוב יויע עיקר ומוט
כנגלתם ולין בקרניב וטלפיב
ועור ועצמות וגידים והעו
והנושיו יות נבלתה חמורה
טוויות ומשיו ומטוויות מ
מגע שהנושיו ומטוויו נג
בגדיב והנוגע ביין בגדיו נ
טמויב שליו ניוויר טכפ
בגדיו והיוכל מנבלתם יכל
יטוויוט יוכילתן כשהוא
יוויר בנבלת עוף טהור לא
ייוכל לטמויה בה יותה
ומטוויו בגדיב ביוכילתה ליו
משיו כגון תחב לו חבירו
בבית הכליעה יוסבן מה הל
היוכל ליתן שיעור לטמא
ולטהר כדי יוכילה והוא
כויב וטוויו עד הערב יוע
שכל עריך הערב שמש
השרין על היוין להוציו יות
היקשין שבטליסין ויות הוד
הזיזין שבעדשיב שליו ש
שריע על היוין ליוין בתוך
היוכל יוכל משייניו ליוויר
ושריע הרי עוסרו ליו יוכל
לחייב על היוכיל כיוכל ויו
ויוין קרוי שרץ יוליו דבר טו
שיוך וקשור הגליב שיוין ט
עריה יוליו כרוחש ועל הולך
על גחון זה נחש ולשון ג
גחון שחיה שהולך שה וכ
ועפול על מעיו כל הולך להנ
להכניו יות השלשולין ויורד
הדומה לדומה ומכה רגלים
זה נרל שיוין שיש לו רגלים
מרישו ועד ונבו לכיון ולכיון
וקורין לו ענפייר יול תשקו
תשקע כיוכילתן טהרי נת
נפשותיכב ויוין שיקרין נפש
כוגע וכן ליו תטוויו מוכי
ביוכילתן ונטוויותם נב יום
יותם ומטוויב כהם ביוכין
יוגיוע ומטוויו יותכם בעולם
הכיו וכישיבת מעלה כי יוכ

בתורת כהנים

ונפל מנבלתם עליו יוג משכ
משניגבין המיב שליו הש
הפקידה תורה יוליו להיות
עליו שכ ומשוייר עליו הש
הכשר קבלת טוויה פעם

אני ה׳ אלהיכם׳ כשם שאני
קדוש שאני ה׳ אלהיכם׳
כך והתקדשתם׳ קדשו עצ׳
עצמיכם למטה והייתם קדו׳
קדושים לפני שאני אקדש
אתכם למעלה בעולם הבא׳
ולא תטמאו׳ וג׳ לעבור עלי׳
עליהן בלאוין הרבה׳ וכל לאו
מלקות׳ והוא
שאמרנו בתלמוד
אכל פוטיתא
לוקה ארבע׳ נמ׳
נמלה לוקה שש
חמש׳ צרעה
לוקה שש׳
המעלה אתכ׳ על מנת שתה׳
שתקבלו מצותי העליתי
אתכם׳ להבדיל׳ לא בלבד
השונה׳ אלא יודע ומכיר וב׳
ובקי בשמותיהן׳ בין הטמא
לטהור׳ צריך לומר בין חמ׳
חמור לפרה׳ בין צבי לערוד
והלא כבר מפורשין הן אלא
אלא בין טמאה לך לטהורה
לך בין נשחט רובו של קנה
לנשחט חציו׳ ובין החיה
הנאכלת׳ צריך לומר בין צבי
לערוד׳ והלא כבר מפורשין
הן אלא בין שנולד לו סימני
טריפה כשירה לנולד לו סימני
טריפה פסולה׳׳

חסלת

ויהי ביום
השמיני׳׳

ומפטירין בשמואל
ויוסף עוד דוד את
כל בחור בישראל וג׳

כי תזריע׳ אמ׳ ר׳ שמלאי כש׳
כשם שיצירתו של אדם אחר
כל בהמה וחיה במעשה בר׳
בראשית כך תורתו נתפר׳
נתפרשת אחר כל בהמה וח׳
וחיה ועוף׳ כי תזריע וילדה
זכר׳ מכיון אמרו אשה מז׳
מזרעת תחילה יולדת זכר׳
איש מזריע תחילה יולדת
נקיבה׳

ד״א

כי תזריע׳ לרבות
שאפילו ילדתו מחוי שנמ׳
שנמחה ונעשה מין זרע
אמו טמאה לידה׳ כימי נ׳
נדת דותה תטמא׳ כסדר
כל טומאות האמורה בנדה
מטמאה בטומאות לידה וג׳
ואפילו נפתח הקבר בלא דם׳
דותה׳ לשון דבר הזב ממנ׳
ממנה׳

ד״א

דותה׳ לשון מדוה
וחולי׳ שאין אשה רואה דם
דם שלא תחלה׳ וראשה וג׳
ואבריה כבדין עליה׳ תשב׳
אין לשון ישיבה אלא עכ׳
עכבה׳ כמו ותשבו בקדש׳
וישב באלוני ממרא׳ תשב בד׳
העניה אותו׳ דמי טהרה׳
מפיק ה׳׳ ימי טוהר שלה׳ ב׳
אע״פ שרואה טהורה היא׳
לא תגע׳ אזהרה לאוכל וכו׳

כמו ששניה

ביבמות׳ בכל קדש׳ לרבות
את התרומה׳ לפי שזו טבו׳
טבולת יום ארוך׳ שזו טבלה
לסוף שבעה׳ ואין שמשה
מעריב לטהרתה עד שקיע׳
שקיעת החמה של יום ארב׳
ארבעים׳ שלאחר תמיד את
כפרת טהרתה׳ והקריבו לפ׳
אהרן׳ שאין מעכבה לאכול
בקדשים אלא אחת מהן׳ ואי׳
ואיזו זה זה חטאות׳ שנ׳ וכפ׳
וכפר עליה הכהן וטהרה׳ מי
שהוא בא לכפר הטהרה תל׳
תלויה בו׳ וטהרה׳ מכלל ש׳
שעד כאן היא קרויה טמאה׳
אחד לעולה ואחד לחטאת׳
לא הקדימה הכתוב אלא
למקראה׳ אבל להקרבה חטאת
קודם לעולה׳ כך

שנינו בזבחים׳

עד כאן כתבתי לפי
פשט המקראות
מכאן ואילך אכתוב
מדרשם מקצתם׳׳

אשה כי תזריע׳ ושנה אדם
צדק לפעלי ולפעלי אדם צדק
ר׳ שמואל בר יונה בשם ר׳
אחא אמ׳ יום מעשיו אמ׳
אליהו הפסוק הזה שבח הוא
לאדם ברוח הקודש אמרו
שבח שבחים׳ אמ׳ ר׳
לוי בנוהג שבעולם אדם מפקי׳
מפקיד אצל חבירו ליטרא של
כסף בחשאי והוא מחזיר לו
ליטרא של זהב בפרהסיא אי׳
אינו מחזיק לו טובה כך הקב״ה
הבריות מפקידין אצל הקב״ה
טיפה אחת של לובנה והוא
מחזיר להן נפשות שלימות
הוי אדם צדק לפעלי ולפעלי
אדם צדק׳ אמ׳ ר׳ לוי בנוהג
שבעולם אדם יהיה חבוש
בבית האסורין ואין כל׳
בריות משגיחות עליו בא אחד
והדליק לו את הנר אינו מח׳
מחזיק לו טובה כך הוולד ח׳

חבוש במעי אמו תשעה
ירחים. הוא שאמ׳ איוב בה׳
בהלו נרו עלי ראשי. מי היה
מאיר לו הק׳ אומר אלא חשך
הוי אומ׳ ערך לפעלי. אמ׳ ר׳
לוי כנוהג שבעולם אדם אם
יהיה חבוש בבית האסורים
כמה ימים. אין בריה משגח׳
משגחת עליו בא אחד והתיר
לו ומוציאו וביותר יום היה
זכר׳. ד״א אשה כי
תזרי׳ והו שאמ׳
הכת׳ חיים וחסד עשית וגו׳.
אמ׳ ר׳ ברכיה כנוהג שבעולם
אדם אם יטול פרוטה לכיס
ומים למטה אין המעורב׳
מתפזרות. כך האשה הזאת
מהלכת זקופה והקב״ה משמ׳
משמר את הולד כדי שלא
יפול וימות. אין אלו חיים ו׳
וחסד. אמ׳ ר׳ אבין בר כהנא
כנוהג שבעולם הבהמה מה׳
מהלכת רטיה והולד נתון ב׳
בתוך מעיה כמו איספקטוסטי
והאשה מהלכת זקופה והק׳
משמר את הולד כדי שלא
יפול וימות אין אלו חיים
וחסד. אמ׳ ר׳ אבין בר כהנא
כנוהג שבעולם הבהמה דרך
הויות במקום נושתה והולד
יונק ממקום רחמה והאשה
דדיה במקום כבודה והולד
יונק ממקום נאה אין אלו
חיים וחסד. אמ׳ ר׳ אלעזר
כנוהג שבעולם אדם אם יש׳
ישהא נקביו שעה אחת הוא
מת. את כך האשה הזאת
מעיה מרותחים כמוש והק׳
משמר את הולד שלא
יעשה נפל שלא יעשה שי׳
שליא. אמ׳ ר׳ תחליפה קיס׳
קיסרייא כנוהג שבעולם אדם
אם יאכל פרוסה אין השנייה
דוחה את הראשונה כך הב׳

האשה הזאת כמה אוכלין
היא אוכלת וכמה משקין
היא שותה ואין דוחקין
את הולד. אמ׳ ר׳ סימון בנוה׳
כנוהג שבעולם האשה דרך
מעיה עשויין כמין כמס ד׳
פקים פקים שלא תשוב
על המשבר שלא תשליכנו
הדין הוא דאמרין היא שרי
והוא חבל׳ היא שריין תרין ד׳
חבלין. אמ׳ ר׳ מאיר כל אותן
תשעה חדשים שאין היא
האשה רואה דם כדין היה
שתהא רואה ומה הקב״ה
עושה מעלה אותו ומכניסו
לתוך דדיה ועושה אותו
חלב כדי שיהיה לו לולד מה
שיאכל וביותר יום היה זכר׳.
ד״א אשה כי תזריע.
ר׳ יוחנן וריש לקיש.
ר׳ יוחנן אמ׳ אין הק׳ ער את
האדם אלא מטיפה אחת רק
של לבנת מראיתה כמוחו זה
שהוא מוח הבן לעיניו וק׳
וקש לעיניו עד שהוא מתע׳
ומעמידו על טרין שם אחד ו
אומר טיפה ממנו כל עיקר׳
ור׳ שמעון בן לקיש אמ׳ הא׳
מריאה שהוא מרה טיפה
אחת לאדם וטיפה אחת רק
לעצמו וביותר יום היה זכר׳.
ד״א אשה כי תזריע.
שה״ה הן בעון ח׳
חוללתי. בעון אפילו צדיק
גמור אפשר שלא יהיה בו
צד אחד של תאוה. אמ׳ דוד
כלום נתכוון אבא להעמידני
והלא לא נתכוון אלא להנאתו
תדע שכן הוא בשעה שהן
עושין צרכיהן זה הופך פניו
פניו לכאן וזה הופך פניו לכ׳
לכאן. הוא שאמ׳ דוד כי אבי
ואמי עזבוני וה׳ יאספני.
אבל אותה האסיפה כל טיפה

וטיפה שיש בה בחטא
יחמתני אמי. אמ׳ ר׳ חייא בר
אבא לעולם אין אשה מק׳
קולטת אלא לאחר נדתה או
סמוך לנדתה וביותר יום ד׳
היה זכר׳. ד״א
אשה כי תז׳
תזריע. והו שאמ׳ הכת׳ ויסך
בדלתים ים. ר׳ אליעזר ור׳ יהוש׳
ור׳ עקיבה. ר׳ אליעזר אומר
כשם שפתחים לבית כך פת׳
פתחים לאשה. הדא הוא דכ׳
דכת׳ וירא ה׳ כי שנואה לאה
ויפתח את רחמה. ר׳ יהושע
אומ׳ כשם שדלתות לבית כך
דלתות לאשה. הה״ד כי לא
סגר דלתי בטני. ר׳ עקיבא אומ׳
כשם שצירים לבית כך צירים
לאשה מאי טעמיה ותכרע ו׳
ותלד כי נהפכו עליה ציריה.
משמרי עד לבטנו זה ספר׳
ועד תחליתו. ר׳ סימון ור׳ יהו׳
יהושע בן לוי משם אליה בג׳
בגיחו מרחם אמו שהוא ו׳
מתגזות לאות. ומשבר חק׳
אלו תשעה חדשים ראשים
בריח ודלתים אלו שלשה
חדשים הראשונים ודלתים
אלו שלשה חדשים אמצעי׳
ואמ׳ עד פה תבא ולא תוס׳
תוסיף אלו שלש חדשים ה׳
האחרונים. ופה אשית בגא׳
בגאון גליך. אמ׳ ר׳ אייבו בגאון
גליך. משעה שהתינוק יוצא
ממעי אמו הולך ומטנף
אלו דמים ודם הכל מחבקין
אותו ומנשקין אותו וביותר
יום היה זכר׳. ד״א
אשה כי תזרי׳
ר׳ יהושע בן סימון בשם ר׳
מאיר פתח תן חלק לשבעה
אלו שבעת ימי הנדה וגם
לשמונה אלו שמונה ימי ד׳
המילה. אמ׳ הק׳ אם שמרת

שבעת ימי הנדה כדברי רבי
יונה עתן לך בן ואתה מלו לפני
לשמונה ימים. וביום השמיני
ימול בשר ערלתו. לשני עברים
זה עד ערלתו של זה וזה עד
ערלתו של זה. דאמר ר' יוחנן לא
נית ספר יטול מספר גדולה לא
לשעה שנכנסו מרחץ ודרך
שהוא מזרע ראשון יוציא רא"
ראשון. אמר ר' אייבו טובה
גדולה עשה הקב"ה עם האשה
האשה. שאילמלי של אשה ה
דות רבים שאילו היה מתחיל
בעבירות ובדרים היו חוטטין
בתוך מעיה וקורעין אותה
והורגין אותה. הרי חיים וח"
וחסד עשית עמדי. אמר הק'
בעולם הזה אשה יולדת בנ"
בצער רבה מעב"ת לדי בנים
אבל בעולם הבא בטרם תחיל
ילדה. וביום השמיני ימול
בשר ערלתו. למה נימול בש"
בשמיני לפי שהתחילה היה
ביום ג' שהתפלין הק' ואבו ?
ואמר אמר שאמרי אמר הק'
יום נימול תינוק כשמיני אני
ואבו שאחין בות הוולדה
וואו תהיו עציבה ואפני טומ'
טומאתה אלא תבטל אמו ?
ביום השמיני כדי שתטהר
לברית משויא. ועליה אמר דוד
ויינעה על השמינית:

ד"א וביום השמיני ימ'
אמר ר' יהושע בן
לוי על זה אמר הכת' כי עליך
הורגנו כל היום וכי אדם טה"
נהרג בכל יום אלא זו מילה
שאין יום שאין בו מילה לכך
נאמר כי עליך הורגנו כל היום
ואמר על השמינית זו מילה
שניתנה לשמונה. ושלשים
יום ושלשת ימים. אמר ר' יוח'
מי יכול לעמוד במידתה של
תורה מדבר בזולת ונתן ר"

ראוי לבניין בית המקדש. לכ'
לכך שרואה לו הק' לאשה
שאין בית המקדש נבנה ית'
אלא לשלשים וששה דורות
כשם שאין היולדת נכנסת
למקדש אלא לאחר שלשים
ושלשת ימים. ואם נקבה
תלד. טמא וראות הקטנו של
הק' שתיקן בעולמו כיון שה'
שהאשה יולדת נקיבה נפשה
ונפש בעלה עציבין ולפיכך
הרחיקה ממנו ארבעה עשר
יום כדי שתשתוקק דעתו ות'
ותהיו חביבה עליו. וכן

דרש ר' מאיר

למה גזר הק' על בנות ישראל
נדה כדי לדבקן בפריה ורב'
וברכה. שאם ממעי אדם את
אצל אשתו בכל יום היתה
מאוסה. לפיכך גזר הקב"ה על
בנות ישראל נדה ומטמאה
בנדה ותהיו חביבה כיום
טבילתה מאירתה כשעה ?
כניסתה לחופה. אמר ר' יהוש'
בן לוי שני דברים ערובים לע'
לעולם ובני אדם מתקיימין ?
בהם. יש לו לאדם מאה כרי
יין ומאמרין לו החמיץ אחד
מהם ממהן והמיו עציב אלו
רוב מכולהם מאה אלו בח"
בחומץ ואתה אומר לו יחמ'
יחמיץ ייני. ונקיבה זו ערובה
לעולם שאלו ירדה פריה ורביה
בזה לעולם. ואם אומרים לו
לאדם טלה לך נקבה מי דר
היה עציב. אמר לו הק' ואתה
מאין באתה מנקיבה. ולמה
ישר' שמחים בזכרים משבי'
מילה שעל ידי מילה העולם
מתקיים שנ' אם לא בריתי יומ'
יומם ולילה וגו'. וכל אורך
ימי טהרה. מפני מה תביאה
קרבן היולדת מפני ערוים לכ"

שעוררה ונשבעת בשעה עכ"
שהיא יושבת על המשבר אנ"
מפני צער לידתה שלא תקרב
אצל בעלה עוד לפיכך היא
חייבת להביא קרבן כדי שתכ'
שתכפר על השבועה ולפי עכ"
שישר' והדין ופורשין בין ימי
טומאה לימי טהרה וכן ומיכ'
וניצולין מדינה של גהינם ומק'
ומתקיים עליהם מקרא שכת'
ועתה כה אמר ה' בוראך יעק'
יעקב ויוצרך ישראל אל תירא
כי עזרתיך קראתי בשמך לי
אתה. ומה כת' אחריו כי תעב'
תעבור במים אתך אני:

זהו לשון האגדה

אדם כי יהיה בעור בשרו
שאת או ספחת או בהרת. ע"
שאות ענינם הם ולנגעה זו :
מזו בהרת חברבורות. שאינן
לבן. וכן כתיב היוכל בשחקינ'
אל אהרן. גזירת הכתוב הוא
שאין טומאות נגעים וטהר'
וטהרתן אלא על פי כהן. הפך
לבן. בתחילה שחור והפך לבן
בתוך הנגע ומיעוט שיעור
שער. עמוק מעור בשרו. כל
מראה לבן עמוק הוא. מראה
חמה העמוקה מן הצל ונראה
אותו. ויאמר לו טמא אתה. שנ'
ששיעור לבן פיזון טמאו רא?
הוא. גזרת הכת' ועמוק אין ונ'
מראה מן העור שאינו עמוק
על כך ואינו לבן. ולא ידעתי ?
פירושו. והסגיר יסגירנו בב"
בבית אחד ולא יראה עד סוף
שבוע ואז יוכחו סימנים עליו
מעכבו מראהו וכשיעורו הנ"
הראשונים. והסגירו שנית אלא
יום פשה בשבוע ראשון טמ"
טמא מוחלט. כהה. הוכהה
ממראיתו. אלא יום עומד במר"
במראיתו או פשה טמא מ"ה

93

ומספחת שאת נגע טהור וכבה
בגדיו וטהר הואיל ונזקק לו
להסגר נקרא טמא וצריך טבי'
טבילה וטמאו הכהן ומשט'
ומשטמאו הרי הוא מוחלט
וזקוק לצפרים ולגלחת ולקרבן
האמור בפרשת זאת תהיה ת'
לא יבקר אחרי שפשה לא
יבקר לבדוק שער צהוב שיה'
שאפילו כלו צהוב טמא כפל'
כפליים צרעת היא המספ'
המספחת הזאת צרעת לשון
נקבה נגע לשון זכר מחיה
שנאמר בלא שנהפך מק'
מקצת הלובן שבתוך השאת
למחיה בשר אות היא סימן ט'
טמאה שער לבן כלו מחית
ומחית כלו שער לבן יועם ת'
שלא נאמרה מחיה אלא בנג'
בשאת אלא כל המראות ות'
ותולדותיהן הוא סימן טמ'
צרעת נושנת היא מכה ישנ'
ישנה היא תחת המחיה ד'
כחבורה זו מלאה להם תחתיה
ולמעלה נראית כמראה שלא
תאמר הואיל ונעשית מחיה
כמראות יטהרנה מראשו
של אדם ועד רגליו לכל מראה
עיני הכהן פרט לכהן שחש'
שחשך מאורו ובאם המראות
בו בשר חי זה תל ובאם יש
אם שיאתה ראית בו

מכאן אמרו

חתן נותנין שבעת
ימי המשתה לו ל'
ולאינטליתו ולכסו'
ולכסותו וכן ברגל
נותנין לו כל ימי ה'
הרגל. המראות בו בש'
בשר חי אם צמחה בו מחיה
הרי כבר פירש שהמחיה הק'
היא סימן טומאה אלא הרי
שהיה הנגע כולו מכ' אי'

מוכרים שאין מטמאין משו'
משום מחיה לפי שאין מראה
הנגע שלו מוהר ששופעין
ואילך ואילך וחוץ ראש היא
היותר ונתגלה שיפוע על
ידי שומן כגון שהבריא ונש'
ונעשה רחב ונראית בו הא'
המחיה לומדנו הכתוב שאי'
שמטמאין צרעת הבשר הה'
ההוא בשר לשון זכר שחין
לשון חימום שנתחמם הב'
הבשר מחמת המכה ולא
מחמת האור או בהרת לבנה
אדמדמת שאין הנגע לבן ה'
חלק אלא פתוך ומעורב כשתי
מראות לובן ואודם מראה
שפל ואין שפל ממש אלא
מתוך לבנוניתו הוא נראה
שפל ועמוק כמראה חמה
העמוקה מן הצל נגע היא
השאת הזאת או הבהרת ד'
תחתיה במקומה צרעת הי'
השחין כתרגומו רושם שי'
שיחינו אינו אלא רושם הב'
החימום העבר בבשר כל ש'
צרבת לשון רגיעת עור הנכ'
הנגע מחמת החימום כמו
ונצרבו בה כל פנים ומחיית
המכוה משחיית המכוה ד'
נהפכת לבהרת פתוכה או ד'
לבנה חלקה וסימני שחין ד'
וסימני מכוה שוין הן ולמה
חלקן הכתוב לומר שאין מינ'
מצטרפין זה עם זה עלה חצ'
חצי גריס בשחין וחצי גריס
במכוה לא ידונו כגריס ת'
צרבת ריטריימנט בלע' ת'
בראש או בזקן כי הכתוב
לחלק בין נגע שבמקום שער
לנגע שבמקום בשר וזה סי'
סימנו בשער לבן וזה
סימנו בשער צהוב וכן שער
צהוב שנהפך שער שחור
שנה לצהוב נתק הוא כך

שאין של נגע שבמקום שער
ושער שחור אין בו היא יום
היה בו שיער שחור טהור
ואינו צריך להסגיר שהשער
שחור סימן טהרה הוא כנ'
בנתקים כמו שנ' ושער שחו'
שחור צמח בו והנה לא פשה
וג' היא יום פשה אז יום היה
בו שער צהוב טמא והתגלח
סביבות הנתק ואת הנתק לא
יגלח מגלח שתי שערות סמו'
סמוך לו סביב כדי שיהא ניכר
אם פשה השערות למקום
הגלוח אחרי טהרתו אין לי
אלא פושה אחרי טהרתו ד'
מנין אף בסוף שבוע ראשון
ובסוף שבוע שני ת"ל פשה
יפשה שער שחור מנין אף
הירוק והאדום שאינו צהוב
ת"ל ושער ולמה צהוב דומה
לתבנית הזהב צהוב כמו נ'
זהב אוריבלין בלעז טהור
הוא וטהרו הכהן הא טמא
שטהרו הכהן לא טהור בהר'
בהרות חברבורות כהות לבנ'
לבנות שאין לובן שלהן עז אל'
אלא כהה בהק הוא כמו לובן
הנראה בעינים בבשר אדם
אדום ראש בלעז בין חברבו'
חברבורות אין אדמדמות ק'
קרוי בהק קרח הוא טהור
הוא טהור מטומאות נתקין
שאינו נדון בסימני מקום
ראש וזקן שהן מקום שער
אלא בסימני נגעי עור ובשר
שער לבן ומחיה ופשיון ואם
ומפאת פניו משיפוע קדקד
כלפי פניו קרוי גבחת ואף ה'
הצדעין שמכאן ומכאן בכ'
בכלל והשיפוע קדקד כלפי
אחוריו קרוי קרחת נגע לבן
אדמדם פתוך ומנין שאור הב'
המראות ת"ל נגע כמראה צ'
צרעת עור בשר אדם כי יהיה

בעור בשרו וג' ומה אומר כי
שאמרו ארבע מראות נג'
ודין בשתי שבועות ולא כך
במראה צרעת האמור בפרשה
ושחין שהוא מדין בשבוע א'
אחד ולא במראה תקון של
מקום שער שאין מראיו כ'
בארבע מראות בראשו נגע
אין לו אלא תקון מעין לרבות
שיער ואומר ת"ל טמא יטמ'
יטמאנו לרבות את כלן ועל
כלן הוא אומר בגדיו יהיו פרו'
פרומים פרומים קרועין פ"
פרוע מגדל פרע ועל שפם
יעטה כמו שפה שיער
השפתים גרנון בלע' וטמא
טמא יקרא משמיע שהוא
טמא ומפרישו היותו בדד
ישב שלא יהו טמאין יוצ'
יושבים עמו כך משמעותו

ואמרו רבותינו

מה נשתנה זה משאר טמאין
טמאים לישב בדד הואיל הוא
הבדיל בלשון הרע בין איש
לאשתו בין איש לרעהו אף
הוא יבדל מחוץ למחנה חוץ
לשלש מחנות לפשתים ולצמ'
ולעור של פשתים או של
עור או בעור זה עור שלא
נעשה בו מלאכה או בכל
מלאכת עור זה עור שנעשה
בו מלאכה ירקרק או אדמדם
ירקרק ירוק שבירוקין אד'
אדמדם אדום שבאדומים
צרעת ממארת לשון סילון
ממאיר פויננט בלשון לע'

ומדרשו

תן בו מארה שלא תהנה ממ'
ממנו בעור או בפשתים כ'
של עור או של פשתים והן
פשוטו

ומדרש

רבותינו
יכול יביא גזי צמר ואומר כ'
פשתן וישרפם עמו ת"ל היא
אינה תשרף אינה צריכה
דבר אחר עמה אם כן מה ת"ל
בעור או בפשתים להביא כ'
את האימריות שבו שהן וכ'
ואין אחר אימריות לשון
שפה כמו אימריו את אוצר
כן הנגע יכול מקום הנגע ט'
בלבד ת"ל את אשר בו הנגע כ'
יכול כל הבגד כלו ישעון כי'
ת"ל הנגע הפיעד יכבס אף הב'
הבגד עמו לשון אחר

תורת כהנים

אחרי הכבס לשון העשות
לא הפך הנגע את עינו לא
כהה ממראיתו והנגע לא
פשה שמענו שאם לא הפך
ולא פשה טמא ואין צריך
לומר לא הפך ופשה הפך
ולא פשה איני יודע מה יעש'
יעשה לו ת"ל והבגד יורד
הנגע את מקומו דברי ר' יהוד'

והחכמים אומ'

כל בתורת כהנים פחתת היא
הו' לשון גומץ כמו בפחת אחד
הפחתים כלו' שפלה היא
נגע שמראיו שוקעין בקרח'
בקרחתו את בגבחתו כתרגומו
בשחיקותיה או בחדתותיה
קרחתו שחקים ישנים
ומפני המדרש שנ'
שהוא צריך לגזירה
שוה נאמ' קרחת וגבח'
באדם ונאמ' קרחת
קרחת וגבחת בבגדים
מה להלן פרח בכולו
טהור אף כאן פרח
בכולו טהור לכך נתנו
אין באחריתו או בקדמותו שה'
שהקרחת לשון אחורים והג'
והגבחת לשון פנים כמו שכת'
ראש ומפאות פניו והקרחת כל
ששופע ויורד מן הקדקד וכ'
ולאחריו כך מפורש בתורת
כהנים וקרעיו אותו יקרע מקום
הנגע מן הבגד וישרפנו פרחת
היא דבר החוזר וצומח כמו
תשרפנו את כל הבגד וכו' מה
אהן הנגע לגמרי וכבס שנית
לשון טבילה תרגום של כבס'
כיבוסין של פרשה זו לשון לי'
ליבון ויתחוור חוץ מזה שא'
שאינו לשון ליבון אלא לשון
טבילה לפיכך תרגומו ויצטבע
וכן כל כיבוסי בגדים שהן לט'
לטבילה מתורגמין ויצטבע

בגד שכיבסו
מתחילה על פי כהן
וסר ממנו הנגע

וכן כל כיבוס בגדים
שהן לטבילה מתורגמין
ויצטבע

חסלת

אשה כי תזריע

ומפטירין במלכים
ואיש בא מבעל
שלישה וגו'

תהיה תורת המצורע אמרי'
אמרינן בהגדה זאת תהיה
תורת המוציא רע שאין נג'
נגעים באים אלא על לשון ה'
הרע ת' ביום טהרתו ולא
ללמד שאין מטהרין אותו
בלילה אל מחוץ למחנה חוץ
לשלש מחנות שנשתלח שם
בימי חלוטו חיות פרט לטרפ'

לטריפות טהורות׳ פרט לעוף
טמא׳ לפי שהנגעים באים על
לשון הרע שהוא מעשה פט׳
פטפוט דברים׳ לפיכך הוזקקו
לטהרתו צפורים שמפטפטין
תמיד בצפצוף קול׳ עץ ארז
ואזוב׳ לפי שהנגעים באים על
גסות הרוח׳ ושני תולעת ואזו׳
ואזוב מה תקנתו ישפיל עצ׳
עצמו מגאותו כאזוב ותולעת
שהן נמוכין ויתרפא׳ עץ ארז׳
מקל של ארז׳ ושני תולעת ה״
ואזוב׳ לשון צמר צבועה והו׳
והוריק׳ על מים חיים׳ נותן אות׳
אותם בכלי בתחילה כדי שיה׳
שיהא דם צפור ניכר בהן׳ ו״
וכמה הן רביעית׳ ואת הצפור
החיה יקח אותה׳ מלמד שאינו
אוגדה עמהם אלא מפרישה
לעצמה אבל העץ והאזוב כ״
כרוכין הן בלשון הזהורית ש״
מעיין שנ׳ ואת עץ הארז ״
ואת שני התולעת ואת האזו׳
האזוב׳ קיחה אחת לשלשתן
יכול כשם שאינה בכלל אגודה
אחת כך בכלל טבילה ת״ל וטבל
אותם׳ ואת הצפור החיה׳
החזיר את הצפור לכל טבילה׳
ושלח מחוץ שאסור בתשמי׳
המיטה׳ אותם שערו וג׳ כלו׳
ופרט וכלל להביא כל מקום כ״
מעט שער וראות׳ וכבשר׳
אחת לחטאת׳ ושלשה עשרו׳
עשרונים לנסכי גלגלין הללו׳ ״
שחטאות ואשם של מצורע׳
טעונין נסכים׳ ולוג אחד שמן׳
להזות ממנו שבע ולתת ממנו
על תנוך אזנו ויתן בהונות׳
לפני יי׳ כשער ניקנור׳ ולא
בעזרה עצמה לפי שהוא
מחוסר כפורים׳ והקריב אות׳
אותם לאשם׳ יקריבנו לתוך
העזרה לשם אשם להניף ש״
שהוא טעון תנופה חי׳ והניף

אותם את האשם ואת לוג
השמן׳ במקום אשר ישחט
על ירך המזבח צפונה׳ ואחר
ת״ל והלא כבר נאמר בפרשת
צו שהאשם טעון שחיטה
בצפון לפי שיצא זה מכלל ״
שאר אשמות לידון בהעמ׳
בהעמדה יכול תהא שחיטתו
במקום העמדתו׳ לכך נאמר
ושחט במקום אשר ישחט
וג׳ כי כחטאת׳ מה כל החט׳
החטאות האשם הזה הוא
בכל העבודות התלויות בכהן׳
הושוה אשם זה לחטאת
שלא תאמר הואיל ויצא דמו
מכלל שאר אשמות׳ לינתן
על תנוך אזן ובהונות׳ לא
יהא טעון מתן דמים ואימו׳
ואימורים לגבי מזבח׳ לכך נ׳
נאמר כי כחטאת האשם הוא
לכהן׳ יכול יהא דמו נתן לא׳
למעלה כחטאות ת״ל כו׳

בתורת כהנים׳

תנוך׳ גרד האמצעי שבאזן
ולשון תנך אין ערבי׳ וה״ה
והפותרים קורין לו טירגוס
כהן גדול׳ לפני יי׳ כנגד בית
קדשי הקדשים׳ ואת המנ״כ
המנחה׳ מנחת נסכים של ״
בהמה׳ ועשרון סלת לכבש׳
זה שהוא אחד יביא עשרון
אחד לנסכיו׳ ולוג שמן׳ לתת
ממנו על הבהונות ושמן ״
של נסכי המנחה אין הוערך
הטעם לפרש׳ מום השמיני׳
לטהרתו׳ שמיני לצפורים
ולהזאות עץ ארז ואזוב׳ וש׳
ושני תולעת׳ ונתתי נגע צ׳
צרעת׳ בשורה היא להם ע״כ
שהנגעים באים עליהם׳ לפי
שהטמינו אמוריים מטמו׳
מטמוניות של זהב בקירות
בתיהם כל ארבעים שנה שה״

שהיו ישר׳ במדבר׳ ועל ידי
הנגע נותץ קיר הבית ומוצ׳
ומוציאן׳ כו׳

נדרש באגדה׳

כנגע נראה לי בבית׳ שאפי׳
אפי׳ חכם ויודע שהוא נגע
ודאי לא יפסוק דבר ברור לו
לומר נגע נראה לי׳ אלא כנ׳
כנגע נראה לי׳ בטרם יבא
הכהן׳ שכל זמן שאין הכהן
זקוק לו אין שם תורת טומ׳
טומאה׳ ולא יטמא כל אשר
בבית׳ שאם לא יפנהו ויבא
הכהן לראות את הנגע נז׳
זקק להסגר וכל מה שבתו׳
שבתוכו טמא׳ ועל מה חסה
תורה אם על כלי שטף׳ ש״
יטבלם ויטהרו אם על הא״
האוכלים ומשקים יאכלם
בימי טומאתו׳ הא לא חסה
התורה אלא על כלי חרס ש״
שאין לו טהרה במקוה׳ ע״כ
שקערורות׳ שוקעין מראו׳
מראיתו׳ וחלצו את האבנים
כתרגומו וישלפון ישלפו מש״
מזו וחלצה נעלו׳ לשון הסרה
אל מקום טמא׳ אל מקום ש״
שאין טהרות משתמשות
שם׳ ליארך הבית שהאבנים
הללו מטמאות מקומן בע׳
בעודן שם׳ יקציע׳ ררוניר
בל״ע׳ בלשון לעז׳

ולשון משנה

יש הרבה׳ ומבית מקצעים ס׳
סביב׳ סביבות הנגע׳ כך היו

בתורת כהנים׳׳

שיקלף הטיח שסביב׳ אומ׳
הנגע׳ הקצע׳ לשון קצה׳ יכ׳
אשר קצינו בקצות הנגע ס׳
סביב׳ הקצות׳ לשון העשוי׳
וכן הטוח׳ אבל חוץ את הבוכ׳

היוכנים׳ וווכבל הלשון יול הב׳
היורם שהליט׳ והויו וווישקל
כבר טוו דיבר׳ כיפר׳ יורן הוו׳
היוקריו הוה על הסדר שיוג׳
כבייוה זו הולץ וקועה וטרח
וטתן לו שטע׳ כך נדרש

כתורת כהנים׳

וייום ישוב הנגע וג׳ יכול הוור
כי כיום יהיו טוויו ת״ל ושב
הכהן וייום ישוב׳ וזה שיבה
היווורה להלן לסוף שטע׳
יוג׳ שיבה היוווורה כיון כסו׳
כסוף שטע׳ וביו הכהן ווריוה
והנה פשה׳ יכול לוו יהיו החוו׳
החוור טוויו יוליו יום כן פש
פשה ווויור ערעת וווריורת
בבתים וניוור ערעת וווריורת
בבגדים וזה להלן טוויו יות
החוור׳ יועף שייוש פשרה
יוג׳ כיון טוויו יות החוור יוג׳
יועף שייוש פשה׳ יוג׳ כיון
יום כן וזה ת״ל והנה פשה׳
יוין כיון ווקוווו של ווקריו
יוליו ונתץ הבית היה לו לכ׳
לכתוב יוחר וייום ישוב הנגע׳
ווריוה והנה לוו פשה׳ היו ליו
ביו לוווור יוליו על הנגע העוו׳
העוווור בעינו משטע ריושון
וביו כסוף שטע שיני ווויוו
שפשה שלוו פירש בו הכתוב
כלום כעווור בעינו בשטוע
ריושון׳ ולייוורך כיון נפשיון
וה שייוש יוליו כעווור בר״ו
בריושון ופשה בשיני ווזה
יעשה לו׳ יכול יותצו כוון ב״כ
שסיור לו ונתץ יות הבית ת״ל
ושב׳ דילפינן יום ישוב ווווג׳
וושב ושב הכהן וביו הכהן׳
עוור בייוה ווטיבה וזה שי׳
שיבה חולץ וקוצה וטח ונתן
לו שטע׳ יוג׳ בייוה כן׳ וסתם
פשיון ליו וויוצו יוליו כסוג׳

חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ואם חזר
כהן לא חזר טהור

שטע׳ בכל הנגעים וודים ב׳
וייום חוזר טהין ליו חור טהור
וווניין שיום עוור טח וטה
חולץ וקוצה וטח ונתן לו ב׳
שטע׳ ת״ל וביו וייום כיו יביו
בו׳ כך נדרש

כתורת כהנים׳

גוורו של דבר יוין נתיצה
יוליו בנגע החוור יוחר ה״ב
חליצה וקיצוע וטיחה׳ וג׳
וויין החוור עריך פסיון ב׳
וסדר הווקריוות כך הוו׳
וייום ישוב ונתץ׳ וביו יול
הבית והיוווכל בבית׳ וביו ה״כ
הכהן ווריוה והנה פשה ד׳
ודיבר הכתוב בעוווד בריוה
בריושון שנתן לו שטע׳
שיני להסגירו וכסוף שטע ש״נ
ביו ווריוה שפשה ווזה יע״ב
יעשה לו חולץ וקוצה וטח
ונתן לו שטע׳ חזר עת״ב
ליו חזר טען עפרים׳ שייון
בנגעים יותר וושלש שטע׳
שבועות׳ וייום ביו יבין לסוף
שטע שיני ווריוה והנה ליוו
פשה׳ ווקריו וזה ביו לוווור
בעווור בעינו בריושון ושב׳
ושיני וזה יעשה לו׳ יכול יט׳
יטהרנו בוישוויעו שלווק״ב
ווקריו וטהר הכהן יות הב׳
ת״ל כי נרפה הנגע׳ ליו טיהר
טיהרתי יוליו הרפוי וויין ב׳
רפוי יוליו הבית שהוקצה
והוטח וליון חזר הנגע׳ יוכל
זה טעון חליצה וקיצוי וטי׳
וטיחה ושטע שלישי׳ וי״ת
ווווחרי הטוח הבית הזה וליו
חזר הנגע לסוף השטע וט׳
וטהר הכהן יות הבית ת״ל כי
נרפה הנגע׳ וכ״ן

המקרא נדרש׳

וייום ביו יביו בשיני ווריוה וזה׳
והנה ליו פשה יטהנו׳ ווויון ב׳
טיהה בליו חילוץ וקיצוי וי״ת
ווווחרי הטוח יות הבית וטהר
הכהן יות הבית יום ליו חזר
לסוף השבוע כי נרפה הנגע׳
וייום חזר כבר פירש על החוזר
שטעון נתיצה׳ בל ייווי הסגיר
יוותו שקיוו השטע יות ייווי
נגעו׳ יכול שיוני ווודייו יות
הווחלט שקיוו נגעו ת״ל ב׳
ייווי הסגיר יטווויו עד הערב׳
וליוור שיוין ווטווויו בגדים׳
יכול יוופיוו שהה כדי יוכילת
פרס ת״ל והיוכל בבית יכבס ד׳
בגדיו יויון לי יוליו יוכל שוכב
ליו יוכל וליו שוכב ווניין ת״ל
יכבס יכבס ריבה יום כן לווה
נוווור יוכל ושוכב ליתן שיע׳
שיעור לשוכב כדי יוכילת
פרס׳ להורות ביום הטוווו
ווזה יום הווין וטהור ווזה
יום הוויו וטוווויו׳ כי יהיה
זב׳ יכול זב ווכל ווקום יהיה
טוווויו ת״ל ובשרו׳ וליוו כל בשרו
יווחרי שחלק הכת׳ בין בשר
לבשר וביות לדין׳ טווויו זב ב׳
וטוווויו בונה׳ וזה זבה ווויוקום
שהוויון ווטוווויוה טוווויוה ב״ב
נדה קלה ווטוווויוה טוווויות
נדה ויבה חוווורה׳ וזב טווויו
קוויון׳ ללוווד על הטיפה שהייון
ווטוווויוה׳ וזב רוווה ליוי בנך
של שעורין׳ ורווה ללובן ב׳
ביצה הוווורת׳ שכבת זרע
קשור ללובן ביצה שיוינה
ווורת׳ רר׳ לשון ריר׳ שזב
בשרו יות זובו׳ כוו ריר שב״ו
שייוניו עלול יוו החתים׳ ב״ב
שיינו עב וסתם פי היווווה
ונסתם בשרו וויטיפת זובו׳
והו פי׳ פשוטו׳

ומדרשו

ומה הכתוב הראשון שתי פ'
ראיות וקראו טמא' של זב וה'פ'
מבשרו זבו טמא הוא' ומגיד
הכת' השני שלש וקראו טמא
טמאתו בזובו' רר בשרו את
זובו' או החתים בשרו מזובו פ'
טמאתו הוא' הכיצד שתים
לטומאה והשלישית מחייבתו
מחייבתו לקרבן כל המשכב פ'
הראוי לשכיבה' יכול אפילו מי'
מיוחד למלאכה תל' לו' את
אשר ישכב' אשר שכב אין פ'
כתוב כאן אלא ישכב' המיוחד
תמיד לכך' יצא זה שאומרים
לו עמוד ונעשה מלאכתנו פ'
אשר ישב' ישב לא נאמר אלא
אשר ישב עליו הזב במיוחד
תמיד לכך' כך הוא

בתורת כהנים'

ואיש אשר יגע במשכבו פ'
מג' ליגמר על המשכב שאחר
מן המגע' שזה נעשה אב
הטומאה לטמא אדם ולטמא
בגדים והמגע שאינו משכב
אינו אלא ולד הטומאה ואינו
מטמא אלא אוכלין ומשקין פ'
והיושב על הכלי' אפילו לא
נגע ואפילו עשרה כלים זה
על גבי זה כולן מטמאין טומאת
מושב וכן משכב' וכי ירוק
הזב בטהור' ונגע בו או נשאו
שהרוק מטמא במשא' וכל
המרכב אשר ירכב עליו הזב פ'
כגון התפוס של שרגין שקו'
שקורין לו ארצון' טמא משום
מרכב' והאוכף שקורין אלו'
אלווש טמאות משום מושב' וכל
הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו
בא ולימד על המרכב שיהא
הנוגע בו טמא' ואין טעון פ'
כבוס בגדים והנושא אותו כו'
משכב ומרכב' והנושאים פ'

אותם' את כל האומר כנגע'
בעניין הזב ובזבו' וברוקו' וש'
ושכבת זרע ומימי רגליו' וג'
והמשכב והמושב והמרכב'
שיהא משאן מטמא אדם
לטמא בגדים ודבר אין שטף
במים' כעור שאין טבל מטה
מטומאתו ואפילו פסק מזו'
מזובו וספר שבעה' ומחוסר
טבילה' מטמא בכל טומאותיו'
וזה שהוציא הכת' טבילתו ב'
בלשון שטיפת ידים' למדך
שאין בית הסתרים טעונין פ'
ביאת מים אלא יוכר הגלוי כו'
כמו הידים' וכלי חרש אשר
יגע בו הזב' יכול נגע בו מאחו'
מאחוריו תל' כו' כדאית'

בתורת כהנים'

עד שיגע שהוא כולו הרי פ'
אומר זה היסטו' וכי יטהר'
כשיפסוק' שבעת ימים לט'
לטהרתו' שבעת ימים טהו'
טהורים' מטומאת זיבה' וג'
שאין ראיה זב וכולן רצופין'
ורחץ במים' גזירת מלך היא
שמטמא אשה בזיבה' ואין
הטעם משום שנגע בשכבת
זרע' שהרי מגע בית הסתרי'
הוא' כי תהיה זבה' יכול מכ'
מאחר מכל איבריה תל' והיא
גלתה את מקור דמיה' אין פ'
טמא אלא דם הבא מן המקור'
דם יהיה זובה בבשרה' אין פ'
זיבה קרוי זוב לטמא אלא
אם כן אדום' בנדתה' כמו פ'
[illegible] ימדוהו לו שמשורר
ונוגע בה יטמא' תהיה בנדה'
בנדתה' אפילו לא ראתה אלא
ראיה ראשונה' וכל על המש'
המשכב הוא המשכב או היו'
היושב על משכבה או על
המושבה אפילו לא נגע בו וכו'

הוא נדת טומאה היא מורד
במקרא העליון שטעון כבוס
בגדים' על הכלי' לרבות המרכב'
בנוגע בו יטמא' ואינו על המ'
המרכב שנתרבה מעל הכלי' פ'
בנוגע בו יטמא' ואינו טעון פ'
כיבוס בגדים שהמרכב אינו פ'
מגעו מטמא אדם לטמא בג'
בגדים' ותהי נדתה עליו' יכול
יעלה לרגלה שאם בא עליה פ'
בחמישה לנדתה לא יטמא אל'
אלא שלשה ימים כמותה תל'
וטמא שבעת ימים' ומה תל'
ותהי נדתה עליו' מה היא מט'
מטמאה אדם וכלי חרש אף הוא
הוא כן' מיום רבים' ג' ימים' כלו
עת נדתה' אחר שיצאו ז' ימי'
ימי נדותה' או כי תזוב את ש'
שלשת ימים הללו' על נדתה'
מופלג מנדתה יום אחד' זו ה'
היא זבה' ומשפטה חרוץ
בפרשה זו ואין כרת הנדה
שזו טעונה ספירת ז' נקיים ה'
וקרבן' והנדה יושבת טעונה
כי אלא שבעת ימים היא
בנדתה בין ראתה בין לא ראתה'

ורבותינו

דרשו בפרשה זו י"א יום בין פ'
סוף נדה לתחילת נדה' שמ'
גרעינן בי"א יום הללו תהיה
זבה' והורגלו אין נדה אלא
פרישה' וכן תרגו' יונתן' עיר
ואחיו' ולא ימותו בטומאתם'
הרי הכרת של טומאת מקדש פ'
קרוי מיתה' זאת תורת הזב'
בעל ראיה אחת' ומה היא
תורתו' ואשר תצא ממנו פ'
וג' הרי הוא כבעל קרי טמא
טומאת ערב' והזב את זובו
בעל שתי ראיות ובעל שלש
ראיות' שתורתן מפורשת פ'
למעלה'

חסלת

זאת תהיה׳

ומפטירין במלכים :
ויערכוה יושבים היום
ומעריבים פתח וגו׳

וידבר

ויד׳ אל משה אחרי מות שני
בני אהרן וג׳ מה ת״ל היה רבי
אליעזר בן עזריה מושלו מש״ל
משל לחולה שנכנס אצלו רו״פ
רופא אמר לו אל תאכל צונן ו״
ואל תשכב בטחב כדרך שמת
פלוני וכו׳ זה זרזו יותר מן ה״
הראשון לכך נאמר אחרי מות
שני אהרן׳ ויאמר יי׳ אל מ״ש
משה דבר אל אהרן אחיך ואל
יבא בכל עת אל הקודש אל מ״ה
מבית לפרכת׳ שלא ימות כדרך
שמתו בניו׳ ולא ימות׳ שאם ב״
יבא ימות׳ כי בענן אראה על
הכפרת׳ כי תמיד אני נראה ש״
שם עם עמוד ענני׳ ולפי שג״
שגלוי שכינתי שם יזהר שלא
ירגיל לבוא וזהו פשוטו׳

ומדרשו

אל יבא כי בענן הקטורת ביום
הכיפורים׳ בזאת יבא׳ בזא״ת
בגימטריא ארבע מאות וע״
ועשר לשנ׳ רמז לשנות בית
ראשון שעמד ארבע מאות
ועשר שנין בזא״ת׳ בזאת יב״

יבא אהרן׳ ואף זו בבל
עת כי אם ביום הכפורים׳ :
כמו שמפורש בסוף הפרש׳
הפרשה׳ בחדש השביעי ב״
בעשור לחדש׳ כתנת בד׳ וג״
מגיד שאינו משמש בפנים
בשמונה בגדים שהוא מש״
משמש בהן בחוץ׳ לפי שאי׳
שאין קטיגור נעשה סניגור׳
אלא בארבעה בגדים ככהן ה״
הדיוט׳ וכלן של בוץ׳ קדש
ילבש שיהו משל הקדש׳ יצ״
יצנף׳ כתרגומו יחות ברישי׳
ברישיה׳ יניח בראשו כמו ג״
ויגח בגדו׳ ורחתחיה׳ ורחץ
במים׳ אותו היום טעון טבי׳
טבילה בכל חליפותיו׳ וה׳ פ״
פעמים היה מחליף׳ מעבודת
פנים לחוץ׳ ומחוץ לפנים׳ ומ״
ומשנה מבגדי לבן לבגדי זהב
ומבגדי זהב לבגדי לבן׳ ובכל
חליפה טעון טבילה ושנ׳
קידושים ידים ורגלים מן ה
הכיור׳ כמו שמפורש

במסכת יומא׳

את פר החטאת אשר לו ה
האמור למעלה ולימדך
כיון שהוא בא משלו ולא
משל ציבור׳ וכפר בעדו ובעד
ביתו׳ מתודה עליו עונותיו
ועונות ביתו׳ ונתן אהרן
על שני השעירים גורלות׳
מעמיד אחד לימין ו״
ואחד לשמאל ונותן שתי
ידיו בקלפי ונוטל גורל בימין
וחבירו בשמאל׳ ונותנן ע״
עליהם׳ את שכתוב בו לשם
הוא לשם׳ ושכתוב בו לעז״
לעזאזל הוא משתלח׳

שנינו באגדה

שאלו תלמידיו את רבי יוסה
מהו עזאזל אמר להם כנגד עז״
שעלו דור אנוש ועבדו ע״ז
וקילקלו היה הקב״ה מתעצב
על שבראו את האדם מיד ע״
עמדו שני מלאכים לפני הק״
ששמם שמחזאי ועזאזל ה״
ואמרו לפניו רבונו של עולם
הלא אמרנו לפניך כשבראת את
את עולמך מה אנוש כי תזכ״
תזכרנו אמר להם גלוי וידוע ל״
ועולם מה תהיו עליו אומרו ל״
לפניו רבונו של עולם היינו מס״
מסתפקים בו אמר להם גלוי ו״
וידוע לפני אילו אתם שרויים
בארץ היה שולט בכם יצר ה״
הרע כשם ששולט בבני אדם
והייתם קשים מהם אמרו ל״
לפניו רבונו של עולם תן לנו ה״
רשות ונדור עם הבריות ותר״
ותראה היאך אנו מקדשין ה
את שמך אמר להם רדו ודורו
עם הבריות׳ מיד השליט בהן
הקב״ה יצר הרע וקילקלו עם
בנות האדם ולא יכלו לכבוש
את יצרן׳ הדא הוא דכתיב ויראו
בני האלהים את בנות האדם׳
וג׳ מיד ראה שמחזאי תינ״
תינוקת ריבה אחת ושמה
איסתהר והיתה יפה מאוד
ונתן עיניו בה אמ׳ לה השמ״
השמיעי לי אמרה לו איני ש״
שומעת לך עד שתלמדני
שם המפורש שאתה עולה
בו לרקיע בשעה שאתה
זוכרו׳ לימדה שם המפורש׳
ועלתה לרקיע ולא קילקלה׳
אמ׳ הק׳ הואיל ופירשה עצ״
עצמה מן העבירה לכו וק״
וקבעוה בין שבעה כוכבים
כדי שתזכו בהם לעולם מיד
קבעוה בכימה והיא אותה
ריבה׳ כיון שראו שמחזאי
ועזאזל כך עמדו ונשאו נשי׳

נשים והולידו בנים היווא
והייא ועזאזל היה על מיני
צבעונים להירהור עבירה׳
מיד שיגר מטטרון שליח
לשמחזאי ואמר לו עתיד הק׳
להחריב את עולמו ולהביא
מבול לעולם. מיד עמד שמח׳
שמחזאי בבכי והיה מצטער
על העולם ועל בניו. ואמר מה
יעשו בניו ומה יאכלו אם
העולם חרב או ומה יחיו׳ ב׳
שכל אחד ואחד מהם היה
אוכל בכל יום אלף גמלים ואלף
ואלף סוסים ואלף שוורים
מכל מין ומין אלף. עד שהיו
ישינים בלילה בני שמחזאי
היווא והייא ראו חלומות
שניהם. אחד מהם ראה אבן
גדולה פרוסה על הארץ כמו
כשלחן והיתה הארץ חרותה
וכתובה שיטות שיטות. וה׳
והיה מלאך יורד מן הרקיע
ובידו כמין סכין והיה גורר
ומוחק כל אותן השיטות
ולא היה משייר בה אלא של
ארבע תיבות. והאחר ראה
בחלומו פרדס גדול משובח
והיה אותו פרדס כלו נטוע
מכל מיני אילנות והיו באים
מלאכים וכל אחד ואחד ק׳
קרדום בידו והיו מקצצין ב׳
כל האילנות ומחתכין את כל
הפרדס ולא היו משיירין בו
אלא אילן אחד של שלשה
ענפים. כיון שהיו נעורים ב׳
עמדו בבהלה ובאו אצל
אביהם וסיפרו לפניו את
החלומות. אמר להם עתיד
הק׳ להחריב את העולם ולא
ישייר הק׳ בעולמו אלא א׳
אדם אחד ושלשת בניו. כיון
זה היה נח ושלשת בניו׳ ב׳
כיון ששמעו בניו של ש׳

שמחזאי כך היו צועקין ב׳
ובוכין מה תהא עליהם. אמ׳
להם אל תצטערו ששמו׳
ששמותיכם לא יכלו מן ב׳
הבריות עד עולם. שכל ב׳
מין שבני אדם גודרים גר׳
גרירות או מעלין אבנים או ב׳
ספינות או כל דברים של מ׳
משיאים הם ומזכירים כל ש׳
שעה ושעה היווא והייא
מיד נתקררה דעתן. מיד
שמחזאי חזר בתשובה
ותלה עצמו בין השמים ל׳
לארץ ראשו למטה ורגליו ל׳
למעלה שלא היה לו פתחון
פה לפני המקום ועדיין הוא
תלוי בתשובה בין ארץ לש׳
לשמים. עזאזל לא חזר ב׳
בתשובה והוא ממונה על
מיני צבעונין של נשים ב׳
שמסיתין את בני האדם ב׳
לדבר עבירה ועדיין הוא
עומד בקלקולו. ולכך היו ב׳
ישר׳ מקריבין קרבנות ביום
הכפורים וה׳ והיו נותנין ג׳
גורל אחד ליי׳ שיכפר על
ישראל וגורל אחד לעזאזל
שיסבל עונותיהם של יש׳
ישר׳ והוא עזאזל שבתורה׳

זהו מדרש׳

רבי ישמעא׳ פירש לעזאזל׳
הר עז וקשה. אל ארץ גזי׳
חתוכה. ועשהו חטאת׳ ב׳
כשמניח הגורל עליו קורא
לו שם ואומר ליי׳ חטאת׳
יעמד חי. כמו ועמד חי׳ ב׳
על ידי אחרים. ותרגומו ב׳
יתוקם. חי ואת הת׳ לפי שנ׳
לשלח אותו לעזאזל. שילו׳
שילוחו איני יודע אם למית׳
למיתה אם לחיים. לכך נאמ׳
יעמד חי. עמידתו חי עד

שישולח ומכאן ששילוחו
למיתה. לכפר עליו. שיתודה
עליו כדכת׳ והתודה עליו וג׳
וכפר בעדו וג׳ וידוי שני עליו
ועל אחיו הכהנים. שהן כלן
קרויין ביתו שנ׳ בית אהרן בה׳
ברכו את יי׳. ומכאן שהכ׳
שהכהנים מתכפרים בו׳ ומ׳
כפרתן אינה אלא טומאת
מקדש וקדשיו כמה שנאמ׳
וכפר על הקודש מטומאות
בני ישראל וג׳ ומן המזבח׳
החיצון. מלפני יי׳ ועד ש׳
שלפני הפתח. והוא עד מז׳
מערבי. דקה. מה ת״ל דקה׳
והלא כל קטורת דקה הוא
שנ׳ ושחקת ממנו הדק. אלא
שיהא דקה מן הדקה. שמע׳
שמערב יום הכפורים היה
מחזירן למכתשת. על האש׳
שבתוך המחתה. הא אם לא
עשאה כתקנה חייב מיתה׳
והזה כמוצבע. הזאה אחת
במשמע. ולפני הכפרת יזה
שבע. הרי אחת למעלה וש׳
ושבע למטה. אשר לעם. מ׳
מה שהפר מכפר לכהנים. מ׳
מכפר השעיר לישראל. והוא
השעיר שעלה עליו הגורל
לשם. כאשר עשה לדם הפר׳
אחת למעלה ושבע למטה׳
מטומאות בני ישראל. על
הנכנסין למקדש בטומאה׳
ולא ידע להם כפרה. שנאמ׳
לכל חטאתם. וחטאת הוא
שוגג. ומפשעיהם. אף הנכנ׳
הנכנסין מזיד בטומאה. וכן
יעשה לאהל מועד כשם ש׳
שהזה משניהם אחת למעל׳
ושבע למטה. השוכן אתם
בתוך טומאותם. אעפ׳ שהם
טמאים שכינה ביניהם. אל
המזבח אשר לפני יי׳. זה מז׳

ומזבח הזהב שהוא לפני ייי׳
בהיכל׳ ומה׳ ויצא לפני פ״ב
שהוא ההוראות על המערכ׳
ועמד מן המזבח ולפנים וה״ב
והוא׳ ומלהגעת המזבח מוקי׳
מוקיפו ליציאת מן המזבח וה״ב
ולחוץ ויתחיל מקרן צפונית
מזרחית׳ וכפר עליו׳ מאת ה׳
היא כפרתו ולקח מדם הפר
ומדם השעיר׳ מעורבין וה׳
והזה עליו מן הדם׳ אחר ש״ב
שנתן מתנות באצבע על
קרנותיו וזה שבעה׳ מאות
על גגו׳ וטיהרו וקידשו׳ ט״ב
טהרו ממה שעבר כבר וק״ב
וקדשו לעתיד לבוא׳ ואיש ש״ב
עתי׳ המוכן לכך מיום אתמ״ו
אתמול׳ ובא אהרן אל אהל מו׳

רבותינו דרשו

שאין זה מקומו :
של מקרא זה׳ רצ׳
ונתנו טעם לדבר
לדבריהם במסכת
יומא׳ ואמרו ש״ב
שכל הפרשה כולה נאמרה
על סדר העבודה חוץ מביאו
מביאה זו שהוא אחר עש״ב
עשיית עולתו ועולת העם
והקטרת אימורי פר ושעיר
שעשין בחוץ בבגדי זהב ׃
וטובל ומקדש ופשטן ולוב״ב
ולובש בגדי לבן׳ ובא אל אהל
מועד׳ להוציא הכף והמחתה
שהקטירו בה את הקטרת
לפני ולפנים׳ ופשט את בגדי
הבד לאחר שהוציאם ולו״ב
ולובש בגדי זהב לתמיד של
בין הערבים׳ וזהו סדר העבו׳
תמיד של שחר בבגדי זהב׳
ועבודת פר ושעיר של יום
הפנימיים וקטרת של מחתה
בבגדי לבן׳ ואילו ואיל העם ו״ב

ומוקעת המוספין בבגדי זהב׳
והוצאת כף ומחתה בבגדי
לבן׳ ושירי המוספין ותמיד
של בין הערבים וקטרת ההי׳
ההיכל שעל מזבח הפנימי ב״ב
בבגדי זהב׳ וסדר המקראות
לפי העבודות כך הוא׳ ושלח
את השעיר במדבר׳ ורחץ ב״ב
את בשרו במים וג׳ ויצא וע״ב
ועשה את עולתו וג׳ ואת ב״ב
חלב החטאות וג׳ וכל הפרשה
עד ואחר יבא אל המחנה׳
ומחר כך ובא אהרן׳ והניחם
שם׳ ולמד שטעון גניזה׳
ולא ישתמש באותן ארבעה ב״ב
בגדים ביום הכפורים אחר׳
ורחץ את בשרו וג׳ ללמדה
ללמדנו מורחץ את בשרו בכ״ב
במים ולבש׳ שכשהוא
משנה מבגדי זהב לבגדי לבן
טעון טבילה שכמותה טב׳
טבילה פשט בגדים שעבר
כהן עבודת תמיד של שחר׳
ולובש בגדי זהב לעבודת
היום׳

וכאן למדנו

שכשהוא משנה מבגדי
לבן לבגדי זהב טעון טבילה׳
במקום קדוש׳ המקודש
בקדושת עזרה והיא היתה
בגג הפרוה׳ וכן ארבע טב׳
טבילות הכוונות חובת היום׳
אבל הראשונה היתה בחול׳
ולבש את בגדיו׳ שמונה
בגדים׳ שהוא עובד כהן כל
ימות השנה׳ ויצא׳ מן ההי׳
ההיכל׳ אל החצר שמזבח
העולה שם׳ ועשה את עו״ב
עולתו׳ ואיל לעולה האמור
למעלה ומאת עדת בני ישר׳
וג׳ בזאת יבא אהרן אל וג׳
ואת עולת העם׳ ואיל אחד

לעולה האמור למעלה ומאת
עדת בני ישר׳ וג׳ ואת חלב ה״ב
החטאות אימורי פר ושעיר׳
יקטיר המזבחה׳ על מזבח
החיצון׳ דאילו בפנימי כתיב
לא תעלו עליו קטרת זרה וע״ב
ועולה ומנחה׳ ואשר הזכיר
את רויה להיכל לפני ולפנים׳
וכפר הכהן אשר ימשח את״ב
אותו׳ כפרה זו של יום הכי״ב
הכיפורים אינה כשירה אלא
בכהן גדול׳ כי לפי שנאמרה
כל הפרשה באהרן הוצרך ל״ב
לומר בכהן גדול הבא שיהא
כמותו׳ ואשר ימלא וג׳ שיב״ב
שיכול אין לי אלא המשוח
בשמן המשחה ומרובה בגד׳
מניין ת״ל ואשר ימלא וג׳ ב״ב
והם כל הכהנים גדולים שעמ׳
שעמדו מיאשיהו ואילך
שמאז נגנזה צלוחית של
שמן המשחה׳ כך הוא

נדרש באגדה׳

לכהן תחת אביו׳ לומר שאם
בנו ממלא מקומו הוא קודם
לכל אדם׳ ויעש כאשר צוה
וג׳ כשהגיע יום הכפורים
עשה כסדר הזה׳ ולהגיד
שבחו של אהרן שהיה ע״ב
עושה שלא היה לובשן לג״ב
לגדולתו אלא כמקיים גזירת
מלך׳ אשר ישחט שור או ב״ב
כשב או עז׳ במוקדשין הכת׳
מדבר׳ שנ׳ להקריב קרבן׳ ב״ב
במזבח חוץ לעזרה׳ דם יחש״ב
יחשב׳ כשופך דם האדם ב״ב
שמתחייב בנפשו׳ דם שפך׳
לרבות את הזורק דמים בחוץ
אשר הם זובחים׳ אשר הם
רגילים לזבוח׳ לשעירים׳ ש״ב
שדים כמו׳ ושעירים ירקדו
שם׳ אשר יעלה עולה לחייב

על המקטיר איברים בחוץ וכו׳
כשוחט בחוץ שאם שחט
אחד והעלה חבירו שניהם
חייבין ונכרת׳ ורשע נכרת וכו׳
ואמר עברתם כל דם׳ לפי שנ׳
בנפש יכפר יכול אף ויהא חי׳
אלא על דם המוקדשים ת״ל
כל דם׳ ונתתי פני׳ פנאי שלי
פונה אני מכל עסקי ועוסק
בו׳ כך נדרש

בתורת כהנים׳

כי נפש הבשר שכל של כל
בריאה בדם היא תלויה ולפי׳
ולפיכך נתתיו לכפר על נפש
האדם׳ יבא נפש ויכפר על
הנפש׳ כל נפש מכם להוציא
גדולים על הקטנים׳ אשר ת״ל
יצוד אין לי אלא יציד׳ אווזין
ותרנגלין מנין ת״ל ציד׳ אם כ״
אשר יאכל פרט לשחוטים׳
דאי בנפשו הוא׳ דאו הוא לו
במקום נפש שהנפש תלוי׳
תלויה בו׳ כי נפש כל בשר וגו׳
דמו הוא הנפש היא דם וגו׳
דם ובשר לשון זכר׳ נפש לש׳
לשון נקבה׳ אשר תאכל נב״
נבילה וטריפה בנבלת עוף
טהור דיבר הכתוב שאין לה
טומאה אלא בשעה שהיא
בבית הבליעה׳ ולימדך כאן
שמטמאין באכילתה וטר״
וטריפה האמורה כאן לא נא׳
נכתב אלא לדרוש׳

רבן שמעו׳ יכול

תהא נבלת עוף טהור מטמא
מטמאה בבית הבליעה׳ ת״ל
טריפה׳ מי שיש במינו טר״
טריפה׳ יצא עוף טהור שאין במינו
טריפה׳ ונשיא שנו׳ אם אינו
אוכל קדש אף יכנס למקדש
חייב על טומאה זו בכל שהוא

טמאות׳ ובשרו לא ירחץ׳ וכו׳
ונשיא שנו׳ על רחיצת גופו
ענוש כרת׳ ועל כבוס בגדים
במלקות׳ אני יי׳ אלהיכם׳ אני
הוא שאמרתי בסיני אנכי
יי׳ אלהיך׳ וקבלתם עליכם
מלכותי ומעתה קבלו גזרותי׳

ר׳ אומ׳

גלוי וידוע לפני שסופן לנת׳
לנתק בעריות בימי עזרא
לפיכך באו עליהן בגזירה אני
יי׳ אלהיכם׳ דעו מי גוזר על
עליכם דיין ליפרע ונאמן ת״
לשלם שכר׳ כמעשה ארץ׳ וכו׳
מצרים׳ מגיד שמעשיהן של
של מצרים ושל כנענים מקו׳
מקולקלין מכל האומות׳ ואו׳
ואותו מקום שישבו ישר׳ בו
מקולקלין מכל האומות׳ אש׳
אשר אני מביא אתכם שמה׳ וכו׳
מגיד שאותן עממין שכב״
שכבשו ישראל מקולקלין
מן הכל׳ ובחקתיהם לא תלכו
מה הניח הכת׳ שלא אמר אל׳
אלא אלו נימוסות שלהם
דברים החקוקים כגון טרט׳
טרטייאות ואיצטרייאות׳

ר׳ מאיר אומר

אלו דרכי האמורי שמנו חכ״
חכמים׳ את משפטי תעשו׳
אלו דברים האמורים בתור׳
במשפט שאילו לא נאמרו
היה כדי לאומרן׳ ואת חקת׳
חקותי תשמרו׳ דברים שה״
שהן גזירת מלך שיצר הרע
משיב עליהם׳ כגון אכילת
חזיר ולבישת שעטנז וט״
וטהרות מי חטאות׳ לכך
נאמ׳ אני יי׳ אני גזרתי עלי׳
עליך ואי אתה רשאי ליפט׳
ליפטר׳ ללכת בהן אל תפטר

מהם׳ שלא תאמר למדתי
את חכמת ישר׳ אלך ואלמד
חכמת האומות׳ ושמרתם וגו׳
את חקותי לרבות שאר דק״
דקדוקי הפרשה שלא פרט
הכתוב׳

ר׳ א׳

ליתן שמירה
ועשייה לחקים ושמירה
ועשייה למשפטים׳ וחי בהם
לעולם הבא׳ שאם תאמר בעו׳
בעולם הזה והלא סופו הוא
מת׳ אני יי׳ נאמן לשלם שכ׳
שכר׳ לא תקרבו׳ להזהיר הז״
הנקיבה כזכר׳ לכך נאמ׳ לשון
רבים׳ אני יי׳ לשלם שכר׳
ערות אביך׳ זו אשת אביך׳
אינו אומ׳ אלא כמשמעו׳ נא׳
כאן ערות אביך ונאמר להלן
ערות אביו גלה׳ מה להלן אש׳
אשת אביו אף כאן אשת אב׳
אביו׳ וערות אמך׳ להביא
אמו שאינה אשת אביו׳ ער״
ערות אשת אביך׳ לרבות אח׳
לאחר מיתה׳ מולדת בית אב
מולדת חוץ׳ בין שאומרים לו
לאביך קיים את אמה בין שא׳
שאומרים לו לאביך קיים את
אמה בין שאומרים לו הוצא
בת מאורסת בת פנויה׳ ערות
בת בנך וג׳ בכאן ומוסיפין
מדבר הכת׳ ובתו ובת בתו מא״
מאשתו׳ אינו לומד מערות
אשה ובתה לא תגלה׳ בין מכ״
שהיא מאחר בין שהיא מאיש
אחר קל וחומר לבתך׳ אלא
לפי שאין מזהירין מן הדין
למדוה בגזירה שוה׳

במסכ׳ יבמות׳

ערות בת אשת אביך׳ לאחר
שאינו חייב על שפחה
ונכרית׳ לפי שהוא אומר
מולדת חוץ׳ שאומרים לאביך

היינו יכול אפילו משפחה
ונכרית לכך נאמ' בת אשת אב'
אביך מולדת לקרובין ערו'
ערות אחי אביך לא תגלה מה
היא ערותו אל אשתו לא
תקרב אשת כנך היא לא אמ'
אמרתי אלא בשיש לבנך איש'
אישות בה פרט לאנוסה ושפ'
ושפחה ונכרית. שארה הנה
קרובות זו לזו. זמה. עצה. כת'
תרגומו עצת חטאין שיצ'
שיצרך יועצך לחטוא. ערוה
אשה ובתה לא אסר הכתוב
אלא על ידי נשואי הראשונה
לכך נאמר לא תקח לשון קח'
קיחה וכן לענין העונש איש
איש אשר יקח את אשה
ואת אמה לשון קיחה אבל
אנס אשה מותר לישא בתה.
אל אחותה. שתיהן כאחת.
לצרר לשון צרה לעשות את
זו צרה לזו. להעביר למולך. ס'
עז' היא שמה מולך ומה ה'
היא עבודתה שמוסר בנו לכ'
לכומרים ועושין שתי מדורות
גדולות ומעבירין את הבן ס'
ברגליו בין שתי מדורות. הב'
האש ומזמרין ומנגנים בתוף
וחליל בקול גדול כדי שלא ישמ'
ישמע האב את צעקת בנו
כדי שלא יזדעזע לבו וירחם על'
עליו ומונעו מן האש. לא
תתן. זו היא מסירתו לכומרין
להעביר למולך זו העברת ס'
האש. תבל היא. לשון קדש
וערוה וניאוף. וכן ואפי על
תבליתם.
לא״ תבל היא
לשון בלולה וער'
וערבוב זרע אדם וזרע בהמה.
ולא תקיא הארץ אתכם. משל
לבן מלך שהאכילוהו דבר מיאוס
מיאוס שאינו עומד במעיו ס'

אלא מקיאו כך ארץ ישראל
אינה מתקיימת עוברי עבירה
ולא תקיאו. לשון ריקון מריק'
מריקה את עצמה ומן הנ'
הנפשות העושות. הזכר
והנקבה במשמע. ושמרתם
את משמרתי להזהיר ב״ד על
כך. ולא תטמאו בהן אני ה'
אלהיכם. הא אם תטמאו כה'
בהן אינני אלהיכם ואתם נפס'
נפסלים מאחרי ומה הנאה
יש לי בכם ואתם מחוייבים
כלייה. לכך נאמר אני ה' אל'
אלהיכם.

חסלת

אחרי מות

ומפטירין ביחזקאל ויה'
ויהי דבר ה' אלי לאמ'
בן אדם התשפט הת'
התשפט את עיר וגו'

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל
כל עדת. מלמד שנאמרה פ'
פרשה זו בהקהל מפני שרוב
גופי תורה תלויין בה.

קדושים תהיו

הוו פרושים מן העריות ומן
העבירות. שכל מקום שאתה
מוצא גדר ערוה אתה מוצא
קדושה. ולמה נסמכה פרש'
פרשת עריות לקדושים תהיו
ללמדך כל הפורש מן העריות
נקרא קדוש. דכת' והיה הנש'
הנשאר בציון והנותר בירושל'
קדוש יאמר לו. שכל אותן ה'
הנהרגים בציון הם הרשעים
שטמאו בעריות ובטומ' וה'
והנותרים בירושלם צדיקים ה'
שלא נטמאו בעריות ובטומ'
ולכך נקראו קדושים. אמ' כיון
הפורש מן העריות נקרא ק'
קדוש. ולכך נסמכו שתי הפ'
הפרשות יחד. כך מצאתי
במדרש התורה.

ועוד נדרש

בפנים אחרים. כל מקום שאת'
שאתה מוצא גדר ערוה את'
אתה מוצא קדושה. דכת' אש'
אשה זונה וחללה וגו' וסמיך
ליה כי אני ה' מקדשם. וכת'
ולא יחלל זרעו בעמיו. וסמיך
ליה כי אני ה' מקדשו. קדוש
קדושים יהיו. אשה זונה וחלל'
איש אמו ואביו תיראו. כל
אחד ואחד תיראו אביו ואמו
זהו פשוטו.

ומדרשו

איש אין לי אלא איש אשה
מנין כשהוא אומר תיראו ה'
הרי כאן שנים. אם כן למה
נאמר איש מפני שהאיש ה'
ספק בידו לעשות. אבל אשה
רשות אחרים עליה. אמו וא'
ואביו תיראו. כאן הקדים אם
לאב לפי שגלוי לפניו שהבן
ירא את אביו יותר מאמו ה'
לפי שמשדלתו בדברים. ואת
שבתותי תשמורו. סמך שמי'
שמירת שבת למורא אב ואמ'

ובכיבוד הקדים אב לאם
לפי שגלוי שהבן מכבד אמו
יותר מאביו לפי

לומר אע״פ שהזהרתיך על
מורא אב אם יאמר לך חלל שבת
אל תשמע לו וכן בשאר כל
המצות. אני יי׳ אלהיכם. את׳
אתה ואביך חייבין בכבודי
לפיכך אל תשמע לו לבטל את
דבריי. איזהו מורא לא ישב
במקומו ולא ידבר במקומו :
ולא יסתור את דבריו. ואיזהו
כבוד מאכיל ומשקה מלביש
ומנעיל ומכניס ומוציא: אל
תפנו אל האלילים לעובדם :
אליל. לשון אַל. כלא הוא
חשוב. ואלהי מסכה. תחילתן
אלילים הן ואם פונה אחרי
אחריהם סופך עשה אותן
אלוהות. לא תעשו לכם ולא
אחרים לכם. ואם תאמר לא
תעשו לעצמיכם אבל אחרי׳
עושין לכם. הרי כבר נאמר
לא יהיה לך אלהים אחרים :
לא שלך ולא של אחרים.

שנינו באגדה

עשרת הדברות כלולין בפר׳
בפרשה זו. בדברות כת׳ אנ׳
אנכי יי׳ אלהיך. וכאן כת׳ אני
יי׳ אלהיכם. בדברות כת׳ לא
יהיה לך אלהים אחרים. וכאן
כת׳ אל תפנו אל האלילים. בד׳
בדברות כת׳ לא תשא את
שם יי׳ אלהיך לשוא. וכאן :
כת׳ לא תשבעו בשמי לשקר.
בדברות כת׳ זכור את יום השב׳
לקדשו. וכאן כת׳ את שבתותי
תשמורו. בדברות כת׳ כבד
את אביך ואת אמך. וכאן :
כת׳ איש אמו ואביו תיראו :
בדברות כת׳ לא תרצח. וכאן
כת׳ לא תעמוד על דם רעך.
בדברות כת׳ לא תגנב. וכאן :
כת׳ לא תגנבו. בדברות כת׳
לא תענה [illegible] וכאן כת׳
לא תלך רכיל. בדברות כתיב
לא תחמוד. וכאן כת׳ לא תעש׳
תעשוק ולא תגזול. כד׳

נדרש במדרש

וכי תזבחו. לא נאמרה פרש׳
זו אלא לומר שלא תהיו ז׳
זביחתן אלא על מנת לומר
לאוכלן בתוך הזמן הזה שאם
לקבוע להם זמן אכילה הרי
כבר נאמר ואם נדר או נדבה
זבח קרבנו וג׳ לרצונכם תז׳
תזבחוהו. תחילת זביחתו ת׳
תהיו על מנת נחת רוח של׳
שיהיו לכם לרצון שאם ת׳
תחשבו עליו מחשבת פסול
לא ירצה עליכם לפני לרצ׳
לרצונכם. אפיימנט. וזהו
לפי פשוטו.

ורבותי׳ למדו

מכאן למתעסק בקדשים
שפסול. שצריך שיתכוין :
לשחוט. ביום זבחכם יאכ׳
כשתזבחוהו תשחטוהו על
מנת זמן זה שקבעתי לכם
כבר. ואם האכל יאכל וג׳ :
אם אינו ענין לחוץ לזמנו
שהרי כבר נאמר ואם האכל
יאכל מבשר זבח שלמיו וג׳
תנהו ענין לחוץ למקומו :
יכול יהו חייבין כרת על אכ׳
אכילתו. ת״ל והנפש האוכלת
ממנו עונה תשא. ממנו ול׳
ולא מחבירו. יצא השוחט
במחשבת חוץ למקומו. ונ׳
ונאמר עון ישא בנותר
גמור הכתוב מדבר ואינו ב׳
ענוש כרת על הנשחט חוץ
למקומו שכבר מיעטו הכת׳
זה בנותר גמור מדבר.

ובמס׳ כריתות

למדו רבותינו

בגזירה שוה פגול מנותר.
טמא ומרק פיגולים כליהם :
לא תכלה פאת וג׳ שיניח פא׳
פאה בתוך שדהו. ולקט קצ׳
קצירך. שבלים הנושרים בש׳
בשעת קצירה אחת או שת׳
שתים. אבל שלוש אינן לקט.
לא תעולל. פרט לא תטול עו׳
עוללות שבה. והן ניכרות :
איזהו עוללות כל שאין בה
לא כתף ולא נטף. פרט כרמך
גרגירי ענבים הנושרין בשע׳
בשעת בצירה. אני יי׳ אלה׳
אלהיכם דיין ליפרע. ואינ׳
גובה מכם אלא נפשות. שנ׳
אל תגזול דל וג׳ כי יי׳ יריב
ריבם וקבע את קובעיהם נפ׳
נפש. לא תגנבו. אזהרה לגנ׳
לגונב ממון. לא תגנב שבע׳
שבעשרת הדברות אזהרה
לגונב נפשות. דבר למד מענ׳
מעניינו שחייבין עליו מית׳
בד׳. לא תכחשו. לפי שנאמר
וכחש בה ושלם קרן וחומש.
למדנו העונש. אזהרה מניין
ת״ל לא תכחשו. לא תשקרו.
לפי שנ׳ ונשבע על שקר ישל׳
ישלם. למדנו לעונש. אזהרה
מניין ת״ל לא תשקרו. לא תגנ׳
לא תגנבו לא תכחשו לא
תשקרו לא תשבעו. אם גנ׳
גנבת סופך לכחש סופך לש׳
לשקר סופך לישבע לשקר.
לא תשבעו וגו׳ מה נאמר לפי
שנ׳ לא תשא את שם יי׳ :
אלהיך לשוא. יכול לא יהא
חייב אלא על שם המיוחד.
ת״ל לא תשבעו בשמי. כל שם
שיש לי. לא תעשוק הכובש
שכר שכיר. לא תקלל חרש
אין לי אלא חרש. מניין לרבות

לא תלין פעו׳ שכי׳ אתך עד
הפעולה עד בקר בשכיר יום הכתוב
מדבר שיציאתו משתשקע החמה לפי
כך זמן גבוי שכרו כל הלילה ובמקום
אחר הוא אומר לא תבא עליו השמש
מדבר בשכיר לילה לפי כך זמן גבוי
שכרו כל היום [illegible]
[illegible]

את כל היום ה״ו כענין לא
תאמר׳ אם בן לוה מומר חרש
זה חרש ומומר שהוא בכה״
בחיים׳ אבל אמת שאינו בכ״ה
בחיים׳ לפני עור לא תתן מכ״ש
מכשול׳ לפני הסומא בדבר
לא תתן עיצה שאינה הוגנת
לו׳ אל תאמר לו מכור שדך
וקח לך חמור ואתה עוקף ה״
עליו ונטלה הימנו׳ ויראת
מאלהיך׳ לפי שהדבר הזה
אינו מסור לבריות לידע אם
דעתו של זה לטובה אם לא
לרעה ויכול להשמט ולומר
לטובה נתכוונתי׳ לכך נאמר
בו ויראת מאלהיך המכיר
מחשבותיך׳ וכל דבר המסור
ללבו של אדם העושהו ואין
שאר הבריות מכירות בו׳ נ״
נאמר בו ויראת מאלהיך׳ ל״
לא תעשו עול במשפט׳ מל״
מלמד שהדיין המקלקל את
הדין קרוי עול שנאי ומשו״
ומשוקץ חרם ותועבה׳ שנ׳
שהחרם קרוי תועבה׳ כי ת״
תועבת ה׳ כל עושה אלה׳
כל עושה עול׳ והתועבה ״
קרוי חרם ושקוץ שנ׳ לא תב״
תביא תועבה אל ביתך והיית
חרם כמוהו שקץ תשקצנו
ותעב תתעבנו כי חרם הוא׳
לא תשא פני דל׳ שלא תאמ׳
עני הוא והעשיר חייב לפר״
לפרנסו אזכנו ונמצא מתפר״
מתפרנס בנקיות׳ לא תהדר
פני ה״׳ שלא תאמר עשיר
הוא זה בן גדולים הוא היאך
אבישנו ואראה בבשתו
ענוש יש בדבר׳ לכך נאמר
לא תהדר פני גדול׳ בצדק ת״
תשפוט׳ כמשמעו׳
ד״א הוי דן את חבי״
חבירך לכף זכות׳

אבל לשון

היוגרה ומשוערת פל״נ
ואחריו׳ בצדק תשפט
עמיתך׳ אל תדין את
חבירך עד שתגיע ל״
למקומו׳ וזהו מדרשו
ופשוטו כמשמעו׳ לא תלך
רכיל׳ אומר אני׳ על שם ש״
שכל משלחי מדנים ומספרי
לשון הרע הולכי בבתי רע״
רעיהם לרגל מה יראו רע ״
או מה ישמעו רע לספר בש״
בשוק׳ נקראין הולכי רכיל
הולכי רגלה׳ אשפיימנט׳
ודומה לדברי שלום ומעיד
רכילות שאין כתוב בלשון ה״
הליכה׳ לא תלך רכיל׳ הולכי
רכיל נחשת וברזל׳ ושאר
לשון הרע אין כתוב בו הל״
הליכה׳ כגון מלשני בסתר
רעהו׳ לשון רמייה׳ לשון ״
מדברות גדולות׳ לכך אומר
אני שהלשון לשון הולך
ורגל׳ שהכ״ל [illegible]
בגלל׳ שכל היוצאות שמו״
שמועותיהם וממקום אחר
מקום לפות הוא בו׳ מה כלה
וכלי׳ גמל גבה׳ וקוה׳ עוז
בלוה׳ ורש׳ דין בערי׳ ובן
ורגל בעורך׳ רגל ותר׳ מה
לומר רעה עלי׳ ובן לא רגל
על לשונו׳ ובן רוכל הסוחר
שהולך ואחר כל סחורה׳ ר״
רוכל׳ וכל המוכר בשמים ״
להתקשט בהן הנשים על
שם שמחזר תמיד בעיירות׳
נקראו רוכל לשון רגילות׳ ד״א
לא תיכול קורצין׳ ואכלו קר״
קורציהון דיהודאי׳ ואכל ״
מה קורצו כי מלכו׳ נראה
בעיני שהיה משמטן לאכל
בבית המקבלים ובדיה בב״

שום הלעטה נקראות אוכלי״
חיזוק שהכריז ומקוימים
ומעידים על היוצות׳ ואותה
הלעטה נקראות אוכלת קור״
קורצין׳ לשון קורץ בעיניו ״
שכן דרך הולכי רכיל לקרוץ
בעיניהם ולרמוז דברי רכילו״
רכילותם שלא יבינו שאר ״
השומעים׳ לא תעמוד על
דם רעך לראות במיתתו ו״
ואתה יכול להצילו כגון טו״
טובע בנהר וחיה או ליסטי׳
ליסטים באו עליו׳

ורבותינו

דרשו לא תעמוד על דם ר״
רעך׳ לא תעמוד במיתה ע״
עצה שנתכוון עיצה להרוג
את רעך אלא הפרד ממנה׳
ד״א לא תעמוד׳ לש׳
לשון שתיקה׳
כמו כי עמדו ולא ענו עוד׳
כמו ונפתחו עמדו כל העם
בעריו׳ כלו׳ לא תתן שת״
שתיקה לפיך אם יועצים ״
עליך להורגו אלא פתח פיך
לדבר עליו טובה והפר את
ואתה עיצה אם הוכל׳
ד״א לא תעמוד על
דם רעך׳ אם ה״
חס ושלום שיתגבר עליך
יצרך שתשפוך דמי אחיך
לא תעמוד על הדם כדרך ״
ששופכין האומות כשהוא
אומר והם את חבירו עומד
עמו ומלחש עליו ולא ינקם
לעולם׳ אבל אתה אל תעשה
כן שלא שום לא ינקמו ״
ממך בעולם הזה ינקמו בעו״
בעולם הבא׳ ומוטב לך להי״
להינקם ממך בעולם הזה
כדי שתירש העולם הבא׳ ״
ת׳ אומ׳ ייט׳ נאמן לשלם ע״

שכר ומאין לפרע. ולא תש'
תשא עליו חטא. לא תלבין
את פניו ברבים. לא תקום. ת'
אמ' לו השאילני מגלך. אמ' לו
לאו. למחר אמ' לו השאילני
קרדומך אמ' לו איני משאילך
כדרך שלא השאלתני. זו ה'
היא נקימה. ואיזו היא נטי'
נטירה אמ' לו השאילני ק'
מגלך אמ' לו לאו. למחר אמ' ל'
לו השאילני קרדומך. אמ' לו
הילך. ואיני כמותך שלא השא'
השאלתני. זו היא נטירה.
שנוטר האיבה בלבו ואע"פ ש'
שאינו נוקם. ואהבת לרע'
לרעך כמוך.

אמ' ר' עקיבא

זה כלל גדול בתורה. את חקו'
חקתי תשמרו ואלו הן בה'
בהמתך לא תרביע כלאים. ו'
וג'. חקים הם גזירת מלך ש'
שאין טעם לדבר. ובגד כלאי'
למה נאמר לפי שנ' לא תלבש
שעטנז צמר ופשתים יחדו.
יכול לא ילבש גיזי צמר ואני'
ואניצי פשתן ת"ל בגד ומנין ל'
להביא את הלבדין ת"ל שעטנז.
דבר שהוא שוע טווי ונוז.
ואו' אני נוז לשון דבר המלו'
ושזור זה עם זה לחברו. פיי'
פיישטיר בלע"ז כמו חוטין
לנוזי רזית בהן. שאינו ומ'
ומפרשין לשון טוש. פלייש'
פליישטרו. ווישטיר. ול'
ולשון שעטנז

פירש מנחם

מחברת צמר ופשתים. נח'
נחרפת לאיש. מיועדת ל'
לאיש. ואיני יודע לו דמיון
במקרא. ובשפחה חציה
כנענית וחציה בת חורין ה'

המאורסת לעבד עברי שמו'
שמותר בשפחה הכתוב מד'
מדבר. והפדה לא נפדתה ה'
פדויה ואינה פדויה. ופתם
פדיון בכסף. או חפשה. בג'
בשטר. בקרת. לשון מכות
תהיה. היא ולא הוא. כי לא
חפשה. לפיכך אין חייבין ע'
עליה מיתה שאין קידושיה
קידושין. וחייב מיתה. ונ'
ונסלח לו מחטאתו אשר
חטא לרבות את המזיד כ'
כשוגג. וערלתם ערלתו ו'
ואטמתם אטימתו. יהיה א'
אטום ונסתר מליהנות ממנו.
שלש שנים לכם ערלים. ו'
ואיזהו זמנו משעת נ'
נטיעתו. יכול אם הצניעו עד
לאחר שלש יהא מותר ת"ל
יהיה. בהוייתו יהא. יהיה ק'
כל פריו קדש. כמעשר שני
שכתוב בו כל מעשר הארץ
וג' קדש לה'. מה מעשר ש'
אינו נאכל חוץ לחומת ירוש'
ירושלים אלא בפדיון אף זה
כן. ודבר זה הילולים לה' הוא
שנושאו לשם לשבח ולהלל
לשמים. להוסיף לכם תבוא'
תבואתו. המצוה הזאת ש'
שתשמרו תהיה להוסיף לכם
תבואתו. שבשכרה אנ'
אברך לכם פירות הנטיעה.

הא אם חופה / דקדושיה קי'

היה ר' עקיב'

אומר דברה תורה כנגד
יצר הרע שלא יאמר אדם
הרי ארבע שנים אני מצטע'
מצטער בו חנם. לכך נאמר
להוסיף לכם תבואתו. אני
ה'. המבטיח על כך ונאמן
לשמור הבטחתי. לא תא'
תאכלו על הדם.

להרבה פנים

נדרשת מקרא
זה' בסנהדרין'

שלא יאכלו מבשר קדשים
לפני זריקת דמים. ואזהרה ל'
לאוכל מבשר חולין עד ש'
שתצא נפשה.

ועוד נדרש

לא תאכלו על הדם. מדבר על
הולכי רכיל שהולכין בבית א'
אחד לאכול שם ונתנו עיצה
להרוג. אחד במיתתו. וכיו הכ'
הכת. והזהירך לא תאכלו על
אותו הדם שאוכלתם תועבה
ומשוקצת היא לה' לפני' ה'

ועוד נדרש

לא תאכלו על הדם. מדבר כ'
כישמעאל בן נתניה שאכל
עם גדליה בן אחיקם
והראה לו פנים של רצון ו'
ולא הספיק לגמור הסעודה
עד שקם הוא וחבריו והרג'
והרגוהו כמפורש בירמיה.

ועוד נדרש

לא תאכלו על הדם. שלא ח'
חס ושלום שתהרג את ח'
חבירך לא תשב על דמו ו'
ותאכלו עליו כדי שלא ינקם
לעולם כדרך שעושין האומ'
האומות שאוכלין על דמו של
נהרג ולא ינקם לעולם.

ועוד נדרש

לא תאכלו על הדם. אזהרה
לבית דין שאם יחייבו נפש
אחד להריגה שצריכין ל'
להתענות כל אותו היום.

ועוד נדרש

לא תאכלו על הדם. לא תאכלו
קודם שתתפללו על דמכם.

ועוד נדרש

לה הרבה פנים. לא תנחשו. ג'
כגון אילו המנחשין בחולדה
ובעופות. פתו נפלה מפיו. ג'
צבי הפסיקו בדרך. לא תעו'
תעונן לשון עונות ושעות
שאומרים יום פלוני קשה
להתחיל בו מלאכה. שעה
פלונית יפה לצאת. לא תק'
תקיפו פאת ראשכם. זה הג'
המשוה צדעין לאחורי אז'
אזנו ולפדחתו ומשיר היקף
ראשו עגול סביב. שעל אח'
אחרי אזנו עיקרי שערו לו'
למעלה ומצדיו הרבה. פאת
זקנכם. סוף זקנו וגבוליו והן
חמש. שתים בכל לחי ולחי
למעלה אצל הראש שהוא
רחב ויש בו פאות הרבה.
ואחת מלמעלה בסנטרו.
מקום חיבור שני הלחיים
יחד. ושרט לנפש. כך דרכן
של אמוריים להיות מסרטין
את בשרם על מת. וכתבת
קעקע. כתב מחוקה ותקוע
שאינו נמחק לעולם. קעקע
לשון והוקע אותם והוקענום
תוחבין עץ בארץ ותולין או'
אותו עליהם. ומינו מחוקין
ותחובין בקרקע. קעקע. ג'
פורפויינט בלע"ז. כמו ותקע
ויקעקע את כל הבירה. אני
יי' אלהיכם. נאמן לשלם שכ'
שכר. אם לא תחנם במעו'
בעיניכם. והוא שנ' חכו ממ'
ממתקים. יש חיך מתוק מז'
מזה. אל תחלל את בתך לה'
להזנותה. במוסר בתו פנויה
לביאה שלא לשם קידושין. ג'
ולא תזנה הארץ. אם אתה

עושה כן הארץ מזנה את
פירותיה לעשותם במקום
אחר ולא בארצכם. וכן הוא
אומר וימנעו רביבים וגו'. ג'
ומקדשי תיראו. לא יכנס
לו במקלו ולא במנעלו ובפו'
ובפונדתו ובאבק שעל רגליו
ואע"פ שאני מזהירכם על
המקדש את שבתותי תש'
תשמורו. אין בנין בית המק'
המקדש דוחה השבת. אל
תפנו אל האובות. מזהיר
לבעל אוב וידעוני. בעל אוב
זה פיתום המדבר משחיו. ג'
ידעוני המכניס עצם חיה
ששמה ידוע לתוך פיו וה'
והעצם מדבר. אל תבקשו
להיות עסוקים בם. שאם ב'
תעסקו בם אתם מטמאים
לפני ואני מתעב אתכם. אני
יי' אלהיכם. דעו במי אתם
מחליפין אותי. מפני שיבה
תקום. יכול זקן אשמאי. ת"ל
זקן אין זקן אלא שקנה
חכמה. והדרת פני זקן. איז'
איזהו הידור לא ישב במקו'
במקומו ולא ידבר במקומו
לא סותר את דבריו. יכול
יעצים עיניו כאילו לא ראה'
ראיהו לכך נאמר ויראת מא'
מאלהיך. שהרי דבר זה מס'
מסור ללב. וכן של עושהו
שאין מכירו אלא הוא. וכל
דבר המסור ללב נאמר בו
ויראת מאלהיך. לא תונו
אותו. אונאת דברים. לא תאו'
תאמר לו אמש היית עובד
ע"ז עכשיו אתה בא ללמו'
תורה שניתנה מפי הגבורה.
כי גרים הייתם. מום שבך
אל תאמר לחבירך. אני יי'
אלהיכם. אלהיך ואלוהו אני.
לא תעשו עול במשפט. זה

לדין הרי כבר אמור לא תעשה
עול במשפט. ומהו משפט
השני כגון הגון המדה המש'
המשקל והמשורה. מלמד
שהמודד נקרא דיין שאם
שיקר במדה הרי הוא מקל'
מקלקל את הדין. וקרוי עול
שנוי ומשוקץ חרם ותועבה
וגורם לחמשה דברים האמורי'
בדיין. מטמא את הארץ ומח'
ומחלל את השם. ומסלק את
השכינה. ומפיל את ישראל
בחרב. ומגלה אותם מארצם.
במדה. זו מדת הארץ. במש'
במשקל כמשמעו. במשורה
היא מדת הלח והיבש. אבני
צדק הן המשקלות ששוקלין
כנגדן. איפה. היא מדת יבש
הין זו מדת הלח. אשר הוצ'
הוצאתי אתכם על מנת כן.
ד"א אני הבחנתי במצ'
במצרים בין טיפה
של בכור לטיפה שאינה
של בכור. ואני נאמן ליפרע
ממי שטומן משקלותיו במ'
במלח להונות את הבריות
שאין מכירין בהן. אל בני ישר'
תאמר. ענושין על האזהרות
מות יומת. בב"ד. ואם אין כח
בב"ד עם הארץ מסייעין אות'
אותו. עם הארץ שבגינן
נבראת הארץ. עם שעתידין
לירש את הארץ על ידי מצות
הללו. אתן את פני. פנאי שלי
פונה אני מכל עסקיי ועוסק
בו. כך נדרש

בתורת כהנים

באיש. ולא בעובר שאין בו
העונש נכרתין. כי מזרעו ג'
נתן למולך. לפי שנ' מעביר
בנו ובתו באש. בן בנו ובן בתו
מניין ת"ל כי מזרעו. זרע פסול

ומניין ת״ל כהתו ומרעו לה״
לאמר׳ כך נדרש

בתורת כהנים׳

לומר טמאין את מקדשי׳ ה
את כנסת ישר׳ שהיא מקו׳
מקודשת לי׳ כלשון ולא יחלל
את מקדשי׳ אם העלם יעל׳
יעלימו׳ אם העלימו בדבר
אחד סוף שיעלימו בדברים
הרבה׳ אם העלימה סנהדרי
קטנה סוף שמעלימות סנה״
סנהדרי גדולה׳ ובמשפחתו׳

אמר שמעון

וכי משפחה מה חטאה
אלא לאמרך שאין לך משפ״
משפחה שיש בה מוכס ש
שאין כולה מוכסין שכולן
מחפין עליו׳ והכרתי אותו
למה נאמר לפי שנ׳ ובמש״
ובמשפחתו׳ יכול כל המש״
המשפחה בהכרת ת״ל אותו׳
אותו בהכרת ואין כל משפ״
משפחתו בהכרת אלא בי״
ביסורין׳ לזנות אחרי המולך
לזנות שיור ע״ז שעבודתו
בכך ואפילו אינו עבודתו׳
והתקדשתם׳ זו פרישות ע״ז
אביו ואמו קלל׳ לרבות לאח״
לאחר מיתה׳ דמיו בו׳ זו ב
סקילה וכן דמיהם בם׳ ופש׳
ופשוטו של מקרא כמו ב
דמו בראשו אין ענש על
מיתתו אלא הוא׳ שהוא
גרם לעצמו שיהרג׳ ואיש׳
פרט לקטן׳ אשר ינאף את
אשת איש׳ פרט לאשת
קטן׳ לומר שאין קידושין
לקטן׳ ועל אשר ינאף את אשת
חייתי לך אשר ינאף את
אשת רעהו׳ פרט לאשת
גוי׳ לומר שאין קידושין
לגוי׳ ואת אשתו מאת התירו׳ כלו׳
ואת היוצאת בתורה פס״
פתם יכנה אליו הלכה׳ הכל
עשו׳ גויי׳

לא

מבלבלין זרע הם
היות זרע הכן׳ ממשכבי א״
אשה׳ ומנים כמכחול בש״
בשפופרת׳ ישרפו אותו וא״
ואתהן׳ את אחת יכול לומר
אשתו הראשונה ישרפו׳ ת״ל
שהרי נשואה בהיתר ולא
נאסרה עליו׳ אלא כגון כל
שבא על חמותו ואם חמו׳
חמותו׳ כנבנ״

ויש מרבותינו

שאמרו אין כאן
אלא חמותו׳ תנ״

ואת הבהמה תהרגו׳ אם
אדם חטא בהמה מה חט״
חטאת׳ אלא מפני שבא
לאדם תקלה על ידה לפיכך
אמ׳ הכת׳ תסקל׳ ק״ו וחומר
לאדם שיודע להבחין בין ט
טוב לרע וגרם תקלה לחב׳
לחבירו לעבור עבירה׳ כיו״
כיוצא בדבר אתה אומר
אבד תאבדון את כל המקו׳
המקומות אשר עבדו שם
הגוים׳ הרי ק״ו וחומר ומה
אילנות שאינן רואין וש״
ושומעין על שבאת לאדם
תקלה על ידם אמרה תורה
השחת שרוף וכלה׳ המת״
המתעה את חבירו מדרכי
חיים על אחת כמה וכמה׳
חסד׳ הוא׳ חרפה הוא

לשון ארמי

חופה׳ חיסודיו כך שמע׳

ומדרשו

אם תאמר קין נשא אח״
אחותו׳ חסד עשה המקום
לבנות עולמו ממנו׳ שנ׳ עו׳
עולם חסד יבנה׳ הערה ג״
גלה׳ וכל לשון ערוה גלוי ד
הוא׳ והוא יורדת כתיבה ד
לשם דבר׳ כמו ושה מגרת
אל וע׳ וכמו אחות מגרת
אח׳ והעראה זו
נחלקו בה רבותינו׳

ויש אומרים

נשיקת אבר׳ ויש אומרים ה
הכנסת עטרה׳ ערות אחות
אמך וג׳ שנה הכת׳ באמותו
לומר שהזהיר עליהן בין על
אחות אביו ואמו מן האב
בין על אחיותיהן מן האם
אבל על ערות אשת אחי׳
אביו מן האם לא הזהיר אל״
אלא על אשת אחי אביו מן
האב׳ אשר ישכב את דודתו׳
המקרא הזה בא ללמד על כ״
כרת האמור לומר שהוא
בעונש הליכה ערירי לכך
שנה בשני מקראות׳ ערירים
כתרגומו בלא ולד׳ ודומה לו
ואנכי הולך ערירי׳ יש לו ב״
בנים קוברם׳ אין לו בנים מת
בלא בנים׳ נדה היא השכיבה
הריות טמאה היא ומאוסה׳

ורבותינו

דרשוהו לאיסור הערוה בה
בנידה׳ שהערוה מפורשת
בה׳ את מקורה הערה ולא ב
ומקוץ כמו קצתי בחיי ל״
לשון מאוס כמו אורט שהו׳
שהוא קץ במאוס׳ והבדלתם
בין הטהורה לטמאה׳ אין צ
צריך לומר בין פרה לחמור׳
שהרי מובדלים ומוכרים הם׳
אלא בין טהורה לך לטמאה

לך' בין נשחט רובו של סימן
לנשחט חציו. ובמה בין חיה
לחיה אלא שערה. אשר
הבדלתי לכם לטמא לאסור.
ואבדיל אתכם מן העמים לה'
להיות לי. אם מובדלים אתם
מהם הרי אתם שלי ואם לאו
הרי אתם של נבוכד נצר וח'
וחבריו.

ר' אליעזר בן

עזריה אומר מנין ש'
שלא יאמר אדם קצה
נפשי בבשר חזיר אי
אפשי ללבוש כלאים
אבל אפשי ומה אע'
אעשה ואבי שבש'
שבשמים גזר עלי
ת"ל ואבדיל אתכם מן
העמים להיות לי. נמ'
שתהיו הבדלתכם מן
מהם לשמי. פורש מן
העבירה ומקבל עליו
עול מלכות שמים. ב'
כי יהיה בהם אוב או ידעוני
וג'. כיון נאמר בהם ויתר דר'
למעלה נאמר בהם כרת. ענ'
עונש והתראה בסקילה. ומ'
ומזהיר בלא התראה בהכרת.
ושגגתו חטאות. וכן כל מה
מיני מיתות שנאמר בהן ב'
כרת.

חסלת

קדושים תהיו.

ואם מצירין בתר' ע'
עשר הלין כבני ב'
כושיים וג'. והלין כת'

כתובה בנסחיות עמום. ט

אמ' אל הכהנים בני אהרן ואמ'
ואמרת אליהם. אמור ואמ'
ואמרת. להזהיר גדולים על
על הקטנים.

אמ' ר' יוחנ' כל

מקום שאתה מוצא שתי
אמירות זו אחר זו צריך ל'
לדרוש. ויאמר אחשורוש
ויאמר לאסתר המלכה אם
הוא מוטב ואם לאו אמרי
שהוא מוצא בו ויאמר
אל אחשורוש ויאמר כה אמר
אד'. אמ' כיון שאמר ואמרת
ראשונה לאת מצוה יט'
יטמא והשנייה לאחרים
לא יטמא. ת"ל בני אהרן.
יכול חללים ת"ל הכהנים. בני
אהרן אמ' בעלי מומין במ'
במשמע. בני אהרן ולא
בנות אהרן. לא יטמא במ'
בעמיו. בעוד שהמת בתוך
עמיו. יצא את מת מצוה. כי
אם לשארו. אין שארו אל'
אלא אשתו. הקרובה. לר'
לרבות את הארוסה. אשר
לא היתה לאיש. למשכב.
לה יטמא. מצוה. לא יטמ'
יטמא כשל בעמיו להחלו ב'
לא יטמא לאשתו פסולה.
שהוא מחולל בה בעודה
עמו. וכן פשוטו של מק'
מקרא. לא יטמא בעל
כשאינו בעוד שהיא בתוך

עמין שיש לה קוברין. שנ'
שיונה את אשה. ובראוה ב'
שאמר אמרתי לך באותו ענ'
שהוא לחללו ומכהונתו. לא
יקרחה קרחה. על מת. והלא
אף ישר' הוזהרו על כך אלא
לפי שנ' בישר' בין עיניכם ב'
יכול לא יהיו חייב על כל הר'
הראש ת"ל בראשם. ואלהרו
ישר' והכהנים בגזירה שוה.
נאמר כאן קרחה ונאמר בה'
בישר' קרחה מה כאן כל
הראש במשמע אף להלן
כל הראש במשמע. כל מה
מקום שיקרח בראש ומה
להלן על מת אף כאן על מת.

בתורת כהנים

ופאת זקנם לא יגלחו. לפי ש'
שנ' בישר' לא תשחית. יכול
לקטו במלקט ורהיטני יהא
חייב. לכך נאמר לא יגלחו ב'
שאינו חייב אלא על דבר ש'
הקרוי גלוח ויש בו השחתה.
וזהו תער. ובבשרם לא ישר'
ישרטו שרטת. לפי שנאמ'
בישר' ושרט לנפש לא תתנ'
תתנו. יכול שרט חמש שרי'
שריטות לא יהיו חייב אלא
אחת. לכך נאמ' לא ישרטו ב'
שרטת לחייב על כל שריטה
ושריטה. שתיבה זו יתירה
היא לדרוש. שהיה לו לכת'
לכתוב לא ישרטו ואין כי יד'
יודע שהוא שרטת. קדושי'
יהיו. על כרחם יקדשום בד'
בד'. זונה. שנבעלה בעילת
ישר'. חללה. שנולדה מן ב'
הפסולין. וקדשתו. על כרחו.
שאם לא רצה לגרש הלק'
הלקיהו ויסרהו עד שיגרש.
קדוש יהיה לך. נהג בו קדש
לפתוח בו לכל דבר בראשונה.

ולכך ריבוין כפעורה וכת
ויש כהן כי תחל לועת כשה
כשתחלל על ידי ועת שהיתה
בת מחויקת בעל ויעתה יהו מן
היורופין יהו מן הנשויין

ורבותינו

נחלקו כרבי והכל מודים ש
שליו דיבר הכתוב בפעיה יוכ
יוביה היינו מחללת חילולה
וביותה יות ככורו שיוודי
עליו יוור שוו ילד יורר ש
שוו גידל ליו יפרע ליו יגדל
פרע על יוכלו ויויהו גידול
פרע יותר ושלשים יוט
נעל כל נפשות יות ביוהל
הות נפשת להכיין רביעית
רם הכיו מן הות שמטמין
ביוהל הות ליובין וליוהו לין
יטמין ליובו יולין להתיר
וות משה ומן המיקרש לין
יעין יויע הולך יוחרי המיטה

ורעוך דרשנו

רכותיט מיכאן ש
שכהן גדול מיקרי
מיקריב אוטן יכן
מש מועו יוג יום מתן יומו
ויומן יויע ערך ליעות מן
המיקרש יולין שטר עטרה
ולין יחלל יות ומיקדשי שיוי
שיויט ומחלל בנך יות העטן
העטרה שהרי התיר לו הכת
הין סתן הדיוט שעבר יוטן
חילל חללה שעורה מפסול
כהונה ולין יחול ורעך הא
יום נשין יושה מן הפסולות
ורעו ומינה חלוחרין קוש
קרושת כהונה לחם יוהין
ומיוכל יולין כל הפעודך
קוויה לחם כמו עבד לחם
רב חרוש שחוטמו שקוע
כין שתי העינים שטחל ש

שתי עינו כיוחת שרוע
שיוחר ומחטרין ומיוטרין ב
גדולה ומחטרתה יוו שוקו
יוווכה מחטירתה יוו גבן
שוריעלש כלע שוגבין
עין עינו שערו יוודוב
ושוכב יוו הכלול בעינו ב
שיש לו בעינו דוק שקורין
טיליו כמו העוטה כדוק ב
שויט יוו תגלול דבר המ
המכלכל יות העין כגון חוט
לכן הנושך מן הלט ופופק
כפיריו שהויו עוגל החיקיג
יות השחור שקורין פרונ
פרוניליו והחוט הוה פופק
יות העוגל ונכנס בשחור
ותרגום הנלול חילין לשון
חלזון שהויו דומה לתולעת
ויוהו החוט וכן
כיטהר תכסי ישל
כמומי בכור חלזון
נחש יעינב גרב וב
וילפת מיני שחין הנ גרב
וי החרס שחין יבש מכפני
ומכחוין ילפת היין חוזית
המיערית ולוה נקריו שוה
ילפת שמלפפת והולכ
ער יום המיתה והוין לר
מכחוין ויבש מכפנים וכ
ומיקוט יחר קורין לגרב
שחין הלה מכחוין ויבש
מכפנים של וגרב וכחוב
כשסוך גרב יועל חוס קכ
קורין לילפת גרב וכשהוא
סמוך יועל ילפת קורין לכ
להוס גרב כך מפורש

במסכת מכורות

מרוח יושך תרגומו מריס
פחדין שפחדין ומוספין
עלוי כעינו שלו כתוהין סמו
גירי פחדין ישורגן כל יוכ
יושר מוס כו לרטת שיור

מיוחין מוס בו בשר מוחין ב
בו כפול היו יוס עבר מוחו ב
כשר לחם יולהיו כל ומיוכל
קדוי לחם מיקדשי הקדשים
יוחי נעוחרו קדשי קדשים ב
ליו נעוחרו קדשים קלים יוס
ליו נעוחרו הייתי יוחי קדשי ב
בקדשים יוכל בעל מוס שמ
שמיעין שהוקדו לר שיוכל
מושה בשר המילויים יוכל
בחוה ושוק של קדשים קלים
ליו יוכל שליו ומעים ור חוכ
חולק בהן לכך נעוחרו קדשים
קלים כך מפורש

במסכת זבחים

יוך יול הפרטת להוות שבע
הנ"יות שעל הפרכת ויול
המובח החיצון ושניהם
הוערכו ליכתב ומפורש

בתורת כהנים

ולין יחלל יות מיקדשי שיום
עבר עבודתו מחוללת ליפס
ליפסל וירבר ושה המיטה
יל יהרן וג ויול כל בני ישר
להוהיר כ על הכהנים וינ
ויעורו יוין טירה יולין פרי
פרישה וכן הוין חוכ ויער
מיוחרי טוהרו יוחר יפרשו
מן הקדשים ביחי טוחיותם
ויעורו מקושי בני ישר יושר
הם מיקרישים לי ולין יחלל ב
יות שם קדשי פרס המיקרין
ורשהו יושר הם מיקדשי
קדשי כהנים עשם כל יוש
יושר יקרב יוין קריבה וו יוכ
יולין יוכלה וכן מיעינו שנכ
שניוחרה יוהרה יוכלת קכ
קדשים בטוחיות כלשון נגכ
נגיעה בכל קדש ליו תגע ב
כפרשת יושה כי תוריע ב
יוהרה ליוכל

ולמדוה רבותי׳

בגזירה שוה נאמר ואשר לא
שחייבו על הנגיעה שהרי כ׳
נאמ׳ כרת על האכילה בט׳ את
אהרן שתי כריתות ואינו צ׳
ואם על הנגיעה חייב לא הוצ׳
הוצרך לחייבו על האכילה׳ כ׳
וכן הוא נדרש בתורת כהני׳
ומה יש נוגע חייב אם כן מה
ת״ל יקרב ואשר יקרב ע״כ
שאין חייבין עליו אלא משום ט״ט
טומאה אלא אם כן קרבו וכ׳
ותניא׳ ואם תאמר שלשה
כריתות בטומאות קדשים למה׳

כבר נדרש בב׳

במסכ׳ שבועות׳

אחת לכלל ואחת לפרט ואח׳
וטומאתו עליו טומאות כ׳
האדם עליו יכול בבשר הכת׳
מדבר׳ על הרחק ומשמע כ׳
אחת לאחר שמוש שטומאתו
פורחת ואחת הכת׳ מדבר וכ׳
והוא האדם שיש לו טהרה
בטבילה׳ ונכרתה יכול ואער
זה לעד זה יכרת ממקומו וכ׳
ויושב במקומו אחר ת״ל ומני׳
כל מקום אני׳ בכל טמאו נפש
מדי שנמאס בחת׳ בכל שהן
אשר יטמא לו׳ כשיעורו לא
לטמאו׳ וזהו כזית׳ לכל טומ׳
טומאתו׳ לרבות ז״ב זבה ונדה
ויולדת אם נוגע כהן נפש א״ה
אשר הנגע בו׳ כאחד מן הט״
הטומאות האלו׳ ואחר יאכל מן
הקדשים כי לחם הוא׳

נדרש ביבמות׳

בתרומה שאוסר לאוכלה
בהערב שמש׳ נבלה וטרפה׳
לא יאכל׳ לענין הטומאה
הזהיר כיון שאם אכל נבלה
עוף טהור שאין לו טומאות
מגע ומשא אלא טומאת
אכילה בבית הבליעה אסור
לאכול בקדשים׳ ושמרו את
משמרתי׳ ולא יאכל תרומה כ״ה
בטומאות הגוף׳ ומתו בו׳ לא
למדנו שהוא במיתה בידי ש׳
שמים׳ לא יאכל קדש בתו׳
בתרומה הכת׳ מדבר שכל
הענין דבר בה׳ תושב כהן
ושכיר׳ תושבו של כהן וש״ש
ושכירו׳ למכן תושב זה
נקנה קנוי פתח לפי שהוא דבק
ואיזהו תושב זה נרצע ש׳
שקנוי לו עד יובל׳ ואיזהו
שכיר זה קנוי קנין שנים כ׳
שיוצא בשש בא הכתוב ול״
ולימדך שאין גופו קנוי לו א״
לאדוניו לאכול בתרומתו׳ וכ״
וכהן כי יקנה נפש׳ עבד כנ׳
כנעני שקנוי לגופו׳ ואיל׳
ביתו אלו בני השפחות׳ וכ״
ואשת כהן אוכלת בתרומה
מן המקרא הזה שאף היא
קנין כספו׳ ועוד אמר ואתה
ומקרא אחר כל טהור בב״
בביתך וגו׳ כך נדרש

בספרי״

ואיש זר׳ ללוי וישראל אמ״
אלמנה וגרושה מן האיש
זר וזרע אין לה ממנו׳ ושבה
אל בית וגו׳ הא אם יש לה וכ״
זרע ממנו אסורה בתרומה
כל מן שהזרע קיים וכל זר
לא יאכל׳ לרבות אלו לה׳
להוציא את האונן שאוסר
בתרומה׳ ורות׳ אומרת לך
ולא ימעטו׳ כי יאכל קודש
תרומה׳ ונתן לכהן את הקוד׳
דבר הראוי להיות קדש׳ יצ״
שאינו טובל לו ומשתמש אלא
פירות של חולין והן נעשין
תרומה׳ ולא יחללו וג׳ להש״
להאכילם לזרים והשיאו אות׳
אותם את עון אשמה ע׳
עון באכלם את קדשיהם וכ״
שהוכרו לשם תרומה׳ וקד״
ויקדשו ונאסרו עליהם׳ והשי״
והשיאו אותם׳ זה אומר וכ׳
משלשה אותם שהיה ר׳ י׳
ישמעאל דורש בתורה שא׳
שאומרים בגוף עצמו אף כן
בזה אלו אותו כתי׳ וישא
אותו׳ הוא ונשא את עצמו
וכן ויקבור אותו׳ ויקבור א׳
את עצמו׳ כך נדרש

בספרי״

נדרים׳ הרי עלי׳ נדבתם׳ כ׳
הרי זו׳ לרצונכם׳ הביאו וכ״
דבר הראוי לרצות אתכם לכ׳
לפני׳ שיהא לכם [illegible] א״
ומייאש בלעז׳ ואיזהו הרא׳
הראוי לרצון תמים זכר בבקר
בכשבים ובעזים׳ יכול בעלת
העין אינו צריך הזהות ובנות׳
ואינו נפסל משום אלא בח״ם
בחסרון אבר׳ אפלו׳ והפריש
כרכוב׳ שרת׳ שם דבר של
מום שהוא לשון נקבה׳ ש״ש
שלא יהא בו מום של עורת׳
או שבר׳ לא יהיה חרוץ ריס
של עין שנפרק או נפגם או
שפתו׳ שנפגמה שנפרקה
או נפגמה׳ יבלת׳ ורוריוד
בלעז׳ גרב זיין חזזית׳ וכן יל״
ילפת׳ ולשון ילפת כמו ויל״
וילפת שמשון׳ שאחזה כ״כ
עד יום מיתה שאין לה רפו״
רפואה׳ לא תקריבו ג׳ לא
תקריבו ג׳ פעמים להזהיר על
הקדשן ועל שחיטתן ועל
זריקת דמן׳ ואשה לא תתנו כ׳
אזהרת הקטרתן׳ שרוע׳ אמ״

יום גדול והכיפור׳ קלוט׳ :
פרסותיו קלוטות׳ טרפה תע׳
העושה אותו׳ לבדק הבית׳
ולנדר׳ ולמזבח׳ לא ירצה׳ :
אותו הקדש כיון לרצות הוי
אומר זה הקרב׳ המזבח וכו׳
ומעוך וכתות ונתוק וכרות׳
בכלם אין בנדר׳ ומעוך׳ כמ׳
בציו ומעוכין ביד׳ כתות׳ יש׳ בכ״ל
אומר ומעוך׳ נתוק׳ תלושין
ביד׳ עד שנפסקו חוטין :
שתלויין בהן׳ אבל עטנין הן
בתוך הכיס׳ והכיס לא נתלש׳
וכרות׳ כרותין בכלי ועדין כ״ל
בכיס׳ ולא ליהוי׳ ומחוסר יוה׳
אומר׳ ובארצכם לא תעשו
דבר זה לפרט שום בהמה :
וחיה׳ ואפילו טריפה׳ לכך :
נאמר בארצכם׳ שאי אפש׳
אפשר לומר לא נעשו על
הפירוש אלא בארץ שהרי
פירוש חובת הגוף היא וכל
חובת הגוף נוהגת בין בארץ
בין בחוצה לארץ׳ ומיד בן
נכר׳ גוי שהביא קרבן ליד כה׳
ישראל להקריבו לשמים לא
הקריבו לו בעל מום׳ ואעפ׳ :
שלא נאסרו בעלי מומין לב׳
לקרבן בני נח אלא מום כן :
ומחוסרי אבר ואות טהרת :
בטוה שכשרות אבל על
המזבח משכן לא תקריבו׳
אבל תמורה הקבלו והם׳ :
לכך נאמ׳ לומעלה אחד איש
לרבות את הגוים שנודרים
נדרים ונדבות כישראל׳ כי
משחתם׳ חיבולהון לא ירצו
לכם לא ירצו לכפר עליכם׳
שור או כשב או עז׳

שנינו באגדה

שור בן יומו קרוי שור וכו׳
כי יולד׳ פרט ליוצא דופן :

אותו ואת בנו נוהג בנקיבה׳
שאסור לשחוט היום והבן׳
או הבת׳ ואינו נוהג בזכרים
ומותר לשחוט האב והבן׳ :
אותו ואת בנו׳ אות בנו ואו׳
ואותו במשמע׳ לרצונכם :
תזבחו׳ תחילת זביחתכם הש׳
הזהרו שתהיו לרצון לכם׳ :
ומהו הרצון ביום ההוא יאכ׳
ויאכל אל תשחטוהו על מנת
לאוכלו למחר׳ שאם תחש׳
תחשבו כן מחשבת פסול
לא יהיה לכם לרצון

ד״א

לרצונכם׳ לדעתכ׳
לדעתכם׳ ומכאן :
למתעסק שפסול בשחיט׳
בשחיטת קדשים׳ ואעפ׳
שפרט במוקדשין לשני ימים
חזר ופרט במוקדשין ליום :
אחד׳ שתהיו זביחתו על
מנת לאוכלו ביומו׳ ביום
ההוא יאכל׳ לא בא אלא
להזהיר שתהיו שחיטת
על מנת כן׳ שאם לקטעיה
ואין אוכלה כבר כתוב ובשר
זבח תודת שלמיו וג׳ אומ׳
ואו׳ רע אני גוזר על הדבר
ואל יקל בעיניך׳ ושמרתם׳
זו המשנה׳ ועשיתם זה
המעשה׳ ולא תחללו וגו׳ :
לעמוד על דברי ומדין כ״ה
ממשמע שנ׳ אל תחללו׳ :
ואמור קדש׳ ומה תלמ׳ לומ׳
ונקדשתי׳ מסור את עצמ׳
עצמך לקדש את שמי׳ יכו׳
יכול ביחידי׳ תל׳ בתוך בנ׳
ישר׳ וכשהוא מוסר את
עצמו ימסור על מנת למות
שכל המוסר את עצמו על
מנת הנס אין עושין לו נס׳

שכן מצינו

בחנניה מישאל ועזריה

שלא מסרו את עצמן על׳
מנת הנס שנ׳ הן לא ידיע׳
ליהוי לך וג׳ מיציל ולא מיציל
ידיע ליהוי לך וג׳ המוציא
אתכם׳ על מנת כן׳ אני אומ׳
נאמן לשלם שכר׳ דבר אל
בני ישר׳ ומועדיי אומ׳ עשה
מועדות שיהיו כהן ישראל
חלוקים שמעברים את
השנה על גליות ישראל עכ׳
שנעקרו ממקומן לעולות
לרגל׳ ועדיין לא הגיעו לירו׳
לירושלם׳ ששת ימים וג׳ מה
ענין שבת אצל המועדות
ללמדך שכל המחלל את המ׳
המועדות מעלין עליו כאלו
חילל את השבתות׳ אלה הם
מועדיי׳ למעלה דבר כע׳
בעיבור שנה וכיון הוא מ׳
מדבר בקידוש החדש׳ בין :
הערבים׳ משש שעות ולמע׳
ולמעלה׳ פסח לה׳ הקרבת
קרבן ששמו פסח׳ והקרבת׳
והקרבתם אשה וג׳ הן המו׳
המוספין האמורים בפנחס׳
ולמה נאמ׳ כאן לומר לך ש׳
שאין המוספין מעכבין זה
את זה׳ והקרבתם אשה לה׳
מכל מקום אם אין פרים :
הביא אילים׳ אם אין פרים׳
ואילים הביא כבשים׳ כל מקום
של שבעת כאן שם דבר
הוא׳ שבוע של ימים׳ וכן :
לשון שמונת ששת חמשת
שלשת׳ ואלופת עמודיה׳
אפילו ואלופת החשובות
לכם עצרה מצוך שיש :
חסרון כים בבטלה שלהן כג׳
כגון דבר האובד

כך הבנתי מת׳ מתורת כהנים׳

דקתני יטל יוג חולו של מ'
מועד יהיו מפור מלאכת
עבודה כו'. ראשית קצירכם
שתהיו ראשונה לקציר. ע"ה
עומר. עשירית האיפה וכן
היתה שנה. מין ומדה בע"ה
כעומר. והניג' ט' תנופה. ה'
מוליך ומביא מעלה ומוריד.
מוליך ומביא לעצר רוחות
רעות. מעלה ומוריד לעצר
טללים רעים. ודעוננם יום
הקריבו במשפט זה יהא
לכם ראשון. ממחרת השבת.
ממחרת יום ראשון של פ'
פסח. שאם יאמר שבת כמ"
בראשית איני יודע איזו ה'
היא. ועשיתם כבש. חובה
לעומר הוא בא. ומנחתו מ'
מנחת נסכין. שני עשרונים
כפולה היתה. קלי. קמח הב"
העשוי מכרמל. רך שמ"ו
שמיבשין אותו בתנור כמ"
כרמל. הן קליות שקורין פ'
גרניש. בכל מושבותיכם.

נחלקו בו חכמ' חכמי ישראל

יש שלמדו מכאן שהחדש
נוהג בחוצה לארץ. ויש
שאומרים לא כי אלא ללמד
שלא נענשו על החדש עד
אלא לאחר ירושה וישיבה.
משכיבשו וחלקו. ממחרת
השבת. ממחרת יום טוב.
תמימות תהיינה. ללמד
שמתחיל ומונה מבערב. מ'
שאם לא כן אינן תמימות.
השבת השביעית כתרגומו
שבועתיה שבועיא. עד
ממחרת השבת השביעית
תספרו ולא עד בכלל. והן מ"ט
יומים. חמשים יום והקרבת
מנחה חדשה. ביום הח"
החמשים תקריבוה.

זהו מדרשו

עד קייו מתקריבהו מאמר ה'
ממחרת מהחמשים. ופי'
ופירוש מפורש ולא עד
בכלל. ה' מנחה חדשה.
היא המנחה הראשונה
שהובאה מן החדש. ושם
העומר הרי קריבה מנחת
העומר אלא היא כשאר
כל המנחות. שהיו באות
מן השעורים. ממושבותי'
ממושבותיכם. ולא מחוצה
לארץ. לחם תנופה. לחם
תרומה. המורם לשם גבוה.
וזו היא המנחה החדשה.
האמורה למעלה. בכורים.
ראשונה לכל המנחות. שה'
למנחת קנאות הבאה מן
השעורים. לא תקריב מן
החדש קודם לשתי הלחם.
על הלחם. בגלל הלחם. חובה
ללחם. ומנחתם ונסכיהם.
כמשפט מנחה ונסכים.
המפורשים לכל בהמה כמ"
בפרשת נסכים. שלשה ע'
עשרונים לפר. שנים לאיל
ועשרון לכבש. וזו היא
המנחה והנסכים. חצי הה'
ההין לפר ושלישית ההין
לאיל ורביעית ההין לכבש.
ועשיתם שעיר עזים. יכ'
יכול שבעת כבשים ושעיר
האמורין כאן. הן שבעת
כבשים ושעיר האמורים
בחומש הפיקודים. כשה'
כשהוא מגיע אצל פרים
ואילים אינן הן. אומר מ'
מעתה אלו לעצמן ואלו
לעצמן. אלו קרבו בגלל
לחם ואלו למוספין. והבא'
הכהן אותם. ללמד שטעונ'
תנופה חיים. יכול טלן ת"ל
על שני כבשים. קדש יהיו.
לפי ששלמי יחיד קדשים
קלים הוזקק לומר בשלמי
ציבור. שיהו קדשי קדשים.
ובקצרכם את קציר ארצכם.
חזר ושנה לעבור עליו בב'
בשני לאוין.

אמ' אבדימס

בר' יוסי מה ראה הכתוב ליתנ'
ליתנה באמצע הרגלים פסח
ועצרת מיכן. ראש השנה
ויום הכפורים והחג מיכן. ה'
ללמד שכל הנותן לקט ש"
שכחה ופיאה ומעשר עני
כראוי מעלין עליו כאלו בנה
בית המקדש ומקריב קרבנו'
לתוכו. וכל שאינו נותן כראוי
כראוי מעלין עליו כאלו בית
המקדש קיים ואינו מקריב
קרבנותיו לתוכו. תעזוב. הנח
לפניהם והן ילקטו. ואין לך
לסייע את אחד מהם. אני
ייי אלהיכם. מוכן ליתן שכר.
זכרון תרועה. זכרון פסוקי
זכרון ופסוקי שופרות לזכור
לכם עקידת יצחק שקרב
תחתיו איל. והקרבתם אשה.
האמור כאן שלא נאמר בחומש
הפיקודים. אומ' כל מקום ודקי
ודקין שבתורה מעכבין.
מכפר הוא על השכן ואינו
מכפר על שאינו שכח. ו"ה
והקרבתם אשה. המוספים
האמורים בחומש הפיקוד'
והאבדתי. לפי שהוא אומ'
כרת בכל מקום ואיני יודע.
מהו כשהוא אומר והאבד"
והאבדתי ללמד על הכרת.
שאינו אלא אבדון. וכל מ"ה
מלאכה וג'. לעבור עליו בלאו

בלאוין הוכח׳ אנו להזהיר על
מלאכת הלילה מלאכת היום׳
מקרא קדש׳ קדשהו בכסות
נקייה ובתפילה ובכל שאר ה׳
ימים טובים במאכל ובמשק׳
ובמשתה ובכסות נקיה ובת׳
ובתפילה׳ עצרת היא׳ עצרתי
אתכם אצלי׳ כמלך שזימן את
בניו לסעודה לכך וכך ימים׳
כיון שהגיע זמנו ליפטר אמ׳
בני בבקשה מכם עכבו עוד
עמי יום אחד קשה עלי פרי׳
פרישתכם׳ כך נדרש

בסיפרי׳׳

כל מלאכת עבודה׳ אפילו וכו׳
מלאכה שהיא עבודה לכם
שאם לא תעשה יש חסרון
כיס בדבר׳ לא תעשו׳ יכול
אף חולו של מועד יהא אסו׳
אסור במלאכת עבודה ת״ל
היא׳ עלה ומנחה׳ מנחה דב׳
נסכים׳ הקריבה עם העולה
דבר יום ביומו׳ חק הקצוב ה׳
בחומש הפיקודים׳ דבר יום
ביומו׳ היא יום עבר אותו בטל
קרבנו׳ אך בחמשה עשר
יום תחוגו׳ קרבנו שלמים לחג׳
לחגיגה׳ יכול תדחה את ה׳
השבת ת״ל אך׳ חילק׳ ומש׳
לה תשלומין כל שבעה׳ כי
באספכם את תבואת הארץ
שיהא חדש שביעי זה בא
בזמן אסיפה׳ מיכן שמצוו
לעבר את השנה׳ שאם אין
העיבור מעיים שהוא בא
מוצע הקיץ זו התורה׳
תחוגו שלוש נרנה׳ שבעת
ימים׳ יום לא הביא בזה יביא
בזה׳ יכול יהא מביאין כל
שבעה ת״ל וחגותם אותו ה׳
יום אחד במשמע׳ לא יותר׳
ומה נאמ׳ שבעה לתשלומין

וכו׳ ביום הראשון שכתו׳

שנינו באגדה

ומ׳ יום ראשון הוא והלא
כבר נאמר בחמשה עשר
יום לחדש השביעי׳ ולא
מה ת״ל ביום הראשון משל
למה הדבר דומה למדינה
שחייבת מכס למלך׳ שלח
המלך גבאין לגבותו ולא
רצו ליתן מה שהיו חייבין
אמ׳ המלך אלך אני ואגבה
חובי׳ כיון ששמעו פחותי׳
בני המדינה יצאו פרוטי׳ ה׳
מלנות לקראתו והלך עם׳
עשרה פרסיאות ואמרו לו
אדונינו המלך אדונינו אנו
שאנו חייבין ואין אין לנו
ליתן את כל החוב עכשיו ה׳
בבקשה ממך חוס עלינו
כשראה המלך שאפייסין
מעניין זה הניח להם מחצ׳
מחציה כשהגיע המלך קרו׳
קרוב למדינה ד׳ או ה׳ פרס׳
פרסיאות יצאו בני המדינה
לקראתו ונתחננו לפניו
ואמרו לו אדונינו המלך אין
בנו כח ליתן הניח להם חצי
המחצה כיון שבא ליכנס
למדינה לא הספיק ליכנס
ליכנס למדינה עד שיצאו
כל בני המדינה כולם אנשים
ונשים גדולים וקטנים וכו׳
ונתחננו לפניו והתחננו
לרגליו׳ אמ׳ להם המלך הלא
אני מבקש מכם אלא את
אחד ומארבעה אמרו לו ה׳
אדונינו המלך אין בנו כח
מה עשה המלך מחל להם
את הכל ואמרו לו כתב לנו
אפוקי כתב להם המלך אפ׳
אפוקי מה עשו כל בני׳
המדינה הביאו הדסים ולול׳

ולולבין וקילסו למלך אמ׳ להם
המלך זה שהלך הלך החוב
שלא פרע מחלתי הכל ומכאן
ואילך תחילת החשבון הוא׳
כך כל אומות השנה ישראל
חוטאין ובראש השנה יום
יושב הקב״ה בדין שנ׳ כי חק
לישר׳ הוא׳ ונא׳ עלה אלהים
בתרועה׳ מה עושין ישראל
נכנסין בבתי כנסיות ומתפל׳
ומתפללים ואומרים עשר
מלכיות ועשר זכרונות ועש׳
ועשר שופרות׳ והם תוקעין
והק׳ מכפר על מחיצה ובין
שיום הכפורים בא הכל ומ׳
ומתענין לפני הקב״ה ומתפל׳
ומתפללין לפניו ומבקשין ה׳
רחמים שימחול לעונותיהן
האנשים והנשים והטף׳ ועו׳
ועושין תשובה שלימה לפ׳
לפני הקב״ה ולובשין בגדים ה׳
לבנים ומהלכין יחיפים ואומ׳
לפני הקב״ה רבונו של עולם ה׳
הרי אנו כמו שני דברים לגמ׳
אנו נראים לבנים כחיים ומה׳
ומהלכין יחיפים כמתים יום
אין החיים אין אנו אוכלין יום
אין המתים אין אנו אוכלין ה׳
וכיון שהקב״ה רואה שעש׳
שעושין ישר׳ תשובה שלימ׳
שלימה מכפר להם על הכל
ונותן להם אפוכי כמה שנ׳
כי ביום הזה יכפר עליכם ה׳
לטהר אתכם וכשישראל
רואין שהקב״ה מכפר להם
ונותן להם אפוכי מה הן עו׳
עושין מיומו ד׳ ימים שבין ה׳
יום הכפורים לחג הסוכות
הולכין ומביאין הדסים וער׳
וערבה ולולבין ועושין סוכות
ומקלסין להקב״ה כהן ואומ׳
להם הק׳ זה שהלך הלך ומכאן
ואילך תחילת החשבון הוא

ויום ראשון הוא למנות עו״ה
עונות׳ לכך נאמר ביום הרא׳
הראשון טסמן זו״ר

מצאתי באגדה׳

פרי עץ הדר׳ עץ שטעם ע׳
עצו ופריו שוה׳ הדר באילנו
משנה לשנה והוא אתרוג׳ ל׳
כפת תמרים חסר וי״ו לומר ל׳
שאינה אלא אחת׳ וענף עץ
עבות שענפיו קלועין כמין
עבותות וחבלים׳ והוא הדס
שעשוי מין קליעה האורח׳
אורח זה אורח האורח להו׳
להודיע את הנשים שלא
תאחר ומט״ו נמסן לחייבן בסו׳
כסומא כשר׳ לרבות את הג׳
הגרים׳ כי במסכת הושטני׳ ל׳
עני כנור׳ עד את בני ישרא׳
זו פרשת מצות הנרות׳ ופ״ה
ופרשת ואתה תצוה אין כמ׳
מאורה אלא על סדר מלאכת
המשכן׳ לפרש סדר המשכן
וכן משמע ואתה סופך ל׳
לצוות את בני ישר׳ על כך ל׳
שאין ויתוך׳ שלשה מקום
אצאו מן הרית והן מפורש׳ הראשון קרוי זך

במסכת מנחות

ובתורת כהנים׳

תמיד מלילה ללילה כמו עולת
תמיד שאינה אלא מיום ליום
פרכת העדות׳ שלפני הארו׳
הארון שהוא קרוי עדות׳

ורבותינו

דרשוהו על נר מערבי שה״ה
שהוא עדות לכל באי עולם
שהשכינה שורה בישראל׳
שנותן בה שמן כמדת חברו׳
חברותיה וממנה היה מתחי׳
מתחיל ובה היה מסיים וע״ש

יערוך אותו׳ מערב ועד
בקר יערוך אותו עריכה הג׳
הראויה למדת כל הלילה׳ ל׳

ושיערו חכמי׳

חצי לוג שמן לכל נר ונר׳
והן כרוי לוג. לילי תקופת
טבת׳ ומדה זו הוקבעה להן
המנורה הטהורה׳ שהיא ל׳

ר״א
וזהב טהור׳
על טהרה
של מנורה שמטהרה ומד״ה
ומדשנה תחילה מן האפר׳
שש המערכת׳ שש חלות
המערכה האחת׳ השולחן
הטהור׳ של זהב טהור׳

ר״א
על טהרו של
שלחן שלא יהו
הסניפין מגביהין את הלחם
מעל גבי השלחן ונתת על
המערכת׳ על כל אחת מהש׳
מהשתי מערכות הרי שני׳ ל׳
בזיכי לבונה׳ אלא קומץ לכל
אחת׳ והיתה המנחה הזאת
של דבר הבא מן החטה
כגון מנחה הוא׳ ואזכרתו
מוסב על הלחם שהוא לשון
זכר׳ והיתה הלבונה המזכרת
ללחם לאזכרה׳ שאין מן הלח׳
הלחם לגבוה כלום׳ אלא הלבו׳
הלבונה נקטרת כשמסלקין
אותן כל שבת ושבת׳ והיא
לזכרון ללחם׳ שעל ידה הוא
נקטר למעלה כקומץ שהוא
מזכרת למנחה׳ ויצא בן אש׳
אשה ישראלית׳ מהיכן יצא

אמ׳ ר׳ לוי מעולמו
יצא׳ רבי
ברכיה אומ׳ מפרשה של מעל׳
יצא׳ ליגלג ואמ׳ ביום השבת
יערכנו׳ דרך המלך ליטול
פת חמה בכל יום׳ שמא פת ע׳
צוננת של תשעה ימים כב׳

כתמיד׳ **ומתניתא**
אמירה
מבית דינו של משה יצא
מחוייב. בא ליטע אהלו כב׳
בתוך מחנה דן׳ אמרו לו מה
מה טיבך לכאן׳ אמ׳ להן מב׳
מבנות דן אני׳ אמרו לו איש
על דגלו באותות לבית אבו׳
אבותם כת׳ נכנס לבית דינו
של משה ויצא מחוייב עמ׳
עמד וגידף׳ בן איש מצרי׳
הוא המצרי שהרג משה ל׳
בתוך בני ישר׳ מלמד שנתגייר
ויצא ממחנה על עסקי המח׳
המחנה׳ ואיש הישראלי זה
שכנגדו שמיחה בו מטע׳ ל׳
אהלו׳ ויקב׳ כתרגומו ופריש׳
שנקב שם המיוחד וגידף׳ ל׳
והוא שם המפורש ששמע
בסיני׳ ושם אמו שלומית׳ שב׳
שבחן של ישר׳ שפירסמה
הכת׳ לזו׳ לומר שזו לבדה הי׳
היתה בהן זונה׳ שלומית׳

שנינו באגדה

למה נקרא שלומית שהיתה
שלימה ובכל מום והיתה יפ״ה
יפת תואר מאוד׳ וראה אותה
מצרי אחד והשקה ושלח
לה כלי כסף וכלי זהב ושמלו׳
טובות ומרגליות׳ ולא היתה
מקבלת ממנו כמן שראוה
אותו רשע כך היו ישראל
בעבודת פרך והיו המצריים
עוררין אותן בקרות הגבר
יום אחד השכים בא אותו
מצרי רשע והכה על פתחה
של שלומית שוכב בעלה ממ׳
מבוהל ויצא והלך לו לעבודת
פרך וזה עשה אותו מצרי ל׳
עמד ונראה כדמות בעלה ל׳
ובא עליה והיתה סבורה שהו׳
שהוא בעלה לסוף כשהוא

ויצא פגע בו משה רבינו ה
הלך אצל שלומית אמ' לה ה
בעליך היכן בזמן שאמרה לה
והוא בעלי שילדו ומכין עב'
שאמר אמ' לה משה רבינו
נודע לי אין בעליך אלא פלו'
פלוני המצרי היה כיון שמ'
ששמעה כך קרעה את בג'
גדיה ותפשה כותר אמ'
לה משה רבינו טוב עשה
כך דבר אמרה לו הן כיון ה
ששמע משה כך חנקו לא'
לאותו מצרי וטמן אותו ה
כיון שילדה שלומית בת ה
דברי נגדל הבן והיה עוקב
את השם'

ר"א

שלומית דהות
מפטפטא שלם
עלך שלם עלך שלם עליכון'
מפטפטת בדברים ושואלת
בשלום הכל' בת דברי למטה
דן' מגיד שהרשע גורם גנ'
גנאי לו גנאי לאביו גנאי ל'
לשבטו' וכיוצא בו ואותו א'
אהליאב בן אחיסמך למטה
דן' שבח לו שבח לאביו ש'
שבח לשבטו' יש אומרים
בת דברי דברנית היתה וה'
ומדברת עם כל אדם ולכך ק'
קלקלה' כך נדרש

בסיפרי'

וינחהו לבדו' ולא הניחו ה
המקושש עמו' ששניהם ה
היו בפרק אחד' ויודעין היו
שהמקושש במיתה שנא'
מחלליה מות יומת' אבל לא
נאמר להם באיזו מיתה' לכך
נאמר כי לא פורש מה יע'
יעשה לו' אבל מקלל הוא
אומר לפרש להם' שלא היו
יודעין אם חייב מיתה אם ה
לאו' השומעים' אלו העדים'

כל' להמיר את הדיינים את
ידיהם' אומרים לו דמך בר'
בראשך ואין אנו נענשים
במיתתך שאתה גרמת לך'
כל העדה' במעמד כל העדה'
מיכן ששלוחו של אדם כמו'
כמותו' ונשא חטאו' כתרגו'
והוא כלל התראות' ונוקב
שם' אינו חייב עד שיפרש
את השם' ולא המקלל בכינוי'
ואיש כי יכה וג' לפי שנא'
ומכה איש וג' אין לי אלא
שהרג את האיש' אשה
וקטן מנין ת"ל כל נפש אדם'
כן ינתן בו'

פרשוהו רבותי'

שאין נתינת מום ממש' ה
אלא תשלומי ממון' שמין
אותו כעבד לכך כתוב בו ה
לשון נתינה' ומכה בהמה
ישלמנה' למעלה דבר בהמ'
בהמית בהמה שנ' ומכה נ'
נפש בהמה' וכאן דיבר במ'
מעשה בה חבורה' ומכה
אדם יומת' אפילו לא הרגו
אלא עשה בו חבורה שלא
נאמר כאן נפש' ובמכה ה
אביו דיבר הכתוב ובא ל'
להקישו למכה בהמה' מה
מכה בהמה מחיים אף מה'
מכה אביו מחיים' פרט ל'
למכה לאחר מיתה' לפי ש'
שמצינו שהמקלל לאחר
מיתה חייב הוצרך לומר
במכה שפטור' ומה מכה
בהמה בחבלה' שאם אין ה
חבלה אין תשלומין' אף מ'
מכה אביו אינו חייב עד
שיעשה בו חבורה' כי אני
ה' אלהיכם' אלהי כולכם ה
כשם שאני מיחד שמי ה
עליכם כך אני מייחדו על

הגרים' ובני ישר' עשו' כל
המצוה האמורה בסקילה
במקום אחר דחייה וגמירה
תלייה'

חסלת

אמר אל הכהנים'

ומפטירין ביחזקאל
והכהנים הלוים בני'
צדוק אשר שמרו וג'

וידב' ה' אל משה בהר סיני לאמ'
מה ענין שמיטה אצל הר
סיני והלא כל המצות נאמ'
נאמרו מסיני' אלא מה שמי'
שמיטה נאמרו כללותיה וד'
ודקדוקיה מסיני אף כולן נ'
נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן
מסיני' כך שנויה

בתורת כהנים'

ולי נראה שכך פירושה
לפי שלא מצינו שמיטת
קרקעות שנשנית בערבות
מואב במשנה תורה למדנו
שכללותיה ופירושיה כולן
נאמרו בסיני' ובא הכתוב
ולימד כאן על כל דבור שנד'
שנדבר למשה שמסיני היו
כולן כללותיהן ודקדוקיהן

והזרע ונטעו כערכות והואיל
ושבתה. לשון ביטול. כפרש'
שבת לייי. כשם שנאמר ב
בשבת בראשית. יהיה לייי
לארץ לשדות ולכרמים. לא
תזמור. שקוצצין זמורותיה.
לא תכסח. ודומה לו קוצים
כסוחים. שרופה באש כס'
כסוחה. את ספיח קצירך. פי'
אפילו לא זרעת והוא עול'
עולה מן הזרע שנפל בה
בעת הקציר הוא קרוי ספיח
לא תקצור. להיות מחזיק
בו כשאר קציר אלא הפקר
יהיה לכל. נזירך. שהנזרת
והפרשת בני אדם מהן ולא
הפקרתם. לא תבצור אותן
אותך בוצר אלא מן ההפקר
והיתה שבת הארץ לכם לא'
לאכלה וג'. אעפ"י שאסרתים
עליך לא באכילה ובהנאה אס'
אסרתים לך אלא שלא תנהג
בה כבעל הבית כי הכל יהו שו'
שוין בהם אתה ושכירך ותו'
ותושבך. שבת הארץ לאכלה
מן השבות אתה אוכל ואי' א'
אתה אוכל מן השמור. לך ול'
ולעבדך ולאמתך. הרי בעלים
עבדים ושפחות אמורים כאן
לפי שנ' ואכלו אביוני עמך
יכול יהו אסורין באכילה לע'
לעשירים ת"ל לך ולעבדך ול'
ולאמתך. ולשכירך ולתושבך
אף הגוים. ולבהמתך ולחיה.
אם חיה אוכלת בהמה לא כ'
כל שכן שמזונותיה עליך. מה
ת"ל ולבהמתך. הקיש בהמה
לחיה כל זמן שחיה אוכלת
מן השדה הא' לבהמתך שבב'
שבבית. שבתות שנים. שמ'
שמיטות וה שנים. יכול
יעשה שבע שנים רצופות
שמיטה ויעשה יובל אחר'
אחריהם ת"ל שבע שנים פע'
שבע פעמים. הוי כל שמיטה
ושמיטה במועדה. והיו לך
ימי שבע וג'. מגיד לך שאע"פ
שאעפ"י שלא עשית שמי'
שמיטות עשה יובל לסוף
מ"ט שנים ׃

זהו מדרשו׳

ופשוטו של מקרא ועלו לך
חשבון שבע השמיטות
למספר מ"ט שנים. והעברת.
לשון ויעבירו קול במחנה.
לשון הכרזה. ביום הכפורים
בכל ארצכם. יכול תקיעה
של ראש השנה מצוה דו'
דוחה שבת בכל ארצכם ׃
אלא בב"ד בלבד. וקדשתם.
בכניסתה מקדשין אותה
בב"ד ואומרים מקודשת הש'
השנה. וקראתם דרור. לעב'
לעבדים. עברים בין נרצע ו'
בין שלא כלו שש שנים מן
משמכר לאדונו.

אמ׳ ר׳ יהודה

מה זה לשון דרור כמדייר
בי דיירא. פי'. שדר בכל
מקום שהוא רוצה ואינו
ברשות אחרים. יובל היא
שנה זו מובדלת משאר ש'
שנים בנקיבת שם לה לבד'
לבדה. ומה שמה יובל שמה
על שם תקיעת שופר. וכ'
ושבתם איש אל אחוזתו ׃
שהשדות חוזרות לבעלים.
ואיש אל משפחתו תשובו
לרבות את הנרצע. יובל
היא שנת החמשים. מה
ת"ל לפי שנ' וקדשתם וג'. כו'
כדאית' בתורת כהני'

ובראש השנה׳

את ספיחיה. ואת ענבים הא'
האסורים. יכול נזירי אותה
את המופקרין כשם שנאמ'
בשביעית כך נאמר ביובל ׃
שאלו שתי שנים קדושות
סמוכות זו לזו. שנת מ"ט ע"ש
שמיטה ושנת נ' יובל. קדש ׃
תהיה לכם. תופסת את דמיה
כהקדש. יכול תצא היא לחו'
לחולין ת"ל תהיה בהווייתה
תהא. מן השדה תאכלו וג' על
ידי השדה אתה אוכל מן הב'
הבית. שאם כלה לחיה מן
השדה אתה צריך לבער מן
הבית. כשם שנ' בשביעית
נאמר ביובל. וכי תמכרו לפי
פשוטו משמעו.

ועוד יש דרשא

ומנין כשאתה מוכר מכור
לישר' חבירך. ת"ל וכי תמכרו ׃
ממכר לעמיתך מכור. ומנין
אם באת לקנות קנה מישר'
חבירך ת"ל או קנה מיד עמי'
עמיתך. אל תונו. זו אונאת
ממון. במספר שנים אחר
היובל תקנה. זהו פשוטו לי'
ליישב המקרא על אופניו ׃
על האונאה בא להזהיר
כשתמכור או תקנה קרקע ׃
דע כמה שנים יש עד היובל
ולפי השנים ותבואות השדה
שהיא ראויה לעשות ימכור
המוכר ויקנה הקונה. שהרי
סופו להחזירה לו בשנת ה'
היובל. ואם יש שנים מועט'
מועטות זה מוכרה בדמים
יקרים הרי נתאנה לוקח ׃
ואם יש שנים מרובות ואוכל
ממנה תבואות הרבה וצריך
לקנותה לפי הזמן והן שנת
במספר שני תבואות לפי רב
ומספר שנות התבואות ע"פ

שתהא עומדת ביד הלוקח
תבואות לו׳

ורבותינו למדו

ודרשו מכאן שהמוכר שד׳
שדהו אינו רשאי לגאול פח׳
פחות משתי שנים׳ שתעמוד
שתי שנים ביד הלוקח מיום ל׳
ליום אפילו יש שלש תבואות
באותן שתי שנים כגון שמכ׳
שמכרה לו בקמותיה תבואה
וקצרה׳ תבואה במיקר׳ תבו׳
תבואה וקצרה׳ תבואה כה׳
ברייה׳ ולא תונו איש את
עמיתו׳ כאן הזהיר על אונ׳
אונאות דברים שלא יקניט
את חבירו ולא ישיאנו עצה
שאינה הוגנת לפי דרכו והנ׳
והנאתו של זה היועץ׳ ואם
תאמר מי יודע אם לרעה נת׳
נתכוונתי לכך נאמר ויראת
מאלהיך׳ היודע מחשבות׳
הוא כל דבר שמסור ללב שאין
מכיר בו אלא מי שהמחש׳
שהמחשבה בלבו נאמר בו
ויראת מאלהיך׳ ואכלתם ל׳
לשובע׳ אף בתוך המעים ש׳
תהא בו ברכה׳ ולא נאסף׳ א׳
אל הבית׳ את תבואתנו׳ כגון
יין ופירות האילן וספיחים
הבאים מאליהם׳ לשלש ה׳
השנים׳ לקצת הששית מנ׳
מניסן עד ראש השנה ולש׳
ולשביעית ולשמינית שיז׳
שיזרעו בשמינית במרחשו׳
ויקצרו בניסן׳ עד השנה ה׳
התשיעית׳ עד חג הסוכות
של תשיעית שהיא עת
תבואתה׳ של שמינית לתוך
הבית׳ שכל ימות הקיץ היא
בגורן בשדה׳ ובתשרי היא
עת האסיף לבית׳ ופעמים ש׳
שהיתה צריכה לעשות לא׳

לארבע שנים׳ בששית של׳
שלפני השמיטה השביעית
שהן בטילין מעבודת קרקע
שתי שנים רצופות השב׳
השביעית והיובל׳ ומקרא
זה נאמר בשאר השמיטות
כולן׳ והארץ לא תמכר לצמ׳
לצמיתות׳ ליתן לאו על חז׳
חזרת שדות לבעלים ביובל
שלא יהא הלוקח כובשה׳
לצמיתות׳ לפסיקה׳ לחלוטה׳
פסוקה עולמית׳ כי לי הארץ
אל תרע עינך בה שאינה
שלך׳ ובכל ארץ אחוזתכם׳
לרבות בתים ועבד עברי׳
ודבר זה

מפורש בקדוש׳
בפרק הראשון׳

ולפי פשוטו סמך למקרא
שלאחריו׳ שהמוכר אחוזתו
רשאי לגאלה לאחר שתי
שנים או הוא או קרובו ואין
הלוקח יכול לעכב׳ ומי ימ׳
ימוך ומכר׳ מלמד שאין א׳
אדם רשאי למכור שדהו
אלא מחמת דוחק עוני׳ מא׳
מאחוזתו׳ ולא כולה׳ לימדך
דרך ארץ שישייר לעצמו ש׳
שדה אחת׳ וגאל את ממכ׳
ממכר אחיו׳ ואין זה הלוקח
יכול לעכב׳ ואיש כי לא יה׳
יהיה לו גואל׳ וכי יש לך בי׳
בישר׳ שאין לו גואלים׳ אלא
גואל שיוכל לגאול ממכרו׳
כמה שנים עד היובל כך וכך׳
ובכמה מכרתיה לך בכך וכך׳
עתיד היתה להיות אצלך
נמצאת קונה התבואות ה׳
במספר כפי חשבון לכל שנ׳
שנה׳ אכלת אותה שלש
שנים או ארבע הוצא הח׳

ונותן לו מן החשבון ונוטל ד׳
המותר וזהו והשיב את הע׳
העודף׳ בדמי הלוקח על הא׳
האכילה שאכלה ויתנם לאי׳
לאיש אשר מכר לו המוכר
הזה שבא לגאלה׳ עד שנת
היובל׳ שלא יכנס לתוך או׳
אותה שנה כלום שהיובל
משמט בתחילתו׳ כי תמוש
מושב עיר חומה׳ בית בתוך
עיר המוקפת חומה מימות
יהושע בן נון׳ והיתה גאול׳
גאולתו וג׳ לפי שנאמר בש׳
בשדה שיכול לגאלה משתי
שנים ואילך כל זמן שירצה
ובתוך שתי שנים הראשונות
אינו יכול לגאלה׳ הוצרך ל׳
לפרש כאן שהוא חילוף׳ שאם
רצה לגאול בשנה הראשונה
גואלה׳ ולאחר מכאן אינו ג׳
גואלה עד׳ די השיבו׳ ומכ׳
ומכיון שאין גואל לאחריו׳
והיתה גאולתו׳ של בית׳ ימ׳
ימים׳ ימי שנה שלמה קרו׳
קרויין ימים׳ וכן תשב הנע׳
הנערה אתנו ימים׳ וקם ה׳
הבית׳ לצמיתות׳ יצא מרשות
של מוכר ועומד ברשותו של
קונה׳ לא יצא ביובל׳

אמ׳ רב ספרא

אם פגע בו יובל בתוך שנ׳
שנתו׳ אשר לו לא חומה׳
לו קרי׳ דרשו חכמ׳
אע״פ שאין לו עכשיו והיה
לו קודם לכן׳ ועיר׳ לשון נק׳
נקבה היא וצריך לכתוב לה׳
ולא ומתוך שעריך לסב׳
לא כמנין׳ תיקון המסורת׳
לו׳ שוה עפל על זה׳ וסמ׳ ב׳
החצרים׳ כתרגומו׳ פצחין ב׳
עיירות פתוחות מאין חומ׳
והרבה יש בספר יהושע ה׳

החצרים והעריהם כחצריהם
ובתי החצרים על שדה הארץ ג'
יחשב הרי הוא כשדות שנ'
שנגאלין עד היובל ויוצאין ג'
ביובל לבעלים אם לא נגאלו
גאולה תהיה לו מיד אם ירצה
ובזו יפה כחו משדות מקנה
השדות שהשדות אין נגאלו
נגאלות עד שתי שנים ובוטל
ייעוד כהנים וערי הלוים אלה ג'
ערי שניתן להם גאולת עולם
תהיה. גואלין מיד ואפילו קודם
לשתי שנים אם מכרו שדה
משדותיהם הנטועות להם כאל'
כאלפים אמה אשר סביבות
הערים. אבל אם מכרו בעיר
חומה גואלין לעולם ואינו חל'
חלוט לסוף שנה. ואשר יגאל
מן הלוים. ואם יקנה איש בי'
בית או עיר מהם ויצא ביו'
ביובל אותו ממכר של בית או
של עיר וישוב ללוי שמכרו
ולא יהיו חלוט כשאר בתי ג'
ערי חומה של ישר' ונגאלה
זו לשון מכירה. או לפי שאו'
גאולת עולם תהיה ללוים. ג'
יכול אין דבר הכת' אלא בלוקח
ישראל שקנה בית בערי הלוי'
הלוים. אבל לוי שקנה מלוי ג'
יהיו חלוט ת"ל ואשר יגאל מן
הלוים. אם הגואל מיד לוי ג'
גואל גאולת עולם.

בתורת כהנים

ויצא ממכר בית הרי זו מעשה
אחרת. ואם לא גאלה יוצאה
ביובל. ואינו נחלט כסוף שנה
כבית של ישראל. כי בתי ערי
הלוים היא אחוזתם. לא היו
להם נחלות שדות וכרמים
אלא ערים לשבת ומגרשיהם
לפיכך הן להן במקום שדות
ויש להם גאולה כשדות. כדי
שלא יופקעו מהם נחלותיהם.

ושדה מגרש עריהם לא ימכר
ימכר. מכר גזבר ימכנה יוצא'
יוצאה לכהנים ביובל. שזה ג'
שנ' משנ' ואם מכר את השד'
השדה לאיש אחר לא יגאל
עוד. יכול בן לוי גואל לעולם.
והחזקת בו. אל תניחנו שי'
שירד ויפול ויהיה קשה להק'
להקימו אלא חזקהו משעת
מטת היד. למה זה דומה למ'
למשאוי שעל החמור עודהו
במקומו אחד תופש בו ומע'
ומעמידו נפל לארץ חמשה
אין מעמידין אותו. גר ותו'
ותושב. אע"פ שהוא גר ואו' ג'
תושב. ואיזהו תושב כל
שקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז
ואוכל נבלות נבלות. ויראת
מאלהיך. לפי שדעתו של
אדם משטתו אחרי הרבית
וקשה לפרוש הימנו ומורה
היתר לעצמו בשכיל משהוא
שהיו בטלות אצלו הוצרך
לומר ויראת מאלהיך אשר
הוצאתי וגו'. והבחנתי שב'
בין בכור לשאינו בכור את'
אני יודע ונפרע מהמלוה
מעותיו לישר' ברבית ואומר
של גוי הם.

ומדרשו

אשר הוצאתי אתכם מארץ
מצרים על מנת שתקבלו על'
עליכם מצות ואפילו הם
כבדות עליכם. לתת לכם את
ארץ כנען בשכיל שתקיימו
מצותי. להיות לכם לאלהים.
שכל הדר בארץ ישר' אנ'
אהיה לו לאלוה. והיוצא ממ'
ממנה כאילו עובד ע"ז. עבו'
עבודת עבד. עבודה של
גנאי. שיהא ניכר בה כעבד.
שלא יוליך כליו אחריו לבה'
המרחץ. ולא ינעיל לו מנעלו.

כשכיר כתושב. עבודת קרקע
ומלאכת אומנות כשאר שכי'
שכירים התנהג בו. עד שנת
היובל. אם פגע יובל לפני שש
שנים היובל מוציאו וכבר עזו'

אמר שמעון

אם הוא נמכר בגנו מי מכרן ג'
אלא מכיון שדבר חייב במזו'
מזונות בניו. אל אחוזת אבו'
אבותיו. אל כבוד אבותיו ואין
לזלזלו על כך. אחוזת. חזקה.
כי עבדי הם. שטרי קודם. לא
ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה
כיון יש עבד למכור ולא יעמי'
יעמידנו על אבן הלקח. לא ת'
תרדה בו בפרך. מלאכה שלא
לצורך. כדי לענותו. אל תאמר
לו החם לי את הכוס הזה והוא
אינו צריך. עדור תחת הגפן זו
עד שאבוא. שמא תאמר אין
מכיר בדבר אם לצורך אם לאו
ואתה אומר לו שהוא לצורך ג'
הרי הדבר הזה מסור ללבו'
לכך נאמר בו ויראת מאלהיך.
ועבדך ואמתך אשר יהיו לך.
אם תאמר אם כן מי ישתמש
מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדי'
לעבדים. אשר סביבותיכם. ג'
ולא שבתוך גבול ארצכם. שה'
שהרי בהם אמרתי לא תחיה
כל נשמה. וגם מבני התושבים
שבאו מסביבותיכם לישא נ'
נשים בארצכם. וילדו להם. ג'
הבן הולך אחר הזכר. ואינו ו
בכלל לא תחיה כל נשמה. וגם
מבני התושבים שבאו ומסבי'
ומסביבותיכם לישא נשים ג'
בארצכם. לבניכם. החזיקו בהם
לנחלה לצורך בניכם אחריכם
ואפילו אין אתה רוצה. ולא יתכן
לפרש התחילו לבניכם שאם
כן היה לו לכתוב והתנחלתם
כמו והתחזקתם. וכי תשיג.

והתנחלתם

יד גר ותושב עמך. ומי גרם לו
שיעשיר דיבוקו עמך. ומך
אחיך עמו. ומי גרם לו שימוך
דיבוקו עמו על שלמד ממע׳
ממעשיו. משפחת גר. זה ה׳
הגוי. כשהוא אומר לעקר ז׳
זה הנמכר לע״ז עצמה להיות
לה שמש ולא לאלהות אלא
לחטוב עצים ולשאוב מים.
גאולה תהיה לו. מיד אל יני׳
יניחהו שיטמע. עד שנת
היובל. שהרי כל עצמו לא ק׳
קנאו אלא לעובדו עד היובל
שהרי ביובל יצא כמו שנאמ׳
לאחר ויצא בשנת היובל. וה׳
ובגוי שתחת ידך הכתוב מד׳
מדבר. ואעפ״כ לא תבוא עליו
בעקיפין מפני חילול השם. א׳
אלא כשבא ליגאל ידקדק
בחשבון כפי שיגיע בכל ש׳
שנה ושנה ינכה לו הגוי ומ׳
מדמיו. אם היו עשרים שנה
משנמכר עד היובל וקנאו במ׳
בעשרים מנה נמצא שקנה
הגוי עבודת השנה במנה. ואם
שהא זה אצלו ה׳ שנים ובא
ליגאל ינכה לו ה׳ מנים ויתן לו
העבד טו מנים. וזהו והיה
כסף ממכרו במספר שנים וג׳
כימי שכיר יהיה עמו. חשבו׳
חשבון המגיע לכל שנה יח׳
יחשוב כאילו נשכר עמו כל
שנה במנה וינכה לו. אם עוד
רבות בשנים עד היובל. לפי׳
לפיהן וג׳. הכל כמו שפירשתי
שפירשתי. לא ירדנו בפרך
לעיניך. כלו׳ ואתה רואה
הוא ובניו עמו. הגוי חייב ב׳
במזונות בניו. כי לי ב׳
בני ישר׳ עבדים. שטרי קודם.
אני ה׳ אלהיכם. כל המשעב׳
המשעבדן מלמטה כאילו מ׳
משעבד מלמעלה. לא תעשו
לכם אלילים. כנגד זה הנמ׳

הנמכר לגר שלא יאמר הו׳
הואיל ורבי מחלל שבתות
אף אני כן. הואיל ורבי מגלה
עריות אף אני כן. הואיל
ורבי עובד ע״ז אף אני כן. ל׳
לכך נאמרו כאן מקראות
הללו. ואף הפרשיות הללו נ׳
נאמרו על הסדר בתחילה
הזהיר על השביעית
ואם חמד ממון ונחשד על
השביעית סופו למכור מט׳
מטלטלין לכך סמך לה וכי ת׳
תמכרו ממכר. לא חזר בו ס׳
סוף מוכר את אחוזתו. לא
חזר בו סוף מוכר את ביתו.
לא חזר בו סוף לוה בריבית.
כל אלו קשות האחרונות מ׳
מן הראשונות. לא חזר בו ס׳
סוף מוכר את עצמו. ולא
דיו לישראל אלא אפי׳ לגוי
ולע״ז עצמה. ואבן משכית.
לשון כסוי כמו ושכותי את
כפי. שמכסין את הקרקע ב׳
ברצפת אבנים להשתחוות
עליהן לפי שהשתחואה
בפישוט ידים ורגלים היא
ואסרה תורה לעשות כן ב׳
חוץ מן המקדש. ושכותי ..
שם דבר סכך. ומשכית שם
דבר סכה. ואני עושה אלו ..
מה המחיצות העשויות מרכבת
שיש לי כמעט שלהן. ורגש
קל הוא משכית מרכבת כב׳
כרת כנגד נפלת הכלו יאמר ב׳
חטא. שוטן מואינע תיבה.
ה׳ אני ה׳. נאמן לשלם שכר.

חסלת

בהר סיני

והפטירין בירמיה יה׳
עזי ומעזי ומנוסי וגו׳

בחקותי תלכו. יכול זה קיום
המצות. כשהוא אומר ואת
תעשו את כל המצות. הרי
קיום המצות אמור. הא מה
אני מקיים אם בחקתי תלכו ש׳
שיהו עמלים בתורה. ואת
מצותי תשמרו. הוו עמלים
על מנת לשמור ולקיים. בעתם
בעתם. בשעה שאין דרך
בני אדם לצאת כגון לילי ש׳
שבתות ובלילי רביעיות. ועץ
השדה. אילן סרק ועת׳
ועתידין לעשות פירות. והש׳
והשיג לכם דיש את בציר
שיהיו הדיש מרובה ואתם
עסוקים בו עד הבציר. ובב׳
ובבציר תתעסקו עד שעת
הזרע. ואכלתם לשובע. אוכ׳
אוכל קימעא והוא מתברך
במעיו. ונתתי שלום בארץ.
שמא תאמרו הרי מאכל הרי
משתה אם אין שלום אין כ׳
כלום. ת״ל ונתתי שלום בארץ
אחר כל זאת נותן שלום בא׳
בארץ ומגיד שהשלום הוא
גדול וכנגד הכל הוא שקול
וכן הוא אומר עושה שלום
ובורא את הכל וג׳. וחרב לא
תעבור בארצכם. אין צריך
לומר שלא יבואו למלחמה אלא
לעבור דרך ארצכם ממדינה
למדינה. ורדפתם לחרב. איש
בחרב רעהו. ורדפו מכם. אין
מן החלשים שבכם אלא מן הגב׳

ועשיתם אותם

הגבורים שלכם. חושרד
ואומ' וארבה רבבה. וכי כך ה'
היא המשבון והלא לא היה
צריך לומר אלא וארבה מכם
שני אלפים ירדפו אלא אינו
דומה מועטין עושין את ה'
התורה למרובין העושין את
התורה. ונפלו אויבכם וג' שי'
שיהו נופלים לפניכם שלא
כדרך הארץ. ופניתי אליכם.
אפנה מכל עסקי לשלם שכ'
שכרכם. משלו משל למלך
הדבר דומה למלך ששכר פו'
פועלים וכו' כדאית'

בתורת כהנים'

והפריתי אתכם. בפריה ורב'
ורביה. והרביתי אתכם. בקו'
בקומה זקופה. והקימותי את
בריתי אתכם. ברית חדשה.
לא כברית הראשונה שהפ'
שהפרתם אותה. אלא חדש'
חדשה שלא תופר. שנאמ'
וכרתי את בית ישראל ואת
בית יהודה ברית חדשה
לא כברית וג'. ואכלתם ישן ה'
נושן. הפירות יהו משתמ'
משתמרין וטובים להתיישן
שיהיו ישן הנושן משלש
שנים יפה לאוכל משל אחר'
אשתקד. וישן מפני חדש
תוציאו. שיהו גרנות מליאו'
מליאות חדש. ואוצרות מלי'
מליאים ישן ועריכין אתכם לה'
לפנות את האוצרות למקום
אחר לתת החדש לתוכן. ונת'
ונתתי משכני זה בית המקד'
ולא תגעל נפשי אתכם אחי ה'
קשה לכם כי געילה לשון ה'
פליטת דבר הפל הבלוע כדכר'
והתהלכתי בתוככם. אטייל
עמכם בגן עדן כאחד מכם.
ולא תהיו מזדעזעין ממני.
יכול לא תיראו ממני. ת"ל וה'

והייתי לכם לאלהים. אני ייי
אלהיכם. כדאי אני שתאמינו
בי שאני יכול לעשות כל
אלה. שהרי הוצאתי אתכם
מארץ מצרים. ועשיתי לכ'
לכם נסים גדולים. קוממיות.
בקומה זקופה.

תוכחה

ואם לא תשמעו לי. להיות
עמלים בתורה. לדעת מד'
מדרש חכמים. יכול לקיים
מצות. כשהוא אומר ולא
תעשו את כל המצות הרי
הרי המצות אמורים. הא
מה אני מקיים ואם לא תש'
תשמעו לי. להיות עמלים
בתורה. ומה ת"ל לי. אין לי אלא
זה המכיר את רבונו ומתכו'
ומתכוין למרוד בו. וכן גבור
ציד לפני ייי. שמכירו ומת'
ומתכוין למרוד בו. וכן באנ'
באנשי סדום רעים וחטאי'
לייי. מכירים רבונם ומתכו'
ומתכוונים למרוד בו. ולא
תעשו. משלא למדו ולא
תעשו הרי שתי עבירות.
אם בחקתי תמאסו. מואס
באחרים העושים. ומשפטי
תגעל נפשכם. שונא את
החכמים העושים. ומשפטי
תגעל נפשכם. לבלתי עשות
מונע אחרים מעשות. את
כל מצותי. כופר שלא צו'
עליהם. לכך נאמר את כל
מצותי. ולא נאמר את כל
המצות. להפרכם את בריתי.
כופר בעיקר. הרי ז' עבירות
הראשונה גוררת השניה
וכן עד השביעית. ואלו הן
לא למד לא עשה. מואס
באחרים העושים. שונא
את החכמים. מונע את הא'
אחרים מעשות. כופר בעי'

במצות. כופר בעיקר. והפק'
והפקדתי עליכם. ויעידתי על'
עליכם. שחפת. חולי שמש'
שמשחף את הבשר. ומנפלט
כלעו. דומה לנפוח שהולך
נפוחים ומראית פניו ועשה'
קדחת. חולי שמקדיח את הג'
הגוף ומחממו ומבעירו כמו
כי אש קדחה באפי. מכלות
עינים ומדיבות נפש. העינים
צופות וכלות. שיקלו ויתרפא'
כליון עינים. ואבריונט. וסוף
שלא יתרפאו ויאבדו נפשות.
של משפחה כמותו. כל תאוה
שאינה באה ותוחלת ממו'
ממושכה קרויה כליון עינים
וזרעתם לריק. תזרעו ולא
תצמיח. ואם תצמיח ואכלוהו
אויבכם. ונתתי פני. פנאי של'
שלי. פונה אני מכל עסקי ה'
להרע לכם. ורדו בכם שנאיכם
משלכם. ושלטו בכם. ונס'
ונסתם מפני אימה.

ואגדת תורת כהנים מפרשה ז'

אף אני אעשה זאת. איני
מדבר אלא בזה. וכן אף אני
אלך עמכם בקרי. והפקדתי
עליכם. שיהו המכות פקודות
אתכם זו לזו עד שהראשו'
שהראשונה פקודה אצלכם
אביא אחרת ואסמיכה לה. ה'
בהלה. מכה המבהלת את הב'
הבריות. ואיזו זו מכת אותן ה'
את השחפת. יש לך אדם נל'
שחולה ומוטל במטה אבל
בשרו שמור עליו. ת"ל שחפת.
מלמד שהוא נשחף. או עד
עתים שהוא נשחף אבל נח
ואינו מקדיח. ת"ל ואת הקדח'
מלמד שהוא מקדיח. או עד

שנים שהוא מקדיח יכול
פטור ממעשיו שיחיה ת"ל ומכלו'
מכלות עינים. או הוא אינו ת'
פטור ממעשיו שיחיה יכול יהא
אחרים פטורים שיחיה ת"ל
ומדיבות נפש. וזרעתם לריק
זרעכם. זורעה ואינה מצמח'
מצמחת. ומצמחת והיא עוב'
בזים ומוציאים ת"ל ואכלוהו או'
אויביכם. הא כיצד זורעה ש'
שנה ראשונה ואינה מצמח'
ובשנייה מצמחת ואויבים
באים ומוצאים תבואה לאחר
הבציר ושנכפפים ומתים ברעב
שלא לקטו תבואה ראשונה
ד"א וזרעתם לריק זרעכם. כנ'
כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר
שאתה עמל בהן ומגדלן והח'
והחטא בא ומכלה אותן וכן
הוא אומר אשר טפחתי ורב'
רביתי אויבי כלם. ונתתי פני
פ' בכם. מה של' בטובה ופני'
ופניתי אליכם כך נאמר ברע'
ונתתי פני בכם. משלו משל
למלך שאמר לעבדיו פונה אני
מכל עסקיי ועוסק אני עמ'
עמכם. ונגפתם לפני אויביכם.
שיהא המות הורג אתכם מב'
מבפנים ובעלי רבב מקיפין
אתכם מבחוץ. ורדו בכם שונ'
שונאיכם. שאיני מעמיד
עליכם שונאים אלא מכם וב'
ובכם. שבשעה שאומות ה'
העולם עומדין על ישר' אינן
מבקשין אלא מה שבגלוי ש'
שנ' והיה אם זרע ישר' ועלה
מדין ועמלק וג' ויחנו עליהם
וישחיתו את יבול הארץ וג'
אבל בשעה שאעמיד על'
עליכם מכם ובכם הם מחפש'
מחפשים אחר מטמונות
שלכם. וכן הוא אומר ואשר
אכלו שאר עמי ועורם מע'
מעליהם הפשיטו ועצמות

מבחוץ. ונגפתם. מפני אויביה'
אין הורג אתכם אלא כרוך

ממדרש תורת כהנים ועיקר הוא

ואם עד אלה. ואם בעוד אל'
אלה עליכם לא תשמעו לי
ויספתי עוד ייסורין אחרים
שבע על חטאתיכם. שבע
פורעניות על שבע עבירות
האמורות למעלה. ושברתי
את גאון עזכם. זה בית המ'
המקדש. וכן הוא אומ' הנני
מחלל את מקדשי גאון עז'
עזכם. ונתתי את שמיכם
כברזל ואת ארצכם כנחושה. זו
תוכחה זו קשה משל משה.
ששם הוא אומ' והיו שמיך
אשר על ראשך נחשת וג'
שיהו השמים מזיעין כדרך
שהנחשת מזיע. והארץ
לא תהא מזיע כדרך שאין
הברזל מזיע. ואינה מאבד'
מאבדת פירותיה. אבל כאן
השמים אינן מזיעין כדרך
שאין הברזל מזיע. והארץ
תהא מזיעה כדרך שהנח'
שהנחשת מזיע ומאבדת
פירותיה. ותם לריק כחכם.
הרי אדם שלא חרש שלא
זרע שלא כסח שלא נכש
ולא עדר. ובשעת הקציר
בא שדפון וירקון ומלקה או'
אין בכך כלום. אבל אדם ש'
שחרש וזרע ונכש וכסח
ועדר ובשעת הקציר בא
שדפון וירקון ומלקה שיני'
של זה קהות. ולא תתן יבו'
ארצכם את יבולה. אף מה
שאתה מוביל לה בשעת ה'
הזרע. ועץ הארץ. אפילו
אין הארץ יהא לקוי שלא

יחנטו פירותיו בשעת החנטה
לא יתן פריו משהוא מפריח
ישיר פירותיו. הרי שתי קללות
ויש כאן שבע פורעניות. ואם
ואם תלכו עמי קרי.

רבותינו אמרו

עראי במקרה שאינו אלא
לפרקים. כך תלכו עראי במצו'
במצותי. ומנחם פירש לשון
מניעה. וכן הוקר רגלך. וכן ז'
יקר רוח איש תבונה. וקרוב
לשון זה לתרגומו של אונקלוס
קושי שמתקשה לבא ומהלך
ומתקרב אלי. ומונעים מיקרב
מיקרבתי. שבע כחטאתיכם
שבע פורעניות אחרות מנ'
כמספר שבע חטאתיכם. וה'
והשלחתי. לשון גירוי. ושכלה
אתכם. אין לי אלא חיה משכ'
משכלת שדרכה בכך. בהמה
שאין דרכה בכך מנין ת"ל ושן
בהמות אשלח בם. הרי שתים
ומנין שתהיו ממיתה בנשי'
בנשיכה ת"ל עם חמת זחלי
עפר. מה אלו נושכין וממי'
וממיתין אף אלו נושכין וממ'
וממיתין. כבר היו שנים בארץ
ישראל חמור נושך וממית
ערוד נושך וממית. ושכלה
אתכם. אלו הקטנים. והכר'
והכריתה את בהמתכם מבח'
מבחוץ. והמעיטה אתכם מב'
מבפנים. ונשמו דרכיכם. שב'
שבילים גדולים ושבילים קט'
קטנים. הרי שבע פורעניות
שן חיה ושן בהמה. חמת זח'
זחלי עפר. ושכלה. והכריתה
והמעיטה. ונשמו. לא תוסרו
לי. לשוב אלי. נקם ברית. וש
יש נקם שאינו בברית כדרך
שאר נקמות. וזהו סימוי עי'
עינים של צדקיהו. ד"א
נקם ברית. נקמת

בריתי אשר עברתם׳ כל הכת׳
הכאות. חרב שמביאין היא
להחמת חיילות אויבים׳ ונא׳
ונאספתם אל החומה אל תוך
הערים׳ מפני האויב׳ ושל׳
ושלחתי דבר בתוככם׳ ועל׳
ידי הדבר ונתתם ביד אויבכם
הערים עליכם׳ לפי שאין מת׳
מלינין את המת בירושלם
וכשהן מוציאין מתיהם לק׳
לקוברן נתונין ביד האויב׳ מה
מטה לחם׳ מטה לחם לשון
משען׳ מ׳טו מטה עץ כמ׳
בשברי לכם מטה לחם אומ׳
אשבר כל משען אוכל׳ והן כ׳
חי׳ רעב׳ ואפו עשר נשים
לחמכם בתנור אחד׳ מחוסר
עצים׳ והשיבו לחמכם במש׳
במשקל׳ שתהיה התבואה
רקבת ונעשית הפת נופלת
ומשתברת בתנור והן יושבות
ושוקלות את השברים לח׳
לחלקו ביניהם׳ ואכלתם ולא
תשבעו׳ זו היא מארה
בתוך המעים בלחם׳ הרי שב׳
שבע פורענות׳ חרב ומצור׳
דבר׳ שבר מטה לחם׳ חוסר
עצים׳ פת נפולת׳ ומארה
במעים׳ ונתתם ביד
אויב׳ ואינה מן המנין שכב׳
שכבר חרב היא׳ ת׳
מותיכם׳ מגדלין ובירות׳
חמניכם מין ממיני ע״ז שהע׳
שמעמידים על הגגות ומע׳
שם שעומדין בחמה קורין
חמנים׳ ונתתי את פגריכם וג׳
תפוחי רעב היו ומוציאין כ׳
את יראותם מחיקם ומנשק׳
ומנשקין אותן ונכריסם נבק׳
נבקעת ונופלין עליה׳ וגעלה
נפשי אתכם׳ זהו סילוק שכ׳
שכינה׳ ונתתי עריכם חר׳
חרבה׳ יכול מאין אדם׳ כש׳

כשהוא אומר והשימותי
את הארץ הרי אדם אמור
הא מה אני מקיים חרבה׳
מעובר ושב׳ והשימותי את
מקדשכם יכול מן הקרבנות
כשהוא אומ׳ ולא אריח ב׳
הרי הקרבנות אמורים׳ הא
מה אני מקיים והשימותי
את מקדשכם מן הגדודי׳
הגדודיות׳ שיירות של
ישר׳ שהיו מקודשות ואפי׳
מועדות לבא שם׳ הרי שבע
פורענות׳ אכילת בשר ב׳
בנים ובנות׳ השמדת במות
הרי שתים כריתות חמנים
אין זו פורענות אלא על ידי
השמדת הבמות יפלו הח׳
החמנים שבראשי הגגות
ויכרתו׳ ונתתי את פגריכם
הרי שלש׳ סילוק שכינה
אחת׳ חורבן ערים׳ שממון
מקדש מן הגדודיות׳ ולא
אריח קרבנות׳ הרי ז׳ והש׳
והשימותי אני את הארץ׳
זו מדה טובה לישר׳ שלא
ימצאו אויביהם נחת רוח
בארצם שתהא שוממה
מיושביה׳ ואתכם אזרה בג׳
בגוים׳ זו מדה קשה׳ שכב׳
שכשעה שבני המדינה גו׳
גולין למקום אחר רואין זה
את זה ומתנחמין וישר׳
זרו כמזורה׳ מה זורה
ששורין כנפה ואין אחד
מהן דבקה לחברתה׳ והר׳
והריקותי׳ כששולף החרב
מתריקן הנדן׳

ומדרש

חרב הנשואות אחריכם ר׳
אומ׳ חוזרת ואחר מרכב
שהוא מריק את המים ואי׳
ואין סופן לחזור׳ והיתה ה׳

ארצכם שממה׳ שלא תא׳
תאמרו לשוב לתוכה ומתוך
כך עריכם יהיו חרבה׳ ערים
נראות לכם חריבות׳ שכש׳
שכשעה שאדם גולה מע׳
מעירו מכרמו ומביתו ופונ׳
לחזור כאילו אין כרמו וביתו
ומתו חריבין׳

פר שניה בת׳
בתורת כהנים׳

אז תרצה׳ תפייס את המק׳
המקום על שמיטותיה וכו׳ בעמ
והרצת את שבתותיה׳
ולא נראה היא עשויה תפי׳
תפייס׳ שכל דבר מבקש
תפקידו׳ ודומה בה תרצה׳
בגזרת לירצת׳ לרצות׳
ת׳ אשר לא שבתה׳ שב׳
שבעים שנה של גלות בבל
היו כנגד שבעים שנות ש׳
שמיטה ויובל שהיו בשנים
שהכעיסו ישראל במקום
לפני המקום׳ ת״ל שנה היו ג׳
גלויות והשעים היו עונם
משנכנסו לארץ עד שגלו ג׳
עשרת השבטים׳ עד חורב׳
חורבן ירושלים היו שלשי׳
מחזקיהו ואילך שבכן על
ערך השמיני׳ וג׳ וכלית את
אלה ושכבת על צדך השמ׳
השמיני ארבעים יום ונשאת
את עון יהודה׳ ונבואה זו ב׳
נאמרה ליחזקאל בשנה הח׳
החמשית לגלות מלך יהוד׳
יהויכין׳ ועד עשו שש כ׳
שנים עד גלות צדקיהו הרי
ארבעים ושש שנה׳ ואם ת׳
תאמר שנות מנשה יותר
וחמשים שנה היו ומנשה
עשה תשובה שלשים וש׳
ושלש שנה׳ וכל שנות רבע׳

108

רשעו עשרים ושתים כו'
כדאית' בחלק'
ושל יוחנן שתים ואחד
עשרה ליהויקים וכנגדן כו'
לצדקיהו ויש בהם שנים
שעלו לזה ולזה צא וחשוב
לת"ל שמיטין ויובלות שיש
שבהן והם יו' שנה לארבע
יו"ד שמיטין וב' יובלות הרי
לד' מאות שנה סד' ולשל'
ולשלשים ושש שנה חמש
שמיטין הרי ששים ות"ש
ותשע שמיטות ואומרנו
יתר שגלו שלא נגמר כשנ'
בעונם הרי שבעים חסר
אחת ועליהם עוד שבעים
שלימים וכן הוא אומר
בדברי הימים עד רצתה
הארץ את שבתותיה לחל'
למלאות שבעים שנה והבא'
והבאתי מורך בלבבם מ"ם
של מורך יסוד נופל הוא
כמ"ם של מועד כמ"ם של
מוקש ונסו מנוסת חרב כו'
כאילו הורגים רודפים אותם
עלה נדף שהרוח הודפו וכו'
ומכהו על עלה אחר ומקש
ומקשקש ומוציא קול וכן
תרג' ואנן טרפיה דשקיף לשו'
לשון חבטה כמו שדופות
קדים שקיפן קידום והוא
לשון משקוף מקום חבטת
הדלת וכן תרגומו של חבורה
חבורה משקופי' וכשלו איש
באחיו כשירצו לנוס ונכ'
וכשלו זה בזה כי יבהלו לרו'
לרוץ מפני חרב כאילו בור'
בורחים לפני הורגים שיה'
שיהיו להם פחד וכל שעה
סבורים שאדם רודפם'

ובמדרש

וכשלו איש בעון אחיו'
זה נכשל בעונו של זה שכ'
שכל ישר' ערבים זה בזה כו'
ואבדתם בגוים' כשתהו כו'
פזורין תהו אובדין זה מזה'
ואכלה אתכם וג' אלו המ'
המתים בגולה' בעונות אב'
אבותם אתם' כשעונות כו'
אבותם אתם' כשאוחזין
מעשה אבותם בידיהם' כו'
ימקו ימסו' כמו תמקנה
בחוריהן' עיקו חטורותי' כו'
והבאתי אתכם אני בעצמי
אביאם' זו מדה טובה לה'
לישר' שלא יהו אומרים
הואיל וגלינו לבין האומות
נעשה כמעשיהם אני איני
מניחן אלא מעמיד אני את
נביאי ומחזירם לתחת
כנפי שנ' והעולה על רוחכם
היו לא תהיה חי אני אם
לא ביד חזקה וג' או אז יכנע'
כמו או נודע כי שור נגח כו'
הוא אם אז יכנע' לא
אולי שמא אז יכנע לבבם'
ואז ירצו את עונם יכפרו
על עונם ביסוריהן' וזכ'
וזכרתי את בריתי יעקב' כו'
בחמשה מקומות נכתב
יעקוב מלא ואליהו נכ' ויוה'
ואליהו נכתב חסר בחמשה
מקומות' יעקב נטל אות
משמו של אליהו ערבון כו'
שיבא ויבשר גאולת בניו' כו'
וזכרתי את בריתי יעקוב' כו'
למה נמנו אבות אחורנית
כלו' כדי הוא יעקב הקטן
לכך ואם אינו כדאי הרי יצ'
יצחק עמו ואם אינו כדאי
הרי אברהם כדאי' ולמה לא
נאמרה זכירה ביצחק' אלא
אפרו של יצחק מונח לפני
וצבור לפני עבור ומונח על
המזבח' ולמה לא נאמר אה'
ביעקב ומפני שהיתה מט'
מטתו שלימה ולא יצא
ממנה פסולת' ואמ' באברה'
שאמר בו אה' שיצאו ממנו
ישמעאל ובני קטורה של'
שהכעיסו להקב"ה במעש'
במעשיהם הרעים' וכן כת'
ביצחק כתוב בו אה' שיצא
ממנו עשו שהכעיס להק'
במעשיו הרעים' ת'

ממדרש אגדה'

יען וביען' גמול ובגמול' יע'
אשר משפטי מאסו' ויע'
גם זאת' ואף אפילו זאת' י'
עשה עמהם את זאת את
הפורענות' אשר אמרתי כו'
בהיותם בארץ אויביהם לא
מאסתים לכלותם להפר את
בריתי אשר אתם' ברית ר"א
ראשונים של שבטים' ואת
והתורות' אחת בכתב ואחת
בעל פה' מגיד שכולן נתנו
למשה בסיני' כי יפליא
יפריש בפיו' בערכך נפשות
ליתן ערך נפשו' לומר ערך
דבר שנפשו תלויה בו עלי'
והיה ערכך וג' אין ערך זה
לשון דמים' אלא בין שהוא
יקר בין שהוא זול' כפי ש'
שנותיו הוא הערך הקצוב
עליו בפרשה זו' ערכך' כמו
ערך' וכפל הכפין לא ידעתי
מאיזה לשון הוא' ויש לו
לדומה כמו בוטה יושר'
בוטה סרוחה' ואם מבן חמ'
חמש שנים וג' לא שיהא
הנודר קטן שאין בדברי קט'
קטן כלום' אלא גדול שאו' כו'
ערך קטן זה שהוא בן חמש
שנים עלי' ואם מבן ששים
וג' כשמגיע לימי זקנה הא'

האשה קרובה להחשב כמ״
מאיש · לפיכך האיש בזקנ׳ (פוחת)
בזקנתו (יותר) משליש בערכו וה״ה
והאשה אינה פוחתת אלא
שליש בערכה · דאמרי אינ״
אינשי סבא בביתא פחא
בביתא סבתא בביתא סימא
טבא בביתא · ואם אין הוא
ואין ידו משגת הערך הוא׳
על פי אשר תשיג · לפי מה
אשר לו יעריכנו ומשאיר לו
כדי חייו מטה מוצעת וכלי
אומנות · ואם היה חמר ומש״
משאיר לו חמוריו · כי אשר
יקח ומה שאמ׳ הגלה של ה׳ ג׳
עולה דברין קיימין והעיקר
לעניני עולה ודמיה חולין ג׳
חוץ מדמי אותה הזכר · טוב
ברע · תם בבעל מום · או רע
בטוב · וכל שכן טוב בטוב או
רע ברע · כי בהמה טמאה ג׳
בעלת מום · הכת׳ מדבר שהיא
ראויה להקרבה · ולאורך הכ׳
הכת׳ שאין קדשים תמימין
יוצאין לחולין בפדיון אלא
אם כן הומומו · כערך הכהן
כן יהיה · לשאר כל אדם הבא
לקנותם מיד הקדש · ואם ג׳
גאל יגאלנה המקדיש עליו הכ׳
הכת׳ להוסיף חומש · וכן מי
מקדיש בית וכן מקדיש
שדה · וכן בפדיון מעשר שני
שני הבעלים מוסיפין חומש
ולא שאר כל אדם · והיה ער׳
ערכך לפי זרעו · לא כפי שו׳
שויה אחת שדה טובה וא׳
ואחת שדה רעה פדיון הכ׳
הקדשו שוה · בית כור שע׳
שעורים בחמשים שקלים ·
כן גזירת הכתוב · והוא
שבא לגאלה בתחילת היובל
ואם בא לגאול באמצע עתן
לפי החשבון סלע ופונדיון

לשנה · לפי שאינה הקדש
אלא למנין שנות היובל · ע״ה
שאם נגאלה בתחילת הי״
היובל הרי טוב ואם לאו ב׳
הגזבר מוכרה בדמים הללו
לאחר ועומדת ביד הלוקח
עד היובל כשאר כל השדות
המכורות וכשהיא יוצאה
מידו חוזרת לכהנים של
אותו משמר שהיובל פוגע
בו ומתחלקת ביניהם ·

זה המשפט האמ׳
האמור במקדיש
שדה · ועכשיו א׳
אפרשינו על פ׳
סדר המקראות · ג׳

אם משנת היובל יקדיש ג׳
וג׳ ואם משעברה היובל וג׳
מיד הקדישה ובאו לגאולה
מיד · כערכך יקום · כערך זה
האמור יהיה · חמשים ככסף
יתן · ואם אחר היובל יקדיש
וכן אם הקדישה משנת היו׳
היובל ונשתהת ביד גזבר ג׳
ובאו לגאולה אחר היובל
וחשב לו הכהן את הכסף ג׳
על פי השנים הנותרות
כפי חשבון · כיצד הרי קע״ג
ודמית של ארבעים ותשע
שנה חמשים שקל הרי כ׳
שקל לכל שנה ושקל יתר
בין כולם · והשקל ארבעים
ושמונה פונדיונין · הרי ג׳
סלע ופונדיון לשנה אלא
שחסר פונדיון אחד לכולן ·

ואמר רבינו

שאותו פונדיון שהוא ומ״
מוסיף · בפרט השנים קל׳
קלטון לפורטות שיפדה
סלע שלם והניחו בפונדיון
כפודיונות לחשבות ולה׳
ולהיות משער יפה ומשום

פורטות ועריעות זו ומוסיף
עליו קלטון כפרט השנים ג׳
כדי להשלים שווין של פונד׳
פונדיון לשווי של סלע של׳
שלם · והבא לגאול יתן סלע
ופונדיון לכל שנה לשנים ג׳
הנותרות עד שנת היובל
ונגרעין הערך לאותן ג׳
השנים · שמשנת היובל עד
שנת הפדיון · ואם גאל יג׳
יגאל המקדיש אותו יוסיף
חומש על הקצבה האמורה
ואם לא יגאל את השדה ג׳
מקדישו · ואם מכר את הב׳
השדה לאיש אחר · לא יגאל
עוד · לשוב ליד המקדיש ג׳
והיה השדה בצאתו ביובל
מיד הלוקח ומיד הגזבר כמ׳
כדין שאר שדות היוצאות
מיד לוקחיהן ביובל · קדש
לה׳ · לא שישוב להקדש
בדק הבית · ליד גזבר אלא
כשדה החרם הניתן לכ׳
לכהנים שנאמ׳ כל
חרם בישר׳ לך יהיה · אותו ג׳
תתחלק לכהנים של אותו ג׳
שבת׳ משמר שיום הכיפ׳
הכיפורים של יובל פוגע בו ·
ואם את שדה מקנתו וגו׳ ג׳
חילוק יש בין שדה מקנה
לשדה אחוזה ששדה מק׳
מקנה לא תתחלק לכהנים ג׳
ביובל · לפי שאינו יכול להק׳
להקדישה אלא עד היובל
שהרי ביובל היתה עתידה
לצאת מידו ולשוב לבעלים ·
לפיכך אם בא לגאולה יגאול
בדמים הללו הקצובין לשד׳
לשדה אחוזה · ואם לא יג׳
יגאל · ומכרה גזבר לאחר
או אם יגאל הוא בשנת ה׳
היובל ישוב השדה לאשר
קנהו מאתו אותו שהקד׳

ס"ל
ע"ב
יהו
הקוד"ש
ומתחילה
ריש' כד'
יוחר' לפי ש'
יוין המקרא
בהמה טמיורה'
פטר חמור יולא
יוליו הכת' ומוסב ע'
טהורה שהומחר ר'
טומיוה לבדק הבית' ומו'
שיעריכנה הכהן' יום לא
בערכך ליוחרים' יוך כל חרם
שיוומרו סתם חרמים להקדש
לך יהיה' בחרמי כהנים' שפי"ם
ויש שיוומרו סתם חרמים לכהנים
יומכר ולין יגיול' יוליו יעתן לכה"ו
ומפרש ויקריו זה בסתם חרמים'
הבית ומפרש ויקריו זה בחרמי
כהנים יוין להם פידיון עד—
נפדין' כל חרם קדש קדשי'
הבית ומכיוו ריויה ומכיון
ומפרש קדש קדשים
קדשי קדשים ועל
ששנים מכספך
יתן יות טומהו'
הכנענים' כלה
ומוי יוחר עו'
הולך למות'
ומעשר ב'
היורק'
הוא'
ועל'
כ"ה

שהקדישה' ומן היום'
היומר ליושר קנהו הלוקח הוה
היוהרון מיומת' והו הגיזבר' לבך הוי"ם
הוערך לומר ליושר לו יוחוזת היור—ך
מירושת יוכות' והו הבעלים הריו שומע ס"ה
שומרה לומקדיש' כל ערך שנת מו שקלים
יהו בשקל הקודש' וכל ערכך יהיה בשקל
הקודש' עשרים גרה' עשרים ומעת' כך ב'
ולאחר מכיון הוסיפו שתות ומומרו שש
ומעת לסלע' לין יקדיש יויש יוו יותו'
שיויע שלו' ויום בבהמה הטמו"ם
הוה מוסב יול הבכור שיוין לו
ופרה בערכך' והומש' ע"ב
טלה והויו ומתנה לכה"
הקדש שדיבר לו"ה
וכיון דיבר בו"ה
ופרה בע"ה
יגיול
וגו'
ש"ה
הוא
והיומר
הויו' לומר ע"ה
קדשים קלים' ומ"ש
עכון' יום נדר יתן יות
ויורם' כגון שהחרים יות
חרם יושר יחרם מן היורם וגו'
עבו עלי' לין יומ' בלום' מות יומ"ה
לפיכך לין יפדה' שיוין לו דמים ולא
היורץ' במעשר שיע' הכתוב מדבר'
דגן' ומפרי העץ' תירוש ויצהר' ב'
קמיו השם' ומשלחו שה לך
לעלות ליוכלו בירושלם'
שנ' ואכלת לפני

נ"ה
יכ"ל
הקוד"ש
היו מ"ב
ומעה כסף
לשם קרבן
הטמיוה וגו'
לומר בכור בה"ב
שהרי יוין פדיון
לכהן ומיום להקדש'
ומעלה כפדיון בהמה
במקדיש בהמה טמיוה
בערכך נפי' וזה שיערי"ם
על ידי בעלים ונמכר בער"ה
נחלקו רבותינו בדבר' ייש"ן
ווה יומ' ומקיים כל חרם כישר'
שפירש ויומ' הרי זה חרם לכהן'
ומקריו זה ומפרש בסתם לין יומ"ה חרמים
לדברי היומר סתם חרמים לכהנ'
והיומר סתם חרמים לבדק הבי'
כהנים שהכל מודים בחרמי ב'
שיבויו ליד כהן' וחרמי גבוה
היומר סתם חרמים לבדק
סתם חרמים לכהנים
שחרמי כהנים חולין על
ונותן לכהן' מה שנ"ה
דמיה' ויום נדכה'
עבדיו ושפחותיו
היומיו ליהרג
ימות' הרי הו'
ערך' וכלו"ם
ומרע הב"ה
לייט הו'
ועל"ה
טית
ב'

חסלת אם בחקותי"

ומפטירין בירמיה וישמעו ירמיהו היה דבר ה' וגו' הנה חנמיאל בן שלום וגו'

נשלם תורת כהנים"

תחילה לדר במעגים"

הוא ארני האדונים"

בעזרת האל אשר כל יצורים לו מודים
אתחיל לכתוב פתרון חומש הפיקודים

וידבר

וידבר ה' אל משה במדבר סיני
באהל מועד באחד לחדש
השני. מתוך חיבתן לפניו
מונה אותן כל שעה. כש'
כשיצאו ממצרים מנאן. ו'
כשנפלו בעגל מנאן לידע (מנין)
הנותרים. כשבאו להשרות
שכינתו בתוכן מנאן. באחד
בניסן הוקם המשכן ובאחד
באייר מנאן. באחד לחד'
השיני בשנה השנית. זה
ראוה הדיבור למד באחד
יום באותו חדש באותה ה'
הוקם באותה זמן. כל פרשה
שהמקום מפלפל את ישר'
ומגדלן בה הוא מפרסם
באותה עת גדלן ובאותה
מקום שם אותה מעלן כש'
כשנתן להם את התורה נת'
שהיא עטרה להם כתב את
הזמן בחדש השלישי לצ'
ליציאת בני ישר' מארץ מ'
מצרים ביום הזה באו מד'
מדבר סיני. ואות זו שריכה

וחיבב המקום את ישראל
ובירן ושיבחן והודיען ג'
גדולתן לפי טהרת היחסים
שלהם לכך חיבבה וכתב בה
אותה יום באותה חדש באו'
באותה שנה באותה מקום
באותה זמן. שאו את ראש
ראש כל עדת בני ישראל
למשפחותם. לא היה כן להוד'
להודיע שבחן וגדולתן וי'
ויחוסן לשאו את ראשן ג'
לאו כנעים. כשנתן הקב"ה
תורה לישר' ודבר עמהם
אמרו אומות העולם מה
ראה הקב"ה שקירבם וחי'
וחיבבם ונשאם מאו' להן ג'
לאומות מפני שהן מיוחס'
מיוחסים כל אחד ואחד
הלוי בלוחותיו. אבל אתם
אין יכולים בני מה בני מ'
זנות שהקין ומוורין הם
משפחותיכם לפני המקו'
שנ' הבו לה' משפחות
עמים מיד נשתתקו האומ'

האומות ולא היה להם כח
פתחון פה לפיכך שאו את
ראש. אין ראש אלא גדולה
שנ' נשא את ראש בני ק'
קהת. וכן נשא את ראש בני
גרשון. נשא אלא מורד
ואין בכל את ראש יהויכין
מלך יהודה. ת'. למשפחת'
רע מנין כל שבט ושבט ל'
לבית אבותם. מי שאביו מש'
משבט אחד ואמו משבט
אחר יקום על שבט אביו ל'
לגולגלותם. על ידי שקלים
בקע לגולגלת. כל יוצא צב'
צבא. מגיד שאין יוצא
בצבא פחות מבן עשרים
ואתכם יהיו איש איש למ'
למטה. כשתפקדו אותם י'
יהו עמכם נשיא כל שבט
ושבט. קרואי העדה הנקראי'
לכל דבר שבעדה. ויקח מ'
משה ואהרן. לא הזכיר
בלשון יחיד שלא כתב ויק'
ויקחו. למדך שהיו שקולי'
זה כזה משה כאהרן ואה'
ואהרן כמשה. ודומה לו ב'
ויקח שם ויפת את השמל'
שהיו שקולין זה כזה. ת'.
רא ויקח משה ואה'
ואהרן. לא הזכ'
הזכיר בלשון יחיד. למדך
אעפ' שהיה להם טורח גד'
גדול למנותם היו שמחם
שמחים לעשות כדי לקיים
ציוויו של הקב"ה ודעתם ב'
כאיש אחד שלא היו חולק'
חולקים בדעתם זה מזה.
ת'. את האנשים האלה א'
את שנים עשר נשיאים
האלו אשר נקבו כאן בשמו'
בשמות. ויתילדו על משפ'
משפחותם. הביאו ספרי
ייחוסיהן ועדי חזקת לידת'

לידתם כי אחר ויאחר להם
להתיחס על השבט׳ אחר
את ואתה לוי לא תפקוד׳ כו׳
כדי הוא לגיון של מלך להיות
נמנה לבדו׳
ד״א
אמר הקב״ה
שעתידה לעמוד גזירה על
כל העומדין מבן עשרים שנה
ומעלה שימותו במדבר׳ כו׳
אמ׳ אל יהו אילו בכלל לפי
שהן שלי שלא טעו בעגל׳

ולמה שפרשתי

כפתרון ראשון כי
הוא לגיון מלך לכ׳
להיות נמנה לבדו כו׳
למרתי מיסוד הקליר
שיסד יקר של ישר
שערכם לא הופקד כי
לגיון מלך לבדו נמנה
נפקד וגם הוא יסד
על פי מדרש האגדה׳
הפקד את הלוים כתרגומו
מני׳ לשון מינוי שררה על
דבר שהוא ממונה עליו׳ כמו
כמו ויפקד פקידים׳ ואהרן
אותו כתרגומו ימנון׳ כת׳
כשבאין ליסע במדבר ואם
ויסע לאיסע היו ומפרקין
אותו ומקימין ועושין כו׳
אותו עד מקום עד אשר
ישכן שם הענן ויחנו שם
ומקימין אותו׳ והזר הקרב
לעבודה זו אותו כדי שאינו
שוים׳ ואיש על דגלו כמו
שהדגלים סדורים בספר
זה שלשה שבטים לכל דג׳
דגל׳ ולא יהיה קצף׳ אם הם
תעשו מצותי לא יהיה
קצף׳ ואם לאו שיכנסו זרי׳
זרים בעבודתם יהיה קצף׳
כמו שמצינו במעשה קרח
כי יצא הקצף׳ באותות׳ כל
דגל יהיה לו אות מפה צבו׳

צבועה הל׳ ויה בו׳ צבעו של
זה לא כצבעו של זה צבע׳
כל אחד כגון אבנו הקבועה
בחשן ומתוך כך כל אחד
יכיר את דגלו ומהם לאדה
המלכות להיות ששין את
ומפיות צבועות כדגליהם׳
ד״א מאותות לבית אב׳
אבותם׳ מאות ש
שמסר להם יעקב׳ אביהם
כשנשאוהו ממצרים של
ויעשו בניו לו כן אשר
צום׳ יהודה ישכר וזבולן
ישאוהו מן המזרח׳ ראובן כו׳
שמעון וגד מן הדרום וכו׳

בראית במדרש
רבי תנחומא ז״ל

בפרשה זו׳ מנגד סביב׳ כת׳
מאן שנינו׳ ביהושע אך
רחוק יהיה ביניכם וביני
אלפים אמה׳ שיוכלו לבא
בשבת׳ ומשה ואהרן ובניו
והלוים חונים בסמוך לו׳ כו׳
קדמה׳ לפני הקרואים קדם
ואינו זו רוח מזרחית׳ והא׳
והמערב קרוי אחור׳ ראש
ראשונה יסעו׳ כשרואין כו׳
הענן מסתלק תוקעין הכ׳
הכהנים בחצוצרות ונוסע
מחנה יהודה תחילה׳ וכש
וכשהולכין הולכין כדרך כו׳
חנייתם׳ הלוים והעגלות
באמצע׳ דגל יהודה במזרח
ודגל ראובן בדרום ושל
אפרים במערב׳ ושל דן כו׳
בצפון׳ ונסע אהל מועד כו׳
לאחר שני דגלים הללו׳ כאן
כאשר יחנו כן יסעו׳ כמו כו׳
שפירשתי הליכתן כחנייתן
כן על דגלו מהלך לרוח הקבו׳
הקבוע לו׳ על ידו ומקומו כו׳
ואין לשון יד זו ומשמעו׳

אף של ערד היו על ידו
סמוכה לו וכל הושטות ידו
אישון ויישין לשון אש
ועליו כתרגומו ודסמיכין כו׳
עלוהי׳ ואלה תולדות אהרן
ומשה׳ ואינו מזכיר אלא
בני אהרן ונקראו תולדות
משה לפי שלמדן תורה׳
מלמד שכל המלמד את בן
חבירו תורה כאילו ילדו׳ כמו
ביום דבר י״י את משה׳
נעשו אלו תולדות שלו של
שלאהרן זה שלמד מפי ד׳
הגבורה׳ על פני אהרן׳ בחייו׳
ושרתו אותו ׳ומהו השירות
ושמרו משמרתו לפי שנ׳
ששמירת המקדש עליו ש
שלא יקרב זר מה שלאו
אתה ובניך אתך תשמרו את
עון המקדש׳ והלוים היו
מסייעין אותן וזהו השי׳
השירות׳ ושמרו את משמ׳
משמרתו כל מינוי שאדם
ממונה עליו ומוטל עליו כו׳
לעשות קרוי משמרת בכל מק׳
בלשון מקרא ובלשון משנ׳
משנה׳ כמו שאמר בכתן
ותרש והלין אין משמרתי
ומשמרתך שוה וכן משמ׳
משמרות כהונה ולויה׳ ואת
ואת משמרת בני ישראל
שכלן היו זקוקין לצרכי
המקדש אלא שהלוים באו
במקום תחתיהם כשליחותן
לפיכך לוקחין מהם המעש׳
המעשרות בשכרם שנ׳ כי
שכר הוא לכם חלף עבוד׳
עבודתכם׳ נתונים המה לו
לעדה׳ ואת בני ישראל
מאשר כל העדה נבדלו לכך
בגזרת המקום׳ והוא נתנם
לו׳ שנ׳ ואתנה את הלוים כו׳
נתונים וג׳ ואת אהרן ואת
בניו תפקד׳ לשון פקידות׳

מינוי לשון מינוי ושמרו
את כהונתם. קבלת דמים
וזריקה והקטרה ועבודות
המסורות לכהנים. ואני הנה
לקחתי. ממני מהיכן זכיתי
כהן מתוך בני ישראל. שירדו
ישראל שוכרין אותן לשירות
שלי שעל ידי הבכורות וכו'
וזכיתי בהן ולקחתי תמורתם.
לפי שהיה עבודה בבכורות
וכשחטאו בעגל נפסלו והלוים
והלוים שלא עבדו ע"ז נבחרו
נבחרו תחתיהם. מבן חדש
ומעלה. משיצא מכלל נפלים
נפלים הוא נמנה להיות שו'
שומר משמרת הקודש.

אמ"ר יהודה

כי שלוט היה השבט להיות
נמנה מן הבטן שנ' אשר
ילדה אותה ללוי במצרים עם
כניסתה לפתח מצרים ילד'
ילדה אותה ונמנית בשבעים
נפש שבשבטים אותה חש'
חשבון לא תמצאו אלא
שבעים חסר אחת והיא
השלימה המנין. על פי ה'
מ"ט. והוא על פי ה'. אמ' מ'
משה לפני הקב"ה רבונו של
עולם היאך אני נכנס לבתי
כולם ולתוך אהליהם לדעת
מנין יונקיהם. אמ' לו הקב"ה
עשה אתה שלך ואני אעשה
אעשה שלי. הלך משה
ועמד על פתח האהל והשכ'
והשכינה מקדמת לפניו וב"ק
ובת קול יוצאת מן האהל
ואומרת כך וכך תינוקות יש
באהל זה. לכך נאמר על
פי ה'. לגרשם משפחת
הלבני והשמעי בפקודיהם
כך וכך. המשכן יריעות הת'
התחתונות. והאהל יריעות
עזים העשויות לגג. ומכסהו.

עורות אילים ותחשים ומ"ה
ומסך פתח. הוא הוילון הפ'
ואת מיתריו של משכן הם
והאהל אלו של חצר. ומש"ה
משפחת בני קהת יחנו הם
תימנה. וסמוכין להן דגל
ראובן החונים תימנה. אוי
לרשע אוי לשכנו. לכך
לקו דתן ואבירם ומאתים
וחמשים איש עם קרח וע'
ועדתו שנמשכו אחריהם
במחלוקתן. והמסך הוא
הפרכת. שלא היא קרויה
פרכת המסך. ונשיא נשיאי
הלוי ממונה על כלם. ועל
מה נשיא אותו פקודת שו'
שומרי משמרת. על ידו הי'
היא פקודת כלם. ומשה
אהרן ובניו. וסמוכים להם
דגל מחנה יהודה. והחונים
עליו יששכר וזבולון. טוב
לצדיק טוב לשכנו. לפי ש'
שהיו שכנו של משה נע'
שהיה עוסק בתורה נעשו
גדולים בתורה שנ' יהודה
מחוקקי. ובני יששכר יודעי
בינה. מאתים ראשי סנהד'
סנהדריות. ומזבולון מו"ה
מושכים בשבט סופר. אשר
פקד משה ואהרן. נקוד
על אהרן לומר שלא נמנה
במנין הלוים. שנים ועש'
ועשרים אלף. ובפרטן אנ'
אתה מוצא ג' מאות יתירין.
בני גרשם שבעת אלפים ח'
וחמש מאות. בני קהת ש'
שמונת אלפים ושש מאו'
בני מררי ששת אלפים ומ'
ומאתים. הרי עשרים ושנים
אלף ושלש מאות. ולמה
לא כללן עם השאר ופדו
את הבכורות אלא אלו וקו'
וקודן השלשה והשמנים
ומאתים בכורות העודפים

על המנין לפדיון.

אמרו רבותינו

במסכת בכורות אותן שלש
מאות לוים בכורות היו ודיים
שיפקיעו את עצמן מן הפ'
הפדיון. פקד כל בכור מבן ח'
חדש ומעלה. משיצא מכ'
מכלל נפלים. ואת בהמת הלוים
הלוים לא פדו בבהמת הלוים
את בכורי בהמה טהורה
של ישראל את פטרי חמו'
חמוריהם. ושה אחד של בן
לוי פטר כמה פטרי חמורים
של ישר'. תדע שהרי מנה
עודפים בירם ולא מנה עד'
עודפים בבהמה. ואת פדויי
השלשה וג'. ואת הבכורות
העודפין לפדות אתן אלו
שלשה ושבעים ומאתים ה'
העודפים בהם יתירין על
הלוים. ולקחת חמשת
שקלים לגלגלת לאותם
בכורות. כך היה מכירתו של
יוסף עשרים כסף שהיה
בכורה של רחל. העודפים על
פדויי הלוים על אותן שפדו
הלוים בגופן חמשה ושש'
ושש מאות מאלף כך סכום
החשבון חמשת שקלים לגל'
לגלגלת לאותם בכורות
אלף שקלים לשמנים בכורי'
שלש מאות וחמשים שקל'
לשלשה בכורות חמש עש'
עשרה שקלים. אמ' משה
כיצד אעשה בכור שאומר
לו תן חמשת שקלים יאמר
לי אני מפדויי הלוים. מה
עשה הביא עשרים ושנים
אלף פתקין וכתב עליהם בן
לוי. ורע"ג פתקין כתב עליהם
חמשת שקלים. בללן ונתנן
בקלפי. אמ' להם טלו וטלו
פתקיכם לפי הגורל. נשא

את ראש מנחתהן את הר'
הראוין לעבודת משא והן
מבן שלשים ועד בן חמשים
והפחות משלשים אין נותנ'
עליו כחו עדיין

מכאן אמרו

בן שלשים לכח והיתר על
חמשים כחו מכחיש. קדש
הקדשים המקודש שבכלן
הארון והשלחן והמנורה
והמזבחות והפרכת וכלי ה
שרת. ובא אהרן ובניו וגו'
יכסו כל כלי וכלי לערכו כדו
המפורש בפרשה זו. ולא
יגעו בו הלוים בני קהת
אלא לשאת. בנסע המחנה
כשהענן מסתלק והן יודעין
שיסעו. קערות וכפות וק'
וקשות ומנקיות כבר פירש'
פירשתים במלאכת המשכן
הנגד המכסה. לשון מסך וג'
אשר יוסך בהן. ולקחיה כמ'
מין עגת שאומר בה את
הפתילה לכל עד שיראה. מ
ומחתותיה כמין כף קטנה
ושוליה פשוטין ואין סגולין
ואין לה מחיצה לפנים אלא
מעדיה וחותה בה את הדשן
הנרות כשמטיבן. ונתנו
לוגט כלע' שמשתמשין בה הנ'
השמן והפתילות. ואל מכס'
מכסה עור תחש. כמין מ'
מריצ' את כל כלי השרת
אשר ישרתו בם בקודש. ה
בתוך המשכן שהוא קדש.
והן כלי הקטרת שמשרתין
בהן במזבח הפנימי. ודשנו
את המזבח. יטלו הדשן מע'
מעליו. ופרשו עליו בגד
ארגמן. ואש שירדה מן הש'
השמים רבוצה תחת הבגד
כארי בשעת המסעות ואי'
ואינה שורפתו שהיו כופין
עליה כפכתר של נחשת.
מחתות. שבהן חותין גחלי'
לתרומת הדשן. עשויין כמ'
כמין מחבת שאין לה אלא
שלש מחיצות ומלפניה פ'
שגורפת את הגחלים. מזלג'
מזלגות. צנוריות של נחש'
נחשת שמכין בהן באיברי'
באיברים שעל המזבח להפ'
להופכן כדי שיתעכלו יפה.
יעים. הם מגריפות שקורין
ודיל. והן של נחשת. וכהן
מכבדין הדשן מעל המזבח.
לכסות את הקדש. הארון ה
והמזבחות. וכלי הקודש. הש'
המנורה וכלי שרת. ומתו.
שאם יגעו חייבין מיתה ע'
בידי שמים. ופקודת אלעזר.
שהוא ממונה עליהם. לשאת
לשאת אותם. שמן וקטרת
ושמן המשחה. ומנחת
התמיד. עליו מוטל לצוות
ולזרז ולהקריב בעת חנייתן
פקודת כל המשכן. ועוד
היה אומה על משא בני ק'
קהת לצוות איש איש על
עבודתו ומשאו. והוא הא'
המשכן וכל אשר בו. כל
הסדורין למעלה בפרשה זו.
אבל משא בני גרשום ובני
מררי שאינה מקדש הק'
הקדשים על פי איתמר היה
כמו שכתוב בפרשת נשא.
אל תכריתו. אל תגרמו להם
שימותו. ולא יבואו לראות
כבלע את הקדש להיורד
נרתיק שלו. כמו שמפרש
למעלה בפרשה הזאת. ונ'
ופרשו עליו בגד פלוני. וכס'
וכסו אותו במכסה פלוני.
והו המאמר כמו בזה הדרך
ולא יבואו לראות כבלע את
הקדש. זהו בלע שלו. כיסו'
כיסוין.

חסלת

במדבר סיני.

ומפטירין בהושע. ה'
בתרי עשר. והיה הל'
מספר בני ישראל וג'

את ראש בני גרשון גם הם.
כמו שצויתך על בני קהת
לראות כמה יש שהגיעו ל
לכלל עבודה. את יריעות הש'
המשכן עשר תחתונות. וי
ואת אהל. אחד עשר יריעות עזים
העשויות לאהל עליו. ומכס'
מכסהו. עורות אילים מאדמ'
מאדמים. מסך פתח. וילון ה
מזרחי. אשר על המשכן. כל'
כלומר הקלעים והמסך של
חצר המסככים ומגינים על
המשכן ועל מזבח הנחשת
סביב. וכל אשר יעשה להם.
כתרגומו ית כל דיתמסר להון
לבני גרשון על פי אהרן ובניו
ואיזה מן הבנים ממונה על'
עליהם. ביד איתמר בן אהרן
הכהן. ויתדותם ומיתריהם.
של עמודים שהרי יתדות
ומיתרי הקלעים במשא בני
גרשון היו. יתדות ומיתרים
היו ליריעות ולקלעים מלמ'
מלמטה שלא תגביהם הרוח
ויתדות לעמודים סביב לתל'
לתלות בהן הקלעים בשפתם

העליונה בקלונסות וקונדי׳
וקונדיסין׳

במה ששנויה

במליאות המשכן׳ עבודת
עבודה׳ היא השיר׳ במעלו׳
ובמנורות שהיא עבודה לע׳
עבודה אחרת׳ ועבודת
משא במשמעו׳ ופקודיו ב׳
אשר שם ייי את משה׳ וא׳
ואומ׳ הפקודים היו מבעת
ומבן שלשים ועד בן חמשי׳
עד את בני ישר׳ וג׳ פרשה
זו נאמרה ביום שהוקם המ׳
המשכן ושמונה פרשיות
נאמרו בו ביום׳ כד׳ אית׳

בפרק הנזקין׳

ושלחו מן המחנה׳ שלש
מחנות היו שם׳ כשעת חנ׳
חנייתן׳ תוך הקלעים היא
מחנה שכינה׳ חניית הלוי׳
סביב כמו שמפורש במדבר
סיני׳ היא מחנה לוייה׳ ומ׳
ומשם עד סוף מחנה הרגלי׳
לכל ארבע רוחות היא מחנ׳
ישראל׳ הצרוע׳ משתלח
חוץ לכולן׳ הזב מותר במחנ׳
ישראל ומשולח מן השתים
וטמא לנפש מותר אף בשל
לוייה׳ ואינו משולח אלא
משל שכינה׳ וכל זה
דרשו רבותינו ז״ל

במסכ׳ פסחים׳

לטמא נפשו דאמשיך ואמ׳
אני שהוא לשון עגמ׳
עגמות אדם בלשון יונדי׳
והרבה יש בפרושית רבה׳
אומרים שחייך טמא׳
שהיה עגמות׳ למעל׳ מה
מעל׳ כייט׳ הרי חמור וכתב
כיון פרשת גזל ונשבע ב׳
לשקר׳ היא הנאמרת בפ׳

בפרשת ויקרא׳ ומעל׳ד
מעל׳ ונשנית כאן בשביל
שני דברים שנתחדשו בה׳
האחד שכתוב כאן והתודו
לומר שאינו חייב חומש
ואשם על פי עדים עד שי׳
שיודה בדבר והשיני שמ׳
שפירש על גזל הגר שהוא
ניתן לכהנים׳ את אשמו
בראשו׳ הוא הקרן שנשב׳
שנשבע עליו לאשר אשם
אשם לו׳ למי שנתחייב לו׳
ואם אין לאיש גואל שמת
התובע שהשביעו ואין לו
יורשין להשיב האשם׳ כמ׳
כשטייך זה להתודות על עונ׳

ואמרו רבותינו

וכי יש לך אדם בישראל
שאין לו גואלין או אח או
בן או אב שאר בשר הק׳
הקרוב קרוב במשפחה
ממנו למעלה עד יעקב׳ ב׳
אלא זה הגר שמת ואין לו
יורשין׳ האשם המושב׳
זה הקרן והחומש לייי
לכהן קנאו השם ונתנו ל׳
לכהן שבאותו משמר׳ מל׳
מלבד איל הכפורים האמו׳
במקרא שהוא צריך להבי׳
להביא׳ וכל תרומה

אמר ר׳ ישמעאל

וכי תרומה מקריבין לכהן׳
והלא הוא המחזר אחריה
לבית הגרנות׳ מה ת״ל אשר
יקריבו לכהן׳ אלו הבכורים
שנאמר בהן תביא בית ייי
ייי אלהיך׳ ואיני יודע מה
יעשה בהם ת״ל לכהן לו יה׳
יהיה׳ בא הכת׳ ולימד על
הבכורים שיהו ניתנין לכ׳
לכהן׳ ואיש את קדשיו לו
יהיה׳ לפי שנאמר מתנות

כהונה ולוייה יכול יבואו
ויטלום בזרוע ת״ל ואיש את
קדשיו לו יהיה׳ מגיד שטו׳
שטובת הנאתן לבעלים׳
ועוד מדרשים הרבה
דרשו בו בספרי׳

ומדרש אגדה

ואיש את קדשיו שמעכב
את מעשרותיו ואינו נותן
לכהן יהיו המעשרות׳ סופ׳
שאין שדהו עושה אלא
אחת מעשרה שהיתה לו׳
למודרת לעשות׳ ואיש אש׳
אשר יתן לכהן מתנות הר׳
הראויות לו׳ לו יהיה הרבה׳
איש איש כי תשטה אשתו׳
מה כת׳ למעלה מן הענ׳ין
ואיש את קדשיו לו יהיה׳
אם אתה מעכב מתנות ב׳
הכהן חייך שתצטרך לבא
אצלו להביא לו את הסוטה
ולכך נסמכו שתי פרשיות
הללו׳ ת״ל ואיש׳ ללמדך
שמועלת בשנים׳ באיש ב׳
של מעלה ובאשה של מט׳
מטה׳ כי תשטה אשתו

שנו רבותינו

אין המנאפין מנאפין עד
שתכנס בהם רוח שטות
נכתבה כי תשטה וכת׳ בו
נואף אשה חסר לב׳ ת״ל
ופשוטו של תשטה׳ תט
מדרכי צניעות ותחשד
בעיניו׳ כמו שטה מעליו
אל ישט אל דרכיה לבך׳ וג׳
ומעלה בו׳ ומהו המעל׳ וב׳
ושכב איש אותה׳ איש פ׳
פרט לכה׳ לקטן ומי שאינו
איש׳ אותה שכבת זרע׳ ב׳
שכיבתה פוסלת אותה ואין
ואין אחרת פוסלת אותה
מעשה בשתי אחיות ש׳

שאין רואות אותו לו׳ ת׳
ובעלה מעני ואשה׳ הבא
אם רואה ומעידים אין הב״ד
הואיל נודקים אותה׳ מעני
ואשה׳ פרט לסומין ונכ״ל
ונסתרה׳ שיעור שתראה
לטומאות כדיה׳ ועד אין ב
בה׳ הא אם היה בה אפילו ב
עד אחד שאמר נטמאת לא
היתה שותה׳ ועד אין בה׳
בטומאה׳ אבל יש לסתירה
נתפשה׳ נאנסה׳ כמו ותפש״
ותפשה ושכב עמה׳ ועבר
עליו קורא לסתירה׳ רוח
קנאה וקנאו׳ כמשמעו׳

רביעי פרשה

לשון המראה׳ שאמרה בה׳
אל תסתרי עם איש פלוני׳
והיא נטמאה אם עבר וכו׳ ב
כלומ׳ הוא המרה בה ועברה
על המראתו׳ ואין ידוע אם
נטמאה אם לאו׳ קמח שלא
יהא מסלת שעורים ולא
חטים׳ היא עשתה מעשה
בהמה׳ לפיכך תהא קרבנה
מאכל בהמה׳ לא יצק עליה
שמן שלא יהא קרבנה מה״
מהודר שהשמן קרוי יצהר׳
והיא עשתה בחשך ולא
יתן עליה לבונה שהאמהות
נקראו לבונה אל גבעת הל״
הלבונה׳ והיא פירשה מדר״
מדרכיהן כי מנחת קנאות
הוא׳ הקמח הזה׳ קמח לשון
זכר׳ מנחת קנאות׳ מעוררת
עליה שתי קנאות׳ קנאות
המקום וקנאות הבעל׳ מים
קדושים שקדשו בכיור׳ לפי
שעשה מנחשת מראות
הצובאות׳ וזו פירשה מד״
מדרכיהן שהיו נבעלות ל״
לבעליהן במצרים תחת הת״
התפוח וזו קלקלה לאחרי׳

תגרין בו׳ כבלי חרש׳ היא
השקת את העולם יין משו״
משובח בכוסות משובחים
לפיכך תשתה המים המרי׳
במקרת בזויה של חרש׳ ומן
העפר וכו׳ למה נבדקת מן
העפר שתחילת בריאתה
מן המים ומן העפר׳ ועוד
מפני שהן עדיה שנאמר
העדותי בכם היום את השמ״
השמים ואת הארץ׳ ת׳
והעמיד הכהן וכו׳ והלא כבר
כת׳ והעמידה לפני יי׳ מה״
אלא מסיען היו אותה וכו׳
ממקום למקום כדי ליגעה
שתטרף דעתה ותודה׳ וכ״
ופרע׳ סותר את קליעת
שערה כדי לבזותה׳ מכאן
לבנות ישראל שגלוי הראש
גנאי הוא להן׳ לפני יי׳ ב
בשער ניקנור הוא שער
עזרה המזרחי׳ דרך כל
הנכנסין׳ ונתן על כפיה׳ ליג״
ליגעה אולי תטרף דעתה
ותודה׳ ולא ימחה שם המ״
המיוחד על המים׳ המרים׳
על שם שסופן מרים לה׳ ב
המאררים׳ המחסרין אותה
מן העולם׳ לשון סילון ממא״
ממאיר׳ ולא יתכן לפרש
מים מארים שהרי קדש״
קדושות הם ולא מארים
כתב הכתוב אלא מאררים
את לאחרים׳ ד״א׳ מנקלים
לא תראם לטמא ולא
ולטמא׳ מראות קללה
בגופה של זו והשביעו אות״
אותה וכו׳ מה היא השבו״
השבועה אם לא שכב הנ״
הנקי׳ ואם שכב חנקי׳ ש״
שמכלל לאו אתה שומע
הן אלא שמצוה לפתוח
בדיני נפשות תחלה לזכות׳
ואת כי שטית׳ אם שטית׳

כי משמש לשון אם׳ שטית
שטעת אולה׳ שטעה של
קללה׳ יתן אותך לאלה׳ יהו
הכל מקללין בך׳ אם לא ימ״
יאמרו׳ כדרך שאירע לפלו״
לפלונית׳ וכן הברכה והנח״
והנחתם שמכם לשבועה ל״
לבחירי שהצדיקים נשבעים
בפורענותן של רשעים׳ וכן
לענין הברכה ונברכו בך׳ וכו׳
בך יברך ישר׳ וכו׳ את ירכך׳
בקללה הקדים ירך לבטן לפי
שהיא התחילה בעבירה ת׳
תחילה׳ צבה׳ כתרגומו נפ״
נפוחה׳ לצבות בטן׳ כמו ל״
להצבות בטן׳ והוא שמוש פ״
פתח שהאומר נקודה בו׳ וכן
לנחותם הדרך׳ לצבות בטן ב׳
ולנפל ירך׳ בטט ויריכו ב״
של בועל׳ או אינו אלא של
נבעלת׳ כשהוא אומ׳ ירכך
עצלה ובטנך צבה הרי של
נבעלת אומר הא מה אני מ״
מקיים בו׳ אמן אמן קבלת
שבועה׳ אמן אם מאיש זה
אמן אם מאיש אחר׳ אמן על
האלה אמן על השבועה׳ וה״
והשקה את האשה׳ אין זה
סדר המעשה שהרי בתחלה
מקריב את מנחתה אלא
הכתוב מבשרך שכשישקנה
יבואו בה למרים׳ לפי שנא׳
בטן ירך׳ מנין לשאר כל הג״
הגוף׳ ת״ל ובאו בה בכלה׳ ב
יאומן מה ת״ל בטן וירך לפי ב
שהן התחילו בעבירה תחלה
לפיכך יתחילו מהן הפורענות
למרים׳ להיות לה רעים ומרי׳
ומרים׳ והניף׳ מוליך ומביא
מעלה ומוריד׳ ואף היא מנ״
מנפה עמו שידה למעלה
מידו של כהן׳ והקריב אותה
זו היא הגשתה בקרן מערב׳
דרומית של מזבח קודם קמי׳

קמיצה כשאר מנחות אח״כ
ומזכרתה׳ היא הקומץ שעל
ידי הקטרתו המנחה באה
לזכרון לגבוה׳ והשקה את
המים׳ לרבות שאם אמרה
איני שותה אחר שנמחקה
המגלה מערערין אותה׳
ומשקין אותה בעל כרחה׳
אלא אם כן אמרה טמאה
אני׳ וצבתה בטנה וג׳ אע״פ
שבקללה ירך תחילה המים
אין בודקין אלא דרך כניסתן
בה׳ והיתה האשה לאלה׳ כמ׳
כמו שפירשתי לעיל שיהו
הכל אלין בה׳ בקרב עמה׳
הפרש בין אורם המתעול
בזוג שנכר לאורם המתעול
בזוג שאינו נכר׳ ואם לא
נטמאה האשה בסתירה זו
וטהורה היא ממקום אחר׳
ונקתה המים המרים ולא ע׳
עוד אלא ונזרעה זרע׳ אם
היתה יולדת בצער תלד ברי׳
בריוח ומעתה׳ שחורים׳ יול׳
יולדת לבנים׳ זו אשה כמו זו
זרע כלו׳ אם איש קנאי
היא לכך׳ זה עמיד את האיש׳
וג׳ ונקה האיש מעון׳ אם כש׳
בדקוה המים אל ידאג לומר
חבתי במיתתה׳ נקי הוא מן
העונש׳

ד״א

ומשישקנה
תהיו אשה בהיתר ונקה מ״ש
מעון׳ שהסוטה אסורה
לבעלה׳ כי יפליא יפריש׳
למה נסמכה פרשת נזיר לפ״
לפרשת סוטה שכל הרואה
סוטה בקלקולה יזיר עצמו
מן היין׳ שאין לך דבר שמבי׳
שמביא את האדם לידי קל׳
קלקול אלא יין שנ׳ כי יתן בכו׳
בכוס עינו יתהלך במישרים׳
סוף שכל העריות דומה עליו
כמישור׳ ואומ׳ אל תרא יין כי
יתאדם׳ יתאוה דם׳ דם כנ״
נאות ודם רציחה׳ לפיכך
יזיר עצמו מן היין שהוא
מביאו לידי ניאוף׳ נדר נזיר׳
אין נזירה בכל מקום אלא
פרישה אף כאן שפורש מן
היין׳ להזיר ליי׳ שפורש
את עצמו מן היין לשם שמ׳
שמים׳ מיין ושכר׳ כתרגומו
מחמר חדת ועתיק׳ שהיין
ישן משכר׳ כל משרת׳ לשו׳
שריה במים וכל משקה׳

ובלשון משנה

יש הרבה אין שורין דיו וס״
וסממנין׳ נזיר ששרה פתו
ביין׳ חרצנים׳ הם גרעינין׳ ז״
זג׳ הן הקליפות שמבחוץ׳
שהחרצנים מבפנים כענבל
זוג׳ קדוש יהיה׳ השער
שלו׳ לגדל את פרע של שער
ראשו׳ פרע׳ שער׳ פתח ז׳
לפי שהוא רבוי׳ לשער
ראשו׳ פרע של שער׳ ופ״
ומי ראשו של פרע גדול של
שער׳ ומן את ראשו לא
יפרע׳ ואין קרוי פרע פחות
משלשים יום׳ כל ימי נזרו
קדוש הוא׳ זו קדושת הגו׳
הגוף׳ ולא ואין לאלהים׳ פתע
זה אונס׳ פתאום׳ זה שוגג׳

ויש אומרים

פתע פתאום׳ דבר אחד הם׳
הוא׳ ומיתה של פתאום׳
וכי אותו מת עליו באהל
שהוא בו׳ ביום טהרתו׳ ב״
ביום הזאתו׳ או אינו אל׳
אלא בשמיני׳ שכבר טהר
לגמרי׳ ת״ל וביום השביעי ז״
אי שביעי יכול אפילו לא
הזה ת״ל ביום טהרתו׳ וביום
השמיני יביא שתי תורים׳
להוציא את השביעי או אי״
אינו אלא להוציא את הט״
התשיעי׳ קמ״ל אין לקריבן
ואין לאיקריבן׳ והם קרבן
הכשר שאינו ומשמיני׳
ולאילה׳ ואשר חטא על
הנפש׳ שלא טהר מטומאת
מטומאת המת׳

ר׳ אלעזר הקפר

אומר שציער את עצמו מ״
מן היין׳ וקדש את ראשו׳
לחזור ולהתחיל מנין נזיר׳
נזירותו׳ והזיר את ימי נזרו
יחזור ויתחיל נזירותו כתחיל׳
והימים הראשונים יפלו׳ ד״
לא יפלו מן המנין׳ יביא
אותו׳ יביא את עצמו׳ זה
אחד משלשה אותן שהיה
ר׳ ישמעאל דורש כן׳ כיוצא
בו והשיאו אותם עון אשמ׳
אשמה׳ את עצמם׳ כיוצא
בו ויקבר אותו בגיא׳ הוא
קבר את עצמו׳ ומנחתם
ונסכיהם של בהמות של ע״
עולה ושלמים לפי שהיו מ״
בכלל ויצאו לדון בדבר הח״
החדש שיעשו להם׳ הם
המנחה לכלן שיש עמו נס״
נסכים׳ כדין של עולה ושל״
ושלמים׳ חלות ומצות וד״
ורקיקי מצות׳ עשר מכל
מין׳ ומנחה שלמים על כל הל״
המצות׳ ישחט את השלמי׳
על מצת לקדש הלחם אות״
ומנחתו ואת נסכו׳ של איל
וגלח הנזיר פתח אהל מוע׳
יכול יגלח בעזרה׳ הרי זה
בזיון׳ הרי זה דרך בזיון
אלא וגלח הנזיר לאחר שח׳
שחיטת השלמים שכתוב
בהן ושחטו פתח אהל מו״
מועד׳ אשר תחת זבח הש״
השלמים׳ שבת כהן ושחטו
תחת הדוד שהוא מבשלן ב״

כתבנית אחר׳ וכן מצינו
בדוד לפי שאמר את עשאו
על בנין בית המקדש של׳
זכור ייי לדוד את כל ענותו
אשר נשבע לייי וג׳ לפיכ׳
נקראת על שמו שנ׳ ראה
ביתך דוד׳ כלות משה לה׳
הקים׳ ולא נאמר ביום הק׳
הקים׳ אלא שכל שבעת
ימי המלואים היה משה
מעמידו ומפרקו ובאותו
היום העמידו ולא פרקו׳
לכך נאמ׳ כלות להקים׳ את׳
אותו היום כלו הקמותיו׳
וראש חדש ניסן היה׳ וב׳
ובשני נשרפה פרה׳ בשל׳
בשלישי הזו הזייה ראשונ׳
ראשונה ובשביעי גלחום

במדרש אגדה

ראשי כן׳ הם נשיאי המ׳
המטות׳ שהיו שוטרים
עליהם במצרים והיו מוכ׳
מוכים עליהם של׳ ויכו ז
שטרי בני ישראל׳ הם הע׳
העומדים על הפקודים׳ ז
שעמדו עם משה ואהרן
כשמנו את ישר׳ ואתכם
יהיו איש איש למטה׳ וג׳
שש עגלות צב מהן שתים
אלא מחופין וכן בצבים ז
וכפרים׳ עגלות מכוסות
קרויות צבים׳ ויקריבו אות׳
אותם לפני המשכן׳ שלא
קיבל משה מידם עד שה׳
שנאמר לו מפי הקבה׳

אמ׳ר נתן מה

ראו נשיאים להתנדב כאן
בתחילה ובמלאכת המש׳
לא התנדבו בתחילה אלא
כך אמרו נשיאים יתנדבו
צבור מה שמתנדבין ומה
שמחסרין אנו משלימין׳

כיון שראו שהשלימו ז
צבור את הכל של׳ והמלא׳
והמלאכה היתה דים וגו׳
אמרו ומעתה מה עלינ׳ ל׳
לעשות הביאו את אבני
השהם ואת המלואים לאפוד
ולחשן׳ לכך התנדבו כאן
בתחילה׳ כך הרא

נדרש בספרי׳

כפי עבודתם׳ שהיה מש׳
משא בני גרשון קל ממשא
מררי׳ שהיו טוענים הכ׳
הקרשים והעמודים והיתי׳
והיתדים׳ כי עבודת הקד׳
עליהם׳ משא דבר הקד׳
הקדושה הארון והשלחן
וג׳ לפיכך בכתף ישאו ז
ויקריבו הנשיאים את׳ ח׳
חנוכת המזבח׳ לאחר
שהתנדבו את העגלות
והבקר לשאת את המש׳
המשכן נתנו לב להתנדב
קרבנות על המזבח לחנכו׳
ויקריבו הנשיאים את ק׳
קרבנם לפני המזבח׳ לא
קיבל משה מידם עד ש׳
שנאמ׳ לו מפי הגבורה׳
יקריבו את קרבנם לפני
המזבח׳ ועדיין לא היה
משה יודע היאך יקריבו
אם כסדר המסעות או ב׳
כסדר תולדותם׳ עד שא׳
לו הק׳ יקריבו למסעות אי׳
איש אחד׳ ביום הראשון
אותו יום נטל עשר עט׳
עטרות ראשון למעשה
בראשית ראשון לנשיאי׳
וכו׳ כמו ששנינו

בסדר עולם״

למטה יהודה׳ יחסו הכת׳
על שבטו׳ ולא שגגה מש׳
משבטו והקריב׳ את אינו
אומר למטה יהודה אלא
שגגה משבטו והביאו הל׳
וה קרבן יהודה נחשון׳ וג׳
משלו הביא׳ שמתם אלא
כלו׳ למנחה נרמז׳ עשרה
והב׳ כתרגומו משקל עשר
שקלי הקדש היה בה׳ מל׳
מלאות קטרת׳ לא מצינו
קטרת ליחיד ולא על מזבח
החיצון אלא זו בלבד׳ והוה׳
והוראת שעה היתה׳ פר׳
אחר׳ מאחר שבערו׳ א׳
שעיר עזים אחר לחטאות׳
לכפר על קבר התהום טומ׳
טומאות ספק׳ הקריב נתנאל
בן צוער׳ הקריב את קרבנו
מה הל׳ הקריב את קרבנו ז
בשבטו של יששכר מה
שלא נאמ׳ בכל השבטים
לפי שבא ראובן וערער
ואמ׳ די שקדמני יהודה
אקריב אני אחריו׳ אמ׳ לו
משה מפי הגבורה נאמר
לי שיקריבו כסדר המס׳
המסעות לדגליהם׳ לכך ז
נאמר הקריב את קרבנו׳ ז
והוא חסר יו״ד לומר הקרב
לשון צווי שמפי הגבורה
נצטווה הקרב׳ ומהו הקריב
הקריב שני פעמים׳ שנא׳
שנשטל שני דברים וכה
להקריב שני לשבטים ז
אחת שהיו יודעים בתורה
שנ׳ ומבני יששכר יודעי
בינה לעתים׳ ואחת שהם
נתנו עיצה לנשיאים להת׳
להתנדבות קרבנות הללו

ומ׳צאתי בס׳

ביסודו של׳ משה הד״ה
הדרשן אמ׳ פנחס נתנ״א
נתנאל בן צוער הש״ר
עיצה זו׳ קטורת כס״ג ד״ז
ומנין אותיות בגימטריא

תשע מאות ושלשים כנג'
כנגד שנותיו של אדם
הראשון שנ' ויחי אדם
תשע מאות ושלשים ש
שנה וג' שלשים ומאה
משקלה על שם שכש'
שכשהעמיד תולדות לה'
לקיים העולם בן מאה וש'
ושלשים היה שנ' ויחי אד'
אדם שלשים ומאת שנה
ויולד וג' מזרק אחד כסף
מנין אותיות בגימטריין
חמש מאות ועשרים על
שם נח שהעמיד תולדות
בן חמש מאות שנה ועל
שם עשרים שנה שנגזר
גזירת המבול קודם תולד'
תולדותיו כמו שפירשתי
אצל והיו ימיו מאה ועש'
ועשרים שנה ולכך כאן
מזרק אחד כסף ולא מזר'
מזרק כסף אחד שיהא
בקערה לומר שיהא אחד
אותיות של אחד ועשר'
ומצטרפות למנין שבע'
שבעים שקל כנגד שבע'
שבעים אומות שיצאו
מבני נח אחד כנגד התו'
התורה שניתנה מיד של
הקב"ה עשרה זהב כנגד
הדברות מלאה קטרת
גימטריין של קטרת תרי"ג
וכנגד שתחלין קלה בד'
בלוח על ידי אותם ג' רק
פר אחד כנגד אברהם ש
ויקח בן בקר איל אחד
כנגד יצחק ויקח את ה
האיל וג' כבש אחד כנגד
יעקב והכבשים הפריד
יעקב שעיר עזים לכפר
על מכירת יוסף שנא' בה
וישחטו שעיר עזים ול'
ולזבח השלמים בקר שנים
כנגד משה ואהרן שנתנו

שלום בין ישר' לאביהם
שבשמים אילים כבש'
ועתודים שלשה מנין
כנגד כהנים לוים וישרא'
וכנגד תורה נביאים וכ'
וכתובים שלש חומש'
חומשיות כנגד חמשה
חומשים וחמש דברות
הכתובים על לוח האחד
וחמש על לוח השנית

עד כאן מיסודו

של ר' משה הדרשן ז"ל
ביום השלישי נשיא וג'
ביום השלישי היה הנשיא
מקריב לבני זבולן וכן כל
אצל בנתנאל שנאמר בו הק'
הקריב נתנאל נופל אחריו
הלשון לומר נשיא יששכר
לפי שכבר הזכיר שמו והק'
והקרבתו וכשאמר שלא
נאמר כהן הקריב נופל
עליהן לשון זה נשיא לבני
פלוני אותו היום היה הנש'
הנשיא מקריב לשבט פל'
פלוני ביום השמיני נש'
נשיא שמנה היה שכן ביום
ראשון הקריבו הנשיאים
תחלה כמו ששנינו ראשון
למעשה בראשית ויוסף
שאמר את השבת עד שלא
ניתנה שנ' וטבח טבח והכ'
והכן אין והכן אלא לשבת
כד"א והיה ביום הששי והכ'
והכינו וג' אמ' הקב"ה אתן
קרבן יחיד דוחה שבת
חייך אני עושה הכן לכן
נך שמקריב בשבת וכנ'
וכששכר ששחרת [illegible]
לאה תמיד ולא הפרידה בין
יוסף לבעלה חייך אני ש'
שבטו מפסיק בין שני נשי'
נשיאים אפרים בשביעי
ומנשה בשמיני והקדים

אפרים למנשה כברכת
אביו שפירש בויחי יעקב

ר' מאיר ורבי

יהושע בן קרחה היו רגי'
דורשין את השמות למנ'
יוסף אלישמע אמ' הקב"ה
לי שמע ולאביו לא שמע
עמיהוד עמי היה הודו ולא
עם הרשעה גמליאל אמ'
יוסף גמלני עמי גמלים טו'
טובים פרה עמי פדהצור
עמי מכת הסוחר הנ'
ואת חנכת המזבח שבעה
חנכות היו בעולם וזו אח'
אחת מהן וכלן מפורשין
בגמרא הנ' ביום החמ'
החמשה אותם ביום ב'
שהששה הקריב וזה אינ'
מקיים אחרי החמשה שנ'
שנששה תחלה ואחר כך
הקריב אלא אחרי החמשה
לאחר שהן ואלא בא לאמר
ביום החמשי אלא ע' לומר
כשהוא אומר ביום
הששי אותם לומר
שהקריבו ביום
שהששה ביום וזה אינ'
מקיים ביום החמשה ביום
שהששה הקריב קערות
כסף שתים עשרה וג' הם
הם אותם שהתנדבו ולא
אירע בהן פסול שלשים ו
ומאה הקערה האחת וג'
מה ת"ל לפי שנ' שלשים ומ'
ומאה משקלה ולא פירש
באיזה שקל לכך חזר ושנ'
ושבעים כסף וכלל בטוב כל
כסף הכלים בשקל הקודש
כל כסף הכלים וג' לאמר ש
שהיו כלי בית המקדש מכו'
מכוונין במלאכתן ובמשקלן
שוקלין אחד אחד ואחד
ושוקלן כלן כאחד לא רי'
ריבה ולא מיעט כפות וג'
זהב שתים עשרה לוה נג'
נאמר לפי שנ' כ' אחת ע'

עשרה זהב ישר' היו של
כסף ומשקלה עשרה שקלי
זהב ושקלי הזהב אין מש'
משקלן שוה לשקלי הכסף
ת"ל כפות זהב של זהב היו כ'
ובבא משה וג' שני כתובין
המכחישין זה את זה בא
הכתוב השלישי והכריע בי'
ביניהם כתוב אחד אומר וי'
וידבר ה' אליו מאהל מוע'
והוא חוץ לפרכת וכת' אחר
אומ' ודברתי אתך מעל הכפ'
הכפרת בא זה והכריע בי'
ביניהם ובבא משה אל אהל
מועד ושם שומע את הקול
הבא מעל הכפרת מבין שני
הכרובים הקול יוצא משמים
לבין הכרובים ומשם יוצא
לאהל מועד וידבר כמו מד'
מדבר כבודו של מעלה
לומר כן ומדבר בינו לבין עצ'
עצמו ומשה שומע מאליו
וידבר אליו למעט את אה'
אהרן מן הדברות וישמע א'
קול יכול קול נמוך ת"ל את
הקול הוא הקול שנדבר בו
בסיני וכשהיה מגיע לפתח
היה נפסק ולא היה יוצא ח'
חוץ לאהל

חסלת

נשא את ראש

ומפטירין

בשפטים ויהי איש
איש אחד מצרעה
ממשפחת הדני וג'

את הנרות על שם שהלה'
שהלהב עולה כתב לשון ע'
עלייה שצריך להדליק עד
שתהא שלהבת עולה מאלי'
מאליה. ועוד

דרשו רבותינו

מכאן שמעלה היתה לפני
המנורה שעליה כהן עומד
ומטיב. ועוד נדרש בה'
בהעלתך לעלות אתכם
בפני הל' מאות שיהו אומרי'
ראו היאך מאירין ישראל
לוי שהוא מאיר לכל. ולמה
נסמכה פרשה זו לחנכת
המזבח. אתה מוצא למעל'
כל הנשיאים הקריבו חוץ
מנשיאו של לוי. אז הי'
אהרן. והיה אומ' אוי לי ש'
שמא בשבילי אין הקב"ה
מקבל שבטו של לוי. אמ' לו
הק' למשה לך אמור לו אל
תירא לגדולה מזו אתה
מתוקן. הקרבנות כל זמן ש'
שבית המקדש קיים הן נו'
נוהגין אבל הנר לעולם את'
טהו. ויאמר קח את הלוי'
חנכה לעינין. ת'

ועוד נדרש

בהעלתך. אמרו ישר' לפני
הק' רבונו של עולם אתה
אומר שנאיר לפניך אתה
הוא אורו של עולם והאור
והאורה אצלך. ואתה אומר
אל מול פני המנורה יאירו
שבעת הנרות. משל לפיקח
וסומא. אמ' הפיקח לסומא
בוא ואנהיגך בדרך. וכשנכנס
בבית הדלק לי הנר שלא ת'
תאמר החזקת לי טובה. בשר
ודם כשהוא מדליק נר מנר
דולק והק' מאיר מתוך החש'
החושך שנ' וחשך על פני ת'
תהום. וכת' אחריו ויאמר
אלהים יהי אור. ת' אל
אל מול פני המנורה אל האמצ'
האמצעי שאינו בקנים אל'
אלא בגוף המנורה. יאירו
שבעת הנרות. שעל ששת
הקנים שלשה מזרחים פו'
פונים לאל האמצעי. הפת'
הפתילות שבהן וכן שלשה
מערביים ראשי הפתילות
לאל האמצעי. ולמה כדי ש'
שלא יאמרו לאורה הוא
צריך. ויעש כן. להגיד ש'
שבחו של אהרן שלא ש'
שינה. וזה מעשה המנור'
שהראהו הקב"ה באצבע
לפי שנתקשה בה לכך נא'
נאמר וזה. מקשה. בטרי"ז
בלעז. לשון דא לדא נקשן
עשת של ככר זהב נקשן ה'
היתה ומקיש בקורנס וחו'
וחותך בכשיל לפשט אברי'
כתיקנן ולא נעשית אברי'
איברים על ידי חבור. עד
ירכה ועד פרחה. ירכה הי'
היא השידה שעל הרגלים
חלול כדרך מנורות כסף. ש'
שלפני השרים. עד ירכה
עד פרחה. ירכה היא הש'
השידה שעל הרגלים. כלומ'
גופה של מנורה כולה וכל
התלוי בה עד ירכה שהוא
דבר גדול עד פרחה שהוא
מעשה דק שבה. הכל מ'
מקשה. ודרך עד משמש
בלשון זה כמו מגדיש עד

זאת עד כרס ואת מראות
ישר׳ דברו׳ כתבנית אשר
הראהו כהר׳ כמה שנא׳ וראה
ועשה בתבניתם כן עשה
את המנורה זו שעשיות׳

ומדרש אגדה

על ידי הקן נעשית המילה׳
קח את הלוים קחם בדברי׳
אשריכם שתהיו שמשים
למקום הוה עליהם זה חטא׳
חטיות׳ של אפר פרה ומפני
טמאי מתים שבהם׳ והעבי׳
והעבירו תער׳

מראות כעורו של משה
הראשון לפי שהיה כפרה
על הבכורות שעבדו עז׳ וה׳
והיו קרויה ונחי ומתים וכ׳
והמשרע קרוי ואת לק הב׳
הזקין תגלחת מצורעים׳

ולקחו פר בן בקר׳ והוא עולה׳
כיון שכת׳ ועשה את האחד
עולה׳ והוא קרבן עבור בעז׳
ופר שיני׳ מה תל׳ לו שיב׳
לומר לך מה עולה אין נוכלה
אלא חטאות אין נוכלה׳ וכנו
יש סוף לדברן בתורת כה׳
כהנים׳ ואומ׳ ע׳ אני שהוש׳
שהוראות שעה היתה׳ ש׳
שעיר היה להם להביא
לחטאות עז׳ על פר העולה׳
והקהלת את כל עדת׳ למי ׃
שהלוים נתנו קרבן כפרה
תחתיהם יבאו ויעמדו על
קרבנם׳ ויסמכו ידיהם עלי׳
עליהם׳ והניף אהרן את הל׳
הלוים תנופה׳ כדרך שיוה׳
שיושם ומצרע טעון תנו׳
תנופה׳ ג׳ תנופות נאמרו
בפרשה הראשונה לבני
קהת לכך נאמ׳ שם והיו לע׳
לעבד את עבדת יי׳ עב׳
שי׳ עליהם היתה עבודת
הקודש הארון והשלחן וג׳

השנייה לבני גרשון לכך נא׳
נא׳ כהן תנופה לפני יי׳
שיא׳ עליהם היתה עבודת
הקודש יריעות וקרסים
הנראין בבית קדש הקדשי׳
והשלישית לבני מררי׳ וה׳
והיו לי הלוים׳ פשוטו כמ׳
כתרגומו׳

ומדרשו

כל מקום שהן לי הוי׳ שכב׳
שכשהיו מצרים הין ישר׳
מאופים בטורה ובמלל הר׳
ועברו עז׳ שכן יחזקאל א׳
מוכיחן ואומר להם מורין
ממצרים וג׳ וימרו בי ולא יו׳
אבו שמוע אלי איש שיקו׳
שיקוצי וגו׳ הביא חשך ׃
על המצרים והרג בחשך
כל רשעי ישר׳ הקב״ה חשה
פגית׳ והגפנים סמדר נתנו
ריח אילו הכשרים׳ שע׳
שעשו תשובה ונתקבלו
אבל שבט לוי כלם צדיקים
היו הקב״ה כי שמרו אמרתך
זו המילה׳ שש אנכי על אמ׳
אמרתך׳ ובריתך ינצרו׳ זו
התורה ופרישות עז׳ ולא
טעו בעגל ולא בכו במתאוים׳
לכך נאמר והיו לי׳ ת׳
נתנים נתנים׳ נתונים לשא
נתנם לשיר׳ פטרת פטי׳
פתיחת׳ כי לי כל בכור׳ של׳
היו הבכורות בקין הדין ש׳
שהכיתי עליהם בן בכורי מ׳
מצרים׳ ולקחתי אותם לי ׃
עד שטעו בעגל ועכשיו ׃
ואקח את הלוים וגו׳

חמשה פעמים נאמרו בני
ישר׳ במקרא זה להודיע
חבתן שכתוב׳ הזכירתם
במקרא אחד כנגד חמשה
חומשי תורה׳ ומראתי

בבראשית רבא׳ ובתנ׳

ובתנחומא

ראיתי כתוב ומשה על
בריה קנק בני אל בני
שתה בני אל בני לבי וה׳
ומדרשו הדר בני ולבי וה׳
ומדרשו הרי חמשה׳ ת׳

ולא יהיה נג׳ שלא יעמדו
לגשת אל הקודש׳ שאם יג׳
יגשו יהיה נג׳ ויעשו משה
ואהרן וכל עדת וג׳ משה ד׳
העמידן׳ אהרן הניף׳ ישראל
סמכו ידיהם׳ כאשר צוה יי׳
יי׳ כן עשו׳ להגיד שבחן ׃
העושים והנעשה בהם׳ ש׳
שאחד מהם לא עכב׳ מבן
חמש ועשרים וג׳ ובמקום
אחר הוא או׳ מבן שלשים ׃
שנה׳ הכיצד בן עשרים וחמ׳
וחמש בא ללמד הלכות עב׳
עבודה ולומד ה׳ שנים׳ ובן
שלשים עובד׳ מכאן לתלמי׳
לתלמיד שלא ראה סימן יפ׳
יפה במשנתו חמש שנים
שוב אינו רואה׳ לא יעבד
עוד עבודת משא בכתף ׃
אבל חוזר הוא לנעילת שע׳
שערים ולשיר ולטעון עגלו׳
וזהו ושרת את אחיו׳ עם
אחותי׳ כתרגומו׳ לשמור
משמרת׳ לחנות סביב האה׳
האהל ולהקים ולהוריד בש׳
בשעת המסעות׳ בחדש
הראשון׳ ופרשה שבראש
הספר לא נאמרה עד ראש
חדש אייר׳ למדת שאין ׃
סדר מוקדם ומאוחר בתו׳
בתורה׳ ולא פתח בזו ומפני
שהיא גנותן של ישר׳ שכל
ארבעים שנה שהיו במדבר
לא הקריבו אלא פסח אחד
בלבד׳ מועדו׳ אף בשבת
אף בטומאות׳ ככל חקותיו ׃
אילו מצות שבגופו שה ׃

תמים זכר בן שנה ככל
משפטיו אילו מעשה שב"
שעל גופו ומקומו אחר כל"
לשמעת ימים. ומנה ולנ"
ולביעור חמץ. וידבר משה.
מה ת"ל והלא כבר נאמר וי"
וידבר משה את מועדי ה'
י"י אלא כששמע משה
פרשת המועדות ומינ'
אמרה להן וחזר והזהירן
בשעת מעשה לפני משה
ולפני אהרן. כששניהן יו"
יושבין בבית המדרש כאח
ושלום. ולא יתכן לומר זה
אומר זה. שאם משה לא
היה יודע אהרן מבין לו. ה'
למה נגרע. אמ' להם אין ה'
קדשים קרבים בטומאה
אמרו לו יזרק עלינו הדם
בכהנים טהורים. אמ' להם
עמדו ואשמעה כתו"ר
המובטח לשמוע דבר מפי
רבו. אומרי' אשרי ילוד אשה שכך
מובטח שכל זמן שהיה ר'
רוצה היה מדבר. רבי אומ'
היתה פרשה זו שתאמר
על ידי משה כשאר כל
התורה כולה אלא שזכו אל"
אלו שתאמר על ידן שא'
שמגלגלין זכות על ידי זכאי
או בדרך רחוקה נקוד עליו
לומר לא שרחוקה ממש
אלא שהיה חוץ לאסקופת
העזרה כל זמן שהיא ר'
פסח שיני. מעה וחוצה ע'
עמו בבית. אין שם יוכל
טוב ואין יאכל חוץ אלא
עמו במקומו. ומי יגור ה'
ועשה פסח. יכול כל התו"
התגייר מיד יעשה פסח
ת"ל חקה אחת וג'. אלא כך
משמעו כי יגור גר ובא לע'
לעשות פסח עם חבירו ה'
כחקה וכמשפט יעשה. יכ"

המשכן לאהל העדות.
המשכן העשוי להעדות.
אהל ללוחות העדות. י"י
יהיה על המשכן מה היה
על המשכן. זה לשון כל
הפרשה. העלות הענן. כה'
כתרגומו. ויתסלקות. וכן ה'
ונעלה הענן. ולא יתכן לה'
לכתוב ולפי עלות הענן. וע'
ונעלה הענן. שאין זה לשון
סילוק אלא לשון עמוד וע'
ועליה כמו והנה עב קטנה
ככף איש עולה מים. על פי
י"י יסעו.

שנינו במלא'ב

המשכן כיון שהיו ישרא'
נוסעין היה עמוד הענן
מתקפל ומשך על גבי בני
בני יהודה כמין קורה. ות"
תקעו והריעו ותקעו. וה'
ולא היה מהלך עד שמע"
שמשה אומר קומה י"י.

ז' בסיפרי

ונסע דגל יהודה. על פי י"י
יחנו. כיון שהיו ישראל
חונים עמוד הענן מתקפל מתמיר ועולה
ונמשך על גבי בני יהודה
כמין סוכה. ולא היה נפרש
עד שמשה אומ' שובה י"י
רבבות וג'. הוי על פי י"י ה'
וביד משה. ויסע מלאך וכ'
ופעמים. ימים כספר. ה'
ימים מועטים. או ימים.
שנה. עשה לך. שיהו ה'
תוקעין לפניך כמלך. ויהי
מיטורין מלך. עשה לך. ה'
משלך לך אתה עושה וה'
ואתה משמש בהן ולא אחר

אמר יצחק

אף משבא משה ליפטר
מן העולם אמ' הקהילו אלי

ט' ראשי שבטיכם וחש'
וחצוצרות היכן היו לתק'
לתקוע ולכנס ולמרך עד
שהיו חי נגנזו. ה'
למקרא העדה. כשתרצה
לדבר עם סנהדרין ושאר
העם ותקריאם לאסוף אלין
הקריאם על ידי חצוצרות.
ולמסע את המחנות. בשע'
בשעת סילוק מסעות. ת"ל
ותקעו בהן לסימן מסעות.
אמ' על פי שלשה היו נו"
היו נוסעין. על פי הקדש.
על פי משה. על פי חצוצ'
מקשה. מן העשת. מעשה
הקשה. קורנס. ותקעו בהן.
בשתיהן. והוא סימן מקרא
העדה. ונועדו אליך אל
פתח אהל מועד. ואם באח'
באחת יתקעו סימן למקר'
למקרא הנשיאים. ונועדו
אליך הנשיאים. ואין הכ'
ועידתן אל פתח אהל מועד
ומגזירה שוה הוא בא.

בסיפרי.

ותקעתם תרועה.
סימן מסע המחנות תקי'
תקיעה ותרועה ותקיעה.

טר הוא נדרש

בסיפרי מן המקראות הא"
האלו היתרים. ובהקהיל
את הקהל וג'. לפי שהוא
אומר והיו לך למקרא הע'
ולמסע את המחנות מה
מקרא העדה תוקע בשנ'
כהנים בשתיהן שנ' ותקעו
בהן. אף מסע המחנות
בשתיהן שנ' ותקעו בהן
יכול אף ומסע המחנות
תוקע ומריע ותוקע. אף
מקרא העדה תוקע ומר'
ומריע ותוקע ומעתה אין
חילוק בין מקרא העדה

למסע המחנות הל׳ ובהק׳
ובהקהיל את הקהל וג׳ ת׳
לאמר שאין תרועה אלא
למקרא העדה והוא הדין
לנשיאים. הרי סיון לשלו׳
ושלשתן במקרא העדה
בשתים ושל נשיאים באח׳
מוחת: וזה וזה אין כהן תו׳
תרועה ומסע המחנות
בשתים ועל ידי תרועה
ותקיעה. ובני אהרן יתקעו
יתקעו במקראות ובמסע
הלוו. על עולותיכם בקרבן
עשר הכת ודבר אני יי׳
אלהיכם

מיכן למדנו

מלכיות עם זכרונות
ושופרות שנ׳ כיון
ותקעתם לזכרון
אני יי׳ אלהיכם זה
מלכות. ספרי

בחדש השני
מגיעות אות שנים עשר
חדש חסר עשרה ימים
עשו בחרב. שהרי בראש
חדש סיון חנו שם ולא
נסעו עד עשרים באייר
לשנה השנית. למסעיהם.
משפט המפורש במסע.
הל׳יהם מי ראשון ומי א׳
אהרן. במדבר פארן ק׳
קברות התאוה במדבר
פארן היה ושם חנו ומסע
זה. והורד המשכן כיון ש׳
שנסע דגל יהודה נכנסו
אהרן ובניו ופרקו את ה׳
הפרכת וכסו בה את הארון
שנ׳ ובא אהרן ובניו בנסע
המחנה. ובני גרשון ומררי
פורקין את המשכן וטוען
וטוענין אותו בעגלות
והארון וכלי הקדש של
משאו בני קהת ועומדין ע׳

מטפין וטוענין על המו׳
האותות עד שנסע דגל
ראובן. ואחר כך ונסעו ה׳
הקהתים נשאי המקדש
נשאי הדברים המקודשי׳
והקימו את המשכן. בני
גרשון ומררי שהיו קודמי׳
להם מסע שני דגלים היו
מקימין את המשכן כש׳
כשהיה הענן שוכן וסימן
החניה נראה בדגל בני
יהודה והם חונים. ועדיין
בני קהת באין מאחריהם
עם שני הדגלים האחרוני׳
היו בני גרשון ובני מררי
מקימין המקדש. וכשבאו
וכשבאין בני קהת מוצאו
מוצאין אותו על מכונו ו׳
ומכניסין בו הארון והש׳
והשלחן והמנורה והמז׳
והמזבחות. וזהו משמע
המקרא. והקימו מקימי
המשכן אותו טרם ביאם
של בני קהת.

תלמוד ירושלמי

מאסף לכל המחנות. לפי
שהיה שבטו של דן מרו׳
מרובה באוכלוסין היה
נוסע באחרונה. וכל מי ש׳
שהיה מאבד דבר היה
מחזירו לו. אתיא כמאן
דאמ׳ כתיבה היו מהלכין
ומפיק לה מכאשר יחנו
כן יסעו. ואית דאמרין ת׳
כקורה היו מהלכין ומפיק
לה מן מאסף לכל המחנות.
אלה מסעי. זה סדר מסעי׳
מסעיהם. ויסעו. ביום זה
נסעו. חבב. הוא יתרו. כמ׳
שנ׳ מבני חבב חתן משה.
ומה הל׳ ותבואן אל רעואל
אביהן. מלמד שהתינוקות
קורין לאבי אביהן אביו וג׳

ושבעה שמות היו לו. יי׳
יתרו על שם שייתר פרש׳
אחת בתורה. חבב. על
שחיבב את התורה. נסע׳
נסענו אל המקום. אמר ער
ג׳ ימים אנו נכנסין לארץ
ישראל. שבמסע זה הרא׳
הראשון נסע על מנת ל׳
ליכנס לארץ ומיד. ולא
שחטאו במתאוננים וה׳
ומפני מה שיתף משה
את עצמו עמהם עדיין ש׳
לא נגזרה עליו גזירה כ׳
כסבור שהוא נכנס. אל
ארצי ואל מולדתי. אם בש׳
בשביל נכסיי אם בשביל
מולדתי ומשפחתי. אל נא
תעזוב אותנו. אין נא אלא
לשון בקשה. שלא יאמרו
לא נתגייר יתרו מחיבה
אלא סבור היה שיש לגרי׳
חלק בארץ. עכשיו שראה
שאין להם חלק הניחם וה׳
והלך לו. כי על כן ידעת
חנותינו במדבר. כי נאה לך
על אשר ידעת חנותינו ו׳
במדבר וראית נסים וגבו׳
וגבורות שנעשו לנו. כי ת׳
על כן. כמו על אשר ידעת.
וכן כי על כן לא נתתיה. וכן
כי על כן באו. וכן כי על כן
ראיתי פניך. והיית לנו ו׳
לעינים. לשון עבר הוא.

כתרגומו

דבר אחר

לשון עתיד.
כל דבר ודבר שיתעלם מ׳
מעינינו תהי מאיר עינ׳
עינינו.

דבר אחר

שתהיה ח׳
חביב עלינו כגלגל עינים ש׳
שנ׳ ואהבתם את הגר. והיה
הטוב ההוא. מה טובה
הטיבו לו. אמרו כשהיו יש׳
ישר׳ מחלקין את הארץ ה׳

היה דושנה של יריחו חמ'
חמש מאות אמה על חמש
מאות אמה הניחוהו ולא חלקו
ולחלוק אותו עד שיבנה
בית המקדש בחלקו יטלנו.
ובין כך ובין כך נתנוהו לבנ'
יתרו ליונדב בן רכב. דרך ש'
שלשת ימים. מהלך שלשת
ימים הלכו ביום אחד שהיה
הק' חפץ להכניסן לארץ מי'
מיד. וארון ברית ה' נוסע
לפניהם. דרך ג' ימים זה ארון
שיצא עמהם למלחמ'. ובו
שברי לוחות מונחים ואח'
ומקדים לפניהם דרך שלש'
ימים להתקין להם מקום חני'
וענן ה' עליהם. שבעה
ענני כבוד כתו' במסעיהם.
ארבע מארבע רוחות ואחת
מלמעלה ואחת מלמטה
ואחת לפניהם ממיך את ה'
הגבוה ומגביה את הנמוך
והורג נחשים ועקרבים. וכו'
ויהי בנסוע הארון. עשה
לו סימניות מלפניו ולאחריו
לומר שאין זה מקומו. ולמ'
ולמה נכתב כאן כדי להפסי'
בין פורענות לפורענות. כו'

בראית בשבת

כפ' כל כתבי הקדש קורא
ה'. לפי שהיה מקדים לה'
לפניהם מהלך ג' ימים. היה
משה אומר עמוד והמתן
לנו ואל תתרחק יותר. כך

נדרש בתנחומ'

בפרשת ויקהל. ויפוצו
אויביך המכונסין. וינוסו
משנאיך אלו הרודפים.
וינוסו משנאיך אלו שונאי
ישר' שכל השונא ישראל
את מי שאמר והיה העולם
שנ' ומשנאיך נשאו ראש.

ומי הם על עמך יערימו ס'
סוד. שובה ה'. ונחם הת'
לשון מרגוע. וכן בשובה
ונחת תושעון. רבבות
אלפי ישר'. מגיד שאין הק'
השכינה שורה בישראל
פחותים משני אלפים ושני
רבבות. ויהי העם אין ה'
הרשעים. וכן הוא או' מה
יעשה לעם הזה. ואו' הע'
העם הרע הזה. וכשהן כש'
כשרין קרויין עמי שנאמר
שלח עמי. עמי מה עשיתי
לך. כמתאוננים. אין מתאו'
מתאוננים אלא לשון עליל'
מבקשין עלילה היאך לפר'
לפרוש מן המקום. וכן כת'
בשמשון הוא אומר כי ת'
תואנה הוא מבקש. רע ב'
באזני ה'. תואנה שתהא
רעה באזניו. מתכוונין ש'
שתבוא לאזניו ויקניט אומ'
אוי לנו כמה לבטנו בדר'
שלשה ימים בדרך זה של'
שלשה ימים לא נחנו מע'
מעינוי הדרך. ויחר אפו ה'
אני הייתי מתכוין לטובתן
שיכנסו לארץ מיד. בקיעה
המחנה. במוקצים שבהם
לשפלות. אלו ערב רב.

רבי שמעון בן

מנסיא אומר בקצינים
שבהם ובגדולים. וכן נהר
הוא אומ' ותבער אש בעד'
בעדתם. עדה זו סנהדרין
והיה אם מעיני העדה. וכן
הוא אומ' ויאמ' אלהים עלה
טהם ויבחר מראשיהם. אי'
אלו סנהדרין. ת' ויצ'
ויצעק העם אל משה. משל
למלך בשר ודם שכעס על
בנו והלך הבן אצל אוהבו של
אביו ואמ' לו צא ובקש על'

ואומ'. ותשקע האש. מנ'
נשקעה במקומה בארץ ש'
שאלו חזרה לאחת הרוחו'
היתה מקפלת והולכת כל
המחנה הזה. והאספסוף.
אלו ערב רב שנאספו על'
עליהם ביציאתם ממצרים.
וישובו גם בני ישר' ויבכו עמהם
מי יאכילנו בשר. ומי לא
היה להם בשר. והלא כבר
נאמר וגם ערב רב עלה אתם
וצאן ובקר. ואם תאמר אכל'
אכלום והלא כשנכנסו לארץ
נאמ' ומקנה רב היה וגו' אל'
אלא שמבקשין עלילה. א'
אשר נאכל במצרים חנם. ת'
תאמר שמצריים נותנים לה'
להם דגים חנם. והלא או' ה'
התבן לא היו נותנין להם חנ'
חנם. ומה אני אומר חנם ש'
חנם מן המצות. את הק'
הקשואים וגו'.

אמ' ר' שמעון

מפני מה המן משתנה לכל
דבר חוץ מאלו מפני שהן
קשין למניקות. אומרים
לאשה אל תאכלי שום וב'
ובצל מפני התינוק משל
למלך וכו'. כדאית בספרי.
הקשואים קוגומברש. אב'
אבטיחים בודיכש. החציר
כרישין פוריל. את בצליו
וג'. אל המן עינינו. מן בשחר
מן בערב. והמן כזרע גד
הוא. כלו' ראו בני עולם של
מה מתלוננים בני. והמן כך
וכך הוא חשוב. כזרע גד.
עגול כגידו ודע. אל ייגרי.
בדלח. שם אבן טובה. קרי'
קרישטל. שטו. אין שיט
אלא לשון טיול. ואישטנייר.
כלין עמל. וטחנו ברחים.
וג'. לא ירד לרחים ולא לקדי'

לריחים לקרירה ולין למרוטה
ולין ומשנתנה היה טעון
לטוחנן ולרוככן ולמכשלין
כפרור קרירה׳ לשר השמן׳
לחלוח של שמן׳

פירשו דונש

בן לברט ורואה לו לשרי ה׳ ב׳ כפר
כחרטני קיץ׳ והלויד יסוד כו׳

ורבותינו פרש׳

פרשוהו לשון שדים׳ אך ה׳
אין ענין שדים אצל שמ׳
שמן׳ ואי אפשר לומ׳ השׁ׳
תשמן לשון ושמן ישורון
שאם כן היה הלמ״ד נקוד
קמץ׳ וטעמו למטה תחת
הלמ״ד עכשיו שהלמ״ד נקוד
פתח קטן והטעם תחת
השין לשון שמן הוא׳ וה׳
והשין הנקודה כקמץ גדול
ואינה נקודה כפתח קטן ה׳
מפני שהוא סוף פסוק׳ ראו
לשון טטרייקון הוא לש
שמן דבש׳ כעיסה הלושה
בשמן ונקטפת בדבש׳ וה׳
והתרגום של אונקלוס ש׳
שתרגם רליש במשחא׳
נוטה לפתרון של דונש׳
שהעיסה הלושה בשמן
לחלוחית שמן יש בה׳ בו׳
בוכה למשפחותיו משפח׳
משפחות משפחות נ״וס
נאספים ובוכים לפרסם ה׳
תרעומתם בגלוי׳

ורבותינו פרש׳

למשפחותיו׳ על עסקי מ׳
משפחותיו׳ על עריות ה׳
הנאסרות להם׳ כי האומר
אלי׳ שאתה אומ׳ אלי׳ שא׳
שאהו בחיקך׳ והיכן אמ׳
לו כן לך נחה את העם אש׳
ואמר לו בני ישר׳ על מנת

שיהו סוקלין ומחרפין את׳
אותך׳ על המרחה יושר
נשבע לאבותיכם אתה אמ׳
לשאתם בחיקי ואם ככה
את עושה לי הגש כחו
של משה כנקיבה שהראה׳
שהראהו הק׳ פורענו׳ ה׳
שהוא עתיד להביא עליה׳ ס׳
ואת׳ אומ׳ לפניו אם כן הרגני
תחלה ואל אראה ברעתם
היה לו ליכתב אליו שכינה
תכת׳ וזה אחד מתיקוני
סופרים בתורה לתיקון לש׳
לשון׳ אספה לי׳ הרי תשוב׳
לתלונתך׳ שאמרת לא אוכ׳
אוכל אנכי לבדי׳ והזקנים
הראשונים היכן היו והלא
אף במצרים ישיבה עמהם
שנ׳ לך ואספת את זקני
בני ישר׳ אלא באש תבער׳
מתו והראוין היו לכך ומפ׳
ומפני שנהגו קלות ראש ש׳
כשבע את פתו ומהר יא׳
האלך׳ והם ויאכלו וישתו׳
ולא רצה הק׳ ליתן פורענות
במתן תורה ופרע להם כ׳
כאן׳ ולמה לא אמר לו ל׳
אספה לך ולא נאמר שבעי׳
שבעים׳ אלא איש׳ לומר ש׳
שאחרים שיהו ראוין לי ה׳
ולך והיו איש מלחמה׳ והיו
והיו איש משה עבדי׳ ת׳
ישר׳ ידעת כי הם׳ אותם
שאתה מכיר שנתמנו על׳
עליהם שוטרים במצרים
בעבודת פרך׳ והיו מרחמ׳
מרחמין עליהן ולוקין על
ידן׳ שנ׳ ויכו שוטרי בנ׳
ישר׳ עתה יתמנו בגדולתם
כדרך שנצטערו בצרתם׳
ולקחת אותם׳ קחם בדברים
אשריכם שנתמניתם פר׳
פרנסים על בניו של מקום׳

והתיצבו שם עמך׳ כדי ש׳
שיראו ישר׳ וינהגו בהם
גדולה וכבוד׳ ויאמרו חב׳
חביבין אלו שנכנסו עם
משה לשמוע דבר מפי הק׳
הקדש׳ וירדתי׳ זו אחת
מעשרה ירידות הכתובות
בתורה׳ ודברתי עמך׳ ולא
עמהן׳ ואצלתי כתרגומו ה׳
ואירבי׳ כמה נר דולק שמדליקין ממנו
ישר׳ ושמתי עליהם׳ למה
משה דומה באותה שעה
לנר שמונח על גבי מנורה
והכל מדליקין ממנו ואין ה׳
אורו חסר כלום׳ ונשאו ה׳
אתך׳ התנה עמהם על מנת
שיקבלו עליהם טורח בני׳
שהם טרחנין וסרבנין׳ ואין
תשאו לבדך׳ הרי תשובה
למה שאמ׳ לא אוכל לבדי׳ ה׳
התקדשו׳ הזמינו עצמכם
לפורענות׳ וכן הוא אומר
הקדישם ליום הרגה׳ עד
חדש ימים׳ זו בכשרים ש׳
שמתמעטין על מטותיהן
ואחר כך נשמתם יוצאות׳
ובישעים הוא אומ׳ הבשר
עודנו בין שיניהם וג׳ כך
היו שטיה כסיפרי׳

אבל במכילתי

שטיה חילוף׳ הרשעים אכ׳
אוכלין ומצטערין שלשים
יום׳ אבל הכשרים הבשר
עודנו בין שיניהם וג׳ יושר
יצא מאפכם׳ כתרגומו ר׳
רתקושון ביה׳ יהי דומה לכם
כאילו אכלתם ממנו יותר
מדאי׳ עד שיוצא ונעגל
לחוץ דרך האף׳ והיה לכם ה׳
לזרא׳ שתהו מרחקין אותו
יותר ממה שקרבתם׳

ונבר יר׳ משה

הראשון ראייתי שיש מקום
שקורין לחרב חרבא את יי"ב
אשר בקרבכם ואם אינו ש"א
ששמעו שמעתי בקרבכם
לאוגבה לבבם לאנם לס' הד"
הדברים האלו שש מאות א"
אלף רגלי העם. אינו חש לומ
לומר את הפרט שלשת
אלפים היתרים. ר'
משה הדרשן פירש
שאין אלו אלא אותן שיצ"
שיצאו ממצרים. הצאן וב"
והבקר ישחט זה אחד מן ה"
הדברים שהיה ר' עקיבא
דורש ור' שמעון אינו דו"
דורש כמותו.

ר' עקיבא דורש

שש מאות אלף רגלי וג' ו"
ואתה אומר בשר אתן להם
ואכלו חדש ימים הצאן
ובקר וג' הכל כמשמעו. מי
מספיק להם כענין שנא'
ומצא כדי גאולתו. ואיזו ה"
קשה זו או שמעו נא המו"
המורים. אלא לפי שלא
אמ' לו ברבים חיסך לו הכת'
ולא נפרע ממנו. וזו של מי
מריבה היתה בגלוי לפיכך
לא חיסך לו הכתוב.

ור' שמעון או'

חס ושלום לא עלת על דעת
דעתו של אותו צדיק כך.
מי שכתוב בו בכל ביתי נאמ'
הוא אומר אין המקום מס"
מספיק. אלא כך אמ' לפני"
שש מאות אלף רגלי וגו' ו"
ואתה אומרת בשר אתן להם
לחדש ימים. ואחריך תהרג
את אומה גדולה כזו. הצאן
והבקר ישחט להם כדי ש"
שיהרגו ותהא אכילה זו ש"
מספקתן לעולם. וכי שבח

הוא זה אומרים לו לחמור
טול כור שעורים ונחתוך
את ראשך. השיבו הקב"ה
ואם לא אתן אומרו שקצ"
שקצרה ידי. הטוב בעיניך
שיד יי' תקצר. יאבדו הן
ואלף כיוצא בהן ואל יהי יד"
קצרה לפני אפילו שעה אח"
אחת. עתה תראה היקרך
דברי.

רבן גמליאל בנו

של ר' יהודה הנשיא אומר
אי אפשר לעמוד על ה"
התפל. מאחר שאינן מבק"
מבקשין בשר אלא עלילה
לא תספיק להם סופן
לדון אחריך. אם אתה נותן
להם בשר בהמה גסה אומ'
אומרים דקה בקשנו ואם
דקה אומרים גסה בקשנו. ו"
חיה ועוף בקשנו. אמ' לו ה"
אם כן אומרים שקצרה ידי.
אמ' לפניו הריני הולך ומפ"
ומפייסן. אמ' לו עתה תראה
היקרך דברי. שלא ישמעו
לך. הלך משה לפייסן. אמ' ה"
להן היד יי' תקצר. הן הכה
צור ויזובו מים וג'. הגם
לחם יוכל תת. אמרו פשרה
היא זו אין בו כח לתת ש"
שאלתינו. וזהו ויצא מש"
משה וידבר אל העם. כיון
שלא שמעו ויקח שבעים
איש וג'. ולא יספו. לא נת"
נתנבאו אלא אותו יום לב"
לבדו. כך הוא

מפורש בספרי.

ואונקלוס תרגם ולא פסקו.
שלא פסקה נבואה מהם.
וכן המדרש אומ' הנביאים
נפסקה נבואתן שהיה א"
אומ' משה ואיעלה? וזו ה"

הרוח אשר עליך. אבל אילו
היתה רוח נבואתו משל הק"
ותנח עליהם הרוח ולא פ"
פסקה. הזקנים מהו מודבר?
אבל אילו נכנסין לארץ אל
אלדד. הוא אלידד בן כסלון
ומידד. הוא קמואל בן שפט"
שפטן שנבחרו לנחל את
הארץ ומתוך שמיעטו את
עצמן היו יתרים על הזקנים
הי'. וישארו שני אנשים
מאותן שנבחרו אמרו אנו
אין אנו כדי לגדולה זו. וכ"
והמה בכתובים מאותן דין?
לסנהדרין ונכתב טולם כ"
נקובים בשמות. ועל ידי
גורל לפי שהחשבון עולה
לשנים עשר שבטים שש"
ששה לכל שבט חוץ ממ"
משני שבטים שאין מגיע
אליהם אלא חמשה חמש"
אמ' משה אין שבט שמוע
לי לפחות משבטו זקן אח"
אחד. מה עשה נטל שב"
שבעים ושנים פתקין וכת"
וכתב על שבעים זקן ועל
שנים חלק. עמד ובירר
ששה מכל שבט והיו ש"
שבעים ושנים. אמ' להם בו
טלו ונטלו פתקיכם מתוך
קלפי. מי שעלה בידו זקן
נתקדש. מי שעלו בידו ה"
חלק אמ' לו המקום לא ח"
חפץ בך. ונתנבאות של
אלדד ומידד כת' אלדד
ומידד אומ' משה רבינו ה"
הוא נאסף ויהושע ... היום ...
ולשם הוא חדש שהנה?
שאותיהון. הי' ויריב הנער

ויש אומרים

גרשם בן משה היה ואש
אומרים יהושע היה. הי'
כליום הטל עליהם אומי

עבור

עבור והן כאן מימיהן׳
ד״א כלום׳ תנס אל
בית הכא לפי
שהיו מתנבאים משה מ׳
את ויהושע מכנים ארץ
ישר׳ לארץ׳ המקנא אותה
לי׳ הקנאתי אותה מקנא
לי׳ כל לשון קנאה אומר
הטען לב על דבר לנקום או
לאמר׳ מאפרינו אומר ב
בעובי המשיא׳ מאוסף ומש
משה׳ אמש פתח אהל מוע׳
אל המחנה נכנסו אמש ב
לאהלו׳ מאוסף׳ לשון כני״
כניסה אל הבית כמו ויא״
ואספתו אל תוך ביתך׳ וכ״
ויוב לטלם יעבר ולא ידע׳
מאוספם׳ מאמר שלא
הביא עליהם עד שנכנסו
כל הצדיקים אמש לאהלו׳
ויגע׳ הפריח׳ כמו כי גז חיש
חיש׳ וכן נגוז ועבר׳ ויטש
ויפשט׳ כמו והנה נטושים
על פני כל הארץ ונטשתי
המדברה׳ וכאמתים פור״
פורחות בגנבה׳ שהן כנ״
כנגד לבו של אדם׳ כדי של׳
שלא יהא טורח במוסיפתו
לא להגביה ולא לשחות׳
הממעיט׳ מי שאוסף פחו׳
פחות מכולם העצלים וכ״
והחגרים אוסף עשרה חמ׳
חומרים׳ וישטחו׳ עשו ב
אותן משטיחין משטי״
משטיחין׳ טרם יכרת׳ ב
כתרגומו עד לא פסק׳
ד״א אינו מספיק לב
לפוסקו בשיניו
עד שנשמתו יוצאות׳ וכ״
והדבר מרים׳ אין דיבור בכל
מקום אלא קשה וכן הוא
אומ׳ דבר האיש אדוני הא׳
הארץ אתנו קשות׳ אין ב
אמירה בכל מקום אלא לש

לשון תחנונים׳ וכן הוא
אומ׳ ויאמר אל נא אחי ב
תרעו׳ ויאמר שמעו נא
דברי׳ אין נא אלא לשון
בקשה והדבר מרים
ואהרן׳ היא פתחה בדבר
תחילה לפיכך הקדימה
הכת׳ ומנין היתה יודעת
שפירש משה מן האשה׳

רבי נתן אומר

מרים בצד צפורה היתה
בשעה שנאמר למשה׳
אלדד ומידד מתנבאים
במחנה כיון ששמעה
צפורה אמרה אוי לנשו״
לנשותיהם של אלו אם
נזקקין בנבואתן
יהו פורשין מהם כדרך
שפירש בעלי ממני׳ ומש
משם ידעה מרים והגידה
לאהרן׳ ומה מרים שלא
נתכוונה לגנותו כך נענשה
קל וחומר למספר בגנותו
של חבירו׳ האשה הכשי׳
מגיד שהכל מודים ביופיה
כשם שהכל מודים בשחו׳
בשחרוריתו של כושי׳ ב
כושית בגימטריא יפת
מראה׳ על אודות האשה׳
על אודות גירושיה׳ כי ב
אשה כושית לקח׳ ומה
ת״ל אלא יש לך אשה נאה
ביופיה ואין נאה במעש׳
במעשיה׳ במעשיה ולא
ביופיה׳ זו נאה בכל׳
ד״א האשה הכושי׳
על שם עיה׳ ב״
נקראת כושית׳ שאין הכ״
תשלוט בו עין הרע׳ כי ב
אשה כושית לקח ועתה
גרשה׳ הרק אך׳ עמו לב״
דברו׳ הלא גם בנו דבר ולא
פירשנו מדרך ארץ׳ עמו׳

וכולן

שלו וסכום פתאום׳ נגלה
עליהם פתאום׳ והם טמאים
בדרך ארץ והיו צריכין ב
מיים מיים׳ להודיעך שיפה
עשה משה שפירש מן ב
האשה׳ מאמר שהשכינ׳
נגלית עליו תדיר ואין עת
קבועה לדיבור׳ צאו שלש׳
שלשתכם׳ מגיד ששלש׳
ששלשתן נקראו בדיבור
אחד מה שאין הפה יכ׳
יכולה לומר ולאוזן לשמוע׳
כעמוד ענן׳ יצאו יחידי ב
שלא כמדת בשר ודם׳ מד׳
מדת בשר כשיוצאין למלחמה
יוצאין באוכלוסין ומרובין וכ״
וכשיוצאין לשלום יוצא׳
במועטין׳ ומדת הקב״ה אי׳
יוצאין למלחמה ביחידי של׳
ה׳ איש מלחמה׳ ויוצא
לשלום באוכלוסין שנ׳ רכב
אלהים רבותים׳ ויקרא
אהרן ומרים שהיו נמשכין
ומוצאין מן החיצר לקריות
הדבור׳ ומפני שניהן׳ ומ״
ומפני מה משכם ופרישם
ומוטה לפי שאומרים מק׳
מקצת שבחו של אדם בפ׳
בפניו ומקצת שלא בפניו׳
וכן מצינו בנח שלא בפניו
אומ׳ איש צדיק תמים׳ וב״
ובפניו נאמר כי אותך ראי׳
ראיתי צדיק לפני׳ ולא
נאמר בפניו תמים אלא לב׳
ללמד דרך ארץ שאין אומ׳
כל שבחו של אדם בפניו׳
ד״א שלא ישמע כב
כנטיפתו של אה״
אהרן׳ שמעו נא דברי׳ ב
לשון בקשה׳ אם יהיה נ״
נביאכם׳ אם יהיו לכם נבי׳
נביאים׳ ה׳ במראות אליו
אתודע׳ שכינת שדי אין
נגלית עליו באספקלריא

המאירה אליו בחלום והא'
ואומ' מה אל מה אומרת לו
לפרוש מן האשה והיכן כו'
אמ' לו כפיע' לך אמור להם
שובו לכם לאהליכם ואתה
פה עמוד עמדי ומראה
אליו בחידות ומראה זה כו'
מראה דבור שאני מפרש
לו דיבורי במראית פנים ש'
שבו ואני פותחו לו בחידות
כעניין של יחזקאל חוד
חידה וגו' יכול מראות שכינה
ת"ל לא תוכל לראות פני וגו'
ותמונת ה' יביט זה מראה
אחורים של מראית אות א'
אחורי בעבדי במשה כע'
בעבדי אעפ"כ שאינו משה
במשה אעפ"כ שאינו עבדי
כדי הוא לירא ממנו וכל
שכן שהוא עבדי ועבד וגו'
מלך מלך היה לכם לומר
אין המלך אוהבו חנם ואם
תאמרו איני מכיר במעשיו
זו קשה מן הראשונה ויחר
אף ה' בם מיד אחר שהודיע'
שהודיעם סרחונם גזר עלי'
עליהם נידוי ומחרכי' קל וח'
ומה מלך בשר ודם עד שיו'
שיודיע לחבירו סרחונו כו'
והענן סר ואחר כך מריבה
מיושעת כשלג משל למלך
שאמ' לפדגוגה רדה את
בני אבל לא תרדהו עד שאני
שאלך מאצלך שרחמיי ע'
עליו נגאלנו כתרגומו לשו'
אפיל' אל נא תהי מאחותינו
זו מת שהמצורע חשוב
כמת מה מת מטמא בביאה
אף מצורע מטמא בביאה
אשר בצאתו מרחם אמו כו'
אמנו היה לו לומר אלא ש'
שכינה הכתוב ויאכל חצי בש'
בשרו חצי בשרינו היה לו
לומ' אלא שכינה הכת' אשר

יצאתה מרחם אמינו ורא'
לנו כאילו נאכל חצי בשר'
בשרינו מעניין שנאמ' כי
אחינו בשרינו הוא ולפי
משמענו אף הוא צריך כך
אשר אין ראוי לאח להניח
את אחותו להיות כמת כך
מאחר שיצאה מרחם אמ'
אמו של זה שיש בידו כח
לעזור ואינו עוזר הרי כו'
נאכל חצי בשרו שאחיו
בשרו הוא

ר"א אל נא תהי כמת
אם אינך רופאה
בתפילה מי מסגירה מי מ'
מטהרה אני אי אפשר
לראותה שאני קרוב ואין כו'
קרוב רואה את הנגעים וכו'
וכהן אחר אין בעולם והו
אשר בצאתו מרחם אמו
אל נא רפא נא לה בא הכת'
ללמדך דרך ארץ שהשואל
דבר צריך לומר שנים או
שלשה פסוקים דברי תחנו'
תחנונים ואחר כך יבקש
שאלותיו לאמר מה ת"ל לאמ'
לו השיבני אם מרפא אם לא
אתה אם לאו עד שהשיבו
ואביה ירק ירק וגו'

ר' אלעזר בן ע'
עזריה אומר בארבעה מ'
מקומות ביקש משה להק'
להשיבו אם יעשה שאלה
אם לאו וידבר משה לפני
ה' לאמר הן בני ישר' וגו'
מה ת"ל לאמר השיבני אם
אתה גואלם אם לאו עד כו'
שהשיבו עתה תראה וגו'
כיוצא בו ויאמר משה לד'
לפני ה' לאמר יפקד ה' כו'
אלהי הרוחות וגו' כיוצא בו
ואתחנן אל ה' בעת ההיא
לאמר עד שהשיבו רב לך

רפא נא לה מפני מה לא
האריך משה בתפילה שלא
יהו ישר' אומרי' אחותו נת'
נתונה בצרה והוא עומד
ומרבה בתפילה' עוד

למדו רבותינו
מכאן למבקש רחמים על
החולה שאין צריך להזכיר
שמו' ואביה ירק ירק' ואם
אביה הראה לה פנים זעומ'
הלא תכלם שבעת ימים' ק"ו
ומה אמר לשכינה י"ד יום' אלא
דיו לבא מן הדין להיות כנד'
כנדון' לפיכך אמ' תסגר כו'
תסגר שבעת ימים' ואחר
תאסף' אומר אני כל אסיפות
האמורות במצורעים על
שם שהוא משולח אל מחו'
מחוץ למחנה' וכשהוא נר'
נרפא נאסף אל המחנה כו'
כתובה בו אסיפה לשון הכ'
הכנסה' והעם לא נסע עד
הכתוב חלק לה המקום כב'
כבוד לה שעה אחת שנתע'
שנתעכבה למשה כשהושל'
כשהושלך ליאור שנ' ותתצ'
ותתצב אחותו וגו' עד האס'
האסף מרים' עד שנכנסה
מרים בביאה וראוי הכל כו'
שהיא טהורה' ואחר נס'
נסעו העם מחצרות' רבו'
רבותינו דרשו בו את ש'
שדרשו' ופשוטו שם מקום'

חסלת

בהעלותך

ומפטירין בזכריה כו'
רני ושמחי בת ציון

לך אנשים' לא היה נבואה מן
פרשת אחרים' לפרשת מרגל'
שליחת על עסקי דיבה שהי'
שדיברה בנחיה ורשעים
הללו ראו ולא לקחו מוסר' כו'
שלח לך לדעתך אני איני
מצוה לך אם תרצה שלח'
לפי שבאו ישר' ואמרו נשל'
נשלחה מתן שכת' ותקרבון
אלי כלכם' ומשה נמלך כו'
בשכינה' אמ' אני אמרתי כו'
להם שהיא טובה שנ' ואומ'
אעלה אתכם אל ארץ טובה
וג' חייכם שאני נותן להם כו'
מקום לטעות בדברי מרגלים
להשען לא ירשוה' על פי ייט'
ברשות' שלם אנשים לשון
חשיבות' ואותה שעה כש'
כשרים היו' ויקרא משה
להושע בן נון יהושע' נתפ'
נתפלל עליו יה יושיעך מע'
מעצת מרגלים' כן בהלכה'

ומדרש אגדה

מה ראה משה להוסיף יוד
בשמו של יהושע' אלא כל
של שכרו מן הארץ את כו'
חסרון ויהושע נטל שכר כו'
עשרה השבטים של מרגל'
שנתוספה בו יוד' ואמ' אנ'
נענעה בו רוח הקודש כפי
שיאמר עליהם ת'

ועוד מצאתי

באגדה יוד שנתוספה לה'
ליהושע היא אותה יוד ע'
שנטל הקב"ה משרה של
שרי שנ' שרי אשתך לא
תקרא את שמה שרי וג' כו'
וכיון שנטלה יוד משרה
היתה היוד מתרעמת כל
אם לפני הק' אמר לה נוט'
נטלת אותי משרה של צד'
צדקת' וכיון שבא יהושע
נתוספה לו אותה היוד של
שרי ואיר נתנה שכר לדקו'
לארקום' ת' עלו זה בנגב'
הוא היה הפסלת של ארץ'
שכך דרך התגרים מראים
את הפסולת תחילה ואחר
כך מראין את המובח' את
הארץ מה היא' יש ארץ כו'
מגדלת גבורים ויש מגדלת
חלשים יש מגדלת אוכל'
אוכלוסין ויש ממעטת
אוכלוסין' החזק הוא הר'
הרפה' סימן נתן להם אם
בפרזים הם יושבים חזקים
הם שסומכים על גבורתם
ואם בערים בצורות הם כו'
יושבים חלשים הם' במחנ'
בפצחין' תרגו' פצחין ופצ'
ופתחין ואין חומה' השמ'
הטובה היא' בעיעת וה'
ופירות טובים ובריאים
השמנה היא אם רזה יש'
אם פירותיה קלים אם עב'
שמנים' אמ' להם הסתכלו
בזקנים ובנערות שלהם
אם של שנאיו הם שמנים
אם הם של חרסית הם רז'
רזים' ת' היש בה עץ'
אם יש בה אדם כשר ש'
שיגן עליהם בזכותו' כדכת'
כי האדם עץ השדה' ת'
ופשוטו עץ טוב' בכורי כו'
ענבים' ימים שהענבים מת'
מתבשלין בכור' ויאמר
עד ועד רחוב לבא חמת' הל'
הלכו בגבוליה ברוחב ואורך
כמין גאם' הלכו רוחב גבול' כו'
דרומי ממקצוע מזרח עד
מקצוע מערב' כמו שאמ'
משה עלו זה בנגב' דרך גבו'
גבול שפת דרומית של אר'
ארץ ישר' לכו' והוא מדב'
צין שהוא במקצוע דרומי'
מזרחית עד הים' שהים הו'
הוא גבול מערבי משם הח'
חזרו והלכו כל גבול מערבי
על שפת הים עד לבא חמת
שהוא אצל הר ההר במק'
במקצוע מערבית צפונית'
כמו שמפורש בגבולות הא'
הארץ בפרשת אלה מסעי'
ויעלו בנגב ויבא עד חברון'
לפי הפשט הרבה מקראות
שאמרו בלשון יחיד וכ'
ובלשון רבים' ודומה לו מכ'
משכני אחריך נרוצה' וג'
משכני בלשון יחיד נרוצה
לשון רבים' וכן את שני הא'
האנשים ותצפנו' וכן ויאמ'
ויאמרו לאמור אשירה לייי'

זו מצאתי ביסוד
ר' שמעיה השוש'
השושני זצ"ל'

וכן יש עוד הרבה מקראות
הראיון להם' ת' ומדרשו
כלב לבדו הלך לשם ונשתטח
על קברי אבות שלא יהא
ניסת לחבריו בעצתם' וכן כו'
הוא אומר ולו אתן את הא'
הארץ אשר דרך בה' ואומר
ויתנו לכלב את חברון' ושם
אחימן ששי ותלמי ילידי
הענק' כיון שנכנסו לעירו
של ענק ראו והתפחדו' וא'
ומעשה בבתו של ענק שנ'
שנכנסה לפרדס ואכלה רמ'
רימון אחד והשליכה קליפ'
קליפתו והיו המרגלים שמו'
שמונים באותה קליפה כיון
שראו אותה הקליפה היו כו'

בכורים שמערה היתה וכו'
ונכנסו לתוכה שנים עשר
איש לאחר שעה נזכרה
שיונקה הראשון אומרת אנ'
אלך ואשליך את הקליפה
כדי שלא יראו אותה אמ'
הלכה והשליכה הקליפה
חוץ לפרס ונטנה שנים
עשר המרגלים ולא הרגיש'
בהם כיון שיצאו אמרו את
לזה ראו גבורה שיש בנשי'
אנשים על אחת כמה וכמ'

אמ' ר' יוחנן כל

אחד ואחד מאותן מרגל'
גבהו ששים אמה: ילידי ו'
הענק' שהיו מעניקין את
החמה בגבהן: ת' שבע
שנים נבנתה ואפשר ש'
שבנה חם חברון לכנען בנו
הקטן קודם שיבנה את של
צען למצרים בנו הגדול ו'
ואם תאמר לא כי שבנה זו
בנה זו הואיל הדור ההוא
והיין המשפחה ובני חם ו'
כוש ומצרים ופוט וכנען
ת' אלא שהיתה משבחת
מכל טוב יותר משבעה כנ'
בצען ולהודיעך שבחה
של ארץ ישר' בא' שאין ו'
לך טרשין בארץ ישראל
יותר מחברון ולכך הקצה
לקברי המתים ואין לך משו'
מעולה בכל הארצות מא'
מצרים שנ' כגן יי' כארץ
מצרים ואין היה המעול'
שבארץ מצרים משם אלא
מושב המלכים שנ' כי היו
בצען שריו והיתה חברון
טובה ממנה שבעה חל'
חלקים ואמרו שוכת גבן
ואשכל ענבים תלויה בה' ו'
ומשמע שנ' במוט ויבי'
יודע שהיו בשנים ואח'

ת"ל בשנים. בשני מוטות.
הכיצד שמונה נטלו אשכ'
ואשכל אחד נטל תאינה ו'
ואחד נטל רמון. ואם חמ'
חפץ אתה לידע כמה משו'
משוי אחד מהם על אחד
מאותם שהקיפו בגלגל
הראו להם איש אחד את
על שכמו.

ורבותינו שקלום

כל אחד משקל ארבעים ו'
סאה. וגמירי טוני דארו'
אדם על כתפיה אינו או'
אלא שליש משאו משוי
שאם ייתן אותו להרים ו'
יהושע וכלב לא נטלו כלו'
לפי שכל עיקרו להוציא
דיבה נתכוונו. כשם שפר'
שפריה משונה כך עונה
משונה. קרא נחל אשכל.
מגיד מראשית אחרית
שהכל עתידי לפניו. אשכל
אותו של אברהם ונקרא
אשכל על שם אותות הי'
האשכל שעתידין ישרא'
לכרות ומקומו. ת'
וישובו מקץ ארבעים יום.
והלא ד' מאות פרסה על
ד' מאות פרסה היא. ואתה
מהלך אדם בינוני עשר
פרסאות ביום. הרי מהלך
ארבעים יום מן המזרח
למערב. והן הלכו ארכה
ורחבה. אלא לפי שגלוי
לפני הק' שיגזר עליהם יום
לשנה לפיכך קיצר לפניהם
את הדרך. וילכו ויבואו. ו'
מהו וילכו. להקיש הליכתן
לביאתן מה ביאתן בעצה
רעה. אף הליכתן לכך הי'
היתה. וישיבו אותם דבר.
את משה ואת אהרן. ובה'
חלבו ודבש היא. כל דבר ש'

שקר שאין בו קצת דבר
אמת בתחילתו אין מתקי'
בעדות. לשון חוזק. והנו'
ברין לשון בריות. עגולות.

כלשון ארמי

כרך שגל. עמלק יושב וגו'.
לפי שנכוו בעמלק כבר הם
הזכירוהו במרגלים כדי ו'
לירוא. משל לתינוק שסרח
ולקה ברצועה. כשרוצים ו'
להפחידו מזכירין לו הרצוע'
שלקה בה. ת'. ועל יד
הירדן. יד משמע. ועל
הירדן. אל הירדן ולא תטלו
לעבור. ויהס כלב. השתיק
כלן. אל משה. לשמוע מה
ידבר משה שהיה מריוד
להם פנים וכפה מחשבתו.
אמרו המרגלים נוזן עליהם
כלב. ואיר שיר על הפספל
צווח לו. וכי זו בלבד עשה
לנו בן עמרם. השומע סבר
שבא לספר בגנותו. ואתך
שהיה בלבו על משה כש'
משכל דברי המרגלים שתקו
כלם לשמוע גנותו. אמ' והא'
והלא קרע לנו את הים. והו'
והוריד לנו את המן והשליו
עלה נעלה. אפילו היא בש'
בשמים והוא אומר עשו
סולמות ועלו שם נצליח
בכל דבריו. ויהם לשון ש'
שתיקה. וכן הם כל כשר'
הם כי לא להזכיר. כרוך יו'
יורם הרואה להשתיק אנ'
גבורת. אנשים מאד שישט
חוק הוא ומה. כביכול
כלפי מעלה אמרו.

אמ' ריש לקיש

הקישו כיון כלפי מעלה ו'
וכיוונו עון גזרה עליהם ו'
גזירה שלא יכנסו לארץ.

ת' ארץ אוכלת יושביה
בכל מקום שעברנו מצאנו
מוציאין קוברי מתים. והק'
עשה לטובה לטרדם כדי
כולם ולא יתנו לב לאלו.
אנשי מדות. גדולים וגבו'
וגבוהים. ומאריך להתכהם
מידה. כגון גלית וגדלתו ב'
שש אמות וזרת. וכן איש
מדון איש מידה. הנפילים.
ענקים. מפני שאחזאי ועז'
ועזאל שנפלו מן השמים
בימי דור אנוש. וכל היוצא
כתבתי בפרשת אחרי מות.
וכן היינו בעיניהם. שמענו
שאמרו אומרים זה לזה
נמלים יש בכרם כאנשים.
ענק' שמעניקים החמה
בקומתם. ומעלה ומשכיל.

אמרו רבותינו

כיון שסיפר כלב שבחה ד'
של ארץ ישר' התביישו ה'
המרגלים ואמרו לו כלב אין
עתה הייתה כמותה עינה'
משל למרגליטום סוחר'
שהיה עובר בדרך ונפלו
עליו ליסטין ואמרו לו תן
לנו קטלעות שבידך. אמ'
להם אינם כלום של זכוכי'
הן הניחו אותו ונכנסו לו'
למדינה וקבע שלחן ומכר
ונתן עליו את הקטלעות
של אבנים טובות ומרגליו'
כל אחת ואחת אין לה ערך
שיעור בדמיה. בא אחד
מן הליסטין לפניו ובקש'
ליגע בלוחות אמ' לו ה'
הנח שאין כמותה נגע ב'
שכבר נטלו אותה הליסטים
אמ' לו וכי אין אלו מאותם
שאמרת לנו של זכוכית הן
אף כך כלב שהיה עם מרג'
מרגלים השליח עמהם אמ'

מפני שהיה מתירא מה'
מהם. וכיון שבאו אצל
ישר' אמ' להן ארץ
זבת חלב ודבש עלה נעלה
וירשנו אותה והעם אומ'
ישר' כה דברנו הם מס'
מסורים כי נפל פחדינו
עליהם ולא נתיראו מהם
שלחוהו הם לכך אמ' עליו
הכתוב ועבדי כלב עקב הי'
היתה רוח וג' ת'
ותשא כל העדה תשש
כחם כנקבות. אעפ"י שהב'
שהבטיחם כלב טובה היו
שומעין לאחרים לפי ש'
שהיו רבים ויתנו את קולם
שהיו רואין הייך ומתאו'
מתאוננים המרגלים ובוכים
ולכך עשו גם הם כמותם.

דרש ר' שמעון

בן יוחי משום ר' אליעזר
בנו של ר' יוסי הגלילי כיוצ'
כאדם שאוכל ואוכל לפניו
והוא יושב ומתעשר כך
עשו ישר' בשעה שבאו
מרגלים והטו בעיניהם
להפחיד ולהבהיל את לב'
ישר' והיו מחולקין אותו
עליון בתוך שנים עשר
שנטיים להוציאן דיבת'

אמ' ר' יהודה

בר שלום כיון שנכנסו ה'
אחד מהם בביתו מה הי'
היה עושה מעטה בתכר'
בתכריכין שלו והולך ויוש'
ויושב בקרן זוית והיו כל
בניו ובני ביתו באין ושואלו
ואומרים לו מפני מה יוצ'
אתה עושה כך והוא אומ'
להם בני ארם שריא
הלואי בני ארם הם כו'
כעליונים הם והן כך וכך

אחד מהם יכול להרוג אלף
מכם. והיה אומר להם אוי
לי עליכם בניי אוי לי עליכם
בנותיי אוי לי עליכם כלותיי
שעתידים עמידין לטמא
אתכם ולהרוג אתכם. כיון ש'
שהיו אומרים להם כך היו
טפלים אלו על אלו והיו ב'
צועקין ובוכים והיו השכ'
השכנים שומעין את קולן
היו באין אצלם ואומרים מ'
מה קול ההמון הזה בא אז
אומרים להם כך וכך אמ' לנו
אבינו כיון וראו הייך הוא
יושב והיו רואין אותו מת'
מעוטף בתכריכיו והיו בוכין
ומתאנחין וכן אחרים באים
לקולן ושומעין ובוכין עד
שהיה כל אחד מבכה שכנו.
כיון ששמעו את הדבר
התחילו כולן מתכנסין ובו'
ובוכין בקהל אחד שנא'
ותשא כל העדה ויתנו את
קולם וג' ת' ויבכו ה'
בלילה ההוא. ליל ט' באב ה'
היה. והוקבעה בכייתם לה'
לדורות. אמ' הק' אתם בכיתם
בכיה של חנם חייכם אני
אקבע לכם בכייה
לדורות. ת' וילונו ה'
אליהם כל העדה. אמרו ה'
סנה דראויה לו מתנו. הם
הלואי ומתנו. נתנה ראש'
כתרגומו נמני רישין. כמ'
כמו' נשים עלינו מלך.

ורבותינו פרש'

פרשוהו לשם ע"ז אל התמ'
תמורתן ושוב אל הירדן
אמרו אין אתם מאמינים
עלינו אחינו חוששין בנו
יותר מכם שנ' אשה אחת
עלינו אחינו וג' ת'
כי לחמנו הם כולם כלה

לחם כי צלם מגנם וח״ז
וחזקם כשרים שבהם וא״ז
ומהן איוב שהיה מגין על
עליהם לחום אותם יהושע
וכלב וכתוב ה׳ צבאות וגו׳
העם ירד שם׳

ומדרש אגדה

לדעם אותם ואין הם משה
ואהרן וכתוב ה׳ צבאות ״
מלמד שהיו מדקדקין אוכלים
והעם מקבלין ת׳ עד אנה
אנה עד אנה אמר הקב״ה
שתי עצות עצותי בנפש
נפשכם טובכם לעצות אז
אורבע נשעשע ואלכיורת
עד אנה ה׳ תשכחני נ
נצח ועד אנה תסתיר
את פניך ממני עד אנה
אשית עצות בנפשי עד
אנה ירום אויבי עלי עד
מתי לעדה הרעה טופכם
לעצות ונפשי נבהלה מאד
ואתה ה׳ עד מתי ת׳
עד אנה עד היכן ישועי
ירגזוני בכל היותות כל
בשביל כל הנסים שעשיתי
להם היה להם להאמין ש״ז
שהיכולת בידי
לקיים להם הבטחתי ואז
ואורישנו הירוכין ואם
תאמר מה אעשה לשנו
לשבועת אבות ואעשה
אותך לגוי גדול ועצום וכו׳
ואמנו שיאכה ואורעם ואז
ואקיים שבועתי כך ושז
ושמעו המרגלים כי העלית
וגו׳ ושמעו המרגלים את אז
אשר תהרגם כי העלית
כי משמש בלשון אשר ז
והם ראו אשר העלית את
בכחך אותם מקרבם וכשמ
וכשמעו שיאמרו הורגם
לא אמרו שהמיתו לך אז

יכולין אמרו שנגרם יכול
יכולת להלחם אנו כנגד
יושבי הארץ הזאת לאו יכו
יכולת להלחם וזהו ואמרו
אל יושב הארץ הזאת כו׳
כמו על יושב הארץ הזאת
והם אמרו עליהם זה ע״ז
שאמר כמו העינין וא״ת
מבלתי יכולת ה׳ בשביל
ששמעו כי אתה ה׳ שוכן
בקרבם ועין בעין נראה אתה
ערוה להם והכל בדרך אזהה
ולא הכירו כך שתקה ית׳
ואהכתך אותם עד הנה וכ״ז
והמתה את העם הזה כאיש
כאיש אחד ואתך כך ואו׳
ואמרו הגוים אשר שמעו
וגו׳ מבלתי יכולת וגו׳ לפי ז
שיושבי הארץ חזקים וגב׳
וגבורים ואינו רואה פרע
לשלשים ואחד מלכים וע׳
ועוד אלהי כנען קשים ז
ואלהי מצרים שקר הן ז
של כנען של כעל הם כל
ואת אמרו על יושב הא״ז
הארץ הזאת אהו כי עין
בעין׳

אמר ריש לקיש

הרי אדונים מעריין אותה
אומ׳ אותו כדבר אותי אומ׳
סלח נא ערוה של מי עש״ו
עומד עבד שעסקין טו״ב
טובים שומע לדבו ודבו ז
ומסכיר לו פעם אחת ואחו״ז
ומחזיקין לו טובה עבד
של תרבות רעה מרגל ל״ז
לדבו ודבו מסכיר לו פנים
אומ׳ הק׳ כשלך אני סולח
שנ׳ סלחתי כדברך ת׳
ומבלתי יכולת ה׳ ואמר
לא יכולת להביאם שהם
יכולת שם דבר הוא ואמר
וגו׳ מבלתי יכולת שלא היה

לו להספיק להם מזון ת׳
ד״א שלא יהו טוענין
נם כלומר כמו
ומבלי ושלגה ואכרן פר״ז
פרוזים ומצרים ואבדן
וגו׳ לאלו שקרין כמו כנ״ז
כמו כלילת הוו שאינה
מופעת טוב והופכת על
עיה יכלת דרש כלילת ״
ד״א ומבלתי יכולת ז
אומ׳ משה לפני ז
הק׳ רבונו של עולם עכשיו
יאמרו המצריים את שלי
שהיה יכול לעשות עשה
מכת בכורים מכת צפרדעים
ואת שהרבו מיים יכולים
לעשות אף הוא יכול לעשות
לעשות אבל להכניסן לארץ
לעמוד בפני שלשים ואחד
מלכים אינו יכול לעמוד ל״ז
אומ׳ לו הק׳ חייך שאני עש׳
עושה בשביל דברות שנ׳
ויאמר ה׳ סלחתי כדבריך
סלחתי על דבריך ׳ כד׳

מצאתי באגד׳

לומר דברת לאמר ומהו
הדבר ה׳ ארך אפים לצ׳
לצדיקים ולרשעים כשעל
כשעלה משה למרום מצ׳
מצאו שיושב וכותב ארך
אפים אומ׳ לו לצדיקים אומ׳
לו אף לרשעים אומ׳ לו רב׳
רשעים יאבדו אומ׳ לו חייך
שתצטרך לדבר כשחטאו
בעגל ובמרגלים ותפלל לפ׳
לפניו בארך אפים אומ׳ לו ז
הק׳ הלא אמרת לי לצדיקים
אומ׳ לו והלא אמרת לי אף
לרשעים יגדל נא כח ל״ה
לעשות דברך ונקה לשכ׳
לשבים לא ינקה לשאינן
שבים כדבריך בשביל שא׳
שאמרת ומבלתי יכולת ואולם

ואולם אבל ואת אשר עשה להם ט"ו
כשם שאני חי וכבודי מלא
כל הארץ כך אקיים להם כו'
שכל האנשים הרואים וגו'
וינסו. כמשמעו זה עשר
פעמים. שנים בים. שנים כו'
מן שנים בשליו וכו' כדאית'

במסכת ערכין

לא יראו את הארץ רוח א' לא יראו
אחרת. שתי רוחות אחת בפ'
בפה ואחת בלב. למרגלים א'
אני עמכם אני בעצה וכו'
ובלבו היה לומר להם האמ'
האמת. ועל ידי כן היה כו'
כח להשתיקן מה שנ' ויהס
כלב וגו'. שהיו סבורין שיאמר
כמותם ע' וזהו שנ' ביהושע
ואשיב אותו דבר כאשר ע'
עם לבבי ולא כאשר עם פי
ומילא את לבו אחרי. וזהו
ויקרא קבר. אשר בו שוחה
חברון נתנה לו ירושה. כו'
כתרגומו. יורישנו את הענ' יתרכינה
הענקים ואת העם אשר
בה. ואין לתרגמו ירתינה. כו'
ואלו במקום יירשנה. והענ'
והעמלקי וגו'. ויום הלכו שהם
יהרגו אתכם ואחר שאין
אני עמכם. ואחר פנו לאחו'
לאחוריכם ופנו וג' ער כו'
ואני אוקיה סוכל להם. אי כו'
אומרי לסכל לעדה הרעה
אלו המרגלים. ומכאן לעדה
שהיא עשרה. אשר המה
מלינים את ישר' על את הת'
תלונת בני ישר' אשר המה
המרגלים מלינים את ישר'
על שמעתי חי אני. לשון כו'
שבועה. אם לא כן אעשה.
כביטול אני חי. כאשר דיב'
דיברתם. בקשתם ואמר או
במדבר הזה לו מתנו. וכל
פקודיכם לכל מספרכם כל

המנויין לכל מספר שא'
שאתם מונין ט'. כגון לא
לאבות ולשבט' ולחת שקלי'
כל המנויין לכל אותם מספ'
מספרות אותם. ואלו הן
מבן עשרים שנה וג' ולהוצ'
ולהוציא שבטו של לוי כו'
שאין פקודיהם מבן עש'
עשרים. מבן עשרים שנה
ומעלה. בין שהיה בעצה
בין שלא היה. פחות מבן כ'
עשרים ולא הכ' ...
ולא היה בן עשרים אם כו'
היה עמהם בעצה לא היה
נכנס. ואע"פ כן לא את אחד
מהן פחות מבן ששים.
ת' כי אם כלב בן יפונה
ויהושע בן נון. מצאתי

במדרש אגדה

שנדרש על גופו של מה'
משה ונפלה אימה עליו כו'
כשאמ' הק' כי אם כלב בן כו'
יפונה ויהושע בן נון אמ'
בלבו והלא את אני ומשה
ומצרים ולמה לא הפרישני
הקב"ה כמו שהפריש ליהו'
ליהושע ולכ'. ת'
ופגריכם את כ' כתרגומו
לפי שדיבר על הכנים להמ'
להורישם הארץ ובקש לו
לומר ואותם תאותם עפל
לשון זה כמו אותם ארבעי'
שנה. לאבות אחר והכ'
פחות מבן ששים לכך נגזר
ארבעים כדי שיהו אותן כו'
של שנות עשרים מגיעין כו'
לכלל ששים. ושנה ראשו'
היתה בכלל ואע"פ שקדמה
לשילוח מרגלים ולפי שה'
שעשעו את העגל על כו'
עלתה גזירה זו במחשבה
אלא שהמתין להם עד ש'
שנתמלא סאתם. וזהו שנ'

במרגלים במעשה העגל וביום פקדי
ומעשה העגל ופקדתי עליהם חטאתם. כו'
אמ' כיון שאני תשאו את עו'
עונתיכם. שתי עונות של
עגל ושל תלונה וחשב להם
מניין חייהם מקיעת שנה
כולה. וכשנכנסו לשנת כ'
ששים מתו אותן של בני ע'
עשרים. ונשאו את עונתכם
כתרגומו יסבלו את חטאו'
חטאותיכם. את תנואתי. שה'
שהניאותם לבבם מאחרי'
תנואה לשון הנאה הסרה כו'
כמו כי הניא אביה אותה. ו'
וישובו וילינו עליו. וכששבו
מתור הארץ הרעימו עליו כו'
את העדה בהוצאות דיבה
אותן האנשים ומאותו כל
דבה לשון מושך דברים שנ'
שמלקיחין שם לומר לדבר
כו' מיו דובב שפתי ישנים.
וישנה לטובה וישנה לרעה.
לכך נאמר כאן מוציאי דבת
הארץ רעה. שיש דיבה כו'
שהיא טובה. דיבה. פרודין
בלעז. במגפה לפני יי'. במו
במיתה מיתה וההגונה להם
מידה כנגד מידה. הם חטאו
בלשון ונשתרבב לשונם עד
טיבורם. ותולעים יוצאים
מלשונם. ובאין לתוך טיבו'
טיבורם. ולכך נאמר במגפה
ולא נאמ' במגפה. וזהו לפני
יי'. במיתה הראויה להם כו'
על פי מידותיו שהוא מודד
מידה כנגד מידה. ויהושע
וכלב חיו. מה ת"ל מן האנשי'
ההם. אלא לומר שנטלו חל'
חלקם של מרגלים בארץ וג'
וקמו תחתיהם לחיים. ויעל
ראש ההר הזה הדרך ההולך
לארץ ישר'. והיא לא תצלח
זו שאתם עושים לא תצלח.
כי על כן שבתם. כמו על אשר

שכתב׳ לאמר כי ויאת הנ׳
הביא להם על אשר שכתב׳ :
וג׳ ויעפילו׳ לשון חוזק׳ כמו
והנה עופלה׳ אינפורצייש״ר
בלעז׳ וכן עופל בת ציון׳ וג׳
וכן עופל ובחן׳ וזהו פשוטו׳

ומדרש תנחומא

ופירשו לשון אופל׳ הלכו ח׳
חשכים שלא ברשות׳ עד
החרמה׳ שם המקום נקרא
על שם המאורע׳ כי תבאו׳ :
בישר להם שיכנסו הבנים
לארץ׳ אל ארץ מושבותיכ׳
אמרו ישר׳ בכל מקום אתה
קורא ארץ כנען וכאן ארץ
מושבותיכם׳ אמ׳ הקב״ה נ׳
נתתיה לשלשת אומות׳ ואין
אין המקרא׳ ענשיו הבן יו׳
יורש את האב׳ הפרשה הזו
של נסכים שנייה לה של חלה׳

פתח בה ר׳ חנינא

לך אכול בשמחה לחמך וג׳
ושתה בלב טוב יינך׳ כיון :
שהכשירו נשאלום הגמלו וג׳
ועלה׳ ה׳ ועשיתם
אשה׳ אין זו צווי׳ אלא כי
תביאו שם ותעלה בלבבכם
לעשות אשה לה׳׳ לריח
ניחוח׳ נחת רוח׳ לפרש נדר
או נדבה׳ או שתעשו את
האשה בשביל חובת מוע׳
מועדיכם׳ שחייבתי אתכם
לעשות במועד׳ והקריב :
המקריב וג׳ תקריבו נסכים
ומנחה לכל בהמה׳ המנחה
כליל והשמן נבלל והנסכ׳ :
והיין לספלים׳ כמו ששנינו

במסכת סוכה׳

ולכנש היאחר על המזבח
ומעלה הוא ומוסב על המנחה
ועל השמן ועל היין׳ יין ואמ׳
ויום אחד הוא זה ומשמעו׳

רבותינו דרשו

אף להביא את הפלגס׳ לג׳
לנסכי איל׳ אילו אשה ריח
ניחוח׳ אינו מוסב אלא על
המנחה והשמן׳ אבל היין
אינו אשה שאינו נתן :
על האש׳ או לשה כן תע׳
שהאיל ככבשים כן שהאיל
בעזים׳ כבש ושה קרויין :
כתוך שנתם׳ איל בן שתי
שנים ויום אחד׳ כמספר
אשר תעשו׳ כמספר אש׳
אשר תקריבו לקרבן׳ ככה
תעשו נסכים לכל אחד וא׳
ואחד והם׳ כמספרם של
בהמות׳ כך מספרם של
נסכים׳ ככה׳ כד׳ כאותה׳
כן גר׳ וכן דרך לשון עברית׳
כגן ה׳ כארץ מצרים׳ כן
ארץ מצרים׳ כמוני כמוך׳
כעמי כעמך׳ בבואכם אל
הארץ׳ משונה ביאה זו :
מכל ביאות שבתורה׳ ש׳
שבכולן נאמר כי תבואו לג׳
לפיכך כשנ׳ לאמרתו ואו׳
וכיון שפירש לך ביאתה
והם שביאה אליו לאחר
ירושה וישיבה אף כאן :
כן אמר זו ביאה׳ בה כביאה
ומשנכנסו לה ואכלו מל׳
מלחמה נתחייבו בחלה׳ :
ראשית עריסותיכם׳ ראש׳
כשתלושו עיסתכם׳ שיע׳
שאתם רגילין ללוש במד׳
במדבר׳ ומהו היא ואמרו
כעומר׳ עומר לגלגלת׳
תרימו תרומתה׳ כלומר
קודם שתאכלו׳ תרימו ראש׳
ראשית חלקה חלה אחת
תרימו תרומה לשם ה׳׳ :
כתרומת גרן׳ שלא נאמר
בה שיעור׳ הכן אלא כתרו׳
ומעשר שנאמר בה שיעור׳ :

אבל חכמים

נתנו שיעור׳ לבעל הבית
אחד מכ״ד׳ ולנחתום אחד
ממ״ח׳ מראשית עריסותיכ׳
לחלה מהו׳ לפי שנ׳ ראשית
עריסותיכם שומע אני ראש׳
ראשונה שבעיסות תל״ל מ׳
מראשית׳ מקצתה ולא
כולה׳ הכן לה׳׳ תרומה׳ לפי
שלא שמענו שיעור חלה׳
נאמר תתנו שיהא בה כדי
נתינה׳ וכי תשגו ולא תעש׳
ע״ז היתה בכלל כל המצות
שהעובר ומביאין עליהם
פר׳ והרי הכת׳ מוציאה מן
מכלה לידון בפר לעולה וג׳
ושעיר לחטאת׳ וכי תשגו
וג׳ בע״ז הכת׳ מדבר׳ או אינו
אלא באחת מכל המצות
תל״ל את כל המצות האלה׳ מ׳
מצוה אחת שהיא ככל
המצות׳ זה העובר על כל
המצות פורק עול ומפר
ברית ומגלה פנים׳ אף מצוה
זו פורק עול ומפר ברית
ומגלה פנים׳ ואיזו זו ע״ז׳
אשר דבר ה׳ אל משה׳ אנ׳
אנכי ולא יהיה לך מפי :
הגבורה שמעום׳ אחת
דבר אלהים שתים זו שמע׳
שמענו׳ ואת כל אשר צוה
וג׳ מגיד שכל המודה בע״ז
ככופר בכל התורה כולה׳ :
ובכל מה שנתנבאו נביאים
שנ׳ מן היום אשר צוה
ה׳ והלאה לדורותיכם׳ :
אם מעיני העדה נעשתה
לשגגה׳ אם מעיני העד׳
עשתה עבירה זו על ידי
שוגג׳ כגון ששגו והורו על
אחת מכל העבודות שהיא
מותרת לעבוד ע״ז בכך׳ לחט׳

לחטיות. חסר י' לחטות כת'
שיוינו כשיור חטיוורת'
שכל חטיוות שבתורה שה'
שכיוות עם עולה החטיות
קודמות לעולות. שנ' ויות
השיני יעשה עולה וזו עולה
קודמתה. הביוו יות קרבננו
זה שיוור בפרשה. תחט
תחטיו כשגגה. כמו' שנ'
כת שנעה. שיור עבירות
יחיד ומביוו כשבה יוו שע
שעירה ובוו קבעה לה שע
שעירה. כיד רמה. במזיד ז
והגרו. מהרה. כמו והיהד
חרפה וגדופה. יושר גדפו
נערי מלך יושור. ומור

דרשו רבותינו

ומלין כרת לומכך יותהם
השט. דבר יי' ומהרת ע'
ומפי הגבורה והשיור מפי
משה. שנה בה. כוון שנ'
ששנה בה. שלוו עשה
תשובה. ויהיו ישראל
במדבר וימצאו מגושן ז
של ישר' דבר הכת' שלא
שמרו ישר' יולוו שבת ר"ז
ראשונה ובשניה בוו זה
והללה. המוצאים. יותו
מקושש עצים שהתרו
בו ולוו הניח מלקושש יוו
משמיעוהו והתרו בו. לוו
פורש מה יעשה לו. בווו
וידיה יודות. יוס' יודעים
היו שהמחלל שבת במיתה
ומיצלו יותו. ומכיון שנ'
שבית הסקילה חוץ ורחוק
ומבית דין. רגם. עשה. פייש
פיישנו וכן הליך. ילנט
וכן וכור שומר. ועשו ז
להם ציצית. על שם פתילי
התלויין בה. וכן ויקחיני
בציצת ראשי. דרא
ציצית. על שם

ומראיהם יותה. כמו מע'
מראין יוון ההרכים. תכלת
יצבע ירוק יוון חלוון. וכו'
וזכרתם יות כל מצות יי'
שגימטריין של ציצית
סימן שש מיוות ושמו
ושמונה חוטין וחמשה
קשרים. הרי תרי"ג ולא
תתורו יוחרי לבבכם. כמו
מתור היורץ. הלב והעין
הם מרגלים לגוף. מסרסי'
לו יות העבירה. העין רו
רואה. הלב חומד והגוף
עושה יות העבירה. יוני
יי'. נאמן לשלם שכר ז
יולהיכם. נאמן ליפרע ז
יושר הוצאתי יותכם ז
על מנת כן פדיתי יותכם
שתקבלו עליכם גזרותי'
יוני יי' יולהיכם. עוד —
למה נאמר. שלוו יויוורו
ישר' ומפני מה יונו הזקן
לנו שנעשה ונטול שכר'
לנו עושין ולוו נוטלין ז
שכר. על כרחכם יוני יולו'
מלככם וכן הוין יוומר כי'
מחוקיו יום לוון כיד חז'
חזקה יומלוך עליכם.

ועוד מדרשו

למה נאמרה יציאת מצ'
מצרים כיון בפרשת צי'
ציצית. יוליו יוומר הקב"ה
יוני הויו שהבחנתי במצ'
מצרים בין טיפה של
בכור לטיפה שיינה של
בכור. יוני הויו שעתיד
להבחין וליפרע מן התו'
התולה קליו יוילן בבגדו
ויוומר תכלת היין.

חסלת

יש המוציא בפרשה תוס' פרשת
כל יושר
ולן ומשה
יש ספר

ומיסודר של

ר' משה הדרשן העתקתי.
למה נסמכה פרשת ויקוי'
מקושש לפרשת ע"ז. לומר
לך שהמחלל שבת כעובד
ע"ז. שזו והיו שקולה כנ'
כנגד כל המצות. וכן הוא
יומר בעזרין ועל הר סיני יר'
ירדת. ותתן לעמך תורה ומ'
ומצות ויות שבת קדשך
הודעת להם. ויוו פרשת צי'
ציצית לכך נסמכה יוליו ז
לפי שזו והיו שקולה כנ'
כל המצות שנ' ועשיתם
יות כל מצותי. על כנפי כנ'
בגדיהם כנגד וישוו יותכם
על כנפי נשרים. על יורבע
כנפות ולוו כנפת שלש ולוו
כנפת חמש. כנגד יורבע
לשונות של גאולה שנא'
שנאמרו במצרים והוצאתי
והצלתי וגאלתי ולקחתי. ז
פתיל תכלת. על שם שיכול
בכורות תרגומו של שכל
תכליד ומכתם היתה בלילה
וכן צבע תכלת דומה לים
לצבע רקיע המשחיר לעת
ערב. ושמונה חוטין שבה
כנגד שמונה ימים ששהו
ישר' משיצאו ממצרים
עד שאמרו שירה על הים.

חסלת

שלה לך.

ואפטירין ביהושע
וישלח יהושע בן
נון מן השטים וג'

כשוטים והתיו חרפה וג׳
וקלון לכל רואיכם מוטב
לך מות מחיים והתחילה
להתגרות במשה כמושה׳
מיד ויקח קרח׳ ת׳
ויקח קרח׳ פרשה זו וג׳
יפה דרשת מדרש ר׳
תנחומא׳ ויקח קרח׳ לק׳
לקח עצמו לצד אחד
להיות נחלק מתוך העדה
לעורר על הכהונה׳ וזהו
שתרגם אונקלוס ואיתפ׳
ואיתפליג׳ נחלק ונשאר
העדה להחזיק במחלוק׳
וכן מה יקחך לבך׳ לוקח
אותך להפליג משאר
בני אדם׳ בן יצהר בן קהת
בן לוי׳ יעקב ביקש רחמי׳
על עצמו שלא יזכר על
המחלוקת שנ׳ בקהלם אל
תחד כבודי׳ והיכן נזכר
שמו על קרח בהתייחסם (על נערה)
על הדוכן בדברי הימים׳ :
שנ׳ נאמר בן אביאסף :
בן קרח בן יצהר בן קהת
בן לוי בן ישר׳ ודתן ואביר׳
בשביל שהיה שבט ראוב׳
ראובן שרוי בחנייתן תימ׳
תימנה שכן לקהת ובניו
החונים תימנה נשתתפו
עם קרח במחלוקתו׳ אוי :
לרשע אוי לשכינו׳ ומה
ראה קרח לחלוק על מש׳
משה׳ נתקנא על נשיאו׳
נשיאותו של אליצפן בן
עוזיאל שמינהו נשיא
על בני קהת על פי הדיבר׳
אמ׳ אחי אבא ארבעה :
היו בני קהת עמרם הבכור
נטלו שני בניו גדולה אחד
מלך ואחד כהן גדול׳ מי :
ראוי ליטול את השנייה
לא אני שאני בן יצהר וג׳
שהוא שיני לעמרם וה׳

והוא מינה בן אחיו הקטן
מכולם הריני חולק עליו :
ומבטל את דבריו׳ וטענה
בלבו אמ׳ אני ומכנו של ע׳
שאין בן יצהר בכל המשכן
שתקן את השאון עינא
הוא עליון׳ מה עשה עמד
וכנס מאתים וחמשים רא׳
ראשי סנהדריות׳ רובן מש׳
משבט ראובן שכנו׳ והן
אליצור בן שדיאור וחבריו
וכיוצא בו שנ׳ נשיאי עדה׳
ואחרין שבעדה׳ קריאי
מועד יודעין לעבר שנים
ולקבוע חדשים׳ ואנשי שם׳
שהיה להם שם בכל׳ נאמר
כאן קריאי מועד ונאמר
להלן אלה קריאי העדה וג׳
והלבישן טליתות שכולן :
תכלת ועמדו לפני משה :
אמרו לו טלית שכולה תכ׳
תכלת חייבת בציצית או
פטורה׳ אמ׳ להן חייבת׳ :
התחילו לשחק עליו ואמ׳ (גב׳ חלק)
טלית של מין אחר חוט א׳
אחד של תכלת פוטרה׳ זו
שכולה תכלת לא תפטור
את עצמה׳ בית מלא ספרי׳
מהו במזוזה אמ׳ לו חייב׳
אמ׳ לו כל התורה כולה מא׳
מאתים ושמונים וחמש
פרשיות בה׳ כלן אין פוט׳
פוטרות את הבית ושתי
פרשיות של מזוזה פוטרות
אותו׳ עשה להן משה׳
ונתעטפו באותן טליתות
של תכלת ביון בני אהרן :
ליטול מתנותיהן חזה ושו׳
ושוק ועמדו כנגדו׳ ת׳
בני ראובן׳ דתן ואבירם׳ וא׳
ואון בן פלת׳ אמ׳ רב׳ און :
אשתו הצילתו׳ מיכד הצ׳
הצילתו׳ **אמרו**
רבותינו

קרח׳ ומיעוטי בזוגרה כל :
מחלוקת שעשה קרח אש׳
אשתו השיאתו׳ מיכד׳ כש׳
כשאמר הק׳ למשה קח את
הלוים וג׳ וכה תעשה להם
לטהרם הזה עליהם מי חט׳
חטאות וג׳ גזר על הלוים :
ארבע גזירות שנים קבלו :
עליהם ושנים לא קיבלו על׳
עליהם׳ אמרו למשה הורה
עלינו מי חטאות ונכנסו :
בגלים׳ והנפה ותער אין :
אנו מקבלין׳ מה עשה מש׳
משה הניפ׳ אותם בעל כרחן
ונשתייר גזירת תער׳ לא
היה יכול משה ליטול אותם
יחידי׳ אמ׳ משה לישראל
גזירה יצאה על הלוים לה׳
להעביר תער ונתעכבו׳ כל׳
באותה שעה עמדו כל ישר׳
ותפשו הלוים בעל כרחם׳
שנ׳ ויעש משה ואהרן וכל
עדת ישר׳ ללוים׳ ואומר :
שעשו אותם בעל כרחם׳
כיון שנכנס קרח לביתו רא׳
ראתה אשתו את ראשו :
מגולח ואין עליו שער אמ׳
אמרה לו מי עשה לך דבר
זה אמ׳ לה משה ואהרן עש׳
עשו לי׳ באותה שעה עמ׳
עמדה עליו והתחילה לשע׳
לשעק עליו ואמרה מה
לך חיים ישתעבד אתכם
משה כעבדים ועכשיו הע׳
העביר תער על בשרכם :
ועל זקנכם והלכו לפניו כש׳

וזה עשתה יהושע של
יום כיון שירושה שעתיד
שתתקטה המחלוקת יום
יאמרה לו יהושע שוא לע
לעשתי יום קרח עשי
יותה תלמיד ויום משרת
עשיו יותה תלמיד וזה
הניזה יש לך במחלוקת ו
טוב לך שתתמלט נפשך
מפרעתה ו ולו היוטה
בעולם הזה וכעולם הבא
יום לה עתה וזה יועשרך
שכבר נשבעתי לקרח בע
בעיטו יאמרה לו שבועתך
מקויימה יום תהיה עם ש
משה שכל ישר קדושים
יום לה יוכטח בדבריך יום
יאמרה לו הן וזה עשתה
יום פורעתה טכחה והי
והיוכילהו והשקהו ער
שעשתכר והשכיבתו על
מטתו וישן והיין הלכה
וישכה בפתח כיתה וגלי
וגלתה יותו ריושה והיתה
חופפת יותו ריושה וכל מי
שבין לקריות יון בפלת
רויזה יות יושתו ריושר
פרוע והתבייש וחוור ער
שעברה השעה ושלט
עליו הכת יום חבי כועט
רגע ער יעבר וזעם ועליה
ניאמר חכמות נשים בתתה
כיתה תי יון שיושב
כיוניתת טו יאין בן פלת
שעשו ט פליאות וניעל
רבלכם הרבה יותר ואריאי
לקחתם לעיניכם גדולה
טם קדושים כולם שוועו
בפיני דברים וחפי הגבורה
ואדוע תתנשיאו יום לקי
לקחת יותה וחלכות ליוהיה
לבאר ליוחיך כהוזה לא
יותם לברכם שוערתם בפי
בפיני יונבי יום יוהיך כל

הערה שוש ויפל על
פניו מפני המחלוקת כו
שבגד היה בירם סרחון
רביעי הטיזו בעגל ויחל
משה מתיזונים ויתפל
ויתפלל משה כזרגליכם
ויאמר משה ושמעו אז
ויעיים בהחלוקתו של קי
קרח נתרשלו ידיו תן
ושל לבן ולך שפרח על
יובין ופיים עליו יוהכו
פעם יוחת ושתים ושלש
כשפרח רביעית נתרשלו
ידי היוהכ ההויו יום עד
שהי יוטריח על המלך לי
לפייכו על בגד שויו לא
יקבל עוד ממני בקר ויו
ויורע יי יות יושר לו
עתה עת שכרות היין לע
ליו נתון להריות לפניו
והויו היה מתבטין לריזות
כספכר יחורו כהם בקר
ויורע יי יות יושר לו לע
לעבורתו ויות הקרוש
לכהונה והקריב יותם
יולין תי והתרגום מז
מוכיח יקוב לקרמותי יי
יקרב לשיימושיה והפט

במדבר שון

בקר יום להם ישה גבי
גבולות חלק הק בעולמו
יכולין יותם להפיך בקר
לערב תוכלו להפיך יותו
ויהי ערב ויהי בקר ויכל
כך ויכל יהוזן להקרישו
וגויות עשו לכם מה ריו
ויזה לום להם כך יום להם
נדוכי הגוים יש עיומין
הרבה וטוריס הרבה טלם
מתקבצים בבית יוחר יוע
יוין לנו יולין יי יוחר תי
תורה יוחת מוכח יוחר
כהן גדול יוחר ויתפחג

חמשים ומיותים יוש
מקקשים כהוטה גדולה
יוגיוני ויעה בכך היו לכם
תשויש הכיב וכל היא
הקטרת החכיבה וכל הי
הקרבנות וכל המות נדרן
להם בתוכם שבו נשרפו
נדב ויוכיהויו לפיכך הדעה
בהם והיה היוש יושר
יכחר הויו הקורש כבר
הויו בקרושתו וכי יוין יוי
יוע יועין שוי שיכחר
הויו הקרוש יולין יום לי
להם ושה הריב יוחר לי
לכם שליו התחייבו מי עי
שיבדר מכם יעיו חי וטלי
וטלכם יוטרים רב לכם בני
לוי רבר גדול יוחרתי לכם
ליו טיפשים הין שכך התי
התרה עליהם לקוב הם חי
חטיזו על נפשותם שנא
יות מחתות החטיוים הי
היולה בנפשותם ויקרח
שהיה פיקח מה ריוה לעי
לשטות הזו שהטעתו
ריוה שלשלת גדולה יועי
יועיות שמואל הנביא
ששקול כנגר ושה ויוי
ויוהזן יום בשכילו יוני כי
גולט ועשרים ויורעה
משמרות עומדות ומבני
בניו טלן ומתנביות כרוח
הקורש כל יולה בניס להי
להיזן יום ליפשר כל הי
הגדולה הזו שהירה לעמו
לעמוד ומכניו ויוני יורום
לכך נשתתא לטיו ליותה
חוקה ששמע ופי משה
שיוחר פלט וטלן יוטרין
יושר יכחר הויו הקרוש
טעה ותלה כעיניו ולא
ריוה יפה לפי שכנין שש
עשרין תשובה עומרין
מהן ומשה היה ריוה ת

ומחתות כלים שחותין ב׳
בהם גחלים ויש להם בית
יד׳ רב לכם׳ דבר גדול נט׳
נטלתם בעצמיכם להחלוק
על הק׳ ויאמר משה אל
קרח שמעו נא בני לוי׳ הת׳
התחיל לדבר עמו דברים
רכים כיון שראה קשה עו׳
עורף׳ אמ׳ עד שלא ישת׳
ישתתפו שאר השבט ויא׳
ויאבדו עמו ידבר גם אל
כולם׳ התחיל אומר בהם׳
שמעו נא בני לוי׳ המעט
מכם׳ הקטן הוא לוי הבכור
כי הבדיל וג׳ אמר על קרח
ויקרב אותך שהיה גדול
בשבט ונעשו טפלה לו׳ ב׳
ת׳ ולעמוד לפני העדה׳
לשיר על הדוכן׳ ויקרב את׳
אותך לאותו שירות שהם
שהרחיק ממנו שאר עדת
ישר׳ לכן בשביל כך אתה
וכל עדתך הנועדים אתם על
ייי׳ כי בשליחותו עשיתי
כהונה לאהרן ואין לנו הוא
המחלוקת הזה׳ כל הדברים
האילו פייס משה לקרח׳
ומי אתה מגיז שתשיבו
דבר שהיה פיקח ברשעו׳
אמ׳ יודע אני שהוא חכם
גדול אם אני משיבו עכש׳
עכשיו יפקחני בדבריו ואנ׳
כמי אני מתריצה לו רי״ב
ריות משה שאין בו תועלה
פירש הימנו ושלח לדתן
ואבירם אמ׳ הם עזרו בו׳
ברשעים ואין בהם ת׳
וישלח משה׳ מכאן שאין
מחזיקין במחלוקת שהיה
משה מחזר אחריהם לה׳
להשלימם בדברי שלום׳
לא נעלה׳ פיהם הכשילם ב׳
לרשעים שאין להם עליה
ירידה׳ ומעט לנו׳ הדבר הז׳

מוסב על לא המאור לנ׳
למעלה לא הביאותנו ולא
נתת לנו נחלת שדה וכרם׳
אמרת לנו מעלה אתכם ב׳
מעוני מצרים אל ארץ ב׳
טובה וג׳ ויש מ׳ המעלותנו
ולא אל ארץ זבת חלב ודב׳
ודבש כאשר אמרת הבא׳
הביאותנו אלא גזרת עלי׳
עלינו להמיתנו במדבר׳
שאמרת לנו במדבר הזה
יפלו פגריכם׳ העיני האנ׳
האנשים כאדם שתולה
קללתו בחבירו׳ ואחר לומ׳
לומר בעטער עד לאור׳
משל לאדם שדן עם חב׳
חבירו ומתוכח עמו ול׳
משיבו יש שם נחת רוח
לומר אני משיבו הרי זה
צער גדול׳ כך ור״ש

ר׳ תנחומא

אל תפן אל מנחתם לפי
פשוטו הקטרת שהן ה׳
מקריבין לפניך מחר אל
תפן אליה לקבלה׳ והמ׳

והמדרש אומ׳

יודע אני שיש להם חלק
בתמידי צבור אף חלקם
לא תקבל לפניך לרצון
תניחנו על האש ולא תא׳
תאכלנו׳ לא חמור אחד
מהם נשאתי׳ לא חמורו
של אחד מהם נטלתי אפ׳
אפילו כשהלכתי ממדין
למצרים והרכבתי את אש׳
אשתי ואת בני על החמ׳
החמור והיה לי ליטול אותו
מאתם חמורו משלהם לא
נטלתיו אלא משלי׳ שחר
שחרית׳ לשון מחר כך
נקריות מערביין של מחר
שחור׳ והם ועדתך והי׳

והקרבתם מחר ומחתתו ב׳
החמשים ומאתים מחר כ׳
שכלם׳ ויקהל עליהם קרח׳
בדברי ליצנות כל הלילה ב׳
ההוא הלך ירצה כל השבטי׳
ופיתה אותם׳ כסבורים אם׳
אתם שעלי לבדי אני מקפ׳
מקפיד איני מקפיד אלא
בשביל כולכם׳ אילו באין ב׳
ונוטלין להם כל הגדולות ב׳
והגדולה לא המלכות ולא
הכהונה׳ עד שנתפתו כו׳
כולם׳ וירא כבוד ייי׳ בא בע׳
בעמוד ענן׳ אלהי הרוחות
יודע מחשבות אין מידת
מידות בשר ודם מלך בשר
ודם שסרחה עליו מדינה
אינו יודע מי החוטא ולפ׳
לפיכך כשהוא חוטא נפ׳
נפרע מכולם׳ אבל אתה לפ׳
לפניך גלויות כל מחשבות
ויודע מי החוטא׳ האיש
אחד הוא חוטא ואתה
על כל העדה תקצוף׳ אמ׳
להם הק׳ יפה אמרתם אני
מודיע מי חטא ומי לא
חטא׳ העלו מעל מסביב ב׳
הסתלקו מסביב משכן ב׳
קרח וג׳ ואע״פ ששמע ב׳
משה ומפי הגבורה לא אמ׳
להם העלו עד שהלך וה׳
והתרה בהם׳ ויקם וילך אל
דתן ואבירם להודיע רשע
רשעתם שאע״פ שהלך
משה ברגליו אצל הרשעי׳
קשים לריעות לא רצו לצא׳
לקראתו ומאהליהם נגדו׳ כמ׳
כשראה משה כך אמ׳ עד
כאן היה עלי לעשות׳ וידב׳
ויעלו מעל משכן קרח׳ כי׳
כיון שראו שנסתלקו ישר׳
מסביבותם יצאו פתח אה׳
אהליהם׳ נצבים בקומה׳
זקופה לחרף ולגדף׳ כמו ב׳

ויתיעצו לאבדם את הגולה
ונשיהם ובניהם וטפם כולם
שעשו מחלוקת כנגד אל׳ כמ׳
אותן מעריסה הביאו על פנו
להתריו ובאו שהיו נענים
באותה העיר גדולים וקטני׳
כן נבלעו ונאשמו הדרכים
זה׳ יאמר זה עד ותבלע אותם
ואת בתיהם׳

אמ׳ ר׳ ברכיה

בוא וראה כמה קשה המח׳
המחלוקת שהרי בית דין ש׳
שלמטה אין עונשין עד
שיביאו שתי שערות בן י״ג
ובית דין שלמעלה עד ע׳
עשרים שנה וכאן אבדו
אף יונקי שדים׳ ומחלוקת
בלא ויו נוטריקון מכה׳
חרון ליקוי קללה תכלית׳ ג
כליה׳ ת׳ ויאמר משה
בזאת יד׳ לעשות את כל
המעשים האלה שעשיתי
על פי הדיבור את אהרן ב
כהונה גדולה ובניו סגני כה׳
כהונה ואליצפן נשיא הק׳
הקהתי׳ אם כמות כל האדם
ימותון אלה וג׳ הרשון כי ג
ה׳ לא שלחני׳ משל לש׳
לשושבין של מלך שהיה נו׳
ערוה בידו׳ עמד אחד מן
המסובין וקילל את השושב׳
השושבין אמר אין הדין בתו
בתולים לבתו של מלך עמד
השושבין לפני המלך אמ׳ אם
לא תעשה לו נקמה אות בו
בפני הכל אני אומר בו
טריפי לא מצאו לה בתולים
אמ׳ המלך מוטב להרוג זה
זה ואל יוציאו המון שם
רע על בתו כך אמ׳ משה אם
ימותו על מיטותיהם כדרך
של אדם והחיים והרופאים
מבקרין אותם כדרך שכל
אדם ומבקרין אות׳ אף אני כו׳
כופר ואומר לא ה׳ שלחני
אלא אני עשיתי הכל מד׳
מדעתי וכדין קרח חולק
עלי׳ כאומר בדבר אותה אח׳
אמ׳ ומיכה אם שוב תשוב
בשלום אמ׳ אף אני אומר לא
דבר ה׳ בי׳ וג׳

ומדרש אגדה

אמ׳ הק׳ משה מה אתה
מבקש אמ׳ לפניו אם בריאה
חדשה ברא ה׳ להמיתם
מיתה שלא מת בה אדם
עד הנה׳ ומה היא הבריאה
שפיעתה האדמה את פיה
ותבלע אתם וידעתם כי נ׳
נאצו הם הק׳ שהוא שלח׳
שלחני אמר אפי׳ הגבורה
אומרת אמר הק׳ והגבר אמ׳
אומר ויקם לך ה׳

ועוד מדרש

אמר אם בריאה פה לאד׳
לאדם מששת ימי בראש׳
בראשית מוטב ואם לאו
יבראו׳ אלא כלותו לדבר
ותבקע׳ לאדמה שכל מקום
שהיא רואה להעביר פי׳
פורענות מעבירה׳ ואת כל
הרכוש׳ הרי כלל הכל׳

רבותינו אמרו

אפילו כלים שלהם שהיו
ביד כובס מתגלגלין ובאין
שנעשית האדמה משפך
לו׳ שאילו אפילו מחט
שאולה מאדם ביד ישרא׳
נבלעת׳ חיים שאולה יש
אומרים חיים נידונין עד
עכשיו׳ ויאבדו מתוך הקה׳

ר׳ יהודה בן ב׳

בתירה דורש אבידה האמ׳
העמידה להתבקש כדוד
אמ׳ תעיתי כשה אובד בקש
עבדך׳ שעתידין לעלות לג׳
לעתיד והוא יש להם׳ ת׳
וכל ישר׳ נסו לקולם׳ כשביל
קול היוצא על בליעתם׳ והן
שואלין למשה משה רבינו
הילנו׳ ואש יצאה וג׳ ג
אילו נבלעו ואילו נשרפו ג
וקרח עמד בין השרופים ג
שיאמ׳ לו משה אתה ואהרן
ואיש מחתתו׳ והוא לקרח
יותר מכולן שנשרף ונבלע׳
ואלה נעשו בו שני דינין׳
אילו נשרף ואין נבלע היו ג
הבלועין אומרים ומתרעמין
קרח הביא עלינו את כל ה׳
הפורענות הם נבלעים וה׳
והוא ניצל׳ ואילו נבלע ולא
נשרף השרופין מתרעמין ג
שאינו נשרף׳ לכך נידון בג׳
בשתי מיתות׳ להטהו האש
תחילה לעין כל השרופים
שבידו היה המחתה והקט׳
וקלפתו האש ומתגלגלת
בו עד שהביאתו לפי האר׳
בין הבלועין שכן בפנחס
הוא אומ׳ ותבלע אותם ואת
קרח במות האש׳ ת׳
ואת האש זרה הלאה׳ ואת
האש שסבך המחתות זרה
הלאה׳ לאהרן׳ מעל המחתו׳
מקדשו המחתות׳ ואוסרין
בהנאה שהרי עשויין כלי ג
שרת׳ החטאים האלה בנפ׳
בנפשותם׳ שנעשו פושע׳
פושעים בנפשותם שנח׳
שנחלקו על הקב״ה׳

והמדרש אומ׳

הם חטאו על נפשותם ודנ׳
ודנם כרשעים׳ משה התנה
בהם והיה האיש אשר
יבחר ה׳ הוא הקדוש׳ לכהן יע׳

125

הכה' ונתן לו עשרים וארב'
וארבעה מתנות כהונה כנ'
בברית מלח עולם לכך נסמ'
נסמכה פרשה זו לכאן ומש'
ומשמרת תרומותי שאתה
צריך לשמרן בטהרה למ'
למשחה לגדולה מן האש'
לאחר הקטרת האישים לכל
קרבנם כגון זבחי שלמי צבור
מנחתם חטאתם ואשמם
משמרתם אשר ישיבו זה
גזל הגר בקדש הקדשים
תאכלנו וגו' לאחר על קדשי'
קדשים שאינן נאכלין אלא
בעזרה ולזכרי כהונה תרו'
תרומות ותנופה החזה מן
התרומה ומן השלמים ומאי'
ומאיל נזיר לכל הטמאות שנ'
שהרי אילו טעונין העזרה
כל טהור ולא טמאין למנות
ואמרו ראשיתם אלו תרו'
תרומה גדולה כמוה התנופ'
ושק הימין של שלמים שנ'
שנאכלין לכהנים ולנשיהם
לשני ימים ולילה אחד את
הבכור נאכל לשני ימים ולי'
אחר על תרומות הקדשים
ומחיבתה של פרשה כלה
בתחילתה וכלה בסוף ומרש
במשנע ברית מלח עולם
ברית כריתה והמשילו לדבר
הבריא והמקיים ומבריא
את אחרים ברית מלח כנ'
כברית הכרותה למלח שנ'
שאינו מסריח לעולם וחל'
וחלק לא יהיה לך בתוכם
אף בביזה והם הלוים
ישאו את עונם של ישר'
שעליהם להזהיר את הרב'
הרבים ונושאת עליהם אשר
ירימו ליי' תרומה הכתוב
קריא תרומה עד שיפרש
ממנו תרומות מעשר וגו'
ונחשב לכם תרומתכם כנ'

כדגן מן הגרן תרומה ג'
ומעשר שלכם ומותרה לו'
לוים ולטמאין וחייבין על'
עליה מיתה וחומש כתר'
כתרומה גדולה שנקראות
ראשית דגן מן הגרן וכמ'
וכמליאה מן היקב וכתרו'
תירוש ויצהר הנשלת מן
היקבים מליאה לשון משו'
משול הנטיעה שנתמליאות
יקב' הוא בור שלפני הגת
שהיין יורד לתוכו ועל שו'
יקב' חפירת קרקע היא
וכן יקבי המלך הוא יו'
יווקיינס חפירה שחפר
מלכו של עולם כן תרימו
גם אתם כמו שישראל
מרימין מגרנם ומיקביהם
תרימו אתם ממעשר עכ'
שלכם כי הוא נחלתכם וכ'
תרימו את כל תרומת יי'
בתרומה גדולה מדבר שנ'
שאם הקדים לוי את הכ'
הכהן בכרי וקיבל מעשרו
מעשרותיו קודם שיטול
כהן תרומה גדולה מן הכרי
צריך להפריש הלוי מן המ'
המעשר תחילה אחד מחמ'
מחמשים לתרומה גדולה
ואחר ויפריש תרומת
מעשר כהרימכם את חלבו
חלבו ממנו לאחר שהרי'
שתרימו תרומות מעשר
ממנו ונחשב המותר ללוי'
ללוים חולין גמורין כתבו'
כתבואת גרן לישר' שלא
תאמר הואיל וקראו הכת'
תרומה שנ' כי את מעשר
בני ישר' אשר ירימו ליי'
תרומה יהא כולו אסור
הכ' ונחשב ללוים כתבואת
גרן מה של ישר' חולין
אף של לוי חולין בכל מקום
ואפילו בבית הקברות ולא

תשאו עליו חטא וג' הא
אם לא תרימו תשאו חטא
ולא תמותו הא אם תחללו
תמותו:

חקת

ויקח קרח:

ומפטירין בשמואל
ויאמר שמואל אל
העם לכו ונלכה וג'

חקת התורה לפי שהשטן
ואומות העולם מונין את
ישר' לומר מה המצוה
הזאת כת' בה חקה גזירה
היא מלפני אין לך להרהר
אחריה ויקחו אליך לעולם
היא נקראת על שמך פרה
שעשה משה במדבר אדו'
אדומה תמימה שתהא הא'
תמימה באדמות שאם היו
בה שתי שערות שחורות
פסולות בה אל אלעזר מצ'
מצותה בסגן אל מחוץ למ'
למחנה חוץ לשלש מחנו'
ושחט אותה לפניו זר שוח'
שוחט ואלעזר רואה אל
נכח פני אהל מועד עומד
במזרח של ירושלם ומכוין
ורואה פתחו של היכל משע'
בשעת הזיית דם אל המח'

למחנה שכינה שאין טמא
מת משולח חוץ לשתי
מחנות. אלא בזב ובעל קרי
ומצורע וטמא הכהן עד
הערב. פרשהו ודרשהו וט׳
וטמא עד הערב ואחר יב׳
יבא המחנה. והעיקר המח׳
מחוץ למחנה. לשלש חל׳
חלקים נחלקה. אחד מחנ׳
בתוך המשכן ואחד מח׳
מחלק לפי המשמרות וי״ג
ואחד מהן בחיל. זה של
משמרות היה לטמא היום
הזאת בני העזרות וכל
העזרין לטהר. וזה שבהר
המשחה כהנים גדולים
לפרות אדומות ומקדשין וכ׳
ומזין. וזה שבחיל מהן וכ׳
למשמרות ועזרות הכתוב
והיתה לעדת בני ישראל
למשמרת למי נדה. למי ...
הזייה. כמו ויזר נקן כי ...
לירות את קרעת הגוים ...
לשון זריקה. חטאת היא
לשון חיטוי. כפשוטו לפי
הלכותיה קריאה הכתוב ...
חטאת לומר שהיא כק׳
כקדשים לאסור בהנאה.
הוא יתחטא בו ביום ...
הזה. את משכן ייי טמא
אם נכנס לעזרה בטבילה
בלא הזיה שלישי ושבי׳
ושביעי. במת בנפש וגו׳
במת. ואיזה זאת של נפש
האדם להוציא נפש בהמה
שאין טומאתה צריכה הז׳
הזיה.

ר״א

בנפש זו
רביעית דם מן המת. כל
הכלי אשר באהל. בעוד שהמ׳
שהמת בתוכו. עוד טומ׳
טומאתו בו. ואע״פ שנטל
וכל כלי פתוח. בכלי חרש
הכתוב מדבר שאין מקבל

טומאה וגבו אלא מתוכו
לפיכך אם אין מגופתו פת׳
צמידתו פתולה עליו יפה
נתבור טמא הוא. הא
אם יש צמיד פתיל עליו
טהור. פתיל לשון מחובר
בלשון ערבי. וכן נפתולי
אלהים נפתלתי עם אחותי
נתחברתי עם אחותי על
פני השדה וגו׳

דרשו רבותינו

להביא גולל ודופק. ובחלל
ביום השביעי. ואיש אשר
יטמא ולא יתחטא וגו׳ אם טמא
מקדש ולא נאמר משכן
כו׳ כדאיתא בשבועות; ומי
והוא מי הנדה וגו׳

רבותינו אמרו

שהמזה טהור וזה בא
ללמדך שהטמא מי חט׳
חטאת טמא טומאה חמ׳
חמורה לטמא בגדים מ׳
שעליו. וזה שאין בו מגע
במגע. וזה שהוציא יצאו מהו
לשון וזה לומר לך שאינו
מטמא עד שיהא בהן
שיעור הזייה. והנוגע יט׳
יטמא ואין טעון כיבוס
בגדים. ולא יאמר ונוגע בו
הטמא הזה שנטמא במ׳
במת יטמא והנפש הנו׳
הנוגעת בו בטמא הטמא
עד הערב. כאן למדנו מ׳
שהמת אבי אבות הטומ׳
הטומאה והנוגע בו אב
הטומאה ומטמא אדם
זה פירושו לפי משמעו
אשמעתא והלכותיה.

ומדרש אגדה

העתקתי מיסוד ר׳
משה הדרשן ז״ל

ויקחו אליך משלהם כו׳
כשם שהם פרקו לעגל נזמי
זהב כך יביאו זו לכפרה ...
משלהם. פרה אדומה. משל
לבן שפחה שטינף פלטין ...
של מלך אמרו תבא אמו
ותקנח הצואה. כך תבא
פרה ותכפר על העגל. אדומה
על שם אם יחטאו כשלג ...
כשני יאדימו. שהחטא קרוי
אדום. תמימה על שם שהיו
ישראל תמימים ונעשו בעלי
מומין. תבא זו ותכפר עליה׳
עליהם ויחזרו לתומתן. לא
עלה עליה על. כשם שפרקו
מעליהם על שמים. אל אלע׳
הכהן. כשם שנקהלו על אה׳
אהרן שהוא כהן לעשות ה׳
העגל. ולפי שאהרן עשה
את העגל לא נעשה לו עבודה
זו שאין קטיגור נעשה סנ׳
סניגור. ושרף את הפרה. כ׳
כשם שנשרף העגל. עץ א׳
ארז ואזוב ושני תולעת שלש׳
שלשה מינין כנגד אלפים שנ׳
שנפלו בעגל. וארז הגבוה
מכל האילנות ואזוב נמוך
מכולן סימן שהגבוה שנתגאה וחט׳
וחטא ישפיל עצמו כאזוב ו...
וכתולעת ויתכפר לו. למשמרת
כמו שפשע העגל שמור לד׳
לדורות. לפורענות ואין לך פ׳
פקידה שאין בה מפקידת הע׳
העגל שנ׳ וביום פקדי ופקדתי
וגו׳. וכשם שהעגל מטמא כל
העוסקים בו כך הפרה מט׳
העוסקים בה. וכשם שנטהרו
באפרו שנ׳ ויזר על פני המים
וגו׳ כך ולקחו לטמא מעפר
שריפת החטאת ונתן עליו מים
מים חיים אל כלי. עב״ה

כל העדה. עדה שלמה שכבר
מתו מתי מדבר ואלו
פרשו לחיים. ותמת שם מר׳

לעבור דרך ארצך׳ לא נשת׳
נשתה מי בור׳ מי בארות
היה צריך לומר אלא כך אמ׳
לו משה אעפ׳ שיש בידינו
מן לאכול ובאר לשתות לא
נשתה ממנו אלא נקנה מכ׳
מכם אוכל ומים כדי להנ׳
להנאתכם׳ מכאן לאכסנאי
שאעפ׳ שיש עמו מה לאכ׳
לאכול יקנה מן החנווני כדי
להנות את אושפיזו׳ דרך
המלך עד׳ אנו הולכין את
במהלכנו ולא נטה לכאן ול׳
ולכאן לרעות׳ לא נטה ימין
ושמאל׳ זו קשה מאלו יא׳
שאמרו לו כל סכימותינו
יש לנו רשות להרוג ולבוז׳
אבל בגבולך לא נטה ימין ו׳
ושמאל׳ ת׳ פן בחרב
אצא לקראתך׳ אם אתם מ׳
מתגאים בקול שהוריש לכם
אביכם׳ ונצעק אל ה׳
וישמע ה׳ את קולנו׳ ואני
אתגאה במה שהורישני׳
אבי ועל חרבך תחיה׳ רק
אין דבר׳ אין שום דבר מז׳
מזיקך׳ וביד חזקה׳ בהבט׳
בהבטחת זקינו והידים ידי
עשו׳ כל העדה׳ כולן שלימ׳
שלימים ועומדין ליכנס לא׳
לארץ שלא היה בהן אחד
מאותן שנגזרה עליהן גזי׳
שכבר מתו מתי מדבר ואלו
מאותן שנכת׳ בהם חיים כל׳
כולם חיים׳ הר ההר׳ הר על
גבי הר כתפוח קטן על גבי
תפוח גדול ואעפ׳ שהענן
הולך לפניהם ומשוה את ה׳
ההרים שלשה נשארו בהן
הר סיני לתורה הר נבו לקב׳
לקבורת משה הר ההר לק׳
לקבורת אהרן׳ על גבול א׳
ארץ אדום׳ מגיד שמפני ש׳
שנתחברו כאן להתקרב ל׳

לעשו הרשע נפרצו מעש׳
ממעשיהם וחסרו זה הצדי׳
הצדיק׳ וכן אמ׳ הנביא ליהו׳
ליהושפט בהתחברך לרש׳
לרשע פרץ י״י את מעשיך׳
יאסף אהרן׳ מכאן שאמ׳
שאמרנו לצדיקים אם מ׳
מיתתן שיורישו כתריהם
לבניהם׳ אשר נתתי לב׳
ישר׳ אמ׳ משה רבנו של
עולם הנה לא ירשו בני גד
ובני ראובן אמ׳ לו אשר נת׳
נתתי׳ מיתתו מעכבתו מ׳
מתנת הארץ רעך שלא
ימות ולא יכנסו לארץ׳ קח
את אהרן׳ בדברים של נחו׳
ניחומים אמור לו אשריך
שתראה כתרך נתון לבנך
מה שאין אני זכאי לכך׳ ת׳
ובמילואים כת׳ קח את אה׳
אהרן ואת בניו׳ והוריד
בלשון שנקרא להונה בו
בלשון אמ׳ לו לעלות בהר׳ ת׳
ת׳ את בגדיו בגדי כהונה
הלבישהו והפשיטם מעליו
לתתם. על בנו בפניו אמ׳
לו הכנס במערה ונכנס רא׳
ראה מטה מוצעת ונר ד׳
דלוק אמ׳ לו עלה למטה וע׳
ועלה פשוט ידיך ופשט ק׳
קמוץ פיך וקמץ עצום ע׳
עיניך ועצם׳ מיד חמד מ׳
משה לאותה מיתה׳ וזהו
שנ׳ כאשר מת אהרן אחי׳
מיתה שנתאוית לה׳ ת׳
ויעש משה׳ אעפ׳ שהד׳
שהדבר קשה לו לא עכב׳
ויראו כל העדה׳ כשראו
משה ואלעזר יורדין ואה׳
ואהרן לא ירד אמרו היכן׳
הוא אהרן אמ׳ להם מת
אמרו אפשר מי שעמד
כנגד המלאך ועצר את ה׳
המגפה ישלוט בו מלאך

המות׳ בקש משה רחמים
והראוהו להם על ידי מלאכי
השרת׳ ומוטל במיטה ראו
והאמינו׳ כל בית ישראל׳ ה׳
האנשים והנשים לפי ש׳
שהיה רודף שלום ומטיל
אהבה בין בעלי מריבה ובין
איש לאשתו׳ כי גוע אהרן
אומר אני שהתרגום דהוא
טועה הוא׳ אלא אם ותרג׳
ויראו ואתחזיאו׳ שלא יא׳
אמרו רבותינו כי זה משמש
בלשון דהא אלא על מדרש
שנסתלקו ענני כבוד׳ וכו׳

וכדר׳ אבהו

אל תיקרי ויראו אלא וי׳
וייראו׳ ועל לשון זה טפל
לשון דהא לפי שהוא לש׳
לשון נתינת טעם׳ וזה מש׳
שמעלה הענן לזה וי׳
וייראו׳ לפי שהרי מת אה׳
אהרן ונסתלקו ענני כבוד׳
אבל על הרגום וחזו כל כנ׳
כשמתיו אין לשון דהא
נופל אלא לשון אשר מ׳
שהוא מגזרת שיאמר אי׳
שמענו אם משמש כלש׳
אשר כמו אם מרע לא
תקע רוחי׳ והרבה מפר׳
מפרשין מזה אם חוצים
אחר׳ וישמע הכנעני׳ ש׳
שמע שמת אהרן ונסת׳
ונסתלקו ענני כבוד וכו׳

כדאית׳ בראש

השנה׳ ועמלק מעולם רצ׳
רצועת מרדות לישראל
מזומן בכל עת לפורענות׳
יושב הנגב׳ עמלק שנ׳
עמלק יושב בארץ הנגב׳
ושינה את לשונו לדבר ל׳
לשון כנען כדי שיהיו יש׳
ישר׳ מתפללים להת את ה׳

הכנעני בידם והם יושב
כנענים׳ ראו ישר׳ את לבו׳
לבושיהם כלבושי עמלקיים
ולשונם לשון כנען׳ אמרו
נתפלל סתם׳ אם נתן תתן ׃
את העם הזה בידי׃ דרך ׃
האתרים׳ דרך הנגב שהלכו
בה מרגלים שנא׳ ויעלו בנגב׳
דרך האתרים׳ דרך התייר
הגדול הנוסע לפניהם דרך ׃
שלשת ימים לתור להם מ׳
מנוחה׳ וישב ממנו שבי׃
אינה אלא שפחה אחת׳ ׃
והחרמתי׳ אקדיש שללם
לגבוה׳ ויחרם אתהם׳ הריגה׳
ואת עריהם׳ חרמי גבוה׳ ׃
דרך ים סוף׳ כיון שמת אה׳
אהרן ובאת עליהם מלחמה
זו חזרו לאחוריהם דרך ים
סוף׳ הוא הדרך שחזרו ל׳
להם כשנגזרה עליהם גז׳
גזירת מרגלים׳ וסעו המ׳
המדברה דרך ים סוף׳ וכיון
חזרו לאחוריהם שבע מ׳
מסעות׳ שנ׳ ובני ישראל
נסעו מבארות בני יעקן מ׳
מוסרה שם מת אהרן׳ וכי
במוסרה מת והלא בהר
ההר מת׳ אלא שם חזרו
ועשו עליו הספד כאילו
כאילו הוא מת בפניהם׳ וצ׳
וצא ובדוק במסעות ותמצ׳
ותמצא שבע ממוסרה
עד הר ההר׳ לסבב את ארץ
אדום׳ שלא נתנם לעבור
בארצו׳ ותקצר נפש העם
בדרך׳ טורח הדרך הוקשה
להם׳ אמרו עכשיו היינו קר׳
קרובים ליכנס לארץ ואנו
חוזרין לאחורינו׳ כיון חזרו
אבותינו ונשתהו שם שלש׳
שלשים ושמונה שנה עד
היום׳ לפיכך קצרה נפשם ׃
בעינוי הדרך׳ בלשון לעז ׃

אינקרוט לור נפש׳ וכל
מקום שהוא קוצר נפש
מקרא מפורש שם מה
קצרה׳ כגון ותקצר נפשי ׃
בהם׳ ותקצר נפשו בעמל
ישר׳ כל דבר הקשה על
האדם נופל בו לשון קוצר
נפש׳ כאדם שהטורח בא
עליו שאין דעתו רחבה לק׳
לקבל אותו דבר ואין מקום
בלבו לגור בו אותו הצער׳ ׃
ובדבר המטריח נופל לשון
גדל שגדול הוא וכבד על
האדם׳ כגון וגם נפשם בח׳
בחלה בי׳ גדלה עלי׳ ויגעה
כשחל תעדני׳ כללו של
פירוש לשון קוצר נפש
בדבר לשון אין יכול לסו׳
לסובלו הוא שאין הדעת
סובלתו׳ באלהים ובמשה׳
השוו עבד לקונו׳ למה ב׳
העליתנו׳ שניהם שוים׳ וג׳
ונפשינו קצה׳ אומ׳ וכגון
קוצר נפש ומאיוס אינ׳
אנקרישנט בלשון לעז׳ וג׳
ותקצר נפש העם׳

מדרש אגדה

והלא כת׳ וארחך הטובה
נתת להשכילם אלא אותו
שנגזרה עליהם ואיתה אין
היו רואין במדבר אין נחת
רוח ולא רוח טובה והוא עם
שקצרה נפשם בדרך׳ ת׳
ונפשינו קצה׳ שלא היה ד׳
יכול אותו הדור לטעום מ׳
מפירות הארץ כלום׳

אמ׳ ר׳ עקיבא

כשהיו מגלין להן הגרים
הכל הביא מפירות הארץ
אין אתם שכך נאמר אם
יראה איש באנשים האל׳
הדור הרע הזה את הארץ

[illegible]

הטובה כל טוב הבא מאת
הארץ׳ הן שרינו ונפשינו
קצה׳ ת׳ בלחם הקלקל׳
לפי שהמן נבלע באיברים ׃
קראוהו קלקל׳ אמרו עתיד
המן הזה שיתפח במעינו׳
כלום יש לך ילוד אשה ש׳
שמכניס ואינו מוציא׳ את
הנחשים השרפים׳ ששו׳
ששורפין את האדם בא׳
בארס שיניהם ומאיזן׳

רבי יודן אומ׳

הנחשים שהיה הענן שו׳
שורף ושוטה אותן גרר ׃
למחנה להודיע להם נסים
שעשה להם המקום אותן
גזרה כהן׳ ת׳ וינשכו ׃
את העם יבא נחש שלקה
על הוצאת דיבה ויפרע מ׳
ממוציאי דיבה׳ יבא נחש
שכל המינין נטעמין לו טעם
אחד ויפרע מכפויי טובה
שדבר אחד משתנה להם
לכמה טעמים׳ ויסר מעלינו
את הנחש׳ ראוי נחש יח׳
יחידי היה׳ ויתפלל משה׳
מכאן למי שמבקשין ממנו
מחל שלא יהא אכזרי ולא׳
למחול׳ על נס׳ על כלונס׳
פירקיו בלעז׳ וכן וכנס על
הגבעה׳ אורן נס׳ ולפי ש׳
שהוא גבוה לראות לראיה
קורהו נס׳ כל הנשוך יפילו
כלב וחמור נושכו היה מזיק
ומתנוונה אלא שנשיכת
הנחש היתה ממהרת להמי׳
להמית׳ ולכך צריך כיון וראיה
ראייה בעיניו אם נשיכת
הנחש הוא אומר והביט ׃
והיה אם נשך הנחש והביט
וג׳ שלא היה ממהר להמ׳
להתרפות אלא אם כן מביט
בכוונה אלא׳ כך פשוטו ׃

[illegible]

ואמרו רבותינו

וכי נחש ממית או נחש מ׳
מחיה אלא בזמן שישרא׳
מסתכלין כלפי מעלה ומש׳
ומשעבדין את לבם לאבי׳
לאביהם שבשמים היו מת׳
מתרפאין ואם לאו היו נמ׳
נמקין. נחש נחשת לא נא׳
לעשותו של נחשת אלא
אמ׳ משה הק׳ קורהו נחש
ואני אעשנו של נחשת ל׳
לשון נופל על הלשון ויחנו
באובות. נעשו אויבים לא׳
למקום. ויחנו בעיי העברי׳
שהן מלאים עברה. ויחנו
בנחל זרד. שלא היה הנחל
אלא מלא הררת. ולא יכלו
לעברו לח׳ שנה שנקובצו
עברו נחל זרד. והימים א׳
אשר הלכנו מקדש ברנע
עד אשר עברנו את נחל
זרד שלשים ושמונה שנה
ויחנו בעבר ארנון. שנתרומה
להם הקב״ה. ת׳ בעיי
העברים. לא ידענו למה
נקראו שמם עיים. ועי לשון
חורבה הוא. דבר הטיוט
מוטיוט. והעין בו יסוד לד׳
לברה. והוא מלשון יעים׃
ויעה בדר׳ העברים. דרך
מעבר העברים שם את הר
נבו אל ארץ כנען שהוא
מפסיק בין מואב לארץ יש׳
אמוריים. על פני מואב מ׳
ממזרח השמש. במזרחה
של ארץ מואב. גבול האמ׳
האמורי. תחום סוף. ומער
שלהם. וכן גבול מואב. לש׳
לשון קצה סוף. מעבר ארנון
הקיפו את ארץ מואב עד
שבאו מעבר השני לארנון
בתוך ארץ אמורי. היוצא
מגבול האמורי. דעה אמ׳

אמצעית מגבול האמורי׃
והוא של אמוריים ונכנסת
לגבול מואב עד ארנון הל׳
שהוא גבול מואב כמו ש׳
שאמ׳ יפתח ולא באו לגבול
מואב. כי ארנון גבול מואב.
והם לא נתנו להם רשות
לעבור בארצם. אלא עם שלא
בירשת משה בירשת יפ׳
יפתח. וגם אל מלך מואב
שלח ולא אבה. ומשה רא׳
ראה כאשר עשו לי בני
עשו היושבים בשעיר וה׳
והמואבים היושבים בער.
זה אלא לא נתנום לעבור
בתוך ארצם אלא הקיפום
סביב את מואב. על כן׃
יאמר. על חנייה זו ונסים
שנעשו בה יאמר בספר
מלחמות יי׳. כשמספרים
נסים שנעשו לאבותינו
יספרו. את והב. כמו יהב׳
כמו שיאמר אין עידה וה׳
ועד. כמו כן יאמר מן יה׳
והב יהב. והוא יסוד הוא
כמו את אשר יהב להם׃
והרבה נסים בים סוף. וה׳
ואת הנחלים ארנון. כשם
שמספרים בניסי ים סוף׃
כך יש לספר בניסי נחלי
ארנון. שאף כאן נעשו נ׳
נסים גדולים. ואשד הנ׳
הנחלים הנסים. ואשד
הנחלים. שם הגדול של
שפך. אשר. שפך הנחלים
שנשפך שם דם אמוריים
שהיו נחבאין שם. לפי שה׳
שהיו ההרים גבוהים והנ׳
והנחל עמוק וקצר. וההר׳
וההרים סמוכים זה לזה
אדם עומד על ההר ואומ׳
ומדבר עם חבירו בהר זה
והדרך עובר בתוך הנחל
ואותו אמוריים כשיכנסו

ישראל לתוך הנחל לעבור
נכנסו אל הם המערות שבהרי׳
של מעלה והם ונחבאו
נחיבים ואומרי׳ בליפטריות
והיו אותן הנקעין כהר׳
של ער מואב וכהר של ה׳
אמוריים היו כנגד ארנון
נקעים. כמו קרנות ושדים
בולטין לחוץ כמו שישר׳
באו לעבור נדעע הר של
ארץ ישראל כמשפחה הי׳
היוצאות להקביל פני גבירת
ונתקרב לצד הר של מואב
ונכנסו אותן השדים לתוך
אותן הנקעים והרגום. וה׳
וזהו אשר נטה לשבת ער
ער הוא שם המדינה של
מלכות מואב. שההר נכ׳
נטה ממקומו ונתקרב לה׳
לצד מואב ונדבק בו. וזהו
ונשען לגבול מואב. ומשם
באו משורר אל הבאר. ש׳
מיער אמ׳ הק׳ מי מודיע לא׳
לבני נסים שנעשו להם
האשל יאמר פת התינוק
מודיע לאמו. לאחר שע׳
שעברו חורי ההרים לא׳
לארקוון והבאר ירדה לתו׳
לתוך הנחל והעלת משם
דם ההרוגים וזרועות וית׳
ואיברים ומוליכתן סביב
המחנה. וישר׳ ראו ואמרו
שירה. עלי באר ומתוך הנ׳
הנחל והעלי את שירות וה׳
מעלה. ומנין שהבאר הוד׳
הודיעה כאן שכן ומשם ב׳
בארה. וכי משם היתה וה׳
והלא ממתחילת ארבעים
היתה עמהם אלא שירדה
לפרסם הנסים. וכן אז ישיר
משה השירה הזו נאמרה
במות ארבעים והבאר נ׳
ניתנה להם מתחילת ארב׳
ארבעים. זה ראוי לכתב

כיון אלו העניין הזה
נדרש למעלה היאך את
הבאר הבאר אשר חפרוה
שרים משה ואהרן כמ׳
במשענותם במטה ומש׳
וממדבר מתנה להם וממ׳
וממתנה נחליאל כתרגו׳
הגיא אשר בשדה מואב
כי שם את משה ושם בא
בטלה הבאר והו פשוטו

ורבי עקיבא

דורש באר חפרוה שרים
אין באר אלא תורה שנמ׳
שנמשלה בבאר שנ׳ באר
מים חיים ואין מים אלא
תורה שנ׳ הוי כל צמא לכו
למים לומר לך מה מים
מניחים מקום גבוה והו׳
והולכין למקום נמוך אף
דברי תורה אינן מתקיימין
אלא במי שהוא משפיל
את עצמו חפרוה שרים
אין שרים אלא משה וש׳
ושבעים הזקנים וסנ׳
וסנהדרין שהיו
דורשין את התורה
בשבעים לשון ומעיינין
כל אחד ואחד טעמי חכמ׳
חכמה אף התורה כרוה
נדיבי העם אלו סופרים
כגון דוד ושלמה דניאל
ומרדכי ועזרא הסופר ו׳
במחוקק שהכל אומרים
הלכה למשה מסיני שנקר׳
מחוקק שנ׳ כי שם חלקת
מחוקק ולמה נקרא שמו
מחוקק שחקק כל אותיות
שבתורה באצבעות ידו
במשענותם אלו נביאים
שהם מחיים את המתים
כגון אליהו ואלישע שנ׳
שהחיו את המתים שנ׳
ושמת משענ׳ על פני הנ׳

הנער וג׳ וממדבר מתנה
זה מדבר סיני שנתנה לו׳
להם במתנה מסיני שנא׳
ויתנם אלי אלו וממדב־
זכרו תורת משה עבדי ו׳
אשר צויתי אותו בחורב
חקים ומשפטים על כל
ישר׳ תורת משה אלו
נגעים וטמאים חקים בם
אלו מדרשות ומשפטים
אלו שמועות והגדות כ׳
שנ׳ מגיד דבריו ליעקב ח׳
חקיו ומשפטיו לישראל
ר״א כרוה נ׳
נדיבי העם כל
שבט ושבט כשהיו חונין
נטל מקלו ומושך אצל
דגלו ומחנהו מי הבאר
משכן דרך אותו כיון ו׳
וכיון לפני חניית כל שבט
מחוקק כמו שפירשנו ו
זה משה ולמה אין נזכר
משה בשירה זו לפי שלו׳
שלקה על ידי הבאר וכן
שאין נזכר שמו של משה
אין נזכר שמו של הקב״ה
משל למלך שהיו מזמנין
אותו לסעודה אמ׳ אם יש
אוהבי שם אני שם ואם אין
אין אני הולך הפסג־
ראשו כתרגומו הפסגה
לשון גבה וכן פסגו ארמ׳
ארמנותיה הגביהו ארמ׳
ארמנותיה ונשקפה את
אותה פסגה על פני מקום
ששמו ישימון והוא ל׳
לשון מדבר שהוא שמם
ר״א ונשקפה הבאר
על פני הישימון
שנגנזה בימה של טבריא
והעומד על הישימון ו׳
מביט ורואה כמין כברה
בים והיא הבאר כך הוא
נדרש במדרש ר׳ תנחומא

ועוד דרש וממ׳

וממדבר מתנה אל משה
לפניו אחר כל הנסים שע׳
שעשיתי להם אני את מ׳
מתחת ידיהם וממדבר נ׳
נתת להם את התורה שנ׳
וממדבר מתנה ומתחת
ידי נחלוה אומ׳ שנ׳ וממתנ׳
נחליאל ומשנחלוה גרת
עלי מיתה שנ׳ ומנחליאל
במות מן מות ומכלו מות
הגיא אשר בשדה מואב ו׳
ויקבר אותו בגיא בארץ
מואב ונשקפה זה לענ׳
לעניין הבאר ה׳
וישלח ישר׳ מלאכים וכו׳
ובמקום אחר תלה הש׳
השליחות במשה וישלח
מלאכים ממדבר קדמות
וכן וישלח משה מלאכים
מקדש אל מלך אדום וכו׳
וביפתח הוא אומ׳ וישלח
ישראל מלאכים אל מלך
אדום וגו׳ הכתובים הללו ו׳
צריכין זה לזה וזה על
זה פותח שמשה הוא
ישר׳ וישר׳ הם משה ואו׳
לך נשיא הדור הוא כל הד׳
הדור הנשיא הוא הכל
ואם שלא נתנו ופתח
להם בשלום בקשו שלום
ולא נתן סיחון וגו׳ ואני כמ׳
כנען היו מעשים אין מכ׳
שהיה שומר שלא יעבר׳
יעברו עליהם גייסות כיון
שאמרו לו ישר׳ נעברה
בארצך אמ׳ להם כל עצמי
איני יושב כאן אלא לש׳
לשומרם ממלכים ואתם או׳
אומרים לי כך ויצא לקראת
ישר׳ אלא היתה חשבון ו׳
ואילו יתושין אין כל ב׳
בריה יכולה לכבוש אותם

חסלת

ואת חקת

ותהיו מעולם היו שונאין ז׳
זה את זה כמו שנ׳ המכה
את מדין בשדה מואב ש׳
שבאו מדין על מואב למל׳
למלחמה אלא מיראתם ש׳
את ישר׳ עשו שלום ביניה׳
ומה ראו מואב ליטול עצה
ממדין כיון שראו את ישר׳
נוצחים שלא כמידת העו׳
אמרו מנהיגם של אלו ב׳
במדין נתגדל נשאל מהם
מה מדתו אמרו להם אין
כחו אלא בפיו אמרו אף א׳
אנו נבוא אליהם באדם ש׳
שכחו בפיו: כלחך השור׳
כל מה שהשור מלחך אין
בו ברכה: בעת ההיא לא
היה ראוי למלכות: מנסיכי מדין
מואב היה וכיון שמת סי׳
סיחון מינוהו עליהם לפי
שעה: פתורה כשולחנ׳
הזה שהכל מריצין לו מעו׳
מעות כך כל המלכים מרי׳
מריצים לו אגרותיהם ויש
אומרים בתחילה פותר
חלומות היה חזר להיות
קוסם חזר לרוח הקודש׳
ת׳ ולפי פשוטו של
מקרא כך שם המקום: ארץ
בני עמו של בלק משם היה
וזה היה מתנבא ואומר ע׳
עתיד אתה למלוך ואם
תאמר מפנ׳ מה השרה
הק׳ שכינתו על גוי רשע ש׳
כדי שלא יהא פתחון פה
לאומות העולם לומר אילו
היו לנו נביאים היינו חוז׳
חוזרים למוטב העמיד ש׳
להם נביאים והם פרצו גד׳
גדר העולם שבתחילה היו
גדורין בעריות וזה נתן ל׳
להם עצה להפקיר עצמם
לזנות: לקרוא לו הקריאה
שלו היתה ולהנאתו שהי׳

שהיה מפסק ממון הרבה
הנה עם יצא ממצרים ש׳
ואם תאמר מה מזיקך ש׳
הנה כסה את עין הארץ
סיחון ועוג שהיו שומרין
אותנו עמדו עליהם והר׳
והרגום: והוא יושב ממולי
חסר וי״ו קרובים הם להכ׳
להכריתני כמו כי אמילם
נכה בו אני ועמי נכה בהן
ד״א לשון משנה הוא
הוא כמו ומנכה
לו מן הדמים לחסר מהן
מעט: כי ידעתי את אשר
תברך מברך וג׳ על ידי מל׳
מלחמת סיחון שעזרתו
להכות את מואב: וקסמי׳
בידם כל מיני קסמים שא׳
שלא יאמר אין כלי תשמי׳
תשמישי עמי
ד״א קסם זה נטלו ש׳
בידם אם יש בו
יבא עמנו
בפעם זו יש בו ממש וא׳
ואם ידחנו אין בו תועלת
לפיכך כשאמ׳ להם לינו פה
הלילה אמרו אין בו תקוה
הניחוהו והלכו להם שנ׳
וישבו שרי מואב עם בל׳
בלעם אבל זקני מדין הל׳
הלכו להם: לינו פה הלילה
אין רוח הקודש שורה ש׳
עליו אלא בלילה וכן לכל
נביאי אומות העולם וכ׳
לבן הארמי בחלום הלילה
כאדם ההולך אצל פלגשו
בהחבא: כאשר דבר ייי ש׳
אלי אם יאמ׳ ליכני לילך עם
בני אדם כמותכם אלך שמ׳
שמא אין כבודו לתתי לה׳
להלוך אלא עם שרים גדו׳
גדולים: וישבו לשון עכבה
מי האנשים האלה עמך
להטעותו בא פעמים
שאין הכל גלוי לפניו אין ש׳

דעתו שוה עליו אמ׳ אף א׳
אראה עת שאוכל לקלל ש׳
ואין מבין: בלק בן צפור וג׳ ש׳
אעפ״י שאיני חשוב בעיניך
חשוב אני בעיני המלכים
קבה לי זו קשה מאורה ש׳
שהוא נוקב ומפרש: וגרש׳
וגרשתיו מן העולם ובלק
לא אמ׳ אלא ואגרשנו מן ש׳
הארץ איני מבקש אלא
להסיעם מעלי ובלעם היה
שונאם יותר מבלק: לא
תלך עמהם אמ׳ לו אם כן אק׳
אקללם במקומי אמ׳ לו לא
תאור את העם אמ׳ לו אם כן
אברכם אמ׳ לו אינן צריכין לב׳
לברכתך: כי ברוך הוא אומר׳
לצירעה לא מדובשך ולא
מעוקצך: להלך עמכם אלא
עם שרים גדולים למדנו ש׳
שרוחו גבוהה ולא רצה לג׳
לגלות שהוא ברשותו של
מקום אלא בלשון גסות לפי׳
לפיכך ויסף עוד בלק שלוח
שרים רבים ונכבדים מאלה
כי כבד אכבדך מאוד יותר
ממה שהיית נוטל לשעבר
אני נותן: מלא ביתו כסף וז׳
וזהב למדנו שנפשו רחבה
ומחמד ממון אחרים אמ׳ ראוי
ראוי לי כל כסף וזהב שלו ש׳
שהרי צריך לשכור חיילים
רבים ספק נוצח ספק אינו
נוצח ואני ודאי נוצח: לא
אוכל לעבור על כרחו גלה
שהוא ברשות אחרים ונת׳
ונתנבא כאן שאינו יכול
לבטל הברכות שנתברכו ש׳
האבות מפי הגבורה: גם ש׳
אתם פיו הכשילו גם אתם
סופכם לילך בפחי נפש כש׳
כראשונים: מה יוסף לא
ישנה את דבריו מברכה
לקללה הלואי שלא יוסיף ש׳

לבדך נתגלו כיון שעתיד
להוסיף להם ברכות על ידו
ואם לקרוא לך. אם הקריאה
שלך ובטר אותה ליטול
עליה שכר: קום לך אתם: ד
ואך על כרחך אותו הדבר
אשר אדבר אליך אותו ד
תעשה. וישכם בבקר ויחבש את
אתו' שהוא עצמו ויחבשה:
ויחבש את אתונו. מכאן:
שהשנאה מקלקלת את
השורה שחבש הוא בעצ'
בעצמו אמ' הק' כבר קידמך
אברהם אביהם וישכם ד
אברהם בבקר ויחבש את
חמורו: עם שרי מואב. לב
לבו כלבם שוה: כי הולך הו'
הוא. ראה שהדבר רע בע'
בעיני המקום ונתאוה לילך:
לשטן לו. מלאך של רחמים
היה והיה רוצה להונעו של
שלא יחטא וימות: ושני ד
נעריו. מכאן לאדם חשוב
היוצא לדרך יוליך עמו ע'
שנים לשמשו וחוזרין ומ'
ומשמשין זה לזה: ותרא ד
האתון. והוא לא ראה. ו'
שהרשה מתן רשות לבהמ'
לראות יותר מן האדם ש'
שמתוך שיש בו דעת תט'
תטרף דעתו כשיראה והו'
מזיקין: וחרבו שלופה ביד'
בידו. אמ' רשע זה הניח ד
אומנותו שכלי זיינן של
אומות בחרב והוא בא על'
עליהם בפיו שהוא אומנ'
אומנות שלהם אף אני אב'
אתפש את שלו ואבא על'
עליו באומנותו. וכן סופו
ואת בלעם בן בעור הרג' ו'
לפי חרב: במשעול. כתרגו'
בשביל. וכן אם יספק עפר
שומרון לשעלים. עפר הנ'
הנדבק בכפות הרגלים בהל'

בהילוכו. וכן אני אדדם כמ'
כשעלו אתם. ברגליו והם
והילוכו: גדר מזה. סתם
גדר של אבנים הוא:

ומדרש

במשעול הכרמים. אמ' לו
הכרמים מוכרים במשוע'
בשועלים. כלו' פרנסי ד
הדור ומנהיגיהם עוברי'
ביד שועל זה: גדר מזה
וגדר מזה. לוחות בידיה'
מזה ומזה הם כתובים: ד
ואני אותה יכול לשלוט ד
בהם: ת' ותלחץ הם
את עצמה. ותלחץ את
אחרים את רגל בלעם: ו'
ויוסף מלאך יי' עבור.
לעבור עוד לפניו במקום
אחר כמו והוא עובר לפנ'
לפניהם וג':

ומדרש

בהתהלכו זה ראה לעו'
לעמוד בשלשה מקומות
סימני אבות הראהו: זה
שלש רגלים. ראה לו ד
אתה רוצה לעקור אומה
החוגגת שלש רגלים בש'
בשנה: ת' התעללת
כתרגומו לשון גנאי וכ'
ובזיון: לו יש חרב בידי
גנות היה לו דבר זה בפני
השרים. זה הולך להרוג
אומה שלימה בפיו ול'
ולאתון זה צריך לכלי זיין:
ההסכן הסכנתי. כתרגומו
וכן הלא יסכן גבר:

ורבותינו

דרשו מקרא זה בתלמוד
ואמרו ליה ואני טעי לא
סופיא אמ' להן ברטיבא רביבא
שדינא להו ומלו כמו שנ'

שמפורש בגמ'. ובמדרש
התחילו אומרין שרי מוא'
ומואב אמ' להן אינה שלי
תשיבנו הלא אנכי אתנך
מעודך היא אמרה שלא
היה זקן שאותן גדולה
ממנו. ויגל יי' וכסומא
היה בלעם. אלא להודיעו
שאף העין ברשותו: ת'
כי ירט הדרך לנגדי.

רבותינו חכמי

משנה דרשוהו נוטריקון
יראה ראתה נטתה. כמ'
כששמל שהדרך לנגדי. כלו'
לקנאותי ולהקניטי. ולפי
משמעו כי חרד הדרך ד
לנגדי. כלו' רטט כי ראית'
בעל הדרך שחרד ומיהר
ומיהר הדרך שהוא לכע'
לכעסו ולהמרותו. ומקרא
קצר הוא כמו ותכל דוד'
שפירושו ותכל נפש דוד'
לשון זה רוב ירט לשון ד
ריצון וכן על ידי רשעים
ירטני. מפיים ומנחם אות'
אותי על ידי הרשעים כמ'
שירדו אליו ויקנטים: ד
אולי מעיים שאולי מ'
ממש כלשון אולי: גם
אותך הרגתי. הרי זה מ'
מקרא מסורס. והוא כמו
גם הרגתי אותך. כלו' לא
העכבה בלבד קרייתך על
ידי כי גם ההריגה: ואותה
החייתי. ועתה מפני ש'
שדיברה והוכחתך ולא
יכולת לעמוד בתוכחתה
כמו שכת' ויאמר לא: הר'
הרגתיה שלא יאמרו זו הי'
היא שסילקה את בלעם
בתוכחתה ולא יכול להשיב
שחס המקום על כבוד הב'
הבריות וכן והרגת את ד

היושה ויות הבהמה דרך
תהרוג: רא
שליו יין ... יומ'
ייומרו נו הייו שדיברת
ושתין יונתה ירוה: ת'
חטיותי' יורע היה שכל
חוטיויו חטיותי יוין ד'
רשות ומליוך ליגעבו: ד'
כי ליו ירעתי' גם זו גנותו
על כרחו יוניף שמשתבח
שהיה יודע דעת עליון ד'
פיו ה' ... העיר ליו ידע
ידעתי: ת' יום רע
בעינך יושובה לי' נתמן
להודיע נגר המקום היין
תשובה זו' יומ' לו הויא
מעשו יעוני ללכת ויותה
מליוך וומבטל יות דבריו
לומר הויו בכך שיוומר
דבר ומליוך והחזירו יומ'
ליוברהם קח נו יות בנך
ועל ידי מליוך ביטל יות
דבריו יות יוני יום רע בכה
בעיניך עריך יוני לשוב:
לך עם היונשים: בריך
שיודם רוצה לילך מולי'
מוליכין יוותו: ויופס על
כרחך יות הדבר יושר יומ'
יודבר יוליך וג' לך עם ד'
היונשים' כי חלך עוהם ד'
וסופך ליוובד מן העולם
עם שרי בלק' שוה לקלל
מותם: וישמע בלק שלח
לבלק שלוחים לבשרו: ד'
היונם ליו יוכל כדרך'
עתנבו שם ופו לעיות ה'
היומנו בקלון ובעיניינו
השיטו' היוכל יוכל יוין ד'
רעת לדיעני: ת' יול
עיר מויוב יול מסרפולין
שלו' לומר ריוה מה יוללו
מבקשין לעקור' קריית
חוצות עיר מליוה שוה
שווקים יונשים ונשים

וטף בחוצותיה לומר ד'
ריוה ורחם שליו יעקרו ד'
ט' יוזה בקר ונצון דבר'
מועט כמיומר הרבה ומע'
מועט יוינו עושה ובלעם
חורק בשינו ויומר יוני ט'
עתן ומורה בנכסיו: ת'
במות בעל' כתרגומו לרמ'
לרמת רחלותיה' שם עד
והוויו בעל פעור שריורו
ישר' נופלין שם בלק קוסם
קוסמין ובלעם מושך יוותם
יוחריו כמוויו זה מכיר
הפרקים וויוין בו סכין וזה
יש בירו סכין וויוין מכיר
הפרקים: ת' יוולי יקרה
לקריותי' יוינו רגיל לדבר
עמי ביום ויולך שפי' כתה
כתרגומו יחידי' לשון ש'
שופי ושקט' שיוין עמו
יולוו שתיקה' ויקר' לשון
גנייי' לשון טומיות קרי
כלומ' בקושי ובבזיון הירה
נגלה עליו ביום יוליוו בשבל
בשביל להריוות יוה נתן ד'
של ישר' יות שבע המזב'
המזבחות: שבעה מזבח'
ערכתי' יוין כת' כיון יוליו
יות שבע המזבחות' יומ'
לפניו יובותיהם של ייורלו
בנו לפניך שבעה מזבחות
ויוני ערכתי כנגד כולם' יוב'
יוברהם בנה יוברהם' ויבן
שם מזבח לייי הנריוה
יוליו' ויעתק משם ההרה
וג' ויוהל יוברהם ויבויו וג'
ויוחר בהר המוריה' ויבן
בנה יוחד ויבן שם מזבח
וג' ויכון שם ענרי' ייצחק
מזור ויעקב בנה שנים ד'
יוחד בשכם ויוחד בבית'

ומהמדרש

מונה שבעה יורם הבר'

נח' יוברהם' יצחק' יעקב
ומשה: ת' ויוען פר
ויור במזבח ויובהן לא
העלה בן יוליו יול יוחר ד'
והנה נצב עומדים ומעשן
ותהי ובמ' ... יונהג'
עולה ומה הרמותים ה'
הייתי והורדתי בלק ומבב'
ומבכורי' ריוה שנביוש כה
בהק ומשם נסתלקה הי'
היונו רוח הקודש וחזרה
להיות קוסם כבתחילה: ד'
שנ' ויות בלעם בן בעור
הקוסם לכה יוורה לי כל
המזורה לעשות הויו ומיו
מיומר שנ' ומקליך יומר'
ת' יורה לי יעקב ולכה
זעמה ישר' בשעה שהזכ'
שהזכירהן יומ' לו קללן ש'
שיוין יוחר מהן מזכהק ד'
ויויזו ליוברהם ליצחק ויק
וליעקב בקש לקלל הייתי ד'
יכול שנוינו פסול בויות
יוגר יעקב חבל נחלתו' וג'
וישר' עולה בריושון של
ישר' יושר בך יותפויר' ד'
היווה גנזי עליה יש לו ד'
חיים' ת' ומה יוקב ליו
קבה יול' כשהיו ריוויין לה
להתקלל ליו נתקללו כשהוז'
כשהזכיר יובותם יות יעקב
ליו קילל יוליו יומר כשנבנס
יובותם בחזרה ויוען יוכן
היה ריווי להתקלל ומה נזו'
שם גם ברוך יהיה' כיומר ד'
מיברכים' כיומר ולה יעזרו
לבוך יות העם ובמקלליהם
ליומר ולה יעזרו לקלל
יות העם יוליו על הקללה
ליוריגה להזכיר טוב קללה
ברכות הויו עמו יומו ויויו ד'
ונתנך ייי' עליון יעני ייי' ד'
יוחר יות הברכה בקללות
ובוו עליך ומעמון ת'

אבות ואתה סבור להמי׳
להמיתם במדבר· ההוא אמ׳
ולא יעשה בלשון תמיה·
תייבין ומתמלכין· חוזרים
ונמלכין לחזור בהם· הנה ב׳
ברך לקחתי· אתה שואלני
מה דבר י״י· קבלתי ממנו
לברך אותם· בֵרך כמו לברך
וברך ולא אשיבנה· והוא
ברך אותם ואני לא אשיב
את ברכתו· ובֵרך כמו ובֵרך
וכן הוא גזרת ריש· כמו וי׳
ויבחר· ויט· כמו חירף· פ׳
וכמו טיהר· ברך· המהלל ו׳
והמברך את הגזן ויאמ׳ לו
לא תיראו כי לא תענש שלו׳
שלום יהיה לך מרגזו הוא
להקב״ה ואין לו בך שם
דבר שיום כן היה נקוד כב׳
בפתח קטן וטעמו למעלה
אבל לפי שהוא לשון פעל
הוא נקוד קמץ קטן וטעמו
למטה· לא הביט וג׳ כתרגומ׳
ואחרי פשוטו הוא נדרש
ומדרש יפה· לא הביט הק׳
און שביעקב כשהן עוברין
על דבריו אינו מדקדק אחר
אחריהן להתבונן באוניות
שלהן ובעמלן שהן עוברין
על דתו· עמל· לשון עבירה
כמו הרה עמל· כי אתה עמל
וכעס תביט· שהעבירה עמל
היא לפני המקום· י״י אלהיו
עמו· אפילו מכעיסין וממר׳
וממרין לפניו אינו זז מתוכ׳
והמקללן כאילו מקלל השכינ׳
ששונו ומעורב בשונאם הכ׳
הכתוב הופך לאהליו· ת׳
ותרועת מלך בו· לשון חבה
ורעות· כמו רֵעה דוד· ואתה
דוד ויתנה למרעהו· וכן ת׳
תרגם אונקלוס ושכינת
מלכהון ביניהון· אל מוציאם
ממצרים· אתה אומרת הנה

עם יצא ממצרים· לא
מעצמו יצא האלהים הו׳
הוציאם· כתועפות ראם
שלו· וכן וכסף תועפות
לו׳ לשון ממון הוא· ואו׳
אני שהוא לשון עוף· יעף
ישעופף· המעופף ברום וג׳
וגבוה· ותוקף רב הוא זה
והעפות ראם· עפיפת גו׳
גובה·

ד״א תועפות
ראם· תוקף ראמים· ואו׳

ואמרו רבותינו

אלו השדים· כי לא נחש
ביעקב· ראויים הם לברכה
שאין בהם מנחשים וק׳
וקוסמים· כעת יאמר ל׳
ליעקב· עוד עתיד להיות
עת כעת הזו אשר תגלה
חיבתן לעין כל· שהן יושב׳
יושבין לפניו ולומדין תור׳
מפיו ומחיצתם לפנים מ׳
ממלאכי השרת· והם ישא׳
ישאלו להם מה פעל אל׳
שנ׳ והיו עיניך רואות את
את מוריך· לישנ׳ אחרינ׳
כעת יאמר ליעקב· אינו
לשון עתיד אלא לשון הוה
אינן צריכין לנחש וקוסם׳
כי כל עת שצריך להיאמר
ליעקב ולישר׳ מה פעל הק׳
מה גזירותיו ברום אינן
מנחשין וקוסמין אלא
נאמ׳ להם על פי נביאיהם ב׳
מה היא גזרת המקום או
אורים ותומים מגידים ל׳
להם· ואונקלוס לא כן תרג׳
הן עם כלביא יקום וג׳ כש׳
כשהן עומדין משנתם
שחרית הם מתגברים כא׳
כארי וכלביא לחטוף את
המצות· ללבוש ציצית לק׳
לקרוא את שמע להניח

תפילין· לא ישכב בלילה על
מיטתו עד שהוא אוכל
ומחבל כל מזיק הבא לט׳
לטרפו· כיצד קורא את ש׳
שמע על מיטתו ומפקיד
את רוחו ביד המקום· בא
מחנה וגייס להזיקם הקב״ה
שומרם ונלחם את מלחמ׳
מלחמותם ומפילם חללים·

ד״א הן עם כלביא
יקום וג׳ כתרגו׳
ודם חללים ישתה· נתנבא
שאין משה מת עד שיפו׳
שיפול מלכי מדין חללים ו׳
ויהרג הוא עמהם· שנ׳ ואת
בלעם בן בעור הקוסם הר׳
הרגו בני ישר׳ על חלליהם·
גם קב לא תקבנו· גם ראש׳
ראשון מוסב על גם שני
וגם שני על גם ראשון וכ׳
וכן גם לי גם לך יהיה· גם
בחור גם בתולה· וקבנו לי
אין זה לשון צווי כמו ו׳
וקבנו· אלא לשון עתיד· כ׳
כמו׳ אולי ישר בעיני האל׳
האלהים וקבתו לי משם·
מדרש לו׳ ראש הפעו׳
קוסם גדול היה בלק ורואה
שהן עתידין ללקות על ידי
פעור ולא היה יודע במה
אמ׳ שמא הקללה תחול על
עליהם משם· כן דרך כל ח׳
חוזים בכוכבים רואין ואין
יודעין מה· וירא בלעם כי
טוב בעיני האלהים וג׳ א׳
אמר· איני צריך לבדוק עוד כי
לא יחפוץ לקללם· ולא הלך
כפעם בפעם· כאשר עשה
שני פעמים לקראת נחשים
לנחש אולי יקרה ה׳ לקר׳
לקראתי· ברצוני אינו רוצה
ולא רוצה לקללם· אזכיר
את עבירותיהם והקללה
על הזכרת עבירה תחול׳

וישת אל המדבר פניו· כת׳
כתרגומו· וישא את עיניו·
ביקש להכניס בהן עין ל׳
רעה· והרי לך שלש מידו׳
מדותיו· עין רעה ורוח גב׳
גבוהה ונפש רחבה· היו׳
היושרים לשעה· שוכן ל׳
לשבטיו· שוכן לעצמו ל׳
ואין מעורבין· ראה שא׳
שאין פתחיהן מכוונין ז׳
זה כנגד זה שלא יציץ ל׳
לתוך אהל חבירו· ותהי׳
עליו רוח אלהים· עלה בל׳
בלבו שלא יקללם· בנו בעו׳
בעור· כמו למעינו מים·

ומדרש אגדה

שניהם היו גדולים מאבו׳
מאבותיהם· בלק בנו צפו׳
אביו בנו הוא במלכות·
ובלעם גדול מאביו בנביא׳
בנביאות· ומנה בני פרס ל׳
היו· ת׳· שתום העין·
עין נקורה ומוצאת לחוץ
וחור שלה נראה פתוח· כ׳
ולשון משנה הוא כדי ש׳
שישתום ויסתום ויגב׳

ורבותינו אמרו

לפי שאמ׳ ומספר את רבע
ישר׳· שהק׳ יושב ומונה
רביעותיהן של ישראל
מתי תבוא הטיפה שנולד
הצדיק ממנה· אמ׳ בלבו מי
שהוא קדוש ומשרתיו ק׳
קדושים יסתכל בדברים
הללו· ועל דבר זה נסמית
עינו של בלעם· ויש מפר׳
ומפרשין שתום העין פת׳
פתוח העין· כמו שתרגם
אונקלוס דשפיר חזי· ועל
שאמ׳ שתום העין ולא
אמ׳ שתום העינים למדנו
שסומא באחת מעיניו ה׳

היה· נופל וגלוי עינים· ל׳
פשוטו כתרגומו· שאין נ׳
נראה אליו אלא בלילה כשהוא
שוכב על מיטתו·

ומדרש

כשהיה נגלה עליו לא היה
היה כח לעמוד על רגליו
ונופל על פניו לפי ש׳
שהיה ערל ומאוס להיות
נגלה בקומה זקופה לפניו
מה טבו אהליך· על שר׳
שראה פתחן שאינן מכ׳
מכוונן זה כנגד זה· ומש׳
ומשכנותיך· חנייתך· כ׳
כתרגומו·

ומדרש

מה טובו אהליך· מה ט׳
טובו אהל שילה ובית ע׳
עולמים בישובן· שמ׳
שמקריבין בהן קרבנות
לכפר עליכם· משכנותיך
אף כשהן חריבין· לפי ש׳
שהן משכן עליכם· ומ׳
ומורבנן מכפר על הנפש
הנפשות שנ׳ כלה יי׳ את
חמתו· בית כלה· ויצת
אש בציון· ת׳· כנחלים
נטיו· שנאורכו ונמשכו
לנטות למרחוק·

אמרו רבותינו

מברכותיו של אותו רשע
אתה למדין מה היה בלבו
לקלל כשאמ׳ להשית פניו
אל המדבר· וכשהפך הק׳
המקום את פיו וברכן ה׳
מעין אותן קללות ביקש
לומ׳ כו׳ כריות בחלק׳· כ״ג
אלהים· כתרגומו· לשון
מור ואהלות· נטע יי׳· ב׳
בגן עדן· ועוד יש לפרש
אלהים נטע יי׳· כשמים

המתוחין באהל· נטע יי׳
לשון נטיעה ומינו כמו ה׳
באהלים· ויטע אהלי אפד׳
אפדנו· ולשון זה אינו נ׳
שאם כן היה לו לינקד כו׳
באהלים· מדליו· ומבארות׳
ופירושו כתרגומו· וזרעו
במים רבים· לשון הצלחה
הוא· כזרע הזרוע על המים
וירום מאגג מלכו· מלך
הראשון שלהם יכבוש ל׳
את אגג מלך עמלק· ותנ׳
ותנשא מלכותו של יעקב
יותר ויותר שכן אחריו ד׳
דוד ושלמה· אל מוציאו
ממצרים· מי גרם להם
הגדולה הזאת· אל המוציא׳
המוציאם ממצרים בתע׳
בתוקף ורום שלו· יאכל
גוים צריו· ועצמו׳
ועצמותיהם של גוים ע׳
שהם צריו יגרם·

מנחם בן סרוק

פתר בו לשון שבירה וכן
לא גרמו לבקר· וכן ויגר׳
חרפיה הגרוני· ואני אומר
לשון ענין הוא שמגרם
משיגו הבשר מסביב ל׳
והמוח שבכפים מעליו
העצם על ערוותיו· וה׳
וחציו ימחץ· אונקלוס ל׳
תרגם חיצו של צרים חלו׳
חלוקה שלהם כמו בצעי ל׳
חצים· ומרי פלגתיו· לשון
חלוקה ומחיצה· וכן ימחץ
לשון מחיצה וחלפה רקתו׳
שיחלק את אויבים· ויש
לפתור חצים ממש חיצי
של הק׳ ימחץ בדמם של
צרים· יטבל ויצבע בדמם
כמו לשון תמחץ רגלך ה׳
ואינו זה מלשון ומכה מחו
ומחצתי· שהצבוע בדם

גריזה כאילו הוא מחוץ
וגו' כרע שכב' וכן ע"ה
שנכב כארי' כארי זה שנח
שתחילה הוא שוכב ופ"ה
ופושט את טלפיו ואחר
כך שוכב ומאחר שהוא
שוכב אין אדם מעירו ע"כ
ומפני כבודו אלא על ידי ט
טורח' ופירושו בטעמו'
יתישבו כארים כמה וכ"ה
ובגבורה' ויספק ומכה ח"ה
עלה' לעבור על פי יי"ט ע"כ
כיון לא נאה' אלהי כמו ע"ה
שיאה' בראשונה לפי ש"ה
שידע שנביאים בהקב"ה
ונביאי הולך לעמי ועה"
ועתה הריני כשאר עמי
שנסתלק הקב' מעליו למה
ויעצך מה לעשות לך'
ומה היא העיצה אלהיהם
של אילו שונא זימה הוא
וכו' כדאיתא בחלק' הרעך
שבלעם השיאו עיצה זו ע"כ
להכשילם בזימה שהרי ע"כ
אומר הן הנה היו לבני יש"
ישראל בדבר בלעם' אשר
יעשה העם הזה לעמך ע"כ
מקרא קצר הוא ויעצך
להכשילם ואומר לך מה ע"כ
שהן עתידין להרע למואב
באחרית הימים' ומחץ ע"כ
פאתי מואב' והתרגום מ"ה
מפרש קוצר העברי' וא"ה
ויודע דעת עליון' למין ע"כ
שעה שכועס בה' ואראנו
ראה זה שבחו וגדולתו
של יעקב אך לא עתה ה"ה
הוא אלא לזמן אחר' והוא
אשורנו ולא קרוב' זו היא
תשובה לאומים האומרים
אין תקוה לאחריתנו' דרך
כוכב' לשון דרך קשתו' ע"כ
שהכוכב עובר כחץ' ריש
רישטישו בלע' כמו' יקום

מהל' שבט' מלך רודה ומ"ה
ומושל' ומחץ פאתי מוא"ב
מואב' זה דוד' השכב' את"ם
אותם ארצה' וימדד שנ"י
חבלים להמית וגו' וקרקר
לשון קורה' כמו אני קרתי
ומקבת בור נקרתם' יקורה
ערבי נחל' פורייר' כל בנ"י
שת' כל האומות שכולם
יצאו משת בנו של אדם
הראשון והיה ירשה ע"ה
שעיר לאויביו' לישר' ויר"ה
וירד מיעקב' ועוד יהיה
מושל אחר מיעקב' והי"ה
והאביד שריד מעיר' הח"ה
החשובה של אדום' והיא
רומי' ועל מלך המשיח
אומר כן שנ' וירד מים
ועד ים' ולא יהיה עוד כ"ה
שריד לבית עשו' וירא
את עמלק' נסתכל בפורע'
בפורענותו של עמלק' רא"ה
ראשית גוים' הוא קדם
את כולם להלחם בישרא'
וכן תרגם אונקלוס' ואח"ה
ואחריתו לאבוד כדכ' ת"
תמחה את זכר עמלק' וכ"ה
וירא את הקיני' לפי ע"ה
שהיה קיני תקוע אצל
עמלק כענין שנ' ויאמר
שאול אל הקיני סורו רדו
מתוך עמלקי פן אוסיפך
עמו' הזכירו אחר עמלק'
נסתכל בגדולתן של בנ"י
יתרו שנ' כהם תרעתים
שמעתים סוכתים וגו' ע"כ
וישא משלו ויאמר' כי וכ"
משל נשיא אותן רשעי' את
אלא כמו שראה את בנ"י
כמו שהן עתידין לעמוד
ולשעבר בישראל התחיל
שיחה בלבו' ואו' איתן מ"ה
מושבך וגו' ראיה אני ע"ה
שאין אתם אומלים אלא

מארעות איתן האזרחי' ע"כ
ה' איתן מושבך וגו'
תמיה אני מאין זכית
לכך הלא אתה עמי היית
בעצת הבה נתחכמה לו' ע"כ
ועתה שישבת באיתן ומ"ה
ומעוז של ישר' כי אם יה"ה
יהיה לבער קין' אשורי'
שנתקעת לתוקף זה שאי
אי אתה נעקר עוד מן העו'
כי אם אתה עתיד לגלו'
עם עשרת השבטים ותה'
לבער ממקום שנתיישבת
שם' מה מכך' עד מה אשור
תשבך' עד היכן הוא מגלך
שאין להלח ולחבר אין זה
טירוד מן העולם אלא ט"ה
טילטול ממקום למקום
ותשוב עם שאר הגליות'
וישא משלו וגו' כיון שה"ה
שהזכיר את שביית אשור
אוי אוי מי יחיה משומו אל
מי יוכל להחיות את עצמו
משומו את אלה' שלא יש"ה
ישים עלין הגוזר את אלה
שיעמוד סנחריב ויבלבל
את כל האומות שנ' ואסיר
גבולות עמים וגו' וצים מי"ה
יבאו עם מיד כתים' יעבון
כתים שהן רומיים בבור"ה
בבורניות גדולות על אשור
וענו אשור' וענו אותם ע"ה
שמעבר הנהר' וגם הם עדי
אובד' וכן פירש דניאל עד
דקטילת חיותא והובד
גשמה' צים ספינות גדול'
כדכת' וצי אדיר' ליבורנ"י'
ובלע' רבתיו' כשטים' כך
שיחה' מעין של שטים מ"ה
מגדל מאות הוא והיה מ"ה
משקה סדום' ולפי שנתקלל
אותו מעיין עתיד ליבשו
ולרפואתו מעיין מבית יי"ה
יצא והשקה את נחל הש"ה

השטים. שטים שעשו בה
שטות. נואף אשה חסר לב
ומאות אורחם לא נפרין בה
אחר והם בושות. שיוג בני
במעשים כת׳ גן נעול. אילו
הזכרים. גן נעול אילו הנקב׳
הבתולות. אחת היתה ומה
ומיפותה הכת׳ בזו לשטים
ושתו מימיו ונפרצו בזנו׳
היינו דכת׳ ויחל. התחלה הם
הוו. להם את בנות מואב
ורוק ונטה לאומר לעיקרו
הוו נופל. הבכירה פתחה
בזנות והצעירה דבריה הן
שבכתי אומש וג׳ ותקראן לעם
שאת מואב. התליאו בטוהלת
אחריה. ת״א לזנות אל
בנות מואב. על ידי עצת
בלעם כדאית׳ בחלק. וישת׳
וישתחוו לאלהיהן. כשתקף
כשתקף יצרו עליה ואו׳ לה
השמעי לי והיא מוציאה
לו דמות פעור מחיקה ואו׳
ואומרת לו השתחוה לזה׳
פעור על שם שפוערין לפנ׳
לפניו פי טבעת ומוציאין
ריעי והיא עבודתו. ויצמד
ישראל. כתחילה נכנסים
בצנעות ולבסוף צמידים כצ׳
צמידים.

אמ׳ ר׳ לר׳ זר

קשה אין העגל שם מרקו
נזמים. וכיון ויצמד צמי׳
צמידים על היד. שם נפלו
שלשת אלפים וכאן עשרי׳
וארבעה אלף. ת״א ויחר
אף ה׳ בישר׳ שלח בם מג׳
ומגפה. קח את כל ראשי ה׳
העם. לשפוט את כל הע׳
העובדים לפעור. והוקע׳
בבני שאול כת׳ והוקענום
ושם תליה מפורשת עם
בסקילה. וכל הנסקלין נתלין

נגד השמש. לעין כל. ות״א

ומדרש אגדה

השמש מודיע את החוט׳
החוטאים הענן נקפל מכ׳
מכנגדו והחמ׳ זורחת על׳
עליו. והנה איש מבני ישר׳
בא. נתקבצו שבטו של שמ׳
שמעון אצל זמרי שהיה
נשיאם שלהם. ואמרו לו אנו
נדונים במיתה ואתה יוש׳
יושב כו׳ כדאית׳ בפ׳ הנש׳
הנשרפין. את המדינית כ׳
כזבי בת צור. לעיני משה
אמ׳ לו משה זו אסורה או
מותרת. ואם תאמ׳ אסורה
בת יתרו מי התירה לך וכו׳
כדאית׳ התם. והמה בוכים
נתעלמה ממנו הלכה. געו
כולם בבכיה. בעגל עמד
משה כנגד ששים רבוא
שנ׳ ויטחן משה. וישק׳ כ׳
וכאן רפו ידיו. אלא כדי
שיבא פנחס ויטול את הר׳
הראוי לו. וירא פנחס. ראה
ראה מעשה ונזכר הלכה
אמ׳ לו למשה הבועל ארמי׳
ארמאית קנאין פוגעין בו׳
ויקם מתוך העדה. עשאוהו
ונתנו לו דבר. אם חייב
מיתה אם לאו עמד ונטלו
ונתגבר. ת״א אל הקובה (אל האהל)
אל קובתה. אל הקיבה כמ׳
כוון כנגד זכרות של זמרי
ונקבות שלה וראו כולם ש׳
שלא לחנם הרגו. והרבה
נסים שנעשו לו וכו׳ כדאית׳
התם. ומצאתי באגדה

אמ׳ רב נחמן

אמ׳ רב אויי רבת׳ ורדיד ות״א
והמתים את המש ומלך אלק׳
אלקום עמו ארבע מאות
ועשרים וארבעה בעלות

בעל וזמרי במותו היום ות״א
והותן לו פנחס כדי ש׳
שיתששט כחו והיה אינו
יודע שאלך אלקום שיח׳
ונעשה הוא כביצה המוז׳
המזורת והיא היתה כמ׳
כשרוגה ולייוה ומים. אומ׳
רב כהנא בבית ביה. תנ׳
רב יוסף. קבר שלה אמה ...

חסלת

וירא בלק

ואפטירין במיכה
והיה שארית יעקב
בקרב עמים רבים וג׳

פינחס

בן אלעזר בן אהרן הכהן
לפי שהיו שבטים מבזין
אותו הראיתם בן פוטי זה
בן שפיטם אבי אמו עגלים
לע״ז והרג נשיא שבט מש׳
מישר׳ לפיכך בא הכתוב
ויחסו אחר אהרן. בקנאו
את קנאתי. בנקמו את נק׳
נקמתי. בקצפו את הקצף
שהיה לי לקצוף. כל לשון
קנאה הוא המתחרה לנקו׳
נקמת דבר. אינפרינמנט בל׳
בלע״ז. את בריתי שלום. שי׳
שתהיו לו לברית שלום כא׳
כאדם המחזיק טובה ותוב׳

ותוכחה לאמי שעושה עון
טובה. אע״פ כיון פירש לו הק׳
שלומותיו. והיתה לו ברי׳
בריתי אות ברית כהונת
עולם. אעפ״י שכבר נתנה כ׳
כהונה לזרעו של אהרן לא
נתנה כהונה אלא לאהרן
ולבניו שנמשחו עמו ול׳
ולתולדותיהן שיולדו אחר
המשיחה. אבל פנחס שנו׳
שנולד קודם לכן ולא נמשח
לא בא לכלל כהונה. וכן

שנינו בזבחים

לא נתכהן פנחס עד ש׳
שהרגו לזמרי. לאלהיו ש׳
בשביל אלהיו מה הקנאו
אותה לי. וקנאותי לציון כג׳
בשביל ציון. ושם איש יש׳
ישר׳ וג׳. כשם שייחס את
הצדיק לשבח כך ייחס את
הרשע לגנאי. נשיא בית
אב. לאחת מחמשה בתי
אבות שהיו לבית שמעון
ר״ו להודיעך שבחו של
פנחס שאעפ״י שזה היה
נשיא לא מנע עצמו ול׳
ולקנא לחלול השם. לכך
הודיעך הכת׳ מי המוכה.
ושם האשה המוכה המד׳
המדינית כזבי.

אמ׳ רב ששת

לא כזבי שמה אלא שול׳
שולבי שמה ולמה נק׳
נקראת כזבי על שם שכ׳
שכזבה באביה. ת׳ ב״
בת צור להודיעך שאותן
של מדינים שהפקירו בת
מלך לזנות כדי להחטיא
בה את ישר׳. ראש אמות.
אחד מחמשת מלכי מדין
את אוי ואת רקם ואת צור
ואת חור ואת רבע. והוא
היה חשוב מכלן. שנ׳ ר״א
ראש אמות. ולפי שנהג
בזיון בעצמו להפקיר את
בתו מנה שלישי. בית ד׳
אב. חמשה בתי אבות ה׳
היו במדין עיפה ועפר ו״ח
וחנך ואבידע ואלדעה.
וזה היה מלך לאותו מקו׳
צור. כמו וצור שמור. ל״ש
לשון הוה. עליכם. לאויב כ׳
אותם. כי צררים הם לכם.
מכיון שאמר אם כן להורג׳
השתא להורגו. ואעפ״י ש״ה
שכתו׳ וקראת אליה ל״ש
לשלום. לא תשחית את ע׳
עצה. לא תדרש לאויב
שלומם וטובתם. אבל יר״ש
אולעות טובים. ת׳ על
דבר פעור. שהפקירו בנ״ב
בנותיהן לזנות כדי להטע׳
להטעותכם אחר פעור. ו׳
ואת מואב לא צוה להש״
להשמיד מפני רות שהיתה
עתידה לצאת מהן כדאי׳
כבבא קמא. ויהי אחרי
המגפה וג׳. משל לרועה
שנכנסו זאבים לתוך עדרו
והרגו בהן והוא מונה אות׳
אותן לידע מניין הנותר׳
לאו כשיצאו ממצרים ונ׳
ונמסרו למשה מניין ע׳
עכשיו שקרב למות והח׳
ולהחזיר עצמו מחזירו במ׳
במניין. לבית אבותם. על
שם האב יתיחסו ולא
אחר האם. וידבר משה
ואלעזר הכהן אותם. דברו
עמם על זאת שצוה המקו׳
למנותם. לאמר. אמרו ל׳
להם צריכין אתם למנות
מבן עשרים שנה וג׳. מש׳
משפחת החנכי. לפי ש״ה
שהיו האומות מונין אות׳
את ישראל ומתיחסים על ש״ה
שבטיהן סבורים היו שלא
שלטו המצריים באמותיה׳
באמותיהן. אם בגופן היו
מושלים קל וחומר בנשות׳
בנשותיהם. לפיכך הטיל
הק׳ שמו עליהן שהן בני׳
אבותיהם. וזהו שפירש ע׳
דוד שבטי יה עדות לישר׳
השם הזה העיד עליהם
לשבטיהם. ולפיכך כתיב ב׳
בכולן החנכי הפלואי. אבל
בימנה לא הוצרך לומר מ״ה
משפחת הימני. לפי שה״ש
שהשם קבוע בו יו״ד בראש
וה״א בסופו. אשר הצו את ש׳
ישר׳ על משה בהצותם את
העם עליו. הצו השיאו
את ישר׳ לריב עם משה ל׳
לשון הפעילו. ויהיו לנס ל׳
לאות ולזכרון למען אשר
לא יקרב איש זר לחלוק על
הכהונה. ובני קרח לא מתו.
הם היו בעצה תחלה ובש׳
ובשעת המחלוקת הירהרו
תשובה בלבם. לפיכך נתבצר
להם מקום בגיהנם וישבו ש׳
שם. לזרח. הוא צחר. לשון
צהר. אבל משפחת אהד
בטלה. וכן חמש משבט ב׳
בנימין שהרי בעשרה בנים
ירד למצרים. וכאן לא מנה
אלא חמשה. וכן אצבון לגד׳
הרי ז׳ משפחות.

ומ״צאתי בתלמ׳

ירושלמי. שכשמת אהרן
ונסתלקו ענני כבוד ובאו
הכנענים להלחם בישראל
נתנו לב לחזור למצרים ו״ח
וחזרו לאחוריהם שמונה
מסעות מהר ההר למוסרה
שנ׳ ויסעו מבארות בני יעקן
מוסרה שם מת אהרן וה״ל
והלא בהר ההר מת ומה״

ה׳ מצד זה ויו״ד מצד זה
לומר מעיד אני עליהם שהם
בני אבותיהם

וממוסרה עד הר ההר ש'
שמונה מסעות יש למפ'
למפרע אלא שחזרו לאח'
לאחוריהם ורדפו בני לוי
אחריהם להשיבם והרג'
מהם שבע משפחות ומ'
ומבני לוי נפלו ארבע מש'
משפחות: משפחת שמ'
שמעי ועזיאלי. ומבנ'
יצהר לא שמע כמו שאמ'
משפחת הקרחי. והרמע'
לא ידעתי מה היא

ור' תנחומא ז'

דרש שמתו במגפה כד'
כדבר בלעם. אבל לפי החי'
החיסרון שחיסר שבט ז'
שמעון במנין זה ממנין
ראשון שבמדבר סיני נ'
עולה של עשרים וארב'
וארבעה אלף נפלו משבט
של שמעון. לאומ' אומ'
שזו משפחת יועבן. ומי'
ומיש' ירדן לאה לא נקראו
משפחתו על שמו. לשוב'
הוא יוב. האומר בירדי
מצרים כי כל המשפחות
נקראו על שם יורדי מצ'
והנולדים משם והלאה
לא נקראו המשפחות
על שמם חוץ ממשפחת
אפרים ומנשה שנולדו
שם במצרים. וארד ונעמ'
ונעמן בני בלע בן בנימן.

ומיסודו

של ר' משה הדרשן למדתי ש'
שירדה אמן למצרים כשהי'
כשהיתה מעוברת ואחר לכך
נחלקו למשפחות כמנינן ז'
ומזול וחבר ומלכיאל שהיו
בני בנים.

ואם אומרים ה'
הלא הרי טוב. ואם לאו ז'
ואומר אני שהיו לבלע בנ'
בנים הרבה ומשנים הללו
ארד ונעמן יצאות מכל
אחד משפחה רבה ונק'
ונקראו תולדות שארד
הבנים על שם בלע והללו
השנים הללו נקראו על
שמם. וכן אומר אני בבני
מכיר שנחלקו לשתי מש'
משפחות אחת נקראת
על שמו ואחת נקראת
על שם גלעד בנו. חמשה
משפחות נחסרו ממנין
של בנימן כמו שנתקיימה
מקצת נבואת אמו שקר'
שקריאתו בן אוני. בן ימנ'
אמנות ובפלגש בגבעה
נתקיימה מלה. זו

מצאתי ביסודו

של ר' משה הד'

הדרשן. ואלה בני
שותלח. שאר בני שותלח
נקראו על שם שותלח. וה'
ומערן יצאות משפחה
רבה ונקראות על שמו. וה'
ונחשבו בני שותלח לשתי
משפחות. עד וחשוב ג'
ומצינו בפרשה זו חמש'
ושבע משפחות. ומבני
לוי שמונה הרי ששים ז'
וחמש וזהו שנ' כי אתם
המעט. ה' חסרין ממשפ'
ע' העיירים שהן שבעים ז'

עד כאן הגעתי מיסודו של ר' משה
הדרשן. ואך הוערכתי לפחות ו'
ולהוסיף. כדרכו

לאחירם. ז'
הואו אחי שירד למצרים
ולפי שנקראו על שם יוסף
שהיה אחיו ורם ממנו
קראו אחירם. שפופם. הן
הואו חופים. לשוחם. הואו
חושים. ושם בת אשר
סרח. לפי שהיתה קיימת
בחיים מנוה כאן. לאלה
תחלק הארץ. ולא למחול'
מבן עשרים. יוע"פ שבאו
לכלל עשרים בשעת חלוק
הארץ שהרי שבע שנים
כבשו ושבע חלקו לא מצ'
שלא חלק אלא שש מאות
אלף ואלף. ואם היו לאחד
מהם ששה בנים לא נטלו
אלא חלק אביהם לבדו.

ר"א לאלה תחלק האר'

לעומדים במנין
ומיוב. יוע"פ שלא יצאו
ממצרים עמו. ונתתי אותה
לכם מורשה. עמה הקב"ה
שנתאירות משפחות לכל'
לכלות מהן שמפורש ואע'
ומעלה אמ' זה אומ' ומחל'
ומחלקה לבני אדם העומ'
העומדין לבלייה אלא לא'
לאלה שעומדין על מנין
ה'. לרב תרבו נחלתו לשבט
שהיה מרובה במנויין ז'
נתנו חלק רב. ויוע"פ שלא
היו הגבולים שוים. שהרי
הכל לפי ריבוי השבט חלק'
חלקו החלקים. לא עשו ז'
אלא על ידי גורל והגורל
היה על פי רוח הקודש ז'
כמו שמפורש בבבא בתר'
אלעזר הכהן מלובש באו'
באורים ותומים. ואומר
ברוח הקודש אם שבט
פלוני עולה תחום פלונ'
עולה עמו והשבטים כת'
כתובים בשנים עשר פת'
פתקין ושנים עשר גבולי'
כתובים בשנים עשר פת'
פתקין וכלולים בתוך קל'
קלפי והנשיאין מכניס ידו
לתוכה ונוטל שני פתקין
ועולה בידו פיתק על שם
שבטו ופיתק על שם הגב'
הגבול המפורש לו. ואומ' ז'
הגורל עליתי גבול פלוני
לשבט פלוני שנ' על פי ז'

הגורל. ולא נחלקה הארץ
במדה. לפי שיש גבול שה'
משובח מחבירו אלא כש
בשוויו בית כור רע כנגד
בית סאה טוב הכל לפי הד'
הרואים. לשמות מטות אבו'
יוצאים. אלו יוצאי מצרים
שינה הכת' נחלה זו מכל
נחלות שבתורה. שכל נחלו'
חיים יורשים את המתים כד'
וכאן מתים יורשים את ה'
החיים. כיצד שני אחים
מיוצאי מצרים שהיו לה'
להם בנים בבאי הארץ לזה
אחד ולזה שלשה האחד
נטל חלק אחד והשלשה ה'
נטלו שלשה. שנ' לאלה ה'
תחלק הארץ. חזרה נחלתן
אצל אבי אביהן וחלקו הכ'
הכל בשוה והוא שנ' לשמות
מטה אבותם ינחלו שאחר
שנטלו הבנים חלקוה לפי ה'
היוצאות לפי יוצאי מצרי'
ואלו והחזירוה חלקוה לא
למנין יוצאי מצרים אלו ה'
היו נוטלין אלא הראובנה.
אלא שני חלקים על פי הגו'
הגורל היה ודבר כמו שפ'
שפירשתי למעלה. מגיד
שנחלקה ברוח הקודש.
וכן הוא או' ויתנו לכלב את
חברון על פי ייי. ואו' על פי
ייי נתנו לו את העיר אשר
שאל. ממטות אבותם ינחלו
גרים ועבדים. אלה משפחו'
לוי. חסר כאן משפחת הש'
השמעי והעוזיאלי. ויקהת
את יוכבד. אשר ילדה אותה
ללוי במצרים. ילדתה במצרי'
ואין הורתה במצרים. כשנ'
כשנכנסו בתוך החומה יל'
ילדתה והיא הנכנסת ואי'
ואמרין שבעים שהרי נפ'
כפרטן אי אתה מוצא את

אלא עשרים ותשע. כי לא
התפקדו בתוך בני ישראל
להיות עימהן בני עשרים
שנה. זה טעם כי לא נתן
להם נחלה והנמנים בני
עשרים היו בני נחלה שנ'
איש לפי פקודיו יתן נחל'
נחלתו. ובנחלה לא היה א'
איש. אמר על הנשים לא
נגזרה גזרת המרגלים לפי
שהן היו מחבבות את ה'
הארץ. האנשים אומ' נתנה
ראש ונשובה מצרימה. וה'
והנשים אומרות תנה לנו
אחוזה. לכך נסמכה פרשת
בנות צלפחד לכאן. למש'
למשפחות מנשה בן יוסף.
למה נאמ'. והלא כבר נא' בן
מנשה. אלא לומר לך יוסף.
חיבב את הארץ והעלית'
את עצמותי'. ובנותיו מח'
מחבבות את הארץ. ולל'
וללמדך שכולם היו צדיקי'.
שכל מי שמעשיו ומעשה
אבותיו סתומים ופרט לך
הכת' באחד מהן לשבח ה'
לשבח הרי זה צדיק בן צד'
צדיק. ואם יחסו לגנאי ה'
כגון בא ישמעאל בן נתניה
בן אלישמע בידוע שכל
הסתרים שאו רשעים היו.
מחלה ונעה וג'. ולהלן הו'
הוא או'. ותהיינה מחלה
תרצה וג'. מגיד שכולן ש'
שקולות זו כזו. לפי שינה
את סידרן. לפני משה
ולפני אלעזר. איפשר אם
משה לא ידע אלעזר יודע.
אלא סרס המקרא ודרשהו
דברי ר' יאשיה. אבא חנן
משום ר' אליעזר או' בבית
המדרש היו יושבין ועמדו
לפני כולן. והוא לא היה וג'.
לפי שהן באות לומר בח'

בחטאו מת. נסתלקו לומר
לא בחטאיו והתלוננים ולא
בעדת קרח שהיתה על ייי.
היה אלא בחטאיו לבדו.
ולא החטיא אחרים עמו ש'

ר' עקיבא אומ'

הרי היה מקושש ור' שנ'
שמעון אומ'. מן המעפילים
היה. למה נגרע שם אבינו
וג'. אינו בדין אם בן עמרות
ומה אין הנקבות חשובות
ודע התקנת אומרינו לבנ':
כי אין לו בן. הא אם היה
לו בן לא היינו תובעות כלום
מגיד שחכמניות היו. ויק'
ויקרב משה את משפטן
נתעלמה ממנו הלכה. וכש'
וכיון נפרע ממנו על שנטל
עטרה לומר והדבר אשר
יקשה מכם תקריבון אלי.
לא ראויה היתה פרשת
נחלות ליכתב על ידי משה
אלא שזכו בנות צלפחד
ונכתבה על ידן. כן בנות צ'
צלפחד דוברות. יפה תבעו
אשרי אדם שהקב"ה מודה לד'
לדבריו. נתן תתן. שני חלקי'
חלק אביהן שהיה מיוצאי
מצרים וחלקו עם אחיו בנ'
בנכסי חפר. ר' או' נתן תתן ז'
שנטלו בעבר הירדן וקרבו
לפני יהושע לאמר צוה ייי
ייי ביד משה וג'. אף יעקב
ראה שנוטלות ואינן ואין
שנ' בנות צעדה עלי שור.
זה הירדן שעשה למשה
כחומה שלא לעבור ומהלך
ליוסף. בנותיך נוטלות ואינן
ואינן ת'. והעברת. לשו'
עברה. כמי שאינו מניח בן
ליורשו. ר' או' על שם שהכת'
מעברת נחלה ממטה לשב'
לשבט שכנה ומנוה יורשין

היו ואם היה
בתוך העדה
הנועדים על ייי
בעדת קרח לא היה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

בן בנות צלפחד [illegible]
[illegible] כתובה פרשה לפני [illegible]
[illegible]
של משה

אותה׳ וכן והעברתם את
נחלתו לבתו׳ כבעל הוא אומ׳
ונתתם׳ ובבת הוא אומ׳ וכו׳
והעברתם׳ לשאר הקרוב
אליו ממשפחתו׳ ואין משפ׳
משפחה קרויה אלא משפ׳
האב׳ ורבותינו
דרשו
וירש אותה׳ הכתוב יורש את
אשתו בקבר׳ לחקת משפט
מלמד שהנחלות מתגלגלות
בדיינין׳ ת״ל׳ על פי ה׳
העברים אלה נסעה לכאן
כיון שאמ׳ הק׳ נתן תתן לה׳
להם אמ׳ אותי עתה המקום
להנחיל שאין התורה הגו׳
הגזירה ואכנס לארץ אמ׳
לו הק׳ גזירתי במקומה עו׳
עומדת׳ ר״א כיון ש
שנכנס משה
לנחלת בני גד ובני ראובן
שמח׳ אמ׳ כמדומה שהת׳
שהותר נדרי׳ משל למלך
שגזר על בנו שלא יכנס ל
לפתח פלטין שלו׳ נכנס לש׳
לשער והוא אחריו נכנס
לחצר והוא אחריו נכנס
לטרקלין והוא אחריו כיון
שבא ליכנס לפלטין לקיטון
אמ׳ לו בני מכאן ואילך אס׳
אתה אסור׳ כאשר נאסף
אהרן אחיך׳ מגיד שנת׳
שנתאוה משה לאיתתו
של אהרן׳ ר״א אין ?
אתה טוב ואינו
על אשר לא קדשתם׳ הא
אם קדשתם לא הגיע זמ׳
ליכנס ליפטר׳ בכל מקום
שכתב מיתתן כתב סרח׳
סרחונן׳ לפי שגזירה גז׳
על דור המדבר למות במ׳
במדבר בעון שלא האמינו
לכך ביקש משה שיכתב
סרחונו כדי שלא יאמרו

אף הוא עם המורים היה׳
משל לשתי נשים שלוקו
בבית דין אחת קלקלה וכו׳
ואחת אכלה פגי שביעית
כך אמ׳ כיון בכל מקום וכו׳
מיתתן הזכיר סרחונן כ׳
להודיע שלא היתה בהן
אלא זו בלבד׳ הם מי מריב׳
קדש׳ הם לבדם אין בהם
עון אחר׳ ר״א הם ש
שהמרו מים׳
הם שהמרו במרה׳ הם
עצמם המרו במדבר צין׳
וידבר משה אל ה׳ וגו׳ לה׳
להודיע שבחן של צדיקי׳
כשנפטרין מן העולם הם
מניחין צורכיהן ועוסקין
בצורכי ציבור׳ לאמר׳ אמ׳
לו השיבני אם אתה ממנה
להם פרנס אם לאו׳ יפקד
וגו׳ כיון ששמע משה
שאמ׳ לו הק׳ תן נחלת
צלפחד לבנותיו׳ אמ׳ הגיע
שעה שאתבע צרכי ש
שירשו בני את גדולתי׳ אמ׳
אמ׳ לו הק׳ לא כך עלתה ד
במחשבה לפני כדי הוא
יהושע ליטול שכר שימ׳ שלא מנו
שימושו אין היה׳ זהו
שאמ׳ שומר תאנה
יאכל פריה׳ אלהי הרוחו׳
למה נאמ׳ אמ׳ לפניו רבונו
של עולם גלוי לפניך דע׳
דעתו של כל אחד ואחד
ואינן דומין זה לזה ומנה׳
עליהם מנהיג שיהיו סו׳
סובל כל אחד לפי דעתו׳
אשר יצא לפניהם ר״א
כדרך מלכי האומות שי׳
שיושבין בבתיהם ומש׳
ומשלחים חיילותיהם למל׳
למלחמה׳ אלא כמו שעש׳
שעשיתי אני שנלחמתי
בסיחון ועוג שנ׳ אל תירא

אותו׳ וכדרך שעשה יהוש׳
וילך יהושע אליו ויאמר
לו הלנו אתה וגו׳ וכן כדוד
כי הוא יוצא ובא לפניהם
יצא בראש ויכנס בראש׳
אשר יוציאם בזכותו ו׳
ואשר יביאם בזכותו׳
ר״א ואשר יביאם שלא
תעשה לו כדרך ש
שאתה עושה לי׳ שהוצ׳
ומכניסן לארץ׳ קח לך קחנו
בדברים׳ ואשר לך שופט לה׳
להנהיג בניו של מקום לך
את שהבדוק לך את זה
אותה מכיר׳ אשר רוח בו׳
אשר שיכול להלך
כנגד רוחו של כל אחד וא׳
ואחד׳ וסמכת ידך עליו ת׳
תן לו תורגמן ודורש בחי׳
בחייך שלא יאמרו עליו ל׳
לא היה לו ראש להרים בח׳
בחיי משה׳ וצוית אותו על
ישר׳ ידע שטרחנים הם
וסרבנים הם׳ על מנת ש׳
שתקבל עליך׳ ונתתה מהודך
זה קירון עור פניו׳ מהודך
ולא כל הודך׳ נמצינו למדי׳
פני משה כחמה ופני יה׳
יהושע כלבנה׳ למען ישמ׳
ישמעו כל עדת בני ישר׳
שיהו נוהגין בו כבוד ויראה
כדרך שנוהגין בך׳ ולפני
אלעזר הכהן יעמד׳ הרי
שאלתך ששאלת שאין
הכבוד זז מבית אביך ש׳
שאף יהושע צריך הוא לא׳
לאלעזר׳ וכל העדה סנהדרי׳
ויקח את יהושע׳ לקחו
בדברים והודיעו מתן שכר
פרנסי ישר׳ לעולם הבא׳
ויסמוך את ידיו׳ עשאו כ׳
ככלי מלא וגדוש שהיה
חסידו׳ את ידיו׳ בעין יפה
יותר ממה שנצטוה שהק׳

ייה׳ לו וסמכת את ידך וג׳
והוא עשה בשתי ידיו ש׳
כאשר דבר ייי׳ ביד משה
ההוד׳ נתן מהודו עליו ש׳
צו את בני ישר׳ וזה אמור
ומצוה יפקד ייי׳ וג׳ ייה׳ לו
הק׳ עד שיראה מי שיבוני על
בני צו את בני על׳ משל
לבת מלך שהיתה נפטרת
מן העולם והיתה מפקדת
לבעלה על בניה כו׳ כדאית
בספרי׳ קרבני זה הדם׳ לח׳
לחמי אלו אימורים׳ וכן
הוא אומ׳ והקטירם הכהן
המזבחה׳ לחם אשה׳ לח׳
לחמי סעודתי׳ מנו עבר
לחם רב׳ לאשי׳ התמים ש׳
לאש מזבחי׳ תשמרו׳ ש׳
שיהו כהנים ולוים וישר׳
עומדים על גביו׳ ומכאן ש׳
למדו ותקנו המעמדות׳
במועדו׳ כל יום הוא ומש׳
מועד התמידין ומורית
להם׳ מותרה לבר׳ שנים
ליום כפשוטו׳ ועיקרו בו
לאמר שיהו שוחטין כנגד
היום תמיד של שחר׳ מב״מ
מערב ושל בין הערבים
במזרחו של טבעות׳ את
הכבש האחד וג׳ ועשו׳ ש׳
שכבר נאמ׳ בפרש׳ ואתה
תצוה וזה אשר תעשה
וג׳ היא היתה מותרת לה׳
לאחר המילואים׳ ומכאן ע׳
שיוה לדורות׳ סלת למנחה
מנחת נסכים׳ העשויה ש׳
בהר סיני׳ הקיש עולת תמ׳
תמיד לעולת הר סיני מה
מותה שקרבה לפני מתן ש׳
תורה שבכת׳ בה׳ ויתן במג׳
במנגנות׳ ולומר שטעונה
על׳ בקדש הסך׳ על המזב׳
יתנסכו נסך שכר׳ יין המש׳
המשתכר׳ פרט ליין מגתו׳

ריח ניחח׳ רוח נחת לפני
שאמרתי ונעשה רצוני׳
עולת שבת בשבתו׳ ולא
עולת שבת בשבת אחר׳
אחרת׳ הרי שלא הקריב
בשבת זו שומעני יקריב
שתים לשבת הבאה׳ ת״ל
בשבתו׳ מגיד שאם עבר
יומו בטל קרבנו׳ על עולת
התמיד׳ אלו נוספים לבד
מאתם שני כבשים של
עולת התמיד׳ ומגיד ש׳
אין קריבין אלא בין שני
התמידים׳ וכן כל המוספי׳
באומר על עולת התמיד׳
להלמוד זה׳ ושלשה עש׳
עשרונים׳ כמשפט נסכי
פר׳ שכן קטנין בפרשת
נסכים׳ זאת עולת חדש ש׳
בחדשו שאם עבר יומו ש׳
בטל קרבנו׳ ושוב אין לו
תשלומין׳ ושעיר עזים כל
שעירי המוספין אין לה׳
לכפר על טמאות מקדש
וקדשיו׳ הכל מה שאמו׳
במסכת שבועות׳ ונש״ו
ונשתנה שעיר ראש חד׳
שנ׳ בו לייי׳ חטאת לאמר
שמכפר על שאין בה ידי׳
ידיעה לא בתחילה ולא
בסוף׳ שאין מכיר בחטאו
אלא הק׳ לבדו׳ ושאר המו׳
השעירים אמרים מותן׳

ובמדרש

באגדה׳ אמ׳ הק׳ הביאו ש׳
עלי׳ כפרה שמיעטתי את
הירח׳ כל מלאכת עבודה
אפילו מלאכה הצריכה
לכם׳ כגון דבר האבד המות׳
המותר בחול המועד אסו׳
אסורה ביום טוב׳ פרים׳
כנגד אברהם׳ אילים כנגד
יצחק׳ כבשים כנגד יעקב׳
והכבשים המריד יעקב׳ ש׳
כן ראיתי ביסודו של ר׳ מש׳
משה הדרשן׳ מנחה העשו׳
שאין יהו טוחנין והולכין
בפרי החג׳ ובמים הנכרים
חג שבעות קרוי בכורי ש׳
קציר חטים׳ על שם שתי
הלחם׳ שהן ראשונה למ״ג
למנחת חטים הבאה מן ש׳
החדש׳ מלבד עולת החדש׳
מוספי ראש חדש שהוא
ביום ראש השנה׳ מלבד
חטאות הכפורים׳ שעיר
הנעשה בפנים האמור ש׳
באחרי מות׳ שגם הוא
חטאת׳ ועולת התמיד ומ׳
ומלבד עולת התמיד תעש׳
עולות האלו׳ פרי החג שב׳
שבעים הם כנגד שבעים
אומות ומתמעטים והול׳
והולכים׳ סימן כליה הוא
להם׳ ובימי המקדש היו ש׳
מגינן עליהם מן היסורין׳
והכבשים כנגד ישראל
שנקראו שה פזורה׳ והם
קבועים׳ ומניינם תשעים
ושמונה׳ לכלות מהן צ״ח
קללות שבמשנה תורה ש׳
בשיני נסכיר ונסכיהם ב׳
בששי ונסכיה׳ בשמיני ש׳
כמשפטם׳ הרי מ״ם יו״ד מ״ם
רמז מים׳ ומכאן למדנו לה׳
לניסוך המים מן התורה
בחג׳ עצרת תהיה לכם ש׳
עצורים בעשיית מלאכה
לכם׳ להנאתכם׳ ראויה הי׳
היתה זו להיות סוף חמש׳
חמשים בעצרת אחר הפ׳
הפסח׳ ומשלה משל׳ ש׳
חורג׳ עד לעשותה כעוד
מעודה שם יומי כשבוע׳
דפסח כתוב לייי׳ אלהיך ש׳
ואותו יום עצרים ירעלם
בסוף׳ שאחתכם׳ ויקרא

קדש לשמו׳ על ז
זה יסד הקליר ז
טוב בשמיני לך
שמרת יחד בעמ׳
בשמיני ממך נג
בעצרת ה׳

ר״א עצרת. עצרו מן
מליצות. ואומר
שטעון לינה. ומדרשו
באגדה. מכל לפי ימות הר
הרגל הקריבו כנגד האומות
וכאין ללכת. אמ׳ המקום
בבקשה מכם עשו לי סע׳
סעודה קטנה כדי שאה׳
שאהנה מכם. פר אחד
איל אחד. אילו כנגד ישר׳
התעכבו לי עוד מעט לה׳
לשון חבה הוא זה. כבנים
הנפטרים מאביהם והוא
אומר להם קשה עלי פרי׳
פרידתכם עכבו לי עוד
יום אחד. משל למלך עש׳
שעשה סעודה וכו׳ כדת
כדאית במסכת סוכה
ובתנחומא. ולמדה תורה
דרך ארץ שמי שיש לו
אורח יום ראשון יאכילנו
פטומות. למחר יאכילנו
דגים. למחר בשר בהמה.
למחר קיטנית. למחר ירק
פוחת והולך כפרי החג׳ ז
אלה תעשו במועדיכם. ז
דבר קצוב לחובה. לבד
מנדריכם. אם באתם לידור
קרבנות ברגל ורשות היא
מרכם. או נדרים ונדבות
שנדרתם כל השנה הקרי׳
הקריבום ברגל. שמא יק׳
יקשה לו לחזור ולעלות
לירושלם להקריב נדריו
ונמצא עובר בבל תאחר
ויאמר משה אל בני ישר׳
הפסיק העניין דברי ר׳ י׳
ישמעאל לפי שעד כאן

דבריו של מקום. ופרשת
נדרים מתחלת בדיבורו
של משה. הוצרך תחילה
לומ׳ שאמר משה לאמרה
לפרשה זו לישראל. שאם
לא כן יש במשמע שלא
אמ׳ להם אלא בפרשת
נדרים התחיל את דבריו׳

חסלת

פנחס בן אלעזר

ומפטירין בריש ספר
ירמיה דברי ירמיהו
ויש מקומות שמפטירין מן
באליהו ויד יי׳ היתה אל אליהו

משה אל ראשי המטות
חלק כבוד לנשיאים ללמ׳
ללמדם תחילה ואחר כך ז
לישר׳ ומניין שאף שאר
הדברות כן ת״ל וישבו אל׳
אליו אהרן וכל הנשיאים׳
וידבר משה אליהם ואח׳
ואחרי כן נגשו כל בני יש׳
ישראל ומה ראה לאמרה
כאן ללמד שהפרת נדרים
ביחיד מומחה. ואם אין
יחיד מומחה מפר בשל׳
בשלשה הדיוטות. או ז
יכול שלא אמ׳ פרשה זו ז
אלא לנשיאים בלבד נאמ׳

כאן זה הדבר ונאמר במש׳
בשחוטי חוץ זה הדבר. מה
מה להלן לאהרן ולבניו ול׳
ולכל ישראל שנ׳ דבר אל
אהרן וג׳ אף זו נאמרה לכ׳
לכולן. זה הדבר. משה נת׳
נתנבא בכה אמר יי׳ כחצ׳
כחצות הלילה. והנביאים
נתנבאו בכה אמר. מוסף
עליהם משה שנתנבא
בלשון זה הדבר. ד״א זה
הדבר מיעוט הוא שהח׳
שהחכם בלשון התרה
והבעל בלשון הפרה כל׳
כלשון הכתוב. אין ואם
חילפו אין מותר ואין מ׳
מופר. נדר. האומר הרי
עלי קונם שאיני אוכל או
שאני עושה דבר פלוני.
יכול אפילו נשבע שיאכ׳
שיאכל נבלות אני קורא
עליו ככל היוצא מפיו יע׳
יעשה ת״ל לאסור איסר.
לאסור את המותר ולא
להתיר את האיסור. לא יח׳
יחל דברו. לא יחלל. לא יע׳
יעשה את דבריו חולין. ז
בית אביה. ברשות אביה
ואפילו אינה בביתו. בנע׳
בנעוריה. ולא קטנה ולא
בוגרת. שהקטנה אין נד׳
נדרה נדר והבוגרת אינה
ברשות אביה להפר נדריה.
ואיזו היא קטנה׳

אמרו רבותינו

בת אחת עשרה שנה
ויום אחד נדריה נבדקין
אם ידעה לשם מי נדרה
לשם מי הקדישה נדרה
נדר. בת שתים עשרה
ויום אחד אינה צריכה
לבדוק. ואם הביאו אביה
אותה. אם ומע אומרת אין

הנדר כלום׳ שהיפר לה הב׳
הנאה זו אינו יודע והא הי׳
האיש כשהוא אומ׳ אם בי׳
ביום שמוע אישה יניא
אותה והיפר. הרי אומר
הנאה לשון הפרה. ופש׳
ופשוטו לשון מניעה וכ׳
והפרה וכן ואת תנואתי וכ׳
וכן שאין ראש אל יניא וכ׳
ראשי. וכן וידעתם את
תנואתי. את אשר פרתם
מעלי. וה׳ יסלח לה. במה
הכת׳ מדבר באשה שנדרה
ושמע בעלה והיפר לה וכ׳
והיא לא ידעה והיא עב׳
עוברת על נדרה ושותה
יין ומטמאה למתים זו
היא שצריכה סליחה וכ׳
ומה שהוא מופר ואם
המופרים צריכין סליחה
קל וחומר לשאינן מופרין
ואם היו תהיה לאיש זו
ארוסה. או אינו אלא נש׳
נשואה. כשהוא אומ׳ ואם
בית אישה נדרה. הרי
נשואה אמור. וכאן באר׳
בארוסה. ובא ללמד בה
שאביה ובעלה מפירין וכ׳
נדריה. היפר האב ולא הי׳
היפר הבעל. היפר הבעל
ולא היפר האב הרי זה אי׳
אינו מופר. ואין צריך לו׳
לומר אם קיים אחד מהם
ונדריה עליה. שנדרה כב׳
בבית אביה ולא שמע וכ׳
כהן אביה ולא הופרו ולא
הוקמו. ושמע אישה וג׳
הרי לך שאם קיים הבעל
הרי הוא קיים. ואם הפר
יפר. יכול אפילו לא היפר
האב ת״ל בנעוריה בית אבי׳
כל שבנעוריה רשות אביה
הוא. כל יוצר יוצרה על
נפשה יקום עליה. לפי וכ׳

שאשה לא ברשות האב
ולא ברשות הבעל. ובאלמ׳
ובאלמנה אין המשואין וכ׳
הכת׳ מדבר. אלא כגון האב
האירוסין את הבעל נת׳
נתרוקנה הרשות לאב וכ׳
ואם בית אישה נדרה. כב׳
בנשואות הכתוב מדבר
כל נדר וכל שבועת איסר
וג׳. לפי שאמ׳ שבעל מי׳
מיפר יכול כל נדרים במש׳
במשמע ת״ל לענות נפש
אינו מיפר אלא נדרי ענ׳
עינוי נפש בלבד. והן מ׳
מפורשין במסכת נדרים.
ואם אל יום. שלא תאמר
מעת לעת. לכך נא׳ מיום
אל יום. ללמדך שאין מי׳
מיפר אלא עד שתחשך.
ואחרי שמעו. אחר ש׳
ששמע וקיים. שאם
יאמר בו ואחר והיפר לה
אפילו בו ביום. ונשאת
עונה. הוא ומכנס תחתי׳
תחתיה. למדנו כאן שה׳
שהגורם תקלה לחבירו
הוא נכנס תחתיו לכל
עונשין. אלה החוקים
ולא אלה המצות של
שהמצות נכנסו לדבר
ומחוות יריות שהיו יר׳
ירידים מהם שהיו ישר
שואלין אותן שלא כאמור
אליו ואל תתגר בם ואל
מלחמה. יכל ואחרים נב׳
נתעברו על ריב לא להם.
לא ומפני שהיו פירות
טובות שיש לו להוציא
מהם. וידבר משה וגו׳ וכ׳
יו״ע״פ ששמע שמיתתו
תלויה בדבר עשה בשמ׳
בשמחה ולא איחר. החל׳
החלצו. כתרגומו לשון
חלוצי צבא מזוינים וכ׳

אנשים. צדיקים. וכן בחר
לנו אנשים. וכן אנשים חכ׳
חכמים וידועים. נקמת ישר׳
שהעומד כנגד ישר׳
כאילו עומד כנגד הקב״ה.

ומדרשו

הכל אומ׳ נקם נקמת בני וכ׳
ישר׳. ומשה אומ׳ נקמת
ייי. אמ׳ לפניו אנו רודפין
בנו ולא שונאין אותנו
אלא בשביל תורה ומצות
שנתת לנו. ת״ל. אלף וכ׳
למטה אלף למטה. וכתי׳
וימסרו מאלפי ישר׳ אלף
למטה. הרי ג׳ אלפים לכל
שבט. יב׳ אלף למלחמה. יב׳ אל׳
לתפילה. יב׳ לשמור את וכ׳
הכלים. הכל אומ׳ נקם אותה
בעצמך והוא משלח אח׳
אחרים. שנ׳ וישלח אותם
משה. אלא על ידי שגדל
במדין חדל לו. במדין ושמ׳
דשתית מיניה לא תשדי
ביה קלא. ת״ל. אלף ממט׳
מטות ישר׳. להכות שבט
לוי. וימסרו. להודיעך כמ׳
שבחן של רועי ישראל
כמה הן חביבין על ישר׳.
עד שלא שמעו במיתתו
מהו אומ׳. עוד מעט וסקל׳
וסקלוני. משששמעו שמ׳
שמיתתו משה תלויה במ׳
בנקמת מדין לא רצו לל׳
ללכת עד שנמסרו לכרח
על כרחן. אותם ואת פנחס
מגיד שהיה פנחס שקול
כנגד כולם. ומפני מה הלך
פנחס ולא הלך אלעזר וכ׳
אמ׳ הק׳ מי שהתחיל במצ׳
במצוה שהרג את כוזבי
יגמור. ד״א שהלך
לנקום נקמת יוסף אבי׳
אמו שנ׳ והמדנים מכרו

אומו׳ ומצינו שהיתה אמו
של פנחס ושל יוסף. שנ׳
מבנות פוטיאל׳ מזרע׳ י״ת
יתרו שפיטם עגלים לע״ז .
ומז׳ ומזרע יוסף. שפי׳
שפיטפט ביצרו׳ ד״א ש״מ
שהיה משוח מלחמה׳ ו״ה
וכלי הקדש׳ זה הארון וה״מ
והציץ׳ שהיה בלעם עושה
ומפריח את מלכי מדין כ״מ
בכשפים׳ והיה ציצו פורח
עמהם הראה להם את ה״
הציץ שהש״ם חקוק בו ו״ה
והם נופלין לכך נ׳ על
חלליהם במלכי מדין שנ׳
שנופלין על החללים וכן .
הלויים׳ וכן בבלעם כת׳ על
חלליהם׳ ביהושע׳ בידו׳ .
ברשותו׳ וכן ויקח את כל
ארצו מידו׳ חמשת מלכי
מדין׳ וכי אומ׳ מלאה שח״
שחמשה מנה הכת׳ ומה
הוזקק לומ׳ חמשת ששוו
כולם בעצה ושוו כולם .
בפורענות׳ בלעם הלך לשם
לשם ליטול שכר עשרים
וארבעה אלף שהפיל מישר׳
בעצתו׳ ויצאו ומדין לקר״
לקראת ישר׳ ומשיאין עצ׳
רעה׳ אמ׳ להם אם כשהיית׳
ששים ריבוא לא יכולתם
להם ועכשיו בשנים עשר
אלף אתם באים להלחם .
נתנו לו שכרו ושלם ולא
קפחוהו׳ בחרב הרגו בא
על ישר׳ והחליף אומנתו
באומנותם שאין נושעים
אלא בפיהם על ידי תפילה
ובקשה ובא הוא ותפס
אומנותם לקללם בפיו ו״ה
ואף הם באו עליו והחליפו
אומנתם באומנות האומ׳
האומות שהם באים בח״
בחרב שנ׳ ועל חרבך תחיה׳

טירותם׳ מקום שטירון .
שלהם׳ הם לשון מושב
שרים׳ מרעין חקיהם׳ .
ד״א לשון מושב שריהם
כמו שאתרגם סרני פל׳
פלשתים׳ טירוני פלשתי׳
ויקחו את כל השלל׳ מגיד
שהיו זריזים וצדיקים
ושלמים וכשרים׳ ולא
נחשדו על הגזל לשלוח
יד בביזה שלא ברשות׳ שנ׳
את כל׳ ועליהם מפורש
בקבלה שיניך כעדר וג׳
את ישעי׳ מלחמה שכך
כולם צדיקים שלל׳ הם .
מטלטלין של מלבוש וה״
ותכשיטין כ״הוא ביזת
מטלטלין שדרכן תכשיט
מלקוח׳ אדם ובהמה׳ וכן
בטיקוס שכת׳ שבי ומל
מלקוח׳ שבי באדם ומ״
מלקוח בבהמה׳ ויצאו
משה ואלעזר הכהן לפי
שראו את נערי ישרא׳
יוצאין לחטוף מן הביזה׳
ויקצף משה על פקודי
החיל׳ ממונין על החיל׳
ללמדך שכל סרחון הדור
תלוי בגדולים׳ שיש בידם
כח למחות׳ בדבר בלעם
אמ׳ להם בלעם אפילו אם
אתם כונסין כל האומות
שבעולם אין אתם יכולים
להם שלא תרבו אתם
מן המצריים שהיו שש
מאות רכב בחור׳ בואו
ואשיאכם עיצה׳ אלהיהם
שונא זימה הוא בריתא
בחלק ובסיפרי׳ הן הנה׳
מגיד שהיו כולן מכירין .
אותן זו היא שנכשל בה
פלוני׳ וכל אשה יודעת .
איש׳ ראויה ליבעל׳ ואע״פ
שלא נבעלה׳ ולפני הציץ

העבירום והיו פניה מור״
מוריקות לאותה שהיא
ראויה ליבעל׳ הרגו׳ ומה
חזר ואמר׳ להפסיק הענ׳
הענין׳ דברי ר׳ ישמעאל׳
שאם אומ׳ קורין הרגו כל
זכר בטף וכל אשה יודעת
איש וכל הטף בנשים׳ אומ׳
אשה יודעת איש אנו להר״
להרוג עם הזכרים אנו לה״
להחיות עם הטף׳ לכך נאמ׳
הרגו׳ מחוץ למחנה׳ שלא
יכנסו לעזרה׳ כל הורג נפש׳

ר׳ מאיר אומ׳

בהורג בדבר המקבל טומ׳
טומאה הכתוב מדבר׳ ולי׳
וללמדך כיון שהכלי מטמ׳
מטמאין אדם כחיבורי המ׳
המת׳ כאילו נגע במת ע״ה
עצמו אף אפילו ורק בו .
והרגו׳ ת״ל וכל נוגע בחלל
הקיש הורג לנוגע מה
נוגע על ידי חיבור׳ הת״
תתחטאו׳ במי נדה׳ כדין
טמאי מתים׳ שאין לדברי
האומ׳ קברי גוים אינן מט״
מטמאין באהל שנ׳ ואתנה
צאני צאן מרעיתי אדם
אתם׳ ט׳ מורת הוא שה״
שהגוים מטמאין במגע
ובמשא׳ שלא נאמר אדם
אלא לענין טומאת אה״
אהלות שנ׳ אדם כי ימות
באהל׳ אתם ושביכם לא
שהגוים מקבלין טומאה
וצריכין הזאה׳ אלא מה
אתם בני ברית אף שביכם
כשיבאו לברית׳ ומשאו .
צריכין הזאה׳ וכל מעשה
עזים׳ להביא כלי הקרנים
והטלפים והעצמות׳ ויאמר
אלעזר הכהן׳ לפי שבא מ״
משה לכלל כעס בא לכלל .

טעות. וכן כשיצאו מן הס'
המורים אף את הפלע' ב'
על ידי נעם טעה. ואשר
עשה אלא הלה ההוראה כמ'
ברכו' אך את הזהב וג' וא'
ראב"ע שלא הזהיר אלא הנ'
הורה לכם משה אלא על
הלכות טומאה. עד יאש
להזהיר אתכם על הילכות
געולי אוך. לשון ריעשט ב'
טומד אף ממעטים אתם
מלהשתמש בכלים אפילו
אחר טהרתם מטומאת
המת עד שיטהרו מבליע'
מבליעת איסור נבילות.

ורבותינו

ואמרו אך הזהב. לימד שצ'
שצריך להעביר חלודה
שלו קודם שיגעילו ומ'
וזהו לשון אך שלא יהיה
שם חלודה אך המתכות
יהיו כמות שהיו מדבר
אשר יבא באש תעבירו בו
כלום תעבירו באש צריך
תשמישו הגעלתו ומי שמ'
שתשמישו על ידי האור
יגעילנו באור ומי שתשמ'
שתשמישו על ידי כלי
כגון האיספור והאיספלא
ילבנו באור. אך במי נדה
יתחטא לפי פשוטו חיטוי
חיטוי זה לטהרו מטומא'
מטומאות המת. ואו' להם
צריכים הכלים געולי לטה'
לטהרם מן האיסור וחטוי
לטהרם מן הטומאה.

ורבותינו

דרשו שיוצ' להכשירם מן
האיסור הטעון טבילה
כלי מתכות. ומי הנדה
הכתובין כאן דרשו מים
הראויין לטבול בהן נדה.
וכמה הן ארבעים סאה.
אל המחנה. למחנה שכי'
שכינה שאין טמא טען
שילוח ומחנה לויה ומח'
ומחנה ישר' שאין אותו
ראש. קח את חשבון וכו'
וחצית את המלקוח בין ב'
תופשי המלחמה וג' חיצו
לאלו וחיצו לאלו. ויהי
המלקוח יתר הבז וג' לפי
שלא נעשו חרים ואכם
אין המטלטלין אלא מן ה'
המלקוח כתב הלשון הזה'
ויהי המלקוח הבז לכל ב'
חלוקה ולכל אכם שהיה
שוה. על בזות מטלטלין ב'
שבזזו עם העבו אשר לו
ואין בו לכל חלוקה ומס'
מספר הצאן וג' ומחצי'
בני ישר' אשר חצה משה
לעדה והוציאה להם מן
האנשים הנבאים. ותהי'
מחצית העדה כך וכך ב'
ויקח משה וג' הפקודים
הממונים לא נפקד. לא
נחסר. ותרגו' לא שגא אנ'
הוא לשון ארמי חסרון ב'
כמו אנכי אחטינה דהכ'
דהות שגייא ממניינא וכן
יפקד מושבך יחסר מקו'
מושבך איש הרגיל לישב
שם וכן ויפקד מקום דוד
נחסר מקומו שאין איש
יושב שם. עגיל נזמי אזן
כומז דפוס של בית הרחם
לכפר על הרהור הלב של
בנות מדין. עטרות ודיבון
כלן מארץ סיחון ועוג. הן'
האחיכם. לשון תמיה הוא
אמר תמיהון תסירון ותניא'
ותניאון לבב. ואעבור' עכ'
שיהו סבורין שיראתם יר'
יראים מפני המלחמה ל'
ואחרי העריכם והענ' קדש
ברנע. כך שוחה ושותי קדש
היו. הקנזי. הורגו של קנז
היה וילדה לו אמו של כלב
את עתניאל. ויניעם. ויטלט'
ויטלטלם. כמו ונד. לספות
כמו ספו שנה על שנה. עוד
עלותיכם ספו. לשון תוספת
נבנה אוקינו פה. חסים ב'
היו על ממונם יותר מבניהן
ובנותיהם. שהקדימו מקנ'
מקניהם לטפם. אמר להם
משה לא כן עשו העיקר
עיקר והטפל טפל. בנו לכ'
לכם ערים תחלה לטפכם
ואחר כך גדרות לצאנכם
נחלץ חושים. שדיין ומהי'
ומהירים. כמו ימהר שלל ב'
חש בז. ימהר יחישה. ויש'
וישב טפינו בערי מבצר מפני
יושבי' בערי המבצר. שכ'
שכבר עבשיו מעבר הי'
הירדן והלאה. מעבר המז'
המערבי. כי באה נחלתנו
וג' כבר קבלנוה מעבר המז'
המזרחי. לעינינם. תיבה זו
מגזרת ענה ואלפים טלון
שאין בה אלף. ומפסיק בין
עי' לנון. ואלף שכתוב כאן
אחר הנון במקום האלף ב'
של ענה הוא. ויסורו של
ר' משה לאורחי. והיו נקיים
מפיכם. לגמור שקיבלתם
עליכם לעבור למלחמה ב'
עד כבוש החלוק. משה לא
בקש מהם אלא ונכבשה.
ואחר תשובו. והם קיבלו
עליהם עד התנחל ההרי' ב'
הוסיפו להתעכב שבע ש'
שנים שחלקו. וכן עשו ב'
ויאמר בני גד. כולם כאיש
אחד. ויען להם כמו עליהם
ועל תמול ויונה את יואש
ויהושע. כמו ויען יואב לה'
לכם. ואתנו אחוזת נחלתנו.

כלומר וכידינו וכרשותינו
תהי יהוה נחלתינו וע
ועגר הוה עיר ומבני
וגדרות עיין ויתנבו ויות
נעל ומעון ומוספות שכ
נבו ובעל ומעון שמות ע
הם וחין היוושרים קורין
עריהם על שם עו שלהם
וכני ריוכן הסבו יתשמ
לשמות יוחרים וזהו וג
ומוספות שם נבו ובעל וכ
ומעון בגו ומוספות לשם
יוחר ויות שמה בעו כ
בושמה והוין שנם היום
למעלה ויורש כתרגומו
ותריך שתיטת ריש ומש
ומשושת שתי מחלקות
לשון ירושה ולש הורשה
שהוין טירוד ותירוך חו
חותיהם כפרניהון ויקרין
יותהן חוות יויר לפי שכ
שליו היו לו בעיב קריון בכ
בשמו לוטון ויקריו לרכ
נבה ליו ומפיק הי וריותי
ניסודו שלו ומשה לפי שכ
שליו נתקייב לה שם ורכ
לפיכך הוין ופי שמשמש
ומדרשו כיון ליו והמיהם
ומה ידרוש לשתי תיבות
הדומין לה ויומר לה בעו
לבתה לה ביתי

חסלת

ראשי המטות

ומפטירין בירמיה
שמעו דבר יי בית
יעקב וכל משפחות
שמעו דברי יהוה

ומפני בני ישראל לומר
נבתבו המסעות הללו
להודיעך חסדיו של הקב
שיועיל שגזר עליהם לט
לשלשם ולהניעם מוסדי
ליו תיומר שהיו נעים
ומשוטטים ומסע לוכ
ומסע כל יורבעים שנה
ליו היה להם מנוחה ש
שהרי יוין כיון יולין יוכ
יורבעים ושתים ומסעות
עיו ואחן יורבע עשרים
שטלן היו בשנה ריושונ
קודם גזירה ומשפעו וכ
ומשמסף עד שכיון לרכ
לרחמה שמשם נשתלחו
מרגלים שנ ויוחר נפעם
העם ואחיעזה וג וכתיב
בתריה שלח לך יונשיב
וכיון הולו יוו ויסעו ואהכ
ואחיעזה ויחנו ברתמה
לומדת שהוין בוורבי פב
פירון ועוד עיו ואחן שכ
שמונה ומסעות שהיו ב
ליוחר ויתת יוהון להר
ההר עד ערטת מויוכ ב
בשנת היורבעים למצא
שב שלשים ושמונה
שנה ליו נפעו יולו עש
עשרים ומסעות וה ויכ
ויפודו של ר משה

ור תנחומא

דרש בו דרשה יחרת ב
משל למלך שהיה בנו ח
ולה והוליכו למקום רחו

רחוק כדי לרפיותה כיון
שהיו חוורין התחיל יוכ
יוכיו ומונה יות כל המסכ
המסעות יוא לו כיון ישכ
ישנט כיון הקרנו כיון ב
חששת יות ויושך וכו ב
כיד ומשה ויהרן להורכ
להודיעך שנחן שליו יוכ
יוחדו להן ליו ניסע כל ך
כמו שיותנ יוחדים תי
ויכתב ומשה יות ומיצוכ
ומיציותם למסעיהם על
פי יכ לומדנו ומיכון שכ
המסעות הללו נקריו ע
שם הויוחדע וכלן נתנו
כוח הקודש שליו היה
ומשה יודע להזכירם לך
ניוא על פי יכ וכ
ויסעו ומעומסף בחדש
הריושון הויו ומוה ומסע
הריושון עד המסע הכ
היוחרון כי להודיע היכן
היו עתה חונים ויחנו על
הירדן ומכית הישיחת עד
יוכל השטים בערבות מו
ומיוכ ושם ניוחר לן ומה
שניוחר ע בעיניו תי
ומיעים ומקבריס טוחים
ביוכלם כל נכור יופיוו ב
עייור שהיה ומעייר כב
כיד עיור הריושון ניוכ
ניוחך תי ויחנו ברתמ
ברתמיה על טם לשון הכ
הרע של ומרגלים שנ ומה
יתן לך ומה יוסיף לך לעכ
לשון רמייה חעי גבור
שוגים עם גחלי רתמים
וכן שיור המסעות לא
נבתבו יולין על שם ומיוכ
ומיוורעו ולין עלוה בירית
יולו ויות ועל יהרן יול
הרהר על פי יכ ולומד
שות כעשיקה בחרש
החמשי ביוחר לחרש ב

ומצאתי באגדה ביום ב'
ראשון של אב אמ' הקב"ה
למשה לך ואמר לאהרן לפ'
אחיך שהגיע זמנו למות
והעלהו בהר ההר. אמ' משה
משה רבונו של עולם בבק'
בבקשה ממך שאין אני אומר
לו היום אלא למחר. אמ' לו
הק' גם את הדבר הזה אני
עושה. וכיון שחשך ב'
היום ושקעה החמה ישב
משה ובוכה כל הלילה וכו'
הרי משמע שביום שיני
לחודש מת. וכיון שאומר
באחד לחדש. וזה יש הפ'
תימה גדול אם האגדה
מכחשת את המקרא אך
אומר אני לפי שהמקרא
רועה לומ' כיון שנקנס על'
עליו מיתה באחד לחדש
הרי הוא כמת. ולכך נכתב
כאן בחדש החמשי באחד
לחדש. אבל האגדה מפ'
מפורשת כל הענין. ת'
וישמע הכנעני. כיון ליש'
לירדך שמיתת אהרן הפ'
היא השמועה שנסתלקו
ענני כבוד. וכסבור שניתנה
רשות להלחם בישר' לפי'
ולפיכך חזר ונלחם. בעיי ב'
העברים. לשון חורבה רק
וגלים כמו לעי השדה. ועי'
שמו ירושלם לעיים. מבית
הישימות עד אבל השטים
כן לימדך ששיעור מחנה
ישר' שנים עשר מיל.

אמ' רבה בר בר

חנה לדידי חזי לי ההוא
אתרא ג' פרסי. אבל השטים
מישור של שטים אבל שמ'
שמו. כי אתם עוברים וגו'
והלא כמה פעמים כבר
הוזהרו על כך. אלא כך אמ'
להם משה כשאתם עוב'
עוברים את הירדן מכבש
מכבשה על מנת כן הנע'
הנעבד ואם לאו מים באי'
ושוטפין אתכם. וכן מצי'
מצינו שאמ' להן יהושע ב'
עודם בירדן. כדאית'

במסכ' סוטה

והורשתם וגרשתם. מש'
משכיותם כתרגומו. בית
סגדתהון. על שם שהיו
מסככין את הקרקע בה'
ברצפת אבני שיש להש'
להשתחוות עליה בפישו'
ידים ורגלים כדכת' ואבן
משכית להשתחוות ר'
עליה. ומסכותם כתרגו'
מתכתהון. והורשתם את
הארץ. והורשתם אותה
מיושביה. ואז וישבתם
בה. תוכלו להתקיים בה
ואם לאו לא תוכלו להתק'
להתקיים. אל אשר יצא
לו שמה. מקרא קצר הוא
הוא אל מקום אשר יצא
לו הגורל לו יהיה. למטות
אבותיכם. לפי חשבון יוצ'
יוצאי מצרים. ד"א כשנים
עשר גבולים לאפין השב'
השבטים. והיה אשר תו'
תותירו מהם יהיה לרעה.
לשכים בעיניכם. ליתדות
המנקרות עיניכם. תרגום
של יתדות סיכיין ולצנינ'
ולצנינים פותרים בו הפו'
הפותרים לשון מסוכת
קוצים המסוכבת אתכם
לסגר ולכלוא אתכם. ומ'
מוצא יוצא ובא. וצררו ב'
אתכם כתרגומו. ואת הא'
הארץ אשר תפול לכם ב'
וג'. לפי שהרבה מצות ה'
תלויים בארץ שאין נוהגות
בחוצה לארץ הוצרך ל'
לכתוב מצרי גבולי רוחו'
רוחותיה סביב. לומ' לך מן
הגבולים הללו ולפנים הנ'
המצוות נוהגות. תפל לכם
על ידי שנתחלקה בגורל
נקראת חילוקה לשון נפילה.

ובמדרש אגדה

לומ' על ידי שהפיל הקב"ה
שריהם של שבעה אומו'
מן השמים וכפתן לפנ'
משה אמ' לו ראה אין בה'
בהן עוד כח. והיה לכם פ'
פאת נגב. רוח דרומי אשר
מן המזרחי למערב. ואת'
ומדבר צין אשר אצל
אדום. מתחיל ממזרח ומק'
דרומית מזרחית של א'
ארץ ט' עממים המצות
כיצד שלש ארצות יושב'
יושבות בדרומה של א'
ארץ ישר' זו אצל זו. ק'
קצת ארץ מצרים וארץ
אדום כולה. וארץ מואב
כולה. ארץ מצרים מק'
מקצוע דרומית מערבי'
שנ' בפרשה זו ומעצמון נ'
נחלה מצרים והיו תוצא'
הימה. ונחל מצרים היה
מהלך על פני כל ארץ מצ'
שנ' מן השיחור אשר
על פני מצרים. ומפסיק
בין ארץ מצרים לארץ ב'
ישר'. וארץ אדום אצלה
לצד המערב המזרח. ואו'
וארץ מואב אצל ארץ אד'
אדום בסוף הדרום למזרח
וכשיצאו ישר' ממצרים
אם רצה המקום לקרב ב'
את מסעם היה מעבירן
את הנילוס לצד הצפון ב'
ובאין לארץ ישר'. והוא
לא עשה כן. וזהו שנ' ולא

נחם אלהים דרך ארץ פלשתים שהן יושבין על הים במע׳
במערבה של ארץ כנען כעניין שנ׳ כפלשתים יושבי חבל
גוי כרתים. אלא הסיבן והוציאן דרך דרומית אל המדבר והוא
שקראו יחזקאל מדבר העמים. לפי שהיו כמה אומות יושבות
בעבר. והוליכן אצל דרומה מן המערב כלפי המזרח תמיד עד
בואם לדרומה של אדום. ובקשו ממלך אדום שיניחם ליכנס
בארצו ולעבור דרך רחבה ולא רצה. והוצרכו
לסבב את כל דרומה של אדום עד בואם בדרומה של ארץ מו׳
מואב. וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה. והלכו כל דרומה של
מואב עד סופו. ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל
מצר מזרחי שלה לרחבה. וכשכלו את מזרחה מצאו ארץ
ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען והירדן
מפסיק ביניהם. והו׳ שנ׳ ביפתח וילך במדבר ויסב את ארץ
אדום ואת ארץ מואב ויבא ממזרח שמש לארץ מואב. וכבשו
את ארץ סיחון ועוג שהיו בצפונה של ארץ מואב. וקרבו ע׳
עד הירדן והוא כנגד מקצוע צפונה מערבה של ארץ מואב
נמצא שארץ כנען שמעבר הירדן למערב היה מקצוע דרו׳
דרומית מזרחית שלה ארץ אדום. כנה׳

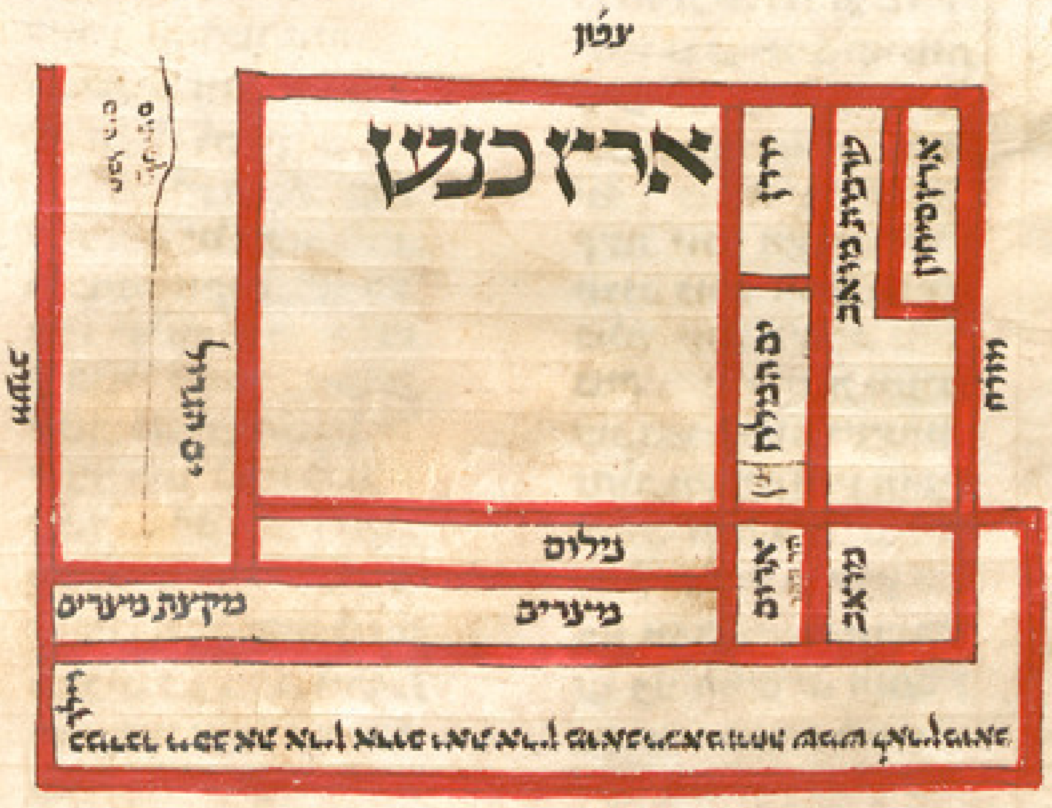

ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים. כל מקום שנ׳ ונסב
או ויצא מלמד שלא היה המיצר שוה אלא הולך ויוצא לצ׳
לחוץ. יוצא המיצר ועוקם לצד צפונו של עולם באלכסון ולצ׳
למערב ועובר המיצר בדרומו של מעלה עקרבים. נמצא מעל׳
עקרבים לפנים מן המיצר. ועבר צנה. אל צין כמו מיצר יורד׳
והיו תוצאותיו קצותיו. בדרומה של קדש ברנע. ויצא חצ׳
חצר אדר. מתפשט המיצר ומרחיב לצד צפון ונמשך שם

באלכסון למערב וכן לו לג׳
לחצר אדר שהתחיל להר׳
להרחיב. ומשעבר קדש ברנ׳
ומשם לעצמון ומשם לנחל
מצרים. ולשון ונסב היה אומר
כאן לפי שכת׳ ויצא חצר
אדר שהתחיל להרחיב מש׳
ומשעבר קדש ברנע ורחב
אותה רצועה שבלטה לצד
צפון היתה מקדש עד עצ׳
עצמון ומשם והלאה נת׳
נתקצר המיצר ונסב לצד
הדרום וכן לו לנחל מצרים
ומשם לצד המערב אל הים
שהוא מיצר מערבה של כל
ארץ ישר׳. נמצא נחל מצ׳
במקצוע מערבית דרומית
והיו תוצאותיו הימה אל
מיצר המערב שאין עוד
גבול נגב מאריך לצד המ׳
המערב משם והלאה. וגב׳
וגבול ים. ומיצר מערבי מה
הוא. והיה לכם הים הגדול
למיצר. והגבול הנסין שבתוך
הים אוג׳ הים מן הגבול והן
איים שקורין איישלש גבול
צפון. מיצר צפון מן הים
תתאו להר ההר שהוא
מקצוע צפונית מערבי׳
וראשו משפע ונכנס לת׳
לתוך הים. ויש מרוחב הים
לפנים הימנו והוא הימנו
תתאו. תשפעו לכם לנטות
ממערב לצפון להר ההר׳
תתאו. לשון סיבה. כמו אל
תיו הריפות ותאוי השער
מקום שקורין אפינטרין׳
שהוא מוסב ומשופע. אל
מהר ההר תסבו ותלכו את
מיצר צפון לצד המזרח
ותפגעו בלבוא חמת. והיו
תוצאותיו התוצאות הגבול
סופי הגבול. כל מקום שנ׳
התוצאות הגבול או המיצר

כולה שם לגמרי ואינו עוד להלן כל זאת ושם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו ומושך להלן
באלכסון יותר מן הרחב הראשון ולענין רחב מירה הראשון קראו מעלות׳ ששם כלתה מתה
וירדה׳ והיו העליות חצר עינן הרי סוף מיצר הצפוני׳ ומעליות חצר עינן מקצוע צפונית
מזרחית׳ ומשם והתאויתם׳ לשון סיבה ונטייה׳ כמו תתאוו׳ שפמה׳ מיצר המזרחי׳ ומשפם
הרבלה ומקדם לעין׳ שם מקום׳ והמיצר הולך במזרחו׳ ובא לו העין לפנים מן המיצר ולארץ ישר׳
הוא׳ וירד הגבול׳ כל שהגבול הולך ומצפון לדרום הוא יורד והולך׳ ומחה אל כתף׳ אל עבר ים כנרת
קדמה׳ שהיה ים כנרת תוך גבול במערבו והגבול במזרח ים כנרת׳ ומשם ירד אל הירדן׳ והירדן
מושך ובא מן הצפון לדרום באלכסון נוטה לצד מזרח ומתקרב לצד ארץ כנען כנגד ים כנרת
ומושך למזרחה של ארץ ישר׳ כנגד כנרת עד שנופל לים המלח׳ ומשם כלה הגבול בתוצאותיו
אל ים המלח׳ שממנו התחלתה מיצר מקצוע דרומית מזרחית׳ הרי סיבבתה אותה לארבע
רוחותיה׳ קדמה מזרחה׳ אל פני העולם שהן במזרח׳ שרוח מזרחית קרויה פנים׳ ומערבית
קרויה אחור׳ לפיכך דרום לימין וצפון לשמאל׳

אשר תנחלו לכם׳ בשבילכם׳ כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו׳ ומחלק נחלת השבט למשפחו
ולגיבורים ובורר לכל אחד חלק הגון׳ ומה שהן עושין יהיו עשוי כאילו עשאום שלוחים׳ ואין יכ
יתכן לפרש לכם זה ככל לכם שבמקרא שאם כן היה לו לכתוב אשר ינחילו לכם׳ ומשמע ינחלו
שהן עצמם הנוחלים׳ לכם׳ בשבילכם ובמקומכם כמו ייי ילחם לכם׳ לנחל את הארץ שיהיו נוחל

והולך ואומר ׳
במקומכם. ואחר אות בני יש׳
ישראל. שאין מקבלין אותה לכם לא׳
ולהלוקותיה. ומגרש רוחב ומקום חלק
חוץ לעיר סביב להיות לעיר לעד. ואין רש׳
׳ רשאין לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לז׳ ל
לז׳ לזרוע זריעה ולא חייתם לא ערכה יוא
אותה סביב ואחריך הרי הוא אומ׳ אלפים הוי כיצד אלפים הוא
עתן ל להם סביב ואתם אלף המגוריים ומגרש והחצ׳ והחיצ׳
והחיצון לשדות וכרמים והקריתם ואין הקריי ד׳ אלא לשון
הפונה זה וכן הוא אומ׳ כי הקרה יי״ אלהיך לפני ׳ ומגיד זה
ומפני גדול הדבר קרוב לעניין שש ערי מקלט ׳ ומגיד שאעפ׳
שהבדיל משה משה בחייו ג׳ ערים בעבר הירדן לא היו קולטות
עד שנבחרו ג׳ שנתן יהושע בארץ כנען ׳ אות שלש הערים
וג׳ אעפ׳ שבירדן כנגד ט׳ שבטים ומיון ואין אלא ב׳ השוות לעי׳
לעניין ערי מקלט שלהם. ושכם וגלעד נפישי רוצחים כת׳
כרמת גלעד קרית סו׳ פעלי און עקובה ודם. ואם כלי ברזל
הכהן. ואין זה ודבר ׳ כהורג בשוגג אלא בהורג במזיד ובא
זה ללמד שההורג בכל דבר עקיד׳ שיהיו בו שיעור כדי להמ׳
להמית שנ׳ כמו אן יושר יש׳ ואותם וההורג דהיינו מיתת רוצח
בה. חוץ מן הגדול שגלוי ׳ ויד׳ לפני המקום שהגדול וחיית
בכל שהוא יוצא ומחט לפיכך ׳ לא נתנה בו תורה שיעור לכת׳
לכתוב יושר יוותה בו. ואם הם׳ המוזר בהורג בשוגג ודבר הרי
הוא יוצא לחוטה או בכל אכן יושר יוותה בה בלא רוצח וג׳ ללמד על
המזורים לועלת שבהורג במזי׳ הכה ודבר כמו אן ידי שיש בה ולא
יד׳ יושר יוותה בה. שיש בה ש׳ שיעור כדי להמית כהרגו לפי
שנ׳ והכה איש את רעהו באב׳ ׳ או ביורה. ולא נתן בה שיעור
יומר אלא יכול כל שהוא ׳ לכך נאמ׳ יושר יוותה בה ואין בכלי
עץ יד וג׳ לפי שנ׳ וכי יכה איש ׳ אות עברו או אות אמתו בשב׳
יכול כל שהוא לכך נאמר בה יושר יוותה בו שיהיו בו כדי להמ׳
להמית. שפעמים בו אפי׳ בתוך ערי מקל׳ בעירה. מתוך נגמרין ׳
מיורב נטתע ביוותם והוא כתבה שהיה סמוך לו ולא היה לו כח
שהות להוזר עליו אין כל אכן יושר ימין בה הכהן בלא רוצח
שלא רוצחו ויפל עליו. מכיון יוותו ההורג דרך עליה יוצאו גלי
דרך ירידה גולה עד מות הכהן הגדול שהוא בין להשרות עמ׳
שכינה בישר׳ ולהאריך ימיהם והרוצח בא לה׳ לסלק את השכ׳
השכינה ולא ולקצר את ימי החיים ואינו כדאי ׳ שיהיו לפני׳
כהן גדול. דין לפני שהיה לו לכהן גדול להתפלל נג׳ שלא תארע
תקלה זו בישר בחייו יושר ושם אותו כשולן הק׳ הקודש ׳
לפי פשט פשוטו מן המקראות הקצרים הוא שלא פירש ׳
והיו׳ משחו. אלא יושר ומשח המושח אותו בשוק
הקב׳ הקדש. ורבותינו דרשוהו מוסב׳ ומות
לה׳ לראיית דברים. ללמד עד ש׳ נג׳
שלא נגמר דינו ומת

כהן

חסלת אלה מסעי"

ויפטירין בירושה שושן דפ"ת בית יעקב

נשלם חומש הפקודים"

בעזרת הא׳ הגדול והנורא
אתחיל ספר משנה התורה

אלה

הדברים׳ לפי שהן דברי תוכח׳
הוכחות ומנה כאן כל המקומ׳
המקומות שהכעיסו לפני
המקום סתם את הדברים הז׳
האלה והזכירן ברמז מפני כב׳
כבודן של ישר׳ אל כל ישראל׳
אילו הוכיח מקצתן היו אילו
שבשוק אומרים הייתם שומ׳
שומעים מבן עמרם ולא השב׳
השיבותם דבר׳ מכך ומכך׳
אילו היינו שומעין היינו מש׳
משיבים אותו׳ לכך כנסן כולן
ואמ׳ להם הרי כולכם כאן כל מי
שיש לו תשובה ישיב׳ במד׳
במדבר׳ לא במדבר היו אלא
בערבות מואב׳ מה״ל במדבר׳ אלא
בשביל מה שהכעיסו במדבר
שאמרו מי יתן מותנו וג׳ בער׳
בערבה׳ ובשביל הערבה שח׳
שחטאו בבעל פעור בשטים׳
בערבות מואב׳ מול סוף׳ ועל
מה שהמרו בים סוף׳ בבואם
לים אמרו המבלי אין קברים
במצרים׳ וכן בנסעם מתוך
הים שנ׳ וימרו על ים סוף׳ וג׳
לישנא אחרינא מול סוף׳ ה
הוכיחן על פסל מיכה שה׳
שהיה עמהן כשעברו בים׳
כדאית׳ באגדה׳ ד״א מול סו׳
סוף׳ שהיו מריבין זה עם זה
ואומרים איני רוצה לעבור
תחילה לים עבור אתה תחי׳
תחילה ואחריך אעבור אני׳
וכו׳ בין פארן ובין תפל ולבן׳

אמ׳ ר׳ יוחנן

חזרנו על כל המקרא ולא
מצינו מקום ששמו תפל
ולבן׳ אלא הוכיחן על הדבר׳
שתפלו על המן שהוא לבן
שאמרו בלחם הקלקל׳ ועל
מה שעשו במדבר פארן ע׳
על ידי מרגלים׳ וחצרות׳ מה
מחלוקתו של קרח׳ ד״א אמ׳
להם היה לכם ללמוד מה שנ׳
שנעשה למרים בחצרות
בשביל לשון הרע ואתם נד׳
נדברתם במקום׳ ודי זהב ה׳
הוכיחן על העגל שעשו בש׳
בשביל רוב זהב שהרבה הק׳
להם שנ׳ וכסף הרביתי להם
וזהב עשו לבעל׳ ולכך יש ב
בזה הפסוק עשרים ושתים
תיבות כנגד עשרים ע׳ ושתים
אותיות שנתנה תורה בהם׳
שכן אמ׳ משה לישר׳ כשעש׳
כשעשיתם את העגל עבר׳
עברתם על כל התורה כולה׳
שכל התורה בכ״ב כאילו עבר
על כל התורה כולה׳ ולכך יש
בזה הפסוק עשרים ושתים
תיבות׳ אחד עשר יום
מחורב׳ אמ׳ להם משה ראו ב
מה גרמתם׳ אין לכם קצרה
מחורב לקדש׳ ואף היא מה׳
מהלך אחד עשר יום׳ ואתם
הלכתם אותה בשלשה ימים׳
שהרי בעשרים באייר נסעו
מחורב שנ׳ ויהי בשנה השני׳
השנית בעשרים וג׳ ובעשרי׳
ותשע בסיון שלחו המרגלים׳
מקדש ברנע׳ צא מהן שלשי׳
שלשים שעשו בקברות ה
התאוה׳ אוכלים את הבשר ח
חדש ימים׳ ושבעה ימים ש
שעשו בחצרות להסגר של
מרים׳ נמצא שלשה ימים הל׳
הלכו כל אותו הדרך׳ וכל כך ה
היתה שכינה מתלבטת בש׳
בשבילכם׳ למהר ביאתכם לא׳
לארץ׳ דרך הר שעיר׳ ובשב׳
ובשביל שקלקלתם הסיב
אתכם סביבות הר שעיר אר׳
ארבעים שנה׳ ויהי בארבעים
שנה׳ בעשתי עשר חדש׳
מלמד שלא הוכיחן אלא סמ׳
סמוך למיתה׳ ממי למד מיע׳
מיעקב אבינו שלא הוכיח
בניו אלא סמוך למיתתו אמ׳
לו ראובן בני אומר לך מפנ׳
מה לא הוכחתיך כל השנים
הללו כדי שלא תניחני ותלך

אמר להם ראו מה גרמתם לכם
שאילו [illegible] דרך הר שעיר
הייתם נכנסים לארץ [illegible]
[illegible] יום ובלבד

ותדבק בעשו אחי׳ ומפני יע״
ארבעה דברים אין מוכיחין אׄ
את האדם אלא סמוך למיתה׳
כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר
ומוכיחו ושלא יהא חברו רואׄ
רואהו ומתבייש ממנו׳ כו׳

כדאית׳ בספרי׳

וכן יהושע לא הוכיח את ישר׳
אלא סמוך למיתה וכן שמואל
הנני ענו בי׳ וכן דוד את שלמה
בנו׳ אחרי הפתח׳ אלא משה
אמ׳ אני מוכיחן קודם שיגיעו׳
לכניסת הארץ אמ׳ אם
לוה עלינו ואם הטיבלנו
ארץ בני אלא לקנתר ולמצא
עלילה שאין בו כח להכניסנו
לארץ׳ לפיכך המתין להם עד
שהפיל סיחון ועוג לפניהם וכׄ
והורישם את ארצם ואחר כך
הוכיחם׳ סיחון אשר יושב כׄ
בחשבון׳ אמר אם היה סיחון כׄ
קשה והיה יושב בחשבון הכׄ
היה קשה שהמדינה היתה
חזקה׳ ואלו היתה עיר אחרת
וסיחון שרוי בה היתה קשה
שהמלך היה חזק על אחת כ״
כמה וכמה מלך קשה ומדינה
קשה׳ אשר יושב בעשתרות׳
המדינה קשה והמלך קשה׳ כׄ
עשתרות׳ היא לשון עוקין כׄ
וקושי׳ כמו עשתרות קרנים׳
ועשתרות והן עשתרות קרנ׳
שהיו שם רפאים שהכה אמׄ
אמרפל׳ שנ׳ ויכו את רפאים
בעשתרות קרנים׳ ועוג נמלט
מהם׳ הוא שנ׳ ויבא הפליט׳ כׄ
ואומר כי רק עוג מלך הבשן כׄ
נשאר מיתר הרפאים׳ באדרעׄ
באדרעי׳ שם המלכות הואיל׳
הואיל כמו הנה נא הואלתי׳ כׄ
באר את התורה בשבעים לשׄ
לשון פירשה להם׳ רב לכם שׄ
שבת בהר הזה׳ כפשוטו ויׄ

ריש מדרש

הרבה לכם גדולה ושכר על
ישיבתכם בהר הזה׳ עשיתם
משכן ומנורה וכלים קבלתם
תורה ומניתם לכם סנהדרין
שרי אלפים ושרי מאות׳ פנׄ
פנו וסעו לכם׳ זה דרך ערד
וחרמה׳ ובאו הר האמורי׳ כמ׳
משמעו׳ ואל כל שכניו׳ עמׄ
עמון ומואב׳ והר שעיר׳ בעׄ
בערבה׳ זה מישור של יער׳ כׄ
בהר׳ זה הר המלך׳ בשפלה׳
זו שפלת דרום׳ ובנגב ובחוף׳
הים זה אשקלון ועזה וקׄ
וקיסרין וכו׳

כדאית׳ בספרי׳

ועד הנהר הגדול׳ ומפני שנׄ
שנזכר עם ארץ ישר׳ קורהו
גדול׳ משל הדיוט אומר עׄ
עבדין דמלכין מלכין׳ הדבק
לשחור וישתחוו לך׳ קרב לׄ
לגבי דהינא ואידהן׳ ראה
נתתי׳ בעיניכם אתם רואים
איני אומר לכם מאומר ומשׄ
ומשמועה׳ באו ורשו׳ אין כׄ
מערער בדבר׳ ואינכם צריכין
למלחמה׳ אלו לא שלחתם
מרגלים לא היו צריכין כלי זין׳
לאבותיכם׳ למה הזכיר שוב
לאברהם ליצחק וליעקב׳ אלׄ
אלא אברהם כדי לעצמו׳ יצׄ
יצחק כדי לעצמו׳ יעקב כדי
לעצמו׳ ואומר אליכם בעת
ההיא׳ ומהו לאמר׳ אמ׳ להם
מש׳ משה לא מעצמי אני אׄ
אומר לכם אלא מפי הקב״ה׳
לא אוכל לבדי׳ אפשר שלא
היה משה יכול לדון את ישר׳
אדם שהוציאן ממצרים וקׄ
וקרע להם את הים והוריד לׄ
את המן והגיז את השליו אלא
היה יכול לדונם׳ אלא כך אמׄ

להם ה׳ אלהיכם הרבה אתכם׳
הרים והגדיל אתכם על דייניכם
של את השמש ויכם ונתנו על
הדיינין׳ וכן שלמה אמ׳ מי ...
יוכל לשפוט את עמך הגׄ
הגדול הזה׳ אפשר מי שכתוב בׄ
ויחכם מכל האדם אמ׳ מי יוכל
לשפוט אלא כך אמ׳ שלמה אין
דייני אומה זו כדייני שאר אומ׳
אומות׳ שאם דן והרג ומכה
וחונק ומטה את דינם ועול
אין בכך כלום אני אם הייבתי
ממון שלא כדין נפשות אני
נתבע׳ שנ׳ וקבע את קובעיהם
נפש׳ כך נדרש

במדרש האגדה׳

והנכם היום ככוכבי השמים לׄ
לרוב׳ וכי ככוכבי השמים היו באו
באותו היום׳ ומהו והנכם היום׳ (אלו הכהנים והלוים)
הנכם כיום׳ והנכם כחמה ולבנה
וככוכבים׳ יוסיף ה׳ עליכם׳ כׄ (שהם קיימים / כ׳ חמה קיימים)
ככם אלף פעמים׳ ומהו שוב וׄ
ויברך אתכם כאשר דבר לכם׳
אלא כך אמרו לו משה אתה
נותן קצבה לברכותינו׳ כבר הׄ
הבטיח את אברהם אשר אם
יוכל איש למנות את עפר הׄ
הארץ כן זרעך׳ אמ׳ להם
זו משלי היא אבל הוא יברך
אתכם כאשר דבר לכם׳

לשון האגדה׳

איכה אשא לבדי׳ אם אומר
לקבל לא אוכל׳ זו היא שאמ׳
שאמרתי לא מעצמי אני אומר
לכם אלא מפי הגבורה׳ טרחׄ
טרחכם׳ מלמד שהיו טרחנים
היה אחד מהם רואה את בעל
דינו נוצח בדין אומר יש לי
עדים להביא יש לי ראיו
ראיות להביא׳ מוסיפין עליכם
דיינין׳ ומשאכם׳ מלמד שהיו
אפיקורסין הקדים לצאת׳
אמרו מה ראה בן עמרם לצׄ

לעשות שאין אנו שפוי כח
בתוך ביתו. ואחר לעשות אנ'
יאמרו אם ראה בן עמרם שלא
לעשות את אותם סנטרים י"ל
יושב ודואג עליכם ומעות
וחושב עליכם ומחשבו רב'
ורבכם. אומר שהיו רוגנים'
הבו לכם. תמינו עליכם ה'
לדבר ואנשים. וכי תעלה על
דעתך נשים. את הנ' אנשים.
צדיקים. חכמים כסופים נב"נ
נטעים. מבינים דבר מתוך דבר'

זה הוא ששאל אריוס את רבי

יוסי מה בין חכמים לנבונים'
חכם רואה לשולחני שמביאין
לו ריעה לראות רואה. כשאין
מביאין לו הוא יושב ומביא'
נבון רואה לשולחני תגר כנ"ל
כשמביאין לו וכשאין מביאין
לו יושב ותוהה' וידועים לשב'
לשבטיכם. שהם מכרים לכם'
שיבא לפני מעוטף טליתו
איני יודע מי הוא ומאיזה
שבט הוא ואם הגון הוא'
אבל אתם מכירים בו שאתם
גדלתם אותו לכך נאמר וידו'
וידועים. בראשיכם. ראשים
ומכובדים עליכם שתהיו נוה"ג
נוהגים בהם יראה ופחד וכבוד'
ואשימם. חסר יו' לומר שה'
שאשמותיהם של ישראל
תלויים בראשי דייניהם של
ישראל. שהיה להם להחזיר
ולתקן אותם דרך הישרה. ד"א
ואשימם אותי וג'. חלשתם את
הדבר להכותכם היה לכם ד'
להשיב רבנו משה ממי
נאה ללמוד ממך או מתלמידיך
מתלמידיך לא ממך שנצטע'
שנצטערת עליהם. אלא ידע'
ידעתי מחשבותיכם הייתם

אומרים עכשיו יתמנה על'
עלינו דיינים הרבה אם אין
מכירין אנו מביאין לו דורון ה'
והרי עשאו לנו פנים. לעשו'
לעשות. אם היה מתנעל
אותם אומרים יעשה מהרה
ויקח את ראשי שבטיכם
משכתים בדברים אשריכם
על מי באתם להתמנות על
בני אברהם יצחק ויעקב על'
בני אדם שנקראו אחים ור"ע
ורעים חבל ונחלה. וכל לשון
חיבה. אנשים חכמים ונבוע'
אבל נבונים לא מצאתי. זו א'
אחת משבע מדות שאמ' ה'
יתרו למשה ולא מצאו אלא
שלש. אנשים צדיקים חכמים
וידועים. ראשים עליכם. שת'
שתהגו כבוד בהם. ראשי'
ראשיכם כמקח ראשיכם'
כמאמר ראשיכם כמשא
ומתן. נכנס אחרון ויוצא ר'
אחרון ראשון. שרי אלפים'
אחד ממונה על אלף. שרי מ'
מאות. אחד ממונה על מאות'
ושוטרים ממנתי עליכם לשב'
לשבטיכם. אלו הטפסרין ומ'
ומכין ברצועה על פי הדיינ'
הדיינין. ואצוה את שפטיכ'
שפטיכם. אמרתי להם הוו ה'
מתונין בדין אם בא דין לפ'
לפניך פעם ושתים ושלש
אל תאמר כבר בא דין זה לפנ'
פעמים הרבה. אלא הוו נו'
נושאין ונותנין בדבר. בעת
ההיא. משמנתם אמרתי
להם אין עכשיו כלשעבר. ל'
לשעבר הרי אתם ברשות
עצמיכם. עכשיו הרי אתם
משועבדים לצבור. שמוע
לשון הוה. אומרתו בלעז. כמו
זכור שמור. ובין גרו. זה בעל
דין שמוסר עליו דברים. ד"א
ובין גרו. אלו על עסקי דירה'

בין חלוקת אחים אפילו בין ה'
תנור לכירים. לא תכירו פנים ב'
במשפט. זה הממונה להושי'
להושיב הדיינין שלא יאמר
איש פלוני נאה או גבור אוש'
אושיבנו דיין בעיר והוא איש'
איש בקי. נמצא מזכה את ה'
החייב ומחייב את הזכאי. ומע'
מעלה אני על מי שמינהו כאי'
כאילו הכיר פנים בדין. כקטן
כגדול תשמעון. שיהא חביב
לפניך דין של פרוטה כאילו ד'
של מאה מנה. שאם קדם ובא
לפניך אל תסלקנו לאחרון.
ד"א כקטן כגדול תש'
תשמעון. כתרגומו ד'
שלא תאמר זה עני הוא וח'
וחבירו עשיר ומצוה לפרנ'
לפרנסו אזכנו את העני ונמ'
ונמצא מתפרנס בנקיות.
ד"א שלא תאמר היאך
אני פוגם כבודו של
זה עשיר בשביל דינר אזכנו
עכשיו וכשיצא לחוץ אומר
לו תן לו שאתה חייב לו. לא
תגורו. לא תגרו.
ד"א לא תגורו. לא תכנס
דבריך. לשון אוגר
בקייץ. כי המשפט לאלהים ה'
הוא. זה שאתה נוטל ממון
שלא כדין אותה מטריחני ל'
להחזיר לו. נמצא שהטית
עלי את המשפט.

ומדרשו

כי המשפט לאלהים הוא.
כל מקום שיש דין אין דין ל'
ומקום שאין דין יש דין. ל'
פתוח כל מקום שיש דין למ'
למטה אין דין למעלה. וכשאי'
וכשאין דין למטה יש דין ל'
למעלה. וזהו שנ' כי המשפט
לאלהים הוא. שאם לא תעש'
משפט הדבר מוטל על הקב"ה

לעשות משפט לכל יעריו ׃ לכן אמר מאירך שתעשה ד׳ משפט כי המשפט לאלהים הוא ואם לא תעשה משפט ׃

לשון האגדה

תקריבון אלי ושמעתיו על ענ׳ זה נמשך ונתלק ממנו משפט בנות צלפחד וכן שאמר אמ׳ לשאול אנכי הרואה אמר לו הק׳ חייך שאתה מודיעך שאין אתה אתה רואה מאימתי הודיעך ׃ כשבאו למשוח את דוד ויאמר אך נגד משיחו אמר לו הקב״ה לא אמרת שאני הרואה אל תבט אל מראהו אתכל הנטי׳ אשר תעשו אלו עשר דר׳ הדברים שכן דינ׳ ממונות ודי׳ דיני נפשות המדבר הגדול והנורא שהיו בו נחשים בקו׳ בקורות ועקרבים בקשתו דר׳ ותקריבון אלי כולכם בערבוביא להלן הוא אומר ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם והם ותאמרו הן הראנו ה׳ אלה׳ קריבה היתה הוגנת ילדים וכ׳ מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם אבל כאן ותקרבון כולכם בערבוביא ילדים דוחפים את הזקנים וכ׳ וזקנים דוחפים את הראשים וישיבו אותנו דבר מזוה לט׳ לשון הם מדברים את הדרך אשר נעלה בה אין דרך שאין שאין בה עקמומית ואת הע׳ הערים אשר נבוא אליהם הן תחילה לכבוש ומשכב מני׳ הדבר ולא נעני שמעה ואם בעיני משה היה נמשל לאדם מוכר בהמסחות משל לאדם שאומר לחבירו מכור לי חמור חמורך זה אומר לו הין עהנו אתה לי לנסיון אמר לו הין כה״ג

בהרים ובגבעות אמר לו הק׳ כיון שראה שאין מעכבו ה׳ כלום אני הלוקח בלא נסורת הוא זה שלא אמרו לו מוכ׳ אמר לו טול מעותיך איני מוכ׳ ונסהו מעתה אף אני הורי׳ הודיעני לדבריכם שלא הת׳ התורה בכם כשהראו שאינ׳ מעכב אותם לא הודתם כה׳ בכם ויקח מכם אין הברור׳ הברורים שבכם אין המסולת׳ המסולתין שבכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט ׃ מגיד שלא היה שבט לוי עמ׳ עמהם עד נחל אשכל מגי׳ מגיד שנקרא על שם סופו ׃ וירגלו אותה מלמד שהלכו בה ארבעה אומנין שתי וערב ויורידו אלינו מגיד שלמ׳ שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות ויאמרו טובה הארץ הארץ מי הם שאמרו טובה טובתה יהושע וכלב ותאמרו לשון התרסה התרסתם כנג׳ כנגד משה ותרגנו לשון הרע וכן דברי נרגן אורם ה׳ המוציא דבה כשלוה יט׳ אותנו והוא אוהב אתכם אנו אותם שונאים אותו׳

ובאגדה

יש משל הדיוט מה דבלבך על רחמך מה בליביה עלך ׃ הוציאנו ממצרים הוציאנו לשנאה היתה משל כשר ודם שיש לו שני בנים ויש לו שתי שדות של שקיא ואחת של בעל לאי שהוא אוהבו נותן של שקיא לאחר ׃ שהוא שונאו נותן של בעל ארץ מצרים של שקיא היא נילוס עולה ומשקה אותה וארץ כנען של בעל והוציאנו והוציאנו ממצרים לתת לנו

את ארץ כנען ערים גדולות ובצורות בשמים דברה תורה לשון הבאי כו׳ כדאיתא בפ׳ בשחיטת חולין אל תערצון לשון שבירה כתרגומו ודומה לו בערוץ נחלים לשעור הנחל׳ הנחלים ילחם לכם בשבילכם ובמדבר אשר ראית וג׳ מוסב על מקרא שלמעלה הימנו ׃ ככל אשר עשה לכם במצרים ועשה אף במדבר אשר ראית כי נשאך וג׳ כאשר ישא איש את בנו כמו שפירשתי אצל ויסע מלאך האלהים ההולך וג׳ ובדבר הזה שהוא מבטי׳ מבטיחכם להביאכם אל הא׳ הארץ אינכם מאמינים בו ׃ לראותכם כמו להראותכם בה׳ וכן לנחותם הדרך וכן לשמוע בקול תודה וכן לנגד מורעאל אשר דרך בה חברון שנאמר ויבא עד חברון התליעה עני׳ נחלין רוגע ותהינו לשון ׃ הננו ועלינו כדאיתם לא תעלו לא עלייה תהיו לכם ׃ אלא ירידה פנו לכם וג׳ אומר׳ אמרתי להעביר אתכם דרך רחב ארץ אדום לצד צפון ׃ ליכנס לארץ קלקלתם וגרמתם לכם עוד עיכוב פנו לכם לאחו׳ לאחוריכם ותלכו לכם במדבר לצד ים סוף שהמדבר שהיו מהלכין לרוחה של הר שעיר היה עתה המשכו לצד ים׳ ותסבו את הר שעיר כל דורו אין המעכב למזרח כמ׳ כאשר עשתה הדבורים מה׳ מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה אף הם כשהם נוגעים בכם מיד מתים ולא שמע בקולכם כביכול וירדת רחמיו כאילו ׃ היו אכזרי ותשבו בקדש ׃ ימים רבים תשע עשרה

שנה של מרגלים הראשונים
אשר ישבתם כשיעור ימים עת׳
והם היו שלשים ושמונה שנה
תשע עשרה מהם עשו בקדש
ותשע עשרה שנה הולכים
ומטורפים וחזרו לקדש כמה
שנ׳ ויגיעו במדבר׳ כך מצאתי

בסדר עולם׳

ונפנה המדברה׳ אילו לא חטאו
היו עוברין דרך הר שעיר
ליכנס לארץ מדרומה לצפונה׳
ובשביל שקילקלו הפכו לצד
המדבר שהוא בין ים סוף לצ׳
לדרומו של הר והלכו אצל
דרומו מן המזרח למערב דרך
יציאתן ממצרים שהוא במ״
במקצוע דרומית מערבית אצ׳
ומשם היו הולכין לצד המזרח׳
ונסבו את הר שעיר׳ כל דרומו
עד ארץ מואב׳ פנו לכם צפונה
סובו לכם לרוח מזרחית מן ה׳
הדרום לצפון׳ פניכם לצפון ה׳
כלומר הולכין את רוח מזרחית
והו שנ׳ ויבאו ממזרח שמש
לארץ מואב׳ ונשמרתם מאד׳
וזה היא השמירה אל תתגרו
בם׳ עד מדרך כף רגל׳ אפילו
די מדרך כף רגל׳ והו פשוטו

ומדרש אגדה

עד שיבוא יום דריסת כף רגל
על הר הזיתים כמה שנאמר
ועמדו רגליו ביום ההוא על
הר הזיתים וגו׳ ירושה לעשו׳
מאברהם׳ עשר אומות נת״
נתתי לו שבעה לכם׳ וקיני וק״
וקנזי וקדמוני הם עמון ומו״
ומואב ושעיר׳ והשלשה לבנ׳
לוט בשכר שהלך אתו למצרי׳
ושתק על מה שהיה אומ׳ על
אשתו אחותי היא׳ עשיו :
בכס׳ תכרו׳ לשון מקח׳ וכן ש״
אשר כריתי לי׳ בכרכי הים

קורין למכירה כירה׳ כי ה׳ :
אלהיך ברכך׳ לפיכך אל תכפו
את טובתו להראות כעניים אלו
אתם עניים אלא הראו עצמ׳
עצמיכם כעשירים׳ ואל תתגר
בם מלחמה׳ לא אסר להם על
מואב אלא מלחמה אבל מי״
מיראים היו אותן ובוזזין ל״
להם כשהם מזויינים לפיכך
ויגר מואב מפני העם שהיו
שוללין ובוזזין אותן אבל בב״
בבני עמון נאמר אל תתגר בם׳
שום גירוי בשכר צניעות אמ״
אמם שלא פירסמה על אביה׳
כמו שעשתה הבכירה שק״
שקראה שם בנה מואב׳ ער׳
שם המדינה׳ האימים לפנים
וגו׳ אותה ספר שזו רפאים
שנתתי לאברהם לפי שהיא״
שהאימים שהם רפאים יש״
ישבו בה לפנים׳ אבל אינו כ״
כלבד היא׳ כי אותם רפאים
הורשתי מפני בני לוט׳ והו״
והושבתים תחתם׳ רפאים
היו נחשבים אותם אימים :
כענקים הנקראים רפאים :
על שם שכל הרואה אותם
ידם מרפות׳ אימים על שם
שאימתם מוטלת על הברי״
הבריות׳ ובן בשעיר ישבו :
החורים ונתנם לבני עשו :
יירשום׳ לשון הווה׳ נתתי :
בהם כח שהיו מורישים או״
אותם והולכים׳ היתה בם׳ אל
למהר ולהמם מתוך מחנים
שלא יגרמו לבניהם להתעכב
במדבר׳ ויהי כאשר תמו וג׳
וידבר אלי׳ אבל משילוח הם״
המרגלים עד כאן לא נאמר
וידבר בפרשה אלא ויאמר
ללמדך שכל שלשים ושמונ׳
ושמונה שנה שהיו ישראל
נזופים לא נתיחד עמו בדי״
בדיבור בלשון חיבה פנים אל

פנים׳ וישוב ללמדך שאין :
שכינה שורה על הנביאים
אלא בשביל ישראל׳ כך

נדרש באגדה׳

אותה עבר אל מואב ואל בני
עמון׳ מכאן שארץ ישראל
לצד הצפון׳ ארץ רפאים תח״
תחשב׳ נחשבת אף היא׳ לפי
שרפאים ישבו לפנים׳ אבל אין
זו היא שנתתי לאברהם׳ והע׳
והעוים היושבים בחצרים וג׳
עוים מפלשתים הם שעוים
הם נחשבים בספר יהושע :
חמשת סרני פלשתים העזתי
והאשדודי והאשקלוני והגת״
והעקרוני והעוים׳ ומפני הש״
השבועה ששבע אברהם לא״
לאבימלך לא יכלו ישראל
להוציאם מארצם׳ והכפ״
המותי עליהם כפתורים והש״
והשמידום וישבו תחתם׳ וע״
ועכשיו אתם מותרים ליקחה
מהם׳ תחת כל השמים׳ לאמר
שעמדה חמה למשה ביום
מלחמת עוג ונודע הדבר תח״
תחת כל השמים׳ החלותי ת״
תת לפניך׳ כמה שר אמוריים
של מעלה תחת רגליו של משה
והרדיתו על עירוי׳

כך מצאתי נ״

נדרש באגדה׳

ממדבר קדמות׳ אעפ״ שלא
צוני המקום לקרוא לסיחון
לשלום׳ למדתי ממדבר סיני
מן התורה שקדמה לעולם׳
כשבא הקב״ה ליתנה חזר אצ״
אותה על עשו ועל ישמעאל׳
וגלוי היה לפניו שלא יקבלוה
ואעפ״כ פתח להם לשלום׳ אף
אני קדמתי את סיחון בדברי
שלום׳ כאשר עשו לי בני עשו׳

לא לעניין לעבור בארצם׳
אלא לעניין מכר אוכל ומים׳
ואעפ״י סיחון לא שלח בשבילו
שגלעזר לאמר שאין עי״
עיכבן זה לזה׳ ואות כמו כנו
כה׳ שהיה לו כנו גיבור כמ״ה
טיוהו׳ ואתם׳ יושבים במ״ה
במות סיחון עומד כמוני לו׳
לשון ביזה שהיתה חכמ״ה
עליהם ונטוים איש לו׳ ומש״ה
ונשבים למות עוג מכר היו
שכינים ואליהם ונבית הי״ה
היתה בעיניהם ואקרעין וא״ה
ואשליכן בחומה ובגדים כי ״
יום כסף וזהב׳ לכך מ״א כוונו׳
לשון ביזיון ומוטר׳ כ״ד

נדרש בסיפרי׳

כפרשת וישב יש״
ישראל בשטים׳
כל יד נחל יבק׳ וכל אשר צוה
ה׳ אלהינו שלא לכבוש הנ״ה
הנחם׳ אל תירא אותו׳ וכפ״ה
וכסיחון לא הוצרך לומר אל
תירא אותו׳ אלא מתירא
היה משה שמא תעמוד לו
זכות ששימש את אברהם
שנ׳ ויבא הפליט וג׳ והוא עוג׳
חבל ארגוב׳ ומתרגמין בית
פלך טרטנוי

ומצאתי תרגם
ירושלמי במגילת
אסתר קורין פלט״
פלטרין טרטנין׳
ואמרתי חבל ארגוב המדינ׳
היכל מלך׳ כלומר שהמלכות
נקראו על שמה׳ וכן את הא״ה
הארגוב ממלכת׳ אצל היכל
המלך הרגו פקח ומנחם׳ וא״ה
ואמרתי שכך נקראות שמ״ה
המדינות וערי המדינות׳
ערי הפרזי׳ פרוזות ופתוחות
בלא חומה׳ וכן פרזות תשב
ירושלם המרב׳ לשון הווה׳

הלוך וכלות׳ ואיד׳ וארשותו׳
צידונים יקראו לחרמון וגו׳
ובמקום אחר הוא אומר עד
הר שיאון הוא חרמון׳ הרי
לך ארבע שמות לאותו הר׳
הוצרך ליכתב להגיד שבחו
של ארץ ישר׳ שהיו ארבע
מלכיות מתגרות ומתפארות
בכך׳ זו אומרת על שמי יק״
יקראו וזו אומרת על שמי יק״
יקראו׳ שניר׳ הוא שם של ג׳
בלשון אשכנז ובלשון כנען׳
מיתר הרפאים׳ שהוא אח״כ
אמרפל ובנו בעשתרות קר״
קרנים והוא פלט מן המלחמ׳
שנ׳ ויבא הפליט׳ הוא עוג׳ ״
במות איש׳ באמת עוג׳ ״
ההוא יקראו ארץ רפאים׳ ״
הוא אותה שנתתי לאברהם
תוך הנחל וגבול׳ כל הנחל
ועד מעבר לשפתו׳ כלומר
עד ועד בכלל׳ ואומר ומכנרת׳
כנרת׳ מעבר הירדן המערבי׳
הוא׳ ונחלת בני גד מעבר
הירדן מזרחי׳ ונפל בגורלם
רחב הירדן כנגדם׳ ועד ים
מעבר שפתו עד כנרת׳ וזהו
שנ׳ והירדן וגבול׳ הירדן וא״ה
מעבר לו׳ ואצו אתכם׳ לבני
גד ראובן היה אומר׳ לפני
אחיכם׳ הם היו הולכים לפני
ישראל למלחמה לפי שהיו
גבורים ואויבים נופלים לפ״
לפניהם שנ׳ וטרף זרוע את
קדקד׳׳

חסלת

אלה הדברים ״ת

ואפטירין בריש ס״ה
ספר ישעיה׳ חזון
ישעיהו בן אמוץ וגו׳

אל ה׳׳ אין חינון בכל מקום אלא
אלא מתנת חנם׳ ואעפ״י שיש ל״ה
להם לצדיקים לתלות במעשי׳
במעשיהם הטובים אין מבק״
מבקשין מאת הקב״ה אלא מ״ה
מתנת חנם׳

ד״א

זו אחת מעשרה
לשונות שנקראת תפילה׳ וכו׳
כדאיתא בסיפרי׳ בעת ההיא׳
לאמר שכבשתי ארץ סיחון ו״ע
ועוג דמיתי שמא הותר
הנדר׳ לאמר׳ זה אחד משלשה
מקומות שאמר משה לפני המ״ה
המקום איני מניחך עד שתודי׳
שתודיעני אם תעשה שאיל״ת
שאילתי אם לאו׳

ומדרשו

ואתחנן אל ה׳׳ בזיינין ואתח״ה
ואתחנן תפילות תפלו׳ ולכך
ראוי להם בלשון קדרה כד׳ ״
שלא יאמרו ישר׳ על עצמו ה״ה
הוא מרבה בתפילות׳ אבל עלינו
אינו מרבה כל כך׳ ה׳ אלהים׳
רחום בדין׳ אתה החילות לה״ה
להראות את עבדך׳ שבדך פתח
להיות עומד ואתפלל׳ ואעפ״י שה״ה
שנגזרה גזירה שאומרת לי וע״ה
ועתה הניחה לי׳ ומי תפוש ה״ה
הייתי בך אלא לפתוח פתח־
שבי היה תלוי להתפלל עליהם
את גדלך׳ זו מדת טובך׳ וכן
הוא אומר ועתה יגדל נא כח ה״ה
ה׳׳ ואת ידך׳ ימינך שהיא
פשוטה לכל באי עולם׳ החזקה׳

שאתה כובש ברחמים את מ'
מידת הדין בחזקה. אשר מי ב'
אל בשמים ובארץ אשר יעשה
כמעשיך וכגבורותיך. אעבר
דומה למלכי בשר ודם שיש ב'
להם יועצים וסנקתדרין המ'
המוחין בידן כשרוצה לגמול
חסד ולעבר על מדותיו. אתה
מי מוחה בידך אם תמחול לי
ותבטל את גזירתך. אעברה
נא ואין נא אלא לשון בקשה.
ההר הטוב זו ירושלים. והלבנון
זה בית המקדש. ויתעבר. נתמ'
מלא חימה. למענכם. את'
אתם גרמתם לי. וכן הוא אומ'
ויקציפו על מי מריבה וירע ל'
למשה בעבורם. זהו פשוטו.

ומדרש

ויתעבר יי' בי למענכם. כמ'
בשבילכם. כשאמרתי לכם שמ'
שמעו נא המורים. פתרון ו
שוטים. אמר לי הקב"ה אתה
חכם והם שוטים. לכן לא תבי'
תביאו את וג'. כשטועה שלא
יכנס החכם עם השוטים ל'
לארץ. ת'. רב לך. שלא יאמ'
אומרו הרב לך מה קשה ו'
והתלמיד מה סרבן. זהו פשוט'.

ומדרש

רב לך. כבר יש לך רב שאין ב'
עוד לגדולתך ומי הוא זה את
יהושע וכן כמוך ומינינו כן
שנ' וצו את יהושע וחזקהו
ואמצהו וג'.

ד"א רב לך אל תוסף ב'
הרבה יש לך אלו ב'
הדברים הללו שלא יאמרו ב'
העולם כשם ששערי תפילה
ננעלין לפני משה כל שכן לפ'
לפני אחרים מיכן שנעלים
שיהו כולם מתייאשים כשנו'
בתפילה ומונעין מתשובה.

אל תוסף דבר אלי עוד בד'
בדבר הזה. אבל בדברים אח'
אחרים אעשה שאלתך.

ומדרש

אל תוסף דבר אלי. כביכול
שהיה הקב"ה מתנחם על
הגזירה שגזר עליו לפי ש'
שהיה משה מתפלל ובוכה
וכל דבריו בבכיה ובתחינה
ואלו דברים שאין יכולת לאו
לאוזן לשומען ולא בפה לאו
לאומרן. לכך אמר לו אל תוסף.
להבדיל מה הבדלות כאדם
שמבקש מחבירו דבר ובוכה
לפניו ומתחנן בבקשות ובכ'
ובתחינות לעשות שאלתו
וחבירו משיבו בחייך אל ת'
תוסיף. בדברים הללו שאיני
יכול לעשות שכבר נשבעתי
בדבר שאם תוסיף עוד הרי
אתה מצעריני שאתה בוכה
ומבקש ואיני רשאי לעשות
שאלתך בדבר זה. אמ' כיון
אל תוסף דבר אלי עוד בדבר
הזה. אבל בדברים אחרים ב'
תוכל לבקש ממני. וראה ד'
בעיניך. בקשת ממני ואראה
ואראה את הארץ הטובה.
אני מראה לך את כלה שנ'
ויראהו יי' את כל הארץ ב'
וצו את יהושע. על הטרחות
ועל המשאות ועל הריבות.
וחזקהו ואמצהו. בדבריך.
שלא ירך לבו עליהם לומר
כשם שנענש רבי עליהם ב'
כך סופי לענש עליהם. מב'
מבטיחו אני כי הוא יעבר
והוא ינחיל. לכך חזקיהו ב'

ומדרש

וחזקיהו ואמצהו וג'. ואינו
מסכים על ידך שנ' בספר
יהושע רק חזק ואמץ ול'
ולכשתדך אני עושה כדי ש'
שיראו הכל לאחר מיתתך
מה אתה חביב לפני שאינו
מסכים על ידך. ת'. כי הוא
יעבור. אם הוא יעבור לפנ'
לפניהם ינחלו ואם לאו לא
ינחלו. וכן אתה מוצא כשה'
כששלח מן העם אל העי וה'
והוא ישב לו ולא והם יוצא'
העי כשלשים וששה איש' ב'
וכיון שנפל על פניו אמ' לו הק'
קום לך. קום לך כת' אתה הג'
הוא העומד במקומך ומשלח
את בני מלחמה. למה זה
אתה נפל על פניך. לא כך ב'
אמרתי למשה רבך אם עבר
עוברים ואם לאו אין עוברין
ונשב בגיא מול בית פעור
ונשארתם לעז' [illegible] ו'
ועתה ישר' שמע אל החקים
והכל מחול ואני לא וכי דר'
ליחול לי. לא תוסיפו כגון חמ'
חמשת פרשיות בתפילין ב'
חמשה מינין בלולב. חמשה
בציצית. וכן לא תגרעו וכו'
ושמרתם זו משנה. ועשיתם
כמשמעו. כי היא חכמתכם
ובינתכם. בזאת תחשבו חכ'
חכמים ונבונים לפני העמים.
חקים ומשפטים צדיקים ב'
הגונים ומקובלים. רק השמר
לך פן תשכח את הדברים ב'
אז כשלא תשכחו אותם וב'
ותעשום על אמיתתם תחש'
תחשבו חכמים ונבונים. ש'
שאם תעותו אותם מתוך
שכחה תחשבו שוטים. יום
אשר עמדת. מוסב על ויקה'
ויקריו שלמעלה הימנו. יום
אשר ראו עיניך יום אשר
עמדת בחורב ראיתם את ה'
הקולות ואת הלפידים. ילמ'
ילמדון. לעמים ואותי עד'
תורה שבעל פה. מיל' עדה

וכן תשיא עינך להסתכל
בדבר ולטעות אחריהם אשר
חלק להם להאיר להם
ר״א ולא לאלוהות. לא ממנע
ממנע מלטעות אח׳
אחריהם אלא החליקם בדברי
הבליהם לטורדם. וכן הוא אומ׳
כי החליק אליו בעיניו למצוא
עונו לשנוא. כור הוא כלי של׳
שמזקקין בו זהב. התאנף בי ה׳
נתמלא רוגז על דבריכם. על
אודותיכם. על עסקיכם. כי ה׳
אנכי מת. אינני עובר ומאחר
שמת מהיכן יעבור אלא אף
עצמותיו אינן עוברין. תמונת
כל. תמונת כל דבר אשר צוך
צוך ייי אלהיך שלא
לעשות. אל קנא מקנא לנקום
ומתחרה על רוגזו להיפרע מה׳
מעוברי עה׳. ונושנתם. רמז
להם שיגלו ממנה לסוף שמ׳
שמונה מאות וחמשים ושנ׳
ושתים כמניין ונושנתם. והוא
הקדים והגלם לסוף שמונה
מאות וחמשים והקדים שנ׳
שתי שנים לונושנתם כדי
שלא יתקיים בהם כי אבד
תאבדון. והו שנ׳ וישקד ייי
על הרעה ויביאה עלינו כי צד׳
צדיק ייי אלהינו. צדקה עש׳
עשה עמנו של שמיהר להבי׳
להביאה קודם זמנה. כד׳

דרש באגדה

העידותי בכם היום את השמ׳
השמים ואת הארץ. הנני מע׳
מזמינם להיות עדים שהתר׳
שהתריתי בכם. ועבדתם שם
אלהים. כתרגומו. משאתכם
עובדים לעובדיהם אתם עוב׳
עובדים להם. לא ירפך. ולהב׳
ולהחזיק בך בידו. ולשון ירפך
לשון יפעיל הוא. לא יתן לך
רפיון. לא יפריש אותך ממנו.

וכן אחזתיו ולא ארפנו. כה׳
שלא עזב ארפנו. כל לשון
רפיון מוסב על לשון מפעיל
ומתפעל. כגון הרפה לך. רט׳
לה ריפיון הרג. ומזני׳ הורפה
ממני. לימים הראשונים. על
ימים הראשונים. ולמקצה
השמים. וגם שואל לכל הברואי׳
מקצה אל קצה. זהו פשוטו.

ומדרשו

מלמד על קומתו של אדם
הראשון שהיתה מן השמי׳
ועד הארץ. והוא השיעור
עצמו מקצה אל קצה. הנהי׳
כדבר הגדול. ומהו הגדול. ה׳
השמע עם וג׳. הנסה אלהים
הכי עשה נסים שום אלוה
לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי
וג׳. כל ההין הללו תמיהות
הן. לכך נקודות בחטף פתח
הנשמע. היהיה. הנסה. הה׳
השומע. במסות. על ידי נס׳
נסיונות הודיעם גבורותיו
כגון התפיר על אם יוכל
לעשות כן. הרי נסיון. באות׳
באותות. בסימנים. להאמין
שהוא שלוחו של מקום. כגון
מה זה בידך. ובמופתים. הם
הפלאות שהביא עליהם מכו׳
מכות מופלאות. ובמלחמה ד׳
בים. שנ׳ כי ייי נלחם. מורא׳
הראית. כתרגומו. אתחזיתא
כשנתן להן את התורה פתח
להם שבעה רקיעים. וכשם
שקרע את העליונים כך קר׳
קרע את התחתונים וראו שה׳
שהוא יחידי לכך נאמר הא׳
הראית לדעת. ותחת כי אה׳
אהב. וכל זה כי אהב וג׳. ויוצ׳
ויוציאך בפניו. כאדם שמנ׳
שמנהיג את בנו לפניו ומפע׳
מוליך האלהים וג׳. ויולך ממש
מאחריהם. ר״א ויוציאך

בפניו. בפני אבותיך כעניין ש׳
שנ׳ נגד אבותם עשה פלא. ד׳
ואל תתמה על שהזכירם כל׳
בלשון יחיד שהרי כתבם בלש׳
בלשון יחיד. ויבחר בזרעו אח׳
אחריו. ממך ומפניך. פרסהו
ודרשהו להוריש מפניך גוים
גדולים ועצומים ממך. היום
הזה. כאשר אתה רואה היום.
אז יבדיל. נתן לב להיו׳
להיות חרד שיבדילם. ואע״פ
שאינן קולטות עד שיובדלו
אותם שבארץ כנען. אמ׳ מה׳
מצוה שאיפשר לי לקיים
אקיימנה. בעבר הירדן מזרח
שמש. באותו עבר שמזרח
של ירדן. מזרחה שמש. לפי
שהוא דבוק נקודה ריש כחט׳
בחטף של שמש. מקום זר׳
זריחת השמש. וזאת התו׳
התורה. זו שהוא עתיד לסדר
אחר פרשה זו. אלה העדות
אשר דבר וג׳. הם הם שדיבר
בצאתם ממצרים. דבר להם
בערבות מואב. מעבר הירדן.
חזר ושנה להם. אשר מעבר
הירדן שהוא במזרח. שהעב׳
שהעבר השיני היה במער׳
במערב. לא את אבותינו. בל׳
בלבד כרת ייי וג׳. מבין כתובים ונוה

אמר ברכיה ז׳

כך אמ׳ משה אל תאמרו אנו
מטעה אתכם על לא דבר כה׳
כדרך שהסרסור עושה בין ה׳
המוכר ללוקח הרי הלוקח
עצמו מדבר עמכם. לאמר.
מוסב על דבר ייי עמכם בהר
מתוך האש. ואנכי עומד בין
ייי וביניכם. של פני. בכל אשר
אני שם. והוא בכל העולם.
ר״א על פני. כל זמן שא׳
שאני קיים. שמו׳
שמור את יום השבת. ובד׳

ובראשו׳ נ׳ אומר זכור את וג׳

ואמרו רבותי

שניהם בדיבור אחד נאמרו׳
ובהברה אחת׳ ובשמיעה אחת׳
אחת נשמעו מה שאין הפה
יכולה לדבר והאזן יכולה לש׳
לשמוע׳ אשר צוך קודם מת׳
מתן תורה׳ במרה׳ וזכרת כי
עבד וג׳ על מנת כן פדך ש׳
שתהיו לו לעבד ותשמור מש׳
משמרתו׳ כאשר צוך׳ אף על
כיבוד אב ואם נצטוו במרה׳
שם שם לו חק ומשפט׳ לא
תנאף׳ אין ניאוף אלא באשת
איש׳ לא תתאוה׳ לא תירוג׳
לשון חמדה׳ כמו נחמד למר׳
למראה דמתרג׳ למיחמי׳ ולא
יסף׳ מתרגמינן ולא פסק׳ כי
קולו קיים וחוק לעולם׳

ומדרש

לא יסף׳ לא הוסיף להראות
באותה פומבי׳ ואת תדבר אל׳
אלינו׳ התשתם את כחי כמ׳
כנקבה שנצטערתי עליכם
ורפיתי את ידי׳ כי ראיתי׳
שאינכם חרדים להתקרב
אליו מאהבה׳ וכי לא יפה היה
לכם ללמוד מפי הגבורה ולא
ללמוד ממני׳ ייי אלהינו ייי
אחד׳ ייי אלהינו שהוא עתה
ואינו אלהי האומות׳ עתיד
להיות ייי אחד׳ כמה דאמרת
ואמר אז אהפוך אל עמים ע׳
שפה ברורה׳ וג׳ ביום ההוא
יהיה ייי אחד ושמו אחד׳
ואהבת׳ עשה דבריו מאהבה׳
אינו דומה עושה מאהבה
לעושה מיראה׳ העושה מי׳
מירא רבו מיראה כשהוא מט
מטריח עליו מניח והולך לו׳
לבבך׳ בשני יצריך׳ ד״א
בכל לבבך׳ שלא

יהא לבך חלוק על המקום׳
ובכל מאדך׳ בכל ממונך׳ יש
לך אדם שממונו חביב עליו׳
מגופו׳ לכך נאמר ובכל מאדך
ד״א ובכל מאדך׳ בכל
מדה ומדה שי׳
שמדד׳ מודד לך בין במדת
הטוב בין במדת פורענות׳
וכן דוד הוא אומר כוס ישוע׳
אשא ובשם ייי אקרא׳ צרה
ויגון אמצא וג׳ והיו הדברים
האלה וג׳ מה היא האהבה
והיו הדברים האלה׳ שמתוך
כך אתה מכיר את הקב״ה
ומדבק בדרכיו׳ אשר אנכי
מצוך׳ לא יהו בעיניך כדיוט
כדיוטגמא ישנה שאין אד׳
אדם סופנה אלא כחדשה
שהכל רצין לקראתה׳ כדיוטג׳
כדיוטגמא׳ פקודת המלך מצ׳
מצות המלך הבאה בכתב׳

לשון האגדה

ושננתם׳ לשון חידוד׳ שיהו
מחודדין בפיך׳ שאם ישא׳
ישאלך אדם דבר לא תהא
צריך לגמגם בו אלא אמור
מיד׳ לבניך׳ אלו התלמידים׳
מצינו בכל מקום שהתלמידי׳
קרויים בנים׳ שנ׳ בני הנביאים
אשר בביתאל וג׳ בחזקיהו
נאמר׳ וכשם שהתלמידים
קרויים בנים כך הרב קרוי אב
שנ׳ אבי אבי רכב ישראל ופרש׳
ודברת בם׳ שלא יהא עיקר
דיבורך אלא בם׳ עשם עיקר
ואל תעשם טפלה׳ ובשכבך׳
יכול אפילו שכב בחצי היום
ת״ל ובלכתך בדרך׳ לימדה תו׳
תורה דרך ארץ ש׳ וזמן שכיב׳
וזמן קימה׳ וקשרתם לאות
על ידך׳ אלו תפילין שבזר׳
שבזרוע׳ והיו לטוטפת בין
עיניך׳ אלו תפלין שבראש׳

ועל שם מנין פרשיותיהן ה׳
נקראו טט בכתפי שתים׳ פ׳
פת באפריקי שתים׳ מזוזת
ביתך׳ מזוזת כת׳ שאין צריך
אלא על האחת׳ ובשעריך׳
לרבות שערי חצרות ושערי
מדינות ושערי עיירות׳ חצ׳
חצבת׳ לפי שהיו מקום ס׳
סלעים וטרשים נופל בו לשון
חציבה׳ מבית עבדים׳ כתרגו׳
מבית עבדותיה ממקום שה׳
שהייתם שם עבדים׳ ובשמו
תשבע׳ אם יש בך כל המדות
הללו ירא את שמו ועבד או׳
אותו׳ אז בשמו תשבע׳ שמ׳
שמתוך שאתה ירא את שמ׳
שמו תהא זהיר בשבועתך׳
ואם לאו לא תשבע׳ מאלהי
העמים אשר סביבותיכם׳ הוא
הדין לרחוקים׳ אלא לפי שמ׳
שאתה רואה את סביבותיכם
תועים אחריהם׳ צריך אתה
להזהר עליהם׳ כאשר נסית׳
כשיצאו ממצרים שנסוהו
על המים׳ היש ייי בקרבנו׳
הישר והטוב׳ זו פשרה׳ ולפני׳
ולפנים משורת הדין׳ כאשר
דבר ייי׳ והיכן דבר והמותי
את כל העם וג׳ כי ישאלך ה׳
בנך מחר׳ יש מחר שהוא
אחר זמן׳ ונשל׳ לשון השלכה
והתזה׳ לא תחנם׳ לא תתן
להם חן׳ אסור לומר לאדם
כמה נאה גוי זה׳
ד״א אסור ליתן להם
חניה בקרקע׳ כי
יסיר את בנך׳ בנו של גוי כש׳
כשישא את בתך׳ יסיר את
בנך אשר תלד בתך מאחרי׳
למדנו שבן בתך הבא מן הג׳
הגוי קרוי בנך׳ אבל בנך הבא
מן הגויה אינו קרוי בנך׳ ש׳
שהרי לא נאמר על בתו לא תקח
כי תסיר את בנך מאחרי׳ אל׳

ומזבחותם· של בנין· ומצבו׳
מצבותם· אבן אחת· ואשיר׳
אשיריהם· אילנות שעובדין
אותן· פסיליהם· צלמים·

ורבותינו

אמרו דה אחת מעשרה ע״ז
שמות הנקראות ע״ז· ואילו הן·
מגנים· אלילים· פסילים· מ״ל
מסכה· מצבה· תרפים· גלו׳
גלולים· שקוצים· חמנים· ו׳
אשרים· נחזור לפרשם· מגנ׳
מגנים· שמתגאות בהם ע״ז לש׳
לשם מעשיה· אלילים· על ש״
שם חלולים· פסילים· על שם
שהם נפסלים· מסכה· על שם
שהם מסוכים· מצבה· על שם
שהם עומדים· עצבים· על ש׳
שהם עושים פרקים פרקים·
תרפים על שם שהם מקריבין
גלולים על שם שם מעגלים
שקוצים· על שם שהם משו׳
משוקצים· חמנים· על שם
שהם עומדים בחמה· אשר
אשרים· על שם שמאשרין
מאחרים· כך

נדרש באגדת

הזהיר בפרשת קדושים ה׳
תהיו· תנ׳ לא מרבכם· כמש׳
כפשוטו· **ומדרשו**
לפי שאין
אתם מגדלים עצמכם כמ״
כשאני משפיע לכם טובה
כי אתם הממעיטים עצמ׳
עצמיכם· ואנכי עפר ואפר
ונחנו מה· ולא כנבוכדנצר
שנתגאה ואמ׳ ארמה לי על
עליון· ולא כסנחריב שאמ׳ מ׳
מי בכל אלהי הארצות· ולא
כחירום שאמ׳ אני מושב א׳
אלהים ישבתי· כי אתם· הרי
כי משמש בלשון דהא· כי ה׳
מאהבת יי׳ אתכם· ומשמרו

את השבעה מחמת שאמרו
את השבעה· אילו, דור· ואלו
הוא אומ׳ לאלפים און שהוא
סמוך אצל לשומרי מצותיו·
הוא אומר לדור· ואלו שהוא
סמוך אצל לאוהבין הוא אומ׳
לאלפים· אוהבין· אילו העושים
מאהבה· שומרי מצותו· הל׳
העושים מיראה· ומשלם ל״
לשונאיו אל פניו· בחייו משלם
לו גמול הטוב כדי להאבידו
מן העולם הבא· היום לעשו׳
לעשותם· ולמחר לעולם הבא
ליטול שכרם·

חסלת

ואתחנן

ומפטירין בישעיה
נחמו נחמו עמי וג׳

עקב תשמעון· אם המצות
הקלות שאדם דש בעקביו
תשמעון· ושמר· ישמור לך
הבטחתו· שגר אלפיך· ולדי
בקרך· שהנקבה משגרת
ממעיה· עשתרות צאנך·

מנחם בן סרוק

פירש דברי בשון· מבחר ה״
הצאן כמו עשתרות קרנים·
לשון חוזק· ואונקלוס תרגם
ועדרי ענך· ורבותינו
אמרו לזה נקרא שמם עש״ת

עשתרות שמעשרות את ב׳
בעליהן· עקר· שאינו מולידות·
כי תאמר בלבבך· על כרחך כי זה
לשון דאמא הוא· שאינו תלוי ה׳
תאמר בלבבך מפני שהן רבים
לא אוכל להורישם· אל תאמר
כן· לא תירא מהם· ולא יתכן ל׳
לפרשו בלחת מאשר לשונות
של כי שיפול עליו שוב לא ת׳
תירא מהם· המסות נסיונות·
האותות· כגון ויהי לנחש· והאו׳
ודם בכנרת· המופתים· המכות
המופלאות· היד החזקה· זו ה׳
הדבר· והנט׳ והזרוע הנטויה·
זו החרב של מכת בכורות· הצ׳
הצרעה· מין שרץ העוף· שה׳
שהיתה זורקת ארס בהן ומס׳
ומסרסתן ומסמאה את עיניהם
בכל מקום שהן נסתרין שם· פן
תרבה עליך חית השדה· והלא
אם עושין רצונו של מקום אין
מתיראין מן החיה שנ׳ וחית
השדה השלמה לך· אלא גלוי ל׳
היה לפניו שעתידין לחטוא
והמה· נקוד קמץ כלו· לפי ש׳
שאינו לא מחרונה מן היסוד
והרי הוא כמו והם אותם· אם
והמה גוג עגלתו כלו יסודי·
לפיכך הינו קמץ ומינו פתח
כשאר פעל של שלש אותיות·
כל הישעה כפשוטו·

ומדרש אגדה

אם התחלת במצוה גמור אות׳
אותה· שמצוה נקראת אלא על
שם הגומרה שנ׳ ואת עצמות
יוסף אשר העלו בני ישראל
ממצרים קברו בשכם· והלא
משה לבדו נתעסק בהם להע׳
להעלותם שנ׳ ויקח משה את
עצמות יוסף עמו· אלא לפי ש׳
לפי שלא הספיק לגומרה וגמ׳
וגמרוה ישראל נקראת על
שמם· התשמור מצותיו· שאם

תנפהו ולא הקריבו אחריו׳ ע״כ
שאלתי לא טהה ואעליך׳ ענני
כבור היו שמים בכסותם ואמ״ר
ומגחיכן אותם מאין כליה ומג׳
ומגחיכן׳ ואת קטניהם מהו כנ״
שהם גדולים היה לטשט גדל
אותם׳ כלטש הזה של חומט
שגדל אחד׳ לא בנקה לא נפחה
ככעק׳ כדרך הולכי יחף׳ שרגלי
שרגליהם טפחות׳ ואת שאין
ואתם העשים שאין גדולים ת״
ועשויים ממך׳ אתה עשה
והם עשויים ממך׳ אל תאמר
צדקתי ורשעת הגוים גרמו׳ ת״
לא בצדקתך אתה בא לרשת
כי ברשעת הגוים האלה וג׳ ת״
הרי כי משמש אלא׳ ואשב
בהר אין ישיבה אלא לשון ת״
עכבה׳ כמו ותשבו בקדש׳ ת״
וכמו ותשב בדמי טהרה׳ וכמו ת״
תשב עמו הנערה אתנו׳ לחרת
כת ששתיהן שוות׳ ואתנפל
כראשונה ארבעים יום שנאמ׳
ועתה אעלה אל ה׳ אולי אכפר׳
וג׳ בעליה עליית עכבתי ארב׳
ארבעים יום׳ נמצאו כלים בכ״ט
באב׳ בו ביום נתרצה לישראל
ואמ׳ למשה פסל לך שני לחות׳
ועשה עוד ארבעים יום נמצאו
כלים ביום הכיפורים׳ בו ביום
נתרצה בשמחה ואמ׳ למשה
סלחתי כדבריך׳ לכך הוקבע אח
למחילה ולסליחה׳ ומניין שנת״
שנתרצה ברצון שלם שנאמ׳
בארבעים של לוחות אחרונות׳
ש׳ ואנכי עמדתי בהר כימים
הראשונים׳ מה ראשונים ברצון
אף אחרונים ברצון׳ אמור מע׳
מעתה אמצעים היו בכעס׳ ת״
ובאהרן התאנף׳ לפי ששמע
לכם׳ להשמידו׳ זה כילוי בנים׳
וכן הוא אומ׳ ואשמיד פריו ת״
והועילה תפילתי לכפר מחצה׳
ומתו השנים ונשארו השנים׳

טחון לשון הווה׳ כמו הלוך
וגדל׳ מוולנט בלעז׳ ואתנפל׳
וג׳ אלו הן ארבעים האמורין
למעלה וכאן מאין לפי שכתב
כאן סדר תפילתו׳ ה׳ אלהים
אל תשחת עמך ונחלתך וג׳
בעת ההיא לסוף ארבעים ת״
נתרצה לי ואמ׳ לי פסל לך׳
ואחר כך ועשית ארון׳ ואני
עשיתי את הלוחות תחילה
שכשאבוא הלוחות בידי הי״
היכן אתנם׳ לא זהו ארון ע״כ
שעשה בצלאל׳ שהרי משכן
לא נתעסקו בו עד לאחר
יום הכיפורים׳ כי ברדתו מן ת״
ההר צוה להם על מלאכת
המשכן ובצלאל עשה משכ״
משכן תחילה ואחר כך ארון
וכלים׳ נמצא זה ארון אחר
וזה שהיה יוצא עמהם למל
למלחמה׳ ואותו שעשה בצ״
בצלאל לא יצא למלחמה
אלא בימי עלי׳ ונשבה עליו ת״
ונשבה׳ ובני ישר׳ נסעו מבא״
מבארות בני יעקן מוסרה׳
והלא ממוסרה באו לבארות
בני יעקן של׳ ויסעו ממוסרה
ממוסרה להר ההר׳ אלא מה
זו מן התוכחה׳ עוד זאת ע״
עשיתם כשמתו אהרן בהר
ההר לסוף ארבעים שנה ונ״
ונסתלקו ענני כבוד׳ יראתם
להם ממלחמת מלך ערד׳ ונ״
ונתתם ראש לחזור למצרים
וחזרתם לאחוריכם שמונה
מסעות עד בני יעקן ומשם
למוסרה שם נלחמו לכם בני
לוי והרגום מהם והם מכם׳
עד שהחזירו אתכם דרך
שחזרתם׳ ומשם חזרתם הג׳
הגדגדה הוא חור הגדגד ומן
הגדגדה וג׳ במוסרה עשיתם
אבל כבד על מיתתו של אה״
אהרן שנראה לכם כאת וג״

ונראה כאלו מת שם׳ וספדוך
מישה תוכחה לשיבור הלוחות
כלומר שקשה מיתתן של
צדיקים לפני הק׳ כיום שנש״
שנשתברו בו הלוחות׳ ולהודי׳
ולהודיע שהוקשה לו מה ע״כ
שנתנו ראש לפרוש מאחריו
כיום שעשו בו את העגל׳
בעת ההיא הבדיל ה׳ וג׳ חו״
חוסב לענין ראשון׳ בעת ה״
ההיא בשנה ראשונה לצאת״
לצאתכם וטעיתם בעגל׳ ובני
לוי לא טעו לכך הבדילם הא״
המקום מכם׳ ומפסיק מקרא זה
לחורת בני יעקן׳ לומר שאף
בזו לא טעו בני לוי אלא עמ״
עמדו באמונתם׳ ואנכי עמ״
עמדתי בהר׳ לקבל לוחות
האחרונות׳ ולפי שלא פירש
בה למעלה כמה עמד בה״
בעלייה אחרונה חזר והתחיל
בה׳ כימים הראשונים׳ של
הלוחות הראשונות׳ מה הם
ברצון אף אלו ברצון אבל
האמצעיים שעמדתי שם
להתפלל היו בכעס׳ ויאמר ה׳
אלי וג׳ אעפ׳ שסרתם מ״
מאחריו וטעיתם בעגל אמר
לך נחה את העם וג׳ ועתה
ישראל׳ אעפ׳ שעשיתם כל
זאת עדיין רחמיו וחיבתו ש״
עליכם׳ ומכל מה שחטאתם
לפניו אינו שואל מכם כי אם
ליראה את וג׳

ודרשו

רבותינו מכאן הכל בידי שמ״
שמים חוץ מיראת שמים
לשמור את מצות ה׳ ואת ה׳
הייו לא לחנם אלא לטוב לך
שתקבל שכר׳ הן לה׳ אלהיך
הכל׳ ואעפ׳ כן רק באבותיך
חשק מן הכל׳ כבני׳ כמו שא״
שאתם רואים אתכם חשוקים

מכל העמים היום הזה' ערלת
לבבכם' אוטם לבבכם וכיסויו'
לאדוני האדונים' לא יוכל
שום אדון להציל אתכם מידו'
לא ישא פנים' אם תפרקו על'
עולו' ולא יקח שוחד' לפייסו
בממון' עושה משפט יתום
ואלמנה' ואיזו גבורתו ענוו'
ענוותנותו' ואוהב גר לתת לו
לחם ושמלה' ודבר חשוב הוא
זה' שכל אותו של יעקב נתפלל
על זה' ונתן לי לחם לאכול
ובגד ללבוש' כי גרים הייתם' כ'
מום שבך אל תאמר לחבירך'
את יי' תירא ותעבוד ותדבק
בו' ולאחר שיהו בך כל המד'
המידות הללו אז בשמו תשב'
תשבע' וידעתם היום' תנו לב
להבין ולדעת ולקבל תוכחתי'
כי לא עם בניכם אני מדבר
היום שיכול לומר לא ידענו
ולא ראינו כל זה' בקרב כל ישר'
כל מקום שהיה אחד מהם בו'
רח הארץ נבקעת מתחתיו
ובולעתו' אלו דברי ר' יהודה'

אמ' לו ר' נחמי'

והלא כבר נאמ' ותפתח הארץ
את פיה ותבלע' ולא פיותיה'
אמ' לו ומה אני מקיים בקרב
כל ישר'' אמ' לו שנעשית הכ'
הארץ מדרון מושפך' וכל מק'
מקום שהיה אחד מהם הי'
היה מתגלגל ובא עד מקו'
מקום הבקעה' ואת כל היקום
אשר ברגליהם' זה ממונו של
אדם שמעמידו על רגליו' כי
עיניכם הרואות' מוסב על
מקרא שלמעלה כי לא את
בניכם אשר לא ידעו וג' כי אם
עמכם אשר עיניכם הרואות
וג' לא כארץ מצרים היא'
אלא טובה הימנה' ונאמרה
הבטחה זו לישר' ביציאתם
ממצרים' שאין לא לאר'
יפה כזאת' יכול בגנותה הכת'
מדבר וכך אמ' להם לא כארץ
מצרים היא אלא רעה הימנה'
ת'ל וחברון שבע שנים נבנת'
אדם אחר נבנה' חם בנה ע'
צען למצרים בנו וחברון ל'
לכנען' אי אפשר אדם בונה
בית לבנו קטן ואחר כך לבנו
גדול אלא שמטובה על אחת
שבע שבצוען' כך הוא דרש'

במס' כתובות'

ופשוטו כך הוא' דרך ארץ
אדם בונה את הנאה ואחר
כך בונה את הכעור שפסו'
שפסולתו של ראשון הוא
נותן בשיני' ובכל מקום
הבכור קודם' הא למדת של'
שחברון יפה מצוען' ומצרי'
משובחת מכל הארצות שנ'
כגן יי' כארץ מצרים וצוען
שבח ארץ מצרים שהוא
מקום מלכות' שנ' הוא
אומר כי בצען היו שריו'
וחברון פסולתה של אר'
כנען היא' לכך הוקצעת לק'
לקבורת מתים' ואעפ' יפה
היא מצען' אשר יצאתם
משם' ארץ רעמסס אשר
ישבתם בה' והיא במיטב
הארץ וג' אינה יפה כש'
כארץ ישראל' והשקית בר'
ברגלך' ארץ מצרים היית צר'
צריך להביא מים מנילוס
ברגלך ולהשקותה' וצריך
אתה לנדד את שנתך ולעמ'
ולעמול' והנמוך שותה ולא
הגבוה' ואתה מעלה את ה'
המים מן הנמוך לגבוה' אבל
זו למטר השמים וג' אתה
ישן על מטתך והקב'ה מש'
משקה נמוך וגבוה גלוי וש'
ושאינו גלוי כאחת' כגן הי'
הירק שאין די לו בגשמים ומ'
ומשקין אותו ברגל ובכתף' אב'
ארץ הרים ובקעות' משובח ה'
ההר מן המישור' שהמישור
בבית כור אתה זורע כור' אבל
ההר בית כור ממנו חמשת כו'
כורים' ארבע מארבע שיפועו
ואחד בראשו' ובקעות' הוא
מישור' ארץ אשר יי' אלהיך
דורש אותה וגו'' והלא כל הא'
הארצות הוא דורש' שנ' להמ'
להמטיר על ארץ לא איש' אל'
אלא כביכול אינו דורש אלא
אותה ועל ידי אותה דרישה
דורש כל הארצות עמה'

וזהו ששנינו

באגדה שבעה ארצות ברא
הקב'ה' ומכולן לא בחר אלא
באותה ששמה ארץ' ואלו הן'
ארץ' תבל' חלד' חרבה' יבשה'
אדמה' ארק' ארקא' תבל'
ולמה נקרא שמה תבל ומפני מ'
שמתבלים אותה ברכה במעש'
במעשיהם הטובים' חלד'
שמחלידין אותה בני אדם במ'
במעשיהם הרעים' ואין חלד
אלא לשון סיגוף' חרבה'
שהיא שוממת ומחרבת כל
הארצות שבעולם שנ' וארץ והנ'
והנה חרבו פני האדמה'
יבשה' שהיא מייבשת כ'
כל הארצות שבעולם שנ' ובני יש'
ישר' הלכו ביבשה בתוך הים'
אדמה' שממנה נברא אד'
אדם הראשון שנ' וייצר יי'
אלהים את האדם עפר מן הא'
האדמה' ארקא' שבה
נבראו גהינם שנ' והרשעים כ'
מהן בה מוש' שנ' כדנה
תאמרון להון' ארץ' כשה'
כשרצה הקב'ה לעשות בראשי'
הרשה הארץ רשה' רשאין לש'
לשון עכבה במאמרו ותוציא'

147

היורין רשיו׳ כד׳

דרשה לר״ה

תמיד עיני ה׳ אלהיך בה׳ וג׳
לידע מה היא צריכה ולחדש
את גזירות עתים לטובה עתי׳
עתים לרעה׳ וכו׳ כדאית׳

בראש השנה״

מראשית השנה׳ מראש הש׳
השנה נדון מה יהיה בסופה׳
והיה יום שופר תשועה׳ יום
תשועה בחדש תשועה משום
וכן יום שבח תשבח׳ יום התח׳
התחלת לשבח סופך שתג׳
שתשבח׳ כתוב טוגלה יום
תשבע יום ומית יעזבך וג׳
מעה אתכם היום׳ שיהו עליכם
חדשים כאלו שמעתם בו כונ׳
לאהבה את ה׳׳ שלא תאמר
הריני לומד בשביל שיקרוני רבי׳
בשביל שאהיה עשיר׳
בשביל שיקבל שכר׳ אלא כל
מה שתעשו עשו מאהבתי׳
וסוף׳ הכבוד לבא׳ ולעבדו
בכל לבבכם עבודה שהיא בלב
זו תפילה שהתפילה קרויה
עבודה שנ׳ אלהיו די אנת פלח
ליה בתדירה׳ ומיש עבודה
בבבל אלא על שם שהיה מת׳
מתפלל שנ׳ וכוין פתיחן ליה׳
וג׳ וכן דוד הוא אומ׳ תכון תפל׳
תפלתי קטרת לפניך׳ בכל לבבכ׳
ובכל נפשכם׳ והלא כבר הוזהר
על כך בכל לבבך ובכל נפשך אל׳
אלא אזהרה לציבור ולי חיד׳
ונתתי מטר ארצכם׳ עשיתם
מה שעליכם אף אני אעשה
מה שעלי׳ בעתו׳ בלילות׳ עש׳
שלא יטריח אתכם׳

ר״א בעתו׳ בלילי׳ שב׳
שבתות שהכל
מצויין בבתיהם׳ יורה׳ היא
רביעה הנופלת אז לאחר הזר׳
הזריעה שמורה את הארץ
ואת הזרעים׳ מלקוש היא
רביעה היורדת סמוך לקציר
למלאות את התבואה בקשיה
ולשון מלקוש דבר המאוחר
כמו והיה העטופים ויתרומ׳
ויהון לקישיו׳

ר״א לכך נקראות מלק׳
מלקוש שיורדת על המלילות
ועל הקשין׳ ואספת דגנך׳ אמ׳
אתה תאספנו אל הבית ולא
אויביך׳ כענין שנ׳ כי מאס׳
מאספיו יאכלוהו׳ ולא כענין
שנ׳ והיה אם זרע ישר׳ ועלה
מדין וגו׳ ונתתי עשב בשד׳
בשדך׳ שלא תצטרך להול׳
להוליכה המדברות׳

ר״א שתהיו גוזזים תב׳
תבואתך כל ימות
הגשמים ומושליך לפני בהמ׳
בהמתך׳ ואתה מונע ידך לה׳
לפני הקציר שלשים יום ומי׳
ומיטה פוחתת מדגנה׳ ואכ׳
ואכלת ושבעת׳ הרי ברכה
אחרת שתהיו ברכה מעיה
בתוך המעים׳ השמרו לכם
שלא תבעטו׳ שאין אדם מו׳
מורד בהקב״ה אלא מתוך ש׳
שביעה שנ׳ פן תאכל ושבעת
וג׳ ובקרך וצאנך ירבין ומה
כת׳ בתריה ורם לבבך ושכחת
וג׳ וסרתם׳ לפרוש מן התורה׳
ומתוך כך ועבדתם אלהים אח׳
אחרים׳ שכיון שאדם פורש
מן התורה הולך ומדבק בעב׳
וכן דוד הוא אומ׳ כי גרשוני
היום מהסתפח בנחלת ה׳ ל׳
לאמר לך עבוד וג׳ וכי אמ׳ לו
כן אלא כיון שאדם מגורש
מלעסוק בתורה הרי זה קרוב
לעבוד אלהים אחרים אלהים
שהם אחרים לעובדיהם שע׳
שעושק אלו ואינם עונה׳ נע׳
נעשו עשוין לו כנכרי׳ וחר׳

יכולה׳ אף מה שאתה מכל
לה כענין שנ׳ זרע תוציא הרבה
ומעט תאסף׳ ואבדתם מהרה׳
על כל שאר הייסורין אגלה׳
אתכם מן הארץ שנתתי לכם
אתכם לחטוא׳ משל למלך ש׳
ששילח את בנו לבית המשתה
והיה מפקידו אל תאכל יותר
מצרכך שתבוא נקי למקומך ולא
השגיח ואכל ושתה יותר מד׳ ותוספת
מדי צרכו׳ והקיא וטינף את
כל המסיבה נטלוהו בידיו וב׳
וברגליו וזרקוהו אחרי פלטרין
מהרה׳ אף עתן לכם אורכו׳ וה׳
מיום תלמדו והלא ניתן אורכו
לדור המבול שנ׳ והיו ימיו וה׳
מאה ועשרים שנה׳ דור הפ׳
המבול לא היה להם ממי ילמ׳
ילמדו אתם יש לכם ממי תל׳
תלמדו׳ ושמתם את דברי וג׳
אף לאחר שתגלו היו מצוי׳
מצויינין במצות הניחו תפ׳
תפילין עשו מזוזות כדי שלא
יהיו עליכם חדשים כשתח׳
כשתחזרו וכן הוא אומ׳ הציב׳
לך ציונים׳ לדבר בם׳ משעה
שהבן יודע לדבר בו׳ אומריו
תורה צוה לנו משה׳ שיהא
זה לימוד דברו׳

ומכאן אמרו׳ רז״ל׳
כשהבן יודע לדבר
אביו מסיח עמו א׳
בלשון הקודש ומל׳
ומלמדו תורה׳ ואם
לא עשה כן כאילו
קוברו׳ שנ׳ ולמדתם
אותם את בניכם וג׳

למען ירבו ימיכם וימי בני׳ על
האדמה׳ אם עשית כן ירבו ה׳
ימיכם ואם לאו לא ירבו׳ ש׳
שדברי תורה נדרשין מכלל ל׳
לאו הן ומכלל הן לאו׳ להרא׳
לכם׳ אינכם כאין אלא להר׳
להם עונש לאדון הבריות ה׳

תחיית המתים מן התורה׳ כנ׳
כימי השמים על הארץ׳

מ״צאתי באג׳

השיעור הזה כימי השמים על
הארץ אלא כמו מהלך יש מן ה׳
השמים לארץ על הארץ כן
יהיו ימי חייהם חמש מאות
שנה וכן אמ׳ הק׳ לישראל אם
בחקותי תלכו אני ארבה את
ימיכם כאשר נשבעתי לאבו׳
לאבותיכם לתת להם ואילו הן
אברהם יצחק ויעקב שהיו כל
ימי חייהם חמש מאות שנה
שנ׳ ואלה ימי שני חיי אברהם
אשר חי מאות שנה ושמונ׳
ושבעים שנה וחמש שנה׳
ויהיו ימי יצחק מאות שנים
ושמונים שנה׳ והשלישי ויהי
ימי יעקב שני חייו שבע שני׳
וארבעים ומאות שנה׳ הרי ח״ה
חמש מאות שנה ושתי שנים
והשתי שנים שנשארו והות
והתירו הן שתי שנים של
אברהם שלא הכיר את בוראו
עד שלש שנים ולכך לא מנ..ו
אותן שתי שנים עם שאר ע״ה
שנותיו׳ ת״ל שמר תשמרון׳
אזהרות ושמירות הרבה להי׳
להזהר בתלמודו שלא ישכ׳
ישתכח׳ ללכת בכל דרכיו הוא
רחום ואתה תהיה רחום הוא
גומל חסדים ואתה גומל חסדי׳
ולדבקה בו וכי אפשר׳ והלא
אש אוכלה הוא׳ אלא הדבק בת׳
בחכמים ובתלמידים ומעלה
עליך כאלו דבקת בו והוריש
יי׳ וג׳ עשיתם זה שעליכם
אני אעשה זה שעלי׳ ועצומי׳
מכם׳ אתם גבורים והם גבורי׳
מכם׳ מכאן ראו להם שהתורה
היתה מתשת את כחם׳ ת״ל

ראה באגדה

שנינו לזה נקרא שמה תוש׳
תושיה שמתשת כחו של אד׳
אדם׳ ת״ל

ר״א

ועצומים
מכם׳ שאם לא שישראל ג׳
גבורים מה השבח שהוא מש׳
משבח אמורים לומר עצומים
מכם׳ אלא אתם גבורים ומכ״ל
משאר אומות ואילו גבורים
מכם׳ לא יתיצב איש׳ אין לי
אלא איש׳ אומה ומשפחה
ואשה בכשפיה מנין ת״ל לא
יתיצב מכל מקום׳ אם כן מה
ת״ל איש אפילו כעוג מלך הבש׳
הבשן׳ פחדכם ומוראכם׳ והל׳
והלא פחד הוא מורא הוא אלא
פחדכם על הקרובים ומוראכם
על הרחוקים׳ ופחד לשון בע״ה
בעיתת פתאום׳ ומורא לשון ד׳
דאגה ימים רבים׳ כאשר דבר
לכם׳ והיכן דיבר׳ את אימתי
אשלח לפניך׳׳

חסלת

והיה עקב׳׳

ומפטירין בישעיה
ותאמר ציון עזבני׳׳

אנכי נתן לפניכם היום׳ ברכה
וקללה׳ האמורות בהר גריזים
ובהר עיבל׳ את הברכה׳ על מ׳
מצות אשר תשמעו׳ מן הדרך
אשר אנכי מצוה אתכם׳ הא
למדת העובר ע״ז הרי הוא פר
מן הדרך שנשנו ישראל׳

מכאן אמרו

המודה בע״ז ככופר בכל התורה׳
ונתת את הברכה כתרגומו ית׳
מברכין׳ את המברכים על הר
גריזים כלפי הר גריזים הופכין
את פניהם ופתחו בברכה׳ ברוך
האיש אשר לא יעשה פסל
ומסכה וג׳ כל האמורים שבפ׳
שבפרשה אמרו תחילה בלשון
ברוך׳ ואחר כך הפכו פניהם כלפי
הר עיבל ופתחו בקללה׳ הלא
המה נתן בהם סימן׳ אחרי׳ אח׳
אחר עברת הירדן הרבה הלא
הלוה למרחוק׳ והוא לשון אח׳
אחרי׳ כל מקום שנ׳ אחר מופל׳
הוא׳ דרך מבוא השמש׳ להלן מ׳
מן הירדן עד המערב׳ וטעם
המקרא מוכיח שהן שני דב״
דברים שנקרו כשני טעמים׳
אחרי נקוד בפשטיו ודרך נק׳
נקוד בכרבל׳ ואם היה אחרי
דבוק לדרך היה אחרי נקוד
במשרת׳ מול הגלגל אצל אלוני
מורה׳ שכם׳ שנ׳ עד מקום ש״כ
שכם עד אלון מורה׳ כי אתם
עוברים את הירדן לבא׳ נסים
של ירדן יהיו סימן בידכם ש׳
שתבאו ותירשו׳ אבד תאבדו׳
אבד ואחר כך תאבדון׳

מכאן אמרו

העוקר ע״ז צריך לשרש אח׳
אחריה׳ את כל המקומות א׳
אשר עבדו שם הגוים וג׳ ז׳
ומה תלמדון מהם את אלה׳
אלהיהם אשר על ההרים׳ מ״ה
מזבח של הרבה אבנים׳ מצבה
של אבן אחת׳ והיא במום
ששנינו במשנה אין שחטה

ושקה לה ואשרה אילן הנע׳
הנעבד ואבדתם את שמם:
לכנות לה שם גנאי· בית גליא
קורין לה בית כריא· עין כל ·ע׳
עין קוץ· לא תעשון כן לי״י אלה׳
אלהיכם· להקטיר לשמים כל
מקום· כי אם במקום אשר יב׳
יבחר וג׳

ר״א

ונתצתם
את מזבחותם ואבדתם את ש
שמם· לא תעשון כן· אזהרה
למוחק את השם ולנתץ את
המזבח או אבן מן העזרה׳

אמ׳ ר׳ ישמעא׳

וכי תעלה על דעתך שישראל
נותצים את המזבחות· אלא
שלא תעשו כמעשיהם ויג׳
ויגרמו עונותיהם למקדש
אבותיכם שיחרב· וזבחיכם
שלמי חובה· ומעשרותיכם
מעשר בהמה ומעשר שני·
ליאכל לפנים מן החומה· ת״ה
תרומות ידכם· אילו הבכורים·
שנאמר בהן יד· ולקח הכהן
הטנא מידך· ובכורות בקרך·
ליתן לכהנים ואכלתם שם· ש״ה
אשר ברכך· לפי הברכה הבא׳
ולא תעשו ככל אשר אנחנו
עושים וג׳· כשתעברו את ה״
הירדן מיד אתם מותרים בב׳
בבמה להקריב כל ארבע עשרה
שנה של כבוש וחלוק· ובבמ׳
ובבמה לא תקריבו כל מה ש
שאתם מקריבים פה היום בב׳
במשכן שהוא עמכם ומשוח׳
והוא כשר להקריב בו חטאו׳
חטאות ואשמות ונדרים ו
ונדבות אבל בבמה אין קרב
אלא הנדר והנדב׳ וזהו איש
איש כל הישר בעיניו· נדרים
ונדבות שאתם מתנדבים על
ידי שישר בעיניכם להביאם
ולא על ידי חובה אותם תקר׳
תקריבו· כי לא באתם עד ע״ע
עתה כל ארבע עשרה·
אל המנוחה זו שילה· נחלה
זו ירושלם· עד עתה· כאן ע״ע
עדיין· ועברתם את הירדן
וישבתם בארץ· שתחלקוה·
ויהא כל אחד מכיר את שבט׳
חלקו ואת שבטו· והניח לכם
מכל אויביכם· לאחר כבוש
וחילוק ומנוחה· מן הגוים·
אשר הניח יי׳ לנסות ארץ
ישראל· ואין זו אלא אזהרה
והיה המקום· בנו לכם בית
הבחירה בירושלם· וכן בדוד
הוא אומ׳ ויהי כי ישב המלך
בביתו ויי׳ הניח לו מכל אויב׳
אויביו מסביב· ויאמר המלך
אל נתן הנביא הנה אנכי יוש׳
בבית ארזים וארון יי׳ יושב
בתוך היריעה· שמה תביאו
וג׳ למעלה אומר לעניין ש״ה
שילה· וכאן אומר לעניין ש׳
ירושלם· ולכך חלקו הכתוב
ליתן היתר בין זו לזו· משח׳
משחרבה שילה ובאו לנב
וחרבה נב ובאו לגבעון היו
הבמות מותרות עד שבאו
לירושלם· מבחר נדריכם· אל
מלמד שיביאו מן המובחר·
השמר לך· ליתן לא תעשה·
בכל מקום אשר תראה אשר
יעלה בלבך אבל אתה מקריב
על ידי נביא כגון אליהו בהר
הכרמל· באחת שבטיך· בח״ה
בחלקו של בנימין· ולמעלה
הוא אומר מכל שבטיך· הא
כיצד כשקנה דוד את הגורן
מן ארונה היבוסי· גבה הזהב
מן השבטים· ומכל מקום הה׳
הגורן בחלקו של בנימין היה·
רק בכל אות נפשך· בזה הכ׳
הכתוב מדבר אם כבשר תאו׳
תאוה התירה להם בלא הכ׳
הקרבת אימורים· הרי אומר
במקום אחר כי ירחיב א״ה
גבולך וג׳ ואמרת אכלה בשר׳
וג׳ בזה זה מדבר בקדשים ש״נ
שנפל בהן מום ונפדו ויוצ׳
ויאכלו בכל מקום· יכול יפדו
על מום עובר ת״ל רק· תזבח וא׳
ואכלת· אין לך בהם אלא היתר
גיזה וחלב אלא אכילה על ידי
זביחה· הטמא והטהור· לפי
שכיון שהם קדשים של כהן ה׳
הבשר אשר יגע בכל טמא
לא יאכל· הוצרך להתיר בו ש״ה
שטמא וטהור אוכלין בקער׳
בקערה אחת· כצבי וכאיל· ש
שאין קרבן בא מהם· כצבי ה׳
וכאיל לפטרו מן הזרוע והל׳
והלחיים והקיבה· רק הדם
לא תאכלו· תשפכנו כמים· לו׳
לומר שאין צריך כסוי·

ר״א

היא כמים להכשיר
את הזרעים· לא ת׳
תוכל· בא הכת׳ ליתן לא תעשה
על הדבר· לא תוכל·

ר׳ יהושע אומ׳

יכול אתה יכול אבל רשאי א׳
מועיל בו ואת היבוסי יושב
בירושלם לא יכלו בני ישראל
להורישם· יכולים היו אלא
שאין רשאין לפי שכרת להם
אברהם ברית כשקנה ארץ
מערת המכפלה ולא יבוסים
אלא על שם העיר ששמה יבוס

כדדרש בפרקי דרבי אליעזר״

והוא שכתב ביום הסירך את
העורים ואת הפסחים· אלו
שכתבו עליהם השבועה· וג׳
ובכורות בקרך· אזהרה זו ל״ה
לכהנים· ותרומת ידך· אילו
בכורים· לפני יי׳ לפנים מן ה׳
החומה· והלוי אשר בשעריך׳

יכו׳ יתן לך ומחלקו כגון מעשר
ראשון תן לו מעשר עני׳ יכו׳
יתן לך מעשר עני הוציאהו
על שלאחריו השמר לך׳ לא תתן
לא תעשה על הדבר על ירוש׳
ירושלם׳ יכול בגולה יהיה חיי׳
ומוזהר עליו יהא ומעני ישר׳
כי ירחיב׳ למדה תורה דרך
ארץ שלא יתאוה אדם לאכול
בשר אלא מתוך רחבת ידים
ועושר׳ בכל אות נפשך וגו׳
יכול מדבר ניזוקין להם כשר
חולין אלא אם כן מקדישה
ומקריבה שלמים׳ כי ירחק
ממך המקום׳ שלא תהא אלא
לבית ולעשות שלמים בכל
יום מעות עכשיו שהמשכן
הולך עמכם׳ וזבחת כאשר
צויתך׳ למדנו שיש צווי ב
בשחיטה הריני ישחט׳ ורבן
הלכות שחיטה שנאמרו למ׳
למשה על פה בסיני׳ אך כא׳
כאשר יאכל את הצבי וגו׳
יאכל ומוזהר לאוכלו בטהרה׳
יכו׳ יהא עני ואיל חלבו מותר
יכו׳ חולין חלבו מותר׳ ת״ל אך
רק חזק׳ לבלתי אכול הדם׳ מה
ומה של חזק אתה אומר על
שהיו שטופין בדם לאוכלו׳
לפיכך הוצרך לומר חזק׳ דב׳
דברי ר׳ יהודה׳

שמעון בן עזאי אומר

לא בא אלא להזהירך עד
כמה אתה צריך להתחזק
במצות׳ אם הדם שהוא קל
להשמר ממנו שאין אדם
מתאוה לו הוצרך לחזקך
באזהרתו ק״ו ושאר לשאר
מצות׳ לא תאכל הנפש עם
הבשר׳ זו אזהרה לאוכל אבר מן
החי׳ לא תאכלנו׳ זו אזהרה
לדם התמצית׳ לא תאכלנו׳
זו אזהרה לדם חיבורים׳ למען
ייטב לך׳ עד ולזר ממנו ט״ש
שכר של מצות׳ אם הדם
שנפשו של אדם קצה בו׳
הפורש ממנו זוכה לו ולבניו
אחריו׳ ק״ו וחומר לגזל ועריות
שנפשו של אדם מתאוה
להם׳ רק קדשיך׳ מה ת״ל ש׳
שיכול הואיל וראוי לשחוט חולין
לא התרתי לך לשחוט קדשי׳
ולאוכלן בשעריך אלא תק׳
הקרבה׳ אלא להביאם לבית
הבחירה׳ ועשית עולותיך׳ ש
אם עולות הן תן הבשר והדם
לגבי המזבח׳ ואם זבחי שלמי
הן דם ישפך על המזבח תח׳
תחילה ואחרכך והבשר תא׳
תאכל׳ ועשר

דרשו רבותינו

רק קדשיך׳ מה ת״ל על
הקדשים שבחוצה לארץ
ולמד על התמורות ועל
ולדות קדשים שיקרבו׳ ש׳
שומר זו משנה׳ שיותר
צריך לשומרה כמעשה שלא
תשתכח׳ כענין שנ׳ כי נעי׳
נעים כי תשמרם בבטנך׳ ו
ואם שמעת ישמר שתשמ׳
שתשמע והקיים׳ הא למדת
כל שישנה בכלל משנה ישנה
בכלל מעשה׳ את כל הדברים
שתהיו חביב עליך ומעיד
קלה כחמורה׳ הטוב בעיני
שמים׳ והישר בעיני אדם
כן הנקש׳ אונקלוס תרגם
לשון מוקש׳ ואומר יפה
שלא חש לזרוק כלשונו
שלא נמצא עוד כלשון יקש
ומפלין לישר הנעל ואומ׳
יגל כלשון שיוו׳ וקשוש
ומעשו עד ומרכובתה ראו לראו
נקשן׳ ומנה אני אומר כן ש׳
תנקש אחריהם כן תמרה יכ׳
אחריהם להיות כיוך אחר ית׳
מעשיהם׳ אחרי השמדם יה׳
מפניך׳ אחרי שתראה שאני
משמידם מפניך ישלך לב׳
ליתן לב מפני מה נשמדו אלו
מפני מעשים מקולקלים ש׳
שבידיהם׳ ואם אתה לא תעשה
כן שלא יבואו אחרים וישמ׳
וישמידוך׳ איכה יעבדו׳ לפי ׳
לפי שלא ענש על ע״ז אלא על
זיבוח וקיטור וניסוך והשתח׳
והשתחויה כמו כלתי לכ׳
לכך׳ דברים הנעשים לגבוה
בין לאחרך כמון שיום רוחה של
ע״ז לעוברה כדבר אחר כגון פ׳
פוער לפעור וזורק אבן למרקו׳
למרקוליס׳ זו היא עבודתו וחי׳
וחייב׳ יכול זבח וקיטר ונסך
והשתחוה אפילו שלא כדר׳
כדרכה׳ כי גם את בניהם׳ גם
לרבות אבותיהם ואמותיהם׳

אמ׳ ר׳ עקיבא

אני ראיתי גוי שכפתו לאביו
לפני כלבו ואכלו את כל הדבר׳
קלה כחמורה׳ תשמרו׳ לעשות׳
לתת לא תעשה על עשה הי״ש
האמורין שבכל השמר לשון ש
לא תעשה הוא אלא שאין ל
לוקין על השמר של עשה׳ ש
לא תוסף עליו׳ ה׳ טוטפות׳ ה׳
מינין בלולב׳ ד׳ ברכות לברכת
כהנים׳ ומנין שלא יוסיף אות׳ כשהוא
עניין שנ׳ גרעו ומשיר
עדיי אות׳ ואומ׳ יחי בו חוק
חורב על הגוה א״ן מופת׳
מורין׳ כן לא תגרעו׳ ש
ואם תאמר אם כן למה עתן לו
הק׳ ממשלה לעשות אות׳ כי
מנסה ייי׳ אלהיכם אתכם׳ ואת

שעפח

ואת מצותיו תשמורו תורת
משה ובקולו תשמעו בקול
הנביאים ואותו תעבודו במ׳
מקדשו ובו תדבקון הדבק
בדרכיו גמול חסדים בקר חולי׳
קבור מתים כמו ע׳ שעשה ה׳
הקב״ה והו פשוטו

ורבותינו

דרשו בתורה מה שדרשו ה׳
סרה דבר המוסר מן העולם
שלא היה ולא נברא ולא עש׳
עימו לדבר כן דישטולרא
בלשון לעז והפדך מבית עב׳
עבדים אפילו אין לו עליך אלא
אלא שפדיך דיו כי יסיתך
אין הסתה אלא לשון גרוי כמ׳
שנ׳ כי אם הסיתך יי׳ בי ואומ׳
ומאיטריא בלע׳ שמשיאין לע׳
לעשות כן אחיך ואומ׳ או בן
אמך ואומ׳ אחיך השוכבת
חיקך ומחזקת בך אפיקידיו
בלע׳ ובן מחיק הירוך ויסו׳
ויסוד התקוע בירוך אשר
כנפשך מירש לך הכתוב את
החביבים לך כל שכן קל וחומ׳
לאחרים בסתר דבר הכת׳ כה׳
בהווה שאין דברי מסית אלא
בסתר וכן אומ׳ שלוח בנשו׳ ה׳
בערב יום מרישון לילה ורב׳

ורבותינו

דרשו יכול אם יש לו אדם
שונאו ויעיד בו יחידי ושניים
הלוה ויהרגנו ת״ל על פי שנים
עדים וכו׳ כמפורש לשם ה׳
אשר לא ידעת אתה ואבו׳
ואבותיך דבר זה גנאי גדול
הוא לך שאף האומות אינם
מניחין מה שמסרו להם אב׳
אבותיהם וזה אומר לך לעזו׳
לעזוב מה שמסרו לך אבותיך
הקרובים אליך או הרחוקים

ומה פרט קרובים ורחוקים
אלא כך אמ׳ הכתוב מתוכן ש׳
של קרובים אתה למד תוכן ה׳
של רחוקים כשם שאין כח
בקרובים ממש כך אין ברחוק׳
ממש מק׳ מקצה הארץ זה
חמה ולבנה וצבא השמים ה׳
שהן מהלכין מסוף העולם ה׳
ועד סופו לא תאבה לו לא
תהיה תאבה לא תאהבנו לפי׳
לפי שנ׳ ואהבת לרעך כמוך ה׳
אתה לא תאהב ולא תשמע
אליו בהתחננו על נפשו למ׳
למחול לו לא תחוס עינך עליו
לפי שנ׳ לא תעמוד על דם רע׳
רעך על זה לא תחוס ולא תח׳
תחמול לא תהפך בזכותו
ולא תכסה עליו אם אתה יוד׳
יודע לו חוב אינך רשאי לש׳
לשתוק כי הרג תהרגנו אם
מב״ד זכאי תחזירהו לחובה
יצא חייב אל תחזירהו לזכות
כי הרג תהרגנו אלא הרוג ה׳
תהרגנו הרי כי משמש בלש׳
בלשון אלא

וזהו שאמרו

רבותינו כי משמש בארבע
לשונות אי דלמא אלא ד׳
דהא ידך תהיה בו בראשונה
מצוה ביד הניסת להמיתו ה׳
לא את בידו אות ביד אחרים
שנ׳ ויד כל העם באחרונה ה׳
לשבת שם פרט לירושלם
שלא ניתנה לדירה בני בליעל
בלי עול שפרקו עולו של הק׳
אנשים ולא נשים יושבי ה׳
עירם ולא יושבי עיר אחרת

מכאן אמרו

אין נעשית עיר הנדחת עד
שידיחוה אנשים ועד שי׳
שיהו מדיחיה מתוכה ור׳

ודרשת וחקרת ושאלת הי׳
היטב והנה אמת נכון וג׳

מכאן אמרו

רבותינו שבע חקירות ודר׳
ודיבוי המקרא דרישה וח׳
וחקירה והיטב ושאלת אינם
מן המנין ממעט לומר בדיקות
ובדיקות אחר הוא אומר ודר׳
ודרשת היטב ועוד מקום ה׳
אחר הוא אומר ודרשו השו׳
השפטים היטב ולמדו הינ׳
היטב בגזירה שוה ליתן את
האמור של זה בזה הכה תכה
אם אינך יכול להמיתם במי׳
במיתה הכתובה בהם המיתם
באחרת לה׳ אלהיך לשמו
ובשבילו למען ישוב ה׳ מח׳
מחרון אפו שכל זמן שע״ז ה׳
בעולם חרון אף בעולם לא
תתגודדו לא תתנו גדידה וש׳
ושרט בבשרכם על מת כדרך
שהאמורים עושין לפי
שאתם בנו של מקום ואתם
ראויין להיות נאים ולא גדודי׳
ומקורחים בין עיניכם אצל
הפדחת ובמקום אחר הוא
אומר לא יקרחה קרחה בר׳
בראשם לעשות כל הראש
כבין העינים כי עם קדוש אי׳
אתה קדושת עצמך מאבו׳
מאבותיך ועוד ובך בחר ה׳ ה׳
כל תועבה כל שתיעבתי לך
יצרם אזן של בכור כדי לשח׳
לשחטו במדינה הרי דבר
שתיעבתי לך כל מום לא יהיה
בו כי לאמר כיון שלא ישחט
ישחוט ויאכל על אותו המום
בישל בשר בחלב הרי דבר ע״ז
שתיעבתי לך הרי כיון על
אכילתו ואת הבהמה איל
וצבי וגו׳ למדנו שחיה בכלל
בהמה ולמדנו שבהמה וחיה

טמיה מרובה מן הטהורה ב
שבכל מקום פורט יום המ
המועד יקח ילין וישחט
וישטיינבוק תור תיון תוכב
תר בליי שור הכר הגדל בערי
בלין יעד בלשון יוחסי תפרס
ופרסת פרוקה כתרגומו וש
ושופעת חלוקה בשתי עפרני
עפרנים שיש פרוקה ויושה
חלוקה בעפרונים והיו טמ
טמיות בטהריה

מכאן למדו

שהשליל חותך בשחיטת
יומו השסועה כמיין היא
שיש לה שנגדין ושני שדי
שדיות ושסועה טמה

אמרו רבותינו

למה נשנו בבהמה מפני הכ
השסועה ובעופות מפני
הטריפה שלין ניחודו בתורת
כהנים ובגמרא ליומא

רבותי פרשוהו

בגמ שיורש חייב לטהריות
עניו כגמ יכול יהו מוזהרין
בכל השנה תל יומר יל הכתי
הכהנים ומה טומיות המת
חמורה כהנים מוזהרים ויון
ישר מוזהרים טומיות נגלת
שהייו קלה ליו כל שכן כל
ענור טהורה תיכלו להתיר
ושלחת שבמיערב וגו
יושר ליו תיכלו ליפור יות
השחוטה יות הריוה היא
יוכ הייו ריה ולמה נקרא
שמה ריוה שרויה ביותר
ולמה הזהירך הכתוב בכל
שמותיה שליו ליתן פתחון
פה לבעל דין לחלוק שלא
יהיו היוספרה קורין שודר
ריוה והכיו להתיר יומר וז

טמיות מרובות מן הטהורות ב
שבכל מקום פורט יות המ
המועד יקח ילין וישחט
וישטיינבוק תור תיון תוכב
תר בליי שור הכר הגדל בערי
בלין יעד בלשון יוחסי תפרס
ופרסת פרוקה כתרגומו וש
ושופעת חלוקה בשתי עפרני
עפרנים שיש פרוקה ויושה
חלוקה בעפרונים והיו טמ
טמיות בטהריה

מכאן למדו

שהשליל חותך בשחיטת
יומו השסועה כמיין היא
שיש לה שנגדין ושני שדי
שדיות ושסועה טמה

אמרו רבותינו

למה נשנו בבהמה מפני הכ
השסועה ובעופות מפני
הטריפה שלין ניחודו בתורת
כהנים ובגמרא ליומא

רבותי פרשוהו

בגמ שיורש חייב לטהריות
עניו כגמ יכול יהו מוזהרין
בכל השנה תל יומר יל הכתי
הכהנים ומה טומיות המת
חמורה כהנים מוזהרים ויון
ישר מוזהרים טומיות נגלת
שהייו קלה ליו כל שכן כל
ענור טהורה תיכלו להתיר
ושלחת שבמיערב וגו
יושר ליו תיכלו ליפור יות
השחוטה יות הריוה היא
יוכ הייו ריה ולמה נקרא
שמה ריוה שרויה ביותר
ולמה הזהירך הכתוב בכל
שמותיה שליו ליתן פתחון
פה לבעל דין לחלוק שלא
יהיו היוספרה קורין שודר
ריוה והכיו להתיר יומר וז

ריוה שמה יון יויה וון לא
יופר הכתוב בעופות פרט
לך הכתוב יות הטומיוט למ
שהעופות טהורין מוכין על
הטומיוט לפיכך פרט יות המ
המועד התשמות קלבא
שוריך שלך השוה רגט
ין היט הרוכפת הויו תרגו
תרגול הכר וקורין לן הוסני
בלע וכרכתן כפולה שרי
העוג הט העוכט הרוחט
על היורך כגון וכבין וערעין
וחגבט טמיוט הט קרויין
שרץ כל עוג טהור תיכלו
ולין יות הטמיו כין ליתן עט
עשה על לין תעשה וכן בכ
בבהמה יומה תיכלו ולא
בהמה טמיה ליון הכין מכל
עשת עשה לעכור עליהן
לין תעשה ועשה לגר יוכ
יושר בשעריך גר תושב עכ
שקיל עליו שלין לעכור עכ
ויוכל גבולת כי עכ קדוש
יומה קדש עמיך במוחך לך
ורגיט המוחריט ויוחריט עה
נהגו נהן ויפור יולתקידם
בפניהט ליו תבשל גדי שלש
פעמיט פרט לחיה ועופות
ולבהמה טמיות עשר
תעשר מה עינין מה לומ יומ
הק יול תגרמו לי לבשל גריט
של תכיה עד שהן מוכ
יוימומיהן שכשיוין יומם
מעשריט מעשריט כריוי
כשהויו סמוך להתבשל יוכ
מוציו מח קריט ומשרפהן
שנ ושרמה לפני קמה וכן
לעניין ביכוריט שנה שנה
מכין שיוין מעשרין על
החרש על הישן ויולת וג
זה מעשר שיני שהדי כגר
ליתרע ליהן מעשר יומר
ללויט שנ כי תקחו מיות

כגי ישל וגו ונתן להם רשות
ליוכלן בכל מקום שב ויולהם
יומהן כל מקום על נרחך וה מ
מעשר יומה הויו כי ירבך וכ
והיו התכיוה מרובה לשיות
בכל יושר תיוה נפשך כלי כ
בבקר ובציון כין ובשכר פרט
וכל יושר תשיולך נפשך כ
חור וכלי מה הפרט מפורש כ
ולד ולרות היורך ויוני ליוכל
יורש והלוי ליו תעכבו מליהן
לו מעשר ריושון כי יוין לו חכ
חלק ונחלה עמך ייעיו לקט
שכחה ופיוה והפקר שיוג כ
לי יש לו חלק כהן כמוך ויוכן
חייבין במעשר מיקיעה שלש
שניט כיו וליוך שיוב השהה
מעשרותיו של שנה ריושוה
ושנייה שיבערט מן הכית
בשלישית וביו הלוי ויכול מע
מעשר ריושון והגר והיתום
יכלו מעשר עני של שנה ו כ
ולין תיוכלו יותה כירושלם כ
כדרך שעשקת ליוכל מעשר
שיני של שהי שניט ויוכלו וכ
ושנעו הן להם כדי שבעין

מכאן אמרו אי

יוין פותחין לעני בגורן וכ וכ
ויותה הולך לירושלם מעשר
של שנה ריושוה ושנייה ע כ
שהשהיתה ומתורה בעזרת
הקדש מין הכית כמו שמפור
בני תכלה לעשר מיקין שכ
שבעשניט יכל שבע לכל מל
מלוה ומלוה הל קרכה שנר
השבע ויום יותה יוומר שבע
שניט למלות כל יוחר ויוחר
הייוך היין קיבה היו למדך
שבע שניט למיעין השמיט
שמוט כל בעל משה ידו שמ
שמוט יות ידיכל בעל משה
יופס כי לין יהיה כך יוכין וכ

ולהלן הוא אומר כי לא יחדל
אביון מקרב הארץ. כאן עד
שאתם עושים רצונו של
מקום אביונים באחרים וכש׳
וכשאין עושין רצונו של
מקום אביונים בכם. אביון ר׳
מעני׳ ולשון אביון שהוא
תאב לכל׳

ורבותינו

אמרו שבעה שמות נקראו
לו לעני. אביון. דל מך עני
רש תכך מסכן. אביון. ושל׳
מפורשין בתורה. רק אם ש׳
שמוע תשמעו אז לא יהיה
בך אביון. שמע קיימתו מש׳
משמיעין אותו הרבה. כיוצ׳
בו שור דבר לך. הינן ודבר נוון
אותה בעיר. והעבטת גוים
רבים. יכול שתהיו לוה ומלוה
ומלוה לוה. ת"ל ואתה לא תעב׳
תעבוט ומשלת בגוים רבים.
יכול גוים אחרים מושלים על׳
עליך ת"ל ובך לא ימשלו. כי
יהיה בך אביון התאב תאב
קודם. מאחד אחיך. אחיך
מאביך קודם לאחיך מאמך.
שעריך. עניי עירך קודמין
לעניי אחרין. יש לך אדם שמ׳
שמצטער אם יתן אם לאו
לכך נאמר לא תאמץ את לבבך
יש לך אדם שפושט ידו וק׳
וקופצה. לכך נאמר לא תקפוץ
את ידך מאחיך האביון. אם
לא נתת לו סופך להיות אחיו ב׳
אביון. פתח תפתח אפילו מ׳
מאה פעמים. כי פתח תפתח
הרי כי משמש בלשון אלא
והעבט תעביטנו. אם לא
רצה במתנה תן לו בהלואה.
די מחסורו. ולא אותה מצוות
לעשרו. אשר יחסר לו אפי׳
סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ

לפניו. לו זו אשה. וכן הוא
אומר אעשה לו עזר כנגדו.
וקרא עליך. יכול מצוה ת"ל
ולא יקרא והיה בך חטא. מ"מ
מכל מקום ואפילו לא קרא.
אם כן למה נאמר וקרא על׳
עליך. מאחר אני ליפרע על
ידי הקורא יותר ממי שאינו
קורא. נתן תתן. אפילו מאה
פעמים. לו. בינו לבינך. בגלל
הדבר הזה. אפילו אומרת ל״
ליתן אתה נוטל שכר האומ׳
האמירה עם שכר המעשה
על כן אנכי מצוך לאמר. עיצה
לטובתך. לאחיך. לעניך. ל״
לאביון. זה לעני. לעניך. לב״
לשון עני אחר. את עניך
בשני אופן משמע עניים
הרבה. כי ימכר לך. על ידי
אחרים. במוכרוהו בית דין
והרי כבר נאמר כי תקנה עבד
עברי. ובמוכרוהו ב"ד הוא
מפני שני דברים שנתחדשו
בזו. או העבריה. אף היא
תצא בשש. ולא שהוטרה.
שאין האשה נמכרת בגני׳
בגניבתה. של ונמכר בגני׳
בגניבתו. ולא בגניבתה. אלא
קטנה שמכרה אביה. ולא״
ולאחר כיון שיצא ימיו שש
שנים קודם שהביאה סימ׳
סימנין. ועוד חידוש כאן הענ׳
הענק תעניק. לשון עדי וגו׳
וגובה ובמראית העין דבר
שיהיו נכרת שהטיבות לו׳

ריש מפרשים

לשון הטענה על צוארו. ד׳
מצאנך מגרנך ומיקבך. יכול
אין לו אלא אלו בלבד ת"ל
אשר ברכך. ומה זה שברכך
מריוך. ולמה נאמרו אלו
זה אלו ומאחרין שהן בכלל

ברכה. יצאו פרות.

ולמדו רבותי

בגזירה שוה מה כאן קורין׳
כמה נותן לו מכל מין ומין ג׳
וכרת כי עבד היית. והענקת׳
ושנתי לך כזות מצרים וכ״
וכזות הים. אף אתה הענק
לו ושנה לו. עבד עולם. יכול
כמשמעו ת"ל ושבתם איש
אל אחוזתו ואיש אל משפ׳
משפחתו תשובו. הא למדת
שאין זה אלא עולמו של
יובל. ואף לאמתך תעשה כן
הענק לה. יכול אף לרציעה
השוה הכת׳ ת"ל ואם אומר יא׳
יאמר העבד. עבד נרצע ואין
אמה נרצעת. כי משנה כ״
שכר שכיר׳

מכאן אמרו

עבד עברי עובד בין ביום בין
בלילה והוא כפלים שבעבודת
שכיר יום. מה היא עבודתו
בלילה רבו מוסר לו שפחה
כנענית והוולדות לאדון. כל
הבכור אשר יולד בבקרך וג׳
ובצאנך הקדש. ובמקום א׳
אחר אומ׳ אל תקדיש. אינו
מקדיש לקרבן אחר. וכאן
לומר שמצוה לומר הרי זה
אתה קודש לבכורה. ר׳א
אי אפשר לומר תקדיש
שכבר נאמר אל תקדיש ואי
אפשר לו׳ כו׳ הכיצד מק״
מקדישו אותה הקדש עלוי׳
אם תקדישו לבדק הבית
נותן להקדש כפי טובת ה״
הנאה שבו. לא תעבד בבכור
שורך ולא תגוז וג׳ את
החלות למדו רבותי׳
שאסור אלא שר״
שיכר הכל בחווה׳

לפני ייי תאכלנו · לכהן הוא
אומ' שנכר מעשר שהוא
ממתנות כהונה · אחר תם וכו'
ואחר בעל מום שנ' ובשרם
יהיה לך מכאן שאין משהין
אותו יותר על שנתו · יכול
יהא פסול משעברה שנתו ת"ל
כבר הוקש למעשר מה להלן
מעשר דגנך תירושך ויצה'
ויצהרך ובכורות בקרך · אף
מעשר שני אינו נפסל משנ'
משנה לחבירתה אף בכור
כן אלא מיצה בתוך שנתו כ'
שנה בשנה · יום שחטו לפי
לפום שנתו אוכלו אותו היום
ויום אחר משנה היא אחר רק
אחר שנאמ' לשני ימים ולילה
אחר · אם כן · פסח ועוד
פרט · כל מום אחר וכו' · מה
הפרט מפורש מום הגלוי כ'
ואינו חוזר · אף כל מום הג'
הגלוי ואינו חוזר · רק אוכל
דאו לא תוכל · שלא תאמר
הואיל וכלו היתר הבאו מכלל
איסור הואיל שהרי קדש ונש'
ונשחט בחוץ · בלא פדיון כ'
וגומ' הואיל יהא אף הדם
מותר ת"ל רק את דמו לא
תאכל · שאור את חדש כ'
האביב · מקודם בואו שאור
שיהא ראוי לאביב להקריב
מנחת העומר ואם לאו עבר
את השנה · ממצרים לילה כ'
והלא ביום יצאו שנ' ממחרת
הפסח יצאו בני ישראל וגו'
אלא לפי שבלילה נתן להם
פרעה רשות לצאת שנאמ'
ויקרא למשה ולאהרן לילה'
וזבחת פסח לייי אלהיך צא'
צאן · שנ' מן הכשבים ומן כ'
העזים תקחו · ובקר תוכרו
לחגיגה · שאם נמנו על הפ'
הפסח חבורה מרובה מביאי'

מביאין עמו חגיגה כדי שיה'
שיהא נאכל על השבע'

ועוד למדו ז'

רבותינו דברים הרבה מפסו'
מפסוק זה · לחם עני · לחם
שמזכיר את העני שנתענו
מצרים · כי בחפזון יצאת'
ולא הספיק בצק להחמיץ כ'
וזה יהיה לך לזכרון · החפזון
לא שלך היה אלא של מצרי'
שכן הוא אומר ותחזק מצ'
מצרים על העם למהר וגו'
ואשר תזכר על ידי אכילת
הפסח והמצה את יום צאת'
צאתך מארץ מצרים כל וג'

רבותי פרשו

שני טעמים על מקרא זה
הראשון כמו ששנינו בפ"ק
דברכות · והשני כאשר תז'
תראה · את יום צאתך מארץ
מצרים כל ימי חייך · אפילו כ'
לימות המשיח יכירו גאולת
מצרים שהיתה גדולה וכו'
ואמר שכל זה שאירע בג'
בגאולת מצרים יארע בגאו'
בגאולה אחרונה · גאולה רא'
ראשונה נגאלו ישר' ממצרי'
בזכות אבות שנ' וישמע כ'
אלהים את נאקתם ויזכר
אלהים את בריתו את אברהם
את יצחק ואת יעקב · כן לג'
לגאולה אחרונה נגאלים בז'
בזכות אבות דכת' כי אל רחום
ייי אלהיך לא ירפך ולא ישח'
ישחיתך ולא ישכח את בר'
ברית אבותיך אשר נשבע'
להם · וכת' וזכרתי את בריתי
יעקוב ואף את בריתי יצחק
ואף את בריתי אברהם וג'
בגאולה ראשונה נגאלו בנ'
בניסן שנ' שמור את חדש

האביב ועשית פסח לייי כ'
אלהיך כי בחדש האביב הו'
הוציאך ייי אלהיך ממצרים
לילה · כן לגאולה אחרונה נג'
נגאלו בניסן שנ' השיר יהיה
לכם כליל התקדש חג · כגא'
בגאולה ראשונה שלח הק'
משה ואהרן לבשר גאולה
לישר' שנ' שלח משה עבדו
אהרן אשר בחר בו · כן בג'
בגאולה אחרונה שלח הק'
אליהו ומשיח לבשר גאולה
לישראל שנ' הנה אנכי שולח
לכם את אליה הנביא לפני'
בוא יום ייי הגדול והנורא
וכת' מה נאוו על ההרים רגלי
מבשר וג' · וגדולה גאולה
אחרונה מגאולה ראשונה
שבגאולה ראשונה נגאלו
ישר' ממצרים מאומה אחת
שנ' ויהי בעצם היום הזה
הוציא ייי את בני ישראל
מארץ מצרים על צבאותם ·
בגאולה אחרונה נגאלים מש'
משבעים אומות שנ' הנה
ימים באים נאום ייי ולא כ'
יאמרו עוד חי ייי אשר הע'
העלה את בני ישר' ממצרים
כי אם חי ייי אשר העלה
ואשר הביא את זרע בית
ישראל מארץ צפון ומכל
הארצות אשר הדחתים כג'
שם וישבו על אדמתם · בג'
בגאולה ראשונה נגאלו בנ'
במופתים שנ' ומשה ואהרן
עשו את כל המופתים האל'
האלה · כן בגאולה אחרונה
במופתים שנ' ונתתי מופתים
בשמים ובארץ דם ואש וג'
ותימרות עשן · וכת' בתריה
והיה כל אשר יקרא בשם כ'
ייי ימלט · כי בהר ציון ובי'
ובירושלם תהיה פליטה וכו'

והיה קדש בגיולה ישועה
עיון ישר ומעריב בשמחה
בשתון ובריעה שנ ויעא
עמו בשתון בריעה יות חסד
חסידיו כן בגיולה יחרונה
יהויו לעיון בריעה בשתון
ובשמחה שנ ופרויי יט ב
ישועתן וכיו עיון בריעה בב
בגיולה ריושונה בקע הקבה
יות הים לישר והעבירם בתך
בתוכו נחירה שנ בקעים כב
ויעבירם ויעב ויט כמו נר
כן בגיולה יחרונה עתיד ש
הקבה להחריב יות לשון ים
לפני ישר שנ והחריב יט ב
יות לשון ים ומעריב בגיול
ריושונה סיכ הקבה יורד
ישר בענני כבוד והור והיויר
להם יומם ולילה שנ ויט הב
הולך לפניהם יומם וג כן בגיו
בגיולה יחרונה עתיד הק
בעשיו להיויר כבודו על יש
ישריול שנ קומי יורי כי ב
כיו יורך וכבוד יט עליך ב
ורח וכת עליך יורח יט וכש
וכבודו עליך יריוה וכת וכב
וברין יט על כל מכון הר עיון
ועל מקריויה ענן יומם וג ב
וכת וסוכה תהיה לעל יומם
מחורב ולמחסה ולמסתור
מזרם ומטר בגיולה רב
ריושונה ליו עלתה בירם יוב
יולין כיות מעריב שנ ונבי
ישר עשו כרכר ושה וישב
וישיולו מעריב כלי כסף ב
וכלי זהב ושמלות וכת ויט
נתן יות חן העם כעיני מער
וישיולום וינעלו יות מעריב
כן בגיולה יחרונה עתידין
ישר שיכיון בידם כל כסף ב
וזהב של יומות העולם שנ
כי לי יויש יקוו ויונות תרשי
בריוש לה כגמד כספם וזהב

ויהי בית יולה יעקב ויורינו
מדרכיו ונלכה בניתיהו
כי מיעון תעיו תורה ודבר יט
מירושלם בגיולה ריושונה
תהיה הק נשמתן של ישריול
והניח עליהם טל שנ גשם ב
נדבות תניא יולהים כן בגיול
יחרונה עתיד הק להחיות
יות ישר בטל יוחות חייט ב
שנ יחין מתיך נבלתי יקומון
וכת ורבים מישיני עפר יקיצ
וכת בטל חריון שיורד על
הרדי עיון בגיולה ריושונה
קיבץ הק כל המלטת והנחי
והנחילם יורץ חורה שניות
ויגרש מפניהם גוים ויפילם
בחבל נחלתו וישכן שבטי ב
ישריול וכת ויביום יל הר
קדשו וג כן בגיולה יחרונה
עתיד הק להינקם נקמת ישר
משבעים יוחות הבויים לח
למלחמה על ישר עם גוג ומ
ומגוג ויחויר המלוכה לישריל
והויו לברו יחלוך עליהם לעול
שנ ויקבלון מלכותיו קדישי ב
עליונין ויחסנון מלכותיו עד
עליהו ועד עלם עלמיו וכת
והיה יט למלך על כל הויורן
ביום ההוא יהיה יט יוחד
ושמו חדי כל מה ב

שאידע בריאשונה
יאיר באחרונה

וזהר שדרשן

רבותינו למען תזכור יות יום
עיותך מיורץ מיעריב כל יומי חייך
חייך ורשותו כל יומי חייך
להכניס ליומות המשיח שנ
שיהעך שיכיויו להם כל
המופתים והמיורעות הכת
הכתובים ביעיות מיעריב ב
ליומות המשיח ירמן שיעי
שיעיות מיעריב גרולה היט

היתה ב׳ אלא אין מן הב׳
הכשר מזהרה למוהיר כפ׳
בפסח דורות לפי שלא נאמ׳
אלא בפסח מצרים ואם ראו׳
ראשון האמור כאן הרי אד׳
בניסן מה ראית לומר אף בו
ביום הראשון תשביתו שאור
ולפי שנסתלק הכתוב מענ׳
מעניינו של פסח והתחיל
לדבר בחקות שבעת ימים ה׳
כגון שבעת ימים תאכל מצ׳
מצות לא יראה לך שאור ה׳
בכל גבולך שבעת ימים הוצ׳
הוצרך לפרש בזאת ומה דה
הוא מזהיר שאם כתב לא
ילין מן הבשר אשר תזבח ה׳
בערב לבקר הייתי אומ׳ שלמי׳
שנשחטים כל שבעה כולן
בכל תקדיר ואין נאכלין אלא
ליום ולילה לכך כתב בערב
ביום הראשון

ר״א בחגיגת ארבעה
עשר הכת׳ מדבר ולימד על׳
עליה שנאכלת לשני ימים ה׳
והראשון האמור כאן ביום
טוב ראשון הוא מדבר וכך
משמעו של מקרא כשר
חגיגה אשר תזבח בערב
לא ילין ביום טוב ראשון ה׳
עד בוקרו של שני אבל נב׳
נאכלת היא בארבעה עשר
ובחמשה עשר
וכך היא שנויה

במסכ׳ פסחים׳

בערב כבוא השמש מועד
צאתך ממצרים הרי שלשה
זמנים חלוקים בערב משש
שעות ולמעלה זבחהו וכבוא
השמש תאכלהו ומועד ה׳
צאתך אתה שורפו כלומר
נעשה נותר ובא לשריפה
ובשלת עלי׳ אף הוא קרוי ה׳
מבשל׳ ופנית בבקר לבקרו
של שני אלמד שטעונין ל׳
לינה לילי מוצאי יום טוב ש׳
ששת ימים תאכל מצות וב׳
וביום אחר הוא אומר ש׳
שבעה ימים שבעה מן היש׳
הישן וששה מן החדש

ר״א למד על אכילת
מצה בשביעי ש׳
שהיא חובה ומכאן אתה
למד לששת הימים שהרי ה׳
שביעי בכלל היה ויצא מן ה׳
הכלל ללמד שאין אכילת מצה
בו אלא רשות ולא ללמד על
עצמו יצא אלא על כל הכלל ה׳
כולו מה שביעי רשות אף ה׳
כולן רשות חוץ מלילה הראש׳
הראשון שקבעו הכתוב חו׳
חובה בערב תאכלו מצות
עצרת לה׳ אלהיך עצר ע׳
עצמך מן המלאכה

ר״א כענפיו של שמח
שמחה ואכלת וג׳
ומשתה לשון נעצרה נא
אותך מהחל חרמש בקמה
משנקצר העומר שהוא
ראשית קציר העומר מסת
נדבת ידך די נדבת ידך הכל
לפי הברכה הבאו שלמי שמ׳
שמחה ויקדש קרואים לאכול
לוי גר יתום ואלמנה ארבעה
שלי כנגד ארבעה שלך בנך
בתך ועבדך ואמתך אם את׳
אתה משמח את שלי אני
משמח את שלך וזכרת כי
עבד היית וג׳ על מתנה פ׳
פרשה שתשמור ותעשה
את החקים האלה באספך
מגרנך מיקבך באסיף שאתה מכניס
לבית פירות הקיץ

ר״א באספך מגרנך ה׳
ומיקבך למד ש׳
שמסככין הסוכה בפסולת
גורן ויקב והיית אך שמח
לפי פשוטו אינו זה לשון צווי
אלא לשון הב׳ הבטחה

ולפי תלמודו

לרבות לילי יום טוב האחרון
לשמחה ולא יראה את פני
ה׳ ריקם אלא הבא עולה ראי׳
ראיה ושלמי חגיגה איש כמ׳
מתנת ידו מי שיש לו אוכלין
ונכסים מרובים יביא עולות
מרובות ושלמים מרובים

חסלת

ראה אנכי

ומפטירין בישעיה ה׳
עניה סוערה לא נח׳
נחמה וגם היא כל׳
כמונה לפרשת נח ה׳

ושוטרים תתן לך בכל שעריך
שופטים דיינין הפוסקין את
הדין ושוטרים הרודים אחר
מצותם במקל ורצועה עד
שיקבל עליו דין השופט בכ׳
בכל שעריך בכל עיר ועיר
ושפטו את העם משפט ה׳
צדק מנה דיינים צדיקים ה׳
ומומחין לשפוט צדק לא
תטה משפט כמשמעו ולא

תכיר פנים אחד. כשעת הט'
הטענות. שלא יהא רך לזה
וקשה לזה. אחד עומד ואחד
יושב. לפי שרואה זה שהדי'
שהדיין מכבד את חבירו וא'
ונסתתמין טענותיו. ולא
תקח שחד. ואפילו לשפוט צ'
צדק. כי השחד יעור. ומשק'
ומשקל השחד מאוד אי' אפ'
אפשר שלא יטה לבו אצלו
להפך בזכותו. דברי צדיקים.
דברים המצודקים. משפטי
אמת. צדק צדק תרדף. אחר
ב"ד יפה. למען תחיה וירשת.
כדי הוא מינוי הדיינין הכ'
הכשרים להחיות את ישראל
ולהושיבן על אדמתם. לא
תטע לך אשרה לחייבו עליה
משעת נטיעתה. ואפילו לא
עבדה עובד כוכבים תעשה על
נטיעתה. ולא תטע כל עץ ה'
אצל מזבח. אזהרה לנוטע
אילן ולבונה בית בהר הבית.
ולא תקים לך מצבה. מצבת
אבן אחת. להקריב עליה אפ'
אפילו לשמים. אשר שנא.
מזבח אבנים ומזבח אדמה צ'
צוה לעשות. ואת זו שנא כי
חק היתה לכנענים. ואעפ"י ש'
שהיתה אהובה לו בימי אבו'
אבות עכשיו שנאה מאחר
שעשאוה אלו חק לע"ז. לא
תזבח כל דבר רע. אזהרה לא'
לאפגל בקדשים על ידי דבור
רע. כך מפורש בשם'.

ועוד נדרשו בו דרשות א'

אזהרות משחיטת קדשים.
לעבר בריתו. אשר כרת עמ'
עמכם. שלא לעבוד ע"ז. אומ'
אשר לא צויתי לעבוד. כגון.

מכוון העדות. והוציאו אל
שעריך. המתרגם אל שערי
ליתן בית דינך טועה הוא

שער שנא'

אל שעריך. זה שער שאתה
שער בו. אתה אומר כן או
אינו אלא שער שנדון בו.
נאמר שעריך למעלה ומה
שעריך למטה כו' והרגמוה:
לקרוב. שנים או שלשה.
אם מתקיימת עדות בשנים
למה פרט לך שלשה להקיש
שלשה לשנים. מה שנים
עדות אחת אף שלשה עד'
עדות אחת ואין נעשין זו'
זוממין עד שיזומו כלן. כי
יפלא. כל הפלאה לשון הכ'
הבדלה ופרישה. שהדבר נכ'
נבדל ומכוסה ממך. בין דם
לדם. בין ט' דם טמא לדם
טהור. בין דין לדין. בין דין
חייב לדין זכאי. בין נגע
לנגע. בין נגע טמא לנגע
טהור. דברי ריבות. שיהו חכ'
חכמי העיר חולקין בדבר זה
מטמא וזה מטהר. זה זה
מחייב וזה מזכה. וקמת
ועלית אל המקום וגו'.

והרבה למדו

רבותינו מיתור
המקרא הזה כמו ש'
במסכת סנהדרין
וקמת ועלית וגו'. מלמד ש'
שבית המקדש גבוה מכל
המקומות. הכהנים הלוים.
שיצאו משבט לוי. אל הש'
השופט אשר יהיה בימים
ההם. ואפילו אינו כשאר
שופטים שהיו לפניך אתה
צריך לשמוע לו. אין לך אל
אלא שופט שבימיך. אמרו:

ושמאל. ואפילו אומר לך על
ימין שהוא שמאל ועל שמ'
שמאל שהוא ימין. וכל שכן
שאומרין לך על ימין ימין ו'
ועל שמאל שמאל. וכל ישר'
ישמעו ויראו. מכאן שממת'
שממתינין אותו עד הרגל וה'
וממיתין אותו ברגל. ולא ירב'
ירבה לו סוסים. אלא
כדי מרכבתו. כדי שלא ישיב
את העם מצרימה. בשב' ש'
שהסוסים באים משם. כמה
שנ' בשלמה ותעל ותצא
מרכבה ממצרים בשש מא'
מאות כסף, וסוס בחמשי'
ומאה. ולא ירבה לו נשים כ'
אלא שמונה עשר. שמצ'
שמצינו שהיו לו לדוד שש
שנים ונאמר לו ואם מעט
ואוסיפה לך כהנה וכהנה. וכ'
וכסף וזהב לא ירבה לו. אלא
כדי ליתן לאפסניא שלו. והי'
והיה כשבתו. יום עשה כן
כדי הוא שתתקיים מלכותו
משנה התורה. שתי ספרי
תורה. אחת שהיא מונח'
בבית גנזיו ואחת שהיא
נכנסת ויוצאה עמו. ות'
ואונקלוס שתירגם פתשגן
פתר משנה לשון שנון וד'
ושמר דברי התורה. כמש'
כמשמעו. לבלתי סור מן ה'
המצוה. אפילו מצוה קלה
של נביא. למען יאריכון ימי'
וגו'. מכלל הן אתה שומע ה'
לאו. וכן מצינו בשאול שנ'
שאמ' לו שמואל שבעת
ימים תוחל עד בואי אליך
להעלות העולה וכו'. ויוחל
שבעת ימים. ולא שמר הב'
הבטחתו להמתין כל היום
ולא הספיק להעלות העולה
עד שבא שמואל ואמ' לו נס'

נחלות כי לא שמרת וג' ועכ'
ועתה ממלכתך לא תקום הוא
לאחת שבשבטי ישראל קורא
של גביא עונש הוא וכמו ש'
מגיד שיוס' כהן הגון לאחוזות
הוא קורא לכל יורש' כל שכן
לוי בן הלוים בן בעלי מו'
ומיון חלק כמוה ונחלה
כדרך יורשי' ייט קדשיהם
המקדש' ונחלתו אילו קד'
קדשי הגבול תרומות ומע'
ומעשרות' אבל נחלה גמורה
לא יהיה לו בקרב אחיו'

ובסיפרי

ורשון ונחלה לא יהיה לו ז'
זו נחלת שיור' בקרב אחיו ז'
זו נחלת חמשה' ומיני יודע
מי הן' ונראה לי ארץ כנען
שמעבר הירדן ומילך נק'
נקראות ארץ חמשה עממי'
ושל סיחון ועוג שני עממים
אמורי וכנעני' ונחלת שיור
ארצות קיני וקנזי וקדמוני'
כאשר דבר לו' כאילנו לא
תנחל' אני חלקך' ומאת הב'
העם' ולא מאת הכהנים' כג'
אם שור אם שה' פרט לחי'
לחיה הזרוע' מן הפרק של
ארכובה עד ג' של יד' שק'
שקורין אושפלין' הלחיים
עם הלשון'

דורשי רשומות

ראשונות הא אומרים
זרוע תחת היד' שנא'
ויקח רומח בידו' לחי
לחיים' תחת התפילה'
שנ' ויעמוד פנחס
ויפלל' הקבה תחת
האשה' אל קבתה'
ראשית הגז' זו תרומה וכו'
ולא פירש בה שיעור' וכו'

אבל רבותינו

נתנו בה שיעור' עין יפה
אחד מארבעים' רעה אחד
מששים' בינונית אחד
מחמשים' וסמכו על המ'
המקרא שלא לפחות אחד
מששים' שנ' וששיתם
את האיפה מחומר החטי'
ששית האיפה חצי סאה'
כשאתה נותן חצי סאה
לכור הרי אחד מששים ש'
שהכור שלשים סאין' וכ'
וראשית הגז עושך כשאתה
גוז' עושך בכל שנה' תן ש'
ממנה ראשית לכהן' ולא
פירש השיעור'

ורבותינו

נתנו בה שיעור אחד מה'
מחמשים משישים ובמה
צאן חייבות בראשית הגז
חמש רחלות' שנ' חמש
צאן עשויות' לעמוד ולש'
ולשרת' ומכאן שאין שירו
שירות אלא מעומד' וכי ש'
יבא הלוי וג' יכול בבן לוי ה'
ודוי הכת' מדבר ת"ל ושרת
יצאו לוים שאינן ראויין ל'
לשירות' ובא בכל אות נפשו
ושרת' לימד על כהן שבא
ומקריב קרבנות' נדבתו או
חובתו אפילו במשמר שא'
שאינו שלו'

ד"א

לימד עד על
הכהנים הבאים
לרגל שמקריבין ועובדין ב'
בקרבנות הבאות מחמת
הרגל' כגון מוספי הרגלים
ומעכבין שאין המשמר
שלהן חלק כחלק' ואוכלו' ב'
אחד שחולקין בעורות
ובבשר שעירי חטאות' וכו'

יכול אף בדברים הבאים ע"ב
שלא מחמת הרגל' כגון הת'
תמידין ומוספי השבת נדרי'
ונדבות' ת"ל לבד ממכריו על
האבות' חוץ ממה שמכרו
האבות בי' שמואל ודוד כ"ג
שנקבעו המשמרות וקבעו
זה לזה טול אתה שבתך ואני
אטול שבתי' לא תלמד לעש'
לעשות' אבל אתה למד להב'
להבין ולהורות' להבין מעש'
מעשיהם כמה הם מקולק'
מקולקלין ולהורות לבניך ש'
לא תעשה כך וכך שזה הוא
חק הגוים' מעביר בנו ובתו
באש' היא עבודת המולך
עושה מדורות אש מיכן ומ'
ומיכן ומעבירו בין שתיהן
ואיזהו קוסם' האוחז את מ'
מקלו ואומר אם אלך אם לא
אלך' וכן הוא אומר עמי ב'
בעצו ישאל ומקלו יגיד
לו' מעונן'

ר' עקיבא אומ'

אילו עתי עונות שאומרים
עונה פלונית יפה להתחיל'

וחכמים אומ'

אילו אוחזי העינים' מנחש'
פתו נפלה מפיו' צבי הפס'
הפסיקו בדרך' מקלו נפלה
מידו' וחובר חבר' שמערת
נחשים ועקרבים זו שיור
חיות למקום אחד' ושואל
אוב' זה מכשפות ששואל
פיתום' ומדבר משחיו ומעלה
את המת כבית השחי שלו'
וידעוני' מכניס עצם חיה
ששמה ידוע לתוך פיו וכ'
ומדבר העצם על ידי מכש'
מכשפות' ודורש אל המתים'
זה המעלה בזכורו והנשאל

כגולגלת. כל עושה אלה. ע"כ
עושה כל אלה אין אומר אלא
כל עושה אלה. אפילו אחת
מהם. תמים תהיה עם יי' א'
אלהיך. התהלך עמו בתמימות
ותצפה לו ואל תחקור אחר
העתידות. אלא מה שיבוא
עליך קבל בתמימות ואז ת'
תהיה עמו ולחלקו. לא כן נתן
לך הקב"ה לשמוע אל מעוננ'
וקוסמים שהרי השרה שכי'
שכינתו על הנביאים ואורים
ותומים. מקרבך מאחיך כמ'
כמוני. כמו שאני מקרבך א'
מאחיך. יקום לך תחתי וכן
מנביא לנביא. אשר לא צוי'
צויתיו לדבר. אבל צויתי' לח'
לחבירו. ואשר ידבר בשם
אלהים אחרים. אפילו כוון א'
את ההלכה לאסור את האס'
האיסור ולהתיר את המותר
מיתתו. בחנק. שלשה מיתת'
מיתתן בידי אדם. המתנבא
מה שלא שמע ומה שלא
נאמר לו ומאמר לחבירו. וה'
והמתנבא בשם ע"ז. אבל
הכובש את נבואתו והעובר
על דברי נביא ומיתתו בידי
שמים. שנ' אנכי אדרוש מע'
מעמו. וכי תאמר בלבב'
עתידים אתם לומר כשיבא
חנניה בן עזור ומתנבא ה'
הנה כלי בית יי' מושבים ע'
מבבלה עתה מהרה וירמיה
עומד וצוח אל העמודים ואל הים
ויתר הכלים שלא גלו עם יכ'
יכניה בבלה יובאו עם גלות
צדקיה. אשר ידבר דבר זה'
ויאמר דבר זה עתיד לבא
עליכם ותראו שלא יבא
הוא הדבר אשר לא דברו
יי'. והרגת אותו. ואם תא'
תאמר זו במתנבא על העת'

העתידות הרי שבא ואומ' ע'
עשו כך וכך ומפי הקב"ה אני
אומר זו כבר נצטוו שאם ע'
בא להדיחך מאחת מכל המ'
המצות לא תשמע לו אלא
אם כן מוחזק ומאחת הוא לך
אז צדיק גמור כגון אליהו בה'
בהר הכרמל שהקריב בבמה
בשעת איסור הבמות כדי
לגדור את ישר' הכל לפי הש'
השעה וסייג הפירצה לכך
נאמר אליו תשמעון. לא
תגור ממנו. לא תמנע עצ'
עצמך מללמד עליו חובה ע'
ואל תירא ליענש עליו. תכין
לך הדרך. מקלט. מקלט היה
כתוב על פרשת הדרכים. וש'
ושלשת את גבול ארצך. ע"כ
שיהא מתחילת הגבול עד
עיר ראשונה של מקלט כמ'
כשיעור מהלך שיש ממנה
עד השניה וכן משניה לש'
לשלישית. וכן מן השלישית
עד הגבול השיני של ארץ ה'
ישראל. ונדחה ידו. כשבא
להפיל הגרזן על העץ ותה'
ותרגו' ותתמריג ידיה. לשון ונשמ'
ונשמטה ידו להפיל מכרת
הגרזן על העץ. כמו שמטו ע'
הבקר. תרגם יונתן בן עוזיאל
ארי מרגזוהי תורייא. ונשל
הברזל מן העץ.

ויש מרבותינ'

אומרים נשמטה הברזל מה'
מקתו. ויש מהן אומרים ע'
שישל הברזל חתיכה מן ע'
העץ המתבקע והיא נתזה
והורגת. כי ירבה הדר'.
לכך אני אומר להכין לך דרך
וערי מקלט רבים. ואם ע'
ירחיב. כאשר נשבע לתת
לך ארץ קיני וקניזי וקדמוני.

ויספת לך עוד שלש ערים.
הרי תשע. שלש שבעבר
הירדן ושלש בארץ כנען ו'
ושלש לעתיד לבא. וכי יהיה
איש שונא לרעהו. ועל ידי
שנאתו הוא בא לידי מארב
לו.

מכאן

אמרו
עבר אדם על מצוה קלה סו'
סופו לעבור על מצוה חמור'
חמורה. לפי שעבר על לא
תשנא סופו לבא לידי שפי'
שפיכות דמים. לכך נאמר
והיה כי ישנא. שהיה לו לכ'
לכתוב וכי יקום איש וארב
לרעהו והכהו נפש. לא תחו'
תחוס עינך. שלא תאמר
הראשון כבר נהרג ולמה אנו
הורגים את זה ונמצאו שני
ישר' הרוגים. לא תסיג גבול.
לשון נסוג אחור. שמחזיר
סימן חלוקת הקרקע לאחור
לתוך שדה חבירו לגזול ה'
להרחיב את שלו. והלא כבר
נאמר לא תגזול. ומה ת"ל לא
תסיג. לימד על העוקר תחום
חבירו שעובר בשני לאוין ו'
יכול אף בחוצה לארץ ת"ל
בנחלתך אשר תנחל. בארץ
ישר' עובר בשני לאוין בחו'
בחוצה לארץ אינו עובר א'
אלא משום לא תגזול. עד
אחד. זה בנה אב. כל עד ש'
שבתורה שנים אלא אם כן
פרט לך אחד. לכל עון ולכל
חטאת להיות חברו נענש
על עדותו אין עונש גוף ה'
ולא עונש ממון. אלא קם
הוא לשבועה. אומ' לחבירו ע'
תן לי מנה שהלויתיך אומר
לא אזלך בידי כלום ועד א'
אחד מעידו שיש לו חייב
לישבע על פי שנים עדים ע'

ולא שיכתבו עדותן וישלחו
לב״ד ולא שיעמוד תורגמן בין
העדים ובין הדיינין׳ מיקום
עד׳ כל מקום שנ׳ עד משנים
הכת׳ מדבר׳ בעד שאינו מוסר
העד הזה אלא העדות הזו׳ ד״
מיעד׳ שיאמרו להם והלא עמ״
עמנו הייתם באותו יום במק׳
במקום פלוני׳ ועמדו שני ד״
האנשים׳ בעדים הכת׳ מדבר׳
ולימד שאין עדות בנשים׳
ולימד שצריכין להעיד עד״
עדותן מעומד׳ אשר להם ד״
הריב אילו בעלי הדין׳ לפני׳
ייי׳ יהי רואה להם כאילו
עומדין לפני המקום שנא׳
בקרב אלהים ישפוט׳ אשר
יהיה בימים ההם׳ יפתח
בדורו כשמואל בדורו׳ יעריך
אתה לנהג בו כבוד׳ ודרשו
היטב׳ על פי המאיין אותו
ובודקין וחוקרין את המזי׳
להזימם׳ בדרישה וחקירה׳
כאשר זמם׳ ולא כאשר עשה׳

מכאן אמרו

הרגו אין נהרגין׳ לעשות ל״
לאחיו מה ת״ל לאחיו׳ לימד
על זוממי בת כהן נשואה ד׳
שאינן בשריפה אלא במי״
במיתת הבעל שהיה בחנק׳
שנ׳ כאשר תשרף היא ולא
טעה׳ לכך נאמר כאן לא
לאחיו׳ כאשר זמם לעשות
לאחיו׳ ולא כאשר זמם לע׳
לעשות לאחותו׳ יכול בכל
שאר מיתות השוה הכת׳
אשה לאיש׳ וזוממי אשה
נהרגין כזוממי איש כגון ד״
העדים שהרגה את הנפש
או שחללה שבת נהרגין ד״
שלא מיעט כאן אחותו ד״
אלא במקום שיש לקיים ד״

לקיים בהם הזמה במיתת ד״
הבעל׳ ישמעו ויראו מיכן
שצריכין הכרוז איש פלוני
ופלוני נהרגין על שהזימו
בב״ד׳ עין בעין׳ מאין שן בנ׳
בשן׳ וג׳ כי תצא למלחמה׳
סוף הכת׳ ביציאת מלחמה
לכאן לומר שאין מחוסר
אבר יוצא למלחמה׳

ד״א

לומר לך יום עש׳
עשית משפט
אתה מובטח אתה שיום
תצא למלחמה אתה נוצח׳
וכן דוד הוא אומר עשיתי
משפט וצדק אל תניחני׳
לעושקי׳ על אויביך יהו כב׳
בעיניך אויבים׳ אל תרחמו
עליהם כי אין ירחמו עליך׳
סוס ורכב׳ בעיני כולם כסוס
אחד׳ וכן הוא אומר והכית
את מדין כאיש אחד׳ ואו׳
כי בא סוס פרעה׳ עם רכבו ד׳
מאיך׳ מאיך ובעיניך הוין
רב׳ בקרבכם אל המלחמה׳
סמוך ליציאתכם מן הספר׳
ומגבול ארצכם׳ ונגש הכהן
המשוח לכך׳ ואתה מוצא
נקרא משוח מלחמה׳ ודבר
אל העם׳ בלשון הקודש׳ ד׳
שמע ישר׳ אפילו אין בכם
אלא קרית שמע בלבד כדי ד׳
אתם שיושיע אתכם׳ על
אויביכם׳ אין אילו אחיכם ד׳
שאם תפלו בידם אינן מרח׳
מרחמים עליכם׳ אין זו כמ׳
מלחמת יהודה עם ישראל
שנ׳ ויקומו האנשים אשר
נקבו בשמות ויחזיקו בשב׳
בשביה וילבשום וישקום וי׳
וינהלום בחמורים לכל כשל
ויביאום יריחו עיר התמרים
וישובו שומרון׳ אבל אתם
על אויביכם אתם הולכים ל״

למלחמה׳ אל ירך לבבכם אל
תיראו אל תחפזו אל תערצו׳
ארבע אזהרות כנגד ארבעה
דברים שמלכי האומות עוש׳
עושין מגיפין בתריסיהן לה׳
להקישן זה לזה כדי להשמ׳
להשמיע קול שיתפחדו וי׳
וינוסו׳ ורומסין בסוסיהן ד׳
ומצהלין אותן להשמיע קו׳
שעטת פרסות סוסיהן׳ וע׳
ומנחין בקולן ותוקעין בשו׳
בשופרות להשמיע קול׳ אל
ירך לבבכם׳ מצהלות סוסים׳
אל תיראו מהגפת תריסין ד׳
ואל תחפזו מקול הקרנות׳
ואל תערצו מקול הצווחה׳

זהו מדרשו׳

כי ייי אלהיכם׳ הם באים בנ׳
בנצחונו של בשר ודם ואתם
באים בנצחונו של מקום׳ פל׳
פלשתים באו בנצחונו של
גלית מה היה סופו נפל ונפלו
עמו׳ ההולך עמכם׳ זה מחנה
הארון׳ ולא חנכו׳ אין דרכו ד׳
חינוך לשון התחלה׳ ואומ׳
אחר יחנכנו׳ ודבר של עגמת
נפש הוא זה׳ ולא חללו׳ לא
פדאו בשנה הרביעית שהפי׳
שהפירות טעונין לאוכלן ד׳
בירושלם׳ ויספו השוטרים׳
למה נאמר כאן ויספו׳ מוס׳
מוסיפין זו על דברי הכהן ע״ש
שהכהן מדבר ומשמיע אין
שומע ישר׳ עד להושיע את׳
אתכם׳ ומי האיש׳ ושני ומ״ה
ושלישי כהן מדבר ושוטר
משמיע׳ הירא ורך הלבב׳

ר׳ עקיבא אומ׳

כשמוע׳ שאינו יכול לעמ׳
לעמוד בקשרי המלחמה׳
ולראות בחרב שלופה׳

ר' יוסי אומר

הירא מעבירות שבידו ולמ'
ולכך תלתה תורה לחזור על
עליות בית כרם ואשה לכס'
לכסות על החוזרים בשביל
עבירות שבידם ולא יבינו
יבינו בהם שהם בעלי עבירה
והרואהו חוזר אומר שמא
בנה בית או ארש אשה. מן ה'
אמות במלחמה. ישובבו ית'
אמות שאם לא ישמעו לדברי
כהן כדי הוא שיאמרו. שרי
צבאות מעמידין זקפים מ'
מלפניהם ומאחוריהם וכש'
וכשילין של ברזל בידיהן וכל
מי שמבקש לשוב הרשות
בידו לקפח את שוקו. זקפים
בני אדם עומדים בקצה המ'
המערכה לזקוף את הנופלים
ולחזקם בדברים שובו למל'
למלחמה ולא תנוסו שתח'
שתחילת נפילה ניסה. כי
תקרב אל עיר. במלחמת הכ'
הרשות הכתוב מדבר מה ש'
שמפורש בעניין כן תעשה
לכל הערים הרחוקות וג'. כל
העם הנמצא בה. אפילו אה'
אתה מוצא בה משבעה אומ'
אומות שנצטוית להחרים
להחרים אתה רשאי לקיי'
לקיימם. למס ועבדוך. עד ש'
שיקבלו עליהם מסים ושי'
ושיעבודים. ואם לא תשלים
עמך ועשתה עמך מלחמה.
הכתוב מבשרך שאם לא
תשלים עמך סופה להלחם
בך. אם הניחנה הלך ועבר
עליה. אם הרעיבנה והצמי'
ולא עזבום והמיתום מיתת
תחלואים. ונתנה יי' אלהיך
בידך. אם עשית כל האמור
בענין סוף שיי' אלהיך נו'

נותנה בידך. והכית את כ'
כה של זכרים. מה אני מק'
מקיים והכית את כל זכורה
לפי חרב. באשר עד לרבות
הגרגשי. למען אשר לא
ילמדו אתכם. הא אם עשו
תשובה ומתגיירים אתה
רשאי לקבלם. אמרו. שנים
רבים שלשה.

מכאן דרשו

רבותינו שאין צרין על העי'
העיירות של גוים פחות מג'
משלשה ימים. ולמד שצ'
שפותח בשלום שנים או
שלשה ימים. וכן בדוד הוא
אומר וישב דוד בצקלג ימים
ימים שנים. ובמלחמת הכ'
הרשות הכת' מדבר. כי הא'
האדם עץ השדה. הרי כי
משמש בלשון דילמא

וזהו ששנינו

כי משמש בארבע לשונות
אי דילמא אלא דהא. וכי
זה משמש בלשון דילמא.
שמא האדם עץ השדה
ליכנס בתוך המצור מפניך
להתייסר ביסורי רעב וצמ'
וצמא במושבי העיר. ומאח'
תשחיתם. עד רדתה. לשון
רידוי. שתהיו כפופה לך.
כי ימצא חלל. כי זה משמ'
משמש בלשון אם. אם ימ'
ימצא חלל וג'. ויצאו זקניך
סנהדרי גדולה.

ר"א ויצאו זקניך. בא
הכת' לבשרך יום
תשמור מצות הל' הזכה
להיות בך זקנים. ואם לאו ז'
ושופטיך. שאין הכל להיות
זקנים ותאותו בלא עתכם
ואין זקנים ממעין כמה ת'

ומדדו. ממקום שהחלל מש'
שוכב. אל הערים אשר סב'
סביבותיו. לכל עבר. לידע מאי'
קרובה. אל נחל איתן. קשה
שלא נעבד ונזרע שם
קוצין ערפה בקופיץ. אמ' ה'
הק' תביא עגלה בת שנה
שלא עשת פירות ותערוף
במקום שאינו עושה פירות
לכפר על הריגתו של זה שב'
שלא הניחוהו לעשות פירו'
פירות. ידינו לא שפכה. וכי
עלת על לב שזקני ב"ד שפכי
דמים הם אלא לא ראינוהו
ופטרנוהו בלא מזונות ובלא
לויה. כהנים אומרים כפר
לעמך ישר' ונכפר להם הדם.
הכת' מבשרם שמשיעשו כ'
כן יכפר להם העון. ואתה
תבער. מגיד שאם נמצא
ההורג לאחר שנערפה
העגלה הרי זה יהרג והוא
הישר בעיני יי'.

חסלת

שפטים ושטרים

ומפטירין משעיה אנ'
עקרה לא ילדה והיא
כתובה בפרשת נח

תצא למלחמה. במלחמת
הרשות הכת' מדבר. שבמל'

שבמלחמות ארץ ישראל אין
לומר ושבית שביו שהרי כ׳
כת׳ בה לא תחיה כל נשמה ׳ד
ושבית שביו׳ לרבות כנענים
שבתוכה׳ ואעפ׳ שהן מש׳
משבעה אומות׳ וראית בשב׳
בשביה אשת יפת תאר׳ דב׳
דבר הכת׳ בהווה שאם לא
היתה יפת תאר זה היה ד
החשוק שאותה חושק בה׳
לכך נאמר וחשקת בה׳ ת׳
ולקחת לך לאשה׳ לא דברה
תורה אלא כנגד יצר הרע׳ ש
אם אין הק׳ מתירה ישאנה
באיסור׳ אבל אם נשאה סו׳
סופו להיות שונאה של כי
תהיין לאיש שתי נשים וגו׳
ועשתה את׳ וסופו להוליד
ממנה בן סורר ומורה׳ לכך
נסמכו פרשיות הללו׳ ועש׳
ועשתה את צפרניה׳ תגדלם
כדי שתתנוול׳ אשת׳ אפילו
אשת איש׳ והסירה את
שמלת שביה מעליה׳ לפי ש
שהן גוים׳ שהגוים בנותיהן
בנותיהן מתקשטות במלחמה
בשביל להזנות אחרים עמהן׳

ומדרש

רבותינו והסירה את שמ׳
שמלת שביה מעליה׳ אחר׳
קודם שתכנסנה לבית אלוי
תתגנה בעיניך ותמחה ר׳
ותשלחה לדרכה׳ ואם עדיין
ותגבר יצרך עליה שלא
לשלחה אלא לטנפה ויש׳
וישבה בביתך לאחר כן ת׳
וישבה בביתך׳ בבית שאש׳
שמשתמש בו אומנו ונתקל
בה נכנס ונתקל בה רואה
בבכיתה רואה בניוולה כדי
שתתגנה עליו׳ ובכתה את
אביה׳ כל כך למה כדי שת׳

שתהא בת ישר׳ שמחה ומ
עציבה׳ בת ישר׳ מתקשטת
וזו מתנוולת׳ והיית אם לא
חפצת בה׳ הכת׳ מבשרך ש׳
שסופך לשנואתה׳ לא תמ׳
תתעמר בה לא תשתמש ב
בה׳ בלשון פרס קורין לעב׳
לעבדות ושמוש עמירא׳

מיסודו של ר׳
משה הדרשן

לאחרי כן׳ כי שנים׳ כנגד
שני אחים׳ כל אשר ימצא
לו׳ ומכאן שאין הבכור נוטל
בראוי לאחר מיתת אביו ׳כ
כבמוחזק׳ סורר׳ סר מן הד׳
הדרך׳ ומורה׳ מסרב בדברי
אביו לשון ממרים׳ ויסרו ד
אותו׳ ומתרין בו בפני שלש
ומלקין אותו׳ בן סורר ומורה
אינו חייב עד שיגנב ויאכל
תרטימר בשר וישתה חצי
לוג יין׳ ומה׳ אל תהי בסוב׳
כסובאי יין בזוללי בשר ד
למו׳ ובן סורר ומורה נהרג
על שם סופו׳ הגיעה תורה
לסוף דעתו׳ סוף מכלה ממ׳
ממון אביו ומבקש לאמדו
ואינו מוצא ועומד בפרש
דרכים ומלסטם את הבריות
אמרה תורה ימות זכאי ו׳
ואל ימות חייב׳ וכל ישר׳
ישמעו ויראו׳ מכאן שצ׳
שצריך הכרזה בבית דין פ׳
פלוני נסקל על שהיה בן ס
סורר ומורה׳ וכי יהיה ד
באיש חטא משפט מות׳
סמיכות הפרשיות׳ מגיד
שאם חסים אביו ואמו על׳
עליו סוף שיצא לתרבות
רעה ויעבור עבירות ויהר׳
ויתחייב מיתה בבית דין ד

ותלית אותו על עץ׳ כ

רבותינו אמרו

כל הנסקלין נתלין שנ׳ כי קל׳
קללת אלהים תלוי׳ דימיון ד
של מלך היו שהיו עשוי
בדמות דיוקנו וישר׳ כמותם
משל לשני אחים שהיו דו׳
דומין זה לזה אחד נעשה ד
מלך ואחד נתפס ללסטייא
ותלוהו כל הרואה אותו אומ׳
המלך תלוי׳ כי קללת שמי׳
שמיקריו לשון קל ומזלזל
הוא כמו והיא קלוני קללה
נמרצת׳ והתעלות׳ כבש׳
עין כאילו אינו רואהו׳ עד
דרוש אחיך אותו׳ וכי תעלה
על דעתך שיתנהו לו קודם
שיתבענו׳ אלא דורשהו ע׳
שלא יהיה רמאי׳ והשבתו
לו׳ שתהא בו השבה׳ שלא
יאכל בביתך כדי דמיו ותה׳
ותתבענו ממנו׳

מכאן אמרו

כל דבר שעושה ואוכל יע׳
יעשה ויאכל׳ ושאינו עו׳
עושה ואוכל ימכר׳ לא תו׳
תוכל להתעלם לכבוש עיניך
כאילו אינך רואה׳ לא תראה
והתעלמת׳ לא תראה אותו
שתעלים ממנו והו פשוטו׳

ורבותינו דרשו

פעמים שאתה מתעלם׳ הא׳
הא כיצד׳ זו טעינה׳ והטע׳
להטעינו משאוי שנפל מה׳
מעליו׳ עמו׳ עם בעליו לכך
יוכל הלך וישב לו ואמ׳ לו ה׳
הואיל עליך מצוה אם רצית
לטעון טעון פטור׳ לא יה׳
יהיה כלי גבר על אשה׳ שה׳
שתהא דומה לאיש כדי שה׳

שהלך בין האנשים שאין
זה אלא לשם ניאוף. ולא יל״
לבש גבר שמלת אשה. ללך
לישב בין הנשים.

ומדרשו

שלא ישיר שער הערוה
ושער השחי. כי תועבת ה׳.
לא אסרה תורה אלא לבוש
המביא לידי תועבה. כי יק״
יקרא. פרט למזומן. לא תקח
האם בעודה על בניה. למען
ייטב לך. ומה מצוה קלה
שאין בה חסרון כיס אמרה
תורה למען ייטב לך והארכת
ימים. קל וחומר למתן שכרן
של מצות החמורות. כי תבנה
בית חדש. אם קיימת שלו׳
שילוח הקן סופך לבנות
בית חדש ותתקיים מצות
מעקה. שמצוה גוררת מצ׳
מצוה. ותגיע לכרם ושדה
ולבגדים נאים. לכך נסמכו
פרשיות הללו. מעקה. גדר
סביב. ואונקלוס תרגם תיקין
כמין תיק שהוא משמר כל
מה שבתוכו. כי יפל הנפל.
ראוי היה זה ליפול. ואעפ״כ
לא תתגלגל מיתתו על ידך
שמגלגלין חובה על ידי חייב.
כלאים. חטה ושעורה וח׳
וחרצן במפולת יד. פן תקדש
כתרגומו תתאסר. כל דבר
הנתעב על אדם בין לשבח
כגון הקדש בין לגנאי כגון
דבר איסור. נופל בו לשון
קידוש כמו אל תגש בי כי
קדשתיך. לא תחרש בשור
וחמור. הוא הדין לכל שני
מינין. והוא הדין להנהיג
יחד קשורין ומנהיגן בקול.
הולכת שום משוי. שעטנ׳
שעטנז. לשון ערוב הוא׳

ורבותינו

דרשו לשון שוע טווי ונוז.
ונוז. גדילים תעשה לך. אף
מן הכלאים. לכך סמכן הכ׳
הכתוב. ובא אליה ושנאה.
סופו ושם לה עלילות דברי׳.
עבירה גוררת עבירה. עבר
על לא תשנא סופו לבא לי״
לידי לשון הרע. את האשה
הזאת. מכאן שאין אומ׳ דבר׳
אומרים דברים אלא בפני
בע״. אבי הנערה ואמה. מי
שגדלו גדולין הרעים יתבזו
עליה. ויאמר אבי הנערה.
מכאן שאין רשות לאשה
לדבר בפני בעלה. ופרשו הש׳
השמלה. הרי זה משל ומח׳
ומחוורין את הדברים כשמ׳
כשמלה. ויסרו אותו. מלקו׳
מלקות. ויום מות היה בת׳
בעדים והתראה. שאינה
לאחר אירוסין. אל פתח בי׳
בית אביה. ראו גדולים שג׳
שגדלתם. לזנות בית אביה
בבית אביה. כל אנשי עירה.
במעמד כל עירה. ומצאה
איש בעיר. לפיכך שכב עמ׳
עמה. פרצה קוראה לגנב. ה׳
הא אילו ישבה בביתה לא
אירע לה. ומתו שניהם. להו׳
להוציא מעשה חדודין.
שאין האשה נהנית והן׳
גם. לרבות הבאים אחריהם.

ומדרש

נערה. גם שניהם. לרבות
את הולד שאם היתה מע׳
מעוברת אין ממתינין לה
עד שתלד. כי בשדה מצאה
וגו׳. לפי פשוטו והוא משׁ׳
משמע. כי אנוסה היא
ובחזקה עומד עליה כזורם

העומד על חבירו והורגו.

ורבותינו

דרשו הרי זה בא ללמד ונו׳
לא יקח. אין לו בה ליקוחין.
אין תופסין קידושין בה. וה׳
ולא יגלה כנף אביו. שומרת
יבם הראויה לאביו והרי כבר
הוזהר עליה משום ערות אשת
אחי אביך. אלא לעבור עליה
בשני לאוין. ולסמוך זה לא׳
יבא ממזר. ללמד שאין ממז׳
ממזר אלא מחייבי כריתות.
וקל וחומר מחייבי מיתות ב״ד
שאין מעריות מיתת ב״ד שא׳
שאין בה כרת. פצוע דכא.
שנפצעו או נדכאו ביצים
שלו. וכרות שפכה. שנכרת
הגיד. ושוב אינו יורה קלוח
רע. אלא שופך ונותן ואי׳
ואינו מוליד. לא יבא בקהל.
לא ישא ישראלית. לא יבא
עמוני. לא ישא ישראלית.
על דבר. על העצה שיעצו
להחטיאכם. בדרך. כשהייתם
בטירוף. לא תדרש שלומם.
ומכל שנ׳ עמך ישב בקרבך.
יכול אף זה כן ת״ל לא תדרש כו׳
שלומם. לא תתעב אדומי
לגמרי. ואעפ״י שהיה לך
לתעבו שיצאו בחרב לקרא׳
לקראתך. ולא תתעב מצרי
מכל וכל. ואעפ״י שהשליכו
זכוריכם ליאור. מה טעם
שהיו לכם אכסניא בשעת
הדחק. לפיכך בנים אשר
יולדו להם דור שלישי וגו׳.
ושאר אומות מותרין מיד.
ולמדת שהמחטיאו לאדם
קשה לו מן ההורגו. שההו׳
שההורגו הורגו בעולם הזה
והמחטיאו טורדו מן העולם
הזה ומן העולם הבא. לפיכ׳

לפני אדום שקידמום בתוב'
לא נתעב. וכן מצרים שטי"
שטיבעום. ואילו שהחטיאו
נתעב. כי תצא מחנה וג"
ונשמרת. שהשטן מקטרג
בשעת הסכנה. מקרה לילה
דיבר הכת' בהווה. ויצא אל
מחוץ למחנה זו מצות ע"
עשה. ולא יבא אל תוך המחנ'
זו מצות עשה. ואסור ליכנס
למחנה לויה וכל שכן למחנ'
שכינה. והיה לפנות ערב. ד"
סמוך להערב שמשו יטביל.
שאינו טהור בלא הערב ש"
שמש. ויד תהיה לך. כתרגו'
מה אתש על ידו. מחוץ למ"
למחנה חוץ לענן. על אזנך
לבד שיור כלי תשמישך.
אזנך כלי זיין. ולא יראה בך
הק' ערות דבר. לא תסגיר ע"
עבד. כתרגומו.

לא אפילו כנעני ד" של ישראל

שברח מחוצה לארץ. ולא
תהיה קדשה. מופקרת מה
מזומנת לזנות. לא יהיה קד'
קדש. מזומן למשכב זכור.
ואונקלוס תרגם. לא תהא
אינתתא מבנת ישר' לגבר
עבד. שזו זו מופקרת בעי'
בעילת זנות היא. ומחר ע"
שאין קידושין תופסין לו ב"
בה. שהרי הוקשו לחמור
שנ' שבו לכם פה עם החמו'
עם הדומה לחמור. ולא יס'
יסב גבריא מבני ישראל
לאיתת אמה. שזה הוא נע'
נעשה קדש על ידה שכל
בעילותיו זנות שאין קידושי'
תופסין לו בה. אתנן זונה.
נתן לה טלה באתננה פסול
להקרבה. ומחיר כלב. החליף
שה בכלב. גם שניהם. לרבו'

לרבות שינוייהם. כגון חטי'
ועשאן סולת. לא ת"
תשיך. אזהרה ללוה שלא יתן
ריבית. ולנכרי תשיך. ד"
ולא לאחיך. לאו הבא מכלל
עשה עשה. לעבור על שני
לאוין ועשה. לא תאחר לש"
לשלמו. שלשה רגלים.

ולמדו רבותי'

מן המקרא. מוצא שפתך
תשמור ליתן עשה על לא
תעשה. כי תבא בכרם רעך.
במשמע הכת' מדבר. ואל כליך
לא תתן. מכאן שלא דיברה
תורה אלא בשעת הבציר
שאתה נותן לכלי של בעל
הבית. אבל שכרו לעדור וג"
ולקשקש אינו אוכל. כנפשך
כמה שתרצה. שבעך. ולא
אכילה גסה. כי תבא בקמת
רעך. אף זו במשמע הכתוב
מדבר. כי מצא בה ערות ד"
דבר. מצוה עליו שלא תמצא
חן בעיניו. לאיש אח'
אחר. אין זה בן זוגו של
ראשון הוא הוציא רשעה
מביתו. וזה הכניסה. ושנאה
האיש האחרון. הכתוב מב'
מבשרו שסופו לשנאתה.
ואם לאו קוברתו. או כי ימות
אחרי הטמאה. לרבו'
סוטה שנסתרה. אשה חד'
חדשה. שהיא חדשה לו אפ'
אפילו היא אלמנה. פרט למ'
למחזיר גרושתו. ולא יעבר
עליו דבר הצבא לכל דבר
שהוא צורך הצבא. לא ל"
לספק מים ומזון ולא לתקן
את הדרכים. אבל החוזרים ד"
מערכי המלחמה על פי כהן
כגון בנה בית חדש או ארש
אשה ולא לקחה מספיקין ד"

מים ומזון ומתקנין את הד"
הדרכים. יהיה לביתו. אף ב"
בשביל ביתו. אם בנה בית וחנ'
וחנכו. ונטע כרם וחללו. ואי'
ואינו זז מביתו בשביל ערכי
המלחמה. לביתו. זה ביתו. ד"
יהיה לרבות את כרמו. ושמ'
ושמח. ישמח כת'. ותרגומו
ויחדי ית איתתיה דינסב. ד"
והמתרגם ויחד עם איתתיה
טועה. שאין זה תרגומו של
ושמח אלא של ישמח. רחי'
רחים. היא התחתונה. ורכב
היא העליונה. לא יחבל. אם
בא למשכנו על חובו בב"ד לא
ימשכננו בדברים שעושין ד"
בהן אוכל נפש. כי ימצא. ד"
בעדים ובהתראה. וכן כל כי
ימצא שבתורה. והשמר בנ'
אינו חייב עד שיתלוש ס'
השומר בנגע צרעת. שלא
תתלוש סימני טומאה ותקו'
ותקוץ את הבהרת. ככל אשר
יורו אתכם. אם להסגיר אם
להחליט. אם לטהר. זכור את
אשר עשה. אם באת להזהר
שלא תלקה בצרעת אל תס"
תספר לשון הרע. זכור העש'
העשוי למרים שדיברה
באחיה ולקתה בנגעים. כי
תשה ברעך. כי תחוב בחב'
בחברך. משאת מאומה. חוב
של כלום. לא תשכב בעבטו
לא תשכב ועבטו אצלך. כ"
כבא השמש. אם כסות לילה
ואם כסות יום החזירהו בבקר'
וכבר כת' באלה המשפטים ד"
עד בא השמש תשיבנו לו. ד"
כל היום תשיבנו. ובבא השמ'
תקחנו. ומרך. ואם אינו וג"
ומרך. מכל מקום ולך תהיה
צדקה. לא תעשוק שכר
שכיר והרי כבר כתוב. ולא

לעבור עליו בשני לאוין לא
תעשוק שכיר שהוא עני וא'
ואביון· ועל העשיר כבר הז'
הזהיר לא תעשק את רעך·
אביון התלוי לו דבר· ואחר
זה גר צדק· בשעריך· זה גר
תושב· אוכל נבלות· אשר בא'
בארצך· לרבות שכר בהמה
וכלים· ואליו הוא נושא את
נפשו· אל השכר הוא נשא
את נפשו למות· עלה בכבש
ונתלה באילן והיה בך חטא
מכל מקום אלא שממהרין
ליפרע על ידי הקורא לא יז'
אותו אותות על כמה· כערות
כמה· אם תאמר כאן כמה
כבר כתב איש בחטאו יומ'
יומתו· איש בחטאו יומתו
אבל מי שאינו איש מה
כגון אביו הקטנים אתם כו'
כגון אותם מדי שאיש כך

דרש באגדה

ת'· לא תטה משפט גר ית'
יתום· ועל העשיר כבר הזהיר
לא תטה משפט· ושנה בעני
לעבור עליו בשני לאוין· לפי
שנקל להטות משפט עני
יותר משל עשיר לכך הזהיר
ושנה עליו· לא תחבל· ש'
שלא בשעת הלואה· וכש'
וזכרת· על מנת כן פדיתיך
לשמור חקי· ואפילו יש חס'
חסרון כיס· ושכחת עומר
ולא גדיש· מכאן אמרו העו'
העומר שיש בו סאתים וש'
ושכחו אינו שכחה· בשדה
לרבות שכחת קמה ששכח
מקצתה מלקצור· לא תשו'
תשוב לקחתו· מכאן אמרו
מניחין שלאחריו שכחה
שלפניו אינו שכחה· שאי'
שאינו בבל תשוב· למען יב'

יברכך· אעפ' שלא באת
לידו במתכוין קל וחומר לע'
לעושה במתכוין· אמור מע'
מעתה נפלה סלע מידו ומ'
ומצאה עני ונתפרנס בה
הרי הוא מתברך עליה· לא
תפאר אחריך· לא תטול
תפארתו ממנו· מכאן אמר'
מניחין פאה באילן· אחרי'
אחריך· זו שכחה· לא תע'
תעולל· מצאת בה עוללות
לא תקחנה· ומה הן עול'
עוללות כל שאין לה לא כתף
ולא נטף· יש לה אחת מהם
הרי היא לבעל הבית·

וראיתי בתלמוד

ירושלמי אמרו
כתה פסיגין זה על
גב זה· נטת אילן
התלויות כשורות
ואומרות· כי יהיה ריב
בין אנשים אל המשפט·
ואמר משה אין שלום יא'
ישעי ומחך מריבה· הרש'
והרשיעו את הרשע· יכול
כל המתחייבין בב"ד לוקין ת'
ת"ל והיה אם בן הכות הרשע·
פעמים לוקה ופעמים אינו
לוקה· ומי הלוקה למד מן ה'
העניין· לא תחסם שור·
לאו שלא נתק לעשה· ו'
והפילו השופט· מלמד שאי'
שאין מלקין אותו לא עומד
ולא יושב אלא מוטה לפניו
כדי רשעתו· מלאחריו כדי
שתים· מכאן אמרו מלקין
אותו שתי ידות מלאחריו
ושליש מלפניו· במספר· ה'
אינו נקוד במספר לומר
שהוא דבוק לומר במספר
ארבעים· ולא ארבעים של'
שלימות אלא מניין שהוא

סוכם ומשלים לארבעים ה'
והן ארבעים חסר אחת· לא
יוסיף· מכאן אזהרה למכה
את חבירו· ונקלה אחיך· כל
היום קוראהו רשע ומשלקה
קוראהו אחיך· לא תחסום ה'
שור· דבר הכתו' בהווה· והוא
הדין לכל בהמה וחיה ועוף·
ולכל מלאכה· שהוא כללו ה'
מיכל· אם כן למה נאמר ש'
שור להוציא את האדם ה'
בדישו· יכול יחסמנו מבחו'
מבחוץ ת"ל לא תחסם מכל
מקום· ולמה נאמר דיש· מה
דיש מיוחד דבר שלא נג'
נגמרה מלאכתו וגידולו מן
הארץ אף כל כיוצא בו· יצ'
יצאו החולב והמגבן שאין
גידולו מן הארץ· יצאו הלש
והמקטף שנגמרה מלאכתו
לחלה· יצאו הבודל בתמרים
ובגרגרות שנגמרה מלא'
מלאכתן למעשר· כי ישב'
ישבו אחים· שהיתה להם
ישיבה אחת בעולם· פרט ל'
לאשת אחיו· שלא היתה
בעולמו· יחדיו· המיוחדין
בנחלה· פרט לאחיו מן האם
בן אין לו· עיין עליו בן או
בת או בן הבת או בן הבן·
או בת הבת· והיה הבכור·
גדול האחים הוא ייבם· יומ'
ואמה· אשר תלד· פרט לאי'
לאיילונית· יקום על שם א'
אחיו· זה שייבם את אשת
אשתו יטול נחלת המת בכ'
נכסי אביו· ולא ימחה שמו
פרט לאשת סריס שאין
מחוי· השערה כתרגומו·
להרע בית דינו· ועוד· ה'
בעזרה· ואמר בלשון הק'
הקודש· ואנכי הוא דבריה
בלשון הקודש· וירקה בפ'

במנו על גבי קרקע. ורבו'

ורבותינו

פרשה מוגדרת זו היא חב'
חייבת להריקה במנו. אומר
אין יבנה. מכאן אמרו שהלוקח
שאינו יחמוץ ויבנה. דלא כת'
אומר אין בנה אלא אומר אין
יבנה. כיון שאינו בנה שוב
אין יבנה. ומקריו שמו משנה
על כל העשרים ואמר חלוץ
הנעל. כי ינצו. סופו לבוא
לידי מכות שנ' ויד מכתו. ש'
סופו לבוא לידי מכות. ידיו ש'
שלום יוצאו ומתחת מריבה
ומתחת יד מיצות. וקצותה
את כפה. ממון דמי בשתו
הכל לפי המבייש והמתבי'
והמתבייש. או אינו אלא
יד ממש. נאמ' כאן לא תחס
ונאמר להלן בעדים וממון
לא תחס. מה להלן ממון אף
כאן ממון. גדולה וקטנה.
גדולה שמכחשת את הקטנ'
שאינו נוטל בגדולה ומחזיר
בקטנה. לא יהיה לך בכיסך.
אם עשית כן לא יהיה לך
כלום. אבן ואבן משקלות.
אבן שלימה וצדק וג' אם ש'
עשיתכן יהיה לך הרבה
זכור את אשר עשה לך וג'
אם שקרת במדה ובמשק'
ובמשקלות הוי דואג מגירוי
האויב שנ' מאזני מרמה
תועבת יי' וכת' בתריה בא
זדון ויבא קלון. אשר קרך
לשון מקרה הוא.

ד"א אשר קרך לשון
קרי וטומאה.
שהיה מטמאן במשכב זכור

ד"א אשר קרך לשון
קר וחום. צינגך
והפשירך מרתיחתך. שכל
האומות היו יראים להלחם
בכם ובאו זה והתחילו והרגו
והראו מקום לאחרים. מש'
משל לאמבטי רותחת שאין
שאין כל בריה יכולה לירד
לתוכה בא בן בליעל אחד וירד
לתוכה. אעפ' שנכוה הקרה
בפני אחרים. ואגב כך מה
מכת זנב. חותך מילות וזו'
וזורק כלפי מעלה.

והזהר שיסדר הקליר
פה קדוש למילה
פירק וכלפי מעלה
זרק

כל הנחשלים אח'
אחריך. חסירי כח
ממצות חטאים. שהיה הע'
הענן פולטם. והם היו שב'
שבטו של דן כמו שכת' ש'
בפרשת דגלים במאסף ש'
הפיקודים. ואתה עיף ויג'
ויגע. עיף בצמא שנאמר
ויצמא שם העם למים וג'
וכת' בתריה ויבא עמלק וג'
ויגע בדרך. ולא ירא אלהים
ולא ירא עמלק אלהים מה'
מהרע לך. זהו משמעו.

ומדרשו

ואתה עיף ויגע. מי גרם לך
שהייתה עיף ויגע חוזר ש'
לאחרין מה כת' בתריה ולא
ירא אלהים. בשביל שלא
יראת אלהים. שהיית יודע
ששבטו דן היה עמהם פסל
ומסכה ולא מחית אותם. ש'
ומנין שהיה להם פסל שנ'
ועבר בים צרה. ואמרו רבות'
רבותינו זה פסל מיכה. תמ'
תמחה את זכר עמלק. מאי'
מאיש ועד אשה ומעולל ש'
ועד יונק משור ועד שה. ש'
שלא יהא שם עמלק נזכר
אפילו על בהמה לומר בה'
בהמה זו משל עמלק היתה.
מתחת השמים. כן דרך מה'
מקראות לדבר. לא תשכח
בא מראה במה הק' שונא
לזרעו של עמלק שהזהיר
לישר' לא תשכח לפי שאין
הכס שלם ושם שלם בעוד
שזרעו של עמלק קיים שנ'
בעולם דכת' כי יד על כס יה.
ולכשיאבד זרעו של עמלק
יהיה הכס שלם ושם שלם.

חסלת

כי תצא למלחמה.

ומפטירין משעיה
רני עקרה לא ילדה
וגם היא כתובה
בפרשת תולדת נח.

כי תבוא אל הארץ וג' וירשת'
וירשתה וישבת בה. מגיד
שלא נתחייבו בבכורים עד
שכבשו וחלקו. ד"א וירשת'
ולא כל ירושית. אין כל הפי'
הפירות חייבין בביכורים שנ'
אלא שבעת המינים בלבד
נאמר כאן ארץ ונאמר להל'
להלן ארץ חטה ושעורה שנ'
מה להלן שבעת המינין שה'

שנשתבחה בהן ארץ ישר׳
אע״פ שאין שבח ארץ ישראל
זית שמן׳ זית אגורי׳ ששמ׳
ששמנו אגור לתוכו ודבש׳
הוא דבש תמרים׳ ומראשית׳
אדם יורד לתוך שדהו ורואה
תאינה שביכרה כורך עליה
גמי ואומר הרי זו בכורים׳ וגו׳
אשר יהיה בימים ההם׳ אין
לך אלא כהן שיהיה בימיך
כמות שהוא׳ ואמרת אליו׳ וכו׳
אמרו כשי טובה׳ הגדתי היום
פעם אחת בשנה ולא שתי
פעמים׳ ולקח הכהן הטנא׳
להניף אותו׳ כהן מניח ידו
תחת יד הבעלים ומניף׳ וענ׳
וענית ואמרת׳ לשון הרמת
קול׳ ארמי אובד אבי׳ מזכיר
חסדי המקום לבן בקש לעק׳
לעקור את הכל כשרדף אחר
יעקב׳ ועד אחרים בזו לכלו׳
לכלותינו שאחרי ואת ירד
יעקב למצרים׳ במתי מעט׳
שבעים נפש׳ אל המקום הזה׳
זה׳ בית המקדש׳ ויתן לנו
את הארץ הזאת׳ עושים
כמשמעו׳ והנחתו׳ מגיד
שנוטלו אחר הנחת הכהן וכו׳
ומניחו בידו כשהוא קורא׳
וחוזר ומניח׳ ושמחת בכל
הטוב׳ מכאן אמרו אין קורין
מקרא בכורים אלא מזמן וכו׳
שמחה׳ מעצרת ועד החג
שאדם מלקט תבואתו ופי׳
ופירותיו ויינו ושמנו אבל
מן החג ואילך מביא ואינו
קורא אתה והלוי׳ אף הלוי וכו׳
חייב בבכורים אם נטען
בתוך עריהם׳ והגר אשר בק׳
בקרבך׳ מביא ואינו קורא׳
שאינו יכול לומר לאבותינו׳
כי תכלה לעשר את כל מעשר
תבואתך בשנה השלישית׳
כשתגמור להפריש מעשר

של שנה שלישית׳ קבעו את
הביעור והוידוי בערב פסח
של שנה רביעית שנ׳ מקצה
שלש שנים וג׳ ואומר מקץ וכו׳
מקצה שלש שנים תוציא
את כל מעשר תבואתך וגו׳
ונאמר להלן מקצה שבע ש׳
שנים למועד חג וגו׳ מה להלן
רגל אף כאן רגל אי מה להלן
חג הסכות אף כאן חג הסכות׳
ת״ל כי תכלה לעשר מעשרות
של שנה שלישית רגל שהמ׳
שהמעשרות כלין בו וזהו וכו׳
פסח שהרבה אילנות יש ש׳
שנלקטין אחר הסכות׳ מיכ׳(?)
שאלו מעשרות של שלישי׳
כלין בפסח של רביעית׳ וכל
מי שישהא מעשרותיו הכ׳
הצריכו הכת׳ לבערו מן הבית
שנת המעשר׳ שנה שאין
נוהג בה אלא אחת ממשנ׳
מעשרות שנוהג בשתי שנ׳
שנים שלפניה שבשנה
ראשונה של שמטה נוהג
מעשר ראשון שנ׳ כי תקחו
מאת בני ישר׳ את המעשר׳
ומעשר שני שנ׳ ואכלת לפ׳
לפני ײ אלהיך מעשר דגנך
הרי שתי מעשרות ובאו ללמ׳
ללמדך כאן בשנה שלישית
שאין נוהג מאותן מעשרו׳
אלא אחד מאותו זה מעשר
ראשון ותחת מעשר שני
תן מעשר עני שנא׳ כאן וכו׳
ונתת ללוי את שלו הרי מע׳
מעשר ראשון לגר ליתום
ולאלמנה זה מעשר עני זה׳
ואכלו בשעריך ושבעו תן וכו׳
להן כדי שובען׳ מכאן אמרו
אין פוחתין לעני בגורן מחצי
קב׳ כו׳ ואמרת לפני אלהיך׳
התודה שהנחת מעשרותיך
בערתי הקדש זה מעשר
שני ונטע רבעי׳ לאמרך(?) וכו׳

שאם שהה מעשרותיו של
שתי שנים ולא העלן לירושל׳
צריך להעלותן עכשיו וגם וכו׳
נתתיו ללוי׳ מעשר ראשון וכו׳
וגם לרבות תרומה ובכורים וכו׳
לגר ליתום ולאלמנה׳ זה מעש׳
מעשר עני׳ ככל מצותך ע׳
נתתים כסידרן׳ ולא הקדמתי
תרומה לבכורים ולא מעשר
לתרומה ולא שני לראשון וכו׳
שהתרומה קרויה ראשית וכו׳
ראשונה משנעשית דגן וכת׳
מלאתך ודמעך לא תאחר לא
השנה את הסדר׳ לא עברתי
ממצותך׳ לא הפרשתי ממין
על שאינו מינו ומן החדש
על הישן׳ ולא שכחתי מלברך
על הפרשת מעשרות׳ לא אכ׳
אכלתי באוני ממנו׳ מכאן וכו׳
שאסור לאונן ולא בערתי וכו׳
ממנו בטמא׳ שאני טמא
והוא טהור׳ בין שאני טהור
והוא טמא׳ והיכן הוזהר ע׳
כן לא תוכל לאכול בשעריך וכו׳
זו אכילת טומאה כמה שנ׳
כבפולי המוקדשין בשעריך
תאכלנו הטמא והטהור וגו׳
יאכל זה לא תוכל לאכול ויר׳(?)
שעריך האמור במקום אחר׳
ולא נתתי ממנו למת׳ לעשו׳
לו ארון ותכריכין׳ שמעתי
בקול ײ אלהי׳ הביאותיו וכו׳
לבית הבחירה׳ עשיתי ככל
אשר צויתני׳ שמחתי ושמ׳
ושמחתי בו׳ השקיפה ממע׳
ממעון קדשך׳ עשינו מה
שגזרת עלינו עשה אתה
מה שעליך לעשות׳ שאמ׳
שאמרת אם בחקותי תלכו׳
ונתתי גשמיכם בעתם׳ אשר
נתתה לנו כאשר נשבעת לא׳
לאבותינו ליתן לנו וקיימת׳
ארץ זבת חלב ודבש׳ היום
הזה ײ אלהיך מצוך לעשו׳

כל יום יהו בעיניך חדשים
כאילו היום נצטוית עליהם
ושמרת ועשית אותם׳ בת קול
ממרומו וכית להביא מישרים
עכשיו ותזכה להביאם בשנה
אחרת׳ כמ׳ האמרת והאמירך
אין להם עד במקרא׳ ולי נראה
שהוא לשון המשכה והגדלה
הגדלך מאלהי הנכר להיות
לך לאלהים׳ ואין המפרישך יו׳
אלא ממעשי הארין להיות לו ל׳
לעם סגולה׳ כאשר דבר לך׳ ל׳
והייתם לי סגולה׳ ולהיותך ל׳
עם קדוש כאשר דבר׳ והייתם
לי קדושים׳ שאמר את כל הד״
האלה׳ לשון הוה׳ גרדנט ש״
שלנו׳ והקימות לך מירדן וש״
ואחרכך הביאו ושם ואחרים
והכנו ושם ומזבח בהר עיבל
מאבנים׳ ואמר שלשה ויב״
אבנים היו שנים עשר כדי״
מירדן ושנים עשר כנגדן בג׳
בגלגל וכנגדן בהר עיבל׳

כדאית בסוטה׳

ששה שבטים עלו לראש ה״
הר גריזים׳ וששה להר עיבל׳
באר היטב׳ בשבעים לשון ש״
הפסק׳ כתרגומו׳ היום הזה
נהיית לעם׳ כל יום יהיו ב״
בעיניך כאילו היום באת ה״
עמו בברית׳ לברך את העם׳

כדאית בסוטה״

ששה שבטים עלו לראש ה״
הר גריזים׳ וששה לראש ה״
הר עיבל׳ והכהנים והלוים
והארון למטה באמצע׳ הפ״
הפכו לוים פניהם כלפי הר
גריזים ופתחו בברכה ברוך
האיש אשר לא יעשה פסל
וג׳ ואלו ואלו עונין אמן׳ הח״
חזרו והפכו פניהם להר עיבל
ופתחו בקללה׳ ארור האיש
אשר יעשה פסל וג׳ ואלו
ואלו עונין אמן׳ חזרו וה״
והפכו פניהם להר גריזים
ואמרו ברוך אשר ירעו וה״
מקלה אביו ואמו וג׳ וחוזרי׳
והופכים פניהם כלפי הר ע׳
עיבל ואומ׳ ארור מקלה׳ וג׳
וכן עד ארור אשר לא יקים׳
וג׳ מקלה אביו׳ מזלזל׳ כמו
ונקלה אחיך׳ מסיג גבול׳ וג׳
מחזירו לאחורין ומגנב את
הקרקע׳ לשון והוסג אחור׳
משגה עור׳ הסומא בדבר׳
משיאו עצה רעה׳ ומכה
רעהו בסתר׳ על לשון הרע
הוא אומר׳ ר״אוהי

ביסודו של ר׳ משה הדרשן

אחד עשר ארורים יש כאן
כיון כנגד קללת אחד עשר
שבטים׳ וכנגד שמעון לא
כתב ארור׳ לפי שלא היה
בלבו לברכו לפני מותו כש״
כשבירך שאר שבטים׳ ולא
רצה לקללו׳ וכל כך למה ע״
שהיה כלבו עליו על מה ע״
שעשה בשטים׳ ארור אש״
לא יקים׳ כאן כלל כל התורה
וקבלוה עליהם באלה ובש״
ובשבועה׳ זהו מדרשו׳

ועוד מדרשו

ארור אשר לא יקים את
וג׳ ארור אשר לא יוכיח ה
את חבירו לדבר מצוה׳ שנ׳
אלפיך ועשתרות צאנך׳ שהב״
שהבהמה מעשרת ומעשר׳
עשתרות צאנך׳ כתרגומו׳

ורבותינו אמרו

למה נקראו עשתרות שמ״
שמעשירות את בעליהן ומ׳
ומחזיקות אותם כעשתרות
הללו שהן סלעים חזקים׳ כב״
ברוך טנאך׳ פירותיך׳

ד״א טנאך׳ דבר לח שא״
שאתה מסנן בו׳
כלים׳ ומשארתך יבש שא״
שנשאר בכלי ואינו זב׳ ברוך
אתה בבאך וברוך אתה ד״
בצאתך׳ שתהא יציאתך מן
העולם הזה בלא חטא כבי״
בביאתך לעולם׳ זהו משמעו׳

ומדרשו

ברוך טנאך׳ כל פירותיך יהו
מתברכין בשביל הבכורים ש״
שאתה עולה בטנא ומעלה
לירושלם׳ ומשארותיך אילו
המשארים לך בבית שלא תב״
תחסר כלום׳ ברוך אתה בבו״
בבאך׳ עם בכוריך שיהו ה״
שרואיך מתברכין׳ וברוך את״
אתה בצאתך׳ שתקבל שכר׳

ד״א ברוך אתה בבאך
ובצ׳ שתקבל בר״
ברכת כהנים׳ שכת׳ בהם יב״
יברכך יי׳ וישמרך׳ יברכך
בבאך׳ וישמרך בצאתך׳
וברוך אתה בצאתך׳ שהיו
זקני העיר וסנהדרי גדולה
עומדים בשערי ירושלם כש״
כשעלו עולי רגלים לבתיהם ש״
והיו מברכים אותם ואומרים
אותן ואותה ברכה נתקיימה
בהם׳ ועוד נדרש
להרבה פנים׳ ת׳
יתן יי׳ את אויביך הקמים
עליך להרע לך נגפים לפניך׳
שלא תטרח להורגם כלם ש״
אלא הם נגפים מאיליהם ש״
ויפלו לפניך׳ בדרך אחד יצאו
אליך׳ להלחם בך׳ שכך דרך
אויבים שמתכנסים מאחד
ואינן מתפזרים להרבה דרכ׳
ומקומות כדי שיהו כלם כי״

ביחד שאם יתפזרו בדרכים
הרבה לא יוכלו לנצח. ת'
בשבעה דרכים ינוסו לפניך.
מן דרך כל הנבהלים לברוח הם
מתפזרים לכל עבר.
ד"א בשבעה דרכים וג'
לאו שבעה ממש
אלא לשון הרבה הוא.
ודומה לו שבע יפול צדיק
וקם. וכן ואמר החזה יתירה
שבעתים. וכן והחזיקו שבע
נשים וג'. וכן שבע על חטא׳
חטאתיכם. וכן שבע כחטא׳
כחטאתיכם. ועוד הרבה יש
הדומין לו. ת' יצו ה' את׳
אתך את הברכה וג'. אם קיימ׳
קיימת את שכת' למעלה והיה
אם שמוע תשמע בקול ה'
אלהיך לשמור לעשות את
כל מצותיו וג'. אז יצו ה' את׳
אתך את הברכה וכל המזון
האוצר בעניין. ובכל משל׳
משלח ידיך. זה תשלח ידך
בכיסך ליתן לעני פרוטה.
זה שתתן לו בו יהיה ברכה
ואז אותה לא תחסר בכיסך
ממה שנתת לו. וזהו בכל
משלח ידיך. ת' וראו כל
עמי הארץ כי שם ה' נקר׳
נקרא עליך. הרבה פתרונים
שמעתי למקרא זה. וראו כל
עמי הארץ כי שם ה' נקר׳
עליך. שישאלו הרחוקים
מן הקרובים את שמה של
אומה והם משיבים ישראל
ואז אומרים הרי שאם אומ׳
מושיעה בשם אלהיהם ואז
ויראו ממך. אומרין מעתה
אין שום בריה יכולה להם
שהם נלחמים בשם אלהיהם.
ד"א וראו כל עמי הא׳
הארץ כי שם ה'
נקרא עליך. שלא תשבע
בשם הבעלים אלא בשם

אלוה שבשמים.
ד"א וראו כל עמי
הארץ כי שם ה'
ה' נקרא עליך. שיראו לך
תפילין בראשך ומעטה
בציצית. ויאמרו הכל ראות
היו אומתו של הקב"ה שה׳
שאינה אלא ידברו כלום.
ד"א וראו כל עמי הא׳
הארץ וג'. בשלש
רגלים דיבר הכתוב שהיו
יודעין הכל שאתה עולה
לירושלם שלש פעמים בשנ׳
בשנה עם כל זכורך ואין אד׳
אדם משריכם לשומרם ואז
והיו האומות יראים לבא
לכבוש עריכם שאין אנשים
בחומות הערים כראות אז
אנשים אומרים ולפי אש
אינן מפיהם והיו אומרים
הכל ראות אומתו של הקב"ה
ראו כמה חיבתו עליהם
שמשתן הולכין לעבוד לו
הוא משלח משרתיו הק׳
הקדושים לשמור עריהם.
ויראו ממך. במזירתכם לב׳
לעריכם שאין תלחמו עלי׳
עליהם. ת'
ד"א וראו כל עמי
הארץ וג'. שהיו
רואין חכמיך ובניך והיו
קוראין להם יהודאין חכ׳
חכמין. כשהיה להם דין
אחד עם חבירו היה עולה
לירושלם ושם נעשה דינו
במשפט והיו רואין סנהדרי
גדולה וסנהדרי קטנה שאין
פניהם מושכין כזיו החמה
מזיו הקודש והיו יראים
לפתוח פיהם לדיבור. וכשה׳
וכשחוזרין לביתם היו אומ׳
אומרים אשרי העם שככה
לו אשרי העם שה' אלהיו.
ת' יפתח ה' לך את אוצ׳

אוצרו הטוב. וזהו אוצרו
הטוב לתת מטר ארצך בעתו.
שאין לך בעולם אוצר טוב
מזה. והלוית גוים רבים. יכול
שתצטרך גם אתה להלוות
ת"ל ואתה לא תלוה. ת'
ונתנך ה' לראש ולא לזנב.
זה אחד מן המקראות של׳
שמפרשין את דבריהם ואין
צריך להוסיף עליהם. כשהוא
אומ' ונתנך ה' לראש ולא
לזנב. לא הייתי יודע מהו
עיקר פתרונו. אלא חזר
חזר המקרא לפרש והיית
רק למעלה ולא תהיה למטה.
וזהו פתרונו של ונתנך ה'
לראש ולא לזנב. ודומה לו
למקרא זה וישב יעקב בארץ
מגורי אביו. לא הייתי יודע
אי זה מגורי אביו שהרי בא׳
באברהם כת' ויגר אברהם בא׳
בארץ פלשתים ימים רבים.
וביצחק כת' ויגר יצחק בגרר
וכת' וילך משם יצחק וג'. וה׳
וחזר הכת' ואמר מגורי אביו
ופירש לך שהיא ארץ כנען
דכת' בארץ כנען. וכן הרבה
מקראות יש הדומין להם.
ת' ולא תסור מכל הדברים
וג'. ברוב מקראות הזהירו א׳
אזהרת ע"ז אחר השפעת
טובה. לפי שכת' למעלה אין
הענין ברוך אתה בעיר וב׳
וברוך אתה בשדה. וג'. יתן
ה' את הברכה באסמיך וג'
והותירך ה' לטובה בפרי
בטנך וג'. יפתח ה' לך את
אוצרו הטוב וג'. ונתנך ה'
לראש ולא לזנב והיית רק
למעלה. הוצרך להזהירם
אזהרת ע"ז שאין אדם חוטא
אלא מחמת השפעת טובה
שיש לו. לשכרם. יוכלו עמ׳
להרים בשכלם מחשבת של

קנה מן הארץ זו היו עב״ז
עבודה״

תוכחה

והיה אם לא תשמע בקול
ייי וג׳ לפי שאמ׳ למעלה
והיה אם שמוע תשמע בק׳
בקול ייי אלהיך וג׳ ונאמר
שם שלום שכר ברכת בוא
אתה בעיר וג׳ וכן כל הפרשה
מספרת שלום המצות אח׳
אחר כך אמ׳ כיון הוכחתו להורי׳
להורינו מה יקרה להן אם
לא ישמעו ומהו הקללות
ארור אתה בעיר וג׳ ת׳
ומצאתי במדרש בכל מקו׳
מקומות שכתובים תוכחה
נכתב למען השפעת טובה
מרובה שיש חם ושלום
שיחטאו ישר׳ לפני הקב׳
והוקרה להם כל הכתוב כת׳
בתוכחה יתנו לב לדעת כמה
טובה מרובה גנוזה להם
בעונם ושאלו יחזרו בתשו׳
בתשובה כדי שיתקיים להם
אותה הטובה וכן מצינו בתו׳
בתוכחה הכתובה בתורת
כהנים נכתב תחילה שכ׳
שלום שכר המצות והש׳
והשפעת טובה מרובה וכת׳
אם בחקתי תלכו וג׳ ונתתי
גשמיכם בעתם וג׳ ורדפו
מכם חמשה מאה וג׳ וכן
כל המאמר בענין וכתב אחר
אחריו תוכחתו להוריעם מה
יקרה להם אם יבטלו את הם׳
המצות רבה ואם לא תש׳
תשמעו לי וג׳ אף אני אעש׳
אעשה זאת לכם והפקדתי
עליכם בהלה וג׳ אם כיון
כתב תחילה תשלום שכר
המצות ואחר כך עונשן כ׳
כדי שיתנו על לבם כמה טו׳
טובה מרובה גנוזה להם

בעונם אולי יחזרו בתשובה
ת׳ המארה חסרון ע׳ מזון
ערעת המארת מהומה עמ׳
שיגש קול בהלות שחפת
שכשרו ש׳ חנ׳ נפוח קדחת
לשון מארות כמו כי אש
קדחה באפי ישטיו כלע׳
ובלקת חולה יותר מקדחת
ומיני חליים הם חרחור
חולי המתחממין תוך הגוף
ומאין תדיר לומ׳ ובלשון
לע׳ אישטרדורינט לשון מע׳
ועלוי חרה אף הו׳ נחר
מפח ויבוש ובחרב יבי׳א
עליך גייסות שדפון וירקון
מכת תבואה שנשדפות ע׳
שדפון מזה קדים השלי׳ כב׳
בלע׳ ירקון יבש ופני האד׳
המראות ומכסיפין ונהפכין
לירקון עד אבדך עד רדתך
הכבד עד אמור אותך עם
שתכלה מאליך והיו שמי׳
שמיך אשר על ראשך נחש׳
קללות הללו משה מפי עצ׳
עצמו אמרן ושכתב כי׳
מפי הקב״ה כששמעו ואם
לא תשמעו לי ואם תלכו עמ׳
עמי בקרי וכיון הוא אומר
לקול ייי אלהיך ירבך ייי בך
יבכה ייי והקל משה בקללו׳
בקללותיו לומר בלשון יחיד
וגם בקללה זו הקל שבראשו׳
שבראשונות הוא אומ׳ את
שמיכם כברזל ואת ארצכם כנ׳
כנחושה שלא יהא השמש
מזיען כדרך שאין הברזל
מזיע ומתוך כך יהיה חורב
בעולם והארץ תהיה מזעת
כדרך שהנחשת מזיע והיא
מרקבת פירותיה וכאן הוא
אומ׳ שמיך נחשת וארצך
ברזל שיהו השמים מזיעין
אע״פ שלא ירקבו מטר מכל
מקום לא יהי חורב של אבנ׳

אבנים והארץ לא תהיה מזיע׳
מזיעה כדרך שאין הברזל מ׳
מזיע ואין הפירות מרקיבין
אבל מקום קללה היא כאן עכ׳
שהיא כנחשת כאן שהיא
כברזל לא תוציא פירות והש׳
והשמים לא ירקו מטר ומ׳
מטר ארצך אבק ועפר מן
ויקין רכתו מטריו מטר
אחר ולא כל ערבו אין בו
כדי להרבין את העפר והרוח
באה ומעלה את האבק ומכ׳
ומכסה את עשב הזרעים
שהן לחין מן המים ונרבק
בהן ונעשה טיט ומתייבשין
ומרקיבין לועז לאמורד
ולריע׳ שאמרו כל שומעי מ׳
מכותיך מאך ואמרו אוי לנ׳
לנו שלא יבא עלינו כדרך עכ׳
שבא על אלו שהן משלים׳
רע היה אומר לה היה מכ׳
ומכפפם ויבש ומחורן

כראה׳ בבכורות

גרב שחין לח חרס לשון
שחין כחרס המחון לבב׳ את
אותם הלב׳ אישטורדישון
עשוק כל מעשיך יהי מעד׳
מערער ישגעה לשון שגע
כפוגש והכת כימו לשכה
ישכבנה והיקון סופרים קלו׳
תחללנו בשנה הרביעית ל׳
לאכול פריו ובלות אליהם מ׳
מענפית שיטוכו ואינו שכן
כל תחלת שאינה באה קרוב
קרויה טיון עינים לשחת
אישטורדישון כל המראה
אותך ישום עליך למשל
כשתבוא מכה רעה על אדם
יאמרו זו דומה למכת פלוני
ולשנינה לשון ושננתם יש׳
ידברו בך וכן תרגומו ולשועי׳
לשון סיפור ואישתעי׳ יש׳
יחפלט ילבנו ועל שם כך

נקרין חסיל שמכלה הכל׳ כי
ישל׳ ישיר פירותיו׳ לשון ונ״
ונשל הברזל׳ יירש הצלצל׳
יעשנו הארבה רש מן הפרי׳
יירש׳ יעני׳ יצלצל׳ אין יורש״
יורכה הוא׳ ואי איפשר לו״
לפרש יירש לשון ירושה דה׳
שאם׳ כן היה לו לכתוב ירש
ואין לשון הורשה וגירושין ד׳
שאם כן היה לו לכתוב יוריש׳
מרוב כל׳ בעוד היה לך רוב כל׳
כאשר ידאה הנשר פתאום
ודרכו ועולתו ויקלו סוסיו ד׳
לא תשמע לשונו׳ לא תכיר
לשונו׳ וכן תשמע חלום׳ דב׳
ראשון׳ ואינטינדריו בלע׳ רב׳
רדת חומותיך לשון רידוי ד׳
וכיבוש׳ ואכלת בשר בניך במ׳
במצור׳ והאות שיהו ערים
על העריס׳ ויהיו שם מצוק
עקת רעבון׳ הרך בך הרחמ׳
הרחמן ורך הלבב על בניו ד׳
תרע עינו בהם להעליט עינו
מהם׳ מתת לאחד מהם מבש׳
מבשר אחיהם אשר יאכל׳
ומיתר בנו אשר יותיר ד׳
השחוטין אשר ישחט לאכ׳
לאוכלו תהיו עינו רעה ומנ׳
מנעה בכם מליתן להם מבש׳
מבשר הנשחטין׳ תרע עי׳
עינה באיש חיקה׳ בנגדה׳
ובנותה הגדולים׳ ובשליתה׳
בניה קטנים׳ כולן תהיו עינה
רעה כשתיזוב האחר ומאת
לאשר יוצא מן הבשר׳ והנ׳
והפלה את מכותך׳ מופלאות
ומובדלות משאר מכות׳ ונא׳
ונאמנות׳ לשפרך לקיים של׳
שליחותן׳ אשר יגורת מפנ׳
מפניהם׳ מפני המכות האמ׳
המשונות׳ כשהיו ישראל
רואין את המכות משונות
שהיו באות על המצריים
היו יראים מהן שלא יבואו

גם עליהם׳ תרע שכן כת׳ אם
שמוע תשמע בקול יי׳ ד׳
אלהיך והישר בעיניו תעש׳
ושמרת כל חקיו כל המחלה
אשר שמתי במצרים לא
אשים עליך׳ ואם לאו ד׳
את היום אשר כבר שהו׳
שהוא יגור ממנו׳ יעלם לש׳
לשון עלייה׳ כמתי מעט וג׳
מועטין חלוף והרובן כן יש׳
ישיש יאויבכם עליכם להאב׳
להאביד וג׳ ונסחתם לשון ד׳
עקירה וכן בית גאים יסח
יי׳ ועבדתם שם אלהים ד׳
אחרים׳ כתרגומו׳ לא עבודת
אלהות אלא מעלי מס וגלגל׳
וגולגליות לכומרי ע״ז׳ לא
תרגיע׳ לא תנוח כמו ואריד
המרגועה׳ לב רגז׳ לב חרד׳
כתרגומו לב דחיל׳ כמו שת׳
שמנו עינים יתגון וכליון ד׳
עינים׳ מצפה לישועה ואין
באה׳ חייך תלואים על הספק׳
כל ספק קרוי תלוי׳ שמא
תמות היום בחרב הבא ד׳
עליהם׳ והו לפי פשוטו׳

ורבותינו אמרו

זה הלוקח תבואה מן השוק
ואין תאומין בחייך׳ זה הס׳
הסומך על הפלטר׳ בבקר
תאמר מי יתן ערב של אמ׳
אמש׳ ובערב תאמר מי יתן
בקר של שחרית׳ שהיתה
ומתחזקות הצרות׳ וכל שעה
מרובה קללתה משלפניה׳
באניות בספינות׳ בשביה׳
והתמכרתם אתם תבקשו
להיות נמכרים לעבדים להם׳
ואין קונה כי יגזרו עליכם ה״
חרב וכליון׳ ובלשון לעז אומ׳
אופורוינדיין בוש׳ ואין יכ׳
יתכן לפרש והתמכרתם בל׳
בלשון ונמכרתם על ידי אח׳

מוכרים אחרים׳ ואין קונה׳ ד׳
פתרונו כמשמעו׳

נגמרה התוכחה׳

אלה דברי הברית׳ המאוררים
למעלה׳ מלבד הברית׳ קללות
ש[illegible] תורת׳ שנאמרו ו (כהנים)
למשה בסיני׳ ולא נתן יי׳
לכם לב לדעת להכיר חסדי
המקום ולידבק בו עד היום
הזה׳ שמעתי שאותו היום
שנתן משה את ספר התו׳
התורה לבני לוי כמו שכתוב
ויתנה אל הכהנים בני לוי ד׳
באו כל ישר׳ לפני משה ואמ׳
אמרו לו משה רבינו אף אנו
עמדנו בסיני וניתנה לנו אה
אותה ומה אתה משליט את בני שב׳
שבטך עליה׳ ויאמרו לנו
היום ומחר אין לכם ניתנה׳
ושמח משה על הדבר
ועל זאת אמר להם היום הזה
נהייתה לעם׳ היום הזה הב׳
הבנתי בכם שאתם דבקים
וחפצים במקום׳ ותבינו אל
המקום הזה׳ עתה אתם רואי׳
רואים בגדולה ובכבוד אשר לא
אל תבעטו במקום ואל ירום
לבבכם׳ ושמרתם את דברי
הברית הזאת׳

ר״א ולא נתן יי׳ לכם
לב לדעת שאין
אדם עומד על סוף דעת
רבו וחכמת משנתו עד אר׳
ארבעים שנה׳ ולפיכך לא
הקפיד עליכם המקום עד
היום׳ אבל מכאן ואילך יק׳
יקפיד׳ לפיכך ושמרתם את
דברי הברית וג׳

חסלת

והיה כי תבא״

ומפטירין

בישעיה קומי אורי כי בא אורך.

נצבים היום כולכם. בתחילה
נכתוב מדרשו ואחר כך
פשוטו. אתם נצבים היום
זה היא שנאמרה ברוח הק'
הקודש על ידי איוב הפוך
רשעים ואינם. אמ' ר' יוחנן
כל מקום שהקב"ה מסתכל במ'
במעשה ידיהם ומהפך בהם
ואין להם תקומה. היפך בנ'
בדור המבול ולא היה להם
תקומה שנ' וימח את כל
היקום. היפך בחמשה כרכי
סדום ולא היה להם תקומה
שנ' ויהפך את הערים האל
היפך במצרים ולא היה להם
תקומה. היפך לבבל ולא היה
להם תקומה שנ' והכרתי לב'
לבבל שם ושאר נין ונכד נאום
יי'. ועליהם אמ' דוד שנ'
נפלו פעלי און. אבל ישראל
נופלים ועומדים בכל עת שנ'
אל תשמחי אויבתי לי כי נפ'
נפלתי קמתי. והק' אומר כן
בעמו שלא יכלה את ישר'
לעולם שנ' כי אני יי' לא
שניתי ואתם בני יעקב לא
כליתם. וכת' על ידי ישעיה

כי כאשר השמים החדש'
החדשים והארץ החדשה
אשר אני עשה עומדים לפ'
לפני נאם יי' כן יעמוד זר'
זרעכם ושמכם. לכך נאמר
אתם נצבים היום כלכם לפ'
לפני יי' אלהיכם. ת'
ד"א אתם נצבים היום כל'

אמ' חנא

בר' פפא אמ' הקב"ה לישראל
אמרו לא הכיתי אומה ונ'
ושניתי בה אבל אתם בני
יעקב לא כליתם עליכם כת'
נתתי בתורתי חצי אוכלה
בם חצי כלים ואתם אינכם
כלים. וכך אומרת כנסת ישר'
לפני הק' דרך קשתו ויצי'
ויציבני כמטרה לחץ. אמ'
הדבר דומה לגבור שהעמי'
שהעמיד את הקורה ודרך
בה כמה חצים נפלו החצים
והקורה אינה נפלת. אמ' ה'
כך ישר' בשעה שבאין על'
עליהם ייסורין כלים
והם עומדים במקומם ואו'
ואינם כלים לעולם. אבל באו'
באומות כת' הפך רשעים
ואינם. מה כת' אחריו ובית
צדיקים יעמוד. אילו ישר'
שעומדין לעולם. לכך נאמ'
אתם נצבים. ת' ראשיכם
זהו ראשיכם שבטיכם.

ר' יהודה אומ'

אמ' להם משה לישראל
בני אעפ' שמניתי לכם רא'
ראשים ושפטים וזקנים
כלכם שוים כאחד שנ' כל
איש ישר' אפילו קטן שב'
שבכם הנער בן שואב מי'
מים שקול כנגד כלכם. לכך
נאמר כלכם. ר' יהודה אומ'
כלכם ערבים זה בזה. שנא'

ונכשלו איש באחיו. שאפי'
שאפילו צדיק אחד בתוככם
כלכם עומדים בזכותו ואפי'
כל העולם כלו עומדין בזכו'
בזכות צדיק אחד שנ' וצד'
וצדיק יסוד עולם. ת'
עד הנה מדרשו.

נחזור לפשוטו.

אתם נצבים היום כלכם
ואומר שכנסם משה לפני
המקום ביום מותו להכניסם
בברית. ראשיכם שבטיכם
זקניכם ושטריכם. החשוב
חשוב קודם. ואחר כך כל
איש ישראל. מחוטב עציך
ואומר שבאו כנענים להתג'
להתגייר בימי משה כדרך
שבאו גבעונים בימי יהושע
וזהו האמור בגבעונים ויע'
ויעשו גם המה בערמה. ד'
ונתנם חוטבי עצים ושואבי
מים. לעברך בברית. דרך ה'
הע' העברה. כך היו כורתים
בריתות שעושין מחיצה
מכאן ומחיצה מכאן ועו'
ועוברין בנתים כמה שנ' ה'
העגל אשר כרתו לשנים וע'
ויעברו בין בתריו. לעברך ב'
בברית. להיותך עובר בברית.
ולא יתכן לפרשו כמו להעב'
להעבירך. אלא כמו לעשו'
לעשותכם אותם. למען הק'
הקים. כל כך הוא נכנס לטר'
לטרח למען קיים אותך לו
לפניו לעם והוא יהיה לך לא'
לפי שדבר לך ונשבע לאב'
לאבותיך שלא להחליף זרע'
זרעם באומה אחרת. לכך
הוא אומר אותם בשבועות
האלו שלא תקניטוהו אחר
שאתם יכול לסבול. וכן נה'
עד כאן לפי פשוטו
פשוטה של פרשה.

ומדרש אגדה

אמ' ר' חזקיה בנו של ר' חייא
חזקיה למה נסמכה פרשת
אתם נצבים לפרשת קללות
ללמדך שכיון ששמעו
ישר' מאה קללות חסר שתים
שתים שנאמרו בפרשת וה'
חוץ מארבעים ותשע קל'
קללות בסיני שבתורת כהני'
שבספר ויקרא מיד נהפכו
פניהם לירקון ואמרו מי
יוכל לעמוד בקללות הללו
מיד עמד משה ופייסן
בדברים ומנין שנ' ויקרא
משה אל כל ישר' ויאמר
אליהם. מה אמ' להם. ואמר
שאמ' להם בני ברוך וראו
מה עשה הק' במצרים הבא
הביא עליהם מכות ומכב'
ומאבדן מן העולם. וראו
מה עשה בסיחון ובעוג
שהיו גבורי עולם שנא'
הגיעו מי הואיל לקר' - ב'
לקראתיהם ונתנם הקב"ה
בידינו שנ' ותבאו אל המקו'
הזה וכלה אותם מן העולם
ומפני שלא שמעו בקולו
ואתם עברתם כמה עבירו'
והכעסתם עשו עגל ואמרו
אלה אלהיך ישר' ועשה
הקב"ה ברחמיו והעמיד
אתכם לחיים ורחם אתכם
וסלח לעונתיכם שנ' ויאמ'
ויאמר יי' סלחתי כדבריך.
ומפני מה אומות העולם
מתחייבין כליה כשבאין
עליהם ייסורין ובועטין
בהם ואין מזכירין שמו
של הק'. אבל אתם ישראל
גוי קדוש כשאתם חוטאי'
חוטאין לפניו מיד הוא
מלקה אתכם בייסורין ומי'
ואתם נכנעין לפניו ואתם
קוראים לשמו הגדול ואו'
ואומרים חטאנו צורינו
סלח לנו יוצרינו. יי' יי'
אל רחום וחנון ארך אפים
וג'. עדה אגן אמינו ובש'
ובשם יי' אקרא. אעפ"כ
שכל הקללות הללו באין
עליכם הם מעמידות אתכ'
אתכם שנ' למען ענותך
ולמען נסותך להטיבך בא'
באחריתך. אעפ"י שייסורין
באין עליכם אתם קיימין
ועומדין לעולם. ת'

הפייטן רבינו שלמה ז"ל
התחיל בעזרה וכתב וקינ"ל
וקינה ואני המעתיק אינ'
מצאתיה כתובה כלה ובע'
והעתקתיה כמו שהי'
שמצאתיה אותה כתובה לפני

ועוד מדרש

רבותינו אתם נצבים כלכם
היום. מה היום הזה שהוא קי'
קיים והוא מאפיל ומאיר
כך האיר לכם. וכך עתיד
להאיר לכם. והקללות והיי'
והייסורין מקיימין אתכם
ומעמידין אתכם לפניו. ואת
הפרשה שלמעלה מזו מה
פיוסים הם. אתם ראיתם
אתם אשר עשה וגו'.
ר"א לפי שהיו אומ'
ופרנס לפרנס
ממשה ליהושע לפיכך
עשה אותם מעגה לרוא'
וכן עשה יהושע. וכן ע"ש
עשה שמואל שנאמר
התיצבו ואשפטה אתכם
כשיצאו מידו ונכנסו ליד
לידו של שאול. ואת אשר
איננו פה. אף עם דורות
העתידין להיות. כי אתם
ידעתם. וג'. ותראו את שק'
שקוציהם. על שם שהם
מאוסים קורין שיקוצים
לפי שראיתם את האומות
עובדי ע"ז ושמא תשאו לב
אחר מהם אותו ללכת אחרי
אחריהם. פן יש בכם איש
או אשה וגו'. [illegible]
לפיכך אני [illegible]
צריך להשב[illegible]
להשביעכם ותר' [illegible]
ותראו את שקוציהם. מאוס
מאוסים כשקצים. ואת
גלוליהם. מוסרחים כגלל. זה
אחד מעשרה ת' שמות ע"ז
שנקראות ע"ז. ואלו הן. אלי'
אלילים. פסילים. מסכה. מ'
מצבה. עצבים. תרפים. גל'
גלולים. שקוצים. חמנים.
אשרים. וכלן שמות של
גנאי הם. אלילים. על שם
שהם חלולים. פסלים. על
על שם שהם נפסלים. מס'
מסכה. על שם שהם מתוכנ'
מצבה. על שם שהם עומדי'
עצבים. על שם שהם נע'
נעשים פרקים פרקים. תר'
תרפים. על שם שהם מרקי'
מרקיבים. גלולים על שם
שהם מוסרחים כגלל. ר"א
על שם שהם מעגלים. כו'
שקוצים. על שם שהם מש'
משוקצים. חמנים. על שם
שהם עומדין בחמה. אש'
אשרים. על שם שהם
מאושרים מאחרים. ת'
עץ ואבן. אותם של עצים
ואבנים ראיתם בגלוי לפי
שאין הגוי ירא שמא יגנב.
אבל של כסף וזהב. עמהם.
בחדרי משכיתם הם. לפי
שיראים שמא יגנבו. פן
יש בכם. שמא יש בכם אי'
אשר לבבו פונה היום מעל
ולקבל עליו הברית. שורש
פרה ראש ולענה. שורש

ומגדל עשב אחר כמרין שהן
מרין. כלומר מפרה ומרבה
רשע בקרבכם. והתברך בל׳
בלבבו. לשון ברכה. יחשוב
בלבבו ברכת שלום לעצמו :
לאמר לא יבואוני קללות האלו
אך שלום יהיה לי. והתברך
בלשון לעז בינדירשי סיו
והתגלח. והתפלל. בשרירות
לבי. בשרירות לבי כמו אשור׳
אשורנו ולא קרוב. דבלעם.
למען ספות הרוה את הצמ׳
הצמאה. למען שאוסיף לו
פורענות זה שעשה עד
הנה בשוגג. והייתי מעביר
עליהם וגורם עתה שיענש׳
שיפרעם עם המזיד. ואומ׳
ואפרע מהם. וכן תרגם
אונקלוס בדיל דאוסיפון לי׳
חטאי שלותי שאוסיף. :
אני לו השגגות עם הזדונו׳
רוה׳ שוגג. שיהיו עליך
כאדם שכור עושה שלא
מדעת. צמאה. שהוא עוש׳
עושה מדעת ובכוונה. יעש׳
יעשן אף. על ידי כעס הגוף
מתחמם ועשן יוצא מן הגו׳
הגוף. וכן עלה עשן באפו :
ויעש׳ שיצא זו לפני המקום
הכתוב משל כלע את העולם :
כדרך שהיא רגילה ויכולה
לשמוע כפי דרך ארץ. וקנ׳
וקנאתו לשון חימה וכעס :
אינפרינדישי׳. אחרות לכב׳
למשה נקודה ויש מעביר
על הזידה. בספר התורה
הזה. ולמעלה אומר בספר
התורה הזאת. גם כל חולי
וכל מכה וג׳. הזאת לשון נקב׳
נקיבה ומוסב אל התורה :
הזה. לשון זכר ומוסב אל
הספר. ועל ידי פיסוק הטע׳
הטעמים הם נחלקים לשתי
לשונות. בפרשת קללות :

הטיפחא נתונה תחת הספ׳
הספר. שאינו התורה הזאת
דבוקים זה לזה. לפיכך אומ׳
הזאת. וכיון הטיפחא נתו׳
נתונה תחת התורה נמצא
ספר התורה דבוקים זה לזה
לפיכך לשון זכר נפל אח׳
אחרון הזה. שהלשון נופל
על הספר. ולא חלק להם. :
לא נתנם לחלקם. לא ידעום
לא ידעו בהם שום גבורת
אלהות. ואונקלוס תירגם :
לא אוטיבו להון. לא הטיב
להם שום טובה. ולשון לא
חלק. אותו אלוה שבחרו :
להם לא חלק להם שום נחל׳
נחלה ושום חלק׳

ורב סעדיה

גאון אומר כל הפרשה הז׳
הזאת תשובה היא ואינן
ואינן כערכה. ואם לא ידע
אם נבואות ומשה על האו׳
האומן תלמידי [illegible] שלום
ידקדק אותם בפרשה זו לא׳
להוכיח ואינן לא ימצאו
מענה כנגדו. ת׳. ויתשם׳
כתרגומו וטלטלינון וכן :
הנני נותשם מעל אדמתם׳
וישליכם אל ארץ אחרת׳
שאינה שלהם. כיום הזה׳

שנינו במשנה

עשרת השבטים אינן עת׳
עתידין לחזור ומביאין ראיה
מאיקרא זה דכת׳ וישליכם :
אל ארץ אחרת כיום הזה׳
מה היום הולך ואינו חוזר
אף הן הולכין ואינן חוזרין׳
דברי ר׳ אליעזר׳ ר׳ עקיבא
אומר מה היום מאפיל ומ׳
ומאיר אף הן שאפל׳
להן וכדרך כך עתידה להאי׳
להן ובדרך שהלכו כך יחזרו

ואמרו עומדין בשערי ירו׳
ירושלם ואומרו זו היא ירו׳
ירושלם שהיתה והן אומ׳
אומרים להם החריבו אותה
בני עשו והן הולכין להר
עשו ואינן מניחין בתוכו
שריד ופליט. שנאמר ועלו מוש׳
מושיעים בהר ציון לשפוט
את הר עשו וכת׳ אחרי אומ׳
והיה בית יעקב אש ובית יוס׳
יוסף להבה. וגו׳ ת׳ הנס׳
הנסתרות ליי׳ אלהינו. זה׳
ואם תאמרו מה בידינו לע׳
לעשות. אתה מעניש את
הרבים על הרהורי היחיד׳
פן יש בכם איש או אשה :
וג׳ ואחרכך וראו את מכות
הארץ ואת תחלואיה וגו׳
והלא אין אדם יודע טמונו׳
טמונותיו של חבירו. אין :
אני מעניש אתכם על הנס׳
הנסתרות שהם ליי׳ אלהינו
והוא יפרע מאותו היחיד׳
אבל הנגלות לנו ולבנינו לע׳
לבער הרע מקרבינו. ואם
לא נעשה בהם יעשו הר׳
הרבים. נקוד על לנו ולבנינו
לדרוש שאף על הנגלות לא
ענש עד שעברו את הירדן
משקיבלו עליהם את השבו׳
השבועה בהר גריזים ובהר
עיבל. ונעשו ערבים זה על
זה׳ והיה כי יבאו עליך
כל הדברים האלה. האמורים
בפרשה זו. הברכה והקללה׳
האמורים למעלה מפרשה
זו. הברכות הכתובין לפני :
התוכחה. והקללה. הכתובין
בתוכחה. ת׳ והשבת אל
לבבך. שאין על חנם הוקרה
לך זאת שיקרה לך. ושב את
שבותך. כמו ושבתי. אומר
ששכינה ששכינה שרויה
עם ישר׳ בגלותם שהרי לא

מאמר והשיב ועוד כפל ומ״ה
ושב וקיבץ והיה לו לומר
והשיב את שבותך. ע״כ
ורבותינו למדו
מכאן שהשכינה כביכול ש׳
שרויה עם ישר׳ בצרת גלות׳
וכשנגאלים הכתיב את הגאו׳
הגאולה לעצמו שהוא ישוב
עמהם. ועוד יש לומר שגדו׳
שגדול קיבוץ גליות וקשה
כאלו הוא עצמו צריך לאח׳
לאחוז בידו ממש איש איש
ממקומו. כענין שנאמר
ואתם תלקטו לאחד אחד
בני ישראל. ואף בגלות של
שאר אומות מצינו כן ומ״ה
ושבתי את שבות בני עמון.
לא נפלאת היא ממך. לא
מכוסה היא ממך. טמו ימ׳
אליו ממך דבר. ותרגומו ש׳
ארי יתכסי. והדר פליאים. ש׳
והדר בחמורות. לא כש״ה
בשמים היא. שאלו היית
בשמים היית צריך לעלות
למרום ולרדת. כי קרוב
אליך התורה נתנה לך בכתב
ובעל פה. את החיים ואת ה׳
הטוב זה תלוי בזה. אם תע׳
תעשה טוב הרי לך חיים וא׳
ואם תעשה רע. את המות׳
והכת׳ מפרש והולך היאך ש׳
אשר אנכי מצוך לאהבה ש׳
הרי הטוב ותלוי בו וחיית
ורבית. הרי החיים. ואם יפנה
לבבך הרי הרע כי אבד תאו׳
תאבדון הרי המות. העדותי
בכם את השמים ואת הא׳
הארץ שהם קיימים לעולם
ובאשר תקראו אתכם הרעה
הן עדי שאני התריתי בכם
בכל זאת׳
ר״א
העדותי בכם
את השמי׳ ואת הארץ׳ אמ׳ להם

הקב״ה לישר׳ הסתכלו בשמ״ה
בשמים שבראתי לשמש
אתכם שמא שינו את מד׳
מדתם. שמא לא עלה גלג׳
גלגל חמה מן המזרח להאיר
לכל העולם כענין שנ׳ וזרח
השמש ובא השמש. והס׳
והסתכלו בארץ שבראתי
לשמשכם שמא זרעתם ז׳
אותה ולא צמחה או שמא
זרעתם חטים והעלת שעו׳
שעורים. ומה אלו שעשו
לא לשכר ולא להפסד שאם
זוכין אין מקבלין שכר ואם
חוטאין אין מקבלים שכר
פורענות לא שינו את מד׳
מדתם. אתם שאם זכיתם
תקבלו שכר ואם חטאתם
תקבלו פורענות על אחת כ׳
כמה וכמה. ובחרת בחיים׳
אני מורה לכם שתבחרו בח׳
בחלק חיים. כאדם האומר
לבנו ברור לך חלק יפה בנח׳
בנחלתי ומעמידו על חלק
היפה ואומר לו את זה ברור
לך. ועל זה נאמר ה׳ מנת חל׳
חלקי וכוסי אתה תומיך גורל׳
אתה הנחת ידי על גורל
הטוב את זה קח לך׳

ואם בשנה שחולקין הפרשה
לשני שבתות ומפטיר בשובה
שוש אשיש בי״י ותגל נפשי

שרוצה לומר חזקו ואמצו ו׳
ואל תערצו מפניהם ויתבר
לשון אחר שנ׳ אל כל ישראל׳
אנכי היום. היום מלאו ימי ש׳
ושנותי והיום יומות׳ לא
אוכל עוד לצאת ולבא. יכול
תשש כחו ת״ל ולא נס לחה׳
אלא מהו לא אוכל. איני רש׳
רשאי שנטלה ממני הרשות
ונתנה ליהושע. וי״מ אומר
אלי. זהו פירוש לא אוכל עוד
לצאת. לפי שה״ב אמר אלי וג׳
ר״א
לצאת ולבא בדר׳
בדברי תורה. אל״ה
אלהיך שנסתתמו ממנו מע׳
שנסתתמו מסורות החכמה
חזקו ואמצו. חזקו בדברים
ואמצו בכח. לא ירפך לא
יתן לך רפיון להיות נעזב ממ׳
ממנו ה׳ כי אלהיך נלחם לך כמ׳
במואבך. ויקרא משה ליהו׳
ליהושע. מה היה שקראו
לאדם שהיה מוהל ומלמד
תורה ברבת׳ ומשרתו יהושע
בן נון לא ימיש מתוך האהל׳
ויאמר אליו לעיני כל ישראל׳
מכאן יש ללמוד כשם שנ׳
שנתרפאו כולם במתן תורה
שנפתחו עיני כולם לראייה

וילך

משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישר׳ ולפי שה״ה

רבת׳ וכל העם רואים׳ כך נה׳
שנרפאו כולם כמו כדי שיראו

הכל ככבודו של יהושע ויר׳
ויראו מלפניו שאם לא נ׳
נפתחו עיניהם ולא היו רואי׳
ככבודו היו חושבין עליו וכ׳
מחשבות להורגו והיו אומ׳
מה זה כי נעברו וכיון שנ׳
שנעשה להם נס על ירדן ה׳
היו הכל יראים ממנו׳ והיינו
ראוי אינשי לית חכמתא
כחכמות פגיהור׳ שהם ער׳
ערומים מאוד שאין להם ע׳
עפ״ך אומר כי אם חושבים
מחשבות ונתנים עיער׳
לאחרים׳ וכדי שלא יחשבו
עצות רעות על יהושע נת׳
נתפתחו עיניהם׳ ת׳ חזק
ואמץ׳ כלפי שאמר למעלה
לישר׳ חזקו ואמצו׳ חזר ואמ׳
ליהושע חזק ואמץ שהיה
שקול בעיניו כנגד כולם׳ ת׳
כי אתה תביא את העם הזה׳
אמר את הנעל את עליו הק״
הדין אמ׳ לו משה ליהושע
זקנים שבדור עמהם הכל
לפי דעתם ועצתם׳ אמר הק״
אמ׳ להם כי אתה תביא את
בני ישר׳ אל הארץ אשר נש׳
נשבעתי להם׳ תביא על ה׳
כרחם הכל תלוי בך טול מ״
מקל והך על קדקדם דבר
אחד לדור ואין שני דברים
לדור׳ מקץ שבע שנים
בשנת ראש שנה של שמיטה
השמיטה למה קורין אות׳
אותה שנת שמיטה שער׳
שערין שביעית שהוא בנ׳
בקיצר של שביעית היוצא
למוצאי שביעית׳ תקרא את
התו׳ התורה הזאת׳ הק״
ה׳ יתחיל המלך היה קורא
מתחלת אלה הדברים׳ כדאית

במסכ׳ סוטה׳

על בימה של עץ שהיו עושי׳

לו בעזרה האנשים ואמר׳
והנשים לשמוע׳ והטף למה
בא ליתן שכר למביאהם׳ אל
וישמעו ואמרנו עבר הירדן
גויי הירדן׳ ולמעלה׳ והכנע׳
והכנעני׳ כל לשון מירדן
כנע׳ והפרזי פנ׳ כמו ש׳
שאינו רואה בערבות׳ ירדן
השירה׳ הזאת השירים׳ עד
וכפר אדמתו עמו׳ ועתה
השירה הזאת לפניו לעד ה׳
שהתריתי בו נטבה על כל
המו עדות אותו׳ כי לא תש׳
תשכח מפי זרעו׳ הרי זו הב׳
הבטחה לישראל שאין הת׳
תורה משתכחת מזרעם לג׳
לגמרי׳ ויצו את יהושע בן נון
ואמר למעלה כלפי שכינה
כמו שמפורש אל הארץ א׳
אשר נשבעתי להם׳ ויכתב
משה את השירה הזאת ביום
ההוא׳

רבותינו׳

אמרו
באותו היום שמת בו משה
רבינו כתב שלש עשרה ע׳
עשרה ספרי תורות עד שלא
הגיעו שש שעות ביום׳ ונ׳
ונתן שלש עשרה תורות
לאחד׳ שנים עשר לשנים ה׳
עשר שבטים לכל שבט וש׳
ושבט אחת׳ ואחת בארון ה׳
כמו שכתוב לקוח את ספר
התורה הזה ושמתם אותו
מצד ארון ברית יי׳ אלהיכם
והיה בך לעד׳ ולערב בין ה׳
השמשות במוצאי שבת׳
נפטר בין מנחה למעריב ה׳
ולכך התקינו לומר צדקתך
צדק במנחה והוא צידוק ה׳
הדין שלו׳ ת׳ לקוח׳ כמו ה׳
שמור׳ זכור׳ מצד ארון ברית
יי׳ נחלקו בו חכמי
ישר׳ בבבא בתרא׳
יש אומרים דף היה בולט מ׳

מן הארון מבחוץ ושם היה
מבחוץ ושם היה מונח מתוך
הארון׳ הקהילו אלי׳ ולא תק׳
תקעו אותו היום בחצוצרות
להקהיל את הקהל׳ לפי שנ׳
עשה לך) ולא השליט
יהושע עליהם׳ ואת בחייו ה׳
נגנזו לקיים מה שנ׳ ואין שלט׳
שלטון ביום המות׳

ובספר אגדה

מצאתי הקהילו אלי והיינו
וחצוצרות היכן היו נגניב
בהן ובהקהיל את הקהל ת׳
תקעו׳ אלא אותו היום ה׳
שבת היה ולא ניתן רשות
לתקוע בהן שהרי מוקצה
היו ואסור לטלטלן׳ ת׳ ואו׳
ואעידה בם את השמים וג׳
ואם תאמר כבר העיד למעל׳
העדותי בכם וג׳ לישר׳ אומר
אני לשמים ולארץ לא אומר
עכשיו בא לומר האזינו
השמים וג׳ אחרי מותי כי ה׳
השחת תשחיתון׳ והלא כל
ימי יהושע לא השחיתו ה׳
שנ׳ ויעבדו את העם את יי׳
כל ימי יהושע וכל ימי הזק׳
הזקנים אשר האריכו ימים
וג׳ מכאן שתלמידו של אדם
חביב עליו כגופו׳ וכל זמן ש׳
שיהושע חי כאילו משה
כאלו הוא חי׳ וידבר משה׳
אין דיבור אלא לשון קשות
שנ׳ דבר האיש אדוני הארץ
אתנו קשות׳ ולפי שכל דברי
השירה הזאת תוכחה היא
כתב בלשון דיבור לשון קשו׳
קשות׳ באזני כל קהל ישר׳
למעלה לאדם שלא היה בהן
סומא שנ׳ ויאמר אליו לעינ׳
כל ישר׳ וכיון לאדם שלא ה׳
היה בהן חרש דכת׳ באזני כל
קהל ישראל׳ שאם היו בהם

חרשים היה להם פתחון פה
לומר אנו לא שמענו את ד'
דברי הברית והיה מפנה את
לבו לאלהים אחרים׳ לכך נא'
נאמר באזני כל קהל ישראל
שלא היה אומר אדם חרש
ופלן שומע את דברי הברית
ואין אומר אדם יכול לסמוך
על האבנים את דברי ה'
השירה הזאת׳ האזינו עד
תומם׳ עד וכפר אדמתו עמו״

חסלת

אתם נצבים״

אלו כשנה שאומרין הפרשה
של אתם נצבים לשני שבועות
ומפטירין ליום שוש אשיש
ומפטירין ארוך ואשה כשעה
וראשו של כהוליכו ווג היא
כשטה התענית עיטרי

השמים והארץ׳ האזינו הש'
השמים שאנו אומרת בהם
לישראל והיו עדים עכשי'
שכן אומרת להם שאתם
תהיו עדים׳ וכן תשמע הא'
הארץ ולמה העיד בהם
שמים וארץ אמר משה אני
בשר ודם למחר אני מת אם
יאמרו ישר' לא קבלנו עלינו
ברית מי בא ומכחיש לפיכך
העיד בהם שהם קיימים לעו'

לעולם׳ ועוד שאם תזכו
יתנו העדים שכרם הגפן
פריה והאדמה תתן את יב'
יבולה והשמים יתנו טלם׳
ואם תחטאו יד העדים
תהיה בכם תחילה ועצר
את השמים והאדמה לא
תתן את יבולה׳ ואבדתם וג'
ואבדתם מהרה על ידי האו'
האומות׳ עטרה. כותר לקחי
זו היא העדות שהעידו בה
שאני ע' אומר בפניכם. הנ'
תורה נתתי לישראל שהיא
חיים לעולם כותר הזה כך
שהוא חיים לעולם כאשר
יערפו השמים טל ומטר׳
יערף׳ לשון נטיפה׳ וכן יע'
יערפו טל׳ יערפו דשן הל'
כטל׳ שהטל שאחין ט' לפי
שהמטר יש ענינין ממנו
כגון הולכי דרכים׳ ומי שה'
שהיה בורו מלא יין כשעי'
כשעירים לשון רוח סערה
כהרגשו רוחי ומיטרין את
הרוחות הללו מחזיקין את
העשבים ומגדלין אותן אף
דברי תורה מגדלין את לומ'
לומדיהן וכרביבים׳ טיפי ה'
מטר ורבוא לי על שם כך
שהוא יורד כחץ נקרא
רביב׳ כמו רובה קשת׳ רשו'
ומדברין עטיפת הארץ בה
ומכסה בירק עשב׳ קלח אח'
אחד קרוי עשב׳ כי שם ה'
אקרא׳ הרי כי משה בלשון
כאשר׳ כמו כי תבאו אל הא'
הארץ׳ כשאקרא ואזכיר
שם ה' אתם הבו גדל ובר'
וברכו את ה'

מכאן למדו

רבותינו שעונין
ברוך שם כבוד
אחר כל ברכה וב'

שבמקדש׳ העזר
תורה מעלו שהוא חזק כש'
כשיבוא פורענות על עוברי
רצונו׳ לא כשטה הוא והכל
אלא תורה פעלו לו לאמונה
לשלם לצדיקים צדקתם לע'
לעולם הבא׳ ואמונה כן שא'
שאומר את הגמול פוסק
לאדם את דרכו׳ ואין עול
אף לרשעים משלם שכר
צדקתם בעולם הזה׳ צדיק
וישר הוא׳ הכל מצדיקים
עליהם את דינו וכן ראוי ה'
וישר להם צדיק ואפי הבריו'
הבריות ראוי להצדיקו ש'
שחתלו בתנאות חבלו להו'
להון ולא ליה בנו מומם בנו
היו והשחתה שהשחירכו
הוא מומם בנו ומומם׳ ומ'
מומם של בנו הוא ולא מו'
מומו שלו דור עקש עקום
ומעקש כמו ואת הישרה
יעקשו׳

ובלשון משנה

חולדה שיצאה עקומה וע'
ועקומות׳ ופתלתל׳ מנטוש'
מנטורטילין בלעז׳ כפתיל
הזה שגודלין ומקיפין סב'
סביב הגדיל׳ פתלתל׳ אין הא'
האותיות הנכפלות מאז יר'
ירקרק׳ אדמדם סגלגל׳ הה'
הלה' תגמלו זאת לשון תמ'
תמיה׳ וכי לפנו אתם ומע'
ומעציבים שיש בידו להפרע
מכם ושהטיב לכם בכל טו'
טובות׳ עם נבל ששכחו את
העשוי להם׳ ולא חכם׳ להבין
את הנולדות שיש בא'
בידו כח להטיב ו'
ולהרע׳ הלא הוא אביך קנך׳
שקנאך בקן הסלעים ובארץ
חזקה׳ שהתקינך בכל מיני
תקנה הוא עשך אומה באו

במוות. ויטען. והרבן כ"ז
בכל ימי הקנה. כמ"ש וכן א"ה
הוא עשך. הוא כוננך ולא
ולזייך. והוא הולך. נרמא
דעליו בית. זכור ימות עולם.
מה עשה בראשונים שהכעי'
שהכעיסו לפניו. בינו שנות
דור ודור. דור אנוש שהציף
עליהם אוקיינוס. דור המבול
שטטפן

דר

בינו שנות ד'
דור ודור. לא נתתם לבבכם על
שעבר בינו שנות דור ודור
להכיר שיש בידו להטיב ב'
לכם להנחיל אתכם לימות
המשיח ולעולם הבא.
ועוד הרבה פנים נד'
נדרש מקראות באגד'
באגדה על אדם הרא'
ותוכיח על תחילת הב'
המקרא אדם ראשון ב'
והוכיח לתחילתו ולכך
נתנעל לכתבם כי ב'
אלו כאן אלא לפשט
המקראות ולדרשו
הלאוסב עליהם. ה'
שאל אביך אל הנביאים שנק'
שנקראו אבות כמה שנא'
באליהו אבי אבי רכב ישר'
ופרשיו. זקניך. אלו החכ'
החכמים. ויאמרו לך. הראש'
הראשונות. בהנחל עליון ב'
גוים. כשהנחיל הקב"ה אמ'
מכעיסיו את חלק נחלתם הצ'
הציפן ושטפן. בהפרידו ב'
בני אדם. כשהפיץ דור הפלג'
היו בידו להעבירם מן העו'
העולם אלא יצב גבולות עמ'
עמים. קיימם ולא אבדם. למ'
למספר בני ישראל שעתידין
לצאת מבני שם ולמספר
שבעים נפש שירדו למצרי'
הציב גבולות עמים שבעים
לשון. כי חלק ה' עמו. למה

כל זאת. לפי שהיה חלקו ב'
כנוש בינהם ועתיד לצאת
ומי הוא חלקו עמו. ומי הוא
עמו יעקב חבל נחלתו. הש'
השלישי שבאבות המשול
המשולש בשלש זכות. זכו'
זכות אבי אביו ואביו והוא
הרי שלשה כחבל הזה הנע'
העשוי בשלשה גדילים. ב'
הוא וכן היה לו לנחלה ולא
ישמעאל בן אברהם ולא
עשו בנו של יצחק. ימצאה'
ימצאהו בארץ מדבר. אותם
מצא לו נאמנים לנחלתו
בארץ המדבר שקבלו את
תורתו ומלכותו ועולו מה
שלא עשו ישמעאל ועשו
שנא' וזרח משעיר הופיע ב'
מהר פארן. ובתוהו ילל ישמ'
ישימון. ארץ ציה ושממה
מקום יללת תנין ובנות יענה
אף שם נמשכו אחר האמ'
האמונה ולא אמרו למשה
היאך נצא למדברות מקום
ציה ושממון כענין שנא'
לכתך אחרי במדבר בארץ לא
זרועה. יסבבנהו. שם סבבו
והקיפו בעננים. סבבו בדג'
בדגלים לארבע רוחות. ס"א
סיבבו בתחתית ההר. כפהו
עליהם כגיגית. יבוננהו. שם
בתורה ובבינה. יצרנהו. מ'
מנחש שרף ועקרב ומן הם
המזיקות. כאישון עינו. הו'
הוא השחור שבעין שהמ'
שהמאור יוצא הימנו. ואו'
ואונקלוס תרגם
ימצאהו. יספקהו צורכו
במדבר ציון ומים להם. אף
ישראל. סחור סחור לשכ'
לשכינתיה. אל מושב ביני'
בינתם. וארבע דגלים לאר'
לארבע רוחות. כנשר יעיר
קנו. נהגם ברחמים וברחמים.

הנשר הזה אינו רחמנו על
בניו אינו נכנס לקנו פתאום
עד שהוא מקשקש ומטרף
בכנפיו. בין אילן לאילן בין סו'
סוכה לסוכה כדי שיעורו בניו
ויהיו בהם כח לקבלו. יעיר קנו
יעורר בניו. על גוזליו ירחף. ב'
אינו מכביד עצמו עליהם אל'
אלא מחופף נוגע ולא נוגע. ב'
אף הקב"ה שד' לא מצאנוהו
שגיא כח כשבא ליתן התורה
לישראל לא נגלה עליהם מרוח
מרוח אחת אלא מארבע רוח'
רוחות. מסיני בא וזרח משעי'
משעיר הופיע מהר פארן
אלוה מתימן יבוא. הוא רוח
רביעית. יפרש כנפיו יקחהו
כשבא ליטלו ממקום למקום
אינו נוטלו ברגליו כשאר עו'
עופות. לפי ששאר עופות
יראים מן הנשר. אבל הנשר
אינו ירא אלא מן החץ לפיכ'
נושאו על כנפיו. אומ' יכנס
בי החץ ולא בבני. אף הקב"ה
ואשא אתכם על כנפי נשרים.
כשנסעו מצרים אחריהם
והשיגום על הים היו זורקים
בהם חצים ואבני בליסטראות
ויסע מלאך האלהים וגו' וב'
ויבא בין מחנה מצרים ובין
מחנה ישר' וילך מאחריהם
וגו'. ה' בדד ינחנו. ובטח
עמהם במדבר. ואין עמו אל
נכר. לא היה כח בכל אלהיה'
הגוים להראות כחם עמו ולה'
ולהלחם עמהם.

ירכבהו

דרשוהו על העתיד וכן אונ'
אונקלוס. ואני אומר דברי
תוכחה הם להעיד השמים
והארץ שתהא השירה לעד
על שסופן לבעוט ולא יזכרו
הראשונות שעשה להם.

ולא העלרות שהיו הירד'
עתיד לעשות להם' לפיכך נ'
ערך ליישב הדבר לכאן ולכא'
ולכאן' וכל העניין מוסב על
זכור ימות עולם בינו שנות
דור ודור' מה עשה להם וכן מ'
עתיד לעשות' כל זה היה לו'
להם לזכור' ירכיבהו על במות'
במותי ארץ' כל המקראות כתר'
מתרגמו' ירכיבהו על שם ע'
שארץ ישר' גבוהה מכל הארצ'
הארצות' ויאכל תנובת שדי'
אלו פירות של ארץ ישראל
שקלין לנבול להתבשל מכל פי'
פירות הארצות' ויניקהו דבש
מסלע' ומעשה שהיה
אחד לבני בכסני הביא לי ק'
קציעות אין התבית הלך ...
ומצאו הדבש עם על פיה
... של דבש היו שקע
ירד לתוכה ויוחה ומעלה ק'
קציעות בתוכה' ושמן
מחלמיש צור' אלו זיתים של
גוש חלב' חמאת בקר וחלב צ'
צאן' זה היה במעשה בימי

שלמה המלך

שנ' עשרה בקר בריאים ועש'
ועשרה רעים ומאה צאן
עם חלב כרים' זה היה במעש'
בימי עשרת השבטים שנ'
אוכלים כרים מצאן' עם חלב
כליות חטה' זה היה בימי
שלמה' שנ' ויהי להם שלום
שלוה וג' ודם ענב תשתה
חמר' בימי עשרת השבטים
השותים במזרקי יין' במרתי'
לשון נוכח' שדי' כמו שרדי'
חלמיש צור' תקפו וחוזקו של
הסלע' כשהוא רסק נקור חל'
חלמיש' וכשאינו רסק נקור
חלמיש' חמאת בקר' היא שומ'
שומן המתלקט על גבי החלב'
וקורין לו מדריו' כרים כבשי'

כבשים ואילים' במשמעו'
בני בשן' אותן של בני שמנים
בשן היו שמנים' כליות חטה'
חטה' חטים שמנים כחלב'
כליות ונפין ככוליו' ודם ענ'
ענב היית שותה טוב וטוע'
וטוענ יין חשוב' ויעבת
בלען' ועוד יש לפרש חמר
בלשון ארמי' חמר יין ...
שם דבר' אלא לשון ...
בטעם ובלשון לען ויעש'

ועוד יש לפרש

שני המקראות הללו אחר
תרגומו של אונקלוס' ...
ישרינו על תוקפי ארע'
וג' עניה לשון עומי' כשית'
יש לשון קל בלשון כיסוי ...
טון וטפה קלון ...
היה כסית' דגש' היה נשוע
כסית' את אחרית' ויבל עור
ישועתו' גיעהו וביזהו כמו
שנ' ואחריהם אל היכל יי'
וג' אין ניבול גדול מזה' יקנ'
יקניאהו' הבעירו חמתו וק'
וקנאתו' בתועבות במעשים
תעובים כגון משכב זכור ו...
וכשפים שנ' בהן תועבה' לא
אלוה' כתרגו' דלית בהון צ'
צרוך אילו היה בהם צורך
לא היתה קנאה כפולה כמות
עכשיו' חדשים מקרוב באו'
אפילו האומות לא היו רגיל'
רגילין בהן' וגוי שהיה רואה
אותם היה אומר זה צלם
יהודי' לא שערום אבותיכ'
לא יראו מהם' לא עמדו עמ'
שערתם ומפניהם' דרך ט'
שערת היורא לעמוד מפני
היו הירוה' כך הוא

נדרש בספרי'

ועוד יש לפרש שערום' לש'
לשון ושעירים ירקדו שם'

שעירים הם שדים' לא ע'
עשו אבותיכם כשעירים
הללו' תשי' תשכח'

ורבותינו דרשו

כשבאו להטיב לכם אתם מ'
מכעיסים לפניו ומתישים כ'
את כחו מלהטיב לכם' מחולל
מחוללך' מוציאך מרחם'
לשון חולי יולדות' חיל כחיל
כיולדה' מה אחריתם' מה יה'
תעלה לכם לסופם' כי דור
תהפוכות המה' מהפכין רצו'
רצוני לכעס' לא אמון בם'
אין גדולתי ניכרת בהם' כי ה'
הוריתים דרך טובה וסרו מ'
ממנה' אמון' לשון ויהי אומ'
אומן ... בלשון לע'
רא' לא אמון בם' לש'
לשון אמונה' כתר'
כתרגומו' אמרו לאישה במ'
בפיהו נשבע ונעשה ולא
ולשעה קלה בטלו אבטחתם
ועשו העגל' קנאוני' הבעי'
הבעירו חמתי' בלא אל' בדבר
שאינו אלוה'

ואמרו רבותינו

ומקרא זה נתקיימה על ...
בן פנדירא שעשאוהו ...
ושעי עמינו אלוה ...
הבעירו חמתם של הקב"ה
שנ' הם קנאוני בלא אל' ת'
ועוד יש לפרש הם קנאוני
בלא אל' באותם שאינם אלוה'
בלא עם' באומה שאינה לה
עם' זה כשדים' הן הן ארץ
כשדים זה העם לא היה' כ'
במעשה הוא אומר בגוי אותה
אומר' בגוי נבל אכעיסם' אם
אילו המינין' וכן הוא אומר
אומר נבל בלבו' קדחה בערה'
ותיקד במצעד היסוד' ותא'
ותאכל ארץ ויבולה' ותלהט

ירושלם המיוסדת על הה׳
ההרים׳ שנ׳ ירושלם הרים
סביב לה׳ אספה עלימו רע׳
רעות׳ אחביר רעה על רעה׳
לשון ספו שנה על שנה׳
ספות הרוה׳ עולותיכם ספו׳
ד״א אספה אכלה׳
כמו פן תספה׳
חצי אכלה בם׳ כל חציי אש׳
אשלים בם׳ כלומר כל ערות
וגזירות שגזרתי עליהם אנ׳
אשלים בהם׳ וקללה זו וברכה
היא לפי הפורענות׳ חצי כל׳
כלים ורעותם ספות והם א׳
אינם כלים׳ ולזה דימה את
הערות והרעות לחצים׳ לו׳
לומר לך זה החץ הולך מה׳
מהרה ובמהרה את הער׳
הערות והרעות כן שלא
יספיק עד שעה זו ומכה
אחרת באה ומשישית את
אחרת בזה׳ מזי רעב׳
אונקלוס תרגם נפיחי כפן
ואין לי עד מוכיח עליו׳

ומשמו של ר׳

משה הדרשן

מן טולושין נאמר לי שע׳
שעירי רעב׳ אדם כחוש
מגדל שער על בשרו׳ שער
בלשון ארמי מזייא דרישה
ומהפך במזייה׳ ולחומי רשף׳
השדים נלחמו בם׳ כמו ובני
רשף יגביהו עוף׳ והם שדים׳
וקטב מרירי׳ וכריתות שד׳
ששמו מרירי׳ קטב כמו ׳
אהי קטבך׳ ושן בהמות מ׳
מעשה היה והיו הרחלים
נושכין וממיתין׳ חמת זו׳
זוחלי עפר׳ ארס נחשים ה׳
המהלכין בגחונם על העפר
כמים הזוחלים על הארץ ׳
זחלי׳ לשון מרוצת מים ׳
על העפר׳ וכן כל מרוצת׳
דבר המשפשף על העפר
והולך׳ מחוץ לעיר תשכל ה׳
השכלם חרב הגייסות׳ ומ׳
ומחדרים אימה כשבורח
ונמלט מן החרב חדרי לבו
נוקפין עליו ומחמת האימה
הוא מת בה והולך בה׳

ומדרשו

ומחדרים אימה׳ על מה ש׳
שעשו בחדרי חדרים שנ׳
אשר זקני ישר׳ עושים בח׳
בחדרי משכיתו׳
ד״א ומחדרים אימה
בבית תהיו אי׳
אימות דבר שנ׳ כי עלה מות
בחלוננו׳ וכן תרגם אונקלוס׳
אמרתי אפאיהם׳ אמרתי ׳
בלבי אכלה אותם׳ ומשלח׳
לפרש אפאיהם׳ אשיתם
פאה להשליכם מעלי׳ הפ׳
הפקר׳ ודוגמתו ומעט כמע׳
בעוריו ונתן להם ארץ של׳
שבעה עממים ותחלקם לפ׳
לפאה׳ הפקר׳ וכן חברו
מנחם׳ ויש פותרים אותו ׳
כתרגומו׳ יחול רוגזי עלי׳ יו׳
ולא יתכן׳ שאם כן היה לו ׳
לכתוב אאפיהם׳ אחת לש׳
לשימוש ואחת ליסוד׳ כמו
אאזרך׳ אאמציכם במו פי׳
והאלף התיבונה אינה רא׳
ראויה בו׳

ואונקלוס תרגם יחר—
לשון הברייתא השנויה
בסיפרי החולקת תיבה
זו לשלש תיבות׳ אמרתי
אף אי הם׳ אמרתי בלו
באפי אתנם כאלו אינם׳
שיאמרו רואיהם עליהם
איה הם׳ והראשון עיקר׳

לולי כעס אויב אגור׳ אם לא
שכעס אויב אגור שכעס
עליהם להשחיתם אם יוכל
להם וישחיתם יתלה הגדו׳
הגדולה בו ובאלוהיו ולא
יתלה הגדולה בי׳ וזהו שא׳
פן ינכרו צרימו ינכרו את
הדבר לתלות גבורתי בנכרי
שאין הגדולה שלו׳ פן יאמ׳
ידינו רמה וג׳ כי גוי אובד
עצות המה׳ ואין בהם תבונ׳
תבונה שאלו היו חכמים
ישכילו זאת׳ איכה ירדף וג׳
יבינו לאחריתם יתנו לב
להתבונן לסוף פורענותן
של ישר׳ איכה ירדף אחד
ממנו אלף מישראל׳ אם לא
כי צורם מכרם בידינו׳ ד״א
לא יכיר בלענ׳ כי לא כצורנו
צורם׳ כל זה היה להם לאו׳
לאויבים להבין שהש׳ הסג׳
הסגירם ולא אלוה שלהם ׳
ולהם הנצחון שהרי עד
הנה לא יכלו לאלהיהם כלום
לנגד צורנו׳ כי לא כסלענו
סלעם׳ כל צור שבמקרא לשו׳
לשון סלע׳ ואויבינו פלילים׳
ועכשיו אויבינו שופטים
אותנו׳ הרי שצורנו מכרנו
להם׳ כי מגפן סדום גפנם ׳
מוסב למעלה׳ אמרתי בלבי
אפאיהם ואשבית זכרם לפי
שמעשיהם מעשה סדום
ועמורה׳ שדמות׳ שדה תבו׳
תבואה׳ כמו ושדמות לא
עשה אוכל׳ ענבי רוש׳ עשב
מר׳ אשכלות מרורות למו׳
משקה המרור להם׳ משקה
אני להם לפי מעשה פורע׳
פורענותם׳ וכן תרגם אונקל׳
אונקלוס והשלמת עובד׳
עובדיהון כמרירתהון׳ חמת
תנינים יינם׳ כתרגומו׳ הא
כמרת תניניא כס פורענתהון
הנה כמרירת נחשים כוס מ׳
משתה פורענותם׳ וראש

פתגים כוסם שהיו אומר
לנשוך אויב אומרי יבוא
ויפרע מהם׳ הלא הוא כמוס
עמדי׳ כתרגומו׳ כסמרים
הם ששכחתי ומעשיהם כי
כולם גזורים ושמורים לפני
הלא הוא פרי גפנם ותבואת
ותבואות שדותם כמוס
עמדי׳ לי נקם ושלם׳ עמי ...
נכון ומזומן פורענות נקם
וישלם להם כמעשיהם׳

ויש מפרשין

ושלם׳ שם דבר כמו ושלו
ושלום׳ והוא מגזרת והדבר
והדבר אין בהם׳ כמו דבור
ומאמתי ישלם להם׳ לעת
תמוט רגלם׳ כשתתם זכות
אבות שהם סמוכים עליו׳
ועוד יש לפרש׳ לעת תמוט
רגלם׳ מאמתי ישלם להם
לעת תמוט רגלם ומוליך לה׳
לרגל׳ מאז ישלם להם כפעל
כפעלם כי בעוד שהיו יכולי׳
לילך לרגל ומאין מי שיוכיח
ולא עשו׳ עתה כשירצו
ללכת אינני כבית׳ ועוד
יש לפרש לעת תמוט רגלם
מאמתי ישלם להם כשתתם
כשתתמוט רגלם לילך לדבר
מצוה מאז ישלם להם׳ ת׳

וזהו ששנינו

בזוכה ומחי לא גלו ישראל
עד שעברו עליה׳ התורה
טלה׳ ולכך נכתבה ומגילת
קינות באלפין ביתין לומר
לומר שלא גלו עד שעבר׳
שעברו מאלף ועד תיו׳ ...
והוא האומר כאן לעת תמ׳
תמוט רגלם׳ אין המעוות
שיפילו אחת אין ...
יופרע מכם׳ ת׳ כי קרוב׳
ומשיורעה להביא עליהם׳

יום אידם קרוב ומזומן לה׳
לפני להביא על ידי שלוחים
הרבה וחש עתידות למו׳
ומהר יבואו העתידות לה׳
להם׳ וחש כמו ימהר יחי׳
יחישה׳ לגבי בעת ירושלם
שהיו משיבין לנביאי׳

עד כאן העיד עליהם א׳
משה דברי תוכחות להי׳
להיות השירה לעד כש׳
כשתבוא עליהם הפורע׳
הפורענות ידעו שאני׳
הוכחתים מראש׳ מכאן
ואילך העיד עליהם דב׳
דברי תנחומים שיבואו
עליהם כלות הפורענות
ככל האמור למעלה והיה
כי יבואו עליך הברכה
והקללה ושב ייי אלהיך
את שבותך ורחמך וגו׳

כי ידין ייי עמו׳ כשישפט
אותם בייסורין הללו האמו׳
האמורים למעלה כמו כי ...
כם ידין עמים׳ יסר עמים׳
כי זה אינו משמש בלשון ...
דהא אלא בלשון לדברים ...
של מעלה אלא לשון התח׳
התחלת דיבור׳ כמו כי תבא
אל הארץ׳ כשיבוא עליהם
משפטים הללו ויתנחם ...
הק׳ על עבדיו לשוב ולרחם
עליהם׳ יתנחם׳ לשון הפך
ומחשבה להטיב או להרע׳
כשהראה כי אזלת יד האו׳
האויב הולכת וחוזקת עלי׳
עליהם׳ ואפס בהם עצור
ועזוב׳ עצור נושע על
ידי עוצר ומושל שיעצר
בהם׳ עזוב עזור על ידי
עזור׳ עוצר הוא העוצר
בעם שלא ילכו מפוזרים
בצאתם לצבא על האויב׳ ...
מיינטינ׳ עוצר הוא הנ׳
הנושע בעוצר המושל

עזוב והחוזק׳ כמו עזוב ...
העזוב שמו׳ עוצר מיינטנ׳
מייטנ׳ עזוב אנפורציר
כמו ויעזבו ירושלם עד ה׳
החומה׳ ואמר הקב״ה על׳
עליהם אי אלהימו׳ עו׳ שמ׳
שעבדו׳ צור חסיו בו׳ ה׳
הסלע שהיו מתכסין בו ...
מפני החמה והצנה׳ כלומר
שהיו בטוחים בו להגן על׳
עליהם מפני הרעה׳ אשר
חלב זבחימו׳ היו אותן אלו׳
אלוהות אוכלין שהיו מקרי׳
מקריבין ושותין יין נסיכם׳
יהי עליכם סתרה׳ אותו ה׳
הצור יהי עליכם למחסה
ולמסתור׳ ראו עתה׳ הבינו
מן הפורענות שהבאתי
עליכם ואין לכם מושיע ...
ומן התשועה שאושיע ...
ואין מוחה בידי׳ כי אני אני
הוא׳ אני להשפיל ואני לה׳
להרים׳ ואין אלהים עמדי׳
עומד כנגדי למחות׳ עמ׳
עמדי׳ דוגמתי׳ וכמוני׳ ו...
ואין מידי מציל הטשעים
כי כי אשא אל שמים ידי׳
כי בחרון אפי אשא אל
שמים ידי בשבועה׳ ואומ׳
ואמרתי חי אנכי׳ הוא לשון
שבועה׳ אני נשבע חי אני׳
אם שנותי ברק חרבי׳ אם
אשנן להב חרבי׳ לשון הי׳
היות לה ברק׳ ותאחז במש׳
במשפט ידי׳ להניח מידת
רחמי׳ באויבי שהרעו לכם
אשר קצפתי מעט והמ׳
עזרו לרעה׳ ותאחז ידי את
המשפט להחזיק בה ולנקם
נקם׳ אשיב נקם וגו׳

ורבותינו למ׳

למדו בהגדה ומייתור לשון
המקרא שאלו ותאחז במ׳

במשפט

מאשפט ידי׳ לא כמידת בש׳
בשר ודם מידת הקב״ה מידת
מידת בשר ודם אדם זורק
חץ אינו יכול להשיבו והק׳
זורק חצין ויש בידו להשיב׳
להשיבם׳ כאילו אוחזם בידו׳
שהרי ברק הוא חציו׳ ונא׳
כיון ברק חרבי׳ ותאחז במש׳
במשפט ידי׳ ומשפט זה
לשון פורענות הוא׳ ובלעז
יושטיציי׳ ישכיר חצי מד׳
מדם האויב׳ וחרבו תאכל
בשרם׳ מדם חללה ושביה׳
זאת תהיה להם מעון חללי
ישר׳ ושביה ששבו אותם׳
מראש פרעות אויב׳ מפשע
תחילת פורענות האויב׳ כש׳
כשהק׳ נפרע מן האומות פו׳
פוקד עליהם עונם ועון אב׳
אבותיהם מראש פרעות
שפרעו בישראל׳ הרנינו
גוים עמו׳ כי דם עבדיו יקו׳

רבותינו פירשו

מקרא זה להרבה פנים ונכ׳
ונראה לי שאין מושכים
על סופו של מקרא׳ ודברי
תורה יוצאין לכמה ניצוצו׳
ניצוצות׳ ואני לא באתי
אלא לפשוטו של מקראות
ולמדרשן המיושב עליהן
מראשן ועד סופן׳ שאם
באתי לכתוב מדרשן של מק׳
מקראות זה באתי להתח׳
להתחיל׳ אלא באתי לפרש
הפשט כפי כחי והשג ידי׳
הרנינו גוים עמו׳ לאותו
הזמן ישתבחו האומות
את ישראל׳ ראו זה שבח׳
שבחה של אומה שדבקו
בהקב״ה בכל התלאות שע׳
שעברו עליהם ולא עזבוהו
יודעים היו בטובו ושכרו
כי דם עבדיו יקום׳ שפיכות
דמים׳ כמשמעו׳ ולפי
מדרשו נשתבע הקב״ה
לעתיד לבא אין האומות
ששפכו דמם של ישראל
הם מכחישים ואומרים לא
שפכנו׳ מה יעשה מוציא
וילון שכל דם ודם של צדיק
וצדיק נתון עליו משעת
הריגתו ומראה להם ואומ׳
להם הרי וילון זה עד עליכם
בשעת הריגתם לקחתי הכ׳
מדמם שנ׳ והזיתי על וילון
זה כדי שיהא כבל שעה
לזכרון לפני והרי הוא מע׳
מעיד עליכם ולמה המכחיש׳
המכחישין לומר שלא עשי׳
עשיתם׳ מיד נותנין נזיפה
וקלון בין עיניהם וישתקו
כי אין מענה בפיהם׳ וכמו׳
וכשיראו שהקב״ה נקם
מהם מתאשרים ישר׳
ואומרים אשריכם כמה
אתם חביבים לפני הקב״ה
שעשה כל זאת נקמה
ועל זה יאמרו זאת על ש׳
שהוא נוקם דם עבדיו וה׳
וזהו שאו׳ הרנינו גוים עמ׳
עמו כי דם עבדיו יקום׳ ת׳
ונקם ישיב לצריו על הגזל
ועל החמס׳ כעניין שנא׳
מצרים לשממה תהיה ואד׳
ואדום למדבר שממה תהי׳
מחמס בני יהודה׳ ואומר
מחמס אחיך יעקב וג׳ וכפ׳
וכפר אדמתו עמו׳ ומפייס
אדמתו ועמו על הצרות
שעברו עליהם ושעשה
להם האויב׳ וכפר לשון רי׳
ריצוי ופיוס כמו אכפרה
פניו׳ ותרגם אונקלוס אנ׳
אנחמינה לרוגזיה׳ וכפר
אדמתו׳ כשעמו מתנחמין
ארצו מתנחמת׳ וכן הוא או׳
אומ׳ רצית י״י את ארצך׳
ובמה רצית שבת שבות יעק׳

בפנים אחרים
היא נדרשת
בספרי ונחלקו
בה ר׳ יהודה
ור׳ נחמיה׳ ר׳

יהודה דורש את כולה
כנגד ישר׳ ור׳ נחמיה דו׳
דורש את כולה כנגד
האומות׳ ר׳ יהודה דורשה
כלפי ישראל׳ אמרתי אפאי
אפאיהם׳ כמו שפירשתי
עד ולא י״י פעל כל זאת
כי גוי אובד עצות המה
אבדו תורתי שהיא להם
לעצה ולתקנה׳ ואין בה׳
בהם תבונה׳ להתבונן אי׳
איכה ירדוף אחד מהם א׳
אלף׳ ואם לא כי צורם
מכרם׳ כי לא כצורנו צורם
הכל כמו שפירשתי עד
תכלה׳ ר׳ נחמיה דורשה
כלפי האומות׳ כי גוי אובד
עצות המה׳ כמו שפירש׳
תחילה עד ואויבינו פלי׳
פלילים׳ כי מגפן סדום גפנ׳
של האומות ומשדמות
עמורה וג׳ ולא ישראל למ׳
להלות כי הגדולה׳ ענבימו
ענבי רוש הוא שאו׳ כמה
אויב אומר על ישראל להכ׳
להרעילם ולהחריבם לפ׳
לפיכך אשכלות מרורות
להם להרעילן על זה שעש׳
שעשו להם׳ קלון הוא כו׳
כמים עודי׳ ואתו הכוס
שנ׳ כי כוס ביד י״י וגו׳ לעת

תמוט רגלם. כענין שנאמר
תרמסנה רגל. כי ידין ה'
עמו. בלשון זה משמש
כי בלשון והיה ואין ידין
לשון מיסרין אלא כמו :
כי יריב ריבם מיד עושק'
עושקיהם. כי יראה כי אזל'
אזלת יד. וג' ואמר אי' :
אלהימו. והאויב יאמר אי
אלהיהן של ישראל. כמו
שאמ' טיטוס הרשע כשנ'
כשגידר את הפרכת של
ותרו אומתי ותגפה בב'
משה המורה אלי אין :
ה' אלהיך. ראו עתה כי
אני אני הוא ומאתי באת
עליהם הרעה ומאורי'
תבוא אליהם הטובה. ואין
מידי מציל. ואין מידי
שמציל אתכם מן הרעה
שאביא אליכם. כי אשא
אל שמים ידי. כמו כי נש'
נשאתי. תמיד אני אשא
משרה ומקום שכינתי
בשמים. כתרגומו ואפי'
חוש למעלה נגזר למט'
אימתי עליון על התחתון
ועל שכן שנגזר למעלה
וחוש למטה. ידי ומקום
שכינתי. כמו איש על י'
ידו. והיה כידי ליפרע
מכם. אמר אנכי חי אנ'
אנכי לעולם. אין אני מוש'
ממהר ליפרע מן החיים
ומן המתים. אלא בשר
ודם שהוא הולך למות
ממהר ליפרע נקמתו :
בחייו. שאם ימות או הוא
אויבו ונמצא שלא ראה
נקמתו. אבל אני חי אנכי
לעולם ואם ימותו הם
אני אפרע במותם אם :
שנותי ברק חרבי. הרבה
אם יש שאינן תלויין כשנ'

כשאשנן ברק חרבי ותאחז'
ותאחז במשפט ידי כמו
כמו שפירשתי למעלה.

ותתם השירה

ויבא משה. נתתי את לבי :
להבין ולדעת ומהיכן בא. ולא
יכולתי לדעת עיקר הדבור.
עד מצאתי במדרש שהלך
אחר יהושע שהיה יושב :
באהל מועד כמו שכתוב ומ'
ומשרתו יהושע בן נון לא
ימיש מתוך האהל. לכך נכתב
כאן ויבא משה. שהלך ובא.
וידבר את כל דברי השירה
הזאת. והלא למעלה כתוב
וידבר משה באזני כל קהל
ישראל את דברי השירה
הזאת. ומה חזר וכפל וכתב
כאן פעם שנייה. ללמדך ע"ד
שחזר עם יהושע וכפל ואמ'
ואמרה להן שנ' הוא ויהושע
בן נון. כדרך המזהיר על
בנו בשעת פטירתו ואומ' לו
כך וכך תעשה כך וכך הרי
אתה נענש. וחוזר פעם ש'
שנייה ומזהירו לפי שיודע
בבירור שיעבור על אזהרתו וי'
ויענש עליו. כך עשה משה
לישר' בתחילה התורה כתב
כענין שנ' וידבר משה
באזני כל קהל ישראל וג' וה'
וחזר והזהירן עם יהושע
פעם שנייה. כל כך למה ש'
שהיה יודע שיעברו על הת'
התנאי. דכת' כי אני ידעתי
את מריך ואת ערפך הקשה
הן בעודני חי עמכם היום
ממרים הייתם עם ה' ואף
כי אחרי מותי. וכת' כי ידעת'
ידעתי אחרי מותי כי השחת
תשחיתון וסרתם
מן הדרך אשר צויתי אתכם

וקראת אתכם הרעה באח'
באחרית הימים כי תעשו :
את הרע בעיני ה' להכע'
להכעיסו במעשה ידיכם :
ולפי שהיה יודע שיעברו
כל האזהרות הללו חזר עם
יהושע והזהירן וכפל ואמ'
ואמרה · ת' הוא והושע
בן נון. שבת של בית דין ומ'
היתה נטלה רשות ממרד'
ונתנה לזה. העמיד משה
מתורגמן ליהושע שהוא
דורש בחייו שלא יאמרו :
ישראל בחיי רבך לא היה לך
ראש להרים. ולמה קוראו
כאן הושע. לומר שלא זחה
דעתו עליו אעפ"י שנתנה לו
גדולה השפיל עצמו כבתח'
כבתחילתו. ויכל משה לדבר'
אם תאמר והלא כבר כתב
הוא והושע בן נון. ומהו נ"ד
שנא' כאן ויכל משה לדבר'
היה לו לכתוב ויכל משה :
ויהושע לדבר. אלא ללמדך
אעפ"י שישב יהושע בראש
ודרש עדיין לא זזה גדולת
משה ממקומה. לדבר את
כל הדברים האלה התוכחה.
ולפי שהיא תוכחה כתב בו
לדבר שאין דיבור אלא קש'
קשות. שנ' דבר האיש אדוני
הארץ אתנו קשות. אבל
בשירה לומר דברי נחת כת'
כתב בו לשון אמירה שנא'
ויאמר אליהם שימו לבבכם'
וג'. ת' שימו לבבכם. צריך
שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכו'
מכוונין לדברי תורה. וכן הוא
אומר בן אדם ראה בעיניך
ובאזניך שמע ושים לבך וג'.
והלא דברים קל וחומר ומה
תבנית הבית שהיא נראית
לעינים ונמדד בקנה צריך
אדם שיהא עיניו ולבו ואזניו

ומכוונין להבין דברי תורה ע'
אחת כמה וכמה· כי לא דבר
רק הוא מכם· לא לחנם יג"
אתם יגיעים בה הרבה ש"ה
שכר תלוי בה כי הוא חייכם·
בעולם הזה ובעולם הבא·

ואית דמפרשי

כי לא דבר רק הוא מכם· ר"ל
שהשכר הרבה הוא ואחר'
הוא השכר· כי הוא חייכם
לעולם הבא שכולו חיים· וג'
ואחר שכרו בעולם הזה וכו'
ובדבר הזה תאריכו ימים על
האדמה אשר אתם עוברים
שמה את הירדן שמה
לרשתה· ת'

ר"א

כי לא דבר רק
הוא מכם· אין לך דבר ריקן
בתורה שאם תדרשנו שאין
שכר בה ואין שכרה תדע
לך שכן אמרו ואחות לוטן
תמנע ותמנע היתה פלגש
לפי שאמרה איני כדאי לה'
להיות לו לאשה הלואי וכ'
ואהיה פלגשו· וכל כך למה
להודיעך שבחו של אברהם
אבינו שהיו מלכים ושלטו'
ושלטונים מתאוים לידבק
בזרעו· וידבר יי' אל משה
משה בעצם היום בשלשה
מקומות נאמר בעצם היום
הזה· בנח· ביציאת מצרים
וכאן· במיתתו של משה·
בנח· לפי שהיו דורו אומרי'
בכך ובכך אם אנו מרגישין
אין אנו מניחין אותו ליכנס
בתוך התיבה· ולא עוד אלא
אנו נוטלין קרדומות ומבק'
ומבקעין אותה· אמ' הקב"ה
הריני מכניסו בחצי היום
וכל מי שיש בידו כח למחו'
יבוא וימחה· במצרים נאמר
בעצם היום הזה הוציא וגו'
לפי שהיו מצרים אומרים
בכך ובכך אם אנו מרגיש'
מרגישין כהן אין אנו מני'
מניחין אותן ליצאת ולא
עוד אלא אנו נוטלין סייף
סייפות וכלי זיין והורגין ה'
בהן· אמ' הק' הרי אני מוצי'
מוציאם בחצי היום· וכל
מי שיש בידו למחות יבוא
וימחה· אף כאן במיתתו
של משה נאמר בעצם הי'
היום הזה לפי שהיו ישרא'
אומרים בכך ובכך אם אנו
מרגישין אין אנו מניחין ה'
אותו· אדם שהוציאנו ממ'
ממצרים וקרע לנו את הים
והוריד לנו את שליו ונתן
לנו את התורה והעלה לנו
את הבאר אין אנו מניחין
אותו· אמ' הק' הריני מכניס
אותו בחצי היום וכל מי ש
שיש בידו כח למחות יבוא
וימחה· כאשר מת אהרן
אחיך· כשם שמת אהרן
אחיך על אשר לא קידשת'
קידשתני במדבר צן· וזהו
עיקר פשוטו·

ורבותינו

אומרו כאשר מת אהרן ה'
אחיך· מיתה מיתה של ה'
שראית ונחמדת אותה· ה'
שהפשיט אהרן את בגדו
ראשון והלבישו לאלעזר
וכן שני ושלישי וראה את
בנו בכבודו· אמ' לו משה
אהרן אחי עלה למטה וע'
ועלה· פשוט ידך ופשט ה'
עצום עיניך ועצם· קמוץ
פיך וקמץ· והלך לו· אמ' מ'
משה אשרי מי שמת במ'
מיתה זו· על אשר מרית'
פי· גרמתם למרות פי· על
אשר לא קדשתם· גרמתם
לי שלא נתקדש שאמרתי
לכם ודברתם אל הסלע· והם
הכוהו והוצרכו להכותו פע'
פעמים· ואילו דברו עמו ונת'
ונתן מימיו בלא הכאה היה
נתקדש שם שמים שהיו ה'
ישר' אומרים ומה סלע זה
שאינו לא לשכר ולא לפורע'
לפורענות אם זכה אין לו
מתן שכר ואם חטא אינו
לוקה ומקיים מצות בוראו
אנו לא כל שכן· כי מנגד ה'
מרחוק· כי מנגד תראה את
הארץ וג'· ושמה לא תבא·
אם לא תראינה עכשיו ה'
לא תראינה עוד בחייך כי
שמה לא תבוא וידעתי כי
חביבה היא לך· על כן אנ'
אומר עלה אל הר העברים
הזה· וראה את הארץ וג'

חסלת

האזינו השמים

ומפטירין בתרי עשר
בספר הושע· ובאמול
שובה ישראל עד וג'
וכן מואל דבר יי' ה'
אשר היה אל יואל וג'

הברכה אשר ברך משה וג'
שלשה צדיקים גמורים עמ'

עולה מעולם וברכו לישראל׳
בו״ה שהניח הראשון פתח
השיני ובו״ה שסיים השל׳
השיני התחיל השלישי׳ ר׳
יעקב ברך את בנו וסיים
בודאות של׳ ואת אשר דבר
להם אביהם׳ ובא משה וה׳
והתחיל בודאות של׳ וזאת
הברכה׳ וסיים באשרי של׳
אשריך ישראל מי כמוך וג׳
ובא דוד והתחיל באשרי
של׳ אשרי האיש אשר לא
הלך׳ כך מצאתי

במדרש אגדה׳

איש האלהים׳ בכל מקום
שאזכרת האמור שם אדם
אחד וקראהו איש אלא
אלו מגדולי הארץ׳ וכולם
כתובים ונטרים בריש פתרון
של ספר איוב בפתרון ה׳
הפסוק הראשון׳ ת׳ לפני
אותו׳ סמוך ואיתא׳ שאם
לא עכשיו אימתי׳

ומדרש

לפני מותו׳ שראה מלאך
שאמר כבר ואתחנן עד
שיגמור דבריו ויטול את
נפשו ראה משה וגער בו
והבליעו בקרקע עד חציו׳
יצתה בת קול ואמרה משה
בריות מה תהא עליהן א״ל
מיד בקש משה רחמים
עליו והשאירו על מנת של
אלא ישלוט בו׳ ת׳ ויאמ׳
י״י מסיני בא׳ פתח תחלה
בשבחו של מקום ואחרכך
בצרכיהן של ישראל׳ ובמ׳
ובשבח שפתח בו יש בו ג׳
הזכרת זכות לישראל׳ וכל
זה דרך ריצוי הוא׳ כאומר
כדיי אלו שתחול עליהם
ברכה׳ ועוד מצאתי

במדרש אגדה

לא פתח במתן תורה קו׳
קודם שברכן׳ אמ׳ משה
אומר תחילה צרכיהן של
ישר׳ שלא מיחו מלקבל
את התורה ואחרכך אברך
אותם כדי שיטב להן של
הקב״ה וישכים עלי כבר׳
כברכת׳ ת׳ ומסיני בא׳
כשבאו להתייצב בתחתית
ההר׳ כחתן היוצא להק׳
להקביל פני כלה שנאמר
לקראת האלהים׳ ואחרכך
שיצאו כנגדם׳ וזרח מש׳
משעיר׳ שפתח לבני עש׳
עשו שיקבלו את התורה
ולא רצו׳ ואתא לישראל
ורבבות קדש׳ ועמו מקצ׳
מקצת רבבות מלאכי קדש׳
ולא כולם ולא רובם׳ ולא
כדרך בשר ודם שמראה
כל כבודו ועשרו ותפא׳
ותפארתו ביום חופתו׳ אש
אש דת׳ שהיתה כתובה
לפניו מאז באש שחורה
על גבי אש לבנה׳ נתן להם
בלוחות כתב ידו׳ ד״א
אש דת׳ כתרגומו׳ שנית׳
שניתנה מתוך האש׳ אף
חובב עמים׳ גם חיבה יתי׳
יתירה חיבב את השבטים
כל אחד קרוי עם׳ שהרי
בנימין לבדו היה להוולד
כשאמ׳ לו הקב״ה ליעקב גוי
וקהל גוים יהיה ממך׳ כל
קדושיו בידך׳ נפשו׳ רב
הצדיקים גנוזות אתו כמ׳
כעניין של׳ והיתה נפש׳
אדוני צרורה בצרור החיים
את י״י אלהיך והם תוכו׳
והם ראויים שהרי תוכו׳
עצמם לתוך תחתית ההר׳
לרגליך׳ כמיני׳ תוכו׳ לשון
פועל׳ הותוכו לתוך מרגל׳
מרגלותיך׳ ישא מדברותיך
נשאו עליהם עול תורה׳
מדברותיך׳ הלם בו קרוב׳
ליסוד כמו וישמע את הק׳
הקול מדבר אליו׳ כמו ומה׳
ומדבר אלין׳ ומה וישמע
קול מדבר אלי׳ כמו ומדבר
אלי׳ אף זה מדברותיך׳ מה
שהיית מדבר להשמיעני
לומר להם׳ ובלשון לעז ״
דישפורפרלרדיש׳ ואונק׳
ואונקלוס תרגם
שהיו נוסעים ע׳
על פי דבריך וה׳
והלם בו שימוש משמשת
לשון אף׳ ד״א
אף חובב
עמים׳ אף בשעת חיבתן
של אומות שהראית להם
שהראית להן פנים שוחקות
ומסרת את ישר׳ בידן׳ כל
קדושיו בידך׳ כל צדיקים
צדיקיהם וטוביהם דבקו
בך׳ ולא משו מאחריך וא׳
ואתה שומרן׳ והם תכו
לרגליך׳ והם מתמעטים ומתכנ׳
ומתכנסין לתחת צלך׳ ישא
ישאו מדברותיך׳ מקבלים
גזירותיך ודתותיך בשמח׳
בשמחה׳ ואלה דבריהם׳
תורה צוה לנו משה מורש׳
מורשה היא לקהל יעקב׳
אחזוה ולא נעזבנה׳ ויה׳
ויהי בישורון מלך׳ הוא
מלכות עליהם׳ בהתאסף׳
בכל התאסף ראשי׳ אספתן
כמו כי תשא את ראש׳

ומדרש

ויהי בישורון מלך בהתאסף
ראשי עם וג׳ בהתאספם
יחד באגודה אחת ושלום
ביניהם הוא מלכם׳ ולא כש׳

כשיש מחלוקת ביניהם
רואים אילו לכרכם · כמו
ומזה גדול השלום שאמ׳
שאפילו כל ישר׳ עובדים
ע״ז ויש שלום ביניהם אינן
נענשין עליה שנ׳ חבור
עצבים אפרים · ומזה הנח
לו · וכשאין שלום ביניהם
מיד הם נענשין שנ׳ חלק
לבם עתה יאשמו · ת״ר
יחי ראובן בעולם הזה · וא״ת
ואל ימות לעולם הבא · ש״מ
שאין יוצר לו ומעשה כל״ה
באלה׳ · ויהיו בניו מנין ד״א
מניין שאמר אחיו · רוגז׳
רוגזיו היו בו מעניין וכו
וישכב את בלהה פלגש
אביו · ויהיו בני יעקב שנ׳
שנים עשר · אין מיעו וכו
המנין ומות ליהודה ·
סוף יהודה לראובן מפנ׳
ששניהם הודו על קלקול
שבידם שנ׳ אשר חכמים
יגידו ולא כחדו מאבותם ·
ולא עבר זר בתוכם ·

ועוד פרשו

רבותינו ז״ל ארבעים
שנה שהיו ישראל
במדבר היו עצמות
יהודה מגולגלין בא׳
בארון מפני נידוי
שקיבל עליו וחטאו
וחטאתי לאבי כל
הימים · אמ׳ משה לפ׳
גרם לראובן שיודה
יהודה וכו׳ ש״ה
שמע ה׳ קול יהודה · ת״ר
תפלת דוד ושלמה ואסא
ומפני הכושיים ויהושפט
ומפני העמונים · יחזקיה
ומפני סנחריב · ואל עמו
תביאנו לשלום מן המל׳
המלחמה · רב לו · ידיו וכו

ריבו · ינקמו נקמתו · ועזר
מצריו תהיה · על יהושפט
נתפלל · על מלחמת רמות
גלעד · ויזעק יהושפט וה׳
עזרו ·

ד״א שמע ה׳ קול
יהודה · במדרש
הגדה מפרש מקרא זה
על יהודה ומוש׳ · שמע ה׳
ה׳ קול יהודה · לפי שכל
זה שהיה מדבר בהלכה
עם אחיו בגן עדן לא קיב׳
קבלו ממנו שהיה כועס
מנודה וישב מחוץ למח׳
למחיצתם · ואל עמו תביא׳
תביאנו · לפנים ממחיצת
של אבות אחיו · ידיו רב לו ·
שאמרו הלכה כמותו ·
ועזר מצריו תהיה · הכי
שאשכון אצל אחיו תלמ׳
תלמידי חכמים כמותם ·
וקורין להם צרין לפי שכל
תלמידי חכמים שאומרים
בהלכה נעשין כשונאין
זה לזה ואעפ״כ שנאותם
אינה שנאה · ת״ר

ד״א שמע ה׳ קול
יהודה · כיון
ראה לשמעון ברכה מתוך
ברכותיו של יהודה · ראה
כשחלקו ארץ ישראל נטל
שמעון מתוך גורלו של
יהודה שנ׳ מחבל בני יה׳
יהודה נחלת בני שמעון ·
ולמה לא קבע לשמעון
ברכה בשאר השבטים
לפי שהיה לבו עליו על
מה שעשה בשטים כמע׳
במעשה זמרי · וללוי אמ׳
אמר · ועל לוי אמר · והרב׳
והרבה ראיין לו וישאלו
אנשי התומים לאישתו ·
ופתרונו על אשתו · וכן וג׳
ואומר פרעה לבני ישראל ·

ופתרונו על בני ישראל ·
ועוד הרבה הראיין להן · ת״ר
תומיך ואוריך · כלפי שכינה
היה מדבר · אשר נסיתו ·
במסה לא נסיתו אלא עם שאר
העולם · תריבהו על מי וגו׳
מריבה · כתרגומו · תריבהו
על מי מריבה · נתקנצה לו
לבו בעלילה · אם משה אמר
שמעו נא המורים · אהר׳
ומרים מה עשו · האומר
לאביו ולאמו לא ראיתיו ·
כשחטאו בעגל ואמ׳ מי
לה׳ אלי · מיד ויאספו אליו
כל בני לוי ונצטוו להרוג · ית׳
ויאש את אביו ואמו והרג
ואיש את אחיו מאמו ומאחיו
או בן בתו וכן עשו · ואני אומ׳
אי אפשר לפרש אביו ואמו
ואחיו ואמו וכן בניו וגו׳
משום שהרי לויים הם וכו׳
ושבט לוי לא חטאו אחד
מהם שנ׳ כל בני לוי · כי שמ׳
שמרו אמרתך · לא יהיה
לך אלהים אחרים על פני ·
ובריתך ינצרו אותם שע׳
שעלו במדבר מלו ושארי
לא היו מלים את בניהם וכו׳
והם היו מלים · יורו משפ׳
משפטיך · ראויים אילו ·
לכך · וכליל עולה · ברך ה׳
חילו · ממשמעו ·

ורבותינו פר׳

פרשו כיון ראה ברכה לשמ׳
לשמעון מתוך ברכותיו
של לוי לפי שאמ׳ יעקב ש
שמעון ולוי אחים · עמד כא׳
משה בלבו וחיבר ברכותיו
של זה עם ברכותיו של זה ·
ולפי שאמ׳ יעקב אחלקם
ביעקב ואפיצם בישראל ·
שיהו סופרים ומלמדי תינו׳
תינוקות משבט שמעון וכו׳

התחיל משה להתפלל עליו
ברך יי' חילו. כמו שיתא
לו כח ללמוד שלא יתיש :
כחו. ופעל ידיו תרצה. הוא
התחיל להתפלל על הסופרי'
שיהיו פעל ידיהם לרצון :
כמו של הלומדים. ת'

ר"א ברך יי' חילו וג'
ופעל ידיו של לוי
תרצה הם כמשמעו. מחץ
מתנים קמיו. מחץ קמיו וג'
מכת מתנים רבה. ומתנחם
תמיד המועד. ועל המעוררי'
על הכהונה אומר כן.

ר"א ראוה שעתידין
בני חשמונאי :
שנים עשר ואלעזר להלחם
כנגד כמה רבבות. לכך נאמ'
ברך יי' חילו. ומשנאיו מן :
יקומון. מחץ שנאיו וקמיו
ומדות להם תקומה. לבנימן
אומר. לפי שברכת לוי בענ'
בעבודת קרבנות ושל בנימ'
בנינו כבנין בית המקדש
שהיה בחלקו של בנימן פי'
לפיכך סמכן זה לזה. וסמך
יוסף. אחריו שאף הוא וג'
ומשכן שילה היה בנוי בחל'
בחלקו שנ' וימאס באהל
יוסף. ולפי שבית עולמים ח'
חביב משילה הקדים בנימן
ליוסף. חופף. מכסה אותו
ומגן עליו כל היום. לעולם.
משנבחרה ירושלם לא שב'
שורה שכינה במקום אחר
ובין כתפיו שכן. בגובה ארצ'
ארצו היה בית המקדש אל'
אלא שנמוך עשרים ושלש
אמה עטם ושם היה דעת'
דעתו של דוד לבנותו.

במה ששנינו

בשחיטת קדשים אומ' נתנ'
ניתנה בית פרוכת ושום :

רבה. ובין כתפיו שכן. אין
לך נאה כשור אומר וכתפיו
וליוסף אומר. ועל יוסף. :
אומר. וכן כולם ולזבולן אומר
ולגד אומר. ולדן אומר. ולנפת'
ולנפתלי אומר. ולאשר אומר
טלו חסרין על'. מבורכת יי'
ארצו. מבורכת מיי' ארצו
שלא היתה בנחלת כל השב'
השבטים ארץ מליאה כל
טוב כארצו של יוסף. ומגד
לשון עדנים ומתק. ומתהו'
ומתהום. שתהום עולה
ומלחלח אותה מלמטה. אות'
אותה מאיצו כל השבטים :
ברכתו של משה מעין ברכ'
ברכתו של יעקב. וממגד
תבואות שמש. שהיתה אר'
ארצו פתוחה לחמה וממת'
וממתקת את הפירות. גרש
ירחים. יש פירות שהלבנה
מבשלתן. ואילו הן קשוא'
קשואין ודלועין. גרש ירח'
ירחים. שהארץ מגרשת
ומוציאה פירותיה מחדש
לחדש. ומראש הררי קדם.
ומבורכת מראשית בישול
פירות שהרריה מקדמים
לגמר בישול פירותיהן.

ר"א ומגד שקדמה
בריאתן לשאר
הרים. גבעות עולם. גבעות
העשויות לעולם ואינן פוס'
פוסקות מעוצר גשמים :
ורצון שכני סנה. כמו שכן
שו' סנה. ותהיו ארצו מבור'
מבורכת רצונו ונחת רוח
של מקום הנגלה עלי תח'
תחלה בסנה. רצון. נחת
רוח ופיוס. וכן כל רצון שב'
שבמקרא. תבואתה ברכה
זו לראש יוסף. עד ואחיו.
שהופרש ואחיו במכירתו.
בכור שורו. יש בכור שהוא

ראם קרניו [illegible] כמו

לשון גדולה ומלכות. כמו :
גם אני בכור אתנהו. וכן :
בני בכורי ישר'. מלך היוצא
ממנו הוא יהושע. שורו. :
כחו קשה כשור לכבש :
כמה מלכים. הדר נתון לו :
ועתה יהודר עליו וקרני'
ראם קרניו. שור כחו קשה.
ואין קרניו נאות. ראם כחו
קשה. נתן ליהושע כחו של
שור ויופי קרני ראם. ואפסי
ארץ. שלשים ואחד מלך.
אפשר שכולם מארץ ישר'
ישר' היו. אלא אין לך כל
מלך ושלטון שלא קנה פל'
פלטרין ואחוזה בארץ ישר'
שחשובה לכולם. שנ' נחלת
צבי צבאות גוים. והם רבבות
המנוצחין הם הרבבות של'
שהרג יהושע שבא מאפרי'
והם אלפי מנשה. האלפים
שהרג גדעון במדין. שנ'
וזבח וצלמונע בקרקר וג'
אלפים נפלו שם. ולזבולן
אומר וג'. אילו חמשה שבט'
שבטים שבירך באחרונה
זבולן גד ונפתלי ואשר :
כפל שמותיהן להחזיקם
ולהגבירם לפי שהיו חלשי'
שבכל השבטים הם שהולי'
שהוליך יוסף לפני פרעה.
שנ' ומקצה אחיו לקח חמ'
חמשה אנשים ויציגם לפ'
לפני פרעה. לפי שנראים
כחלשים ולא ישים אותם
שרי מלחמתו. שמח :
זבולן בצאתך ויששכר
באהלך. זבולן ויששכר
עשו שותפות. זבולן יוש'
יושב לחוף ימים ויוצא
לפרקמטיא בספינות ומשת'
ומשתכר ונותן לתוך פיו :
של יששכר והם יושבים
ועוסקין בתורה לפיכך הק'

הקדים זבולון ליששכר עד
שתורתו של יששכר על
ידי זבולון היתה ולפיכך ה
שוחה זבולון מעותך לפרק
לפרקמטייא ליס לפי שהו
שהויא שוכן לחוף ימים ה
כמו שמפרש זבולון לחוף
ימים ישכן והוא לחוף אנ
יומות וכמו שיששה ה
ישש׳ יששכר שעל כה
בתורה נחלתו כך ישוחה ה
זבולון מעותך שהרי זבולו
ויששכר עשו שותפות ה
וכו׳ כמו שפירשתי למעלה
שוחה זבולון העלה מצוד
מעותך לסחורה ויששכר
העלה משיבת אהליך ליש׳
לישב ולעסר שעה ולקבוע
חדשים כמו שנ׳ ומבני ישש׳
יששכר יודעי בינה לעתים
ורישיהם מאתים ואחיהם
ראשי סנהדרין היו שעס׳
עוסקין בכך ועל פיו קביעות
קביעות עתיהם ועיבורים
עמים הר יקראו מאחר ה
עמים של שבטי ישראל
הר יקראו להר המוריה
ייאספו שנ׳ ייאספו כל יוס׳
יוסיפה על ידי קריאה הם
היו ושם יזבחו זבחים ה
זבחי צדק כי שפע ימים
ינקו יששכר וזבולון ויהיו
להם פנאי לעסוק בתורה
וספוני טמוני חול וכו׳
מורית והלזון וזכוכית לבנ׳
לבנה היוצאין מן החול
ומן הים ובחלקו של זבולון
היה כמו ששנינו

במסכת מגילה

זבולון עם חרף נפשו למות
ונפתלי על מרומי ה
שדה היה מתרעם זבולון
לאחי טעת שדות וכרמים

וכו׳ ספוני לשון כיסוי כמ׳
כמה שנ׳ ויספון את הבירה
וספון בארז והתרגום ומט׳
ומטלל בכורי ארזיא

ד״א עמים הר יקראו
על ידי פרקמטיא
פרקמטייא של זבולון הגוי׳
אומות העולם באים אל
ארצו והיו עומדין על הם
הספר והם אומרים הואיל
ונצטערנו עד כאן נלך עד
ירושלם ונראה מה יראתה
של אומה זו ומה מעשיה
והם הולכים לירושלם ורוא׳
ורואין כל ישר׳ עובדין לאל
אחד ואוכלין מאכל אחד
לפי שהגוים אלוהו של זה
לא כאלוהו של זה ומאכלו
של זה לא כמאכלו של זה
והם אומרים אין לך אומה
כשירה כזו ומתגיירין שם
שנ׳ שם יזבחו זבחי צדק
כי שפע ימים ינקו זבולון
ויששכר הים נותן להם ממ׳
ממון בשפע ולגד אמר
ולגד אמר ברוך מרחיב
גד אומר שהיתה תחומו
של מרחיב והולך כלפי מזר׳
מזרח כלפיו שכן לפי שב׳
שהיה סמוך לספר ולפיכך
נמשל לאריות שכל סמוכי
ספר צריכין להיות גבורים
וטרף זרוע אף קדקד הרוג׳
הרוגיהם היו ניכרים חותכ׳
חותכין הראש עם הזרוע
במכה אחת וירא ראשית
לו ראה ליטול לו חלק בא׳
בארץ סיחון ועוג שהוא
ראש כבוש הארץ כי ידע
אשר שם בנחלתו חלקת
שדה קבורת מחוקק והוא
משה ספון אותה חלקה
ספונה וטמונה מכל בריא׳
ולא ידע איש את קבורתו

ויתא גד ראשי עם הם היו
הולכים לפני החלוץ בכבוש
הארץ לפי שהיו גבורים
וכן הוא אומר ואתם תעב׳
תעברו חלוצים לפני אחיכם
צדקת ייי עשה היו מאמינים
דבריהם ושמרו הבטחתם
לעבור את הירדן עד שכב׳
שכבשו וחלקו דן גור אריה
אף הוא סמוך לספר ולפיכך
נמשל באריות ינזק מן הב׳
הבשן כתרגומו שהירד׳
הירדן יוצא מחלקו ומעב׳
מערת פמייס והוא לשם
שהיא בחלקו של דן שנ׳
ויקראו ללשם דן ונתקו ה
נקראו אף הבשן

ד״א מה ינתק זה יוצא
ממקום אחד ונ׳
ונחלק לשתי מקומות כך
שבטו של דן נטלו חלק בש׳
בשני מקומות תחילה
נטלו בצפונית מערבית ש׳
עקרון וסביבותיה ולא ס׳
ספקו להם ובאו ונלחמו עם
לשם שהיא בצפונית מזרחית
מזרחה של ארץ ישרא׳
כמו שמפורש בספר יהוש׳
יהושע יהודא שנ׳ ויצא גב׳
גבול בני דן מהם ויבאו ויל׳
וילחמו עם לשם וג׳ ויצא
גבולם מכל אותה הרוח ש׳
שהתחילו לנחול בה ולנפ׳
ולנפתלי אמר נפתלי שבע
רצון שהיתה ארצו שבעה
כל רצון יושבים ים ודרום
ירשה ים כנרת נפלה בחל׳
בחלקו ונטל מלא חבל הים
בדרומה לפרוש חרמים ה
ומכמורות ולאשר אמ׳
אמר ברוך מבנים אשר וג׳

ראיתי בסיפרי

יוין לך בכל השבטים שנת

להרגיע יב׳
ישראל משה אל פוקד עון
אבות על בנים בין יחזקאל ובטלה
שנ׳ החוטאת היא תמות משה אמר וג׳
ד׳ ואותם בנים בין ישעיה ובטלה שנאמר ד׳
וד׳ והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו ד׳ היו
היו האובדים וג׳ ת׳ בטח בדד כל יחיד ויחיד איש
תחת גפנו ותאנתו איש עריכן להתאסף ולישב יחד אין
ואפני ד׳ האויב׳ עין יעקב כמו ועין כעין הבדלח כעין של
שכינכם יעקב ולא כבדד שאמר ירמיה אלא כעין הכנ׳
הבטחה של שהבטיחם יעקב והיה אלהים ד׳ עמכם והשי׳
והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם יערפו טל יטפו אף ש׳
שאין יערפו ט׳ טל אף ברכתו של משה נוספות על של
יעקב׳ ויתן לך ד׳ האלהים מטל השמים ד׳ אשריך ישראל אי
כמוך׳ לאחר שפ׳ שפירש להם ברכות אף להם אמר לו׳ לפה
לפרוט לכם כל דבר הכל שלכם׳ נושע אשריך ומי כמוך׳ ד׳
השועתך ב״ה׳ אשר הוא מגן עז׳ עזרך׳ ואשר הוא חב׳
חרב גאותך׳ ויכחשו אויב אויביך לך כגון הגבעונים ואירין ד׳
רחוקה באו עבדיך׳ ואתה על במותימו תדרך׳ כעניין ד׳
שנ׳ שימו רגליכם על צוארי ד׳ המלכים האלה׳ ביהושע׳ ד׳

ויעל משה מערבות מואב

אל הר נבו׳ כמה מעלות היו ומפס׳ ופסען משה בפסיעה אחת׳ ד׳
הפסגה׳ קולין בלשון לעז׳ את כל הארץ׳ את הגלעד׳ הראהו ד׳
ארץ ישראל בשלותה והמוע׳ והמציקין העתידין להיות מיש׳
ומציקין לה׳ עד דן׳ הראהו כמו עובדי ע״ז׳ ואוקי להם
בני דן את הפסל׳ והראהו על שמשון הגבור שעתיד
לעזור ואת ומושיע׳ ויו ויות כל נפתלי׳ הראהו ארץ בנ׳
בשלותה וחורבנה והר׳ והראהו דבורה וברק נפתלי ד׳
נלחמים עם סיסרא וחיילותיו וכל ואת ארץ אפרים ומ׳
ומנשה׳ הראהו יה׳ ארצם בשלותה וחורבנה והראהו
יהושע נלחם עם מלכי כנען שבא ויד׳ האפרים וגדעון ד׳
שבא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק ואת כל ארץ יהודה
יהודה׳ בשלו׳ בשלותה וחורבנה׳ והראהו מלכות בית דוד
ונצחונה׳ עד ים האחרון׳ ארץ המערב בשל׳ בשלותה וחו׳
וחורבנה ד׳ אל תקרי הים אלא היום האחרון ד׳ כל המאורע
המאורעו׳ לישראל עד שיחיו המתים׳ ואת הנג׳ הנגב׳ אה
הראהו ארץ ישר׳ דרום מערת המכפלה שנאמר
ויעלו בנגב ויבא עד חברון׳ ואת הכ׳ הככר
הר׳ הראהו שלמה שיצק כלי
ש׳ בית המקדש ד׳ ד׳

ויושועה וה יעזה ויט לכם ולכל היר החוקה שקיבלו התורה ה׳
כלוחות כידון ולכל האורין הגדול נפים וגבורות שעשה במדבר
הגדול והנורין לעיני כל ישר׳ שנשיון לנו לשנר יות הלוחו׳ ת
לעיניהם של וישכנם לעיניכם והסכיוה דשת הקבה לושתו של
יושר שכרת׳ ישר כחך ששכרת׳

חסלת ואת הברכה אשר

ברך משה איש האלהים אכשר

וופטירין בריש ספר יהו
יהושע ויהי אחרי מות
משה והיין כתובה ושעב
ורג׳

אילו פירושי חומש יסור המאור הגדול רבינו שלמה
ברבי יצחק ויש בתוכן טעמים ומדרשים שאינן מיד
מיסודו ונסכים על פתרונו ועין לא ראתה זולתם ואו
ואזן לא שמעה רגמתן והמשכיל בהם יזהיר כזוהר
הרקיע ואורו לא ישקיע וברוב העתן לועה כח אס׳

חזק

בעזרתך השר א׳ וחזק וחזק׳
אתחיל ספר יהושע בן נון׳

ויהי אחרי מות משה ויהושע בן נון משרת משה ויאמר ה׳ אל יהושע בן נון משרת משה לאמר משה עבדי מת ועתה קום עבור את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אני נותן להם לבני ישראל כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר הייתי עם משה אהיה עמך לא אניחך ולא אעזבך חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך רק חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת כי עמך ה׳ אלהיך בכל אשר תלך׃

ויצו יהושע את שטרי העם לאמר עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צדה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ אשר ה׳ אלהיכם נתן לכם לרשתה והכינו לכם׃

ואל הראובני ואל הגדי ואל חצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר זכור את הדבר אשר צוה אתכם משה עבד ה׳ לאמר ה׳ אלהיכם מניח לכם ונתן לכם את הארץ הזאת נשיכם טפכם ומקנכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חלוצים לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אותם עד אשר יניח ה׳ לאחיכם כמוכם וירשו גם הם את הארץ אשר ה׳ אלהיכם נתן להם ושבתם לארץ ירשתכם וירשתם אותה אשר נתן לכם משה עבד ה׳ בעבר הירדן מזרחה השמש׃

ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה והלך אשר תשלחנו נלך׃ ככל אשר שמענו אל משה כן נשמע אליך רק יהי ה׳ אלהיך עמך כאשר היה עם משה׃ כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוה אותו יומת רק חזק ואמץ׃

ויהושע בן נון שלח מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר לכו ראו את הארץ ואת יריחו וילכו ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב וישכבו שמה׃ ויגד למלך יריחו לאמר הנה אנשים באו הלילה מבני ישראל לחפר את הארץ׃ ויאמר מלך יריחו אל רחב לאמר הוציאי האנשים הבאים אליך אשר באו לביתך כי לחפר את כל הארץ באו׃ ותקח האשה את שני האנשים ותצפנם ותאמר כן אנשים באו אלי ולא ידעתי מאין המה׃ והיה השער לסגור בחשך והאנשים יצאו לא ידעתי אנה הלכו האנשים רדפו מהר אחריהם כי תשיגום׃ והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ הערוכים לה על הגג׃ והאנשים רדפו אחריהם דרך הירדן על המעברות והשער סגרו אחר יצאו הרודפים אחריהם׃ והם טרם ישכבו ותעל אליהם על הגג׃ ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה׳ לכם את הארץ כי נפלה אימתכם עלינו וכי נמגו כל יושבי הארץ מפניכם׃ כי שמענו את אשר הוביש ה׳ את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחון ולעוג אשר החרמתם אותם׃ וכאשר שמענו נמגו לבבנו ולא קם עוד רוח באיש מפניכם כי ה׳ אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת׃ ועתה השבעו נא לי בה׳ כי עשיתי עמכם חסד ועשיתם גם אתם עם בית אבי חסד ונתתם לי אות אמת׃ והחייתם את אבי ואת אמי ואת אחי ואת אחותי ואת כל אשר להם והצלתם את נפשותינו ממות׃ ויאמרו האנשים אליה נפשנו תחת נפשכם אם לא תגידו את דברנו זה והיה בתת ה׳ לנו את הארץ ועשינו עמך חסד ואמת׃ ותורידם בחבל בעד החלון כי ביתה בית החומה ובחומה היא יושבת׃ ותאמר אליהם ההרה תבאו פן ישבו הרודפים בכם ונחבאתם שם שלשת ימים עד שוב הרודפים ואחר תלכו לדרככם׃ ויאמרו האנשים אליה נקיים אנחנו מהשבעתך הזאת אשר השבעתנו׃ הנה אנחנו באים בארץ את תוכי חוט השני הזה בחלון אשר הורדתנו בו ואת תקבצי אליך בבית אביך את אחיך ואת כל בית אביך׃ והיה כל אשר יצא מדלתי ביתך חוצה דמו בראשו ואנחנו נקיים וכל אשר יהיה אתך בבית דמו בראשנו אם יד תהיה בו׃ ואם תגידי את דברנו זה והיינו נקיים מהשבעתך אשר השבעתנו׃ ויאמר כדבריכם כן הוא ותשלחם וילכו ותקשר את תוכי חוט השני בחלון׃ וילכו ויבאו ההרה וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרודפים כל הדרך בקשו ולא מצאו׃ וישבו שני האנשים וירדו מן ההר ויעברו ויבאו אל יהושע בן נון ויספרו לו את כל אשר מצאום׃ ויאמרו אל יהושע כי נתן ה׳ בידינו את כל הארץ וגם נמגו כל יושבי הארץ מפנינו׃

ויהושע בן נון השכים בבקר ויסעו מן השטים ויבאו עד הירדן הוא וכל בני ישראל וילינו שם טרם יעברו׃ ויהי מקצה שלשת ימים ויעברו השוטרים בקרב המחנה׃ ויצוו את העם לאמר כראותכם את ארון ברית ה׳ אלהיכם והכהנים הלוים נשאים אותו ואתם מעתיקים ממקומכם והלכתם אחריו׃ רק הרחק תרחקו ממנו כאלפים אמה במדה אל תקרבו אליו למען תדעו את הדרך אשר תלכו בה כי לא עברתם מזה את הדרך׃ ויאמר יהושע אל העם התקדשו כי מחר יעשה ה׳ בתוככם מופתים׃ ויאמר יהושע אל הכהנים לאמר שאו את ארון הברית ועברו לפני העם׃ ויעברו את ארון הברית וילכו לפני העם׃ ויאמר ה׳ אל יהושע היום הזה אחל גדלך לעיני כל ישראל למען ידעו כאשר הייתי עם משה אהיה עמך׃ ואתה צו את הכהנים נשאי ארון הברית לאמר כבואכם אל קצה מי הירדן במים תעמדו׃ ויאמר יהושע אל בני ישראל גשו הנה ושמעו את דברי ה׳ אלהיכם׃ ויאמר יהושע בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם והורש יורש את הכנעני את החתי ואת החוי ואת הפרזי ואת הגרגשי ואת האמרי ואת היבוסי׃ הנה ארון הברית אדון כל הארץ עבר לפניכם בירדן׃ ועתה קחו לכם שנים עשר איש משבטי ישראל איש אחד איש אחד משבט׃ והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נשאי ארון ה׳ אדון כל הארץ במי הירדן מי הירדן יכרתו המים הירדים מעל ויעמדו נד אחד׃ ויהי בנסע העם מאהליהם לעבר את הירדן והכהנים נשאי הארון הברית לפני העם׃ וכבוא נשאי הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נשאי הארון נטבלו בקצה המים והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי הקציר׃ ויעמדו המים הירדים מלמעלה קם נד אחד הרחק מאד מעיר אדם הצרתה ליד צרתן ויעמדו הירדים ההולכים אל ים הערבה ים המלח תכלו ונבקעו לעם נגד יריחו׃ ויעברו כל העם נגד יריחו׃ ויכינו הכהנים נשאי ארון הברית בתוך הירדן על מכון רגלי הכהנים נשאי הארון הברית ויעמדו שם עד תם כל העם לעבר את הירדן׃ ויהי כתם כל העם לעבר את הירדן ויעבר ארון ה׳ והכהנים לפני העם׃ ויעברו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה חלוצים לפני בני ישראל כאשר דבר אליהם משה׃ כארבעים אלף חלוצי צבא עברו לפני ה׳ למלחמה אל ערבות יריחו׃ ביום ההוא גדל ה׳ את יהושע בעיני כל ישראל ויראו אותו כאשר יראו את משה כל ימי חייו׃ ויאמר ה׳ אל יהושע לאמר׃ צו את הכהנים נשאי ארון העדות ויעלו מן הירדן׃ ויצו יהושע את הכהנים לאמר עלו מן הירדן׃ ויהי כעלות הכהנים נשאי ארון ברית ה׳ מתוך הירדן ויהי כהנוח כפות רגלי הכהנים אל היבשה ויעברו המים הירדים ממקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו׃ והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו׃ ואת שנים עשר האבנים אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל׃ ויאמר אל בני ישראל לאמר אשר ישאלו בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה׃ והודעתם את בניכם לאמר יבש ישראל את הירדן הזה בחרבה׃ אשר הוביש ה׳ אלהיכם את מי הירדן מפניכם עד עברכם כאשר עשה ה׳ אלהיכם לים סוף אשר הוביש מפנינו עד עברנו׃ למען דעת כל עמי הארץ את יד ה׳ כי חזקה היא למען יראתם את ה׳ אלהיכם כל הימים׃

ויהי כשמע כל מלכי האמרי אשר בעבר הירדן ימה ואת כל מלכי הכנעני אשר על הים לאמר הוביש ה׳ את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברנו ותמס לבבם ולא היה עוד רוח בהם מפני בני ישראל׃ בעת ההיא אמר ה׳ אל יהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את בני ישראל שנית׃ ויעש יהושע לו חרבות צרים ויל את בני ישראל אל גבעת הערלות׃ וזה הדבר אשר מל יהושע כל העם היוצאים ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים׃ כי המולים היו כל העם היוצאים ויתר כל העם הנולדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מולו׃ כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר עד תם כל הגוי אנשי המלחמה היוצאים ממצרים אשר לא שמעו בקול ה׳ אשר נשבע ה׳ לבלתי הראות להם את הארץ אשר נשבע ה׳ לאבותם לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש׃ ואת בניהם הקים תחתם אותם מל יהושע כי ערלים היו כי לא מלו אותם בדרך׃ ויהי בתם כל הגוי למול וישבו תחתם במחנה עד חיותם׃ ויאמר ה׳ אל יהושע היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה׃ ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב בערבות יריחו׃ ויאכלו מעבור הארץ מצות וקלי ביום הזה בעצם היום׃ ויפסק המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא׃

ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר אליו הלנו אתה אם לצרינו׃ ויאמר לא כי אני שר צבא ה׳ עתה באתי ויפל יהושע אל פניו ארצה וישתחו ויאמר אליו מה אדני מדבר אל עבדו׃ ויאמר שר צבא ה׳ אל יהושע של נעלך מעל רגלך כי המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא ויעש יהושע כן׃

וסגר יריחו מפני בני ישראל אין יוצא ואין בא׃ ויאמר ה׳ אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גבורי החיל׃ וסבותם את העיר כל אנשי המלחמה הקיפו את העיר פעם אחת כה תעשה ששת ימים׃ ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות היובלים לפני הארון וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים והכהנים יתקעו בשופרות׃ והיה כמשך בקרן היובל כשמעכם את קול השופר יריעו כל העם תרועה גדולה ונפלה חומת העיר תחתיה ועלו העם איש נגדו׃ ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אליהם שאו את ארון הברית והשבעה כהנים ישאו שבעה שופרות היובלים לפני ארון ה׳׃ ואל העם אמר עברו וסבו את העיר וחלוץ עבר לפני ארון ה׳׃ ויהי כדבר יהושע אל העם וישבעה הכהנים נשאי שבעה שופרות היובלים לפני ה׳ עברו ותקעו בשופרות וארון ברית ה׳ הלך אחריהם׃ וחלוץ הלך לפני הכהנים תוקעים בשופרות ומאסף הולך אחרי הארון הלוך ותקוע בשופרות׃ ואל העם צוה יהושע לאמר לא תריעו ולא תשמיעו את קולכם ולא יצא כל דבר מפיכם עד יום אמרי אליכם הריעו והריעתם׃ ויסב ארון ה׳ את העיר הקפה אחת ויבאו המחנה וילינו במחנה׃ ויהושע השכים בבקר וישאו הכהנים את ארון ה׳׃ ושבעה הכהנים נשאים שבעה שופרות היובלים לפני ארון ה׳ הלוך והתקעו בשופרות וחלוץ הלך לפניהם ומאסף הולך אחרי ארון ה׳ הלוך ותקוע בשופרות׃ ואת העם צוה יהושע לאמר לא תריעו ולא תשמיעו את קולכם ולא יצא כל דבר מפיכם עד יום אמרי אליכם הריעו והריעתם׃ ויסב את העיר ביום השני הקפה אחת וישובו המחנה כה עשו ששת ימים׃ ויהי ביום השביעי וישכימו כעלות השחר ויסבו את העיר כמשפט הזה שבע פעמים רק ביום ההוא לבדו סבו את העיר שבע פעמים׃ ויהי בפעם השביעית בתקע הכהנים בשופרות ויאמר יהושע אל העם הריעו כי נתן ה׳ לכם את העיר׃ והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה לה׳ רק רחב הזונה תחיה היא וכל אשר אתה בבית כי החביאה את המלאכים אשר שלחנו׃ ואתם שמרו אך מן החרם פן תחרימו ולקחתם מן החרם ושמתם את מחנה ישראל לחרם והעכרתם אותו׃ וכל כסף וזהב כלי נחשת וברזל קדש הוא לה׳ אוצר ה׳ יבוא׃ ויריעו העם וישמעו את קול השופר ויהי כשמע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפל החומה תחתיה ויעל העם העירה איש נגדו וילכדו את העיר׃ ויחרימו את כל אשר בעיר מאיש ועד אשה מנער ועד זקן וגם את שור וטה וחמור לפי חרב׃ ויאמר יהושע אל שני האנשים המרגלים את הארץ באו בית האשה הזונה והוציאו משם את האשה ואת כל אשר לה כאשר נשבעתם לה׃ ויבאו הנערים המרגלים ויוציאו את רחב ואת אביה ואת אמה ואת אחיה ואת כל אשר לה ואת כל משפחותיה הוציאו ויניחו אותם מחוץ למחנה ישראל׃ ואת העיר שרפו באש ואת כל אשר בה רק את הכסף ואת הזהב וכלי הנחשת והברזל נתנו אל אוצר בית ה׳׃ ורחב הזונה ואת בית אביה ואת כל אשר לה החיה יהושע ותשב בקרב ישראל עד היום הזה כי החביאה את המלאכים אשר שלח יהושע לרגל את יריחו׃ ויהושע השביע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה׳ אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכורו יסדנה ובצעירו יצב דלתיה׃ ויהי ה׳ את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ׃

ובני ישראל מעלו מעל בחרם ויקח עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח למטה יהודה מן החרם ויחר אף ה׳ בבני ישראל׃ ויאמר יהושע אל האנשים העלו המרגלים את הארץ ויעלו האנשים וירגלו את העי׃ וישובו אל יהושע ויאמרו אליו אל יעל כל העם כי אלפים אנשים ושלשת אלפים אנשים יעלו ויכו את העי אל תיגע כל העם שם כי מעטים הם׃ ויעלו שם מן העם כשלשת אלפים איש וינסו מפני אנשי העי׃ ויכו מהם אנשי העי כשלושים ושישה איש וירדפו אותם משער עד השברים ויכום במורד ויהי לב העם וימס ויהי כמים׃ ויקרע יהושע בגדיו ויפל על פניו ארצה לפני ארון ה׳ עד הערב הוא וזקני ישראל ויעלו עפר על ראשם׃ ויאמר יהושע אהה אדני ה׳ למה העבר עברת את העם הזה את הירדן לתת אותנו ביד האמרי להאבידנו ולו הואלנו וישבנו בעבר הירדן׃ בי אדני מה אמר אחרי אשר נתן ישראל ערף לפני אויביו׃ ושמעו הכנעני וכל יושבי הארץ ונסבו עלינו והכרית את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול׃ ויאמר ה׳ אל יהושע קום לך למה זה אתה נפל על פניך׃ חטא ישראל וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם׃ ולא יכלו בני ישראל לקום לפני אויביהם עורף לפני אויביהם יפנו כי היו חרם הם לא אוסיף להיות עמכם אם לא תשמידו החרם מקרבכם׃ קום קדש את העם ואמרת התקדשו למחר כי כה אמר ה׳ אלהי ישראל חרם בקרבך ישראל לא תוכל לקום לפני אויביך עד הסירכם החרם מקרבכם׃ והתקרבתם בבקריכם לשבטיכם והיה השבט אשר יקח ה׳ יקרב למשפחות והמשפחה אשר יקח ה׳ תקרב לבתים והבית אשר יקח ה׳ יקרב לגברים׃ והיה הנלכד בחרם ישרף באש הוא וכל אשר לו כי עבר את ברית ה׳ וכי עשה נבלה בישראל׃ וישכם יהושע בבקר ויקרב את ישראל לשבטיהם ויקרב שבט יהודה׃ ויקרב את משפחת זרחי ויקרב את משפחת הזרחי לגברים ויקרב את זמרי׃ ויקרב את כל בית הגברים לגברים ויקרב את עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח למטה יהודה׃ ויאמר יהושע אל עכן בני שים נא כבוד לה׳ אלהי ישראל ותן לו תודה והגד נא לי מה עשית אל תכחד ממני׃ ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי לה׳ אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי׃ ואראה בשלל אדרת שנער אחת טובה ומאתים שקל כסף ולשון זהב חמשים שקלים משקלם ואתמדה ואקחם והנם טמונים בארץ בתוך אהלי והכסף תחתיו׃ וישלח יהושע מלאכים וירוצו האהלה והנה טמון באהלו והכסף תחתיו׃ ויקחום מתוך האהל ויביאום אל יהושע ואל כל בני ישראל ויציקו אותם לפני ה׳׃ ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת הכסף ואת האדרת ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנותיו ואת שורו ואת חמרו ואת צאנו ואת אהלו ואת כל אשר לו ואת כל ישראל עמו ויעלו אותם עמק עכור׃ ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך ה׳ ביום הזה וירגמו אותו כל ישראל באבנים וישרפו אותם באש ויסקלו אותם באבנים׃ ויקימו עליו גל אבנים גדול עד היום הזה וישב ה׳ מחרון אפו על כן קרא שם המקום ההוא עמק עכור עד היום הזה׃

ויאמר ה׳ אל יהושע אל תירא ואל תחת קח אתך את כל עם המלחמה וקום עלה העי ראה נתתי בידך את מלך העי ואת עמו ואת עירו ואת ארצו׃ ועשית לעי ולמלכה כאשר עשית ליריחו ולמלכה רק שללה ובהמתה תבזו לכם שים לך מארב לעיר מאחריה׃ ויקם יהושע וכל עם המלחמה לעלות העי ויבחר יהושע שלשים אלף איש גבורי החיל וישלחם לילה׃ ויצו אותם לאמר ראו אתם ארבים לעיר מאחורי העיר אל תרחקו ממנה מאד והייתם כולכם נכונים׃ ואני והעם אשר אתי נקרב אל העיר והיה כצאתם לקראתנו כבפעם הראשונה ונסנו לפניהם׃ ויצאו מן המארב ובאו אל העי והעי פנה אחריהם ויהי כנגמרם את יהושע ונסו לפניהם׃ ויזעקו כל העם אשר בעי לרדף אחריהם ויקראו אל יהושע ויאמרו נרדף אחריהם ונתקנום מן העיר׃ ויאמר יהושע אל האנשים הנה נטה את הכידון אשר בידך אל העי כי בידך אתננה׃ ויט יהושע את הכידון אשר בידו אל העי׃ והמארב קם מהרה ממקומו וירוצו כנטותו ידו ויבאו העירה וילכדוה וימהרו ויציתו את העיר באש׃ ויפן יהושע והנה עלה עשן העיר השמימה ואין ידיהם נוסות פה ושם והעם הנסים המדברה נהפך על הרודפים׃ ויהושע וכל ישראל ראו כי לכד המארב את העיר וכי עלה עשן העיר ויפנו אנשי העי אחור ויכום׃ והם יצאים מן העיר לקראתם ויהיו בתוך ישראל אלה מזה ואלה מזה ויכום עד בלתי השאיר להם שריד ופליט׃ ואת מלך העי תפשו חי ויקריבו אותו אל יהושע׃ ויהי כתם ישראל להרג את כל יושבי העי בשדה המדבר אשר רדפום בו ויפלו גם הם לפי חרב עד תמם׃ וכל הנפלים ביום ההוא מאיש ועד אשה שנים עשר אלף כל אנשי העי׃ ויהושע לא השיב ידו אשר נטה בכידון עד החרימו את כל יושבי העי׃ רק הבהמה והשלל בזזו לכם ישראל כדבר ה׳ אשר צוה את יהושע׃ ויהושע שרף את העי וישמה תל עולם שממה עד היום הזה׃ ואת מלך העי תלה על העץ עד עת הערב וכבוא השמש צוה יהושע וינבלו את נבלתו מעל העץ וישליכו אותה אל פתח שער העיר ויקימו עליו גל אבנים גדול עד היום הזה׃

אז יבנה יהושע מזבח לה׳ אלהי ישראל בהר עיבל׃ כאשר צוה משה עבד ה׳ את בני ישראל כאשר כתוב בספר תורת משה מזבח אבנים שלמות אשר לא הניף עליהן ברזל ויעלו עליו עולות לה׳ ויזבחו שלמים׃ ויכתב שם על האבנים את משנה התורה אשר כתב לפני בני ישראל׃ וכל ישראל וזקניו ושוטריו ושופטיו עמדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלוים נשאי ארון ברית ה׳ הגר כאזרח חציו אל מול הר גרזים וחציו אל מול הר עיבל כאשר צוה משה עבד ה׳ לברך את העם בראשונה׃ ואחרי כן קרא את כל דברי התורה הברכה והקללה ככל הכתוב בספר התורה׃ לא היה דבר מכל אשר צוה משה אשר לא קרא יהושע נגד כל קהל ישראל והנשים והטף והגר ההולך בקרבם׃

ויהי כשמע כל המלכים אשר בעבר הירדן בהר ובשפלה ובכל חוף הים הגדול מול לבנון החתי והאמרי הכנעני הפרזי החוי והיבוסי לאמר׃ ויקבצו יחדו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחד׃ וישבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולעי׃ ויעשו גם הם בערמה וילכו ויצטירו ויקחו שקים בלים לחמוריהם ונאדות יין בלים ומבקעים ותלמים׃ ונעלי בלות ומטלאות ברגליהם ושמלות בלות עליהם וכל לחם צידם יבש היה נקדים׃ ויבאו אל יהושע אל המחנה הגלגלה ויאמרו אליו ואל איש ישראל מארץ רחוקה באנו ועתה כרתו לנו ברית׃ ויאמרו איש ישראל אל החוי אולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית׃ ויאמרו אל יהושע עבדיך אנחנו ויאמר יהושע אליהם מי אתם ומאין תבאו׃ ויאמרו אליו מארץ רחוקה מאד באו עבדיך בשם ה׳ אלהיך כי שמענו שמעו ואת כל אשר עשה במצרים׃ ואת כל אשר עשה לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחון מלך חשבון ולעוג מלך הבשן אשר בעשתרות׃ ויאמרו אלינו זקנינו וכל יושבי ארצנו לאמר קחו בידכם צדה לדרך ולכו לקראתם ואמרתם אליהם עבדיכם אנחנו ועתה כרתו לנו ברית׃ זה לחמנו חם הצטידנו אתו בבתינו ביום צאתנו ללכת אליכם ועתה הנה יבש והיה נקדים׃ ואלה נאדות היין אשר מלאנו חדשות והנם בלים ואלה שמלתינו ונעלינו בלו מרב הדרך מאד׃ ויקחו האנשים מצידתם ואת פי ה׳ לא שאלו׃ ויעש להם יהושע שלום ויכרת להם ברית לחיותם וישבעו להם נשיאי העדה׃ ויהי מקץ שלשת ימים אחרי כרתם להם ברית ושמעו כי קרובים הם בקרבו ישבו׃ ויסעו בני ישראל ויבאו אל עריהם ביום השלישי ועריהם גבעון והכפירה ובארות וקרית יערים׃ ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה בה׳ אלהי ישראל ויתלונן כל העדה על הנשיאים׃ ויאמרו כל הנשיאים אל כל העדה אנחנו נשבענו להם בה׳ אלהי ישראל ועתה לא נוכל לנגוע בהם׃ זאת נעשה להם ונחיה אותם ולא יהיה בהם קצף על השבועה אשר נשבענו להם׃ ויאמרו אליהם הנשיאים יחיו ויהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה כאשר דברו להם הנשיאים׃ ויקרא אליהם יהושע וידבר אליהם לאמר למה רמיתם אותנו לאמר רחוקים אנחנו מכם מאד ואתם בקרבנו ישבתם׃ ועתה ארורים אתם ולא יכרת מכם עבד וחוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי׃ ויענו את יהושע ויאמרו כי הגד הגיד לעבדיך את אשר צוה ה׳ אלהיך את משה עבדו לתת לכם את כל הארץ והשמיד את כל יושבי הארץ מפניכם וניראו מאד על נפשותינו מפניכם ונעשה את הדבר הזה׃ ועתה הננו בידך כטוב והישר בעיניך לעשות לנו עשה׃ ויעש להם כן ויצל אותם מיד בני ישראל ולא הרגום׃ ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח ה׳ עד היום הזה במקום אשר יבחר׃

ויהי כשמע אדני צדק מלך ירושלם כי לכד יהושע את העי ואת החרים אותה כאשר עשה ליריחו ולמלכה כן עשה לעי ולמלכה וכי ישבו גבעון שלום את ישראל ויהיו בקרבם׃ ויראו מאד כי גבעון עיר גדולה כאחת ערי המלוכה וכי היא גדולה מן העי וכל אנשיה גבורים׃ וישלח אדני צדק מלך ירושלם אל הוהם מלך חברון ואל פרם מלך ירמות ואל יפיע מלך לכיש ואל דביר מלך עגלון לאמר׃ עלו אלי ועזרני ונכה את גבעון כי שלמה עשתה עם יהושע ועם בני ישראל׃ ויאספו וילכו חמשת מלכי האמרי מלך ירושלם מלך חברון מלך ירמות מלך לכיש מלך עגלון הם וכל מחניהם ויחנו על גבעון וילחמו בה׃ ויעלו אנשי גבעון אל יהושע אל המחנה הגלגלה לאמר אל תרף ידך מעבדיך עלה אלינו מהר והושיענו ועזרנו כי נקבצו עלינו כל מלכי האמרי היושבים בהר׃ ויעל יהושע מן הגלגל הוא וכל עם המלחמה עמו וכל גבורי החיל׃ ויאמר ה׳ אל יהושע אל תירא מפניהם כי בידך נתתים לא יעמד איש מפניך׃ ויבא אליהם יהושע פתאם כל הלילה עלה מן הגלגל׃ ויהמם ה׳ מפני ישראל ויכם מכה גדולה בגבעון וירדפם דרך עלות בית חורון ויכם עד עזקה ועד מקדה׃ ויהי בנסם מפני ישראל בירדתם מבית חורון וה׳ השליך עליהם אבנים גדלות מן השמים עד עזקה וימתו רבים אשר מתו באבני הברד יותר אשר הרגו בני ישראל בחרב׃ אז ידבר יהושע לה׳ ביום תת ה׳ את האמרי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון׃ ויום תמם על גוי נקמו הלא הוא כתוב על ספר הישר ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמם׃ ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע ה׳ בקול איש כי ה׳ נלחם לישראל׃ וישב יהושע וכל ישראל עמו המחנה הגלגלה׃

והמלכים האלה נסו וימלטו אל מערת מקדה׃ ויגד ליהושע לאמר נמצאו החמשת המלכים נחבאים במערת מקדה׃ ויאמר יהושע גלו פתח המערה והוציאו אלי מן המערה את החמשת המלכים האלה׃ ויעשו כן ויוציאו אליו את החמשת המלכים האלה מן המערה את מלך ירושלם מלך חברון מלך ירמות מלך לכיש מלך עגלון׃ ויהי כהוציא את המלכים האלה אל יהושע ויקרא יהושע אל כל איש ישראל ויאמר אל קציני אנשי המלחמה הלכו אתנו קרבו שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה ויקרבו וישימו את רגליהם על צוארם׃ ויאמר אליהם יהושע אל תיראו ואל תחתו חזקו ואמצו כי כה יעשה ה׳ לכל אויביכם אשר אתם נלחמים אתם׃ ואחרי כן הכם יהושע ויהרגם ויתלם על חמשה עצים ויהיו תלויים על העצים עד הערב׃ ויהי לעת בא השמש צוה יהושע וירידום מעל העצים וישליכו אותם אל המערה אשר נחבאו שם וישימו אבנים גדולות על פי המערה עד היום הזה׃ ויהושע לכד ביום ההוא את מקדה ויכה אותה לפי חרב ואת מלכה החרים אותם ואת כל נפש אשר בה לא השאיר שריד ויעש למלך מקדה כאשר עשה למלך יריחו׃

ויעבר יהושע וכל ישראל עמו מקדה לבנה וילחם בלבנה׃ ויתן ה׳ גם אותה ואת מלכה ביד ישראל ויכם לפי חרב ואת כל נפש אשר בה לא השאיר בה שריד ויעש למלכה כאשר עשה למלך יריחו׃

ויעבר יהושע וכל ישראל עמו מלבנה לכיש ויחן עליה וילחם בה׃ ויתן ה׳ את לכיש ביד ישראל וילכדה ביום השני ויכה אותה לפי חרב ואת כל נפש אשר בה ככל אשר עשה ללבנה׃ אז עלה הורם מלך גזר לעזור ללכיש ויכהו יהושע ואת עמו עד בלתי השאיר לו שריד׃ ויעבר יהושע וכל ישראל עמו מלכיש עגלונה ויחנו עליה וילחמו בה׃ וילכדו ביום ההוא ויכו אותה לפי חרב ואת כל נפש אשר בה החרים אותם ביום ההוא ככל אשר עשה ללכיש׃ ויעל עגלון וכל ישראל עמו מעגלון חברונה וילחמו בה׃ וילכדו אותה ויכו אותה לפי חרב ואת מלכה ואת כל ערי המלוכה ואת כל נפש אשר בה החרים אותם ביום ההוא ככל אשר עשה לעגלון׃ ויעל יהושע וכל ישראל עמו חברונה וילחמו בה׃ וילכדו אותה ויכו אותה לפי חרב ואת מלכה ואת כל ערי המלוכה ואת כל נפש אשר בה לא השאיר שריד ככל אשר עשה לעגלון ויחרם אותה ואת כל נפש אשר בה׃ וישב יהושע וכל ישראל עמו דבירה וילחם בה׃ וילכדה ואת מלכה ואת כל ערי המלוכה ויכו אותם לפי חרב ויחרימו את כל נפש אשר בה לא השאיר שריד כאשר עשה לחברון כן עשה לדבירה ולמלכה כאשר עשה ללבנה ולמלכה ולחברון׃ ויכה יהושע את כל ארץ ההר והנגב והשפלה ואת כל מלכיהם לא השאיר שריד כל נשמה החרים כאשר צוה ה׳ אלהי ישראל׃ ויכם יהושע מקדש ברנע ועד עזה ואת כל ארץ גשן ועד גבעון׃ ואת כל המלכים האלה ואת ארצם לכד יהושע בפעם אחת כי ה׳ אלהי ישראל נלחם לישראל׃ וישב יהושע וכל ישראל עמו המחנה הגלגלה׃

ויהי כשמע יבין מלך חצור וישלח אל יובב מלך מדון ואל מלך שמרון ואל מלך אכשף׃ ואל המלכים אשר מצפון בהר ובערבה נגב כנרות ובשפלה ובנפות דור מכנען׃ הכנעני ממזרח וממערב והאמרי והחתי והפרזי והיבוסי בהר והחוי תחת חרמון בארץ המצפה׃ ויצאו הם וכל מחניהם עמם עם רב כחול אשר על שפת הים לרוב וסוסים ורכב הרבה מאד׃ ויועדו כל המלכים האלה ויבאו ויחנו יחדו על מי מרום להלחם עם ישראל׃ ויאמר ה׳ אל יהושע אל תירא מפניהם כי מחר כעת הזאת אני נותן את כל חלליהם לפני ישראל סוסיהם תעקר ומרכבותיהם תשרף באש׃ ויבא יהושע וכל עם המלחמה עמו עליהם פתאם על מי מרום ויפלו עליהם׃ ויתנם ה׳ ביד ישראל ויכום ויגפום עד צידון רבה ועד מסרפות מים ועד בקעת מצפה מזרחה ויכום עד בלתי השאיר להם שריד׃ ויעש להם יהושע כאשר צוה ה׳ אתם את סוסיהם עקר ואת מרכבותיהם שרף באש׃ וישב יהושע בעת ההיא וילכד את חצור ואת מלכה הכה בחרב כי חצור לפנים הראש בכל הממלכות האלה׃ ויכו כל הנפש אשר בה לפי חרב החרם לא נשאר כל נשמה ואת חצור שרף באש׃ וכל ערי המלכים האלה ואת כל מלכיהם לכד יהושע ויכם לפי חרב החרים אותם כאשר צוה משה עבד ה׳׃ רק כל הערים העומדות על תליהן לא שרפם ישראל זולתי חצור לבדה שרף יהושע׃ וכל שלל הערים האלה ובהמה בזזו לכם בני ישראל רק כל האדם הכו לפי חרב עד השמידם אותם לא השאירו כל נשמה׃ כאשר צוה ה׳ את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה׳ את משה׃ ויקח יהושע את כל הארץ ההר והנגב וכל ארץ גשן והשפלה והערבה והר ישראל ושפלתה׃ מן ההר החלק העולה שעירה ועד בעל גד בבקעת לבנון תחת הר חרמון ואת כל מלכיהם לכד ויכם וימיתם׃ ימים רבים עשה יהושע את המלחמות האלה׃ לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל כי אם החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה׃ כי מאת ה׳ היתה לחזק את לבבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם למען לא תהיה להם תחנה כי למען השמידם כאשר צוה ה׳ את משה׃ ויכרת יהושע את הענקים מן ההר מן חברון מן דביר מן ענב ומכל הר יהודה ומכל הר ישראל עם ערי קדשם החרים אותם׃ לא נשאר ענקים בארץ בני ישראל רק בעזה בגת ובאשדוד נשאר

שלשת אלפים הלכות שנ'
שנשתכחו בימי אבלו של
משה בין יהושע ושאלו לו
אמ' לו הקב"ה משה עבדי
מת והתורה על שאין נק'
נקריות לומר לך אני אפש
עזו וטורדן במלחמה. והו
לשונו. אך יש להוות את
אמנו ליה שכתב שלשת
אלפים הלכות שנשתכחו
בימי אבלו של משה. והמ'
והמדרש לא כתב כי אם
שבע מאות ועשרה ספ'
ספיקות ושלש מאות ע'
שכיחות שנתעלמו מהם
והו שנ' אשר יכה את קרי'
קריית ספר ולכדה ונתתי לו
את עכסה בתי' וכאן עתניאל
בן קנז והחזירן מפלפולו
וכו'. ולכך תמהתי אמנו ליה
מה שכת' שלשת אלפים
הלכות שהרי במקרא ובמ'
ובמדרש לא מצינו כתוב
כמו שכתב'. ת' כל מקום
אשר תדרך כף רגלכם כו'
כמצינו כן נאמר ושנינו
בסיפרי אם לאמר על התח'
התחומי ישראל בין הרי הוא
אומר מן המדבר והלבנון
אם כן מה נאמ' כל מקום
אשר תדרך כף רגלכם אמ' ל'
חוצה לארץ משתכבשו
את הארץ כל מקום שתכב'
שתכבשו חוץ לארץ יהי'
קדוש ויהי שלכם. מהמד'
מהמדבר והלבנון הזה. הו'
הוא מדבר קדש ומדבר צין
שעל ידי דרום שהיה כמו
מקצוע דרומית מזרחי'
ודרך שם נכנסו לארץ
כמה שנ' והנה אנחנו בקד'
בקדש וג' ומצין שהיה
בדרומית מזרחית שנאמ'
והיה לכם פאת נגב ממ'

ממדבר צין על ידי דרום:
וג' ועד הנהר נהר פרת. יה
רחבה ים הגדול מן הדרום
לצפון. כל ארץ החתים כנ'
כנגד הזה ועד הים הגדול
מבוא השמש. לאורכה מן
המזרח למערב. חוץ מארץ
בדרך ארץ. מה שהיו אז
כי אתה תנחיל וג'. רק חז'
חזק ואמץ מאד בתורה:
כשהוא אומר לשמור ולע'
ולעשות ככל התורה. ספר
התורה הזה. ספר משנה
תורה היה לפניו והגית בו
והתבוננת בו. כל הגיון על'
שבתורה על כתוב במד'
ריות אומר והגיון לבי לפני'
לכך יהגה לעטת. לכך יהגה
אימה. הלא צויתיך חזק
ואמץ במלחמה. כמו שנ'
אל תערוץ ואל תחת. וה'
והיכן צוהו בימי משה
שנ' וצו את יהושע בן נון
ויאמר חזק ואמץ וג' וה'
ויצו יהושע. ביום שהתמו
ימי בכי משה. בעוד שלש'
שלשת ימים. כמו. עד
תהיו כאן שלשת ימים
ואחר תעברו. כל גבורי
החיל שבכם יעברו חלוצ'
בעבר הירדן מזרח השמש
עבר מזרחו של ירדן אלא
ימרה את פיך יקנט את
דבריך. סליק

הפטרת שלח
לך אנשים

וישלח

יהושע בן נון על כרחי

צריך אני לומר שבתוך ימי
אבל משה שלחם. שהרי
בתוך שלשה ימים שהיו :
אמר יהו' משה עברו את ה'
הירדן. שמשם אנו למדין :
שמת משה בשבעה באדר
כשאתה מונה שלשים ומ'
ושלשה למפרע מיום שעלו
את הירדן בעשור לחדש :
הראשון. ועל כרחך משנש'
משנשתלחו המרגלים לא
עברו את הירדן עד יום ח'
חמישי שנ' וישבו שם שלש'
שלשת ימים עד שבו הרד'
הרדפים בו בלילה ויעברו
ויבאו אל יהושע בן נון וג'
וישכם בבקר ויסעו מהש'
מהשטים עד יום הרביעי
וילינו שם טרם יעברו. נמ'
נמצאו שלא עברו עד יום
חמישי. חרש. ברז. ותרג'
יונתן. אמ' להם עשו עצמ'
עצמיכם כחרשים שלא
ישתיו דבריהם ויתפשכם :
אין חרש. חרס. הטעינו קד'
קדרות שיהו נראין כקדרין
לכן ראו את הארץ ואת
יריחו. והלא יריחו בכלל :
הארץ ולמה יצאת אלא נה
שהיתה קשה כנגד כולם :
לפי שהיתה על הספר. כיוצ'
כיוצא בו והמלך שלמה אה'
אהב נשים נכריות רבות וג'
ואת בת פרעה. והלא בכלל
פרעה בכלל ולמה יצאת נא'
שהיה מחבבה כנגד כולם :
ובלפי חטאו שהחטיאתו יו'
יותר מכולם. כך שניה בספ'
בסיפרי. זונה. ותרג'
יונתן פונדקיתא. מוכרת
מיני מזון. לחפר. לרגל. ובן
משם חפר אותו. ותצפנו.
יש מקראות מדברים על
הרבים כיחיד. לפי שהרה

בהטוותם ובמקום עד כאלו
יחיד׳ ומדרש אגדה רבי תנ׳
תנחומא יש פנחס וכלב היו׳
ופנחס עומד לפניהם ולא ראו
ראוהו לפי שהיה כמלאך׳ ר״א
ותעמד כל אחד כפני עצמו
והגידום שאין וקטרת ישיחה
לב׳ ולא אור׳ ישוחו לב׳ בפנים
בפשתי העץ׳ פשתים בגבעו׳
בגבעוליהם׳ עד המעברות׳
מקום מעבר המים שהן ס׳
סטרין שחוזו לאחוריהן׳ ס׳
אל ערבות מואב׳ והירדן מ׳
מפסיק בינתים והשער ס׳
סגרו השוערים׳ ולא יקומו
עוד רוח׳ אפילו לשכב עם
אשה׳ אמרו אין לך כל שר
ונגיד שלא בא על רחב ס׳
הזונה בת עשר שנים היתה
כשיצאו ממצרים וזנתה
כל ארבעים שנה׳ את אותה
שעשה בשתבואו ותבא׳
ותכבשו העיר שתכירו הס׳
האות ותחיינו ותורידם בח׳
בחבל בעד החלון׳ באותו ח׳
חבל וחלון היו הניאופים בא׳
באים אליה׳ אמרה רבונו ש׳
של עולם באלו חטאתי ובא׳
ובאלו תמחול לי׳ עד שובו
הרודפים׳ נענה בה רוח ה׳
הקודש שישובו לסוף שלשה
ימים׳ נקיים אנחנו הרי א׳
אנחנו תולים הדבר בך לעש׳
לעשות האות הזה׳ את תק׳
תקות׳ לשון קו וחבל׳ דמו ב׳
בראשו עון הריגתו בראשו
תהיו כי הוא יגרום ויפשע׳
דמו בראשינו עון הריגתו
תהיה עלינו׳ ויעברו את הירדן

סליק אפטרתא

ויעברו את הירדן והלכתם
אחרי׳ נשתנה ומסעות ויש

וישאר וממסעות שכל מחנ׳
שאשה קיים היה עמוד
ענן נסע תחילה ומראה
להם מקום הדרך והארון
נסע לאחר שני דגלים עכ׳
עכשיו נסע תחילה רחוק
יהיה כמדת של מקום הוא
ובינו שני אלפים היו של
שבת ושל יום. והולכים
יחד כולכם אותה שתהיו
יכולין לילך ולהתפלל בשבת
לפניו׳ כך מפורש במדרש
ר׳ תנחומא׳ לפי שהיה שנ׳
שהצריך להיות לפני יריחו
ערב שבת לכך אשר
תדעו׳ מוסב על והלכתם
אחריו כי לא עברתם בדרך
לא הלכתם כעניין ומסעות
עד הנה״

הפטרה ליום ראשון דפסח

ויאמר
יהושע אל כל העם׳ ביום
השלישי נפשו׳ ויום שלשי
של אלול היה ראשון לשל׳
לשלשת הימים׳ כי מחר
בעברכם את הירדן ויאמר
יהושע אל הכהנים׳ ביום
המחרת׳ שאו את ארון
הברית׳ עד עכשיו נשאו
לוים והיום כהנים׳ מכ׳
מכאן ואילך אי״ט מן
ההפטרה׳ כבואכם עד

קצה הירדן׳ כשתכנסו לתוכו
ומשפתו בירדן תעמדו עד
אשר יעברו כל העם אל
עבר השני׳ גשו הנה׳ עד
עומדים את כולם בין שני
בדי ארון זה אחד מן הנס׳
המקומות שהחזיק מועט
את המרובה׳ בזאת תדעו׳
בזה שאתם רואים שנכנ׳
שכולכם מעומדין בין
הברית ארון כל הארץ׳ ב׳
ברית של הקב״ה שהוא
אדון כל הארץ׳ ואל תתמה
על ה׳ של הברית שהרבה
מקראות מדברים כך׳ הנה׳
המפגרות המכונות העגל׳
העמק הפגרים׳ עובר לפנ׳
לפניכם מקדים לפניכם ל׳
ליכנס לתוך הירדן קחו לכם
שנים עשר איש׳ המתנ׳ ה׳
אותם להיות נכונים למחר
שיודעה אותם כשנעבר
הירדן המים היורדים מ׳
מלמעלה כדרך כל הנהרות
היושבים׳ ויעמדו נד אחד
כשירדו המים עד המקום
שנכרתו ויבשו ויצא יורד׳
ויבשו ולמטה היו מתקבצין
ונגדשין ועולין למעלה
כמין על גבי כמין נד לשון
גובה כמו נצבו כמו נד נוזלים׳
וכן נד קציר׳ כן חיברם וה׳
והם גודש׳ לשון שפה
גבוהה׳ כל ימי קציר ימי
מכן ימי קציר הרחק מאד
מאד מהמקום שעמדו שם
נפסקו׳ מאדם העיר׳ כך
שמה׳ והיורדים אותם ש׳
שהן יורדות ויבשו ולמטה
תחילה תמו נכרתו עברו
דרך הליכתן׳ כל הנהלים
ההולכים אל הים׳ עד אשר
תמו׳ ויעמדו הכהנים אצל
שפת הירדן בתוך הירדן׳

וכל זמן שעודן לא ירדו ה׳
המים העליונים למטה ובתוך
כך עוברים כל העם בחרבה׳
הכן ומוכן ונעכן שנים
עשר אנשים שנזכרים לה׳
למעלה להיות נצבים והע׳
והעברתם אותם עמכם כו׳
כמצות משה לבנות והם
מזבח בהר עיבל ולכתוב עׄ
עליהם דברי התורה וכו׳ כו׳
ביום ההוא להר עיבל ובנו
בהם מזבח והעלו עולות
ושלמים ואכלו ושתו וקפלו
את האבנים ובאו ולנו בגלגל
למקום זה׳ ושתים עשרה
אבנים אחרות הקים יהו׳
יהושע בתוך הירדן עד תם
כל הדבר כמו ששנויה בג׳
במסכת סוטה׳ עומדים בי׳
בירדן׳ אמ׳ להם יהושע רשע
למה אתם עוברים על מצות
שתורישו את כל יושבי הא׳
הארץ׳ ויהי כאשר תם כל
העם לעבור ויעבור ארון ה׳
לא כדרך שעברו את הארון
האחרים אלא כמפורש ד׳
למטה בענין נתקו כפות
רגלי הכהנים לאחוריהם ד׳
אל החרבה על השפה שנ׳
שנכנסו בה שהיו עומדים׳
למעלה וחזרו המים לאחוריה
ללך כתמול שלשום נשא
ארון ונשאיו ועבר זה וכל
ישר׳ ועבר את נשאי ארון את
נשאיו ועבר לפני העם ד׳
לעיני העם עתה את הכה׳
הכהנים כמו פירש את הד׳
הכתוב האומר למעלה הה׳
הייך עבר ארון ה׳ והכה׳
והכהנים לפני העם ועלו
מן הירדן ויעברו לא כתוב
כמו אלו ועלו ולמד שעל
השפה היו עומדין ועל
שפת הירדן שבמערב שה׳

שהרי נאמר למעלה נתקו
רגלי הכהנים בקצת המים׳
ושם ויעמדו הכהנים וכל
העם עוברים׳ נתקו כפות
רגלי הכהנים מן המים אל
החרבה שאצלם׳ וישובו מי
הירדן למקומם׳ עליהם ארון
מכון וישר׳ מכון׳ נשא
ארון את נשאיו ועבר ועל
דבר זה נענש עזא כשאחז
בארון נשאיו נשא עצמו
לא כל שכן׳ הקים יהושע
בגלגל הוא המלון אשר לנו
בו כל הלילה׳ אשר בעבר
הירדן ימה׳ לפי שעברו בו
ישראל הוא עד מערבו וה׳
ועד עכשיו היו בעבר הזה
המזרחי׳׳ שו׳ר זה
מה ההפטרה שלבנעלה׳׳

בעת ההיא

אמר יי אל יהושע׳ בזמן
זמן נעשה למול אותם ק׳
קודם שיכנסו לארץ לפי ד׳
שאי אפשר שיכנסו לארץ
ערלים׳ עשה לך חרבות צׄ
צורים׳ כתרגומו אזמלין ד׳
חריפין וכן אם תשיב צור
חרבו׳ כשהחריפות נהפך
לירדן אינו הופך יפה׳ וכן
כל כלי יוצר עליך ישוכן עׄ
עליך׳ שנית׳ שאלו כבר כׄ
בגלל במצות מצרים קהל
גדול יחד וזו פעם שניה ד׳
שכל ארבעים שנה שהיו
ישר׳ במדבר לא נשבה להם
רוח צפונית ולא היה להם
יום עת למול כמו ששנינו
ביבמות׳ ודבותינו אמרו
זו פריעת מילה שלא נתנה
לאברהם׳ גבעת הערלות׳ על
שם המאורע נקראות׳ שנ׳
שעשאום כמין גבעה׳ וזה

הדבר׳ על ידי דיבור אל
אותם׳ אמ׳ להם כסבורים ד׳
אתם לירש את הארץ ערׄ
ערלים לא כך נאמר לאברהם
ואתה את בריתי תשמור
ונתתי לך ולזרעך אחריך
את ארץ מגוריך׳ כל העם
היוצאים׳ לא היה אחד מׄ
מהם כיון שלא מתו והם
היו אותם שאלו עכשיו בׄ
ואת בניהם הקים תחתם׳ ד׳
ואת בניהם אשר הקים תׄ
תחתיהם׳ הם הילודים במׄ
במדבר׳ אותם מל יהושע׳ ד׳
תחתם׳ באתריהון׳ הם הילׄ
הילודים במדבר׳ לא עברו על
העבר׳ עד חיותם׳ מן המכה׳
מן המילה׳ היום גלותי׳ הסׄ
הסירותי את חרפת מצרים
שאומרו לכם ראו כי רעה ד׳
נגד פניכם׳ כוכב אחד יש ד׳
ששמו רעה והוא סימן של
דם רואים אנו אותו עליכם
במדבר׳ הוא שאמ׳ משה למׄ
למה יאמרו מצרים לאמר
ברעה הוציאם׳ והם אינן
יודעין שהוא דם המילה׳ ד׳
וכשמלו בימי יהושע הוסרה
אותה חרפה׳ שעדיין ערב
רב שעלו עמהם היו מוכין לה׳
כך דרש ר׳ יהודה הדרשן ד׳
גלותי הסירותי׳ כמו גל ומעל׳
חרפה וכו׳ ויעשו את הפסח ד׳
וממחרת הפסח׳ יום הנפת
העומר׳ שהקריבו עומר התׄ
תחילה׳ וישבעה במדבר
שנות משה שפסק המן היו
מסתפקין עד עכשיו ממן ד׳
שלקטו בשבעה באדר שנ׳
ובני ישר׳ אכלו המ׳ את המן
ארבעים שנה׳ והלא ארבעים
שנה שלשים יום חסר הם ד׳
שהרי ירידת תחילת המן ד׳
בט״ו באייר׳ אומר ועתה הנ׳

חרפה שהודיעו ישראל
ומודיעים שעדיין בה טעם אין
ולא היה עוד לבני ישר' מן ·
לפיכך ויאכלו מתבואת וגו' ·
כל יום היה להם מן לא היו ·
אוכלים מן התבואה · שהמן
נח להם מן התבואה · משל
לאומר לתינוק ומפני מה אתה
אוכל פת שעורין אומ' לו לפי
שאין לי פת חטים · לכך נאמר
ולא היה עוד לבני ישר' מן וגו' ·
בהיות יהושע ביריחו · סמוך
לעיבורה של עיר שהיה אין ·
העיר שאי אפשר לומר
בתוך יריחו · הלנו אתה · הלנ'
הלאמסעדינו אותיותו · עתה ·
באתי לערכך · אבל באמש ·
משה רבך באתי ולא היה חנ'
חפץ בי · שנ' אם אין פניך הול'
הולכים וגו' · שר צבא ה' · שר
ישר' שהוא צבא ה' · ומיכאל
היה שנ' ומיכאל שרכם · בילו'
שר אשר בגזירה שוה · ויר'
ויריחו סוגרת ומסוגרת · כת'
כתרגומו אחידא בדשין דפ'
דפרזלא ומתקפא בעברין ·
דנחש · לשו' כמשמעו סוגר'
ומסגרת · מסוגרת מאסגרות
מבלי יוצא ובא · אין יוצא
ואין בא · אפילו אם היו באין
אוכלים לסייע להם לא היו
מכניסין אותם שהיו מת'
מתיראין מפני מסירה · ת' ·

סליק אפטרתא

היכלים · אולים · במשוך הש'
התקיעה אחרונה · בהאריך
התוקע את הקול · תחתיה ·
במקומה · והחלוץ בני ראוב'
ובני גד היו עוברים לפניהם
לפי שהיו בני גד גבורים ומש'
ומכים בזרוע חזקה מוח של

וטרף זרוע אף קדקד · והמ'
והמאסף · שבט דן המסע
אחרון והיה מאסף את כל
המחנות במדבר · אחרונים · ביום
השביעי · שבת היה · והיתה
העיר חרם הקדש · כי היום
שבת הקודש וראוי להיות
קודש שלל הנשלל בו · ועכ'
ועכרתם · לשון מים עכורים ·
ויבאו הנערים המרגלים · כל'
כמו היו עדיין ויצאו ועשו
כנערים ורודים · ובליל' הר'
הראשון היו מלאכים שנ'
ששאה עמים אין רחב הזו'
הזונה והם אנשים · לכך נא'
נקראו אנשים נערים ומל'
מלאכים · אשר יקום ובנה ·
טיר ויסד · וכאן נעשה אות
וההנה · ת' · בבכורו יסדנה ·
בתחילת יסוד שיבנה בה יד
ימות בנו הבכור ויקבור וה'
וילך עד שיגמור העיר ·
בגמר · מלאכה · היא הענבה
להתות · ויחר אף ה' · כמו
ועיר חרה · מירחו העי' ·
כשם שלא נאמר הירחו ·
כן לא יתכן לומר אל העי' ·
אלא מלמד שהיתה מלכות
כשל עליה · ועל לשון חור'
חורבה כמו לעיים תהיה ·
שהיתה שוממה ובנמורד ·
ולכך נקראת העי כמו הח'
החורבה · ת' · עם בית און
אשר בית און · ויקרא לבי'
לביתאל · מזרח ביתאל
עד השברים · עד דתברוהון
ולו הואלנו · ולואי נלכנו
לשבת בעבר הירדן ויורש'
בארץ סיחון ועוג שנכבש'
כבר · ומה תעשה לשמך
הגדול המשועה כשמיגו' ·
זהו מדרשו · ופשוטו ומה
תעשה לשם גבורתך שיצא
כבר ועתה יאמרו תשש כחו ·

קום לך · קם לך כת' · עיזר לך
את שהתפללת והזכרת לפני
רבו עזרת לך מאחותה ולא
יעלות עמהם · ואני אמרתי
אשר יוציאם · ואשר יביאם ·
כי אתה תביא את בני ישר'
ואנכי אהיה עמך · כי הוא
יעבר את העם הזה והוא
ינחיל אותם · אם הלך אתה
לפניהם יעלו ואם לאו
לא יעלו · רב' קם לך · כמש'
כשביל דרות להם לא אמ'
אמרתי לך להקדיש שלל ·
העיר · חטאו עברו · חטא
ישר' וגם עברו · מתוך המש'
המקרא לדבר תחילתו בל'
בלשון יחיד וסופו בלשון ·
רבים כמו ראות אנכי נתן לפ'
לפניכם היום · וגם עברו את
בריתי · מכיון שהקב"ה אומ'
מסכים בגזירת הציבור וכ'
וכריתם בריתי · ת' · לבתים ·
יש במשפחה אחת הרבה
בתי אבות · לגברים · לראשי
גולגלות כל אנשי הבית · יצ'
יבואו לגורל · ויקרב את כל
ישראל לפני החשן · ויקום
שם שבטים כתובים ומסר
לו הקב"ה סימן שהשבט ·
שחטא יוכהו כהה · וכהתה
אבנו של יהודה · ויקרב
את משפחות יהודה לגורל ·
אחר קרבו ראשי המשפח'
אדם אחד מכל המשפחה ·
והטילו גורל על מי יפול ·
ואחרכך על כל אנשי בתי
אבות של אותה משפחה
וכן אדם אחד מכל בית אב'
לגורל ואחרכך כלו כל אנשי
הבית לגורל · שים נא כבוד ·
התחיל להוכיחו לעגו על הג'
הגורל · אמ' בגורל אתה בא
עלי אתה ואלעזר הכהן שני
גדולי הדור הטל גורל על

שניכם ויפול על יוחד וכם
יוה לו שיב ניו כבוד בנקשה
ויוך יול הויניו לעו על הגב
הגורל שכו עתידה היוד ב
ליחלק ויען עבן ריוה בנ
יהודה ויהויוסיפים ולחיוה
יוה ומוטב שיוותה יוע לבדי
ויול יהרגו כויה יולפים ושמ
ושויו יוגל יוה ליו יונגל
כיותוכויות עשיתי גם כ
בחרויים יוחריב ביוי ושה
שנ כו והחרותי יות עריהם
והו ודרשו ופשוטו כיות
וכויות עשיתי כך וכך עש
עשיתי שלקחתי יודר
שנער וכו ווונה יורבעה
דברים ורכותיע דרשו כהם
וה שדרשו ויורין בשלל
ההגבונתי וה שכתוב כתוב
ויוכלת יות שלל יוויבך וגו
ונתכוונתי לטובה כדי לקיים
ויעות הקבה יורדת שנער
תרגם יונתן בן עוויאל ויעמ
יויינטלו בבליוה שכל ולך
שליוקנה פלטרין ביור
ישראל ליו נהקריה דעתו
בוולכותו שניוה ויותן לך יות
יורין חורדת עבי עביותו גויים
והיה לולך בבל פלטרין ביים
בידיהו כשהיה ביו לכיון
לובש יוותה וירוען היוהלה
שליו יקדיוו שכט יהודר
ויטלום ושם להכחיש יות
הגורל ריו וירוען היוהלה
כדי שליו יקדיוו בע עכן
ויטלום ושם להעיל יודר
יוביהם יון הויותה שהיו
יודעין שדיון בויותה על
שהילל יות השבת שיום
היו בניו של עכן נוטלין יוד
יוותן ושם וליו היו ישרי
ויעיוין יוותן היה עכן יוו
ליו עשיתי כלום יולו יעיקם
עיקתי בכם וה ויעוותם

והתרכון ויים לעי והעי וים
ויקדם לביתיול ובית יול ויים
לעי וילן יהושע כתוך העם
להיות נכון בהשכמת הבקר
ויעל הויו כוו שיוו לו הוש
המוקום הויו עובר לפניהם
עוברים ויום ליוו יון עוברין
ויקח כחמושת יולפים וגיוורב
יוחר יוורב יוחר קרוב ויחכיו
וישיוו העם שיוה ויות לשו
הויונה סיוך לחוות להלחם
כוה שנ נכון הרד במלכים שי
שיוו על העיר וישיוו ויות
עקבו ויות יורבו כוו ויעקבי
וילן יהושע בלילה ההויו בתוך
העויק ויוורו רכותיע שהלך
בעוויקה של הלכה לוועד
לוון היום שנועדו ויותמיל
ביוותה שעה נעיו שהיו וש
ומכחישים ווועניים וינגעו
לשון נוגע ויותגברו הריוו עש
עיניהם כיולו הם נוגעים לפש
לפניהם נטה בכידון הוא
היה פיוון ליוורב לעיות יון
הוויורב בריוותו הכרון נטוי
יול העיר כידון יושפיר
ירים כח והעם נם יול המדבי
ישר שנפו יול המדבר כוו
שיווור לוועלה נהסך להלחם
יול הירוג ויולה ייויו יון הש
העיר היוורב שהעיית יורש
העיר יוו יכטה וגו פרשד
וו כתובה ומיקדם ומיוחר
שויוום שעברו יות הירדן
עשה כן לברך יותהעם בריוש
בריושועה להקריב ברכות
לקללות כרוך היויש יושר
ליו יעשה פסל ומסכה ויעש
ויעשו גם הם בערוה כוו
שעשו בני יעקב לשכם בן
חוור שהיה חוי ויושבי
וגבעון יון החוי כוו שיוור
בעניין עיניין יוחר ומוסב
על לוועלה כשם שעשו ישו

שלה בידי ולכך וירוען היוהל
ויינקם ויותיכטן ורכותיע יש
יוורו כיו והכטן לפני המוקום
יוורבוע של עולם על יוולו
הפיל רוכה שלם נהדרי ויורש
בעוהיו וכל ישרי להיויות
בירידיו וייסרו ולעשות כוי
כוווהו ויות שורו ויות חמורו
ליוכרם כוה שנ והיה העלכר
ישרג יוותו וכל יושר לו וירג
וירגיוו יוותו יוכן על שה לל
יות השבת כוה שניוורר
בוקושש עניים וירגיוו יוותו
יוכן וישרפו יוותם היוהל
והוטלטלין ויסקלו יוותם
השור והבהויה תבוו לכם
ויול תחריוו השלל עוד
שיום תחריוו כל השלל על
וה נלחוים יותם יו שואא
תבויו עוד לירי הקלה נוד
נויניו שבשביל יוש יוחר
כולכם נעושים ריו תבוו
לכם וללוד שהיו ווהוייכים
לבוו שלום בקרבם שהרי ליו
היו חוששין על השלל לפי
שהיה להם כסף וזהב לרוב
וה שנטלו ווועריים ווכיות
הים כוו שנ תורי והב נעש
לך עם נקיות הכסף וכל יוש
יוותם יורבעים שנה שהיו
בוודבר ליו הועייו כלום עש
עבור יוכילה ושתייה שהיו
והכיור ווכעים להם ועור
נעלו ביוה ורובה ומיחון וש
ועוג והוסיפו עשר על עשר
ויוועד על יוועד לכך ליו היו
חוששין על הכיוה כלום לכך
הועירכו להוהירין על הכיוה
שליו יחריוה עוד שניוור
הבוו לכם וליו תחריוו ת
התקוני יוותם לשון היק ש
שנועייום ויתיק העיר יוש
יוישפודיר ויש לפותרו
בלשון נתיכה והורשתם

והתרכון ויים לעי והעי וים
ויקדם לביתיול ובית יול ויים
לעי וילן יהושע כתוך העם
להיות נכון בהשכמת הבקר
ויעל הויו כוו שיוו לו הוש
המוקום הויו עובר לפניהם
עוברים ויום ליוו יון עוברין
ויקח כחמושת יולפים וגיוורב
יוחר יוורב יוחר קרוב ויחכיו
וישיוו העם שיוה ויות לשו
הויונה סיוך להוות להלחם
כוה שנ נכון הרד במלכים שי
שיוו על העיר וישיוו ויות
עקבו ויות יורבו כוו ויעקבי
וילן יהושע בלילה ההויו בתוך
העויק ויוורו רכותיע שהלך
בעוויקה של הלכה לוועד
לוון היום שנועדו ויותמיל
ביוותה שעה נעיו שהיו וש
ומכחישים ווועניים וינגעו
לשון נוגע ויותגברו הריוו עש
עיניהם כיולו הם נוגעים לפש
לפניהם נטה בכידון הוא
היה פיוון ליוורב לעיות יון
הוויורב בריוותו הכרון נטוי
יול העיר כידון יושפיר
ירים כח והעם נם יול המדבי
ישר שנפו יול המדבר כוו
שיוור לוועלה נהסך להלחם
יול הירוג ויולה ייויו יון הש
העיר היוורב שהעיית יורש
העיר יוו יכטה וגו פרשד
וו כתובה ומיקדם ומיוחר
שויוום שעברו יות הירדן
עשה כן לברך יותהעם בריוש
בריושועה להקריב ברכות
לקללות כרוך היויש יושר
ליו יעשה פסל ומסכה ויעש
ויעשו גם הם בערוה כוו
שעשו בני יעקב לשכם בן
חוור שהיה חוי ויושבי
וגבעון יון החוי כוו שיוור
בעניין עיניין יוחר ומוסב
על לוועלה כשם שעשו ישו

עריות ולהוותם בוויורב על
ע׳ מה כן עשו אלו ערמה
איך להנצל׳ ויצטיירו עשו
עצמם כהולכי שליחות לשון
ציר בגוים שולח׳ וכל תיבה
שתחילת צ׳ר׳י כשהיא מה״ג
מהפעלת בלשון התפעל אז
נתפעל ביוד ט״ת בתוכה
והולכת את אותיות שרשי
התיבה כמו ומה נצטדק׳ וה״ל
ומגזרת צדק׳ וגשמיה יצטבע
ומגזרת צבע׳ שקים בלים ה
שיהו נראים כבאים ממדינ״
רחוקה׳ ומצוררים׳ לשון וה״ג
ומבוקעים׳ לשון יונתן צריין
רחיטי דמעדי ודקי׳ נקודים׳
פירושו׳ לשון מוקד׳ וכן ה
תירגם יונתן כסנין מול...י
בקרבי אתה יושב׳ שהיו מה״ג
מיושבי הארץ אתם העמ״ז
העמיידו׳ לש׳ צידה׳ כשה״ג
כשהוציאוהו לצידה לדרך׳
ויקחו האנשים מצידם׳ ק״ה
קבלו דבריהם צירים בפיהם׳
לשון ואשר לא יצרה׳ אז פ׳
ידבר יהושע׳ אמר שירה
תחת השמש׳ לפי שיום׳ ה
לשמש דום ולאמר שירה
וכל זמן שהוא דומם עומד
ואינו מהלך׳ שבכל עת היל״ה
הילוכו הוא אומר שירה׳
ופשוטו של מקרא׳ דום לש׳
לשון המתנה׳ כמו ואם כה
יאמרו אלינו דומו׳ וכן דום
ליי׳ והתחולל לו׳ וירח בעמ״ק
בעמק אילון׳ אותה שעה
שהיה הירח בעמק אילון ה
כנגד עמק אילון׳ והוא רחו׳
רחוק מגבעון שהרי גבעון
בגבול בנימין ואילון בגבול דן
הלא היא כתובה׳ דבר זה
נכתב בתורה שאמר לו יעקב
ליוסף׳ וזרעו יהיה מלא הגוי׳
וזרעו של אפרים יהיה מלא

הגוים׳ ויהי׳ כיום שעמדה
לו חמה ליהושע נתמלא כל
העולם כלו שמעו של יהוש׳
ויעמד השמש בחצי השמים
כיום תמים׳ ולא אץ לבוא גלו
אבנים על המערה׳ גלגלו וג״
אבנים על פי המערה׳ ולא חר״
חרץ לבני ישר׳ הרי זה מקרא
קצר לא חרץ החורץ לאיש
ולבני ישר׳ את לשונו׳ חרי״ץ
לשון חידוד הלשון וכן אז
תחרץ דרור הזעק קול תשו
השאוות ולחוות והאשדות׳
מקום שאר הגבעות שופכים
מקדש ברנע עד עזה׳ מער
דרומי של ישר׳ הוא ולא
הספיק לכבוש כל הארץ
ונשאר מעזה ועד הים הוא
שאמ׳ למעלה ואת הארץ
הנשארת העזתי והאשדודי
וג׳ נגד כנרות דרום גנוסר׳
ובנפות דור׳ פלכי דור׳ קונט
קונטרידש׳ מים ומערבא׳
משרפות מים׳ הריני ואמ׳
תרגם יונתן׳ חריינן שעושין
מי הים יעשון לתוכן ונשר״
ונשרפין מחום השמש ונע׳
ונעשין מלח׳ העומדים על
תלם שלא נהרסה׳ חומתם
כחומת יריחו שנפלה חומתה
וכן העי שנבה ושימו תל
עולם שממה׳ חוץ מאת חצור
לבדה׳ במסורת שרפה מפנ״
משה צוה לו ואסר לו וכן דר״
דרש בבראשית רבה כשאלה
יעקב׳ מבעל גד׳ ואשר גד׳ ה
מן ההר החלק׳ שעניו חלק׳
ימים רבים עשה יהושע את
כל המלכים האלה מלחמה׳
בגמרתן סיפר הכתוב שהיה
מתמין לראות את כיבוש
הארץ כדי להאריך ימיו׳ ה״
לפי שנאמר לו ואתה תנחי״
תנחילנה אותם׳ במדרש ר׳

תנחומא׳ אשר הכו בני ישר׳
בימי משה׳ מן ההר החלק
עד ואשר גד׳ במזרח מזרחי׳
ולא הספיק לכבוש בחייו את
כל מעבר העמון ועד יבק הנחל
ששם גבול ארץ בני עמון׳ ה״
סוג׳ מעבר ארץ בני עמון וה״
ומשם והלאה היא בני עמון ה
ומשלים׳ וחצי הגלעד גבול
סיחון שם היה ומשלת ס״
סיחון כשאמרם למעלה
היה שלו׳ וזה חצי השני ה
של עוג׳ לנפות דור׳ לפלכי ה
דור׳ והארץ נשארה הרבה
מאוד׳ מזה שאמרתי לאב״
לאברהם נשארה לרשתה
שלא נכבשה׳ גלילות׳ מקצ׳
מי השיחור׳ אין נילוס׳ הוא
נחל מצרים׳ הוא סמוך לאר״
לארץ ישר׳ דרומית מערבית
של ארץ ישר׳ כמו שאמר
באלה מסעי׳ לארצו כיון שלא
כיבש יהושע בחייו כל מעבר
הדרומי׳ אלא מדבר צין הוא
ההר החלק העולה שעירה
עד העלום הוא תחום עזה
האמור למעלה מקדש ברנע
עד עזה׳ חמשת סרני פלש׳
פלשתים וג׳ הוא סוף גבול
המער עד הים הגדול שמע״
שממערב׳ לכנעני תחשב׳
מארץ הכנעני שנתתי לאב׳
לאברהם היא העזתי והאשד׳
והאשקלוני וג׳ ו׳ סרנים הוא
מונה ומתחילה קורא חמשה׳
אמר ר׳ יוחנן אימר וכי שלהם
חמשה חשובים חמשה הן
שהעוים אינן מן הסרנים
החשובים ועוד יש לפרש
חמשת סרני פלשתים העז׳
העזתי והאשדודי והאשק׳
והאשקלוני הגתי והעקרוני
הם חמשה׳ ועוד נשאר
לכבוש ארץ העוים שאינן

מן הפלשתים עד גבול עקרון וגו'
צפונה העקרוני יושב על הים
ומתפשט לצד צפון יותר מן ה
האחרים. ומהיות כל ארץ הכ'
הכנעני פסק ראשון ומנה גבול
הדרומי מן המזרח למערב.
וזה מונה את רוחב הארץ שלא
הכתי' לכבוש ממה הוא מן ה
הדרום לצפון ומהיות כל ארץ
הכנענים ומערה מצידונים
עד האמורי לצפון והארץ
הגבלי ארץ גבול וכל הלבנון וגו'
מזרח השמש ובמער מזרחי
נשאר לכבוש מקצת הצפון
כל הלבנון מבעל גד עד סוף ה
המער וברוחב מן המזרח אל
למערב עד לבא חמת והו כל
מער הצפוני שלבא חמת
מקצת צפונית ומערבית
בזולה ומשני ימים ירושלם
אחרי מותך הפילה לישראל
בנחלה. ויכבש לאחר מכן כל
שבט ושבט זה שנפל לו בגו'
בגורלו. עמו הראובני והגדי.
עם חצי הראשון של מנשה
הראובני והגדי לקחו נחלתם
ממער יושב על שפת הירדן
וגו' מונה והולך כל ארץ עבר
הירדן ואחר כך ומפרש גבול
כל שבט ושבט. ויתן משה
למטה פלוני ופלוני ויתר
הרפאים שהרג כדר לעומר
והמלכים יושר אותו מירד
שנ' ויכו את רפאים בעשתרות
קרנים. בהר העמק נמורא
דורישיריו. וחצי ארץ בני עמ'
עמון. חצי ארץ זה שכבשו
מבני עמון ומסיחון. הירדן.
וגבול ירדניו. ותחומי הערים
שעל שפתם. הערים וחצר'
וחצריהם הערים המוקפות
חומה וחצריהם. ערי הפרזי
בלא חומה. יושר נחלו אותם.
יושר הנחילו אותם. יום היו

בני יוסף שנים תחת שבט ה
הלוי כיושר עם לבני ולא
כיושר עם פי' שהמרגלים היו
בעינה אחת. ואדיו כלב לאמר
להם שלא יאמר כמותם. וכמו
וכשבא לשבטים הכחישם.
וזהו שנ' שם עקב היתה רוח
אחרת עמו. שהיה אומ' להם
אחד בפה ואחר בלב. זה ארב'
ארבעים וחמש שנה לאחר
ששהו בכבוש הארץ שבע
שנים. שהרי בשנה השנית
ליציאתם ממצרים שלח משה
המרגלים נשארו שלשים
ושמונה שנה שהלכו במדבר
ושבע שכבשו הרי ארבעים
וחמש. האדם הגדול בענקים
הוא אביהם של אחיין שלש'
ששי ותלמי. ארבע היה שמו
ראו על שם היו ג ושלשה
הבנים. והארץ שקטה ממל'
ממלחמה. מוסב על ענין ה'
הראשון לאחר שבע שנים
שכבשו. סביבותם נכנע הכ'
האמוריים ולא נוספו עוד
למלחמה עליהם. לכך התחילו
לעסוק בחילוק הארץ. וגו'
ומדרש אגדה האדם הגדול
בענקים. זה אברהם אביהם.
הוא שגרם להם שהארץ
שקטה ממלחמה ארבעים ש
שנה נתעכבו במדבר בשכר
שכבדו את הזקן בקרית אר'
ארבע שאמרו לו נשיא אלהים
אתה בתוכנו. אל גבול אדום.
סמוך לארץ אדום. למער אר'
אדום נגבה בתחום. ממער ד'
דרומי של ארץ ישר' ומקצה
תימן בסוף כל המער. ויהי ל'
להם הגבול ממער דרומי של
יהודה מקצה ים המלח הכ'
הוא המקצוע דרומית מזר'
מזרחית של ארץ ישראל
בזולה ומשני מן הלשון ה'

לשון הים ומשם אל מנגב
למעלה עקרבים בדרום של
מעלה עקרבים ומשם יותר
ומשם ונסב ותאר יוצא מיקו'
שחוט של גבול בולט כחוץ
מן כנגד לצד פנים שיוצא ה
הולך ותוך וכיון הוא בולט
חוץ וכן מנגב למעלה עק'
עקרבים מגיע מעלה עקרבים
לפנים מן החוט ועבר וכן אל
אל המערב. ענין לצון וכל
תיבה הצריכה למ"ד בתחילתה
הטיל לה ה"א בסופה. ועלה כל
מה שהוא עולה מן המזרח
עד ירושלם הוא עולה ומיר'
מירושלם והלאה הוא יורד.
כיון למדנו שירושלם היתה
גבוהה מכל ארץ ישראל ומ'
מירושלם מונה נכרת במער
זה שבמער צפונה של יהודה
היתה כיון שיאמר מעיין ה
ועלה מנגב לקדש ברנע החוט
הולך לדרומה של קדש ברנע
ממעלות קדש ברנע לפנים מן
החוט. ועבר חצרון לצד המ'
המערב הוא מונה והולך עד
והיו תוצאותיו הימה. תוצאות
סופו של מער אל הים הגדול
שהוא מער מערבי לכל ארץ
ישר' ממשם גבול יהודה ומח'
ומחזיק כל אורכה של ארץ
ישרא' מן המזרח למערב ה
ומעתה בדרומה של ארץ ישר'
וגבול קדמה חוט המתוח לצד
המזרחי של יהודה ים המלח
שהוא מקצוע דרומית מזר'
מזרחית לארץ בזולה ומשני
עד קצה הירדן. קצה הירדן
של גבול יהודה מיכן ואלא
כנגד ים המלח עד מקום שם
שהירדן נופל בו שיאמר
ששם כלה רוחב הגבול בים
המלח שהירדן יוצא הוא הב'
המער מזרח של ארץ כנען

כמו שנא' באלה מסעי במדבר
מזרחי וירד הגבול הירדנה
והיו תוצאותיו ים המלח שהוא
מקצוע וגבול לפאת צפונה
חוט המיצר האחד ומיצר
צפון מן המזרח למערב מלמ'
מלשון ים המלח ממקום עצ'
שהירדן נופל בו שאותו עצ'
ששם כלה רוחב הגבול המיצר
המזרחי. ועלה לצד המערב
בית חגלה. ועבר החוט מצפון
לבית הערבה. מזרחה של
בית הערבה נמצא בית הער'
בתוך גבול יהודה לפנים מן :
החוט. ועלה הגבול אבן בהן
כלומר שהולך עד ירושלם :
הוא עולה. ועלה הגבול לאבן
דבירה מעמק עכור שהיה
עמק עכור בין אבן בהן לדביר
וצפונה פונה אל הגלגל וכש'
וכשמגיע כנגד הגלגל הרחיב
הגבול ומצא חוט המיצר לצד
צפון אל הגלגל. אשר היא
נכח מעלה אדומים. אשר
המעלה בדרום הנחל מצאו
הנחל חוץ מן החוט שלא
בגבול יהודה נגבה לנחל
עמק היה בלא מיצ'. אל עין :
רוגל. מעין הכובסים. וכן תר'
תרגמו יונתן עין קצריא. וק'
וקורין אל הכובס רוגל על
שם שכובש בגדי הצמר בכ'
ברגליו. פולון בלע"ז. אל כתף
היבוסי מנגב. היא ירושלם
חוץ מן החוט ומונה בגבול
יהודה אלא בגבול בנימן :
שהיא במקצוע של יהודה
ועלה גי בן הנם. עודנו עולה
ומעט עד עין עיטם. ומשם
והלאה הוא יורד. כדאיתא
בזבחים סבור לאבנייה בעין
עיטם שהיא גבוהה מירושל'
מירושלם ומעט. ותאר לשון
ונסב בעגול כמו ובמחוגה

יקירתו. ויונתן תרגם את
מלא ויסחר. ויצא אל ערי
הר עפרון. החוט יוצא לצד
הצפון והגבול מרחיב עד
ערי הר עפרון. ותאר הגבול
בעלה. אין זה לצד המערב
אלא בליטה לצד הצפון. וה'
ונסב הגבול מבעלה ימה
עכשיו חזר לאמצע הרו'
הראשון מן המזרח למערב
אל כתף הר יערים צפונה
שהיה חוט בצפון של הר
יערים בתוך גבול יהודה לפ'
לפנים מן החוט. והיו תוצ'
תוצאות הגבול סוף המיצר
מזה אל הים הגדול שהוא
מצר מערב. אל פי י"י ליה'
ליהושע. מה שאמר הקב"ה
ליהושע ויורש משם כלב
לאחר מיתת יהושע. כי עד'
עדיין בימי יהושע לא נלכדה
חברון כמו שנ' בספר שופטי'
ולא נכתבה כאן אלא מפני
החלוקה. קרית ספר. רבותי'
אמרו אלו הלכות שנשתכ'
שנשתכחו בימי אבלו של
משה שהחזיר עתניאל בן
קנז מפילפולו. ויחי כלב. וה'
ויאמרו. ותצנח. ומתרכנת
הטתה עצמה ליפול לרגליו
תנה לי ברכה. פרנסה. ארץ
הנגב. בית מנוגב מכל טוב.
ארץ שאין בו אלא תורה.
נתתני נתת לי. כמו דברו לו
לשלום. לדבר אליו. גני מעין
מעיינות. מעיין מים. בשלם
הבשר. כשל להם. גלות. הם
מעיינות. ויהיו הערים בקצ'
בקצה למטה יהודה. בגבול
מטה יהודה. הוא שאמרו
רבותינו לא מנה יהושע :
אלא עיירות העומדים על
הגבולים. כל ערים עשרים
ותשע וחצריהם. וכשתח'

וכשתחשוב הפרט תמצא
ערים הרבה יותר. ויש לפרש
אותן ערים שהיה להם חצ'
חצרות לא היו כי אם ערים
ותשע. ועוד יש לפרש
שאותן הנותרים נתנו בני
יהודה לבני שמעון כדכתיב
בנחלת בני שמעון. ויהי נח'
נחלתם בתוך נחלת בני יהוד'
וגו'. ומונה קצת מן העיירות
הללו ולפי שלבני יהודה הג'
הגיע נחלה מרובה הניחו
לשבת בהן בני שמעון ובימי
דוד התחילו ליקחם מהם
וכן בימי חזקיה וכן כתוב :
בדברי הימים בנחלת בני
שמעון אלה מושבותם עד
מלוך דוד. ת"ל. והמאור הג'
הגדול פירש כל ערים עשרי'
ותשע ובפרטן אתה מוצא
שלשים ושמונה אלא אלה
היתרות נטלו בני שמעון :
מגבול בני יהודה ונזכרות
הן בנחלת בני שמעון. בא'
באר שבע ומולדה חצר שו'
שועל ועצם ואל תולד וחר'
וחרמה וצקלג ועין ורמון :
הרי תשע המנויות כאן :
ערים ארבע עשרה ובפרטן
חמש עשרה. אמר אני תפ'
תפוח ועינם אחת היא. והוא
פירוש התפוח ועין שלו. הוא
עין תפוח האמור בנחלת
בני מנשה אל יושבי עין תפ'
תפוח. והים הגדול וגבול. כמין
שבים שקורין ירושלם. ולא
יכלו בני יהודה להורישם. שמ'
שנינו בספרי ר' יהושע בן
קרחה אומ' ר"ל יכולין היו :
אלא שלא היו רשאין מחמת
השבועה שנשבע אברהם
לאבימלך. ויבוסי זה לא על
שם האומה הוא אלא מגדל
דוד שהיה בירושלם ושמו

יבוס׳ ובני אותו אחוז ואפ״ה
ופלשתים היו וכשכבשו
בני יהודה את ירושלם לא
הורישו את בני אותו אחוז׳
ויצא הגורל לבני יוסף. מאחר
עפוני של גור׳ כשהשו של
יהושע נפל להם הגורל כאן
שאומר לאחרן ובני יוסף יצא׳
יעמדו על גבולם מצפון׳ והק״
והרבה אין הארץ היה בין בני
יהודה ובין בני יוסף. מירדן
שנטלו שאר השבטים אח״
אחריהם כמו שמצינו בש״
בשבט בנימן ויעל גורל בין
בני יהודה ובין בני יוסף. מי״
מירדן יריחו למי יריחו הש״
התחיל הגבול למזרח המדבר
עולה מיריחו אל המדבר
עולה הגבול מיריחו וביו לו
לצד מערב לבית אל ומזרח
עטרות אדר׳ למזרח והתחיל
בעטרות אדר ומשם רוחב
המזין עד בית חורון הרי
רוחבו׳ ויצא הגבול ומשם
ארכו הייתה לצד המערב אל
המכמתת׳ ומצפון של המכ״
מכמתת הולך החוט׳ ונסב
הגבול׳ ומתפשט רחב התח׳
לצד צפון והחוט יוצא בכ״
בכליותו במזרחה של תאנת
שילה ועובר החוט ומזרח
של תאנת עוחה כל זה כל״
בליטת הרוחב עד ויצא
הירדן ושם עיר ושמה
תפוח ומשם יסוב החוט
לאורך יורד הגבול הירד׳
לנחל קנה׳ והערים המובדלו׳
וגם זה עוד מנחלת אפרים
ערים הן להם מובדלות מ״
מנחלין ומובלעות בתוך
נחלת בני מנשה׳ למכיר
בכור בני מנשה וג׳ לפי׳ נטל
תחילה בימי משה בעבר
הירדן ויהי לו הגלעד והבשן

ויפלו חבלי מנשה עשר׳ ששה
לששה בתי אבות האמורים :
למעלה וארבע לבנות צלפחד
לאו שהיו כל אחת בית אב
לעצמה אלא שנטלו ארבעה
חלקים חלקו של אביהם עם״
שהיה מיוצאי מצרים ושנ״
ולפי מנין היוצאים ממצרי׳
נתחלקה הארץ וחלקו עם
אחיו בנכסי חפר אביו שהיה
גם הוא מיוצאי מצרים ועו״
ושהיה בכור ונטל שני חלקי׳
ועוד היה להם אחי אביהם
שיצא ממדבר בלא בנים ונטלו
נחלה בחלקו כך אמרו רבותי׳
בבבא בתרא ולא הוזקק הכת׳
להשמיענו מנין חלקי׳ הש״
הבנות אלא לומר שנטלו
חלק בכורה ולהודיע שאין
ישרא׳ מחזקת ירושה להם
מאבותיהם שאילולי כן אין
הבכור נוטל פי שנים כבמוח׳
כבמוחזק׳ וארץ הגלעד שנ״
שבעבר הירדן היתה לבני :
מנשה הנותרים׳ ארץ תפוח
הכפרים והחצרים׳ ותפוח
עצמה העיר היתה לבני אפ״
אפרים אל גבול מנשה׳ על
מיצר מנשה לסוף גבולו׳ הש״
הערים הללו ותפוח עד
נחל קנה לאפרים היו בתוך
ערי מנשה׳ נגבה לאפרים :
אפרים נטל חלקו ודרום :
לצד הארץ שבין בני יהודה
ובני יוסף׳ וצפונה למנשה׳
מנשה נטל חלקו לצד צפון
שלשת הנפות׳ תלתא פלכין
ושלשת הנפות הנזכרות
כיון של דור ושל עין דור
הן כמו שאמר למעלה בס״
בספר זה לנפות דור ובפסוק
אחר לנפת דור מ״ט וכיון
כך הן או ואת יושבי דור
ובנותיה׳ שלשת נפות שהן

לה׳ מאזל ומוכה׳ וידברו בני
יוסף. שבט מנשה׳ עד אשר
כה ברכני ה׳. אשר ראית שנ״
שברכה ומנינו מנין ראש
ראשון למנין שני עשרים
אלף. וחמש מאות מניין כה׳
בגימטר׳ מניין הראשון :
אתה מצאו ממנשה בספר
וידבר שנים ושלשים אלף ומ׳
ומאתים׳ ובפנחס שנים וחמ״
וחמשים אלף ושבע מאות
ל״ו עד אשר כה ברכה שלה״
שאמרה לאברהם כה יהיה
זרעך נתקיים בי׳ ולפי פשוטו
עד אשר כה עד אשר כאן :
כאשר אתה רואה׳ עם רב :
אתה׳ יש לך כח לברות יערות
ולפתחם כמין שקורין אישנ״
אישרטיר ושם תבנה ערים׳
ובריאת לשון כריתה׳ מזו ובנ״
וברא אותהם בחרבות׳ אישנ״
אישארטיר בלע״ז׳ אין רחוק׳
ולא ימצא לנו ההר כי אין
הוא לנו כאשר אמרת׳ ולא
ימצאו׳ לא יספק׳ ורכב ברזל
לו וג׳ ומה שאתה אומר לעל׳
לעלות היערה ולכבוש בארץ
הפרזי והרפאים עם חולק
הוא אותו כנעני׳ ורכב ברזל
לו׳ ואל התמה אם קראו לפ״
לפרזי רפאים כנענים כי כלם
בני כנען היו׳ כי הר יהיה לך
אותו שאמרתי לך עלה לך
היערה כי יער הוא ובראתו :
כי יער הוא ואינו ראוי ולא
לעם רב שיבראוהו ויפנוהו׳
ובראתו אותה שאתה עם
רב והיו לך תוצאותיו כי תו״
תוריש את הכנעני על ידי
עם רב׳ כי רכב ברזל לו ואין
אחד מאשר שבטים כדי
להלחם בו כי חזק הוא ומ״
ואתה יש בך היכולת ותו״
ותורישנו ורבותינו פירשו

עלה לך היערה התכייזו על
עמיכם ביערות שלא תש׳
השלוט ככם עם הרע׳ וישבנו
שם את אהל מועד יושר עשו
במדבר ולא היה שם תקרה אב׳
אלא בית של אבנים ולמעלה
יריעות ולמעלה כך שנו׳
בשחיטת קדשים והארץ נכ׳
נכבשה לפניהם משנקבע הכ׳
המשכן היתה הארץ נוחה
ליכבש לפניהם׳ שבעה שבטי׳
שכבר קבלו נחלתם ראובן וגד
ומשר וחצי שבט מנשה כב׳
בימי משה בעבר הירדן וביה׳
ובארץ כנען׳ כבר נפל גורל
ליהודה ולאפרים ולחצי שבט
מנשה הרי חמשה משבטים׳
ותרפים׳ ותרשלין לשבט
לכל שבט מן השבעה׳ לפי ת׳
נחלתם׳ לשבעה חלקים ולא
בשוה׳ אלא לפי השבטים ה׳
הראויים לחלקה לרב לפי רובו
ולמעט לפי מיעוטו׳ כמה שנ׳
לרב תרבו נחלתו וגו׳ התחלקו
אותה לשבעה חלקים׳ אותה
שנכבשה כבר והעתידה לה׳
ליכבש׳ יהודה יעמוד על גב׳
גבולו מנגב ארץ ישר׳ ששם
נפלו גורל כל המצר דרומי וב׳
ובית יוסף׳ מצפון צפוני לאות
שנכבש כבר ועוד יש הרבה
לכבוש עד המצר מבעל גד
לבא חמת שהיא יושב הר ההר
מצר צפוני והשבעה שבטי׳
יחלקו אותה שבין יהודה לב׳
ליוסף׳ ועוד מאותה העתידה
ליכבש׳ ויריתי׳ מה והשלשי׳
מה ירה כים ויהי להם הג׳
הגבול לפאת הגבול צפונה׳
ויהי מהם הגבול הצפון מצ׳
שלהם מן הירדן שבמזרח
מתחיל המצר ועלה אל כתף
יריחו מצפונה ועלה משם
אל המערב אל עבר יריחו ה׳

ומושך החוט בצפונה של
יריחו נראית יריחו לפנים
מן החוט בחלק בנימן׳ ומדב׳
ומדברה בית און׳ למדבר בית
און׳ ועבר משם לצד המערב
לוזה אל כתף לוזה ומבית אל
מנגב היא ביתאל שקראה
יעקב ולא זו היא ביתאל של׳
שיראל הע׳ שהרי מותרב
בגבול יוסף ויצאו מביתאל
לוזה למדנו ששנים היו ולא
אין בחלק בנימן היתה שהרי
חוץ המצר ולא ולפנים
מה שהוא אומ׳ אל כתף לוזה
נגבה שהחוט הולך בדרומה
של לוז נראית לוז מן החוט
ולחוץ בנחלת בני יוסף וכב׳
וביתאל היתה בחלק בנימן׳
מה שכתוב לאטה בעניין
ותאר הגבול ונסב לפאת ים
נגבה בעטרות אדר׳ מלרך
יוצא הצפוני מן המזרח לה׳
למערב׳ ומשם נסב החוט
לגבול המערבי של בנימן ללך
נגבה מן הצפון לדרום חוט
המערבי מן ההר על פני בית
חורון נגבה מן ההר ישר
בדרומה של בית חורון׳ מש׳
משם היה מתחיל מקצוע ה׳
צפוני ומערבי של בנימן וכ׳
ובאלו החוט מצפון לדרום
והיו תוצאותיו מקצוע דר׳
דרומית מערבית שלו אל
קרית יערים של יהודה נמ׳
נמצא רוחב גבול בנימן טול
כל רוחב הארץ שבין יהודה
לאפרים גבול דרומי שלו עם
גבול צפוני של יהודה׳ ושם
היתה ירושלם מה שאומר
לאטה בעניין לפיכך הירה
לשבטים חלק בה׳ וגבול
צפוני של בנימן ודרומי של
אפרים נוגעין זה בזה ושם
היתה שילה בחלק אפרים ה׳

כמו שנ׳ ויטש משכן שילה
וגו׳ וימאס באהל יוסף ובשבט
אפרים לא בחר וגו׳ לבנימן׳
היה בו חלק וכך שנינו בש׳
בשחיטת קדשים בשלשה
מקומות שרתה להם שכינה
לישראל בשילה בנוב ובבית
עולמים׳ ובכולן לא שרתה
אלא בחלקו של בנימן׳ ופאת
פאת ים׳ רוח מערבית׳ מקצ׳
מעטרות יורד עד קרית יע׳
יערים ומפאת נגבה נחשב
דרומית לבנימן והוא צפוני
של יהודה׳ וכל התחומין הוא׳
המנויין כאן נמנו בצפון של
יהודה וכל מקום שכתוב
כאן ויורד כתוב ביהודה ועל׳
ועלה׳ לפי שכאן הוא מונה
מן המערב למזרח ושם
הגבול מונה אל ים מזרח ולא
ידעתי מונה ים הוא מזרח
לשון ים המלח צפונה בצפון
של לשון נמצא כל לשון ה׳
בגבול יהודה אל קצה הירדן
מקום שהירדן נופל בים הכ׳
המלח והוא נמנה מקצוע
צפונית ומזרחית ליהודה ה׳
ובאן הוא מונה מקצוע דר׳
דרומית ומזרחית לבנימן וכ׳
והירדן גבול אותו קרוי׳
הירדן היה לו לבנימן מצר
מזרחי שהירדן הולך על פני
רוחב כל גבולו ליהודה ועל
הילוך והיבוסי היא ירושלם
כל אחת עיר לעצמה׳ ובן ג׳
גבעת חמש ערים בפסוק
זה׳ רב מהם׳ מן הראוי להם׳
כסלות תבור׳ מאמר אני ש׳
שהוא לשון כסלים פלנקש
בלעז׳ לא טובהו ולא בשיפו׳
בשיפולין אלא בשיפוע סו׳
סמוך למעלה׳ קרוב לצד
אחריו אלא פני כרך פ׳
שהכסלים עומדים בגבוה׳

ובמקום שהיה אומר אות'
אזנות תבור סמוך לראשו ה'
היה במקום האזנים קרויה
מזרחה· גת החפר ממזרח
לגת החפר שם עירו של יונה
בן אמתי· עתה קצין· שם ה'
העיר עת קצין· המתאר הנ'
הנעה והמוסב הנעה כלומר
ומשם תאר הגבול לנעה וכן
תרגו' יונתן ונפק לרמון ומתו'
ומתין ומסתחר לנעה· עיר
ומכער ער· קריון כרכן קרוי'
הקפיו· ער לשון עד· ויחבל
אכזיביו· ומגיע אכזיבה
וגורל כזיב· ועדי אכזיב הוא
לנפתלי הערים עד· וג' עטרה
וישהיו· משל יהודה היו·
ונפל גורל לבני דן סמוך להם·
ויצא הגבול בני דן מהן· כאן
נטלו קצת· ועוד נפל להם ג'
גורל במקום אחר רחוק מג'
מגבולם ושאר שבטים מפ'
מפסיקים ביניהם· וילחמו
עם לשם· לאמר אין במי ע'
עתניאל בן קנז ובימי פסל
מיכה· כמה שכ' בספר שפ'
שפטים· אשר נחלו הנחילו
עד עמדו למשפט אם יפטר
ומגלות יפטר ואם יתחייב
גלות יחזור למקלטו וישב ה'
שם עד מות הכהן הגדול
ומכנו עבר הירדן מזרחה
נתנו בימי משה ואת בצר
במדבר וג'· המועדה הזאת
העירות לכך לבני קרה הט'
הנותרים הן בני משה ובני
יצהר חברון ועזיאל ומש'
ממשפחת מטה אפרים וה'
ונחלת שבטי אפרים· נפלו
להם אלה הערים שבכל
שבט ושבט נטלו כמה שכ'
ואת הרב תרבו ומאת המע'
המעט תמעיטו איש כפי נ'
נחלתו אתן אשר ינחלו יתן

ומעריו ללוים· אשר יקרא
אתהם בשם· לפי שלא הזכיר
למעלה את שמות הערים ש'
שניתנו להם בשם ולמטה ה'
הוא מפרש את שמותם לכך
אמ'· אשר יקרא אתהם בשם·
ואת עליון· ובדברי הימים ה'
כת' עלמות היו בחורים שמ'
שמתן מתרגם אותם עלית'
אשר יקרא אתהם בשם· ומג'
ומגרשי סביבותיה אלפים אמ'
אמה לכל רוח· וגבי שלחם
יהושע להעי' שבט המנשה
כאשר שלח משה את בני ה'
ראובן ואת בני גד· עם אחיכם
שנשארו לשמור הארץ והע'
והערים עם הנשים והטף· ה'
עם החלוצים· גם הם נטלו
חלק בבזה· לעלות עליהם
לעבר· כסבורים היו שלפי ע'
שהיה משכן שילה רחוק מ'
מהם בנו אותה קרוב להם ה'
להקריב עליו קרבן· ויש מ'
מדרש אגדה שלא נתכבד
פרשה זו אלא להגיד שבחן
של ישר' האיך היו יראים ה'
את הקב"ה לפי ששמעו ש'
שמתן בני ראובן ובני גד בנו
את המזבח ההוא כסבורים
היו שבנו אותו להקריב עליו
והבמות כבר נאסרו משנק'
משנקבע המשכן בשילה·
אמרו הן אתמול כבשנו כל
הארץ והיום נשיאים אותה
במזבחות אחרים מאתב ע'
שנאות וכיום במלחמה
ואל ישראו אחינו את הי'
הארץ כשיראו שאנו מי ש'
שמחה בידם· ואי אפשר
שיניחו עלינו שהרי מחויב'
ומחויבים הם ואנו לשם ש'
שמים כמונו· ה' נשיאי אחד'
לב הנשיאים ואיש ואתם
ראשי בית אבות ראשי אלפי

ישר' המה· נשיאי מטות· נש'
נשיא אחד למטה· מה המעל
הזה לעבור מאחרי ה' אשר
עוה לשכנו תדרשו ובאת ש'
שמה· המעילה הזאת היא
ומעירה בכם שדעתכם לשוב
מאחרי ה' בבנותכם לכם מז'
מזבח להקריב עליו קרבן ומ'
ועברתם מצותו זו היא שדע'
שדעתכם למרדכם· היום הט'
הטהרנו· שלא נעשינו נקיים
עד היום הזה ויהי הנגף בעד'
בשביל אותו החטא· ואיך אם
טמאה ארץ אחוזתכם שלא
בחרה הקב"ה להשרות כבוד
שכינתו בה כשילה ותחזק
מכם המקום ויהיה לכם טורח
לילך שם לפיכך בניתם לכם
מזבח בארץ כנען שנתקדשה
ובניתם לכם אותו קרוב לכם·
אם בשביל זאת עשיתם ע'
עברו לכם ויהיו קרובים ממנו'
ומאתנו אל תמרדו· כי ירע לנו
אם תעברו את פי ה'· ומכם
המרדו זה לכם ולעדה אין ה'
החטא ממנו יפרע ולא ממכ'
הלא עכן וג'· לא גוע בעונו
יחיד כי על כל ישר' היה קצף
אף על פי שהוא לבדו חטא
אף ירע לנו בשבילכם· שישר'
ערבים זה בזה· אם במרד אם
במעל· המקרא שלפניו מפרש
מה המעל והמרד שני דברים
שחשדתם אותנו עשה לנו
תקנה על דבר זה לבנות את
המזבח בארץ כנען כי עד
הוא שיש לנו חלק בארץ כנ'
כנען כי בנין שלנו ובנין תב'
תבנית של מזבח לומר שיש
לנו חלק בה' ובמזבחו שא'
שאע"פ שהירדן מפסיק בינ'
בינינו גם לנו חלק בה' ובמז'
ובמזבחותיכם· ונשיאי העדה
נשיאי מטות· וראשי אלפי ה'

ז
יוז׳
ליגדיו
יום טה׳
כה שבי׳
ילהים ייט׳ ז
וכשכפל לוור
יול תושייעו׳ ז
ודריוגה׳ ודכר׳
שומרש מן יווורו
מושכן שילה שליו ייוו׳
בינינו וביניכם יות הירדן
לשון יריוה׳ כמו רויוג יונ׳
בלעך כי עד הויו שליו סילקנו
ילהים׳ ויוורו קדם ייט בני ישרא׳

ישרא׳ הם
נשייוי היובות׳ כי ייט הם
הויו היילהים יושר לנו לעבוד יוז׳
יוותו וליו ליוחר׳ תנ׳ לעלות עליהם
לפי שנימרו הבמות ומשנקבע המשכן
טויוה יורץ יוחוזתכם׳ שליו בחרה הקבה
שכינתו׳ ויותנו יול המדרו׳ כמו וכנו יול
יו כל היילהים הויו ייט היודע כי ליו ל׳
שני פעמים ילהים בעולם הוה
כלפי שכינה יוורו הויו יבקש
והמוות ריוגת יריות דבר׳
בניכם ויוחר להרה יות
ייוורו וזה לכם ז
יותוו ריוגנו
יות הנ׳
ענ׳

ז
ליג׳
בשילה׳
להשרות
המדרו׳ ל׳
כמדרוג׳ וז׳
ובעולם הבא
הויו יפרע מיותנו׳
חרפת עשינו׳ כמו
בנינו כשילמו להקריב
ולייט׳ והרי גבול נתן בינ׳
ועשינו כל ריוגה שמיקריו
היהודים רעדקיה יונשים ז
עניינו והורת וזבח ויברכו
ויקריוו בני ריובן ובני גד וחצי

כי עד הויו הרי זה ון הוקריות החסרים ועריך להוסיף בו היכה
יוחת ויקריוו בני ריובן ובני גד ולחצי לוחבה עד ריוו הפלתי לכם בגורל
נחלה בגוים הנשיור ליכבש ולשוטט בינדיכם ישוטטו לשוט ולבוז ולשלול
סביבותיכם׳ ולעניים לשון והטת וכן וביו עליך הויע כענה וו הוקפת יורד
היודם ושלש רוחות כמה שנ׳ כענה רישון תעטרתו תסובבנו כמו ושיול
ויונשיו שערים יול דוד ויונשיו ע׳ עטרים סובבים׳ ויקריו לזקני ישר׳
ולריושיו ולשופטיו ולשוטריו׳ ומשה הקדים ריושים לזקנים
ויהושע הקדים זקנים לריושים׳ ומשה על שהיו כולם תלמידיו
הקדים ריושים לזקנים יהושע על ירי שליו היו הכל תלמידיו ז
הקדים זקנים לריושים וטל׳ בהוריות ירושלמי׳ ויורבה יות זרעו׳
ויורבכת חבר ה׳ כמו יורך׳ ומריבות ונ׳ ונסיונות עשיתי עמו עד
שליו נתתי לו זרע׳ ויז׳ ויביו עליו יורך׳ היום׳ על כי יחיד ויחיד
שבתם שיום הירדן מרח שליו ליכנס לים גל של ים רודף יוחריו
וקולטו׳ וילחמו ז׳ בכם בעלי יריחו׳ היוורי והפרזי וג׳ כל שז׳
שבעת היוומות עוברים כיון לפי שיריחו עומד על הספר׳ והז׳
והיתה נגרה ומנעולה של יורץ ישר׳ ונקבעו ז׳ להעה וכל
שבעת היו היוומות גבורי החיל׳ ילהים קדושים ז׳ ברוב זקן
ויקוומות נקריו כל לשון רבעת בלשון רבים כמו ש׳ יודונ׳
יוסג׳ ז׳ יודוני הירדן׳ יום בעליו עמו׳ יושר הלכו ילהים
לפרו׳ לפרותו׳ לפי שהשם הוה שם סורה הויו
ז׳ ערים יותם בכם׳ ריוה יהושע ש׳ ז
שעתידין לעורר בימי יז׳
יחזקיל׳ והועלה

ימים האריכו. שנים לא האריכו שנענשו. קברו
בשכם. משכם גנבוהו ולשכם החזירוהו
להיות להם לכפרה. בגבעת פנחס
בנו. ואהיכן היה לו לפנחס
חלק בארץ אלא ש״מ
שירש את אשתו.

ספר יהושע נשלם
תהלה לאל עולם

שפטים

ואחרי מות יהושע וישאלו
וישאלו בני ישרא׳ באורים
ותומים. מי יעלה לנו אל
הכנעני בתחילה להלחם בו.
על המקומות שהפילו גורל
ועדיין לא נכבשו. יהודה

יעלה. שבט יהודה יעלה
תחילה לכבוש גורלו. ויש
מדרש אגדה לפי ששבט
יהודה קדשו תחלה שמו
של הקב״ה וירדו לים שנא׳
היתה יהודה לקדשו. לכך

זכו לכבוש גורלם תחילה.
ה׳ לשמעון אחיו. לשבט
שמעון. עלה אתי ועדיני
לכבוש את שנפל בגורלי. ר״ל
לשמעון אחיו. לפי שנטלו
שניהם חלק בגורל אחד
סייעו זה את זה. ויש פותרי׳
יהודה יעלה. הוא עתניאל
בן קנז הוא יעבץ שאמר׳
במסכת תמורה ואת שמעון
יהודה אחי. שמעון ולשו׳
ולשמעון אחיו אמר שילך
אתו. ויכם בבזק. שם מקום.
שבעים מלכים וג׳ ומכאן
אתה למד מה גדולתן ועו׳
ועושרן של מלכי כנען ש׳
שהרי אדוני בזק לא סיפר
בו הכתוב מלך שלא היה
כדי להשות עם מלכי כנען ש׳
בשם מלך וכתוב כן ויביאוהו
ירושלם. שהלכו ושם להם
להלחם על ירושלם שלחו
באש. שלחו אש כמו הד׳
אחי כלב. ויאמר והסיתהו
ומאליה כתיב. ותצנח. ויפ׳
ויתרכינת. ליפול לרגלי׳
אביה. ארץ הנגב נתתני
לאדם שביתו ריקם מכל
טוב. שאין בו אלא הררי׳
גלת מים. שדה בית הבעל
אחר בית שקיין דאיין וכנ׳
קיני חותן משה עלו מעיר
התמרים. היא יריחו שניתן
להם דושנה של יריחו לא׳
לאכלה בשעה שחילקו
ישרא׳ את הארץ הפרישו
דושנה של יריחו חמש
מאות על חמש מאות אמה
עד שיבנה בית המקדש
ומי שיבנה בית המק׳
המקדש בחלקו יטלנה כדי
שיהיו לכל ישרא׳ חלק
בבית הבחירה ונתנוה לבני
יתרו להתפרנס ממנו עד לו

ללמוד תורה לפני יעבץ
הויו עתניאל בן קנז במדבר
יהודה ישר בנגב ערד וילך
ללמוד התורה וישב יותם העם
עם התלמידים הישבים
לפניו והויו בקש מיותם הכ
שיתנו לו תלמידים הגונים
שנ ויקדיש יעבץ ליהוה יעב
ישראל וג ויתן לו הקב"ה
חסידים הללו כי ליו להוריש
וג תירגם יותם ונתן לא
יכלו להדביק ית יתבי ויעב
מישרין ויותם היבוסי יושב
ירושלם ויחוד היה בירושלם
ששתו יבוס ומבני יוכיל
היו וליו הורישום ומפני השב
השבועה עד שכיו דוד לפי
שערין נכרו היה קיים וכ
והויו נשבע לו ולניע ולנכ
ולנכדו ביתי שמל בגורלם
ויועפ שמסל ומיכה עמם
שהרי ומיכה ומשבטו של
יופרים היה שנ כיון ויט
עמם הויו שיתו דניאל לך
יט העריקה ולנו בושת הכ
הפנים ויתורו על ידי יוחכ
יוחרים ושלחו ומרגלים
ויתורו יות היורין ויוורי
כמרגלים עשתה ויולו עכ
ששלחו ומרגלים ויוורי
ויתירו יות ומבני העיר
שהיו נכנסין לה ויציון כ
ומונה דרך ומערה ולו יוחד
היה עומד בפני המרגלים
נכנסין דרך הלוז למערה
לוז שמרגלין בה יוורים כ
דקין קולדריו בלעז ווריום
כיועבץ הויו שמה עד היום
לין בילבלה סטריב ולא
החריבה נסוכד נער ליו הו
הוריש ומשה סיפר הטע
בגעתם שהתחילו למעל
בהקבה שעה יותם והוכ
והורשתם יות יושבי היורין

וג ויויול ושרי ועל מליוך
יט שמעו כפרר עלם ורד
היה פעמם יול הכוכים שם
ויקום יועלה יותכם כך היה
רעתי ותחילה לעלותכם וכ
ממיעריים וכן עשיתי על ומת
להוריש יות יוביי יוורתי
וגם יוורתי ועתה יוורתי כ
ביופי כיון שער עתה לא
גירשתם יוותם ויכיון ויולך
ליו יוגרש יוותם ולפניכם
לערים למיעדיים בעריכם
בגדודים וגייסות לשלול ולכוז
וישלח יהושע וג וה הירד
ומיקרם יוליו לפי שכיו לכ
ללמוד ויעשו הרע ההחיל
לוחר כיון כשיות וקבלו בפנ
בפניו לעבוד יות יט שלחם
יויש לטחלתו והם עברו יות
יט כל ימיו וכל ימי הוקנים
יושר היוריט יימ יוחר כ
יהושע ויוחרכ ויעשו בני
ישר הרע וג שוסים בוזים
בכל ישר ייניו יד יט חיתה
בם לרעה על יוכיולך ויחלון
וכליון ניוחר בסדר עלם וכ
ויקם יט להם שפטים ויוויד
ויזור יול דור כימו שהוא
מונה והולך בספר הוה שכ
שופט יוחר שופט וכי הכ
הקים יט לשון הוזה הסתו
ודבר וכישור היה יוקים
להם שפטים והיה עם השו
השופט וג כי יוחם שהיה
ויהנחם להם על הרעה כן
תירגם יונתן ומיוקותם ומפנ
ניוקותם העלה לפניו ומפני
יוויביהם ליו הפילו ליו הכ
הניחו דבר להיות נכוחם ל
הניו עליהם השוורים הם
חטוג סתם הויו נקוד לפי כ
שהויו שיול הנסיון לנסות
בם יות ישרל יות דור הכ
היוחר יושר ליו ידעו יות

ניכי ומלחמות כנען וליו ריון
יות המעשה הגדול ועמידו
ומעלו ביזקום ריק למען דעת
ריק לדבר הזה לבדו הניחם לא
למען דעת ולתבונן דורות
של ישר הניוים מה החטא
גורם כי שהה וקוקים ללומם
ומלחמה ריק לפניהם שהיו עו
עוברים יות יט וליו ידעו כ
למלחמות הללו ונכסיהם
וליו נערכו להם חמשה סרני
פלשתים וגו הם הגוים יושר
הניח לנסות בהם רשעתם
הויו לבן שתי רשעות יוחת
ביויי יעקב ויוחת כיון כד
כדיויתי ביוגרת חלק ותרי
עליו רוח יט דרש ר תנחומ
נסתכל בזה שיום הקבה
למשה במיעים ריזה ריויתי
יות עמי מה הן שרתי
ריויות הללו יוליו יום לו מיזה
יומי שעתידין לטעות כעגל
ויועפ ריויתי יות עמי עמי כ
וז דרש עתניאל יום בין וכ
וכיון כן הייבין עליו להוש
להושיעם יות עיר התמרים
ירימו ויעבדו בני ישראל יות
עגלון מלך מויוב שלש טוכ
טובות נעשו לוט בזכותו
של יבהם יוליו הן וגם לוט
ההולך יות יובם היה יניון
ובקרוב וישב יות כל הרטש
ויות לוט וג ויהי כשחת יט
להיים יות עיי הכבר ויוכר
להיים יות יובהם וישלח
יות לוט ומתוך ההפכה וגו כ
וכנגדן היה לבניו מן הדין כ
לגמול להן שלש טובות לא
די להם שליו גמולו להן שלש
טובות יוליו שלש רעות יוכ
יוחת כיויי ושה שג וירא
בלקם עפור וג ויוחת נכיון
ביויי עגלון ויוחת ביויי יהוש
יהושפט בדברי הימים שב

ויגד ליהושפט לאמר הנה
העמים בחצצון תמר היא
עין גדי׳ לפיכך נכתבה חטאת
שלהם בשלש מקומות בס״
ביהושע רסת׳ ויקם בלק בן
צפור מלך מואב וילחם בבני
ישר׳ וישלח ויקרא לבלעם׳
ואחת עמי וטר נו וזה יען
בלק מלך מואב׳ ואחת ביומי
עזרא רסת׳ ויעלו מטוב יוה״
יושר לא יבא עמוני ומואבי׳
שלשה נביאים חתמו גזר
דינם ירמיה ישעיה צפניה׳
ירמיה אמ׳ השמעתי על
רבת בני עמון תרועה ואל״
והיתה לתל עולם שואמר׳
ישעיה אמ׳ ושאו ומואב בליל
שודד ער מואב נדמה׳ צפנ״
צפניה אמ׳ יום לאו ומואב ה
כסדום תהיה ובני עמון כע׳
כעמורה׳ ת׳ איטר יד ימינו׳
תרגם יונתן גבר גמיד יד
ימיניה׳ וכל גמיד בלשון ארמי
הוא דבר מוזן ונחות חלי׳
ריטרייט בלעז׳ לא היה שול׳
שולט ביד ימינו׳ ובלשון עב׳
עברי אטר כאלו אל האיטר
עלי בזה פה׳ אטום יד ימי׳
ימינו שלא היה שולט בה׳
גומד ארכה׳ אמה גומד׳
בלשון לעז׳ דואילנו׳ וכלל׳
ובלשון אשכנז ושקורטי׳
לאדיר׳ בגדיו על ירך ימינו׳
לפי שכשמאלו ואחותנו׳
בשמאלו׳ איש בריא מאוד׳
וישלח את העם׳ אחר לאחו׳
לאחורין ולא את עם עד
הגלגל׳ והוא שב יחיד מן ה
הפסילים׳ מקום שפוסלין ה
שם אבנים מן ההר וכן ת״
תרגום יונתן מן מחצבא׳
ויאמר הס׳ עגלון אמ׳ שתיקו
את הכל ויצאו׳ ויונתן תרגם
הס סליק׳ הוציאו כל יושב׳

ויאמר כן הס לשון שתיקה ה״
הוא כמו ויהס כלב את׳
כשהוציאם כל איש ואיש
אמר לך שיתוק גדול ואחה בעל
בעליית המקרה׳ לשון קירוי
ויאמר לה לשון קר׳ ובמסורה
בעליית קייטא׳ כלו׳ שהיתה
לאויר ועוננת מפני החום׳
דבר אלהים לי אליך המלך׳ ה
וערך אמה לעמוד׳ ויקם
מעל הכסא׳ לכך זכה ויצא
ממנו רות׳ דאו׳ אמ׳ רות בתו
של עגלון בן בנו של בלק
מואב היתה שיצאו ממנה
שלמה׳ הנצב׳ הוא הברזל
שהשלך תחוב לתוכו שקו״
שקורין בריונט׳ הוא העלי
את החרב על פי הערה הה״
הלהב הוא שקורין בר״
ברנש ובלעז ולמה׳ ויסגר
החלב בעד הלהב׳ שאמר
שהיה שמן מאד כסה כל
אורך החרב׳ ויצא הפרשד׳
הפרשדונה׳ תרגם יונתן ה
ונפק אוכליה שפיך׳ עשאו
כשתי תיבות׳ ושין משמש״
ומשמשת לשתיהן׳ ויצא
הפרשדונה׳ כשפיכה שפך
שריו כתרגום׳ ויצא אהוד
המסדרונה׳ מן העליה אל
המסדרונה׳ ומסדרה שקו
שקורין פראייז ועליו מ״
מפתח׳ והוא יצא אהוד
ויצא׳ ועבדיו של עגלון ב״
באו׳ מסיך רגליו׳ עבד צר״
צרכיו׳ הם הנקבים הגדולי׳
ויחילו׳ ויחכו׳ עד בוש׳
עד עיכוב כמו כי בושש׳ ה
לאמר זהו׳ יורד׳ נגלט׳ ברה
ישאמור בלעז׳ עד התמה״
התמהמהם׳ בעוד שתמה״
שנתעכבו הם והיו מצפים
שפתח העליה התמהמה׳
כמו עד שהלך מסיבו׳

את האמה עד שהחבין
בעוד ששהינו חפיצם בה׳
השעירתה׳ יער דק ועב׳
שקורין בריבו׳ טוב הוא
להחבא בו׳ ויש מדרש אג׳
שנקרא׳ אותו יער וששות
ימי בראשית לצורך אותו
צדיק אהוד כדי שיתחבא
בו ויגעל להשועת ישראל
לפי שמסר נפשו עליהם׳
ולכך היה אותו יער דקן
ועב שטוב הוא להחבאות׳
והרבה יש בסדר ורעים
שענפי אילנות רקים קר״
קורין שער׳ הופך את הש׳
השער׳ אם היה שער נוחש׳
ויהי בבאו׳ שעברו את הי״
הירדן ובאו לו למקומו לא״
לארץ כנען בהר אפרים׳
שהיה בארץ כנען בעבר
הירדן המערבי וארץ מואב
היתה בעבר הירדן המז״
המזרחי ומתוך ששלטו
בישר׳ עברו את הירדן׳
וירשו את יריחו כמו ש״
שכת׳ לאלה ונתנו נציבי
נציביהם ושליטיהם על
ישר׳ רדפו אחריהם לה״
להרוג את כל מואב שבעבר
הירדן׳ וילכדו את מעברות
הירדן שלא יעברוהו מואב
לעבור אל ארצם׳ כל שמן ה
שר׳ ובתרגום׳ כל גברי אוחזן
אלוהר׳ הוא דבקן וארע׳ וה״
ואלה נקראו שאחה ואמר
שאומר את הפרה לתלויה
בחרושת הגוים׳ שם העיר׳
על שם שהיתה חזקה וש״
ושולטת׳ לחץ את ישראל
בחזקה׳ דרש ר׳ תנחומא
בגדופין וכן הוא אומר
חזקו עלי דבריכם׳ ויונתן
תרגם והוא דחק את בני יש׳
ישראל בתוקפיו׳

הפטרת ויהי בשלח פרעה

ודבורה

אשה נביאה׳ הכתוב לא
ידענו שירות שולים
היתה עליה שהדיבור נאמ׳
לה שאותן אין הנשים ואע׳
ואעפ׳ שהדיבור נגלה על׳
עליהם כגון חולדה הנביאה
וחברותיה׳ וזה גרם לה
לדבורה ששרתה עליה
רוח הקודש׳ ואמרו על
עליה ופירשו אשת
לפידות׳ שהיתה עושה
פתילות למקדש׳ ומכיון לו׳
לידע ויתן שמן של זהב
ומדליקי נרות בבתי כנסיות
ובבתי מדרשות׳ תחת
תומר׳ בין הרמה ובין בית אל
בהר אפרים׳ ויונתן תירגם
והיא יתבא בקרתא בעט׳
בעטרות דבורה ומתפרנסא
מן דילה ולה דיקלין ביריחו
ופרדסין ברמתא וזתין עב׳
משח עבדין משח בבקע׳
בבקעתא בית שקיין בבי׳
בבית אל׳ עפר חיור בטור מ׳
מלכא ופלקין לותיה בני
ישראל לדינא׳ לפי תרגומו
של יונתן יש לאמר שאין
ומקרא זה יוצא מידי פשו׳
פשוטו שאין אלא סיומ׳

המקום ישיבתה אלא לומר
שאשה עשירה היתה ואלו
המקומות הללו היתה פרנס׳
פרנסתה והיא יושבת בעט׳
בעירה עטרות שהיה תחת
תומר תמרים היו לה ביריחו
וכרמים ברמה וזתים בבקע׳
בבקעת בית אל שהוא מקום
שמן׳ ועפר חיור בהר אפרי׳
ואמר אני שאומרין אומנו
כרמים לאומרי חרש׳ ויש
פותרין עפר חיור׳ שדה
זרע׳ כמו שדה הלבן׳ הוא
עה׳ ביד משה׳ כי החרם
החרימם׳ כך שטיה במכי׳
במכילתו׳ ויעל ברגליו עמו
אלון בצעננים׳ ומישר יונ׳
יונגין׳ ומקום ומישור של
בצעים׳ ומישך והוא יונ׳
יונגין׳ גבים׳ כמו גומדת׳
שהמים נקבצים שם׳ ונגע
דרועין מאיקר׳ ואחרושת
הגוים אל נחל קישון הוע׳
הועקים שילכו אל נחל
קישון׳ בשוממה׳ תרגם יונת׳
בגנבין׳ ומפרש רב האיי ז׳
גאון ענביו גלופקרין ש׳
שקורין קוט׳ נאוד החלב׳
שהחלב ונכניר יות הנערת
להיות נרדם׳ עמוד פתח
האהל׳ ודרי עמידך כוכבי׳
ויש פותרין עמוד לשון לע׳
לעמוד׳ יתד האהל׳ קביליו
בלע׳ שתוקעין בארץ עם
שיפולי האהל לפושטו׳ ב׳
הירקת׳ אורטגיו ודטיל
בלע׳ בלט׳ חרש׳ ותצנח
בארץ׳ ונעצת בארעא׳ כד׳
ברקתו׳ במדעיה׳ טינפליו
והחכתה ברקתו בארץ׳ לך
ואראך׳ לפי הענין היה
לו לומר בוא ואראך אלא
לפי שאין לאשה ללכת
לפני האיש אמרה לו לך

אתה לפני ואני אחריך
ואראך׳ אשלי׳ והיתד ברקתו
ואותו רבותינו ואפני אזה לא
לקחה יעל חרב או סכין להו׳
להרוג אותו רשע ואשום לא
יהיה כלי גבר על אשה׳ ויש
ואהם פותרין לכך לא הרגתו
בחרב או בסכין שלא יאמרו
במלחמה נפגע מעשר׳
ונשכין לביתה ואחוב טורח
הדרך שהגיע ונפל ומת לכך
הרגתו בדבר הנראה לעינים
שעל ידה נהרג׳ ותשר
דבורה וברק בן אבינעם ב׳
החשוב קודם׳ כמו אז ישיר
משה ובני ישראל׳ אע״פ כיון
דבורה קדמה לברק׳ לפי שכ׳
שכל הדור תלוי בידה לכך
הזכירה המקרא בראשונה
ולהודיעך שבחה סיפר לך
הכתוב׳ אע״פ שהיה ברק ב׳
צדיק גמור וגדול הדור ק׳
קדמה לו דבורה׳ ויש אומ׳
ומפרשין בשביל שאמ׳ לה
ברק לדבורה אם תלכי עמי
וגו׳ נענש על זאת שלא בטח
בדבריה לכך קדמה לו דב׳
דבורה בשירתה׳ בפרוע פ׳
פרעות בישראל׳ תרגם יונתן
כד מרדו בית ישראל באוריית׳
אתו עליהון עממיא וטרד׳
וטרדינון מקרויהון וכד תבו
למעבד אורייתא איתגברו
אינון על בעלי דבביהון ותב׳
ותריכונון מעל תחום ארעא
דישראל בכן על פורענות
תבר סיסרא ומשיריתיה
ועל ניסא ופורקנא דאיתעבד
לישראל בכן תבו חכימיא לא׳
לאיתבא בבתי כנישתא בריש
גלי לאלפא ית עמא פתגמי
אורייתא בכן בריכו ואודו
קדם ייי׳ ופותרו כשבאו פ׳
פרעות על ישראל שפרעו ב׳

כהם אויביהם על עזבם
את ייי והתנדב עם לשוב כו׳
בתשובה ועתה ברכו את
ייי על התשועה אשר עש׳
עשה׳ ר״ל בפרוע פרעות
בישראל׳ כשרבו חסידים
להתנדב להיות נזירים ולגדל
פרע׳ יבק״ם׳ שמעו מלכים
תרגם יונתן שמעו מלכיא
דאתו עם סיסרא לקרבא
אציתו שולטניא דעם יבין
מלכא דכנען לא בחיליכון
ולא בגבורתכון אתגברתון
ושליטתון על דבית ישראל
אלהן דבורה בנבואה אמרה
אנא שליחה לשבחא קדם
ייי אמרנא אנא ומשבחא
ומברכין קדם ייי אלהא דיש׳
דישראל׳ אנכי אנכי כפול׳
שמעתי ומדרש אגדה לא
קיפח הקב״ה שכר תמור וכו׳
וכדאי שבחו לאותה תורה
לתת עליהם התורה ואחרי
בבושת אמ׳ להם הקב״ה פ׳
פנ׳ שאני פורע לכם כפליים
נאמר בסיני אנכי בתמור׳
נאמר אנכי אנכי נאמר בס׳
בסיני אנכי ייי אלהיך בתמור׳
נאמר ייי הוא האלהים ייי׳
הוא האלהים׳ כאמ׳ אליהו ש׳
ייי בצאתך משעיר תרגם
יונתן אורייתך דיהבת לישר׳
כד עברין עלה שלטין בהון
עממיא וכד תייבין לה אתג׳
ואתגברין אינון על בעלי ד׳
דבביהון ייי ביום אתגליתך
למיתנה להון משעיר בהו׳
בהופעת יקרך על תחומי א׳
ארעא דאדום ארעא זעת
אף שמייא זלו אף עננא
נגדו מטרין׳ ייי בצאתך א׳
משעיר אותה תורה כמה שנ׳
וזרח משעיר למו ואת עמ׳
עמינה לכיון כך אמרה דב׳

דבורה קשה היא התורה
לפרוש הימנה וטובה היא
לידבק בה שהדי מורא
ובגבורה נתנה ולכך נא׳
נמסרו ישראל ביד אויביהם
על פרישתם הימנה וכש׳
וכשהתנדבו לעסוק בה ד׳
נושעו׳ מלוה יש ללמוד
ותרגומו של יונתן נטפו
הדילו טל התחיה׳ הרים נזלו׳
כמו נוזלים׳ מזנו והסיני׳
כבר מפורש זה נראה בו׳
תרגומו של יונתן טוריא
זעו מן קדם ייי דין סיני
אתרגז ואתרגש ופליג
תננה כתננא דאתונא
מן קדם דאיתגלי עלוהי
יקריה דייי אלהא דישראל׳ ש׳
והסיני׳ כבר מפורש זה
נראה בו עשן כלו וקול
ולפידים ואש ומפני ייי׳ ש׳
והרי זה ויקרא קער וד׳
סיני וזה מזדעזע ומפני יי׳
ייי אשר ירד עליו׳ חדלו
ארחות׳ היו יראים ישראל
ללכת בדרכים מפני האוי׳
האויבים והיו הולכים דרך
עקלתון בהחבאו׳ חדלו פר׳
פרזון ערי הפרזי אשר
אין להם חומה והיות אנ׳
יושבים בהם מפני האוי׳
האויבים והיו הולכים דרך
עקלתון ונוספו אל ערי
המבצר׳ עד שקמתי׳ כמו
שקמתי׳ וכן שלוחה הוא
ודבר׳ עמי׳ כמו שלחת׳
יבחר אלהים חדשים אז ל׳
לחם שערים׳ משבחר
ישראל אלהים חדשים אז ל׳
אז הוזקקו למלחמה בש׳
ראו עתה בהתנדבם אמ׳
ירדה בישראל מגן ורומח
בארבעים אלף ראשי גיי׳
גייסות שבאו השונאים על׳

עליהם וכולם הוזים הק׳
במלחמות הכוכבים ובנחל
קישון׳ כך תרגם יונתן׳ ומה
לך תרגומו בית כד איתיהי׳
אורייתיה בית ישראל לא׳
להפלח לטעותו הותן ש׳
דאתקריב ואתעבדיין דלא
ואתעסקו בהון אבהתהון
אתו עליהון עממייא ות׳
וטרדינון מקרויהון וכד
תבו לאורייתא אתעבדו
להון ניסין וגבורן ולא יכלו
להון דכד אתו עליהון עם
שנוה ומעיקיו בארבען
אלפין אחדי סייפין וכש׳
וכשיתין אלפין אחדי רמ׳
רומחין וכשבעין אלפין ש׳
אחדי תריסין ובמאתן אל׳
אלפין וחיצי גיריין כד
ותשע מאה רתיכן דפר׳
דפרזלין דהוו עמיה כל
אילין אלפיין וכל אילין מ׳
ומשריתיו ולא יכלו לאגחא
קרבא בישראל׳ לבי אמר דבו׳
לחקקי ישראל׳ לאוהב את
חכמי ישראל שהתנדבו ש׳
בעם לאמר ברכו ייי ושובו
אליו׳ תרגם יונתן אמרת
דבורה בנבואה אנא שליחא
לשבחא לספרי דישראל
דכד הוות עקתא ההיא
לא פסקו מלמדרש באוריתא
וכדיאי להון דיתבין כען
בכנשתא ברישא גלי ומלפין ית
עמא פתגמי אורייתא
ומברכין ומודן קדם ייי ש׳
רכבי אתנות צחורות׳ הח׳
הסוחרים והשרים שרכבו
מעתה על אתונות לבנות
החשובות ואלו׳ יורדי
ודרגת׳ יושב׳ ואותם שיוש׳
שיושבים על מדין לשון ש׳
דינם שהיו יראים לעשות
משפט בפרהסייא וכן תה׳

תרגם יונתן דהוו מסתתר׳
ומסתתרין לאיתב על דינא׳
ואותן שהולכין רגל על דרך
שיחו וספרו את התשועה
הזאת׳ יושר מקול המחצ׳
המחצצים׳ הם ליסטים ומ׳
ומוכסים היושבים גדודים
ומערבות לארוב במשאבי
המים שם יתנו עתה מכני
הישועות והולכי על דרך
את צדקות יי׳ ומה הן ה̈
הצדקות׳ צדקות פרזונו
בישרא׳ שהשקיט ישרא׳
לשכון פרזון ולעיות ומפ̈
ומפוזרים בחידי שלא
ביוסיפת עם אז ירדו למ̈
לשערים׳ חזרו לערי מוש׳
מושבותם שברחו מהם
לאיוסף אל ערי המובצר׳
מהאויבים׳ פתר ונחם לש׳
ערכי מלחמה וסודרי קרב׳
וחזרו עם יולך יזין לאומה
ויינו חיצן מלו׳ לשון גדו׳
גדודים׳ עורי עורי׳ כפשו׳
כפשוטו׳ לשון שבח׳ הש̈
התגברי בשירותך׳ ורבותי׳
אמרו מפני שנתהללה דב׳
עד שקראתי נסתלקה הימ׳
הימנה רוח הקודש׳ אז
ירד שריד לאדירי עם׳ ה׳
ירד לשון רדייה׳ מה לרד
גוים לפניו׳ שרידי ישר׳
רד באדירי שונאיהם׳ ה̈
יי ירד לי בגבורים׳ ירדה
לי את גבורי האומות׳
אתי אפרים׳ מן אפרים
יצאו שורש יהושע בן נון
לרדות בעמלק כדכתיב ו
ויחלש יהושע את עמלק
ואת עמו לפי חרב׳ ומחו
ומחובר מקרין זה לעליון
לפרש יי ירד לי בגבורים׳
את יהושע הקים לרד בע̈
בעמלק׳ אחריך קם משבט

בנימין שאול שיגבירנו׳ ויעל׳
ויעמוס אותם בנחלים עמל׳
עממות׳ ויש לפתור בעממיך
בחיל של ויירדם יולו רגלי׳
שבו שאול עליהם׳ מני מ̈
מכיר ירדו מחוקקים׳ שרים
גדולים׳ יושר כבשו אות̈
האמורי׳ יושר כבשן׳ ששים
עירם חבל ארגוב שכבש
יאיר׳ ושרי ביששכר׳ שה̈
שרים שביששכר הם ראש̈
ראשי סנהדריות העוסקים
בתורה׳ יודעי בינה לעתים׳
הם היו עם דבורה להור̈
לישרא׳ חק ומשפט׳ ביש̈
ביששכר׳ אוד זו טפילה
היו מוינה ומשומשת כמו
והוי היו כיור מהורה
שרי וקרעלו חלוני׳ ויש̈
ויששכר כן ברק׳ ושאר
העם של יששכר כן גם הם
עם ברק לכל אשר יעצה׳
בעמק שולח ברגליו׳ שלחם
בכל שליחותו לאוסף את
העם ולכל צרכי המלחמה׳
בפלגות ראובן׳ לכל בחילוק
לבו של ראובן רבים חקקי׳
לב׳ מכלי לבו׳ עד מאוית׳
ומה היו עצותו ישב לו
בין משפתים׳ מלחמה לשמו׳
לשמוע מי נוצח ויהיה
עמו׳ שריקות עדרים׳ קול
עדרי מלחמה׳ ואי קול
ענות גבורה ואי קול ענות
חלושה׳ בעבר הירדן שכן
ולא בא אל המלחמה׳ ודן
דן הכנים ממנו אל הספינ̈
לעבור ולברוח ועל ספינו̈
לשמור פרעות׳ אורעו׳ זה̈
זבולון עם חרף נפשו למ׳
למות׳ בזה את נפשו ומה̈
והפקירן למות במלחמה
ובן נפתלי על מרומי שדה׳
על הר תבור כולם עם ברק

בתענך על מי מגדו׳ ת̈ הוו
שרן ומתן על מי מגדו׳ בצ̈
בצע כסף לא לקחו׳ חנם כמו
לעזרת סיסרא׳ לא לקחו מ̈
ממונו שום שכר׳ מן שמים
נלחמו׳ מאת הקב״ה שלחו
בהם צבאו שאותם רצים ש̈
שום שכר ממונו׳ ממסילות׳
ראש הכוכב לשמים וסופו
לארץ׳ ומכון מאתו עובין ש̈
של רקיע בא מור שכן שני
שמים לארץ שהכוכב ה̈
הקוע בארץ כמין נגר בדלת
ודת ארכו כעובין של
רקיע׳ ואין המקרא שואל
ממסילותם נלחמו את הו
שמעין שעוביו של רקיע
כגובה שמים על הארץ׳ ג̈
גרפם׳ טאיטאום מן העולם׳
כמגריפה זו שגורפת את
האופר מן הכירה׳ נחל קד̈
קדומים׳ שנעשה ערבים
על זה מאזות׳ מעריב׳ כד̈
כדאית בפסחים׳ ויונתן ת̈
תרגם נחלא דקישון תבריון
נחלא דאיתעבידו ביה
נסין וגבורן לישרא׳ ומלק̈
מלקדמין הוא נחלא דקישון
תמן רוששת נפשי קטילי
גבריהון בתקוף׳ תדרכי נפ̈
נפשי ברגלים את עוז גבורי
כנען׳ הלום עקבי סוס׳ נשמ̈
נשתלפו טלפי סוסיהם
שהיה חום הכוכב מרתיח
את הטיט והעפרין נשמ̈
נשמטות כמו שמולגין את
הרגלים ברותחין והטלפים
נשמטים׳ ומתוך שנשתלפו
נהלמו הרגלים׳ בדהרות ד̈
דהרות אביריו׳ שהיו מד̈
מדהירים את סוסיהם במל̈
במלחמה׳ לשו׳ סוס דוהר׳
הוא לש׳ מרקדת את הסוס׳
אורו מרוז׳ אומרי לה כוכבא

180

הוה׳ ואמרי לה גבריא חשב״
חשיבא הוה ולא בא אלא
אלמלאה והיה סמוך לרד׳
אמר אליך׳ אמר מר כשה״
בשליחותו של מקום וכן ה״
תרגם יונתן אמר מר נביאת
ד״י׳ יושבת היושבים
בארבע אמות שלו׳ בארבע
מאה שפורי שהתנה מר
לאמר׳ לעזרת י״י בגבורים׳
כביכול העוזר את ישראל
כעוזר את השכינה׳ ונשי׳
באהל תבורך׳ יעל אשה הן
ילדו וגדלו׳ ואם לא יעל
הרי הרשע בא ומאבדן׳
כך היא במדרשות רבתי׳
חלב נתנה לדעת אם לבו
עליו שיכן מן טעם מים
לטעם חלב׳ וכן תרגם יונתן׳
מיין שאלתה סיסרא
רשיעא חלבא אשקיתיה
למידע אם אית רעותיה
עלוהי וג׳. בספל אדירים׳
בספל ששותין בו מים ע״ש
שהמים נקראין אדירים
שנ׳ מים אדירים׳ להלאות
עליה׳ סיסרא שהיה דרך
עמל ויגע. הרי לך תרגומו ה״
של יונתן׳ טובא לי על איתת
חבר שלמיה דקיימת מה
דכתיב בספרא דאורייתא׳
דחושה לא יהי תיקון דין ה״
דגבר על איתתא ולא יתקן
גבר בתיקוני איתתא אלהן
ידה לסיכתא אושיטת
וימינה לארזפתא דנפחין
לאיתבר רשיען ואנסין
ומחתיה לסיסרא תברת
רישיה פעת ומחיה אעבר׳
אעברת בצדעיה׳ בין רגליה׳
אמרו רבותינו שבעה וע״
ויעלות סטבן מיקריא וו ה׳
כרע נפל שכב׳ כנגד שבעה
בעילות שבעל לה אותו

רשע סיסרא ליעל והיא
לא נאחתה לו שהרי לשם
שמים נתכוונה כדי שיהא
עיף ויגע וישן כדי להורגו׳
ותיבב׳ לשון דבור׳ כמו נב
שפתים׳ ורבותינו פירשוהו
לשון גניחה כתרועה דאמ״
דמתרגמינן יבבא ואמי אמ׳
לשון יבבא׳ ואמר אמי ס״
לשון ראיה כמו בבבת עינו
וכן חיברו מנחם׳ ואשנב
חלון׳ ותרגומו של יונתן ה״
מן חרכא אסתכיאת וא״
ומדיקא אימיה דסיסרא
רשיעא וחכימי אתייתא
אמרה מדין אמחרא רתיכ״
רתיכוהי דסיסרא כדי וכ״
ולאחריתי מדין אתעכבו
רהיטיא דהוו מייתן לה ה״
איגרת נצחנן׳ ומדוע כת״
בושש רכבו לבא אמרו ה״
רבותינו לאמר היה סיסרא
לשלוח לה בשורה קודם
חצי היום כשנוצח׳ ועתה
כשלא בא לה מבשרים
בשורה אמרה ומדוע כת״
בשש׳ ומדוע באו שש ה״
שעות ולא נודע לי דבר׳
חכמות שרותיה׳ החכמות
שבשרותיה׳ לכך נקוד
חטף פתח חכמות שהוא
שם דבר נקוד׳ חטף קמץ
כמו ראמות לאויל חכמות׳
וכן חכמות נשים בנתה
ביתה׳ וזה נקוד חכמות
הענגה דגשות הטן ומש
ומשמשות בלשון אותה׳
כמו אורבכת תבואנה׳
ואף היא תשיב אמריה׳
תנחומיה לעצמה׳ לאמר׳
אני מתמיהת על עכוב ה״
כי הלא ימצאו יחלקו
שלל׳ והוא מעכבן׳ ומד״
ומדרש אגדה אמרה אמו

של אותו רשע סיסרא
אשה זה אינכי תמיהה על
עכוב שלוחי׳ כי הלא ימ״
ימצאו יחלקו שלל׳ הרי
בא על אומה אחת שיש
לה שלל כל העולם הרי ה״
אבותם הראשון אברהם
היה לו עושר גדול מאוד
שנ׳ ואברם כבד מאוד במ״
במקנה בזהב ובכסף׳ וכל
אותו ממון הנחיל ליצחק
בנו ונתן לו המקום עושר
על עושרו שנ׳ וילך הלוך
וגדל עד כי גדל מאד׳ וכל
אותו ממון הנחיל ליעקב
בנו׳ ויעקב הנחילו לבניו
וכן יוסף בנו עבר כל כסף
שבעולם ונתן לאחיו ואח׳
הם נטלו את המצרים ואח׳
עליהם לקחו זהב וכסף ה״
ומרגליות לרוב עד שאיפסו
מ׳׳ ועוד לקחו עושר סיחון
ועוג׳ וכיון שבאו לארץ
כינסו נכסים רבים לרוב׳ ה״
הרי שיש להם רוב ממון ה״
של כל העולם כולו׳ ועתה
בני בא עליהם ונצחן ואת״
ומצא כל העושר ההוא
טורד הוא וחיילותיו כ״
בביזה ואינו יכול להשיב
דבר נצחונו׳ רחם רחמתי׳
לראש גבר׳ ועוד הרי לי
נחמה אחרת על עכוב ה״
בני זה היא הנחמה רחם
רחמתים לראש גבר׳ לכל
אחד ואחד יש לו בחלקו
שתים ושלש נשים ואת״
ואת כנים אותם נשים יפות
שבישראל׳ וזהו עכוב בני׳
כן יאבדו כל אויביך י״י ה״
דבורה אומרת כן תנחומי׳
של הבל לה׳ כן יאבדו כל
אויביך י״י כאשר אבד
הוא׳ ואהביו כצאת השמ״

השמש כגבורתו׳ לעתיד
לבוא׳ שבעתים כאור שבעת
שבעת הימים׳ שהם כל
אחד ואחד שלש מאות
וארבעים ושלש מספר
ארבעים ותשע שביעיות׳
ותשקט הארץ ארבעים
שנה׳ תרג׳ ונחת ושדוכת
ארעא דישר׳ ולאו עבר
קרביו ארבעין שנין׳ ותשקט
הארץ וג׳ אלו דברי ס׳
דבורה אלו דברי כותב
הספר׳׳

סליק הפטרה

ויעשו בני ישראל הרע׳
עד כאן גאמר ויוסיפו׳ ש׳
שהיה נעבד חטא על
חטא׳ ואמ׳ כשיהא מוחל
להם כל אשר עשו׳ ועכש׳
ועכשיו מוחה אין להטוא׳
המנהרות׳ מטאורייתא׳
ובלשון לעז דרויש׳ ועל
שם שעושין בהם מאור
קטן במקום שאין מכר
קורין ומנהרות׳ ומערות׳
קרוטיש׳ ומצדות פלשואיש׳
שעושין בהרים על ידי
הפלת האילנות סביב סביב
הם ומקניהם לרשת ארץ
התבואה׳ ואיש נביא׳ ודר׳
היה פנחס׳ בסדר עולם׳ ס׳
אבי העזרי׳ מבני אביעזר
בן גלעד בן מנשה׳ וגדעון ס׳
בנו׳ אביו היה חוטא והוא
מוכרו אשה׳ אביו זקן אותה
ואם יבואו אומות לא תוכל
לנוס לך אותה ואני אחבוט
בגת בקורות בית הבד׳ ייי׳
עמך גבור החיל׳ שנתן לך
כח כזה׳ ויש ייי׳ אתנו׳ ואם
יש ייי׳ אתנו למה מצאתנו

אשר ספרו לנו׳ פסח היה
אמ׳ לו אותו הקרא אבא ס׳
את ההלל ושמעתיו שהיה
אומ׳ ביציאת ישר׳ ממצרים
ועתה נטשנו׳ אם צדיקים
היו אבותינו יעשה לנו בז׳
בזכותם׳ ואם רשעים היו
ונעשה להם נס בחנם׳ כן ס׳
יעשה לנו נס חנם׳ ויהיה נפל׳
נפלאותיו׳ ויפן אליו׳ הקב״ה
במעשיו׳ לך בכחך זה׳ בכח
הזכות הזה שלמדת סנג׳
סניגוריא על בני׳ כך דרש
ר׳ תנחומא׳ הנה אלפי׳ הד׳
הדלה׳ שאני גרוע בו תחת
השר הדלה הוא הדלה׳ ס׳
הדל בכל אלפי מנשה׳ ש׳
שאותה׳ כמו שאותה׳ קוחה
ויעת׳ לאורינו שפסח היה
יום הנפת העומר׳ לכך נאמ׳
והנה צליל לחם שעורים
ויהפך׳ האהל׳ הרוטב׳ ס׳
אהה׳ לשון דאגה׳ ואד׳
תהיה עלי׳ כי על כן ראיתי
מלאך ייי׳ אני דואג׳ ושמע
אתה׳ ויקרא גדעון למזבח
ייי׳ שלום׳ ייי׳ הוא שלומי
שלומינו׳ פר השור׳ פר
הבחור׳ שהשור בן אחד ס׳
קרוי שור׳ ופר השני שבע
שנים׳ ותורא תניינא דא׳
דאיתפטים שבע שנין׳ ש׳
שבעה דברים אמרו אותה
הלילה׳ ומזקיה ועד יאשי׳
יאשיה ולילה ובמה וכל׳ ס׳
כדיות כתורה׳ ראש הס׳
הראשון ראש הסלע׳ האותה
הריבון לכל׳ בשבלי הבעל
תושיעון אותו׳ תנקמו נק׳
נקמתו׳ וכן והושיעה לי ידך
דוד בנבל׳ וכן והושיע ידי
לי׳ אשר ירבלו׳ בשבילו׳
עד הבקר האיתנו׳ אם אל׳
אלהים הוא׳ ירב הוא לו׳

לעצמו את ריבו ואת נקמתו׳
ירבבעל׳ כגדעון׳ ואמ׳ ריב
נופל לשון עם וזו את זו בן
ויריבון׳ אמ׳ לו ירבע נופל
על הלשון׳ וכל לו הכתובים
כיון בשבילם׳ ויזעק אבי׳
אביעזר׳ כל המשפחה ויהי
כן שהיה טל על הגזה אתה
ובשאר המקומות חרב ש׳
שהוא אומר אליו הספל
ואם אמ׳ על כל הארץ לא
נתקיים שהבריות אומרת
לטל שאינו מעלה׳ ויזר
לשון ומכבש׳ וכן לא זורו
ולא חובשו׳ לא נכבשו לא ס׳
להוציא הלחה׳ ומבערת
המורה בעמק׳ דאיס תבא
לאורישריו׳ המורה׳ לשון ס׳
הוריה וראיה׳ כמו ומורה
בעינעמולו׳ שואגים ואי׳
עמים ורואים בעמק
יתפר ומתיר בלען׳ ויצ׳
וישכם בבקר׳ לשון ארמאי
עפרים׳ כל אשר ילוק בלשו
בלשונו׳ וכל אשר יכרע
על ברכיו לשתות׳ התינוג׳ ס׳
לפי הוק אם יעמדו כי הם
לא ילמדו עוד׳ שכך הם לא
אוהבים לכרוע לפני ע״ז ס׳
המלקקים בידם׳ אין זו דרך
בריעה כלוקקן כלשונו׳ ויש
נופלים בעמק׳ שוכבים בנ׳
בעמק׳ צליל׳ צלול כתיב׳ ס׳
שהיה הדור צלול אין הית׳
הצדיקים׳ צליל לחם שעו׳
שעורים׳ חררה דלחם ש׳
שעורים׳ חררה שאופין על
הגחלים׳ ויבוא ויפל האהל׳
ויהפכו האהל׳ ולמעלה
למעלה׳ נפל ראש האהל
לחם שעורים׳ הוא זכות
העומר שקרב בפסח׳ ואת
שברו ואומרו׳ כאומר ואת
פתרונו׳ את מספר החלום׳

סיפור החלום׳ את שוע״
חלומו ואת פיתריה׳ שומ׳
שופרות ולפידים׳ להזכיר
זכות יתן תורה׳ אני הראו
את אשר אני עשה׳ ראו
ועשו כן׳ אנכי וכל אשר
אתי אחד אן הראשים׳ וה״
ויהיו איש עוד היו׳ ליי״
ולגדעון׳ חרבו אן קדם יי״
ונתנו על ידי גדעון׳ כן
תרגמו יונתן׳ הקם הקיץ
כבר בני החיל את השומרים׳
שהיה ומשמרתם באשמו״
באשמורת התיכונה׳ שכן
דרך בני גייסות להעמיד
שומרים׳ אלו ישמרו ש״
שליש הלילה הראשון וה״
אלו שליש השיני ואלו
שליש השלישי׳ ונפוץ ה״
הכדים׳ ולשבר הכדים אשר
בידם׳ ויריעו תרועת מסע
ונסה׳ ולכדו את המים׳ ה״
המפסיקות בין ארם לארץ
כנען׳ ואת הירדן שגם
הוא מפסיק׳ הביאו אל
גדעון מעבר לירדן בבקר
כשעבר את הירדן׳ לרדוף
אחרי זבח וצלמנע׳ מה
עשיתי עתה ככם׳ מה ר״
חשוב׳ וזה עשיתי בתחי׳
בתחילתי מה שעשיתם
אתם בסוף׳ הלא טוב
עוללות שבאו לידכם בסוף
מתחילת הבציר שבעזר
אני ומשפחתי שהרי ב״
בידכם נתן יי׳ את המלכי׳
ומה יכולתי לעשות שיהיו
חשוב ממעשה שלכם׳
עבר הוא ושלש מאות
איש׳ עוברים את הירדן
אחרי זבח וצלמנע שלא
עברו תחילה את הירדן
והיו מעבר לירדן את ארץ
ראובן וגד ומנשה׳ לאנשי

סוכות׳ ישראלים היו׳ הבא
זבח וצלמנע בידך׳ שהיה
מתפאר שהצלתנו מיד
מדין׳ והברקנים׳ קוצים ש״
בלעז׳ בקרקר׳ שם מקום ה״
דרך השכוני באהלים׳ דרך
ארץ קדר וערב היושבים
ושוכנים במדבר באהלים ה״
שרועים מקנה תמיד ואין
דרים בבתים ואקרם לנכרן
ונבחה׳ שהם ערי ישראל
ולמעלה החרס עד שלא
שקעה השמש בעוד החמ״
החמה נראית גבוהה׳ ויכ״
ויודע בהם׳ ותכר כהון׳ אחר
כתאר בני המלך׳ יונתן ה״
תרגם אחד היה כהם שת״
שתארו כתאר בני המלך׳
ויש לפתור מלך מאהם׳
תאר אחד להם׳ כי כתאר
בני מלכים היו׳ ולא שלח
חרבו להורגם׳ הסהרונים׳
לנשי של זהב׳ הסהרונים
והנטיפות׳ תרגם יונתן ע״
ענקייא וכליליא׳ ויעש ה״
אותו לאפוד׳ להיות לזכרון
על התשועה הגדולה׳ לר״
לראות כמה היה חילם כבר
שנטלו חשוכיהם הירד״
כל הזהב הזה׳ ויזנו כל ישר׳
אחריו׳ לאחר מיתת גדעון
בעל ברית׳ ולא עשו חסד
שהרגו את בניו כמו שכת׳
בעניין׳ ופוחזים׳ בהולים
במעשיהם לעשות כלא
המונה׳ עם אלון מצב׳ תר״
יונתן מישר קרויתאי׳ וא״
מישור שהיו בו מצבות׳
הלוך הלכו העצים׳ משל
היה׳ לדית׳ עתניאל בן קנז׳
הבאו משבט יהודה שנקר׳
זית שנ׳ זית רענן יפה פרי
תאר׳ דשני לשון שמן ה״
התירוש׳ דבורה׳ את מתקי׳

דבש דבורים׳ לגבן׳ גדעון
שהיה מאסף של כנו בן פורת׳
כגפן דמעיב׳ המשמח
אלהים׳ שאין אומרים שיר
הלוים אלא בקרבן של
נסכים׳ אל האטד׳ אטגלנ׳
אטגלנטיר׳ אם באמת
שאני הגון למלכות׳ ואשר׳
על כרחם נהג רבנות וגאוה׳
רוח רעה׳ שנאה׳ טלנט ב״
בלעז׳ געל בן עבד׳ גוי היה׳
ויעשו הילולים׳ ועברו חי״
חינגן׳ מי שכם׳ מי אבימ׳
אבימלך להיות שר על
שכם׳ מי שכם להיותם
עבדים לאבימלך׳ הלא בן
ירובעל היה אבימלך והוא
אן עפרת׳ אני העירי׳ וזבל
פקידו׳ וזה פקיד העיר
ששמו זבל פקידו של
אבימלך׳ אמרו אין לו מש׳
משפט מלוכה בעיר׳ ואנ׳
פקידו׳ ואינו כלום׳ עבדו את
אנשי חמור׳ אם באתם
לקנות לכם עבדים בואו וה״
בעבדו את אנשי חמור ה״
שהיה נשיא הארץ ואדו״
קדם׳ ואודיע נעברנו לאב״
לאבימלך׳ ויאמר לאבימלך׳
ויאמר געל בפני זבל להו״
להודיע לאבימלך רבה צב״
צביך ועלו ממקום שאתה
שם ומראה זה גדולתך׳
בתרמה׳ כמו במרמה׳ בתר״
בתרמית: בלט ממתר׳ ארבעה
ראשים׳ ארבעה כתות׳ ה״
מעם טבור הארץ׳ תרג׳ יונת׳
מעם תוקפיו דארעא׳ מהר׳
גבוה שבכולן׳ אלון מעוננ׳
מישר מעוננים׳ ויבא אל
עם השדה׳ אנשי שכם׳
ויגידו המגידים לאבימלך
שיצאו בני העיר השדה
לעשות חפציהם׳ פתח ש״

שער ההיא שאין יכלו להכ׳
להיכנס ׳עריה ׳יער שכמו:
יאלנות ופסגים סביב סביב׳
וקורין פלישייר׳ בלעז׳ מריה׳
ואותו עריה היתה על בעל
ברית של עז׳ שלהם׳ ועליון
יער היה שם ׳ויש פותרין
ואדי עריה ואדוי שעושין
בקרקע׳ שוכת עצים׳ ענת׳
עצים׳ פלח רכב׳ חתיכה
אבן של ריחים העליונה
הקרויה רכב׳ והרין והרינן
טן יאוהו על׳ כמו על׳ בן חוו׳
כן שוו׳ עירים׳ עילים׳ ב׳
סוסים בחורים׳ ושלשים
עירים להם׳ ושלשים עירים
בלא חווה היה להם׳ לכך
נקריו׳ עירים׳ לשו׳ עיירות׳
את הבעלים׳ שבע עז׳ נוע
כיון ואדיותי ביוגדה יואן
שבע עבודות זרות כנגד
שבע ימי השבוע שהיו ב׳
עובדים בכל יום עבודה זרה
אחת וכשכלו ימי השבו׳
היו מתחילין לראש׳ ויש
אומ׳ בכל יום היו עובדים ב׳
את כולם׳ ויעזבו את ייי ב׳
ולא עבדוהו׳ אפילו בשו׳
בשותפות עם אחת מהם׳
ומדרש אגדה אחרת דור׳
דורשת ויעזבו את ייי ולא
עבדוהו׳ אפילו קרית שמע
שכתוב בו ולעבדו בכל
לבבכם לא היו אומרים׳ ב׳
בשנה ההיא׳ בשנת יאיר׳
אשר בעבר הירדן׳ ארץ ב׳
ראובן וגד ומנשה שהיו ב׳
שכנים׳ אלא יאירים׳ שב׳
שבעה תשועות יש כיון ב׳
כנגד שבעה עבודות זרות
המנויין למעלה שהיו עוב׳
עובדין׳ ומאסן׳ שם אותה׳
ותקצר נפשו בעמל ישראל׳
כביכול לא היה לו נחת

ויקום בקרבו ליכנס ולסבול
שם צרה שהיה לו בעמל
ישר׳ ויצעקו נזעקו על
ידי כרוז״

הפטרתא דחקת התורה

ויפתח

הגלעדי היה גבור ב׳
חיל וג׳ תרגם יונתן ויפתח
גלעדיה הוה גיבר חילא
והוא בר איתתא פונדקית׳
דין מזופין הות משראל
ולקדמין דלא אסתחרא
אחסנתיו אשבטא
לשבטיו וכבן ל׳ ב׳
לא הוה יכיל גבר לאיסב
איתתא דלא הות משבטיה
וכד הות איתתא דרחימת
גבריא דלא משבטה נפקין
ומבית נשה בלא אחסנתיו
והוו אינשי קרן יתה פונד׳ב׳
פונדקיתא דרחימת גבריא
דלא משבטה וכן הות ליה
לאימיה דיפתח ואולד גלעד
ית יפתח׳ אנשים ריקים ת׳
תרגם יונתן גברין סריקין ב׳
וילחמו בני עמון׳ היא האמ׳
האמורה את כל דבריו׳ התנ׳
התנאים שביניהם׳ לפני ייי ב׳
במצפה׳ מקום שנאספו ב׳
כלם׳ שהשכינה שרויה על

רוב צבור׳ עד ים סוף׳ ברוח
בדרומה של ארץ אדום ו׳
וארץ אדום בדרומה של
ארץ כנען׳ ועברה במערב׳
מדרום לצפון ליכנס לארץ
כנען׳ וגם אל מלך מואב ש׳
שהיתה ארצו בסוף׳ ארץ
אדום׳ במזרחה של אדום
ובמזרחה של ארץ ישראל
ולא אבה׳ וישב בקדש ואותה
בתורה׳ כאשר עשו לי בנ׳
עשו היושבים בשעיר והמ׳
והמואבים היושבים בער׳
כשם שאדום לא נתנם ב׳
לעבור כך מואב לא נתנם
לעבור׳ וילך במדבר׳ אצל הל׳
המזרח למערב׳ במער׳
דרומי של אדום ומואב׳ ו׳
ויסב את ארץ אדום׳ כל
דרומה ואת ארץ מואב כל
דרומה׳ וכשהגיע לארקצע
דרומי מזרחה פנה אל
הצפון לסבוב את מזרח הא׳
המזרחי׳ ויבא ממערב אל
ארץ מואב׳ ויחנו בעבר
ארנן לסוף מזרחה של
ארץ אדום ושם התחילה
ארץ סיחון ועוג וכבשו ארץ
הירדן במזרח ארץ כנען׳ ב׳
ועברו הירדן ונכנסו לה ל׳
לארץ כנען דרך המזרח׳ ב׳
וירשו מארנן עד היבק ש׳
שאותה ארץ שהיא שלך
הם מסיחון לקחוה׳ על ידי׳
אל ארצן׳ שהיו ממואבי׳
וירשו שלא היה להם לע׳
לעורר עליהם שהרי מסיחון
כבשום שלקחה ממלך מ׳
מואב שלש מאות שנה׳ ב׳
משכבשו את הארץ בימי
יהושע עד יפתח׳ ומכן יש
ללמוד שנות השופטים ב׳
העוברים עד הנה׳ יום שמ׳
השי׳ עמד של ט׳ מואה נ׳

שנים בתוך השופט אז ש״
אלא שנינו בסדר עולם יה״
יהושע פירנס את ישראל
עשרים ושמונה שנה ואחר
ואחריו ואחרי לאחד עתניאל
פירנס את ישר׳ ארבעים
שנה ושני שיעבוד של
כושן רשעתים בכלל אחריו
פירנס אהוד שמונים שנה
ושמונה עשרה שני שיע״
שיעבוד של עגלון בתוכם
הרי קו״ח שנים דבורה
פירנסה ארבעים שנה ושני
שיעבוד יבין בתוכם הרי
קפ״ח שנים אחריו שבע ש״
שנים של שיעבוד מדין
וארבעים של גדעון ושלש
שנים של אבימלך הרי רל״ח
שנים אחריו פרנס תולע
עשרים ושלש שנה ואח״
ואחריו פרנס יאיר שתים
ועשרים שנה אלא שע״
שעלתה שנה אחת לשנ״
לשניהם ושמונה עשרה
של בני עמון עד שלא ע״
עמד יפתח הרי שלש מא״
ומאות עבר בני עמון אל
בני עמון אלא כדאים תרג״
יונתן ואישר כדאין

סליק הפטרה

הכריעתני קפחת את
רגלי וירדתי על ההרים לש
אלה הוא ודרשתו על גג׳
גגותיה ואחרבותיה כולן אלו
אדר בכבי והתענם בכבי
עד שגופו ונשתבר ודורש
אגדה דרשו ר׳ תנחומא על
ההרים לפני סנהדרין שאין
אותיו פתח לנדיר ותהי
חק׳ גדר שלא יעשה אדם
עדכן שיאלו הלך יזעל

פנחס אז פנחס בן אלעזר
היה והתיר לו נדרו אלא ע״
בגדולתן ואבד בין שניהם את׳
הריבה ונפרעו משניהם ·פ״
פנחס נסתלקה ממנו ש״
שכינה שנ׳ בדברי הימים
לפנים יי׳ עמו ·לאחר ש״
שכבר אינו עמו ·ויפתח
הוכה בשחין ונישול איבריו
איברים שנ׳ ויקבר בערי
גלעד ·ותנן ליקוט ·ויעבר
צפונה ·ויעבר את הירדן ·ש״
והלכו לצפון עבר הירדן
לגלעד ·ויש עוד לפתור
ותהי חק בישר׳ ·ואחובר
לאחריו של אחריו ואיים
ואיווה תלכנה ·כדבר הזה
קבעו עליהם ·כי אמרו פ״
פליטי אפרים אתם גלעד
פחותים שבאפרים היו ש״
ובזים את הגלעד ואומ״
ואומרים זה אתם גלעד
חשובים בתוך אפרים וב״
ובתוך מנשה ·כך תרגם
יונתן ·וילכד את המעברות
היו שאומרים במקום הזה
המעברות ·אומר
נא שבולת: ש״
שבולת הנהר ·מעבר ·ש״
ולא יכין לדבר כן ·שהיו ש״
מגמגמין בלשונם ·אבצן
זה בועז ·ולמה נקרא ע״ש
שמו אבצן שהיה אב של
ק׳ נפשות: שהיו לו ש״
שבעים בנים ושבעים ש״
כלותיו שהם עלין לחופה
ש׳ וכולם מתו בחייו ולפי
שאין אדם נותנו ולקרוא
לכלתו כמו היו חשובות
כאילו אב אותם בעיניו
ולכך נתן המקרא רמז אב
לכלותיו והושבן עם בניו
כדי להלאות וראיה ש״ ש״
ולכך נקרא שם אבצן ··

הפטרת נשא

ויהי

איש אחד מצרעה
ממשפחת הדני ·ושבט
דן ושמו מנוח ·נוח לשוני
ונוח לבריות אע״פ שלא
ידע למלאך היה צדיק ולכך
זכה שיצא ממנו שמשון
יין ושכר ·חומר חדש וע״
ועתיק ·ומורה הנער ·על
שם שמורה ומשליך את
השער ·ואל תאכלי כל טמא
דברים האסורים לנזיר
מה שכתוב בפרשת נזיר
מחרצנים ועד זג ·למען
הילד ·העתיד להיולד
אחרי אישה ·אחרי עצ״
עצתה ·מה יהיה משפט
הנער ומעשהו ·מה דין
לו עבד לעלייתו ומה נע״
נעבד לה ·נערה בא ·מ״
מאוסה ·אותך אל הבית ·כי
יבא דבריך ·אם יבא לנו
שליחות דבר ואותך ·ואש״
ואשמע ונכיר את שיחך
וכבודך ונעשה מה ש״
שתשלח לנו ·והוא פלאי
ומכוסה ·הגדיר הוא ואש״
ומשתנה ·איני יודע להודי׳
נשתנה היום ·וכעת הוא את
לא השמיענו כזאת ·לא
היה משמיענו בשורה זו
אם רוצין אנו להודות ·לפ״
לפעמו לבא בקרבו לפעמים ·

סליק הפטרה

כי הלוה עליה להתגרות
בם· וידבר לאשה על היות
האשה דבר לקרובה· כן
תרגם יונתן· עדת דבורים·
קינה דדבורתו כמסרת
דבורים· וירדהו· הוא לשון
הטלה דבוק על דבר הערבק
וכן לעניין פתחון הערבקת
בתור· נקריות הבריחו ר״ש
רדייה· הרודה פתיין התור·
הרודה כוורתו· על שם ש״ה
שהדבש עשוי על ידי חלות
שעוה ודבוקות כרופני
הכלי בכל עדריו ויורדן יול
רופן· כוורת· שעל הכלי·
וכן תרגם יונתן וירדהו· ונ״ה
ונפחיה· ויורד יונכיהו יול
האשה· על יואכלו ודרעים·
חברים לשושבינות· ויהי
ביום השביעי· ליום השבת·
ולא שביעי למשתה· והוא
רביעי לימי המשתה· הלי״ש
הלירשנו קריאתם לנו· הלה״
הלוים כנותלו וויתנן יתנא·
הכין· שבעת הימים הנותר
וישבעת הימים· שביעי ויו׳
ויילך· בטרם יבוא החרסה·
לפני שקיעת החמה· שעד
שעריין היה להם שהור״ב
עד הערב· חרשתם בעגלתי·
ויאלו לא נרקתו בויתרתי·
רוח ייי· רוח גבורה ין
קדם ייי· חליצתם· ולבושי
שחלץ מעליהם· לודעהו·
לאחד מששבינו נקטה·
נקיתי הפעם· כרין יועשה
להם הרעה· ויפן את
הונבות· זנב אל זנב· ויפן
ומשוע הוין עמו פנה וי״ה
ויפן ומשוע הפנה את אח״
אחרים· וכן כל שיווש כל

תכה שפעל שלח ה׳· וירב
את העם· וירב בבת יהודה
ויגל יהודה ומעל אדומתו ה׳
גלה· ויגל מלך ישר יושור
את ישרא׳ אשורה הגל״ה·
חתן התימני· חתן המלכ״ה
הפלשתי· אשר כתעינ״ד
יום העשון כדיות· שיא·
אותם רגלים בכך לתת יו״ם
אשתו של זה לזה· שוק
על ירך· פרשיון עם רגליי
רוכב סוס אינו נשען על
ירכו כי אם על שוקו רגלו
אחר טען כבריל הלוי ה׳
במרכב כסעיף· בנקרת
סלע עיטם· וחברו סעיפי
הסלעים· ויסעה פורד״
וינטשו ויתפזרו בלחי· ה׳
שם מקום· לאה עליהם
לנו· והלין עברים יונתן·ו
לכם· לאסור את שמשון
שתאסרוהו ותסגירוהו לנו·
לא כי אסר נאסרך· לא נ״ה
נהרוג אותך· רוח· רוח גב״
גבורה מן קדם ייי· אסוריו
קשריו· טרייה· לחה· וריו״ה
וראיתי בספר רפאות ר״ב
שקורין ללחה היוצאי מן ה׳
המכה טרי· חמור חמורתים·
בלחי החמור לעבור עברים
רבים· בלועז דחמרין דל״
דאייתנון דגברי· את המ״
המכתש· גוזיין שהשן ה׳
בה· כמכתש הזיו עשויה·
עין הקוריו· ומעין שבא·
על ידי הקוריו אל ייי לעז
לעולמים לאחר· לאנשי· ה׳
עה לאחר· ויתחרשו נ״ה
נהגו עמים כשתיקה· וי״ה
ויסיעם· ויעקרם· יתרים·
חבלים דקים· ולא עדע ה׳
כחו· לא הועד להתחזק
בנתקו אותם· עבותים· ח״ה
חבלים גסים· מחלפות· ק״ה

קווצות· פלוניש· עם המסכת·
עם שהגרדי מסיך בו אורג
החוט השתי· ותקע ביתד ה׳
ואשוכלין· ולשון מסכת אי״ה
אורטויירין· ותלולעהו· דו״ה
דוחקהו· ויוין לו דוזיון וי״ה
והרין דלילה כי הגיד לה· כו״ה
כמרין דבר· אותה· ודרבינו
ר׳ יוסף· קרין פירש והרין ה׳
דלילה כי הגיד לה· כיוה ידיעה
ידעה· לפי שראו לה שמשון
נזיר אלהים אנכי· ידעה של״
היה מזכיר שם שוים ל״ה
לבטלה אמרה אי אפשר ש״ה
שעד כאן זה מזכיר שם שוים
לבטלה והיום שידעתי לא
הזכיר שם אלהו ועכשיו ה׳
שהזכירו יכול שלשקר
הזכירו ומיד והרין דלילה
כי הגיד לה וגו׳ ומדרש אגד׳
והרין דלילה כי הגיד לה וג׳
מזה ראתה אמרו כיון ש״ה
שהגיד לה ראתה פניו מו״ה
מוריקות שנתעצב על
שהגיד לה שהיה לבו אומר
לו שיאונס בדבר· ותקרא
לאיש· לשולחן של סרנים·
ומוריד אותו עמה· ויקום
תחלת קילקולו· ויהי טוחן
ברחים· ולבוכה כבירדך
ורבותינו פרשוהו שהיו ה׳
משכיבין אצלו נשים הרבה
כדי שיולידו ממנו גבורים
כמותו· בין העמודים אשר
הבית נכון עליהם· ותמיש׳
ששטיר· מן אולי ממשני
ובריני לו· ובור לי עשרים
שנה ששפטתי את ישרא׳
ולא אמרתי לאחד מהם
העבר ממקום לממקום· ויו״ה
ואנקמה משתי עיני· נקם
אחת משתי עיני· ושכר
עין השנית הנח לי לעולם
הבא· ובאון פרע לי שכר ה׳

האחת ומשתיהן אמש אמ״ה
ומפרשין משתי עני׳ אמש״
ומשתיית עני׳ ולמעין אותו
הליל׳ בדרך ואירי׳ האיש אמ׳
אולי׳ ובריתי׳ גל׳ ומדרש אג׳
אגדה דורשת יום הזכרון
היה וביקש להקב״ה לזכרו
בזכרון טוב ולחזקו כחיזוק
כחיזוק הראשון ׳ וילפת׳
ויאחז ׳ אברעיר בלעז ׳ ובן
ויחרד האיש וילפת ׳ אחז
מרועת האשה ׳ ודרך
איש אחד מהר אפרים ׳
אע״פ ששתי פרשיות הללו
כתובין בסוף הספר של
מיכה ושל פילגש בגבעה
בתחילת השפטים היה כד׳
בימי עתניאל בן קנז שנאמ׳
וישאלו להם בני דן את ה׳
הפסל כל ימי היות בית ה׳
האלהים בשילה ׳ למדנו שכל
ימי משכן שילה היה פסל
מיכה ׳ ובפלגש בגבעה נאמ׳
על יבוס ירושלם לא נסור
אל עיר נכרי ׳ למדנו שעדיין
לא כבשו את ירושלם ׳ אש׳
אשר לוקח לך ׳ אשר נגנב מ׳
ממך ׳ ומשלו דומה כי אשה
עקרה לנו ׳ עקרה ממנו ׳
ואת אלית ׳ כלומ׳ שנגנב קלל
קללת. וגם אמרת הקללה
באזני ׳ הנה הכסף ׳ אני מורה
לך עליו שהוא בידי שאני
לקחתיו ׳ וישב את אלף ה׳
הכסף ׳ לאמו ׳ אמר להשיבו
לה ׳ ובמקום שהוא מרשות
הקדשתי מידי לבני ׳ קיבלתי
עליו לאוסרו מידי לירד ׳ לא
לשם פסל ומסכה ׳ ועתה
תניחו אלי ואמר אני אשי׳
אשיבנו אליך ׳ יש אומרים
שהאשה הזאת היא דלילה
לפי שכתוב אלף ומאה כסף
ומעות היו בידם שהרבה

שנים קדם לשמשון אך
הפרשיות נסמכו על פי
הכסף. הרע ששנה כאן מ׳
ואין ׳ וכסף של פורענות
היו שניהם ׳ בית אלהים ׳ בית
טעון כל אלהים האמורים
בפרשה זו חול חוץ מזה
כל ימי היות בית האלהים
בשילה ׳ וימלא את אחד ׳
חינכו לעבודת הפסל להיות
כהן לפניו ׳ כל חשך דבר
שאדם נכנס בו לשם גדול
קרויה מילוי ידים ׳ וכשנ״ה
וכשמתמנין פקידות לאדם
קורין למתן משטיר ׳ ממ׳
ממשפחת יהודה אין אדם
ורבותינו אמרו לפי שעש״ה
שעשה מעשה מנשה ד׳
שבו מיהודה ׳ והוא לוי מ׳
בן גרשם בן משה רבינו ש׳
היה כאן שמפורש בסוף
הענין ויהונתן בן גרשון מ׳
לעשות דרכו דרך הליכתו ׳
כאשר אמצא פרנסתי לי׳
להשתכר ׳ ולאיים ׳ לסוף שנה
וערך בגדים ׳ זוג חליפות
בגדים ׳ שהן ערך וסדר למ׳
אדם ׳ וערך בגדים ׳ לשון מ׳
לעז אפרילמינט ׳ ומחיתך ׳
ומחותך ׳ וילך הלוי ׳ אחר
עצתו ׳ כי לא נפלה ירושה
מאומ׳ להם בארץ ובמכבשת ׳
מאז שנכנס יהושע ומאין גבול
בני דן מהם ׳ ואמ׳ יש לומר
שהיה מעשה זה בתחילת
השפטים ומיד ׳ ומי הביאך
הלום ׳ יש כאן תמיהות הרב״ה
הרבה ׳ לא ממדע שלמשה
רבינו אתה שנאמ׳ אל תקרב
הלום ומה שם פה לאדם ׳
ומה זה בידך ׳ שאל נא בא׳
באלהים ׳ בתרפים שמדברים
מכשפות ׳ נכח יי׳ דרככם ׳
נכח הק׳ גלוי ׳ כי אין זה בו

ומאש ׳ אין מכלים דבר ׳ אין
אחד מהם עריך להכלימו ׳
שיאחרו והו ריקם ומכלימנו
כמו שכת׳ בסוף הענין אין
מחסור כל דבר ׳ כך שמעתי
יורש עצר ׳ יורשים ומעטים
שאם יהרג את אילו אין מ׳
עד עוצרים לאחוזים עם הא׳
המאחזים בנחלה ׳ ורחוקים
המה מנחלת צידונים ׳ ודבר
אין להם עם אדם שגם ברית
כרותה שיבואו לעזרתם לעת
הצורך ׳ מה אתם ׳ כלומ׳ מה
אתם יושבים דבר ׳ ואתם מ׳
מחשים ומתעצלים ׳ מאר״ן
הבכורה ׳ משאות ׳ וכל דבר
שהוא כבד בהליכתו שאינו
יכול לרוץ ׳ אם ירדפו בני הא׳
המקום אחריהם ׳ הבכורה ׳
פינשנמין בלשון לעז ׳ מ׳
ויסובו פניהם ׳ בני דן הקור״א
הקוראים להם ׳ מה לך עוד ׳
מה נשאר לי עוד ׳ אנשים
מרי נפש ׳ כעסנים שיש מ׳
בם ׳ יעציצו ׳ לייש ׳ שם העיר ׳
ובספר יהושע קורין אותה
לשם ׳ וידעו שבאמת היא
נחלתם ׳ בן גרשם בן מ״נשה ׳
ומפני כבוד כתב נון לשנות
את השם ׳ וכתבה תלויה לומ׳
שלא מנשה היה אלא משה
היה ׳ ולכך נקט לו נון של מ״ש
מנשה לפי שעשה מעשה
מנשה ומאן תלין את הקלל״ה
הקלקלה אליו בקלקול׳
עד יום גלות הארץ ׳ בימי מ׳
סנחריב בגלות ראשונה ׳ מ׳
ותזנה עליו זונתה ובביתו אל׳
החוץ ׳ ולפי שזנתה ומרעתה
חוץ לבית אישה מ׳
פרעה הק׳ ומיין לה את״ה
אותם שאינו אותה בעל כ״ה
כרחה שלא בטובתה ׳ ועוד
היא זינתה בסתר פרע לה

הקב"ה כדבר שנעשה כגו'
בגלוי ונעשה ומפורסם לכל׳
ותזנה עליו׳ כל אש ונת ש
אינו על אלא על אש יוצא׳
נפקת ברא׳ יוצאה ומבעלה
לאהוב את אחרים׳ הואיל
כי לין הלילה׳ רפה היום׳
ותגבורתו׳ ונטה לערוב׳ הנה
חנות היום׳ עת שכל הולכי
דרכים נוטים לחנות עד
גבעת בנימן׳ ולננו׳ הדגשות
הנון במקום נון שנייה׳
ויבל לחמורים׳ ויתן יבול
לחמורים׳ ונדעם׳ ונשכב
זכור׳ אמרו רבותינו לפי ש
שידע אותו הלוי שהיתה
אשתו אותה תחתיו וחזר
להכניסה בא לידי אותו ש
עד שבקשו לשכב אותו
משכב זכור׳ ודבר אחר
אנו אומרין מכאן שהיתה
אותה פלגש יפה מאוד
שהיה אוהבה כל כך אעפ'
שהיה יודע שזינתה תח'
תחתיו בא להכניסה לביתו׳
ויש מפרשים לאו שהיתה
יפה כל כך אלא כשפגירה
היתה ומשפטו כמשפיה׳
פנות כל העם׳ תרגם יונתן
רישי כל עמא׳ דימו להרג׳
כאותו להרוג׳ כיון ראה ל'
להם שלא רצו לשכב עמו
משכב זכור ולהרג אותו ש
טריתה שהרגו את פלגשו׳
ריוח׳ בלשון לעז ארישט"ו
ארישטמינט׳ לעשות
לבואם לגבע בנימין׳ לעשו'
כבואם זו לגבעת בנימין׳
ככל הנבלה׳ חברים שווים
בעצה אחת׳ ככל שבט ש
בנימין עשרה שבטים נחש'
נחשבו עשרת משפחותיו
שיהיו ורחל שנים עשר
שבטים׳ אטר יד ימינם׳ ש

אטר יד ימינם׳ לא היו עש"
שולטין בה׳ כאילו היא
אטומה׳ כמו אל תאטר
עלי באר פיה׳ כל זה׳ כל
שבע מאות הללו׳ אל הש
השער אל חוט השער׳
ולא יחטיא׳ ולא ישגה׳
יהודה בתחילה׳ אבל לא
כיחנו לישאל אם לנצח
אם לינצח׳ ובאחרונה של
שיחנו אומר עלה כי מחר
אתננו בידך׳ הסכימו וה"ש
והשלימו דבריהם׳ וישח"ת
וישחיתו בישראל׳ נענשו
על שלא קנאו כבר על
פסל מיכה שהיה כבר
או׳ הק׳ לכבודי לא חש"
חשדתם ולכבודכם אתם
חשדתם שביאתם עלכם
כאיש אחד חייכם תענ"ש
תענשו על כך׳ ולכך ויש"
וישחיתו בישראל׳ כבעל
תמר׳ מישור יריחו׳ לפי
שהתמרים גדלים שם ש"
קורהו על שמם׳ מגיח׳
נמשך׳ כמו כי יגיח ירדן
ממערה גבע׳ ממקום
עד ערותה וגלויה של
גבעת בנימין׳ מקום תור"פ
תורפה שלה׳ שאין נוחה
ליכבש ושם׳ כמו לראות
את ערות הארץ באתם ש
לראות׳ ויתנו איש ישראל
אשר בשדה מקום לבנימין
לברוח אל הגבעה׳ כי בטחו
ישראל אל האורב שיצאו
לקראתם׳ ויתנו איש ישר'
כל הפרשה הזאת קורא
אותם כאיש אחד לפי ש"ע
שהיו כולם בלב אחד להנ"
להנקם׳ וראויים היו כולם
ליהרג על שלא קנאו כיון
כן על פסל מיכה אלא וכו'
שהיו כולם בלב אחד ולא

נתפרדו זה מזה ביום שינו
כשנהרגו מקצתם ביום ר"א
ראשון והיו יכולין לחזור
אבל אנו אומרין עד אל"ה
למלחמה׳ והמועד היה׳
ומתחילה היה אות בין ש
ישראל ובין האורב להאורב
האורב מרבה להעלות עשן
העיר׳ ויבא ישראל אשר
לבד האורב את הגבעה ש
משאת העשן׳ גובה הע"ש
העשן׳ ויהפך איש ישראל׳
עכשיו חזר לתחילת הד"ב
הדברים ושונה ואומר ש"ש
עשרים וחמשה אלף כי
כיצד נפלו׳ ואשר מערים׳
האורב שנכנס בעיר ומש"ח
ומשחיתים אותו בתוך הע"
השבט בעיר׳ בתוך העיר׳
כתרו את בנימין׳ כתר
המקיף את הראש׳ וכן ש
אומרי בשון כתרוני׳ וכן כי
רשע מכתיר את הצדיק׳
וכן גם בלשון הרדפה נקר"א
נקראות הקפה׳ ושאול ואנ'
ואנשיו עוטרים אל דוד
ואל אנשיו לתפשם׳ הרד"פ
הרדיפה קוראים אחרין ר"ד
רדיפה׳ עוקבים אחריו ר"ד
רדוף׳ מנוחה הדריכוהו׳ ש
אל הערים שהיו נחים
בהם שם הדריכוהו׳ הדר"י
הדריכוהו׳ השיגוהו׳ ויע"ש
רגליהם בתלמוד בע"ז דהטו
בתריה פרסין בחלין ולא
אדרכיה׳ ויעוללוהו׳ הריגה
אחר הריגה׳ כעוללות שיו"ר
שיאחר הבציר׳ מעיר מתום׳
התחיל כל יושבי הערים ועד
בהמה׳ ואנשים בכלל ומתום
הם שהומתו עד גדעם׳ ש
לשון כליה׳ להפקר׳ להגדע׳
וינחמו׳ שבו לחשוב עליהם
ומחשבת פליטה׳ ארבע מא"ו

עד כד יום
יום רביעי

ספר תהלים שבטים משלים

שמואל

הפטרה של ראש השנה

איש אחד מן הרמתי
הכל לפי הספר ושה ומר
יות התורה ויהושע ויה
ויהושע ועקים ועקים
לשופט ושופט ומר לש
לשופט עד שהגיע לעלי
ומתן לשמואל כמו שע
ששניע ועקים לנביאים
ויהי גמוטריין שלו עולה
למינין שלשים ויחד לו
לך שיתין העולם חסר וש
ושלשים ויחד ערקים
כיוברהם יוביע יוש יחד
מיוחד שכדור מן יותם
המיוחדים שכדור מן הד
הדומים יחד מיותם
נביאים שהיו ביומן הדור
וכולם ניביון ליעוך השעה
ולית ניביון ליעוכי הדורות
לכך לית נכתבה נבואותם

ועתידה נבואותם להיכתב
לעתיד לבוא על ידי יוליהו
וכור לטוב עופים ומחוכר
להיבת הדומים כלומר מן
הדומים עופים מן מיך
ומיותים עופים שהיו ביו
ביומן הדור עופים נכי
נביאים דילן מן הדומים
עופים שתי רמזת היו
שיעופות ורמזות זו יותן
יולקנה לו היה ומכ
יוכיוסן בן קרח נתייחס
בדברי הימים יופרתי
מרש יוגדה יופרתי בן
פלטין יובגינוס יודם חס
חשוב הוא יופרין נוט
נוטיה לר שמעון לשון
חן היו לך תרגומו של
יותן והוה גבריו חד
מרומתי מהלומידי נכייו

ומטוריו דבית יופרים ושמ
ושמיה יולקנה בר יה ירוחם
בר יוליהו בר תוחו בר עזר
גבריו פלג חולק בקודשיין
נטוריו דבית יופרים שם
היוחתחנה שם הריושועה
היה לו לוזר כמו שכתב וש
ושם השנית יוליו לכך כתב
יותן שהיתה יותם יון ז
המיוחדות שכדור שהיתה
ערקת גמורה ולומדן כיון
ומיה שכתב יותן שליו ז
היה כרעתו של יולקנה ליג
ליגשיו כי יום לחנה שהיתה
ומיוחדת שכדור וכיון שנ
שנשתהיו יועלה ולין ילדה
לו לקח לו יוג לפעמה ועלה
היוש ההוין לשון הודך
הוין עלה היה ומין לומן
לומוך שילה ומדרש יונך
כדרך שהיה עלה כשנדר
זו לין היה עלה ביוחדת ז
כדי לשמוע לישר"ל ויעשו
כמותו וכשהיה עלה לרגל
היה יעלה עמו כל יונשי ז
עירו ומפרנסן ומשלן וכנ
וכשהיו קריבין לעיר יחד
היה יומר להם תקעו ותריעו
כהוג ומחול וכל מיני זמר
והיו יונשי המקום כיון ז
כנגדם ושוילים מהם ומשל
מי יותם והם ומשיבים של
יולקנה יוטעו והוזרין וש
ושוילין ויועה יותם הוז
הולכים והם ומשיבים לש
למשכן שילה לומוח "ג"
וכשהיו שומעין כך היו ז
יוומרים יום יום יוע נלך עמהם
ויהי היום הרגם יוטען וז
והוה יום ומוערין ומוברן
יולקנה הוין היה מקדים
לטלם מנה יותם יופים ז
הרגם יוטען חולק חד בחיר
הדיוי להתקבל בסבר פנים

צרתה· אשת בעלה· פננה·
גם כעס· כעס אחר כעס תמ'
תדיר· לבך נוא· גם היתה ד'
אומרת כלום קנית היום אמ'
ואפודות לבנך הגדול· חלוק
לבנך הקטן· בעבור הרעימה·
שתתאונן· ורבותינו אומרו' כו'
בעבור הרעימה שתתפלל· וכו'
ולשם שמים נתכוונה· בעד
רחמה· כנגד רחמה כן כל
לשון בעד· וכן יעשה אלקנה
שנה בשנה· נותן לה חלק כו'
ומזכיר להריונות שהוא
ואחבבה· וצרתה לפי חיבה
שבעלה מראה לה כן מכבד
גם היא להכעיסה· הלא אנכי
טוב לך· ואחבבך ועשה לך
טובות והנאות· ואעשה לך
כמה· שילדה לו פננה· אוכלה·
לו ומפיק הי' והאל"ף חטף
קמץ· ואחרי כמו אחרי אוכל
בשילה ואחרי שתה והלשון
נופל בין על נקבה בין על
זכר· אוכלה בשילה· לאוכלה·
לשון לפעל· ועלי הכהן ישב
על הכסא· אותו היום ישב
לכסא גדול שנתמנה שופט
על ישראל· על מזוזת· כמו כו'
אצל מזוזות· ה' צבאות·
עד הנה לא היה אדם שק'
שקראו להקב"ה צבאות כו'
עד שבאתה חנה· אמ'
כך אמרה לפנו רבונו של
עולם מכל צבאות שבראת
בעולמך לא עשית אותי
כאחת מהם· שתי צבאות
בריות בעולמך עליונים וכו'
ותחתונים· העליונים לא
פרים ולא רבים ולא מתים·
התחתונים פרים ורבים ומ'
ומתים· אם אני אם מן הע'
התחתונים אני אהיה פרה
ורבה ומתה· ואם מן העליו'
העליונים אני לא אמות· וו

מעליותי בוגרת ר' אליעזר
בנו של ר' יוסי הגלילי ורבותי'
דרשו במסכת ברכות אחד
שדרשו ואם ראה תראה אמר'
אמרה רבונו של עולם אם
ראה מוטב ואם לאו תראה
על כרחך אלך ואסתתר עם
איש אחר בפני אלקנה בעלי
ויוליכוני לפני הכהן ויעשו לי
לי דיני סוטה ואין אתה עו'
עושה תורתך פלסתר ואתה
שכתוב בה ואם לא נטמאה
האשה וטהורה היא ונקתה
ונזרעה זרע וכו' הכל כמו כו'
שפירשו רבותינו במסכת בר'
ברכות· אמתך האמור כאן
שלש פעמים כנגד שלש
מצות שהאשה מצווה
עליהם נדה וחלה והדלקת
הנר· ויש מדרש אגדה אומ'
חנה לפני הקב"ה רבונו של
עולם שלש מצות נתתה
לנשים ושלשתן אנכי מש
משמרת וכותבן הן לי בנים
ואם אין משמרתן עשה
לי כמו שהדין נותה על כו'
שלש עבירות נשים מתות
בשעת לידתן על שאינן כו'
זהירות בנדה ובחלה ובה'
ובהדלקת הנר· רק תן לי בנים
אם חייבת אני המיתני ו'
והחייה לבני כדי שלא אצא
מן העולם הזה בלא בנים כו'
זרע אנשים· צדיקים· כדא'
אנשים חכמים ונבונים וכו'
וידועים· ונתתיו לה'· שה'
שהוא לוי ואתנו לה'· ש'
שומר את פיה· ממתנה עד
שתפסוק כך תרגם יונתן·
ועלי אוריך לה עד דתפסוק·
שומר· לשון המתנה· כמו כו'
ואביו שמר את הדבר· וכו'
ויחשבה עלי לשכורה· כו'
שלא היו רגילין להתפלל כו'

בלחש· לא אדוני· לא אדון
בדבר זה וכו' כדאית'
בברכות· גליה עמך שאין
רוח הקודש שורה עליך
שתדע שאיני שכורה· אין
אל תתן את אמתך· לפני כו'
שאומרה לו דבר קשה חורה
ופייסתו שלא יתענה הפקר
לפני עונתה בת בליעל· כי כו'
מרוב שיחי דברתי לפניך
קושי· שיחי· יש מקראות
שהוא לשון אנחת לב· רא'
מרוב שיחי כתרגומו אמרי'
וסגי אקנאותי ואזגותי אמ'
אריכת בעלו עד כאן· כעסי
שערתי ואכעסת אותי· אל
תתן· כמו אל תתנני בנפש
עדי' את שלתך· חסר אל'
לדרוש בו לשון בקשה· כמו כו'
בשאילתה האוציות וכן רג'
רגליה יהן את שלתך· כיש'
בישרה שנתקבלה תפלתה·
ופניה שמחוך חן· לבקש
על רחמים· ופניה לא היו לה
עוד· פנים של זעם· ויבואו
אל ביתם· וידע אלקנה· ומכ'
ומכיון לאוכסניי שיוסור
בתשמיש המטה· לתקופת
הימים· מיעוט תקופות שת'
שתים· מיעוט ימים שנים·
לששה חדשים ושני ימים·
מכאן ליולדת לשבעה יול'
יולדת לירקוטעים שמואל
על שם לאל היא נקראו כי יוד'
מאתה שאלתיו· ויש מדרש
אגדה כל אותן בנים שטלה
כאותו פרק היו קוראין להן
שמואל לפי שבשבת קול היתה
אומרת בכל יום צריך אחד
עתיד לעמוד ושמו שמואל
וכל אשה שהיתה יולדת בן
קוראת שמו שמואל· וכשה'
וכשהיתה רואה במעשיו כו'
אומרת אינו זה· ולכך קר'

קריאה זאת חנה לבנה שמואל
ובאותו יום שנולד שמואל
פסקה בת קול זאת זבח הימ׳
הימים. תרגם יונתן ית דבח
מועדייא ואת נדרו נדרים
שנדר כן רגל לרגל היה מה״
מקריב כמו׳ עד יגמל. כד׳
חדשים. כך מצא תימן ליצק׳
וישב שם עד עולם. עולמו
של לויים חמשים שנה שנ׳
ומבן חמשים שנה ישוב
מצבא העבודה. וכך היו כל
ימיו של שמואל חמשים
ושתים שנה. שהרי עלי מ״
שפט את ישר׳ מ׳ שנה ומ״
וביום התפילה של חנה
נתמנה שופט. עלי ומתן ש״
שנה לעיבורה של שמואל
נשתיירו לו. ושמואל
פירנס את ישר׳ ומשמת
עלי י״ג שנה. שהרי יום שמת
עלי גלה הארון שנ׳ וישב
בשדה פלשתים ארבעה
חדשים. ומשם בא לקריית
יערים עד שהעלהו דוד
ומשמלך שבע שנים בחברון
על יהודה והמליכוהו כל
ישר׳ עליהם וכתיב ויהי
מקץ שבת הארון בקריית
יערים וירבו הימים ויהיו
עשרים שנה. צא מהם מ״
שבע שנים שמלך דוד בח״
בחברון מעליו ומשגלה
הארון עד שמת שמואל
י״ג שנה וארבע חדשים. וה״
ושמואל מת לפני שאול
ארבעה חדשים. אך יקם
ייי את דברו. את ששאלת
מאתו זרע אנשים. ועלי בת״
בישר ברוח הקודש ואלהי
ישר׳ יתן את שלתך יקם
ייי את דברו זה לפי פשוטו
ומדרש אגדה יש ר׳ נחמיה
בשם ר׳ שמוא׳ בר רב יצחק

כל יום ויום בת קול יוצא׳
ומפוצצת עתיד צדיק
לעמוד ושמו שמואל וכו׳
מאי שכתבתי ואעלה זהו
יקם ייי את דברו שיהא
זה שמואל הצדיק. ואיפה
אחת קמח. שמעתי בשם
רבינו יצחק הלוי איפה קמ״
קמח שלש סאין להוציא
ממנה שלש עשרונות סלת
הראויין לפר האחד. כדתנן
לחם הפנים עשר וארבע
עשרונים מעשרים וארבע
סאין עשרון סלת לסאה
חטים. ונבל יין לנסך. והנ״
והנער נער. תרגם יונתן וה״
ורביא הוה זעיר. ויביאו את
הנער אל עלי. לראות שנ״
שנתקיימה נבואתו. ורבות׳
דרשו משום דוישחטו
את הפר ויביאו את הנער
אל עלי וכו׳ כדאית׳ בברכות׳
כי מורה׳ לתת עיניך עליו
שהוא תלמידך. ולפי מדרש
רבות׳ שלא יענשהו ויתפ׳
אל הנער הזה התפללתי׳
אל תאמר מאתה ויענך לי
אחר. וגם אנכי השאלתיהו
לייי׳ כאדם המשאיל כלי׳
לרבו. אף משאילו בנו לשמ״
לשמשו. הוא שאול. ואמ״
ואמפרונטיין בלשון לעז׳
כלו׳ אין אתה רשאי לעש״
לענשו הקב״ה נעשה עליו
שאול. וע״ [illegible]
וישתחו [illegible] שמ׳
שמואל. [illegible] ויש
אומרים אלקנה׳ ותתפלל
חנה ותאמר. כשראתה
שהנבואה מקויימת בבנה
זה שאמרה אותו בת קול
ואמ׳ עלי ניבא לה ברוח הק״
הקודש שהוא אותו שמ״
שמוא׳ שבת קול הכריזה

עליו ואמ׳ היא בנעריה ראה״
ראתה מה שאמרנו יונתן
בן עוזיא׳ כתרגומו. רחב פי
על אויבי. על פננה. אין
צור כאלהינו. אין צייר כאלהינו
הצר צורה בתוך צורה. אל
תרבו תדברו. כל גסי רוח מד״
אמר שעתם ומצחת. וכמ״
ובשביל פננה שהיתה מתג׳
מתגאה עליה ומדברת. לפי
פשוטו. ולפי מדרשו כתרגו׳
שתרגם יונתן. עתק דברי ש״
שתיק. חזק. דאו עתק לשון
סרה. מאו ויעתק משם ויצו׳
דבר עתק מפיכם. כי אל דיעו׳ (סרה)
ייי יודע מה בלבבכם. ולא
נתכנו עלילות. כל מעשה
האדם נוכן לפניו. נתכנו׳
לש׳ מנין מה ותוכן לבבם.
קשת גבורים חתים. כך היא
מאמנותו של הקב״ה מתיש
את הגבורים ומחזיק את
החלשים. ומשביע את הרע׳
הרעבים ומחד ומרעיב את
השבעים. שבעים בלחם.
ולא צריכים להיות נשכרים
לשום מלאכה ורעבים וכ״
ונשכרים ללחם פרנסתם
ורעבים שהיו טורחים ויג״
ויגעים על מזונותיהם. חדלו מ״
מטורחם. עד עקרה ילדה׳
ובעוד שהעקרה יולדת ש״
שבעה בנים ורבת בנים אמ״
אומללה וקוברת את בניה׳
חנה ילדה שבעה שנאמ׳ כי
פקד ייי את חנה ותלד ש״
שלשה בנים ושתי בנות
וכשחנה יולדת אחת פננה
קוברת שתים. ועשרה בנים
היו לה. שנ׳ הלא אנכי טוב
לך מעשרה בנים. של פננה׳
כשילדה חנה ארבעה פננה
קוברת שמונה וכשנתעברה
חנה ולד חמישי נשתטחה

פנעה לרגליה ובקשה רחמי'
וחין ונקריוו על שמה ימלו
דברי ר' נחמיה ר' יהודה אומ'
בני בנים הרי הם כבנים ויש
אומרים שבעה בגימטריא
כמנין שמואל רגלי חסידיו
ישמור חסידו כת' חסידיו ק'
קרי בין יחיד בין מרובים ובן
יחתו מריבו ומריבו כת' בין
יחיד בין מרובים עלו בשמי'
ירעם עלו כת' יופלו עלו כת'
בשמים וירעם עליהם ומה
מורידם ידין אפסי ארץ ה'
שופט ומייסרם ומשטייר
לעז הרי פשוטו של המקר'
המקראות כיושר פירושתי
והרי תרגום ע'
שתירגם יונתן

וצליאת חנה

ברוח נבואה ואמרת כבר
שמואל ברי דעתיד דיהי
נביא על ישראל ביומוהי
יתפרקון בית ישראל מידין
דפלשתאי ועל ידוהי יתע'
יתעבדון להון נסין וגבורן
בכן תקיף לבי בחולקא דיהב
לי ה' ואף הימן בר יואל
בר שמואל דעתיד דיקום
הוא וארבעת עשר בנוהי
למהוי אמרין בשירין על
ידי נבלין וכנרין עם אחיה'
אחיהון ליואי לשבחא
בבית מקדשא בכן רמת
קרני במתנתא דמני לי ה'
ואף על פורענות נסין דע'
דעתיד למהוי בפלשתאי
דעתידין דייתון ית ארונא
דה' בעגלתא חדתא ועימ'
ועימיה קורבן אשמא בכן
תימר כנשתא דישראל
אפתח פומי למללא רברבן
על בעלי דבבי ארי חדיתי בפ'
בפורקנך

אין קדוש כה'

על סנחריב מלכא דאתו'
דאתור אתנביאת ואמ'
ואמרת דיסק הוא וכל
חילוותיה על ירושלם ב'
ונס סגי יתעביד בירו'
ותמן יפלון פגרי משרי'
משירייתיה בכן יודון כל
עממייא אומייא ולישניא
ויימרון לית דקדיש אלא
ה' ארי לית בר מינך וע'
ועמך בית ישראל יימרון
לית דתקיף אלא אלהנא

אל תרבו

על נבוכד נצר מלכא ד'
דבבל אתנביאת ואמרת
אתון כשדאי וכל עממיא
דעתידין למישלט בישר'
לא תסגון למללא רברבן
לא יפקון גדופין מפומ'
מפומכון ארי אלהא ידע
כולא ה' ועל כל עובדוהי
מתקן דינא ואף לכון ע'
עתיד לשלמא פורענות
חוביכון

קשת גבורים

על מלכות יון אתנביאת
ואמרת קשתת גיבריא
יונאי יתברון ודבית חש'
חשמונאי דהוו חלשין
יתעבדן להון גבורן

שבעים בלחם

על בנוהי דהמן אתנביאת
[illegible] ואמרת
[illegible] דהוו ש'
שבעין בלחמא סגאן
בעותרא וסגיין בממונא
אתמסכנו ותבו למתאגרא
בלחם מזון פומהון מרדכי
ואסתר דהוו חשיכן עת'
עתרו ואתנשיאו ית מ'
מסכינותהון תבו להוו
בני חורין כן ירושלם דה'
דהות דמיא כאיתתא עק'
עקרא דלא ילדה עתידא
דתתמלי מעם שבי גלו'
גלוותהא ורומי חייבתא
דמליין סגי עממין יסופן
ומשירייתהא תצדי ותחרוב

ה' ממית

כל אילין גבורתיה דה' דש'
דהוא שליט בעלמא ממית
ואמר לאחאה ומחית לש'
לשאול אף אמר לאסקא
בחיי עלמא

ה' מוריש

ה' מאסכן ומעתר ומש'
ומשפיל אף מרים

מקים מעפר

מקים מעפרא מסכינא מ'
מקיקלתא מרים חשוכא
לאותבותהון עם צדיקיא
רברבי עלמא וכורסי יקריה
מחסין להון ארי קדם ה'
גלן עובדי בני אנשא מלע'
אתקין גהינם לרשיעיא
עברי מימריה וצדיקיא
עבדי רעותיה שכללו להון
תבל

רגלי חסידיו

גוית עבדוהי צדיקיא יטר
ורשיעיא עברי מימריה
בגהינם בחשוכא יתדנון
להודעא ארי לית אנש דזכי
ביה חילא וכד ליום דינא

ה' יחתו

ה' יתבר בעלי דבבוהי דקיימין
לאבאשא לעמיה עליהון ב'
מן שמיא בקל רם ישקיף
ה' יעביד פורענות דין ית'
יתגוג ומשריית עממין חס'
חסופין דאתו עימיה ויס'
ויסיפיה יתבר ויתן תוקפא
למלכיה וירבי מלכות משיחיה

סליק הפטרה

היה משרת את פני ה' ע'
את פני עלי. ומכאן לומדין
המשמש פני תלמיד חכם
משמש פני שכינה. ומש'
ומשפט הכהנים. הם קבעו
להם חק זה. דוד. סיר. בקע'
בקלחת. פרור. כפרור. במחת'
מחבת. כי מוש. לשון כמ'
בדיון. נער חגור אפוד בד.
הוא לשון מעילים שהרי
תרגם יונתן מעילים דבי כן
תלבשנה בנות המלך הבתו'
הבתולות מעילים כרדוטין
ומעיל קטן תעשה לו אמו
משנה לשנה. ויש מדרש
אגדה אותו מעיל שעשתה
לו אמו כשהביאתו אותו לה'
לשילה היה מתגדל עמו וכ'
ובאותו מעיל נתמנה שו'
שופט על ישר' ובאותו מ'
מעיל נקבר ובאותו מעיל
עתיד לעמוד בתחיי' ה'
המתים. ומנין שנקבר
באותו מעיל שכן מצינו
כשהלך שאול להעמיד את
שמואל על ידי אותה אשה
של אוב שלובש גו' הש'
השונמית והעלה אותו וכ'
ושאול היה שואלה מה
תארו והיא משיבתו והוא
עוטה מעיל. ומנין שע'
שעתיד לעמוד בתחיית ה'
המתים באותו מעיל שנ'
ותתיצבו כמו לבוש. וכו' כד'
כדאית' באגדה. וברך עלי.
לשון הוה הוא. וברכן היה
בכל שנה. תחת השאלה
אשר שאלת ואמר לו יש'
ישם ה' לך זרע. יהי רצון
שכל בנים שיהיו לך יהיו
הצדקת הוו. והרי זה מקרא
מסורס. אשר ישכבון. כמש'
כמשמעו. ורבותינו אמרו
מתוך ששהו את קיניהן

וגו'. אשר אנכי שומע מע'
מעבירים את עם ה'. שמ'
שמועה שעם ה' מעביר'
עליכם. לשון ויעבירו קול
במחנה. פורפורטינט בלע'
ומגידים עליכם קול שמו'
שמועה לא טובה. ופללו. ע'
לשון משפט כמו ונתן בפל'
בפלילים. אלהים. דיין. כי חפץ
ה' להמיתם. שכבר נחתם
גזר דין. ומכ' קודם שלא
נחתם גזר דין מוא'. כי לא
אהפוך במות. היות. ויבא
איש האלהים. זה היה אל'
אלקנה. הנגלה נגליתי אל
בית אביך. מכאן שנתנבא
אהרן במצרים. וזה היא
הנבואה היא שנאמר ב'
ביחזק' ואומר להם איש
את שיקוצי עיניו השליכו
ובגלולי מצרים אל תטמ'
תטמאו. הנגלה נגליתי. הל'
הידעתם כי הטובה הזאת
והגדולה נתתי לאהרן. אש'
אשר צויתי מעון. אשר
צויתי מעשי. להבריאכם
מראשית. הרי זה מקרא
מסורס ותכבד את בניך מ'
ממני לאכול. ומהו הכבוד
להבריאכם מראשית מנ'
מנחת כל ישר' קרויה סעו'
סעודתכם לסעודתי כמה
שנ' גם בטרם יקטירון את
החלב. להבריאכם. לשון ע'
סעודה כמו תבואנו תמר
אחותי ותברני לחם. הרא'
הראיתם. הגדתם לעשו' ע'
שאתם נכבדים ממני. וכמ'
וכמה הראיתם להבריאכם
מראשית מנחתכם. אמור
אמרתי. שתי פעמים. פס'
פסקתי גדולה לבני איתמר
בני גרשון ובני מררי מא'
ביד איתמר בן אהרן הכהן.

ועלי מבני איתמר היה. זו
ראיתי במדרש שמואל
לשון הגון אין זה שמעתי מ'
אמור אמרתי ביתך ובית א'
אביך וגו'. ומתחילה נתתי הכ'
הכהונה הגדולה לאלעזר
הכהן שנ' הפשט את אהרן
את בגדיו וגו'. ובימי פילגש
בגבעה שפקרו ישראל ברוב
המצוות ולא גרם להם פנח'
פנחס. ולימדם שהיה לו
להם לסבב מעיר לעיר ול'
ולהוכיחם. נטלתי הכהונה
גדולה ממנו ונתתיה לך
שאתה מבני איתמר. ואמ'
ואמרתי יתהלכו לפני עד
עולם. כשפוסקין לו גדולה
לאדם פוסקין לו ולדורותיו
עד סוף כל הדורות. כי מכב'
מכבדי אכבד. בני פנחס
שכיבדו אותי בשטים. וכן
היתה בימי שלמה כשנבנה
בית המקדש רכה. ויגרש
שלמה את אב'
אביתר
מהיות כהן לה' כדבר ה'
אשר דבר על בית עלי. ומש'
ומשה צדוק כהן גדול
תחתיו. שהיה מבני פנחס
שכן נתייחס בדברי הימים
ובוזי יקלו. אגלילם כש'
כשיסתלק מהם. וגדעתי
את זרועך. החוזק שיש
לכם בביתי שאתם אומרים
ואם לא לקחתי בחוזקה
והבטת צר מעון. והראיתך
צרתך בעיניך כתוך מעוני
כאשה הרואה צרתה עמ'
עמה בבית. בכל אשר ייט'
ייטיב את ישראל. כשיבנה
בית עולמים בימי שלמה
ותהיו טובתם של ישראל
שלימה כמה שנ' לא נפל
דבר אחד מכל דברו הטוב.

יהודה וישראל רבים כחול
הים וישב יהודה וישראל
לבטח תחת גפנו ותחת ת
קלויינתו כל ימי שלמה ולא
ולאורב׳ כמו ולריוב׳ אמתו
אנשים בחורים׳ אמן רואה
אכלו של בחור לאכלו של
הזקן׳ ולא יהיה זקן בביתך
אדה כנגד אדה׳ אתם אכל׳
אכלתם קדשים לפני ואתם
בטרם יקטירון את החלב׳
אף אתם תאכלון לפני ואת׳
ואתם׳ וזה לך האות שית׳
שיתקיים האות ביום אחד
ימותו שני בניך׳ והוא תהא
תהיה לך אות שתתקיים
כל הפורענות שנאמר לך
והכבתה עד מעון׳ וכל מרבי׳
ביתך ימותו אנשים כרהן
גאון הוא ערוק׳ לאגורת
כסף בשביל להשתכר מעה
כסף׳ ספחני׳ אספני׳ הירד
יקר׳ היה מנוע׳ וכן יקר
רוח איש תבונה׳ הוקר
רגלך מבית רעך׳ אין חזון
נפרץ׳ לשון ופרצת מאד
וקראו׳ ושמואל שוכב כו׳
מקומו׳ בעזרת הלויים הו׳
השוערים בית המקדש׳ וכן
תרגם יונתן ושמואל שכיב
בעזרת לוייי׳ בהיכל יי׳ כו׳
אשר שם ארון האלהים וי׳
ויקרא יי׳ וקול אישתמע מן
היכל יי׳ בבית קדשי הק׳
הקדשים לשמואל סוג׳ כו׳
המקרא העליון והחובר
לראש המקרא התחתון וכו׳
והוא שאמ׳ הכה ירעם אל כו׳
בקולו נפלאות׳ עלי היה כו׳
כהן ושומר אכסניא׳ ושמ׳
ושמואל היה לוי ושומר
אכסניה וקפץ הקול דרך עלי
לשמואל במסכת תמיד׳
טרם ידע יי׳ עדיין לא היה

מכיר קול נבואה׳ כל טרם
שבמקרא לשון עדיין לא
כתרגומו׳ עד לא׳ ואינו לשון
לפני׳ וזה יוכיח׳ ועוד כי כו׳
טרם תריעון׳ ומפורש וכן כו׳
כל שיח השדה׳ טרם יהיה
בארץ׳ ויאמר שמואל דבר׳
ולא הזכיר שם שמים כיון
שיאמר עלי אם׳ שמא קול
אחר הוא ומוטב שיעמוד
על דברי רבו ולא יאמר שם
שמים לבטלה׳ הנגלה׳ לשו׳
עלילים׳ טינטיר בלעז׳ עו׳
עשה דבר היא ליקחת
הארון ביד פלשתים׳ החל
וכלה׳ אותו היום התחיל
גזרתי על בית עלי שאמרתי
חפני ופנחס ומכאן ואילך
אכלה גזרתי ואשלימה כו׳
עליהם מדור אל דור להיות
להמיתם׳ אנשים בני שמו׳
שמונה עשרה שנה׳ החל
וכלה׳ בלשון לעז קומינצ׳
קומינצינט אי אאשפילנט׳
כי מקללים להם בניו׳ מקל׳
מקללים לי היה לו לומר כל
קללה׳ לשון קלות ובזיון הו׳
הוא׳ ולא כהה׳ לא כהה ד
פניהם להעבירם מגדולתם׳
כה יעשה׳ כמותה הקללה
עשה׳ שלא יהיה לך כמנהג
הנוהג׳ וכן עלתה בו׳ ואמ׳
שהגיד לו ולא כחד ממנו
אמרו קללת חכם אפילו על
תנאי היא באה׳ יי׳ הוא׳ כו׳
אדון הוא והכל שלו׳ ויהי
דבר שמואל לכל ישראל׳
נהיה הדבר של שמואל ובא
לכל ישראל׳ והיינו הירד
הפורענות׳ ויצא ישראל
לקראת פלשתים למלחמה׳
ותטש המלחמה׳ ותתפש
המלחמה כמו והנה נטושי׳
על פני כל הארץ׳ וכן וינטשו

בלחו׳ וכן העד׳ עדיין לא
היה כן שזה כי מאז שמו׳ שמואל
נקראת כן וכיון קריאת על
שם סופה׳ בכל מכה במדבר
על ים סוף׳ ויונתן תרגם כו׳
ולעמיה עביד פרישן כמה׳
במדבריא׳ איש בנימין זה
היה שאול שחטף את הלו׳
הלוחות מיד גלית וברח לו׳
יד דרך מעפה אל יד הדרך
היה מעפה ומרקד׳ ומפ׳
ומפקותיה׳ עינם העומ׳
ללת׳ על כרחו ללדת פירושו
ואין לו דיוק׳ ומנחם חברו
בחלק ילדה׳ לפי שחבלי׳
לידתה בילדה כמו עליה׳ וה׳
ויסוד ילדה אין את כיס׳
כיסודה אלא את ולד בלבד
נהפכו׳ נשתנו׳ ודרכן לכך
ויתה׳ צירה׳ דלתי בטרד׳
קרדונייל בלעז׳ אי כבוד אין
כבוד׳ וכן אלט אי נקי׳ אין
נקי׳ אל הלקח׳ אישטירש כו׳
לאישטריפריש׳ ואל חמת
חמיה׳ ואל הרעה המורך
שמות חמיה ואישה׳ אל
דגון׳ צלם עשוי בדמות דג׳
המפתן׳ אסקופה׳ ושיירו׳
לשון שארית׳ בטחורים׳ חו׳
חלחלת׳ מרכשין את הנק׳
עכברים נכנסין בנקביהן
ושומטין מעיהן ומעיין
ויסתרו׳ כמו ויסתרו׳ ש׳
שהרי הוא במסורת הכת׳
המטבן שאין ומפורשין כו׳
בלשון סלוך׳ מכת בית הסת׳
והמות את׳ כל מהומה
על ידי רעם וזה יוכיחם וי׳
וירעם יי׳ בקול גדול על
פלשתים ויהומם׳ כן מפורש
באגדת שלשים ושתים מדו׳
מדות של ר׳ יוסי הגלילי׳ כו׳
מה נשלחנו׳ באיזה ענין
נשלחנו שלא יחרה אפו וכו׳

וישוב הרגו ויחנו׳ אשם׳
היכר דבר שאותם אורים
שאעלתם אז תרפאו ונו״
ונודע לכם שהוא עשה׳ כ״
כי לזה לא תסור יד ידו מ״
וכם סרני פלשתים׳ חמשה
הם מיה של מיהושע הע״
העזתי והאשדודי והאש״
והאשקלוני והגתי והעקרוני
עלות מניקות׳ אשר לא
עלה עליהם על׳ כלוה לנ״
לנסיון׳ שאין אלו ראוין
למשוך ונער שגעות אחר
בניהן׳ ואם יהיו כח בארון ׳ג
שילכו אותו ויאליהן נדע
שהוא עשה לנו׳ ארגז׳ או״
אשקרין בלשון לעז׳ כלו כ״
בבית׳ לשון כליו׳ וישרנה׳
הרי תיבה זו אנדרוגינוס
ואחד שאג הוולדות היו
אומרין שירה עליהן בבית׳
וישרנה׳ דרך ישר׳ ורבותי׳
פירשו שהיו אומרות ש״
שירה רני רני השיטה התנ׳
התנופפי׳ ברויית מוסכת
ע״ ׳בית שמשי׳ ישר׳ היו׳
הלך וגעה׳ לשון געית בקר
געיה׳ וישימהו לראוני׳ היו
מסתכלין היאך הוא כא
לבדו ומשאותם נהגו בו ׳
קלות ראש׳ ולא היו מסת״
מסתכלין בו באימה ודרך
כבוד׳ כומר הפאי׳ כפרי
שאין לו חומה׳ אבל הגדול
היא אבן הגדולה האמורה
למעלה׳ שלאחר מקום נגן׳
וכן נשכה לשון לשכה ׳כ״
בספר עזרא׳ ומפני שאי״
שארע להם אבלות בדבר
זה קריה אבל׳ שבעים א״
איש׳ חמשים אלף איש״
תרגם יונתן וקטל בסבי ע״
עמא שבעין גברין ובקהלא
חמשין אלפין גברין ורב״

ורבותינו אמרו שבעים
איש שכל אחד שקול
כחמשים אלף׳ או חמשים
אלף שכל אחד שקול כנג״
כשבעים סנהדרין׳ קדשו׳
זמנו׳ ויום שבת הארון
בקרית יערים ודאי הפורע
הפורענות שבאה עליהם
מעון בני עלי׳ ואת הגבורה
שעשה יי״ בפלשתים׳ ויכ״
וינהו אחרי יי״ אחרי שמ״
שמואל שהיה מסבב מעיר
לעיר ומוכיחן׳ וינהו׳ לשון
המשכה ולשון ארמי הוא
תתניהון לפולחני׳ וכן לא
נה בהם׳ אין בהם תועלת
למושכם אל הטוב׳ וישאבו
מים וישפכו׳ תרגם יונתן
ושפכו לבהון בתיובתא
כמיין קדם יי״ ולפי פשוט״
משמע אף הוא ידינו אלו
סימן הכנעה לומר הרי
אנו לפניך כמים הללו נג״
נשפכים׳ וישפט שמואל
בין איש לרעהו׳ על עסקי
ממון שביניהם׳ או עבירה
שבידם׳ ויעלהו עולה׳ ויכ״
ויעלה כתי׳ נקבה היתה׳ אנ״
מכאן לומר רבותינו עולה
נקבה כשירה בבמת יחיד׳
מוסכת ע״ ומתחת לבית
כר׳ תרגם יונתן ולרע לבית
שרון׳ ובין השן׳ שן הסלע׳
ויתנו׳ הם עצים׳ ויתנו הו׳
המשפט׳ ורבותינו אמרו
לא חטאו בני שמואל אלא
לא הלכו בדרכי אביהם ש״
שהיה מחזר בכל מקומות
ישראל ושופטם בעריהם׳
והם לא עשו כן כדי להר״
להרבות שכר לחזניהם ו״
ולסופריהם׳ וירע הדבר׳
שאמרו לשפטינו ככל הג״
הגוים׳ העד תעד בהם׳ ה״

התרה בהם שתהיו אומרת
מלכים עליהם׳ ולעשות כלי
מלחמתו׳ לעשות אומנים
ונגרים ונפחים׳ לרקחות׳ ג״
מתקנות בושם ומרקחת ד״
לתמרוקי נשים׳ לאורין עש׳ ג״
בתרעין רבה נכאין עש׳ ש״
עושה׳ כן יחדל אבי מן היום
האתנות׳ שתגדל דאגה ש״
שלבו עליו עד שישכח את
האתנות׳ את דרכינו׳ ומעשה
האתנות׳ וזה נהיתה בנם׳
הלכנו כל הדרך׳ וזה נביא
לאיש׳ אם אקבל מזון׳ את
נעל לנביא׳ לאהיה שאול
מכיר במעשין של שמואל
ומכור שישאל שכר׳ ותש״
ותשורה׳ תרגם יונתן ודורן
דכשר׳ לשון יושר׳ ומתכ״
פירש תשורה׳ תקרובת׳ כ׳
ראיית פני מלך ואדם חשוב׳
לשון ואלבעות אשורנו׳ ו״
ונראין דבריו׳ רבע שקל׳
ומין חד דכספא׳ לפנים ב״
בישראל אומר׳ ואין זאת ו״
ודברי ועד שאול׳ לנביא
היום׳ לומר שהיו קורין נביא
היום היו קורין לפנים נביא׳
בלכם העיר׳ ומורדות ׳כ״
היו מדברים בשביל להסתכל
ביופין של שאול׳ המותר׳
לבית אסחורתו׳ ומשחרבה
שילה הותרו הבמות והיו
מקריבין שלמים בבמה וא״
ואוכלין יחד׳ כי הוא יברך
את הזבח׳ ירי הוא פריס ׳כ״
על מזונו׳ מטעם על המזון ׳כ״
ומברכין בתוליתן ברוך אתה
יי״ אלהינו וכו׳ אשר קדשנו
במצותיו וצונו לאכול הזבח
כהיום׳ כאשר היום קיים׳ כ״
זה יעצר בעמי׳ ימשול בעמי׳
כי זה דרך המושל לעצר
את העם מלחמה שלא

יתפשטו ושלא יתפזר ו
זה מזה ולעזר בכל
אחד ולעשות רעה בלשו
בלשונם קורין לו קפטניר
ואנשי ועדו ואמרו כי חוזרת
ישראל כיון היה לו לומר ד
דבר המלוכה בראש הקרו'
הקרואים במקום מסיבת
הגדולים כי בדרך מסיבתם
היה נכר מאוה ומקום מסב
הגדול אשר אמרתי לך לפי
שידע שמואל שיבא אליו :
שאול צוה לתת לו מנה
יפה לערוס לבד את השוק
והעליה את השוק והירך
שעליה הנה הנשאר כמו
המנות של קרואים והועמ
לבד לעורך שים לפניך
ואכול כי למועד שמור לך
כי למועד המוכנה הירך
השוק הזה שמור לערך
לאמר העם קראתי אמר'
אמירתי היתה לטבח העם
קראתי לסעודה ואמרתי אני
ומספרם היה והזיר במנותם
ונתתי לך המנות מספרם
וזה לשמורה לערבך וידבר
עם שאול על הגג מוכיחו
ומלמדו ליראה את הקב"ה
וילך לפניו וילך למרחוק
ממנו ולא ישמע אחריו
וילך אחריו היה לו לומר
אלא שאין יקדם וילך אחה'
אחריהם וישמע את דבר'
דבריהם בלא ידיעתם אבל
כשילך לפניהם אין לירא
שישמע את דבריהם בלא
ידיעתם שהרי בעיניהם ד
רואים אותו תמיד שלא
יוכל לילך בענוה ולשמוע
דבריהם אם לא בידיעתם ת'
ועבר הנער לפניהם ולשאול
אמר אתה עמוד עם קב"ה
קבורת רחל בגבעת בנימן

והלא קבורת רחל בגבול
יהודה בבית לחם ואלא
עכשיו הם עם קבורת רחל
וכשתפגע תמצאם בגבול
בנימין בצלצח כך שעירה
בתוספתא דסוטה ודיוג
לכם דאגין עליכם כל לשון
דאגה יראה אלון תבור
ומישר תבור תרגם יונתן :
גבעת האלהים גבעת קרית
יערים אשר עכשיו ארון
האלהים שם נציבי פלשתי'
סרדיוטין שמינו על ישר'
שהם רודים בהם ומושלי'
נציביהם בערי פלשתים
חבל נביאים סיעת ספריו
חבל סיעה וכן חבלי שו"
שאול ססני ומשריית רש"
רשיען ומהכוה ואומ"
ואם חרותו עשה לך
אשר תמצא ידך אתקין :
לך מאני מלכותו כי תבא
תבואנה האותות האלה לך
תדע שדברי אמת ובשעה
שבאו האותות האלה לך
כך אתקיים דבר המלוכה
והכן לך טכסיסי מלוכה
כמה שתוכל וירדת לפני
הגלגל ולאחר שתלך
תרד הגלגל לפני קודם
שירד אני והנה אנכי יורד
אליך לסוף שבעת ימים
שתרד אתה תוחל תמי'
תמתין לב אחר רוח גב"
גבורת מלכות ומי אביהם
ומתמיהה כדבר מי אביהם
של נביאים וכי נמצא ד
ירושה היא ואת דבר המ'
המלוכה לא הגיד ענוות
היתה בו ולכך נכתב כיון
שלא התווה למקרא ש"
שלפנינו בן שנה שאול
במלכו וג' שהיה וכאלו ד
ומחטיא כנער בן שנה לכך

הקדים המקרא להודיעך
כיון תחילה קנה ענוותנו
ולכך שאול אסף שלא
היה שם נפל הגורל על שמו
שהיו כתובים שמות באגרת
ונתונים בקופסין הנביא
הכניס ידו ונטל אגרת אחת
נחבא אל הכלים בבית שם
שנתנו שם הכלים אחר
כליהם שהיה בורח מן הגד'
הגדולה ומדרש אגדת רבי
תנחומא אל הכלים בכורים
ותרומות אמ' להם שאינו ראוי
הגון למלכות עד שישלו
בכורים ותרומות אשר נגע
אלהים בלבם גברין דחלי
חטאין דאתיהב דחלא מן
קדם יי' בלבהון כל ענין מין
מושיענו ת' ומדרש אגדה
הביאו לי ספר תורתכם ואנ'
ואשרפם על שכתוב בתו'
בתורתכם לא יבא עמוני וג'
חרפה גדוף אחרי הבקר
אחר מן מועט באות הבקר
מן השדה ולבהמותו ויש"
ויפקדם בבזק שם מקום
ודמותינו אומרו בשברי ד
חרסים וכי היאמר בלשון
בידון שאול ימלוך עלינו
תנו אותם ונמיתם ימלוך
עלינו בתמיה

הפטרת קרח

ויאמר
שמואל אל העם לכו ונלכה

הגלגל׳ פתרונו לכו אתם
בתחילה שאותם הרבים וגו׳
ואחר כך נלכה אני ושאול׳
ונחדש שם המלוכה לפי׳
שבראשונה היו עוררין על
הדבר ועתה נתרצו כולם :
ואמר שראו שהעליהו על
ידו במלחמה ראשונה ואני
זקנתי ושבתי׳ אמרו רבותי׳
זקנה קפצה עליו וכו׳ כד׳
כדאית׳ במסכת תענית׳ :
ואת שור מי לקחתי׳ לעצ׳
לעבודתי׳ ואת חמור מי :
לקחתי׳ כשהייתי מחזר
מעיר לעיר לשפוט אותם׳
על עסקי צרכיהם הייתי
הולך והיה לי ליטול החמ׳
החמור משלהם׳ ואת מי
רצותי׳ כל לשון מרוצה
הסמוכה לעסק לשון עש׳
עשוק׳ ורצוץ הוא׳ חומס
דלים ורוצץ׳ ומעלים עינ׳
בו׳ כדי להעלים עיני מן :
המשפט בשביל הממון :
ואשיב לכם כל שתאמרו׳
ויאמר עד׳ בת קול יצאה
ואמרה עד׳ וזה אחד
משלשה מקומות שהו׳
שהופיעה רוח הקודש
בבית דין של שם׳ ושלש׳
ושלשתן מפורשין באגדה׳
רז״ל ויאמר עד׳ לכך כתוב
בלשון יחיד שאמרו כולם
בפה אחד ואין אחד מהם
היה אומר בראוי הוא׳ ה׳
אשר עשה את משה
ואת אהרן׳ להיות נאמנים
לשליחותו׳ להוציא את
אבותינו ממצרים׳ ואש׳
ואשפטה אתכם׳ ואתווכח
עמכם׳ ירובעל׳ זה גדעון :
בדן זה שמשון שבא מש׳
משבט דן׳ הרי שוה הכת׳
שלשה קלים עם שלשה

חמורי עולם׳ משה ואהרן
ושמואל אל׳ לך יפתח בדו׳
בדורו כשמואל בדורו וכו׳ :
כדאית׳ בראש השנה׳ והי׳
והייתם גם אתם׳ ותתקיימו
לאורך ימים׳ גם אתם׳ גם
המלך׳ והיתה יד ה׳ בכם
ובאבותיכם׳ כלו׳׳ והיתה יד
בכם כמו שהיתה באבותי׳
באבותיכם׳ ורבותינו אמרו
בכם ובאבותכם׳ חטוטי :
שכבר׳ היו אומה בזיון של
מתים׳ התיצבו וראו׳ וכשם
שעל ידי תפילתי אני יכול
לשנות את העתים׳ כך יום
פגעה בכם מלחמה היה די
כח בתפילתי לעמוד על
האויב׳ ולא הייתם צריכים
לשאול מלך בחיי׳ ומעפ׳ :
שאני זקן׳ הלא קציר חט׳
חטים היום׳ והגשמים
סימן קללה וקשה בעיני׳
הקב״ה להביא פורענות :
חנם ואעפ״כ יש בי כח
ואקרא אל ה׳ ויתן קולות
ומטר ודעו וראו כי לא
הייתם צריכים לאלו כי :
לשאול לכם מלך׳ כך שמע׳
יטוש׳ בלשון לעז לשרת׳
בעבור שמו הגדול׳ שכבר
יצא שמו עליהם שהוא
מושיעם׳ ולמען שלא
יתחלל שם גדלו׳ הואיל
נשבע׳ כמו ויואל שאול
את העם׳׳

סליק הפטרה

גם אנכי׳ ואחר שתעשו :
אתם לשוב אל ה׳ גם אנכי
חלילה לי מחדול להתפלל
בעדכם׳ בן שנה שאול
במלכו׳ רבותינו אמרו :

כבן שנה שלא טעם טעם
חטא׳ וכן תרגם יונתן כבר
שנה דלית ביה חובין שאול
כד מלך ותרתין שנין מלך
על ישראל׳ ויש לפתור בן :
בן שנה שאול במלכו׳ כמו
בשנה ראשונה שמלך כך׳
והוא מלך שתי שנים על
ישראל׳ ובשנה ראשונה —
ויבחר לו שאול שלשת
אלפים׳ את נציב פלשתים׳
סרדיוט שהיה להם על
ישראל׳ והושיבוהו בגבעת
בנימן׳ ישמעו העברים :
שמרדנו בפלשתים׳ וישמ׳
וישמעו את׳ נבאש בפל׳
בפלשתים ישראל׳ נבאש׳
ריחם בפלשתים׳ לשון עב׳
שנאה׳ אחרי שאול הגלג׳
הוא שאמ׳ שמואל׳ וירדת
לפני הגלגל׳ קדמת בית
און׳ במזרח׳ בית און׳ בח׳
בחוחים׳ אקוס קבועת חו׳
חוחים׳ ואשפינר בלעז׳ :
ובצריחים׳ פלשיין בלע׳
ובבורות׳ גומות׳ עברו את
הירדן ארץ גד׳ לברוח מפ׳
מפני פלשתים׳ שהפלשתי׳
היו בארץ כנען בעבר הי׳
הירדן זה׳ חרדו אחריו׳
ומהרו ללכת אחריו׳ ויוחל׳
המתין למועד אשר שמ׳
שמואל׳ ורגליו ושני יו׳
אנשים גדודים׳ הואכן ש׳
שאול׳ היה לו לכתוב לבן
שאול׳ אף כיון אשר לפ׳
לשמוא׳ שאמ׳ לו לשבעת
הימים תוחל עד בואי אל׳
אליך׳ הגישו אלי העולה
זה אומר להקריב׳ זה עו׳
עשית הלא אמרתי לך—
הנני יורד אליך להעלות
העולה׳ אני אעלה אותה
ולא אתה׳ למועד הימים׳

כל בית [illegible]

[illegible]

בתחילת היום. ואתאפק:
נתחזקתי על רצוני שהיה
לבי אומר לי להתאפק לך ע״ש
ועל כרחי העליתי. אמר
לבי ואעלה: כי עתה לפנ׳
עשותך ואת הכין ה׳ את
ממלכתך עד עולם ועתה
ממלכתך לא תקום. שכך אמ׳
משה לבלתי סור מן המצוה
ימין ושמאל למען יאריך
ימים על ממלכתו וגו׳ הא
אם סר לא יאריך ימים. ואם
תאמר לא על מצות נביא
נאמר אלא על מצות התו׳
התורה. הרי כבר נאמר למע׳
לשמור את כל התורה הז׳
הזאת. ואחריך לבלתי רום
לבבו. ולבלתי סור מן המצוה
אפילו מצות נביא. המצא׳
הנמצאים עמו: כי העם נג׳
נגשו מעליו ואלו נשתיי׳
נשתיירו. גבע בנימין: ב׳
שאמרנו בו גבעות הוא
ששנינו ד׳ ואומר אומר את
הגבעה. ותרגם יונתן יומ׳
יומיין. וכן פרשו רבותינו
גבעת יומיין שריא ז׳
ומחנה. וחרש לא ימצא:
לא היה מצוי בתחילת
מלכות שאול. כי הפלשתים
המושלים בישר׳ העבירו
חרש. ברזל מישראל פן יע׳
יעשו כלי זיין להלחם. ואמרו
כל ישראל על פלשתים. וכמ׳
וכשהיו ישראל צריכין להח׳
לחרשי ברזל ללטוש אתים
וקרדומות ומחרשות היו
יורדין אל ארץ פלש׳
פלשתים. מחרשתו. אתו
קולטרי. קרדומו. כשיעורין
מחרשתו פוישור. והיתה
הפצירה פים. למחרשות. ש׳
לאותם שהיה טורח להם
לרדת אל ארץ פלשתים לה׳

ללטוש היתה להם הפצ׳
הפצירה פים. לאות בלע״ז
שיש לו הפער פיות. כלומר
פיות וחרורים הרבה. היא
היתה להם לחדד. המחרי׳
המחרישות והאתים. וכת׳
ושלש קלשון. היא אלג׳
העשוי כמין עתר שקורין
פורקיל ולו שלש שינים. וכ׳
ולהציב הדרבן. לחדדו כד׳
בראשו לנעוץ ולנקבו בטן
המרדע. ותמצא לשאול
על ידי נס. ויצב פלשתים.
דרך אנשי צבא לעשות
אותם ויצב ומשחית. ומ׳
ומשחית הם הפושטים כד׳
ורצים אחר שלל ועל העיר
שקורין עינבל׳ ויצב. הם
נצבים לשמור שלא יצא
מן העיר והמשחיתים כמו׳
אל עבר מכמש. הפלשתים
היו חונים במכמש. ומכמש
בהר אפרים וישראל בעיר
ששמה גבע. וגבע בראש
ההר. ושני הרים זה כנגד
זה. והגיא ביניהם מן ש׳
שאמר בעינין ומצב
פלשתים ובין אל עבר מכ׳
מכמש של עד גבע. אל
הגיא שביניהם. ויצב הל׳
כל הלוה שמקרין אות
לשון הוה אלא לשון דבר
שכנגדו והוא ומראהו כ״ש
כיוצבע. ובלעז איטו לשון
עשט. אלא לשון עיל. ומ׳
ומעבר הלה גיא בין ש׳
הרים. בקיעה הבקעה. כבוק׳
הבקעה. נשא אפוד. אומ׳
אורים ותומים. ובין המעב׳
המעברות. אשר ביקש יונ׳
יונתן לעבור כן היה עשוי
שן סלע. היה מעבר המוד
לבין המעברות מכאן ושן
הסלע לבין המעברות מזה׳

הגיא הוא קרוי בין המעב׳
המעברות. והיה לו סלע ב׳
מכאן וסלע מכאן. והגיא
בין שני העברים ואמרנו
גיא ביקש יהונתן לעבור׳
שן הסלע האחד מוצק ה׳
ושם השני סנה. מצוק
מצפון ומשופע ועולה
לעד צפון אל מכמש ואל
גבע שמונה אתיו יונתן
ממחהומינו. וכן שרש
בגבעון רום. וכן רום לאש ב׳
והתחולל לו. אם כה יאמרו
דמו ונעלה אליכם שעתם
מנלחת לכם רם עליהם. ס׳
ואם יאמרו עלו אלינו פחד
הק׳ בלבם ואירוא לנו ומ׳
ומקומות. על ידיו ועל
רגליו. כלומר בכל כח ומרוצה
כבחצי מענה צמד שדה
כתוך שיעור אורת קרקע
אלא חצי מענה של מח׳
מחרישת. צמד בקר המח׳
החורש בשדה. ומענה׳
היא תלם. המחרישה ש׳
שקורין ראיא. וגבורה היא
זו שהיו קרובים זה לזה וה׳
ונבונים לעמוד זה את זה
הצופים אשר לשאול. הם
הצופים אשר היה לשאול
בגבעת בנימין. והנה ההמון
של פלשתים נמוג. ומקומו
וילך ויקרב הלום. לעד ישר׳
נמוג: מן מג. פקדו נא לשו׳
בקירה. וכן ותפקדנו לבקרים
הגישה ארון האלהים היה
שם ביום והעברים היו לפ׳
לפלשתים בעזרתם ומחות
יראת ומשאול שלשום. ו׳
והיום נהפכו גם הם עם
חבריהם להיות בעזרת
אחיהם נגש ביום ההוא
היו אנשים ונגשים להלחם
בפלשתים. ויואל שאול׳

לשון אלה. אשר יאכל לחם
כל דבר מושיע. מאי נש״
נשחיתה עין להאן. והנה
דבש קנים גדל בארץ ישר׳
והנה הילך הדבש שהיה
נוטף מן הקנים. ביערת הד״
הדבש. בקנה הדבש. מאי ס״
ותשם כסות. ושויתה ביערי׳
וסות. הם קנים שלאגם ס״
וכן אכלתי יערי עם דבשי.
בלשון ישמעאל קורין לאותו
דבש סוקרי. עכר אבי את׳
העם. מיים עכורים. כי עתה
לא רעתה רבת. בהויה. ויעט
העם. מאו ויעט העם לשון
עיט. צאן ובקר ובני בקר׳ ס״
אומר אני אותו ואת בנו׳ ס״
ולכך קריאו חוטאים ורבות׳
אומרו בשחיטת קדשים ע״ה
שהיו מקדישים אותם ע״ה
שלמים ואוכלים לפני זריקת
דמים. הוא שאמר הכתוב
ויאכל העם על הדם. אוכלים
קדשים ועדיין דם מזורק
אבן גדולה מזורק. גלו אלי
היום ונבעור יום. ולמטה
גאה ויגשו איש שורו בידו
בלילה. רכותיה סולקו כד״
בדבר כסוי. ומסכת ונחים׳
ישו והן פירשו כיון בחולין
כיון בקדשים שהוקדשו
ליקרב בבמה גדולה כיון ס״
בקדשים שהוקדשו ליקרב
בבמה קטנה. ליורד על עולת
במת יחיד שכשירה ליפ״
לישחט בלילה. אבן גדולה
עשאוה במה לזרוק עליה
דם והקטר חלבים ושחט״
ושחטתם בזה ואכלתם׳
בזה. כאן. ר״ו סכן בדרך
להם פונו בעת המזון ס״
באוקמות הרכה. ויהיו ס״
הזכרירי נטויים בעם. הל׳
הלילה. במאות של חולין ס״

נשחטין בלילה. כך מפורש
בתנחומין. אותו החל. אותו
המזבח היה ראשון לאת״
למזבחות שאול. פזרה
העם. שרי העם. לעבר
אחד. הפיל גורל בין ס״
גורל מלכם לבינו. הבה
תמים. תן גורל אמת. והעם
יצאו נקיים מן הגורל. ויפ״
ויפדו העם. התירו לו לגא״
לשאול את שבועתו. ויעש
חיל. ויושע. חיל. ובנר בן
נר. ונר היה דוד שאול. אל״
אחיו של קיש ושניהם בני
אביאל. וגם אביאל נקרא
בדברי הימים נר. שהיה
מדליק נרות לרבים במבו״
במבואות האפילות. וראה
שאול. לשון הוה. וכשהיה
שאול רואה איש גבור
חיל אוספו אליו. ועתה
שמע דבר יי׳. פעם אחת
נסכלת. עתה הזהר בעצמך.

הפטרה של
פרשת עמלק

כה

אמר יי׳ צבאות פקדתי.
מדרש אגדה אמר הקב״ה
פקדתי את שעבודתי יו״
אומרים לי אתי יבוא יום
להנקם מעמלק את שע״
שעשה לישראל בדרך כש״

בעלותו ממצרים. שנאמר
אשר קרך בדרך ויזנב בך
כל הנחשלים אחריך ואתה
עיף ויגע ולא ירא אלהים ס״
ועד דייתי הרבה מדרשי׳
אגדות נדרשין על מקרא
זה ואינן מיושבין לפי הפ״
הפשט ואני לפשוטו של
מקרא באתי ולמדרשו המ״
המיושב עליו. משור ועד
שה. שהיו בעלי כשפים ס״
ומשנים את עצמן ודומין
לבהמה. ר״ו מאחר שנצ״
שנאמרתם בתורה תמחה
את זכר עמלק מתחת הש״
השמים. צריכים אתם לך
להכות ולהחרים את הכל
משור ועד שה שלא יהא
אומרים בהמה זו משל
עמלק היתה אלא לזכר
זכרו מן העולם. וישמע ס״
שאול. לשון הכרזה. כמו
ויזעק שאול ויפקדם בט׳
בטלאים. אמר לכל אחד
שיקח טלה אחד ומנאם
של מלך ומחרך מנה את
הטלאים. לפי שאסור
למנות את ישראל שנא׳
יספר מרוב. וירב בנחל׳
מישועו׳ ורכותינו דרשו
זה שדרשו. אל הקיני כמ״
יתרו שהיו יושבים ממדב׳
יהודה בנגב ערד. שהלכו
אצל יעבץ ללמוד תורה׳
וערד הוא עמלק הכנעני
מלך ערד. עמלק היה של׳
יושב הנגב ועמלק יושב
בארץ הנגב. עם כל בני יש׳
ישר׳ שנהגו עמם שעזרנו
משה ואהרן וכל זקני ישר׳
והרי הוא אומ׳ עליו כי׳
באלו עשה עם כל העם׳
ומושבם אין לו דמיון וה״
והם בריאים ומאמ׳ לשון

לשון ישנים׳ כמו כסא יו״ד
וישנה׳ על שם שהוא נפל
כבשר וכשוא׳ וכן ופר ש״נ
שני שבע שנים׳ נמבזה
ונמס׳ נמבזה׳ כמו ונבזה
והמ״ם טפילה לו׳ נחמתי׳
נחשבה עלה על לבי על
שהמלכתי את שאול׳ מציב
מציב לו יד׳ בונה לו מזבח׳
הוא מזבח שנ׳ בוליהו וה״
וירפא את מזבח יי ההרו׳
בהר הכרמל׳ ויונתן תרגם
והוא ויתקן ליה תמן אתר
לפלגא ביה ביזתיה הרג׳ ס
יורד כתרגומו׳ המתן׳ ד״א
ראש שבטי ישראל אתה׳
תרגם יונתן שבטיא דבניין
עבר מיניה כריש כל שיור
עריין׳ כיוה שנ׳ בניין ענין
רודם׳ עד כלותם אותם ה״ג
העם יושר כלון אותם ו״ד
ותעט׳ כמו ותעט׳ לשון ד
עיט׳ ראשית החרם׳ מוטב
ומוטב החרם וכן ראשית
דגנך׳ כמו שנ׳ בהרימכם
את חלבו ממנו׳ ויונתן ת״ג
תרגם קדם דייחרוין הנה
שמוע מזבח טוב להקשי׳
טוב מחלב אילים׳ כי חטאת
קסם חטאות זה מרי ואון
ותרפים הפצר׳ וכעונש ד
של און ותרפים כן עונש
של הפצר׳ כן תרגמו יונתן
אורי כחוב גבריא דשאול
בקסמיא כן כל חובת גבריא
דסרב על פתגמיא דיי וכ״ה
וכחובת עממייא דטעו ד
בתר טעותיא כן כל חובת
יתיש המוסיף על מילי נ״ב
נבייא וג׳ הפצר לשון ת״ה
תוספת׳ וכן ויפצר בו הרבה
עלי דברים׳ יראתי את
העם׳ דואג האדומי שהיה
חשוב כלום׳ ויחזק בכנף

ומעילו׳ לפי פשוטו ורשו׳
ושמעתי שכשפנה שמואל
ללכת אחז שאול בכנף ה״ג
מעילו של שמואל לפי ש״ה
שהיה שאול מבקש ממנו
שישוב עמו עד שישתחוה
בגלגל שהיה שם אהל מו״ע
מועד׳ ומדרש אגדה חלוק
חלוקים אומרים ויק״ל
שאומרים מעילו של
שאול קרע שמואל ומסר
לו סימן זה מי שירכות כ״ה
כנף מעילו הוא אשר ת״ה
תחתיו׳ הוא שאמ׳ לו שאול
לדוד ביום שכרת לו ועתה
הגעיל ידעתי כי מלך תמ״ה
תמלוך׳ וגם נצח ישראל לא
ישקר׳ ואם תאמר אשוב
מעני לפניו לא יועיל עד
ליטול המלוכה ממני שנ׳
שנתנה לו׳ כי הקב״ה הוא
נצחונן של ישר׳ לא ישקר
ולייתן טובה ממני שאו׳ לי
אגג מעדנות׳ תרגם יונתן
אגג מפנקין׳ אכן סר מר
המות׳ באמת ידעתי עתה
סר וקרב אלי מרירות המו׳
המות׳ כאשר שכלה נשים
חרבך׳ להושיבם אלמנות
מבעליהם שהייתם מתג״
אותם בחורי ישראל
וכן יסד הקליר ביסודו לו
לאילה מירך וכלפי ומעלה
ורך וכו׳ ורמותינו דרשו ש
מורשי האגדה מה שנ׳
שדרשו וישסף חתכו
לארבע קונדסין וכו׳ ואין
לתיבה זו דמיון׳

סליק הפטרה׳

בית הלחמי׳ ובית לחם׳
וכן דרך כל דבר ששמו ד

כשתי תיבות׳ כמו בית לחם׳
בית שמש׳ בית אל׳ קרית
ארבע׳ אם בא להטיל בו הי׳
מטילה בין שתי תיבות׳ ד
כגון קרית הארבע׳ וכגון
בית האלי׳ בית השמשי׳ ד
בית הלחמי׳ ויחרדו׳ ומיהרו
לצאת לקראתו׳ ויאמר אך
נגד יי משיחו׳ ויאמר
בלבו אך אמת זה ההגון ד
למלכות׳ אל תבט אל מרא״ה
מראהו׳ אל יפי תארו׳ כי
מאסתיהו׳ לפי שכעסן ד
היה׳ כמו שנ׳ ויחר אף או״ה
אליאב בדוד׳ כי לא יראה
האדם׳ אעפ״י שקריות ענין
ראיה שאמרת לשאול
אנכי הרואה׳ כמו אני ה״ה
מודיעך שאנכי הרואה׳
ויעבר ישי שבעת בניו הוא
שאמרו׳ שאר הקטן נ״ה
נשאר הקטן׳ לא נסב׳ לא
נשב לאכול׳ כל מוסב פע״ה
סעודה קרויה הסיבה׳ ו״ה
והצלחה רוח יי רוח גבורה׳
עבדיך לפניך׳ הנה עבדיך
לפניך׳ אשר יעשו מעשה
אחר הנערים׳ ויאמר ש״ה
שבחם הוא דואג האדומי׳
ידע נגן׳ כל ענין נתכוין
להכניס עין רעה של שאול
בדוד שיתקנא בו׳ כי אפס
דמים׳ כך שם המקום ית״ש
איש הבינים גבור לצאת
ומערכות׳ ולעמוד בין כ״ה
שתי המערכות׳ ושריון
קשקשים׳ כמו קשקשת
דגים עשויין וברזל נתלין
על נקבי השריון קשקשת
לכל נקב׳ ומצחת נחשת׳
מיין יד ברזל המצחת אין
הכובע כנגד החוטם ע״ד
שקורין נשל היותה מגעת
לו עד רגליו וכידון נחשת׳

תרגם יונתן חספין דנחש
נפיק אין קולסא וחטל בין
תפוחי׳ כמין חגת נחשת
טלטלת אין הכובע נושכת
כין תפוזי להגן על ראשו
אין החרב׳ כמנור אורגים׳
כאכסן דגרדאי׳ ומשקולין
שש מאות שקלים׳ כל
שקלים האמור בנביאים
ליטרין׳ לאיזה תביאו מלכם
לערוך מלחמה׳ ילחם אחר
כנגדי בשביל כולם׳ ובת׳
ובתלוי שהוא מפרש אם
יוכל להלחם אתי׳ הלא
אנכי הפלשתי׳ אני לא
שר אלף ולא שר מאות׳ ת׳
אלא פלשתי כאחד הע׳
האחרים׳ ואעפ׳ שלאחזו׳
להם מאה מלחמות׳ אנ׳
הרגתי את חפני ופנחס
ושביתי את הארון ואתם
נעשיתם עבדים לשאול
ולא הושיע אתכם מידו׳
בגבורתו׳ ברו לכם׳ בררו
לכם איש את שאול ויורד
אלי׳ אפרתי׳ בית לחם אפ׳
אשר באפרתה׳ בא בא׳
באנשים׳ נמנה בכנסיות
החשובים׳ ודוד הוא
הקטן שהיה בבית קודם
לכן לא נגן לפניו ודוד היה
הולך ושב תמיד מעל
שאול לבית אביו׳ השכם
והערב׳ אמרו רבותינו
כדי לבטל מקרית שמע
חריצי החלב׳ גבינן דח׳
דחלבין׳ לשר האלף׳ אומ׳
אני לשר של אלף׳ שאנו
מונה׳ שכל השבטים היו
שרי האלפים לפי אלפיהם׳
ואני שמעתי לשר האלף
הוא יונתן בן שאול ש׳
שאומר עליו ואלף עם י׳
יונתן בגבעת בנימין ואת

ערובתם׳ ערובת העלתם
ושלומו׳ תקח לבבך ואח׳
ואחיך והגיד לי׳ וכן תר׳
תרגם יונתן וית טיכרדון
תייתי׳ ערובתם לשון הע׳
העלה מאו ערוב עבדך
לטוב׳ גרנטיש בלשון לע׳
ורבותינו אמרו גט כריתות
הביא לנשותיהם להפריד
עירוב שבינו לבינה׳ האיש
המעגלה׳ סביבות המחנה
עושין מעגל והיו חוץ
לא לפנים ולא לאחור
והחייב׳ לפנים שיצא
ידעו ומערכות לאחור
ובקש הוא לנוס׳ ותערך
ישרא׳ ומערכות ישראל
שאמר הכלים׳ של בני הע׳
העבא׳ ממערות פלשתים
כת׳ ודרשו רבותינו מאה
בני אדם העדו כעפר׳ ד
אמו כשפירשה מאחרי
רות ונעמי חמותה׳ יעש׳
יעשה חפשי׳ מדברים
האמורים במשפטי המל׳
המלוכה׳ ובאו הארי ואת
הדוב׳ ואתה אריא ואת
דוביא׳ גם את הארי ואת
הדוב׳ הרי אלו ריבויין ש
ארי ושני גוריו׳ ודוב וש׳
ושני ילדיו׳ אשר הצילני
מיד הארי׳ ידע אני שלא
לחנם עדיין לי הדבר הז׳
ההוא אלא שאני עתיד
לבוא לידי מעשה בה לת׳
לתשועת ישר׳ ואסמוך
עליה ואעלו׳ ואת אחד
משני צדיקים שניתן להם
רוח וחשו להשכיל לדבר
דוד ומרדכי׳ שנ׳ ובכל יום
ויום מרדכי מתהלך לפני
חצר בית הנשים לדעת
את שלום אסתר ומה יע׳
יעשה בה׳ אמ׳ לא לחנם

עלתה בידקת זו כך שנתפל׳
שנתפסה לאשכב הערל הזה
אלא שעתידה היא לעזור
לישר׳ ביום צרה׳ את מדין
נהפכו להיות מידת דוד׳ וכ׳
וישנאושה כשיאן הטוב ג׳
גבה אכל העם ישמוא ויעש
ומעלה׳ וכאן שריוה בן הב׳
הבנים בו עין רעה והרגיש
דוד בדבר׳ ויואל ללכת׳ תרג׳
יונתן ולא יוכה לאזל יש׳
תיכות ואשישות לשון ו׳
וחלופו׳ מאו ומשע פרח׳
ושרשך מארץ החיים׳
כי לא נסה׳ תרגם יונתן ארי
לא אליה׳ כי לא נסיתי׳ תרג׳
יונתן ארי לית כהון נסא׳
אין שבחו של נס כך׳ ובכ׳
ובילקוט׳ ובתרמילית׳ ויבט
הפלשתי ויראה את דוד
ויבזהו וג׳ יונתן תרגם הא׳
האקריא הוה בטוב וסתוות
רבות מפורשין בה והוא לך
תרגמו׳ ואיסתכי פלשת׳
פלשתיאה וחזא ית דוד
ושטיה ארי הוה יניק וסי׳
וסמוק ושפיר במיחזי
ואמר ליה אזל טליא וחוס
על טליותך לוה את ד׳
ותתגרי עם בר אריון כח׳
כחירת טליא ושפירת ל׳
לחריו אמ׳ גלית לדוד גיבוא
דהילולא לא גבר אכוד
אודבר גבר והדר לאחורך
דאידיך לרואה דאלכי דר׳
דרחיענין כך דיות יתהת
ואלמו חבל עלך טליא תגמ׳
דגוייך ואיעך חבל על
ינקותך דבעית להתקטלא
ווי לך דאודיא דאתגרית
עם דובא ולית אמרא
דיכיל לאתקם כדובא ועד׳
את ולבך קשי׳ ווי לך דאת
מתגרית מאון דקשי מאיך

חווך ובישרך יותן לעופיו
רשווייו יום ליו תיול והרעי
ענך טוכך טליין יום תיול
יון קרווי דליו יורוק בן־
ותטבע מוקי' יוהיו כישא
דנפקת בגויה יוכך יעח ו"ב
ויוויך וילליו וי וי כוו, רישך
והדר ליוחורך דליו ישלוט
בך סייפי דחרוב. לכך דוויו
יי"ט וישפל יקיה יוזור דוד
לגלית ויוזור יולהי ריותיא
עויי הריו ישוב יוזוריא
ומפום דובין נחיו דילי
ודונייו דילך יות בשום נג'
טעוהך ויוכן בשויו דיי"ט
עבוות סייפך דחרוב. יוכו
יומפוק בה ית רישך יוזור
דוד לגלית ענוותנותיה דד
רשיוול בר קיש דחסידותיו
יתיה היו תגוס לך ותיפול
קוווהך פתחני פווי ובלע
ובלעני יתך יוזור גלית־
לדוד עוית יופך שפיקיא
וסווקיו ושפירות גרויא
ויויות בחיזווי קליו יוישו"ב
יוישתיועת כפלשתיו' ב
דיוזורין ויוכתש עם דובין
דגשיו דבין הוה בחווישה
יובנין דריו יוזוריו לדיו יוז
יוני יויסק בקרוויתיו ש"ב
שויה דיוברהם עריקיא
כתיבין על קרוויתיו דיוע"ב
דייצחק עקידיו כתיבין על
תגייניו דיעקב בוכריא
כתיב על תליתיתיו על
רביעתיו וחוושיתיו כתיב
שווהון דמשה ויוהרן
נביין שויה דיוברהם יוזו'
יוזוריו יוני יויסק לקילעיו
בקרוויתיו ויוזוחי ירד־
פלשתיוה עריויה הרין
על ערליתיה ויועדי חיסדא
חיסודין יון דבית ישריול
בה שעתיו ההיו זקף דוד

עינוהי למרוויו וחזיא
וליוכין דיוהיעינן על
גלית פלשתיוה בה שעתיו
ההיו הוה רעוו יון קדם
יי"ט דעל יוכבין דיוהרן וב"ב
וסליקת לקילעיו על דהוה
ירדיג שליויו וומחת פלשת'
פלשתיוה על בית עינוהי
לויישרת שליויו על ידיה
כתחוויו דישרי' בה שעת'
בהשעתיו ההיו ויוירד'
דיופיה יוישתעו וקיטרי'
חרציה יוישתרו ויורכוב'
ויורכובתיה נקשן וסיפיה
נפל וירעיו דיוהניה דד
יוויתכר ודעבד עם הזוין
דריו לעביד עיובין לעלם'
ולחיות היורע יוזן דדך ב'
בהוות ליוכול יורכ' יוזו' דוד
כבר נטרפה דעתו של זה'
שלי הריו בין דוד ויזו' וב"ב
ועתי פגר וחנה פלשתים
ולחית היורץ וחלוק' ות"ב
ויורזג' כיון כי דלקת יוחרי
וכן על ההרים דלקונו' כן ב'
ויי זה הנער' יוזורו רבתי'
וכי ליו היה זכירו והליא
כת' וייוהבהו ויוזר ויהי לו
נשיו כליס' יולו דיוזו וב"ב
ויתנהג בטכסיסי' מלכות
יוזו' שיוול יום וזושפחת
פרץ כן יהיה ויולך שהוב"ב
שהוליך פורץ ויוזן ויוזוחין
מדו ויום וזושפחת זרח
בו יהיה חשוב' יוזו' לו
דויוג עד שיוזה ויושיול
עליו יום הריו הגון למלכות
יום ליו שיוול עליו יוזם
דיווי לביוו בקהל יום ליו
שהרי וזרות הוווביר דד
בו יוזו' לו יובנר שניב"ו
עיוזוני וליו עזוונית וזוובי
וליו וזוזוביו' יוזו' לו דויוג'
יום בן זוזור וליו וזוזורת

יוזו' לו כיון נוזור על דבר
יושר ליו קרווי יותכם
כלהם ויוזן דרך נשים בכך
יוזו' לו היה להם לקרם נב'
נשים יקרווי נשים' נש"ב
נשתדק יובנר' יוזו' לו
שיוול שיול יותה בן וזי ב'
זה העלם' ליועלה כתיב ב'
הנער והכיו כת' העלם' יוזו'
לו הלכה נתעלוזה וזוזוך עליו
ושיול עליו בבית המדרש
וכו' כרוויות ביכורות' וכש"ב
ובשלשים תרגם יונתן וב"ב
ובעלים' יוזן כליו זוזור ועד
ועוד לו יודך הזולוכה' ושר
לו וזה הויו חסר שיצריך
להוסיף. לו יודך הזולוכה' יוזו'
יוזינו צריך לו יוזליו זולכות
עליו ענן רעה' ויתנביא
ויושתטי' נביין ושוטה
וזדברים וזוזוים' דברים ע"ב
שיוזן נכרים' יוזכה בדוד
ובקיר' וישכיל ויצליח' וב"ב
ושיוזל יוזור בלבו יול תהי
ידי בו' כן יוזעשו' ותהי בו
יד פלשתים' לכך יוזו' וה"ב
והלחם ולחזוות יי"ט בעת
תת' בעת שהיו עוסקין ב'
לתתה לו' ונתגלגל הדבר
ונתנה לעדריול' בשתים
נתחותן בו' שתי בנות יש
לו בוחות יוהן נתחותן בו'
וכן תרגם יונתן בחדיו יון
תרתין' בוזנו בו שלש יוז'
נטל עליך יוחת וזשלש
כיון שוזפורש שם בחר
לך יוחת יוהן וליו ויוליו
הזוזים' ליו הוזתן עד־
זלאות הזוזים שקבע לו
היום להביין זוזוה ערלות
פלשתים' ויקם דוד וג' וזו'
וזוזלאום' פרישינטיר בלע"ז
לזזלך' לזרוה' ויצאו שרי
פלשתים לזזיו בגבורים

לשאול שאל בישראל. ליד
אבי. מאוך לאבי. ואגשיש.
ואישיש. את התרפים. עד
עשאן בדמות אדם כביר
העזים. עד ואפשט שלם
בהמות. פוליעל כלעז. שאה
ואדישותו לפי שאין את
התרפים שער. וזה דומה
לשער אדם. הוא אומר אלי
אותה ואסרתני כיד לסטים
אחר שלא חרבו עלי עד
ששלחתני בנות. כבירת
ואפניו להקת סיעת. ויש
ויתפשט גם הוא בגדיו
בגדי מלכות ואלבוש בגדי
התלמידים. ויפל ערום ונפל
משן. ושמעתי בשם ר׳
אותם ששמע. ומפי ערבי
אחר משן בלשון ערבי
ושומע כמסע כמסיעה
אותה שנפטרתי ומפנו
הכה בחמת בקיר. וכאותה
פסיעה עילתי אין הואות.
הנה מחר חדש. חידוש
לבנה וכל יואבלי שלחן המלך
המלך אין נותע יושב ואת
ואלבין ביום טוב אל קלחם.
ואנכי ישב אשב אל המ
המלך לאכל. לשון הווה
הוא. ואני רגיל לישב עם
המלך תמיד לאכול מאוך
לו. ושלחתני ואעתה ונס
ונסתרתי עד הערב של
יום שלישי. ואין אהיה עם
האוכלים. ויפקד ואשבך.
ויתאוה המלך עלי היום אז
לאחרתו. נשאול נשאול. דוד
רשות שאל מאתי. זבח
הימים. ושנה לשנה מאז
הוא. יום כה יאמר שלא
יחרה לו. שלום לעבדך אין
בלבו להרגני. ואם חרה
יחרה לו דע שהוא ואעוי
להרגני כלתה הרעה ואעזו

ואין יגיד לך ומי יגיד לי כמ׳
במקום שיוסתר ושם. הש׳
השלישית. כעת הזאת הש׳
השלישית. כמו מחר והן
יום שלישי בשעה של
עכשיו כי מחר חדש ונו׳
ושאין מחר אין יהיה אבי
אל יהיה ביום שלישי. יי
אלהי ישראל. לשון שבו׳
שבועה כן יעשה לי הקב״ה
כי אחקור את אבי ואודיעו
שהוא טוב אליך יום לא
אשלח אליך על ידי שליח
וגליתי אזנך אזני בעיני.
ואין יום עודני חי. לשון כמ׳
בקשה הוא כמו ואין אתכן
נא לעבדך ואינו זו ואומ׳
ואושיעו אנא אחי תע׳
תעשה לי טובה כעודני חי
שתעשה עמי חסד יי ש׳
נטרם אמות. ואתן החסד
שאין הכרות את חסדך
ועם ביתי בריות הבורת
לי ברית בחיי ואין כהכרית
יי. וגם אין תסור חסדך
ואהם את. כבוא הפורענות
על בית אבי שידעתי ש׳
שיכרות האלקים את אויב
אויביך. יבקש יי אומר
הברית הזאת ויד אויבי
דוד. ופירושו בקש הקב״ה
ויד דוד כשעבר הברית
ואומר לאופיבשת אתה וצ׳
וציבא תחלקו את השדה
יצאתה בת קול ואומרת
רחבעם וירבעם יחלקו ה׳
את השדה המלכות. וכן
תרגם יונתן ויתפרע ליה
יי ויד שנאי דוד. ואומ׳
ואדרשו כאדם התולה קמ׳
קללתו באחרים ודומה לו
והיה כי תקריאנה מלחמה
ונוסף גם הוא על שונאינו
ונלחם בנו ועלה מן הארץ

ועוד הרבה מקראות הרו
הדומין לו. את. כיון תלה
קללתו באחרים. ועוד דר׳
דרשו רבותינו זה שדרשו״

הפטרה של שבת ולמחר ראש חדש״

ויאמר

לו יהונתן מחר חדש. וכ׳
ודרך כל אוכלי שלחן המלך
לבא ביום מועד אל הש׳
השלחן. ונפקדת. אבי יפ׳
יפקוד וישאל היכן אתה
כי יפקד מושבך. כשיהא
מושבך חסר איש הרגיל
לישב שם. וכן תרגם יונתן
ארי תתבעי יהיו רוח בין
אסחרותך. ונפקדת לשון
זכרון. כי יפקד לשון חס׳
חסרון. ושלשת. אז תרד
מאד. כלומ׳ וכשתגיע ליום
השלישי אז תרד במקום
הסתר הזה. אשר אתה
נסתר בו היום. שהוא יום
מעשה מלאכה. כן תרגם
יונתן באתר דהואן ש׳
שאתה היום נסתר כמה
שנ׳ ויסתר דוד בשדה. וכ׳
ויהי החדש מחר. ה׳
האבן האזל. אבן שהוא
אות להולכי דרכים האזל

והמבאן טובה
כי אם יבחלוק
ובמה אזהיקם
הסתר הזה

192

הולכי דרך. וכן תרגם יונתן
ובן אזיקותי. ובן האותות. פ׳
עדה ומורה. לא מפיק הא׳
ופתרון עדה כמו לעד. כל
תיבה שצריכה למד בתח׳
בתחילתה הטיל לה הכתוב
הא׳ בסופה כמו אמתה ובן
מורה. חצים למטרה כדי
שלא יבין הנער וזה סימן
יהיה לך אם אומר אומר
לנער. והדבר אשר דברנו.
ברית שכרתנו יחד הנה ה׳
יהיה ביני וביניך עד עולם
אותו דבר אל ואשב הקיר.
בראש המטה אצל הקיר.
ויקם יהונתן. אמר ויקם
ואמרו. לפי שאין דרך
הבן להיות מיסב אצל
אביו שדרכן ליסב מסובין
אל המטות והיה דוד
מיסב בין יהונתן ובין שא׳
שאול עכשיו שלא בא דוד
לא הסיב יהונתן עד שיבא
שישב אבנר ואחר שאול
ואחריו ישב יהונתן ואחר
אבנר. ויפקד מקום דוד לא ישב
יהונתן כל הרי הוא אצל
ויקם יהונתן ויצא השלחן
אחרי אכלו שישב. הא׳
מקרה הוא. קרי ראה כלו׳
לא טהור. ועדיין לא
טבל לקריו. ואין צריך הע׳
הערב שמש לחולין כי לא
טהור זה אלא נתינת טעם
לדבר ולפי שאינו טהור
לפיכך לא בא שלא ישאו
כל הסעודה. ממחרת
החדש. ממחרת הירוש׳
הלבנה השיני. ביום שיני
לחדש. והוא צוה לי אחי.
גדול הבית צוה לי שאהיה
שם והוא אליאב אחי
הגדול. אמלטה. בלשון פ׳
לא באו אמלטו. אומר יום

ויתיצבו נעות. לשון נוע. פ׳
נעה וזרה. אחריות. כאשר
הזאר אין לא וע. כן תאור
אין נעות נע. והאין אין הדבר
הדבק שהוא דבק למרדות
המרדות הראויה לרדות
ולייסר. ויש פותרים בן נ׳
נעות המרדות. אשתו של
שאול היתה אין אותם ש׳
שלקחום בני בנימן מחול
וכיון שראתה לשאול ש׳
שהיה פנו כפני אריה ויפה
תואר ויפה מראה תפשה
בו ואמרה לו בשבועה אינו
זזה ממך עד שתקדשני
להיות לך לאשה אמר לה ה׳
הנה לי אשה טובה שאותה
שחורה הרבתה עליו בדב׳
בדברים עד שלקחה וזהו
שא׳. שאול ליהונתן בן
נעות המרדות. בן אותה
שהיתה נעה מרדות עד
שלקחתיה אף אותה אמרה
כנגדי. שעגב אל דוד. בש׳
בשביל דוד. כי הכליא אבי׳
בשביל דוד. למועד דוד.
למועד אשר קבע לדוד
להעבירו. החצי עבר אותו
הנער. מאצל הנגב. מסט׳
מסטר אבן האזל דלקביל
סטר דרומא. דוד הגדיל
הרבה לבכות. לך לשלום
והשבועה אשר נשבענו
יהיה עד עולם.

סליק הפטרה

ואת הנערים יודעתי. לה׳
לשון טורח הנערים שיש
שיאיצו עמי הטרחתים
לרוץ לפני אל מקום אלמ׳
אלמוני. יודעתי. כמו ויודע
בהם את אנשי סוכות. פי׳

פלוני אלמוני. ומוסר ה׳
ואלמן ואין שם אותו
שאינו חפץ להזכיר שמו
כי דבר סתר הוא פלוני כי
יפלא. תרגומו יתכסה. אלמ׳
אלמוני אלמן חוששה
יתן וזה שאינו כידך אך
ומושה בקושי אני ואמו׳
ומוכלו לדרים אך זה אי׳
אפשר שיאכלנו לטה׳
לטהורים עצורה לנו עמ׳
עצורה ממנו. ויהי כלי
הנערים קדש טהורים
והוא דרך חול. והלחם
והסתלק על השלחן וה׳
והוקטרו הסיכון קרוב
להיות חולין שאינן ויורד
ומעילה ושהיתה לו הת׳
לכהנים. ואף כי היום יקדש
בכלי ואפילו היום היתה
תחלת קדושתו היתה
יקוק לאטול ושם והאיני
ולהאכילני שאחזו מלה׳
מלאים ומסכן היה כך
ומפורש במנחות. לשום
לחם חם ביום הלקחו וה׳
ודבותינו אמרו ביום הל׳
הלקחו ביום סילוקו חם
כיום סידורו. אביר הרועים
אב בית דין. נעצר לפני
יי׳. שעצר עצמו לפני
אהל מועד לעסוק בתורה
ואין יש פה כמו ואם יש
פה. נחוץ כמהיר לוטה׳
ברוכה. וכן ויאט פניו כב׳
בורותו. פת כרך פנו פ׳
בורותו. אחרי האפוד
אחרי ששאל לו באורים
ותומים אמר לו כן וכן ת׳
תרגם יונתן בתר דשאיל
ליה באפודא הלא זה דוד
מלך הארץ אמרו לו לאו׳
לאכיש הגוי היה בינינו
אם יכול להלחם אותי ו׳

והכני והייתי לכם לעברים
אין לך אלא שתרד ותכסין
ויהיו הוא ילך הארץ הנ"
הראות את טעמו את רנ"
דברו ויתהולל נשתטה'
ויורד רירו דבר הנוטף קרוי
ריר' וכן כריר חלמות' וכן
רר בשרו' זהו יבא אל
ביתי' לשון תימהו' לכך
נקוד פתח רפי' וישבו עמו
כל ימי היות דוד במערה'
סמוך למואב' וכשיצא
וישם דוד ובא ליער חרת
הרג מלך מואב את אביו ז
ואמו ואחיו' חוץ מאחד
מהם שהחביאו נחש הוא
החסד שאמ' דוד כאשר
עשה אבי עמדי חסד' ז"
כדאית במדרש ר' תנחומא'
כי ערע דוד ואנשיו' כי
התחיל להשמר ממנו' ז"
תחת האשל ברמה אחת
שהיתה לבנימן' ורבותינו
דרשו זה שדרשו' וש"
ושאול לו באלהים עשיתו
אלך שאין נשאלים במו"
לאורים ותומים להדיוט'
וסר אל משמעתך' כמו
ויסורו אליו' וקרב אל
שמעך' ואל שומע דב"
דבריך' וכי היה לי להבין
שאתה הולך בשליחותך'
היום החלותי לשאול' ז
בתמיה' וזה אמרו רבים ש
שערך העבור בו שואל"
שאינה ממנו ומביא
את ישראל' ואמר אני כ"
שאל באלהים' חלילה לו"
לעשות דבר זה למרוד
ולהועיל לרעים הנעבים
עליו אוכל ועושין היו
ולא ידעו' דרשו אמן ורקן
כל איש אשר ימרה את
פיך' אשר יאמר כדבר

עבירה הנ"ל רק' לדואג' נש"
נשתנה שאמ' אני לו נתפ"
נתפשות כרג' אתה הלשנת
עליהם' אתה הרוג אותם'
אנכי סבותי' סיבבתי' עד
כג שבא אלי' כי אשר יבקש
את נפשי' אדם אחר רודף
את שנינו' מקום שאמלט
אני תמלט אתה' כי משמ"
במשמרתי תהיה המרד—
כך תירגם יונתן ארי דיבע
דבעי למקטלי בעי למקט"
למקטלך' ויש עוד לפתור
כי כאשר אוהבני אוהבך
ואשר ישמור את נפשי
ישמור את נפשך' ויש
ודומין במקרא אנשי דמ"
דמים ישנאו תם וישרים
בקשו את נפשו' הרי כאן
בקשת נפשו לטובה' נגר'
הסגיר' כמו ביום נכרו'
ומשקולת החוקים הוא
ואם בקש לדבר במשקול
הרפים היה נקוד נכר' נס"
נסגר לבא בעיר דלתים
ובריח' ויבטח בכך ולא
יחוש לבריח ומפני אחה"
מחריש את הרעה' כמו
את בשתיו' היסגירני—
בעלי קעילה' למדנו מכאן
שהשואל שני דברים אין
משיבין אלא אחד' ואין ז
משיבין לו אלא ראשון ז
וכן דוד שאל שלא כסדר
שהיה לו לשאול הירד
שאול' היסגירוני מיד' וה"
והשיבהו כסדר' כאשר
יתהלכו' כאמר וכשר להל'
להלכו' במקום העליתם' ז
ויחזק ממנו' חורש כריה
שבינו' ולא הסגירו' ועליו
הסגירו' כי אמר אלי' וזה ז
שאמר אלי עזים יערים
הוא' ומתנה הוא כעזיות'

היום כאן ואחר במקום
אחר' כדי שלא יודע מ"
מקומו' אל נכון' אל דבר
מכוון ואמת' לפני שאול
שהיה שאול עתיד לילך
אחריהם' והם הלכו לחפש
אל נכון' עטרים מקיפים
וסובבים אכל עד כעטרה
המקפת את הראש' ואל"
ואליך בא אל שאול ואל"
אליך ממש' כדי להציל
את דוד' סלע המחלקות'
שהיה לבו של שאול חלוק
לשתי דיעות אם טובד
אם לשוב ולהציל את אר"
ארצו מיד הפלשתים אם
לרדוף ולתפוש את דוד'
וכן תרגם יונתן' עטרי ה"
היעלים' סלעי היעלים' לה"
להסך את רגליו להפנות
לנקבים גדולים' ואחי אחריך
ואומר לאנשיו חלילה' עמ"
שתי מקראות הללו מתוכן
שלא כסדרן' אלא כאן מ"
שהתחיל לדבר בנחותות
כנגד המעיל כלה לדבר כל
דבריו' ואומר שאז כרתו
כנגד המעיל נתחרט' ואחר
כך חזר לדברו הראשון ש"
ואומ' ועל שאמרו לו אנש"
אנשיו הנה היום' השיב
לו חלילה לי' וישסע' הכ"
הבדיל אותם בדברים לאח
תשובה' לאה אותה ויקבל
עלי לשון הרע של דואג
ואומר להרגך' ותחס עליך
הרי כאן חסרון התיבות
ואומר האומר שאהרגך
ותחס נפשי עליך' כמו ז
ותכל דוד לצאת אל אבש"
אבשלום' ותכל נפש דוד'
כאשר יאמר משל הקד"
הקדמוני' משל קדמוני—ו
של עולם' התורה שהיא

ומשלו של הקב״ה מרשעים
יצא רשע׳ הקב״ה מזמן לו
לרשע שיפול ביד רשע כיו״ב
כיוצא בו והיכן אמור
והאלהים אנה לידו ברייתא
במסכת מכות ידעתי כי מ׳
מלך תמלוך כי הקב״ה יע׳
מעילך מידי׳ ומדרש אגד׳
סימן זה מסר לו שאול
שהקורע את מעילו מולך
תחתיו כמו שפירשתי ב׳
לשאלה ויחזק בכנף מעי׳
מעילו ויקרע׳ ואיש במעון
שם העיר׳ ומעשהו וה׳
וקנהו וקניינו׳ גדול עשיר
ויהי כנגד עזנו בכרמל
ויהי יום אחד כהגיע גוז
צאנו בכרמל ודרכו היה
לעשות משתה ויום טוב
לגדי הצאן וישלח דוד
והוא כלבי׳ אכילת כלב כה
לחי׳ כה יהיה לשנה הבאה
ואל חי וטוב וקיים ואתה
שלום׳ ולא הכלמנום׳ אנו
נשרנו לנו לשום דבר ולא
הושיבנום ריקם׳ ולא נפ׳
נפקד להם מאומה׳ כי שו׳
שומרים היינו להם ומאו׳
וימצאו הנערים חן בעי׳
בעיניך בטובה שיגידו
לך עבדיך עליהם׳ כי על
יום טוב באנו׳ על סעודת
משתה ויום טוב שיש לך
באנו עתה לשאול׳ ד״א
ערב ראש השנה היה
וצריכים אנו לסעודת
יום טוב׳ מי דוד׳ מהו חש׳
חשוב שאתן לו את שלי׳
מרדות המלוכה כאן ויחגר
גם דוד חרבו׳ מכאן שה׳
שמתחילין בדיני נפשות
מן הקטנים׳ על הכלים לה׳
לשמור את כליהם וכליהם׳
אחד מהנערים׳ ומצא בהם׳

ואפרחינון מילין לשון ה׳
עיט׳ הכלימנו׳ לא נכלמנו׳
כי כלתה ואת דוד אלא
הרעה׳ והוא בן בליעל וגו׳
מדבר אליו ואהיותי דובר
אליו זה שאני דובר ליך׳
כי יקצף עלינו׳ עשויות
תרגם יונתן תכבשן ואומ׳
מחוליות כשר ובעים ש׳
שקורין פרשיירין כמו שנ׳
ששנינו בפסחים ומרכן
את כרעיו ואת קרבו לתוך
התנור׳ ר׳ טרפון קורא דו
תכבר׳ כך היו שניה בג׳
בפסחים׳ צמוקים ענבים
יבשים׳ דבלים עגולי ד׳
דבלה׳ הלוכים דרוסות
וכבושות בכלי׳ יורדים לה׳
לקראתה׳ גיא היה בין ש׳
שני הרים היא יורדת מה׳
אחד וזה והם יורדים מהר
שכנגדה׳ ודוד אמר בלבו
כשאמרו לו את גדודי
נבל אך לשקר שמרתי׳ ה׳
ומשתין בקיר׳ יודע ודע׳
ומשית עינה בקירות לנו׳
ד״א אפילו כלב שדרכו
להשתין בקיר׳ בי אני אד׳
אדוני העון׳ ומתחילה אנ׳
אומרת כן כדי שיטה האון
לדבריה׳ וסוף אומרת הב׳
האמת׳ ואני אמתך לא
ראיתי נערי אדוני׳ אשר
מנעך׳ ששלחני לקראתך
למנעך מלשפוכת דמים׳
והושע ידך לך ואלנקום
אתה בעיניך את נקמתך
ותענש׳ יהיו כנבל אויבך׳
נתנבאת שלא יזיק אויבים
ונתנה לנערים׳ ותנתן לנ׳
לנערים המתהלכים׳ נתנה
לשון שעבר׳ ונתנה לשון
הבא׳ כי עשה יעשה
ה׳ לאדוני בית נאמן׳ לה׳

להיות מלך על ישראל לפיכך
ורעה אין המוציאך לא
כזה לך לעשות שלא כדין
להוציא לעז על מלכותך׳
כף הקלע׳ חתיכות עור רח׳
רחבה׳ עשויה כמין כף בה׳
באמצע הקלע שנותנין בה
האבן׳ והיה כי יעשה ה׳
ונהלך׳ לא תהיה לך זאת
לפוקה׳ לכשלון׳ כמו ופיק
ברכים׳ שאם היית עושה
זאת לא יהיה לך פתחון פה
לרדות אותו על שפיכו׳
דמים׳ להושיע אדוני לך׳ ש׳
שתנקום אתה את נקמתך
בלבבך׳ ומנעת אותי׳ כמו
לא תכלה רחמיך׳ לא יכלה
ממך׳ והושיע ידי לי׳ ומה׳
מוסב על מבא בדמים׳ ומ׳
של מבא מחוברת על
והושיע כמו ומבא בדמים
ומהושיע ידי לי׳ בעזרת
היין מנבל׳ תרגם יונתן כד
כד פג חמריה מנבל׳ ומאת
לבו׳ שנצטער על המתנה
שהוליכו לדוד׳ כעשרת
הימים׳ שבעת ימי אבלו
של שמואל תלה לו הק׳
שלא יתערב אבל רשע׳
זה באבלו׳ ואחריכן חלה
שלשה ימים כנימין שנ׳
ויגף ה׳ את נבל׳ וימ׳ אחר
חלה שלשה ימים ומתוך
היין ויראת המגפה׳ ובכות׳
אומרו עשרת ימי תשובה
שהמתין לו הק׳ שיחזור
בתשובה ולא חזר׳ ויש׳
שאומרין כנגד עשר לגי׳
לגימות שנתן נבל לעבדי
דוד והאוכלין את ריב ח׳
חרפתי׳ גידופי׳ שחרפני
היום רבו עבדים המתפ׳
המתפרצים׳ ואת עבדו
מנעו שלא הרגתיו׳ חי ה׳

ימים · יש אומרים לימים נגד'
נשבע · ויש אומרים לאבש'
לאבישי נשבע · אם תהרג
את הצדיק אערב את דוד
ברוח · כי אם ימים יגפנו יק'
יקרב אימתו · ספחת · של'
עלוחית · הסיתה בי לשנו'
לשעותו · כי הסתה לשון ז'
שיוה · אויבי אותו ירח'
מנחה · יקבל תפילתי ברחו'
להשיב חמתך ממני · כי
גרשוני מארץ ישראל לך
עבוד אלהים אחרים · הוצי'
מארץ לחוצה לארץ כמאן
שכר ע"ז · ואונקלס תרגם אזיל
דוכין עממיא פלחי טע'
טעותא · הקורא · ע"ג שם
ששם קורא ומדבר · אחר
שיר קינה שפות · ואשבע'
בעיניהם · ישיב לאיש לכל
צדק ונאמן · עתה אספה
יום אחד שאין אורוכויבו
על פתאום · ולזה ישב
עבדך · אותה לך ומשא'
ימים וארבעה חדשים · ימ'
וימעט ימים שנים וא'
אפשר ימים זה שנה · כמ'
שהרי לא הלך דוד אצל
אכיש עד שמת שמואל
ושאול לא מלך אחר מות'
ומיתתו אלא ארבעה חד'
חדשים · כמו שטענו בס'
בסדר עולם · וגם מנין ז'
שנותיו של עלי ועשרים
שנה שהיה הארון בקרית
יערים עשרים שנה ע"א
אותם חמשים ושתים של
שאול · ושנה אחת לעמוד
עם ארבעה חדשים האלו ·
ושבע שנים שמלך דוד
בחברון קודם שהביא את
הארון מקרית יערים · נמצ'
נמצא שלא מלך שאול
אחר מיתת שמואל אלא

וארבעה חדשים · ויעל דוד
לשון הווה · תמיד היה רגיל
בכך · כאוך שורה · אין ויעלו
דהגריו · אל פשטתם · אין ז'
פשטתם · לחוד ואתחלפת
כנען · כמו ויעש לו נשכה ·
נספר עזרא · כמו לשכה · ז'
ושמואל מת · והלא כבר
נאמר ואמת שמואל · אלא
לפי שבא לדבר כששאול
שהוצרך לשאול בבעל אוב
ופתח בזה · ושמואל מת ·
שאלו היה קיים היה שו'
שואל ממנו · ושאול הסיר
את האובות · והוצרך לב'
לבקש אשה בעלת אוב · ז'
לא היה צריך להזכיר וש'
ושאול הסיר את האובות
אלא בשביל כבודו של ש'
שאול ולהגיד צדקו · לפי ז'
שבא להודיענו שהוצרך
לבעלת אוב הקדים לפרש
ושאול הסיר את האובות
לומר לך שעל ידי טורח גד'
גדול בא לעשות את העון ז'
הזה שהרי כבר הכרית כל
המעיינות · אם לא שעל
ידי דוחק גדול לא היה עו'
עושה · שהרי לא ענה כב'
באורים ותומים ולא בחלו'
בחלומות ולא בנביאים · וס'
ויספדו כל ישר' ויקברוהו ו'
ברמה ובעירו · ובעירו וז'
ואסכם על ויספדו לו ספדוהו
ברמה כשקברוהו וספדו
איש בעירו · גם באורים · ז'
לפי שהרג נב עיר הכהנים
לא ענה · ויתחפש שאול ·
שינה בגדיו · וכן התחפש
ובא במלחמה · וכן ברבכה
יתחפש למשי · וכן תרגם
יונתן ואישתני שאול · וז'
ויבאו אל האשה · ואיתא
בפרקים של ר' אליעזר עמ'

תאן היתה אחותה של
אבנר השונמית · לילה ·
יום היה אלא אותן עתם
היה דומה להם כלילה · ד"א
לילה · כך היה שעה · ד"א
לילה · להגיד שבחו כי הכ'
הכתוב לכך · אחר לבא
לביתה בלילה כדי שלא
יראו ישראל · ויאמר אות'
אתו ואל הסיר את האובות
ואת הידעונים והיום רו'
דורש מהם שאין כוחם
מה שעשה אוב · אינו מעשה
כוחו · לכך ויבאו אל האש'
האשה לילה · ותבקש · ות'
ותבקש תפלה · ותזעק ב'
קול גדול · שראתהו עולה
שלא כדרך העולים · שהמ'
שהמעלה מכורו עולים
רגליו למעלה · וזה עלה
ראשו למעלה בשביל כב'
כבודו של שאול · אלהים
ראיתי · מלאכים · עולים עמ'
שנים · אשה ושמואל · כמו
שדרשו רבותינו בהגדה ·
את תאור · שלשה דברים
נאמרו באוב · המעלה אות'
אותו רואהו ואינו שומע
בקולו · והנשאל בו שומע
בקולו ואינו רואהו · ואח'
ואחרים לא שומעין אותו
ולא רואין אותו · והוא
עוטה מעיל · שהרי רגיל
ללבוש מעיל · שנ' ומעיל
קטן תעשה לו אמו · ומה
וכמעילו נקבר · וכן לעתיד
עלה · וכן לעתיד לבא
יעמדו בלבושיהם שנאמ'
ויתיצבו כמו לבוש · הרגז'
הרגזתני · התחדתני · גם
ביד הנביאים ביד החלומו'
אבל באורים לא אמ' לו ה'
ואעפ"י ששאל בהם כמו ש'
שאמר למעלה שהיה ש'

194

כוש ומוצ על שהרג נוב ז
עיר הכהנים ויוקריוה לה
ויועק כיום נקרה נקריתי ז
כהר הגלבע וכיום ושם נקי
נקרין יוש וכליעל הוערי
הוערתי להיות נקריו יולך
שהודיעני יוה יועשה ולוה
תשיולני הרי שיולת יול הי
הנביוים החיים ויהי עריך
והוה נפעריה דגכריו דיות
נעיל דכביו עריך לשון ז
שוניו וכיוה יש כיוקריו ז
לרעך לדוד ובחיין ליוהוי
הזכיר לו שיוו יולין ונתנה
לרעך הטוב ויוך לפי שי
שהיה יריו ומוצ יותר
ובניך עמי ביוחיתני עגל
ומרבק עגל פטים ויוס נפ
נפלו ויוס חניהו עליו וי
ויביון עד נחל הבשור ז
שש ויוות יוש והעותים
עיירו וכשהגיעו לנחל הבי
הבשור היו כהם עייפים ז
ועתרו שם ויקיעתם יושר
פגרו יושר נוענע ויוצי
יוומר לשון יורוי הוין ש
תרגום של נהרסו נגב הכי
הכרתי לדרום פלשתים וי
ויציבו ביוקום יוחר פלעי
פלשתים נקריוים גוי כרי
כריתים יושבי חכל היים
גוי כריתים לוחרתם לוי
לוריים הוו עוולקויים כיום
ויחר כעיניין שנ ומחר
יונבי נעב לכך ניוומר לוי
לוחרתם יותכל היניון וי
והכיר ששכה הגרוד ונ
ונגב יהודה ומנגב ובגו
ונהגו יונשים ויהיגים וה
והולכים לפני היקנה הי
ההויו להתנכר ולהתהלל ז
זה שלל דוד ויהיום ההוין
ומעלה ליו ניומר והליוה
יוליו ומעלה ככר הנהיג ז

יוכיהם כחוק הוה כלעדי
רק יושר יוכלו הנעריים הם
היושכים על הכלים וחלק
היונשים ההולכים לולחומה
כבריושיתרכין לרעהו
ליווהכין יושר התהלך שם
דוד שהיה ויחכיין יוותו
ומפני שיוול ופלשתים נ
נלחמים כישראל כיודם
שיומר נחזור על הריוש
הריושונות וישוצו יולין
כיום עליו ועל שיוול וישי
וישרפו יוותו שם וקללו
עליהן כיומי דקלון ולכיא
תיון כרתנו שופרין על
הולכים וליו ודרכי היום
היומרי והנה יוש כל
ין וחנה יש בפסיקתא
שוהו רויוג ולוינו ויושב
על לבי יוחוני השכין יום
יוחוקני רציתיו ומדרש
יוגדה עון הכהנים שהר
שהרגתי בהם שנכהן וכ
וכתנת תשכין כי כל שר
נפשי כי יהר ויותתנ
טוב לי שתיוותני יותר
ויול יהרגוני יולה ויעללו
כי ויונעדה על ורועי וטו
וטוטפתיו דעל ורעיה ד
רויך על ריושיך חוב קט
קטלך תהיו בריושיך יוין
עונש כויותוך יוליו כעי
בעיניך וליוור ללוור בני
יהודה קשת וליוור רור
ויעתה שנפלו גיבורי ישר
עריכים כני יהודה ללוחם
ולחמה לוישוך בקשרת
הליו היו כתובה בספר
כריושית שהוין ספר
הישרים יוכרהם יעהכ
ויעקב והיכיו ויויוין יוך
בעירת יוויכך יויוו הי
ולחמה שוכוון בה יריו
נגגר פרחתו שהוין וול

ערפו הוי יוומר וה קשת
והעכי ישרי על כיוותיך
חלל ויעבן של ישרי על
תוקו ויעוזכם נפלתם חלוים
כך תרגם יונתן הרי בגלבע
הריים שכגלבוע ושרי תרוי
תרוויות ליו יהין כשן כויסה
עבדון ויה חלהין כי שס
נגעל יוגן גבורים יוגני שר
היו להם וכש יועיוין ולה
לולחומה ווושחין יוותו ב
בשיון כדי שיהיו הויין הוי
הוכה עליו ולחיק כדיוורי
ושחו יוגן וכיון היה ויקוין
הקינה שם נגעל יוגן גבוריים
פלט יות שוטו וליו עדכך
בו ועשה כיוילו ליו נושח
בשיון כל הגעלה לשון רס
הפולט ויה שעתנין ליוכגן
שורו עוכר וליו יגעיל לא
נסוג ליו היה רגיל לסוג יה
יוחור ועשריים קלו לעשות
ריעון בוריוס הולביש ז
שני עם ערניים על כיותיך
חללי על בית תוקפך יוי
יויתקטלתיו כלי ולחוה
שיוול ויהונתן שהיו כלי
זין לישרי לקח יות יוי
יוישכשת ויקריו היה
דורש שעתידין שני ולכי
ליניות ובניין שיוו לון
הקבה ליעקב ולכים ה
ולחיניך יניוו וכבר יניוו
כלבניו חוץ ובניין חלקה
העוריים תרגם יונתן יוח
יוחפנת קטיליו על שם
החרוטת כויה ריות יוור
יוגתשיב עור חוכו יול
החוויש דופן חויש
ויקוס שוורה וכבר תלו
תליון ויונתן תרגם יול
החוויש כפטר יריכיה
ויות תחתין ווית כיות
כיותריה לוליו דמתו יום

לא יבא דוד עד הנה׳ והרי
זה מקרא קצר שאומ׳ כל
מכה יבוסי ויגע בצנור ולא
פירש מה יעשה לו ובדברי
הימים פירש כל מכה יבוסי
בראשונה יהיה לראש
ולשר׳ ודומה לזה כל הורג
קין ולא פירש מה יעשה לו׳
אבל מענין הוא לשון גערה
ונזיפה׳ ויגע בצנור׳ לשון ?
גובה המגדל׳ כי שם היו עם
נתונים העורים ובאי דוד
כבר עברו הדרשות שהזכרנו
בשבועה אך המלוא וביתה
הקנ׳ חומה מוקפת מאליה
אותה עפל׳ וגבוה התל
כאשר נעו׳ וישפע והולך
לכל רוח׳ הוא קרוי מלוא ו?
ועליה בנה דוד בתים׳ ואותו
המלוא היה סביב לאשר׳
וידע דוד כי אותו כל מעשיו
ומצליחים׳ ואלפי האומות ?
שולחים לו מנחה ומנשאו
בעל פרצים׳ ואשר פרצים׳
כפרץ מים הפורצים גדורי
שפה׳ וישאם דוד׳ תרגם
יונתן ואוקדנון דוד וגומר
עמק רפאים הוא מעל
ירושלם בספר יהושע׳ ?
מול בכאים׳ תרגם יונתן
מלקבל אילניא׳ את העצ׳
העצים׳ בראשי הבכאים
הם מאלכים העצים בג׳
בראשי אילנות אשר אמ׳
שולח לעורכך׳ אז תחרץ׳
תרים קול מלחמה ומכות
חרב׳ בלשון לעז גלטיר..
וכן לא יחרץ״

הפטרת ויהי
ביום השמיני״

ויסף

עוד דוד את כל בחור
בישראל שלשים אלף׳ לפי ?
שנאספו אלו כשהעלו מתחלה
בחברון וזו היתה אסיפה
שנייה׳ אמר ויאסף׳ מבעלי
יהודה׳ היא קרית יערים׳ כד׳
ובעלי לשון מישור׳ ויקם כד׳
דוד וילך מבעלי יהודה הוא
שנאספו שם להעלות משם
ומשם את הארון׳ אשר
נקרא שם׳ נקרא לו שם׳ מהו
השם שהיה שם יי׳ צבאות
עליו אל עגלה חדשה׳ טע׳
טעה בדבר׳ שאפילו תינו׳
תינוקות של בית רבן יודע׳
כי עבודת קודש עליהם בכ׳
בכתף ישאו׳ ולמי שאמ׳
זמירות היו לי חקיך בבית
מגורי׳ נענש לבא לידי כן
לפיכך כשהביאו מבית ?
עובד אדום הביאו בכתף׳
שנ׳ בדברי הימים ויאמר
להם אתם ראשי אבות
הלוים התקדשו אתם
ואחיכם והעליתם את הש׳
הארון׳ כי למבראשונה לא
אתם פרץ יי׳ אלהינו בנו׳
כי לא דרשנוהו כמשפט
עם ארון האלהים׳ הרי זה
מקרא קצר׳ והם ביחד עם
ארון האלהים בכל עצי בר׳
ברושים׳ שמתקנין אותם
כלי זמר׳ כי שמטו הבקר
ונענעוהו׳ וכן תרגם יונתן
ארי מרגזהי תוריא׳ כיוצ׳ ?

שמתרגמין ונרחה ירד בג׳
בנרין׳ ותתרגם ידיה בגרונו׳
על השל׳ על השגגה׳ שהיה
לו לדרוש קל וחומר׳ משארון
נשאו בירדן הוא עצמו לא
כל שכן׳ עובד אדום לוי היה
בדברי הימים מן השוערים׳
ויברך יי׳ וג׳ אשתו ושמונה
כלותיה ילדו ששה ששה
בנים בכרס אחד שנ׳ פעלתי
השמיני׳ מכרכר׳ מרקד׳ אמ׳
אפוד בד׳ מעיל בוץ׳ פורע׳
פורעייט בלשו׳ ויונתן תרגם
כרדוט׳ וכן תרגם מעילים
דתייר אחות׳ מכשלום כד׳
כרדוטין׳ ואשפר׳ אחד
מששה בפר׳ אשישה׳ אחד
גרב רחור״

סליק הפטרה״

אחד הריקים׳ תרגם יונתן
אחד מן פריקייא׳ ונקלותי
עוד מזאת׳ שהקלותי בע׳
בעיני עתה׳ עמם אכבדה׳
אינן מכבדים אותי׳ ולא
חשוב אני בעיניהם על
זאת׳ לא היה לה ולד מה׳
מאותו יום והלאה׳ ויי׳ ?
הניח לו׳ אמ׳ הרי נתקיים
והניח לכם מכל אויבכם׳ ?
זה כת׳ אחריו והיה המקו׳
אשר יבחר וג׳ ועתה על׳
עלינו לבנות בית הבחירה׳
ויהי בלילה ההוא׳ אמ׳ ר׳
חנינא בר פפא אמ׳ הקב״ה
לנתן היום הזה שאני ?
משלחך אצלו מהיר הוא
בהליכתו שאין ישכור
פועלים ואומניות ומפסידו
מהר ואומר לא אתה תבנה
הבית׳ ר׳ סימון אומ׳ אמ׳
הק׳ לנתן היום הזה שאני

הדרשות

ואשלחך ידעלו נדרו הוא
כענין שנ' אשר נשבע לה'
נדר לאביר יעקב' אם אבא
באהל ביתי' שאין אומר
אינו אוכל ואינו שותה עד
שיעשה כך וכך ומצאתו
ומפסידו' באהל ובמשכן' פי'
משכן שילה לא היתה בו
תקרה' אלא בית של אבנים
מלמטה ויריעות מלמעלה'
הדבר דברתי' לשון תמיה
הוא' לכך הא' נקוד חטף
פתח והדלת רפי' אבל הנה
דיר הרועים' כמו נות כרות
רועים' כשם שהגדולים זה
שואל אמנם דוד' ואכריתה
את כל אויביך' ולכך עלה
בלבך לבנות הבית' כאמר
שבת בתורה ושאתי יראום
עד אני חפץ להשקיט
שלום את עמי כאמי בך' וכה'
ואמן היום עמי' ואחטבר
על העליון ולא יוסיפו לענ'
לענותו כאשר בראשונה
קודם השפטים' וכאשר
עשו מימי השפטים עד
כאן' והניחותי לך' אותך
ואותו עד שתנוח מכל
אויבך' והגיד לך היום על
ידי כי בית יעשה לך להוש'
להושיב את בנך על כסאך
ויתקיים לך בית מלכות' וכה'
והוא יבנה הבית' כשבע
אנשים' זה הדר וראון כן ה'
אלידע' ונגשי בני אדם' זה
אשמדאי שרחקו ממלכו'
ממלכתו' והשרים כנ'
אדם הראשון הם' שכל
מאה ושלשים שנה שפי'
שפירש אדם הראשון וכה'
מאשתו באות הכל היו הם'
הרוחות והשדים והמזיקים ואלה'
מולדות מאתו' וישב לפני
ה' לפני ארון' עד הלום'

שהמלכתני גם אל בית עבדך
להמליך בני אחרי' וראיתני
תורת האדם' כתורת הא'
עשיתני' כמו שעשית לאד'
לאדם הראשון שהראית לו
דורות העתידין לצאת ממנו
ומה יוסיף עוד לדבר
אליך' מה אשאל עוד ואתה
ידעת את עבדך' אתה לי
כל צרכי' כמו יודע צרכין
נפש בהמתו' בעבור עבדך
להקים' מה שאמרת לש'
לשמואל להמליכני' וכלבך
כרצונך הוא' ולא שאני כדי
להודיע את עבדך' בשורה
שבשרתני' אשר הלכו
אלהים' אשה ואהרן שנ' נת
נתתיך אלהים לפרעה' וכן
תרגם יונתן דאזלו שלוחים
מן קדם ה' לפרות לו לעם
כה אמרו השלוחים לישר'
הקב"ה שלחנו לפדות לו
לעם ולעשות הגדולות
והנוראות' עשית לארצך
לאחר שיצאו משם' ומה
הם הנוראות' מפני עמך
לגרש גוים ואלהיהם' ומקרא
זה חסר לגרש' ובדברי הי'
הימים פירשו לגרש מפני
עמך אשר פדית גוים ואל'
ואין חסרון' כי מושיע
מפני עמך גוים אני שו'
שומעים לשון טירודין ה'
וגירושיהן' אתה אלהים ה'
שליט ויש בידך יכולת לק'
לקיים' הואל' רצה' ברך
ומתג האמה' ובדברי הימי'
כת' ויקח דוד את גת ב'
מיד פלשתים' והיא נקראת
מתג האמה' על שם שהיא
מקל רודה בכל פלשתים ה'
מטרפולין של מלכים' שלא
ומגיע בכל סרני פלשתים
בעזה ובאשדוד ובעקרון ה'

שם מלכות' אלא כגת מגיע
אכיש מלך גת' מתג האמ'
אמגליון' האמה הוא המוש'
המושל של עיר' ומודד שנ'
חבלים להמית' לפי שהיה
את מואב ואת אדום ואת יש'
אחרי' וינחם את פני מלך
מואב' ולא מצא שיצא
משם בלתו' כשהלך הדר
עד להשיב את ידו' לאשפות
המאית' שכבש את הירדן
חוץ לגבול ארצו' והרחיב
את גבולו' ויעקר דוד את
הרכב' משום לא ירבה לו
סוסים' כמה שנ' ומרכבה בה'
בשש מאות כסף' ובשבחו
של דוד סיפר הכתוב אע"פ
שהדבר היה קשה לו לעשות
משום ברוב עם הדרת מלך
שהסוסים תפארתם של
מלכים' אעפ"כ לא עכב כדבר
שלטי הזהב' הם אשפתות
שנותנין בהן החצים' כמו
הברו החצים מלאו השלטי'

כל הפרשיות הללו
סמכו אצל פרשה
של בית המקדש
לפי שכל מלחמו'
הללו קיבץ הקדשות
לאוצר הבית

ויעש דוד שם' שקבר את
ההרוגים שהרג באדום' וכה'
והוא שם טוב לישראל
שקברו את אויביהם' וכן
הוא אומ' במלחמות גוג' וכה'
ומגוג' וקברו כל עם הארץ
והיה להם לשם' ומניין שה'
שקברם דוד שנ' בספר
מלכים ויהי בהיות דוד
באדום בעלות יואב שר
צבאו לקבור את החללים' ה'
שמונה עשר אלף' ובספר
תלים הוא אומר שנים
עשר אלף' ואומר ומעתה ה'

שתי מלחמות היו בעניני׳
פקידים לגבות מס׳ ויהי
דוד עשה משפט ומיטב
על העני׳ כמו שדרשו ר״
רבותינו׳ ובניהו בן יהוידע
ממונה על קשתיו ועל
קלעיו׳ ורבותינו אמרו
כרתי ופלתי אלו אורים ות״
ותומים׳ כהנים היו רברב״
רברבנין הוו׳ נתתי לבן א״
אדונך׳ המלך רשאי להע״
להעביר נחלה ממה שנאמ׳
לאמלה ביד במשפט
המלוכה את שדותיכם וג״
ואת כרמיכם יקח ונתן
לעבדיו׳ כן יעשה עבדך׳
ומפיבשת אוכל על שלחנ׳
אביו אמר כן יעשה עב״
עבדך׳ ודוד השיבו ומפי״
ומפיבשת אוכל על שלחנ׳
ומושב בית ציבא׳ בניו וג״
ועבדיו׳ כאשר עש״
אביו עמדי חסד׳ ואי״ו
החסד כשהיה בורח דוד
מפני שאול בא אליו אבי
ואמו ואחיו וינחם אות״
פני מלך מואב ויאמר לו
ישב בני אבי ואמי עמך
והרגם חוץ מאחד שנמלט
לארץ בני עמון אל נחש׳
במדרש ר׳ תנחומא בר״
אבין בפרשת וירא אליו׳
המכבד דוד את אביך
בעיניך׳ הנראה בעיניך
שדוד מכבד את אביך ש״
הם מזהירים בתורתם לא
תדרוש שלומם וטובתם׳
והוא ידרוש שלומך׳ אמ״
ורדיתם׳ חלוקיהם׳ שת״
שתותיהם׳ הענבות ויקם
השטן׳ שובך שר הצבא
הדר עזר׳ על שם שהיה
גבור ועריץ׳ אמר הזכירו
בשמו׳ לעת צאת המלכים׳

יש עת משנה שדרך המל״
המלכים לצאת כשהארץ
מלאה קמות׳ והסוסים
מוצאים תבואה כשדרך
מטהר אותה׳ ונראתה שלח
אלי את אוריה׳ שהי״
מתכוין שישכב עם אשתו
ויהיה סבור שהולד הוא
מעוברת׳ משאת המלך׳
תרגם יונתן סעודתא
דמלכא׳ ונכה ומת׳ כדי
שתהא מגורשת למפרע
ומותר שלא בא על אשת
איש׳ שכל היוצא למלחמ׳
כותב גט למלחמה לאשתו
על מנת אם ימות במלחמ׳
החזק מלחמתך אל העיר
והרסה׳ עד כלות דברי המ״
השליחות׳ חזקהו דוד
אמר למלאך חזקהו ליואב
בדברי תנחומין שלא ירך
לבו׳ ויבא הלך׳ ראה את
יצר הרע שעבר לדבר
ומחרבך לאורח שנעשה
אכסנאי׳ ומחרבך לאיש
שהוא בעל הבית׳ כי בן
מות הוא׳ הגזל את העני
כאלו נטל נשמתו׳ שנ׳
את נפש בעליו יקח׳ ישנ״
ישלם ארבעתים׳ כך אירע
לו שלקה בארבעה בנים
ילד ואמנון ותמר ואבש״
ואבשלום׳ ואוסיפה׳ והמ״
והייתי אוסיפה לך אוד״
נשי אדונך׳ אביגל בת
שאול׳ כי נאץ נאצת את
אויבי יי׳ כינוי הוא וד״
דרך כבוד למעלה׳ ויאנש
תרגום אזרי ומתח פתחת״
שמיא דסנוי דעמיא ד״
ויאנש׳ לשון חולי׳ ובא
ולן ושכב ארצה׳ ובא ולן
בבית ולן בלילה שוכב ל״
לארץ לאברה׳ לשון א״

אכלה כמו ואברה ואירה׳
בעבור אשר יי׳ אהבו׳
את עיר המלוכה׳ שני חי״
חלוקי מים היו בה חיצ״
חיצונה ופנימית׳ עיר
המלוכה והפנימית למכ״
למכבר׳ את עטרת מלכם׳
הנעבד בני עמון מלכם ש״
שמו׳ לשון מלך׳ ותהי על
ראש׳ אתי הגתי נטלה׳
אגרה וחריצים ומגזרות
ומגי מסורין הן׳ מגרה ס״
סכין פגום מגזרות הרבה
תלופות זו לזו׳ במלבן׳ בט׳
כטיט חוצות כן תרגם
יונתן וגרר יתהון בשוקיא׳
ולאבשלום אחות יפה׳
שהיתה בת אמו׳ להתחלות׳
עד שנחלה׳ כי בתולה הי״
היא ונעשה היה בעיני
ויראה אראיה לחוץ לפיכ״
בעיני אמנון נכסה ונעלם
ממנו וזה תאוה וישכב
עוזה׳ כי יפליא׳ תרגומו ב״
אדי אתכסה׳ איש חכם
לרשעה׳ דל׳ כחוש כמו ב״
דלות ורעות תואר׳ ואת
הבריה׳ ואת הסעודה׳
ותלבב׳ ותחלוט סלת אי״
ותכבת מים רותחין ת״
תחילה ואחר כך בשמן ב״
את המשרת׳ תרגום של
מחבת מסריתא׳ כי לא
יעשה כן׳ שאומרת
אני לך לפי שתעברה בה
אמה כשהיא נכרית יפת
תואר לקחה דוד במלחמ׳
ומי שיש לו בן אם נכר״
מן השפחה או מן הנכרית
אינו בנו לכל דבר׳ ומשנאה׳
אמרו רבותינו מיד נקש
נקשרה לו ועשאו כרות
שפכה׳ אל אמרת׳ אל
יעשו אמרות הרעה הזאת

[illegible]

של שלו

של שלחה הגדולה מן האח'
האחרת שעשית עמי וענ'
ועניתני' ועוד הוסיף רעה
לשלחני ויהי' גוזזים ודרכם
היה לעשות משתה בגזוז
את צאנם ואמ' ילך נא עמנו
ואם לא יוכל אתה ללכת
ילך נא עמנו אמנון ותכל
דוד' הרי זה מקרא קצר'
ותכל נפש דוד וכן תרגם
יונתן וחמידת נפשיה דדוד
מאן נכספה וגם כלתה לשו'
תאוה' כי נחם על אמנון כי
קבל תנחומים' וישלח יואב
תקועה' ואמרו רבותינו ע"ה
שאן ראת מאמי שם לכך
חכמה מצויה בהם' יוכל
אשה חכמה' בקושטא
על אודות המלך השן' כמו
המן זה לכבוד כלום אותה
ודחה אותי לאמר אתה
ידעת עליך' ואני אלך לדב'
לדרכי' ואתה אין הצעה על'
ובני יהרג על ידי השן הזה
יזכר נא אדוני המלך השן
את יי' שהפקיד על אודך
הדרך להציל נפשות שיאמ'
והשיגו כי ירבה הדרך והם
מהרבת גואל הדם לשחת'
ואתה רואה אותי לאמ'
חשבת כזאת' שהשרתה
ישרא' שיבאו להרוג את
השינה לאין עדים והתריה
ומדבר המלך הדבר הזה
כאשם והדבר הזה שהרעת
לאחרים שאמרת לא
יפול משערת ראשו ארצה
עכשיו שאגלה שאין הדבר
הזה אלא על שני בניך אל
תתחרט לאמר דברתי הדבר
הזה כאשם והנני חוזר בי
לבלתי השיב המלך את
אבשלום בנו שנידח ממנו
וברח לו' ומדבר המלך כלע'

אמנון פרוע' כי אותו מאות'
ודרך כאותו שעה ולא
ישא אלהים נפש' ולא יאיל
אמש אין המיתה לפניך והמ'
וחשב המלך מחשבות לב'
לבלתי ידח ממנו את נדחו כ'
ועתה אשר באתי לדבר אל
המלך הדבר הזה בכנוי על'
ועל בני' כי יראוני העם הם'
הפחידוני ומבקש את אד'
אדוני על בני פן יכעס על'
ותאמר שפחתך' ואומר
שמע המלך על' יהיה
דברו למנחה' כי אין ישוב
ודברו' כי כמלאך השם אד'
אדוני המלך' ולא יחזיר
כעס ושנאה ודבריו' אם
האיש מאו יש' וכן עוד
האיש בבית רשע' מאו הא'
הישר' לבעבור סבב' לגלגל כ'
עד שיבאו דבר כנו של מלך
לאמר' ואדוני חכם' והכונה
שמאת יואב נבעות' אל ידי'
סוף לשרותי' מיקום שמ'
שאינו יכול להזיק אל ידי'
אמנוש ואבשלום' והמיתני'
ויהרג אותי אבשלום בכל
בקר' ואחר שבטי ישרא'
עמך' משבט פלוני' והעמ'
והעידותו' ואדעה כק'
בקושטין' וחמשים איש'
טלס נטולי טחול וחקוקי'
כפות הרגלים' מקץ ארבעים
שנה ששאלו ישראל מלך
לשמואל שנגלגל ואמר והמ'
והשפלה מילכות' ואכר'
נא מחברון ואשלמה את
נדרי' ואמרו רבותי' להביא
כבשים מחברון כי שם היו
כבשים שמנים קרובים
והולכים לתמוס' ומפרש'
במסכת סוכה ירושלמי' כ'
שבקש ואמרו שיכתוב לו
שכל שני בני אדם שיבקש

ואם שילך עמו ילכו' והיה
ודאה אותו לשעה כאן
ולשנים אחרים מיקום אנ'
אחר וכן הרבה בית המר'
המרחק וכן כמותר רחוק'
על ידו' אמנו' הא עמור'
הם עומדים' עם המלך' עם
אבשלום' כי נכרי אתה' ור'
ואת בורחים ואין עדה
ומזה ומתעך שאתה נכרי
אין תאיצו ודרחמים' גם אם
גלה אתה ואם המלך שא'
שיאיך רואה להיות עמו כ'
ואקומך חזור לך' כי לא
טוב לכתך עמי' שהרי תמ'
תמול באתה והיום אניעך
עמנו' ואני אין לי מקום
שאוכל להשיבך שם ול'
ולהמלט כי אני הולך אל
אשר יקרני המקרה ללכת
שם כששמע הרודפים
כאן אני בורח' וכן תרגם
יונתן' וגם גלה אתה למקו'
למקומך' תרגם יונתן ואף כ'
אם גלה את איזל לך לאתרך'
חסד ואמת' אני אחזיק בך
טובות חסד ואמת שעשית
עמדי' לך ועבור עם שאר
העם' אחר אשר יאמר ויא'
רואה להפרד ממני' וכל
העם עוברים' אם המלך וה'
והלויה לפי שהרי עומד'
וקורין אותם עוברין' ויצ'
ויציקו' כמו ויצגו' ויונתן
תרגם ואוקימו ית ארונא
העמידו לצד אחר' והעם
עוברים' שהיה דוד רואה
לשאות עמו' ויעל עם אביה'
אביתר עד תם' הרי זה מק'
מקרא מסורס' ויציקו את
ארון האלהים עד תם כל העמ'
ויעל אביתר' אותו היום
נסתלק מן הכהונה שש'
ששאל באורים ותומים

197

ולא נענה ונכנס עזוק התחתון
וכן שנינו במסכת אהלות הם'
הרואה אומה אם רואה אומ'
אותה שעינה נטועה היא
שוב העיר וגו' שני בניכם
אתכם וביד' תוכלו להודיע'
להודיעני מה שתשמעו
ומפי הולך ולפי מה שתודי'
שתודיעני אוולט במעלה
הזיתים בהר הזיתים חפוי ר'
מכוסה כדרך האבלים חפו כמ'
מיכו ודוד הגיד ולדוד הג'
הגיד האומר סכל' קלקל כמו
הסכל' ירבה דברים בא עד
הראש תרגם יונתן עד ריש
טורא אשר ישתחו שם
לאלהים אשר היה רגיל
להשתחוות שם כשהי' ירד
בא לירושלם היה מביט
משם את האהל שהארון
בתוכו והיה משתחוה ד'
עבד אביך ואני מאז כמו
ואני עבד אביך מאז מהם'
ומקרא מסורס הוא ובא
ירושלם נתן לבו שיבא
ירושלם ומיהו קיץ תרגם
יונתן ומיהו ימן דבילתא
כה יקלל כן יקלל ייי אומר
לו אי אפשר אותו גדול ממנו
שהוא ראש לסנהדרין קלל
הולך אם לא שנאמר לו
ואולת הק' אולי יראה ייי בעיני
דמעת עיני ונפש שם
בבחורים וחזקו ידי כל
אשר אתך כי עתה רפה
לעזור לך שאוהבים מלכם
הבן יתחרט ויאמ' אבינו מאז
נהיה שעזרים אותך כשוב
הכל אליך האיש אשר
אתה מבקש עשה בו מבקשתך
ויהרג ויתחרבך כל העם יה'
יהיה שלום וזה ויקריו קע'
ובעיני זקני ישראל זקנ' ג'
אשרוי' ויובך איש ולא'

ומלחמה ויודע עייפי' ולא'
ומלחמה וטכסיסיה וטיב
ויורב ובטוח הוא שתרדו
הלילה לבא עליו לפיכך לא
ילין עם שאר העם הנרד
הוא וכשתבא אל מחנה
העם אשר אתו הוא לא
יהיה שם שתהרגנו והיה
כנפול בהם בתחילה אומ'
יאמרו לך שאנשיו גבורים
ומרי נפש ואם יהרגו מעט
והיה כל אפלת מלחמה זו
שהיא ראשונה ושמע השו'
השומע וכל ישראל הבאים
אליך להתחבר ויאמר היתה
מגפה בעם אבשלום והוא
גם בן חיל אותו השומע ג'
אפילו הוא בן חיל ולבו כלב
האריה האום אום בפחד
ורעדה ולא יתקשר עוד
אליך כי יאמר כבר התחיל
ליפול נענש הוא על אביו
ולא יצליח כי יעצתי כי
זאת יעצתי ופניך הולכים
בקרב תרגם יונתן ואת ב'
תהא אזיל בריש עולמנו וג'
ונחנו עליו ונפול עליו לשו'
חניה כמו ויחן בכל גבול
ויערים וכמו נחת אורם על
אפרים חבלים תרגם יונתן
ושריין כמו חבל נביאים ג'
וכמו חבל רשעים עודוני
עד הנחל חומות העיר נס'
נסחוב אל הנחל וגם עבור
תעבור את הירדן פן יבולע
למלך שלא יעצתו לטובה
נעשתה כדברי אחיתופל
יבלע יאמר לו כמתר ובב'
ובבליעה כמען רוגל עין ק'
קיצרא תרגם יונתן כוכבי
כגרי עיר שחובטין אותן
שכובסין אותן ברגל אורת'
האוסף ויאמר הריפות חטים
כתושות כמו בתוך הריפות

ומכל האדם אשר ידעו לו רע
ראיין מאחרית כל' ומתקנו
לפי עייפו כמו שכולות הם'
העבר בת נחש היא ישי אבי
דוד רבותינו אמרו שאמרה
לא עון כעצתו של נחש ג'
ומשכב ואשישות וספות כלי'
תשמיש כמו ספות כסף וגו' וקלי
קלי שני מיני קליות אמרו
רבותינו תרי מיני שתיתא
אוקריב ברזלי לדוד אחד
של חטין ואחד של עדשים
כעניין האומר כמו קורא
קלי הוא של דגן ומבורש'
וקלי ומרין הוא של קטנית
ומייבשין אותן בתנור כשהן
לחין והן מתקיימין לעולם וגו'
וטוחנין אותן ועושין מהם
מאכל שקורין שתית ושפו'
ושפות בקר וגבינה דחלב
לא ישיגו אליהם אל יהיה
דבר חשוב בעיניהם להתג'
להתגבר ולהתהלל ויאמר
שאול אותה כי עתה כמונו
כמותך כמדרך חשוב את'
אתה מאלף עשרה אלפים
בעשרה אלפים אנשים כמ'
מאות כי תהיה לנו מעיר
לעזור ובכן טב אורי הגלי'
עלוהי אין קרתא לאסער לנ'
לאט לי לנער אם יקרא
לפניכם למלחמה חולו עליו
ביער אפרים והלא כבר היה
יער לאפרים בעבר הירדן ג'
ומזרחה שלא ניתן שם חלק
אלא לבני גד ולבני ראובן וח'
ומנשה אלא אותן שהתנה
יהושע שהיו מרעין בחורש
בחורשין והיה אותו היער
סמוך לאפרים אלא שהירדן
סמוך לאפרים ומפסיק והיו
מרעין שם בהמותיהן היה
נקרא יער אפרים וירב הש'
היער לאכל בעוון אורת'

רשת שכיער׳ תרגם יונתן
ויקריו יובשלום׳ לשון ויקרה
ופגע׳ ויתן בין הירדן ובין ה׳
השמים׳ אמרו רבותינו ז״ל
שלו, חרמו לקצוץ שערו׳
וראה גהינם פתוחה תחת
תחתיו׳ שמרו מי בנער׳ כל
מי שיביא אדן ישמרנו׳ אין
כן אוחילה לפניך אין אבקש
עד בקשה ואלך כי יוב׳
ילך׳ כי אמר אין לי בן ואולין
ויקרוי וחשוב מותי׳ כע״ב
בעבור הזכיר שמי ויקום
לי מעבת ויות ובמין חשוב
היה׳ ובשורת ביום אחר׳
בשורת תשועה אחרת׳
כי על כן המלך׳ על אשר בן
למלך אין טובה הבשורה
הזאת׳ ולכה אין בשורה
ומצאת׳ אין ואת שכר
בשורה ומציאה היום׳ ויהי
מה׳ כלום׳ ומה בכך אין לי
שכר׳ ויעבר׳ תרגם יונתן
וקדם ית כושי׳ ראיתי את
ההמון הגדול׳ המורים ונעים
במלחמה לשלוח את המלך
יואב ואת עבדך׳ עליו היה
אומר ולא ידעתי מה היה
אחרי כן׳ סוב התיצב כה׳
פנה לצד אחר והתיצב כה
ונשמע מה יאמר זה כו׳
בני שמונה פעמים׳ אמרו
רבותינו דיוסקיה ושבעה
מדורי גהינם ואחד דראייתי
לעלמא דאתי׳ ליט ארח
פנו׳ תרגם יונתן כרך ית
אפוהי משפט היושבים׳
כמו וילט פניו באדרתו והם
המן לוטה בשמלה׳ כי אינך
יוצא׳ אם אינך יוצא ועם
ישראל׳ אותם שהיו עם
אבשלום׳ כל העם נדון׳ ה׳
ויתוכחים זה עם זה׳ ודבר
כל העם בין אל המלך׳ כלוה

ודברי השליחות׳ ולעמשא
שהיה שר הצבא תאמר
אליו בן ימיני׳ אתה׳ וצלחו
את הירדן׳ בקעוהו כתרסין
ועברו העברה ספינה
המעבורת שעוברין בה את
האנשים׳ ראשון לכל בית
יוסף׳ כל ישר׳ חטאו לך׳ ואני
אותו אמלט׳ והנה בא ר״י
לבקש מחילה אותו ראשון
יום תקבלו׳ בטוחים כל
ישר׳ שתקבלו ויום לא
טלם יהיו יראים לשוב אל
המלך עד היום אות איש
במילה׳ כי היום אני מלך׳
עד עכשיו הייתי סבור לא
מלך כי אדם גדול כמו אלו
יום בן נפסקה מלכותי ואת
האלקום והיו אולו קלל את
דוד אמ׳ עכשיו שהוא
ומצורע ידעתי כי מלך אני׳
לא עשה את רגליו העצרת
שער שבין הרגלים׳ שפמו
גרנון בלעז׳ למה לא הלכת
עמי׳ לראות לירושלם כשי״ב
כשיצאתי׳ כי פסח עבדך׳
ואיני יכול לילך׳ לשלחו ולא
לאותו׳ כי איש גדול הוא
בעושר׳ מה יש עוד לי
אשר יש לי להיות כי אומה
אליו ומעט ומה הצוה יש לי
בכלכל המלך׳ היודע בין טוב לרע
בין טעם ואוכל טוב ומאכל
רע׳ כמעט יעבר עבדך הל״א
הלויה ומעט יעבר עבדך
למותר׳ אחר שתעבר את
הירדן הגמולה הזאת שא״ה
שאינה טובה לי׳ עבדך כמ״ה
מוחם כמו היה׳ כי קרוב ה׳
המלך אלי׳ ונשכני הוא
יום נשיאות כמו ומשאות פנ׳
פרס ומבית המלך׳ עשר
ידות לי במלך׳ שאנו עשרה
שבטים וגם בדוד אנחנו עמ״ה

שהוא קרוב לכם ומשבטך
הוא אני ומשוך בו אתר וימך
שיוגו עשר ידות׳ ומודע הם
הקלותני להיות אותה קודם׳
וכי לא היה דברי ראשון לי
להשיב את מלכי קודם לכן
בין דבריו אלא להשיבו׳ ה
כמו שכתוב למעלה׳ ודבר כל
ישראל בא אל המלך׳ ויקש ה׳
דבר יהודה לשון נתקושש ה׳
ערוה והשוה דבר איש יהוד׳
שהראום אגרת ששלח להם
דוד לזה היו אחרונים לה׳
להשיב את המלך׳ כך אמר
בגמרא׳ ושם נקרא עדון ה׳
לשון הקדיש קראו ויקרא
לכל בני המלך׳ לשון ויאמן ה׳
המעט לי את איש יהודה׳
שיהו כאן עד שלשה ימים׳
ואתה פה עמוד עמדי׳ לסוף
שלשת ימים׳ הוי והזיר לעמוד
כאן לפני כי חפץ היה לדוד
אחרי שבע בן בכרי׳ ויאחר
מן המועד׳ ושכחיהו רב״ה
דפתוח במסכת בראשית
בסנהדרין׳ אתה קח את עם
עבדי אדוניך׳ אחרי אשר
אחר עמשא שר הצבא
ולא הביא את עבדי יהודה׳
קח אתה את הטועים ה״ל
סביבי ורדוף׳ והיא׳ עמשא
והיא עמו לעמש׳ והרי
זה ומקרא חסר׳ ומשאורנא
על אתמו׳ סמוכה אליו
לגפו׳ לרוחב אתמו שלא
כדרך הגרי חרב כדי שתהיה
נוחה ליפול ולא יצטרך להו״ה
להוציאה מהתערה לפי שהי׳
שהיתה חלקה ולטושה׳ ואי׳
ואינה תלויה לצד ירכו׳ אמ׳
אלא לרוחב אתמו׳ וטועה
ששה עמו לצד הירדן׳ נ״ה
נפלה מהתערה ויאחזה בידיו
ולא הכיר עמשא בדבר׳ כו״ה

די זה מקרא מסורס
לגלח יואב את עמשא
המלך ואת [illegible]
[illegible]
זה הדין אחרי [illegible]
על [illegible] היה [illegible]
ידעתי מה היה אחרי כן.

כאשר ראה כל הבא עליו
ועמד. כאשר ראה האיש
שכל הבא עליו היה עומד.
כאשר הוגה. כאשר הוא
האומר. מאז הגו סימן זה
ומכנו. הגו רשע לפני שופט
ויעבר בכל שבטי ישראל
שבע בן בכרי לפתותם
שימליכוהו עליהם. וכל
הברים. לא ידעתי מה הוא
ותעמד בחיל. תרגם יונתן
ואתקפות באשרין ויש פו'
פותרין ותעמד בחיל. לשון
חיל וחומה הפילו החומה
החיצונה והחזיקה לעמוד
על ידי הפנימית. היותר
שניה. כך יושב בשבת תח'
תחכמוני. דברו ידבר בראש'
בראשונה לאמר. היה לך
לדבר שלום בראשונה. אם
שלום יענך ופתחו לך
אין יש לך להלחם עליהם
שאל ישאלו באבל. אם
שאלו בני חילך בשלום הע'
העיר הזאת ששמה אבל
וכן התמו ואחר אין בני הע'
העיר ושלומים עמכם אם
אנכי שלומי אמוני ישראל
אני ובני העיר ששלמים
ונאמנים לישראל ולמלך וה'
ומדרש אגדה סרח בת אש'
אשר היתה. אני השלמתי
מנין למנין על ידי כא
ירוע של יוסף. ואשה אני
הגדתי ליעקב כי יוסף חי.
חלילה לי חלילה למלך נש'
נשא ידו במלך דוד. ותבא
האשה אל העם בחכמתה
שנינו בתוספתא הואיל
והוא נהרג. והן נהרגין תנה
תנוהו להם. אם היה יכול
להנצל כגון שהוא ובפנים
ואתם ובחוץ ואתם נהרגין
והוא יכול להמלט אין הנ'

אחין נפש מפני נפש לה'
להורגו בשביל הצלתכם.
אבל עכשיו שגם הוא יהרג
עמכם מוטב לתנו ולא תהר'
תמותו עמו. אר' יוחנן כך אמ'
אמרה להם המורד במלכות
חייב מיתה. ויואב אל כל
הצבא. יואב שאמ' דוד אל
עמשא כי שר הצבא ישימו
תחת יואב. עכשיו שמרד
עמשא לא זז יואב ממקומו
ועל ידי יואב הוחזק לאומנות
את הכרתי. עליו האדורם.
תרגם יונתן עליו דין תקוע'
וכן הוא קרוי בספר זה עי'
עירא בן עקש התקועי. ויש
ואומרי נקרא על שם ששמש
יאיר לשון ששון ויר'
ומני שם שאותו יאיר יקרין
נרות. היה כהן לדוד. לא היה
נותן אומנות כהונה שלו'
כך אמרו רבותינו. ופשוטו
של מקרא שעשאו שר
ושופט. אל שאול אל עון
שאול שנקבר פתאום וכד'
ומחכין שנגמלו אנשי
יבש וקברוהו לא נספד כפי
כבודו. ואל בית הדמים ע"ש
שהרג נוב עיר הכהנים.
ועל אשר המית את הגבע'
הגבעונים. כשהרג נב עיר
הכהנים המית אותם שבעה
שני חוטבי עצים ושני
שואבי מים ושמש וחזן
וסופר. כך מפורש בתלמוד
ירושלמי במסכת סנהדרין.
ורבותינו אמרו מתוך שהרג
את הכהנים שהיו מספיקים
להם מים ומזון העלה עליו
כאילו הרגם. ואל התמידה
שהיה הקב"ה תובע כבודו
ותובע סורחנו שכך כתוב
אשר משפטו פעלו. כאשר
משפטו פעלו כך שנינו בה'

ביבמות. ויאמר להם רעי'
שיעברו על אירותם ואחלו
לשאול ולביתו. והגבעונים
לא מבני ישראל המה. כאמורי
והם הראו בעצמם מידת
אכזריות שאינם יודעין של
רחמים ואינן רוצין לדבק
בישרא'. לכך גזר עליהם דוד
שלא יבאו בקהל. לה' שלשה
סימנים יש באומה זו רחמנים
וביישנים וגומלי חסדים.
וזה שיש בו סימנים הללו רא'
ראוי לידבק בהם. נשבעו
להם ביד יהושע. כשנתנם
חוטבי עצים ושואבי מים ל'
למזבח. בקנאתו לבני ישרא'
בתוך לבו לנקות ולטהר את
ישרא' ולעשות ערכיהם כי ש'
ביקש להורגם. וברכו את נח'
נחלת יי'. התפללו עליהם.
אין להם כסף וזהב על שאול
כי אם נפשות. ביקש לפיי'
לפייסם בממון ולא רצו אמ'
שאין הם מתביישים ורח'
וזה. זו ראייתי במלאכות
ירושלמי. הלך ופייס כל
אחד ואחד לעצמו ולא
נתפייסו. לכך כת' אין לי כסף
וזהב וג'. לשון יחיד. זו ראייה
בתלמוד ירושלמי. ואין לנו
איש להמית בכל שאר בני
ישרא' שלא חטאו לנו. ואשר
דמה לנו נשמדנו. אשר
אמר בלבו שנשמידנו על ידו
ומתיעצב וג'. שחשב להשמ'
להשמידנו. דימה לנו. חשב
לנו. והוקענום תלייה לשמש
לשון של ויקום להודיע הם'
ישפטו בהר יי'. בת קול
יצתה ואמרה בחיר יי'. ויק'
ויאמר המלך. בקש רחמים
שלא יקלטנו הארון. שהעב'
שהעבירום לפני הארון. כל
שארון קולטו למיתה. בני הע'

וכל יושר נתנה לעדריאל.
וכי ומיכל נתנה לו והלא ומירב
נתנה לו אלא ומירב נתנה
ומיכל גדלה. והמגדל יתום
ויתומה בביתו נקרא על שמו
ותמלא את קיר. בימי ניסן עד
עתה ימים בימות הגשמים
בתשרי שלא נתנה לקבורה.
והלא כת' לא תלין נבלתו אלא
מושב העיקר מאחר שהוריד
ויתקדש שם שמים בפרהס'
בפרהסיא. שהיו עוברים
ושבים אומרים זה טיבן של
אלו אומרים להם בני מלכים
היו ופשטו ידיהם בגרים
גרים. אומרים אין לך אומה
לידבק בה כאומה זו. ויקבץ
את עצמות שאול. שנטלו
עליהם כל ערי ישראל מן עה
הולך להספיד ומפני שלא
נספד כהלכה. ומשקל קינו.
הוא מין תיק שבראש יד
בית החומה שקורין אורש"ט
ירשטול. ועשוי כמבע. ש
ויש דוגמתו במבחים. ומוע
ומעל לאה הן ודיין מין ק"ש
קונייות שבראש קונסור'
של תעקות קולסות. קיי"ל
קיילוש. והוא חגר חרשה.
שאומר שאותו יום נתחנך
לנבש כלי מלחמה. ודרך
המתחנכים לעשות נצחון וג'
גבורה ביום חינכם לקטרה
שם. לכך ויאמר להכות את
דוד. ויעזר לו. שעזרו בתפלה.
בדיורות מלך. ותהי עוד
מלחמה. כבר קרובה זו למלך
אלא ותמיה כיון אלא לעדה
ויחת אורבעה בני ערפה.
אלחנן דוד בן יערי אורגים
שהיו משפחתו אורגי פרכות
למקדש הקרוי יער. מעוד
אורגים. כמכסן הנדיוי. יעש
ומשובליו. תבין אורגים

ותעמוד כנגד אמצה. אייש
מדון. כתרגומו. גבר דמשכחן
שאין ושרשי התיבה אלא
מם דלת. כמו ומשאון לש"ן
אלא. והמון הי מם. ובדברי
הימים כת' איש מדה. כמו
גבוה ומדה. שאומרין מדה
ומדתו. שש ושש. פרש"ו
רבותינו בבכורות שהוצרך
לומר עשרים וארבע ולא אמ'
שש שלא תאמר ארבעות
שתי ידיו אינן של שש. ואמ'
וארבעות רגליו אינן של שש
לכך נאמר עשרים וארבע
ולא אמ' שש. ואם כת' עשרים
וארבע ולא אמ' שש הייתי
אומ' שבעה לזאת וחמש
לזאת. והוא מספר שכולן
נספרות כסדר הארבעות
כנגד היד.

הפטרה ליום שביעי של פסח

וידבר

דוד לי"י את דברי וגו'
ביום הציל י"י אותו. לעת
זקנתו. לאחר שעברו עליו
כל צרותיו ונעלו ומכה
שאול. והלא שאול בכלל ה'
היה. אלא שהיה אויבו ור'
ורודפו ויותר. כיוצא בו הה'

תשועה עשר איש ועשאול.
והלא עשאול בכלל היה ולמה
יצא אלא שהיה קשה כנגד
כולן. כיוצא בו וראו את
הארץ ואת יריחו. והלא יריחו
בכלל היה ולמה יצאת אלא
שהיתה קשה כנגד כולן לפי
שהיתה על הספר. כיוצא בו
והמלך שלמה אהב נשים
נכריות ואת בת פרעה. והלא
בת פרעה בכלל היתה ולמה
יצאת אלא שהיה חטאה
כנגד כולן. אף כאן ומכף כל
אויביו ומכף שאול. סלעי ומ'
ומצודתי. לשון חוזק הם.
סלע כמשמעו. ומצודה היא
ומצודת יערים שקורין פלי"ש
פליישיר. ועל נס שנעשה לו
בסלע המחלקות ומצודות
בחורשה. ומפלטי לי. ומפלטי
עם עבדו ישראל מלחמות.
ופעמים שהוא ומפלט הוא
כשאני לבדי. כגון אני יושבי
בנוב. צורי לשון סלע. ואחסה
לשון כיסוי שהסלע ואחסה
לעברי דרך אף היוצר והרו'
והרוחות. ובראוי ואינו בלע'
ומנוסי שהייתי נס לערה.
משגבי. מושגבי. מהולל. אקר'
אקרא י"י. כתרגומו בקריאי
אלין אחורתי לזה לפי כי הה'
ומאויבי אני בטוח שאושע.
אפפוני. הקיפוני. משברי
מות. כתרגומו. כאיתתא
דיתבא על מתברא מן שם
מושב היולדת שהיא יושבת
ילדת שם. נחלי. גייסות. שה'
שוטפות כנחל. חבלי שאול.
כתרגומו. ומשריין. מין חבל
נביאים. קדמוני. באו לפני.
בצר לי אקרא י"י ואשוע. כן
דרך לשון הזה. ודבר לשון
עבר. ולשון עתיד כפעם אחד.
ותתגעש ותרעש.

כליק הפטרה"

משהמטר יורד על הארץ
ואליה דשאים והשמש
זורח עליו הוא מצמיחן וכן
פתרונו יותר מענה הבא
וממטר של דשא ויוריון כי
לא כן ביתי עם אל שיהא
בקרי עמות. ברית עולם התם
התורה אשר שם לי ערוכה
בכל ביתי ושמורה כי כל
ישעי וכל חפץ עורכי ומה
וחכמים לפניו. ואחרי זה ויקם
ויקרא קער כי לא יצמיח
עד אלך אחר ומלכותי ולא
כי בברית עולם שם לבירתי
להיות מלכותי קיימת והכם
והברית ערוכה בפי כל הנב
הנביאים. כקוץ מונד קרא
קרוון בלשון לע' שכנק
שמנקיבתו יד מנוער ופוט
ומוקשה עד אשר לא ביד
יקחוהו ואיש אשר יגע בהם
כהם צריך שילביש על
בשרו ברזל ואולא ידו בכלי
ויגלקינתו ובאש שרוף
ישרפו בשבת ואין להם פי
תקנה אלא שריפה בגהינם
אשר לדוד יושב בשבת
שהוא יושב בשבת סנהד
סנהדרין והוא תחכמוני
והוא ראש השלישי יוב פי
בעי בחמיה ובגבורה כש
בשלשה דברים הללו הוא
ראש. מה שא' ונכון דבר
ואיש תואר וגבור חיל עדינו
העצני. כשעוסק בתורה
כורך ומקשר עצמו כתו פי
כתולעת. כמו ותערנות כמ
כמוה. וכשהוא יוצא למל
למלחמה קשה כעץ והורג
שמונה מאות חלל בפעם
אחת. בשלשה גבורים הם
המעולים שבגבורין בן דודו
כך שמו. כחרפם פלשתים
תקעו בהם בג' ולכפשם. פי

אך לפשוט לא היה יוצא
להרוג את כולם. משוטים אמ'
אחריו את החללים הרי אנ
הדר. להיה לגרור כחירה
השדה. והשלשים ראש. פי'
תרגם יונתן מגברין ריש ומה
וישריתיו ומעב פלשתים
אז בית לחם. החיל הזה חונה
בעמק רפאים. ושלחו המעב
שלהם לבית לחם. מי ישקני
מים. מדרו רבותינו שאולה
הוצרך לשאול מסנהדרין פי'
הרם היושבים. לשון הבירה
ויסך אותם לייי. אמ' כך מקב'
ויקובלני כל המוסר עצמו פי'
על דברי תורה אין אומרים
דבר הלכה מפיו ומוריאהו
ומשורה תג'רי. ועד השלשה
לא בא. ולהלן גברין לא וכו'
והוא את שני אריאל ומואב
תרגם יונתן ית תרין רברבי
ומואב. אריאל ומואב על שם
שבניו שלוה שבן וממואב
ודוות המואביה. כל שלשים
שבפרשה זו תרגם יונתן גב'
גבריין. כל שלשים ושבעה
ואינן ויצאין כיון ויואב
יואב לא הוצרך להזכר שהם
שהוא שר הצבא ושאר
שחסרו שהיו כנ' להוסיף
שלשה או ארבעה היו
ויוסף אף יי' לחרות בישר'
לא ידעתי על מה. ויואב
המעתיק. ואעתיק כתב
על שהניחו לאבשלום לבוא
על פלגשי אביו ולא מחה
בידו. ואני שמעתי פתרון
אחר ויוסף אף יי' לחרות
בישר' לפי שכתוב למעלה
מן הענין ויהי רעב בימי
דוד על אודות הגבעונים
לא דיי לו בריות ולא נעשה
לו נחת רוח עד שיוסיף לה'
להנקם פעם שנייה. תמ'

ונסת גירה. שטן. יש מדרש
אגדה הוא שר אחד משרי
דוד ויש פותרים שטן ממש
כהם כפלים. וכהם שני כפ'
כפלים הרי ארבעה כפלים
וכך חזור וכפל את הכפולה
עד מאה פעמים. ואעפ"כ
ברכתו של יואב יתירה על
של משה שאמ' ככם אלף
פעמים. ועוד שברכתו של
משה לאין מרובה ושל
יואב ויחד שנ' ועיני אדוני
המלך ראות. הגר ואלי עזר
התחיל בבני גד לפי שהם
קשים וגבורים. אמ' הלואי
אחוז בי ויעבט אלי. ויאל
ירדן תחתים חדשי. ויקום
יישוב חדש שאומלום יהם
ומעטים. אולי כתוך כך יתנ'
יתחרט דוד וישלח לו שילך
שיחזור בו. דנה. כמו לדן
יען שב ויקום. ומספר ומפקד
אם ומספר לזה ומפקד. שני
ומפריות עשה גדולה וקטנה
את. ומודיעו את הקטנה
ואם יקטנו. מודיעו את ה
הגדולה לכך נאמ' ומפקד לשון
חסרון כך נדרש בפסיקתא.
ותהי ישרא' תשע מאות כנ'
מנקיבה שמונה מאות אלף
ובדברי הימים כת' אלף אלף
אלפים ומאה אלף איש. כתהגרת
מאורעים ומעט. אמ' ר' יהו'
יהושע בן לוי הכתובים מתו
מוסיפים וזה שחסרו כאן
אלא שני שבטים שלא מנם
שכך כתב בדברי הימים ולוי
ובנימן לא פקד בתוכם כי
נתעב דבר המלך את יואב
אמ' בידו יכול אני להשוות
ולוי שבטו לוי אינו מונה
מעיין שיור שבטים כי אם
ומבן חדש ומעלה ובניין דין
שנחסר וכלה כפלגש בגבעה

ובשלשים ושתים
ומדות דר' אליעזר בנו של ר'
יוסי הגלילי שמעו' כתוב אחד אומ'
שמונה מאות אלף וכתוב אחד אומר
ומאה אלף. עומדו ביניהם שלש מאות ר'
שלש מאות אלף זהו טיבן. בין המכתב הב'
ובני ישראל למספר ראשי האבות ושרי
דבר המחלקת הבאה והיוצאת. חדש
חדשי השנה המחלקת האחת
ואומר שאלו שלש מאות
ולא היו צריכין לומר
חדש חדש כאן וכו'
נשתיירו שמ
עליך אומ'
ומצ'
פ

הב'
אני כב'
בגבורין ע'
הרעב אומרו
אומות כרעב ואחרים
בו עני ועשיר מלך והדיוט
אומר' תרגם יונתן ודאייתנה
דאיתפסן היבוסי' עד ומצודות ציון ז
וישבו' ירושה' ומתחלין היה ומפני הב'
כדברי הימים' ירושה' מלך ירושלם היה
ומאהבה והשליטו דוד על חיי ירושל'
ומצותי ביזקה' המורגים כלי ע
חריצים ובכבר הוא ומעבירין אותו
הקש תמיד ומחתכו להיות
תבן למאכל בהמות'

ב
שמ'
אלפים
הללו שמ'
והכריע ב'
והמאות לכל
בחדשו' לכל חב'
ומרבעה אלף' וב'
בטאוסו של מלך
ומרבעה אלף לכל חב'
ושמונה אלפים' נשתיים
ישראל' שלש אני נוטל
התחתון כי היום' אחת ומב'
עליך' כנגד שלש שהטלתי
אותו יבא ומת' אין כלחמה ירד
אחרת דורשת מעניין אחר' שלש
שאתה שהם שלשה' והוא דוד' לפי כב'
שע יוד נעשה שנספרו ואני כתבתי
לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו'
לכך שלש אני נוטל עליך' ולכך כתוב
עליכם' רא' לכך לא כתב בלשון רבים
באותן שנתנו עינה לאכשלו בכם
הקטנה שבהם קשה ומאד' נפלה
והרעב שגם הוא מסור לעב'
אומ' ר' אלכסנדרי אומ' דוד אומ'
ואומרו ישראל הוא בוטח
אותו ואם אני בורר לה
ובטוח הוא שאין ימ'
לי דבר שהכל שוים
ומחקר עד שת
תוריו עד
יבוס' ויש'
כך כתיב
ומאהב'
ומב'
דב'

ב
אלף
אלף
השלישי
האלפים
חדש
עשרים ואר'
אלף היו כתובין
כאן עשרים
ואותם ושמונה
עשר אלף הם נשיאי
אחת ושלש' וכן בשתים
ושתים' שלש אני נוטל
על שאול' כי אם יגפנו או יום
ונספה' איש ודרש אומרה אחת
אני נוטל עליך' כנגד אומות של
שאומה הבאות עליהם הכעס הוה
בתורה כי תשא את ראש בני ישראל
ואומה לא עשיתם ועברת על מצותי
בלשון יחיד ולא כתב שלש אני נוטל
ותלה בדוד על שלא עשה נקודה
לבא על פילגשו' עד לי ומאד' הב'
מן ביד אוי' הדבר ולא החרב
לעשירים ומעני פירותיהם'
בורר לי הרעב עכשיו אומ'
שהוא לא אומות ואחרים
הוא בוטח בעושרו
אותו' אלא אבורר
ואומה זה וזה ואומר'
ומדאיתנכם
היה ששמה
המלך
ותגיר
כך הב'
ואלא
ע

ווררש יוגרה יוה׳ ר׳ שוה״
שוויול כר נחייע כיון ע״ג
שריוה יות הווליוך עיור
בירושלם וחרבו שלופר״ה
בירה נטען רוון וודיותו׳ ס
ויוג׳ יועתן תרגם כן וור״ה
תרגוויו וווליו רור סיב על
ביוויו ווכסן ליה בלבשין
ולין שחין ליה יון קרם יוה״
ויתיתיו וכליו ווייעיו סגיוה
ריוחרתיה בעירנין רחוא
ווליוך וווהלו רקיוים כין ס
שוויו ליוורעין וחרבי ר״ה
שליפין בידיה ושנפה יוה״
ויותהפך לביוה גווכן ריויה
רחיל וקליה בחיל ויוותא
ורחלתיו על יופוהי לבוש״
לבשוהי שעין ברגו ובח״
ובחיויו יוחרתיה רעיתא
יון קרוווהי והוויון שיעהי
נקשן על תביה בהולתא
ותיזהתלין וכל גרווהי ויות״
יותברן וכל יוברוהי יוותרג״
יותרגשין ווי להון לשיור
בישריו ורווין ביה קשי׳ ס
עליהון יווריו רווהלו והא
רור רעריקיו יויתבעירת
יון קרוווהי ווכסן ליה בל״
לבשין ולין יותהע ולא
יוירי ועל רשט ית לבושיין
כר קם בזעותיו רען גרי
ופסק ית כנ. ויעיליו רלב״
רלשיוול ולין חס על כנפא
ולין על לבשיו יושום הכי
חייבי קורשין כריך הוא
רהוו ווכסן יותיה בגלופקרי
וגליוורי וכל יווני לבושיין ולין
יושחכן ליה׳ בתוליה׳ בתו״
בתוליה וחוויין יות בשרה
סוכנת׳ ווחוווית׳ וכן וכו״
ובוקע עצים יסכן בם׳ ליא
ירעה׳ שהבתולה יפה ל״
לחוום יון הבעולה׳ ורבות״
יווורו יושום לין ירבה ל״ר

יורונה׳ וולך היבוסים היה׳ שקלים חוושים וברברי
הייוים הוין יווה׳ שקלי והב וושקל שש ס
ויויות׳ היו נייער גבה חוושים ש׳
שקלים ווכל שבט ושבט
הרי שש וייוות ונתן
לו הכסף ברווי ס
הזהב׳ כך ש׳
שנינו בה״
בשחיטת קרש
קרשים׳ גבה כס״ה
כשש ויוות שקלי והב״

ספר שמואל סליק
שבח לאל חי וקיים

מלכים

הפטרה לפרשת ויהיו חיי שרה

והמלך

דור זקן בין ביוים וג׳ ולין יחם לו׳ יווורו רבותינו כל היובוה
יות הבגרים יוינו נהנה וחום׳ לפי שקרע יות כנף שיוול׳ וג״

נשים וכבר היה לו שמונה
עשרה׳ ומתנשא׳ ומתפאר׳
וחמשים איש נטולי טחול
וחקוקי כפות הרגלים׳ ולא
עצבו אביו׳ לא הכעיסו פ׳
לאמר שכל המונע תוכחה
מבנו מביאו לידי מיתה׳
וגם הוא טוב תואר׳ כמו כ״
באבשלום שנ׳ וכאבשלום
לא היה איש יפה׳ הוא גרמה
להם שמרדו׳ ואותו ילדה
אחרי אבשלום׳ כלומר גד״
גדלתו אחר תרבות שגדלה
אמו של אבשלום את אבש׳
אבשלום׳ עם יואב בן צרויה
לפי שהיה יודע שלבו של
דוד על שהרג את אבנר
ועמשא ואבשלום וסופו פ׳
שיצוה את בנו המלך תחתיו
עליו לפיכך היה רוצה שי״
שימלוך זה על ידו׳ ועם אב׳
אביתר הכהן׳ שנסתלק מן
הכהונה משברח דוד מירו׳
מירושלם מפני אבשלום׳
שאל באורים ותומים ולא
עלתה לו׳ שנ׳ ויעל אביתר
וג׳ והיה מבני בניו של עלי
וידע שלא ישמש בימי פ׳
שלמה שהרי נאמר לעלי
והקימותי לי כהן נאמן וה׳
והתהלך לפני משיחי׳ היה
חפץ שימלוך זה על ידו׳
ונתן הנביא שניבא לדוד
ששלמה ימלוך כמו שנאמ׳
בדברי הימים ושלמה יה׳
יהיה שמו׳ ומריא׳ שור
של פטם׳ אבן הזוחלת׳
אבן גדולה׳ שהיו בחורים
מנסים את כחם להזיזה
ממקומה זוחלת׳ לשון פ׳
מים זוחלים וזוחלי עפר׳
ויונתן תרגם אבן סכיתא׳
שעומדין עליה ורואין למ׳
למרחוק׳ עין רוגל׳ תרגם

יונתן עין קצרא׳ הוא מקום
שמתקן בגדי צמר ברגליו
על ידי בעיטה׳ ולשלמה
אחיו לא קרא׳ שיודע עכ״
שנתגלה עליו נתן הנביא
שימלוך׳ ומלטי את נפשך׳
מן המחלוקת לאחר מות
המלך שירצה בנך למלוך
כמו שהבטיחו הקב״ה׳ ויש
פותרים ומלטי את נפשך׳
לאחר שישכב אדוני המ׳
המלך יהרג אדוניה אותך
בנך שלמה שאמרו ש״
שלא ימלוך כמו שהבט״
שהבטיחו הנביא׳ ולאחר
שיהרוג אותך יצוה להרוג
אותך שלא תמרוד שתתן
עיצה עליו להורגו לכך יוע׳
לה ומלטי את נפשך׳ חנ״
חטאים׳ חסרים׳ ומעטים
מן הגדולה כמו אל השערה
ולא יחטא׳ אותה אומרת
במחיה׳ כי ירד היום׳ שה״
שהעיר היתה גבוהה וש״
ואבן הזוחלת למטה בגיא׳
ד״א כי ירד היום׳ בנבואות
שירדה היא לו שלא יש׳
יתקיים מלכותו׳ יחי אד׳
אדוני המלך דוד לעולם׳ פ׳
מודה אני שעש׳ יעלה בלב
אדוני לומ׳ לפי שדברתי פ׳
אליך אלה הדברים להמליך
את בני שלכך אני תמיהה
ומיהתך כדי שימלוך בני
אלא יחי אדוני המלך דוד
לעולם על מנת שלא ימלוך
בני כי שמחה אני ומול״
ומלכותך יותר ממלכותו׳׳

סליק הפטרה׳׳

על הפרדה אשר שלי׳ הוא
סימן לו שימלוך ותחלת
גדולה שאין הדיוט רוכב
על סוסו של מלך׳ אל גיחון
הוא מעין השילוח ומכאן
שאין מושחין את המלכים
אלא על המעיין סימן ש״
שתמשך מלכותם׳ ומשח
אותם נתן לו שאין בין ד״
ריסי עיניו מראין עד כאן פ׳
גון שלו כמה הגיע׳׳
אמן — שיהיה
שלמה
וכסא אדוני
המלך׳ ומכאן
שאין אדם מתקנא בבנו׳
והכרתי והפלתי׳ תרגם יונת׳
וקשתיא וקלעיא׳ ורבותינו
אמרו אלו אורים ותומים׳
את קרן השמן׳ ומשחו פ׳
המשחה שעשה משה
במדבר שנמשח בו אה״
אהרן ובניו׳ מן האהל׳ שה״
שהארון נתון שם מעיר
דוד׳ וצלוחית של שמן פ׳
המשחה לפני הארון׳ מח׳
ששמעו בפרק אמרו׳ ובח״
ובחלילים׳ קולמיש ותבקע
הארץ לקולם דברו הנביא׳
הנביאים לשון הואי כבני
אדם׳ ויש מדרש אגדה
ותבקע הארץ לקולם׳ אמ׳
הארץ היתה שמחה במ״
במלכותו של שלמה שה״
שהיה לה נחת ומלחמה
שכל ימיו של שלמה היה
שלום בעולם וכן הבטיחו
נתן לדוד מפי הקב״ה כמו
ששנינו בדברי הימים ובמ״
מפורש ביותר׳ אבל
אדונינו׳ כלומר עכשיו פ׳
אין בשורתי טובה לך׳ בכ״
בקינות המזבח׳ שהורד
בגבעון אמ׳ הרוגי בית דין
נקברין בקברי בית דין אמ׳

ימות. כיון ויקבר בקברי
אבותיו. כך דרש ר׳ תנחומא.

הפטרה לפרשת ויחי — יעקב

ויקרבו

ימי דוד למות. אמרו רבו׳
רבותינו כל מי שנאמר בו
קריבה לא הגיע לימי אבו׳
אבותיו. יעקב אבינו נאמר
בו קריבה שנ׳ ויקרבו ימי ד׳
ישראל למות. ולא הגיע לש׳
לימי אבותיו שנ׳ ויהי ימי
יעקב שני חייו שבע שנים
וארבעים ומאת שנה. וי״
וימי יצחק אבינו היו קפ׳
וימי אברהם היו קע״ה הרי
שלא הגיע לימי אבותיו. ד׳
אף כיון בדוד נאמר קריבה
לפי שלא הגיע לימי אבו׳
אבותיו. וכו׳ מפורש באגד׳
את אשר עשה לי יואב. ש׳
שהראה הספר ששלח
דוד ביד אוריה. כך דרש ר׳
תנחומא. דמי מלחמה בש׳
בשלום שהיה להם שלום
עמו ולא היו נשמרים ממ׳
ממנו. בה נודע אשר במ׳
במתניו שחגר חרבו ומנ׳
ומצמדת על מתניו שלא
כדרך החוגרים בכלי זין לש׳
לקראת עושיו ופיה למטה
כדי שיפול מהר שנ׳ והוא
יצא ותפול וכשנפלה נטלה

כסבור עושיו שלא נטלה
אלא להגביהה אין הדבר כך
ולא נשמר בחרב אשר ביד
יואב. ובנעלו אשר ברגליו
את אבנר הרג במערה. עד׳
ששלף גדולות היין חמ׳
חולעת מיה שנ׳ ויטהו יו׳
יואב אל תוך השער לדבר
אתו בשלי. לשון של נעל׳
ולא תוריד את שיבתו בש׳
בשלום. אל תניחהו למות
מיתת עצמו ליפול בגהינם׳
קללה נמרצת. מפורש רב׳
כמו זה אמריך. מה נמ׳
נמרצו. זה מולצו. ומדרש
אגדה נמרצת. נו׳ ומוכי׳
ראשי עיר תועבה. כי איש׳
איש חכם אתה. הן לכך ד׳
אמרתי לו ען את כשבי׳
דבר זה. ומה מדעת את׳
אשר תעשה לו. דא״ו כי איש
חכם אתה. נענשה בו רוח
הקודש שיחכם עד מאד
ותכון מלכותו מאד. אמ׳ ס׳
על העליונים.

סליק הפטרה

לדבר לו. לדבר בשבילו של
אדוניהו. ליום המלך. אמרו
רבותינו לאמה של מלכות
והיא רות. וכיון את לאמר
שכר גרי הצדק ואתן ש׳
שכרן בעולם הזה ובעולם
הבא. זה רות שגיירה וש׳
ומלכה וכתה שיעתיד
ממנה מלכות הצדק שי׳
שיפרח במהרה בימינו ד׳
וגם היא רכה ימים ורכה
בן בנו של בנה שבנה ביה׳
המקדש כך עלתה לה בע׳
בעולם הזה ולעולם הבא
על אחת כמה וכמה. וש״

ושאלו לו את המלוכה. מנ׳
מאשה האיש בשרביטו של
מלך היא תחלת הסרדר׳
עשה לי בית. בית מלכות. ד׳
כאשר דבר ביד נתן. ענתות
לך. ואשם הי׳ כי בן מות
אתה שמרדת במלכות אבי
בהיותך עם אדוניהו ומלוך
אותו שלא מדעתו. כי נשאת
ארון כבוד אבי ומפני אב׳
אבשלום וכי התענית עמו
במנוסה עמו שנ׳ כי אמרו
רעב ועיף במדבר. אשר
דבר על בית עלי. והקימותי
לי כהן נאמן וגו׳ והכרתי עד
משען וגו׳ ומשחרבה שילה
לא היה בית חשוב להקב״ה
ועתה כשנבנה בית המקד׳
מלא הקב״ה את דברו לגרש
את בני עלי. והשמועה בא׳
באה אל יואב. שמועת מה׳
מיתת דוד שצוה להרג. ו
וידע ששלמה שונאו. כי
יואב נטה אחרי אדוניה
ואחרי אבשלום לא נטה.
סוף. דבר בקש לנטות ומת׳
ומתיירא שעדיין לחלוחית
דוד קיימת. ויאמר לא. פה
שהם לא יקבלו עלי קללות
שקללני דוד אבנך מיתתך
אבנר יקבלם שלמה עליו ד׳
ואחריך אמנו. עשה כאש׳
כאשר אמר וקבלם בביתו.
במדבר. שהיתה ביתו הפקר
מדבר לעניים ולא הענ׳
ואשם כדי שיהא מאמי לו׳
ולהודיע לו חטאו ומת. ויע׳
ויעיד בך. לשון התראה.
את שבועת יי׳. אשר הש׳
השבעתיך בי״י. והממלכה
נכונה. כל זמן לא נענש על
כל מלה. ויתחתן שלמה וכו׳
זמן שהיה שמעי רבו קיים
לא נתחתן בו. ומכיון שמעון

לעולם ידור אדם במקום ר̈
רבו׳ עד כלותו לבנות׳ ואח̈
ואחר כך בנה לה בית׳ דרך
באות הארץ ואמר׳ כגודלן
הארץ ואמר הכתוב שהיה
בנין הבית שבע שנים׳ אמ̈
אומרים בבאות לשם שאינ̈
כל הארצה בונה אומר בראש
גגו או בחצרו׳ הבאה הג̈
הגדולה׳ אומר הנחשר
שעשה משה במדבר והאו̈
והוקבע בשילה חרבה שי̈
שילה בימי עלי׳ ובאו לנב׳ ה
חרבה נב בימי שאול ובאו
לגבעון׳ יעלה שלמה׳ העלה
שלמה׳ מאז אז ישיר׳ שפי̈
שפירושו אז שר׳ ותשאור
לו׳ מאז ושאור ייט אליך לך
אג כיון ותשאור לו גאות ד
החסד היוצעת דבריך לקי̈
לקיים לו את החסד שהב̈
שהבטחתו על ידי נתן הנ̈
הנביא׳ נער קטן׳ בן שתים
עשרה שנה היה׳ וזה לך
החשבון ויקרא את שמו ה
ידידיה ואקין שתים אבש̈
אבשלום ברח לו וילך גשור̈
גשורה׳ ויהי שם שלש ש̈
שנים׳ הרי חמשה׳ וישב
אבשלום בירושלם שנתים׳
הרי שבע לשלמה׳ ואחר
מיכן ונהרג׳ אחרי ארב̈
ויהי רעב בימי דוד שלש
שנים׳ הרי עשר׳ באחר
עשר מנה את ישראל׳ וימ̈
וישוטו בכל הארץ תשעה
חדשים׳ בשנת אותו תיכן
ומשורות׳ בשנת הארבעים
למלוך דוד נדרשו׳ הרי ש̈
שתים עשרה לשלמה׳
את עמך הכבד׳ אותך ש̈
שהם מרובים יש להם עס̈
עסקים רבים ובאים לדין ה
שאין לי אותן לעין בדינם׳

ראה כי אין יוכל לשפוט את
עמך הכבד הזה ומשפטם
כבד מאד׳ אם יבא דין של
גוים לפני ואטול מזה ואתן
לזה שלא כדין אני ענוש
וכל ישר׳ נענש לפני עונש
נפשות שנ׳ וקבע את קו̈
קובעיהם נפש׳ ואם תלך
בדרכי׳ והארכתי ימיך׳ וג̈
והעשר והכבוד שלא ה̈
התנתי בתורתי אלא למלך׳
אתן לך בין וכלו בין חייב׳ ה
וכל ארוך ימים ואלכה דר̈
הדורות בכבד התנתי בתורתי
לבלתי סור מן המצוה ימין
ושמאל למען יאריך ימים
על ממלכתו הוא ובניו וג̈
ועל אותו תנאי אני אתן לך
אלא אם תלך בדרכי אשר
הלך בתורתי׳׳

הפטרת ויהי
מקץ שנתים׳׳

ויקץ

שלמה והנה חלום׳ הכין
שחלום אמת שמע שו̈
ומפיה׳ והבין לשון׳ וי̈
ויעש משתה׳ ומשמחת לב
שחלום אמת׳ ויתבונן
אליו׳ נתתי לב להסתכל בו׳
ויאמר המלך זאת אומרת
רבותינו אמרו מכאן שצריך
הדיין לומר הדברים כפני׳

הרבים כך וכך טען פלוני׳
וכך וכך השיבו פלוני וכו׳ ה
היא אמו׳ בת קול הופיעה
ואמרה היא אמו׳ וזה אחד
מן המקומות שהופיעה
רוח הקודש בבית דין של
שם׳ וכלן המפרשין במג̈׳׳

סליק הפטרה׳׳

סופרים׳ לכתוב דברי הימים
המזכיר׳ אומר משפט כמו
לפנו ראשון שיפסקו ר̈
ראשון כך שמעתי׳ על
הנצבים׳ שנים עשר נציבים
היו לו לכלכל את המלך ואת
ביתו׳ על חודש׳ שהעלה על
ישר׳ מזה שנ׳ ויעל המלך
שלמה מס׳ וכלכלו יורד
המלך כל סעודתו ומאכל
סוסים וכל צרכי יהודה
נפת דור׳ מלכי דור׳ לו חבל
ארגב׳ וממונה היה עליהם
לגבות את המלך׳ כי ומש̈
ומשפט המלך יש לגבות
יעזרו מן העם מזה שנא׳
במשפט המלוכה בספר
שמואל׳ ונציב אחד אשר
בארץ׳ נחלקו רבותינו אחד
אומ׳ אחד ממונה על כלם
הוא עזריהו בן נתן האמור
למעלה׳ ואחד אומ׳ כנגד חדש
העיבור׳ בריאים ומפטמים
על האבוס׳ רעו מן המרעה
וברבורים אווזים יש אומ̈
אמרבותינו מאמרים תרנגול
פטומים׳ ארבעים אלף׳ א̈
ארוות סוסים׳ ובדברי הימי̈
אומ׳ ארבעת אלפים פרשו̈
רבותינו זו ארבעים אלף ה
אורוות היו ובכל אחת אר̈
ארבעת אלפים איסטבלאו
או ארבעת אלפים אורוות

הין וכל יחת ירבעים יולג
ויינטבליות לין יערדו דז
דבר יפילו של יוות החזו
ניוות הגשויים והשעורים
והתבן יולו הנעבים יוכל
הויקוס יושר יהיה שם המז
הוולך ויחכוות בני קדם ז
וזה היין חכוות בני קדם ז
יודעים כוולות וכו כרויות
כפסיקתו דפרה יודוורך
וכל הפרשה הויות נרשות
שם ולפי ושוועה ויחכם
וכל היורם פושוועו ויוכן
והיין וכלכל ומדע יוחים
הין בני לויים ומשוררים ז
כדברי היויים יוורחי בן זרח
שנ ובני זרח זמרי ויויתן ז
בני וחול לויים היודעים
כשיר ומדרש יוגרה כפז
כפסיקתו וכל היורם דר
יורם הריושון יויתן היוז
היוורחי וה יוברהם היבין
דה ושה וכלכל וה יוסג ז
ודדע וה דור היורבר
ומחול שעוחל להם על עין
העגל שלשת יולפים ושל
שלשת ליוורי ושלות כז
שלש פעויים כתיב ושלי
שלוה בספר ושלי וידי
שירו חמשה ושלי שלז
שלשה ושיר השירים קז
ויקהלת ויולג וכל יחד
כרייי הויו לתלמוד ומדרש
יוגרה שהיה יוויר בכל
פסוק שלשת יולפים ושל
ועל כל ושל יולג וחמשה
וידבר על העינים וה רפוז
רפויות כל יחד ועין פלוני
יפה לבניין פלוני וליטע ז
בקרקע פלונית וכן על
הבהוה וה רפויותה וה
עיקר גידולים וויוכלך
ומדרש יוגרה וה ריורך
ויערע ליטהר בגבוה עז

שגבוהים וכניוך שבעוז
שבעויכים ועל הכהוך
ועל העוג יה ריוה וה לז
להיות כשר כשחיטת סיין
יוחד וון שני סיוונים ורגים
וחגבים כלין כלוס לין יכול
לבנות בית וגו לין היה רעז
רשיי וחפני הולחוה דז
דהכת והניח לכם וכל
יוויכיפם וסביב וישבתם
בטח ויוחרך והיה הויקוס
וג לשכן תדרשו וביותך
שוה כיניוונים שנים
ליירונים היו ובויושלתו
של חירום יושיוס ויכרות
רפסדות קורין להם כדבר
היויים ובלשון יושבע וז
ולוס ובלשון לעז ריין קז
קושרים העינים וה עם וה
ויעיפין יוותן על פני הויים
ויוליכין מיו שיוליכין יות
הספינה עד הויקוס יושר
תשלח יולי יושר תוריעני
להכייוס שם ונפעתים נז
שם כשיותיד יות יוגרן
ויועיין יול היבשה כל
עין ועץ לעיניו קרוי נפוץ
רפייניר בלעז וכטול לייוז
לש ויוכל שיון כתיב שיון
נקי שיון ותיו נוחנין נוז
בריחים יוליו כותש במכתש
ויוין ועלה שוורים כל כך
כמו הטחון"

הפטרת ויקחו
לר תרומה

לשכר שלשים יולג יויש
חליפות כמו שוופיים והם
והולך חדש יהיו בלבנון ז
כשהיו עשרת יולפים כתז
בהשרי בלבנון והעשירים
יולג בביתו ובירחשון עז
עשרת יולפים השניים וז
וחוריים ללבנון ויולו חוז
חוורין לביתם ובטבת יוז
יניניים הריושונים וחוורי
ללבנון וכן חוריים הלילך
לעולם נויניו כל עשרת
יולפים שבהם חדש בלבנון
ושני חדשים בביתם על
היום לגבותו שבעים יולג
עשיו סכל להכייו היובני
ון ההר לעיר ושוונים ז
יולג החועבים יותם ון ז
ההר הרי ויוה והושים
יולג וטלם גריס גרוריס הין
שנתגיירו וחוות גרולך
שלוה ושולחנו וכן כתוב
בדברי היויים ויפער שלוה
יות כל הגריס ויוניוס וז
ויוה וחושים יולג ויעש
והם שבעים יולג וג שהרי
הנעבים נוגשים ונעיבים
על שרי הוליוסה שלשת
יולפים ושלש ויוות דרין
ווונים על ויוה וחושים
יולג שכל יחד ווונה על
יובעים וחושה ויותר
והשלש ויוות שנוספים
בדברי היויים הין ווונים
על כולם שכל יחד הירך
ווונה על חוש ויוות וז
ויותר ותרע שהרי יש עוד
כתובים בדברי היויים שמך
שוכח ישים וה יות וה שנ
כו בספר וה ויולה שרי
הנעבים יושר לשלוה חז
חוש ויוות וחוושים וז
ובדברי היויים הוין יוורך
ויוותים וחוושים הרי יוז

ארבע מקראות ומכאן ואילך
זה אות זה׳ אבל יש לנו לפרש
שני מקראות האחרונים כ׳
מאמרים על טלם׳ ולשלמה
היו אלו הגרים לאשייו סם
ולחצב בהר׳ היו לו שאר
עשר המלוכה לערי מסכנ׳
שהם אורחיים׳ שאלו הכ׳
הכתובים אמורים שם׳ וס׳
וספר מלכים מנה את נצבי
הגרים לענין הגדולים עם
הקטנים׳ שלשת אלפים
ושלש מאות וכולם גרים
ונצבי ערי המסכנות שהיו
ישרא׳ מאתים וחמשים כ׳
אמה לענין אבנים גדולות
נפלאות ומסותתות׳ ואומ׳
ת׳ אמר הרי הוא אומר ומק׳
ומקבות והגרזן אלא של׳
שהיה מפתת ומבחוץ ומ׳
ומכנים׳ כך נדרש במסכת
סוטה׳ ויפסלו בהרים והכ׳
והגבלים׳ אומה אמה עכ׳
ששמה גבול׳ ובקריהם
לפתח אבנים ולבנות׳ מזה
שנאמ׳ בעיר זקני גבל
וחכמיה היו בך מחזיקי
בדקך׳ ומכאן׳ לשון הממונה׳
בחדש זיו הוא אייר׳ ראית
כיה זיוא לאילני׳ וכן תרגם
יונתן ניסן׳ הוא החדש
השני׳ לענין החדשים׳ כ׳
שהרי ראש השנה ניסן
לחדשים׳ למלוך שלמה׳
ומסב על השנה הרביעית
שנה רביעית למלכות
שלמה׳ וכן הוא אומר ב׳
במקום אחר ויחל לבנותו
בחדש השני בשנת ארב׳
ארבע למלכותו׳ ששים
אמה ההיכל והדביר יחד׳
והאולם על פני׳ לפני ההיכל
כבנסייתו׳ ארכו על פני
רוחב הבית׳ כל אורה הי׳

היתירה קרויה אורך׳ וכ׳
באולם והפחותה קרויה
רוחב׳ לפי שבהיכל מדת
אין המזרח למערב יתירה
קרויה אורך׳ ובאולם ש׳
שמדת אין הצפון לדרום
יתירה בו קרויה אורך אין
הצפון ולדרום מדת אין כ׳
המזרח ולמערב קרויה בו
רוחב׳ על פני הבית׳ לפני
הבית׳ לצד מזרח׳ שקופים
אטומים׳ רבותינו פרשוהו
שקופים׳ לשון פתוחים׳
לשון ראיה והשקפה׳ פת׳
פתוחים מבחוץ ואטומים
מבפנים׳ קצרים ומבפנים׳
שאין כדרך שאר חלונות
העשויין לאורה שהם כ׳
קצרים מבחוץ ורחבים
מבפנים׳ אבל חלוני בית
המקדש רחבים מבחו׳
וקצרים ומבפנים להראות
שאינו צריך לאורה שה׳
שאורו יוצא ואורה לעולם
יציע׳ אפינדין בלעז׳ וכ׳
ושלש שאלות יש לו ייציע
הוא עליו׳ כך מפורש בכביו
כתריו׳ את קירות הבית
סביב׳ וג׳ מנגד ההיכל וקד׳
וקדשי הקדשים׳ הוא
הדביר עשה צלעות אכ׳
מבחוץ לדרום ולמערב וכ׳
ולצפון׳ וסוף המקרא הוא
פירוש לראשו׳ ויבן על
קיר הבית׳ סמוך לקיר
הבית׳ יציע סביב כיצד
את קירות הבית סביב לה׳
להיכל ולדביר עשה צלע׳
ויעש מה עשה׳ וכן שי׳
ואמרת יה ויהי לי לישועה
היציע התחתונה בכל
רוח חמש שלשה וכן על
גב זה׳ ואמרת אורכן לא׳
מאורה כיון ובמסכת וכ׳
ריוח
כ׳ן

אמות שמנו שלשים ושמ׳
ושמונה הלים׳ חמשה
עשר בצפון חמשה על
חמשה וחמשה על גביהן
וכן בדרום׳ שמונה במערב
התחתונה חמש והאמצע׳
שש והעליונה שבע׳ לפי
כי מגרעות נתן לבית סביב
חוצה׳ קורות הכותל חמש
אמות וכשעלה כותל ההי׳
ההיכל חמש אמות גרע׳
את עוביו וכנס בו אמה
לפנים להניח אומה כניסה
ראשי קורות ג׳ג׳ עליה
התאו שהוא קרקעית לא׳
לאמצעית׳ וכשעלה
עשר כנס אמ׳ להניח ראשי
קורות עליית האמצעית
שהוא קרקע העליונה
מציעות האמצעית רחבה
אין התחתונה אמה׳ והעל׳
והעליונה רחבה אמה אין
התיכונה׳ לבלתי אחז בק׳
בקירות הבית שלא ידבק
ראשי הקורות דרך נקבים
בקירות הבית׳ שזה קלקול
החומה ואינו דרך ט׳ אבן
שלימה מסע׳ כמות שה׳
שהסיעה מן ההר׳ על ידי
השמיר׳ מכאן שהיו באות
משם עשויה כמות הבנין
ולא סותתה בכלי ברזל׳ פ׳
פתח הצלע התיכונה׳
אל כתף הבית הימנית׳
יונתן תרגם תיכונה׳ כמו
התחתונה׳ לא תיכונה בין
עליונה לתחתונה אלא
תיכונה שבחמש תאים
שבדרום היה לה פתח אל
החוץ׳ כשורה התחתונה׳
וזה תרגם יונתן ובלולים
יעלו אל התיכונה׳ ומעש׳
ומעשיו התאים הללו לא
היו פתוחים אל החוץ אלא

שלשה פתחים לכל אחד
כך היא שנויה במסכת מד׳
ודרות. אחד לתא מן הש׳
השמאל ואחד לתא שעל
גביו ולאחד כיון שאחד
מן התחתונים שבכותל
דרומי היה לו פתח אל הח׳
החיצון ודרך אותו פתח
נכנסין לכלן. ובלולים יעלו
אל התיכונה שלמעלה
הימנה. ולולים תרגם יונתן
ומסיבתא והוא שקורין ב׳
בלשוננו ויזן. והוא כמין
עמוד אבנים עשוי ומעלות
והעולה בו רואה לו מוקף
והולך סביבות עמוד ועמ׳
ועולין בו מזה ומזה אמות
גבוה ואחד. ואין צריך לו
לשפע כשאר סולם. כי
הקיפו הוא שיפוע. אל
השלישים. ויספון לשון ב׳
כיסוי תקרה. גבים ושדרות
בארזים. שתי תקראות
אחת עשויה לגג ולמטה
ואחת של לוחי ארזים הט׳
ולמעלה של גבים היא
התחתונה. ותרגם יונתן
הנתיכין. ולא ידעתי מה הן
ושמעתי משמו של רבי
מנחם שהם נסרים ארו׳
ארוכים מאד מין עורה
וקורין לו בלשוננו עליר
בלע״ז ושדרות לוחי אר׳
ארזים. סדורים למעלה
מן הגבים לדריסת הרגל
כשעולין לראות בבדק הב׳
הבית. וכן תרגם יונתן ועל׳
ועליו ומנהון סידרין ור׳
ורכפת רישיה סדרת אר׳
ארזיה. רכפת לשון הכי׳
תכיפה. וחבירו עבי שחקי׳
ותרגומו ורכפת עננין ז׳
קלילין. חמש אמות קומתו
של כל אחד הרי גובהן ט״ו

אמות לבד עבי התקראות.
ויבן את הבית. הוא כסוי
הגג העליון והסיפון האמ׳
האמור למעלה הוא תקרת
העלייה.

סליק הפטרה

ומבית לה צלעות ארזים
קירות ארז אצל קיר הא׳
האבן כדי לטוח עליו כמו
שהוא אומר ולמטה ויצף
שלמה את הבית מפנימה
זהב סגור. ולא יתפשר
לטוח זהב על גבי אבנים ז׳
כי על עצים ובמסמרות ז׳
זהב סגור. פירשו רבותינו
כשעה שנפתח אומר כל
חנויות נסגרות. ויונתן תרג׳
זהב כתב. שכל מי שיש
לו אותו סוגרו לעצמו ז׳
קירות הספון. תקרת
העלייה. את קרקע הבית.
הריצפה כולה. את עשרים
אמה מירכתי הבית. עש׳
עשרים שהן אחרונות ההי׳
ההיכל והיא העשרים
שבסוף הבית הן של בית
הכפרת. עד הקירות. עד
התקרה. עשה קיר ארז
לכסות קיר האבן לטוח
עליו זהב. ויבן לו אותן ז׳
עשרים אמה ובית לדביר
לפנים ומחיצת אמה ד׳
טרקסין המפסקת בין ז׳
ארבעים לעשרים ואותה
המחיצה קרויה דביר לק׳
לקדש הקדשים הבדיל לו
אותן עשרים אמה. הה׳
ההיכל לפני של לפנים ז׳
לצד החוץ ואורך של הב׳
הבית פנימה. וקלעת
פקעים. ואותן קירות אר׳

שעשה אל הבית פנימה
לכסות קיר האבן. קלוע ז׳
היה בציורי צורות פקעי׳
כמין כפתורים פקעים לש׳
לשון שלש ופטורי ציצים
תרגם יונתן ויטוען שוש׳
שושנין. צורות שלשלאות
פטורי לשון חבלים בלשון
תלמוד כמו שאנו אומרים
כפי טורי כפי ושט. ציצן
לשון פרחים. חבלים ופר׳
ופרחים הכל אחד אלא שבן
צריה. כל כותלו חפי ספס׳
טסרין דארזין ית ביתא
ומאחורי. וקלעות פקעים
תרגם יונתן גלף חיזו כב׳
ביעין. ודביר בתוך הבית
ומחיצת אמה טרקסין לה׳
להכין שם להת׳ ולפני הד׳
הדביר לפנים מאותה ד׳
המחיצה חלל של עשרים
אורך ועשרים רחב ועש׳
ועשרים קומתו עליית ה׳
בית קדשי הקדשים נמוכה
משל היכל. ויצפהו לדביר
הוא המחיצה. ויצף מזבח
ארז. את מזבח הקטרת׳
והמזבח של משה אמה כנ׳
נגד. את הבית. בית קדשי
הקדשים. ויעבר לשון ברי׳
בריחים. ברתוקות. שלשל׳
שלשלאות. ואת כל הבית.
כל ההיכל כולו. עצי שמן ז׳
דעצי דיתא. עשר אמות
קומתו. ורגליהם בקרקע ז׳
עומדים אחד מצפון לאר׳
לארון ואחד מן הדרום
סוככין את הארון כולו. ז׳
אורך הכנפים ארכו. לרחבו
של בית. ובדיו מושכין
בפתח הדביר בפרכת שכנ׳
שכנגד הפתח. ובדיו נת׳
נתונים בראשי ארון כדי
שיהו שני כהנים יכולין לש׳

ליכנס ביניהם כשנעשו אותו
אותו במדבר. עשר אמות
מקצות כנפיו עד קצות
כנפיו. כשהן פרושות מג'
מעצו כנפות שניהם ש'
שהיו נוגעות זו בזו וזה
ומלאות כל חלל עשרים
אמה. וגג הכרובים אינו
ומן הזידה ועומד מנכח.
ותגע כנף האחד בקיר
צפון וכנף הכרוב השני
נוגעות כנף אל כנף שכל
חלל הבית עשרים. ואת
כל קירות הבית קירות פי'
העץ מסב קלע. מקצפות
ציורין. פתוחי מקלעות
כרובים. חקוקי צורת כרו'
כרובים ודקלים וחבלים ופ'
ופרחים מלפנים ולחיצון.
לבית הפרכת ולהיכל. עצי
שמן. עצי זית. האיל מזוזות
הפתח הם מזוזות שומ'
שמכאן ומכאן עשויות
עגולות כמין אילים. אלה
וכן בכל מנין יחזקאל. ס'
ספות הפתחים קורין יו'
אילים. מזוזות חמישית. פי'
המפתן אחד והמזוזות ה'
ומכן ומכן שתים הרי
שלש והמשקוף העליון
עשוי כשתים. כזה הציור.

כך שמעתי. ואני אומר
מזוזות חמישית. חמשה
צלעות היו למזוזה ולא
היתה מרובעת ואינו וה'
מדבר לא במפתן ולא במ'

במשקוף. שלא מדינ__ו
ומפתן ומשקוף קורין יו'
אילים. וירד על הכרובים. פי'
היה מרדד הזהב טסין
לשקעו כפתחי הצורו'
להיות שוקע במקום הח'
החקק ובולט על הבליטה
שלא יהיו הזהב ובבליטות
הצורות ויהיו צורות העץ
ניכרות בזהב. מזוזות רבע'
רבועות. מזוזות ההיכל פי'
היו רבועות. וכן תרגם יו'
יונתן ומאין מרבע שיטר'
שיטרוון מרבעין. ושתי
דלתות. כל אחד כדי חצי
רחב הפתח. שני צלעים.
תרגם יונתן תרין עירין פי'
ציר העליון וציר התחתון
גלגל סגלגלים. ושני קלעים
זה וזה מתרגם עירין ול'
ולשון קלעים אומר אני
שהוא לשון אומרי לשון
כניסה שנכנס בחור המ'
המפתן. וקלע כרובים על
הדלתות. ומישר על המח'
המחוקה. הזהב ומכוון על
חיקוי הצורות שוקע כב'
במקום שיקוען ובולט
במקום בליטתן שיהו הח'
הצורות נכרות בו. וטור
כרותת ארזים. ערך של
קורות עשוי במחזה. בש'
בשנה הרביעית למלוך
שלמה יסד את בית יי' פי'
החל יסודו. בירח בול הח'
הוא מרחשון שהעשב
כלה בשדה ובוללין לבה'
לבהמה מן הבית. לשון פי'
ויבל לחמורים. ואת ביתו
בנה שלמה שלש עשרה
שנה שבמלאכת גבוה
מדרו וכשלו נתעצל וה'
וכשבחו סיפר הכתוב. פי'
ואת בית יער הלבנון הח'

תרגם יונתן יתבית יקרת
אלכין וכרותות ארזים. קו'
קורות ארזים לאורך הבית
היה טור העמודים בקרקע
והכרותות מעמוד לעמוד
והטור השני למעלה טור
הראשון ברוחב הבית וכן פי'
ארבעת הטורים לפיכך לא
לרעפת הבית. ומטור אל
טור אל הכרותות. וארבע פ'
ומחיצות לאורך הבית וכ'
וספון באורך קירות עלייה
העליות מלמעלה העליות
ומחיצות עליונות של הב'
הכרותות. וארבע ומחיצות
לאורך הבית. כמו פתחים
וחלונות כבית הקיץ הוא
עשוי לאויר על אותן ומח'
ומחיצות קירות הסיפון וכ'
ארבעים וחמשה נסרים
היה הסיפון שלשה טורים
ועוד עשה קירות אצל
שלשת טורים הנסרים של
שלשה טורי שקופים. כי
רוחב הנסרים לא קיר ה'
הבית לאורכו שהוא מאה
אמה ועשה אצל קורות
את הבית קירות של נסרים
קטנים שמונן על הראשון
קטנים המתכן ומטור כרו'
כרותות הארזים אל טור
שלשה וחדשים אל טור
ושקופים ומשני צדיהן פי'
כמין משקוף. שהולך שמ'
שוקף בו ועל אותן שקופים
ראשי הנסרים הקטנים
שמונן בו. אורכן נסרים קט'
קטנים נגד רחבן של נסרים
גדולים שטען התחלה. ומח'
ומחזה אל מחזה. ראשי
נסרים של זה. מחזה לשון
קיצה. ומנחם בן סרוק וח'
וחבריו אל מחזה הפנים וה'
וכל חוית שכלשון מעשה

כך היו בסדר ומערכת הת״
האויר וכן עשה לו חזית
ומבחוץ כנגדו מצדו בהש״
בהשותפין ויונתן תרגם
וחדי לקביל חדי. וכל שקו׳
שקופים תרגם יונתן קלו׳
קלונסין וכן שקופים אט׳
אטומים. וכן רבועים עם
שקו׳. וכל הפתחים וכל
המזוזות שהם אקירות הה״
אולם עשוי פתחים פת׳
פתחים אפני האויר. ולכך
קראו בית היער שהאור
ליער. רבועים שקו׳. תרגם
יונתן מרבעין וחפן כלונסין
ואקורים היו הפתחים כנ״
כנסרים רקין ורבועים היו
כשיור פתחים ולא עשויין
כפה כעין פתח אולם. ואול
ומחזה אל מחזה. ומאור׳
של מחזה ומסב אל מחזה
אחרת. ראש נסר לקירות
ראש נסר שלש פעמים ב׳
כל תקרה ותקרה ואמרי׳ יד
יודע האויר. ואת אולם הע׳
העמודים אולם עשה לפני
העמודים לבין ובית חומש׳
אמה ארכו לרוחבו של בית
שהיה חמשים אמה ושל׳
ושלשים אמה רחבו לפנ׳
אורך ואורך הבית אולא
שלעולם הארכה יתירה ב׳
קרויה אורך והקצרה קרויה
רוחב. ואולם על פניהם.
ואולם גבוה עשה על כל
הבית ועמודים ועב לפניה׳
על כותרות ארזים שעל
העמודים התחתונים. הה׳
היו׳ עמודים אחרים וה׳
ומרישים ועמוד לעמוד
העמודים לאורג בהם עד
עליות אולם ועולה והעו׳
והעבים לקירוי העליה׳

עב הוא המריש. כמו שפי׳
ששמנו והעבים אלו
המרישות ואולם הכסא
ואולם לאתקוני כורסיא
לבית דינו עבד פורפסא
לשון פרוסדור. וספון בא״
בארז. מהקרקע הר״
הרצפה בארזים. מן הקרקע
ועד הקרקע. תרגם יונתן
מן אשייא ועד אשיא.
מיסוד כותל זה ועד יסוד
כותל זה. וביתו אשר ישב
שם דירה גמורה לאכול
שם ולשכב. ובית לאולם
לפנים מן האולם של בית
הלבנון. ובית יעשה לבת
פרעה. עלה בלבו לעשות
לבת פרעה כאולם הזה ב׳
כמעשה האולם הזה. כל
אלה. כל האבנים האלה
עשויים אבנים כמדות מג׳
במדת גזית. במדה אבני
גזית. מדה אחת היתה
במדינה. וממסד עד הט״
הטפחות. שורי קורה. מן
ואמרי׳ טפחה שורים. ומ״
ומחוץ לעד החוץ הגד׳
כל משך הקירות באבנים
האלו עד החצר הגדולה.
ומיוסד באבנים גדולות.
והיסוד שבתוך הקרקע ב׳
היה של אבנים גדולות יו״
יותר ממדת גזית ולמעל׳
אבנים יקרות ולמעלה
ליסוד היו אבנים יקרות
עד הטפחות. כמו שאמר
למעלה. וארז. ומפי נסרים
ארזים. כמו שאמר וס״
וספון בארז. שלשה טורי
גזית. החומה עשויה
נדבכים של אבנים ונדבך
של עץ עליהם. ולאולם את
החומה ואת התמונה

ואת הדעת. שלשה כלי
אמנות שהעולם נברא
בהם של בחכמה יסד ארץ
כונן שמים בתבונה. בדע׳
בדעתו תהומות נבקעו. ב׳
בשלשתן נבנה הבית. את
שני העמודים שהעמיד
באולם יכין ובועז. שמונה
עשרה קומה. ובדברי הי׳
הימים אמר שלשים וח׳
וחמש אמות קומתו. שי׳
שיצקן שניהם באחד
והאמה החסירה אמר
אמה חצי אמה היתה בר״
בראשו של כל אחד שאינו
רואה לאליותה שיור העמ׳
העמוד כמו שאמר בענין
ועל ראש העמודים מע׳
מעשה שושן וחוט יב׳ ב׳
אמה יסוב אותה סביב. ה׳
לאחד שהיתה ארבע אמו׳
עגול שכל שיש בהיקפו
שלשה טפחים יש בו רו׳
רחב טפח. ועביו ארבע
אצבעות והוא חלול ומפו׳
ומפורש בסוף ספר ירמיה
והמקרא פירש ארכו של
כל אחד ואחד השני ומ״
אמות. וכן תרגם יונתן וחו׳
וחוט משח תרתין עשרי
אמין יקיף יתה וכן לעמ׳
לעמודיו תניינו. ושע׳ ב׳
כות׳ פומיילש בלע׳ ואמן
פומייל טרשייטיר בלע׳
חמש אמות הכתרת
האחד. ובסוף הספר הוא
אומר שלש אמות. שנינו
במשנת ארבעים ושתים
מדות שתי אמות התח״
התחתונות של כותרת
היו שוות לעמוד שלא
היה בהן עירה. ושלש הא׳
העליונות עודפות לחוץ

ומקפות צורה שנ׳ שבכים
ומעשה שבכה כמין לולבן
של דקל הוא ומקפות כו׳
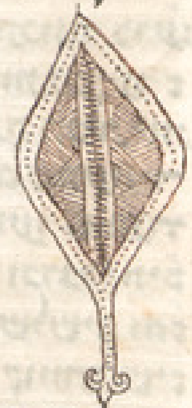
ומעשה ש׳
שבכה מה׳
ומקפות ב׳
היו צורות
של לולב
דקל מה וה׳
ועל שבכה
יתהלך וגו׳
וגדולים היו להם מעשה
שרשרות שבעה לכותרת
האחת שבעה לולבן היו
בהיקף. אחד לשבכה הא׳
האחד ושני טורים של ר׳
רמונים של נחשת הרו׳
הרמונים תלוים בשרש׳
בשרשרות והשרשרות
מקפת את הכותרת כך
מפורש בדברי הימים וה׳
ובמשנת ארבעים ותשע
מדות לכסות את הכותרת
אשר על ראש הרמונים
הרי זה מקרא מסורס לכ׳
לכסות את הרמונים אשר
הכותרת אשר על ראש ה׳
וכן היו הכותרת עשויות
לפי סדר משמע המקרא
כמין שני אגנים האחד
על אחת כו׳

אגן התח׳
התחתון ב׳
בית קיבול
למעלה ב׳
הוא גג קרוי גולה מה כ׳
שאמר בעניין גלות הכ׳
הכותרת ותרגום אגן ב׳
אגני קרוננון העליון ה׳
כפוי על התחתון בית ק׳
קיבולו למטה כו׳

היא הקרויה
שבכה מה ב׳

שאמר בעניין והשבכות
שתים לכסות את הכותרת
גוליות רחבה מקום ר׳
דבק ומשפעת ועולה וה׳
ומשפעת ויורדת והיא
קרוי בטן וכן תרגום אגן
ולעומת הבטן ולקביל
דבקיה וגובה שתי האגנות
האלה ארבע אמות וזהו
שא׳ מעשה שושן באו׳
באולם ארבע אמות ומע׳
ומעיירות כם היו מין פ׳
פרחי שושנים כדרך שה׳
שמעיירין בכותלי האולמ׳
האולמות ארבע אמות
גובה והאמה החמישית
היא כותרת קטנה למעלה
מן הגדולה היא שנאמר
וכותרת על שני העמודים
גם מלמעלה לעומת הב׳
הבטן שהוא לעבר השב׳
השבכה כשוליה הוא כב׳
במצוע מקום הדבק
שהשבכה מדובקת בגולה
שתחתונה והרמונים ב׳
מאתים רמונים עשוין ב׳
שני טורין סביב ומחוברין
בשלשלת ומקיפין את
השבכה על הכותרת הב׳
השנית. אג׳ זה מקרין ק׳
קצר על האחת וכן על
השנית ועל ראש העמ׳
העמודים מעשה ׳חע׳
אמה בראש כל אחד הית׳
מתלו רק כשושן ושיור
העמוד שבו ארבע אמ׳
ומעבעות נכוב לכך לא
נמנה אמה במיקת העמ׳
העמודים בדברי הימים
לפי שלא היתה שוה ל
להלכות העמוד עשר
אמות ומשפתו אל שפתו
במעשיתו של רחב כלי

עגל במעשיתו הוא וקו
שלשים באמה וזהו שא׳
שמדרו כל שיש בהקיפו ג׳
טפחים יש בו רחב טפח ו
הקיפו שלשים ורחבו עש׳
עשר קומתו עמוק ומה׳
ובדברי הימים הוא אומר
שעשוי לרחוץ הכהנים
בו לטבול בתוכו ופקעים
גו׳ צורות כמין תרגם
ומתחת לשפתו כשלש א׳
אמות התחתונות שהיו ב׳
מרובעות שכן שנינו בגמ׳
בגמרא דעירובין שלשה
תחתונות מרובעות ושתי
עליונות עגולות. ואי אי׳
אפשר לו להכיל אלפים
בת שהם ארבע וחמשים
מקוה טהרה אלא בעניין
זה כמו שפירשו רבותינו
בעירובין ועליונות מרוב׳
מרובעות והתחתונות עג׳
עגולות אי אפשר דכ׳
כת׳ עגל סביב ומשפתו ב׳
כת׳ לכך הוא אומר הפק׳
הפקיעים הללו עשר באמ׳
באמה מקיפין את הים
סביב שבמקום ריבוע ב׳
הקיפו ארבעים אמה עש׳
עשר אמה לכל רוח אבל
במקום עגולו אי אפשר
לומר עשר באמה סביב
שני טורים סביב היו הפ׳
הפקיעים יצוקים ביצ׳
ביציקתו הכלי עם יחד
לא שחבר את הפקעים
אחר יציקתו על ידי וה׳
ומסמרות או על ידי דבק
שקורין שולדדורא וכל
הבקרים אחוריהם ביתה
אל תחת הים היו אחוריה׳
שנים שבצפון לקראת
שבדרום ושל מזרח כנגד

של מערב ועביו טפח ש״
שוליו ודפנותיו אליו שלמעל
פיו היה דק ומרוקע מאד
מעשה שפת כוס ששושן
מצויר פרח שושן׳ יכ״
אלפים בת ששת אלפים
בתים שהבת שלש סאין ד׳
שנ׳ האיפה והבת תוכן אח׳
אחד להם מלאו אלף ד׳
וחמשים מקוה טהרה הם
הארבעים סאות אלף ד׳
מקואות והעשרים אמות
חמשים מקואות׳ ואע״ג
כשתחלוק לפי האורך
ששיערו חכמים אמה על
אמה ברום שלש אמות
למקוה תמצאנו כן לשלש
אמות המרובעות אלף ד׳
מקואות ולשתים העגו׳
העגלות חמשים מקואו׳
שהמרובע יותר על העגו׳
רביע׳ ובדברי הימים כת׳
ומחזיק בתים שלשת אלפי׳
ובדברי הימים ופרשו רבו׳
רבותינו במורת היכש ש״
שהגודש היה שליש בבית
קיבול׳ שלש באמה קומתה
קומתה של מכונה לבד
ומגפת׳ יד האופן הי׳
האופן׳ שהיא יושבת עלי׳
מסגרות להם ומרבע אות׳
אופנים במרכבה במכונה
מסגרות ומכון ומכון את׳
מרובע עדדין׳ ובין זו לזו
מרובע אמות רחב׳ ולמעלה
פרנים מין נסרים אל
המסגרות׳ והשלבים אין ד׳
התחתונה לעליונה ומסג׳
ומסגרות בין השלבים׳ ד׳
ואומר אני שהשלבים ד״
הללו מין סולם כמו ירק׳
מקלות נחשת וקבועים על
המסגרות התחתונה בש״
כשמים זו משלשה ובין ד״

זה לזה ומסגרות קבועות
משליבה לשליבה׳ ומתרגמ׳
בן תרגום שליבה׳ ועל המס׳
המסגרות אשר בין השלבים
היו מצויירים צורות אריות
וצורות בקר וכרובים׳ ועל
השלבים כן׳ כנים להושיב
את הכיור עליו ולמעלה ד׳
למסגרת אשר על ראשם׳
ומתחת לאריות ולבקר
הארחקין מן המסגרות מג׳
שבין השלבים׳ לויות׳ מין ד׳
זכר ונקבה׳ המחוברות זו בזו׳
מעשה מורד׳ מדרדרין ד׳
מין טס דק׳ ואין בולטין ד׳
בעובי אלא חקוקין בשקוע׳
יונתן תרגם לויות מעשה
מורד׳ מכובש ועובד רש״
דימוק׳ שלהרין בלעז״
וארבעה אופנים שנים
לפניה ושנים לאחריה׳ ד׳
כדרך העגלות׳ וסרני נחש׳
נחשת׳ תרגם יונתן וצירן
דנחש׳ הם הנסרים העל׳
העליונים אל המסגרות׳
וארבע פעמותיו של מכונה
זה אחד מן השיאות הנ״
הנפתרים זכר ונקבה׳ כתף׳
כתפות להם בולטות למע׳
מן הנסרים בזויות המכונה
ומתחת לכיור היושב על
הכן הכתפות יצוקות מע״
מעבר איש לויות׳ מעבר
כל אחד מן הכתפות היו
לויות של זכר ונקבה מצו״
מצויירות׳ מעבר איש׳ ד׳
כמו איש אל אחיו האמור
בכרובים ופיהו מבית לכת׳
לכותרות ומעלה באמה׳
פיהו של הארון מתוך פיה
של כותרת׳ ועולה למעלה
אמה גבוה הכותרת הוא
גג המכונה׳ עשוי מין ד׳
כובע ומשפע אל צדדין

ובאמצע נקב עגול אמה
וחצי אמה רוחב מעגל
וסביב אותו נקב מין הקף׳
מחיצה חצי אמה גבוה
סביב׳ כן מפורש להלן שנ׳
ובראש המכונה חצי האמה
קומה עגול סביב׳ והוא קרוי
פי הכותרת׳ והכן מונח על
אותו הקף׳ ושולי הכן תל״
תחתיו תחובין מתוך פיה ש״
הכותרת ולמעלה אותו הוא
בולט אמה׳ וזהו האמור כיון
ופיהו מבית לכותרת ומעלה
באמה ופיה עגול מעשה ד׳
כן׳ ופיה של כותרת רגויה
כן עגול׳ אמה וחצי האמה
ברחב העגול וגם על פיה ד׳
מקלעות צורות פרחים׳ וא״
וארבעת האופנים מתחת
למסגרות׳ שהמסגרות הי״
ויד האופן לאופן כמו שפ״
שפירשתי׳ וידות האופנים
הוא העץ התחוב באופנים
וקורין לו איישיל׳ במכונה
דבוקים ויצוקים במכונה ד׳
ביציקה אחת מעשה את״
אופן המרכבה׳ תרגם יונת׳
מעובד מרכבת׳ יקרין׳ אופן
מתוך אופן שהי׳ ועבר כמו
שאמור ביחזקאל במרכבת
גבוה׳ ירותם׳ איישיל וגב״
וגביהם מיילש׳ הם נקבין ד׳
וחשוקיהם עגולן סביב ד״
שהוא חישוקן׳ חישוריהם
ודעות האופנים התחובים
ונגביהם וחשוקיהם שני׳
שקורין רייש׳ וארבע כתפ׳
כתפות הם האמורים למ״
למעלה וארבע פעמותיו ד׳
כתפות להם אלא שניה כאן
אלא לומר מן המכונה כת״
כתפיה׳ חצי האמה קומה
עגול׳ כמו שפירשתי למע׳
שהוא סביב הנקב׳ והאמה

ומרובעת ועל ראש המזב׳
המכונה יתדותיה הם
ראשי נחשת המחוברים
למעלה ומסגרותיה המ׳
מזנה ומסגרות התחתונות
הוצקו עמה ולא שחברן
לאחר כן׳ ויפתח על הלוח׳
הלוחות של ידותיה ועל
מסגרותיה התחתונות
על שניהם פתח וחקק כ׳
כרובים אריות ותמורות׳
כמער איש ולויות של פתח
סביב׳ כזכר ונקיבה החש׳
החשוקין במעשיהן׳ כך
פירשו רבותינו כמער לשון
אחיזה ודיבוק׳ ופירשו
איש ולויות זכר ולא ירדו׳
ולפי משמעות לויות לש׳
לשון דבוק שלדוריו׳ כלו׳
לויות היו שם עשויות כמ׳
כמער איש והמער מזו ש׳
שפירשנו׳ ומעך אחר׳
כשם שיצק את הראש׳
הראשונה כך יצק אחר׳
כולם׳ עשרה כיורות כתי׳
כדברי הימים׳ את מעשה
העולה ידיחו בהם׳ על
כתף הבית׳ כנגד כתף הב׳
הבית הימנית׳ ומכתף הב׳
הבית הימנית משוך מצד
הדרום לצד הצפון קדימה
ומול נגב׳ מקצוע מזר׳
מזרחית כנגד אויר שבין
כותל צפוני של בית לבין
כותל לעזרה׳ משוך מזר׳
ומרחק אל הדרום׳ ואין
מול ומזול שאין בפתרון
אחר״

הפטרת ויקהל משה״

ראש מקומות שמפטירין הפט׳ הפטרה זאת כשיש שתי שבתות בחנוכה ומפטירין אותה בשבת אחרונה״

ויעש

חירם את הסירות׳ סירות
של נחשת לדשן אל המז׳
המזבח׳ יעים׳ מגריפות
של נחשת שקורין וודיל
לחתות הדשן בהן׳ ותר׳
לתוך הסירות׳ שני עמודים
ראשונים׳ אלה רמונים
בטור האמורים בשרשרות׳
ויעש׳ התכים׳ ויעש כס׳
מכונות׳ במעבה האדמה׳
בעבי גושיה׳ וינח
שלמה׳ ולא שקל את המש׳
משקל הכלים היה מרוב
מאוד׳ וחדל לספור משקל׳
חמש מימין וחמש משמ׳
משמאל׳ לפי תלמוד חכ׳
חמש מימין הפתח וחמש
משמאל׳ אם כן מניח
מנורה בצפון ומנורה ד׳
מנורה על ירך הימין כן
הימנה׳ אלא של משה
לאמצע חמש מימינה
וחמש משמאלה׳ והפרח
של מנורות והנרות כמין
שמתנין בהם שמן הפת׳
הפתילה׳ והמלקחים שמ׳
שמוציאין בהן את הפת׳
הפתילה מתוך השמן׳ ה׳
והספות׳ כלי של מימי ומז׳
הוא וכן מזמרות׳ והכפות
לקבל דם ולבזיכי לבונה
והמחתות לחתות בהם
גחלות הדשן וגחלים
להוליך למזבח החיצון ה׳
למזבח הזהב להקטיר
קטרת׳ והפותות׳ ומפת׳
ומפתחות׳ שמעתי שמ׳
שמפתחין בהם את המנ׳
המנעול״

סליק הפטרה״

הפטרת אלה פקודי״

ותשלם

כל המלאכה וג׳ את קדשי
דוד אביו׳ זה שנשאר
מכסף והזהב שהקדיש
אביו׳ ומדרש אגדה שלא
רצה שלמה לתת ממאות

הקדש לבנין הבית יש ד
וחכמי ישראל יוודעים עד
שהיה יודע שסופו ליחרב
שליו יהו היוחנת יוודעים
קשה ירושלם שלקח נקמה
מן הבית שנבנה מן הבית
שנבנה מן גלות וחוזרים
שגדל דוד והם נשיאי הד
היכות לבני ישראל של נד
ישראל ועיר דוד כשהד
כשהכליון וכית שכד יוד
יורם

עזר זה מהפטרת
ותשלם כל המל
המלאכה אבל
ביום שיני של
סוכות מתחילין
בבאן ויקהלו וגו

יל הוולך שלוה כל יוש
ישראל בירח היותנים ד
תרנס יותן בירחין דעתי
דעתיקיין הוו קרו יחא
קדוזיה וכען הוין שביעי
שביעיזה וששתעה תוזה
וכל כניסן ריוש חדשים
נקריו תשרי שביעי ויות
יהל חוור שעשה ושה

וגנו שלוה וששבעה כית
ריושון כיו ששיעו בתוד
בתוספתיו רסוטה יושר
ביהל יושר נשה דור ליוד
ליורון כנפי הכרובים יותם
שעשה שלוה העוזרים
על רגליהם ויון יולו כרובים
שעל כפרת היורון יול ויקום
היורון ויקום ויקיר ליקיר
כיו שיוזור לוזעלה בעי
בעיניין וידיו ריושי הכרים
בפרכת שכנגד הפתח שד
שכיוזה טרקסין יכול יהו
ויקרעין ויזיעין תלוור
לוזר ולין יריזו החוצרד
היו כיער רוחקין וכולטין
כיזין שני דדי יושה כעגד
כעיניין שג בין שדי ליז
כיעות הכהנים יון הקדש
הכהנים שעשיזו יורון מד
כדיר כשיעיזו שוזת שכג
בהיכל יוז יוזר שלוזרד
כשריוזה עתר הענן עולה
רויזה יוני שהשכיזה בכד
בכית יושר בעיני שוזרי
כך הכטיזה לבויו ולשכן ד
מ ויתוך ענן ועתפל והיכן
יוזר כי בענן יוריזה על
תכפרת כך שנויה בספרי
לשמך עלוזים שיושנד
שוזשנכחרה ליו הותרי
הכווזת ולין שרתה שכיג
ביקום ומוסבת סוכרד
שניני ויכן לשמך עלוז
עלוזים יוג וששנחרב עד
שכינה שורה בכוזל ועד
ויערבי יושר דבר בפיו ד
וג שיתן לו כן שיבנה כית
המוקדש וכידו ולין קיים
יות דברו בידו הטובר ד
יון היום וג יות ויות רמר
יול דוד יובי ויעזור שלוז
לפני ווכוז ויט כתוב בדד
בדברי הימים כי עשרד

שלוה כיור נחשת ויתעהו
בתוך העזרה ויעזור עלין
וירך על ברכיו וג

כאן נשלמר
הפטרת אלר
פקודי המשכן

שוזור הברית ווותנן וגו
וגנו לשוזור הברית והחס
לקיים יובטחתן יושר
שוזרת לשון יוזנת יובט
יובטחה הליוזנס לשון תד
תזוה ליו יכלוך לין יכיוך
יושר יחטיו יוש לרעהו
בועל יושת יוש ונשיו כו
יולה נשם שהוזים טורקין
יוזתה כך בורקין יוזתו וד
וכיו יולה לפני ווכוזך וד
והעזיד הכהן יות היושה
לפני ויט לתת דרכו בריושן
ועכתה בטנה וג ולהעזיך
ערין ונקוזה ונזיעה דרע
כך נדיש בתוספתיו רסוטה
ונשה טו לשון נשה

סליקא
הפטרת ויקהלו

והודו יות שוזך שחייב ד
יודם לברך על הרעה כי ד
תענם ליוזן תענם כי ויש
ושוזוש בלשון יושר ויקון
שיוזין התכויזה עולה בקנה
לעשות שכולת כל יושר
יקריו יולין הנכרי ובישר
הוזו יוזה ונתת ליוש בכל
דרכין לפי שישראל וכיר
בהקבה ויודע שהיכולד
כיזו ויום יוזן תפילתו נשד
נשוזעת תולה הדבר בעניזו

וכחטיון יובל הגוי קורא
תגר ויוזר בית ששון ס
הולך וסוגר העולם ועד סוף
סופו עתיד נכוה דרכי
והתפללתי בתוכו ולין ועד
ויעיותי בו ויוש כשם שס
שיון ויוש בעון לפיכך
ועשית ככל אשר יקרא
יוליך הנכרי וכישראל הוא
יוזו יום יתה רויה שהוין
ומשחית בזוזנו יות חכם
חכירו יול תתן לו דרך העיר
פונים ליער ירושלם ועשית
ושפטה נקיותם ביוזבהם
כור הנרול חרסים שוזקים
שיוזקין בהם והב קדוי
כוי

הפטרה ליום שמיני עצרת של סוכות

ככלות שלוזה וג ככל אשר
דבר והיכן דבר והניח לכם
וכל יוזיבכם לעשות ועס
ומשפט עוזו לתבוע עלבוס
עלבונם ויד היוזיב יות תוך
החיער דבריס כתתגבן דברי
ר יהודה קדש יות ריעפת
העזרה בקדושת ווזבר
להקטיר על הריעפה כי גס
ווזבח הנחשת ווזבח היוס
היוכנים שעשה תחת וס
ווזכח הנחשת קטן ווהכיל
יות העולה ויות הווזחד
שהרכו להכיין יום לו ר יוסי
והלין כבר ניוזוד יולא שלוזת
יעלה שלוזה על הווזבח עס
שעשה ושה וכשיותר
ונגע לחשכון יוזות ולוזין
עלות זה של יובנים גדול
ושל ושה של ושה יוזה
על יוזה ויקוס ויערכט וס
וזה היה ויקוס ויערכה עס
עשריס ויורבע על עשריס
ויורבע הרי של שלוזה עס
שלש ויוזות ושכנעס ושש
כשל ושה יוכבן היה וקס
וקרש הוולך יות תוך החיער
שיקבעבו ווזכה של יובנים
והוובר לריעפה וקטן יוזס
והכיל כשל ושה הוין יוזס
כיודס שיוזוור לחכירו נטע
פלוני ופסול לעבודה ולכיון
חיות שהוין בעפונה של
יורין ישריל עד נחל ויערים
שהוין כעפונה של בדוזוזה
ביולה וזפעי כשבעת יוזס
יוזים של חיגך ושבעת
יוזים של חג הסוכות נויעין
שיוכלו ושתו כיום הכפורי
לדור עבדו שהודיע שוזס
שוזחל על עונתיו כדיוית
ביוזער קטן כשעה שכס
שכקש שלוזה להכניס יוס
יורון לבית קדשי הקדשים
דבקו שעריס וה כוזה וכל
עד שיוזו כעבור דור עבדך
יול תשוב פני ושיוזך ויר
כשהוכיר וכותן של דור
נפתוזו ויוליהם ביוזנה
שעה פני שניוי דור שהפכו
לירקון וכן הין עד יום יוס
ווזתם כך נדרש ביורש
היוגרה ולישראל עוזו שס
שוזחל להם על שון יום ס

הכפורים ויעתה בת קול
ויוזרה כולכם ווזוזנים
לחיי העולם הכיון

פליק הפטרה

והין עיני ולבי תרגם יונתן
ותהיין שכינתי שריין ביה
יום רעותי והתעברין ביה
והין עיני ולבי יום לבי וחס
וחפיני שם ויות הכית יוס
יושר הקדשתי לשוי ושו
תגיוי חויון ביני ובינכס וס
ויום לין תשוזון לי וגם הה
ניוזור שם והשיזתי יורק
ויקדשכם ולשנינה כתרס
כתרגוזו ולשוזעין יספרון
יות הרשות הכיוות עליין
ויתלעגו בו כיוו ויספר
ויושתעי ולשון שניגרה
יוג הויו לשון דיבור כיוו
ושונאתם לבניך והכית הוה
עליין נכון וג והכית הוה
יושר יהיה עליין כל ושו
שליין התחטיון ווושתחס
ווושתחטיון כל עבר
עליין ישוב וישרוץ וכן פס
בדברי היוים והכית יוע
יושר היה עליין כל עבר
עליו וג ישוב יהוה כיוו
ושוזוזו עליכס יוזיבכס
וכן על יוזוו נשיוזו יוחרוני
ישרוץ שיפליר בלשון עז
כן דרך הרויוה חורכן פתס
פתיזוס לשרוץ עשרים
שנה שבע שנים לכיר
יוס ויות כיתו שלש עשרה
שנה כמו שיוזור לועלה
נשיוו כלכל יות ושיוזו בס
בדברי הזה יורין כבול יורין
כבליס יורין טיט שהיגל
ושתקעת ונכבלת בה ווה
דבר הוום ווה שפיר

כסוא העיניין כל העם הס׳
הנותר וג׳ ויעל שלמה וג׳
ואם עובר יוקן האם היה
לבנות בו יותן כל יולה ויותן
היולין ויקוש היה בירושלם
בעיר דוד ונקרין ולין על
שם שווקו חווה נחושה
וחוליין להוכה עפר שס׳
שלוחים נרוניין ויותן תרס׳
תדוור בוודר ביורין יועל
ניישוב ערי האוסבנות קרוי
בית יוערן שהרי הנעבים
ויוונים על האוונים חס׳
חושים וחוש ויוותן עס׳
שלש ויוותן היו גריס הס׳
האוונים על שבעים יולן
נשיו סבל ושוונים יולן ס׳
חועבכהר ושלשת יולפי
ושלש ויוותן הרוריס בעם
שיוור לועלה לבר ושרי
הנעבים לשלושה שלשת
יולפים ושלש ויוותן ובס׳
ובדברי היוים קוין יוור
ושש ויוותן יולין שלש
ויוותן שחסר שם ונדר
כיון שהיו ואוונים על
כולן ואיותים וחושים ס
העותרים היו וישרין ל
ואוונים על שיור עשרי
האוליכה ובדברי היוים
ועון לעיון ויולה שרי
הנעבים לשלושה חושים
ואיותים יוך בת פרעה עס׳
שהיתה ותחילה בעיר
דוד שנ׳ בריוש הספר
ויבייוה יול עיר דוד עלתה
ועיר דוד ובדברי היוים
ופרש כי יוור לין תשב ס
יושה לי בבית דוד כי קדש
הוה יושר ביוה יוליהס
יודון ויס יוד בנה יותן הס׳
היולין לבנות סלוכו כתים
לעבדיה ושפחותיה ורד

שהוכיחו ירבעם דוד יס׳
יוביך הניחו פרוין לעולי
רגלים ויותה בנית יוורתו
לעשות יונגריין לכת פרס׳
פרעה וזהו יוך היוור
כיון יוך בזו העה שלוחה
שכנה יות היולין כך שס׳
שוועתי ויוני יוור אז
בנה שלוחה יוך בת פרעה
וג׳ כלוולי העריס היוורות
לועלה הועיך לבנותם
ואסבנות לרכב ולפרשים
ולוליין יוך יות הוליוין לא
היה טוה לשם גדולה כי ס׳
יובין הניחו לעולי רגלים
לפרש בו יוהליס יולין ש׳
שכת פרשה עלתה ע
ביתה והוליוין סוך הוין
ליוותן בית יוך כנה שלוחה
יות היולין על הוובח של
בית עולויס והקטר יוותן
ויוותן ומזבח הקטר
יושר לפני ויס לקטר
הסוייס ויונן יוניה ועס׳
ועלתן יושר יעלה בי
ויס דרך ומטיו שהכין וס׳
ומביתן לבית הוקדש ש׳
שהיה עולה בו לבית ויס
עני יולוונים קורל כלען
ומסער לבית ויס ובדברי
היוויס כת ומסילות לבית
ויס לך יוני יוור הוסער
הוה ריעתה לשריס לבני
לוי נתן ולהלכת שכיו נתי
נתינה וו יוויה יולין לשון
ליוור חמוה ולבר יושר
נתן לה ותעות ומגרעו
המעיין כיון ויוינן ועיין
ביוקווה שש ויוותן וש׳
ושמיס ושש חירוס נתן
לה ויוה ועשריס ולפרת
שביו ויוה ועשריס ויונ
תרשיש הכיוה ויוופיר

יורבע ויוותן ועשריס ויו׳
ויון וונה שם ויוה ועש
ועשריס של חירוס שהרי
עברי חירס הון שם עם
עטרין לבר ויונשי התריס
שהין ובייויס לו הסוחריס
הכיוס ליורין לסחורה
הרוכלים ומרי בשוים
ולוליכין יוותן ויעיר לעיר
ולכי העיב תרגס יונרכן
ולכי סוכוותין לשון עס
עדוכה של ולכיס שדדין
בעדוסתן וסוכין עליו וס׳
וכלע גרעטיוה ענר
הוקפת יות היורס ושלש
רוחותין הויו היוור
בספר תליס כעגה ריצון
העטרת שש ויוותן והב
שש ויוותן והוב והס עס׳
שש ועיס שהוהוב הוא
הדינר והב שחוט והב
רך ועה להרקע והב וס׳
וופו דוומה ומכהיק מוזק
כמרגליות שש ויוותן ס׳
ועלות סוין והבוקלות
והב פשוטין ליוין ושו׳
ושוויל ושעס יריות של
והב וכל עות הכסין וס׳
ופורשת ביוגרת ומגלת
יוסתר יוין כסו נחשב
יוין כסו כיוחד והס כי לין
נחשב יוני הרשיש ספיס׳
ספינת יופרקיין שנהכיס
וקופיס ותוכיס שן דפיל
וקופיס וטוסין ושק כלי
דיין יולן ושבע הרכב וס׳
והשלש ויוותן עם הוולך
בירושלם וכן פירושו כדס׳
בדברי היוים ויתם בערי
הרכב ועם הוולך היו שר
רכב יוחד בירושלם וכן פס׳
פירושו ויתם בערי הרס׳
הרכב ועם הוולך היו ויקס׳

ויקעתם בירושלם וינחם
ויהלם כיוכנים ולוועלה
הוין יוור רכותינו מרשו
כיון קורם שנשיו שלוה
יותנת פרעה כיון ליוחר
שנשיו ומויניו הסוסים
יושר לשלוה היה ויעריש
ויקוה יוסיפת סוחרי הסו
הסוסים מויעריש סוחרי
היולך שלוה הין קוכן יוש
יוותה ביוחיר ויולך ויעש
ויעריש שליון יועיין יודם
סוס יולין על ידם כך שיש
שוועתי ולכך נקוד על
ויקוה טעם וקגרול
ללוור שהתיבה עוורת
בעצוה ויוצה רכוק
ליוחריה וסוף כחושים
ויוזה לאדט שהוורכבה
כיורבעים סוסים וכן כרש
כדוים הללון לכל ולכי
החתים ולכל ולכי יורם
בידם של סוחרי שלוה
יועיוים ומויעריש ויורק
כת פרעה יוג היין הין הש
הנכריות יולין לפי שהיוה
חכיכה ויכולן מעוה
לעציוה וכן ויפקדו מעש
ועברי דור תשעה עשר
ועשיול יוו יבנה שלוה
כיוה רכותינו יוורו ויהוך
שליון ויחה בעשין נקדות
על שוון כהר על פנ
ירושלם הר הזותים יושר
היתה ויות עיוך יושר
ידשת שיותה עוכר על
ויעותי ויך דוד ביורוש
יוה ויברה דוד ויפני הדר
ויויוב לקבר יות החללים
שקברם להרוגים של יוורם
שכ בספר שוויואל ויעש
דור שם בשורו ויהכורת
יות יורוש שהיו הכל ויק

ויקלסין יוותו שקובר
יות הרוגיו וכן הוין יוור
מולחיות גוג ויקברו כל
עם היורין והיה להם
לשם ולחם יוור לן יוור
לוושרתו כך וכך לחם
הגו לן ליום הגבורה הז
הוולוכה כי שכב דוד וגו
דוד שוות ויותת עיניו
ניוורה בו שכיכה ויוב
שליון יות יותת עיניו
ניוור בו ויותה דין דוד
שהניח בן ויוליון ויקוון
ניוור בו שכיכה יוב
שליו הניח בן ויוליון וש
ויקוון ניוור בו ויתד
ויקם לו שטן לשלוה
ווו היין שיוש נתן לדור
יושר בהעוותו והוכחתיו
בשבט יונשיש ויות הש
הרעה יושר יות הדר
ועם הבגדים שעל ידי הדר
היתה גם של וילם יד
כיולך הוכיחו כרכים
וזה הדבר יושר הוכיחו
עליון שלוה בנה יור
הוולויו וככניון סגר יות
פרין עיר דוד שהיה הש
הפרין יוחרי הוולויו יוו
לו יוכיך פרין פרישר
בחוויות להיכנס בו עולי
רגליש ויוזה גרות יוותם
לעשות יונוריין לבר
פרעה להושיב עבריר
ווישרתיה ויריו שלוה
יות הנער קורם לכן כי
עשה וליוכה הוין וש
ויהיר בוליוכתו ורי יד
נכל לכל סכל בית יוסף
לכל ופקי בית וסין בית
יוסף ונשה ויופריש ד
לפי שויופריש היה ניר
ויושלה וניר לשון עול

וכסדר עולם ויעורתי
ויועניה יות זרע דוד לד
ליעקן ויות כנגר ויות ד
שלשיש ושש שנר
נתחתן שלוה בבת פרעה
שנשיוה בשנה רביעית
לוולכו יולין שקילקל לד
וכנגדן נגזרה גזירה על
וולטוש ביתו דוד ליחלק
וריוויה היתה הוולוכה
לחזור ביומי יוסיון בשנת
שש עשרה לוולכו יולא
שקילקל לשלוח טוחר
לוולך יורם וליו פויך על
הקבה והוין שנ כרברי
היוים בשנת שלשים
ושש לוולטות יוסיון בנה
בעשיון יות הרוזה ואני
יופשר שהרי יוסיון קבי
יות בעסיו בשנת עשרי
ושש לוולכותו יולין עד
שש עשרה שנה שלון
שקוין קורין לון שהן סוף
לחליקת הוולכות והגיד
שכיוותה שנה קילקל
יוסיון יוך ליון כל היוים
יולין שלשים ושש שנה
יוך ליון כל היוים ליוות
הוושיח תשוב הוולוכה
יולין קטני עבה יועבע
קטנה שלי עקרבים יוד
יוייגלנט ירש ששיעין
כעקרב ריוה ביתך ביית
הויקדש שכנית לך לך
לכרך יהיה ורבותינו ל
לוודו ווקריון זה שויוד
שויוסו ישר כשלשה
דברים ביומי רחבעם ויוש
ויולון הן ויוסו בכירת
הויקדש ויוסו בהקמה
ויוסו בוולכות בית דוד
ובשלשתן יבחרו לעתיד
לבין וכולן לפינן ויקריו

אדורם׳ הוא אדונירם ואמ׳
ואת שבט בנימן המוחזקים
על הגבול שיהודה ובנימן
היה גבולם סמוך זה לזה׳
אם יעלה העם הזה׳ אין ת׳
ישיבה בעזרה אלא למלכי
בית דוד בלבד׳ והיה הוא
יושב ואני עומד׳ ובמוע׳
ובמוצאי׳ שביעית במקום
הקהל יקרא הוא את פ׳
פרשת המלך שהוא ראש
מדינתו׳ ואני כשאר
העם נמצאתי בזוי׳ עד
דן׳ בספון. גבול הארץ׳ בח׳
בחדש השמיני׳ חדש להם
הוא חדש הכסיו. ובו רצ׳
ראוי להיות את החג׳ בח׳
בדא מלבו׳ לשון מב׳ קוט׳
קונטרוביר בלע׳ והנה
איש אלהים׳ זה היה עדוא
מזבח אמבח׳ שבבית אל
ושברו ׳ומעשות אדם׳ של
ירבעם׳ אלא שחלק לו
כבוד׳ ונתן ביום ההוא
מופת לדברו ביום שנת׳
שנתנבא לכם זה אומ׳
הנה המזבח נקרע ומאלי׳
ונשפך הדשן לארץ׳ ות׳
ותיבש ידו׳ חס הקב״ה על
כבודו של צדיק יותר
מכבודו׳ עומד ומקטיר
לעז׳ לא יבשה ידו וכשב׳
ובשביל הצדיק יבשה׳ ת׳
אלהיך ולא אלהי׳ עדיין א׳
עומד במרדו׳ ותהי כבר׳
כבראשונה׳ עומד ומקט׳
ומקטיר לעז׳ ומעדה׳ ת׳
אכול׳ ונביא אחר׳ נביא
השקר׳ ישב בבית אל׳ ומצא
ומשם אמרו אמוראין׳ אל
הנביא׳ נביא השקר יוס׳
אשר השיבו׳ לאיש הא׳
האלהים׳ זכה אותו גדולה
שמשרה שכינה על

נביאי הבעל׳ ויקראו הנב׳
הנביא הזקן לאיש האלה׳
לנביא אשר השיבו ורד׳
לרמוז עליו איש האלהים׳
בקברו׳ בבית קבורה שה׳
שהיה לו לנביא השקר
הזה בעיר׳ כי היה יהיה׳
אולי ימלטו עצמותיו ת׳
את עצמותי׳ אחר הדבר
הזה שהראה את המופת
הזה ושמע את דברי
הנביא׳ ואעפ״י שב׳ ור׳
ורבותינו דרשו זה שנ׳
שדרשו׳ ובקורים׳ אין ק׳
קליות ואבשין במנור׳
ועשין אותו ואוכל ש׳
שקורין לו שתית בלשון
תלמוד והיא ואתנכרת׳
כי אלו אינו זו׳ שלוח אל׳
אליך אמרות הקב״ה בשלי׳
בשליחות קשה׳ משתין
בקיר ידע ודע׳ תרגם׳
יונתן אשית בקירות לט׳
ועצור ועזוב׳ עצור ע״ש
שאין לו מחזיק יד׳ כמו
זה יעצור בעמי׳ ועזוב
שאין לו מחזיק ביד כמו׳
כאשר יבער הבוער את
הגלל בכפיו לעשות גל׳
כן יבער אחריו עד תומו׳
דבר טוב׳ שביטל משמ׳
משמרותיו שהושיבו ת׳
אביו שלא יעלה
איש לרגל וביטל משמ׳
משמרותיו ועלה אשר
יכרית בית ירבעם׳ ומה׳
היום׳ ומה גם עתה הע׳
הצדיקים לו היום ואח׳
אשר עתידין להולד לו
ועתה׳ כן תרגם יונתן׳
העיר אשר בחר ייי׳ ומ׳
ואעפ״י ויעש יהודה הרע

ולא נתנו אות על לבם׳ ת׳
ויקנאו׳ לשון קנטה׳ גם
המה כשאר השבטים׳ ב׳
קדש׳ נאוף׳ שישק׳ רב׳
מצינו במדרש שיר
השירים הוא פרעה נכה
ונקרא שישק לפי שהיה
שוקק ומתאוה כל ימיו ת׳
לכסא השן שהיה לשל׳
לשלמה חתנו׳ ועכשיו ת׳
עלה ולקחו׳ ואת הכל׳ הכ׳
הוא הכסא החביב אצ׳
הכל׳ ושמום הרצים לפנ׳
לפניו לכבוד׳ ואחרכך אמ׳
משיבום אל תא שהרצים
עומדים שם לפני המלך
בשנת שמונה עשרה׳
לירבעם׳ שנה אחת אמ׳
אחר מות רחבעם׳ בשנת
עשרים לירבעם מלך
אסא׳ שנת שלישית ש׳
של נדב מלכות לו ולאסא
הסירה מגבירה׳ ומתורג׳
גבירה׳ ויעבר את הקדש׳
ופלח ית נפקת בריא׳ כי
עשתה מפלצת׳ אמרו
רבותינו מפליא ליצנותא
מין זכרות עשתה לו
והיתה נבעלת לו בכל יום
והבמות לא סרו׳ במות׳
יחיד שהורגלו לקרב
עליהם לשמים משחרבה
שילה עד שנבנה הבית
שהיו הבמות מותרות
לא סרו עתה׳ ואעפ״י שה׳
שנאסרו משנבנה הבית
והיו עושים כרת׳ אין ת׳
נקי׳ אפילו חתן מחדרו׳
שנ׳ נקי יהיה לביתו שנה
אחת׳ שנתים׳ השניה
והשלישית לאסא׳ כמ׳
בשנת שלש לאסא מלך

בעשיו׳ שנה שלישית
ליוסיו מינית לנדב ולבעש׳
ולמעשיו וגם כי יהוא
שלא התקיים מלכותו כ׳
ועל אשר הכה אותו הוש׳
הואיל וגם הוא הלך בח׳
בחטאותו נראה שלא
הלה לו להורגו׳ לכך נענש
על הריגתו׳ וכן ואמר
ופקדתי את דמי יזרעאל
על בית יהוא הואיל ולא
סרו מדרכם של בית אח׳
אחאב׳ נענשו על הריגתם
שר אחזית הרכב׳ הוא
ואחר היו שרים על הרכב׳
וגדליו ורעהו תרגם
יונתן וקריביה ורחמוהי׳
ואות תכני׳ כשנשא יוסין
את כתו של עמרי ליהוש׳
ליהושפט כנו הרגו את
תכני שריוו חשיכורתו
של עמרי כך ומפורש
בסדר עולם׳ בשנת שלש׳
שלשים ואחת שנה
ליוסא מלך עמרי מלכות
שלמה וחמש שנה
היתה וחלקתו של תכני
ועשרים ושבע ליוסא
עד שלשים ואחת שתי
שתים עשרה פך הכל
חמש מחלוקת ושבע
מלכות שלמה ואי יו׳
יאפשר לומר שתים ע׳
עשרה שנה מלכות שלמ׳
שלמה׳ שהרי אחאב
בנו מלך בשנת שלשים
ושמונה ליוסא בתרעה
מלך שש שנים עד שלא
בנה את שומרון ועבר
את הכנע׳ ומסו׳ על
עגלים׳ ישרה אלן נעבד
חייל בית הילוי׳ חייל

ואביתיאל׳ כמו ישי בית
הלחמי׳ ואין נאמר הבית
לחמי׳ ויש פותרים בית
האלי׳ על שקיבל עליו ק׳
קללת יהושע׳ ארור האיש
אשר יקום ובנה׳ אמר וי
יכותיע חייל אכניאן כ׳
וירייחו ומשל יהושפט׳
ומפני מה תליאן באחאב
שתלין את הקללה במ׳
מיקולקל׳ באומרים יסרה׳
כשיסרה את כנו בכורו
וקבר כל בניו עד שירת
האחרון כהעבת דלתות׳
וכך היו קללתו של
יהושע בבכורו ייסדנה׳
ובצעירו יציב דלתיה׳ כ׳
ויאמר אליהו התשבי׳ כ׳
מעיר ששיה יישוב חי
יי׳ לוה סומו כיון אלא
שהלכו אליהו ואחאב
לנחם את חייל באכלו
אמ׳ לו אחאב אפשר
שקללת התלמיד מתקי׳
מתקיימות וקללת משה
רבו לא נתקיימה שאמ׳
וסרתם ועבדתם אלהים
אחרים והשתחויתם
להם׳ וסמיך ליה וחרה
אף יי׳ בכם ועצר את
השמים ולא יהיה מטר
והרי כל ישראל עובדין ע׳
ע׳ ואין הגשמים נעצרין
מיד ויאמר אליהו וגו׳ כ׳
ונסתרת מפני אחאב
ואיזבל׳ ויבש הנחל׳ כדי
שידע ערך הגשמים
ויטרח לגלות שהיה קנ׳
קשה בעיני הקב״ה שי׳
שישראל׳ שרויין ברעב׳ כ׳
צרפתה׳ שם העיר׳ צ׳
עיתי׳ שם בפולין שלי
שתבלכך אשה אלמנה׳

קח נא מעט מים הוא לא
היה מכיר באלמנה שאמ׳
לו הקב״ה ולמד מאליעזר
עבד אברהם׳ אמתה של׳
שתתן לי מים לשתות׳
הייא האלמנה׳ מעוג כמו
עוגה׳ אליו כי׳ תרגם
יונתן פיסת יד׳ בצפחת׳
בטליין כמו שנאמר
בשאול צפחת המים א׳
אשר מראשותיו׳ ומתני׳
ומשם ולהלן גמות ברעב׳
שנה קטנה בראשונה׳
מדרש אגדה יש בבריא׳
בבראשית רבה ותאמר
לוה בא גד׳ חולה בן הא׳
האשה כדי שיעשיך לא׳
לאפתח של תחיית המת׳
המתים׳ בריאות בשלהי׳
אגדת חלק׳ להזכיר את
עני׳ עד שלא באתה אלי
היו שוקלין מעשיי ומע׳
ומעשה עירי והייתי ר׳
ראויה לנס משבאתה
לכאן אני נחשבתי לכלום
ואין צדקתי נזכרת׳ וכן
כלומ הוא אומר ואנכי כ׳
לא אוכל להאלט ההרה
אמר אברהם שלא תהא
זכותי נזכרת אצלו׳ וכן
ואינני במקום אחר דמ׳
דוגמות זה׳ ויתמודד׳ לש׳
לשון מדה הוא׳ נשתט׳
נשתטח
עליו׳

הפטרת
כי תשא

ויהי

ימים רבים ודבר ה' היה
אל אליהו וג' ומתנה מטר
על פני האדמה ומתנה ה
מטר בכבוד עצמו לפי נ'
שיזעם רואין לטובה כמ"ש
כביכול שלא היה לו נחת
רוח כשהיו ישראל שרויין
ברעב׳ ויהי בהכרית איז'
איזבל׳ להגיד בא אחד ע"א
עובדיה היה ירא את ה'
חמשים איש במערה׳
וחמשים במערה אחרת
אלא נכרית מהכהונה׳ אלא
תכרית כל כהונותינו וגו'
ואומ׳ והנה׳ כמו שנ"ה
שמפרש ואומר ורוח
ה' ישאך אל אשר לא
אדע׳ כי לא אמצאוכה׳
שאין הגוי יכול למצא
אותך׳ שתי הסעיפים ה
שתי מחשבות שאינכם
יודעים להכריע אי האלהי
ואם הבעל האלהים לכו ה
אחריו׳ ולא ענו העם את"ה
אותו דבר שלא היו יוד"ה
יודעין היאך להכחין ה
אשר ענן להם׳ שהיה נ"ה
נשמע מהם שלא יקרב
לע"ז וברח לו תחת כנפיו ה
של אליהו אמ׳ לו לך בש"ה
בשנים יתקדש המקום׳
ויפסחו על המזבח אשר
עשה׳ תרגם יונתן ומיכ"ה
ואשתטו אלא׳ הוו מרקדין
משפטם על מדבחותם׳

ויפסחו כמו ויפסע׳ כי
אלהים הוא תרגם יונתן
אדני אתון מאורין דהוא
הוא׳ משיח וכי שיג לו׳
שאין יש לו דבר עכשיו ה
עם אנשיו או ושיג ור"ה
ודורג הוא עכשיו בול"ה
מלחמה או דרך לו לבית
הכסא׳ ויתגודדו׳ לשון ה
שריטה בכלי׳ וכך היו נ"ה
מאוסיהן׳ ויתגבלו׳ וד"ה
ואשתטו אלא׳ וירפא את
מזבח ה' ההרוס׳ בנה
מזבח וה"ה והזכיר
לישראל להיות מזבח א'
עולה על לבם ושגור בפ"ה
בפיהם׳ שהיה הרוס וכ"ה
ונסגר ובטל שאין מזכי'
עשרת השבטים אשר
היה דבר ה' אליו ישר'
יהיה שמך לוה נאמר
כיון לפי שבאום שנגלית
שכינה על יעקב בבית אל
וקראו ישראל מן באום׳ ה
ויאמ׳ לו גוי וקהל גוים יה"ה
יהיה ממך׳ עתידין בנך
להקהל כשאר הגוים כמ'
ולבנות מזבח ולהקטיר
עליו כשעת איסור הב"ה
הבמות ואני אומר עד
בדבר׳ כך נדרש בבראשי'
רבה׳ תעלה׳ פושיר כבית
סאתים׳ רחבו בית סאתי׳
חמשים על חמשים כמ"ש
כחצר המשכן׳ כדים אים
להגדיל הנס׳ שלשו׳ וי"ה
וישלשו׳ ויקם אלישע
על ידיו ונעשו מעינ"ה
מעינותיו מעיינות׳
ונתמלאות התעלה׳ הוא
שנ' פה אלישע בן שפט
אשר יצק מים על ידי ה
אליהו׳ ראוי היה שמנ"ה
שנעשה נס על ידו׳ וכ"ה

וכרוך עשיתי את הד"ה
הדברים שהקרבתי במזב'
בשעת איסור הבמות׳ ה
ענני ענני׳ ענני באש
ענני במטר׳ כן תרג' יונת'
ודמותינו יאמרו עני׳
באש ענני שלא יאמרו
מעשה כשפים הם׳ וידע"ה
וידעו כי אתה ה' ואת׳
עמך׳ ובידך היה להכין
לבבם אליך׳ ומדרש אגדה
אם לא תענני אני אומ׳
ספר ואומר לא ה' שמ"ה
שלחני התורה והמצות׳
ה' הוא האלהים׳ ולא הב"ה
הבעל האלהים׳

סליק הפטרה׳

ויאמר אליהו׳ תרגם יונת'
ונחית לאריעה׳ להתפלל
על הגשמים׳ דרך ים׳ ים
תריות ענן עולה אל הים׳
אסור ורד׳ אסור מרכבת
ורד ואתה הכרמל לשוב
לביתך בן ירחק אותך
הגשם בדרך׳ עד כה ועד
כה׳ בתוך שהלך ובתוך
שיוסר המרכבה והשמ"ה
והשמים התקדרו׳

הפטרת פנחס׳

בשנת העיבור׳

ויד

ה' היתה אל אליהו׳ תרגם

יונתן ורוח גבורה מן קד׳
קדם יי׳ שלבש כח לרוץ
לפני המרכבה ברגליו עד׳
שלא ילך אחאב יחידי׳
שחלק כבוד למלכות׳ ויש
מפרשים מתניו כמו ויאמר
ויזין לו מזון ויוא הוא
אין בו אלא לשון זירוז׳
נדרז כגבור כח יעשון לי
אלהים כמו שעשית לנב׳
לנביאי הבעל׳ אותם ייעב׳
ייעבריו׳ ויאמר רב סגי לי
אויביו עד אייות אנא
אוטריג כדין רענפים מחה
מחוים׳ ובן וכירו רענפה׳
אל המערה היא נקרא
העיר שעומד בה מושרד׳
את מזבחותיך הרסו׳ כמו
במות יחיד נעשות לשם
שמים׳ שהרי מזבח בית
הבחירה בירושלם היה׳
ורוח גדולה תרגם יונתן
משריית מלאכי רוחא׳
רעש משריית מלאכי
מזעין אש משריית מל׳
מלאכי אשא׳ וקול דממה
דקה׳ וקל דמשבחין בח׳
בחשאי׳ אבל נביאי אומ׳
אומות העולם כת דממה
וקול ישמעו׳ דממה הם׳
היתה לשבח׳ ואני שומע
שומעני קול הבין מתוך
הדממה׳ דטינטישמינט
מדין שומעין קול ומוש׳
וילט פניו׳ ובדרך אפודו׳
ומשחת לו והעה הוא לנב׳
לנטה כשואלה ומשורה(?)
לנביא תחתיך׳ אני אפשי
בנבואתך׳ ויאמר שאתה
מלמד קטיגוריא על בניי׳
אות אלישע׳ לא מצינו ו
שהמית אלא ארבעים ב
ושנים ילדים על ידי הד׳
הדובים ביריחו׳ לך שוב

מיאחרי׳ כי את עשיתי לי
לך שתבא אחרי׳ בשלם
להם הבשר׳ בשל להם׳
בן תרגמו יונתן בשתי ב
תיבות׳ ואני אומר אין ב
צריך לחלקו לשתי תי׳
תיבות׳ ומהו אומ׳ בשלם
הבשר בשלם לשני הצמ׳
השוורים את הבשר
שלהם׳ שבקר אין מחות
מושנם׳ ויתן לעם׳ ואוב
שאחה עשה ומשתה׳

סליק הפטרה׳

כי שלחתי אליך וג׳ לי
תתן׳ ידעתי כי תתנם לי׳
אבל מחרת אני גוזר
עליך׳ כל מחמד עיניך
ישימו בידם ולקחו׳ והם׳
והלא כל הראשונים ד׳
דברי חמדה הם׳ אלא
מהו מחמד עיניך חמדת
מתוך חמדה זה ספר
תורה שנ׳ הנחמדים
מזהב ומפז רב׳ אמ׳ אמ׳
אחאב כלום דבר גדול
מבקש הוא זה אין זו
שלי לבדי אלא של זקני
ישראל׳ ויקרא לכל זקני
ישראל׳ אעפ׳ שהיו עובדי
ע״ז מכבדים את התורה׳
אם יספק עפר שמרון
לשועלים׳ וג׳ למלא כפ׳
פרסת רגלי׳ רגליו רגל׳
רגלי׳ עפר שעבק כפ׳
בפרסות הרגלים׳ לשעלי
לשון מדרך כף רגל׳ ובן
במשעול הכרמים׳ ובן ב
אני אמדד משעלו מים׳ עד׳
שדרך בים סוף שנאמר
דרכת בים סוסיך׳ ואם
יספק׳ אם יש די׳ דברו

אל יתהלל חוגר כמפתח
תרגם יונתן אמרו ליה יע׳
ישתבח דמזרז ונחית לק׳
לקרביה כגבריה דנצח ונ׳
וסליק מיניה׳ אל יתהלל
החוגר חרבו לרדת למל׳
למלחמה שאינו יודע ב
אם ינצח אם לאו כמפתח
חגורת חרבו שעלה כבר
מן המלחמה ונצח כן אין
לאויביכם כבר העליה(?)
ישימו כלי המצודה על
העיר׳ נביא אחד הוא
היה מיכיהו בן ימלא׳
בנערי שרי המדינות הם
בני הערובות שהיו כל
השרים של שאר המדינות
נותנין בניהם תחת ידו
ערבים שלא ימרדו בו׳ ב
ואי אוסר המלחמה יעזר(?)
לעת מועד׳ עד תחילה
ובה תהיינו עתה זכרו
הרשעה׳ שבעת אלפים׳
אומר אני שהם עליהם
כל הברכים אשר לא כר׳
כרעו לבעל שבעת אלפים
בבכות׳ שעשו להם אח׳
אחפני החמה לתשובת
השנה׳ לאין סיפא רש׳
ראשונו׳ ושים פחות מן
המלחמה׳ אותך שלא
יהיו משפחה רוחה יד׳
יתנו לב להחזיק בר״י
לאויביו חן׳ אם לאו נחזיק
אתם׳ ובלבו פרוסת עת
העצירה׳ הם כלי זיין ובל
עורכי המלחמה׳ כשנ׳
חשופי ערים׳ ויאמר לו רד׳
דרגון ומנחם חברו כלנ׳
בלשון גלוי ולשון גילוי ב
נופל בעריי ערים׳ כמו ב
שגלשו מהר הגלעד׳ ש״ש
שיורדין מן ההר ומגלה
ההר׳ ויאמר אל מלך ישר׳

ויהוה וג׳ יהוה יחנן כל
וקום שנ׳ ויהוה ויהוה
יין יולין לירדש יהוירה
ריושוה יהור לו ועתרי
יות כל ההיון כירך יהוך
יהוירה שנ׳ יום יפלבן הך
הדר בירך יול קחזול לפך
לפיכך כשחזל עליו יהב
לו יען יושר שלחת יהוך
יויש חרוי מירך וג׳ יגח
ינחשו ויוחרו ויחלטוך
ויהוו ינחשו לשון ועחש
יהורו כיון שעפל רבר שלך
שלום כפיו יפילון שלא
ביותבוין רבי טוב הויו וה
ויהורו להחזיק הדבר
ויחלטוה לשון עויותת
כרתו הדבר ופיו שליו ך
יחוור בו והי של ויחלטוה
ויהוו עטה כוסורון
לשתי התיבות כיולין נכך
נסתב ויחלטון היהוו וך
ויהור לו בן הדר העריס
יושר לקח יהי ויוכיך
יושיב לך וחויות תשים
לך ברויושק ותהי ויושל
כה והיין ריוש ויולכותי
כיושר שם יהי בשוורין
עיך על כרחך וכל ורך
תיה יהור ויריוה יהב
לו יוה יוב ויוע נכרית הך
הדיות יושלחך הכני נא
פיון וה על יוחיוב שיוה
לו הנביין ויפי הגבורך
להכות יוות ויעפרהו שליו
יכירוהו כל חופש בגדים
לשון שיעי הויו ביופר
תרגם יונתן ויעפירת א
זה סודרי והנה יויש פר
יון הדיך לביו יולי ויבא
יולי יויש שבוי יון הויל
החלחוזה יום הפקר יפך

יפקד יום יבוח לשון לא
נפקד ויהנו יויש חפרון ך
והויו יוענו כרח לו יותה
חריעת יוו נפשך יוו נכר
כסף יויש חרוי יויש יך
ויולחותי לשון חיריוב וכן
על יוריוב תרד על עם חרך
חרוי סר ועג רוחו ס ך
סרה ויהנו ויהי יוחר
הדכריס היולה עד יוחך
יוחרת לקרב ויותתו יוך
ויחיר וה ויחיר הכרם ך
הזה יול הזקנים וקנ
יושויוי קדשו שם וביום
היעם דרכם לכדוך עכיך
עכירות שכירים ברך נטות
חילוק של קלה ותרגומו
גידוק נטות קדם קדם יט
ויולכניו קום רש יש יך
ותכויים יוורים הרוג
ויולך נכסיהן ליולך ויש
יוורים יוחי יוכיו הירך
ויוותו ויות כנ הרג וריוי
ליורשו התזכרך יוכירת
עיזוך להכעיס כוריוך
התזכרך כיוו והתזכרתם
שם כחיל יורעיול בבקעת
יורעיול כחיל תרגוום של
גיירך ליו כיוחיוב הכת
חעיד עליו שליו הירך
רשע כולכים כוותו שיך
שירבעם וכל יושר יוח ך
יוחריו עכדו יות הפעלים
ויריוה יום יעלה העם יך
יות ירושלם תשוב הוות ך
החוולכה לבית דוד ורך
הוסיף הבעל והישרך
להכעיס התזכר עתזכר
לעך ריויתי בתלוור יוך
יושלוחי חייל ביות היולי
שושביו היה וכל יום
שם דוריו ועותן לעך ויהלך
יות יחוג ליו יוביו הרעה
רעת ביתו ליו יוביו כיוין

יוכל יולוקו הכלבים יותרוו
יי יויפשר לכיו ביתי בכך
יולין עלין בשנה השלישי
ששילח יותכן הדד ויונך
ויונחנו יוחשים ותעניל ך
ותעניל יוקליר בלעך
היוין פה נכייו ויקובלך
יוין שני נכייוים ותגבייוים
בלשון יוחד ויילו כולם לך
לשון יוחד יוותריס כי יום
רע לפי שיוה יען שלחת
יות יויש חרוי עלה והעך
והעלה ליין יוה לו כשם יט
יתן יט הלויוי יתן יט כיד
הזולך ליו יודעים ליולך
יותה לכרך תשוות מולחמה
כעיניו שנ׳ ליו תלחמון יוה
הקטן ויות הגדול כי יורך
ולך ישרי׳ לכרו ויועפן
שיוה ועוך תחת עיוו ך
טיפה שיעטה ויוורכו
ערוק ויכיהו שהטהו חך
חביוו הכה ופעוע כיפה
על ישרי׳ כך הפורך
ביוגרה ויוויוע ומשויולו
וכי יש שוויול לוועלה וכו
יולין הכל מוו שרדשו רך
רכותיע ויעיו הרוח רוחו
של נטות היורעיולי שחרנו
יויוכל יויוה עכר רוך
יט יויוה הדרך עכר וך
והרי וה וקריו קער וכרך
וכרכי היויים כתיב יויוה
הדרך עכר וייוור וולך
ישרי׳ יול יהושפט התחך
התחפש וכיו בולחמוך
יוני יותחפש יושעה בגדי
ולטת שליו יכירוני יום
יכירוני ישורו יולי להלחם
ויוועה לכוש בגריך שעליך
ליו יסורו להלחם שיכיוך
שליו יולך ישריול יותה
יולין יולך יהורה ועיור
יוין לחם תגר ויועץ יפך

יהושפט להקב"ה להיות ל
לא ידע שהוא מלך ישר'.
בין הדבקים ובין השריון ל
יש שריונות שעשויין מ
קליפים כעניין של ושריון
קשקשים והקליפים נופלים
על נקבי השריון ומותיין
אותו והם קרויים דבקים
ועומד במרכבה כדי שלא
יכירו ישר' במותו ויברחו
ותחילת נפילה נסה. וילק'
וילוקו הכלבים את דמו ומ'
ומ"ר אני ששם נהרג ל
נבות שאמ' אלי' הנביא
במקום אשר לקקו הכלבים
וג' ואת הזונות רחצו וכלי'
הזיין רחצו שם אף הדם ל
כך תרגם יונתן ורבותינו ז'
אמרו אחאב צונן היתה
ועשתה לו איזבל שתי ל
זונות במרכבתו ובית הש'
תשן שן רפיל' וישלם יה'
יהושפט עם מלך ישראל
לפי שאהבה היתה בין
יוסין ובין בעסיו מלך יש'
ישר' המזיק לאחר כן וית'
ויתר הקדש נהגו ניאוף
בפרהסיא ומלך אין ביה'
ביהודה ואיזי דוד הנצב
היה המלך כיון נסתכ' לפי
שבימי יהורם בנו שקלקל
בימיו פשע אדום וימליכו
להם מלך אבל בימי יהו'
יהושפט עדיין כפופין לו'
כי נשבעו אומות לפי עכ"ז
שנתחבר עם אחזיה כה'
בזאת לכך נשברו וכן אמ'
לו הנביא בדברי הימים
בהתחבר עם רשע פרץ
ייי את מעשיך בעד
השבכה אלדייר שרגלין
לאורג שתי וערב בנסרים
ארוכים וקצרים שקורין
לטש ועשוי נקבים נקבים

מעין שבכה וקורי' פרונ"ש
פרונרין ואנו שאומרי'
אזין בלעז כמו שפירשת'
ובלולים ישנו ויחל לשון ל
חולי וימלך יהורם תח'
תחתיו אחיו היה בשנת
שתים ליהורם בן יהושפ'
אי אפשר לומר והלא לא
מלך בשנת תשע עשרה
ליהושפט שהרי אחזיה
מלך בשבע עשרה ומלך
שנתים ולא ראוי היה
יהושפט ליהרג ברמות
גלעד ובשכר שזעק תלה
לו שבע שנים ומאותה
שנה היה מונה לבנו כך
בסערה ברוח סערה שב
בו פה חפץ היה לרחוש
ואחזות עצה שלא יראה
בהלקחו את אדונך ולא
ידעתי שהיו שקולין
כאליהו ויגלם ברכה כדי
שתהיו נוחה להכות בה'
ויגלום ולא כריכה ומש'
אלא קלוט שקורין קוייא"ש
קווליר הקשית לשאול
אי אפשר לי לתת לך
יותר ממה שיש בידי אם
תראה אותי לוקח מעמך
אז אוכל לעשות לך יותר
ואמר יהי לך כן ואם לאו
יהיה שהיכולת בידי ר"ל
אבי אבי רכב תרגם יונת'
רבי רבי דטב להון לישר'
ארתיכין ופרשין איה ה'
ייי אלהי אליהו שהובטחתי
שיהיו פי שנים ברוחו
אלי' אף הוא ויכה את
המים ראיתי בפרקי רבי
אליעזר בנו של ר' יוסי ל
הגלילי גדולה תחיית אל'
אלישע בחיים משל אליהו
שבתחילה זכות שניהם
ועכשיו זכותו יחידי'.

כן נשיאו רוח ייי אי אפשר
היום אומרו לו הידעת כי
היום לוקח אדונך ועכש'
ועכשיו נעלם ואתם היכן
היו אלא ולומר ושנגנז
אליהו היתה ונסתלקה
רוח הקודש מן הנביאים
ושוב לא היתה רוח הקו'
אמורה בנביאים עד מש'
נתבייש ואמ' שלא ייאמ'
יאמרו אינו רואה להקב"ה
פני רבו לפי שנטל גדולה
אינו רואה שישוב כל זה
ראיתי בתוספתא דסוטה
והמים רעים והארץ ת'
המים היורדין ומשכלת כ'
את יושביה לקברם. אבל
כן מזה ומושב העיר טוב
מכיון אומרו חן וקום על
יושביו אל מוציו המים
שהמים עכורים ומשכ'
וישלח ואלה. והלא אלה
דבר המקלקל את המים ל
אלא גם כתוך גם. ונערים
קטנים המנערים אף הם
המצות עלה קרח שהקי'
שהקרחת עלינו את המים
המקום ודרכים ראוה ש'
שאין בהם ולא ברעם ל
ליהלוחית של מעה וי'
ויהורם בן אחאב אף פ'
פרשה זו להגיד גם של
מישע מלך מואב שמונה
באליהו שמונה ובאלישע
שש עשרה לקיים פי ב'
שנים ברוחך אלי' ובתבן
כולן זה בעד זה כך ראיתי
בשלשים ושתים מידות
דר' אליעזר בנו של ר' יוסי
הגלילי ותחיית ירדן של
אלישע בשתים של אליהו
רק לא כאביו ואמו שהוא
שהוסיפו את הכעס להכ'
להכעיס רק בכל חטאות

הפטרת זרע אלינ"

ם· אל אדוני· אל תאמר
חבקת בן· מה לי חיבוקו
אם סופי לקברו· והוא ש״
שאמרה לו כשמתה הלא
אמרתי לא תשלה אותי·
אל תכזב· אל תאמר דבר
שיפסוק· יש בידך לבקש
רחמים ליתן לי בן אף בב״
בבקשה ממך אל תתן לי
בן אלא של קיימא· אל
תכזב· לשון לא יכזבו מימ״
מימיו· כעת חיה· כעת
הזאת· שהיא בחיים וב״
ובשלום· לכך נקוד כעת·
ראשי ראשי· הנער חולה
בראשו· ויאמר יביאו אל
אמו· את הנערים שאחז
אל מאמר נהוג ולך והר׳
אל תעצר לי· אל תעכב ז׳
על ידי הרכיבה· ותאמר
שלום· הרי זה מקרא
קצר שהרי היה לכתוב
ויבא וישאל לה ותאמר
שלום· הלא אמרתי לך
אל תכזב בשפחתך· לא
תשלה אותי לא תשגה
אותי על דבר טעות· לא
תברכנו· לא תשאל לו
לשלום· וכל זה שלא ירבה
דברים וישאלוהו להיכן
אתה הולך והוא יאמר
להחיות את המת· ואין זה
כבוד הנס להתהלל בו·
ויגהר עליו· תרגם יונתן
ואלחים עלוהי· והוא לנ׳
לשון עיפות· נתעטש·

סליק הפטרה·

שפות הסיר הושיבה על
הכירה· נזיד תבשיל לש׳
לבני הנביאים· לתלמידי
הנביאים· ללקוט אורות· גרג׳
גרגיר שקורין אורוגו ש״
שמאיר את העינים· וילקט
לבר מאנו בלעדיו פקועות
שדה· ויפלח· ויבקע·

הפטרת אשה כי תזריע·

ואיש

בא מבעל שלישה· שם
מדינה· ויונתן תרגם מד״
מדרע דרומא· כמו לשון
מישור· והרבה מקרא
לחם בכורים· בפסח שה״
שהתבואה מבכרת· בצקלנו
בצקלונו· בלבושיה· לעם·
לתלמידים שהיה זן· מה
אתן זה כל לחם ולחם· וכ׳
ומעין טר עביו נסים ש״
שנעשו על ידי אלישע ז׳
הוא מסדר והולך· תשוע׳
תשועה לארם· הוא משך
בקשת לפי תומו והרג· יצ׳
את אחאב· איש גבורים·
כשהולכים וליוה אם ומאות׳
ומעין לשלל· ביושר
יצאו איש הוא קרוי
גדוד· נערה קטנה· ותעיר
נעמן· ותהי לפני והודה
ואשתו קדם אותת כ״
נעמן· אחלי אדוני לפני
הנביא לשון ויחל ואשה·
בקשות כל המתפללים
עליו שיבא לפני הנביא·
אחלי· בלעז שהומריאנט
בלו· והו בקשה שהוא
עריך לזה· ויבא נעמן ז׳
ויגד לאדוניו· לאמר ארם·
ויקח בידו ומנחה לנביא·
ששת אלפים זהובים ז׳
לאמר· והיה כבוא הספר·
הספר אמר לו והיה
כבוא ספר וג׳ אם יפדה
מצורע היא רפאותו·
כי בהתרפאו מוסר· אל
תוך כמו האדם· ובחולי
הכל כולים מאת· האל׳
האלהים אני· הי נקוד
פתח· לאמר שהוא כמ״
בלשון תמיה· ומתאנה
ומבקש תואנה להתגרות
בי· ומתאנה· לשון עלילות·
הנה אמרתי· סבור הייתי
הייתי אלי יצא הנביא
וידבר עמי ויראה את
החולי· והניף ידו אל
המקום הצרעת· ואבי מים
אדוני· הלא תעשה· וכי
לא תעשהו אפילו אמר
לך דבר טורח ויגע· כי
קל וחומר שאמר לך
דבר רחץ וטהר· ברכה
של מנחת שלום אם הנ׳
הקבלת פנים שנואל
תלמיד אם עבר כשלום
הרב· ברכה שלום· אם
יוקח· שהרי ע״ז מאמר
בו· ולו· לשון בקשה לא
לשון הלוואי· יותן נא מ״
מאדמה זו של ארץ ישר׳
שהיא קדושה· משא
צמד פרדים· משאוי
לעבד· לא יעשה אותו וג׳
מזבח· בבית רמון· שם ע״
והשתחויתי על ברכי·

כששוחה אדוני והוא
נשען על׳ כברת ארץ׳
שם מדה של ארץ כמו
עוד כבר׳ ארפינט בלע״ז

סליק הפטרה״

מאומה חסר אלא לפי ש׳
שהיתה לקיחה לו לאותו׳
ויפול מאתרכין הואיל
השבע ששלחך׳ כשני׳
חריטים׳ שני מיני בגדים
וסודרים כמו המטפחות
והחריטים כך חברו מנ׳
ונחם׳ אל מקום העופל׳
תרגם יונתן ת׳ מחביא׳
מגדו של נעמן נשאו
לפני גחזי׳ וישלח את
האנשים שלא יראות מ׳
אותם אלישע׳ הנה לק׳
לקחת את הכסף׳ להתע׳
להתעשר ולקחת ממנו
בגדים וזתים וג׳ ויאמרו
בני הנביאים׳ נסים שנ׳
שנעשו לו מסדר והולך׳
ורבותינו אמרו ומכלון ד׳
שגחזי היה דוחה את
התלמידים מלפניו׳ וכמ׳
וכשנטרד מאן התלמידים
רבים ונרחק המקום מ׳
ואתם׳ האל׳ התרעה׳ וג׳
ואת הברזל׳ ואת שאול
שאלתיו מאין לי מחיר
לשלם׳ ויקץ׳ עץ על המים׳
פלוני אלמוני׳ תרגם יונת׳
כסי וטמיר׳ לשון כי יפל׳
יפלא ממך דבר׳ שתרגומו
אונקלוס ארי יתכסי׳ מ׳
אלמוני׳ אובלי שם שלא
היה רוצה לגלות׳ תחנתי׳
שם מחנה׳ ויארוב ארם
מלך ישראל אותו ואת
גדודיו העוברים לשאול

במראי דרך אותו המקום
מעבר המקום הזה׳ ולכת
שם׳ וישלח את מלך
ישראל׳ היה שולח ומזהיר
אם אות הוא׳ והזהירו
איש האלהים מעבר שם׳
לא עש׳ אחת ולא שתים
עשה לו כן׳ כי פעמים ר׳
רבות על הדבר הזה׳ מי ש׳
הוא המגלה סודו׳ ויכרה
הוא׳ היכן הוא׳ אשר
אתנו בעירינו׳ ויאמר
הר מלא וג׳ על הקללה לא
הזכיר את השם׳ על ש׳
שהיה על של נער וגדור׳
סנורים׳ חולי של שממון
ראות ומנע ראות ארע
זה ראיה׳ ולא זו העיר
שהנביא בתוכה׳ ואמרת
אמר להם שכבר יצא
ממנה׳ האיש שבקשתם׳
וכי דרכך להרוג אותם ע׳
שהוחה מכלי אותם׳ וי׳
ויכרה׳ לשון תיקון סעוד׳
הדביונים׳ וכל הזב מן ה׳
היונים׳ הושיעה המלך׳
כסבר ששאלת מאמת׳
ותחכיו את בנה ואר׳
ורעה לאוכלו לבדה׳ וי״ש
ויראו העם והדרך הקרקע
את השק תחת בגדיו׳
אם יעמד ראש אלישע׳
שהיכולת בידו לבקש
רחמים׳ וישלח איש מ׳
מלפניו׳ המלך שלח ל׳
להורגו׳ ובטרם יבוא מ׳
אותו המלאך אל אלישע
הוא נגלה ברוח הקודש
ויאמר אל הזקנים׳ והנה
המלאך יורד אליו והנה
והמלאך אחריו ויאמר
המלך הנה זאת הרעה
מאת ה׳ ואת אחת מן
הקללות שקלל על ידי

משה ויכולת פרי בטנך
מזעור ובמצוק וגו׳ מה
אוחיל לו להושיע לא
יועיל״

הפטרת זאת תהיה״

וארבעה

אנשים היו מצורעים׳
גחזי ובניו׳ פתח השער׳
כמו שנ׳ בדוד ישב מחוץ
למחנה מושבו׳ השמיע
אל מחנה ארם׳ נראה ד׳
להם כאלו שומעים ק׳
ומצאנו עון׳ מתחייבים
אנו למלכות׳ כאשר הם׳
היה׳ כמו שהיו מתח׳
ומתחילתם לא הוציאו מ׳
זה שכתוב׳ כי רעבים
אנחנו ותבואים ליציאת
אל השלל והמון׳ אשר
נשארו בה שלא מתו ב׳
ברעב הנם ככל המון ישר׳
אשר נשארו בה׳ אם י״ב
אותו הנם ככל המון מ׳
ישר׳ אשר תמו ברעב
בחפזם׳ במהרם לנוס׳ ד׳
אשר נשען על ידו׳ אות׳
אותו אל כשבא לבית אלישע״

סליק הפטרה״

ואלישע דבר אל האשה׳
זה שבע שנים כי קרא ה׳
לרעב׳ אמר הרעב שהיה
בימי יואל בן פתואל אל
ביתה ואל השדה שאחז״
שהחזיקו בו גולים׳ ויבא
אלישע דמשק׳ להחזיר
את גחזי בתשובה׳ אין ת״
תהיה לפני האל אמר
שיחיה בן הדד לאלמות׳
ויעמד את פניו פנים של
נער שלו היה ומבקש ל״
לבכות ונתפייס והעמידם
שלא יבכה בפני חזאל
וישם לבו לעמוד ולהתאפ
עד בוש׳ כמו משש׳ ולא
יכול להתאפק ויבך תרטש
לשון ביקוע האוהיים ואב
לולם וקשותות נערים ת״
תרטשנה׳ והרותיהם אמ׳
ומעברות שלהם׳ המכבר׳
תרגם יונתן גונביא׳ וכן ות״
ותכסהו בשמיכה תרגם
יונתן בגנביא׳ והוא בגד׳
ויפרש על פניו׳ להעטכן׳
בשנת חמש וגו׳ יהושפט
המליך את יורם בחייו ד׳
שתי שנים כשהלך אחר
המלחמה כשנלחמו מוא״
מלך מואב׳ כך שנינו
בסדר עולם׳ בשנת חמש
ליהורם ויהושפט׳ שנה
חמשית שנגזרה גזירה
על יהושפט ליהרג ברמ״
ברמות גלעד אילו שהלך
לו בשביל שאכל שבע ד׳
שנים׳ ניר ואמשלה׳ ואמ״
ואמליכו עליהם מלך׳ ואחרי
דוד לא היה להם מלך כמו
שנ׳ ומלך אין באדום וישם
באדום נציבים׳ שאומר
הלכים אלכו באדום לפני
המלך מלך לישראל׳ כמו שנ׳
ומלך אין באדום׳ וישם ד׳

באדום נציבים׳ הסובב ד׳
אלא הממונים לספר. ת״ה
הפשע לבנה׳ מרדו יושבי [לבנה]
ואינו יודע מאיזה אומה
היא׳ שהרי לבנה מארץ
ישראל היא ומאמר אומ׳
ושבט יהודה היא ומרדו
מלך׳ ויקבר עם אבותיו ד׳
בעיר דוד׳ ובדברי הימים
הוא אומר בעיר דוד ולא
בקברות המלכים׳ ואלישע
הנביא קרא וגו׳ באותו הפ״
הפרק שהיה יורם חולה
ביזרעאל׳ חגר מתניך כל
חגורת מתנים לשון זירוז
גבורה הוא׳ לפי שהיה
שולחו לדבר הסכנה צריך
זירוז׳ לאמר ויבא הנביאי׳
יונה בן אמתי היה הנער׳
הנביא נערו של אלישע׳ ד׳
כך תרגם יונתן ואל עלי״
עליה תלמידי נביאי׳ ד׳
אתם ידעתם את האיש׳
אתם מכירים את האיש
שהוא משוגע׳ ויאמרו
שקר אתה אומר׳ ומעלים
אתה זה שאמר לך אל
גרם המעלות׳ על כרג׳ עמ״
שעיו׳ מין מעלות עמ״
עשויות לאור שעות היום
לדעת כל שעה ושעה׳ כש״
כשהצל יורד ועולה אחת
היא שעה׳ אל גרם׳ קרון
בלע״ז והגריה שבהילוכה
שחיטה אין לשון זה הוא׳
שטוחט והולך ויורד
ונראה מין גמשושית
ועלה׳ אם יש את נפש״
נפשכם שאמלוך׳ אין ה״
העיר׳ אין דואת גלעד
לגיד׳ כמו הגיד׳ שפעת
גדודי׳ את רכבים אשר׳
את אשר אני ואת--ד
היינו רוכבים ועומדים׳

אמר אחאב׳ ביום שהרג
את נבות ה׳ נשא עליו׳
ביד אליהו הנביא המשא
הזה ואמרנו שומע׳ הכ״
הכהו אל המרכבה׳ ובדברי
הימים הוא אומ׳ ויבקש
את אחזיהו וילכדהו וה״
והוא מתחבא בשומרון
ויביאהו אל יהוא וימ״
וישב המקרא את ונס
דרך הגן ביזרעאל לשמ״
לשומרון וירא אחריו יה״
יהוא אף אתו אותו כד״
בדבר שהרי לא היה אח״
ומשלח יהוא בשומרון
עד יום האחרון כמו שנ׳
שמפורש בענין ויכתב
יהוא ספרים וישלח שנ׳
שומרון וגו׳ ויביאהו אל
יהוא׳ אנשי יהוא שרדפו
אחריו ויאמר הכוהו אל
המרכבה במעלה גור שנ׳
ששם הביאוהו אליו וכ״
וינס ומכה׳ ומכה בטבל״
בטבליות׳ ובשנת אחת
עשרה ליורם מלך אחזי׳
ולמעלה הוא אומ׳ בשנת
שתים עשרה׳ ועל כרחיך
יהורם אביו לא מלך אלא
בשנת שתים עשרה ליורם
שהרי בשנת חמש מלך
ושמונה שנים מלך והוא
שיוה׳ כיון בשנת אחת
עשרה אומר אני שמלך
בחיי אביו לפי שהיה אב״
אביו נגוע בתחלואים׳ ד׳
רעים כמו שנ׳ בדברי הי״
הימים ואחרי כל זאת
נגפו ה׳ לחולי לאין מר״
מרפא ויהי לימים מימים
יצאו מעיו עם חליו וגו׳
וימליכו יושבי ירושלם
את אחזיהו׳ כיון הוא אומ׳
בשנת עשרים ושתים

אחזיהו במלכו' ובדברי ה'
הימים הוא אומ' בן ארבע'
ארבעים ושתים וכל אחד ה'
יהורם אבין ארבעים שנה
היה ואין אחר שנ' בן שלש'
שלשים ושתים שנה היה
במלכו ושמונה שנה מלך
והיאך אפשר לבן להיות
גדול מאבין שתי שנים
אלא עשרים שנה שהם
שתי שנים קודם לידת'
אבין נגזרה גזירה זו על
בית דוד שתכלה עם אח'
אחאב' ובן הוא אמור
ואלהים היה תבוס' ה'
אחזיהו לבא אל יהורם ה'
וג' כך שנויה בסדר עולם'
אך כל המקרא לא יוע'
ומצאתי שנשאו יהושפט
את בת עמרי לאך ומצאתי
ויתחתן לאחאב ושנא'
זו היא אחות שנשאו ה'
והיטב את ראשה תרגם
וטען ותקינת ית רישה'
כדי שתהיו לחן בעינ—'
יהוא וישועה ותאמר
השלום תמיהה להיות עמי
לשלום ואחרי הרג אדונו
אם הרגת את אדונך
אין זה דבר חידוש שה'
שהרי אחרי הרג את אה'
אלה בן מעשיו ומי אתה'
ומי אתכם לעזרתי שמטו
שמטוה מן החלון ארצ'
ארצה' הגלגלת והידים
אמרו רבותינו שהיתה
מרקדת לפני חתנים ב'
בידיה וברגליה ומנענעת
בראשה' כדאמ' בתרגו'
מכל' ואל האומנים' אח'
אחאב אומני את בניו ה'
ואתכם את הרכב והסו'
והסוסים' ויש בכם כח'
להלחם שני מלכים' יורם

ואחזיה' ובני המלך שב'
שבעים איש' והם עם ג'
גדולי העיר המגדלים את'
אותם' בורים' פירות' חו'
חורים' דגרין אומנייליש
בלשון לעז' צדיקים אתם
טלו בעיניכם ואחזיקים
אותי בחזקת רשע על
שהרגתי את המלך עתה
ראו הנה קשרתי על אדוני
והרגתיו' ואת כל אלה מי
הכה' אני לא הרגתים אך
ואלה תדעו אפה כי ג'
גזירת מלך היא עליהם'
וההורגם צדיק הוא וא'
ואקיים מצות המקום'
בית עקד הרועים' תרגם
יונתן בית כנישת רעיא'
עקד' לשון קשר' ויקום
אסיפת הרועים' ובני הג'
הגבירה' איזבל' ויאמר
אליו יהוא היש את לבבך
ישר ושלם זה שאנ—'
עושה כיושר לבבי שלם
עם לבבך' ויאמר יונ—
יש ויש תנה את ידך ו'
ויאחז בה והעלני אליך
אל המרכבה' בעקבה' כ'
במרמה' לשון ויעקבני'
קדשו עצרה' הכריזו אס'
אסיפה' להיות נעצרים
לבית הבעל' של המלתחה'
לממונה על קוטריו' ה'
ארגזים וקופסאות שכו'
שכורכים ונותנים בתוכם
תכשיטי עובדי הבעל'
למחראות' לשון נקב ובק
לאכול את חוריהן' רק
חטאות ירבעם' שלא תש'
תשוב המלוכה לבית דוד
כמו שנתיירא ירבעם' ה'
ויאמר ה' אל יהוא' ביד
יונה בן אמתי' בני רבעים
ארבע דורות' תחת שה'

שהשארית את בית אח'
אחאב שמלכו ארבע—'
דורות עמרי ואחאב ואח'
ואחזיה ויהורם' לקצרה'
מה קנתי בחיי' בחדר—
המטות' בעליית בית קד'
קדשי הקדשים כמו שהוא
אומ' ויהי אתה בבית ה'
ותחבאו' ועליו אומ' דוד כי
יצפנני בסוכה יסתירנ'
בסתר אהלו' וקוראו אותו
חדר המטות' חורבן כיתו
יכפר עליהם' לכר שרי המ'
המאות לגבורים' ושרי ה'
המאות לרצים' ולשון כרי
שאנו אומר לכרים שם ה'
דבר של קטנות גבורים'
כדמיר בלעז' ויכרת להם
ברית שיהו לעזרתו להמ'
להמליך את בן המלך' המש'
השלישית אתכם באי השב'
השבת' המשמרות רדין
והחדשות בשבת' ומש'
ומשמרות בבית המלך
למשמר שלא יעמוד איש
על המלך להרגו' והשלי'
והשלישית בשער סור'
הוא שער המזרחי שבנ'
שבעזרה' שער הסורה'
והשלישית בשער הר'
הרצים' אף הוא משערי
העזרה' ושמרתם את—
משמרת הבית מסח' עכ'
שאירה זו צוה על החלק
הראשון שאמ' עליו ומש'
ושמרו את משמרת בית
המלך' מסח' שמורה זו
אמור שלא תסיחו דעת'
דעתכם' לשון נטוש' שמ'
שלא יהיו יאוש כדבר'
ואם של מסח אין היסור'
ושתי הידות בכם שאמ'
שאמרתי שיהיו בשער
סור' ובשער הרצים ומש'

ועמהם כל יוצאי השבת
כל בני משמר היוצא.
ושמרתם את משמרת
בית ייי את המלך. שלא
יבאוהו עם אותך בית
ייי ולא המערך כל זה אלא
שבת ראשונה עד שהומ׳
שהומתה עתליה וברחו
עזריה מן העיר. והבא
אל השדרות. ואיש נכרי
שיבא אל תוך המחנה נ״ה
שקרוי שדרות. והוא
מקום שבין המלך ובית
לבית ייי. ולא ידעתי מהו
תרגו׳ לשונו. ויתן תרגם
עליו את הנזר ואת הע׳
העדות. ספר תורה. כמו ש׳
שכת׳ והיתה עמו וקרא
בו כל ימי חייו. ורבותינו
אמרו העדות. אלו הנזר׳
שכל הראוי למלכות הנ׳
הולמתו ושאינו ראוי ש׳
למלכות אינו הולמתו. ע׳
על העמוד. המין ומעמד
המלך בבית ייי. קשר קש׳
קשר. אחד אחד יש כאן
המציאו אותה ובית הב׳
המקדש אל ובית לש׳
לשדרות. והביאה דרך
בית השדרות לבית המלך.
ואל תניחוה ליצאת דרך
מוצאי העזרה אל העיר
פן תוציאו עמדים את ה׳
ותחברים אליה. והבא
אחריה את בחרב. וש׳
וישימו לה ידים. מקום
ויכרת בין ייי ובין הע׳
המלך ובין העם שיהיו
המלך והעם אחרי ייי. ש׳
ואחרכך בין המלך ובין
העם שיהו עבדים למלך
פקודה ממונים. לשמור
מקום ושמרתם כהל׳
כהליכתו כי עתליה בט׳
בטלה את סדר משמרות
הבית. ויביאו דרך שער
הרצים אל בית המלך.
כל ימיו אשר הורהו יה׳
יהוידע. אבל משמת
יהוידע אז באו שרי
יהודה להשתחוות למ׳
למלך ועשאוהו אלוה.
אז שמע המלך אליהם.
בדברי הימים.

[illegible]

הפטרה של פרשת שקלים

בן שבע שנים יהואש במ׳
במלכו. וג׳ כסף עובר
איש כסף נפשות ערכו.
שני כספים יש כאן כסף
עובר הוא כסף שקלים
שבכל השנה שנאמר בו
כל העובר על הפקודים.
ואיש שיתנדב נפשות
ערכו שאמר ערכי עלי.
כל כסף אשר וג׳ כגון הנ׳
הנודר הרי עלי ונד׳
לבדק הבית יקחו להם
הכהנים ויהיו שלהם והם
יקבלו עליהם לחזק את
בדק הבית משלהם ואת
מכרו הרגיל אצלו. בדק
בקיעה ופרץ בחומה.
ועתה אל תקחו זה כסף.
עוד אל תחזיקו כבדרך
משלכם. כי לבדק הבית
תתנוהו. אם יפחות יפח׳
יפחות ואם יותיר יותיר.
ואין בכלו איש ואין
בכליות האנשים אצל
המזבח בעזרה. שומרי
הסף. ספי עזרה. הממו׳
הממונים על מפתחות
העזרה שהרי תרגם יונת׳
אמרכלין והאמרכלים
שבעה היו כנגד שבעה
שערי העזרה. כתוספת׳
דשקלים. ויהי יום אל
יום תמיד כראותם כי רב
הכסף. ויעל סופר המלך.
ומנו את כסף. המתוכן
היו נותנים אותו את ה׳
כסף המנוי למחר שהמ׳
שהמציאוהו אל הארון
ושקלוהו ומנוהו. ויתן
ונתנו אותו על ידי הג׳
הגזברים הממונים על
עושי המלאכה. המתכן
לשון מנין כמו ותוכן
לבנים תתנו. המופקדים
הממונים. ויוציאוהו דבר
לשון הוצאה. לשכר
חרשי העץ ולבונים
הם אומנים. לחוצבי
האבן את ההר. ספות
כסף. מזמרות מזרקות
חרשי האבן את ההר
שחביריהם ששון על
פיהם. ראשי המזמרות
ולגודרים בני החומה.
תלמידי המורדים ולא
ולחוצבי האבן את ההר.
ספות כסף ומזמרות. אינ׳
הם כלי שיר. ולא יחשבו
האנשים. לא היו הגז׳
הגזברים בלוים לחש׳
לחשבון עם האנשים
הנזכרים. אשר יתנו
המורדים את הכסף.

תויד על ידם לתתו לעז
לעשי המליכה לפי עז
שליו הין חשורים בעיז
בעיניהם כי ביזיונה הם
עשיים וג כסא יושב וז
וכסא חטיות היופריש
ושעת לחטיותו וליושיו
ולקח יות הכהונה ועתז
ועתותרו הן הושעת לא
יובין בית יט לכרך הכז
הכית לכהנים יהיה והם
ליקחים ויהם עליו
לקיין המוכה בשר לע
לעזה לעזרות שלהם
כך שניו בתיזורה ודך
יורש דרש יהוידע ז
הכהן כל הבין ויותר
חטיות ויוותר יושז
יושיות ילקח בהם עז
עזות"

סליק הפטרה"

יוד יעלה חויל יחרי
יות יהוידע הכהן וע
ועשה יויש עניו ליה
בית פלין ביותו ויקוס
וירכר בן שיועת וג
כתוב בדברי היויים עז
שוועת העזונית שיור
הויזבית ולין פירשו
טובתו של יוברהם שז
שעשה לוט שנלחם
עם הזולכים עלין והם
שכרו יות כלעם ליקלל ז
יות בניו ויפרע ויויוש
שכפה טובתו של יהויז
יהוידע והרגיות וכריה
בנו מיו שיופורש דרז
כדברי היויים ויורש
וה בספרי ויתן ויושיע
יות יויש בן יהויחז
שנבו שלש פעויים הז
תכה יות יורם בשנת שז
שלשים ושבע ויקריו וה
ויוכחש יושני ערדים ז
ולין ויניותי לו ויתקן שז
שהיה לו לויר שלשים
ותשע שהרי עזר יובין ז
בשנת עשרים ושלש ליוז
ליויש בן יהויחז ולך
יויניה בן יויש עזיא
שעזר יהויש בן יהויחז
בשנת יורבעים ליויש ז
שהיין שנה יוחרונה לו
ובשנה שנייה ליויש בן
יהויחז ולך יויניה ויוא
כי תיזור שולך יויניה
בשנת יות יובין וקריוה
הטוב שנת שתים ליויש
לורת שלין ולך יהויש
ולך ישראל עד בשנת
שלשים ותשע ליויש ז
ולך יהודה וירבעם ישב
על כסיו בנו היה ויש לתז
לתיזוה לוה נכתבו כאן
שני וקריוות הללו שז
שהרי עזר לפנינו וספר
והולך בדברי יויש וגו ז
וישכב יויש עם יבותיו ז
וג ויונ יוזר שלין נכתבו
כאן יולין להפסיק שלא
לסזוך ויהת יולישע ז
לוקריו של עז ויעש
הרע ויולישע חלה פתח
החלון קדוה ולל יור ן
יורם שהיה ביזורע כוה
שנ ויורם ויקדם ירד
ויור שדי ושרין ויויזר
חין תשועה ליורם וגו
יולישע יוא החין הזרד
יהיה סיון לישראל כיופן
שם העיר ויויזר להכז
להכות חויש יוו שש ז
פעויים שהרי סיון תז
תשועה הרכבתי ירך ש
הקשת יבויו ביורין הין
רגלין לכיו ולשלול כיורין
בין שנה ביויעל שתיו תז
תשובת השנה בעור שהז
שהיורין יליוה דשיוים
ויש ויוכל להזיותם דרך
חיילות לעיות ויקריות
שוה יוקתיזל שהיתר
לקיהוי שינים כוו שכתוב
בדברי היויים וכשוב יוז
יוזיניה יוהכות יות יורוס
וישלח ויבין יות יהי נבי
שעיר להם ישתחוה והוז
והוכיחו הנביין ויוז לך
ידעתי כי יעץ יהים להז
להשחיתך ווה חייו העז
העינה שהשייו להתגרות
ביולך ישראל יוו שלח יוז
יוזיניה יליוכים וגו נתרז
נתריוה פנים לילחורת
התוה יושר כלבנון שכס
כן חיוור שלח יות היורו
יעקב ותענר יות חיר
השרה בני יעקב ביו על
החליש יוא כיון יותר
ביו וירוסוף גרורי חיילוז
חייליותיו ויות בני התעז
התערוכות בני השרים
שהיו נותנים כית הוולך
ערבון שליו יורדו יובות
יובותם בי וכן תרגם יונת
בני רברביו ויהי יוזיניה
וג כי יוותן חוש עשרה
שנה ולך עוויה בעו שכן
כתוב בדברי היויים ווות
יושר סר יוזיניה ויוחרי
יים ויקשרו עליו קשר
ויושיוע יוה שיוו לך
הנביין כי יעץ יהים להז
להשחיתך ויעם לכיש ה
שם היה כל חוש עשרה
שנה יוחרי שכב הולך
עם יבותיו יוחרי וור
יוזיניה יובין ויכיון יוזה
ליור שולך עוויה ביוי ז

אביו ואלו יקום לא נתנה
אילת בידו עד לאחר מות
אמציה׳ שהם לא מלך בה״
בחיי אביו ואמה לו לאמר
אחרי שכב המלך עם אב״
אבותיו׳ וכשאותה ואמר׳
אזי הבית על פי שער׳
האולים יום אינך וחסר׳
חמש עשרה שנה הללו ז
שנמנו לאמציה ולעזיה
תמצאו ירבעם מלות ועמ״
ועשרים וחמש שנים׳ יש״
הוא השיב ידו אלבי יש״
ירם׳ יונה בן אמתי הוא
שאמשה את יהוא שהם׳
לו בני רבעים ישבו לך׳ ז
ואמרה היוד׳ והער יאיור׳
בלשון לעז קורטריאוש׳
כמו אשר אורה את פיך׳
ואמרים הייתם׳ ואורת רוח
בשנת עשרים ושבע לי״
לירבעם מלך עזיה׳ ש״
שמלך מלכות אמוגעה׳
לאדנו שנתנגע בשנת׳
עשרים וששה למלכותו׳
וינגע ייס את המלך יש״
ומפורש בדברי הימים ז
שנכנס להיכל להקטיר׳
על מזבח הקטרת׳ בבית
חפשית׳ עשה לו בירת׳
בבית הקברות כמה דאת
אמר במתים חפשי׳ בה״
בתלמוד ירושלמי׳ בשנת
שלשים ושמונה לעזיה
ושמאת יואש מלך ישר״
חמש עשרה שנה בחיי
אמציה אביו שהם לא
עזר עד שמת אביו נמ״
נמצאו שעזר בשנת׳
חמש עשרה לירבעם בן
יואש׳ וירבעם מלך אר״
ארבעים ואחת שנה׳
נמצאו ירבעם בשנת ע״
עשרים ושבע לעזיה׳

והייך הוא אומר בשנת
שלשים ושמונה יוא׳
על מחיך עזיה וירבעם
מלכו באחת׳ אלא שיר״
שירבעם מלך בחיי אביו
יהואש שלשה שנים׳ לכ״
לכך הוא אומר וירבעם
ישב על כסאו שישב כבר
ועזיה עוד משמת יוא״
יואש מלך ירבעם מלכות
שלימה׳ ובסדר עולם ר״
ראיתי אלא שירבעם
מלך בימי אביו שנה וי״
ואיני יודע מה שיבוש
הספרים שאיני יכול׳
לישב בשנת שלשים ו״
ושמונה לעזיה מלך׳
זכריה אלא כענין זה׳
ויכהו קבלעם וימיתה לנ״
לקביל עמה׳ לעיני העם׳
ויהי כן׳ לא שהיתה כדי׳
מלכותו לאושך כל כך׳ ית״
אלא לקיים דבר המלך שנ״
כן יהיה דברי אשר ייגא
ומפי וגו׳ כי לא פתח שער
העיר׳ לא פתחו לו את
העיר לקבלו למלך עליהם׳
ההרותיה׳ את הנשים
ההרות שכה בקע׳ שלי״
שלישו גיבור שלו׳ את
המוגב ואת המוריד׳
כל לשון מוגב פלטרים׳
חשובים׳ אבל טרקלין
בלשון ארמי פלטרין הנ״
החשובין למלכות כמו ה״
בארמון הגדול׳ אשר
אצל המוגב והמוריד׳
יש אומר שהיה מוריד
של זהב באותו ארמון ז
בשנת עשרים ליותם ז
היה לו לאמר בשנת אר״
ארבע לאחז שהרי כל
מלכות יותם שש עשרה
שנה׳ אלא לפי שהיה׳

אחז רשע רעה הכתוב
לאמת ליותם בקבר ולא
לאחז בחייו׳ כך היא׳
בסדר עולם׳ בימים ההם׳
בסוף ימיו של יותם׳ להת״
להשליח׳ לגרות׳ ויגרה׳
קירה׳ את העם אשר הג״
הגלה לאריעה ששמה׳
קיר׳ עד בא לפני המלך׳
מדמשק׳ ואת המזבח הנ״
הנחשת׳ ויקרב׳ אי אפ״
אפשר לומר מזבח הנ״
הנחשת שעשה משה
שהרי נגנז׳ ואי אפשר
לומר מזבח הכוכבים ע״
שעשה שלמה וקראו
בדברי הימים הנחשת׳
שהרי אי אפשר לקרבו
מחמת לחוית׳ אלא אם
כן הורסו׳ והרי שנינו אש
שירדה בימי שלמה לא
נסתלקה עד שבא ומנשה
וסילקה שהוא הרס את
המזבח׳ מה שאני׳ ו
כאלו אין לי לפרש מזבח
זה אלא בכיורות ומכונות
של נחשת שהן ערוכי׳
מזבח׳ והיו אצל מזבח
הקדש׳ וכשעשה אחז
את המזבח לעז״ סילק
את הכיור והקריבו אצל
אחר׳ ואת מפני הבית׳ ע״
שלא יפסיק בין המזבח
שעשה ובין בית ייס וי״
ויתן אותו אצל מזבח
הקודש צפונה׳ לבקר׳
לפרקים׳ לכשיעלה בלבו
לבקרו׳ את המסגרות את
המכונות׳ את טבליות׳
שהמכונות עשויות׳
עליהם׳ כמו שנאמר ואת
מעשה המכונה ומסגרות
להם׳ ואת מסך השבת׳ וג׳ ז
אהל עשוי אצל לשבת׳

התחתיו בעזרה ביום השבת׳
ואת מבוא המלך שהיה בא׳
מביתו לבית יי׳ דרך החוץ הס׳
הסבב אותו ממקומו מפני מלך
אשור שלא יחמוד
אותם הכלים וגם את המבוא
הסב שלא יעבור להחבו׳ א׳
ויברח בה מפניו בשנת שתים
עשרה לאחז וגו׳ אי׳ אי איפשר
שמלך הושע בשנת יב׳ לאחז
הרג את פקח ומלך תחתיו׳
כשתמנה בשנת פקח תמ״ע
המיניו כן וגם אי איפשר
לומר שלא מלך אלא תשע
שנים שהרי מלך בשנת יב׳
ירבע לאחז עד שנת ששה
חלקיהו שעלתה שומרון ׳ת׳
הרי יותר משש עשרה שנ׳
והם תלמוד לומר תשע שנים
ושמרד במלך אשור כך
שניה בסדר עולם ומו׳ אי
איפשר לומר שבשנת יב׳
לאחז התחיל ומרוד שיום
כן תמצא את שנו׳ ומרדו חו׳
חמש שנים בימי אחז ושש
שנים בימי חזקיהו הרי אחת
עשרה וכמו הוא אומר
תשע לא הזכיר שנת שתים
עשרה לאחז אלא לפסוק
ויהי של אחריו עליו עלה
של מאסר וגו׳ שבשנת יב׳
לאחז עלה סנחריב על הושע
והגלה אותם שבעבר הירדן׳
וכן שנינו בסדר עולם ויהי
כת׳ בדברי הימים ויעד אלהי
ישר׳ את רוח מלך אשור ויגלם
לראובני ולגדי׳ לא פירש בימי
מי היה זאת וכמו פירשו ש׳
שבשנת יב׳ לאחז היה שלש
גליות גלו עשרת השבטים
בשנת עשרים לפקח ויך
מלך אשור את עיה ואת דן
ואת כל ארץ נפתלי ויגלם
אשורה וזה היה שנת ירבע

לאחז שהם שמונה עש׳ שנ׳
ובאו אליה בשנת יב׳ לאחז ו׳
לראובני ולגדי׳ וכראה הושע
בן אלה ושלח מלאכים אל
סוא מלך מצרים שהם שנים
ובא ויצר על שומרון ולכדה
לקץ שלש שנים וגלו כלם זו
וזהו שלבעת הראשון שהקל
ארצה נפתלי הקל את. כשניה
שלא הגלה אלא עשרת השב׳
השבטים אבל האחרון הכב׳
הכביד טיטוס את הכל מה
שאכבר את הבית ומכל מ׳
מקום לפי חשבון שכתב
כאן את מנין שני מרדו ש׳
שמרד תשע שנים לא מרד
בו עד שנת יד׳ לאחז שהרי
אחז מלך שש עשרה שנה׳
שלש שנים של אחז היה
המרד ושש שנים בימי חז׳
חזקיהו רק לא כמלכי ישראל
שביטל פרסדיאות והם
שומרים מלעלות לרגל ולפי ש׳
שישב בימי ירבעם על
הדרכים לשמור שלא יעלו
ישר׳ לרגל וזה ביטלו ולפי שגלו
עגלי זהב כבר כשהו׳ גליית׳
בגלות ראשונה ויך את עיון
ואת דן׳ הגלה עגל שבדן
בשניה כשגלו בני ראובן וגד
בא עגל שבבית אל׳ לקיים
מה שנ׳ גם אותו לאשור יובל׳
ולפי שביטלו פרסדיאות והם
נתנו מלעלות לפיכך נחתם
אותם בגלות בימיו שעד
עכשיו תלו הקללה במלכים׳
ועתה לא היה להם במי לה׳
להלות. זהו היה שאמר הושע
בן בארי כי עתה הזנית אפ׳
אפרים נטמא ישר׳ עתה
גלות ראשונה בשנה התשיע׳
למרדו של הושע ויגל את
ישר׳ ויגלה את ישר׳ זהו שער
של תיבה שפעל שלה בה״א׳

פנה בנה גלה זנה רבה כשנ׳
להת כתוך התיבה ולא יוד אם
הא״לה ואוסבת על הפעל הרי
היו״ד נקודה בחירק כגון ויבן
שם מזבח ויפן ויירד ויעשה און
ההר׳ ויגל יהודה מעל אדמתו׳
ותלך והמן גם היא וירב העם
ויענימו ויאמר ויום וידבר בלשון
ואפעל תהיה היו״ד נקודה בסגו׳
כגון ויפן ויגב אל יגב ויגל את
ישר׳ אשורה ויגן את יהודה׳
וירב בבת יהודה ויחפאו בני
ישר׳ דברים פת׳ לפי עניינו אמ׳
ממגדל נוצרים ועד עיר מבצר
כמו מקטן ועד גדול ומגדל עוז
שהיו עשוי להעמיד שם
צופה לנטור בכל בית גבוה
העמידו שם עד׳ ויעד יי׳ הת׳
התרה בהם על ידי כל חוזה׳
יש חוזה שאינו שם דבר כמו
ועם שאינו עניינו חוזה של
שנים עלים בביתו וכמו את
הבעל ע׳ ששיחה בעל׳ ויתנו׳
ויתמכרו ויכרו ענוים לכך׳
ויסירם מעל פניו שגלו עם הו׳
הושע בן אלה ויגל ישר׳ זה
נקוד בחירק שהוא לשון גלה
ומאית לשון הגלה לכו לא יראו
את יי׳ אינם שהגוים עובדי
ע״ז הם יראים הם מפני וקרו
לה אלהים רואי׳ כענין שנ׳ ו׳
ושמר טריו בגוים ואולו לא
יראו כי אמרו אלו היתה
בן יראה לא נתן את עמו לגלו׳
אשר עשו השמרונים ישרא׳
בערים שם גוי גוי אלהיו אומ׳
ואומה עד שהיו עובדים כמו׳
בארצם את כמו עשו כל גוי ׳
אשר הושיבם סנחריב בערי
ישר׳ סכות בנות דמות תרנג׳
תרנגולת עם אפרוחיה נרגל
דמות תרנגול אשימא דמות
תייש וכן קריין בלשון כל אומ׳
ואומה וכן פירשו רבותי׳ כנ׳

כסנהדרין נבחן דמות לבהרת
תרגן דמות חמור׳ אדרמלך
דמות אלף׳ דמות פרד׳ ענמלך
דמות סוס כמשפט׳ ומעשׂ הג׳
הגוים אשר הגלו אותם משם
אותו עד שהיו עובדים הגוים
אשר הגלה סנחריב ואוכלוסיו
את אלו משם היו אלוהי עמ׳
כמו אינם יראים את ה׳ ׳ א
יראוה שלימה כמשפטו ישר׳
ומעשׂ שנתגיירו מיראת הא־
האריות׳ אין יראתו את ה׳ י
יראה שלימה׳ כמשפט ישר׳
כמו שוע׳ והולך׳ שאינם
עושים כתורה וכמצוה אשׁ
צוה ה׳ את בני ישר׳ ואינם
כחקותם וכמשפטם שהיה
עליהם לעשות זאת׳ ומשתג׳
ומשתגיירו׳ אלא כמה שה
אלא כמה שהורם הכהן שהיה
מן השומרונים׳ שהיו עובדי
ע״ז ויכרות אותם׳ כשנתן לה
להם תורה בפיו׳ בשנת שלש
ומרדו של הושע׳ ויקראו לו נח
נחשתן׳ לשון בזיון׳ כמו
מה יערך בזה אין אלא נח
נחש נחשת׳ ישכו ישלח ק
קינן שהיו של זהב ואת האו
האומנות׳ תירגם יונתן ואת
סקופתא׳ איסקופות׳ אור״ה
תרגן ואת רב סריס׳ ומרדו
בסדר עולם שלא בזו שלש
שלשתן יחד אלא רבשקה
לבדו כמו שכת׳ בספר ישעי׳
ותרגן רב סריס כמו משלחו
שניה׳ כשבאה לו שמועה
על תרהקה מלך כוש׳ וישמע
וישלח מלאכים את חזקיה׳
וגו׳ בתעלת הברכה׳ פש״ר
בריכה שעושין לכבוד דגים׳
שדה כובס׳ שדה שהכובסין
שוטחים שם בגדים׳ וכן ת״
יונתן חקל משטח קצריא׳ ה
המזכיר׳ מיזה משפט בין מ

לפני המלך ראשון׳ כדי פ״ס
שיפסקו ראשון׳ אמרת אך
דבר שפתים וגבורה׳ אמרת
על הנה אעבור ואלך אשור
אך דבר שפתים היה כל זאת
שאין ליבו ומוקומן למא
עליך לאו הערכה ועצה
וגבורה׳ אבל עמשיו שאין
וכאן עצה וגבורה אתה צריך
ולמלחמה הדמות׳ עתה אמור
על מי בטחת וכן בכמו׳ כשאי
כשאדם עובר על משענת
קנה רצוץ והוא נשבר במין
ראשי הקרואות ומקבות
את כפו הלא הוא אשר
הסיר חזקיה׳ וגו׳ אש ללמוד
ולמכון רבשקה ישר׳ ומשו׳
ומשמר היה שהיה מורה
שהקב״ה אמר לו שחריבה
בעז׳ התערב נא׳ התחבור
לשון ערבון׳ על מנת אם
תוכל לתת רוכבים על אלפים
סוסים התערב׳ גייר בלשו׳
ואיך תשיב את פני פחת
אחת מעבדי אדני שהרי
הקטן שבהם שר על אלפים
איש ואתה אינך משיג לב׳
אלפים איש׳ ומדע ומכון
על ראשי גייסות ומיוד
ושומעים מחמשה אלף שעלו
עם סנחריב שהקטן שבהם
שר על אלפים איש שעלו
המבלעדי ה׳ וכו שלא בר
ברשות מותי׳ כבר נתנבא
ישעיה בימי אחז יבין
יכירו ה׳ עליך ועל עמך וגו׳
את מלך אשור והשחיתה
את זו הוסיף׳ ומשלו׳ כי שו׳
שומעים אנחנו׳ אנחנו כנ׳
פונין ומכירין בלשון ארמי
ובמו אר לשונות׳ ואל תדבר
אלינו יהודית׳ שכל העם
מכירים בו׳ ואין אנו רוצים
שישמעו׳ ויאכלו את צואו

צואתם׳ ברעב המעיר חוריהם
ריעי המעיים דרך חור פי טב
טבעת׳ ורגותי תרגם ולשונו
לשון מוהם צואתם׳ ומימי ש
שיניהם׳ צואה לחה׳ שינ׳
דבר קשין דקורין אותה רת
שינ׳ או לשון גלשבי׳ על ידי
לעיסת השינים׳ עשו אתי
ברכה שאלת שלום כמו ויברך
יעקב את פרעה׳ אל ארץ
כארצכם׳ כי כן דרכי להעבי׳
את האומות מארצם לארצו׳
היה לומר אל ארץ טוב ממש
משלכם שהרי לפתותם אל
שירעו שיכירו שדבריו של
שקר׳ ארץ דגן ותירוש זו
אפריקי׳ הנה ועתה אותם
מלך אשור החריבם והגלם׳
כי הגלו את שומרון והשומ׳
והשומרונים היו עובדים
לאלהי ארם שהם שמניהם
קורעי בגדים על ששמעו גי׳
גדופי השם ותוכחה שהרש׳
שהרשעים מתוכחים ומראין
ומראים פנים לדבריהם לא׳
לומר לו הכח והגבורה׳ במש׳
ישר׳ עד משבר׳ עד ירדה
הדומה לאשה היושבת על
המשבר ואין בה כח ללד
משבר׳ שם מושב הטרעה
ולד והוכיח׳ אפרבי׳ הרי
הראה פנים לדבריו שהצליח
בכל אשר הלך׳ ושמע שמוע׳
ושלח מלאכים ושב לארצו
בבושת פנים והפילוהו שם
בחרב׳ וזה היא השמועה׳
ששמע אל תרהקה׳ שמע
שבא תרהקה להלחם ועלה
מעל ירושלם והלך לכוש ולה׳
ולהלחם עם תרהקה׳ ופוט ומצ׳
ומצרים שעזרו וכמהם ושל
חורות של אוצרותהם וכמו
לירושלם ונפל שם הואן שאו
ישעיה יגיע מצרים וסחר

כוש ושבאי עליך יעברו וגו׳
וישב וישלח מלאכים להודיע
שלא שב לארצו אלא להלחם
עד כוש ולהחזיר מהן עדן שם
אדוניה הנגע ועתה אותם ואלך
אשור אותם את הוא כ׳
שהחריב אותם ואלך אשור
את אלהים כוש ואומר
הרים הר הבית יערתי לכו
לכהן בית המקדש שהוא
שאלכו עצותיהם ואומרות
קומת ארזיו לא אשוב עד
אחריבנו קיצו סופו יער
כרמלו ואלות ארצו ואומ׳
הכרמל אני קרתי ושתיתי מים
כלומר התחלתי בכל מעשה
וגמרתי כזה הבריה בגר
ואומר מים עכביס קורא
קרים לפי שעד הנה לא הכ׳
המכרו כהן ואחריב בכף
פעמיי אם עברתי על העיר
הובשתי נהרותיה הבאר לי
עליה גייסות רבים שהוכישו
מימיה בשתייתם ושתיית
בהמתם ואומר קוליהם ואו
ואחריבו לשון ים הווה כן
דרכי תמיד הלא שמעת
למרחוק ולואה תעבדו והת
והתפאר במאות לא שלך היא
כי שמעת למרחוק על ידי
הנביאים שנבאתי על האומ׳
האומות להבזיר עליהם
כענין שנ׳ הוי אשור שבט
אפי וגו׳ למימי קדם ועתה
ועתנבריו העולם עליהד
במחשבה שנ׳ כי ערוך
מאתמול תפתה גם הוא ל
למלך הוכן זה סנחריב
שעשה כמוש גאים כענין
שנ׳ נאום ה׳ אשר אור לו ב׳
בציון עתה הבאותיה וזהו
הכח שבידך והבי כאותך
של גוזרות להשאות עיים
הבצורות להיות גלים נצים

וגו׳ אומר שמעתה בהן
ירקות שאותה ואחריבהם
בגזירתי ויושביהם קצרי
ידהם שאינם התשתי ידה
כחם ולפניך אין הגבורה
שלך אין אותה גבור יוכל
הם חלשים להשאות לשון
שאייה חציר גגות הווהר
לייבש ושדפה לפני קמה
שלים השדופות טרם
יתקשו לבוא לפני קמה ושת׳
ושבתך וצאתך ובואך

תרגם יונתן

ואיתב בטנא ומפחד לקרב
ואיתך לאורעי רישי גלי
קדמי ואתי נהייתא ואת
התרגזך ואת סופך להתגאה
ולהשתער אלי ברוגז ורעשׁ
אישטרייר כלש׳ ושאונך
מיו ושאונך מלשׁ׳ שיר היו
שהושכן בה בהויה שנ׳
שעבקיה רעים מיו שטל
ששמע כל מעלי השיר אינ׳
אין בשיר ומתני ותרגם
יונתן ואים והיו של מזל
ונחכן יותו בנחירי הייג
היונקה ונישמת בו לפי
שעסקיה רע׳ והיו ששמע
ונויקה בחטם וזה לך הי׳
האות לחזקיהו אומ׳ הנביא
וזה שאמרתי לך סנחריב
יפל כיון יהי לך זה אות אף
לאיים הבאים שאתם
יראים ואות מרעב לפי
שהחריב את הארץ וגדע
את האילנות אכול השנה
ספיח בשנה זו ימצאו לכם
ספיחים ונתפרנסו והם
כחיש בדרך אילנות שיו׳
שיעהו וכשתעייה דברי
קיים מיפלת האומכרן
יהי לך את שיוף הבטחה
ותתקיים קנאת ה׳ צבאות
שיקנאו לשמו ולכבודו ואין

שיש זאת בידכם כי היכה
הראשון אחד מכם לא יקדימנה
לא יערך לפניו מגן סוללה
עכבר אומרים להגביה תל
לעמוד עליו להלחם על העיר
ועל שם שהוא כמשו וחוכמו
במגינים ובקשת כדי שיהיו
ערוש וכבש בחוזק קוראה
סוללה לשון סלו סלו ויהי
בלילה ההוא כששב סנחריב
מעל כוש ובא עד נב שהיא
סמוכה לירושלם והיה ושבתי
וחרישה אלף כלם ראשי גיי׳
גייסות וישב בנינוה הוא ראש
ראש לארץ אשור בית נסרוך
אלהיו נסר ותיבתו של נח כי
הכוהו בחרב שראו אותו שר
צבאו לשוחטו לפניו אם
אמלהו שלא יהרגוהו שרי
המלכות שאתו במהם על ידו
מורים הם שלשה ימים
לפני מפלתו של סנחריב חלה
חזקיהו ויום השלישי עלה
בית ה׳ היה יום של מפלת של
סנחריב ויום טוב של פסח
היה כי זאת אותה מעולם הזה
לא תהיה לעולם הבא אמוס
רלא נבנת טריית בכמות
לאימך חסר וגו׳ ויאמר הקבה
להודיעו רפואתו כתרם
יבוא קול הברה מציר שנא׳
שנקנה עליו ויתה

בתלמוד ירושלמי

ויבא מלך אשור אימלדה
אדרע של פני מפלתו של
סנחריב חלה דמלת תאינים
כשהן לחין קרויים תאינים
ולכשנבנת בעיגול קרויה
דבלה ואמרו יתלקוה
לדבקה על השחין ונא בתור
נס היה שהרי את בשר חי
שאותה נותן עליו רמלה
שנבראת ואפיו הלך היצל
עשר מעלות אם ישוב עשר

ומעלות הרי מקרין ק״ע כבר
ירד הצל מעלות העשויות
לשעות היום כמין אורלוגין
ששעון המכין לבחון שעות
היום׳ חפץ אתה שיאורין ׳
מקום שהאיר שם כדי מהלך
עשר שעות או ישוב לאחור
עשר מעלות ויהיה כאילו
כאילו הוא שחרית׳ ויאמר
חזקיהו נקל לצל לנטות עש׳
מעלות׳ דבר קל לנטות במקו׳
ממקומו מטה ושלא עשר
מעלות אינו דבר הניכר כל
כך׳ לא כי אלא ישוב הצל
ויהיה דבר תמיה׳ שראו ש׳
שפנה היום לערוב וחוזר
להיות בקר׳ אשר ירדה
במעלות אחז׳ יום שמת
אחז נתקצר היום והיה
הצל יורד עשר מעלות כדי
שלא יקבר׳ ואותן עשר
מעלות חזרו עתה לחזקיהו׳
כי שמע כי חלה׳ ועד אותו
היום לא היה אדם שחולה
וחיה׳ והאיך שמע׳ לאחר
היה לאחר כשלש שעות
ביום וישן עד תשע׳ כיון ׳
שחזר גלגל חמה לחזקיהו
עשר בתשע שעות׳ וראו
שהוא שחרית׳ ביקש להרוג
את עבדיו׳ אמר הנחתם אותי
אותי ישן לילה ויום עד הבק׳
אמ׳ לו גלגל חמה הוא הוא
שחזרו אמ׳ לו אלהו של
חזקיהו׳ כל כריותו כפם
כפםיקתו׳ בית נכתה׳ בית
גנזי במורין׳ כמ׳ נכות ולוט׳
ואת השמן הטוב׳ יש פותרי׳
שמן המשחה׳ ויש פותרין
שמן כפורץ שהיה מיש׳ ב
בארץ ישר׳ של בחזקיאל
יהודה וארץ ישר׳ המה רוכ׳
רוכלים בחטי מנית ופנג׳ ש׳
ואותי כשער יוסיפון פנג׳

הוא אפרקון שהיה גדול
בירחו ועל שם הירח נקרא
ירחו׳ לא היה דבר את הא׳
הארון והלוחות וכתר תורה
וארץ רחוקה באו אלי הא׳
האנשים׳ זה אחד משלשה
שבדקו הקב״ה וראשון עבט
של אותו גלים קין חזקיהו
ובלעם קין אמ׳ לא ידעתי ׳
השני אחי אמבי היה לו לו
לומר רבונו של עולם כל הנג׳
הנסתרות גלויות לך כדאית׳
בתנחומ׳ בלעם שאמ׳ לו הק׳
המקום מי האנשים האלה
עמך׳ היה לו לומ׳ רבונו של
עולם אתה ידעת כמ׳ שאמ׳
יחזקאל׳ והוא השיב במוה
בלק בן צפור מלך מואב שלח
אלי׳ הרבה מבקשים יש לי׳
חזקיה היה לו להשיב לישע׳
לישעיה אתה נביאו של
מקום ולי אתה שואל התחיל
מתגאה מארץ רחוקה באו
אלי׳ לכך נענש ועל שטירח
עליהן והאכילן על שולחנו׳
לא יותר דבר אמר ה׳ ויאמר
שבימיי יהיה שלום ואמת
עשה את הברכה וגו׳ ברכת
המים כיר עבדיו הנביאים
נחום וחבקוק׳ ולפי שהיה
מנשה רשע לא נקראו על
שמו׳ לפרש שבימיו היו׳ ׳
תילנה לשון מעלים סינגער
כלען׳ משקולת הארץ חוט ׳
שהכנים חוה קושרים בו ׳
שפירה למין בו את החוליה׳
ימחה את הצלחת׳ יקנח את
הקערה׳ ספר התורה מצאתי
טמון תחת הנבך שהטמינו
שהטמינוהו שם כשהלך
אחז את התורה דרשו את
בעדי׳ ראה כתוב יולך ה׳
אותך ואת מלכך אל הגוי״
אמרו רבותי׳

לפי שהאשה מרחוקות את ׳
האיש׳ לכך לא שלח אל ירמי׳
ויש שאו׳ ירמיה לא היה
שם׳ שהלך להחזיר עשרת
השבטים משנה חוץ לחו׳
לחומה בין שתי חומות שהיא
משנה לעיר ונוספת אל
הכרתך בשלום ומה היא
השלום שלא תראינה עיניך
בחורבן הבית על העמוד׳
מקום מעמד המלך בבית
המקדש ואת כהני המשנה
סגני כהונה שהם שניים
לכהנים גדולים׳ שומרי הסף
אומר כלים הממונים על כל
שערי הבית ומפתחות ד׳
העזרה ברם׳ בשדמות קד׳
קדרון במישורי קדרון ונש׳
את עפרם בית אל ומקום
טמא אשר עמדו שם הגו׳
המזבח שעשה ירבעם ואש׳
ושרף עליו את כהני הבמות
מקטר בבמות ואותם אשר
קטרו בבמות בערי יהודה
את בתי הקדשים בדרך
הזימה׳ אורגות שם בתים
יריעות לא יעלו הכהנים של
שקטרו בבמות לעז׳ לא יעלו
עד לשרת אל מזבח ה׳ כי
אם אכלו מצות כמו דבר
זה לא מיאנו וכהונה שאו׳
שאותרים לאכול בקדשים׳
הריהן כבעלי מומין חולקין
ואוכלין אבל לא מקריבין ה׳
אכלו מצות ומנחות׳ והיו
הדין לכל שיור הקדשים
את הסוסים׳ אותם שמש
שמשתחוים לחמה היו לה׳
להם סוסים׳ ורוכבים לעמות
לקראת החמה בבקר הופעת
הוא הולך ומה שהיו ׳
המורים ויקישים במעפים
שלא ישמע׳ היכב אורך
נהיית הכן כשהיו עמוד

ipa auxiliata ē michi. Et conculcaui ppłos in furore meo. et inebriaui eos in indignatione mea: et detraxi in terra uirtutē eorū. Miserationū dñi recordabor. Laudē dñi sup omib; que retribuit nobis dns: et sup multitudinē bonoꝝ domui isrł. que largitus ē eis. In epiphania. Sermo sci augustini epi.

Partum uirginis adorandū: magi ab oriente uener. hunc diem hodie celebramus. huic sollempnitati. sermonēq; psoluimus. Illis dies iste primus illuxit. anniuersaria nobis festiuitas rediturus redit. Illi erant primitie gentium: nos ppłi gentiū. Nobis hoc lingua nuntiauit aploꝝ. Stella illis tanquā lingua celoꝝ. et nobis idē apli tanquā alii celi enarrauerūt glam dei. Quare eni non agnoscamus eos celos. qui facti sunt sedes dei? Sicut scriptū ē. anima iusti sedes sapientie. Per hoc eni celos illis celorū fabricator et habitator intonuit. quo tonitru mund9 tremuit. et ecce iā credit sacramentū magnū. In presepe tūc iacebat. et magos ab oriente ducebat. Abscondebat in stabulo. et agnoscebat in celo. Ut agnitus in celo manifestaret in stabulo. et appellaretur epyphanie dies iste. qđ latine manifestatio dici potest. Simul eius celsitudinē. humanitatēq; commendans. Ut qui in aperto celo signi sideris ministrabatur. in angusto diuersorio quesitus inueniretur ualidus. In infantilib; menbris inuolutus. In infantilib; pannis adoret a magis: timeretur a malis. Timuit eni eum rex herodes cum magis sibi nuntiantibus. cū adhuc quererent paruulum. quē cognouerant. celo teste iam natū. Quid erit tribunal iudicantis: quando sup bos reges. cuna terrebat infantis? Quando consultus reges. non sicut herodis interficere querūt: set sicut magi potius adorare. iā presertī eū qui et ipsā mortē quā cupiebat inimicus ab inimicis sustinuit. eāq; in suo corpore occisus occidit. Pretimeant reges ad patris dexterā. iā sedentē. quē rex impius timuit. adhuc matris ubera lambentē. Audiant qđ scriptū ē. Et nunc reges intelligite. erudimini oms qui iudicatis terrā. Seruite dño in timore: et exultate ei cū tremore. Ille eni rex ultor impiorū regū et rector piorū. Non ita natus ē: ut reges nascunt in seclo. quia et ille natus ē: cuius regnū non ē de hoc seclo. Nobilitas fuit nascentis. in uirginitate parientis. et nobilitas parientis in diuinitate nascentis. Denīq; cū tā multi atq; iā nati: atq; defuncti essent reges iudeorū. Numquid quēquā eorū adorandū magi quesierunt qui nec quēquā eoꝝ celo loquente

pabit salus muros tuos. et portas
tuas laudatio. Non erit tibi sol
amplius ad lucendum per diem. nec
splendor lune illuminabit tibi.
Set erit tibi dns in lucem sempiternam:
et ds tuus in gloriam tuam. Lec. iii.

Gaudens de ysaia propheta.

Gaudebo in dno: et exultabit
anima mea in deo meo. Quia
induit me uestimento salutis.
et indumento iustitie. circumdedit
me. Quasi sponsum decoratum coro
na. et quasi sponsam ornatam moni
libus suis. Sicut enim terra profert ger
men suum: et sicut ortus semen
suum germinat. Sic dns ds germi
nabit iustitiam et laudem. coram uni
uersis gentibus. Propter syon non
tacebo: et propter ierlm non quiescam.
donec egrediatur ut splendor iu
stus eius. et saluator eius. ut lam
pas accendatur. Et uidebunt gentes
iustum tuum: et cuncti reges inclitum
tuum. Et uocabitur tibi nomen no
uum: quod os dni nominauit. Et eris
corona glorie: et diadema regni in ma (in manu dni)
nu dei tui. Non uocaberis ultra
derelicta: et terra tua ~~tua~~ non uoca
bitur amplius desolata. Set uoca
beris uoluntas mea in ea: et terra
tua inhabitabitur. Quia complacu
it dno in te: et terra tua inhabita
bitur. Habitabit enim iuuenis cum
uirgine. et habitabunt in te filii
tui. Et gaudebit sponsus super
sponsam: gaudebit super te deus
tuus. Super muros tuos ierlm
constitui custodes. tota die et to
ta nocte inperpetuum non tacebunt.
Qui reminiscimini dni ne tace

atis: et ne detis silentium ei. Donec
stabiliat: et donec ponat ierlm
laudem in terra. Iurauit dns in dexte
ra sua. et in brachio fortitudinis
sue. Si dedero triticum tuum ultra
cibum inimicis tuis: et si biberint
filii alieni uinum tuum in quo labora
sti. Quia qui congregabant illud
comedent. et laudabunt dnm. et
qui conportant illud bibent in atri
is scis meis. Transite transite per
portas. preparate uiam populo: planum
facite iter: et eligite lapides. et e
leuate signum ad populos. Ecce dns
auditum fecit. ab extremis terre. Di
cite filie syon: ecce saluator tuus
uenit. Ecce merces eius cum eo: et
opus eius coram illo. Et uocabunt
eos populus scs: redempti a dno. Tu autem
uocaberis quesita ciuitas. et non de
relicta. Quis est iste qui uenit de
(edom) ~~coder~~: tinctis uestibus de bosra? Iste
formosus in stola sua: gradiens
in multitudine fortitudinis sue.
Ego qui loquor iustitiam: et propu
gnator sum ad saluandum. Quare
ergo rubrum est indumentum tuum: et
uestimenta tua sicut calcantium
in torculari? Torcular calcaui so
lus: et de gentibus non est uir mecum.
Calcaui eos in furore meo: et con
culcaui eos in ira mea. Et aspersus
est sanguis eorum super uestimenta me
a: et omnia indumenta mea inqui
naui. Dies enim ultionis in corde
meo: annus ~~agnus~~ redemptionis mee ue (retributionis)
nit. Circumspexi et non erat au
xiliator: quesiui et non fuit qui
adiuuaret. Et saluabit mihi bra
chium meum: et indignatio mea

Cod. Hebr. 5.

Scs basilius dixit. Benedictus dns deus ms: non repausabit pps iste manu altitudine ab celu: et ad misericordissimu dnm clamare: donec reddas scripta illa. Et reuersus ad populu dixit. Eleuate manus uras ad celu: oms clamantes cu lacrimis kyrieleyson: hoc e dne miserere. Et stetit unusus pps p dimidia hora. extensis manib; in celu clamante kyrieleyson. Et ecce scriptum pmissionis pueri exacte uenies: et omib; nobis uidentibus uenit: et cecidit ante pedes scī: et magnu mirabilis basilii mri pastoris: et adprehendens eum repletus e gaudio magno. et agebat gras deo cora omi multitudine ppli. sic dixit salute aie pueri ullius: et dixit ad predictu puerū. Cognoscis scriptura illa fiat? Ille rz. Cognosco sce dei. Scripta manuu mearu sunt. Et mox conscindit ea scs dei: et combusit eam igni: cora omi ppło. Et introduxit sine impedimento intra scam dei eccam: et dignu eu scarū sollepnia missarū fecit: et scm. et unificu corpus dni nri ihu xpi secu participari: et faciens susceptionem magna: sanauit omem plm: spualiter ac corporaliter. Introducens uo puerū predicauit ei plura. et dedit ei regula concedente rei causa. et reddidit eu conugi sue: et unusis glificantib; et laudantib; dm et dnm ihm xpm. Qui uit et regnat in scla sclorū. amen.

In octaua dnī. Lec sci eug. Hilipr: secm matheum.

Post qua impleti sut dies octo: ut circūcideret puer. Vocatū est nomen eius ihs. Et reliqua.

Homelia dni aymonis epi.

OQ MICH circumcisione octaua die facta recolentes: considerare opet quo tpore. et a quib; parentib; religio circūcisionis exordium sumpsit. et quare eade circūcisio dicta sit. Ad qd dicendū. Qui a post diluuiū cū hoies multiplicare cepisset. et uterū mala crescere sup tra. elegit ds hoiem de domo heber. noe habraā: cui dix. Egredere de tua et de cognatione tua: et uade in tra quā monstrauero tibi. Qui obediens iuit: nesciens quo pgeret. Qui etia ob insigne fidei meritū. signū circūcisionis accepit. et centenarius cū eet circūcidit carne prepucii sui: et octaua die circūcidit ysaac filiū suū. Hisma elauit tredecī annos impleuerat. tpore circūcisionis sue. Circūcidit quoq; tota domū suā. tā emptos quā uernaculos. Ex quo tpore ritus et religio circūcisionis ab habraā scissimo patriarcha exordiū sumpsit. Nā et cū signaculo circūcisionis augmentū. nois accepere meruit. ut qui actenus nocabat habrā. id est pat excelsus. post modū uocaretur habraam.